

1109784
1109785

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 40-1.

Ozar nechmad

79. Blumenfeld gest. Sept.
1790 s. Oest. Woch. N: 41 p. 773

OSAR NECHMAD.
Ereignisse und Verhandlungen

איזער נחמד.

1890

1890
Verlag von J. Neumann, Neudamm
Verlag von J. Neumann, Neudamm

OZAR NECHMAD.

Briefe und Abhandlungen

jüdische Literatur betreffend

von den

bekanntesten jüdischen Gelehrten.

HERAUSGEGEBEN
Herausgegeben

von

Ignaz Blumenfeld.

1. Aufl. Sept. 1890

Erster Jahrgang.

Wien, 1856.

Verlag von J. Knöpfmayer's Buchhandlung.

(Vorher Anton Edler von Schmid.)

Seitenstättengasse Nr. 495.

אוצר נחמד

כולל

אגרות יקרות מאת חכמי זמננו

בעניני האמונה והחכמה

אשר אסף וקבץ

הטוביא לאור

יצחק בלומענפעלד.

מחברת ראשונה.

וויען תרי"ו.

פערלאג פֿאָן ישראל קנעפּפעלמאכערס בוכהאנדלונג

(פֿאַרהאַר אַנטאָן עדלער פֿאָן שמיר.)

Preßburg.

Gedruckt in der vormalß Schmid'schen Buchdruckerei, Prom. Nr. 3.

1856.

תוכן המתברת.

Vorwort von Dr. A. Gelger.

וייטע				
1	.	אל הנוניא לאור נגאת יצחק שמואל ריגיו	א'	ונכתז
—	.	מהנ"ל	ב'	"
3	.	מהנ"ל	ג'	"
5	.	נגאת שמואל דוד לוצאטו	ד'	"
8	.	אל הנוניא לאור נגאת יש"ר	ה'	"
11	.	נגאת שד"ל	ו'	"
13	.	אל הנוניא לאור נגאת יש"ר	ז'	"
16	.	מהנ"ל	ח'	"
19	.	נגאת יהודה וואהרמאן	ט'	"
22	.	להר"ר הירש חיות נגאת שלמה יהודה ליב ראפפארט	י'	"
32	.	אל הנוניא לאור נגאת יש"ר	יא'	"
34	.	מהנ"ל	יב'	"
38	.	נגאת שד"ל	יג'	"
40	.	נגאת יש"ר	יד'	"
42	.	להר"ר ז' אפפענהיים מהנ"ל	טו'	"
43	.	אל הנוניא לאור נגאת שמשון בלאך הלוי	טז'	"
47	.	נגאת יש"ר	יז'	"
51	.	נגאת אברהם גייגר	יח'	"
54	.	נגאת יש"ר	יט'	"
56	.	נגאת שמשון יינטילומו	כ'	"
66	.	נגאת יש"ר	כ"א	"
68	.	אל הנוניא לאור מהנ"ל	כ"ב	"
70	.	מהנ"ל	כ"ג	"
73	.	מהנ"ל	כ"ד	"
76	.	נגאת שד"ל	כ"ה	"
79	.	נגאת שמואל חיים לולוי	כ"ו	"
82	.	להר"ר טקצד"ל נגאת שד"ל	כ"ז	"

תוכן המחברת

וייטע									
	87	ונגאט שחבד"ל	להכ"ר טד"ל	כ"ח	ונגאט
	89	ונגאט שד"ל	להכ"ר טחצד"ל	כ"ט	"
	95	ונגאט יש"ר	אל הנוניא לאור	ל'	"
	96	מהנ"ל	להכ"ל	ל"א	"
	—	ונגאט אברהם גייגר	להכ"ל	ל"ב	"
	119	ונגאט יש"ר	להכ"ל	ל"ג	"
	121	מהנ"ל	להכ"ל	ל"ד	"
	125	ונגאט יש"ר	אל הנוניא לאור	ל"ה	"
	128	ונגאט אברהם גייגר	להכ"ל	ל"ו	"
	131	ונגאט הלל די לא טורי הכהן	להכ"ל	ל"ז	"
	132	מהנ"ל	להכ"ר דוד טיראצינו	ל"ח	"
	135	מהנ"ל	להכ"ר טד"ל	ל"ט	"
	138	מהנ"ל	להכ"ר	נ'	"
	140	ונגאט	להכ"ר יהודה ליב דוקעס	נ"א	"
	142	מהנ"ל	להכ"ל	נ"ב	"
	143	מהנ"ל	להכ"ל	נ"ג	"
	144	ונגאט שד"ל	להכ"ר אליעזר האפרתי	נ"ד	"
	147	ונגאט יש"ר	אל הנוניא לאור	נ"ה	"
	149	מהנ"ל	להכ"ל	נ"ו	"
	152	מהנ"ל	להכ"ל	נ"ז	"
	153	מהנ"ל	להכ"ל	נ"ח	"
	157	מהנ"ל	להכ"ל	נ"ט	"
	159	ונגאט אברהם גייגר	להכ"ל	כ'	"
		טיכרים טונים נגאט נפתלי הירץ וויזל, יש"ר, ר' יהודה הלוי, ר' משה בן עזרא עם הערות שד"ל, יוסף אלמנצי, שד"ל, שלום הכהן ויצחק ערטער	כ"א	"	"
	161				"

Ein Schreiben

des Hrn. Rabb.

Dr. Abraham Geiger in Breslau

als

Vorwort.

Sie haben, geehrter Herr, durch Ihren lieblichen Schatz (צדקה), von dem Sie mir schon jetzt die sechs ersten Druckbogen und das vollständige Inhaltsverzeichnis vorgelegt, sehr angenehme Erinnerungen in mir erweckt; Sie führen damit gewiß manchem Ihrer Leser gleich mir jene schöne Frühlingszeit eines neuerwachten, liebewarmen Studiums der jüdischen Literatur vor die Seele. Ein Vierteljahrhundert ist seit jenem vielverheißenden Blüthendrange dahingezogen und nicht umsonst dahingezogen; ein reicher Sommer mit vielen köstlichen Früchten ist gefolgt, unsere Kenntniß der jüdischen Literatur ist in einer ungeahnten Weise erweitert, berichtigt worden, mit ganz anderm Auge vermögen wir den Entwicklungsgang des jüdischen Geistes zu überblicken. Dennoch kehrt die Betrachtung gerne zu jenen Anfängen zurück und zu den Männern, welchen wir Jüngern damals mit verehrender Hingebung als den reifen Meistern lauschten. Neben Post und Zunz, welche im Anfange der dreißiger Jahre schon in umfassender Weise in deutscher Zunge neue Bahnen gebrochen, vertieften wir uns so gerne in die Studien, welche Rapoport und Reggio so anziehend in hebräischer Sprache vorzuführen verstanden. Jener, ein leuchtender Blitz, wunderbar dunkle Gebiete erhellend, wenn auch dann hie und da größeres Dunkel zurücklassend, dieser, ein sanfter Stern, der mildes Licht auf seiner kreisenden Bahn überall hinströmte. Schon hatte auch Luzzatto sich angeschlossen, im jugendlichen Mannesalter noch, durch umfassendes Wissen, kritischen Tact, tiefen Sprachblick hervorragend. Und diese stillen, in Liebe gehegten Pflanzungen auf dem Gebiete des jüdischen Geistes reiften unter dem warmen begeisterten Anhauche, den das Bestreben nach bürgerlicher Gleichstellung der Juden in deren eigenem Schoße über alle verbreitete.

Niesser war aufgetreten mit der Gluth und dem Vertrauen der Jugend, und dabei mit der vollen Kraft und Besonnenheit des Mannes; sein Wort weckte Selbstbewußtsein, ohne den Dünkel zu nähren, es gab Vertrauen zur Kraft, die vorhanden, und rief zugleich die schlummernde wach.

Vieles ist seitdem geschehen, Vieles auf dem Gebiete des Geistes und des Lebens errungen, Schätze entdeckt, Wahrheiten erkannt worden, und doch was vermag den Reiz der Jugend, die zauberische Aumuth des Frühlings zu erreichen? In die Werkstätte dieser Zeit führen uns vorzüglich die Mittheilungen ein, die Sie im vorliegenden Briefwechsel spenden. Vor Allen ist Reggio ein kundiger Führer durch alle Windungen der damaligen Interessen, und sein reicher Briefwechsel ist das schönste Denkmal, welches Sie ihm errichten konnten. Wer wird auf seine Worte, die frisch und lebensvoll über das Grab hertönen, nicht gerne horchen? Wer nicht mit Theilnahme lesen, wie Rapoport bemüht ist, seine damals durch Neuheit überraschenden Resultate der pilpulistischen Verwirrung gegenüber sicherzustellen? Auch die Grübeleien des trotz seinem Anti-Kabalismus mystischen Jünglings Luzzatto lassen uns nicht ohne Interesse, und die Enthüllungen Gentilomo's führen uns Memoiren-artig in die Geschichte des Paduaner Seminars ein und erinnern an den französischen Esprit, der in solchen Memoiren Funken sprüht. Und so wird der Leser auch manche trocknere Studie aus der Gegenwart in dieser Umgebung freundlich aufnehmen.

Ich meinerseits sage Ihnen hiermit meinen besten Dank für den Genuß, den Sie mir bereitet haben und zeichne als Ihr ergebenster

Geiger.

Breslau, den 18. April 1856.

Herrn Ignaz Blumenfeld in Wien.

Schreiben des Herrn J. Regglo in Görz an Herrn Ignaz Blumenfeld in Brody.

ברכות שמים מעל יחולו על ראש הקצין הנדיב הנבון המסואר הר"ר יצחק בלומענפעלד יחי' יומם יצוה האל חסדו עליו ויהי כנהר שלטמו אמן.

ונונחקים דרשתי ולא הכרתי, את קרצתי חפלת ועקצתי אליך לא נודעו, צונכתז ידך כצדתי ותודיעני תשוקתך לראות כתבי הפחותים, ותגדל חסדך עמדי להלל ולפאר את הדברים הנועטים אשר יוצו ונתנוצת שכלי הדל ויוליאו פרט ויגנלו פרינו צדמוות צכורי העתים נודי טנה צטנה, גם ספרי אשר הפילותי צישראל להראות אפשריות התחצרות התורה עם הפילוסופיאה עלה לרלון לפניך, ונה יוכל עזדך דצר על נדיצות לצך, ואני לא אהיה רק כאחד העם, ונסתמר צאחלי ונשתדל כפי קונר צינתי להועיל לצני גילי, גם לצי זל ידע את מונלך ואת מוצלך, ונה הם התוארים אשר יכונו לפני כצורך, וצנה אקדם פניך, ונה הדברים אשר עליהם אערך שיחי לפניך, ואיך אונלל מן צעיניך? רק זאת השגחתי ונצין חלוני אגרתך, כי איש תצנות אמה, אורצ מודע וסומר חכמה, ונתרפק על לשוננו הקדושה ומרגיש צלצו הדך תפארת ונלילותיה, ונתרעם על התרשלות צני עמנו ונסלסל צנועם אונריה ונלהשתעשע צנתק דצטה, את זאת רליתי ונתוך וכתצך ואונר אל לצי: צנה אחרלה לפניך וצלשוני אין ונלה ותסורה אין להציא? ואתה לא הודעתני את אשר תחסוך! — איך יעלוני כליותי היות רלוי על כל פנים לנללות ונשלותיך ולהראות כי לעשות רלונך חפלתי, לכן פניתי מן הטעדות הרצות הנועיקות תחתי יום ולא יתכוני השצ רוחי, וצאתי צמוגלת ספר לפני כצורך להודות לך על אשר שמרתני צכת צצע רלון כוננו אלצעותיך, והיה זה ננלתי ללות ולנופת כי כאננה רוחי אליך, ונוכן אני לעצודתך, והאל יענה שלונך, ונטונו יעניקך, ונכל רע ישמרך כתשוקת אורצך ועצדך סקען יש"ר.

הכותז וחותם פה גערץ צרלשון למדע עשתי עשר לשנת ה' תק"ץ.

Schreiben des Herrn J. Regglo an Herrn J. Blumenfeld in Brody.

לכבוד הנבון המסואר, מליץ ודובר צחות הר"ר יצחק בלומענפעלד מבראדי יחי' שלום.

אחרי עצור יוני חגיגת הרגל נתתי אל לצי להשיצ צקילור לשני מכתצין הנעיניים, איך כי קודם לכן היה צדעתי לנללות חוצתי אללך טנה הטעדות הרצות

אשר ונכל לך הקיפוני כחרוני רצו ונספר. ולא יתנוני הסצ רוחי, כי אנכי נלד
 לצדי והמלאכה אשר לפני כצדה ואלך הן צעצור לרכי הצית המועלים עלי הן
 צעצור חנוך ילדי הרצים אשר חנני אלהים, ומתי אעשה גם אנכי לעמני להתעסק
 צלימודים כאשר אהבתי? לזאת כרתי זכית כל תמוט לצלתי פנות אל האנשים
 הצאים לפני ונורחקים צונכתציהם רק לזען הודע אותי כי לצם נכון עמני וכל
 חפלים רק לקבל ונמני איגרות, ואין איצוד זמן גדול מזה, גם לא יספיקו כל כ"ד
 שעות היום והלילה להפיק רגון כולם, לכן צמרתי לקצר דצצרים שלא רחיתי צהם
 תועלת מרובה, וגדרתי צעדי לכחוצ רק היותר הכרחי צכל ענין.

ובהנה אתה עמה צרוך ה' הרצית לצצח את מצורי התורה והפילוסופיה,
 ונשפלות ערכי רוננמתי וצין נגידיים הושצמתי, ואני לא צאלה חפמתי, כי רק לכבוד
 האונה נחשורכתי לכחוצ את המועט אשר ונללה ידי כי קנאתי לתפארת שם ישראל
 קנאה גדולה, ואם דצרי ונלאו חן צעיני צחירי נצוני ונדינחך, הלא זה הדצר יאוננני
 לנוסף שנית ידי צונכתצים אחרים לסקל צהם המוקילה העולה צית אל ונאצני
 התעמועים כפי ונסח נדצת דעתי החלוטה, ואם קקור קצרה ידי ונצלע את המלאכה
 עד תוונה די לי כי פתחתי פתח כוולל נקצ ונחט, והנצונים ונמני ירחיצוהו עד
 היותו כפתחו של אולם. ועל אודות השאלות אשר שאלת ונמני הלא כך את אשר
 רחיתי להצציר עליהן: צפירוש הפסוק ונעדה צגד ציום קרה וכו' (ונשלי כ"ה כ')
 לצי נוטה לדצרי הר"ר כ"ה זל"ל הוצאו צציאור של הר"ר אייבעל שם, אלא שנראה
 לי יותר נכון לפרש ונלת ונעדה ונלשון לא עדה עליו שחל (איצו כ"ח ח') שפירושו
 הקרה והעצרה, כדרך שנחמורגם פסוק והענן סר ועננל עדה, ואות ואל"ו צצונלת
 ושר ענינה כמו ונלת כן, אל"כ כונת הכחוצ לזונר: כמו שהנסקיר צגדו ונעליו
 ציום קרה הוא ונקרר עלננו יותר ונציאל על גופו חלאים, וכמו שהשופך חומוץ על
 נחר הוא ונשחית הנחר עד שלא יללח עוד לשום ונלאכה, כן השר צצירים על איש
 דע לצצ הוא ונשחית לצצו יותר על ידי החנופה הזאת. אך על הפסוקים הן גויים
 כמו ונדלי וכו' ולצנון אין די צער וכו' (ישעי' ו' ט"ו וע"ז) לא ידעתי ונה יש
 להקשות כי הם צעיני פשוטים צתכלית הפשיטות, הנה הנציאל הולך ונספר רוננמות
 הצורל ית' עד שאין לו ערך ודמות צכל הנצראים ואונר שהוא ית' לא יחסר כלום
 אף אם יאצדו כרגע כל הצראים כי הוא אינו לריך להם אצל הם לריכים לו,
 והציאל הנשל על זה מן הטפה שעל דפנות הדלי הנולל מים שאף שהטפה חפול
 מן הדלי לארץ הנה לא חתן שום גרעון צדלי, וכן האצק הדק שצקף המאזנים לא
 יוסיק להם שום ונשקל, כן המון לצאות צני אדם יושצי חלד לא יוסיסו צמליחותם
 שום שלמות לצורל יתעלה, וננאחר שהיוצר הוא מרוונם ונשגצ ונכל יצור עד אין
 חכלית הנה אם ירלו צני אדם להקריצ לפסיו זצמים ועולות כפי גדלו ורוננמותו
 לא יספיקו כל עני לצנון לצער צהם העולות ואין די צכל חית לצנון להקריצם

לעולה. ע"ד שאמר הנשורר כי לי כל חיתו יער וכו' וכל זה פשוט. ההצדל צין
 ארץ לדומה הוא כמו ההצדל שיש צלשון אשכנז צין (Erbe) וצין (Woben), כי שם
 ארץ הונח על כללות הכדור הארצי, ושם הדומה הונח צפרע על הדומה עפר
 הראויה לזריעה, ועתה לא וצדוק צכתוצים ומראה כי כן הוא, אונס הכנויים
 כח כו ו א נ כו אין שום הצדל ציניהם צמוצנס, כי האל"ף צהם צרשית להיותם
 נגזרים מוכווי אפי, אלא שלפעמים הועלה עהם האל"ף להקל על הלשון, כמו
 שיאמרו לפעמים זיקים צנוקס אזיקים, ולהסך אזרוע צנוקס זרוע, ועל חספך
 לידע ההצדל שצין אום למאום אודיעך סצרתמי כי אין לצקס תנויד הצדל כזה צצמות
 הנגזרים מנשורש אחד כגון גדול וגדולה, פאר ומפארה, לךק ולדקה, דלצה ודלצון,
 דוי ומדור ונעון ונעונה ודוניהם, כי פעמים רצות יש להם אחד מנשקלים רבים
 והמוצן צכולם הוא אחד צלי הפרט.

והנה חודות לך, ידידי, על נדצת לצך להודיעני כי נכון אמה לשלוח לי ס'
 ישועות משיחו הכדפס נחדש, אכן אנכי כצר קצלתיו ונידי הר"ר מרדכי ביסלחום
 הנציחו לצית הדפוס שהי' כאן ועתה שם לדרך פעמיו עיר ליווארנו! ואתה אם
 יש את נפסך להציא אל ציתך ציאורי על התורה הנה יש עוד איזה העתקים מוננו
 ציד הנדפס שנויד צעיר וויען כאשר עיניך תחזינה מן הרשיונה שלו, וכצר
 הודיעני שהוא שלח קנת עקסענפלארע ונהם אל הר"ר . . . כדי לנכור
 אותם צנודיתך.

ונעתה אין צלשוני וולה רק להתפלל צעדך וחיה ימי עוגג ושנחה דשנים
 ורעננים עד זקנה ושיצה כתשוקת אוהבך ומוקיך. יש"ר.
 הכותב והחותם פה גורכילאה צמוצסה ועשרים למדש הראשון לשנת התק"ץ.

3.

Schreiben des Herrn Reggio an Herrn Ignaz Blumenfeld in Brody.

לכבוד ידיד נפשי, הקצין המטואר הדורש בלימודים, אוהב החכמה ושחריה,
 לבו תמים עם אלהים ואנשים, ה"ה הר"ר יצחק בלומענבעלד יחיה שלום!

אחרתי עד כה לתת ונענה למכתבך הנעים ונן י"ג ניסן העבר יען צלפית
 לפיתי יום יום עד צא הספרים אשר סגרת אלי זה כשני חדשים נפשו חכתה עליהם
 תנויד, כי אמרתי ונה צלע כי אקדם פניך רק צאיגרת טילוויס ואין צלשוני וולה
 אודות צקורת הספרים ההנה אשר חפלת לשנווע ונוני ופקדת עלי לצקס? אך
 עתה להודיעך צאתי כי ת"ל תנוול הגיעה לידי תיצת הספרים השלושה מאלך מצלי
 קרה אליה שום נזק צדרך וצחוכה סדורות כל האמצרות אמת ונהנה לא נעדרה,

יהיה כהצטיי כמותן וצאיכותן עלץ לצי בקרבי ושפתי תצננה תהלה ותודות לכל צדק
 יען היה עם לצדק הטורח להעניקני מוטוץ ולהשציעני טובע שונות. והנה נחמול
 עד היום לא נחתי ולא שקטתי משהגות צספרים ההנה צכל כחי, והגם כי לא
 יכולתי צזמן הקלר הזה לצא עד קלם כי רצים הנה והזמן קלר עלי נאד, צכל
 זאת לא אונע נחיות לך דעי צקולר מליס על קלמס כי פקודתך שורה רוחי,
 וכל חפני לעשות לכוך ולמלאת צקשתך. — וראשונה אומר על צעל הס'
 שצילי עולם צרוך הנותן אונרי שפר וצרוך טעמו! מיום עונדי על דעתי לא טעמתי
 לוף דצט מלינה מטהרה ונשגבה כמוס, ולא צא כצושס הזה עוד צעדת ישורון,
 כונה ככרי דכרד לנארי דכי! לו יאחה עטרת תפארת צין דוצרי לחות ולכיף
 מלכה צין הווליליס כי טו"סו"ן ג צר צאחיו ולנגיד השס עליהס צנועס
 לקמו וצמיטצ ארשו, והגם כי הנושא אשר עליו חוצר הספר הוא דצר כודע אפילו
 לחינוקות הנה חכמתו הציחה לדצר צו נכצדות ולקצץ צו חידושיס והערות רצי
 התועלת ישציעו צלחחות לצ הקורא; זה פועל איס נצון וחכס, ילניח מר ואהלוח
 וכל צשמיס ונארץ ונלחה ושוננה, וצכל אשר תדרוך צו כף רגלו תלמחנה ונחחתי
 נאות דשא ליליס ופרחים הנותנים קעורת ריחס הטוב צאפי כל הקרצ אליו. אונס
 כהקדר פתאום אור השונט צעלות העציס יהפכו כוגה צרק שציציו לחשך אפלה
 ועלטה, כן היה לי צהפכי פני ונס' שצילי עולם ולקחתי צידי ס' הכדור אשר חיצר
 איס צער ולא ידע צין יוניכו לשונאלו כיי ח = ונאן טנו, צאונת איס ח דס הוא
 ולא אל הנין האנושי יחמשצ, כי הוא צערך הר"ר צל אך כקוף צפני אדם, גם
 הוא רלס לכתוב ספר על חכונת הארץ, אך אין צו אפילו שורה אחת ונשלו אלל
 הכל נעתק אות צאות ון הספרים הרצים חוצרו נחת חכמי העמיס על זה הענין
 והנה צידי הכל, ואף הונעט וניעוטא דוניעוטא שהוסיק ונדעתו אינו אלל שוא
 והצל נכתצ צלשון עלגיס ונולא שצושיס וטעיות. הציטה ורחה כי צסס הספר
 הכדור הוא ונצטיח לדצר על כל הכדור הארצי ולא עמוד צדיצורו כי צגוף
 הספר לא ידצר רק על ודינות הקיסר אדוננו יר"ה שהן רק חלק קטן נאייירופס
 וגם צאלה לא שמר החק הראוי כי הוא נוקלר ועולה צסיפור כל ודינות הקיסר
 היותר נכצדות ונארץ יותר מלחי צנדינות אונגאכן עד שהדיצור צה יעלה אל
 כ"ח דפיס שהס יותר מנשליס הספר, שוצ תראה דצד ד' אונר שטצע הונחט מנאצן
 הנוושך (Wagnet) הוא לפנות תנייד לכל דרוס, ואע"פי שגס זה אונת צצחינת
 הקלה השכי שצנחט, ונ"ו הכח העיקרי הוא לפנות לכל לפון דוקא כידוע;
 עוד דצד ט' אונר שאנחנו צ"ו נעצרים אחת ונב' ש כיס, וזה שקר כי לפעמיס
 אנו נעצרים אחת ונב' ש כיס; דצד י"צ אונר שהמוצן צנולת אופק הוא החלק מ הכדור
 הגלוי לעינינו, וזה אינו אונת, כי האופק הוא קו לא חלק מהכדור;
 וצד קס"ה יש הערה ונלחה טעיות. הנה הוא יחלק ונלכות איטאליא אשר תחת

הקיסר לב' הערלמאגטהערן, וזה אינו, כי נדינת וואנטוא אינה עוד הערלמאגטהוקן, ועוד הוא נוונה טאסקאנא תחת וואנאלת הקיסר וזה טעות ופוסקס, וככה רבות, ועכ"ז לא צום הנמצר הטעם הזה לוונר צהקדמותו שהוא תיקן הסכונה הזאת ערך ותיקון נאה אשר עד ע"ד (זו מלינה חדשה) לא היה! ואפן ואצא אל ס' תעודה צישראל ונאלתיו כלו ואלא זרכת ה', תקירות טובות ומועילות ודבר דבור על אופניו כפי הוולטרך לבני ונדינתו, ובעצרי עליו מראשו עד קופו לא מאלתי צו שום דופי, זולתי כי איזה פעמים כתב צטעות האלף החמישי תחת האלף הששי, כגון צדק קנ"ד אלל ר' ונאיר אצן אלדני, וצדק קנ"ח אלל ר' שלמה דוראן, אך זה דבר קטן, וצכללותו תהלה וצצח נאום לו, על יוסר לצו ועל כשרון מעללו, להיות לעזר ולהועיל לבני גילו, יסללו כצונים פעלו, יצרך ה' חילו. פה אהדל לעת עתה לצקר בצפריים, כי לא קראתי יותר צהם. אך אשר נדתי אשלמה, ופעם אחר אגיש לפניך פרי תקירותי על הנשארים כפי אשר חשור עיני צהם טובה או רעה וכפי אשר יעירו צקרצי עונג או נגע, והיה זה לך לאות ולמופת על היותי מוכן לשרתך כל הימים. ועתה עיני נוחלות לונכת ידך צו חודיעני אם הגיע אליך לרור הכפריים אשר שלחתי זה כונה ימים לעיר ווינן כוולותך, כי נכספה נפשי לשמוע מונך איך ישרה צעינך הונחה הקטנה הזאת, ואם וועט ואוקיפה לך ככה וככה, רק אם גם אתה את מולא שפתיך חשונור לאסקוף עבדתי עוד חצורים חדשים ילידי האון, וצחוכס ס' Sulamith וס' Jedidja לונען אדע מנחוכס תהלוכות צני גילי להחקרצ אל השלמות כי זה כל האדם. עוד אהנפל לפניך צחמינה שתשאל ותצקס האם אפשר להציא אל ציתי איגרת המסיד ר' אצרהם צן הרנצ"ס ז"ל אשר ראיתי צם' שצילי עולם (חלק אצריקא צקוף אגרתו הנופוארה הכתובה אל החכם ראפפארטי יחי') כי נדפסה ציניים האלה צוילנא, נא אל חוננע ונוני המסד הזה, ותהי זאת לי לנזכרת אהבתך כאשר גם אני את אהבתי אהב ואחפאר להיות צונקסר אנשי צריתך, הונחללים צקרצתך, החפלים צוונצן, הדורשים שלונך, החוקים תחת לל נדיבותך, הנווכים לעזרתך, כוונתי היום אני ענדך צן אמתך הלעיר יש"ד.

הכותב והחותם פה גערץ צי"ו למדש השני לשנת התקל"ב.

4.

Schreiben des Herrn S. D. Luzzatto an Herrn

לידידי שלום ונחמה, ברכה והצלחה!

לעשות רלוונך ידידי חפנתי, על כן אנהר אחישה להסיב דבר על ונכתב הנעים ונערצ יום הכיפורים, גם כי צלונת גם פה טרוד אני מאלד להיותי סוף

ונציתי, וקנינותי קרוזי וניודעי אשר אשר הנועד לתפרד וזה אולי לינייס
 ושנים, ודעת לכזון נקל, כי רק מיעוט זמני לי הוא, ורובו לזולתי.
 רע עלי הנועשה וואד אשר השנעתי על אודות זנך אשר אהבת, אשר
 לקחו ה' ונעליך עודנו זאנו, הלא זה רעה חולה כי רופאי אליל ואלה הארץ ולאו
 לנלווא הפתח לפתח חרבוזות ונחלה להמיר אגדות נודות, וגם עתה אחרי אשר קם
 זכרפת איש אשר רוח זו, וגלה ונקור התחלוואים כלם, ודרך רפואתם צנרקמת
 אחת לצד לכלם, הנה זקנאתם וזשנאתם התאוננו לגנוז ספר רפואה, לנען לא
 תנולא הארץ דעם, ופגעני בני אדם ירבו ויעלמו, וינייהם ינשכו לכלות עינים להאדיז
 נפש, לנען עשה כיום הזה לשלול שלל רב ונאת המון הפתאים הנוקשיזים לקולם,
 ואני אחרי הרפואות הנפלאות אשר ראיתי על ידי הנרקמת הריא זכרזה ונקרוזי
 וניודעי, אשר ונלטו נפשם על ידה אחרי אשר נואשו עליהם כל הרופאים, ואחרי
 ונה שכסיתיה זעלמני וזאשתי אשר שתתה אותה ונשך שלושים יום זחדש הסזיעי
 להריונה ונרפאה על ידה ונחולי אסכרה, ואחרי כן ילדה זשופי בני זכורי אהבה
 גר,*) אשר כל רואיו יעידון גידון כי לא ראו כנורו, ילד נח ונעים, זריא וחזק,
 הנה לא אוכל לחשוך פי ונהגיד וננהייר כל איש אשר יקרה נפשו זעייני, כי רק
 היא לצדה רפואה זאונת, והיא לצדה דרך ישרה שיזור לו האדם להחיות נפשו
 וכפש זיתו זלי לפזר וננונו זרופאים אשר יקחו וננונו כספו וזהנו, ואת נפשו לא
 ישנוורו, אפס כי הספן לנולא את ידו לקרזה אל הנרקמת להרפא זב, לריך שילמוד
 תחלה קצותיה ונשפטיה ונעל ספר La Medicine curative de Mr. La Roy לזלתי

*) Dieser strebsame junge Gelehrte, der in der Blüthe seiner Jahre verstarb, ist im Juli 1829 in Triest geboren. Schon im Jahre 1847 hat er durch einen Aufsatz „über die Glymäer“ in der „Rivista Europea“ die Aufmerksamkeit der Gelehrten auf sich gezogen. Darin wies er nach, daß dieses Volk zur indoeuropäischen Klasse gehört. Im Jahre 1848 schrieb er für das in Mailand erscheinende „Journal de l'Inst. Lombarde de sciences“ ein Memoire sur l'Inscription conéiforme persone de Behistan.“ Im Jahre 1849 trat er endlich mit einem selbstständigen Schriftchen auf, betitelt „Le Sanscritisme de la langue Assyrienne“ (Padoue 1849 8.) Ph. Luzzatto hat in den etymologischen Ermittlungen eine seltene Klarheit und einen philologischen Taft sich eigen gemacht; und sein Verfahren über diesen speciellen Theil der Sprachreste ist das Beste und Gediegenste, was auf diesem Felde bis jetzt geleistet worden, ungeachtet der Verfasser damals noch nicht 20 Jahre zählte. Er soll auch ein großes Werk über die Keilinschriften hinterlassen haben.

יחטא ואשם, סלח נא לי ידידי על נאחתי ונוחילתי לדבר אליך צענינים אשר לא
 דרשתני עליהם, ואשר אין לי בהם ידיעה, וזכור נא כי האהבה ונקלקלת השוכה
 ואחרי אשר ידעתיך ואהבתיך, וזכרתך לי נר, לא אוכל להתאפק ודבר אליך כל
 אשר בלצני דברים אשר בהם חיי הכפש, וכבר זה יונים אחדים טרם נסעתי ונפאדוזה
 ושם החכם גירונדי (הנזכר צ"ע נ"א) והיתה לו אשת נעורים עומדת צדקו חדשי
 לידה. אונתי לו: ידעתי כי תחמק עלי, אבל לא אוכל לחשוך פי מאמור אליך כי
 כל אשה צרם יונלחו יוניה ללדת עוב לה שתשתה ליונים אחדים הנורקמת ההיא
 ולא אזה לא הוא ולא אשתו, כי עיר רופאים פאדוזה, ואני נסעתי ונאחתי הנה,
 והאשה ההיא ילדה צן זכר, ונקלה אחד עשר יום הלכה לעולמה, הנקום ירחם
 את אישה הגלמוד, ויפקח עינים עורות הנאצדים עומם ציד הרופאים, ודי והותר
 בזה, ואל שדי יחמוך ידידי נחמות שלמות וישציעך שובע נעימות.

נר לי ידידי כי נהרת לשוב לציתך, וכי נכזה תחלתי לראות פניך, אגיל
 ואשונע על הדברים הטובים אשר אונרת שונלאת צונאור אור צ גר ואשונע
 כפלים צצקרתך הפרטית אשר תכתוב לי עליו. תודיע לידידנו החכם שי"ר כי
 צשונמה וששון קראתי ונכתציו אליו, וכי אוננס החג והטכרות יונעוני ונהסיצ לו
 ונענה כמוך, ואולי לא אוכל עטוהו עד טובי אל פאדוזה. כי צאונת אין דעתי
 וניושבת עלי כל יוני היותי גר ואכנסאי צצית זולתי, זאת ג"כ לי להתנללות על
 צלתי הסיצ לשואלי דבר על אודות שירת האזינו, ונה אהה דורש וננני? כי אם
 פתרון הסירה הזאת, וכי ננילתא זוטרתה היא שירת האזינו, שאפתרנה חוץ ונציתי
 וציני החג? ואולי תדונה בצלך צשונעך ונפי הדברים האלה כי אורב הצטלה והטייל
 והנשתה אני, וכי יש לי יונים או שעות שההרהור צדברי תורה אסור לי, לא כן
 ידידי! וזה אין נאה לי להאריך אבל עם כל זה לא אכחיש, וגם אהה ידידי לא
 תכחיש כי יש שם זנן ונקום וונלצ הטורד הכפש ומונעה ונחקירות עמוקות
 וארכות אשר נקטה בהן ואשר אהבה אותן כל יוניה.

תהיה לי לנליץ לפני רעיך אנשי מופת ר' נחמן ור' שונשון הנכבדים אותי
 צאהבתם, כבר כתצתי לידידי לי ש"ר שיטלח לי ס' שצילי עולם שאקנהו ואשתעשע
 בו, ונה נואוד ננאה נפסי לראות דבר ונועשה אלצעות החכם נחמן אשר שונעתי
 שונעו לתהלה ולשם ולתפארת וצקשתיו ולא ונלאתיו, ולא זכיתי ליהנות לאור חכמתו
 אך זה חלי! נתי ונקפר הנה צקרב עוננו שוטרי הטוב והתוסייה, וגם אלה נפוזרים
 ונפורדים איש ונרעהו לנקלה השונים עד קלה השונים ונחולקים ציעקז ונפולים
 צישראל, ויהי נה תודיע לפני רעיך אלה ולאחרים אשר להם, כי ש ד ל הנשתל
 ונעוריו להגדיל תורה ולהפיץ ידיעה האומית צישראל, אורב דצק נלח לכל
 שאנשים אשר דרכיהם דרכיו, ולצם כלצו, ותכלית ההלטה אשר יכסוף אליה היא

ונתי יוכל לקבלם כולם לאגודה אחת לעצוד הוא והם כולם עצודת הקדש שכם
 אחד על קו אחד ועל משקולת אחת, טפה אחת ודצקרים אחדים, לשבז ולצנות היכל
 התורה והשכל צנין חזק וקיים אשר לא ינוט. אבל יהיה הדבר הזה? הונכתזים
 אשר דרשת ונאיתי, ונכתזי ונדע ותוסייה, ונתי ונספר הנה צידי, כי רוב ונכתזי
 ונדע אשר כתזתי לרעי כזר שתלמים צ"ה, הונעט הנשארים אתי אשלחם אליך
 צנפט חפילה, אך צזאת אאות אליך אם תודיעני כי נכונה הולאת הספר לאור
 ונאת הונדפים, וכי ונצטח אתה דצזר, כי אוננס ידעתי את האיש ואת שיחו, ואם
 גם ונחצרת צה"ע יונאן להדפיס עוד, אחרי י"א שנים שהדפיס אותה, וני יודע
 אם יונלאתו לצו לקרצה אל ונלאתה חדשה, לעשות אותו, ווני ערצ לו על הולאותיו
 והוא חס על ונמונו ונפחד תוניד על הפקדו.

שלום לך ידיך יקר ושונחה וששון ציניי חג הצע"ל וגם כל צני ציתך יזרכם
 ה', אהצני וכתוז אלי

ידיך שמואל דוד לוצאטו.

סה טריעקטוי ערצ החג התקל"א.

5.

Schreiben des Herrn Reggio an Herrn Ignaz Blumenfeld in Brody.

לכבוד המשכיל המסואר דורש טוב לעמו טתחקה על שרשי התבונה, אומר לחכמה
 אחותי את ועם נדיבים יתיצב, היה הנבון הרר יצחק בלומענפעלד יהיה שלום!

לו שקול יסקל העונג אשר היה לי צקראי אגרתך הנעימה וניום ה' לדש
 הזה, כי עתה כפלים יעלה צנואזמים יחד עם רגשת לצצך צהגיע אליך ונכתזי
 האחרון, יען ונננה ראיה ראיתי כי ישרה צעיניך העלה אשר יעלתיך והכך נכון לרוות
 לנאוני צספרים חדשים ילידי ונדינתך, כאשר גם אנכי אגיש לפניך וננחה מן הונעט
 הנונלא צארלי, כי צדך הזה נרויה שנינו צהתפסט ידיעותנו אל מה שהיה בעלם
 וננונו קודם לכן והיה לנו הונדע לנננה. ועתה לא אוננע לכתוז אליך, צסגס טרוד
 אני ונאד ציניים האלה אודות ונקרה קרה כי צנכתז עתי אחד היולא לאור צעיר
 וניילאנד נדפסו ונאת חכם נלרי אחד תלוות רצות ועלוונות נגד העתקתי לט'
 ישעי' על אשר ונלאתי לצי לתרגם הנצואות ההונה צאופן צלתי ונסכים לאוננות
 הנולרים, והוא לא ידע כי עצרי אנכי ת"ל, לכן ונכתז אני לאזור כנצז חללי
 לכבוד האמת ולכבוד אונותינו, ואטרנה להשיצ טצנעתים אל חיקו את אשר דצז נגדי
 צהדפיס תשוצה נכונה לכל טענותיו, אך ונצלתי נגוע צעיקרי הדת, רק להראות
 לו כי לא יפה עשה להשיג עלי על זאת עד יבוט ויכלם ונאשר עשה, והנה השפוט

גם אחת כי לכתוב תשובה כזאת לרין ישוּב דעת וזהירות יתירה שלא ליתן לו
ונקום להתגולל עלי כי הדבר קרוב למכשול, אונסם בכל זאת לא אחדל לעת עתה
להציא לפניך עוד צנחילה רבה את הנושפט אשר חרתי על קנת מן הספרים
השלושים, יען חשקת לשמוע ונה צפי, ואטן ואונר: כי ספר מקיח הגמול לר' משה
ונרגליות אין צו לא טעם ולא ריח ולא אחד מן התנאים הנלרכים לחיצור ונקודר
ונחוקן כראוי, וכפי הנראה לא היה הנוחצר כדאי ליטא ונשא כצד כזה על שכמו
החלוש צאשר חסרו וננו הידיעות השייכות לזה הענין ואין צו כח לכלכל דבריו
דדרך הגיוני ופילוסופיא, גם כל ההנחות שהוא מניח כולם אפשר ותוכו אין להם
יסוד לא בתורה ולא בשקול הדעת, והנה די כי אציא לפניך נושלא אחד לדוגמא וננונו
תקיש על השאר. תעיין דף י"ד ותראה אין הצל יפלה פיו צאנרו כי הפילוסופים
סוצרים שהג"ע הוא ונקום שאוכלים וסותים צו, או שציננות הנושית
חוליא הדרך בגדים ולחם אפוי, או שנתחית הנושית יחזור איש
עם קרוביו ויאכל וישתה, או שתכלית הנולות הוא שיגיע לנו השגת
התאוות העולמיות שונן הארלות ונכסים רבים, וכל כיוולא לזה
הכתוב שם, אמור ונעתה: הנהיו ונעולם סצרות כאלה צפי הפילוסופים? ואין
יחשוד אותם צנוה שאין צהם? צאנות צושני להזכיר דברי שגעון כאלה, וזאת קרה
לנוחצר יען ילא וננוחיתו והתנשא וננודריגתו לדבר צענינים צלתי נערכים עם
כחומיו, ואילו היה ונציט צם' ונאנר חיקור דין להר"ר נה"ו ז"ל או דצרי רנוצ"ון
ז"ל הנוגעים לזה הענין או אז יבין אין ראוי להתנהג צחקירות כאלה. קראתי ס'
ונסעות הים והנאני, ולפי קולר דעתי עוצ ונאד להעתיק סיפורים כאלה לל"הק
לנען יראו צחורי עוננו כי לא חסרנו דבר וכי יש לאל יד לשוננו העניה והקלרה
לנוולא די צאר כל העשתונות כמו צשאר הלשוונת, וננעטם זה ונשצח אני גם ס'
ענוודי שמים אשר צו הראה הנוחצר תקפו וגצורתו צחכונת החכונה, אלא שהוא
קלר נאוד צלשונו ויקשה נאוד לנחחילים שעיין לא הורגלו צחכונה זו להתענג
צקריאתו, כי החיצור לא יסכון רק לצקיאים ונאד צנושפטי הנושולשים הישרים,
והכדוריים, אך אלה אינם לריכים אליו, א"כ לני יועיל? אונסם על כל פנים עוצ
אשר יפה להראות להכנוי האוונות כי לא אלנון ישראל וכי יכולנו לדבר עצרית צכל
הסכנות. כזאת ראוי לונר גם על ס' תפארת אדם אשר ונחצרו צלי ספק חכם
גדול היה, צעל שכל ונצון דבר, אך זאת לא ישרה צעניני ונה שהוא ונציא צספרו
פעניים רבות לשונות ונס' הזוכר, צהיות זר ונאד להזכיר ס' קצלה צחיצור ונדבר
על חכונת הנחוח, ואין זה שייך לזה. ס' קול שועת צח יהודה יורה על יושר לצב
הנוחצר ועל אהבתו את צני עמו, ולכבוד ולתפארת היא לו ההתאמנות להשנויע
קולו לפני נגידים ורוזני ארץ לטובת האוונה, לכך לו נאום תהלה ונפי ישרים ונלשון
לדיקים, וצחצה וצכלון עוצ קראתי צו גם אני דצרים עוצים נכוניס ונשכלילים. ס'

לימודי העיוני והמעשי המורקף אליו הונדצר על לחוק השאך אינו כולל רק ההתחלות והדרכים היותר קלים שצנחוק ההוא, אצל התחזולות הענוקות והנוהלכים הנסגזים חקרו ונונו, וזהיות לי ידיעה לא נועעט זזה הלחוק (כי כל הקונים נגדי נולחו עד הנה ולא יוכלו קום) לכן אוכל לומר כי זה הספר הוא דצר נועעט נגד ונה שהיה צאפשר לדצר זזה הענין.

ועתה צבואי להשיב אל עניני ונכתצך אחד לאחד אטלס לך תחלה אלף תודות על אשר התנדצת לשלוח אלי ספרים רבים אשר ונן הרשינה הצאה לפני שפטתי היות צתוכס דצרים יקרים, וקלת ונהס מדשים הנה לי כי נועולס לא ידעתי ונליאותם. והנני ונלפה וניחל ליום צואס צאשר צצר הנדפיס די שנייד הצטייחני לומר לשלחם אלי כרגע. אוננס חלילה לי לקבל ונוך ונתנת חנס צלי הסצ גנוול אל נדצת לצך כפי יכלתי, לזאת התאונלתי גם אני להקריצ לפניך ונן הצא צידי ואספתי ונפה ונפה את אשר חשצתי היותו רלוי אליך הן ונפאת יקרו והן ונפאת חידושו, וכצר שלחתי אליך היום אגודת ספרים לרורים צטנולה, ואלה הם הספרים הנקצלים צלרור צטנותם לוויניהם: החוונש שלי, הקדונה על החורה שלי, התורה והפילוסופיה שלי, ס' ישעי' ונתורגס ונוני צאורח שיר ללשון איטלקית, הגס כי אינו מורגל צנדיכתס. ונחזור כננהג ק"ק רוונה, צחרתי לשלחו לך צעבור כי יש צו כנה שירים ונגדולי הנשוררים, ארקיוואלטי, גצירול, ר' יהודה הלוי, וזולתם. ס' שרשים לרד"ק, הגס כי הוא צידי הכל וחסר נועעט צתחלמו, הנה הוא יקר ונאד צעבור היותו ראשית צכורי ונלכח הדפוק, כי נדפס צקוסענטיניא צשנת רע"ג ואס יתן איש הון רצ לא יונלא סגולה כזאת. ס' צן זקונים, כולל שירים נצחרים, וענינים אחרים, צלתי נודע צנדיכתך, ונפחות של ס' ה ס ל"ה צכ"י, יועיל ונאד לשוקדים על הספר ההוא, האחרון חצי ונוולס. כך גדול כתיבת יד כולל כנה חיצורים וענינים יקרים, הלל הם: ונדרש רות, ונדרש חזית, ונדרש רות אחר, ש"ות ונו"ה שנואל, חידושים על ונכ' אצות, ליקוטים שונים, דרשות, ונדרש קהלת, פי' קהלת לרלב"ג, דיני שחיטה הכל צקוצץ אחד.

נר לי ונאד כי לא יכולתי לנלחות ונשאלות לצך צקנות עצורכ ס' הונלספים כי חלה אינס עוד צנליאות וזה שנים רבות כי כל העקסענופלחרי ספו חנוו אין עוד אחד, אס לא כי חולי יונלאו עוד צקרית צערלין, אך ידוע תדע כי כהעת נגרע ערכס אחרי אשר הודפס ונחחר דצריהס צכ' צכורי העמים. הרשינה ששאלת ונאורכ הספרים אשר לי אינה צידי כי נועולס לא סדרתיה וסמות כל הספרים אשר תחת ידי עלורים הנה צזכרוני אין לי נורכ לרשום אותם על נייר, רק זאת אגיד לך, כי את אשר נכספתי ציותר לאסוף אל ציתי הנה ספרי הקראים וספרי כה הסקידים החונים סנווך לנדיכתך ונלכד כל היולא לאור נדי

שנה בשנה ע"י אנשי תבונות אשר צונקונך ואשר צעיר לעונערג, אותם תוכל לקבץ לעת ונולד להצילם אלי, והיו להרטיב צנפטי עוז לנען ארסיף גם אני לשלוח אליך שנית את אשר תחאה צהיות לאל ידי ליתן את שאלתך אשר תשאל. ס' קורות ישראל להחכם יאקט, ופסי החכם געזעניוס יגנס כצר תחת ידי, אונס שני הונכתים העתיים ידידיה, שולניית את שונעס שונעתי אך לא שזפתם עיני ונעולס, ועתה אם יש את נפטך לקנותם עצורי אני אשלם את דמיהם דינר צדינר, אך צתנאי שיכללו יחד כל החלקים שינאו לאור עד היום איש לא יעדד עד שתי' הונצרת שלונה, ואז אחתום גם צעד השנים הצלות צחת את כסף ונוכרם שנה שנה על הקדר, לכן הואל נא לגלות אזני אם יהי' צאפטר לעשות זאת. ועל אודות ס' פחד יחק אשר זכרת צונכתך לא ידעתי אל איזה ספר תרעוז, כי אם הוא הענלקופעדיא הגדולה להר"ר יחק לאונפרונטי, הנדפסת רק עד אות ונ', הלא היא כצר תחת ידי, ואם הוא ספר אחר נא הודיעני ונחמו ותכונתו ושם הונצר. כעת הנני עסוק צחצור חדש, והוא פירוש צדך פילוסופי על ס' צחינת הדת להר"ר אליהו דיל וידיגו אשר צדעתי להולילו לאור אם יסנני האל לצא עד תכליתו כאשר עם לצני צעוד איזה חדשים, כי קלר עלי הזמן לענוול צו יום יום, ורק קרח העודף צעת הונטרך אל העסקים הרצים אשר צתרוני אותו אוכל להקדיש לזאת הונלכה.

והנה אשים קנאי לנולים כהיום, ולעת ונולד אגיש לפניך פרי ונחשצות וצצרותי על הספרים הנשארם, והנני ונייחל לתשובתך צה תודיעני אם הגיעו לידך הספרים אשר שלחתי, ואלא צעתירת שלונך כחפניך וכחפניך אובצך ונוקירך. יש"ר. ככותב והחותם פה גערץ ציום עשירי לחדש סיון ט' הת"קלצ.

6.

Schreiben des Herrn S. D. Luzzatto an Herrn Reggio.

שמואל דוד לוצאטו * אל החכם הטורסר ר' יצחק שמואל ריגיוו יהיה. הונשפילי לראות עד האוז צטר יולא צקיר, ולא געלה נפטך צהיותך צעיר הזאת לכצדני צחצרתך, ולענגני צהראות אותי את עוטר כצוד ונלכתך, ותהיינה אזניך קשובות לקול החשובות אשר השיבותיך לפענוים צלצ תנוים, לא חקף, ולא ונחרף, כדרכי כל הינוים; וצלכתך ונענונו הגדלת והוספת ענותך אתי ותחשוך

* נולד צעיר טריעטני צאחד צאלול שנה התק"ס, פרעןעצטער צקוללעגיוס ראציניקוס צעיר שארונה ונחלת שנת ה' תק"ץ.

אח נרחק הנקומות ונרחיק לבזתינו, לאמר כתוב דצריך וצאז על הלוחות בלשון קצרה ונשלוח ספרים ציד הרלים. ואני לה אחתי להללוח אנשים, ועתה צמתי לי דוניה, לולא שני דצרים אשר אמרתי לפניך, אשר צהצזוני צם אחרי כן ונלחמים כוז וסקר, ואלה הנה:

כראתי צכתוז הנני ונוטיר כעת ונחר (שנות ט' י"ח) למן היום צה"א הידיעה, והוסדה צה"א רפה, אמרתי הוסדה זמן עזר, וחסרה חצת אשר, כפירושו של רש"י ז"ל שמתקדה וכמרגום אנקלום דאשתכללת; שאם היתה זמן ונקור היתה ה"א צנופיק, ועוד למן יום היה לו לוונר ולא למן היום. וענית כמכונתך, שאם היתה הציצה זמן עזר, נוסדה היה לו לוונר, ואשיצך דצ צגגה לאמר ונצין התפעל היא, ונפלה ה"ו, וזה אפס ותבו, שאם כן היתה ה"ו פתוחה, והסנו"ך דגושה; עכשו שה"ו קמולה והסנו"ך רפה, אי אפשר לחצה שתי' ונצין התפעל, ואם כן לכאורה ונצין נפעל היא, ונזמן ונקור. ואולם גם כי תשובתי אשר השיצותיך נפלה נפלה בפל, ונכל ונקום נכון הדצ צעיני שתי' החצה זמן עזר ולא ונקור, וכראה לי היתה ונצין הפעל, וכאוי היה לו לוונר הוסדה כמו על הוסד צית ה' (עזרא ג' י"א) צנוסקל הורד ונלרינה (צראשית ל"ט א'), והועד צצעליו (שנות כ"א כ"ט), אלא שהונר השורק צחירק, כאשר ונלחו ראיו חיצת וייסם צארון צנלרים (קוף צראשית) תחת ויוסם, ונלחר שננקה ה"א צחירק, הונעה ה"ו צהכרת*) וזאת שנית אמרתי לפניך שאי אפשר לפרש חולי אוכל נכה צו (צונדצ כ"צ ו'), צזון ונקור, כי אע"פ שיש לוונר נכה צנוקום נכות, כאשר ונלחו אם ענה תענה אותו (שנות כ"צ כ"ג) והסדה לא נפדתה (ויקרא י"ט, כ') הנה ופלוע (ונלבים א' כ' ל"ז) לונען היה לה צדק ונרטה (יחזקאל כ"א ט"ו), ונכל ונקום הנה היה לו לוונר, ולא נכה, כי לא ונלחו פרש זה רק צצנין הפעיל והפעל, וגם זה הצל, שהרי כתוב והשפתה והשעורה נכתה (שנות ט' ל"א), והחטה והכוסות לא נכו (— — ל"ז), וגם כי עדיין יש פתחון פה לרש"י לוונר; אם אמרת נכתה ונכו צצנין פעל, תאמר

(*) אמר שד"ל, יידיי החכם הנפורסם אשר כתבתי אליו את הנוכח הזה דחה סברתי זאת צחשונחו צעוז טעם ודעה, לאמר כי לא יתכן שהאצד והשתנה המנועה הליכה לסימן הצנין. ועתה אני לוונר כי הציצה ונצין התפעל רפה, הנעלה צנלות והפקדו, התפקדו (שופטים כ' ט"ו) ויתפקד (— כ"א ט') והצנין הזה, התפעל רפה. הוא נגזר ונצין התפעל אשר בלשון ארמי, והורחתו בהורחת התפעל.

ככה צפּעל? והלא שרשים אחרים ראינו צפּעל אשר לא ישרתו זהם צפּעל, כמו
 כי מוננה לקחת (בראשית ג' י"ט) ושמו עלמותיו לא ראו (איוב ל"ג כ"ח), ולא
 מלאנו לקח ורָאָה. מכל מקום אין הדבר רחוק כאשר חשבתיהו *) הנה אלה שתי
 סגנות אשר ישר צעיני להטודות עליהן לפניך טרם יצאו ימי הפקידה, משפט לאלהי
 יעקב. ועתה שאלה יש לי לשאול, ואל יחר אפך בעצדך. מה יאמר רצונו נפתלי
 היכך ויזל בכתוב ולא אזה לשתותם (שמואל ב' כ"ו י"ו וי"ז)? ושם יאמר ויתאוו
 דוד ויאמר וי יסקני מים (— — ט"ז) הלא נראה בעליל כי לא מונע משתותם
 מנצלי תאוה, ולא מאחסם ולא געלם, אך לא שתם מן הטעם המפורש, הדם האנשים
 הסולכים בנפשותם (— — י"ז) וצוה נדל אפוא לשון מן מלשון לא אזה? *)
 ואחרי אשר הלאתיך עד כה, אל אל שדי אעתיר, בפתח אהלו אותך וכל
 בני ביתך יסתיר, ועטרת תפארה אחתם יכתיר, וכל מוסרותיכם יתיר, ואחכם
 לעוזה יותיר, וידין דינכם לנזור, ושנת צרכה עליכם יגזור, ושלל ורכוש לכם
 יזור, ואחכם לנלח יעזור, וצייניכם ישלח איש אזור אזור, ונחך ה' תמיד בכל
 אשר תאוו, ונעל פני האמת תסיר את הנקוה, ונפש המושכילים דשן תרוה,
 בעשותך נוראות לא נקוה, והסיר ה' מונך כל חולי וכל גידוה, והיית כגן רוה,
 אורב טור לז.

שמואל דוד לוצאטו.

טריעסטי כ"ט אלול התקע"ס.

7.

Schreiben des Herrn Regglo an Herrn Ignaz Blumenfeld in Brody.

לכבוד המשכיל, הנדיב המפורא, דורש חכמה ושוחר
 תבונה, הר"ר יצחק בלומענפעלד יהיה שלום!

מכתבך היקר מיום י"ח לחדש העבר היה לי לנוטיב נפש צמועי מוננו טוב
 מנענודך וטוב מנעמד רעיך האמננים פארי הדור נשיאי הנוטות ראשי אלפי ישראל

*) אחרי ימים ושנים ראיתי שאם הייתה התיבה נוקור היה מנשפה ככה בלירי, ולא היה כח
 צנוקף לשותו לסגול, ולא היה מקום לדגש אחריו, כאשר מלאנו לנען היה — לה
 צרק, אם כן אין ספק כי לפי הנקוד הוא עתיד, וענינו אזי ועניו.

**) עיין צ"הע תקפ"ז עמוד ר"ו ר"ז; ושם עמוד ר"ז שיטה כ"ט כדפס בעטות צעינו, צנוקם
 צנינו.

אשר תמיד אשינום עטרה לראשי, הנה השלמים הנוכחים צכת תורה הר"ר
 ראפפארט והר"ר כהנון והר"ר זלאך, ה' עליהם יחיו, רצות צטנים יטכילו ויללחו
 ועד נלח יראו אור האנה, אנון. אשריך, איש תצנות! כי זכית לקדם פניהם
 הטורחות ולשמוע ופיהם אנני יוסר, ואני צודד וגלמוד צארץ ונולתי אין לי
 בכל קציבותי גם אחד ראוי לפתוח לפניו סגור לצדי ולהעלם עמו צדצרי חכמה
 צאין סחד הנוקנאים הפוחזים אשר כל אחות חונדנו יצוססו וכל חוקר על
 האנה לכופר צעיקר ישינו, זולתי זה דודי זה רעי החכם שד"ל מורה צנדרש
 הרצנים צפאלובה (אשר לו כהעת רק חנושה תלמידים) אותו אקרצ יען ונלתי
 לצנו ככון עם ונחצותי, אך הוא טרוד ננח צנולאכה אשר לפניו, ורק אחת
 לג' חדשים, או רק שתיים צטנה יוכל להגיש לפני ונכתז ידיו, לכן תמיד עיני
 נופות לנרחוק ופני ונלהלות נוול כל אגרת ואגרת הצאה אלי ונודינות אשכנו, כי
 שם לוח ה' את הצרכה להגות צדצרי חכמה ולדרוש צטלוס אחינו ולהצונק על
 ונצז חונתנו. — אך אפנה ונרעיונות אלה ואשוב אל ונכתצן הכזכר אשר וננו
 לא יכולתי להצין האם צא לידך הלכור השני אשר שלחתי אם לא, כי צמוכו נחתי
 העתק פרק אחד ונקפרי התורה והפילוסופיה אשר ננחק ונטעם הלענזור, אך
 אתה לא דצרת וננונו דבר, ותאנוין לי, ידידי! כי רק לכצודך נשלתי את עורח
 ההעתקה צעלם ידי עם רוצ העסקים אשר לחנוני, וזה לך האות כי נאננה
 צרית ידידתי אליך כל הימים. עוד אודיעך כי ונלצד ס' ונאנור גאלות ונלרים אשר
 נשקד ונקונו צין הספרים השלומים ונאחד, עוד חסר ונהס ס' נגיד ונורה הרשום
 צאגרתך ולא ידעתי ונה היה לו. צענין אגרות הרנצ"נון אשר זפרת צנכתצן
 נכספה נפטי לדעת אם הם אותם שדדפסו כצר אלל האדון שנויד זה כאלרצעים
 טנה, או אם הם אגרות חדשות שלא צאו עד הנה על ונצח הדפוס, כי אם
 הן הלאטונות כצר יש תחת ידי צ' ונחצרות ונסן, אצל אם הם חדשות תפול נח
 תחינתי לפניך לצל תננע וננוני הקגולה היקרה הזאת, כי אין אללי דצר יקר
 צעולם כונו דצור אשר ילא ונקולונוס רצינו נזר דורנו ונחמד עיני ולצי האלהי
 הרנצ"נון זל"ל אשר צללו חונדתי וישצתי כל עוד נשונתי צי. ועתה אצוה לצצרך
 כי אחרי חקירות רצות עלתה צידי לנולח ס' ונוקדות תצל וס' צני הנעורים, אותם
 צקשתי יונים רצים צאין הסוגות לנענך, והנס כהעת שניהם ערוכים ושמוכים
 אללי להגישם אליך וננחה עם תרגום התפלה צלטון איטאלקי להחכם שד"ל אשר
 שאלת, ועם ספרים אחרים אשר אלקט ונפה ונפה עד יהיו לנכור אחד וצקרצ
 יונים אשלחנו, ואתה את ונולח שפחיד תשמוור ותנולח לי את יתך חלקי השולמית
 הנשארים ואגרות הרנצ"נון ועלה אחד ונן הנוכתז העתי **Dr. Riesser** v. Der Jude
 לדוגמא, וע"י כן נשיג שנינו תועלת צהרצת גצולות הנודע וצהתפסמות התצורה
 עד לנרחקים.

קראתי ההערה שכתב החכם הוולף הר"ר שמשון זללך יחי' נגד צעל ונטפחת
 ספרים צענין יחוס ונלך הנושיח לזרע נתן או לזרע שלמה, תשואות תודה אקריב
 לפניו על אשר כבדני בהעתק ונונה, וכאשר שנתי עיוני על תוכן דבריו ונלחתי כי
 הטענה שטען נגד הגאון לודקה זלי ספק, שהרי הזוכר צאנרו צן נתן כיון
 צודאי אל אחד מיוולאי חלניו צאחרית הימים לא אל צנו ונוש, אונס סוף סוף
 ונה צלע כי נליל את ס' הזוכר רק ונתלונה אחת כל עוד שישארו קיימות כל
 המון הטענות האחרות שכתב הגאון נגדו? ואף את דברי הזוכר צזה הנוקם
 לודקים האם יחי' צעצור כן נכונים גם שאר דבריו? ונלמד כי על כל פנים גם
 סברא צאת של הזוכר לא תכון ולא תקום להיותה ונתנגדת לסצרת הרנוצ"ס שאמר
 ג' פעמים כי ונלך הנושיח יהיה וזרע שלמה דוקא, וצכל כיוולא צזה יותר יש לנו
 להחזיק צדעת הרנוצ"ס ונוה שכלך אחר סצרת הזוכר. אלל צכלל יראה לי שאין
 לנו שום תועלת צחקירה צאת, כי ונה איכפת לן אם יהיה הנושיח וזרע נתן או
 וזרע שלמה? יצא הטוב ונכל ונקום! הלא ציינים האלה אחרי כנה צלצולים
 שצבלנו אין צידינו להכיר שלשלת יחס צני דוד כל עיקר, ואין לנו יודעים אם
 יש עוד צנוליחות אחד וזרעו צין וצני שלמה צין וצני נתן אם לא, ואף אם ישנו
 צנוליחות (כמו שחויצנו להאמין) הנה לא נוכל להציא ראיות על יחוסו, ואם
 לומר יצא הגואל הנוצטע לנו ויאמר: אני וזרע דוד! ויעשה כל האותות
 הנויחדים לאמתת שליחותו, צודאי שלא יתעורר שום אדם לשאול ונונו: האמה
 וזרע שלמה או וזרע נתן? כי אין לנו צזה לא לורך ולא תועלת ולא שום
 נפקותא, גם לא יעלה על לב שום אדם לשאול לשנו, אם הוא נקרא ונחם צן
 עניאל, או נוח, או צר נפלי, או טילה, או ה' דקנו, או אחד ושאר השמות
 שנתנו לו חז"ל על גד הדרש, כי לא השם הוא העיקר, גם לא יחוסו אחר נתן
 או אחר שלמה הוא העיקר, אלל העיקר הוא הגאולה צכללה לא פרעי הגואל,
 לכך אני אומר כי אף אם לפעמים יש איזו חולשה או פרכא צטענות צעל הנוטפחת
 (כאשר צאמת יש לי הרבה להשיג עליו ויצואו דברי אי"ה צהערות אשר אכין
 לציאורי על ס' צחינת הדת) ונ"ו עליו לשצח ונלחכתו אשר עשה להרחיק
 ונגולנו דעות זרות אשר תעמודנה ונגד לשרשי דתנו התנוינה, והוולף השגב
 הר"ר זללך אשר אינני כדאי לדון לפניו צקרקע טוב לו כי ינושך ידי ונחקירות
 כאלה של ונה צכך, וישוצ ינחמונו צנוף נופת אמריו הנעיינים צחלק השלישי
 ונ'ס' הנופאר טצילי עולם, אשר עיני כל הולך ונישרים אליו תלפינה. סלח נא,
 ידידי, כי לא אוכל היום לערוך לפיך ונשפטי על הספרים הנותרים כאשר עשיתי
 בפעם צפעס וכאשר נדרתי לעשות צכל ונכתב ונכתב, כי הוכרחתי עתה לקצר
 ונפני כמה סצות, אכן צא יצא דברי לשלם נדרי ליונים לא כצירים, ועתה אשים

קץ לנילים דדרישת שלונך, זלקיחת ערוכתך, בזכרון להבתך, זעמירת טוונתך, זבלל נדיצתך, זצקשת ידירותך, הלעיר יש"ר.
 הכותב והחותם פה גערץ זמונשה לחדש ונחם ט' התקל"ז.

8.

Schreiben des Herrn Reggio an Herrn Ignaz Blumenfeld in Brody.

אלהים עמך גבור החיל, איש אמונים אוהב התושיה, ומכבד
 ומכבדיה הנכבד הר"ר יצחק בלומענפעלד יחי' שלום עד בלי ירח!

זשגם רבו טרדותי זינוים האלה יוני חסיפת התירוש ונן היקצים, והיה
 זתזוחות אלטרך לפזר רגלי אל חלקת השדה אשר חנני אלהים כי זה חלקי ונכל
 עונלי, עד שנוזה הטעם חדלתי כהעת ונלהתעסק זביאורי על ס' זמינה הדת אחר
 אשר פעלתי יותר ונחליו, זכל זאת לא אוננע ונלהשיז לנכתבך הנעים וניוס כ"א
 תשרי הגיעני תנוול, ועלז לזי זשנועי כי זאו לרורות הספרים אל עיר וויען וזלי
 ספק כזר הגיעו כהיום לידך. ועתה הכינותי ונן זבא זידי לרור אחר להקריז לפניך
 ונחם חלף נדיצתך. אך ונעט הוא את אשר יכולתי לאסוף הפעם, ואתה זטונך
 תחלה את הונעט הנוזא לפניך זלז תנוים, ואלה הספרים הלועים זשנולה אשר
 ונסרתי היום אל הזי דואר להוליכם אליך: ס' קאה קולת, ס' ורפא לנפש, ס'
 אורח חיים, ספרי ווסר זלי ספק לא נראו ולא וננלא זנדינתך, ונדפוס קדונו
 ונאוד, ס' תכונה כ"י כולל לוחות רבות זלשון ערזי וזכתז עזרי, והגם כי לא יהיה
 לך תועלת ווננו זהיותך זלתי וזין לשון ערבית, זשזתי כי לא יזר זנדינתך איש
 יחסוף זו, ואתה תוכל להלנידו אליך זנותה זו, ס' הלולא רבא, ס' ונחת יוסף,
 ס' פרי ונגדים, ס' שיעור קוונה עם יוסף חן, אלה שלחתי לך לא זעצור ערכם,
 כי היו כלא היו, רק לונען תראה ונהם תכונת חכוני זוננו זערי איטאליאה,
 זנה יתעסקו ועל איזה ליר סוזנות חקירותיהם, ס' און גליון חלק ונאטעאוס
 הועתק ללה"ק כ"י, ס' רוח חן לזן זנון כ"י קדונו ונאד. אקום כי תעלה לרנון
 לפניך התשורה הקטנה הזאת, אם לא ונלד כמותה, על כל פנים ונלד איכותה. ס'
 קרית ספר הנדפס זפראג לא דאיתי עד הנה, אך כזר סקדתי להזיאו אלי ונשם,
 אונם ס' ליר לאונן הנו זידי, ונאוד תנחתי על זדון הונחזר הנושך קשתו נגד
 הסגולה היקרה והיותר עיקרית זאמונתינו והוא ונלות השזת, וכזר יעדתי להשיג
 עליו ולזטל חלונותיו, וזה יהיה זהערות אשר אוסיף לזיאורי על זמינה הדת,
 זהם יזא גם זכרוך לטובה כאשר יאות לי לעשות ונול איש נדיז כנוך התוונך ידי
 עזדי ה' ומוסזי שמו והנוכזד התורה ושותריה. קראתי הספר הקטן ונהספראפעסאר
 Krug, ווני יונלל חין ערכו ווני יספר כל תהלותיו! הננלא כזה איש אשר רוח

ונשפט ותצוה צקצו, וליץ יושר לעדת ישורון, יולל לקראת נשק לעזרת עם ה'
 ועל אויביו יתגבר, ונחמפנו אשר חנם רדפנו יתן כקש לפני רוח? הנה כבר
 התעורר אחד ממשכילי קהילתי להעתיקו ללשון איטלקית להפינו צמדיתנו.
 התנגתי מאוד בקריאת ס' מערכת ההעתקות וראיתי כי הנמצא איש נכון
 ונכיר היטב הענין אשר עליו ידבר, גם מקירותיו טויות ומועילות מאוד למחילים
 ללכת בדרכי הווליה, והגם כי כבר קדמוהו המשכיל והמליץ הנפואר הר"ר
 לעוויזאהן ז"ל בנספחו הנכבד ווליהת ישורון אשר הולך סוצו גם הוא על אלה
 העניינים, גם לו יתר שאת על כל דוברי נחות צינים האלה, בכל זאת לא יגרע
 זה הנמצא ללא גם הוא בנספח הנכבדים שוחרי המועלת הכללית, ועוד ידי נטויה
 לשבח ולהלל ומלאכתו אשר עשה, רק זאת לא אומע ומלחות לך כי הפרק הראשון
 נקספו לא יתן עונג לקורא בו כמו שאר פרקי הספר, באשר צה הפרק הענין
 הנמצא יותר ונדאי בהלעת טבע ההעתקות וחילוקיהן למיניהם, ונכנס הענינים
 דקים מופשטי המומר אשר אין להם תפיסה כ"א צמחשה הדקה, עד שצמח
 ילאה שכל הקורא לרוץ אחריו בכל אומן המקירות הדקות אשר אין צהן מועלת כל
 כך ולפעמים יקשה להציגם מוחות קולר יד הלשון צענינים הסגס, ואחשוב כי
 יותר עוז היה לו להשניע לגמרי הפרק הראשון ולהחמיל ספרו מן הפרק השני,
 כי לולא כן יש לחוש סן יכשל כה הקורא ונכול יכול בהתחלת הקריאה וישליך
 הספר וידו טרם הגיעו אל הדברים המועילים שצפרק השני. המשכיל לעטעריס
 דרך על צמותי הסיר והלליה לעוף ולסכון על גסי מרווי הווליה, חצוריו הנדפסים
 יתנו עדיהם כי יש לו יד ושם צמלאכת הסיר, ויכינו לו נקום נכבד צין נמצר
 מנוררי אומנתו, אולם צענין הנשקל והמרוזים והיתדות ושאר תנאי הסיר הנכו
 גם הוא כשאר מנוררי אשכנז לולע על ירכו, מוסיק וגורע צלי שיעור, ונולל
 חסרות אשר נולדו מפאת שינוי הקריאה אשר לכם. וצעצור זאת לעולם לא
 יערבו שירי האשכנזים לאוזן הקורא האיטלקי, לכן אם יאתה לו תהלה מנד המומר
 לא תאות לו מנד הנורה, צשגם יש להליץ צעדו ולומר כי הוא אינו אשם בצר
 יען הלך אשר המורגל צמדינתו ואין ציכלתו לשנות אופן הקריאה מנה שהוא
 שומע יום יום מנולנדיו ומיודעיו. — ס' גידול צנים נכבד צעני מנאוד, וטובה
 גדולה גונל המנצר המשכיל לצני עוננו צהליע לפנינו דרכי שמירת הצריחות לילדים
 נעת הולדס, כי דבר יקר הוא מנאוד, ואף גם זאת עלינו לשבח את החצור הנפואר
 הזה צעצור נקיון ווליהתו המנוברה והנשגבה אשר צה הראנו את כמו הגדולה,
 עם כי קשה מנאוד למנול מולות הגונות וכסרות לכל מוסגי חמנת הרפואה צשפת
 עבר הענייה והדלס צשרשיה נתי מנספר, לכן מלכד המועלת שיש לעניינים הסם
 מנד עמנן, עוד להם נאות תהלה מנד הלשון הלח והנקי אשר יתלצשו בו, וני יתן
 וירבו צינינו מיצורים יקרים כמו לתפארת הלשון ולתועלת האומה! — ציני

החג העצב החילותי לקרות ס' גנזי נסתרות או גן חלקים ששלחת אלי כ"י, אך לא
 צאתי עד תכליתו, לכן לא יצאו ונשפטי עליו בזה הפעם, וצויתר צדוהי שהוא הולך
 בצרכה בהקדמות והלכות יותר גדלי ונשפט יונין ושאלל בעניינים אחרים בלג
 הרבה, ולכני תלצתי לשמוע ונונו רליות צדכות על אונתה ס' הזכר כי (כך
 חשצתי) לולי נתצרך לי שהוא אוניתי ושהוא נפי רצ"י צדלי לא היה טוען על
 עלנו ונשא כד כזה לחצר פירות עליו, אך עד הנה תחלתי ככזה והגם כי קלחתי
 יותר ונחלו לא ונלחתי צו גופתים צדכים על זה, וחולי יצאו צונשך הצדור, לכן
 כתר לי עד לעצור עליו עד קלו ורק תודיעני עתה אם חפנך שאללחמו לך צחורה
 או אם אוכל לעכזהו אללי אחרי קריחתו, כי לא גלית אזני על הדבר הזה. פה
 אהלל לעת עתה וליום ונלוא אטוצ סנית להגיש לפניך סצרותי על יתר הספרים
 אשר התדצת לכדני בהם, כי הם לי תניד לששון ולשונחה ובהם לד אונלל נחת
 רוח וכל ענלי וניגיע כפי הנורצים אשר נעל עלי הזמן, כי זה חשקי וזה ונגות
 לצי כל עוד צחיים חיתי. הנה הודעתי לידידי החכם מד"ל הננלל כעת צעיר
 טריעקטי את חפנך לקבל ונידו אגרות כ"י להפינס צישראל והוא השיצני כי בזה
 הפרק לא יוכל דבר ונאווה על זה הענין, אך צטוצו לעיר פלדובה יראה נה
 לעשות ויסיצך דבר כאשר עם לצבו, ועל אודות העתקתו האיטלקית של קדר
 התפלה לא ידעתי עד הנה אלל וני ננללח לקנותה עצורך כי איננה צידי הנודפים
 שניד, ואם לא אונללחה ציד קרוצי הר"ר ונאיר ראלדעק יחי' נוכר ספרים צעיר
 טריעקטי אז אטלח לך את ההעתק היחיד אשר לי לצעצור תדע כי פקודתך שונרה
 רוחי וכל ונחסורך עלי. ולעונת חפנך לקבל גם וננני אגרות כ"י הפנווסים
 צאלורתי ידוע תדע כי זה שנים נסאלתי על ככה ונלח הר"ר ויען
 צריתי היתה אתו הלהצה וסידידות פתחתי לו אונרותי ושלחתי לו קונטרס ונלל
 אגרות נחודות וצחוכן גם ונכתב יקר ונלוד להר"ר נה"ו זל"ל שלל צא ונעולם
 צדפוס את כולן הצטיחני להדפיס צחצור וניוחד, אוננס הקונטרס הזה ננללל
 כהעת ציד הלדון הנודפים שניד צעיר וויען עם ספרים אחרים ככדים כ"י
 לפקדון צעד סך אלף זהובים נ"כ סהר"ר חייצ להודפיס צעצור
 ספרים שקבל ונונו צאונלעות רעקונדונדמטינן שלי, אך שלל להעריחך צסיסור
 הנלודע הנגונה הזה (כי אין קץ אל הזעף אשר סבלתי צעצורו) די לי להודיעך
 כי זה הליט חל צי וצהנודפיס עד טלכני הסתר הסתחתי פני ונונו, וזה סנתים
 יניים לא ידעתי נה היה לו (אם הגיע ללזך שונך דבר ונונו נל טצטרכני קורותיו
 ונולליו ונוצחיו), ונעמה אתה איט חכם תצין ונזה כי אין לי רשות להוליא ונחמה
 ידי שום העתק ונן האגרות ההנה ערס אדע נה יעשה הנודפיס צהן, כי עורן
 תחת ידו וני ידע אם יללו ללוד ונתי יללו, סן יחרה אפו צי על שאללל לו חזן
 צהשיג גצולו, וכן לא יעשה. אך ערס אכלה לדבר נוטל עלי המוצ לשלם אלף

תודות לכדח הגזיר המרומם המכס ר' אלכסנדר קאלליר יח' על אשר נשאו לנו
 לכדחי צמ' חוגרת צנו של המרומם ז"ל וצמ' יריעות שלמה הנכספים לי מאלד,
 וצומה זכיתי לפניו לכל העוזה הזאת ואני לא אהיה כאחד מנעזדיו ומעולם לא
 גבה לצי להתקרב אליו, לכן אמור הנני נותן לו את צריתי שלום והיתה לו זאת
 למזכרת הכזתי אותו ולאות ולמופת כי מוכן אני לשרתו כל הימים ככל אשר ייעצ
 צעיניו ללוות עלי לעוזה, ולך ידידי, לדקה ומקד ורומיים ומיים מנחת אלהי האמת
 המופה וכוזה ציוטר לצדך, ומגמול לדקתך לדור דורים צעולם שכלו ארוך
 כמפלך וכמשוקת אהבך ומכדך. יש"ר
 הכותב והמחמם פה גערץ ציוס ד' למדע משון ט' המקל"ג.

9.

Schreiben des Herrn J. Wahrmann in Jaroslau an Herrn Ignaz
 Blumenfeld in Brody.

צמ"ס יארלסקלויז צ' טנת תקל"ג.

לכבוד איש חמד ומתפאר בעיני החכמה, היה התורני השלם
 הר"ד יצחק בלומענפעלד נ"י שפעת ברכה תבסך סלה!

מכתבך היקר מן כ"ו כסליו הגיעני ציוס ו' העצב. צו הקשית דצריך אלי
 על אשר לא עניתך זה ארצעה ימים ואנכי השתווננתי, כי מנהר אשר צוה מכתבך
 אל ידי בוונתי דצרי אליך והנולאתי לך רחשי תודה על טוץך להודיעני דצרי המכס
 המפואר מו"ס יש"ר, ולר לי, כי זדון שלוחי או שלוחך אשר אצד מוננו המכתב גלל
 עלי ומחשבת חון, כהיות נקל צעיני מכתבך משהיז עליו, והנני שלוח לך העתק
 דצרי משלישי לסעפטעמנצער. *

* הא לך קורא מכתבו הראשון אשר כתב אלי בלשון אשכנז:

מיהר זעהר ווערטשעט ערהעלט מיך מיט פֿיעלעכע פֿערגניגען, מונד מיך מוס
 בעדויערן, דאס מיך דורך מיינע רייזע נאך במרטשפֿארד, וון מיך מיך מייניגע
 וועלען מויעהילט, געהינדערט ומונדע, מיהר סכייבען פֿריעהער לו בעמנטווקרטען.
 מיך דמקע מיהגען פֿיר מיהרע גייגע מיטטהיילונג דעס מוכטהיילט פֿען דעם
 ריהוילטעט בעקאמנטען ה' יש"ר מיבער מיינע סריפֿע מערכת הסעקוה.
 זיינער מיינונג, דאס דער ערטע מבניטע זעהר סובטיז זיי, דיט דענקקלמֿעט
 דעס זענערט, בעפֿער ער לו דען פֿעלגענדען ניטלזיגען מבניטען קעוונט,
 ערויערע, מונד דאס עס דמהער בעסטער געווענען ווערע, דענעלעכען וועג לו
 ומסטען מונד דאס בוך מיט דעם לוויטען מבניטעט מכלומגען, קאן מיך
 יעדען ניכט ביימפֿעילטען. ווען דאס בוך לונט סוועקרטמגע בעמטיחוט
 ווקרען ווערע, דאן ווירדע עס פֿרייליך בעסטער געווענען זיין, דען זעהרלינג

עוד ראיתי מתוך מכתבך, כי לשון סקר פגעה צכזוך, לאמור, כי שגתי
דוסי צספר היקר החורה והפילוקופיאה אשר חצר החכם הנפואל הר"ר יש"ר,
ואיך יעלה על רומי לדבר רע צאיש הכחמר הזה אשר אהצתיו ונאלז ראיתי ספריו
היקרים ואשר כל מנמליו לאחד דרכי הדת עם נתיבות החכמה, וצאמת לא קדוהו
אדם צפעלתו לעצור כל חלקי הפילוקופיאה (צצצתה הרחנה) ולהוכיח להמון

גויך מיט דעסן רעזולוטוטע דער זין דעסן ערסטען מבסיניטע ענטהמוטענען
דיסקפייזיקען, דיו מיינע וויסענשאפטליכע קעננטיס מונד מיינען געמיטען
פערסטענד פערזויס זעטלען, בעקמנט לו ומעבן. דו מיך מבער זין מנזעהוג
דעס בעגריפעט דער טרעפען זק ווקהז מוט מויך מנדערעכ וצהרבעגריפע
פֿען דען ביזהעריגען זעהרען דער רהעטעריק מבווייכע מונד גויך זין דעסן
ערסטען §. דיו מיינעהיילונג דער טרעפען זין לוייט קומטען בעגרינדע; זק
מוסטע זיך מיינע סריפט נקהטווענדיגער ווייזע לו נעכטט זון דען זמקענעכר
ריכטען, מונד זיך, ווען זיך ניכט זיין המלבעט ווערק זיעפען ווקולטע, מיבער
מיינע פערטיעדעהייט פֿען דען ביזהעריגען טהעקערעטיקען מונד פֿערנעהזיך
מיבער דען מונטערטיעד דער ביידען מויעגעטעטעולטען קומטען, זקווקהז זין
מנזעהוג מיהרעט בעגריפעט, מוט מיהרעט מורטפלוגעט זין דער טהעטיג-
קייט דעס געמיטהעט מווסטענדיך ערקלעהרען; מונד זיך מווייכע זיך, דמט
מיינע מונטערצולונגען, ווען זיך מויך סובטיל זינד, דקך בייט יעדעס, דער זיך
מיט דען מונטעריען, מיט דענען דימזעלבען זין בעריהרוג טעהען, בעפעסט
המט, מיהרע לוסטימוזוג פֿינדען ווערדען, דער מווסטענד, דמט זיך ניכט זיך
ערסטען מויעגענבליק מויעגעפעסט ווערדען. מויט קיין גרונד, דמו בוך זעהר
קיינער מויעגעערקומחיקייט לו ווירדיגען. ווען וויר מיערמול זק לו ווערקע גינגען,
זק מיטען זעהר פֿיעל נייליכע סריפטען לוס עוויגען מרעסטע זין דעסן
ביכערמזנקע פֿערדמוטט ווערדען, דער מינדער מונטערריכטעטע, דעסן דער
ערסטע מבסיניטט לו סווער פֿיעל, קון פֿען דעמזעלבען בוקס דען ערסטען §.
זענען, דמו מיעריגע מבער מיערעמזגען, מונד זקדמן לוס לווייטען פֿערט-
געהען; זקדער ווען ער מיינע גרינדליכערע מייניכט זין דמו פֿען זיך דמרגע-
טעולטע סיטעטען לו המבען מונד דיו בעוועגגרינדע לו דעמזעלבען לו וויסטען
וויכט, זק קון ער דיו מיט ערסטען מבסיניטע בעריהרען וויסענשאפטליכען
בעגריפע זין מנדערן זעהרביכערן נחלזגען, זקדער — פֿמולט ער בעסיידען
גענוג מיט — פֿען זמכערסטענדיגען זינדליכען מונטערריכט מיינהקלען.
דיבעט גיבט מיינעט ערמכטענט מויך דעסן תורני דיו פֿערטהייהמטע פֿער-
מלמטמוג זון דיו המנד, זיך מיט דען זעהרבעגריפען דער ניערן פֿילוקופיאה
זין קעננטיס לו זעטלען, דען מויערעסטליכען פֿערטפלוגען, דען דיו געלעהרטען
מנדערער נחלזגען זין יעדעס וויסענשאפטליכען פֿמלע געווקנגען, מיט
בעומונדערעגן מלזערקענען, מונד זיינע מויעגעערקומחיקייט פֿען דען מרמביט-
מיערעזעלונגען, זון דענען ער, ווען ער מנדערט זיין מוטרמ-חלמודיט מיט-
טעטע קלעבט, מויך מוין דיו ערקלענדען געפילדע דייטשער סריפטעטעולט-
דינלונגען.

הרצנים, כי אין סתירה בין אמונתנו ובין הפילוסופיאה ולהלכיז תשוקתם לעדות
 עדי החכמה, לונען יהנו תפארת עומם, ובהפוך הוא, כי דרכי אנא להנליץ צעד
 הספר הזכר לכל הצאים אלי הירודעים לקרוא ספר וגם אשאליהו לאחרים, וגם
 כעת אינו צביתי, כי השאילתיכו לתורני אחד צנוקוני, וכל דצרוי לך צצחינת
 היותו ונתאמן להוכיח התכלית המודעת ע"פ שם הספר, ר"ל הסכמות התורה
 והפילוסופיאה; אמנם צצחינת היותו ונתרצז על ענינים אחרים היולחים מהגבול
 הזכר, יש לי דברים. ואחרי אשר כדני המצבר דצצרוי ע"י מכתז יקר אשר
 יתנוסס צו רוח חכמה וענוה אמצו כי נגד המוסר הוא לתלקס לאחרים, ועוז
 להודיע להחכם המצבר.

ובקורה החכם הזה על ספרי למה תכעיסני! הלא הרשות נתונה לכל אדם
 למצוה ומשצות על כל דבר ולשפוט עליו הטוב הוא אם רע ואיך נלחטו לכלוא
 את רוחו, גם הוא אינו מתייב את כל קוראי ספרו שיאמרו לך דצרוי, ויוכל
 המצבר או איש אחר לנטל טענתו, וכבר הכינותי מכתז להחכם יש"ר צו הלעתי
 סקצה אשר הניעתני לכתוב את הפק הראשון, גם כי הוא עיוני יותר מדאי,
 ואינו נתן להצינו לקורא הצלתי רגיל צנודעים; והוא נטות ומשצותי מהמחצרים
 אשר קדונוי, ולפי דויוני כל כותז ספר אשר דעתו נוטה ודעת המצברים אשר
 קדונוהו ומתייב הוא להלדיק ומשצותי ולהליע טענתו נגדם, וע"כ לא ישר צעיני
 דרך החכם לעווזאסן ז"ל אשר צספרו ונלילת ישרון דבר גם הוא צהעתקות
 (הנקראות צפיו טאלות); אכן לא טס לצו רק על מקלתן, ולא על כן, ד"ו
 ומלילת סינעקדאכע וועטאניווע החריט, כאלו לא נזכרו צספר ונצעלי העיון
 ותחת זאת הלנייד העתקות אחרות, כמו ההחול (זירקניע) אשר הקירו צעלי העיון
 האחרונים וכללן (ראה צספרו עלה. 17) גם הזכיר ונלילת ההקפה (סערי־רזוע)
 אשר לא נחשצה אלל אחד ונצעלי העיון צתוך ההעתקות, ואם דעתו נוטה ומננס,
 היה לו לצאר ומשצתו ולהליע טענתו עליהם. וצאנות המעיין היטב צמושא
 הנלילה הזאת ונולא, כי החשצה להעתקות הוא ערצו המושגים. והחכם הר"ר
 יש"ר השיב לי צומכתז אשר הזכרתי לנעלה, צו יחזיק טענתו, ולא אכחד, כי
 כנים דצרוי צצחינת אחת; כי אם כתחתי חיבורי צשפת אשכנז, רצים היו הקוראים
 והנצניקים צקלות אף הפק הראשון ומספרי, כי לא מועט הנה המצורים היולחים
 לאור צכל טנה ונולחים צהם עמוקי הרעיונות ומצורי, וצכל זאת רצו השואפים
 אליהם וקוראים אותם. ואולם הלונדים היהודים אשר צנודינתנו, לא נסו
 צחקירות כאלה. כי לונדי הפילוסופיאה יפנו עורף לספרי עבר, ורצים גם
 לחץ המדרשים (טולוואנג) יונעם מרדת אל עמוקי הודעים, ויקצצם לקוף צהם
 ולהשליך ספרי החכמה אחר גיוס, כאשר יידו רגלם ומדרשי הפילוסופיאה.
 ונצחרי ענונו אשר ישינו לצם אל שפת אצותיהם וגם ישענו צנודעים וידצקו צהם

ונעט וזענדיק הנה; ואנכי כאשר נלחמתי להגיע הפרק הראשון מטעם הנזכר סגנתי
 עלוני על כזכי עוננו צמדיכות אחרות.
 הספר לו ה' ג' ר' אחי עודני צפעט, ויישר זעיני מאלוד התלמן
 האים היקר הזה אשר אני ונכיר אותו פנים צפנים צפירות ונוקמלות התרגום
 הארני ובהלעת ההדל שצין שתי הלשונות ארנית וקורסית, וראוי לכל השנים
 לצם על שפת עזר שיפנו ג"כ אל הלשונות הקרובות לה, הנקראות לשונות שניות
 (טעמיטיטע דזוועקטע), גם ידעתי, כי ונכיר שני בהערה אחת על הסקוק:
 ועשה זללאל (שמות ל"ו ח') אכן יען כי הים הספר הזה רק זמן קל זידי,
 לא אוכל כעת למרוץ מטפטי צמחית ערכו.

דברי נוקירו, יהודה ואהרמאן.

10.

Schreiben des Herrn **S. L. Rapoport** in **Lemberg** an Herrn Rabbiner
Hirsch Chajes in **Zolkiew.**

צ"ה יום ל' חי' חק"ל.

כבוד ידיד לבי חמדת נפשי הרב ה"ג הגאון צבי תפארת עדתו, צעיר לימים
 וישיש לחכמה כש"ת מהור"ר צבי הירש חיות נ"י האב"ד דק"ק זאלקווא והקרינו יצ"ו.

כמו חרס וחושב וכל נושא כלי לנעשהו, יחכה לשמוע מטפטי הרואים את
 ונלחמו, אם יתנו לו פאר וצדק, כי רק אז יגיל אם ידע אשר לא לריק פעל ועשה,
 ויותר תרצה שונחתו, אם צין ונהללים אלה ינאלון גם חכמי לצד ונצינים צכל
 ונלחמו ונחשבת, כן חכיתי אנכי לשמוע מטפטי ונחצתי אם קטנה היא, וככה
 שצעה נפשי עונג בהגיע לי אגרות ונחכונים גדולים צנחחקי ארלות שונות אשר
 יכדו את מטפלי וישישו עליו כוולא שלל רצ. הן הנה תרטיצנה עוז צנפטי להוסיק
 אוונן ולצנע את אשר החילותי צקדווניות עם ישראל ותולדות חכמו, אחרי ידעתי
 צרור כי לא לשוא היתה יגיעתי עד כה וירצ עוד ונשואי עת הגיעו לי דברי פכ"ת
 הנעימים ואותם ענדתי עטרות לכאשי, יען שצנחתי לראש צין כל מטפטי, כי
 וני גצר דזרנו אשר העניק החיז לנודו צכל ספרי ישראל וגם צספרי חכמי
 העונים הונחיתקים לענינו, כמו פכ"ת עם כל ילדות שניו, ויהי לנחות צינינו וכן
 ישאר עוד לצאים אחרינו, אם יחל רוח ה' לפענו אשר יחרות וועט ונחכנוו צעט
 צרזל ועופרת, כי אז דור לדור יזכירו שנו לכבוד ולתפארת. הן חונם ונצ פכ"ת
 אשר נועד לו ונחכום, יצקש ונכהו כל יטוונן ידו צללחת ויסקה ונני תצונתו לכל
 נווא, כי ונחכרתו ונחכרת כל גדול צישראל. הוסקד לנורה על עדה נכצדה

וכחזר ללמוד וללמוד, וכל נטרת חסדו היא הגות לבו צמורת אל חי מורשת קבלת
 יעקב, ועסקי העולם לא יערידוהו, זאת היתה ג"כ נחלת עצדי ה' כל חכמינו
 הקדמונים וזהם גם הנוציינים כרצונו סעדי' ר' שמואל הנגיד והרננ"ס ז"ל. כלם
 היו נורים וראשים לעדתם וכלם השאירו אחריהם זרעה כבצמם על ספר כל אשר
 למדו לחלוצידיהם או העלו רעיוניהם הנשגבות בהשתעשעם 777 עם נאמרי
 השכל והמודע, וזאת גם ונתת פכ"ת, אשרהו! ולכן ראוי וכשר לפניו ללכת צדרכיהם
 וכוונתם יעשו. והנה רחצ שדה החכמה עוד ינסב לנעלה, עוד נוקם רצ לפני
 פכ"ת להתהלך בו לאורך ולרוחצ, להשריש בו גזעי חמד ולהוליל נטעי תצוות
 צענינים הרבה. כן צדיקים והלכות לחדשם בלשון נח על דרך לשון ס' ה"ד ולהסיר
 מהם כל קולי הספיקות והמחלוקת, כן בפירוש ספריו הקדמונים אשר חלק רצ
 בהם עוד כספר התחום, כמו ספרי הירושלמי ומכילתו וספרי, כל אלה יחכו עוד
 לחכם לבב ואינוץ כח כוונתו, להצין בכל תצבה וענין הנותחמו' להם ולהאיר בהם כל
 נאשלי', ולמה יקרב פכ"ת לנשאלות העת אשר תפיר בו ותאמר, "איש תחלתו,
 ויה תתן לי ואנכי הולכת ערירה, הנה לי זרע עושה פרי לנין האדם ולא אמות
 עקרה." כי לא צנערה יולד איש כדמותו וכתוכו רוחו. לא כן אנכי, הושלכתי
 צדק הקלע צעניני תצל ונטרדיה. ים רועש קציבו ואיך תנוח נפשי ורוחי לעבוד
 עבודתן אשר נועדה להן. או לי כי יאמר עלי כאשר יאמר נושל הקדמוני על
 טיטלות, ואחריו על צן הנוכסן, (ירושלמי פ"ג דחגיגה) כי כוונתם כן תערוג
 נפשי על אפיקי וני תוסי, אשר עיני תחזיקה ונקורם וידעתי היטב את נורות
 נהרותם. אך כצואם כן יחלפו ויעצרו ונפני פעם אחר פעם, ומונעים רבים
 ינושכוני אחר ולא יתנוני לשבור ננאי. והנה קלוות השנים, עת תחל שנה חדשה
 אחרי סבה זה נועט שנה העוצרת, תחת אשר יקראו לכל גבר ונשכיל לתור ולחשוב
 ויה פעל רוחו בכל נשך השנה, באשר הוא אדם, ויה הועיל לנפשו לנפשות אחיו
 וצני ענוו או גם לכל יושבי תצל, אף יעוררהו לתקן צעת הצאה את אשר עות,
 לנולאות הנחקר ולהסיצ לה את אצידתה אשר אצד ונונה עד כה, יקראו אותי
 לחשוב צהב צכק וצנחשת, לתור צחפש ונחפש אם ירצה או ינעט עושר קליני
 אשר לא יתן גם להם יתרון כי אם ראות עיניהם ואולי ישמור עוד לרעתם, ונאוונה
 לא ישאו וננוו צידם: אף יעורכוני להתאנוץ עוד ונחדש לתפור ספרים חדשים
 ולרשום בהם ונספרים ריקי המועלת, ואין לי בהם רק היגיעה לערוך אותם לחברם
 ולחקרם, להכפילם ולחלקם כפי אשר יבקש הנוסחר והעסק. זה ונתת חלקי בתצל
 ארצה, ואולי יספיקו דצבי אלה אשר לא הוספתי או גרעתי בהם ונאוונה נאשר
 הוא צאנת, להלדיקני אם אתאחר או אהדל ונהסיצ לאיש ואיש על דצבי חכמתו
 אך לא צאלה ככלל פכ"ת. גדול הוא רצ ואמרותיו פקודות הנה לי לנער כפי

יכולתי לדרוש ולחקור עליהן ולהודיע לכ"ת כל אשר העירתי בהן. אך לזאת יסלח
 אם דצרי לעו ולא נערכו כראוי לפכ"ת. אלכה נא אחרי רשימותיו ואותיותיו,
 וצבל אות ואות אגלה את דעתו, וזה החלי צעז"ה:

(א) ישא פכ"ת לדבר הזה אשר אונר לו, כי כל אות זה נולדו מעטו צמסון
 נפלא וצעת אשר הטרידוהו ענינים שונים נחורתו ועזרתו, וכמעט לא יש צו
 טורה אשר אין להעיר עליו, בתחלה כתב וז"ל כי הנה ר' נוכיר אחיו של רגמ"ה
 הוא היה הראשון אשר הוליד ערוך ע"ס ח"צ כי ערוך של רב לונח גאון לא נודע
 עדיין אם היה ע"ס ח"צ עכ"ל. והנה נוצר צמסרתי שצבל היוחסין הביא ערוך
 של רב לונח נ"ש שם צאות הו' וצאות קנ"ך, ויותר ראיתי עתה שאף אם לא היה
 נוצר כזה ביוחסין הייתי מוכיח בעלגני זאת ועוד אחרת והוא שערוך זה של רב
 לונח צעבור שהיה יקר ומליאתו כמו שלא ראוהו כבר צבל הערוך והצאים אחריו
 לא צא ליד צבל היוחסין רק אחרי גנרו את ספרו, ואז הוסיף ח"כ ונערוך של
 רב לונח כל הנוחיסם לענין ספרו, וכל זה מונה שרק צמקום אחד מרשים צבל
 היוחסין את רב לונח צמנו ושם אציו וצמאר ונקומות ונציא רק צמנו לצד ופעמים
 גם רק ספרו צבל שם הנוחצר כי קנך על הנוקום האחד. והנה ונהראוי היה
 להליג רשימה הנוצרת של צמנו ושם אציו צמקום הראשון אשר יצאוהו והוא דף
 ד' א' אלל רחצא דדייק צמנות, ולונה הנוחין צרשיונה זו עד דף ע"א אחרי שכבר
 הביאו פעמים רבות, אין זאת רק שכבר גנר ספרו וצא לידו את"ז ערוך של רב
 לונח והיו טונה צו כסדר לראות מה ונתיחס מוננו לתצורו ומלא צאות ראשון
 שראוי להציא מוננו נ"ש אצא צר חס שם חכס, והוסיפו בגליון ספרו למוקום הראוי
 והיא צמדר ח"צ של האנוראים, (וכבר הראתי צמקום אחר כי הרצה הוסמות
 מנגליון נכללו ח"כ צמנים ס' יוחסין וכונה פעמים שלא צמקוונ והציאו עי"ז את
 צבל ס"הד לעעיות הרצה) וזכר צפעס ראשון לרשום גם שם אציו לונען דעת
 איהו רב לונח הוא זה צעבור שהיה שנים או שלשה צין הגאונים ששום כן ושונים
 רק צמס אציהם. ואח"ז לא חש עוד לרשום שם אציו וקנך על רשימה שרשם
 כבר אע"פ שונה שכהתיק ח"כ צמון ונאחר ה' נולד לו קדימות מוקום צמ' היוחסין
 והשערה זו נכונה אע"פ שנראה קלת כמחודדת, ועכ"פ מוכח גם מזה קדר הא"צ
 של רב לונח חוץ מהנוצור ככ"ל. כתב עוד והנה זה ר"י צר"י ר"ל ר' יחאק צר'
 יהודה (הנוצא ונפכ"ת צמס ונהר"ק ס' פ"צ וז"ל ל"צ) המפורסם לונחצר ס'
 העתים עיין חוק' צרכות ספ"צ עכ"ל. וצמנת מפורסם להפך שנוחצר ס' העתים
 פ' רצינו יהודה אלצרלנוני או אלצרבלוני. וראיתו לקתור ונחוק' צרכות שנוצור
 שם כדצרי וכן צהרצה קדמונים והרננ"ן קוראהו לרוב צמס הנשיא ועיין מלחמות
 ספ"א דונגילה וסוף ספרו ושאר ונקומות. כתב עוד וצמרכי דשצת ראיתי ספ'

העתים חזרו ר"י ז"ר אלזרללכוי צעל השערים עכ"ל. הכה לא ירסום כפ"ת אף
הנוקם צצנת, ואני לא נולאתי עם זאת. ואם נולאו שצום הסופרים הוא צלי ספק
שהחליפו ר"י זריצ"ר צעצור שיווי כינויים אל זרללכוי, וצסם הגדולי' כתצ שרצינו
יהודה ה' תלמוד ריז"ר אע"פ שלא ידעת עוד ונקור לדצרו. כתצ עוד וזה
ר"י זרי"י הים רצו של רש"י כאשר הביא פעמים עכ"ל זה אונת ומוני הוא צפי כל
הקדמונים ודצרי רש"י הרצה ואל"ל לראיות. אלז זה לצד ה' ונספיק לו לצרר
שאני ונחצר ס' העתים שהיה ספרדי ומוצא וכל הספרדים וצמו מוכיח עליו
אל זרללכוי, ורש"י ה' דר זלרפת הלפונית וכן צלי ספק רצו ר"י זרי"י וצס' הדצרות
כ"י לצע"כע ראיתי ופורה רצינו ילחק ז"ר יהודה הלרפתי. וצני לעזין שלו
המוצאים ופירושו לצרכות ולצ"ק הם לרפתים (רש"י זרכות ל"ט א' ד"ה דורנסקין)
והכה רגונ"ה ה' צלי ספק לרפתי כוודע ור"י זרי"י שאל ווננו (ס' הישר ס' שכ"ט)
וגם שונע ופיו (הגהוני' סוף חוץ) ונראה שה' תלמידו או כעין תלמידו צעצור
שקבל ווננו הרצה. ולפ"ז הים רצינו גרסון רצ' דרצ' של רש"י. ויחכן אל"כ שלום
כיוונו רש"י ורצצ"ס צפסקים (ק"א א') המוצאים ווננו צחולדות ר"י (הערה
46). כתצ עוד ולפ"ז כיון שהערוך הים תלמיד דרגונ"ה רצו של רש"י עכ"ל. כצ
צררתי (סם) שלא הים רגונ"ה רצו רק רצ' דרצ' של רש"י וכמו צצררתי עתה
יותר צמוון. כתצ עוד ור"י זרי"י ה' רצו של (רש"י) אפשר ישאל (ר"י) שאילס
זו ווננו והוא נקרא ר' נתן המוכירי ופני שהלך צעקצות ר' מוכיר עכ"ל. כל השערה
זו תפול וועיקרה ע"פי המוצאר צצצלי הלקע (ס' כ"ט) וז"ל וכדצרי ר' נתן
המוכירי צסם רצו רצינו שלום ז"ל (והוא רש"י יעו"ט) ע"כ אל"כ ה' תלמיד של
תלמידו דרגונ"ה. ורצינו נתן צעל הערוך ה' צעלמו תלמיד של רגונ"ה. וגם אף
ישאל צעל הערוך (תלמיד רש"י כפי דצרו) ור"י זרי"י אחרי כודע כי רצו רש"י
שאל ור"כ כמו צצררתי (הערה 2) ועוד אגלה דעתי צמוון על ר' נתן זה המוכירי.
הן אונס יש להעיר עוד שונ"ט מהרי"ן זלשון ונולאתי כתוצ הוא מוצאר צרצצ"ן
דף קי"ט קע"ג ושם כתצ ר' נתן המוכירי שאל את ר' ילחק צר' ונשה. אכן נראה
יותר נוספת מהרי"ן שלא נזכר עוד צנוקום אחר ר"י צר ונשה צנוון ההוא צין
הלרפתים וצודאי לא כיון לר"י צר ונשה צר סכני שהלך לצבל שרחוק ווננו צנוקום
וגם צנוון. כתצ עוד, ווכל האמור יש ג"כ תצוצה לדצרי כ"ת צונ"ט צהערה ו"ו
שרגונ"ה לא קבל מרצ האי וכו' והכה ר"י זרי"י ה' צודאי רצו של רש"י וצכ"ז
צונרדכי דצצת כתצ שר"י זרי"י שונע ורצ האי הטעם דמאחרין צצצת לקום ע"כ.
כצ צררתי צחולדות רצ האי (הערה 18) ונלשון הגהוני' פ"ג שהיטה שע"כ
אין הפירוש ששונע ווננש ונפה לפה רק ונש שהיו אונרים תלמידיו צצמו ונפיו,
וצל"ז ידענו עוד שרגונ"ה אונר לתלמידיו ונשום רצ האי גאון ז"ל (חולדות הר"כ
הערה 46) ועי"ש הראי' ונערך חלק ג'. ויחכן אללי ונעת שלקס רגונ"ה הפירוש

עם צנאנה דגדה פ"ט ופירושי רב האי על סדר טהרות שהיו כוללים גם ונק' דה ועב"פ הונשיות ונונה הונתיחסות לשער ונשיות של כל סדר זה. וכמו שכלל הרמב"ם פירושו לנשיות ונק' זו בסדר טהרות יעוין פ"ז עם שדונה יענאל כמו שתענאל היא כו' כמו שצארכו צפתיחת זה הסדר עכ"ל והכוונה על הקדמות הנשלחה לסדר טהרות. ונעשה רמק הוא להאמין שר"י צר"י תלמידו של רגוב"ה ועב"פ לעיר וננו כמו שצרכנו, דבר עם הגאון שרצו אונר כבר פירושים ונספריו שהגיע וצבל לנרפת. וכבר היו פירושי רב האי שגורים כפי הנראה בנרפת צפי החכמים, אם ונספריו או ונאזה תלמידים רוויים, וביחוד ר"י צר"י ידעם היטב אם ג"כ ונספריו או ע"י רבו רגוב"ה או ונה ששונע ג"כ צרווי. יעוין רש"י (שנת ל"ג ח' ד"ה סכן) וצסם ר"י צר"י ונלחתי שאונר צסם רב האי ששפורש צסם ירושלמי, וצכ"ז חין לעשות ששונע כן נפי רב האי ונמש, אע"פ שגם צל" הגה וני"פ"צ ונשיטה יש לדחוק עוד שאלא ראצי' פירושי רב האי ולא ר"י צר"י, האמת אינו כן וצכור עב"פ שר"י צר"י לא ראה את רב האי. כתב עוד וכן ונונה שהוצא צתולדות רב האי דצרי הרצ"ד שר"י צר ונשה הידוע צר סכני לא עלר כח ציוני ר"י צר"י והלך לצבל ונסמן לגאון על ונקומו של רב האי, מוכח ונאלך שדצרי רש"ל סי' כ"ט כוונים שרצותיו של רש"י קצלו ונרצ האי ע"כ. כמו ון הנהירות! פכ"ח ונשך עוד ר"י צר"י מדש לכאן, שסם הוא ר' ילחק צר' יהודה צן גאות ונגדולי ונדינת איטאלינה צספרד הדרוויית. וגם ר' ילחק צר' ונשה הלך ונספרד לצבל, ונה ענינס לנרפת הנפוטית. נשוצ לר' נתן הונכירי שששט אללי שיקרא כן על אציו ר' ונכיר וקרוב שהוא ר' ונכיר ונחצר הא"צ והי' ונפורס' ולכן נקרא צנו על שנו. והנה ונאל צלקוטי פרדס ונרש"י תשובות צין אחים ר' נתן ור' ונחם יעו"ש (י"ט קע"ד) ואני ונחם אונר וכו' (כ' ח') אצל אני נתן אחיק ונלחתי צתשובות ראשי ישיבות וכו' ואני שונעתי ונחם ר"י צר"י וע'.

(שם צ') ואני ונחם רוח אחרת עוני וכו' והפעריו צכאן צונג"ל אצוירנש"א וכו'. (כ"ח ו') תשובות ר' נתן לר' ונחם אחי' בהלכות חוש"נ. וכן צשצלי הלקט (סי' ע' וע"צ) ונונה שר' נתן ונציא צסתם ונה ששונע צסם ר"י צר"י, עם ההוספה כ"ע, מדע שלא הי' רבו וגם כבר נפטר צעת כתיבת תשובה זו. ור' ונחם אחיו הי' חי צונג"ללא וננאלו פיוטים חתומים צסם ונחם צר ונכיר וגם צר' ונאיר והוא הוא יעוין הקדמת רו"ה לפיוטים, ונ"ל הטעם ונפי הוצרת הנרפתים שלא יכלו לצטט כ' רפוי' וקראו לונכיר ונאיר וחחום לפענוים על שם ענלם שלו ופענוים ע"ש שקוראי' אותו. וקרוב ח"כ שזהו ר' ונחם צעל התשובה לר' נתן אחיו ושניהם צני ר' ונכיר. וזכר לדבר עוד צלקוטי פרדס (ט' ד') ונפי ר' נתן צר' ונאיר. ויחכן שהוא ר' נתן זה ונקרא כמו אחיו פעם צר' ונכיר או הונכירי ופעם צר' ונאיר.

ועוד לא אוכל לדעת ונדוע קרא ר' ונחם בחמינות פיוטיו עם עירו לו דבר . גם
ראיתי ברומז"ן (פ"ה ג') שכ' וז"ל וכן נלחתי בזעזע הנוכרי (שאשהו של אברהם
נתה צע"פ ולא אמרו עלי' לדוק הדין כי אמרו יום שמיטה היא) ע"כ ולא אדע
אל וני כיון אם לגוף ספר של ר' ונכיר או לאיזה ספר של צנו ר' נתן .

ב) אחרת דברי אודות ר"ס קורא ורז יהודאי לקיימים ונאמנים, אך
ברתי עתה הדבר ביתר ראיות ועיניי עד שכפי דעתי לא ישר עוד שום ספק
זזה, ויוסרו כל הנוצרות שנזכרו זזה עד הנה כל סופרי הדורות, ויש צידי וזה
קונטרס צפ"ע ואולי יודפס חי"ה צויען .

ג) יפה העיר פכ"ת על דברי הרומז"ם ז"ל בהקדמתו לס' היד שכתב וז"ל
ונושני הגזרות ונון התוספות ונוספרא ונוספרי ונון התוספות, וכולם יחזרו
האסור והנוטר עכ"ל, ולפכ"ת הפך לשון זה כזה ונון התוספתא וכו' ונון התוספות
ומילוק הלשון יתבאר ופירושי לקמן, ואין ספק שהרומז"ם לא כיון כאן בתוספות
לתוספתא שלנו. אך אנכי לא אסור ונדעתי על דברי הערוך שאין ספק צו ג"כ
שכיוון תמיד לתוספתא שלנו כמו שנראה בכל הספר, ובכל מקום שהציא תוספות
נואל הענין בתוספתא, ובכרזה ונקווה יראשם גם הפך או נקום וענין הנכתא
בראשה או בקופה והכל נוואל כן בנקום הנכסם. ולדוגמא מה שהצאתי ונעך אציי
שכ' בתוספות סוף עדיות וערך רפא בתוס' שנת צענין דרכי אמורי וערך אצן
בתוספת סוף ערכין וכדומה הרבה. וני יתפק עוד לאמור בכל זה שלא כיו
לתוספתא שלנו. ויש לתקן על ידו הרבה בתוספתא, וכן אין ספק ג"כ בפירוש
הירושלני שהצאתי שצנולת תוספת הכוונה על תוספתא דר"מ וכו' אשעיא או
דשאר אמוראים. ובגדרש (וי"ר רפכ"ז) כל ככל דברים הדברים ונורה הנורה
נוקרא ונשנה הלכות תלמוד תוספות אגדות וכו', הכוונה ג"כ להכ"ל. יעויין עוד
סוף צב"ג ששה קדרי ונשנה וששה קדרי תוספות. וזה לצד יתור כבר פירוש
פכ"ת ברומז"ם שם, שאולי היו שני וניני תוספתא לא היו נשכחים ונירושלני
ונודרש וכו"ג. וגם רב שריבי גאון אציהן של סופרי דורות התלמודיים לא ידע
באגרתו ונאונה ונתוספתא כאלה חוץ ונאותן שלנו שיהיו רק ונפרשות דברי
הנשנה. ואף כי הרומז"ם ציננו, וגם הרומז"ם צעלנו לא ידבר ונך כלל בהקדמתו
לפי' הנושניות מע"פי שהיו שם הנוקם נלך לזה, אדכזא כתב וז"ל לפיכך ראה
א' ונחלנידיו והוא ר' חייא לחבר ס' והוא התוספתא וענינו לצאר
הנשנה וכן עשה ר' אשעיא. וכז חצר צרייתא והיא ספרא וספרי ורזים זולתם
כנו שאמרו כי אמר ר' פלוני חייתי ונתיחא צידי' עכ"ל. הנה לא חצר רק ספרא
וקפרי ופירוש רש"י. ועכ"פ ציני הרומז"ם לא היו נודעים כבר תוספתא כאלה
חוץ ונחלודעים לנו ונפסי שאין נזכרות בקפרי ולא צשום ספר ונחלודוני, ולכן
וודאי שלא כיון אל כאלה שאף אם יונח שהיו ונאצרו, הנה עם בהקדמתו היד

ידבר רק וזה שיחצאר וכן האקור והמותר ע"י הספרים שיש צידו וציד חכמי דורו כנראה צעליל לנעוין שם ירצ דבר קושיית פכ"ת החמורה לכאורה על ראית ונ"ך לנדרש לריך לזרך וזה דרך רצ ונקוני דתנא סרקין צספרי דצי רצ, כ"ל לתרץ דרך קרוב קלת לתרוץ פכ"ת אך נסתצר יותר, טצמנות גופי הדרשות וההלכות שמיצרו צספרו לא הי' רצ לריך עוד ללמד לתלמידיו, וע"כ ונתני לן סרקין ר"ל הי' שונה לנו טעמיים וקצרות של הלכותיו והוא וונט גמרא. אך גמרא זו לא כתצה ולא ככתב כזו ונשום אדם עד סוף אמוראים כנוו טכראה צהרצה נקומות צט"ס ואין להאריך צזה, ושצחי הרנצ"ס על רצ צמ"ט צפ' אמרו עליו וכו', אילו ראה כן צסדר תנאים ואמוראים הקדמון, והגניז עוד נאחמו, ולטון אמרו עליו אפשר שיורה שהי' כן צקצלה צפי הגאונים.

כטוב להקדמות הרנצ"ס צפ' היד, כ"ל לפרש דצריו ונשני הגמרות ונן התוספות ר"ל התוספות שהוסיפו רצכן סצוראי צט"ס צמחומות הרצה כמו כל הסוגי' דריש קידושין עפ"י דצרי רש"ג צאגרתו וכל הסוגי' דריש צ"נ עפ"י דצרי טט"נ טס. והרצה יט צט"ס טכתצו תמוס' והנפרכים, תוספת הוא שהוסיפו צספרים ונ"הג וכדומה, וצעצור טכתצ צמנוך טשני הגמרות תחצצרו ונר' יומן ורצ אשי, הולרך להוסיף שלא מהס' לצד יחצצר צתלמוד האקור והמותר רק גם נחוספות שהוסיפו עליהם אח"כ לפעמיים רצכן סצוראי וגאונים הראשונים. כן כ"ל כעת עד שאשנע פירוט טוב וקרוב וזה.

ד) צענין תחמונא ילמדנו ופסיקתא הרצה דצרים יט לי צזה, ואולי יודסקו צקרוצ אי"ה צוויינן. וכעת אמור שלא נכתפק עוד כל ונעיינן שהתחמונא תחצצר ציניים ונאחרים ונאלד. וצריש נח מורה צפירוש על נקומו וזננו שמיצר צצבל וצסוף ינוי הגאונים יעי"ט. ולפיכך קצע הקצ"ה צ' ישיבות לישראל (כ"ל סורא וסוונצדיחא) שיהיו הוגין צתורה יונט ולילה ונחקצלים צ' פעמיים צטנה צאלר וצאלול וכו'. יעויין ספור ר' נתן הצצלי ציוחסין נגד דצרי הרצצ"ס (צ"צ קנ"ז צ' ד"ה ונהדורא) ורש"י (צ"נ פ"ו א' ד"ה דקא ונצטל) והארכתי צזה צתולדות הר"ט, וטס צתחמונא עוד צקדינות הישיבות על דרך אגרי רשצ"י אכן תמוס' נגילה (כ"ז א') לא כיון צודאי לפסיקתא ונשני שלא ננאל טס ונה שונציאים ואין ונליעין השערה על השערה, לונר שהמוס' כיוון לפסיקתא אע"פי טכתצו ילמדנו, וצפסיקתא הי' ננאל דבר זה אע"פי טלפנינו לא ננאל. אך צמנות כיוונו לשאלתנו ויש צו דרשה לחנוכה צין פ' וישלח לפ' וישצ וטס צסופו כחוצ הלכה זו, ונציאים וננונו ונה טרצר ננאל צט"ס כן, כמו שהעיר הגאון רי"ט, וזה לדעת טכן ההלכה צמנות ונורין כן ציניי הגאונים. וקוראים לשאלתות ילמדנו. צעצור טכתצר ע"ד שאלה ונרצ ותשובתו, ונדע שריש ספרו טטנה צריש תחמונא הנקרא צפי קלת ילמדנו, והיו נקראים ספרים אלה שהתחלת כל נאמר צהם איזה שאלה צדין

ואח"ז תשובה ונמנה נמשך פלפול צדיקים או גם צאגדות וחזר אח"כ לגוף השאלה
 בשם הכולל ילמדנו, וכבר נמלא דוגמא נדרך דרשה כזו עוד ציני האמוראים
 (שנת ל' ח') שאיל שאלה לעולא מר' תנחום דמן גוי.

ה) צענין ומרשי הד' ספרים חוץ ויקרא, חדות שכלו של פכ"ת תחן לי
 כנפים לעוף על ענין וענין ולשאפס כלם בזמן מועט ודילודי' אנוי' כוות' תילד.
 אך עי"ז ינהר לפעמים להקשות מה שלא היה קשה לו צמעת עיון. שאני לא
 אמרתי שמרשי גד"ה לא הי' לנראה עיני הרשצ"ם וצעלי התוס' דעני' ו'
 וג' מלות אלו העניינים עלי צחנס, שידעתי היטב שצעלי התוס' אשר צהם מי שמיו
 גם סוף נאה ח' לאלף הששי ראו כבר כל המדרשים שלנו אך לא הרשצ"ם. ולא
 יכתש זה כל נשכיל הרואה דצרוי שהצאתי מפירושו לז"צ, אכן יפה הערת פכ"ת
 נבדי אודות רש"י טראה כבר ויקרא רבה, מפירושו לטובה (נ"ו ח') וכבר הראני
 פה גער נשכיל זאת ועוד אחרת נצולרת יותר צריש פירושי לחגי. גם יפה העיר
 צמדש קהלת אע"פ ש"ל הוספה הוא נאזיה נגי' אחרון ונמלאו כזה הרצה
 צמדש ואכ"מ להאריך. לעירכו עוד על דצרי צה"ג צקוף ספרו שהצאתי כבר
 (צסי' ג') וז"ל שטה סדרי נשנה כו' תשעת דצורים (מה הנה? אולי המדרשים
 שירשום אח"כ ואינו מוצן עוד כראוי) תו"כ וארצעה מדרש סופרים סיפרא וספרי
 טהן ארצעה ספרי ואלו הן צראשית רבה ונכילתא דואלה שנות וס' וידבר ואלה
 הדצרים ע"כ והדצרים לריכים עוד פירוש. ועכ"פ אינינו חושב ג"כ ויקרא רבה
 כמו הרשצ"ם, אשר נראה שהשתמש שם בהקדמתו צלשון זה של צה"ג. ומה
 שינלא פכ"ת צתום' סוף חגיגה תרגום יונתן, זה שנים רצים שכתב אללי צגליון
 הס"ס שצערוך (ערך קלונדרח) ומצור תרגום ירושלמי, גם נוסחא שלפנינו
 איננה כמו שמוצא צערוך ותום'. והרצה נוסחאות שונות צערך מה שנציא
 ומתרגומים כמו שכבר יש צינינו שתי נוסחאות. ואין ספק שאיזה נגייה ננהר
 כרנול ג"כ הר"ת צתום' וכתב צנקום ת"י תרגם יונתן, ולא יכולתי להאריך בהערה
 לערוך צנקום שאינו מתיחס לגוף הענין כלל. אך יפה נלא פכ"ת צתום' מנחות
 (נ"צ ח') שקוראי' ג"כ לאונקלס צצלי. ויש לי אודות אונקלס ועקילס דצרים
 מדשים ונכוניס ת"ל.

ו) הן אוננס רצו הנקוונות מחד שנוספו צס"ס ולא הי' לפני הקדמונים.
 אך ומלנידי ר' יונה שאין ראוי שהם עשו הרצה. ופירושם על צרכות מלאים
 מהגסות שהגהתי על גליונם וזהם גם הערה דמר לענין עובר על דצרי חכמים
 סיב ניתה, אוננס אני הצאתי צונצרתה הא דרצ פפא רק לדוגמא ונוה שליכתי
 צקוף ההערה שם שנשונט לפעמים איזה נעשה צכוונה שהיא נגד צבוד איזה תנא
 או אמורא וכונתו ג"כ להאי נעשה דרצ פפא שגנאי היא לו. וכתבתי צספר אנשי
 שם שעל התפשות הקול נעשה זו אמר רצ פפא לדידי משדן ולא הוה צי (שנת

קי"ח ז') גם הי' ירא ונשונאים שלא יחדוהו לעובר עזירה (ז"ז י' ח') והי' ננגיד לזיגוד שהולך ש"ר על עוצי' ולא זירר דזריו (פסחים קי"ג ז') וכו' וכו' וכן נשמע בש"ס המעשה ונאצוה דשמואל הנולד צב"ג סוף גיטין שגנאי לשמואל וקרוב שצדו כן שונאיו, ולא יפה עשו הגאונים שפרסמו ח"כ ונעשה כזו עד שכתבו ונקום לר' ונחם עזרי' בתשובתו (סי' קי"ח) לוונר דונס"ה לא אסתמיך שמואל לנקרי רבי, יעו"ם שטינא היתה בלבו חע"פי שניפה את שמואל צפיו, וונסתיר שם צאונרותיו שיחוס שמואל לא הי' נקי וכל סיג ח"ו, ונציח הונקרא ונוס חין זך ונכווין להא דקדושין (ע"ו ז') שדורשו על יחוס, וכאלה רבים.

קוסית פכ"ת על דברי הרננז"ם רפי"ד נח"ז חזקה היא נאד לדעת, ולחומר הנושא נ"ל ונתחלה להסיר ונעליו הקושיא ונזרייתא צמה שהוסיק שתי נולות והם י ש ר א ל, שצאונת ונשונות הלשון שם צגונא דקאי רק על ישראל, שאל"כ לאיזה טעם אוננים כן לגר צטעה זו שהולך להגיייר, ואם יודיעו לו שגם חסידי או"ה יש להם חלק לעו"ה אזולי יסוג אחור. אכן יותר עוד יש לחשוב ששתי נולות אלו היו נולות כבר צברייתא של ירושלמי גרים המוצא צנגדול עוז שם איזה עעני'.

והנה לפנינו דפס ונ"ס גרים אך הונשניות לצד ולא גונרא הירושלמית עלי'. ונוננה צלי ספק לקח עוד הרננז"ם איזה דברים שלא נולאו צברייתא שלנו ציצנות, כנו ונ"ם ונודיעין אותו עיקרי הדת שהוא יחוד השם ואיסור עכ"ם ונאריכין צדבר הזה (שכבר כתב ה"נ שחינו ונצאר צגנ' רק שפשוט הוא נעננו) וכו' ונודיעין אותו ונקלת נולות קלות ומנורות ואין ונאריכין צדבר זה כו' ואין ונרצין עליו ואין ונדקדין עליו וכו' וכסם שונודיעין אותו עונשן של נולות כך נודיעין אותו שכתן וכו' ואין הקצ"ה ונציח עליהם רוב פורעניות ונאריכין צדבר הזה כדי לחצן ואם חזר צו הולך לדתו, ואם לא חזר צו אין ונשהין אותו ע"כ. כל האריכות והקנרות האלה לא נולאות כלל צגנ' שלנו ואדרכה נראה קלת הספק שאחר אין ישראל יכולים לקבל רוב פורעניות אמרו שם ואין ונרצין עליו ואין ונדקדין עליו. ואע"פי שיש לדחוק צזה ולתחך עכ"פ איך הוסיק הרננז"ם ונדעתו שנתחלה ונרצין ואח"כ אין ונרצין ואח"כ ונרצין ואח"כ שוב אין ונרצין אין זאת רק שכן הי' זירושלמי שם, ולזה נתכווין צעל ונגדול עוז צנ"ם וקלחן זירושלמי גרים, ושם הי' ג"כ שתי הנולות והם ישראל, אוננס לפרש צאופן נראות לדעת חז"ל לדעת הרננז"ם עלנו ולדעת כל ונשכיל ישר לב, נ"ל שצכוונה שאונרי' לגר הנך רואה שהלדיקים כעת הם רק ישראל ונפני שרק הם וניחדים השם ואינם עע"ז וכל הגוים עוצדי פסל עץ ואצן. והאחד אשר יכלה להצדיל ונעצודתי ולצומו, לא יוכל לצצת ציניהם ולכן עוז לחסות צה' יחיד וניחוד וצין ישראל שהם עמו ונחלתו ונודים צו וניחדים אותו, לא שיכונו האוננים שאין עו"ה אלא לישראל לבד, רק ללדיקים ושהם כעת רק עם ישראל ואליהם ראו להתקרב וצכוונה כתב

הרעצ"ם ונתחלה שאין לדיק גנור חלא צעל החכמה שעושה נולות חלו ויודען .
 ע"כ . וזה מדרכו ר"ל לחשוב ללדיק רק צעל החכמה והמעשה יחד , ושהתורה
 הקדושה צאה להסלינונו בחלו השני דברים , ולכן יאמר עלינו ועמך כולם לדיקים
 לעולם ירשו חרץ . ויותר נזהר אני נסתפק עוד אם אין לריכין לעשות קלת מכל
 זה וגם לגר תושב ר"ל נ"ש בתחלה ומוודיעין אותו עיקרי הדת שהוא יחוד השם
 ואיקור עב"רם ונאריכין בדבר הזה ע"כ . והנה כל עיקרו של גר תושב הוא זה
 כנ"ש צמוך שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז , ולמה לא יאריכו גם לו צכל זה . והנה
 שם צקוף פ"ח צנלכים יכווין הרעצ"ם רק לאותן חסידי או"ה שהם גרים תושבים
 יעו"ש היטב שני ההלכות צקוף הפרק . ומעתה עכ"פ לריכים לומר לו שאין עו"ה צ
 לפונה חלא ללדיקים שאינם עע"ז והם ישראל ולא או"ה עכו"ם שהי' יושב ציניהם
 עד עתה . ופכ"ת ישקול דבר זה צשכלו הך , ויתיר ג"כ הספק הזה בצקילתו
 וחיפתו .

(ו) פירוש נולת דיווס (ע"ז י"ז צ') כבר שנועתי נפי פכ"ת זה שנים ,
 והוטב צעיני רק נולד חדוש הרעיון , אך צגוף הפירוש לא אוכל להסכים עמו , והי'
 כל דיווס ציו"ד אחר הנ"ם ונה שלא נמלא צשום נקום . וחזן נזהר לעיר את פכ"ת
 על הספרש שיש צנולת יוכית של חז"ל צין אותן הנתחילות צאות יי והא תיעל
 ונקרחת כמו תי"ו דבוטה וצין אותן הנתחילין צאות ט שהיא טוי ונקרחת כמו טי"ת קלה
 שהצרת הראשונות נקוונת יוכר צלשון ומושכת אחריהן עוד הצרת חא' ולכן החליפו
 הרומים צלשונם חניד חת יי לאותיות th ואת ח צלצד לאות א פשוטה , ורז"ל
 צתלמוד העמידו הראשונות חניד צאות חתי"ו והשנית לנרצה צאות ט' . וצערך
 ינלאו כמה דוגמות לזה כמו תיאטר חצבר תק תוריגום והרצה עוד כלן נתחילות
 צאות יי ציונית th צרונית ותי"ו צתלמודית . ואין נציאין ראי' נאיהם נועטים
 יולאים ון הכלל צתרגוני' או צצושי קופרים נאחרים . ועכ"פ ט פשוטה ציונית
 וצרונית מוכל להתחליף צלית' ואפשר לפעמים גם לתי"ו כשתהי' ההצרה נקוספת
 אם כצדה או קלה ואינה נקוונת צלשון כראי' . לא כן יי יוכית או th רונית
 שצדה צהחלט היא לא תחלף נועולם צלית' נופני שהצרתה נקוונת ומושכת
 עוד חא' אחרי' ונה שלא תעלה חלית' . וחא"כ themis לא מוכל להקרא דיווס צדצרי
 רז"ל . גם הדמיון שנמלא עוד לנולה זו צמודכשים יורה כוונה אחרת , כמו חלה
 המוצאים צערך דיווס ו' צרת קלא אונת דיווס חות פשא וכו' חוי ספיקלא
 חות נחלדא , ועוד נולך צטר ודס כשהוא נותן דיווס חכל נקלסין אותו וכשהוא
 נותן ספיקא חכל ונרננין אחריו . וכל חלה נראה ספיקלא (שהוא עונש ויסורין)
 נקציל לדיווס שהוא חיוצ ופעור כפי הענין , וזה כ"ל גם כן כאן דיווס
 פעור חתה חף על פי שצעל הערוך נחלק ערכים חלה ונעמוד דיווס חלנו
 צערך דיווס ד' ודיווס השני צערך דיווס ו' יעי"ש , ור"צ כתב כאן צלשון יוכי

מין שזועה להפסקליט נשצע לפטור ויש חייב מיתה ע"כ, ועוד לא נולדתי
 צרור לכוונתו. אכן צחצחו כתב כ"ת נחמלה שאני השצתי על רנ"ל ונאין לקח
 שהי' על המצצע גורת טהענוים, הנה כן השיב רנ"ל על המוסק, ואני השצתי
 עליו שכוונתו המוסיקי צולת פלס אינינו על ונשקל כונו שחשצ רנ"ל, רק על
 פאלאס וכנוו שמוסיים עם צעלת החכמה, וא"כ יהי' טהענוים מוזכר צדרז"ל צאיזה
 נקום או לא השצתי שריכא וקיינות.

(ח) יפה העיר פכ"ת מנשי ומקונות עוד שנוציא רש"י את פירוש רבינו האי
 על סדר טהרות, אך מנ"ט שנסכחו מונני וע"ז אמר כל כי הכי שכחות ליקרו לי
 ואנו כי רוכלא למשוב הספר כל המקונות. והעיקר שלא ינאלו מנאמר המתנגדי'
 לאיזה השערה או חדש שעל ונליחות כאלה ראוי צאנת השם שכהה והעלמה:
 וזה אלא ואומר שלום לפכ"ת ולכל המתנגים מנזיו תורתו ושותים מונני
 חכמתו כנפש ידידו ומכדו כערכו כרצ.

שלמה לייב הכהן ראפפארט.

לידידו הכרז החכם הגדול מ' נחמן הכהן ניי', וגם להרצ המריק מ' הירש
 ניי' ומצאל אס כי לא ידעתי אס ישנו עוד טס.
 ידידי החכם ר' שלמה לייב השוצת אחי צציתי שצת זו, ואשר לר לו כי כצזה
 תקומו לראות פה פני הדכ"ת וליהכות ומצרתו, הוא מוסר לידי האגרת הלזו אשר
 הכין עוד ערס צואו אלינו, וצקס מונני כי אגיענה לידי הדכ"ת ואני מנדי אין לי
 להוסיקי דבר כ"א לדרוש צטלונו היקר ולהודיעהו צטני וצסם כל הק"ק יע"א, שאנו
 מנחלים ומנפים לנתי ישוצ אדונינו צטלוס אל ומחנינו, ויקצלה פניו צטנונה וצצזה
 ימירה ההוא, שזה כולנו נקשרים צהדכ"ת ומחמתו אהבת אמת וצלתי קרס לעולם,
 דצרי הערוד. נחמן קראחמאל.

11.

Schreiben des Herrn Reggio an Herrn Ignaz Blumenfeld in Brody.

לידיד נפשי הרר יצחק בלומענצעלד יחי' שלום!

הגיעני ומכתבו הנעים מיום כ"ד למדע העבר על כון ומאוד שמתתי צטנעי
 כי מנחה ארוכתך כנוקדם וכי נשכחו מלצך הטרות הראשונות אשר דפוך, כן ישציע
 האל צנחמות נפשך ויחליץ עלמותיך לטוב לך כל הימים.

ראיתי תשוקתך לטנוע מונני ספור תולדותי וקורותי, אכן מיינע ביצגרום=
 פיע ביעטעט קיינע בעזקנדערן ווווטטענדע דאז, וועלכע מיינער ער=
 וועהנוג ווירדיג ווערען, ונה צלע כי אספר לך שאני צן ימיד לאצי וכי צילדותי

לנדתי לשונות ומכונות עד ונללות לי כל חלקי הגימנאזיום והלינעאום, ואחרי כן
 טקדתי על דלתות הספרים ביני לבין עלמני? ועני האיש הספן בלימודים ולא יעשה
 כן? ואם לנדתי מלכת הליור (Zeichnen) והכביעה (Materet) והכיגור (Mufft)
 ויש לי יד לא מעט בנללכת השיר (צפרט בלשון איטלקית) ואמון יד בקלמ
 ונללכות השייכות אל המעכאניק וכיולא, הלל אין בכל זאת קנה להסתאח ולא
 תועלת בהלעתם, צהיות ידיעות כאלו מפורסמות וכסוגות צין כל מצייני מדע ולא
 כתיחדתי אני לצדי צהם, ואם אספר לך כי צין כל הכמות צחרתי לי חכמת הכמות
 (Mathematif) צה חקקס נפשו הרצה ונכל השאח עד טגס צנערותי מללתי און
 לי טיינע טווישעריגע אונגעברייטישע אויפגאבע, דיא און דער גיימאוידער
 לייטובג לשנת 1802 הערויסקאטן, גריקליך אויפלווענען, ונדפסה עם על שני,
 גם זה אינו דבר זכ, כי כזאת יקרה פעמים רבות לכל שומרי הלימודים, סוף דבר
 לא ונללתי בכל קורותי דבר ראוי לפרסם זולתי כי בשנת 1810 אחר שנפל
 הנדינות האלה תחת ונמללת הכרסתיס נקרא נקראתי מלאת שר המדינה (Marmont)
 לכהיות מלמוד הכמות צצית המדרש שלהם ונתעניתי ונענו על הסקודה שהיא בלמוד
 גדול ושם הייתי פרופסור דער הוואוניטעט אונד קאנלנער דעם גווא-
 נאויאוואט ג' שנים. מן הדברים הנעשים אשר הוללתי לאור לא אדבר דבר, כי
 דבר ידעת ויה עינם, אך אחת אגיד לך מן הידיעות שקלות אשר חנני אליהם צהן
 אולי תיעז צעיניך, והיא כי יש ציכלתי געהוישע טרייטען לו ענטלייטערן,
 ואם תרצה לנסות אותי צלך צחר לך ב"צ סינניס כרלונד ומקרא להם שמות כשמות
 ב"צ אותיות אשר באלפ"א צית"א שלהן (ד"ו סינן \bigcirc יתי' לך תחת א' סינן \triangle
 תחת ב', סינן \square תחת ג' וכו') ותלמוד לי ג' אור ד' סורות צשפת עצר עם זה הכתב
 החדש אשר הונלל צדעיניך, ואני אקראסן צנקל ואגיד לך שתורנו מצלי שתודיעני איה
 אות הסכנות לרשום צסינן פלוגי ואיהם אות צסינן אחר, וכבר השמוענו רבים על זאת.
 עשיתי ככל אשר לויחני צאגרתך והנני שולח לך רלון חוך המכתב הזה השיר
 על ההגזה אשר העחקתי מן המכתב העתי "Der Jude", לשפת עצר צשיר פשוט
 צלי יתדות וצלותו ונשקל עלמו שיש צלשון אשכנזית, אך האמת אגיד כי לא ידעתי אם
 או איך ינעמו שירי האיטלקים לאזני אנשי אשכנז הונניעים הנם והונניתיס הנע,
 השניים ונלרע לנלעיל ונלעיל לנלרע, הונצבלים כללי הקרויה, והמסכלים ארחה
 השיר ומקיו, רק זאת ידעתי כי שיר צנוי על דרך זה ינלל און צעיני המעשכילים
 אשר צנודינתי ועל כל פנים אמן תודות לך כי עורכתי לחפוש צבנור אשר זה
 כונס שנים תליתיו צמקום לא יזכר ולא יסקד עוד. תצורי הקטן על אודות הקמת צית
 מדרש הרבנים לא שכחתי לשלוח לך, אונס אמתין עד ידוננו לפני עוד ספרים
 אחרים לחצר אליו, כי הוא לצדו אינו שוה צהוללל הסאכטע. צני אצרכם יתי
 עודנו צפאדוזה, וכעת ירצה מלך עסקיו כי הוא מתקן עלמו. לקבל פתח הרצנות
 3

אשר יתנו על כאשר בכבוד גדול, וקנה הוא כותב ונוסד לרוח אשר ידרו צפני
 קבל ועלה ציוס חמותו וציוס טונת לכו, לכן אין לו פנאי לכחוצ חליך. לא רחיתי
 ולא טונתי דבר ונספרי הכותבים Börne und Heine, גם נעלם ונוני אסר הענין
 אשר עליו ידעו (כתבים), אם הוא דבר חכמה או אם נוגע אל מלכ חומתו
 ועניניה, לכן הודיעני פטר דבר אם תחשוץ לטונע דעתי עליהם. הספר חדש
 לסחם (נוץ*) נולד צדי וכוזר הכתי דבר צטמו צציאורי לם' בחינת דת, זה
 זכרתי גם שונך הטוב לתהלה ולתפארת באשר תראה צלאתו לאור, על כל פנים
 אורה לך על כי ערכת להעתיק לי דברים ונוני. מוידך דער ארט יקען, דיא יודען
 אין פרייטען בעטרעפֿענד, וואר איר טון לענגסט בעקוונט, איידער
 אבער זעט זיך בון אין דער מולגעמייען לייטונג, דאס מון דמויט מוונ
 געהט, דער פרייטייען רעגירונג ייע צייטרענקונגען געגען דיא יודען
 פֿערלוטלונגען. ה' יטה לז הולכות לעוזה וירחם על פליטתו.
 (ראיתי המודעה על אודות צית ונספר חדש אשר הקים ידידו המפורסר ה"ר
 קאליר יחלינוסו רופא כל צער, וכבר דברתי על זה עם גיסי ה"ר יצחק סיניגא
 ליאה דסה, והוא אקד נרחשי הסוחרים בכל העיק, איס טוונים ועשיר ונפלא
 ויש לי דבר כי לכו יש לו צעירך קומר אחר ינלל כל שקודותיו אך את טמו לא
 הגיד לי, ועתה אחשוב כי יועיל לכוונתך אם ה"ר קאלור (תפרסם) אליו סוכת
 טוונים) יטל לו מודעה דפוס טוונ טעלחת אלי, כי זולת זה לא יצא לו מאלות
 כערכי תועלת אחר צנוסמר אשר לא עסקתי בכיוולא צללה כל יוני.
 זה יניס צא חלי וכתב ונקת ה"ר יהודה וואחרמאן צ"ס וערכת ההעמקות
 צו התגלל לפני אודות הסטגות טכתתי לך על ספרו ואנכי השיבתי לו כטורה
 ופסלכה. וזה אלל צנחילה דרישת טלונך. כ"ד ארטך וווקיך. יש"ר.
 הכותב והחותם פה גערך צטוניגי לחדש טנים עטר"ט התקל"ג.
 כהגו חכמי איטליאה לכחוצ אחר טוונת טינת ס"ט ומירוסס סוסו טוב
 להיות להם לסינון יפה טסיינוו טטובה.

12.

Schreiben des Herrn Reggio an Herrn Ignaz Blumenfeld in Brody.

לכבוד היקר והנעלה, אב בחכמה ורך בשנים, יודיך נפשי ובעל בבית, הריך
 יצחק בלומענפעלד יחי חיה ושובע שמחת לאורך ימים באהלו, אמן!
 עודני ונתעלב על השנועה אשר לא עוזה התייזה לנגדי צנוכתך מיום כ"ח
 לחדש כסלו העבר, כי צטרך יכאז עליך. נחף הסוגות ולא מלאת עד הנה מזור

*) Die gottesdienstliche Vorträge der Juden von Dr. Zanz.

לחליך, ואוונר צלצני חקונה נא ואסובצא למוזא נוזר לאוהצי צהשיאו לדבר אחר
 אולי יקח כאצו ונונו צהגיטי לפניו תשובה לנשאלותיו. והנה צא אלי תמול ונכתב
 שני כוננון אלצעותיך צער"ח טבת, צו ערכת תשובת החכם הענין ידידנו הר"ר
 שמשון בלאך יחי' על הדברים הנעשים כתבתיים לך לשעבר אודות הערתו לסי'
 הנוטפת, אך ונונצו צריאותך לא זכרת צו שונן דבר, אשר על כן קוה קויתי כי
 הניח ה' לך וכל גדוה ועלתה כעת ארוכתך כנוקדם, כן ישונך הרופא הנאמן
 וכל עלצו וזריח לך שונש ורפא צככפיה וסיית דשן ורענן כל הימים. סוף
 עתה אצטרך כי צעוד חודש ימים צעמתי צחקדי הנור לצלע את ונלאתי
 צפירוש סי' צחינת הדת אשר אני ונתעסק צה לעשות ספנאי, וזו אחת וין הסצות
 אשר צעצוכן התרשלתי עד הנה ונלוללות חסוך היקר צהודיעך משפטיי הקל על
 הספרים אשר היו לי לונה צדצת ידך, צקלתם לא ענתי כה להגות ונראשם עד
 קופם יען הם הולכים צאורחות צלתי ונחלימות עם ונסילותי, כגון סי' וועין כחכמה
 צו טרם הנוהצו לקדר כל הנולות על פי ח"ת צ"ט ואלצ"ס ותשר"ק וכדוונה וצדווי
 ההצרות צקוף כל שורה, אשר חכמי צמוני צל אדע ונה תועלת ינא לנו ונה,
 ולעונות זה האריך צקוסיות ותיוליים על כל פרט ופרט צפלפול וסרך השכל
 ונחליט הצינה, אפטר קנת חורניים ינאלו ונרגוע להוליא זונם צלכתם אחרי
 הטענות והייסוצים שהציא שם צאורך, אכן אחשוב כי אוהצי החושיה אשר לצצם
 נקפס לצקש השלמות האמתית ינשכו ידיהם ונונו כל עוד ינאלו חקירות אחרות
 ענוקות וכצדות וסיקות תועלת יותר ויושרת לנעפלים צם, לא כן סי' דרך חיים
 כי צעצרי על דלתותיו ראייתו ונולחיו וננולחיו קוצצים על ענינים וועיליים להרים
 קרן שפת עזר ולצבר הוראות טרשיה, ואם לפענויים יש להסתפק קנת צהצליו
 צאשר הניח ונקום להשיג על חיזה גדר שהליג שם צכל זאת כללות הספר נכון
 וישר הוא ויועיל להפיץ אור חדש על מהלכות הלשון, וצולו ונחזיק עוזה לנחצרו
 אשר יען כזאת לשים הצדלים חדשים צין הנולות הנראות כנרדפות, גם ידיו רצ
 לו צנחק הנולילה ונחרו נחלי טירים נעיניים יזונו ונצין שפתותיו, לזאת אונתי
 צרוך הוא וצרוך טעמו, אונם נפלאתי עליו על שלא זכר צסום ונקום ספרי הר"ר
 כה"ו ז"ל ולא הספר היקר יריעות שלונה צשגם שנייה ג"כ נחמו אל לצם לננול
 הצדלי השמות הנרדפים, והיה לו להציא דצריהם צכור הצחינה טרם יתחק
 וננסילותם. עוד חסרון אחד ראייתו צספרו והוא שלא הציא הספוקים כנורחם
 וכהלכתם אלא כנעט צכולם העדיף או חסכיר ונלה או אוח אחת, אשר רק קלתם
 הציא לפניך לדוגמא ונאשר רשונתי צקראי צו שלא להטריחך צכולם. דף ז' גדר
 אחד ונה וגדר אחד ונה, דף ח' קלה ה' כל אצירי, דף י"א על ה' דרך
 מנחתם, דף י"ב כאשר ינום איש ונפי הארי, דף י"ג אם יש ה' ונלית דרכי,
 דף י"ד ה' דרכיך, שם ע"צ ושלשת את — ארנך, דף כ"ד אורך ה'

ציושר לזכר, דף כ"ה יש צד א' אסך ומחננוני וכו', עוד ונלתי צו שליח עלונו, וסוף ונלתי ידע העצור שהי' ת' ג' ארצעים א' ל' ונישראל צעזר עון העגל כונו שכתב דף כ' ? והלא הכתוב לא אמר רק ויפל וכן העם ציום הסוף כשלת אלפי חים, וכבר ידעת שהנעתיק לכוזרים טעה בזה הספוק טעות גדולה ומשצ הכ"ף שצולת כשלת כללו הורחקה על ומסר העשרים ולכן חרגם צלסון רווני שנסלו ונישראל כ"ג א' א' ח' חים ציום הווא, ורבים תמחו עלי' על זאת, אונס עד היום הזה לא היה מי שהגדיל עוד העספר הווא על עלותו אל ארצעים א' ח' זולתי זה המנצח אשר לא אדע ונלתי טאז זאת הידיעה!

ואל ידדנו הסכם הנפואה הכ"ר שמשון בלאך יס' תדבך לאנר: כס אמר ונוקיד ישר: אל תחן את עזדך כאחד הריקים החפלים להחכד בקלון חזריהם ואל תחשוב טועה עלי אורות הדברים פלטה אחס קולונוסי נגד הערחד כי האמת אודם ולא אצוה, הדבר אשר ילא ונפי לאמר כי גם אמה נוספת על טונא: האון להחליט הסגותיו כאלו חספך להליץ צעד ס' הזוהר לא צחצויה הולאתיו נפי, יען נחוד ונכתד סטני נחזרר לי אונת כונחד צונכתד הראשון על וכונו, לכן לא אכחד ואלדוני כי ילדות נזרקה צי צעת כתצי השורה הסיא וראוי לך לנחוק אותה ואלד זכרה, אך אשר הניעני לכחוד יתר הדברים הנוצאים לפניך ונאת ידדנו הנושכיל הכ"ר יצחק בלומענפעלד יס' אינו להיותי חס על כדודי צעזר שלא דקדקתי ונלפנים על דצרי הרוצ"ס ציסוד הי"צ נפי חלק כונו שחשצת רק הקצה האנתיית אשר הביאה אותי לזאת היא צעזר שלא ונלתי יסוד קיים אל החולרות אשר צנקל יוליא הקורא ון החקירה הלזו, והס שהזכר נגדד צדעה זו אמר החונוים ושהיתה כונחו להחנגד אל אחד ונעיקרי דחנו, ושיס הריסה צאונת לעיקרי אנונחנו אם נאמר שהגואל אשר נוחיל לו יהי' נזרע נתן צ"ד, ושהמלרים כולם יחזיקו צסצדא זאת ושיעווה עיקר לדתם ושלזה הקסיד הרוצ"ס נאלד לכחוד צעיקר הי"צ נפי שכתב, כל זה וכיולא צזה זר הוא צעינו ואחשצבו לנגדל הסורה צאוור, ולפי קולר דעמי הגאונת הדברים האלה יותר ונערכם האונתי וכראה אלך כדמות פיל נפי שאינו רק יחוש, ולנוען הדע כי לא צמוד ולא צנועל נכנסתי תוך דצרוך רק עשני ראיתי אותך ונגדיל הדברים יותר ון הראוי אגלה לפניך אל אשר יהיה טנפי רוסי ללכת בזה הענין.

הקורא צלוקאס (ג' כ"ג ל"ח) יחשוב היות וקוצל אללם בלי טום חולק ימס ונשיחם ונתן צ"ד, אכן צנאטיחוס (א' ו') נזכר יחוסו ונשלונה הונך, ונאלד נחצבו ונשפיהם לנלוא פשרה צין טני הנקונוות האלה הונתנגדים זה לזה. קתם אונרו שהאחד הוא יחוסו ונלד אציו יוסף והטני ונלד האם ונרים, וקלמס אמרו שהאחד הוא ימס חנתי כפי הלידה והטני אינו אללא כפי הנעלה והגדולה. ועוד דעות סכזה להם על זה (עיין חזוק אנונה ריש ח"צ) הוצאו צאריכות צספר הי"צ וס' ה' יקר נאלד נקרא צלסונס

Biblos Katalloges להחכם הנכבד סלסם Surenhusius, והעולם מדבריו הוא
 שנועלם לא חסדו הנוכריים לעשות יסוד לדתם ונאמת ונשתי הדעות האלה והלא
 נחלק העם לשתי כחות בעבור התנגדות זו שנואלהו בספריהם, אלא הניחו שתי
 הספרות כנוי שהן ח"כ זהות הדבר אללם צנוחלות, ונה צנוע כי יחזק הזוהר
 אחת מהספרות זהות הספרה האחרת נלצת לנגד? האם נאמר שצקש צזה להניח
 את כל העם וכן הדברים הנקובלים באונתנו כדי שיסתחו אחרי דעות החלונים?
 לא כי! אלא טעות נחצר הס' הוא כולל רק ונטפשותו לא צכוכה וניחלות להטעות
 אחרים, וזה כי נרוב חסלו דצרים זרים ונשניונים ונזהילים ונאנחתו לכל דבר
 פשוט ונורגל וקל ההצנה נטה גם פה וכן הדרך הכלולה כדי להשנייע קדשות
 יעוררו לצ הקורא להאמין כי יש קודות בודלות בכל דבריו, ולכן אחרי שלקחה
 אזנו שנוץ דבר וניחוס הנשיח אל נתן ז"ד (אם שקרא ין צק' ארובצל או צלוקאס
 כנוי שאנרת) נגד המפורסם באונה צחר צו צאצזה לקטש צו את וסכרו, אצל
 ונעולם לא היטה כונתו להניח שום אחת וניחלות אשר אהל אונתנו נכון עליהם
 כדי לתקוע תחתי יתדות זרות לקדמות וכן הסיכונים. *והנה*
 וקנה אין אונתו כן להליץ צעד סס"ו וצעד כשרון כונת ונחצרו, רק להוכיח
 כי דבר זה ראוי לננותו צין שאר סגנותיו ולא צין פשעיו. וכאשר ח"ל לא יתנה
 הנוטרה על שכם הספר הזה לכרות צנו צחוקה, אלא כל איש ישראל וכול להעלים
 עיניו וננו ונצלי הסקיר ונאונתו ונולקתו דבר, כן זאת הספרה הנוולת צו אשר
 עליה לא נתן הנחצר שום רא' או מופת צנוי על דברי הקדונונים או על כתבי
 הקדש כשחק ונאזים תחטצ אללנו ואין להשיג צה כלל ועיקר, כי הפטור וכן
 הכלל פטור גם וכן הפרט, ואנו אין לנו רק כ"ד ספרי הקודש עם ונה שצא עליהם
 צקצלתנו הנאונה ואת היותר החרונו. זאת היתה לי אחת מהספרות שבעצורה
 קראתי לחקירה זו חקירה של ונה צק, והצצה השנית הוא כי וכן הנועט שהגיתי
 צספרים ועודי עד היום הזה ונאשר התצונתי על הדבר צשכלי הקלר נחצרו
 אללי כי הנושא והנוחץ על העיקר הי"צ יועיל ונאל צכללותו וזיק צפרעיו, ורנוי
 צזה כי האנוכה השלונה צציחת ונצפר נדק זשים קץ לנרותנו וראש לפדיון נפשותנו
 תועיל ונאל לחזק צנחונינו בתשועת ה' ולהוצילנו לשנוול סקודיו, אצל החקירה
 צפרעי הגולה השמידה תזיקנו לא נועט צאשר תציאנו לחצה אליה פלאום זרים
 ונלונות רבים לשנועה צקונינו, באשר קפה לכל הנוחצים סלחצו צארכה על זה
 העיקר, אלא כנוי שנעלם וננו ונתי קץ הפללות סף לא דענו איך וצנה ועד סיכן
 זהו דבר הגדול הזה, גם הנציחים לא דברו רק על כללות הגולה לא על פרעיה
 על כן שפעתו כי די לנו להאמין בדרך כלל שהי"ת יקים צנו דברו הטוב וישוץ לכסם
 על שארית פלטתנו, ונגד הספנים לצדוק צנר החקירה צפנינות זה העיקר אונת
 שנית "צא הטוב ונכל ונקום"

וונעטס לא תזעק עוד עלי צאנרי שאין תועלת צענולנו ויגיענו לצדק אם זאת
 הגאולה תצוה לנו ע"י יולא ירך כחן צ"ד או ע"י אחד ונצני שלמה, כי זה אחד
 מן הפסעים לא יתן ולא ינסוף ונאווה לעמם הגאולה, ואם ברנצ"ס ז"ל טנה
 ושלש כי יהי חוטב ונגזע שלמה דוקא, אפשר שיהיה לו לרך צום כפי הסצרות
 שנתפשו צינני ואין ספק שלטוצת האווה נחכון צאזהרתו זאת, אך צינני האלה
 יטיב זה הפרע להיות האלה של ויה צדק, ואחשוז שאם היה מורנו פאר הגאונים
 חי צאננינו לא התעורר צולחי להכניס זאת הסלוקה צעיקר הי"צ כי לא כל העמים
 שוים, גם לפעננים אין אחריות כל דצרי הסקדמונים עלינו. האונס אל תחשוז,
 ידידי, טרלונזי דצצרים האלה להנעיט ערך ההערה אשר צחצרות כפיך כחצת על
 זה הענין, רק להלדיק קלת דצרי הראשונים צאתי עד הלום, ועל כל פנים תפארתיך
 ודולתך אינה גריכה חקפת צשכצו ילאו צכל תפולות ישראל טעך הטוב כראש
 סנלילים ונזר ונריוני קרן לשונינו ואין דווה לך צנופת לוף סנלילים, כל טועמיה
 יתענגו ונדצסה ויהללו צשערים טוב לקמך, כי סולק חן צשפוחתיך ונר והאלות
 קליעות כל אנוחתיך, ואתה צטובך תפלת לשגגת נכדך סונתפאר צאצתך והדורש
 תמיד טלונך וטובתך. יהיה צטוב וצנעינים וכתפך וכחפך אורבך נרנע
 לעצודתך. יש"ה יאז. וצשם ע"י סלז וצשם אדם ע"י וצשם יאז סו צעז ע

13.

Schreiben des Herrn S. D. Luzzatto in Padua an Herrn Jgnaz Blumenfeld in Brody.

שמואל דוד לירידו החכם והנבון יצחק בלומענפעלד החיים והשלום.
 ונכתב הכעים הגיעני ממול שלשום יום טצת קדש, ויהיה דצריך לי ונעדיים
 לכפטי, אם צאונת וצמנים (כאשר לצי ונפתי) ונלחתי חן צעיקך ותלחצני כאשר
 אונת, כי אונס אם צשפת חלקות מדצק, הן צזאת לא תפלתי, ווננתח חנופה לא
 לכנון לפני, קטרת תועבה היא לי. ועתה אדוני, אם לשלום ילאת לכרות חתי
 צרית אהבה, הודיעני נא את דרכך ואלעך, וכצדתיך ואהצתיך. הן אונת כי צסיותי
 צעיר גערך ראיתי ציד וידידי החכם יש"ה פירוש חיוז לצלוונענפעלד, ואתה לא
 סודעמני האתה הוא, אם לא, וגם אכני לא קראתי ספירוש סהוא ולא ראיתיו רק
 כרגע, ולא אוכל לשפוט על ערכו, ונח טוב ונח נעים לו כחצת לי צאגרתך דצק או
 דצרים ילידי חצונתך, לנען אכיר ונעצדיך ורעיוני לצצך אדע. ועתה סנה צאת
 אלי לנכסתי צחידות, ולדרוש נלחתי פחרון ונקראות סתוונים, והצדלת כדלפים
 נעלניים, וגם אני צשונתה וצטוב לצצ הייתי ונפתי לצי לדרוש ולחקור להטיב
 שואלי דצק, כי ונח ספלי ונח ונלחתי, רק להעניק סחקירה צונלפוני ספרי הקדש

ולשון אבותינו, אפס לעת עתה הדבר לנוע ונוני, כי אינני צן חודין להרפות
 ידי ונושא סקודת למוד תלמידי (ארכעס הויה לעת עתה), ולתת לאחרים סודי,
 והנני עתה ערוד לילה ויונם צדיאור חונק הפקודים (כי שלשת ספרים הראשונים
 עברו על ידינו בשנה הקודמת), וצדיאור גושפטי ולות הטעם ודרכי הסיניטאקס
 (כי גושפטי האותיות והתנועות השמות והפעלים כצד הדעתים להם בשנה
 החולפת), ובספור קורות אבותינו וימי יוספן הורקנוס ולוטה (כי שנה הגענו
 בקיץ אשר עבר) וכל שלשת הלימודים האלה כוועט חין לך ענין שלא אלמדך צן
 לחקירות וצדיקות הרבה לצרר וללצן הענינים, ולהסיר הספקות ולהסיר הנושאים
 הרבים אשר הניחו לנו אבותינו לגשת בהם, ורבים כל היום נכשלים בהם ונופלים
 בשחת הכפירות ובעיט הדעות הנוקולקות והנודות הרעות אשר צבגליהן, אחרי
 אשר ראית כחצי וידעת דרכי שלא אשקוט שאין על שמי אונרי הקודמים, אם
 לא אשקור הענינים עד נקום שידי ונגעת, עד אונל דצרי חסץ הנוחשאים על
 הדעת, ונחקבלים לאוזן שוועט, חכיר כעה יגיעות איגע ודי יום ציונו, לנוען
 הקריב לפני תלמידי (אשר אינם גוולי ונחלב, וכצד למדו כל חלקי הפילוסופיה)
 למודים ישרים אשר ירדו אל מדרי לצצם ויקבלום בשמחה וצטוב לצצ, כאשר
 (תכלות לאל עליון) עשו עד היום הזה. וככל זה אני אומר לא להתפאר לפניך
 אדוני, כי אם להטדק על אשר חין צידי לפנות וועסקי לנוחא ווענה נכון
 לשאלותיך העמוקות, רק זאת אומר אליך כי צהצלת אני ואנכי, אנחנו
 ונחנו כצד כחצמי דעמי צצ"ע תקפ"ט עמוד ק"ט, והצדלת אור ופאור
 הלא היא כחוצה צצ"ע תקפ"ז עמוד ר"ד, ובענין ועדה צגד ציום קרה (וכן
 צפסקוי יטעי' שהצאת) חין צידי כעת דצד צרור, רק זאת צעיני אונת צרורה, כי
 חין טעם ולות לצ רע (וכן לצ טוב) צלשון וקרא כטעום צלשון ונשנה וצלשון
 האחרונים, אך ענינם לצ על צ ול צ טעם, כטעם צשומה וצטוב לצצ, כטוב
 לצ הונלך ציין, חין זה כי אם קע לצ, וצצריהם, ולפי זה, פירוש רנח"ץ לא
 יתכן. והנה אם טעם אחרת חדרוש ונחתי דצד הנותיחם לחלקי הלימודים אשר
 רשומתי לנועלה שהשלמותי חקירתם (כפי ונסת ידי) צשנה הקודמת, לא אהדל
 ונוללות ונשאלות לצך, ואלוי אשניעך דצרי חסץ. דצריך ידידי אשר אונת
 ׀ ואם חספון לנוללות חפני גם צזה לשלוח לי סיריך ונאונריך וכו' לנוען הטעם גם
 אני וועט ונועשה יך ׀ לא חין, כי הנה פיד ענה צתחלת אגרתך הנעימה כי זה זמן
 כציר קראת דצרי צצ"ע, וצאחרית ונחצך ילא דצד כי גם ונאונרי אובצ גר ראה
 ראית. ועתה ונח לי עוד לשלוח אליך, כי לא כדפס ונשלי זולת זה (זולתי חבובם
 השפלות צלשון אינחלקי) והנכתמים סמוכים עונדי כחצות יד סן אונת רבים

הם, אך אינם רק גלגלי כלים שלא נשלמה מלאכתם, אשר לעת עתה אין צדי
 לפנות אליהם ולהסליחם.

אם יש את נפשך לתת את שאלתי, הנה עונך צעירך החכם המושלם נחמן
 הכהן קראכונאל, אשר שונעתי שונע חכמתו כי עלמה נאלד, ואני אכזמיו וייקר
 צעיני נאלד (ואם לא אורו עיני עד היום צמאומה ונועשי ידיו) אחרי קראי
 הקדומה החלק הראשון ונפטר שצילי עולם, לכן אהוצי דרוש נא צמאי את שלומי,
 לך אונור לוי מיה תמיה חיי צרכת ה', והודיעהו כי יש לו פה אהוצ דצק, והודיעני
 נא כנוס יוני שני חייו, ונה ונלצו ועסקיו, ואם ילל ונתחת ידו לאור הדפוס דצר,
 או צלצו להוליא צקצ הנינים, כי ונה צלע צמאומה אשר תמות עם צעליה? וכן
 אם תוכל להודיעני עיר נושא החכם היקר שמשון בלאך, ונה ונלצו ועסקיו,
 ושלומי ויני שני חייו, ואם עוד ידו נטויה להסלים ספרו הנעים שצילי עולם
 תעשה עמודי חסד ולמות, כי גם הוא טוב תואר נאלד צעיני, ואותו אכזד אחרי
 יקידנו החכם ש"ר. ואתה אדוני שלום וציתך שלום וכל אשר לך שלום כנפש הכותב
 והחותם פה פאדוצה צמאיני צמאעם ועשרים יום לחדש, שנת התק"לא האהוצ כל
 שומרי טוב ותושבי, ומפץ להוסיף ידיעם צמאומה, לכזד ולהאוצ אותך כערךך.

שמואל דוד לוצאמו.

14.

Schreiben des Herrn Reggio an Herrn Ignaz Blumenfeld in Brody.

לכבוד יקר רוח הולך נבוחות ודובר מישירים, דרך החכמה והאמת אותה

נפשו, המטביל והגדיל הר"ר יצחק בלומענפעלד יהיה שלום.

לו יש כח ויכולת צמאומה הקלות להסיר ונעליך יגונך ולהסיצך על כך,
 כי עתה שלחתי את ידי ואתוצ לך ידיעות יגיעות ונלאות סיפורים והגדות ושיחות
 אכן צדצר שפתים לא תגורם הנחלה הגופנית, וכל עוד צסרך עליך יכאצ לשוא
 יהי' כל עמלי, גם לא איש דצרים אגני להרצות שיחה של ונה צכך כדרך הכנים
 הזקנות העוות לאור הירח, ועוד קולר הזמן ילחץ אותי לצחור צהכרמי לצדו ולעוזב
 הסאר אל נוי שיש לו פנאי ומסק צכמו אלה, וני יתן ואלגליק צאלה היננים לכלות
 את פירושי על ס' צמיכת הדת אשר עודני היום נלצ אלל הדק האחרון וננו
 והצרים הולכים ונחצרים חנייל תחת קולמוסי עד שיעלה כמות המיזור אשר
 ידוע כערך דצרי הנחצר, ויהיה ככל ימד כעשרה דפי הדפוס. אמנם צכל זאת
 לא איצ פניך ריקם כי ונלאח חן צעיני, ותקף כצא אלי תנוול ונכתבך הקלר
 ניוס עכ"ח שצט נעשתי כל שאר עסקי ופנני צא להסיצ לך כחפנך. ערם כל
 דצב אודיעך רלוגי אודות העשרה זהוצים נ"ט אשר צידך, והוא שישארו אללך

צמורת פקדון עד ילא לאור ס' קורות הדת ליטורון או ספר אחר חדש גדול הערך
 אשר תקנהו זהם, ואם לא ותשלח להנליח לי איזה ס' קדמון ונחלתי נוללים
 צמדינתי, אך על כל פנים לא תשלח לי הנועות צמורה כי כבר הקדשתי לקנות
 זהם ספרים. ואל ידלגו החכם מ"ל נ"י. אכתוב שנית למוע לעתו צענין
 הונכתים הכונסים תחת ידו, והיה כנאל אלי תשובתו הגלה אזך בכל אשר ישים צפי,
 ולעת עתה לונען ונללות ונשלותיך צאשר אובל הנני שולח לך רגוף פה העתק
 מן האגרת שכתב הר"ר נה"ו ז"ל לקניני עריעטק, וראוי שתדע כי אנכי ראיתי האגרת
 הויה כתובה ונעלס ידי הרב הנ"ל ציד ראשי העור הויה, ונעננה הולחתי את
 הסעתק הזה אשר אין זולמו צמליחות יען האגרת עלונה כשרפה צשרפה הגדולה
 אשר נהייתה שם (עין צ"ע לשנת תקפ"ו דף קל"ה), לכן יקר הונכת זהה אם
 נלך ונחצרו ואם נולך מצאו צן ונפורשים שנות הרבנים הונשטיקים אוחו ונה שלא
 נולל צמקום אחר, ואתה עשה צו ברוצ צעיניך. ועל אודות ונה שעלה צדעתך
 לשולו בשלום ונשפתתי ולדעת קורות לאלאי ותכונותיהם וקדר ליעודם, תודות לך,
 ידידי, על זאת, וזה לי האות כי יקרתי צעיניך ולכן גם כל הללמדים צקיכות לצי
 כהיו לנושאי אהבתך צגסג איך ונכיר אותם, ועתה דע איפא, ייקי, כי ונשטה
 צנים אשר חנני אליהם הגדול זהם אצרהם יתי' צעל שכל גדול ומותחן בכל נודות
 ונצוצות כבר לנוד שלטה שנים צצית, נדרש הרבנים צעיר פאדוזה כל הונטרך
 לישע על כסא הוראה, אחרי אשר עבר צכוד גדול שם נדרבות הויננאזיאוס
 וצ' נדרינות הלינעאוס על נכונם, והוא ונלא חכמה ונדע הן צלמודי קדש הן
 צלמודי חול, ועתה הכו עושה צפאדוזה הצחיכות הגדולות (Beifungen) עד
 ינלאו לו שלשים יום, וכל יום ונאלה הינים יקברו אותו אל חדר ונימד צלי שום
 ספר כלל ושם ישאר חונט שעות ויותר וכותב התשובה על אפת מן השאלות אשר
 עלתה צגורלו אותו היום (השאלות הם יותר ונא' אלפים) ונלאתו ונשם יתחום
 התשובה צחותמות ויתנה אל הנורים והנכהיגים, והם יתאספו יחד וישפטו שפוע
 אם השיצ כהלכה, ואחר כלות אלה הצחיכות ישוצ אל עיר נולדתו, ופה יוכרה
 להתעכב שנה תמימה אלל נורי אזי ונ"ה אצרהם נ"י אצ"ד ונ"ל דפה כדי להתרגל
 אחרי צונשפטי הוראה שזבו ונה שקורין פראקסיק ולקוף השנה ישיצ לפאדוזה,
 ואז יתנו על ראשו נזר הרבנית צפונצי גדול כדרך שעושיין לרופאים כנולדע, צני
 שלמה יתי' הוא השני, צקי ונאוד בכל עיני הונקחר ואחרי לנודו לשון אשכנזית
 ושאר ידיעות קליכות אל הונקחר הוא עתה פקיד צצית גיסי הר"ר סיניגאליאה
 הקומר הראשון דשם, ועושה ונלאתו צאנונה ונצצונה. ארצעת צני הנותרים הם
 רבים צשנים וילנודו צצית הספר תורה ולשונות ונכונות כל אחד כונסת נדבת יד
 שכלו. וכולם ת"ל הולכים וגדלים צנוקת העוצ וציפאת ה' עד שאין לי פה ונסיק
 לקודות לחקדי האל ית' על כל העוצה אשר היטיב עונדי צתחו לי צנים הוגיסי

טובים ונועלים כאלה, יסמכם האל לעזרתו ולהרצות טובה ותועלת צעולם רצות
 צדיקים! והצלות צדתי בן חנוס, הגדלות ונסקחות עין על עסקי הצית ומתעסקות
 צונלות הכסים ונלמד שגם הם למדו תורה ולטובות כפי לרכב, גם צאלה ורלחה
 כפטי מאל לטוב מוסרן וליושר וננהגיהן, והקטנות מנחלות על ידיך ולומדות
 מהן, ואנכי אבק לאלהי נכחם אשר נתן לי נטעי נעניים כאלה ילמיחו חלהם
 וקדקם בקרב הארץ וישאירו אחרי צרכם. *אשר אתה עשה עמי ואלהי ישראל עשה עמי*
 תמול הגיעני נעיר טריעסט לרור אחד, זו ונלחתי ס' אגרות הרנצ"ן
 אשר היה לי לחדוה גדולה, גם ס' רעבטפערטיוגוג דער ידיטשען רעליגיאן,
 חונם כאשר רותה כפטי דשן ותענוג על קיין חיבורים נחמדים כאלה, בן ונלחתי
 יגון ועלב ונלחה הנחם כפטי על אצדן דפי הונחז העתי, דער יודע רוצם
 ככולם, באמת כדך חני על זה הנוקרה עד צוא דצרך ויוילחתי ון הספק — אך
 ונה לענם וונה חונם על הסגולות היקרות אשר ונלחתי צס' אגרות הרנצ"ן?
 כלל רנוף אהבה, כלו נחמדים! לילה כיום אשים להגות זו ולהתענג באנרותיו.
 צקרב ימים אחרים אשלח אל האדון הנדפים לרור אחד ונחוכו אתך גם ס'
 גנוי בספרות עברך. תלחתי לדעת אם ונלחתי קן בעיניך ובעיני ידידנו הנליץ
 הר"ר שמשון בלאך יחי' המצובה אשר כתחתי לך, ואתה תשאל בשלומו וצלומו כל
 אופניו החנויים המונינים אשר בקרבתי, ובפרט צלומו החכם השנון הר"ר
 ראפפארט נכ"ו, ישפות ה' עליך ועליהם צרכתו ותענגנה דשן כפחותם, ואתה
 תאזר עתתיך ותחזק ותחפס ונכר ון הונחז אשר זו סוכית, יחלינך האל
 ויתמך ציון לדקו ועלנותיך כדשא תפחנה כהשוקתן וכתשוקת אהבך צל
 תמים: *הקטן יש"ר*. *אשר אתה עשה עמי ואלהי ישראל עשה עמי*

15.

Schreiben des Herrn Reggio an Herrn B. Oppenheim.

הגיעני היום ע"י האדון הנדפים די שנייד ס' אני צאר אשר הקרנת לפני
 ונחה לנזכרת ידידותך אלי כיני קדם, ונה ונלחתי על כי אחרי שש עשרה
 שנים אשר לא נדברנו יחד ולא ראינו איש את אמו עוד חקוק בקיבות לצך
 הטוב זכרון היום האחד זו זכיתי לשחר פיך בעיר ווינן צהותך סועד סס את
 לחם הכלהים אלל הר"ר משה קוניץ מאפען, ואם נלחז ועד עתה מדל להיות
 קצה תעיר התקצרות האחד לחברו בכל זאת לא שכחתי ומגם אלי היום לחשובה
 ספר כוננו אלצעותיך, עליו אשלם תודות לך כי אות לאמן הוא לי על תוס לצך

ונדחתך, אונס לדבר הזה תקלח לעדך אם על כוונת המדובר זו אחים ידי לנו
 פי ולא אחים צעוצי הענינים ההם זכות וחקרי לחוות לך דעי עליהם כוננהגי
 חניד לעיין בחצרי זולתי, יען ונעורי עד היום הזה היה כל עסקי ושקדתי
 והגות לצדי רק בחזרת אשה עזר ה' לא בחזרתך ובפלטון של אלו הגאונים
 המריפים העלונים הצקאים הנוצסקים אשר אני לפניכם כרגיר נולח וול הר
 גבור וחלול, וכשיעור מה שהם יחסרו נגד כבודם להשפיל עלונם עד נדרכתו לצד
 להתפלסף עוני על פי דרכי הסגיון והנוחקר כן אני לא אגזיר עוף עד נוקוס
 נכרום שזתם לדדוק אחר אשיות חונותיהם ויסודות בניניהם אשר זנו לנו על
 גפי נרוני קרת, כי נעט אשר פתחתי ספרך הגדול לעיין בו כרגע וקנה לפני
 (97 כ"ג) אחד וכן הענקים ההם אשר זכות שפתו הפסידתי לאמר ש היה
 כליון צעלה של רת חמת כי אני צחוני עודני נחזיק דצדי הפסוק אשר
 למדתי זילדתי וגם את רות הנואציה אשת נחלון זגו' (רות ד' י') ואסגור הספר
 ואונר צלצדי, כל עוד יסונו נגד עיני נעניות תורת אלהים חיים הנותנת נים
 לאמנים לרות את נפשי דען ודע כי נוקרם זרוך, לא אשתה נני צאר ולא אטה
 אהלי על פלגי נים זליון, רק אמתהלם לאטי לרגל הנלכח אשר לפני לקור אחר
 דקדוק לשוננו הקדושה ופטי הנקראות וכתרי חכמת הכנס ודרכי תקון הנודות,
 ויהי נעט קטי נאור השכל אשר חנני בו התוכן רוחות נר לרגלי במקירות כללה,
 כי טוב לי שת חרצה בכתר אהלי תורת ה' אשר כל נתיבותיה שלום ונפלטול נלא
 זכתי ריב בקוסיות ותירולים צחוניות וייטוצים, בהגות וחידושים, בכתרות
 ועיונים אשר פרו ויטרנו זנאך נאור ותנולא ארץ אשכנז אותם, ואתה ידידי,
 המריף והסנון היה צטוצ ונענינים עד זקנה ושיצה צירכתי צימד ונחיק נשפתחך
 הנשאל כתשוקתך וכתשוקת אויבך. זלל תונים, יש"ר.

16.

Schreiben des Herrn Samson Bloch an Herrn Ignaz Blumenfeld
 in Brody.

הנה נאשם אלהי ספקא אלא אורס חדים, ז"ל ה' כסליו תקנ"ג פה קולקוב. קח
 אלקים יחנך בחירי רצתה נפשי המשפיל חיקר והמסואר האורח ע"ה סמס
 חכמים ושפה בכבודם כבוד מור' וצחק בלומענפעלח ניל' י' י' י' י' י' י' י' י' י' י'
 חצר אני לכבוד האוונללים אשר זרות שפלה ונפש נצלה אונר "הן קלותי ונש
 אשיצך?" גם אחי לא אדע ונש אשיצ אחר כי נקלותי צעיני אוהצנו בחכם הוולץ
 הר"ר יש"ר לצלתי החזקן צונכתצי בקלר צעין חדה. — יקירי! הורני אחס נש
 אשיצ על שאלתו "ונש צלע כי נליל את ס' הזוכר רק נחלונה אחת כל עוד שיטארו
 קיינות כל הנון הטעות האפרנה שכתז בגאון נגדו?" אכה ס'! באס ה'

כזו כי לסבילו ונתלונות הגאון והגלתי? ואם לא כל הללה הוא הדפסם היא צלונת?
 מי קורא צדק וכתבין ולא יתזונן אשר נשיקותי נעמרות וכל פלעי הגאון ז"ל;
 ועל אנוחתי! לאנוניס לי הללתי זאת, וכליותי אף הנחצר צנסילתו ילך (ג'
 דלתות הסגורים בראש עמוד ז') וכל הסגות הגאון ווכל ספרי אשר כתבתי
 ועל שאלת החכם הנזכר ומה איכפת לן אם יהיה הנשיט נזרע נתן או נזרע
 שלמה? "אשר צעזורה חרץ משפטו" שאין לנו תועלת בחקירה זאת" לא עלי
 תלונתי בני! כ"ל על דוח אפינו ונחיר עינינו הרמ"צ ז"ל אשר הכריז עוז
 לנוותו ציון יסודי ועקרי הדת ג' וקוונות שזכרתי, ונדוע לא הקשה עליו ומה
 איכפת לן וכו'" ומה תועלת לנו צעיקר כלו? "הן נפשי יודעת מאלד אם ישאלכו
 זאת על הרמ"צם אחד ונהתלנידים או נתי אסלו, חיש קל יעטוף שית ענה
 ראשו ישום וטה כתפיו ינשוך ונעלה ובשפתים נעות וקול דוניה דקה עד ויהרה
 ירוץ תשובתו" אף יעזו עטלפים כל חזו שמש כווננו לתת דופי צעיני הנשר הגדול
 הרמ"צ ז"ל? ואם עיניו חזו לנוותו ג' פעונים ליסוד ועיקר צלי ספק חזו לנו
 נכחות, ולדוק כציר לא ירשיע להעניס על העמוסים וני צנן יסודות ועקרים
 לזכרה, ולא ילא חלילה וכוונת התורה אשר לפי דצרי, (צנורה ח"ג) "היתה להקל
 ולא להכביד עלינו עול לצלי יועיל" — וגם אם נודה אשר כמו שנעלם מלחמו
 הלחץ אשר לחץ להחילונים להעזיק הדך ונלכות נזרע שלמה ולתמו לזרע נתן כן
 לא נדע מה אכף על הרמ"צ ז"ל לחזור לו העטרה שעטרה לו אונתו והוא
 שהגואל האחרון וחלליו ילא; אצל מי לא יודה ג"כ שהזוכר כיון צס' שלח בגלוי
 וצס' וירא ופקודי צמתר לדעת החילונים? והגאון הנשיג לא עמד על דעתו זאת,
 ולכן השיג עליו צס' הנקוונות רק צרות שפכה ולא צמינה שפוכה, ואם ידע אשר
 וננעין נרפס ונקור נשחת נצעה הדיעה הלזו, או שהרמ"צם הכיחה ליסוד ועיקר
 ג' פעונים, צלי ספק שפך עליו הקנאי צן קנאי הוא חונה אפו ועזו ונלחנה
 כדרכו — דרך הקודש — שלא לשאת פני כל גבר אם יתנוץ ונדצרו רק שנוץ
 ונינות לדעתו? ומה פשעי איפא אם אגזר אונג אשר הרמ"צ ז"ל ידע הישיצ
 עד היכן הדברים ונגיעים כילות לו, ולא לחנם עשה, ליסוד ועיקר ג' פעונים;
 אף בי גם הוא חכם וגם נפשו נכספה "שיצא הטוב וכל נקום" כאשר תערוג נפש
 החכם יס"ר צנכתו — והנחצר ס' הזוכר אף כי דצרו הגלויס ונעט צס' שלח
 העתיק וס' חילון זרובל שנו — אשר עוד הראצ"ע ז"ל התעסק בצורתו —
 צכ"ז מללנו כי הדיעה הזרה הלזו היתה אהובה לו ואלד וסם לה צמתר כוכים גם
 צס' וירא גם צס' פקודי, כאשר גליתי ונסתרו צעזרת הסונן לאדם דעת; ואם
 לא היה יודע כי דרך עולצ דיעש זו, נדוע שם לה סתם פנים, ולא גילה אותה
 לעיני השמש כאשר תעטינה צנות אלקים אשר צחוץ חרונה וצנחצנות חתן קולה,
 רק כאלה שונרי נשא או אשר יתמרו צמוטך צמים? סוף דצר לפי הנראה

קרא החכם היקר הווא את נוכחתי עת חבלי שינה אפסו עפעפיו ונחיצוק ידיים
 לשכרז החעלל לגולל הספרים ולחפסם הנקומות לייחתי שם, רק צרותו צקוף
 ונחתי, ונעמתי כל השגות הגאון צענינים אלו כעצ תעופינה ודברי הזוסר יזיירו
 שלשתם צקנה אחד" הצהילו רעיוניו לחשוב עלי תועה כי ילחתי לישע ס' הזוסר
 נגד כל השגות הגאון ז"ל — ולא הסגיח על אנורי צענינים אלו, כדרכו שלא
 להסגיח על צ' תיבות אלו וכאשר נזכיר — ולכן הקסה לשאול "ונה צלע וכו'"
 כזכר; ונחשבתו וחונלתו עלי יעץ נדיבות לנשוק את ידי ונחירות כאלה של ונה
 צכך וכו' בענת ראצ' ע' לר' עקיצא ונה לך אלל אגדה כלך מדצרותיך אלל נגעיים
 ואסלות (חגיגה י"ד. סנהדרין ס"ז. שמות רבה י') ואני צמוני אסוצה לכסלה
 אשר אנרתי כי יקר לי הנוכחז הלו וכל הספרים אשר כחתי. ואם כי נעודי
 לא תקעתי עמוני צהלכתא לנשיחא, לא דרשתי לנתי יהיה קץ הפללות, ולא חקרתי
 נני יראנו כפללות? נני יהיה נשיח לרקנו אשר יחיש לגאלנו ונורלות צלדק יענינו?
 ונה שנו ונה שם אציו כי נדע? כי אני מי נוך הגאונים שנוור אשר לוח על חוק
 צקוף ס' ונלכים "ולעולם לא יתעסק אדם בדברי ההגדות ולא יאריך צנדרשות
 צענינים אלו וכו'" גם פה לא הסגיח החכם הנ"ל על צ' תיבות אלו והשנינים
 צספרו היקר ענווד קב"ח, והוא נגד דעתו ז"ל כי צס"ח פאך הדור (שאינו כעת
 ת"י) נציא דברי התנא ר"נ "לעולם ילמוד אגדה שנהם יכיר את נני שאמר והיה
 העולם" אף כי צעניי לא אדע ונקונו צספרי חז"ל הנודעים לנו (כי צספרי פ' עקב
 היא צסם דורשי רשונות) צכ"ז ונלחתי את עלוני צנחויי צדצר להראות ולהודיע —
 לא צעד צלע כסף ולא צנחיר — אשר הרנו צם ז"ל סכת צעלנו צקוף פי'
 הונטה לנו צרכות "כי יקר צעניי ללמד עקר ונעקרי הדת והאמונה יותר וכל
 אשר אלגודו" לא לחנם פיזר עיקר צדת ג' פעמים; וכי את הנחצר ס' הזוסר
 ונלחתי צנחמת ג' פעמים, ואם לפי דעתו היא חקירה של ונה צכך, אני תפלה
 יהא דעוה כל כהני ויילי ונעליחא ליחנורי ונשוני, כי אונת תפילתי ויקרה היא לי
 עת יחנני חלקי אונת ואנלחא גם צחקירה של ונה צכך, וכל המון תפולים
 נחמלים דצצרים העומדים צרונו של עולם. — חי ה' אשר עשה לי הנפש הזאת!
 כי צכשיגי השגותיו צהחנות חותן אוהבנו היקר רנו"נ בלומענפעלד, ושם היה
 חמו הרצ החכם רש"ל ראפאפארט נ' והרלחתי לו אגרתך ושפט גם הוא כמוני
 אשר אוהבנו החכם לא כדני להצין דברי, ואת נוכחתי הלל נאד לכל העומדים
 לפנינו; וכן שפטו ונאוהבנו הגאון אצ"ד ונזאלקיעו, והרצ החכם ונ"ה נחמן
 קראחנאל נ' ווסף על קלוסו של הגאון החסיד דנ"ס והנדינה כזכר צהנדס, —
 אונם לא כן אכני ענדי, כי אחרי שובי נחנתי חלילה לגבר חכם כמוהו ללבו על
 נוכחז זולתו ונצלי ונשים כאשר ילבו המרגול על גחלי רחמים, ונה גם צזון כציר
 כזה איך לא לקח לו נועד לעיין צו צעיינו? ונה גם על נוכחז איש אשר פועל ידיו

רצה, כאשר ראיתי צעירי באגרותיו אליך ואל הנשכיל גאלעדנצברג, חלילה לו
 למשצניי כאחד האוילים הנורודים הגוללים בחקירות של ונה צכך ויעלו חרם צידם,
 על כן דן אנכי אותו לכף זכות, כמו שמייצ עלינו בחוק המונינו, כ"ס בחוק
 ידועינו ומכונני תורתנו הנשתדלים להועילנו באונת ספי השגתם (רנוצ"ס) בהקדמת
 הנורה), והוא שגם הוא נוגע בדבר, וען צונתצו סם הגדלתי הפליאה על כל
 ויניי וחוקרי העקרים שהניח רנוצ"ס ראשונה צפ' חלק, איך התעוררו על שפת
 יתר אשר ונלאו סם צעקר הי"צ ונכלל יסוד זה שאין ונלך וכו' ונה חשצו על קדוש
 ישראל הסוא, האם כי לצו סלך או היה עד ולצו יסן צעת הולאו ונעטו ונלים
 כאלה צצלי קוצ טעם ודעת להם? חלילה לאנשי דעת לחשוב ומשצנת חון על לא
 קם כננה, חלילה! ע"כ אונתי כי צנו"ו לא עמדו כולם על כונתו הטהורה,
 ולכן שמו יד לפה ולא העירו כלל על דצרי, כי להעיר ולאונר לא ידעתי לא
 צמרו, כי רע ונור הוא לרצ אדם לאמור לא ידעתי, ואף כי לאנשי סם הנודעים
 לחמוני לצ דורס, כאשר האריך צזה רנוצ"מון ז"ל באחד ונקפדו היקרים. והצנו
 החכם יס"ר וניראתו לצל גם עליו תעצור הכוס, ולצד ילכד גם הוא צרשת הפליאה,
 יען גם הוא וננה י"ג עקרי רנוצ"ס צקפדו היקר עמוד קי"ג ולא סת לצו ג"כ אל
 ונעטי הדלתות הצלתי ונצנות אשר צעקר הי"צ, ולכן דן דינו למזור באונרו כי
 חקירות של ונה צכך סם, אף כי לא השויענו כעת כונה אחרת ויותר רלויה
 דצרי רנוצ"ס ז"ל, — ואם כי אנכי חקתי על כבודו ולא ונייתו צין החמויים
 אשר עליהם הוספתי להפליא צונתצו, ולא כגמולי הסיצ לי כי עינו לא חסה על
 כצודי ולא על כצוד האונת אשר שנינו מייצים כצודה, וככ"ז אונתי קלמתי ועון
 העאתו כסייתי סלה, וכעדות חז"ל כל הנגעים אדם רואה וכו' ואדם צהול לפעמים
 על כצודו יותר ונעל וננונו והונו — רוחי זרה לעטי כי אשחיתו צענין לא צרפה
 צו, כי ונה יסכן או ונה נועיל בהראות פלגות דעותינו, תכוונתינו וטוצ טעמינו
 צצלי תועלת לשנינו או לקוראי ונכתצו. ואולי נדע עוד לשה סזורה ישראל, כי
 וני יודע אם לא קרובה ישועתינו לצוא וקן גאולתינו להגלות, ואנחנו ונחיקים
 אותה צזרוע, כי סא דרצ זירא כי היה ונשכח רצק וכו'? (קנהדרין ס"ז).
 דצר ח"ג ונקפדי טצילי עולם אשר הודעתי כי נפשות החמויים והגצירים
 אליו תכסופנה, תודות לך יקירי! כי חשצת לשונתי צצורה הלזו, וצאונת אצעיחך
 כי נשאלתי עליו גם ונאציוני אדם ונערי ארננו; אולם לתוגה לי אזכרה סלל זה
 דצרי ונאז אחרתי לחצרה חת ונחצרים וגורלי הפלתי צחוכם כי קנאתי צחצורים
 ולא צנחצרים, על החצורים ישאלו נדיצי עם ירצו צונחרים, יעלו זהב על לצושת,
 ישכנו כצוד צונשכנות ונצטחים ועליות ונרוחים, היודעים יחצקום ינצקום צחיקם
 ישאום, וכל היום סם שיחחס, וכל יום ויום ידרושון לנתי ימצרו כנורם עושיהם;
 והנחצרים סה! אלה אונללים ישכחו כונת ונלצ, איך דורש ואין ונצקם אם סם

צמיים חייכם, ובונה יונלחו טרף ציחם ונחיתם, גם צונשכן לר ונחשכי ונעונתם?
 ככה יסח האדם וישפיל אים נעת נפרץ חזון הרפוס צאחץ כאשר כצר האריך
 צום אלונינו הרנצ'ונן זל"ל צס' ירושלים, הדצרים עתיקים ונעליצים, ונחכונת
 העללות הילוקה צקצבו הוא, צראשונה נאניה לנגוע צעט נפשי, אולם אחרי כי
 אחזתיו לא ארפטו ולא אכיחמו עדוי יקסה ויכוץ צין אלצעותי, או עד הקימו
 גניונות לצי ואשפור כל רוחי ושיחי צחיק ונאחצי ולכן אשים קנלי לנולי כי היום
 קצר והעלאתה צחלק אייראפא נורוצה, הים צטוב ותיס צנעיניס, ודורס צשלוס
 נאחצי אס מדעס, וציחוד צשלוס ידיד נפשי הרצ הקציר נגיד ורצ תצונות החכס
 השלס צצוד נור"ס אלכסנדר קאלליר כי' וצשלוס צצוד צניו צרוכי ה' השלמיס
 וסיקרים יהיה ה' עמם כללון אוהצכס ונויקרצכס השוכן לחיחס וכחצ צנפס שחה
 שמשון בלאך הלוי.

17.

Schreiben des Herrn Regglo an Herrn Jgnaz Blumenfeld in Brody.

אשר ילדידי ואחובי אשר ננשתי הר"ר יצחק בלומענפעלד יה' שלום וכל טוב, אמן!
 צל לפני תנוול ונכתצך הנחמד צניוס ע"ר לחדש הזה אשר השקיע הנית לצצי
 צהודיעני כי לא נחסי צלכור רק חננסי דפיס ונן הנכתצ "Der Jude", לא יותר,
 ועחס עיני וניחלות אל הדפיס הנשארס כי ונלחתי הנכתצ הזה יקר נאלד והנחצר
 חסוצ הוא צעייני לכוחצ נכצד ולצס לצצ הנותחאנץ ללחרס אח ונלנחנתו ולהרסיס
 קדנכו צעייני הענויס. אונס, ידידי! דצר קטר לי אינך צום הענין, שינכו כחותם
 על לצך כי לך לצדך אגלס אח ונחצותי. כל ונצחר צצוני עננו גס חכוני הענויס
 אשר נגעה אהצת אנוס צכליותיהס יחחרו ויענוולו להטות לצצ הנורשלים לננען
 וקלחו דבור לצת יסודס ויתנו אח היסודיס אשר תחת וננשלחם לאזרחי הארץ,
 וכך צלי קסק רלוי להס לעשות כפי הדין, כי איך עול גדול וחס לקגור צעדנו
 לחרות העונאליפאליחן על לא דצר, אכן אנחנו החפלים נאלד צזאת החפסיות איך
 נחכג צה אחרי שחסיס כחוכס לנו? ד"ו ונען דער קייזער מינען יודען לונן
 אָפֿענטליכען בעזאטטען ערנענט, וויא ווירר דויער אַזאָרדאָן דען שבת
 פֿייערן חונד זיינער רעליגיאָן טרייז בלייבען? האס תשאר שניירת הנולות
 דחויס נפשי צקשת הטוצות הגופניות? ואס לא יהיה כן איך א"כ נשאל ונן הנושל
 דצר שלל גוכל אח"כ להשחנש צו? ואיך נוכל להגדיק עננו צעייני הענויס אס
 נוכרת להודות ששניירת הדת תחנגד אל השגת החפסיות? הך רואה צעייניך
 שנלטרך תחלה לחקוק אס יש צונליחות התנגדות כזאת, או אס יש דרך לקרצ זה
 אל זה שני הענייניס צאופן דאס זינו זיך מינוונדער ניכט אַויפֿהעבען

אַחֲרָיו. — ועתה שֶׁכָּא עֵינֶיךָ וְרָחַם יְהוָה עָלֶיךָ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל כִּי זָנוּנוּ לְהַסִּיר כָּל
 מִוֹנֵעַ וּלְסַלֵּק זֹאת הַתְּנַגְדוֹת, מִלֵּד אֶחָד הַרְבֵּי אֲשֶׁר שָׁמוּ עַל לִוְאֲרֵנוּ עוֹל כִּבְד אֶלֶף
 כִּכְרִים וּנְשָׁקָם לֹא יִחַתְּמוּ לְהִקַּל וְנוֹנְנוּ אֶפְסֵינוּ וְנִשְׁקַל לִינֵר אֶחָד, אֲעִפִּי שֶׁהָיוּ רַעֲשִׁים
 לְהַתִּיר לָנוּ כֹּהֵן דְּרָשִׁים שְׂאִינִים לֶךְ וְנִהְיָ אִו חוֹנְרָא וְנִזְלִי פְּגוּעַ צִיִּיקוֹרִי הַתּוֹרָה
 (א"כ לְפִי דַעֲתָם הַעֲמוֹנְלִיִּים וְחִיָּין הֵיךְ צָר צְלִי אֲפִשְׁרִי כָּלֵל), וְנִמְלֵךְ אֶחָד חֲכֹנִי
 הַדּוֹר, כִּינֵנוּ צֶעַל קִנְיָתָהּ הַאֲמֵת וְהַכִּיִּי אֶתְחַדֵּק וְזוֹלָתָהּ, יִתִּירוּ אֲגוּדַת הַנְּלוֹת הַשְּׁנוּעִיּוֹת
 וְנִשְׁקָרָן וְיִאֲחֹזְרוּ כִּי דַעֲתָם לָנוּ לְקַצּוֹעַ צְלָצְלוּ הַאֲמֵתִיּוֹת הַנְּלִמְיוֹת וְלִשְׁנוֹר חֲקוֹת הַמוֹסָר
 וְלֹא יִתְחַדֵּל וְנִשְׁאֵר חוֹצוֹת הַגּוֹף שֶׁלֹּא לְטוֹיָנוּ צִהֵם וְנִתְחַלְּהָ דַק לְשִׁיבֵנו כִּינֵנוּ אֲנוֹלְעִים
 לְהַצִּיָּאֵנוּ עַל יָדֵם אֶל תִּיקוֹן הַנְּדוֹת שֶׁהוּא הַעֵינֵךְ (א"כ לְפִי דַעֲתָם יוֹסֵף כָּל וְנִשְׁקָר
 הַנְּזִדְלִי בִּין דַּעֲתָ לְדַעֲתָ וְלֹא יִזְכְּרֵם שֶׁסָּא אֶשְׂרָאֵל עוֹד), וְצִיָּק שְׂתִי הַכְּתוּב הַשֶּׁלֵּה
 הַנְּתַחֲלָקוֹת מִן הַשֶּׁבִיל הַנְּלוֹעִי הַאֲמֵתִי בִּאֲשֶׁר נָעוּ שְׂתִיָּן אֶל הַקְּלוֹת עוֹד לֹא קָם
 צִיָּינוּ אִישׁ הַצִּיָּים שִׁיעוֹד צַחֵךְ לְקִיִּים אֶת הַרְאִוִי לְהַתְקִיִּים וְלִצְעַר אֶת הַרְאִוִי
 לְהַתְצַעַר וְצִיָּן כֶּךָ וְצִיָּן כֶּךָ אִנִּי וְנִפְלִירִים תְּמוֹד צְנֻלְכִי אֶרֶץ לְהַסִּיג וְהֵם הַחֲפִשִׁוִּיּוֹת
 וְלֹא נָשִׂים אֶל לָנוּ כִּי כָּל עוֹד הַיּוֹתוֹ פּוֹסְחִים עַל שָׁנִי הַקְּעִיפִים שְׂאֲנוֹרְחִי יִקְשֶׁה
 לָנוּ וְנִמְלֵךְ לְהַסִּיג אֶת וְנִצְוֹקְשָׁנוּ, וְאִם נִשְׁיָגְהוּ יִהְיֶה לָנוּ לְמַח וְלֹא לְהוֹעִיל. לְזֹאת
 שְׂפִטְתִּי כִּי וְנִשְׁכִּילִי עֲוֹנוֹ עִם כִּי אֶהְצֵת אֲחִיהֶם צָקְרָם כֹּאֵשׁ יוֹקֵדַת הַהָה לֹא שָׁנוּ
 הַסְּדֵה הַרְאִוִי לֹא הַעֵינֵךְ אֶלֶּה הַקְּדִינֵנוּ אֶת הַרְאִוִי לְהַתְחַבֵּר וְאֲחֹזְרוּ אֶת הַרְאִוִי
 לְהַקְּדִים, וְלִפִּי קוֹלֵךְ דַּעֲתִי הֵיךְ מִן הַנְּדוֹךְ לְהַתְחַסִּיל הַעֵסֵק צִהֵסְרַת כָּל הַנְּנוֹעִים
 וְעוֹלְבֵעַ אֲנוֹנֵעַרְעִירִיטֵט דִּיחַ עֲרֹלְמוֹנֵגוֹג אֲנוֹד רִיבֵטִיגֵעַ בַּעֲנִיטְלוֹג דַּעֲתָ
 עֲרֹלְמוֹנֵגטֵעַן עֲמוֹנְלִיִּים וְחִיָּין טוֹוִירִיג וְחִיָּעַן, וְזֶה לֹא יִהְיֶה דַק בְּהַשְׁלִיךְ הַקְּלוֹסֵה
 וְצִיָּוִים הַפְּרִי כֶּךָךְ שְׂאֲנוֹר עַל ל' וְנִשְׁיָר — אֶךְ לֹא אֹכֵל עֵתָה לְהַתְחַבֵּר
 הַדְּצוֹר עַל עֵינֵךְ אֲשֶׁר עֲלִיוֹתָם לְצִיָּ צָקְרָצִי וְנִמְלֵךְ רַק עַל זֹאת עוֹד אֲשִׁיעִיךָ בִּי עַל
 זֶה הֵיךְ עֲלֵנוּ קוֹצֵצַת הַפִּירוֹסֵה הַחֵדָּשׁ אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי עַל ס' צִחִינֵת הַדַּעֲתָ, כִּי צוּ הַמִּילוֹתָ
 לְקַצּוֹעַ צִהֵה הַנְּלוֹר וְנִכְנַסְתִּי לְלַחֹס נִגְד צֶעַל לִיר נִלְוֵן צִהֵרֵצֵה הַעֲרוֹת, אֲשֶׁר אֲחַת
 מִסֵּךְ נִשְׁנוּעִים מִן הַדְּפּוֹס, וְחִיָּין אֶתְחַק וְנִנְנֵה רִנְוֵךְ צִהֵה הַנְּנִכְחֵצַ * כֹּאֲשֶׁר נִדְרַחִי
 וְחִיָּין אֶתְחַק וְנִנְנֵה רִנְוֵךְ צִהֵה הַנְּנִכְחֵצַ *

לך ונלפנים, ואתה ידידי והחכמים אשר צמדינתך תשפטו יחד על ונלכתו זאת
 וחודיעוני הישרה דרכי לפניכם אם לא. ויען צמחצרת הזאת כשאתי ונתתי צפרטות
 גם על שרטי ויקודי אמונתנו כאשר תראה, לכן חסדל עתה לנללות שאלתך אשר

„מתישבת אל הדעה, ויען האיש הלזה היה ונלפנים אחד ונלחזי וגם עתה חשצבה לאיש
 „בר לבצ שלינו מדבר אמת צפה ואתה בלב וכוה ועיד תמיד צמחזיוי שכל חסלו וכל ישו
 „להיעיב עם בני עמנו ולהאיר עיניהם צמושכלות, גם חינו ונלחזורים קצלו דעתי צל
 „לפניא שום כליה חלל עורח תמיד לחשר ולקיים קצרותיו צמקרחי קדש וצמחזרי חזיל
 „לזאת צמרחי לעעון נגדו צכל עקום אשר ונלחתי דעותיו רחוקות מן האמת. וצמחתי צו
 „לפיהו איש אמונים וחוזה האמת שלא יקרוף עלי צהייתי חולק על דבריו חלל ישקול
 „העענות והשגות צמחזרי לך וחס ימלא עלמו נוטה מן השציל הישר יודה צמוצני חס
 „שגגחו אשר שגג ויחל הכבוד הלפון לחכמים, רודפי האמת והלדק. והנה ערס החלי
 „לערוך מלין נגדו לא אוכל להכסיד חסח לשוני חס גדל השליחה אשר השפלחתי על רצני
 „הדור הקרובים והרחוקים חיד ישונו יד על פה ולא יתנו חל לבס להשיצ דבר על השינויים
 „והחדושים שהמחבר הלזה הולך ונועע יום יום צמדמות אוננתנו עמי חזריו היולחים לאור
 „זה אשר זה וצכולס הוא ומתפל לפני כל ידעי דה דין שיוכיחוהו צפניו אם ינללו עומ
 „צדצרו ויריעוהו מקום השגילות וילמדוהו דעה צמופתים ככונים צהרלות לו כי לא זו
 „הדרך לחיש הישרחלי לעלות צה חל האושר הנלחי, וחין קול וחין עונה לאונותיו, רק
 „זאת יעשו כלחחר יד, יחרכשו ויצוהו ויתנוהו כאחד המורדים הפונים עורף חל הדצרים
 „הדתיים וירדפוהו צכל עוז וידברו עליו סרה כעל אשיקורוס וכושר צעיקר, עד שצבצור
 „כל זה נתנו לו מקום לומר (ליר נאמן דף VI) שהרצנים יקומו נגדו ולא נגד ספריו
 „ושעד הנה לא היה צהם חף אחד שיחליש כח מושחיו ושינלל עעות דצבריו, וצוה צאמה
 „הדין עמו, ולא יפה החנהגו עמו הרצנים נגד הכחוצ צחורה הוכח חוכים חס צמיתך
 „ונגד חזרת חזיל חל חתי צו לכל חס, והוי דן חס כל חס לכך חכות, וסיה לפס
 „להחוכח עמו צמופתים וצרחיוה וצצוה ונחח כמנהג החכמים, כי חוזה לפס לעשות
 „כן לפיהם רועי ישראל ונערי כרס ה' לצרות, הלל הלחן ירעו הרועים! הלל רק
 „לזאת הושם על רחשם חזר הרצנות לרעוה לחנם צאמונה לחזק הנחלות לרפח החולות
 „לחנות לנשברות להשיצ החלמות ולבקש החוצרות, לא לפים יד על חללים צמוקום
 „שים חלול ה'! חי נפשי, כי חס ילא ילא חוה חקלה לכללות ישראל הקולר
 „חלוי צלוחרי הרצנים אשר חוה צוה כמחרישים, לכן צהיעי כי חין עוזר וצהשחוממי
 „כי חין קוונך נחתי חל לצי לדבר חחו משפטים על כל אשר כחצ נגד יסודות
 „דחבו, חולי ישוה ונחס וחתי לו ללדקה, חס ילא רחשונה על ענין קצון גליות. הקצון
 „הכללי חזו הוא לפי דעת המחבר (דף כ"ט) צלחי אשפרי לא צלצד צדרך הענע חלל
 „גם צדרך נס, כי מחחר שהשיצו בני ישראל זה חוה דורות צחלמות העמים וקנו שדות
 „ונעעו כרמים וצבו צחים ונללו חן צעיני חוושלים, ונחמנו לצוערים וליועלים ולפקידים
 „על חלק מחלקי ההנהגה חיד יחעוררו כלס כאחד לעצוב המדינות אשר ונללו צהן מחוה
 „מחשורת ללכת חל חרץ צלחי נדעת להם? חומס זו שאלה של חוה וחין מומש צדצרים
 „האלה, כי ונלצ שהצורח ית' נעע צלצות כל בני חס חצבה עוח חל חרץ מולדתם עד
 „שאפילו הפרחים שוכני מדברות יצחרו יוחר צחרץ ליה ושוממה שבה נוולו מלישב צמדיה
 „ככריה וצורכת כנן ה', הנה כפלים ישחוק הישרחלי חל נחלח חזותיו, חרץ לצי לכל

שאלה להשיע לפניך עיקרי הדת כאשר הם בלצני, כי מן הספר הוא תצין את
 אשר אני חושב על אודותם, ואם אולי אחרי קריאתך זו ישאר בלצך עוד איזה
 ספק על חכמית כוחתי צהם, אז אוקיף שנית ידי לגלות לך מלפניו לצני, לא אמונע

הארלות, מקום אחד אלהים לבנות בית זבול לו, מושב אבותינו הקדושים והנביאים
 צבורי ים, אדמת הניקים והנפלאות, המדינה הנצחית אשר נחקבלו בה כל היתרונות
 הממרייות והרוחניות המזכרת גדולתנו והפארתנו צימי קדם, ואיך יעלה על הדעת שיקשה
 לזרע יעקב לעזוב את העובדות המצוייה הקנויות בלדמת זרים לעלות צריכה אל עיר
 קדשנו ואל בית מפארתנו להרחות לפני האדון ה' לבאות אשר גאלנו והרים קרננו וקיים
 מצו דברו הטוב המובטח צפי נציאיו משנים קדמוניות? הלא כאין נחשבו העובדות הבושיניות
 לעומת הטוב הרוחני הלפון לחושי צמו ית' צבוח ה' את שיבת ליון? בלמת אפשר כי
 חם המלא ימלא חיש אשר ירשאל מושם לדרך פעמיז ללכה אל עיר הקדש צבא עם השקויה
 להוליא מואקגר חסיר הוא לא לזרע יעקב יתחשב, בלשר גורר צרלונו לבלתי יהיה לו
 חלק בששועת ה', לכן אין מקום כלל לעענה שעען המחבר. אמונס החשונה שחשיב היא
 המחנדה אל פשטי הכתובים ואין לה שום סעד במקראי קדש, כי הוא אמר שקבון הגליות
 לא יהיה קבון גופני להלקט אחד אחד מוש, אלא המכוון צו קבון קדר ההנהגה תחת
 סנהדרי גדולה שחשיה צירושלים צלפון שאף חם ישארו היהודים אחר הגאולה מופארים
 בצמינות רחוקות תחת כל השמים הנה יקשיבו כלם לקול סנהדרין צצירושלים בכל אשר
 יזרו עליהם צפניני הדת, ושלזה כיון הכתוב כי מליון מלא תורה וכו', אמונס מיי לא
 יראה שחשונה זו שחז מנגד לכל אמרות הנביאים? כי איך יצטוו לפי קברתו המלכות
 האלה: הנה אלה מרחוק יצולו וכו', כלם נקבלו צאו לך, ופדויי ה' ישוון, ומאספכם
 אלהי ישראל, וגם אל צני הנכר הצטיה והציאותים אל הר קדשי, ועוד חיל גרים יצאו לך
 וקבלתים מירכתי ארץ, קהל גדול ישונו הנה, ואספתי אהכם מן הארלות אשר נפולתם
 צהם ונחתי לכם את אדמת ישראל, והדוונות לאלו אשר כל דברי הנביאים מולאים מהם?
 והרשיה שהציא מדברי ירמיה לפי מללות לצבל שצעים שנה אפקוד אהכם, ואמר שנצוה
 אז לא נתקיימה בכל תנאיה חם נקח הדברים כששועם, ושלכן כונו שנסרש דברי ירמיה
 בדרך משל כן ראוי לסרש נצוה מרעה בדרך משל, אינה רחיה, כי נצוה ירמיה עלמה
 תשרש היעב כששועה חם נעיין בכל המשך העינין שם, זה כי הי'ם הצעיחם תחלה רק
 לפקוד אותם אחרי מללות שצעים שנה ואם תאמר שזו שהיה גאולה שלמה, איך אמר
 אח"כ שיחשוב עליהם אחרי כן מחשונה שלום? ואיך הסיף שם וקרחתם אותי והתפללתם
 אלי ושעשתי אליכם? הנה אחר הגאולה מה יחשוב עוד עליהם ומה יבקשו עוד מוננו?
 רוחה תמה מה שאמר אחרי כן ונקשתם אותי ונאלחתם כי מדרשוני בכל לצכס, שהוא
 מאמר שייך לזמן הגלות שאז ראוי להצעיחם שימלאו את ה' חם ידרשוהו בכל לב, לא
 אחרי שכבר נמלא להם וגאלם, והספוק שלחצרו יוחר קשה מכולם שחזר ואמר ושעתי את
 שנותיכם וקבלתי אהכם וכו' והשנותי אהכם וכו' והלא קודם ונקשתם אותי אמר למעלה
 שישונו? ואיך יובן המשך הכתובים? אין זה אלא שההצעה הראשונה אינה גאולה שלימה
 רק שקרה לתח צידם האמלטיים כתי שנהם יוכלו צנקל לעשות תשובה שהיא הציחם אח"כ
 אל הגאולה האמיתית, זה כי אחרי התכפר להם עון השמיעות ורלחה הארץ את שנותיה
 שצעים שנה כוואמר תחורה כל ימי השמעה תשובה היו לריכים עוד כפרה על שאר עברות
 ע"ז ג' ע"ד שפלו צהם בזמן בית ראשון, וכדי להקל עליהם הדרך להעפר גם מאלה

מונח דבר כפי יכלתי החלוטה. קראתי הס' הקטן רעב־ט־ע־רטיגוג דער
 יידישען רעזיגיאָן וּמלחמי צו דצרים נכונים, אך לא יכולתי להסכים עמו צום
 עסיסר חכלית חצור הונסנה והתלמוד כפי דעת הרע"צ ז"ל, כי רוח אחרת
 עמדי בכל אלה העניינים כאשר תראה בהערותי אל הספר הנ"ל, ושלא לכפול
 הדברים לא אחרים, משם תצין דעתי ככל הלוך. גם הנחמד ליגרות
 הרע"צ מן מלחמי ומקום להשיג עלי על מה שאמר (דף 140). כי צפ' בראשית
 בא הלווי על הסניחה ציוס השביעי, ושלכן א"ל לוונר שהפרשה היא ככתבה
 קודם זמן מרע"ס ע"ע, אכן זה אינו אמת, כי שם לא בא שום לווי על זה, רק
 הוא נוספר והולך שהי"ת צירך וקידם את יום השביעי בעצור שצו שבת מכל
 ומלחמו, והגדל רצו יש צין קדושה היום וצין הסניחה צו מונלחה, כמו שכחתי
 בארוכה צפ' הנ"ל, לכן אין מקום כלל לדברי הרע"צ מן שם, תן לצד על דברי
 ועל דברי ותראה עם נני האמת, יהי נא מסדך לתחום האיגרת הלוטה פה ולפנות
 אותה אל ידידנו החכם ראפאפארט יח' ואתה שלום. כספן אהבך יש"ר.
 כותב וכתום פה גערך ציוס כ"ז למדש אייר ט' התק"לג.

18.

Schreiben des Herrn Dr. A. Gelger an Herrn Ignaz Blumenfeld in
 Wien.

צ"ה ברקלא יום ו' ט' אדר ראשון תרי"ו.

לבניד הנבון הר"ר יצחק בלומענפעלד יחיה שלום!

כדחתי צונכתבך אשר הגיע אלי ציוס אהנוול ותגדל מסדך עמדי בשלוח
 אלי הצוגין השנים הראשונים עאלוכך הנחמד, וגם לי קלחת לשבת בחוק אנשי
 שם גצורי חכמה ועשירי דעת לאסוף גם ולונכתבי אל תוך אולוכך, ואני ידעתי כי

„הנעיחס להשיב קלחם לירושלים שם יצנו הציה ויחפלו ויבקשו את ה' בכל לבבם, וצוה
 „יזכו אח"כ אל הגולה השלמה להשיב את שבותם מכל הנקמות אשר נדחו שמה, ואלה
 „הן הנחשבות שחצו הי"ח עליהם לעושה, ואם תדקק בכתובים ההם עם מה שפירש עליהם
 „הרי"א ז"ל שהטיב ואלד לדבר צוה הענין הנולד שהאמת כדברי, וקרא א"כ תהיה בעל
 „ליר לאמן, ואין לורך בעצורה להוליא ונפוטן כל הפקוקים הנודברים ונקבץ גליות. סוף
 „דבר הספרות המדעות האלה אשר בקש הנחמד בדוחקים גדולים לנולד להם סעד מדברי
 „הנביחות שאינן קצבות פירושי זיקו ואלד לכללות האוונה באשר יכאון, את לב העם
 „וועבור אל הארץ אשר נתן לנו ה' ? ובאין קבץ גליות יהיה לריק בנין בית קדשו בירושלים
 „ונאחר שלפי דעתו יורשו כל ארית ישראל להשאר נשחרים צונקמות ונשצוטה, וצוה
 „החצטל אחרות האוונה ולא יהיה עוד ישראל גוי אחד בארץ, גם יחבעלו רוב המלות אשר
 „קשה לקיימם בארצות העמים, וכמה קלקולים אחרים ילא ון הדעה הזרה הזאת, חלילה
 „לרע יעקב ונחמאל בה, יחמוד מי שירלה בעובות הנמרות אשר אולי תלמחה מצין
 „הפיזור, ואני וציתי נחמה בהעלמות ליום כנס נדחינו ונקרא חויד בקול הללה ורנה עם
 „צן וסונה. עלה געלם ורשמו אותה כי עובד הארץ ואלד מאלד.”

לח לגבורה ולא לעושר הגעת, ואת אשר הכינותי צעניי הוא כחוצ צמפת חרלי אשר
 חנחנו מתגוררים זה כדרך כל הנוחזרים באשכנז, אך ונאחזתי את שפת עזר
 ועל כי את אחי אנכי וצקם הדרים גם צמאר חרות כחצתי כה וכה מאלמרים
 קלרים גם בלשונו הקדושה הנודעה לכל חכמי עמנו, ויהי לי לנשיצ נפש כי שמו
 עלי עינם לעוזה, וגם כהיום הנני מוכן לשרתך אם גם ימוך ערך הדברים אשר
 אשלח לך כי רצ עלי הנשא אשר הענקתי עלי (ונלתי עסקי הקלה אשר אנכי
 נשרת אותה צקמ) צהיותי כעת טרוד מאוד צחקירות אשר רגעי ספורים למו
 אקום כי תלא נסן תועלת לדורשי החוכה והחכמה. והנה רק דברים אחדים
 אשרוך לפיך כיום והיה אם ייעצו צעיניך אז אוסיף עליהם כהנה וכהנה.

זה נקרוצ הולאתי לאור את ספרי פרשנדתא על חכמי זרפת ופרשי הנקרא,
 וכעת ונלתי שני דברים יקרים אשר נגעתי צם שם צקה נטה החקירה ועלי
 החוזה לנלא את חסרונם.

(א) על פעל כדר הנשרט נשם כדור צלשון חכמינו, כדר
 הראיתי צספרי הנזכר (ד' ח' וע') כי צעלי הצריחא צנו נשם כדור (צחצח
 הכ"ף לשרשית) פעל חדש כדר ופירושו היות עגול ככדור ואנרו אחרו כדור
 (קוכה ל"ו ח') והוא הפעול. והנה הנלה הזאת איננה צודדת צלשונו וננלאת
 גם צחוקפתא דחולין פ"ג וז"ל: וצנלים כל סכודרת וגולגלת צידוע של עוף
 טנא וכל שאינה כודרת וגולגלת צידוע של עוף טהור היא ע"כ והציאו הצריחא
 הזאת צשינויים צגנרא צצלי חולין ס"ד ח' וע"ז ונ' ח': כל סכודרת ועגולגלת
 ראטה אחד כד וראטה אחד כד טהור צ' ראטיה חדין צ' ראטיה כדין טנאה
 וכו' ופירש"י צחולין וז"ל כודרת עצה ככדור פלוט"א, כודרת ועגולגולת חדא היא
 וכו' להכי תנא כודרת כעגולגולת של כדור שאינה קלוטה אלא עגול' צעוצ' ע"כ וכן
 הביקרא כודרת צרי"ף ור"ן ורא"ש (וצה"ג ד' ויין ונלתי קודרת צקו"ף ונ'
 טעות ולעולם גם שם צרי"ט) והחוס' דחולין רנו להוכיח נמוך רש"י דע"ז כי
 גרם שם כודרת צצ' דלתי"ן ואין ל' כן כי דצרו ווסצים שם רק על ראטה ח' כד.
 גם נמוך דצרי הערוך ע' כד אין לצרר גרמא.

(ב) על דצד ההלכה צנוס' סופרים פ"ד ה"ט. זה לשון
 ההלכה אשר עליה כונתנו: ואר"א צנו של ריה"ג אל יהי מקום לשועתי (חיות י"ז
 י"ח) יש לאל ידי (צראטיה ג"ח כ"ט) אין לאל ידך (דברים כ"ח ל"צ) צהיות לאל
 ידך (נשלי ג' כ"ז) אל מותי כולם חול ע"כ וכצד דצתי על הנקרא הראשון ואל
 יהי מקום לנעקתי (כל"ל) צספרי פרשנדתא ד' וי"א והראיתי כי יש סקראו ואל
 צצ"י והצינו משמעות הנלה קדש אשר ע"כ הוכרצ צעל הנמנר לאמר כי הוא
 חול, והנלות אל מותי אשר צסוף הנמנר לא ידעו הנפרשים להולנמם יש שנמקו
 אותן ויש גרמו אל מות צלי יו"ד צסוף ומצצו כי הוא הפסוק כי שמה אל מות

ציתה (משלי ז' י"ח) כדעת צעל נחלת יעקב אז כי הוא הפסוק ודרך נתיבה אל מות (שם י"ז כ"ח) כאשר שערתי אני, ועל שני הפסוקים האלה יש לשואל לתמוה איך יעלה על דעת איש לפרשם קדש עד כי הביא את צעל המאמר ללמדו דעת ולגוות עליו אל תקדישבו כי חול הוא, והנה עתה נולחתי ואראם כי הביקשא הנכונה היא לאל נולתי והוא הפסוק וישם לאל נולתי (איוב כ"ד כ"ה) ושם העתיקו כונה וכן הנהגונים הראשונים החשובים, הלא הנה קוונכוס היוני והמעתיק הסורי והרומי, כאלו נקדו לאל זלרי והצינו הענין: ויערך נולתי לפני האלה, על כן הוכרח ר"א לאמר אינו כן כי אם הנקוד הנכון הוא לאל פתוח. — והנה על נאמרו צענין המליכה יש לאל ידי וכדומה אין לתמוה כי הולך להורותו כי חול היא על כי הולה מנוקדת זלר"י, אך גם פה נולחנו ונקום אשר נתחצטו זו הנהגונים הראשונים והשבוים קדש והוא הפסוק כי יש לאל ידם (מיכה ז' ה') ושם תרגם היוני הנקרא צסם השצעים גם הסורי כאלו כתוב: כי ישאו לאל ידם ותרגמו אל קדש. ראה איך נוטלנים דברי התלמודים הצבנת המוקראות עם כל הנהגונים וזה ולמד על זה.

ג) כבר נקדם בספרי על לשון הושנה רומתי זכונה ונקומות כי הצריתות הנוצרות בתלמוד זבלי וטונות הן ונתכונתם הראשונה כאשר נולחו עוד בתוספתא צובילתא ספרא וספרי ועוד בתלמוד ירושלמי אם גם עליהן עזרו ידי זרים והשחיתון טגנות הסופרים והמעתיקים, ועוד הזקתי דברי צומצרת הששיעית לכרם מנד אשר תלא לאור בקרוז ונחת ידי סכסם כר"ר שניאור זקש, וכיום אביא עוד צריתא אחת אשר נחתה את טעונה צגרסם אותה על פה והעירו עליה זכונה קושיית ומירלרה ולא עלתה להם, ולפי חכונתה הראשונה היא נכונה נאלד. בתום דצרכות פ"ה נולחו שתי הלכות ונוסיפות על שתי הלכות שניות צושנה א' וז' דצרכות פ"ז, ונשנה ראשונה אוננת כי אין מווננין על הקטן, ונשנה שניה מנדילה לומר בצרך צשלשה וצרכו צארבעה, וצאה התוספתא והגזילה הצצרים יותר צאמרה וז"ל (כפי אשר היא לפנינו): קטן שיכול לאכול כזית מווננין עליו ושאין יכול לאכול כזית אין מווננין עליו אין מנדקדקין צקטן צין שאמר בצרך צין שאמר צרכו אין חופסין אותו הנקרנין (כן הגי' הנכונה צרי"ש בגי' הירושלמי והערוך, וע"ע ירו' סנהדרין י' ז' מפני הנקרנין שלא יבו וכו' והוא נול' ערבי נקר פי' קנתר) חופסין על כן ע"כ. והוצאו שתי ההלכות האלה צגנו' צבלי, הראשונה דף מ"ז צ' צזס הלשון: קטן שהציא צ' שערות מווננין עליו ושלא הביא צ' שערות אין מווננין עליו ואין מנדקדקין צקטן ע"כ והשנייה דף כ' א': צין שאמר צרכו וכו'. והנה צהשקפה ראשונה נראה כי לשון הצרייתא הראשונה סתורה ונתוכה כאשר הקשו עליה גם צגמרא, כי צתחלה הצדילה צין קטן לקטן ואס"כ סיימו כי אין מנדקדקין צו, גם הלשון צעלמו "אין מנדקדקין

צקטן" הוא זר נאד. כסן נא אל הירושלמי ונמלא סם על חסנה צ' הצרייחא
 הסניח זזה הלסון: אין מדקדקין דצצצ צין שאמר נצרך וכו', ואין ספק כי כן
 הנוסחא הנכונה, כי הצרייחא אונרת על המשנה המנדילה צין שלשה לארבעה
 וגזרה אומר כי המזמן צשלטה יאמר נצרך והמזמן צארבעה יאמר צרכו ועל המאמר
 הזה הוסיפה הצרייחא כי אין לדקדק צכך ואין זה חובה אלא רשות ורק. הנוקריים
 אנשי ריב ומלה תופסין על כך, ועל כי הצרייחא השתים האלה דצוקות זאת זאת
 המשיכו צטעות המאמר "אין מדקדקין צצצצ" אשר הוא ראש ההלכה הסניח, אל
 הראשונה ושמורו לה זנב וליח ציאור החליפו מלת "צצצצ" עם "צקטן" והציאור
 הזה קלקול הוא, וצנשך הימים צא השינוי הזה גם אל חוך ספרי התוספתא, אך
 עוד ניכר שם רשם הנוסחא הישנה הנכונה, והוא כי שם כתוב: אין מדקדקין
 צקטן צלי וי"ו צתחלה והוא נכון אם הוא ראשית הלכה חדשה, אך לא יחסר וי"ו
 אם הוא נאסף להלכה ראשונה וע"כ צגנו' צצלי כתצו צאונת ואין צוי"ו, ועליך,
 איש נכון המתגורר צוויין רצתי, המוצה לעיין צצ"י של התוספתא הנמלא שם
 ולהודיע גרסאה. — ולא אכחד תחת לשוני כי גם צירושלמי למשנה א' על המאמר
 ר' סימון שם קטן עושין אותו סניף לעשרה הקטן והתני אין מדקדקין צקטן (ולא
 יותר) והנה ראינו כי גם המוראים הירושלמיים המאוחרים קצלו הצרייחא
 המוטעית הזאת ונאלח המוראים הצצליים, אך לצי אומר לי כי גם יש טעות
 צירושלמי כי הנושא ונתן של הסוגיא שם לא יכון כל עיקר כאשר תראה צמפרטי
 הירושלמי, *) סוף דצצ הצרייחא הנכונה על פה לצשו הרבה פעמים צגדים אחרים
 צצצות הימים וצפרט צתלמוד צצלי כנולאו לרוב צמטות נאשר ילאו מפי צעליהן,
 ויש לחוקר המניס לחפוט כפי השגת ידו לנען ינאלח אותן כתצניתן הראשונה.
 הן אלה דצרי המעטים אשר לערוך לפניך כיום, והיה אם ינאלחו סן צעיניך
 חשיחם צאולכך ותפילם צקצצ ישראל. הנני הנני נכצרך ודורש שלומך.

19.

Schreiben des Herrn Reggio an Herrn Ignaz Blumenfeld in Brody.

יוטם ולילה יצו ה' חסדו ואמתו לירידי המשכיל והנדיב הר"ר יצחק בלומענפֿעלד יחיה.
 לנעניצ נפס ולחדות לצ הו לי סורותיך הנענינים ניוס י"ג לירח העצב יען
 ראיתי ונחם שובך לשלום אל עיר נושצך, וכי שלחת ונכתצי אל ידידנו המכס

*) לא אמנע ונלהדות על האונת ולהודיע צקהל עם כי ידידי הנכבד הר"ר בלומענפֿעלד
 יח' המוליח לאור מלה אח ונשאלתי ויכך ויצקר צחוך התוספתא כי דס ויחפס וינאלח כי גם
 שם הנוסחא כונו צתוספתא שלנו וצתלמוד צצלי והוא: אין מדקדקין צקטן. על כל זה אנכי על
 ונשורתי אענודה כי הוא עשות ישנה וצאה גם אל נוסח הצרייחא כאשר גם הירושלמי הביאה כפה
 צנוקוס אחד ורק צנוקוס אחר החיזק צנוקוס הקדום הנכון והענידנו על האונת.

ראפאפארט ימיה, אך צימים האלה אני נהייתי ונחלתי תחולי הגריפספ, ורק היום אשר צחקד עליון עלתה לי ארוכה וסוּסצתי על כני כצראשונה יכולתי לתת לך מענה. ועתה אודיעך כי צצוצע שעצרה לויחי אל המדפיק סמיד לשלוח לך חקך ד' עקסעמפלצרי זמס' צחיכה דתה אשר צלי ספק צקרצ ימים יגיעו לידך צו תמלא צדק 120 נזכר סמוך הטוצ לחכלה ולתפארת, ואתה צמוצך חשלה צשמיי עקסעמפלצר אחד אל הר"ר ראפאפארט וא' אל החכם הר"ר גהמן הכהן ימי' וא' אל הנוליץ הר"ר בלאך ימי' והרציעי יהיה לך למנה, ואני תמיד איחל לשמוע מפי הצדוקים את אשר ישפטו על מללחתי הקלה.

נשלחתי על אשר כתבת אלי אודות סצבתי צענין העמאלניסאליאן, וכמדומה לי שלח כתת אל לצך לקרוז צעיון את דצרי הראשונים על זה הענין, אז כי אולי אנכי אוכל הווא הנותן לך מקום לעשות צהס יען אפשר שלח ציאתי צהס כונתי צזר היעצ, וכתצתי צלשון המשחממע לחרי אסי, אמנס צטוט צצי כי אס תחזור לעיין צהס צצקידה תמלא כי כמוך כמוני מתאווה וכספך לשמוע מתרה קול קורא דרוז לפליעת יהודה, וגם לצצי כלצצך יחממך על שפלות צני ישראל ועל הממס אשר צידי הצדוקים הערליים הצווסקים צרגל גאוס, את צרית האווה, ונותנים אותנו לצויה, צהעמיס עלינו הוה על הוה, ומי לא ידמע ולא ידוה על זאת? מי לא יכיר כי עול צכפי המושלים המונעים מוננו את אשר יזכה צו כל אשר נשמת רוח חיים צאפיו, יהיה מליזה דת סייהי? — אמנס זאת אמתתי, כי צעוד שלנו שואלים את חקנו מאלה המושל ראוי לנו ג"כ לעשות תיקונים ציינו ולקדר הענינים הדתיים צאופן שהעמאלניסאליאן לא תסצצ חקלה ומכשול אל סמירת סוצות דת, מיט אנדערן ווקרטען: עט ווערע לוווינטען, דאס מיינע מיננערע רעפֿערטן דעס קולטוס אונד דער ריטואלגעזעלע דיז באהן לוז עמאלניסאליאן ערפֿענעטע אונד ערלייטערטע, דאמיט דייע, מן זיך זעלבסט זק ווקהולטהעטיגע אונד ניטלויטע אמטרעגעל, מין מיהערע אויסמייבונג דער קיינע טעדליטע פֿעלגע פֿיר דיז רעליגיון מיט זיך פֿיהרע. ראיתי מסך לשמוע דעתי החלוטה על ס' קורות ישראל להחכם המפורסם יאסע ימי, וצגס נקלותי מאל להכניס ראשי צין הפרים הצדוקים צכל זאת אחוה לך דעי איך שמהי צקולר מליס: דער פֿערפֿאססער האט זיך אלס געטיטטירייבער מיינען מוני טטערבליען רוהק אונד מיין באייבענדעס פֿערדיענטט מוס דיז ידיטע ורטערמטור אונטטרייטיג ערווקערבן, אבער אלס טהעלוקג בעטרמלכטעט, קענען ומלכע זיינער זעטלע, אלס אונזערע גוויבען אמסטוקסיג, דען זעזער וייט פֿערלייטען, זיך מיינען פֿאלטען בעגריל פֿען דער גרונדלוגע אונזערער רעליגיון לו ומלען; דא ער מונס אבער בלוקס מיינע געטיטעט אונד קיין טהעלוקיטעטס ווערק געזיעפֿערט האט, זק ווקולען מויך וייר

זיהו בלחם חלם געטייטטרייבער בעמורטהייטען, אונד פֿאָן זיינען קֿעֿט
 זונטמטטהעפֿטען רעליגיאָזען אונזיֿטען אָגאָיֿסט אַבסטראַהירען. ועל
 אדות הספרים אשר הולחתי לאור בלשון איטלקית, דע נא ידידי, כי מעולם
 לא הדפסתי מלאונה זזה הלשון זולתי העתקת החומש והעתקת ישעיה המלויים
 אללך, ועוד נכתב קטן אדות הקמת צית מדרש הרבנים בפלוצה זכרתיו בזכורי
 העמים לשנת תקל"א ד' ה', וגם זה הקונטרס אשלח לך בקרב ימים. תקלח נא,
 אם הפעם אכתוב מעט וצלי סדרים, כי עודני חלש, וא' יהיה על ימיך לשמוך
 מכל רע ויהי כהר שלומך כחפץ אהבך ומכבדך יש"ר.

הכותב והחותם פה גערץ ציום ז' לחדש חמוז ט' תתק"נג.

20.

Schreiben des Herrn Sanson Gentilomo in Venedig an Herrn
 Ignaz Blumenfeld in Brody.

שלום למשכיל יצחק בלומענפֿעלד אמת

צרוך אלה ככתבך אלי, צרוך הקמת אשר לקמת צידך, מצורך אגרתך, הכי
 זו הציאה יהי צרוך — מהרה להשיגיני דבר כחפלי, מלאח משכיות לצני, גם אנכי
 לא מתנהנה והקמה עטי, עט נועם לכרות צרית אהבה על שנות האמת
 תאכל, לחקות זכנפיה, נוסר, חושיה, מדע, חכמה — התלוית תלוז צמדצך,
 ואני אשלחה נזון בצפסך, דבר לא אכחד תחת לשוני ולא אסתירה פני מנך, לא
 אסתירה דרכי מנך. העונקת הרצית לשאול, על דרכי בני אדם חיים ותהלוכותיהם,
 ענינים קשים לדבר צם, ואף גם זאת כל איכא לחוות דעי על הארזים ועל ארזי
 קיר, כל דבר על מקומו יצא בשלום, הנה אשליך אחרי גווי יראת בני אנוש,
 ואלצנה תלצושת קנאה האמת — אקרא צמכתני, אל תחשוך, אגיד לדקת גם
 מעלת עמי — ואתה תראה כל אשר ילא מאלצעותי בגליון הזה, גם לשאול
 מנייני הגדולה גם לחוטב עיך, גם לאוהביך גם לשונאיך, גם לקרויך גם
 לאנשי ציחך, גם לצני עיךך גם ליוצאי ודייכתך, גם לאשר מנצי ישראל גם לכר
 הארץ גם לתבל כלם, יען הסתר דבר איך אחי, כוננפות לי כעין כל, כוננפכים
 כפני השונש הזאת, והיה כי גרסה נפסך לתאצה לדעת נוספר יוני חיי, וזה מלצני,
 ועסקי בעת, דלתות אזיך שתח — רם הקוונה אנכי, עור צשרי לצן, עיני
 הצנים עיני, פני כוננפכים — פני יוני חיי עשרים — חלקות שנלתי, אמת
 רדפתי, לא נשאתי פני גדולים, נחקתי עול עצודת היראה, לצי צמכרה יתלכ —
 לשוני רצה חשצר גרם — אחרי הסלייני תעודת הפילוקופיאה צמדדש הגוים,

הלכתי מאדוצה, שנה ישנתי שלש שנים (כי זה נוספת כל התלמידים) — כורף
 יכרוף את הכסף, לרפתי אדני האמונה, אדני תורת האדם, אדני תורת משה, אדני
 תורת התלמוד — לא אוכל לשום נחמס לרוחי — על כן לא חפתי ללבוש אדרת
 גדולה לנען כסף, הסירותי צדי הרבנות ועלי, לצשתי צדי ונחלות כאחד
 העם — צאתי ציתי, על נשאתי אעמודה על העבודה והתורה, כי חנו
 אלהים די נחמורי וכי יש לי כל — זה כעת מלאכתי, אלמוד צספרים נוספרים
 שונים, אם צלשון עצרית, אם צלשון איטלקית, אם צלשון לרפית ואשכנזית —
 אכתוב על ספר רעיוני לצדי — אפקוד חנם על צית ונדרש הנערוח העניות צנות
 ישראל אשר הוקם פה, כי ראשי הקהל שמוני מאשכן — צלילה ג' צחורי חמד,
 מטיצי לכת, נלצים עלי, ואני אלומס (אין כסף) דרכי לשון הקדש וצאר התכ"ך,
 צלכתי צעקנות אלוסי ומידיעי שד"ל, וצגלל הדצר הזה מיום ליום אני מכתב על
 לוחותי קלור ונכתציו היקרים. אוצבי ורעי ונעלת אצרהם חי ריגיו, לא נשא
 אשה, לא דצר דצר אל העם, לא דצר אנוי ענכך ונעוצ ועד רע — אך אחרי השלינוי
 ונלאכתי "שי למורים" שד"ל הראני נכתב רעך גאלדענטהאל (פרוש נא עליו
 לעיף שלווי) ויאמר אלי, טוב הדצר אם תציל נשצרתך לדידי בלומענפעלד —
 דצר דצר וקם — ואשלח לפניך אולי אמלא חן צעיניך — גם היום אמכתי אני
 עם לצי, לא אראה פניך ריקם, לא טוב היות האגרת לצדה, אעשה לה עזר
 כגדה, קח נא צרכתי אשר הוצאת לך "התהלות אשר כתצתי ציום הלל צרוך
 קאנטוני ידידי ורעי, יושב על כסא נדין צטורין הצירה ופרזיה "יחד עם"
 "השגיון לשונשון אשר שרתי ציום שרי צית תפלת הספרדים רומנו זבול ה' על
 ידי שיר — הנה נא תרגנתי דצר ליצירו אל קאטיליני להתלמד צשפת יהודה"
 "עלי אשר אצנתי צהיות צשאדוצה "מוסרי התלמוד" שיר קומאלה נשירי אוקיאן
 ונתורגם ללשוננו "שיר נשירי יוג ונתורגם לשפתנו" ננמורים וננמורים שונים
 "העתקות ונלשון איטלקית ואשכנזית" ועוד יש צאנחתתי — והיה כי תשאלני
 אצובי לאמר "הצא אלי" וארונה לפניך. עתה אודיעך קסור נראשית התיקדות
 ונדרש הרבנים, אופן סלמוד. תולדות Lelio della Torre, ננין ושמות התלמידים
 אשר ילמדו כעת. *all' università di Padova — all' università di Bologna — all' università di*
 זה שונס שנים ילא דצר הנלכות ונלפני הונך פראנץ הראשון לאמר
 לא יוכל עוד איש יהודי לצא אל אוכל מועד הרבנות צנדינת Lombardo
 Veneto טרם ידע יקודי הפילוסופיה, דצרי פי חכם חן, יען עם השכל יכהיג
 קריליגיון היא תחרונם ון הארץ עד לרקיע, ואם אין, מטבע רגלה צנולות
 דם, צתסום גיהנם. הדת ניתנה צויען הצירה והעיר נאנטוצה אמרה — לדיק

לדוננו, ישר ונשפטו כפלים — אך שָׁנַע שָׁנַע שמחות ישצטו טוֹב הַיְהוּדִים, עַתְּ
עַדִּי תוֹרַת ה', אַחְרֵי קִנּוּתָם וּנְדַע אַתּ הַפִּילוֹסוֹפִיָּאָה, יִלְמְדוּ יְדִיהֶם צִדָּת מוֹדֵרֵשׁ
תּוֹרָה וְחֻמְמָה לְצַנִּי יִשְׂרָאֵל, שְׁתִּיחַן מְשׁוֹלֵצוֹת אַשֶּׁה אֶל אַחֻתָּהּ, כִּי אִזּוּ הַדְּעַת תַּחְזוּק
הַרְלִיגִיוֹן, וְהִיא צְאֻרָה תְּאֹר, כִּי לֹא כָל הַרְוֵלָה לִיְעוּל אֶת הַשֵּׁם, יוֹכֵל לִיְעוּל,
אַלֵּא כָּל הַזֻּכֵּה לִיְעוּל אֶת הַשֵּׁם יְעוּל. שְׁמוּעַת מֵלֹת הַמֶּלֶךְ יֵלֵאֵה עַד לַמַּחְזֵק, צֹאֵה
צַעִיר גּוֹרִיֵּלֵיֶה לְשִׁמְעַע אֶזֶן הַחֶכֶם הַנְּצוֹן יֵתֶק שִׁמּוֹאֵל רִיגִיּוֹ הַתְּעַצֵּר אֵשׁ ה', הוֹיֵלֵא לְאֹר
מְחַשְׁצוֹתָיו עַל הַעֵינָן הַזֶּה, נִכְצָדוֹת וְנִדְצַר צֶם — הַשְּׂכִיל עַד לְמַאֲדוֹ לְשׁוֹם אֶזֶן
פֶּנֶה לְאֻמַּר „כִּי שָׁצַעְתִּים יוֹעִיל לְהַקִּים צִדָּת מוֹדֵרֵשׁ הַתּוֹרָה, אֶךְ שְׂצַעִים וְשְׂצַעַה
יִרְחִיצוּ צִנִּי מְדִינַת Lombardo Veneto, עַתְּ יִצְחָרוּ שְׁנֵי אַחֲשִׁים חֻמְמִים נְצוּקִים,
אַחַד יֵהִיָּה עַל הַתּוֹרָה שְׂצַכְתָּז לְצִאִיָּה, וְהַשְּׂנִי יֵהִיָּה עַל הַתּוֹרָה שְׂצַע"ס לְהַלִּיכוֹתֶיהָ —
וְצַרְכוֹת עַלְיוֹן יִחוּלוּ עַל רֹאשׁ רִיגִיּוֹ, כִּי הוּא הַרְאֲשׁוֹן אֲשֶׁר הַקִּיץ מְחַרְדְּמֵת אֱלֹהִים
צִנִּי אִיֶּטְאִילִיָּה, הוּא הַרְאֲשׁוֹן אֲשֶׁר שַׁפֵּךְ צִמּוּדִינְתוֹ וַיַּיְוִי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צֹאֲשַׁכְנוּ, הוּא
הַרְאֲשׁוֹן אֲשֶׁר יַעֵץ לְהַקִּים הַצִּדָּת שְׂצַעִיר פֶּאֲדוּצָה, הוּא הַרְאֲשׁוֹן אֲשֶׁר שָׁם עַל לְצוֹ
לִיִּסְדָּה צִמּוּקוֹם נְאֻמָּן, הוּא הַרְאֲשׁוֹן אֲשֶׁר גְּלָה לַעֵינָן כֹּל, אֶיךְ שֶׁד"ל הִיָּה חֶכֶם גְּדוֹל,
אַלְיוּ יֵאָה שְׂצַע הַגְּדוֹלָה צִהִיכַל ה'. וּמַחְצוֹת רִיגִיּוֹ הַתְּצוּנוֹ הַיּוּדִי מְדִינַת אִיֶּטְאִילִיָּה
וַיִּצְקָשׁוּ מַחַת הַנֶּשֶׁר הַגְּדוֹל לְגֻלֵּל כַּנְּפִים לַחֲסוֹת גֵּלְלָם הִיכַל ה', לַמּוֹעֵן אֲשֶׁר יֵוֹה
הַנּוֹשֶׁרִתִּים צִקְדָּשׁ אַחְרֵי תַּמּוּס לְמוֹד הַפִּילוֹסוֹפִיָּאָה וַיַּגְּרוּ צִמּוּשָׁן קִדָּשׁ, צִדָּת אֱלֹהִים,
שְׁחַתִּים יַיִם, וְשַׁלְּשִׁי יִשְׂצוּ אֲלֵל אִיזִה רַצ לַאֲמָן יְדִיהֶם צִמּוּעִים — קוֹוֶה וְתֵהִי —
חָק וְזֻמָּן נֶתָן, וְנַשְׁנָה הַרְצִיעִית אַחְרֵי הַבּוֹקֵד צִדָּת הַמוֹדֵרֵשׁ, לֹא יְכוּל לְקוֹם רַצ צַעִירִי
מְדִינַת Lombardo Veneto אֶם לֹא לְמַד צִהִיכַל הַהוּא. אִזִּי נוֹעַדוּ יַחֲדוּ עִם מְנַכְּגֵי
וַיְנִילֵיֶהָ, מְנַכְּגֵי קִסְלוֹת וַיְרָוּהָ, פֶּאֲדוּצָה, רֵאוּיָגוֹ וּמֵאֲטוּצָה, וַיְסַדּוּ עֵמוּדֵי הַתּוֹךְ
אַשֶּׁר הַצִּדָּת נָכוֹן עַלְיָהֶם — יָסִדּוּ וַיְהִיָּה צֶפְאֲדוּצָה, יַעֵן הַמֵּלֵא שְׁמָה גַם מוֹדֵרֵשׁ
חֻמְמֵי הַגּוֹיִם — יָסִדּוּ וַיְהִיּוּ שָׂרֵי עֲדַת וַיְנִילֵיֶהָ וְאַחֲרֵי הַצִּדָּת צַעוֹד שֵׁשׁ שָׁנִים,
אַחְרֵי כֵן הַנּוֹשֶׁרָה תַּחִּיָּה עַל שֶׁכֶס שָׂרֵי עֲדַת מְאֲטוּצָה מוּדֵי שֵׁשׁ שָׁנִים — אִזּוּ שָׂרֵי
וַיְנִילֵיֶהָ דִרְשׁוּ וְחַקְרוּ מַי הֵם הַאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא יְכַצַּד עַלְיָהֶם הַנּוֹשָׁא הַכִּצַּד, נַשֵּׂא
הַלְמוּד — וְאַשֶּׁר יִצְחָרוּ הֵם הַקְּדוּשִׁים — הַלֵּל דַּעַלְאֲטוֹרַע צִמּוּהֵר"ר שְׁלֻמִּים
יִחִיאֵל רַפְאֵל, נִקְרָא צָסֶם וְלָמוֹד תּוֹרָה שְׂצַע"ס וְלוֹ אֶלֶף וַשֵּׁשׁ מַחַת זַהֲבוּיִם מ"ב
מִלְּצַד מֵאָה זֹה" צַעַד שִׁכִּירוֹת הַצִּדָּת — וְהוּא הִיָּה בֵּן חֲנַנֵּשׁ וְעַשָּׂרִים שָׁנָה צִמְלָכוּ —
עִיר מְוֹלְדוֹתוֹ Cuneo, וּמֵאֲלַחְתּוֹ הִתְּהַ צַעִיר מוֹרִיךְ הַצִּירָה, לְהַדְרִיךְ צִמּוּעַגְל הַתּוֹרָה
הַצְּחָרוֹים הַמְּחַגוּדִיִּים צִדָּת הַתּוֹרָה הַמְּכּוּנָה צִסֶּם Collegio Colonna Finzi שְׁמָה
הַרְצִיץ תּוֹרָה כְּשֶׁמוֹנֵה שָׁנִים, תּוֹרָה שְׂצַכְתָּז וְתּוֹרָה שְׂצַע"ס, מַחֲקִן מַרְפֵּה עוֹמֵל צִיּוּמִים

הראשונים, להרצות ונדע, אך ינאח צח קול ואנרה, כי רפיון ידיים אחזתו
 באחרונה. שמואל דוד לוצאטו, צן לחזקתו נקרא צחם ונלמד תש"צכתז ולו חלף
 וארבע נאות זה' ונלמד נאה זה' צעד שכיכות הצית — והוא היה צן תשע ועשרים
 שנה צמלכו — ארץ אצותיו סַנְדְּיָאֵל, עיר עולדתו טריעקטי, ומלאתו היתה
 צעירו רוכלת העמים, להדריך צמעגל התורה וצנעלות לשון איטלקית ולרפתית
 צחורים וגם צחולות. ישרו צעיני כענך שני אריאל האלה — נתן להם שם
 Professori — צאו צננת התק"ץ עם צני ונשפתחם צפאדוזה — צחדש השמיני
 לשנה ההיא נעשתה חנכת הצית צשנחה צצורה צשירים צחופים, דעלאטורע דצר
 דצר צל' איטלקית צצית התפלה, על הצרת התורה והפילוסופיאה, כל העומדים
 שם רואים את הקולות, קול חכמה, קול צינה, קול גבורה, קול דעת ויראת ה' —
 וצעומדים ונלחו הרצ אלישמע. פאדוצי המורה ציניים ההם צקהל פאדוזה,
 אליהו אהרן לפעאש המורה צויגליאה, שרי המלכות, אנשי המלחמה, יועלי
 השררה; חכמי הגוים, ונלמדי להקת העמים — גבריאל צן לצו טריעקטי, איש
 חכם, נצון, ירא אלהים, עשיר הוא סקיד הצית. נפתחו שערי הנשקן, צאו
 ארבעה אנשים, צוונרי אונגים — Cuzzeri נעיר וירינה Lattes נעיר ויגליאה
 Cantoni נעיר ונאנטוזה — Cases נעיר ונאנטוזה, ויהי כונשלם חדשים ונת
 Cuzzeri צוני יוניו, צחמונים הוצל אל צית עולמיים, אז שם אל לצו אצרהם
 Reggio לאכול נעץ חיים, הכך לו ונארץ מולדתו לשצת צצית הנקדש לה'. למודי ה'
 יושבים צו כל היום וכל הלילה, שם יאכלו, שם ישחו, שם יישנו וזה דרך ונשפטי הלמוד.
 ד ע לא ע ו ר ע ל י נ ו ד דיני תפלין, נחזה ס"ת, גיית, ויולה, אצל,
 נדה, שחיטה, ערפות, נאכלות אכורות, אישות, תערובות, גרושין, איסורי
 ציאה, יצום, חלינה, סועה, שצת, ציד החזקה להרנ"צם. והתלמידים כותבים על
 פיו איזה הערות אשר חצר ויודו צשפת עצרית, וההערות האלה כוללות, אם
 ציבור לדברי הרנ"צם, אם התנגדות אליהם, או תגדנה ונלחמות הסוקקים
 האחרונים, אך רצה הלעקה על אופן התלמוד הזה, יען נהה היא התועלת היונאה
 אלינו, לדעת דעות ונדעות שונות, ילדי עטי הסוקקים (כי לא נן השכל) נהה
 היא התועלת היונאה אלינו, להעמיים על זכרוננו אלפי נעשים נאה רצות לצרות
 אלופי ישראל, ונצלי הנונא הקו לשפטם? נהה היא התועלת היונאה אלינו, להעתיק
 דברי האנשים אשר על כל דצר לפלגות יפלגו, זה אונר טוב לאשר רע צעיני
 אשר, וזה יקרא חשך לאור ענייתו? נהה היא התועלת היונאה אלינו לאסוף חנרות
 חנרות חנרים חנרים, אשר אם, חנר חנרתים לא ינאח חנור חנרותים?

הלא טוֹב להעמיק צפוסקים וצגמרא לחקור ולדרוש על מה ועל מה גזרו הגזרה
 ומה היא מַסְבֵּחַ מוֹתָם — הלא טוֹב לטום על לב, כי גם צעלי התלמוד עָקְשׁוּ
 הדינים לפני העתים, והעתים נפני הדינים לא עקשו — ולא נפי ילֵאָה זאת,
 כי כן כתב מהר"ש (ערובין פ"ג ד' כ"ח) "התורה שבכתב לפי הדמיון יש לה
 קצבה תר"י, ואינו כן, שלא נתנה בכתב רק לפי המקבל לפי שעה ויתחדש ומנו
 בכל דור ודור" וזאת ידעת איך הלל הזקן נתקנו הסרוזבול צעל מלות שמוט כל
 צעל נשה ידו, איך נתצטל איסור השמן, איך היחר ראוֹנָן בן איִלְטְרוֹבֹל לספר
 קומי, איך יוחן כ"ג העציר הודית הנועֵשׂר ציעל את המעוררין ואת הנוקפין,
 איך אמרו חז"ל יש כח ציד חכמים לעקור דבר וכן התורה, כי וחי צהם אמרה
 תורה לא שימות צהם, ואיזכו חכם, הכוֹאֵה את הנוֹלֵד.

לִנְדֵי הַרְבֵּה פְרָקִים וּמוֹסָפֵת שָׁנָה, חוֹלִין, כְּתוּבֹת, ע"ז, גִּטִין, קְדוּשִׁין,
 יְצוּמֹת וְתַעֲנִית וְאִיזֵה דְפִים מִן הַגְּמָרָא יְרוּשְׁלַיִת, אֵךְ בָּאֵלֶּה לֹא חֲסָף שׁוֹלֵי הַגְּמָרָא,
 לְרֵאוֹת הַדָּרֵךְ אֲשֶׁר הִלְכוּ בָּהּ צַעֲלִיָּה לְהַצִּין מוֹעֲשִׂים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן, כִּי גַם הֵם דְּבָרוּ
 דָּבָר, גָּזְרוּ אֲנֵר נִגְדַּ חֲקֵי מוֹשֶׁה, וְהִפְרֹו תוֹרָתוֹ עַת יַחְדַּל הַעֵם וְעַשׂוֹתָהּ.

לִנְדֵי בְּשֵׁנֵה הַרְאָשׁוֹנָה רוּחַ הַדְּתוּת — הוּא סֵפֶר אֲשֶׁר חָזַר בְּלָטוֹן אִיטַלְקִית
 זו דרש טעמי המלות, אֵךְ אִינְכֵה וְנִלְאֵכֵת מוֹחֲשָׁנָה, כִּי לֹא צְרַחְמִים גְּדוּלִים כְּתוּבָה,
 בְּרַגְעֵי קֶטֶן קִבְּלָהּ קִנְקָן חֲדָשׁ מִלֵּא יִשָּׁן, וְנִיטָן אִפִּילוֹ חֲדָשׁ אִין זו — הוּא הוּא
 דַּעֲלֵאֲטוֹרַע הַבֵּין זֹאת, יַעַן בְּשֵׁנֵה הַסְּנִיִת לֹא הִתְפַּאֵר בְּנוֹעֲשָׂה יָדָיו לְהוֹלִיאוֹ לְאוֹר
 הַיּוֹם צְנִית אֲשֶׁר הוּא שֵׁם.

לִנְדֵי בְּשֵׁנֵה הַרְאָשׁוֹנָה תוֹרַת שְׁבַע"פ וּמִינֵי, חֲזַר סֵפֶר בְּלָטוֹן אִיטַלְקִית זו
 חֲסָף מוֹפְתִים רַבִּים לְהוֹכִיחַ אֲנֹתָהּ — אֵל אֲנֹתָהּ אֵל יִשָּׂא נֶפֶשׁ הַקּוֹרֵא — יַעַן
 מוֹפְתִים יִקּוּדְתָם צְהַרְרֵי קֶדֶשׁ, הֵר סִינֵי, אִין — בְּאֲזְנֵי חָבוּ יִשִּׁים מוֹסְדָיו, קוֹל
 דְּבָרִים אֵתָה שׁוֹנֵעַ, וְתוֹנֵה אִינְךְ רוּחָה — וְזֹאת דַּעֲתִי: מוֹשֶׁה נִתָּן הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל
 בְּשֵׁם ה', הַשּׁוֹפְטִים, הַמַּלְכִים, הַנְּבִיאִים שִׁקְמוּ אֲבוֹת צִיִּשְׂרָאֵל, הִפְרֹו חֵק, כְּתוּבָה
 צְרִית, כְּאֲשֶׁר מִיִּשְׂרָאֵל חֲחִינָה עֵינֵינוּ — שְׂרָצֵעַ הַשְּׂרָרָה עֲבַר צִיד שָׂרֵי הַתְּלִמּוֹד,
 רֵאשִׁי הַיְּשִׁיבוֹת, גַּם הֵם מוֹפְטֵי הַתּוֹרָה, זֶה יַחֲזִקוּ, וְזֶה יִרְחִיקוּ, זֶה יַחֲדָשׁוּ, אֵל
 זֶה יַפְנוּ עוֹרָף, אֵל זֶה יַפְנוּ פָּנִים, כִּי יִדְעוּ מֵה יִלְד יוֹם, וְעַתָּה עֲלֵינוּ לְהַטּוֹת עוֹרָף
 תַּחַת עוֹל מוֹתָה רַבִּי עֵיבֵר הַיּוֹשָׁעִים רֵאשׁוֹנָה בְּנִלְכוֹת ה', לְזֹאת תִּקְרָא תוֹרַת שְׁבַע"פ
 אֵלֵהִית כִּי לֹא מוֹאִישׁ לְקַחָה זֹאת, לוֹ חֲכָמוֹ יִשְׁכִּילוּ זֹאת הַרְבֵּים יִצִּינוּ לְאַחֲרִית
 הַמּוֹנֵה! לוֹ חֲכָמוֹ זֹאת יִאֲמָרוּ כִּי לֹא דָבָר ה' אֵל מוֹשֶׁה דִּינֵי הַשֵּׁשֶׁה הַגְּדוֹה הַטּוֹעָה
 בְּדָם הַאֲדוּם כְּעוֹנֵד הַרְאָשׁוֹן שֶׁל דָם הַקָּזָה, בְּדָם הַשְּׂחֹר כְּעֵין הַדִּי הַיֵּצֵם, בְּדָם
 כְּקָקֵן גִּידֵי הַכְּרֹסִם הֵלֵךְ, בְּדָם מוֹיִנֵי אֲדוּנָה אֲדוּנָה וְנִצְקַעַת צִית סִיכֵנִי, בְּדָם כִּיִּן

המחוג, אך דבר לו "אמר אל בני ישראל ואל אשה נדה צטומאחה לא יקרבו", לו ישכילו זאת יאמרו כי ה' לא דבר אל משה, קריעת אגרת, מלאכה היא צבצת, אך דבר לו "כל מלאכה לא תעשו, וגמולי מצית מדר, רוחים כי הל"ט מלאכות הנאמרות צמשה הם דרך משל, לא ניתנו הדברים לשיעורין, לו יצינו זאת יאמרו כי ה' לא דבר אל משה, מאכל של היתר שמיד אחרי אשר הסיכוהו מעל האש נתנהו צעודו רותח שהי"קצ צכלי איקור לוקן, שהוא נותן טעם צן נותן טעם של איקור, אך דבר לו "ובשר צשדה טרפה לא תאכלו", "ל"ב צשר צשדה (המנולא צשדה) כלומר טרפה, שטרפה חיה את הצממה ונשארו מונה איצרים על פני השדה, לא תאכלו כי הטרפה והנצלה הן מאכל הכלב, כלומר מורה פחיתות הנפש, ואתם אנשי קדש, וכן אמר צרישא ואנשי קדש תהיון לי (שמות כ"ג כ"ג) לו חכמו ישכילו יצינו זאת כל חכם כל משכיל כל נבון, יאמר עוד צישראל אין חכם משכיל ונבון כמוך צישרון, כי תורת ה' זהב כלה, וצמעטה לאה עטופה עטה. למד כללי התלמוד על פי הסליכות עולם. למד הי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, על זאת חצר ספר צלשון עברית. למד דרכי הלקח (Predicazione) על זאת חצר ספר צלשון איטאלקית, חבל חפל מצלי מלח, הוא הוא המדריך צני צית המדרש לדבר שם דבר אל העם, מדי חדש צחדש, ואמנם על אדני השכל נחת — יא ותורת ה' נוסד התלמוד הזה, אשר לא נודע לפנים צשערי היודים, ישרי לצב על זאת שומה יספו, כי דבר ה' נכבד, ואנכי לא נוניתי צאחרונים, ישרי לצב על זאת שומה יספו כי לא שמע עוד מונגדל הדבר את אשר ידבר דרשות אין צהן חן, עם דצרי קצלה, עם דצרי כשוף, עם דצרי מלאכי חבלה, עליו נאמר צשיר השירים "כל מי שאומר ד"ת צרצים, ואינן עריצין לשומעיהן כדבש זה שצא מלוף, נוח לו שלא אמרן" רבין אמרו, כל מי שאומר ד"ת צרצים ואינן עריצין לשומעיהן כדבש וחלב המעורב, נוח לו שלא אמרן, ר"י אמר כל מי שאומר ד"ת צרצים ואינן עריצין לשומעיהן ככלה זו שעריצה על צעלה צשעת חופתה נוח לו שלא אמרן, עכ"ל, יען צדרשות של דופי, ירחיקו השומעים, וידברו על העלים, ועל האצנים, ועל הישנים, ודבר ה' מתצזה על ידם.

ועתה טרם אכלה לדבר על דעלאטורע אומר לך כי הוא יודע ומצין צל עברית, איטאלקית לרפית, אשכנזית, ורומיית, יודע דצרי הימים, חכמה לא נעדר, וכל היום עד חלות הלילה הוא יושב צציתו לקנות מדע צספרים, אך שמים הטלחיו, לא יתן אל לצו לעשות מאומה, לעשות מלאכה כדה, לא ישים כל מאמלי כמו להציה תרומה צצית המדרש לחועלה למודיו.

לואטור. צאר ישעיה וירמיה, צני לחכם, מצליו ויה נעמנים, לךך צלשון הקדש על צמתי המליטה הניד נלכות קדם, הוכית נצוחה צן אמוץ וכן

חלקיהו, נקם נקמת הרואים מאויבי גיא חזיון, ונשולחי פה צהליכות עליון —
 סן הצאָר (Critica) ישלח לפניו, האמת יאסר בחרכצות. צאר צלשון הקדש חנשה
 חנשי תורה, כל כנוס, הוא עמו, כל חתום הכהו כלוא צאולרותיו, יגיד יופי
 הלשון יגיד דרכי הראשונים, יגיד נפלאות ה', יגיד טעמי הנאות, ויהי כי אצינה
 זו, לא אוכל אחאפק לאמר: שד"ל עלה אל הר הנציח אל הר נבו, ירד צקצר
 נשה, קרא התורה אשר כתבו ידיו, שזה שצי, לקח נחנות צלמודיו, שצ אלינו,
 יתר שאת לצאור שד"ל על כל המפרשים אשר נצני ישראל הנה, כי לא נסתרו
 נעיניו ונכתצי חכמי הגוים, ישנים גם חדשים, יתר שאת לצאור שד"ל על כל
 המפרשים אשר לא נצני ישראל הנה, כי לא נסתרו נעיניו תעלוות הלשון,
 הערה נוקרה, גם גלל האנן הגדולה אנן הצאר נועל יהושע שופטים, שמואל,
 דניאל, עזרא, צאר צלשון איטאלקית הדקדוק עצרי לנשפחותיו, דקדוק לשון
 ארנית הננאלת צדניאל וצעזאל יחד דקדוק לשון ארנית הננאלת צלמוד צצלי,
 שלש פעמים כתצ נראשית אחרית הדקדוק העצרי, צו הגיד נפלאות חדשות על
 נשפטי ההצרה, על שרשי הנלין, על דרכי ההגיון, על הנלינה, על הטעמים,
 וסנך את שתי ידיו על הנילדות העצרות, יוניו על שפת חכמים, ושנאלו על
 שפת הארניים וקוריים, על זאת יקרא לו "הנדקדק הפילוסוף" לולי ראיתי נעשה

הרצ' זלמן הענא, אמרתי, כי כתר הדקדוק נכון על ראשו.
 קסר צלשון איטאלקית קורות העמים לצני ישראל, ניוס הוסד הצית שני
 ציני עזרא ונחמיה גם צזם קס על, אם להלחם ונלחנות ה' נגד הקראים, אם להפיל
 ארלה גדולת החכם יאסט, אשר נולא צטנו ערנות ערנות חכמה, אין קלה לנדעו,
 אך שכה עלת הנצון, כי את אשר יטיצ ויועיל לנשכילי ארץ, ירע לכקילי ארץ,
 לדלת העם, כצוד אלהים הסתר דצרים, לא ניתנו ליכתב. לנוד ידי למודיו לכחצו
 לשון יהודית לחם ונקיה ונכתצים שונים, גם הדריך פענייהם צונסלולי הזמרות
 והשירים. מקר ואנן צל' איטאלקית אדכי האמונים, עליהם סנוכה תורת נשה
 האלהית, קדש חדשות ונלפנים לא נודעו יתדות האמונה צל יסעו, צדעת כוננו,
 הכחשים ינוסו ונלפני מופתיו, כעשן לפני רוח נודר. תקן ואנן צל' איטאלקית
 חקי יה אשר צין איש לאיש (Teologia Morale) חלצ מוסרי התנ"ך הנשנה
 והצלמוד הקריצ על נחצמו לעולה, עולת נדקה, נדקת ה', ה' ונלך יעקב, יעקב
 צחר לו יה, גצר על גצרי Teologi, גצור נגצורת ענק, קס צעד צני ישראל,
 הוכיח כי תורת ה' תניינה, עץ חיים היא, דרכים דרכי כועם עם צני עמונו,
 ונמיצותיה שלום עם שאר הגוים, עם אשר צסם אדם יכונה, צזאת יכפק עון

ישראל הסר מעלתו, המריק ען לאויציו, האווערים כי הגמרא חונת צרזל היא להפריד צניה ניתר העמים, כי הגמרא חרצ חדה לספקך איש צאחיו, כי הגמרא לל גדול, תחתיו יולאי ירך אזרסה, מכל מעל, מכל עון מכל אשמה, מכל מעש, מכל מעשה, מכל מעוררית לא יחקר, זרק עלינו מים טהורים, מיניו הישועה, וטיר אוחנו, מכל הטומאות והגלולים אשר העמיסו עלינו עוכרינו.

ועתה טרם חכלה לדבר על סד"ל אומר: כי הוא יודע ומצין בלשון עברית, ארמית, סורית, איטלקית, לרפתית, אשכנזית, ורוויית, גם שפת הערביים איננה נכריה לו, יודע דברי הימים, ילאו ומלכ הסכמה עיניו, צריה ופילוסופיה תקענה ציתו, צצק וצערב לרגעים לא יחשה מנקות אמת ולמכרה, אך יכלה היום ואני לא חכלה מלספר דרכיו! אחת מני אלק אגידה ואחיה תשמע ודעו, בהיותו צעיר טריעסטי, מאין זהב, מאין כסף, מאין צרזל, מאין נחשת, הלך אחרי אביו אשר צמעשה ידי חרש עלים, קנה לו לחם לאכול וצגד ללבוש, העמיק ללמוד צח"ך עם אביו, ה' חננו דעת חכמה, אזי לקח עמו הנער שמואל חיים זלמן מנדל העם, צעוד חמש שנים יש צציתו כל היום וכל הלילה, מלחמו (לחם עוני) יחכל, ומיניו (כי אין עם יין) יחשה, לגלות אליו גצות תורת ה' ולענגו מזיו כבודה, על כן הנה שמואל חיים זלמן המלמד הראשון צצית תלמוד תורה אשר צטריעסטי חכם נצון, ירא ה', איש מוסר, צצות הימים נודע צעיר טריעסטי שמו לשם לתפארת ולתהלה, קמו נלים עליו, אך לא פנה אל אנשים שטי כז, אותו קראו אל עיר פאדובה, לצצת צכסא הגדולה, תורת ה' כסאו, וענוה הדום רגליו, צרוך אחיה סד"ל צלחתך ומטריעסטי, צרוך אחיה צצואך פאדובה, היום ההוא יהי אור מצעתיים, יום מועד ללדיקים, צשפתו אין אומר ואין דברים, צלי נשמע קול מוסר וחכמה, תשב צציתן קשת קסטו, נפש כל תלמידיו קטורה צנפשו, כצנים יכדוהו והוא כאצ יחמם, צו יועלו, פיו ישאלו צקורחם, מאורב יאחזוהו, ומלכת נעורים, סד"ל משתדל תמיד להציא טרף לצית המדרס, טרף חכמה אלי תלמידיו, אליו ידרשו, והיתה שנתו עונל, והיתה מנוחתו כבוד, קום לא צטוקים וצרחות העיר זה שמו אשר יקראו לו, אביו האציונים, דובר אמת, שופט לך, מודה על האמת, שונא צלע" הנהו צרכה צקרב עמו, אצן פנת צית ה' אשר צפאדובה, שמש איטאליאה, מאור הגולה, ועתה שמש כל דבר על ארצה, על ארבעה אשיצך דבר.

ישראל גדליה קזיס צן הרב יעקב הרופא, צן שלשים וצצע שנים — היום מועלת הרב — לא ראיתי איש רחב לב כוהו, טרם תקרא והוא יעבך, טרם תכלה לדבר, נפשו הצינה מצימתך, העמיק צל" לאטין, צל" העבריים, צגמרא, צדיקים, צדקדוק,

זרפואה, הנהו תונך עם אציו, המורה צעיר ומאנוחה, עץ החיים ועץ המות, ואני אקראהו איש הַצִּינִים, כי הוא דוונה גם לחכמי קדם גם לחכמי עתנו.

הלל צרוך שלום קא נטו כי צכ"ר נשה, צן שלשים ושלש שנים — היום מעלת הרב — חכם צל' איטלקית לרפחית עצריית, בגמרא דדינים, צחנ"ך, העמית בלקת הקדש (Sacra Eloquenza) יודע דרכי בני אדם, ומחשבותיהם כנגלות כנסתרות, עשיר, הדר לו וחומר פנים, להכצד צעיני כל רואיו, ומשכיל עד להפליא להדריך להקת קם לשמור ארמות חצונה, ויותר שהוא חכם עוד למד דעת את העם, הנהו רב צטורין הצירה ופזוים.

אצרהם לא טאש צן יחמק יחושע צן עשרים וארבע שנים — היום מעלת הרב — תלמיד חיק שד"ל, אהבה גדולה אהצבו, והיה לו לימין, חכם צדקדוק, צחנ"ך, בלשון רוניית, איטלקית, יוכית, לרפחית, אשכנזית, ארמיית, סוריית, העניק עד למאוד בגמרא ודינים, כגדולי הרבנים, כגאונים קדם, החל לחצר ומחצת על הדינים, היא נפלאה צעיני, הצאים הוא יהיה המאור הגדול אשר צרקיט איטאליאה, כי לא יחן תנומה לעפעפיו לאור חכמה ה', עיר מולדתו Savigliano צאכץ פיענמאנטע והנהו ציוניליאה צצית הקלן עשיר עשירים יעקב טרעוועס להדריך צנו יחידו צן שש עשרה שנה, צחלמוד התורה וצקורות עמי הגוים.

אצרהם חי ריבייו צן יחמק שמואל — היום מעלת הרב — צן כ"צ שנים, מוצין בגמרא ודינים, העניק צדקדוק, צחנ"ך, בלשון רוניית, לרפחית ואשכנזית, עשיר, איש חצונות, מוסר, שכל, צן ממודות, הנהו מרביץ חורה צפאדוזה צחלמוד חורה צעד 550 זה' ושמו נזכר לצרכה. החלמידים הנשארים הן מרדכי מורקמארא איש ויאדנא (אשר סביבות ומאנוחה), אצרהם גריבו איש וירונה, שמואל אולפער איש ווינעליא (הנהו צן לצני) על שלשה חלה לא אשפוך ונלתי, כי לא השליעו יוני תלמודם.

ויהי ונקץ שנתים ימים אחרי הוסד הצית, ראו המלומדים כי לא יכלו לכלות פקודתם, כי היום קלר והמלאכה מרובה, ויצקשו את פני המלך לנען ישצו למודי ה' צנוקדשו שלש שנים תחת שנים, כי כן פעולתם אונת, ודעותם מלאות תהיינה, חמימות מוס און, וייטב הדבר צעיני המלך, וזה נוספת כל הצנים הלוצשים מלצוה הרבנות אחרי כלותם תלמוד הפילוסופיאה צמדדש חכמי הגוים אשר צמלכות פראנץ הראשון, ישצו שלש שנים צצית מדרש התורה והחכמה אשר לצני ישראל צפאדוזה, וצרציעית ישצו לימין אחד מרדכי ונדינת Lombarde Venete ללמד ידיהם צהלכה למעשה, אחרי כן נזר התורה יושם על ראשם, וצשם מעלות הרבנים יקראו צכל תמולות ישראל. מדי ששה צששה חדשים, המלומדים ידרשו

ויחקרו שנית אם התלמוד העמיק בתלמודים, וזה נעשה נורא, כי התלמוד יסגר
 עשר פעמים דד בחדר, ואין עמו כל ספר, שמה ישיב תשובה במוכתב על
 השאלות הרבות הקשות הנעשות אליו על-כל העניינים אשר למד צדית המדרש,
 ויהי אחרי כל הדברים האלה, ככלות גם הסנה הרביעית, ידעו ויחקרו שליטת
 גם על מה גם נועל הנוכתב, אם התלמוד העמיד להתלמוד בהלכה לנעשה, עוד
 זאת תדע כי כתר הרצנות על ראש צמורי ה' יוסם נאחת ונעלת הרצ אשר בפאדוזה
 יחד עם שני רבנים אחרים נרצני קהלות נדינתי, וכן היתה, ונעלת הרצ יעקב
 קזים הרופא, ונעלת הרצ אליהו אהרן לאטאש נהרו אל פאדוזה, ונעם ה' יסגודו
 עם הרצ גירודי לנעשט, צדית התפלה היה הנעשה: הרצ הזקן, הנכבד ונשוא
 פנים קזים, סמוך ידיו על ראש הד' תלמידים, דעלשטורע דר דר אל העם
 בלשון איטאליקית צמוצ טעם ודעה על דרך הרבנים, תורה, אמונה ולדקה, יסף
 על, נכבד על כל שומעיו, צשירים וצמורות לאל ישראל זמרו.

לא אדברה דבר על כל העוזה אשר בצרות הימים תלל אלינו נצית המדרש
 הזה, כי רבנים נולדי דעה ויראת ה' יקונון, ונאשרי קהלות, ונשכילי עם, דוברי
 צקהל דברים כנים, ונלמדי נערים, חפץ ה' (הכזה עתה) גדל צידם, אור
 התורה יהיה שצעתים, נהיה ככל חכמי הגוים, אלמנת ישראל ללחה, חסיר בגדי
 אלמונתה, איטאליאה ואשכנז נתנו יד צטרפת חכמה.

נמצא בני אחינו בצרלנו טוב הוא, נלכד פקודות המדינה (Impieghi Pubblici)
 צין הנכרים וצין היהודים דבר אין, צדתי אופסי דלים ופולים אשר צעירי, נמלא
 חדר לצדו צו יצואו דלי היהודים וחוליהם, צני ישראל אורצים הגוים, וצני הגוים
 ציפאל יתפארו, אלילי היחודים הם צמנהיגי צית הסמורה (Presidenti della
 Camera di Commercio) כל ישראל יש להם חלק צדתי בעונג, רצים צישוק יצואו
 חפסם וילאו מלפני השכים ויועלי המונך, הישר צעיניהם יעשו, אין אומר אלינו
 "עד מה תצא ולא תוסף צגאון רכולתך, צגאון רכושך, צגאון שדותיך, צגאון
 ציתך". ראה אנכי נותן לפניך המיים והמנות, הצרכה והקללה, הטוב והרע
 ואצמר צאנת, כמנוני כוונך, אל תנוע נמוני אונת אם תקסינה סניך צאכילה
 צכרי, בגידה נא לי אל תירא, צנחלקי חלקקות לא אקח חלקי, ואמה ידידי
 הדיעני נא מי הם הכותצים בלשון אשכנז או עברית קורות היחודים, נלכד יאספו.
 צכל אשר אוכל להועיל לך אצא צעוזריך, ואם דצרי צך אכזרי היא, רחמיני,
 כי רצו ונחשבות גבר ונעלי האילן, אל תנחה ונספר אוביך אם כתבתני.

שמשון ייגמילובו.

ווענענליח י"א למדע ניסן ט' התק"ל.

Schreiben des Herrn Regglo an Herrn S. L. Rapoport in Lemberg.

לכבוד החוקר השגן החכם הנכבד ידידי ואלומי הירד
שלמח יחודה ליב כהן ראפפארט נ"י שלום!

כזדחני, ידיד נפשי! בזמנך ידך ושמתחני צאמרותיך אשר הנה לי לעדות
נאמנה כי עוד לא נמנה זכרכי מקירות לצך הטור, צגס אכני זה שנתיס מדול
חלתי ונלחקרצ אליך צנגלת ספר, כי אין צידי תסורה להציא לפני יקר חמתך
ותצונתך, זולתי העתקת ס' ישעיה אשר הולחתי לאור צגסו טעצרה, אך אותה
לא חשצתי ראויס להגיש לפניך צעצור היותה צלשון איטאלקית אשר צאולי איך
צקי צה, לכן טפטתי היות לך הספר הווא ללא תועלת, ועתה כי חפלת צו אמחר
לשלחני אליך עם פירושי החדש על ספר צחינת הדת אמלעות ידידנו הונשכיל ה'
יצחק בלומענפעלד יח', וכל חפלי וכל ישעי שחודיעני משפטך היקר על מלחמתי
זאת, והנה יען נפל הדצור על ס' ישעיה אמרתי אגלה אזניך על איזה מן
הסערות אשר מלחה ידי להעיר צו מדי עסקי צמלחכת הסעתקה, אולי לא חגעל
נפטך אותן, ואלה קלתן:

(א) צל יחזקו כן חרנס (טס ל"ג כ"ג) מלת כן זרה מאלד צזה הנוקוס כי
אין לה טעם! ואחשוצ שיהא נגזרת מן ואת הכיור ואת כנו אעפ"י שיהא כאלן
צני"רי צדך זרות, ופירושו טע"י נטישת החצלים לא נחזק הכן (סיינו הצסיס)
טצו נחקע החוקן, וק"ל.

(ב) כלהל רעי (טס ל"ח י"ג) היר"ד טל רעי אינה לכינוי מ"צ, כי אין לו
מוצן פה, רק נוספה לעשות מנונו טס תואר, על דרך אכזרי, נקי, עני, ודומייהס,
וענינו אהל טל רועה, וכן פירח דודי (טס ה' א') פירה טל דוד, וכן עם חרמי
(טס ל"ד ה') עם טל חרס, ואולי כן הווא גם אמה אל ראי.

(ג) מי חכן את רוח ה' (טס ו' י"ג) כפי דעת צעל הטעמיס להסריד מלת
רוח מומלת ה' פירושו: מי חכן את רוח צני אדם שיהא הנשמה? הלל ה' הווא! וצח
ע"ד ותוכן רוחות ה'.

(ד) והורדתי צריחיס כלס (טס ו"ג י"ד) נ"ל שהצ"ית טרשית צמלת
צריחיס, והמלה מלשון צריחה וניקס, ופירוט הכמוצ: למענכס (לתועלת שלכס)
שלחתי (את כורט עם חילנו) צצלה והורדתי (כדי להוריד ולהטפיל אנשי צצל
ולקצצ שיהיו) צריחיס כלס וכסדים (גס הם יהי' צריחיס כלומר ינוקו) צלחיות
כנתס (צלותן הלחיות שהיו רגילין לרכן צהס תוניד צדחתם אל היס).

(ה) ועדיהס הנה צל יראו וכו' (טס ו"ד ע'), כלומר יולרי הספל מועידיס

על עמנום שהם חוהו מן הטעם שזכור צפסקוים הצאים, אזל הם אינם רואים
ואינם יודעים זאת (וזכו כל יראו וכל ידעו), כי לפי סדרתם יש ממש צמנעשיהם,
אזל כפי האמת זה עמנום שאינם נוכריים קולשתם יסצצ להם צושה גדולה, וזכו
למען יצושו.

ו) הן על כפיים תקותיך (שם ונ"ט י"ו), הככון שירמזו אל החותם העשוי
צמצעות לזכירת שם האורב, והטצעת חושם תמיד על אלצעות היר, ויהיה הכחוב
על דרך חותם על יד יעניי (ירמיה כ"ג) ושמתוך כחותם (מגי ז' כ"ג).

ז) כי רוח מלפני יעטוף (שם כ"ז י"ז) כותן ז' טעמים למה לא יקלוף ה'
לנלח נגד צטר ורם, הא' לפי שהרוח (היינו נפש האדם) יתעטף ויסתיר עמנו
ומלפני ויתכסה בחומר הגוף העוטף אותו, וידוע שהגוף ימנעוהו לפעמים וילכת
בדרכי הלק, וזל על דרך ויזכר כי צטר הנה, וזה יעטוף לשון זכר על הרוח
שהיא נקצה שלל כוונתה, והטעם השני צעזר הנשונה עמנה, כי אני עשיתי
ואיך אקליף עליה לנלח? —

ועל דבר מקירותיך העמוקות והנעיינות אשר הלעת לפני צמועלות ודעת
אורות ההערה שכתב החכם הר"ר שמשון בלאך יח' על דברי הרמב"ם ציחוס
הנעשה, הטיצות כי היה עם לצנך להאיר עיני צהם, ומלד שמתתי בראותי מליזה
שורש לנחו שתי הדעות ציחוס זרעו ומלמה צן דוד לו מנתן צן דוד, על זה אין
לי מה להוסיף כי צמנת רגלים לדבר שכן היתה כונתם כמו שכתבת, וכמה
תולדות יקרות יוללות מזה לשמלה צמנליאי הסודות. אכן צכליני צין חרכי דצריך
כפלים השתוקקה נפשי לדעת את אשר נוללת צחקירותיך על המידוש הגדול
שנחחדש צאוונתנו צמנת ה' אלפים נ"ג, כי פעמים רבות זכרת צמוכתין הנדפסים
זה השנוי הנוגע צלי ספק אל חצור ספר הזוכר שלפי דעתך נכתב צמנה הריא
ע"י ר' נשה דליחון, אך לא ציאת דעתך צרחה כוונתה תמיד, רק רוחת עליה
צקילור, ואולי יצא ציחור הדבר צמיצורך הנפלל אנשי שם, אשר נפש כל ומשכיל
חכקוף אליו כאליל תערוג על אפיקי נים. והנה יען גם אני הנעיר נבעתי מנעט
צזה הענין צהערותי על ס' צמינת הדת לכן עיני מיללות לשמוע מונך את אשר
תשפוט על דברי הסחותים. עוד אחת אשאל מונדת טונך כל תונע אותה מנני
והיא להודיעני אם ידעת דבר אורות הר"ר . . . מונליו מונליו ותכונתו
חפלו עסקיו ומנצו הנכחי, כי זה שכתים הנטיח לי לשלם אל הנדפים שמיד את
אשר חויב לו צמונעותי, ועד עתה לא מלל הצטחתי, ואנכי הסתר הסתרת פני
מוננו עד צול דצרו מן הכח אל הפועל, לכן חפנתי להכיר היעצ תסלכותיו
ומזימותיו, וצזה אלל צדרישת שלוונך וצעתירת טונתך כל הימים כחפץ צעלך
ואורבך יש"ר.

כחותם והחותם פה גערך ציום כ"ז למדש אייר ט' החק נ"ג.

Schreiben des Herrn Reggio an Herrn Ignaz Blumenfeld in Brody.

לכבוד ידידי ואהובי הר"ד יצחק בלומענפעלד יחי' שלום!

צטווי היום אל ציתי צלום ון הסצו הקלך אשר עשיתי צקלת הערים הסמוכות לי ונלחתי עכתצך הנעים ניוס צ' למדש הזה, ויען גדול מדלתי עד הנה להשיצ גם למכתצך הקודם כי הוחלתי עד הגיע ספרך לידך, עתה אשיצ לטניהם. דע כל ידידי, כי הנכתצ העתי „דער יודע“ הגיע ונדי טנת צצצתו צעיר עריעקטי אל יד אהווי הר"כ סארוואל אשר שם, והוא צמקדו שולח לי ונעת לעת העלים ההם לקרוא צם וכצר קבלתי ונענו איזה חלקים עשנה זאת, צהם קרלתי גם צצורה הספר המדש Philosophia cabalistica ונלח המכס פרייאשטארט ושם ונלחתי כל אשר העתקת אלי על אודותיו, לכן לא מלטרך עוד לקנות עצורי חלקי הנכתצ ההוא, ודי צנה שהוגעתיך עד עתה צעצורם, אונגם את אשר אכסוף עאל ללחות הוא הספר המדש „דער תלמודים“ כי טצצתי אולי נעלחו צו דצרי חפץ על הענין העמוק הזה שהוא התלמוד, לכן טנחתי על הצעתך להנליחו אלי, הקם נח לעצדך אונתך ולך תהיה לדקה. צהעתקה המדש אל ספר מורה נבוכים ונהמכס ר' מענדיל לעפין ז"ל לא ונלחתי טנוי עמוי טיהיה ראוי צעצורו לעצו. ההעתקה הקדמונית של ׳ן תצון ולהטזיק צמדש הזה, כי סוף סוף אין הסרם צין זו לזו רק צכגנון הנליה שהכחשוניה היא כחונה צלסון מילוסופי הנהוג אז צלונעטנו והאחרונה היא צלסון הנהוג למז"ל צמלמוד וצמדשנות, ונני טלמד טפת עצר צנעוריו יצין את טתיקן צשום, לכן אין די צזה הספרם להעמיט על עמוו עורח כצד כזה להעתיק ונמדש כל הספר ההוא. אונגם יש צידי פירש כ"י לקסר המורה נקרא מורה הנורה לר' שם טוצ צן יוסף צן טלקיירה וצקוסו כחוצ ונלח ארוך לדצר צו צשמות טנכתפק צהם הנעתיק ׳ן תצון ומיכוניו עליהם, גם רשם צו טגיחות ההעתקה הדיה ומיקונם, וזה דצר מועיל לקורח כפלי כפלים יותר ון ההעתקה המדש של רנ"ל. הנכתצ העתי „דער יודע“ הטציעני טוצע טנחחות ומה כצד הנחצר ההוא צעניו וצעיני כל איש אשר נגעט אהצת ישראל צלצצו, כי הוא יועץ נישירים למלכי ארץ, רודה צם צצצט אשו על החמם אשר הנה עושים לנו, וכל דצריו אונת ולדק, מי יתן ויאלונו עיני המוטלים לטמוע לו ולהרים קרננו צין העמיט כי רצת טצעה לה נטטנו חרפה וצח צדורות טעצרו, אכן אכני הרוחה כי עוד לא הגיע זמן הסקודה לאונר לאסורים גלו, ואם צאיזו נדינה אולי יש תקוה לקרוא לנו דרוך צקרוצ, הנה כל חלק טלפוני והנזכתי והדכוני של אייכוטה עוודנו עונד על נלצו הסקדעון להרטיקנו ון המטסיות

ועוד יעצרו עדין ועדמים טרם תמונה לנו ישועה מן הנושלים אשר צמדינות הנפון
 והקדם והנגב. קראתי תמונת הרב מזאלקיעו אל השררה על אודות הקמת ציח
 ועד הרבנים צמדינת גאליליען וראיתי זה דבר דבור על אופניו כפי ארך הצדיקה
 ותכונתה, ואחשוב שאם יתנדבו ראשי הקהילות להזיל זהב וניכסם ולשאת את
 נשוא כל ההוללות הבריכות לנקום ההוא על שכמם, כמו שעושים בני איטליאה,
 אז ילתיחו להשיג רשיון מאלה המושל להקמת מדרש זה אשר נמנו מלך מועלת
 גדולה לכל אחינו בני גאליליען. בני חבזי אצרהם יל"ו איננו פה עומדי כי הלך
 בחדש העבר לעיר פאדובה לעשות הצמינות האחרונות על תלמודו ואז יתנו על
 ראשו כתר הרבנות, והנה הוא מושלם לך אלף תודות על אגרתך היקרה שכתבת
 לו, אך לא יוכל להשיבך דבר לעת עתה צעזעור היותו טרוד מאלד צעסקים רבים
 כי מלצד הצמינות שזכרתי עוד נתנו אותו סם למלמד נערי עמנו צמורה וצדקדוק
 מוכר לוכן קאטעקיסט דער יידישען יוגענד, וועלכע דאס גיאמאזיון בעזאָען,
 עבר קביר כלה קיץ מנעת צוא לידך פירושי החדש על ספר צמינת הדת ואחיה
 לא הודעתני את שנת עיניך עליו ואם ישרו דבריו צעיניך, גם חכמי מדינתך
 אשר אליהם שלחתי הספר באומנותך שגרו לפיהם ונחקום ולא גלו את אזני על
 אודותיו, ומה מנלאתם בו או צי עול כי רחקתם ונעליו ונעלי? ועל אודות מכתבך
 שן ישלח איש רע ונעללים חלי משעמה לנרחוק ויכתוב לי שטנה עליך להצאיש
 את ריחך צעיני, חנם חרדת, הנה עד היום לא צא אלי שום ונכתב מזה-הננין,
 ואף את יצא, חלי לא שפנה ולא אשגיח אל אנשי רכיל הזורעים שנאה ואיבה צין
 שני אובדים למען קבור קביר הנקמה השחולה בכליותיהם, כי כן דרכי כל הימים
 להחזיק כל אובדי צחוקת כשרות כל עוד שלא יתנו לי נקום צפועל כפיהם להטיל
 ספק באמונתם; הנה מן העעם הזה הרהקתי ונעלי הר"ר כאשר
 תראה מן הנוכת *) אשר כתבתי לו זה שני חדשים, מנלל העתק מוננו אחורי

(* וזה חוכן הנוכת אשר כתב יידי החכם יש"ר אל הר"ר

עקציה צן מנלללל אור לבנו צשעת ויחתו (עדיות פ"ה) מנעשיך יקרבך ונעשיך ירחקך, ובחמה
 כל הולך צלדק ישמע את עויתו על פי מנעשיו ולא על פי דבריו, ועמה את צחתי לחרוץ מנשפט
 עליך על פי מנעשיך ומה אענה ומה אומר? זכור תזכור את אשר הפלרת צי עד צום להמליץ בצדך
 לפני הודמים ומה חנך צעיניו עד יחלה לשנות אליך ספרים בהקסם, ואיך נדרה לו פעמים
 ושלום לשלם לו את אשר התחייבת עד הפרועה האחרונה, והשנות אל לצדך איך העללת צי
 ונחתי לחרפה צעיני הודמים צאשר כתב חלי כי רק צצחתי ובאומנותי היה לו חוק דב חס,
 ומדון צעלנך איך אוכל לקרב אליה אשר רמתי והשכין לעפס כצדי וכצדו וכצדו האוונה הישראלית
 צעיני איש נכרי צחה לו נקום לומר כי היהודים, וצפרע בני גאליליען, אנשי חמית המה, וכדי
 ציון לי את לא אוכל להקרות את שניו ולהראות לו כי שקר צפיו מואשר שיש צידו מופת כצוימי
 מן החום אשר עשית לו, והגני מוכרת ח"כ לשמור לפי מנחום ולקבול חרפתה ומרפה ישראל, וכל
 ז' צצקתך, איש כזים! אשר הפלפת הצעתך עשרה מוכים, ואשר דצריך רבו מנען ומפה

האגרת הזאת והיה צד לאות ולנופת איך רגיל אנכי להסתכל עם אוהבים, לכן
 אתה, ידיד נפשי, אל תירא ואל תחת נון הונלטיים, רק היה תמים באהבתך
 אותי כל הימים. יאמר לך אולי שיש לך חשש ויראה לך שיש לך חשש
 ישפות ה' שלונו עליך ועל כל אוהביך ואוהבינו כחפץ אוהבך יש"ר. ויש
 הכותב והחותם פה גערץ ציוס ז' לחדש כסלו ט' התק"לד.

23.

Schreiben des Herrn Reggio an Herrn Ignaz Blumenfeld in Brody.

אל ידידי ויקירי אוהב בעיני אלהים ואנשים, המשוביל הגדוב

הרד יצחק בלומענפעלד יהיה יהי כנרר שלומו אמן!

תן וכתבך ניום כ"ט לחדש העזר ונלאתי ז' העתקות מהסיר על ההצעה
 העתיקה חכמי ונדינתך על פי דרכם, ואחשוב כי אולי חדע בעלמך מה המשפט
 אשר אחרון עליהם, יען היה דברי אליך ונחמול שלשום לאמר: כי השכנזים לא
 ילליחו צמלאת הסיר להעדר ונהם אופני הקריאה הנכונה, ובעבור היות יקר
 תפארת הסירים נוסד צעלם וראשונה על הנועם הכולד ונהם לאון שונעת, הנה
 בהשנות הקריאה גם הנועם הזה חלף הלך לו, לזאת נהיה שמשוררי השכנזי נוקטו
 ונלכדו צרשתי שתי חקרונות גדולות אשר הפכו סיריהם לזירים וחזלים, צהם
 ישרקו כקול הסירים תחת הסיר ויולידי צנפס הקורא עלצון וכעם תחת שונע
 שונות. החקרן האחד הוא צענין הכרזים (Reimen) והשני צענין נוספר
 ההצרות (Syllben), והנני ונצאר לך שניהם. ידוע שהכרזים יפעלו נעיונות
 צאון בעבור התדוונות הנגינה שיש צין צ' ונלות אשר תצאנה צקוף צ' שורות, ועתה
 הגע בעלמך שמשורר אחד השכנזי ירלה לחרוז ונלת Sommer עם ונלת nunmehr,
 או ונלת Kaiser עם ונלת sehr, או ונלת Gefel עם ונלת Gefell וכדומה, הלא
 ישמית צזה נועם הסיר כולו? כן הדצר בלשוננו, איך חלרף יחדו צחרוז אחד

תחיותה, ועתה אל תחשוב כי צעבור כל זאת נפספסי לך לאויב ויש צלצי שחאה עליך, חלילה לך
 לזאת! תרחי שניים רצות אחר תהלוכות לצבי וצחנתי ורחיתי כי אין ציכלתי לשנור שום אדם
 שחאה בצורה, ולכן שאלתי על אחרותיך אל המכס ש"ר, זה לך לאות כי חלי לא שניתי ועוד ידי
 נעויה לחצקך ולהענג צהצתך כיוני קדם, רק אם תשוב ושונרת ועשית מולא שפתיך אשר דצרת
 צפיק, אך כל עוד שלא יהיה זה, כל עוד שלא יצא חלי וכתב מולא הונלטיים (אשר הוא תמיד
 לעזמי חיש חמונים) יודעיני כי קבל מונך כל הראוי לו, לא חשנה אליך עוד, והסתרחי פני מונך
 עד היום ההוא לצל תה ונענה לכל אשר תכתוב, כי אחת דצרתה ולא חשנה ודצרי לא ישוב חלי
 ריקס, כי אוהבך ונלפנים.

עולות שנים שהיא מלעיל עם וולת ה' י' ש' היא מלרע? או וולת ה' ת' ז' א' שהיא מלרע עם וולת כ' ר' י' ו' שהיא מלעיל? או וולת מ' א' ו' א' שהיא מלעיל עם וולת ה' א' ו' א' שהיא מלרע כנוו טעשו אלה המסורכים? איה התדמות הכניסה צין העולות הללו? ואיה איהם הנועם המזוקש בכל סיר? הסקרון השני שהוא מוספר ההצרות הוא דבר שאין דעת קודלמו, כי בכל לשונות העמים ישנונו המסורכים ומוספר ההצרות צלמורס לצעצור יהיה כל דלת וכל סוגר מוספר שיה, וזה הוא הנקרא מוסקל, ד"ו אס ישנונו צצורה אחת טצעה הצרות תהיינה גם כל הסודות הצאות אחריה צעלות טצעה טצעה, לא יעו ון הדך הזה ימין או טמאל, אונס לא כן מוסורכי ענונו צאטכנו, כי הם יוקיסו ויגרעו מוספר ההצרות ככל העולה על רוחם עד טראוי לקרוט טיריהם eine gereimte Profia לא זולת, מוסל צזה ה"ר סטרעליסקער המחיל טירו כך.

(צו השורה יש ט' הצרות)

זאת התורה זאת התעודה

(צו יש רק ה' הצרות)

לנו מאל חי נתונה

(כאן יש י' הצרות)

תהיה שמורה תהיה כבודה

(יש צה ט' הצרות)

בינינו עדי עד שמורה

ה"ר ראפאפארט המחיל כך:

(פה יש ט' הצרות)

זאת היא העדות זאת התורה

(וסה יש י' הצרות)

צוה לנו בחיר כל החיים

(הכי יש י"ב הצרות)

לשמרה לעד מזוקקה מהורה

(כאן יש י"א הצרות)

להחזיק בה כימי השמים *

הלזה תקרא סיר והוא לולע על ירכו, פעמים צא צארכה ופעמים צקלרה? איה שוקל ואיה קוסר? מלצד ויה טיש צהס מן הצרות צענין היתדות כי המסורכים האלה אינם יודעים להצמין צין סיר טשוט למורכב, וכס מוטמנשים

(* לעווה זה הכני נוחן לפני הקולח, סיר על ההגסה, הוטק ע"י החסס המליץ ה"ר טד"ל ימיה.

הן בגללה כל הון יקר פורת.

וזאת התורה העדות. הנבחרת

כל חמדת האדם.

חננו אל צורנו

כל טוב זרכוש וחופש בה מברת.

אפתנו מדור דור. הנה משמרת.

שלום. כבוד ודם.

אפתנו כל ימינו.

הן זה נקנו - תורת אל גסי

התפאר בה התנאה בה. שאף.

משגבי ומנוסי -

עמי. ולכל הראף

נקנו זה: תחתיו לקרב נגשנו

קנינך היא במחיר כבר באףך

תחתיו קות פגשנו.

במחיר רב הגיעךך

ביתדות כאשר יעלה הנוחל, פעם ירצו צהן עד תהיינה לזרע ופעם יפקד ונושנן
 צנוקוס הראוי, וכל זה נמשחת ערצות הסיר ויתן צו דופי, יקפח נא צידס שידי
 עננואל או ספר ליסרים תהלה או ס' גנוול עתליהו או ס' כנור געים, ונהס יכחו
 וכן יעשו!
 סאלתי עונני אם חפלי להעתיק ספר תהלים בלשון איטלקית, אך ראוי
 לך לדעת כי יתר מועטתה פעניים הועתקו שידי דוד איטלקית ונחת חכמי העניים,
 ואף כי צליזה וקוונות מועטים לא הסכימו עוננו צפירוס הכתובים וטרמו להוליח
 ונהס הוכחה לזכות מונותם בהתרחקס ונאונתה הפשט, בכל זאת אין היגיעה שיה
 צנוק אצור הזנן לעשות העתקה חדשה ולענון קנח שכבר נטמן, לזאת צמחתי
 להעתיק ס' יעשיה יען מועולם לא ילחה לאור העתקה שיכת עוננו בלשון מדינית,
 תודות לך על טרחך להעתיק לפני דצרי המכס יאקט צהס הזכיר את שני, אך
 כבר קדנך צזה אויב אשר הציא אלי כל דצרי סס, ונהס תוכל לספוט כי
 הדפסה ס' צבורי העתים מדי שנה צשנה היה דצר ופיק תועלת מרובה לצני
 עוננו, וני יתן ויחדס כנשר נעוכיו וישוצ להחראות כנראשונה, אך נרפים העס
 לקנותו ולכן רפו גם ידי הודפים. וננחק אתלוח לראות בס' הסדס הנקרא
 „דער חלמודיסט“ שהוליח לאור הרצ מראטענערלאס, ועתה אם יש לאל ידך
 לקנותו עזורי עם הכקף אשר הפקד אתך ונלפנים נא אל תחפיק ונלכרות לנלוני

אתה גם זה. מלכנו רם ורב!	כמה בנס הזה חיים נצרו
נחת לאבותינו.	ובלחב אש חוקדו!
נחנו קשלו ונפול בקרב.	כמה עת תפשים בו עמו דקרו.
אך הנה פה נסנו.	ובמותם לא נפרדו!
יום נפלנו גם זה הצלנו לנו.	הריק אויב חרבו. דרך קשתו.
ובחיקנו נשאנו!	לא נח ממלחמתו.
וכבבת עין. כן אתו נטרנו.	הכל היה לבו: ספר הצור.
וכבן יחיד שמרנו	הוא נשאר. הוא נצור.
בסביבותיו הנבורים בתקו.	לכן נחפאר בו. לכל נראוהו.
רבו. לא יספרו.	כל העמים יראו.
ושרידי חרב נרדפים. לא פקו.	כי בו הון רב נתנו ונקנחו.
בבריתם לא שקרו.	במחיר רב לנו הוא.
או שבוזלת. הרעה באתנו.	נח אויב. קלה שור — אך אם עוד פעם
באתנו. לא בכתנו.	יעזר. ויחדש ועם.
באש. במים באנו: ובידנו	חן או ידע צורר כי את נסנו
תמכנו את נסנו.	לא נמוש כל ימינו

זו, כי זה הוא ענין ראוי לחקור עליו הרבה ויש בו לדדים לא נועמים הנריכים
 חיקון כאשר החילותי גם אני לנוגע בו קלת צעירותי הנ"ל, תאצתי לראות מה
 ידבר הנוצר צו וצחקך צמחתי כי לא תשיצ פני ריקם צום הדבר.
 ועל אודות ס' תשורה חדשה אשר בדעתך להוליא לאור צעזר להקת
 ונחצין ידיע להוי לך ידידי, כי זה ינוים צאו אלי ונכתבים ונמותמים צאורך
 וצומצ (היו עלי לנשא) ננחת ר' אצרהם ונענדל ונאחר איש לעונצערב, ונודיעני
 צהם מפנו להוליא לאור ונאספים חדשים, צוגען אחד ונדי חלם צחדשו, ונצקס
 ונלפני להיות לו לעזר צצלוח אליו איזה דצרים ונשלי להכניסם צתוכו ואנכי
 הסיצותי לו כי לא אשלח ונאווני טרם ראותי הדף הראשון כצר נדפס ונחפשוט
 צישכאל, יען יש לי טעוים נכונים להתיצצ על ונחשצתי זאת צל אנוט, טהרי אילו
 חפנתי להחראות כאחד ונראשי צעלי אסופות הייתי יכול לחצר ונכתב עתי אני
 לצדי ואין לזרים אחי, ואז היה נקרא הספר רק על שוני, לכן עתה גם אליך
 אשיצ כדצר הזה לאונר, אל תצטל צרוחק למצוב שאני אהיה ון הראשונים להזכר
 צנכתב עתי היולא צנודינה רחוקה וננוני, כנו שלח היה ראוי לי להיות ון האחרונים
 אילו יודפס ונאסף מדם צאיעאליא, וכ"ס שלח אכתוב פתיחה לחצורי זולתי,
 אלל אתה ורעיך אשר ידעתי צסם תקדינוו לשחר פני אהצייכס צתשורה החדשה
 הזאת ואני אצל אחריכס להקריצ איזה דצר צדמים הצאים כונקת ידי, אולם אם
 לעת עתה יש את כפטך להכניס צו איזה ון הדצרים אשר כחצתי אליך צאגרותי
 (הגם כי קלי הערך הנוה) הרשות כחונה לך לעשות כאשר תחפוץ. והיה צרות
 ה' את פעולתך ותחראס צחלות החוצרת הראשונה ותנוול חן צעיני הקוראים, אז
 אדצר אל ידידי טד"ל אולי יתן גם הוא ונפרי עשתנותיו לסאר צהם התשורה
 הלו, ואל שדי יהיה צעורך וצלל כנפיו יסתירך כחפךך וכחפך אהצך יש"ר.
 ככותב וכחותם פה גערץ יום י"צ למדס טצט החק"ל.

24.

Schreiben des Herrn Regglo an Herrn Ignaz Blumenfeld in Brody.

לכבוד ידידי ואהובי הר"ר יצחק בלומנפֿעלד יחיה שלום
 מה אדצר ונה אלטרק לפניך אחרי עוצי ונכתבך צקן זוית עטרים יום ורק
 סיום צל שקודתו לפני לתת לך ונענה? הגם אם אהנלל צהנון טרדותי ועסקי כי
 צו, תאונר כי אין מדוס צזה וכי על כל פנים לא יצטר וננוו לננוול טעה אמת
 להחעלם צאכצים, אלל הסעם לא זאת היתה סצת שתיקתי, רק ונקרה קרה
 לאגדתך האחרונה ויום י"ע למדס העצר והגם היא נחעלעט ונכתרה פחת ונכתבים
 אחריס הערוכים על שלחני, ולולי החעורכתי תנוול לעצור על כל בניירות ההנס

ולקדרם לפני, וני יודע כמה ימים עוד היתה נשארת עזובה וגלמודה עם? ועתה צוואי להסיב צפרקות אל הבודבר זה לא אעלים ונוח כי וואד נתעלצתי על השנועה כי צערה אש' צקרב ונחקך ותאכל כמה צמים וספרים ורכוש ונספר עלום ונאחי אשר עם צלתי השאיר להם שריד, כאשר קראתי גם צנוגידי חדשות הנקראים עלי צשורה, וני יתן ויהי לאל ידי לעורר חננלת בני עירי לצא צעזרת הערומים והיחפים קשי יום ועמוקי התלחות צלסוף שרועה נפסה ופרועה נפסה איש כמותת ידו להקל מעליהם כוצד לרעה, אכן גם כי אזעק ואשוב לא אללים לקצץ ונה ש'ספיק אפילו לאחד מהם ואפילו לחלק ממהם מן הנוטרך לו, כי אין לקוות עזר שיהיה צו ממש רק מן העיירות הגדולות המוגלמות צמקמר וצנוכולת, לא מן העיר הקטנה הלזו אשר גם זה רצו העניים המרודים חקרי לחם ונעדרי כל טוב וקלרה יד הקהל להנליח להם די וחקורם.

ועל אודות ונה ששאלת מומני להודיעך נשפט שורש עבר והוראותיו צלשון ערבית אודם לפניך וניעוט ידיעתי צשפה הסיח מלצד חקרן הספרים המדעיים זה שאך לשוא אחזור אחריהם צנדינה זאת, רק אחת יכולתי לעשות לנללות תשוקתך, ואולי לא נעט היא, ראה נתתי אל לצי לעיין צם' אולר הסרשים ללשון ערבית להסכם המפורסם Golius הנמלא ציד אחד וניוודעי סה אשר דצרו מוצנים לי להיותו כתוצ צלשון רומנית, והא לך את אשר ראיתי צו ונחיתם לשאלתך. שורש עבר נמלא צמנת גם צלשון ערבית צמוצנו העיקרי דומה ללשון ערבית, אבל יש לו זולת זה הוראות אחרות מיוחדות ללשון ערבית ואלו הן: צצנין הקל יורב.

א'. על המיתה, כגון ר א ו צ ן ע צ ר , פירושו ר א ו צ ן ונת.
 ב'. סימנת עין על, ונכתב אחד ציכו לצין עלמו, כגון ר א ו צ ן ע צ ר א ח ס פ ר א י ו צ , פי' התצוקן על ונאמרי הספר הסוא.
 ג'. פתרון החלומות, כגון ר א ו צ ן ע צ ר א ח ס ח ל ו ם פי' פתר אותו, וצנין הפעיל אלה הם הוראותיו:

א'. הגדת דצרים, כגון ר א ו צ ן ה ע צ י ר ונחצבותיו, פי' הגיד אותם לזולתו.

ב'. וניענת גזיפת הלאך, כגון ר א ו צ ן ה ע צ י ר א ח ל א כ ו , פי' הניח את הלאך צלי גזיפת המנר.

ג'. לקיחת מוסר וקבלת תוכחה, כגון ר א ו צ ן ה ע צ י ר ד צ ר י ה א כ נ ש י ם ה ם , פי' קבל תוכחתם.

זכר צקורר ונלין את אשר קצנתי מן הספר הסוא, אבל שורש שית ששאלת אין לו שורש אחר דומה לו צלשון ערבית כפי ידיעתי, כי חפסתי צם' אולר הסרשים כ"ל ולא ונלאתי דוגמתו כלל.

המדפיס די טוויג כתב עלי טכזר שלח לך ד' עקטעמפלערע ונחזורי אגרות
 יש"ר, וצל אפונה כי לעת כזאת הגיעו כזר לידך, אשר על כן לא נשאר לי לדבר
 ונאומה על זה, רק אבקש ונאת הנכונים יחלרו ונשפטם על ונלכתי ויכדוני
 בהשגותיהם, אונם רק ונן הנכונים אבקש כזאת לא ונן הסכלים והנכזים נעדרי
 ונוקר הנועתיים עלי אגרותיהם עד צלי אוכל שאתם, הנה זה ר' אצרהם ונעדל
 ונאמר ונעיר לעונצערב אשר חרפני וחרק של עלי צספרו ונגן החכמה טמע ונמי
 פעמים ושלם כי לא אחרץ באגרותיו וגעלה נפשי כן צנהלליו כן בהשגותיו, לא
 אצחר צו לאוהב ולא אגור וננוו אם ישאל אותי, רק זאת אבקש וננוו שיצטני
 ולא יכתוב לי עוד, אך ונה הועלתי צזה? כנמר שוקד על טרפו צל יפילכו ארצה
 ונולתעותיו כן ירדפני עד עולם קלה צאין לי וננוו וננוו, עתה צא אלי צמכתו ונלא
 הוללות ושאל ונמי תשובה על חלומותיו — הו! ידידי, תן לי ענה איך אוכל
 ונלט ענמי ונן הלחץ הזה, הנה נא צעוזרי ופעול צאופן שלל יכתוב לי עוד, טבעתי
 ונכתציו עד אשר ילאו ונאפי, ולנה יארוצ לשלתי עוד? תפול נא תחנתי לפניך,
 סקר ונעלי את הנגע הזה כי איך לי ונפלט ונפניו! אל החכם הנופאר דקקטקאר
 פֿרענקירן הנוליא לאור ס' ה ס ו ל מ י ת תשיצ צטני כפלי כפלים נדצת צרכמו
 אשר הקריצ לפני צרות נכון, ונשלחך לי הכרך הי"צ טנה ז' ונחזרו היקר זכור
 אל תשכח את אשר הצטחתי לשלוח לי גם החלק הטני ונחזר החכם דקקטקאר
 היינעוואן צו יאסוף ונכתצים אחרים צלתי נדפסים עד הנה ונהפילוסוף האלהי
 הרונצ"מן ז"ל, ונשוט לצי ונאור עיני עד עולם, זה יהיה הנוזר לנחלת לצ אשר
 קצבו לי הצוערים צעם צדצריהם צלי ונלח. ראיתי ונכתצך אל החכם הרושא
 הר"ר לולאטא דפה, והנה הוא נוה לי לשלם לך אלק תודות על רוצ סקדך וטווצך
 לגלות לפניו תהלוכות האיש אשר הוא ונצקט, וצזה יהיה אפשר לו לגמור העסק
 הנדרש ונאחו. ונהחכם שי"ר לא קצלתי תשובה לאגרותי הנחונה על ידך, גם
 אתה לא הודעתני האם שלחת לו הספרים טנוקרתני לך מה להקריצם לפניו צנתנה
 אם לא, נא הגד לי ונה נהים צם, והנני וננפה יום יום לנכתצו ולנשפטו על
 ונחזרתי. כזר הילומתי לאסוף וננוטעריאוי'ען אל הנחצרת הטניה ונאגרות יש"ר
 אך טוויג יתחדשו עסקים אחרים וישחרגו זה צזה, ופעמים רצות הוכרתי
 לנשוך ידי ונן החצור הוא לפנות אל ונלכות אחרות יותר נחונות, ואחרי כלותם
 אטיצ אליו כצראפונה, אכן צדך הזה וני יודע ונתי אצא אל תכליתו? אתה ידעת
 תאותי ונאדתי לאסוף אלי ילידי הזמן הנוצרים צעניני הדת וננוצ אונתנו, גם
 איזה חצורים לראשיי הסכניים טצדור העצר אשר יפקד וננוצם צין טורות הספרים
 טראית צחדרי, ואתה צטווצך הצטחתי פעמים רצות לנוללות חקרוני צזה ולהעניקיני
 ונהם כונקת ידך, ועתה אם ונלחתי ונן צענייך אל תחרשל ונהנוליא אלי את אשר
 טפלתי, וקצץ ונפה ונפה כל דצר חדט ויקר אשר תוכל להטיג, והיה כאשר

חודיעני מחירם חכמי הכסף אל ציחך פעם צפעם, ועל אודות לורת החכם
 Dr. Riesser נני לא יתארה להשתעשע צמונות גזר חכם כוהו אשר ידיו רצ לו
 צחנות הנשפט (Jus) ובלצצו צוערת כסלהצת יה אהצת רעים וחשוקת תפלת
 צית ישראל לגדע צריחי צרול הונדילים אותנו וכן החפשויות? לכן עשה זאת,
 ידידי, ושלח אותה לי מהרה, ולדקא תהיה לך כי תציע בלחמות נפשי דצצר
 הזה. עוד אבקש מונך להודיעני האם נזית להעתיק לנרכי צכתיצה צרה ותמה
 אגרות הנושורר ונעטאטטאזיאו* הכתובות לך בנותה על זה התנאי, יען תוכל
 לשפוט גם אתה כונה קשה עלי פרידתן וידי אס לא יהיה לי עוד העמק ונקבולה
 יקרה כזאת, לכן צד אצטע כי תשנור לעשות את אשר פלו שפתיך ואני עומד
 ונחמה ליום צואנה. דרישת שלום אל אהצני ורעי, ולך ידידי קיום והצטעת
 אהצנה לנלח ונחת אהצנך יש"ר.

הכותב והחותם פה גערץ צעשירים למדע סיון ט' התק"ל.

25.

Schreiben des Herrn S. D. Luzzatto an Herrn Jgnaz Blumenfeld
 in Wien.

שלום וכל טוב!

האתה זה ידידי יחמק טדה פרחים, אשר שחרת פני צוכתצ זה שלש ונאות
 ירחים, ואח"כ זה שנים כ"ג התעוררת להוליא לאור קצולת ונכתבים ונלאת חכמי
 הדור, אצל קמונך אחר (הוא הר הזהב ע"ה), ואח"כ לשעה קלה ראיתי פניך
 צעיר הזאת, ואחר הלכת עיר אדעסקא, ולא ידעתי ולא שונעתי עוד דצצר על
 אודותיך, ועתה צפתע פתאום אתה נראה אלי צעיר וויען, וסם החלות להוליא
 לפועל ונחשצתך הקדונה לקצץ ונכתבים, ומהי ראשית ונלאתך צקלת אגרות ידידנו
 החכם הנושאר יש"ר כ"ע, ואגרותי הראשונה אליו, כתובה זה ל"ח שנים, ושלחתים
 אליך ציום ח' תמוז תקל"ג, לנענן תתנה צילקוטך אשר היה צלנך ציונים הסם,
 ועוד אגרת שחרת ונווני, לא אדע לני כתבתים, אשר צה הכצרתי ונלים יותר וכן
 הראוי נגד הרופאים, והיא כתובה זה יותר ונעשירים ומונע טנה, אוי לא לי!
 בלאת הסיף אונרתי כי בני צבורי היה צרית וחזק, לא נראה כוהו; ועתה זה לי

* הונכתבים האלה צעלם כתב יד של הנושורר הנפלא Metastasio שלחתי זה כונה שנים
 כאשר הייתי מחבור צעיר אדעסקא אל החקודעשיע דער וויטטענשטעטען אשר צעיר הונלכה
 פעטערטבורג, והסגתי וכתב חודה מלח הסך Graf Uwarow עבור הונתם הזה.

שכתים יונים וכזר נקטף! אמת בן הוא, לא קם כמחו צדיק וחזק לא לצד צדמות
 האוף, אבל גם צדמות הכסף, גבורת שכלו צועקו המקירות, וגבורת רוחו
 להחביר על כל המונעים אשר קצצוהו, הנועכצים אותו והסיק זמניו צקפת
 האמת, היו צעיני מתחלת ילדותו לפלא, לא רחיתי ולא טעמתי כמחו. אוי כל
 לי! כי מתחלת ילדותו (כאשר נולדתי כחוד צכתו ידו) צראותו שני נודע למרחקי
 ארץ (ונח יתרון לי בכל זה?) להצח חמדת שם גדול קדמה צלבו, אך רוחו לא
 היה מתון וסבלן כרוחי, וצמחוכו צללים לא היה אמיץ כצמחוכי, על כן
 כחפו למחר ולהחיש מעשיו, ויגיעו ועמלו צלה צצרו. אה! נני היה סבלן
 כמחו ציני חליו? כמה חדשים, סבל יסורים קשים, ולא השמייע קולו,
 ולא חדל עד סוף ימיו ונעצוד עזדותו על חרבו המורה צלשון כושי; ואם חלק
 קטן מהסבלנות ההיא היה לו בשנים הקודמות, לא היה נקטף צצרו. אבל אוי לי
 אם לא הייתי מואנץ כי הגזרם אמת והמריכות שגר. שאם לא הייתה כן אמונתי,
 עתה היה לצי ענה אחי, על שהנחתי לו להתיגע צלמודיו יותר נדי, והייתה
 המרטה האלה נכפלת יגוני והורגת אותי. אך אני צראותי אותו מלית צסקירותיו
 ועוסק צכן עאהצה וצלי שום הכרח, לא רליתי להתקונם נגדו גם אני, ולסיות
 גם אני נוסף על המונעים הרצים הסוצבים אותו, שהיו נכפילים יגיעו ונערכים
 חייו — אך רצ לי! אשמרה לפי מחסום, כי כשל כחי; כי אונם אף אם התצונה
 ננד אחד והאמונה ננד אשר נמחקת אותי, ונגזירות אותי על כרת צן יקיר לא
 קם כמחו, הנה אורך מחלואיו ונכאוביו דכה לארץ חיתי; יען וביען אין אמונה
 ואין תצונה שתוכל להגביר לצ אנוש על המולה והסתפעלות צראותו צן אדם (יהיה
 מי שיהיה, ואף כי אם הוא צנו יקירו) סובל יסורים קשים, נשך צצועים וחדשים,
 צלי מקור שיחיה ומחליו. ואם יש תצונה שתוכל לתת לאיש, לצ אצן ומעי חלמיש, אצרך
 את ה' שלא נתן לי תצונה כזאת, ושלא עשני חכם ונבון על דרך חכמתו על
 שפיכוחה, האומר כי האיש הנמחה על פי שכל הוא נשתדל צכל יכלתו שלא
 מחוס עינו ולא יחמול. והנה יקורי צני ז"ל אשר סבל צציות ונגד עיני, החלישו
 גוייית וקירצו את זקנתו; ואהבה ילדי הקטנים היא תנום עלי, לצלתי אשוב להמר
 על הצכור אשר לא ישוב אלי (אשר צצר צעל כרחי וצרונו צל לפני צכל רגע),
 ולצמור יתר פלטת כמותי, וחיי על האדמה, לחמלה ומחינה על אחיו הקטנים.
 וצרך אתה לה', אשר הלצת יד לצני ז"ל צהערתך אשר הוספת צעמוד שסי
 נספקך; אפם כי עעית צונן לידתו וצונקוס לידתו, כי לא צפאלוצה אך צטרעסטי
 גולד, ולא צשנת 1830, אך צמודם יוליוס שנת 1829. והנה שלחתי אליך שנים
 נוספתיו אשר לא הזכרת), ועוד מלצדם אשלח אליך אי"ה, ופה אשים לפניך
 ולפני כל ישראל פירושו והגהתו צפסקו ראשון מייחזקאל, וזה מה שכתבתי צפירוש
 זה יונים ושנים, והוא עורנו מי: ויהי צללים שנה, נחלקו החכמים לדעת לאחיה

ונתן הוא מונה, עיין רש"י ורד"ק. ויירונימוס פראדוס (Pradus) שפירש ס' יחזקאל בשנת שט"ו (1596) חשב שהמנין הוא לנולדות בצופולאלר אצ"ו של נצובדנאלר, והיא המצבון הנקרא Aera Nabopolassar; אלא שבאמת אין שום ראיה למניינות המנין שהוא אצל הכתובים, וגם המצבון אינו מכוון. אשר על כן היה נני שרלה לפרש שלשים שנה לחיי יחזקאל; והצל הביא גם הוא, שהרי לא נולדו כזה צעום ונקום, שירשום הכותב את נוספר השנה צמנין שאינו ידוע לשום אדם זולתו, ועל כל פנים היה לו ליחזקאל להזכיר תחלה השנה החמישית לגלות יויכין, ואח"כ היה יכול להוסיף היא שנת שלשים ליימי חיי. וצני צכורי א"ו ה' גר אונר, כי הנה ראינו ירמיה ויחזקאל ודניאל וזולתם, הכותבים דבור ההוא, היו מונים שנותיהם לנולדים שהיו צימיהם; והנה השנה הרביעית ליהויקים היא השנה הראשונה לנצובדנאלר (ירמיה כ"ה), ויהויקים נולד י"ח שנה, ואחריו ניד נולך יהויכין שלשה חדשים, וניד הגלה לצבל, א"כ השנה החמישית לגלות הונלך יויכין הנזכרת כאן היא שנת שלש עשרה לנצובדנאלר, א"כ בהכרח צמקום ויהי צשלשים שנה לריך לקרוח ויהי צשלש עשרה שנה. ונראה כי אחד מן נוספריס כתב בשלש י', ונזה נעשה אח"כ בשלשים. וכיולא צזה נולא צני הנ"ל דצצרי הימים לנולכי רוני להרא"בד, שהקיסר הרומי אלכסנדר נולך שלשים שנה, וידוע כי לא נולך רק י"ג שנה, ולריך לונר כי אחד מן הנועתיקים כתב שלש י', וצא אחר וכתב שלשי' (וכן הוא דפוס ויכניאה), וצא אחר וכתב שלשים.

והכך שואל מנני תולדות ידידנו החכם יש"ר כ"ע, ולר לי כי טרדתי לא יתנוני לקבל עלי המשא הזה, ונולצד זה הלא ידעת כי גם כי היינו תניד (נושך ל"ז פנים) אזהבים נאמנים זה לזה, הנה לא כנחשבותיו ונחשבותי צכמה עניינים עקריים. ולענין הספר אשר החלות להוליא לאור, לר לי כי לא נולאתי הדפוס נדווייק ונוגה כל לרכו, ואקום שתשים עינך על הדפוס הצאים, לזקקם מכל קיג, ואני לא אחרל מנלות אליך אגרות שכתבתי ושקבלתי, ואתה אל תוילא לאור (צעוד צמיים חיתי) כתבים שכתבתי לך או לאחרים, צטרם תגלה את אצני והכני שולח אליך היום שתי אגרות שכתב אלי זה ל"צ פנים ידידי חציבי החכם שמואל חיים בן דוד לולי זנ"ל (עיין בית האור דף 77), ותשובתי עליהן; וגם כי לא כל מה שכתבתי ושהאמנתי צינני עלוני הוא ישר צעיני ונכון וקיים עד

(*Notlee sur Abou — Jousouf Hasdaï Ibn — Schaprouit, médecin juif du dixième siècle par Philoxène Luzzatto, Membre de la société Orientale allemande, Membre correspondant de l'Académie impériale des Sciences, Lettres et Arts de Padoue. Paris 1852.

Notlee sur Quelques Inscriptions Hébraïques du XIIIe Siècle, découvertes dans les ruines d'un ancien cimetière Israélite de Paris. Extrait du XXIIe volume des Mémoires de la société des Antiquaires de France.

היום, וכל מקום לחשוב כי קריאת המכתבים האלה תהיה לתענוג ולתועלת לכל
 ארצי לסוננו, ואתה תשפוט, והטוב צעייך תעשה. *אשר דם יידידי יתעצזי.*
 אתה עתה צדק ה', אתה שלום וציתך שלום וכל אשר לך שלום, כנפשוך
 וכנפש הכו"ם פה פאדוזה היום פורים קטן תרי"ו.

ידידך שד"ל.

26.

Schreiben des Herrn **Samuell Vita Loll** an Herrn **S. D. Lúzzatto**
 in **Triest.**

שחבדל אל שד"חל שלום!

כל ידידי! אל תדינני לכך חוצה ולצוה חכמה אם לא אהיה זרח ונשכר
 להשיב על אגרותיך, כי תדע נאמנה, כי טרדותי ועסקי לא השאירו לי כמעט
 רגע ברכותי ואם אתה טרוד צמננה לנודים (כאשר שנעתי וכתבך לאחי) אני
 עסוק בזה — נפש צמלחת ה' צת"ת, ונלמד חנשה לנודים פרטיים אשר לי,
 ומן השעה השמינית לצקר, עד התשיעית לערב לא נשאר לענמי כי אם כחי
 שעה צעת תפלת הונחה, ואם אודה עלי פשעי גם עת אכילת הלהרים גנוז הוא
 אחי צין לנוד — ללמוד, וצנקר טרם השמנה, וצערב אחר התשעה, אני כותב
 את ספר החורה, אשר שם למשא עלי איש אחד ומחושבי קהלתנו והעמיים עלי
 לתמו לו בשלימותו טרם חדש אלול הע"ל, ואם לא אשלימונו לעת מועד לא יספוך
 האיש לקחתו עוד. גם העמודתי עלי לחק ערב לשבוע (הוא ליל מולאי שנת אשר
 אשלים עבודתי בשעה השביעית) להכין דקדוק צל' איטליאנו לתלמידי, ואונר
 צמננה כי ענלי וטרחי לא יתנוני השב רוחי.

ואחרי הודיעי לך את כל זאת ידעתי כי לא תיחל מונני לעת עתה חדשות
 צדצרי חכמה עד אשר ירחיב ה' לי, אכן עם כל זה צאהבתך צטתתי כי לא יחר
 אפך עלי ותאמין כי עוד כל חפלי צי להגות צחכמה, ואם אין אחי חדשות, עוד
 פי יבה לענות כהלכה ולמחות דעתי המלושה צרעיונים החדשים אשר צנקלה
 אתה יכול להוליח ונלצך, לצ צון ומכס, מועין הונתגבר.

והנה אתה שואל מונני ענין לחצר עליו שיר! וני ישמע ולא יתמה! עולם
 הסוף ראיתי. הונלך שואל פרוסת לחם ונחת העני הנצוה, הגבור ונתפל לרבלי
 החלם ורפ: הידים ואונר לו: החזק נא צקן הארי והכיתיו והנחתי. ואתה שואל
 מונני ענין לחצר שיר. ונה ענין? ומאיזה ענין אגיד לך? אם ענין פסורי, החסר
 פסורים אתה? כי תצקס מונני פסור? אם ענין לנודי, או פילוסופי, הכזה יהיה

ענין תצטרחה לחצר עליו שיר? הנקלה צעיניך לחצר שיר גם על הדבר הקשה?
 כן. ידעתיך ידידי, אין דבר נעלם מומך לחצר עליו דברי חן ושכל טוב. הלא גם
 על הצמירה הקשה צנית שלטה צמים ונלאים כל טוב ונלינת לשון הקדש, ולא
 בלשון הקדש לדבר, כי גם בלשון ארנוי הכינות לה תאים לרוב באקדמות מליך
 (בסגס כי קולר דעתי לא הניחני עד עתה להכיר החא אשר תשצ צו), לכן
 אצמתי ציען כי הלכה הקרובה אשר נגעה עדי זה יניס לא כצירים עוררה את
 ונחשצתי לחקור על חיזה ענין, לא יקשה צעיניך להגיד לי דבר אחד אשר אנכי
 שואל ומאתך היום, אם צדך שיר, אם צדך הלכה, כאשר ייעצ צעיניך, והוא
 דעתך צעיניך החלומות. כי הלא צעיניך אונתתם רבו כמו רבו הנוחזיקים והמונגדים
 אלה נכח אלה וזה אחד וזה אחד. אלה יעמדו על האמונה וזה, ספר תורה
 האלהים צפופי יוסף ואחיו ופרעה וקריסיו, והרבה כאלה צין הנציאים, אחרי
 החזיקו צעלי החלמוד צנוקמות הרבה, וצומס' צרכות צפרע עלמו ונספר הדברים
 אשר צעיניך הזה דצרו, והחלומות אשר יספרו, אחריהם החזיקו כמה ונחצרי ספרים
 וצפרע הרב וננשה צן ישראל צנשנות חיים אשר לו צחלומותיו אשר יספר שם, וס'
 ונפטר חלמין אשר צידי, ואחריהם החזיק הנסיון אשר לדעתי עולה על כללה,
 ומאשר ראיתי צעיני ושנעתי ונחצרי מנידי אונת, ועל פי שנים או שלטה עדים
 יקום דבר. העד הראשון, הוא החלום אשר ספרתי לך באצמתי הקודמת אשר
 הראה לי אלהים את לרתי ערם צואה.

והעד השני אומר אף אני כמוהו, כי יוסף צר נפתלי (רעי ואחוצי) איש
 אשר נתן לו האלהים רוח נכונה, ולא יאמין לכל דבר (spregiudicato) חלום
 חלום, והנה הולך לשאול נאח הסכם איך יתנהג בגלוח זקנו כי כצדה עליו כי
 השלים מדם אצלו צחלמת מדם אצ (החלום היה צמדט חשון), ואם יוכל לגלח
 קודם החענית. וייקץ יוסף והנה חלום, ויהי צצקר ואציו צריח וחזק, הולך
 לעקוק צעסקיו כנשפטו, וצחדר הנוסחר פתאום צא אידו, באשר כרע שם נפל
 שדוד, וישאורו עצדיו ונת אל ציתו. והעד השלישי והוא יותר נפלא לדעתי. שמים
 נשים צנות העיר הזאת היו, ושמותן צת שצב הגדולה ואסחר רעותה, ויקר
 ונקריהן, ותועלנה יחדו צצית הכנסת, ותרא צת שצב את אסחר ויהודית ונשצח
 לה' ואונתה סר קי שירם הכמוצים צסוף סדור תפלתה, ותשאלה על אודותם,
 ותען אסחר ותאמר שאלתי וצקשתי הזאת (כי לא תצמין צין תכלה לתפלה) אני
 נהוגה ויניי ילדותי לאונתה, וננהגי לא אשנה; וצדצכן כדצרים האלה אין צר
 אחנה, זולתי שמים הנה צצית הכנסת. ויהי כנושלש חדשים ואסחר חלתה את
 חליה אשר ונתה צו, ותלך אסחר צדך כל הארץ צליל כסור תקל"ג. כירח ימיס
 אחר וניתתה, ותצא נכרית אחת אל צית צת שצב, אשר זה כמה שנים אשר לא
 צאה חוך חלך היהודים, לניוים היתה לאונתה לכן צת שצב האלמנה זה חנוש

שנים. ותאמר בת שבע ונה לך. ותאמר לה גברתי עתה שלחתי אליך לקשר לך את חלונני, וארח בחלונני, והנה אקטר הנתה צאה לצייתי ותשאלני האיך עוד משרחת ציית בת שבע, ואשיבנה הלא ידעת כי כונה שנים עצרו שלא הלכתי לצייתה, ותוקף אקטר ותאמר לי אם כל ונלחתי תן צעיניך, לכי וצואי אליה, ודברת אליה לאמר שתזכור להלל לה' יום יום, ולומר כל ונה שכתוב צקוף התפלה, כי התהלה ה היא הועילה לי מאוד צעולם שאני עתה. אז זכרה בת שבע כל דבריה שעצרו עם אקטר בשבת ההוא, ונהיום ההוא והלילה, ותשיינהו בת שבע לחק כל יעצר לומר בכל יום סרקי שירה האלה.

ואלה יעמוד על ההכחשה ונה, זכריה הנציח אומר: ותלונות שוא ידברו, אחריו החזיק שמואל ירמינאה כי הוה חזי חלונא ציטא, וקהלת שם אותם עם ההכלים וקול הכסיל צאמרו: כי צרוב חלונות והכלים, כי צא החלום צרוב ענין וכו'. אחריו החזיקו כונה חלונות, וצפרע ונפילוקופי זמננו אשר לא יאמינו דבר היולא ונהיקם הטבעי, וישאלו איזה הדך יעבור רוח דבר העמיד להודיע לאדם את הדבר טרם היותו, וכי ה' יעשה ארצות צשנים יהיה כדבר הזה, צפרע אחרי דעתנו צצירור טבע החלונות כאשר יאמר ונשל הקדמוני:

J sogni della notte

Le idee del giorno son, guaste e corrotte.

אחריהם יחזיק גם השכל החושי אשר ינאן לקבל דבר נפלא כזה כי ידבר אלהים את האדם וחי, אשר אלפים שנה כי נפתח חזון. ואחריו החזיק גם הנסיון מאלף אלפי אלפים ורבי רצות חלונות אשר צן לילה היו וצן לילה אדרו, ולא יראה ולא ינאח עוד להם שרש וענק, גם יראתם, גם תקותם כבר אצדה כי נשכחזכרם סוף דבר, אני נייני לא האונתי צהם, וכונה פעמים חלונתי חלונות מנבילים ונשפידים, אשר כל שונעם חללנה אזניהם, והרחנן יוליני נהיותם ונקויימים לא כלם ולא ונקלחם, ואולם נייני לא עניתי צלום נפשי ולא הטיבותי אותם דבריי התלמוד, דעתי כי חלונות שוא ידברו, אך ונן היום ההוא והלילה, ניום אחד ועשרים לעשירי עד היום הזה הנני כצוך צענין זה, ולא נכחד וננני, כי הרבה עשו פשרה צין שתי הדעות הנחנגדות, וגזרו כי יש מהם לודקים, ויש צטלים ונצוטלים, אכן גם אם הרעה הזאת לודקת, עוד נשאר לי לדעת מנחמלה איכה דע את הדבר האמייתי להצמינו ונהצטל, ואיכה יוכל להיות הדבר הזה בטבע. ואחם ידידי צרות צנונתך, תעשה וגם תוכל לישצ דעתי צענין זה, כי לך ונשפט ההצנכה, ולך הצנונה קנויה לך.

ואחם שלום. אובצך הנאמן שמצ"ל.

גוריליאה כ' שבע לקדר ולפרט,

כל הדבר הגדל יביאו אליך וכל הדבר הקטן.

Schreiben des Herrn S. D. Luzzatto an Herrn S. V. Loll in Görz.

שרביחל אל שחבידל שלום!

ידידי וידיד החכמה והתורה, ונלחא די אנת שאל יקירה, נדי דצרך צה הרגזתי, ראיתי ונולת שאלתך ורעד אחזני, נני אחני ונה כמי כי הצאותני עד הלום, לצר וללצן טבע החלום? נעויתי ונשמוע ננהלתי ונראות, כנה לי עוונות ומטאות, כי תבקש ננאטי ענוקות ונראות, ואני צתוני לא הלכתי צגדולות וצנפלות, לא לנודתי חכמה נסתרת ודעה קדושים לא אדע, ודעתי הקלה והקלה, לא צמרה לגורלה כי אם הצנת פשטי הנקרא, ונשפטי הלסון והצנייה והגזרה, והנה בכל אלה אשר היה צהם רוב הסתלרותי וניוני, לא נאלתי דצר ולא חלי דצר להשיצ שואלי דצר. לא זה הדרך ולא זה האיש, ידידי חציני, לא זה הדרך ולא זה האיש לבקש וננוו החר ספקותיך צענין החלום, ונדוע לא פניח לך אל הינין אל אחד הקדושים אשר צארץ הנה וראשם נגיע הסנימה, אין דצר נעלם ונהם, ואין נסתר ונגד פניהם? הלא הם יורוך יאמרו לך יפרשו לפניך כשנאל עניקתא ונסתרתא כצשי דרמונא, יעלו שנים ירדו תהונות, ונחננתם לא תחצנע צנשגצות ורמות, יגידו לך תעלמות, צארצעת העולמות, ונחננת הנשמות, ונולאן ונוצאן, ועלייתן וירידתן, ונלאכי אלהים עולים ויורדים, לכלם צשם יקראו, איש איש על עצודתו ועל נשאו, וכל דצריהם כנחלי אש, יפילו לך אור גדול כשנשם צחלי השמים, אין חשך ואין ללמות, אין ספק ואין מצוכה. אפס ממרכי דצריך איץ ואראה והנה לא צאלה תחפון, וענית ואנחת, שנעתי כאלה רצות, טרם תלא ונחם ידעתים, דצרי ונציהי עוף ראיתי, וצרוצ ספריהם הגיחי, קריתי ושניתי, חונם ילאתי לקראתך לשמוע ונה צפיד גם אתה, כי אצקס כקבלת לנולא דצרי חפץ על דרך הנופת והראייה, אשר יכנפו צאזני ויתיסצו צלצי, ינח וישקוט צהם שכלי ולא ירגז עוד, דצרים היולאים ון הלצ ונכנסים צלצ, ולא דצרים היולאים ון השפתים ונכנסים צאזנים, יהיה כח הזוכר נולא וגדוש, והשכל אשר נוחת אלהים הוא, כקום כפרד לא יצין ונאומה, לכן שאלתי וצקסתי (תאמר אלי ידידי) כי תצאר לפני הענין על דרך הנחקר הפילוסופי אשר ידעתי כי תפלה צו, ונפורם ושום שכל צדעת וצתצוכה.

ואולם ידידי אם צנחקר הפילוסופי תחפון, ונדוע לא פניח לך אל הסנאל, אל אחד מרצים חקרי לצ אשר ככל חוונה ולסון, הנענויקים ענה צכל אשר צשניים וננעל ואשר צארץ ונחמת ואשר צונים ונחמת לארץ? הלא הנה גם על נפש האדם

כצדודת ידברו, ויזריחו אור גדול על מהותה ועל פעולותיה, על רוחניותה על
 גלגולותיה, על קשורה עם הגוף, על קצולה המוחשיות, על הכנתה המוחשכלות,
 על צמירתה בפעולות, ועל עשותה ועל הקינה ונזמותיה, בהנעת אצרי גופה
 אשר הם עצדיה, וגם על החלומות ונחמתם, בחכמה ובחכמה חטוף אמרתם.
 אבל עודני מדבר, ואתה תאזר ונתניך להשיבני דבר לאמר, ידעתי
 ידידי ידעתי, לא נסתרו מלפני החוקרים ודצריהם, ימים רבים שוטעתי בחולות
 הפילוסופיה, לארכה ולרחבה עצרתיה, אבל מה אעשה? ונפשי ראתה דצריהם
 ולא נאלה לה נכבוע, כי אמנם לא התיירו את הקשר רק כרתוהו בזרוע, כמשו
 בחלומות הבודקים ויאמרו לא הם, או לא דצרו בהם, ולא נשאו את שמוותם על
 שפתיים, ואחרי אשר התזרר אללי בנקיונות צלתי מנסופקים, כי יש ויש מליאות
 לחלומות הבודקים, כאשר הגדתי והשנעתי לך באגרת הקודמת, איך ינמוני
 הצל, באמנם הצל הצלים הכל הצל?

הן זאת נדקת לערך, ובפה נאלה אודה לפניך, כי חכמו חכמי המחקר ולא
 חכמו דים, ואם דצרים רבים שצח והודאה ראויים למריכותם, הלא באחרים
 רבים ראוי לגנות עלילותם, או גאונם, ובאותם, או קלות דעתם וקולר הכנתם, או שלשת
 הדצרים האלה יחדו. אין חכמה ואין חכמה ואין ענה אשר אין להם רועה. אין
 ככז דקיע השמים אשר כונה יגיעות לא יגעו חכמי דור ודור, עד נגלו אליהם
 מולאיו ומזואיו וכל נטיות עקלקלותיו. אין חיה צקלה הארץ, אין עוף ואין רעש
 אשר לא רנו אחריו אנשים חקרי לב, לדעת תולדותיו וכל העתים אשר יעצרו עליו.
 ילך אל חכמי התולדות עלל, יראה דרכיהם ויחכם, וני אסף רוח בחפניו, וינתחשו
 לשנים, לרוח חיים ולרוח נזנית; וני לרר נים צשנולה וצא עד תכונתם, ועשה
 לו נים חדשים; זה מולב להצות אש, ונללה צרוב עלותיו, וצוא עד קנו לא יוכל.
 אלה ידעשו אי זה הדרך יחלק אור, על אצן אחת שצעה עינים, ואלה יגילו צרעה,
 צאש העגור בַּכֶּפֶת הירדן (Electrum), וכונה דצרים אחרים יקרים ונכזדים
 ונאלה, ישכחום צקקן זזית, ואין דוכש ואין נצקש!

וראשונה, מה לנו מחקר יקר והשגחת האל על נקרי בני אדם? ואחרי
 שכל חשוצי הפילוסופים ונכיונים פה אחד באמתת מליאות היולר וזידיעתו
 צפרטים והשגחתו על כלם, למה זה יתחילו ומחקור על השגחתו זאת צכל פרטיה?
 כי אמנם כאשר צטבעי היולרים כלם חקים ונשפטים אשר לא יעצרו, וצרו
 הצמיה והנסיון יתגלו לעינינו ונצא עד תכונתם, ככה אין ספק כי גם להשגחת
 ה' על נקרי בני האדם חקים ונשפטים לדיקים, אס נצקשם ככסף וכמטמונים
 כחפסם, צעין פקומה על קורות אים ואים ועם ועם, מדינה ומדינה ועיר ועיר,
 אז נצין נדקות ה' ואם נפלחו, קנות דרכיו נכיר ואם גצרו. וזאת שנית בהשגחת
 ה' על יתר צעלי החיים, ננונו גדולי הפילוסופים האחרונים וגמרו כי שוא ודבר

כזו היות הטבע עלונו ונלמד קלת החיים צמלחה ניוחדת וקלתם צמלחה אחרת, ולא ראיתי להם שיזדרזו לצחון ונלחכות הבהמות והחיות והעופות למוקטנס ועד גדולם, עד יצארו לנו צדורר כי אין צמעשיהם כלם לא דצר ולא חני דצר שלא יספיקו צעלי החיים להצינו מדעתם ולהנליאו צמכותם, צלי שימטרכו ללמוד הטבע כלל; וסנה יספיק להם לחוקרים שיכחישו הדצר מפני שלא יצינו ונליאותו, ולא יחשוו אם יפלו מן הזר אל הזר וננונו: וצמנת כנה הוא צעיני יותר זר ויותר חמורה שחצין מדעתה הבהמה ההרה כי עוד נעט והנליטה צנים, וע"כ חלך לצקס לה מוקוס לנוע ללדת צו, והיא לא ראתה לידה נייני, כנה הוא זה צעיני יותר זר ויותר חמורה נשחצין זה צלמוד הטבע אשר ידעתי על פי ננאה עדים היותו ננפליא לעשות נה שאין הפה יכולה לדצר ואין האזן יכולה לשתוע! ואם הצחתי לפניך לדוגמא ענין הצנת מוקוס הלידה, הנה אין זאת רק כי חפנתי לדצר דצר הסווה וננאי צצית איש ואיש, כי מונס אם חלך לנרחקי ארץ לחקור אחר פעולות כל צעלי החיים לננייהם, הלא רצות ננאת חלך פעניס אוכל להזכיר; ונה יענו החוקרים על דצר הדג נננין האנגרילי הנננא צאי סורינס, הצקי צנשפטי האיליקטריניטיה כננהם ויותר ננהם? וכצר צמורה גם ראו פעלו, וישחוננו על הנראה ואין נצין.

ושלישים יסעו נעשי כשפים, וכל הפעולות צננות, יהיו ננליזה מין שיכיו, אם שנות הטוננאה או שנות הקדש, הנה כלם מוכחשים צפניליא של פילוקופים, גם הרנ"צם נלא פיו שמוק עליהם, וכל זה נצלי שימריח עלנו אחד מן הננשים האלה להציא הדצרים צכור הצחינה, ולנקות אותם פעם אחר פעם, עד אשר יתצרכו ויתלצנו לפניהם ולפנינו אופני התצולה צהם, וידעו ויודיעו שקריהם ופחזתם, וההכחשה צזולת זה הלחכונה חחש? והלא אלה כלם דצרים הנופלים תחת החושים וננצלים הצחינה והנכיון, ואחרי כזו פרקונס וקצולם צכל האונות וצכל הדורות, היתכן לחכם לצ להשליכם אחרי גוו ולהכחיש אונתם צעצור שלא יצינס? ולהכחיש הנפורקנות אין לריך רחיה?

ואחרון אחרון חצי, החלום אשר עליו אנו דכים: הנה ננליאות החלונות הנודקים נפורקנות חלל כל אונת ולשון, וסנה הפילוקופים דוחים אותה צמתי ידים, ויספיק להם צשיאמרו כי קלתם פעולת הדמיון לצד, וקלתם דרניים לא היו ולא נצראו. וחולם האין צארץ אנשים לא ישקרו, אם כל אנשי אוננה אצדו? ולנה לא ישחלרו גם צזה להנליא דין אונת לאונתו צמרינותם הצלתי צעלת חכלית, להיות אזניהם קשורות איש איש צננקונות ננשצותם כי ישנעו אחד מרעיהם הננננים יספר חלום אשר יעצור ונהלאה לגצול הכח הדנוניני? ותחי חטאה החוקרים צארצעת הדצרים האלה גדולה נאל.

ועתה אחרי ראותנו החלום הזה עשוק ורלוץ ואין נושיע, אקושה נא
למלאות שאלתך ידך נפשי, ואחוך דעי אף אני.

ונליאות החלומות הלוודקים, כאשר אנרתי, נסורקנות היא אלל כל אונת
ולשון, כי שאל נא לדור ראשון, הנה בין בני ישראל הנלך שאלו דרש בחלומות,
ובין הנולדים פרעה ושני עזדיו היו נזקקים פתרון חלומותם, והנלך היה נספרם
הכרעומים, אשר בכלל אונותם גם פתרון החלומות, וכזאת נאלנו גם בין הצצליים
ננלך הגדול נכודנלך, ובני עדי ופרם גם הנס יגידו לנו כי כורש נלכס הסלך
על פני הסדה נהולדו, ננלות אחי אנו אשר נצעת נחלומותיו אשר הזה ויירא
לנפשו פן יתנשא בן צחו ויקח את כל ארצו נידו, וכן היה; ובני קרטגיני נספרים
כי אנוילקר טר לזאס צהיותו לר על סירקוזה שונע בחלום קול אונר לו כי ציוס
ההוא יסעד בתוך העיר, וייקץ הסר צששון ושונחה וינו לטים נגד העיר וילאו
בני העיר ויכו את נחנהו ויצילו את טר הנצח אקור צזקים העירה, וכדצר החלום
כן היה, והוא לא הצין; ובני יון יאנרו כי שנים מצרים נסעו יחדו נועיר נולדתם
וילכו נניגרה, וצהיותם שונה ויצא האחד אל איס נוניודעיו וילך שם, והאחר לן
צאכסניא, ויחלום האחד אשר צצית נניודעו והנה מצרו לועק ונחחן אליו לרוץ
ננהרה ולהלילו נניד צעל האכסניא הודדה את נפשו לקחתה, ויקס האיש ננעטחו
ללכת להושיע לרעהו, וינחה אחר כך וישצ וייטן, ויחלים שכית והנה אורכו
הנזכר ננחולל ננפעיו כהרוגים ננעועני מצר, ואונר לו כי אחרי אשר לא חס
לחשוך נפשו נני שחת אל יוננע ננקום נקננתו נניד רולחו, הננרכיב גוינתו צעגלה
לעוננה צאשפה על יד השער. וייקץ האיש וירץ אל השער וינלח העגלה והגוי, ויצא
צעל הנלון לצית דין וינחיתו; ועוד נאלנו אלל היונים כי סינונידי הנשורכר
פעס אחת צהנעתדו לפרוש צים הגדול ננלח על שפת הים נת שאין לו קוצרין,
ושצ לו וקצרו, ויצא אליו כונת ההוא בחלום והזהירו לצלתי יפרוש ציוס הנחרת,
ויעש כן, וחצרו אשר פרשו לים אצדו לנגד עיניו צקופה וצקערה, והוא שלו היה
צציתו ויכתוצ זאת זכרון צקסר צהלל והודחה. והרומיים ג"כ הנס יגידו לנו כי
צלילס הקודם ליוס רליחת יוליוס קיסר חלומה אשתו והנה הוא שוכצ צחיקה נוכה
ופלוע פלעים הרבה; ותחחן לו לצלתי ולא ציוס ההוא נציתו, ולא שונע אליה
וינת, וכן צהסך צהיות אווגוסטוס קיסר עם לזאו ננחנה צשדה פיליפי והוא
היה חולה, ויחלום ארטוריליוס רופא שלו והנס ננינרווה לקראחו ותלוכו ותאנר
לו להזכיר את הסך לצלתי ימדל צעצור חליו ננצוא ציוס ההוא ננלחנה, וישנע
הסר וינו לשאת אותו צשדה צקצ צנלחנה, ויהי ננלחנה וינלו האויצים ויפרלו
גדרותיו ויפרלו צקצ ננחנה, ולו היה צאסלו כצר היה נלכד, וע"י החלום ננלח.

ואני טרם אכלה להציא עדים וכן הקדמונים אליגה נח לפניך עד אחד אשר הוא
טקול באמת כנאכה וכאלף עדים, הלא הוא הפילוסוף סיקר החוקר המופלא הרל"ג
אשר בקשרו ונלחמות ה' ונאמר שני ונאשר ונאקיים ונליאות החלומות הלודקים,
והוא נגיד כי קרה ציוני לחולה אחד שזוהו בחלומו שיאכל הסם הפלוגי על
הנחלה אשר היתה לו, והוא לא היה ונכיר הסם ההוא ולא היה יודע טבעו ושאל
נזה לרופאים והגידו לו שהוא צלתי ונזיק לו לפי מה שזנאו טבע הסם ההוא
בקפריהם, ואכל ונמנו אח"כ ונתרפא; וגדולה מזאת הרצה ונאד כתב החכם הזה,
והוא כי הוא עלמנו כזר קרו לו חלומות לודקים כדצרים הכופלים תכף, וזו היא
צעיתי וכן תהיה צעיני כל מי שידע וני הוא הרל"ג ראה שאין אחריה תשובה.
ואחרי כל אלה ראוי לי לערוך לפניך דברים אשר אינם מיינוים קדמונים ואשר
שנעתיים באזני נפי אנשים אשר א"ל לי צבוס פנים להעלות על דעתי שיכזבו
לי. וזה ילא ראשונה החלום אשר חלמה חנינה אחות אזי על דבר הכתנת אשר
לקחה תמר אחותה ונארגו שנמחה הנחה, ונעשה שהיה כך היה. תמר אחות אזי
נשאת לינחק הכופא אחרי אשר נמחה עליו שנמחה אשתו והיה לו נוננה צן ונת,
צרוך ונחה, ויהי היום ותמר לצדה צציתה ותפתח את ארגו צגדי הנחה ותנשש
כל אשר צתוכו ותרא כתנת אחת חדשה וטובה ותקחה נשש ואיש לא ידע. ויהי
צלילה ההוא וחנינה אחותה הצתולה עוונדת צית אזיה ותחלום והנה שנמחה לקראתה
ותאמר לה מה זה ועל מה זה לא תשים עיניה תמר אחותה על חנה צתה להלצישה
צנקיות ולקרוק את שערך כנשפט הצנות, כי אננם וני אשר לקח את הכתנת,
הכתנת ישלם שצעתים, ותיקץ הנערה ותקפד את חלומה לרחל אמה, ותלך רחל
ציתה תמר צתה, ותאמר לה כי ראוי שתתן עינייה ולצה על היתומה, כי שנמחה
אמה אנש נגלתה לחנינה ותחרעם עונה על זאת, ועוד דצרה אליה על דבר כתנת
אחת לא ידעתי מה היא לאמר כי אשר לקחה לו, עמיד ליעול את שלו. ויהי אך
ינא ילא נפי רחל זכרון הכתנת, ונראי פני תמר נשתנו, ותאמר אל אמה שצי
נא לי צזה לסמור הצית עד אלך ואשאל לחנינה אחותי כל חוקן החלום, ותנשר
ותלך אל אחותה ותגד לה חנינה גם היא כדצרים האלה. ותען תמר ותאמר אמת
אחותי כי יום אתנוול לקחתי ונארגו הנחה כתנת, אך לא לעלמני לקחתיה כי אם
לעשותה לאישי, ועתה אם רע צעינייה תקח לה ולא אשלח צה יד, ותשצ תמר
ותסגור הארגו עד תגדל חנה היתומה, וצרוצ היונים היו כל הצגדים ונאכל לעש
ולקס: כה הגיד לי לדוני אזי וכה הגידה לי צרכה אחותו אשר שונעו הדצרים
באזניהם. וזאת שנית, אחרי אשר נשאת נרת אמי נוחה עדן לאדוני אזי ותשצ
עמו כעשרה ירחים ולא ברתה, וכזר היתה לאיש אשר שמים ושלש שנים ולא
ילדה לו, וכזר חמלו הנשים להוליא עליה שם רע כי עקרה היא, ויהי הלילה,
הוא ליל שנת, ויאמר אזי לאוני (והם לצדם על ננמחם צחד ונשכנס) הצה נא

ונשפוך שיחנו יחדו אל אל עליון הפוקד עקרות אולי יעשה עוננו ככל נפלאותיו אשר אשה את אמותנו והרית וילדת צנים, ויעשו כן ויתפללו יחדו לאלהי השמים, ואחר זה חזקיה אל אנרים, ויהי ציום השלישי זהיות הצקר ותצא צרכה אמות אזי אל אזי ואני ותאמר אליהם הגידו נא לי מה זה ועל מה זה התפללתם, כי צרוך אזינו אנש אמר אלי לאמר כי נשועה תפלתכם, וכי אנרים הרה (וכן היה, אלא שהפילה); ונני הגיד לצרכה שימה שצין איש לאשתו?

והשלישי והוא הנפלא ונכלם הוא החלום אשר חלם שלמה לולאמו אזי אמו של שלמה אזולאעפיא אשר אתך צעירך, שנעתמו נפי אבא אשר שנעו, צינני נעוריו חלה שלמה חולי כצד ויאריך חליו ואת"כ נרפא, אפס כי רצו תולאותיו ונטה ידו, ויהי הלילה ויחלום והנה איש אומר לו חננשה נוספריס, ועוד אומר לו שילך ויצדוק אלל נסתן השער ושם ינאל זהב אחד ויוליאוו צשחוק כלוטו, (Lotterie) וייקץ האיש וילך ויחפש על יד השער וינאל זהב וילך לתחו צשחוק כלוטו, וגלגלוח הנוספריס לעיר אודיני, כי עיר קטנה סנדניזל ולא היה שם חנות לדבר הזה,

וישנע והנה עבר יוננו ולא היה אפשר לשלוח עוד הנוספריס אל אודיני, כי הרלים של צידואר כבר נקעו ונזה, ויונהר האיש וישכור איש אחד ויריאוו אל Udine להציא שנה הנוספריס, ויחל למועד והנה גם אחד הנוספריס לא ילא, ויתנה האיש, ואולם הרבה יותר ונזה השחונם כראותו צפעס השניה כי גם חננשתם ילאו, ויאמר האיש אך נואלתי כי דחקתי את השעה, ואחרי שבער זמן נמשלוח הנוספריס ראוי היה לי להוחיל עד הפעם האחרת: וצין כך וצין כך נשאר העני צעניו.

עד פה אבא ולא חוקיף כי קלרה היריעה ונחכיל, ואולם פעם אחרת אם יתכוני ערדותי השב רוחי אגיד לך דעתי בצאור קצת החלונות האלה הלודקים, וימסיק לך לעת עתה לדעת כי איני ינן הנוכמישים ונייאוחם, ואמה שלום וכל אשר לך שלום כלל. ידיך אשר נאיהנחו לא יחדל עד"ל.

עריאסטי' ד' אדר כאסון

יתן לך כלבבך לפ"ק

28.

Schreiben des Herrn Loll an Herrn Luzzatto.

שחב"דל אל שדב"חל.

דצריך הראשונים, צענין החלונות הכאמנים, בגדילו את הכוסף ואת החשוקה צלני עד לנאלד לדעת ונוך השלמה הענין, והן הוחלמי לדניך, אצין עד

תצונותיך עד תחקור ונלין ותשלם הענין הגדול הזה ענין החלום אשר לא לחנם
תמרו עליו חז"ל שהוא א' נששים בנצואה, כי הנה אחרי התצונני צאגרתך הנני
יפתי להפליא על הדבר הזה הפלא ופלא, היש איפוא נזיאות לתלונות הבודקים?
כן הדבר הטיבותני, כי גם אתה כאלה הנואניינים צהם, עליהם אם כן יאמרו
חז"ל חלום א' נוס' בנצואה? יהיה כן. ואונם אני לא הצאתי אליך כי אם ראיות
ונחלונות ישראל זרע קדש, או ונהונקתעפים להנהגת ישראל הנונהגים בהשגחה
עליונה ונהשגחת שאר האומות כאשר בקש רוענו ונפלינו אני ועמך וכל העם
אשר על פני האדמה, וזאת הקבלה צביאור הכחוז הזה כי בקש שלא תשרה שכינה
על אומות העולם ונעמך לו בתשובת גם את הדבר הזה אשר דברת לעשה (אם
לא איפוא נני היא, אם לא אתה, אשר יכרם אלי צפי' ונפיק בהצנת הסקוקים
הקשים האלה עד ופני לא יראו), ואיך תחול ח"כ הנצואה על עובדי הצעל? אך
איך צזה גדל תנייחתי, כי הלא אתה הוא ידך נפשי, אתה הוא היודע לתשוב
ונחשנות, בהכונתך ובחצונתך עשית לך חיל ונחשנות חדשות נכונות ונכונות לנצין,
כי הנאני וישרה צעיני ונאד ונחשנתך אשר חשצת על השגחת האל על ונקרי צני
האדם, כי צודאי יהיו לה חקים ונשפטים לדיקים, וכאשר אנשים חקרי לצ
יתקורו חיקור אחר חיקור עליהם, איך ונן הננוע שידעו ויכירו ונקלמם אם לא
כלם, וכשיג גם כן עם זה שרש התלונות הבודק' כי אם ישנם, לא יהיו צלי ספק
כי אם חלק ונהשגחת האל על צרואיו, על כן לא חתונה אם גם על עובדי אלילים
האל הטוב יטה חסדו אחר שרולה צחייהם וצקיונם, וישלח ונלשך פניו להושיעם
בהשגחתו ובחונולתו על כל צער, יזהירם וילילם ונכל לרה, גם צדרך טבעי, גם
צנציאים גם בחלונות, כי הכל ונעשה ידיו. אך התנויה הגדולה, אשר כללתי
נשאה, היא, איך ידבר האלבים על ידי האלילים ענאם? נני זאת וניכרוה
וריעותיהם כיולא צה, אשר תדענה העמידות? וננה כחן כי תוכלנה להזהיר ולהליל
איש ונרעמו? הרוואה אתה צדצרי קלת ונחנני ישראל כי השפיע האל הקדוש שנוץ
ונכחו הצצ"ת לצד האחר הנונגד אל גד הקדש? ואם תשיצני, ימפיק לאל הטוב
החם אפילו על נפש אתה ונעובדי זולתו, שהנשם הטיח תהיה כזהרת ע"י החלום,
וננה לו אם דמיונות האיש ההוא וננעיים וננראים לו כי האליל אשר בהקיץ תמיד
לנגד עיניו, ואליו פונות כל ונחשצותיו, ונזהיר אותו. גם צזה לא אצמר, כי זה
יהיה נגד ונדת האונת חותמו של הקצ"ה, אשר יודיע דבר אונת בהחזיק דבר
שקר, וכותן יד לתעלים.

וגם על כל החלונות הבודקים בכלל יקשה לי, כי הלא הרבה וננה הם לא
לעזר ולא להועיל לחולנייהם, כי נני יוכל לתקן את אשר נגזר, ולמה ח"כ הנושגיה
העליון יודיע דבריו על חנם, וכמה וננה הם ונעניינים נקלי הנקלים שלא יוסיף

ולא יגרע מלאונה היות הדבר הסוף צעלם, על אמת כונה וכה הודעו מתחלה, כאשר קרה לי כזה הרבה פעמים ולא אספרם אליך, שלא להאריך בדברי הצל. והנה על פי הדברים האלה יר נחשבות לצי כמעט יפחני לאמר כי כל החלומות הצל הנה נעשה תעתועים, ואם נראה א' ואלף אלפי אלפים המתקיימים, ונקרה הוא היה להם, כי זהו כולם נפעל הדמיון, כאשר לא יכריחו ולא יודיעו אונת הדבר הנחלם, כן אי אפשר להיות צחם למוע לעולם הולא ונקרה הדבר ההוא, ודבר כזה יקרה גם בהקיץ, וקרה לי שנה שעברה צום סורים ששחקתי ומספר 26 בלונדון שני תרגומי הדו יפים, וצעת הולאת הגורל אמרתי דרך לחוק לתינוק קטן המוליד: זכור כי אתה תלמידי, ומייב אתה לשמוע צקולי, והכני מלך שתוליד ומספר הכ"ו, והסיצ התינוק אנכי אעשה כדצדך. ויצללו המספרים הטיצ צפני קהל ועדה, ואח"כ ויוטע הנער את ידו לתוך התצה הקגורה, בלא ראות, ויקיים את דברו ויוליד את ומספר הכ"ו, ויהי לפלא צעיני כל העם, ואני הכותתי הסודיים.

והנה כמעט הייתי נחזיק בדעת הזה שאין חלומות לודקים צעלם, אלא ונקרה, לולי התורה הקדושה אשר תחילצ ננגד ותקיים אונת החלומות על ידי ההשגחה, ולולא האונתי לראות צמוצ הקירותך בקרב ימים נעטיים.

סוף דבר, על כל זה השצתי ומקמתי, יגעתי ולא ונלאתי, ואשתמום על הנראה ואין וציון.

ושמחה ושלום יוסיפו לך.

גוריציאה צום אסתר, הרצים יצאו דחפם לפ"ק.

אברהם הנאמן שחב"דל.

29.

Schreiben des Herrn S. D. Luzzatto an Herrn Loll.

עדב"ח אל שחב"דל שלום.

ומהאנה אשר צינך וצין ידידנו היקר יש"ר לא נסמרו (אחשוז) ננגד עיניך המקירות הענוקות הטורדות אותי לעת עתה, וקלחת לעוני אם אמרתי עד כה לשלם לך את כדרי, ואונת אגיד לך כי השצתי לעשות כחרטומי לבוכדנלך, להסויל עד די עדנא ישמח, אולי יסור הדבר נלנצך, ולא יזכר ולא יפקד עוד.

ועתה כראותי כי תחלתי נכזזה, כי עודך נחזיק בשאלתך אשר הקשית לשאלו, ולא תנוח ולא תשקוט עד תמלא פסך דבר, וארא כי להפטר בלא כלום אי אפשר, ואיך אשיב את פני אחד מידידי הקדמונים? לכן הנני פונה וכל עסקי לתת את שאלתך ולעשות את בקשתך. אך טרם החלי להגיד לך רעיוני לבני צביאור מהות החלומות הנודקים, וניי הוא הפועל אותם, עוד חלום אחד אליגה נא לפניך תחלה, אשר אנה אלהים לידי צינים שעצרו. פלוריימון די ריימון, אחד מנשיאי העדה קרואי מועד אנשי שם צעיר צורדו אשר בארץ לרפת (הציא דבריו מורכבי צערך Puis) כתב באחד מכתביו דברו על החכם הדרשן קליימנט דו פויי כדברים האלה לאמר: ראיתי להגיד צמקום הזה, ודמעתו על לחיי, דבר זה אשר נהיה ימים מועטים לפני מותו (שנת השכ"ח). עודנו החכם הזה דורש עוד לעמו בתוך קהל ועדה על אודות יום המות ויום הדין וג"ע וגיחנס, קרה הדבר כי הוולף הנכבד והחכם לה — קור היה יסן על מותו, ויחלום והנה הדרשן הזה לקצרות יוצל, ויתאבל עליו בחלומו ויבך ובתוך החלום היה נחמר את מלצת קצורתו. וייקץ הוולף והוא צוכה וינחר ויכתוב את הסירים אשר חזר בחלומו, ואמר כן צא אל הבית אשר החכם דורש צו, ויגד לנו את חלומו ויראנו את סיריו, והדרשן צריא אולם דורש דבר עז ותעלומות, ושפתיו יזרו אמרי נעם על דבר יקר תפארת הכלמי הנלתיית אשר בגן עדן, ולא היו ימים מועטים והוא נקרא אל השמים לראות צעוצת צמירי ה'. אם יתישב בלבך כי כל זה וכיוצא בו נוקרה בעלמא, ולא תראה צה פעולת פועל וכוונת נוכין, חדל ויהי אלהים עעך. אפס כי אני לא כן אדמה ולבני לא כן יחשוב, כי קצר כח רפיה ידיים נאחד נאחד הוא הנקרה צעיני, ואניח הסצרה הנחנגדת, לנחלה למכחישים מליאות היוצא, אשר צעיניהם לא יבזר מן הנקרה כל דבר. ועתה הנה אנכי צא אליך בעוצי הענין, ואומר, כי החלומות האלה העוצרים ונהלאה לבזול הדמיון, לא יהיה הפועל אותם אלא אם היוצא ימע' בגזרתו, אם נפשות המתיים, ואם צריאות אחרות רומניות. והנה נא היות הפועל החלומות האלה האל בצבדו ובעלמו והיותו להם הסבה הקרובה, הוא דבר בלתי נתישב לבני כלל, כי אמנם (כאשר גם אתה ידידי באגרתך האחרונה היטבת לראות והיטבת להקשות) אם היו החלומות הללו נעשה ידי היוצא צרכונו הפשוט, הנה יהיו כלם נעשה נסים ואמת ונודרות הנבואה, והדבר ידוע כי לא יהיו הנסים והנבואות אלא לתכלית נכבדת וגדולה נאחד, ואף כי לאנשים שאינם ראויים כלל לנבואה, ואף כי בזמן הזה שאנו עוונדים בהסתר נסים, ואף כי אלל האמונת העוצדות חלילים; והנה אנחנו רואים רוב החלומות האלה היוצא לתכלית קלה וגרועה, ולפעמים ללא תכלית וללא תועלת, כי נה הועילה ליוסף בן כפתלי קדימתו ידיעתו צניחת אציו עשר שעות או יותר? וכן מדין על שאריתם, כי אינם לא כלם ולא רובם נועין חלומות יוסף ופרעה וקריסיו.

אשר היו באונת גזל האלהים, ונגזרים בגזרתו צדעת וצחכמה לתכלית עלוונה
 וכן היות קצת החלונות האלה נפשות הונתים לא יקובל לדעתי ולא יתכן
 צעיני, כי לא אלונין היות הנשמות נשועטות בכל הארץ, אבל שהן נחות ומתענגות
 או קובלות עונשם צמקומן השמור להן. הלא תראה שמואל הנביא שאמר למה
 הרגזתני להעלות אותי, הרי כי צהקראו לצל לדבר עם החיים לער היה לו להניח
 ונקום ונחמתו, ואם היה שט צאיר לא היה לו רוגז צזה כלל. ואם תמלא לומר
 כי אונס אם נפש הנביא לא היתה נשועטת בארץ, אבל נפשות אחרות יתכן
 שתהיינה נעות ונדות אלה ואלה, אענה אף אני כי לא אדע הייחיה כדבר הזה,
 אלא שאם הדבר כן הוא הנה לא אוכל להצין מתיבין תדענה א"כ העתידות, כי
 אונס שתהיינה צמקותן לעלות השמימה ולרדת נושם על פני תצל ארלה כרונן,
 לא יתישב אלני צמס פנים.

לא נשאר א"כ אלא שיהיה הפועל לחלונות האלה הודקים הם צריאות
 אחרות רוחניות, אבל נני הן ומה עינן? הסכת ושמע. כבר ידעת ידידי כמה אני
 נושאין בהשגחה הפרטית על כל אחד ואחד ומצני אדם, ועל כל אחד ואחד ומאורעיו
 ופגעיו, אין נסתר ונשגחה ה'. גם ידעת זה כציר האוונה אשר לי צעיני הטובות
 והרעות, כי אלונין היותן כלן שקולות לכל איש ואיש אלה לענת אלה, עד יעלה
 כל איש ואיש צמקסר יוני חיו ונחלה טובות ונחלה רעות, אין חסר אין יתר
 ומה צמכל כי שקול יסקל כצבף ומזונים, וכבר ידעת שירתי:

כל נבראיו ברך מלך כל מלך

ויחלק אל כלם ענג ונגע

צוה כי לא יסבול עני והלך

יותר מאיש עשיר רעה ופגע

גור כי רש ודל גם שר הפלך

לא יבכיון לא יצחקון כל רגע

עליון בתבונתו נטה משקולת

נגע וענג עמר לגלגלת

אפק כי כמו שהוא נשורסם כי ונלכותא דרקיעא ענין ונלכותא דארעא, הנה גם
 אני לא אלונין שיהיה היוכל צרוך הוא כצדו וצעלמו ונשגית על קורות איש ואיש
 ועל כל אחת ומתועותיו הקטנות, אבל אמשז שתהיה השגחתו הפרטית הזאת
 נשלטת על ידי נשרתיו עושי לכונו, ויפקד הונלך העליון פקידים לשמור ונלעדי
 גבר ניום הולדו עד יום ונחמו, לונען תהיין טובותיו שקולות כנגד רעותיו צמננס.
 אונס לא ונלתי יכלת ה' להשגית על כל יוריו צלא אונעות ונלכאים ושלמים
 אמשז אני כזאת, אבל אלונין כי כן גזרה חכמתו להפקיד פקידים לעשות שליחותו,
 גם כי אלנלא היה רוזה לא הונלך להם כלל. והדבר אשר הביאני לידי אונסה זו,

הוא כי הנה פעמים רבות ראיתי צעירי דצרים הנוסלים צוקרה שלא חשלוט בהם התחכמות אדם, כי באמת לא צוקרה הנה אצל נתגלגלו צכוונת מכויץ נעלם ומאמתו לתכלית עוצה או רעה, ועל כן גזרתי כי יש ויש על כל פנים על כל ונלעדי גצר ונשגיח נקטר, אצל ראיתי גם כן לפעמים ווקרים הנראים צתחלתם כמקוצצים לתכלית עוצה, ולצקוף לא יועילו ולא יגילו מאומה והיו בלא היו, כנעשה חלומו של ר' שלמה וכנעשה שני הצרים אשר צא האחד לעקוף לרעהו צחלוט הליכה סיגילתו ממות ולא הועיל לו כלום, וע"כ גזרתי כי פועל ההשגחה הזאת איננו היו"ר צ"ה אשר לא יצטר מומנו דצר, אצל הם שליחים צעלי כח צעל תכלית, ישתדלו לפעמים להועיל לאדם, ולא תעלה צידם.

ואולם אמונת האמנעיים האלה שלוחי ההשגחה היא אמונה מקוצלת אלל האמונות כלן, אחת מהנה לא נעדרה. הבוים הקדמונים מהיכן ננשכו לעצודת הצעלים אם לא מהיותם ונאמינים צנליאות האמנעיים? ראה כנה האמונה הזאת עתיקה אחרי אשר קדונה לעצודת האלילים. ועולם נטיית אצותינו דור אחר דור לעצודת האלילים הלא יורה כי אין יקודתה על אצני תהו, כאשר ידונה היום הזה לעירי הסנון המושצים את קדמונינו כפתאים ונשוגעים. והכשרים והקסידים צקדמונינו הלא גם הנה קיינו וקצלו נליאות האמנעיים, כנה שאמר דוד הודו לאלהי האלהים, וכונה רצים, ויתרו כשצא לחקות תחת כנפי השכינה אונר עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים, ולא אונר לו חתנו הק כי לא להזכיר צסם אלהים אחרים, ונה לי עוד? והתורה כלה מלחה ומספרי מלכאים, ואין מלאך אלא שליח ואמנעי. והחכמים הזכירו פעמים אין ומספר כי לכל אומה שר וניחד, וכן נראה ומצרי דניאל, והרא"צ צע עם סיון י"א: כי כאשר יש פקידים על כל גוי כן יש על כל אים, והסך זה, וזו היא הנולחונה. והחכמים אונרו (טצת קי"ע) שני מלכאי הסרת ומלווין לו לאדם צע"ס. היונים והרומניים היו ונאמינים צנליאות ומלאך פרטי הנונונה על כל אחד ואחד ומצני אדם ונשגיח על כל הנוולאות אותם. סוקרטי אשר לא היה לא חויל ולא מנעם, היה אונר שהיה לו ומלאך הנוגיד לו לפעמים הנקמרות והעחידות, וכצר אונרו עליו כי ננפעים רצים הנכונים לצא עליו נולט על ידי זה. וכן הוגד לנו על צרוטוס כי פעם אחת צצצתו צציתו יחידי, אים נראה חלוו גדול הקווה מואד, ונראתו שחור ושערו פרוע, וישאלהו צרוטוס וני אתה ונה תצקם, ויאונר לו אני ומלאך רע סך, וצקרב היונים תראה אותי צסדה פיליפי, ולא היו יונים ונעטים ויסול צרוטוס צחרצ צנוקוס אשר נאונר לו. ועוד ננעשים אחרים כאלה אלל הקדמונים. וגם ציונים האלה הנה הנוכרים גם הם ומקיינים נליאות הנוללך הסונר, הנויחד לכל אים ואים.

ואחרי הדצרים והאונת האלה הנה לפיך ומשצתי אשר משצתי ואמונתי

אשר אני נואנין צלומת וכלצב שלם, עד אשר יישר לפני האלהים להאיר עיני
 ולהורות לפני אחרת טובה ונונה: קמה ועיניך שים עליה.
 חששו כי לכל אחד ואחד מוצני אדם פקד ה' שני מלאכים הושגיחים עליו
 ויום הולדו עד יום מותו, אחד לטובה ואחד לרעה, אחד מלאך טוב או מלא
 עו, ואחד מלאך רע ונוזל רע, וכח שניהם שוה, ועל ידי שניהם יהיו יוני אדם
 אשר חי ונעורצים צלומים ונחלה ענג ונחלה נגע. הם העוונדים צפקודת גזרה
 ונעל גזרה להשגיח צעין פקודה על ונעדי גזר, הנה הנושעים צחשצון מלומלם
 רגעי שנחתו ורגעי יגורו, הנה השוקלים צלומי ונשפט השנחה והחוגה, והנה
 אשר שמו צפיק צפורים שעצר הדצר אשר דצרת לתלמידך, לנען הוסיף על
 שנחתך השיעור הקל הוא אשר היה ראוי לפי חשצונם; הם צעלי החלומות
 הנוצחילים, הנועליצים את האדם, והנה צעלי החלומות הנודקים, הנולילים אותו
 ונן הפגעים, או הנוחדסים עליו טובה ושנחה גדולה או קטנה. ואלה הם גם כן
 הפועלים ונעשי הכשפים וכל הדומה להם. המלאכים האלה הושגיחים על כל
 אחד ואחד מוצני אדם, כלם כחם שוה, אין ציד אחד מהם להחצב על האחר,
 ע"כ לא ילעו להיטיב לאדם צענין שינשך ונונו היזק לזולתו, וזו סבת הקיפור
 הנראה צפעולותם, כי לא אלהים הנה, גם כי לפעמים יחקן ג"כ שימתיקו סוד
 זה עם זה ונלאכו של ראובן עם ונלאכו של שמעון, ויסקינוו שניהם צעלה אחת
 ולהיטיב לזה ולהרע לזה, כפי הראוי לאיש איש ונהם, לפי חשצון אשר צידם,
 לפעמים תחשטע ונושלחם על עדה גדולה ג"כ ועל הגוי כלו, ועל שנים ושלשה
 עוננים או יותר, וזה לא יהיה רק בגזרת עירין וצנאנור קדישין, הלא הנה
 השרים העליונים הגזורים עליהם, הנועונים על כל עם ועם.

דבר אחד ונאלף אליה נא לפניך לדוגנח על הגלגולים הנראים כנוקריים
 והנה ונקוצים מידי המלאכים האלה. ציום כ"ו לחדש טבת שנת התק"פא
 החלותי ללמוד תורה לצני צכורי אהרן יוסף (ראנדעגער). ידוע ידעת כי כל
 ונלאכה ואם היא הקלה שצקלות, תכבד על הנותחילים זה, עד אשר יתרגלו
 צעזודה ותהיה להם כשחוק. גם אני ציונים ההם כאשר לא נסיתי צנלאכת ללמוד
 לאחרים, הייתי ונקדים לחזור ציני לצין עלוני נדי יום ציונו הנצואה אשר הייתי
 עתיד לצאר אל הנער ציום ההוא. ויהי ציום השלישי ואני הייתי עתיד לצאר אל
 הנער נצואת ישעיה אשר צכלל דצריה להשתחוות לחפור פרות ולעטלפים,
 וכשהסתכלתי זה ציני לצין עלוני גנרתי דדעתי כי פירוש הכחוצ כך הוא; שישליך
 האדם את אלילי כספו ואת אלילי זהבו וילך להשתחוות לא לאליליו אצל לאותם
 צעלי חיים הנוצצים והנוחקים החופרים חפירות צקרקע, והכוונה שישפיל גאותו
 ויצא צנקרות הלורים כמו שהנציא ונשרט והולך; וכל זה כצב התישצ צלצי היטב,
 וגם התישצ צלצי היות ונלת חפרפרות שם לצעל חיים ונה, החופר חפירות צקרקע,

רק בזאת הייתי נצרך, והוא לדעת ונה שם הסיה שהיא בלשון לעז, כי אננם הייתי מתרגם אל הנער את הנקרא בלעז כנהוג, ולא היה ככון לומר לתלמידי ציום השלישי הנלה הזאת לא ידעתי תרגומה; וגם כי ידעתי כי יש לועזים אותה talpa, לא היה הדבר צרור אללי שתהיה העל"פה חופרת חפירות צקרקע ובקשתי בכל ספרי ולא ננלתי דבר, והייתי נצרך הרבה ונאלד. ויקר נקרה ואלא לחנות אלישע בן אלישע לקנות חצק, ויתן לי אלישע את האצק בחוך דף אחד מן ספר גדול בחכמת הטבע צקדר אלף בית, ונה היה הדבר הנפורש דף ההוא? Talpa, והיה כתוב בו כי עלפיו עשויות באופן שהוא נראה כמוכן ומזומן מן הטבע לחפור חפירות צקרקע. וכנה ספרים אחרים היו לפני אלישע בשעה שהיה ולא נתן לי אלא מן הספר הזה, וכנה דפים היו לו מן הספר ההוא ולא נתן לי אלא הדף ההוא. ואשר צעיני יפלא הפלא ופלא, הוא כי יותר נשצוב אחד קודם לכן כצר נתן לי אלישע את האצק בחוך דף אחד מן הספר ההוא צעלמו והיה כתוב בו Talco, וגם דף הזה אשר היה כתוב בו Talpa היו בו דצרים ונענין העלקו, א"כ שני הדפים אשר נתן לי אחד ונהם היום ואחד ונהם כעשרה יונים קודם לכן, שני דפים הקרובים זה לזה היו, ואולי ג"כ תכופים זה לזה, ואיך נפל הנקרה ונשמר הדף ההוא בחנותו כעשרה יונים, ולא נתן בו אצק לאדם אחר, והמתין לחתו לי לצדי, וציום ההוא דווקא אשר הייתי נריך לו, והוא לא ידע ונה היה כתוב בו, ואף כי שאני נריך לו. ראה זה נקרה גדול מן הנקרה אשר קרה לך צנמסר הכ"ו, אפס כי לא נקרה, כי ונהנאלך הטוב היתה נקצה. וכנה וכנה נקרים כאלה קרו לי ציוני, ראיתי צהם אלצע אלהים הנקרה את החמוקים בצרוע וננרק נרופים אשר לא יעלו על לב לעולם, לעשות יקר וגדולה לאיש אשר הוא חפץ ציקרו, ונצלי סירים הוא את ידו ואת רגלו כלל. ונפלאות מכל אשר ראיתי צעלמי ראיתי ואני רואה יום יום בחלנוידי חציצי אשר הדצקתי אלי כאזור להכניסו בחדרי התורה והחכמה כאשר נוני ה' אלהי * אשר רק על ידי כנה וכנה גבולים רחוקים וזרים ונאלד נתקרה תחת כנפי השכינה, לנען יהיה אם כה יאמר ה' עמוד החוך אשר בית ישראל ככון עליו, וצכמה גבולים ונגבולים שונים ה' סוונך ידו יום יום לחזק את לבו לעצודתו, צל תרפינה ידיו וצרכיו לא תכרענה תחת נמשא הנווד כי כצר ותחת נמשא הדלות כי קשתה * ונה גדלו ונעשיך ה'! ונאלד עונקו ונחשצותיך: אל יצטו קוייך ה' אלהים לצאות! אל יכלמו ונצקשיך אלהי ישראל!

רבות אוכל להאריך בצרעיים הנקתעפים ונאמונתי זאת אשר האננתי, ודי

* ר"ל כנאמרה ז"ל מה אני צחנס אף אהם צחנס, והוא שח"ל, עיין צ"ה חק"א, עמוד קנ"א עד ק"ס.

זוה לעת עתה, כי חולי גם הכלל כלו יהיה לך לזר, ולמה ארחיב סה בכל פרטיו?

אע"פ שתחנתי לך שתי אגרות על אודות החלומות, אל תחשוב שיהיה לצי יפתה אחר חלומותיו של רנה"ר, על דבר שארית עשרת השבועים אשר צאריך קושין, ומכל מקום לכשאראה ספריהם נחכים להם.

אם תחשוב לי, ופיל אני תחנתי לפניך ידידי לחוות אף אתה דעך לי צענין המדעות אשר כתנתי לדידכו יש"ר צענין שירי הקדש. ושלוס רב לך ולרעיתך היקרה, ולכל בני ביתך.

טריאקטי, כ"א אדר שני, התק"ל.

ידיך שד"ל.

30.

Schreiben des Herrn Reggio an Herrn Ignaz Blumenfeld in Triest.

לידידי היקר הנצטד בקירות לבי הר"ר יצחק בלומענפעלד יחיה שלום!

אף כי רחק מונני ומקום מושבך מניד קרוב אתה צכליותי, כי אכני ידעתי את טובה לצדך ואת משקך אשר השקת צי לא צלדקתי רק צנדצתך, גם ראיתי כי רוב מקחך ומרכולתך לא מונעוך מלעגוב על הסכונה ועל משחריה, לכן דצקה נפסי אחרך כל הימים, ועתה קום נא ומודד צצכלך אם תוכל לשער את גודל הנושט אשר ששתי צקראי מוחך ומכתך ומחמול שלשום כי ירוד ירדת אל הסוק אשר צעיר Sinigaglia והיה כי תפנה מושט לשוב אל ביתך לשלוס תקוב לעירי להראות לי פניך כראות פני אהב צאנן ומרלני. כמה אשנח צצצרתך כי טובים דודיק מייך! משר נא לצנע את מועשיך ומקוב מנחמני צקצצתך כי כפי פרושות למצקך צנפס חפלה. ואת אשר שאלת מונני איזה דפים מן הס' אגרות יש"ר נפלאתי איך הגיע לאזניך זה הדבר טרם הגלותו לעיני העדה, כי גם אני לא ידעתי מזה רק זה ימים, אך אין צידי עתה לנוללות חפנך כי לא מנולל אחי גם דף אחד מוננו והנכו כעת תחת יד הנודפים הנחעסק להולילאו לאור והוא הצטימני לכלותו צעוד שצוב או שצובים, אשר על כן אקוב כי ציום צואך אלי מנולל אללי איזה העמקות מוננו ואלו תוכל לראות את הכשום צו, וס' יהיה צצצרך וינליח דרכך ועסקך וינחה אותך אל מוח חפנך לשלוס כחשוקת רעך הננפס לראותך יש"ר.

הכותב והחותם פה גערץ צי"א לתמוז ס' התק"ל.

31.

Schreiben des Herrn Regglo an Herrn Ignaz Blumenfeld in
Triest.

לכבוד המשביל והגבון ידידי ורעי הגאון הר"ר יצחק בלומענפעלד יהיה שלום!
זהגיע פה ונכתבך הנעים מיום כ"ז לחמש העבר לא הייתי צייתי יען
הוכרתי לישא רגלי אל פני השדה לאסוף תצות החטים כוננהגי ציוני הקליד,
ועתה אצא לתת לך ונענה (כי ניד אחרי טובי נשם ונעונוי איהו ונלאכות ונלשטיצ
לך עד היום) ונאלד אשונח כשונעי כי ילאת לקוצ בערי איטאליאה הנחנודות לראות
נפלאות הנודינה הנזכרת כגן ה' והנלאה כל טוב, אשר זה אוח נאמן על טוב
טעמן ועל יוקר נפטך הנחפעלת ונכל דבר טוב וערכ ומועיל.

ועל אודות אגרות הנוללה אשר שאלת וננני להנולץ צקן בעדך אלל
נכזדי ארץ צכל הערים אשר תצא אליהן, ידוע תדע כי נועט נזעיר הוא נוספר
אורחי צכל הנודינה הדיא צאשר רוצ תוסציה רק אכטי נוספר הנה ואין להם עסק
צלמודים, ונלצד כי אינך לריך להנוללה כזאת אללם, יען בעלי נוספר הנה וננקבלים
כל אורה צקצר פנים יפות ולכל אשר תחסון לראות ולצדוק צגנוי סגולותיהם
יהיו לך לעזר וילכו לנגדך, אך על כל פנים די לך להראות להם נכתצי זה כי
וננו יראו עהרת נחשצותיך ותכלית נוצוקטך הנכזד אשר לא יציע אל צלע כסף
רק להכחצת גבולות הנדע, והיה זה לך לנולץ טוב אליהם לצעצור ינשרו לנוללות
ונשאלות לצבך צכל אשר תכסוף. לא אכזיר עוד ונלים צכתצ כי עיני נישלות ליום
צואך הנה ואז אדצרה שלום צך בהכחצת הדצור על כל ענין וענין. ה' ילליח
דרכך ויגיעך לשלום אל סיק אהבך יש"ר.

סכותצ והחומם פה גערץ בעשירי לחמישי ט' החק"ל.

32.

Schreiben des Herrn Dr. Gelger in Breslau an Herrn Ignaz
Blumenfeld in Wien.

אל כבוד הר"ר יצחק בלומענפעלד שלום!

צרוך טעמן כי עם אהבתיך לשפת עבר ידעת לכזדה צכצוד האונת ולא
הלצטתה צגדי חנודות לנראה אשר צאונת קרועות ונעוללות, חונלת עלינו ולא
העצרת על ראשנו וני הסירים ולעג הנליות להג הרצה ויגיעת צטר, הנשחיתים
את הוד יפי הלשון הנקירים את טענה ונשיגים את ריחה, כי הסירים חחדשים
לא יחיו רוח שפת עבר ואף לא הנליות הנזכרות צכל פנה ועצר, והשפת העצריה

דע כי הונקדקים לפני ר' יוסף קמחי לא ידעו לזה מההפסד צין תנועות
 גדולות לקטנות כי אם ונוו שצעה ונלכים ושוא ויהי להם חירק גדול וקטן תנועה
 אחת גם ונלחפוס (או שורק) וקצוץ וכן גם קמץ גדול וחטוף אם גם הצדילו צין
 שני הקמנים האלה להיות השני רק תולדת החולם. הכה ידעו סיגית התכונות
 הונדילות צין ונלך לנלך כי יצוא לרוב הדגש אחרי הפתח והקבול ויהיה לזר אחרי
 הקמץ הכחז והלכי וכדומה, אך לא מפני שאלה הם תנועות גדולות ואלה קטנות
 כ"א כל תנועה ותנועה כפי תכונתה הנייחדת לה, ונחוצר עם זה לא פנו לחוק
 כי השוא אשר יצוא אחרי הקמץ והחולם והשורק והלכי והחירק עם יו"ד מפני זה
 לזר יהיה נע והפסוד הוא כי צפירוש אמרו כי גם שוא כזה יקוץ והסיגו על
 המשורקים הנוניעים שואים כאלה כאשר הסיג יסיג כאל"ע צפסרו לחות את
 המשורק הגדול ר' שלמה צן גצירול צמטצו צטירו ונלח תשובי לתנועה ויתח והיא
 צעיכיו רק שתי תנועות, וזה לך נפתח יפתח שיערים הצעה הקגורים צעד קוראים
 רבים צפפרי הונקדקים הקדמונים. ונקור הצצה הזו הוא כי הונקדקים השוכנים
 בארלות הערב לא ידעו נחתך וצטעא לשון ארלם רק שלש הצרות אשר יקרא אותן
 הכוזרי: פתיחה וקניינה וצצר ונכללו תחתן הונלכים השצעה אשר ונוו והצרת כל
 תנועה ונשונה ונצרתה אם גם צנות הצרה כוללת דוונות הן צונצטא. לא כן ר'
 יוסף קמחי. הוא נולד או גדל והיה לאיש בארלות הנולדים וישמע צונצטא ארץ
 סרובינא כמו צכל ארלות הגויים אשר לשונם תולדת לשון רוני הצרת חנש
 תנועות, הלא הכה a, e, i, o, u ויקס ויחפש גם צלשון עצה וינלח כי גם צה
 חנש הסצרות האלה, ארצע וכן כפולות בתנועות ונשונות וכן פתח וקמץ קבול
 ולכי קמץ חטוף וחולם (שלשתן לפי צנצטא הספרדים) ונלחפוס או שורק עם
 קצוץ ויהי לו לאות כי גם החמישי הוא המירק כפול הוא צצואו עם יו"ד וצלתו.
 והנה עוד מלא צפפת ארלו הפסד אשר ליוכים וכוניים צין תנועות גדולות לקטנות
 תלד עלמן לא ונלד תכיפת האותיות ולא ונלד נגינת הונלח ויגזר אוונר כי כן גם
 תכונת שפת הקדש, על כן קס ויחדש את הסצלה הזה לאונר כי גם לל עצה
 חנש הצרות (לא שלש כאשר חטצו הונקדקים הערביים) ונהן תחשעפנה עשר
 תנועות (לא שצעה ונלכים כנאונר הראשונים) גדולה וקטנה לכל הצרה והצרה
 ואחרי הקטנה יצוא דגש או שוא נח והגדולה חטצ לצדה כי נחה צחורה על כן
 לא ידגשו אחריה ויניעו כל שוא ונלצד היונאים על ידי כללים מיוחדים או על
 דרך זרות. וכל הונקדקים אשר צאו אחריה הלכו צעקצותיו כי נכו ללכת צאלה
 ולנודו דקדוק הלשון רק ונחתך ספריו וספרי צניו ר' משה ור' דוד. צוא וראה
 כמה גדלה כמו של ר' יוסף קמחי עד כי נשכח זכר הדקדוק הין ונפלאו כמה
 חכמים על דברי הראשונים צדצם על דגש ושוא דצרים זרים צעיכוסם. אין פה
 המקום להכריע אם דרך ר' יוסף קמחי היא דרך קלולה אם לא כי ללשוננו

הקדושה יש תכונה ניוחדת לא יתערב זה זר ואין למדין עליה ונלשונות אחרות
וצפרט ונלשונות אשר נוגע אחר ילאו, רק לפעיר צאתי כי נעשה ר' יוסף עשה
רושם הניכר אם גם ספרו לא נקצע צדפוס.

גם הוא היה הראשון אשר סדר את משקלי השמות אחד לאחד כאשר העיד
עליו בנו הרד"ק והלך בכתיו, הוא לנד דעת כי הוספת וי"ו נו"ן צסוף השם
הוא קינון ההקטנה כמו אישון וכן איש והוצאו גם דצרוי אלה צספרי הרד"ק, גם
חקר אחרי הזרות אשר ננאלו צפעלים ויגע לצחקן ולהרצה סלל לו דרך אחת
נוכל אשר היו לפניו כאשר ננאלו דצרוי צספרי צנו הנזכר. עוד היטיב להשכיל
ולשים עין פקוטה על דצרי התפלה וסירי הנושוררים ועל הלשון השגורה צפי
האנשים וצפרט צפי לוונדי התלמוד אם הם כפי חקי הלשון כאשר כצ קדומו
צזה רצנו יונה צעל ס' הרקמה. הנה כי כן דצרוי צהקדמותו לס' הזכרון (כ"ו)
נייכך דף ק"א א' וצ'): ועל אחת כונה וכוונה יש חוצה עלינו לדקק בלשוננו,
ולתלמח הגיוני תורתנו, שהם דצרי אלהים חיים, וס לא נעעה צת פלו תינו,
ולא נשגה בצינויותינו וכו' ע"כ, על כן לא סר ונלעורר על שגיאות
כאלה כמו על מלת ונקח (כ"י ק"ד א') צדצרו על שרש לקח וז"ל: והשם
ויונו ונקח שומד הנו"ס צחירק והקו"ף צדגש צעצור הלנ"ד ודינו ונקח צפלק
עשכן ונקדש, ויתכן לוונר ונקח . . . צסקל ונטע דינו ונטע . . .

והאוונר ונקח צקגול טעות הוא צידו לפי שישקלנו צסקל ונקח מהנו"ס צו שורש
ונו"ס ונקח תוספת ע"כ (ודונוים לו דצרי הרצ ר' אפרים הוצאו צמדרש שנואל
סוף פ"ד דאצות), וכוונתו על מלת תשצמות וז"ל (כ"י ק"ה א'): ולא יתכן
לוונר בלשון עצמי תי"ו ואחריו וי"ו אלא צאותם שהם ונחלי הפ"א [א"א הר"ר
יוסף קורט לפעלים אשר יש להם אות אינו נראה תנויד כ"א פעם נוסל ופעם
נחתלק עם אחר אשר יקראו הראשונים עלולים והאחרונים נחים או חקרים,
יקראו הוא להם ונחלים כלו' כי הם נווכים צנוחלים, ועל כן יאונר פה כי רק
השמות אשר הם נוגע ונחלי הפ"א הם נחיי פ"י (או פ"ו) יצואו צתי"ו וי"ו
צראשם כמו חולדה תולאק ואחרים צנווהם, אך היות תי"ו וי"ו נוסף צראש הנולה
על שרש שלם זר צצנינו] על כן טעה האונר ונהולל צתושצמות כי דינו ויושמו
תשצמות התי"ו צחירק צסקל תפארת וא' ונחכני התלמוד שאלנו לפי חונו ונה
ענין כי ראיתי בתלמוד ירושלמי תושצמות קסר וי"ו וחירק תחת התי"ו ע"כ [א"א
א"כ היה לפנים חלמוד ירושלמי ונוקד !], גם על חיקוד ונחמות שם עינו
(כ"י ק"ס צ') ונטה ונדרך הקריאה השגורה צמשצו כי שם ונחה בגזר ון נחה
ודינו צקצוך ונחמות הנו"ס צחירק והנו"ן צשווא וכצר הציא דצרוי הר"ר ליב דוקעס
צספרו על לשון הנושנה דף 29 וגם אני דצרתי על הדצר צספרי על לשון הנושנה

(ואז לא ראיתי עדין ס' הזכרון) דף 33 והצאתי גם דברי הרד"ק והר"ר שמשון
 סקקון והר"ר שלמה פרחון ועוד יש להוסיף עליהם ר' אהרן בן יוסף הקראי
 בספרו הנזכר בראשית ל"ב י"ג. וכן השיג (כ"י ק"ג ז') על האוננים בתפלה
 וס' ז' ח' ה"ו וזמלאפוס הסי"ן צפוא והצי"ת בקמץ והכוון וי"ו שואית סי"ן חרוקה
 וצית שואית והצי"א דצרי"ו ר' אליהו צחור צנינוקיו לשרש שצח ור' שצתי קוסר
 בהערותיו לשער הסי"ר אשר צפוף ס' מהלך טצילי הדעת לר' גשה קומי. וכמוהו
 ישיג על האוננים ערוומים צחולם צמקום קצוף ולהיפך יכולים צמלאפוס
 צמקום חולם ואלה דצרי"ו (כ"י קי"ד א'): וטועים האוננים בצרכות ונלצים ערוומים
 צחולם לפי שאלה הגזרות לא תתחלפנה מן הכצדים לקלים ולא מן הקלים לכצדים
 כי הכצדים חסידי וי"ו והם נצלעות בדגשות הלוג"ד וכאשר לא יתכן מן קרוב
 קרובים בדגוש וצורק כן לא יתכן לוונר מן אדומים אדומים צחולם
 יכול צשקל גדול ולרצים יכולים צשקל גדולים והאונר יכולים צשורק עועה ע"כ.
 גם לא נכון צעיניו נוסח האוננים בתפלה והנוקיץ רדומים אונר ח"ל
 (כ"י קל"ג ז'): והרבה צני אדם טצעו צמולות הסתיות אשר לא הכירו דרך האמת
 ולא ידעו צחור צטוצ בדצרים צצודדים [א"א כן קרא לפעלים העומדים] כמו
 עוצרים [א"א כן קרא לפעלים היוצאים] כמו האונר בתפלתו הנוקיץ רדומים. כי
 כל הקיץ מוקיץ שצמקרא כולם צודדים ומי יתן והיו מוקילים מנחתם צראותם כי
 כלם צודדים. . . . ואין הפרש בין עורה והקילה כי שניהם צודדים אך
 העוצר יעיר ומעיר. . . . ואם תאמר למה לא תאמר מן הקיץ הקיץ לאמר,
 הרי תצטרך כי שתי לשונות הם אחת צמקיץ שהוא עלמנו היסן ואחת צמעייר אותו
 כמו שמואלו שתי לשונות צלשון שתיים והשקאה כי השותה הוא השותה מים או יין
 והמשקה הוא המשקה שנותן לו לשותה ולא תוכל להחליף אותם לאמר מלשון שמה
 השתני אלא השקיני ולא משתה אלא משקה ולא תאמר שקה שקית צמקום
 שמה. . . . הרי שתי לשונות. . . . ועוד שנית טועים שאוננים
 רדומים כמו טועים צמקיץ כי רדומים אין צעצרי כי הם נרדומים כרדומתי על פני
 ונה לך נרדם. . . . וטעה האונר גם צנינוין לעיר רודם מלשון תרדומה
 כי ענינו רודה צהם ע"כ. וכבר הגיד לנו צנו הרד"ק כי כדומה תפס ר' יוסף
 גם מצורר גדול (הוא הר"ר גשה ו' עזרת) צאמר הקילוני רעיוני ואישוני כרדומים
 והר"דק השיג עליו (מכלול ד"ק ויניליהם כ"ה ז'). עוד תמה (כ"י קל"ח ז') על
 מלת מסו צין הנמלאת בתלמוד והקראת מ"ם צפוא והס"מך צקצוף כאלו הוא
 צינוני פעול וצנין פעל הכזל ושרשו קצה וצאמת השרש קצב והצנין הוא הפעיל
 והוא צינוני פעול ודינו מסיצין הסונך צחירק או פעול ודינו מוסצין המ"ם שרוקה
 והס"מך שחמה והצי"א דצרי"ו הר"ר שצתי קוסר בהערותיו לס' מהלך בהפעיל
 לפעלי הפעל והר"ר ליצ דוקעס צספרו הזכר דף 125. גם צסירשו על מנלי

תפס את הפייט שאמר צני כמוך שעשה: ויוסף על אחיו הו' ל' א' ד' כ', כי
 הווליא ד' כ' הוא מלצר שפת שקר ויוסף היה רק הווליא ד' כ' א' כי אמת צפוי,
 וכבר הביא דבריו ר' ליב דוקטס (אריענט 1850 ל"ל 23 דף 356), וכן
 השיג שם על ר' נחמה הכהן גיקטליא ונתרגם ספרי ר' יהודה חיוב בקראו לפעלים
 הווליא ד' כ' ונתעצרים ואין זה כ"ל ל' עזרה וזעם, וגם דבריו אלה הביא
 החכם הנז' (שם ל"ל 24 דף 376), וכמוהו תפס את הפייט האומר: ל' י' יהגה
 לענות, כי יגע לכבול תלמות בחשצו כי וולת לענות (לנ"ד פתוחה ועי"ן צמ"פ)
 הווליא ד' כ' צפוק ל' לדיק יהגה לענות הוא הקצוץ מן ראש ולענה ואינו כן
 כי יהיה דינו, לנ"ד שואית ועי"ן קוולא, וגם דבריו אלה הביא החכם הנזכר (שם
 דף 379), ולהיפך הליל את ר' נחמה בן עזרא בהשתחושו צולת נורה נקשרת
 עם את כלל ולא עם את פיו ותפשוהו על זה והוא הראה כי ווליא כמוהו
 בונקרא כאשר ספר לנו ר"ד בתולדות ר' נחמה בן עזרא (דף 17 ע"ש בהערה
 ודוק היטב וזכר הדברים שם כי ערצם הווליא לאור). ודי זה להכרח שקידומו
 ומריכותו של ר' יוסף קנחי איד טרח ויגע להוילא הדברים לאמתם ולהסיר כל
 ונכשול בלשון וכל שגיאה נפסי אנשי דורו.

סין אמת כי אם גם נחזיק טובה לאים צעצור התאונו להתאים את חק
 הלשון כאשר נחלצנו ונתוך ספרי הקדש עם הלשונוהו הסגורות בספרי התלמוד
 וצפי לוודייהם, בכל זאת לא נכחד כי לפעמים ירה את החלי מן המטרה ולהלכה,
 כי כלל גדול יסרו קדמונינו כי ל' תורה למוד ול' חכמים למוד ומוקי הלשון נשתנו
 צרכות היונים ובפרט חקי הצרת הוולת ואין רשות צידינו לחוק ולשנות כל
 הווליא אשר נראה בזר צעיני הוולקדק האקור בכצלי חוק הלשון כפי אשר וולאו
 נושל צעת שבת אצותינו על ארנו או כפי הוצטה ההוג בניקוד ספרי הקדש
 כפי אשר הם צידינו. אין פה הווקוס להעניק צדוש הזה, אך על אמת ושמים
 חעיר פה כי הוא נכבד צעיני וראוי וכוון הוא לגלות על זה אזני החוקרים לנען
 ישנו ונעיינם זו. כבר נודע כי הביא לנו אים עברי והוא קראי ושנו הטוב הוא
 אצ"ן רמ"ף ר"ל אצרהם בן ר' שוואל פרכוויץ (זכרה לו אלהיו לטובה) ונאך
 הכחריים ספרי הווקרא הכחצים צקוף הוולא השציעית לחלק החונייטי וזהם
 נשתנו הווקדות והטעונים ונאשר וולאו בספרינו ולא כלל הווקות ונחלפות
 ונוקס ונושגן כי גם דרכי הניקוד ומוקותיו ונשונים הם צמוה דברים ודרכי
 הניקוד בספרינו, והנה לנגד עינינו ס' חצוק כפי הניקוד היטן הזה גם סוף
 ונלאכי ואיזה פקוקים ונמ' ישעיה וזידי גם איזה פקוקים ונמ' דברים וכבר
 רנחתי עליהם בספרי פכשנדחא דף י"א והעירותי שם כי בניקוד היטן הזה ונלאנו
 חוק ולא יעבור כי ערך הסגול אל הפתח הוא כערך התנועה המעושה הנקראת
 צנרולה אל התנועה הרחבה הנקראת צנותן ובהעמדת קול, ועל כן בכל נוקס

אשר יצוא צנקודנו פתח הנקרא צמורה נושא סגול צנקוד הישן ולהיפך כל סגול
הנקרא צמורה ישנה גם לפתח, על כן כל אית"ן וצינוני פועל צמורה אשר
אנחנו נושאיו פתח, ונקודו הניקוד הישן הלזה צמורה כמו תלמי (מצוק ח' ג'
הת"ו צמורה, וכתיר (שם ד') המורה ומכרז (שם ז') הונו"ן צמורה וכן
גלה זעירא פתח המוקפת כמו על ועד ואל תמיד צמורה, וכמוהו כל מלות כאלה
אשר הפתח נקרא צמורה כמו שנתח יקרתו (שם ח' ז') ומכרתו (שם ט"ו)
ומשכתי חוכתי (שם ז' ח') וכדומה הרבה. ולהיפך כל סגול המעמד כמו הסגול
הראשון ממשקל פעל הנקרא אללנו צמח נקודות או כל כינוי כס כן וכל כינוי יך
הוא כינוי יחיד הכוכב אל רבים וכל סוף פעולה ונחי למ"ד ה"ל המוקד אללנו
צמורה וכדומה כולם יצאו גם פתח כי העם עליהם כמו ללח (נו"ן פתחה)
צימיהם (כ"ף פתחה) ארץ לרשת ונמו (נו"ם פתחה) ערב כנשר פניהם (ה"ל
פתחה) ולפיה יחיה (פ"ל ויו"ד שניה פתחות) ורבים כדומים ינאסם הדורש.
אך יעמוד הפתח צמורה גם אינו מעמד צמח אם יצא אחריו ח"ס או
דגש, ויש עוד כללים היוצאים לנו מהדיוק הכוון ואין פה המקום לעמוד עליהם
ואך הכלל הגדול הוא החוק אשר ערכתי למשפט כי לפתח הרץ צמורה סגול
יקרא ולסגול העומד בצמרות פתח יקרא. וזה דבר הנקדים הראשונים האמורים
פתח קטן צמורה סגול כי ערכו כאשר אמרו אל הפתח בערך: תנועה קטנה אל
הגדולה. ועוד אחת נאלמו והוא ללמד עם המדובר עד הנה והוא כי הצרת השוא
אשר תמיד צמי המדקקים הראשונים קרובה אל הפתח עוד תקרב אל הצרתה
צמיות וקוונה אלל אחת מאלותיה הברון הם אה"ע, ובעלי הניקוד סיונו אח
הצרה הזאת הקרובה עוד יותר אל הפתח צמיהם עוד פתח אלל השוא ונקרא שמו
מטף פתח והנה הוא פתח חטוף ר"ל נקרא צמורה. והפתח הקל הזה גם הוא אלל
בעלי הניקוד הישן הזה כפי המשפט סגול וככה נושא אותה תמיד צמורה סגול כמו
אשר מצוק תלמינו ויעבר הלוה וכדומה אלויות הברון האלה ונקודים צמורה, והוא
גם דרך לשון סורי לנקד האלף. הנה צמח התיבה צמי תנועה צמורה או צמרי כי
אין הצל ציניהם צלשון סורי. וכי משמור צלצך כללי הניקוד הישן האלה מדע
ומשכיל נושא דבר ההצרה המורה צמינו צלשון תלמוד הכשר הקטר הפסד הקדש
וכדומה ה"ל צמורה והוא ונקוד ון ההפעיל והספך לשם ודינו לפי חקי הניקוד
הנהוג צמינו לפתח ה"ל ויצוא ונדקדק ויאמר אין זה כ"ל עשות הנומי צמי
האנשים, וצמנות ההצרה ה"ל היא כפי הניקוד הישן אשר נשאר ופה אל פה
צמנות האלה אשר לא נושא צמרי קדש ולא נשתנה נקודם צמח ולא נשתנה
הצרתם צמי כי המשקל הזה הוא המשקל הפעל אינו ונוי המשקל השמות צמרי
הקדש והוא רק המשקל תלמודי על כן נשתנה הצרתו כאשר היתה נקודם ולא נגעה
בו יד המדקקים האחרונים. ואם תלמד עוד ונוי הגיד לך כי ההצרה המורה

צפי אנשי דורנו היא הצרה ישנה הלא אנחנו עם מפורז ומפורז וגלינו מארץ אל
ארץ ונשתצטז הכחז והלסון ונני יאמר לך כי נשארה הצרת המלוח צפה כציעי
קדם? על זה אשיצך מלין קורא משכיל ואקוה כי ייטבו דברי צעייך. א' הן
צאמת יפלא כי בכל הארצות יסכימו האנשים על שצום כזה צלי פרוז וצלי ממלוקת,
הכי ייקוד כזה אם אין לו יקוד ולא משען יהיה ללור הזק צין האנשים יצטמו צו
ולא יסורו ומנו, צודאי לא צנוקרה נפל הדבר כ"א לצ כל משכיל יכריחו לאמר
יש ויקוד לא אחיז לדבר. ב' העד על ההצרה הזאת גם ציעי קדם הוא כי צמשקל
הזה הוא משקל הפעל יפול לרוב הס"א המנוקד צשווא אם הפועל נחפ"ג כמו מן
נחר נסק נקף יאמרו החר הסק הקף ולרוב צפרע צכ"י הישנים מנלא אז המלה
ציו"ד אחרי הס"א כלו' היתר היסק היקף וכדומה והיו"ד הזה הוא הנקרא אם
הקריאה לטון כי הצרת האות הקודם צמירק או צגול או צלרי, ואם ההצרה
צפתח ויה ליו"ד עם הפתח תחת הס"א, על כורסך היו"ד ומנוקד צגול וצא היו"ד
לסורות עליו. ואם תאמר והלא אחי צענוך אונרת כי גם צנוקד היטן הפתח
הנקרא צמולה אם יצוא אחריו דגש אז סיננו פתח א"כ גם פה צמקרים אשר
ידגשו הנקוד צפתח גם לפי כללי הנקוד הזה? גם על זה אעך, לא כי המשקל
הזה הוא הפעל שמו משפטו התמיד להיות הס"א צגול ונשארה גם צמקרים
כמו צשלמים ולא תשוב לעולם פתח כי כן דינו. ג' ואם לצך עוד מפקפק ותשוב
לאמר נני יעיד היום על הצרת המלות המנווללות ומנוקדות אין היו ציעי קדם, אולי
צמולות האחרונות נשתצטז ונתחזק המנהג הרע הזה צפי עלגי לשון כאשר מנלאנו
כזה וכזה, ואמות הקריאה האלה אשר אונרת נני ישען עליהן וכי ספרי החלמוד
ספר תורה מורה הם אשר השגיחו עליו ומנו כל חסר ויתיר אין זאת כ"א השערה
תלויה צשערה? עוד אציא לך עדים נאונים כי גם לפני שש ושצע מולות שנה
ויותר לצר היתה הצרת המשקל הזה ככה צפי הסופרים והחכמים גם צין אחינו
הספרדים אשר דקדקו על לשונם ומצטאם. העד הראשון כ"י אשר נכתב שנת
תת"ל והוא צידי יידיי החכם הר"ר טד"ל (וכבר דבר עליו צספרו צית האולר)
וצחוכו נכללו גם השגות דונט על רס"ג וצחוך השגותיו אלה כ' דונט ח"ל: ועוד
פתח (כלו' רצינו סעדיה) צגד (צראשית ל' י"א) צא הסגיד ונתצבר וכו' והוא
השיג עליו כי עשה מולת גד כאלו הוא הפעיל, ונקוד מולת הגיד צשני לריון הוא
כן צכ"י ואין זה כ"א הצרתנו (לפי מנצטא הספרדים אשר לא יתלקו צין נרי לצגול)
כי לפי דקדוק לשון העברי היה ל"ל הס"א צפתח. העד השני הוא ר' שם טוב צר
אצרהם צעל מוגדל עז והוא מוסית לפי תומו צנו"ע על מ"ת להרנו"ם ה' שנת
פ"ז ה"ע ח"ל: מוחך דצרו (כ"ל של הרא"ד) נראה שגורם שהכשרו צלא יו"ד
צין הש"ן והר"ש וכווד הש"ן ופה"א כל אחד צק"ץ קטן (כ"ל
צצרי) וכו' וכו' א"כ הכה לך שני עדים נאונים כי גם לפני שש ושצע מולות שנה

היחס הקריאה הסיף דבר פשוט בין אחינו הספרדים וני יאמר כי כל זה נכלל
 בנקרה? אין זה כ"א נקוד ישן אשר עמד על נקומו צנלות תלמודיות הצלתי
 כנוללות בנקרא ולא שם לז ננקד ומדקדק עליהן לשנות הקריאה הישנה כפי המקום
 החדשים אשר הליצו המנקדים האחרונים. — והוא גם הוא הדבר צעלנו צ"ח פ
 אשר קראו לו הראשונים קגול ונולל גם כזאת באיזה נולות אשר לא נוללן בנקרא
 ומלויים בספרי התלמוד כללד וכן נולות איצרים ואינוורים הקצוץ עין אבר ואומר
 (צינוני פעול) וגם להן אם הקריאה יוד וההצרה צינינו נוטה עוד יותר לרי
 ועמדו המוקדים על הדבר ראו כן תמהו ויש אשר ללל צנים אדירים והעלה חס
 בידו. וגם פה יעיד דונט על ההצרה הישנה הזאת אם גם דחה אותה צאנרו צחוך
 השגותיו הנזכרות וז"ל: ואני אומר כי קצוץ אצרי ואי כו כש אומר ר' ים
 אי צרי ע"כ וכן תולל לר' שלמה בן גבירול דראש אזכרותיו אשר נמשקלן יחד
 וארבע תנועות תוללחו אומר: בנספר איצרים וז"כ האלף נתנועה בתנועה לא
 חטוף בשוא. וגם ההצרה הזאת היא נקשרת עם הניקוד הישן הזה לקרוא כל
 ח"פ קגול או לרי וטינו אותו ח"כ בנקרא והשאיכותו על נתכונתו צנלות הנוללות
 רק בתלמוד ע"כ לחסם ערך הר"ר ט"ר אה ולינו נגד הדעה הזאת ועטן למה לא
 נולל גם אצנים אנטים אצלים וכדונת ציו"ד אחרי אל"ף ונאמר לו על כי הנולות
 האלה נוללות גם בנקרא והרגילו בכן כפי הנקוד החדש צ"ח פ וז"כ אין מוקום
 ליו"ד אם הקריאה לא כן צנלות השמים הנזכרות (ויש עוד כוונת צ"כ וצפרט
 בתרגומים) אשר ישמשו צהן רק צעלי התלמוד אותן הניחו כפי הצרת הנקוד
 הישן. *) ודי זזה לעת עתה להכרח כונה יקרה הנוללה הנכבדה אשר הוציל לנו
 האיש אצ"ן רש"ף וכן הנקוד הישן אשר לא ידעו וננו המדקדקים הנתצוננים
 צחקי הלשון. (**)

*) והנה ווללחו לר' יונה בספרו הרקונה ד' קכ"ד דברים קשי ההצנה וגם הם נראים נקייעים
 אח דברינו, והוא כי אחרי העירו שם כי נולל וולל אצל המנוקד בהמשך נקודות גם במשקל אחר
 האל"ף בקצוץ והצ"ח צלרי צנולת אצל וולרים (בראשית כ' י"ח) וכי הנולה הזאת בנקרא הוכר
 גם בהספוכה לא נשתנה ושאר האל"ף קוץ אינו חטוף בשוא הסיף לאמר ח"ל: ולשון התלמוד
 הלשון הזה ר"ל אצל וולרים בצלתי הספוכה גם כן בגירסתה מפני ארלנו שבהספוכה אצלו (ו"ק
 י"ח) ע"כ והנולל לאור נקד וולל אצלו האל"ף בקוץ, ולי נראה שי' נאמר ר' זונה כי גם בל'
 התלמוד יאמרו וולל אצלו בלי שני הנקוד אם גם הוא נקוץ ר"ל ברצו ונלמד עם כינוי ויאמרו
 אצלו האל"ף צלרי ולא צ"ח כושטשו ויחזיקו צלרי כאשר הוא ציחיד נפרד, והוא הדבר אשר
 דברנו כי קראו לרי או קגול בנקוד חטף שח.

**) וכלד נה' שהעירותי כבר בקלרה על ענין הנקוד הזה בספרי שרשנדה עוד תבאנה
 הערות אחרות עליו בנחצרת השיעית לכרס חווד להר"ר שניאור זקס אשר הלא בקרוב, ירשן
 הקורא נשם. — ופה המוקום להודיע אותה הנחקק כי ראיתי את כתבי האיש אצ"ן רש"ף אשר
 כתב על וקטיו ועל השחלוחו לנולל ספרים יקרים ישנים ועל התללח אשר נוללחו וליך באהבה

קס"ו אל' ר' יוסף ונאמר כי דבריו דקדוק הלל הנה כחוצים על ספרו
 ק' ה"ז כ"רן אשר ישנו ככ"י בכונה בתי גנזי ספרים וגם צמינכן, ויהי ערך ר'
 יוסף לכתוב ספריו בשם אשר השתמשו בו כבר כתבתי בקדש עם ונלת ספר, ובעבור
 כי כבר נכתב ספר זכרון לפניו (סוף ונלחתי) על כן גם הוא קרא את ספרו כן.
 וכנראה חזר עוד נוספות על הס' הזה ויקרא את שני ספריו הל' קט' והצי"ו
 הרד"ק צמכלול (דו"ק קס"ז א') ובשרשו ט' עבר. וזכר הס' הזה האחרון לא
 ונלחתי עוד אבל עתה אשר אך צם' הזכרון השתמשו בעדקקים וזיכירו את
 שמו בצבור כמו בעל ס' דקדוקי רש"י ורס"ל אזכרם דצלמט בספרו ונקמה אזכר
 ורס"ל אליהו הצמור צמינוקיו לנכלול ולשרשים ור' שצחי סופר צמינוקיו לנכלך
 ור' שלמה ידידיה נורלי בשער המאריך בספרו ונחת ט' וצינונו הר"ל ליצ דוקעס
 גם המוליח לאור ונחש את ס' השרשים לרד"ק. גם הוא הזכיר מה וכה את
 הנוקדקים הראשונים אשר ספריהם היו לו לעינים, הלל הנה: ונחמס (צן
 סדוק), המורה הגדול ר' יהודה צן חיוג, רצינו שנו אל הכגי' ד,
 ר' שלמה אצן גצירול, ר' יונה או ערוון צן גאגס, ר' ילסק
 לוי הוא צלי ספק המעתיק שרשי ר' יונה אל ל' עברי בעל ס' המקור ואולי גם
 המעורר אשר הביא לנו הר"ל ליצ דוקעס כונה ונשירו טירי הדוצית והעקדון,
 ר' אברהם צן קציל כאשר נכתב שמו ככ"י מיינכן ובפי עדות הבונה די
 קובי צן קנציל וכפי השערתי אשר ערכתי כבר בספרי על דיואן ר' יהודה סלוי הוא
 הסר ר' אברהם צן נחיר צן קציל אשר על לואריו שם ר' נשה צן עזרא ענק
 טירי וגם ר' יהודה סלוי נשא את שצמו על שפתיו, ועוד (ר' שלמה) בעל הספר חון.
 ונכלד אלה אשר נזכר שנים צהוך ס' הזכרון ונלחתי עוד בשאר ספריו: ר'
 סעדיה גאון, המהרגס ספרי חיוג הוא ר' נשה ב"ה צן גיקעליא,
 ר' אברהם צן עזרא גם הוא ונחרגס הספרים האלה, ר' יעקב הלר פתי
 הוא רצנו חס' המכריע צין ונחמס ודונט, עוד הזכיר את תלמידו ר' יוסף צן

ובחנה נשא את העול הזה על לוארו והשתחוותיו על המראה. ופא לך ויה שכתב בשנת ח"צ אל
 אהבו ורעו הונות הר"ר צלאל שטערן ז"ל באדעקסא וז"ל: ידעו כל ישראל שאין כחי עתה ככחי
 אז ולא כיונים הראשונים אזי עתה לביה ישראל כי מיום התחצתי עורך חוכנו דלוק אהבה וינס
 רבים לא יוכלו לכבחה וכו' וצריה האונה והשלוס לא חנוע בעולם צרה לי אלהים לב עהור ורוח
 מדשה רוח כהן לדת עוב לכל ישראל רבנים וקראים לחשם ולבקר צונסחרים וצונסחקים קדמוניות
 סכנו ישראל ואפילו צירושלם ובדנושאק וצונצרים וצבבל הכני הכני ונכן לנסוע חס ישלחוכי חברה
 שוחרי חושים עם איש חכם אשר כוונ לדתם ולבקר ולחפש (ע"ד יגעתי ולא ונלחתי אל האיון)
 קדמוניות ישורן ונשה וגוורא ושאר דברי חפץ חצוי קדמוני רבנים וקראים ככ"י אולי הלל חועלת
 כלל והיו שני העלים לאחדים ציד והיינו לעם אחד כי רבה שצעה לה נפשו, ולא שגיחי ונלפנים
 צמה שדמס ונחה ועוזב ירוחם ד"צ. ע"כ דבריו הנענינים וני יתן וילאו דבריו וכחציו על פני חון
 צי האיש השין ונעוונים יקרים כ"י. ישנים נחל לא ידע איש ונחם ולא הכיר את שמות בעליהם.

זכר ה' נשלי ה' ט' וכה דצרי: ושנותיך לאכזרי פי' החלניד ר' יוסף צן זכר
 ושנותיך ונה שטרחת זכל שנותיך ונה שיגעת ועוז פירש ע"כ, עוד שם ל' ל"א:
 ור' יוסף צן זכר חלנידי פי' ונלך חלקום עמו לא יכול חדם לקום כנגדו
 ע"כ. וכבר אמרו כי צן זכר הלוה היה רופא ספרדי והוא צעל ס' שעשועים
 וידידי הר"ם שטיינשניידר כתב עליו צאנילקופידיה הגדולה (חלק ז' ומצרת ל"א
 דף 93 והצאים). * — עוד נמלטה אומר לנשלי ו' ו' וכו' כדצרים האלה:
 לך אל נמלה עכל ואל חסי עכל ראש צריה קלס ומצוה ולמד לרכיה, אשר אין
 לה קלין והיא ונעלמה תלס לצקס ומיחה בזונן שידעת שמונותיה מלויין, הנה
 דרך אחד, והוא אומר ר' צר ביה אמרו חנסי החכמה כי לא תעשה טל ונטר
 ויגיעה ומנותיה (אולי ל"ל למנותיה או ומגיע ונ') ע"כ והמלות האלה וכן נולת
 "כי" והלטה הן ומקדות זכ"י. לרנוז כי הן הן דצרי ר' צרכיה, והנה כל קורח
 ישער צהשקפה ראשונה כי הציא פה דצרי ר' צרכיה צר נטרוחאי הנקדן צעל ס'
 נשלי שועלים אך לא נמלתי כדצרים האלה זכל הספר הזה ויוכל להיות כי הוא
 בספר אחר לה' צרכיה הנקדן אשר חצר עוד ספרי נוסר וצלי ספק הציא נשלים
 לחוק דצרי, אך גם הזנן ומנגד חס גם צמנת אין להחליט על זמן ר' צרכיה
 הנקדן הזה. ורחוק צעיני לאמר כי הדצרים הם הספנת ומעתיק, ואשר יראה כ"י
 אחר הוא יכריע כנוני היום הנכריע כי דצרי ר' אשר צר ונחם הנמלטים זכ"י
 בזלליחני לנשלי כ"ד י' והציאם הר"כ ל"ז דוקעס (אריענט 1850 לז"ל 25 דף
 390) הם הוקפה כי לא נמלחו זכ"י מיינכן.
 כפן נה אל צי אורי כתיבי הקדש אשר חצר ר' יוסף קנחני וגם הם
 נכזדים ויקרים נמל, אך גם הם כונה ונהם נאצדו וכונה נשכח כנועט זכרם. כפי
 הנודע היה ר' יוסף הראשון אשר החל צארץ פרובינלה לקפל הדרך ולהרים נס
 ללכת צעקבות הפשט, כי לפניו היו שם דרשנים כנוור' ונשה הדרשן צעיר נרצוה
 ור' יהודה צן ונשה הדרשן ונעיר טוולושא (* * אשר הלכו דרך הדרש והנליחו

(* ודע כי הרמ"ש העיר שם כי לא מלח זכ"י בזלליחני לנשלי ה' ט' חכר שם החלניד הזה
 ועל דבר נשלי ל' ל"א לא העיר כי לא ידע וננו, אך כתב שם עוד כי הכ"י הזולליחני הזה הוא
 נעחק ציונים אחרונים והוא זחכליה הקלור אשר וננו נ' כי נחקלרו צו דצרי הנחצר וע"כ אין
 למנוך עליו נגד דצרי כ"י מיינכן הצורכים.

(** כבר דצרי עליו צספרי נטעי נענונים והוקפתי צספרי פרטנדחא צחלק אשכנזי צהמרה
 דף 11 ומנחמי שם גם על הדצרים הנמלטים של שנו צפי' ומחור כ"י ונחה אערכה הדצרים
 לעיניך כלשונם. צפי' ומחור כ"י חצר ר"י קרא על פיוע שושן עוק וכו' ח"ל. צם תקעה יחזויה.
 ז"שה ויחד חתיה לך על אזניך על החפלה שהיא אזניך. . . אומר להם הקב"ה לישראל היו
 ומכירין לפני אבות העולם בראש החפלה שאין להם יחד תקועה להחלות כהזכרת אבות
 והיה צשצחך חן כשהחובו חונה גלות ומסרה ונעחה צהזכרת אבות בראש החפלה ונבנה עד ה' חלתיך
 וגו' וכסית את לאהך את עוניך ככ' חס רחן ה' חס לוחם בנות ליון וגו' כן פי' אחי אבא ר' מנחם

ודרשנים חדשים, ורק בארץ לרפת הלפניית היו ונצארים הירודים אל עומק
 הפשט ומקרו עד תכליתו הלא הנה ר' ונחם צן חלצו, ר' שלמה צר ימקס נודע
 ביהודה ובישראל גדול שמו בשם רש"י, ר' יוסף צן ר' שמועון קרא צן אחי ר'
 ונחם, ר' שמואל צן נאיר הנודע בשם רש"ס, ר' יעקב אחיו איש חס ור' יוסף
 צכור טור, שני האחרונים בני דורו של ר' יוסף קנחמי. אולם וכל אלה לא נמלא
 זכר צמח הקנחמי, שם הדרשנים בני ארנו לא נשא על שפתיו כי רמק ונדרכיהם,
 ואת הפשטנים הדרשנים לא ידע כאשר גם צן דורו הספרדי הראש"ד הלוי בעל
 ס' הקצלה לא ידעם, לא ידעו את ונחם ואת שלמה ואת שמואל לא קראו בשם
 ולא הכירו את יוסף צן שמועון ואת יוסף צכור טור רק אחד היה יעקב אשר שמו
 ותלתו פלגו צינווי לנורחקים וכבודו הגיע עד אזנם, אותו זכר ר' יוסף קנחמי
 בשם ר' יעקב לרפתיה וראה את הכרעתו צין ונחם ודונם גם שמוע את שמועו הראש"ד
 הלוי, ואל יפלא צעניך כי ספרי הנפרשים הגדולים האלה לא הגיעו אז אל אנשי
 פרובינציה וספרד כי הלא גם צדור אחרי ר' יוסף קנחמי צנו הרד"ק לא ידע ונחברי
 אנשי לרפת זולת פירושי רש"י והוא נדרכו להזכיר כל אשר נעשה לפניו ולא יתח פיו
 על הגדולים האלה, אין זאת כ"א על אשר לא ידעם ולא ראה את ספריהם. * וילך
 יוסף צדך הספרדים אנשי ארץ וגולדתו אשר נגזר עליו (או על אציו) לעזזה אך
 לא צמר צדך הפילוקופיא אם גם ידע אותה והכיר צדרכי הטבע ונגלו לפניו ונהלכי
 השונים בחכמות החכונה, אולם לא שם עליהם ונודות פירושו כי אם צמר צפשו
 הפשוט לצמר את דברי הכתוב כפי קשר הענין. צפירוש הנאות לא נאסר צלשון
 ארנוי ולשון ערבי כי אם קרצן נגלות מלפניו הלשון העברית וצפירוש הענין ירה
 אל הנטרה החכונה צוקלר ונלין. יבאצ כל לצ ונשכיל כי לא נתפשטו ספריו, כי
 הוא הראשון אשר סורה לך בארץ פרובינציה לך וניחדת רחוקה ונשני הקלות,
 הקלה האחד הוא להשליצ ולהתאים דברי הנקרא עם חקירה עמוקה השואצת
 ונינויה ונצארות חכונה זרה צלי להצדיל צין החכונה המוסגלת לספרי הקדש וצין
 טבע החכמות הערוכות צחוך ספרי החוקרים היונים, ואל הקלה הזה נטו רוב
 ונפרשי התורה הספרדים, והקלה האחר הוא (אם נדצר וננפרשים ולא ונדרשנים)
 לך הנואנוניים לתווס צלי דעת גם ספרי החכמות והנשענים רק על השכל
 הפשוט הנוטצע צחוכם והוא לך חכמי לרפת. אך ר' יוסף קנחמי הוא וצניו וכן

צר חלצו ושמו של ר' יהודה צר' ונחם הדרשן ז"ל ע"כ צכ"י פארנא ונדרשים האלה ונלחמי גם
 צכ"י ונינכן ס' 346 רק נשוע שם האצ צשגנת הנועתיק, ועוד צכ"י ונינכן הלא ח"ל: הוי ונוראה
 ונגלה העיר היונה, ר' יהודה הדרשן דורשו כך הוי על ישראל שאילו הייתה ונוראה ונקבלת ונוראו
 של ונקום צ"ה הית' נגאלת כנון העיר היונה העיר שניצח עליה יונה צן אנויחי היא כינוה שקבלת
 ונוראה וחזרה למועצ ובכך נתישבה ע"כ. ונזה תוכל ג"כ לשמוע על אגנון דרשות ר' יהודה
 הדרשן הזה.

* צרתי הענין הזה צוהצרת השונייה לכרם חמד אשר להר"ר שניאור זקס 47 וכו'.

צני ועטפת תיבון (אם גם באופן אחר) והרצה מלאשי פרזינלה אשר הלכו אחריהם עינם נושטעת בכל עצר למדו וכל אדם כאשר חלקטנה הדבורים ונליי הפרחים ויהי לדש בחוך וועיהם כן לקטו אוכל הביאווה ומרחק ויעשוהו לתשיל מוכן לכל אדם, לא מוקרצ לזם הוליוו ונלים כי אם למדו את אשר למדו אך בקדר כחך וצנחיה נושכלת, וילוח לקרוא את שום ונלו נדיים כאשר יאמר האשכנזי: *Gelehrte*. כן דרך ר' יוסף והוא עם הראשונים נונה אשר החלו לדרך זה.

ספריו צפירוש המוקרא רצו וכמעט שם עינו על כל ספרי תנ"ך. הוא שם תורת אלהים ונפרש ויקרא את פירושו כפי דרכו לכנות את שם ספריו צשם נוכלא כבר צוקרא עם ונלת ספר: ספר תורה, אך שמו נזכר והספר אדך ורק לקועים מוננו צלו אלינו צכ"י די רוקי סי' 166, וגם צנו רד"ק ור' יעקב צעל הטורים הביאו כה וכה את דבריו. — הוא פירש את ספרי הנביאים ויקרא את שם הפירוש ספר הנוקנה (ירמיי' ל"ז י"א) אך כנראה הוא השם הכללי לכל הנביאים וגם שם פרטי לפירושו על הנביאים הראשונים והשם הפרטי לפי נביאים אחרונים הוא ספר הגלוי (ירמיי' שם) והוא כמו חלק שני לס' הנוקנה. השם הזה יודיע לנו ר' יוסף צעלנוו שתי פעמים צפירושו לס' משלי, הלא כה דבריו לנשלי א' ו': להצין ונשל ונליה, הושל כמו אותם ונשלים שנונלוו צכחוצים שאינם כונשנען ויש להם ונליה כמו הלוך הלוכו העלים לנשוח עליהם ונך וכמו שתי אנשים היו צעיר אחת שהכחצו אינו כונשנעו כי ונליה יש לו על אשר דבר עליו הכחצו על זה אמר ונשל ונליה, ודרך ונשל ונליה להצונן אך תתפרש כאשר פירשתי צספר הנוקנה שפירשתי צו פירוש נביאים ע"כ ואלה דבריו לנשלי כ' ב"ו: וכבר פירשתי ונה הוא חסד ונה הוא אונת צספר הזה וצספר סי' איוב וצספר הנוקנה צענין רחצ הזונה ע"כ ולא זכר הרד"ק את השם הזה אם גם הרצה יציא את פירושי אציו על נביאים. את שם ס' הגלוי גם אותו זכר ר' יוסף צעלנוו צפירושו לנשלי צד' ונקוונת ונארכעתם אין הכרע על ענין הספר, ואלה הם: א' לנשלי א' כ"ב: עד ונתי פתאים, צס' חיוג אמר תאבצו ונצנין קל והיה דין התי"ו צסגול וכן האל"ף צסקל יחדו כלפור ור' יונה צן גאנת אמר כי דין התי"ו צשוא כאשר היא אך האל"ף שהיא צלרי היה דינה צפתח צסקל מדבר תשצח ואמר כי צזה חלוף צכנעה אחת אך צדעת חיוג חלוף צ' תנועות ויפה אמר צס' שרשים של ר' מוכן ו' גאנת גזרנו עליו צס' הגלוי הנקרא (!) שהוא מן הכצד ע"ו מדברו תשצכו כלו' תשצכו (ל"ל תשצכו) הפתיות לאחרים וכאשר לא יכלנו להדיגש ה"א נהפכה תנועת האל"ף לקנץ חטף (ל"ל קטן) ושוא תחת התי"ו עונד להעיד עליו וכן

קראתי לנאחזי דין ה"א שלו להיות לגושה וכו' ע"כ הנה נודצרי דקדוק
 חלה חין לשפוט על ענין הספר ויוכל להיות כי על א' ונפסקים אשר תבוא שם
 ונלח נאחזי או נאחזיק או נאחזיה נאנרו הדצרים והסתמונו צולה הזאת הנציאים
 צוקוונות לא ונעט. צ' שם ס' כ"ח כתב רז"ל: אז יקראוני ישחרוני צ' נו"ן חלה א' עם
 היוד כינוי הנודצרת והיא הכונה והראשונה היא הנוספת צולה יזכרון ישמעון
 ישחרון כאשר ידביקו לכינוי הנודצר היחיד יאנרו ישחרוני ולחם הנודצרים צלל
 חוספת ישנרו יזכרו צכינוי יאנרו ישחרוני ינלאוני, צ ארתי כל זה צס'
 הגלוי ע"כ גם מקום הדצרים חלה לא נודע ונחך ענינם ויתכן כי ונקונם על
 מלות יעצרונהו ינלאונה ישחרונך הננאלות צירנייה וישעיה. ג' שם ט' א' כתב
 על חכונות צתה ציתה (וכבר הביא הדצרים הר"ר לצי דוקעם) וז"ל: ושצעה
 ענודים חלה כצר פירשתים צאר היט צ צפת יחת ס' הגלוי כי הם
 שצע הכחות שאלם נוכיר צהם צורא עולם וכל מה שצו והם חונש הרגשות שצאלם
 ושמים שאינן בגושו הגדת הנגידים וחכונת הראיה וחכונות הראיה יכיר האדם את
 עושהו ית' ויקרא הככרה הזאת צערצי עלם אל אסתכל אל שיארה צית צנוי ויעד
 על צונה ויציע ונעשה ויורה עושה ע"כ. ד' שם י"ד ל' (והציאו ג"כ רכ"ד) על
 הקיצוץ הזר צנולת צשרים כ': וחצר ונחם לעיונת ונשול צשרים (י"ט י') וזה לשון
 צשר ולא יפה חצר וכבר השיצותי עליו צס' הגלוי ועל ר' יעקב
 ננרפת שהודה לדצרו צראיות נכוחות ע"כ והם הם דצרו גם לנשלי י"ט י':
 ונעה ונחם צן סרוק ועוזרו שפי' צשרים ונן לחם וצשר, והנה גם ונשני הנקונות
 חלה חין להוכיח ענין הספר ולא יגלה לנו ונה ונשפט ס' הגלוי, גם נודצרי
 הרד"ק צונכלולו (דו"ק כ"ה א') על דצר הוי"ו הנוסף חין להכריע, אך הדצרים
 אשר הביא הרד"ק צשרשיו ערך חך אשם ושלם כולם ונוקצים על פסקוי נציאים
 אחרונים וגם מקום פי' ונלח תשועה הנזכר צערך שוע יוכל להיות צחך פי'
 נציאים אחרונים כי גם שם ונלח חולה. ועם זה ונכנימים גם דצרי הרד"ק
 צפי' לינעיה כ"צ י"צ וכו' כי צפי' חנר שם: ועמה אפרם הפרשה כאשר פירשה
 ח"א ז"ל צספרו הגלוי וכו' הדצרים נוטים כי תכלית הספר הזה היתה לפרם
 הנציאים האחרונים חלה. ואל יעלה על לץך לחנר כי כונת הספר ויכוח צדת
 כאשר חשצו קלי הנחקר, כי הלל כל הנקונות האחרים אשר הצאתי עד הנה
 יתנו עדיהם ויענו נגד ההשערה הזאת. גם הר"ר שלמה צן ינחם הנשיאה
 ונאנגליערא צספרו שהם הביא פירוש אצן קונתי צס' הגלוי לנלח ונרזח (ירמי'
 י"ו ה' כפי עדות רכ"ד צונכתז האנגלי Jewish chronicle 1849 דף 337) וגם
 זה יחזיק השערחנו. — והנה הפי' הזה גם לנציאים הראשונים גם לאחרונים
 לא ידענו מה היה לו כי ונלצד מה שהציאו וננוו רד"ק צנו ונפרשים אחרים ונתי
 ונפמר כמו הר"ר שלמה צן ינחם הנשיאה צספרו שהם כ"י הנזכר כצר גם תלמידו

ר' ונחם צן שמועץ נפסקיירט צפירושו כ"י לירנניס ויחזקאל כאשר הציא ר"ל
 דוקעס על שמו (אריענט 1847 לז"ל 33 ושם 1848 לז"ל 14) לירנני' א' י"ח
 וכו"ג ל"ו וליחזקאל כ"ז י"א (גם צעל ס' זכור המור פרשת בשלח וזכירו) לא
 נודע לנו ונדצריי ולא ננאלא כ"י הכולל פירושויו. אונרו רושני הספרים כי ננאלא
 פירושו לירנניס צאולר הספרים צקארלסרוהי והוא ירושת החכם הגדול הנולדי
 יוחנן רייכלין אשר הפיץ קרני אור צין צני עמו על החכמה היונית והעצרת צחלי
 הנאלא השלישית לאלף הששי והוא הנלחם גם צעד ספרי הרצנים נגד הנועפילים
 טובכי חשך וערפל האומרים ערו ערו עד היסוד צה, זכרה לו אלהינו לטובה.
 ואני ונאהבתי את ר' יוסף קנחי שאלתי את פי הרצ דקארלסרוהי הר"ר צנינין
 ווילנשטעטער ויאלא האיש לנאלאות את צקשתי ויחפש וינאלא וזה תוכן תשובתו וניוס
 אסקרו חג דפסק תר"ג כי ננאלא שם כ"י ועליו סי' 63 ננאלא על גבו וייד החכם
 רייכלין כי הוא קנה את הפירוש הזה אשר לר' יוסף קנחי על ירנני' צשנת רכ"ח
 והכ"י ונחמיל צזה הלשון: צביעתא דשניא אכתוב פי' ספר ירנני' ונר' יוסף קנחי
 ז"ל דצרי ירנני' וכו' חלקי' זה היה חלקי' צן שפן הכהן שנאלא הספר ציוני יאשי'
 ותחלת נצואתו היתה י"ג שנה לנולכו ועדין לא שב יאשי' ויהורם ונרעתם עד י"א
 (ז"ל י"ח) שנה לנולכו כשנאלאו ספר וכו' ע"כ וצקופו ננאלא צזה הלשון: וארוחתו
 ת"י ושירותיה וכן צלשון רז"ל שקורין לטעודה שירותא וכשנאלא אויל ונרודך את
 ראש יהויכין לוס יהויכין והציאו לו עפר ואצנים ונא"י וצנה צית הכנסת ונקדש
 ונעט כדי לתנות שם לדקת השם לקיים ונח סל' כי לכו עצדיך את אצניה ואת
 עפרה יחוננו. — השם יזכרו לראות ציאת גואלנו ונשיחנו וצנין צית ונקדשו,
 לקיים לנו הצטמתו שהצטיחנו על ידי נציאיו וצא לניון גואל, חם וכשלים וכו' ע"כ.
 והוסיף הרצ לאונר כי ננאלא צספר הזה לפעמים "ור' דוד קנחי ז"ל פי"ג גם "והחכם
 ר' אצרהם צר' חיי"א ויחשוב הר"ר צנינין כי זה ונחוספת הנועמיק, ולבי לא כן
 יחשוב ואני ונפסק צכ"י הזה ולאונר כי לאו ר' יוסף צן יחמק הקנחי אצי ר' דוד
 חתים עליה וכי הוא ונאיש אחרון צזונן כי הדצרים שנואלאו צקופו אינם ונדרכו,
 כי הם דצרי אגדה אשר סר ונחם, וצראשו הדצרים צאונת הם לר' יוסף קנחי
 כאשר כתצ גם צנו הרד"ק צשמו אך זה ונעיר השערה צקצרי כי ונחצר הפי' הזה
 כתצ צראשו הדעה הזאת על חלקי' אצי ירנני' ונפי' ר' יוסף קנחי כפי אשר ונאלא
 דצרי רד"ק וע"כ כתצ צחלתו "נר' יוסף קנחי" והוא איננו ונוקצ על הנולות
 "פי' ספר ירנני'" הנוקדמות כ"א על הנואחר לו: דצרי ירנני' וכו' ומצב החכם
 רייכלין כי כל הספר הוא לר' יוסף קנחי ואיננו כן כי אם הוא ונעשה ידי איש
 אחרון צזונן הנוקצץ ונאשר צא לידו וצפרט ונפירוש הרד"ק וני אשר יאלא צעניו
 את הכ"י הזה הוא יכריע.

ותר נודע לנו פי' ר' יוסף ל"ס' איו צ וכצר דצב עליו רל"ד והציא כזה

וכזה נחזקו כפי כ"י צודלייאני, וגם כ"י ונינכן ס' 260 כולל פירושו הזה אולם
 רק חלק זמנו והוא נחמלתו כמעט עד סוף קאס' א' ואחרי כן נסי' ל"ד י"ז עד
 תומו ואנלעעיתו נקרא נחזקו ונאזד, וזה מער הספר כפי כ"י ונינכן: פירוש איוב
 לחכס ר' יוסף קנאני ז"ל הנכונה אנליטערי פטיע. יתצדק יתרוונס ונוכיס לדיקים
 לטובתם ויתנשא ויתסדר ויתקד חסידים לתועלתם כונו שאמר החכס את אשר
 יאבז ה' יוכיס וכאז את צן ירס, ופאנטיל על דבר דתמו ויודע פשר צתורתו
 הוא יודע ויתצונן כי יסוריו על יסוריו שני חלקים יסורי אהבה לאוהביו ויודעי
 נתיבותיו ויסורי נקמה לאויביו ושונאיו, אך חכמי הפילוסופים אין דעתם ציסורי
 אהבה על כן הסעיפו את איוב רעיו והלדיקו את הדין ויודע לפניו (ל"ל לצני)
 דתנו כי יסורי אהבה שנוצא האל ית' על יראיו כדי לסררות סבלם ולהודיע לצני
 אדם נדקם ולהגדיל על זה שחרם לכה"צ כונו שאמר נשיחו תרצ גדלתו ותשוב
 תחננני ע"כ ונתחיל לח"כ ניד פירושו: איש היה צלחץ עוץ, יורה כי לאחר זמן
 של אצרהס אצניו וכו' כאשר הוליא זה כצר רל"ד ונתוך פירושו ודע כי אין כ"י
 ונינכן ונסכים את צלות או וילה צנולה עם כ"י צודלייאני כפי אשר הראשו אותנו
 רל"ד הנזכר, אך הענין אחד אם גם הנוסחאות נשתנות וכ"י ונינכן הזה, כאשר
 העירתי כצר, הולך ונעתיק את דצריו עד א' כ"א: וערוס אשוב שונס, לקצר.
 ופה נקראו עליה הרצה ונתחיל אחריו ל"ד י"ז: שונא נשפט יחצוש, אפילו צני
 אדם לא ישונו עליהם ונשל ומוצא אדם שנתצרך אללם שהוא שונא נשפט וכו'
 והולך עד כלות הספר: וימי איוב אחרי זאת ונאה וארצעים שנה, והכל נאלתים
 ועשר שנים. צריך רחונא דסייען. נאלס פירוש איוב לחכס ר' יוסף קנאני, נני
 שצני לסייענו לסיים אחרים יגדל כפי. ודע כי כפי הכ"י הזה ר' יוסף הנזכר או
 הסופר הנעתיק חלק את איוב לכ"ט סדרים לא כפי ונספר סקנינו (הנולואחרים)
 אשר הם ו"צ ולא כפי סדרי הנקרה אשר ונספרם רק ח' כי אלל נענה אליהוא
 השליטי (פ' ל"ה) נרסם צגליון הכ"י: כ"ד, ואלל הוספת אליהוא (פ' ל"ו): כ"ה,
 ואלל נענה ה' את איוב ונן הסערה (פ' ל"ח): כ"ו, נענה איוב (נ' ג'): כ"ז,
 ועוד נענה ה' (סס ו'): כ"ח, ואלל נענה איוב (פ' נ"ג): כ"ט, נרסם צגליון: כ"ט
 והוא האחרון. לא אומיק פה להציא פירושים ודוגנאות ונתוך הכ"י כי כצר ידענו
 נשפטו ודרכו כי נעה הדקדוק לקו והשכל הפשוט לנשקלת. ונני יודע אולי יחס
 איש על הפליטה הזאת ויוליא לאור את כל הספר.

כמו כן נודע לנו פירושו לנו של י וצו הציא את ספריו ס' הנקנה
 וס' הגלוי גם פירושו לאיוב. גם עליו דבר כצר וחלק ונכודו רל"ד והוא נאל
 שלם גם כ"י ונינכן ס' 242 וכתוב עליו: פי' ונשלי לה"ר יוסף קנאני. ואלה
 השירים אשר סקדים הנקרה: ה' ה' שונא הנאצרה יבאנו דעם הפנה ונאצרה דעם
 ה' אצרה יזי ה' אצרה ונאצרה יבאנו דעם הפנה ונאצרה דעם הפנה ונאצרה דעם

ס' אהב מוסר לשמור חוקה, ולמבין (אולי ל"ל ולמו בין) נפשו שוקקה, ונפשו
 בנבון דעת מחר דבקה, על דלתי איש שכל דפקה שבת בתי
 אש תשקה, אם תרחיקם תקריב מרה, בשכון עמם תשכון
 מתקה, דבריו אגור אוגר בינות, סלסל ומומת לב השקה, עתה בא
 כתבה על לוח, לך גם על ספר חוקה. למד מפי נבון דעת משלים, ומוסר באבי (ל"ל מאבי) חכמות
 וטעמו, והתבונן במידות הנבונים, ועל כלם ראה משלי שלמה, ראה שירים אחוים במשלים, בארג מחשב רעיון ארגתים,
 כתפוחי זהב אופיר אדמם, על (ל"ל עלי) כסף לאות ולעד חקקתים,
 חקקתים, אני יוסף בנו קמחי בחנתים, וגם חוך מעבי לבי יצקתים.
 וחס"כ ונתחיל: ארז"ל כי ג' ספרים עשה שלמה סה"ס בקטנותו ונשלי
 צמרתו קהלת וצוקותו וצט"ס לא יחס כ"א שנו לדוד וצונשלי ח' בן דוד ונלך
 ישראל וצקלה ח' ונלך זירושלם ונעזור כי הסיר דברי חשק לא זכר צו יחס ולא
 ונלך ונור ככאן ונלך ישראל וצקלה ונלך זירושלם כי איננו צמרתו היתה על
 כל ישראל וצוקותו לא היתה פחדו על ישראל כאשר צמלה. ונשלי ונל' תנשילוני
 ונדנה וכו'. ונקיים: תנו לה ופרי ידיה שיהללוה צו ויותר נעשה ויהללוה
 צמרתים נעשה. נשלים פירוש ספר ונשלי ספירש החכם הנודק ר' יוסף קנחי
 ז"ל צי"א. ונחך סכ"י הזה נכללו עוד פי' חיוצ לרנ"ן בן וניאל לר"א צע ועזר
 הניוחס גם פה לר"א צע ואינו כי חס לר' ונשה קנחי וקהלת לר"א צע וכתב
 הסופר בסופו: אני יחס צ"ר אצרהם די ויליח אלפנדו כ"ע כתנתי זה הספר
 ונחיוצ ונשלי וניאל ועזר וקהלת ליעקב קרסינטי בני ונגנר ציום שטי שלשה
 עשר יום למדש שצט שנת חננת אלפים ונשה ותשעים הסס צמנונו וכו'. וגם
 על ספי' הזה לא ארתי הדבור פה על הנאמר כצ"ר כי עוד תקותי צלצי חולי יואל
 איש ויפיץ אורו על פני חוץ. ונפירושי ר' יוסף ל"ס אר"ס פ"ס לא ראיתי עד הנה גם לא דצרו
 עליהם החוקרים רק דושני הספרים אנו כי חצר פי' ל"ס ה"ס והוא ונשה
 כ"י צנדלייחני ורל"ד רנה לדבר עליו ולא השלים דצרו. עוד אנו כי פירושו
 לקלה רות ועזר ח' ונשה צאיסקוריאל, וני יודע הכנים דצריהם חס לא
 עד כה הגיעה ידיעתנו על דצד ציאורי ר' יוסף לכתבי הקדש.
 ויותר שיה יוסף חכם ונלנו הבין דקדוק הלשון וצנאור ספרי הנקרא
 עוד און וחקר צמפרי חכמים אחרים ויאל גם ל"ס ה"ס קספריהם כי אהב
 נאח את ספרי חכמי ארנו וקדם היא ארץ ספרד ספרי ווסר ונעלות הנדות
 אשר נכתבו צמפת ערצ ואנשי פרוצינלה שנועו את שנועם ונכספן אליהם, ויוסף
 ידעם ויהי לנליץ צינותם. ולא היה הראשון אשר שכל את ידיו להעציר את

הספרים האלה נאחזק ונולדו אל ארץ נגוריו, כ"א ר' יהודה צן שאול אצן תצון
 צן דורו הוא היה אצו הנועתיקים אשר החל צנללכה הזאת הנופארה היא ונללכה
 וגם חכמה, וסכרו אחרו כי על ידו נשאר הספרים האלה צידינו ומוקרי כל הזמנים
 והאלרות שאצו מהם, אשר צלעדו היו טונונים צחשכת ליל, כי שפת ערב נשכחה
 אך לשון עבר היא מורשה קהלת יעקב ולא תשכח ונפינו ונפי זרענו. ותי מללכת
 ר' יהודה הראשונה לתרגם את השער הראשון וכן ס' חוצות הלצות הוא שער
 היחוד צעד רבנא נשולם צו יעקב (כפי הנראה צשכת תחק"כא), אך צנוקס
 שאר השערים העתיק את ס' תקון מדות הנפש לר' שלמה צן גצירול כי הוא יכול
 צקולר ונלין (כפי דעתו) כל האומר צאורך צשאר שערי ס' חוצות הלצות, הלא
 כן דצרי ר' יהודה אל ר' אשר ונלוייל צן ר' נשולם הנזכר: ונאשר יקרת צעיני,
 וננתי עשות רלונך ונגונת פני, הקלתי על עמוי טרם הסעתקה שטייתי נזר ונגונה
 צעצור הדצרים אשר הזכרתים צפתיחת העתקת שער היחוד אשר העתקתי לאדוננו
 סרצ הקדוש אצין נר"ו נספר חוצת הלצות כי זכור [אני] ואתה לוונדים
 השער הסוף לפניו וננתך דצרינו ספרתי לך שונליחת (נ"ל שונלחתי) לחכם
 הפילוסוף ר' שלמה צ"ר יהודה ז"ל צן גצירול ז"ל סצור קטן צתקון מדות
 הנפש כולל כל עיניי השערה שערים נספר הוא וכו' והגיע עד תכלית
 צקלרה וכו' ולאשר שוננתי נכספה נפסך לראותו, ולצוא עד תכונתו, ותאמר
 אם יהיה צידינו הסצור הוא עם השער הזה יהיה נוספיק לנו צכל ספר
 חוצת הלצות וננלח את נקונו ונקל ונעלינו טרם הארכיות והיינו יכולין לצבור
 דצרי, על סדר עיניי שערי, כי הדצרים הארכים אצן אדם יכול על סדרם
 ויעדתי אותך צעת ההיא להעתיקו אחרי השער הוא. והנה העתקתיו לך כפי
 יכלתי וכו' ע"כ (אולרות חיים דף 366). אך כנראה דעת רבנא נשולם לא נחה
 צזה כי הוא נכסף לראות את כל הספר חוצות הלצות מועתק לפניו אל
 ל' עבר לנען ירוץ קורא צו. ויקס ר' יוסף קנמי וינלח את מנאלות לצ סרצ
 ויתרגם את השערים השערה הנוותרים ואח"כ העתיק גם את שער היחוד
 ונשונה ונעתיקת ר' יהודה. אולם גם ר' יהודה לא שקט ונוללכתו ונפשו לא נחה
 צהעתיקת ר' יוסף ויצוא גם הוא ויכל את אשר החל ויוסיף גם השערים הנוותרים
 אל העתקתו כאשר העיד לנו האיש הנועתיק הנכבד הזה ר' יהודה צהקדנמו
 להעתיק שער הצמינה. ולא אכחד כי לא הלליח יוסף צנועשהו הזה וכי העתיק
 ר' יהודה הראשונה לשער הראשון והאחרונה לשערים האחרים הקירה את העתיקת
 ר' יוסף ונגצירה וכנועט נשכחה ונללכה. גם הנושפט אשר חרץ ר' יהודה על
 נועשה העתיקת ר' יוסף הוא נוענה כך וצתוכו צקורת חדה, הלא אלה דצרי
 צהקדנמו השניית הנזכרת אחרי התנללותו כי שצ שניית אל ההעתיקה אחרי העשותה
 כצ על ידי אחר וז"ל: ואחרי אשר החלתי להעתיק לא יכולתי לשקר צאמונתי

לנטות מדרך האמת והטובה ולעשות ונלכת ה' צדויה ואחזיק ענני פסחי וסכל
 בעצור כבוד אחרים וכו' אני נוסים כל מי שיצא לכתוב עליהם והענינו זאלהים
 שיכתוב שם הנהרגם תמלה על הספר כדי שלא חושט עלינו חטאת זאלה לא
 כואלנו ולא חטאנו ודי לנו זשאיותינו מעונות על יכו זאל אחרים
 וזש"ס י"ג על חטאיתנו פשעי זולתנו וכו' ע"כ. וזאמת העתקת ספרים
 היתה ונלכת ר' יהודה ודקדק זה כפי יכלתו וטרח לרדת אל עונק כוכה הנהצר
 ויחזו בעקצו דרך זנתינו לא סר מעל שזילו לנענן לא ישה וכוונתו ווודצרו ולא
 שם לבו אל לחות הלשון לזחור דצדדים קלי ההצנה וזנאונרים יעענו אל חיד
 הקוראים, לא כי דצרו לרוצ עונקים וקשים גם זנה זנינים חדשים הווליא ונלות
 ככריות כי כזדה עליו ונלכתו. לא כן ר' יוסף, הוא אהב ללכת דדרכים סלולות
 זמר לדנוק זנוליות לשון הנהקרא זמאס זנאונרים קשי ההצנה ויאהב לדבר לחות
 על כן לא שם זננחתו לתרגם וולה זנולה וילצם את עניני הספר זגדים אחרים
 ונוליות לא השתונט זהן זנצרו, אך יקטר הגוף עם הנפש ואם כחליף הנופות
 גם הנפש לא תוקה כן גם הדבר זנעשה הסעתקה אם תחליף הנלות כפי לונך
 גם הכוכה לא חשבור כדלוי. על כן נעה ר' יוסף זה וכה מדך הנהצר וישנה
 את עענו. כן נראה זנחך הפלטה הנשאת זן העתקה ר' יוסף כוליה לאור
 הר"ד אהרן יעלינעק זה עשר שנים זס' חובות הלצנות אשר נדפס ע"י ר' ילקק
 זן יעקב. ואם אולי ר' יהודה כזן אוננתו של ר' יוסף זעין חדה וזסיכה ראה
 את נגעי ר' יוסף, זכל זאת לא נכחד כי ישרו דצרו והוא לא התל יהתל ולא
 הקל זכבוד זצרו כאשר עשה זנו ר' זנואל לר' יהודה אחריו. וזכל זאת עוד
 תשתוקק נפשו ללחות גם את זעשה ר' יוסף וזלי ספק וזנו זנחך העתקתו כונה
 וכונה זנאונרים עונקים זנעתקה ר' יהודה וזנצרו וזתלצנו דצדים. וני יודע
 אם לא זזוננו זנן הנוליות וההנולות נשיג עוד ג"כ העתקה ר' יוסף הזאת.
 ועוד לא שקטס יד רז יוסף ויולל לתרגם גם את ס' וזחר הסנינים
 לר' שלמה זן גזירול וגם פה היה איש רעים להחרוע את ר' יהודה זזן זצון,
 אך גם פה לא נחה רוחו להעתיק וולה זנולה (כאשר עשה רעבו) כ"א לזם אותו
 זגדי השיר ויסב את שמו שקל ס. כזר דצרו גם עליו החוקרים והעניקו
 לנו זנצרו, הר"ד אליקים כרמולי זנכתז עחי הנקרא זשם אייראזעניטיטע
 זננולען (1839 ס' 24 דף 188) גם הר"ד ליי דוקעס זנכתז ליון לחדש
 ניסן תר"ג והוסף על דצרו זנריענט (1846 ס' 46 גם 50 ולסנת 1850
 ס' 32), ואחריהם קם הר"ד לזי הירש עדעלזונן איש זן טוב ויולל להדריך
 את נערי זני ישראל "דרך טובים" וילקט גם הוא זן הס' שקל הקדס "הנה והנה
 דצדים אחדים זועילים וזננודים". והנה אנכי נשאתי כיום עלי לספר את תולדות
 זנעשי ר' יוסף ותולדות הזננים זן כן ספריהם, נכזר זעיני האיש ותהי זנכורתו

שלונה ונחת ה', אך בכל זאת שערי הצמיחה והצקורה אינן נכגרות לפני, להצתי
 את חכמינו ויותר מהם המכונה ואכזב את נשורריו ומכונת השיר נכזדה יותר
 צעיני. ויהי צסקלי את שירי שקל הקדש וארא כי יקל ונשקלם וכי יגרע ערכם
 בגד ערך הנשוררים הספרדים. הן ראה ראינו כי היתה הלשון ציד ר' יוסף כחומר
 ציד היותר הנשכיל, אך כוח השיר לא נוססם בו, שלטתה יח לא צערה צקצבו
 ותן לא הולק על שפתיו. ויהי ונה! אם גם לא יטוה אל נשוררי ספרד, עם
 נשוררי ארץ פרוצנילה יננה ויהי זכרו לעוז. וידוע חלע כי שקל את שיריו טרם
 החלו לפרש ס' חיוב וס' נשלי, כי ונלחתי צפירושו לאיוב מוצא ונתוך השירים
 האלה וצבארו לנשלי לא ונשה ידו ונהם ותמיד היו לנגד עיניו וכפעם צפעם
 הציח אותם לצאר ענין ונשלי שלונה, אם גם לא יקראם צשום ונקום צשם שקל
 הקדש גם לא יכנה השירים על שמו רק יאמר: כאשר אומר צשיר או צשיר השירים
 או כאשר אומר ונולח השיר. גם ונחצרים אחרים השתמשו לפעמים צשיריו וגם
 הם לא קראו שמו עליו כמו ר' שם עוז פלקיירה, ר' יוסף כספי, ר' שמואל
 לרנה, הרש"ץ וצעל עוונר השכחה כאשר הראה הכל"ד צספרו נחל קדושים (דף
 47 ק"י י"ט דף 49 ק"י ל' ול"א) והאחרון הוא צעל עוונר השכחה לא די לו כי
 לא זכר את יוסף וישכחהו כ"א גם נתן הענק על לוארי אציו, שנוע נח דצריו:
 אונר אצרהם ונלחתי שער צערצו וכו' העתקתיסו לי אכי אצרהם וכו' העתיקה
 אדוני אצו ז"ל ונטר שחק יחיה הזרעים וכו' והם הם דצרי ר' יוסף הציחם הוא
 צעננו לנשלי ה' ט', וגם על זה עורר כצר כל"ד צנוכת ציון הנזכר וגם צס'
 דצרי חכמים דף פ"ה נדפס השיר הקטן הזה וגם שם לא נקרא שם ונחצרו עליו.
 על כל פנים תראה ונזה כי יקרו דצרי שיריו צעיני הצאים אחריו והציאום לאות
 גם השפירו צם אם גם שכחו את נקורם.

וכוונת כן נננה ר' יוסף עם שיעני פרוצנילה ויעש גם הוא שירים ופיוטים
 נכזדים, ונהם צאו צדפוס ונהם צכחוצים, ונולחו שירים הרבה רשום צתוכם
 שם ונחצרים, אך אין צידינו להכריע איזה ונהם ונעשי קומחי הנה כי כונה ינחק צן
 יוסף איכא צשוקא.

והנה כל הספרים האלה ילדי שכל ר' יוסף אשר זכרתי עד הנה לא ילאו
 לאור עולם ולא נחקקו צדפוס, ורק לקוטים ונעטים ונש' הזכרון נשפירושו לאיוב
 ונשלי ונהעתקתו לס' חוצות הלצבות ונשקל הקדש גם נשיריו האחרים הוליו
 חוקרי זוננו ונתוך חשכת ליל אשר היו עמונים שם עד הנה. רק ספר אחד והוא
 צענין ויכוח הדת נדפס זה כנראה וחנשים שנה צעיר קוטטנדינא (שנת
 ע"ת) גם הוא יקר ציוניו ורק ונעטים נולחו צארנו. גם שם הספר הזה קרא
 על פי דרכו ספר הצרית והוא ויכוח צין המאמין והאמין, וכצר זכר אותו
 הרד"ק צנו צשרשו ערך עלם וצפי' ליטעיה ז' ועוד נזכרו דצרי הספר צהעלנות

שמו אך על שם ונחצרו צחוך שרשי רד"ק ערך ספר וקנן וצפירושו צראשית ח'
 כ"ו ושם גם צפי' הרנו"ץ וצדקושו אשר דרש לפני ונלך קשטיליא . וכבר דברתי
 באר היטב על הספר והודעתי ענינו צנאנרי הראשון על הויכוחים הנדפס בלוח
 הסנה אשר ילא פה לאור לשנת תרי"א , על כן לא ארמיז פה הדבור עליו ואומר
 כי הונחזר כתב הספר הזה כאשר אומר בתחלתו יען ראה אנשים ונפרימי בני עוננו
 התנשאו להענייד הזון שקר וזקם וננונו תלנייד ונתלניידו לאסוף ולכנס כל החינוכות
 והכנולות שיש בחורה וצנציאים וצנחובים שיש בהן תשובה על הנינין והאפיקורסין,
 ויונלא ונשאלתו וגם נודרך השכל נוכח עונם וקצץ דברים נכוחים לנצין יעידו על
 רוחם תנונתו וזכות שכלו . והנה הספר נדפס אך כנראה נגזר על ר' יוסף כי לא
 יראו ספריו על פני תבל שלמים ותוניניים כי גם חוק ס' הצרית הזה הפך הזון
 קמוצ והשלך והנה הוא לפנינו קדוע ובלוי ונוכה בחקר ויתיר ויחסר דפוס . כפי
 הנראה עלם הספר ותכליתו , ורק ראשיתו באה עדינו , כי כן דבריו צקוף הנדפס
 (ד' י"ג ע"ג) : ועתה כונתי ודעתי לפרש לך כל הפרשיות שיש בהם נחונות
 ועמידות לישראל כי אורה אותך בדרכים שהם רגילים לאור צנחונות כשאתה נוולא
 נחונה טובה לישראל יאנורו ונחמו בני יעקב וכישנולאו נחונה טובה על יהודה יאנורו
 לך — ופה נפסיק הדבור , כי כל הנדפס יותר אינו לר' יוסף (ע' לנועה) ולא
 נוולא עוד השלמות כונתו , זה חסרון לא יוכל להונות , אם לא יונלא צנשך הזוניים
 כ"י שלם . גם צנשאר ערצור דברים זרים הנוטעים את הקורא , ראשונה תשובה
 החכם ר' יחזק הלוי (והוא כנראה לרפתי) ד' כ"ח ח' מן "השיב החכם ר' יחזק
 הלוי ז"ל" עד "איגנה בתולה" שם ע"ג ; שנית פי' הרנו"ץ על וננור ק"י והרנו"ץ
 חי דבור אחרי ר' יוסף , בהוספה הזאת נוולאת ד' ל' צ' ונתחלת "ורצינו ונשה
 ז"ל אור" ונסיינות "שיצנו הטוונעים" ; שלישית נוספו צקוף צלויי סחנות הספר
 הזה דברים ונעורצים וננעתיק לרפתי ונחילים : תשובה לנכחישים (ד' ל"ג ע"ג)
 והולכים עד תום הספר דפוס , והנוסיף הזה ונציא דברי ר' יוסף קרא ז"ל
 ויוסף קננתי לא ידע את יוסף קרא כאשר אוננו לנועלם , גם הביא את זקנו ר'
 אליעזר צכ"ר הרב הגדול הר' שנואל נצחו"יא (ל"ד ח') וכנראה הוא ר' אליעזר
 ונויץ תלנייד ר"ת צבל ס' היראים והוא כלו' הר"ר אליעזר הוא צן דבור של ר'
 יוסף או ונעע אחריו ונכדו לעיר וננונו הרבה . וצקוסו (ל"ז צ') כופל דבריו כי
 ארכה גלותו אלף וננתיים שנה ויותר והוא ח"כ ה' אלפים כ"ח שנה ויותר לננספר
 הנהוג לשנות הילידיה והוא כנראה שנה אחרי ר' יוסף . הנה ראית כי השאירו לנו
 רק חלק מן הספר הזה וגם צשארית הזאת שלטו ידי זרים . ורשוני הספרים עוד
 קראו צנחונות על ספרי ויכוח אמרים אשר יחסו לר' יוסף וכולם כנראה צטעות .
 אוננו כי חצר ס' אמונה והוא שם ענין ולא שם וניוד וצלי ספק הוא הוא ס'
 הצרית אשר דברנו עליו עד הנה , גם יחסו לו ס' ונלחונות ה' . וצנחונות נוולא ספי

יזכות כזה נכבד ועלום אך איננו לר' יוסף קאנמי כי אם נעשה צן דוכו ר' יעקב צן ראובן אשר נתחבר שנת הת"קל, ויהי כי שכחו אנשים את שם הנוחזר וידעו כי צנונים האלה חי ר' יוסף קאנמי וגם הוא התאזר כה וקגר אזור הוכוח על נחניו ויחשבו כי גם הוא צעל הולחמות אך צטעות כי איננו לו. והראשון אשר אונר נפי השנועה כי יש ס' ונלחמות ה' לר' יוסף קאנמי הוא ר' שם טוב צן יחק שפרט שנת קנ"ה לאלף הששי צהקדנות ספרו אצן צמן אשר שם (כפי אשר הציאו רל"ד) וז"ל: והנה ראיתי ספר נכבד ספר נקרא ונלחמות ה' ואלו מריס שהתכם ר' יוסף קאנמי הצרו, אך אוננה הכחיז לשונו צלי חוק צווליתותיו וקרא לאשר לא יתכן לנו גם הניח ונלחזר ולהציא הרצה נציאים וכתובים גם לא הציא דבר ונהגדות עם היותו לריך אלינו ואלד גם רוב כונתו לא היה כ"א לכשיג וכו' ע"כ וכל דצריו אלה נכונים על ס' ונלחמות ה' אשר יסדו ר' יעקב צן ראובן ודצרתי אודותיו צוואנרי על הויכותים הראשון גם השני גם השלישי. *) גם על ס' הגלוי

Isaak Troki. Ein Apologet: * א"ח הנוחזר השלישי נדפס ג"כ צפני עלמו והשערו: des Judenthums am Ende des sechszehnten Jahrhunderts. Von **Dr. Abraham Geiger** in Breslau. Kern. 1853. וס' ונלחמות ה' הואיל ואחא לידן ינעז ציה ונלחז.

ונוסף על הדברים אשר דצרו עליו ונשכר. ראיתי את הספר הזה כ"י בהעתק ישן צמוך כ"י הנוחזר סר"ר אורי חי קראול ז"ל והנה עתה אין ספק אללי כי הס' הזה איננו לר' יעקב צן ראובן הקראי צעל ס' העושר ונפרש הנוקרא כ"א לר' יעקב צן ראובן אחר רצני, והנה כל סגנונו לשונו וענינו הוא כן, והראיות הפדטיות אשר הם אללי כי נוציא רק ר' סעדיה גאון (אשר הקראים הראשונים נלחמו נגדו צחנות אפס) וילחק הישראלי וה"ר אצרהס צ"ר הייח והרא"צ ועל יאז זכר שם קראי על פיו, וזן דצרי רנ"ג וציא גם דצרי צוואנר ח' פ"ג לס' האוננות ודעות הראיות וזן הקצלה והשנוע שרצותינו העתיקו לנו, אין אלה דצרי קראי. וכן פי' הפ' צענוס ואציון צעבור נעלים וז"ל: ר' לוור צעבור נעילה שערי החצוה כמו גן נעול ע"כ והנוחזר הקראי ריב"ר פי' צווקוו: זוג נעל. והנה רס"ג וציא צעל ונלחמות ה' צשער הששי צהקדנות לם יחזקאל וכן על הע' שבועים צדניאל גם צשער י"צ הראיות ונושית צן דוד הגואל שעדין לא צא. וכל הדברים הנוצאים על שם רס"ג הם צהעתקה אחרת נושונה ונהעתקתו ועובה ונונה צלשונה ונואלה גם צחוכה ונלח קב"ץ אשר היא שגורה בהעתקה אחרת (אשר יחכו כמה ונוקרי וזננו על ר' צרכים הנקדן) כמו שהציא הספר הזה ונוחז וואנר ח' פ"ג: ויסקו עליהם את קגליהם צווקוס אשר צהעתקתו וצנו עליהם דצריהם, וילחק ישראלי וציא הנוחזר כמו כן צשער הי"צ צה הלשון: אונר הנוחזר אלה קלה דצרי הוצינים צדור צשעה ילחק הישראלי ולא דצרי הגאון גם לא כדעה לאחז אלטרטה (הוא ר' אצרהס צ"ר הייח), אין דעתם נועה לדצריהם ונה שאלנו לא אונרו כ"א להרויח דעת הצריות וכו' וכו' וודצרי ילחק הישראלי אנו לוודים ונעזרי על דצרינו כי הוא פי' קלת וזן הפסקים הנזכרים ע"ד אשר פירשנו וכדאי הוא ללמוד ונונו כי הוא הכס צחורה וצמוה חכמות ונקרא פילוסוף צפי כל החכמים אשר היו דדורו וקונו אחריו צני חורה וחולה לה ולא כדצרי אצן עזרח שקראו והצייל כי כל ספריו היו ווקובלים לחכמים ונהם וציאים ראיוחס ע"כ. והם הם הדצרים אשר הזכירם ר"ח כרוולני צוכת צן לידן לחדש כסליו תר"א (ד' 47) אך הוא הציאם צשם פי' על קדר צראשית לר' סקדלי והדצרים ווסופים. — ועוד נואל זכר ר' אצרהס צ"ר הייח לאחז אלטרטה צענין הקן ונוחלקת הרא"צ עליו צפי' הע' שבועים צדניאל. וראה גם העטרה הנחה אחרת אלה.

אנרו כי תכליתו הוא ויכות הדת וכנראה לנודו זה רק ונדברי ד"ק על פרשת
הכה ישכיל עצדי וגו', אך כבר הוכחתי כי הוא פי' לנביאים אחרונים ולא כוננע
כז יוסף להעיר בפרוזה על פירושים זרים ודחוקים אשר בנו עליהם יסודותיהם
צעלי אמונות נכריות, אולם אין זה תכלית הספר הפרטית כ"א בדרך כלל ופרש
לחזק פירושו ולרחק הסרים ונתיצו.

הן אלה פעולות איש לדיק וחכם אשר הוא ונוטעי אהלי חכמה ותורה
המשוים צארץ פרוצינלה, וחכרו נשאר צפי צניו ות לנודיו והשתמשו
בספריו והולילו וזה כל נחמ טוב וקצו וקונוו בספריהם עד כי נשכחו ספרי
הנוליד, והילדים אשר חנו ה', הם צניו ותלמידיו, גצרו ויעשו חיל והספרים
הנועתקים בטלו את דבריו וקיינו את דברי ההולכים אחריו וכרוכים על עקציו
והחזיקו בספרי צניו ותלמידיו. וזון השונים נלחמו הכוכבים בספרי ר' יוסף וישאלו
טוונים ונשכחים וספרי צניו פרטו אל כל עזר וישוטטו אל כל קריה ונדיכה,
ונועת החל הדפוס גם ציונים אשר רק ספרים נתי ונספר נחקקו צעו צרל כבר
תפטו אחרי ספרי ר' נשה ור' דוד צניו וכנועטו היו צתוך הספרים הראשונים
לצני ישראל אשר פרו ורצו על יד החכמה הזאת. צא נא וראה ס' נהלך שצילי
הדעת הוא ס' הדקדוק לר' נשה קלר הוא צכמות גם דק הוא צאיכותו והרצה
פעונים ילא על פני חוץ, גם פירושי ר' נשה לנשלי ועזרא הלא גם להם אין
נשפט הצכורה ויקונו הנועתיקים וייחסום לר' אצרהם צן עזרא ויחזיקו צהם
הנודפסים רלו אחריהם וישלחום על פני חולות ויונלחו היום צכל הנוקראות.
קרוצ לודאי כי ר' נשה היה תלמיד אציו ר' יוסף, אך זה נשה האיש אין נודרכו
לקראו צסם שום נחצר אשר קדוהו על כן גם את אציו לא יודיע. וני לא שנוע
את שם ר' דוד קונתי והוא נכצד ונכל צית אציו והוא אסף וקצץ הרצה גם נמתוך
ספרי אציו גם נכל אשר היו לפניו ויצטר לשון ערוונים צעגור וצהסכל, אס גם
הוא גם ר' נשה אחיו לא ידעו את טפת ערצ יעלה עליהם אציהם הנושכיל צלשון
ההיא, ויהי ונכלול ר' דוד לענק על לוארי כל הנוקדקים ויהיו שרשי דוד לנס
עונים וציאוריו לכתצי קדש היו לנוורי דרך צישראל ובגוים. ר' דוד הלזה לא אז
ונלזכור את שם אציו לכצוד ולתפארת ונכל אשר יפנה יציל את דבריו, אצל כפי
ההשערה לא היה תלמיד אציו כי לא תונלסו חונר צשום ונקום כי חנר לו אציו
או כי לינדרו ולא קראו צסם רצו רק הציא ונדבריו צסם אדוני אציו ז"ל ולהיסך
תונלס כי את אחיו ר' נשה אשר גם הוא כבר ונת צהכל דוד לחצר ספריו חנויד
צסם רצו יקרא ויאנר: ורצי אחי ר' נשה ז"ל. וכנראה *) היה לאציו צן זקונים

*) הר"ם טעיינטיינדר צתולצתו לר' יוסף צן אצרה (אשר הנאחי לנועלה) כחצ צהערה א'
כי צספר החמש ונלשמות ה' לנתן עונרם ד' ו' ע"צ נכזר שם ר' יוסף צן אצד הרושא על דבר
צריאת העולם. ואני איני יודע הספר הזה וכנ' ונדברי הרנ"ש אלי צכחה כדפס חלק ון הק' ונלחמות
הוא יאסם חלטה צדמה סא סחא. א"י צ"ז סינטיה

והוא נער צמות חזיו. גם את שונע חלמידיו של ר' יוסף קנחמי שונענו, ונהם ר' יוסף בן זצלה וזכר זכרו, ונהם ר' מנחם זר' שמעון ופסקי ירם אשר פירושו על ירושה ויחזקאל ונוחמיס כ"י צפאריש ורל"ד דבר עליהם כאשר הודענו כבר, גם ר' שלמה בן יחזק הכשיאה מאינגליטרה היה כנראה צפרוצינגה ושם לנד ור' יוסף ושם נגלה לו ס' הגלוי (ע' למעלה) כאשר כפי הסערה לנד גם ור' אזרהם בן חיים אזי הפילוסוף ר' לוי הידוע. וכבר זכר ר' יוסף בעלנו החלמיד אשר העיר את רוחו לחבר ס' הצרית, וגם רד"ק בנו זכר ונשכיל אחד ונגירוכא ונחלמידי חזיו אשר שאל נאחמו (כלו' נאחמ הרד"ק) לפתח את ס' דברי הימים. סוף דבר ונן ר' יוסף למדו וכן עשו הלליתו ויעשו חיל כי יוסף היה איש אשר רוח בו ויעמוד בתוך צין הספרדים וצין הכרפתים לא סר נאחל סדקרוק והפסעט ובחורח ס' ספלו ויעש לו שם צטיירי וחגר חרצו להלחם בעד אנוכחמו, ואם קטן היה צמונו (פטיע) ראש צצטי ישראל היה וכן יהיה זכרו לנצח!

ועתה יהי גורלך צין ונלדיקי הרבים ועל ידך יעלה יוסף ונקצרו ויהי ס' עומך צכל אשר תעשה כחפך ונכדך. אברהם נייגר הכותב פה צרקלא יוסף א' י"מ אדר ראשון לשנת ויחי או יוסף בן יצחק קמחי.

33.

Schreiben des Herrn Regglo an Herrn Ignaz Blumenfeld in Wien.

יפתח האל את אוצרו הטוב להריק ברכה עד בלי די על ראש ידירי הנאמן בבריתו, שומר הברית והחסד לאוהביו, הנבון הר"ר יצחק בלומענפעלד נ"י אמן!

רצות וננעונו ונגשת אליך עד היום; תלמות הזמן, עסקי הנושפה, הדפסת חצור חדש צלשון איטאלקית, חסיפת ענינים לתחם צלות לשנה הבאה, ועל כולן הסקידה על עניני חכמה וסגות צפסרי קודש וקריאת כל היואל לאור וודי יוס ציונו, כוננהגי חנויד ונעודי עד היום הזה, אשר על כן חסלת על האיחור ותדונני לכף זכות צרב עובך.

ראה אתה אונר אלי כי הגיע לידך חצורי החדש "צחינת הקבלה" ואחם לא הודעתני הישרו דצרי צעיניך אם לא, א"כ אישא נה צלע צשליחח

ס' לר' יעקב בן רחובן והוא הסער הי"ב והמוילאו לאור קרח שמו עליו נתן עונם כי הסער י"ב לקפר הזה כ"י נוולאו רליות יש נאחין. מצברי יוסף בן זכר הכופה" (כן בהעסק אשר היה לפני והוא פה ככתב מידי הנונת קרחול צעלנו כי חקר היה פה הכ"י) והרנ"ש סער צנפשו כי הוא ר"י וצארה חלמיד ר"י קנחמי, וצרוך הידוע!

הספר וצקצלתו? האם רק לזאת עונלתי ושונתי נפשי צכפי ללחום נגד
 רצני הזמן הסולכים צעינים סגורות אל אשר יוליכם האיש הנקרא **ר' אש** מצדדים
בכל מקום, כדי שהקורא דברי יצשרני עונלה הזאת „קצלתי“! האמת אגיד לך
 ולא אכחד, כי היטצ חרה לי על התרשלות הכצועים לצלתי שים עין על ונלחתי
 ולצלתי אגד ונשפטם עליה לננוצ ועד רע, כאילו לא פעלתי ונאונה לנצות האונה
 ולדרישת האונה, תחת כי לצי חונר לי שתלנח צודחי תועלת גדולה ון החקירה
 הלזו להיטייר האונות והוננהגים לכל עדת ישראל. זה לי סנה תנוינה ניוס זאת
 לאור החצור הסוף ועד עתה, וצונשך הזמן הזה לא הגיעו אלי השגות וחקירות
 עליו זולתי ונשני לדדים, האחד ונהרצ ונאסא־יא אשר צכסאלטנו צנודינת
 Dalmatien, והאחד ונהרצ פאלאק אשר צאונשטרדם, ולשנייהם השיבותי צארכה
 כונקח ידי, פעם לצעל טענותיהם ופעם לקיינם צהודות על האמת; אך זולת זה
 כל אשר הרצנים טנוו יד על פה והיו כונשרישים! גם הרצ פֶיליפּוּאָהן הצעיחני
 לגלות דעתו עליו צונכתצ עתי שלו, ועד היום לא ונלא הצטחמו, וכן הרצ יעללינעק
 צעיר לייפליג דצר קלת צונכתצ עתי „Orient“ על אודות הספר ההוא, אך רק
 רשינות הענינים הזכיר צו ונצלי אגיד ונשפטו עליהם; אוננם חכני ידעתי את
 אשר הביאם לטנוור ונחקום לפיהם, וונצין חרכי שתיקוחם אכיר ונחשצות לצצם,
 הנה תפארת הרצנים וגודל טננם הטוצ הסולך לנרחוק עד קלוי ארץ נוסד רק על
 צקיאותם צתלמוד ועיונם צו, זה לצדו הוא הנוכ חסיו צו להחנשא לנעלה לנעלה,
 לכן ילחמו צעדו צכל חכם, כי צקומו יקומו וננפלו יפלו גם הם, ולכנה זו יחרקו
 טן על כל איש יזיד לגלות חקרונות התלמוד ונווניו, ויטרחו צקשיות עורף לקיים
 כל השגות הנונלות צו — — — אולם אחדל עתה לצצר הענין הזה, כי
 הדברים ארוכים, ועוד חזון למועד, דע איפא, ידידי, כי ציום י"ח צצט העצר
 כתצתי להחכם הווליץ הרצ לעטעריס יח' ונכתצ ארוך עצרית ואללו שונתי
 עקסענוסללח אחד ונכ' צחינת הקצלה, גם העתקתי לו ונאונר קלר על פסוק כי
 טשה יניס וכו' לתחו צונכתצ נפירת תפארת אשר לו, והנה ונאז עד היום עצרו
 טשה טצועות ואין קול ואין עונה, ונפשי צל ידעם אס קבל הלכור אס לא, ואס
 יתלה להדפיס הונאמר ההוא או לא, לכן יהי נא חסדך לשאול ונונו על ככה,
 ולהודיעני תשובתו; והיה אס יונלא חפני צזה חנוסף ידי לשלוח לו נדי חדש
 צחדשו איזה ענין חדש ון הילקוט הנונה אללי להכניסו צונכתצ ההוא. וצכן אצא
 עתה לשלם לך אלק תודות על כי התנדצת צטוצך לשלוח לי ס' החלוץ לדידנו
 הנכצד והטנון הרצ שור יח', ונה יקר לי החזיון הזה! ונחשצותיו כי רנו, חקירותיו
 כי עונקו ונאז; תכליתו הכשגצה להטליך ונפוס החנופה ונעל פניו ולדצר צלי ונשוא
 פנים נגד אנשים אשר הוטם כפאס צגצבי ונרוניס, היא תעטרהו הוד והדר
 ותשיחור צרכות לעד ונפי כל איס אובצ אונת. האמת אגיד ולא אכחד, טאס

יִרְדּוּ כוונתו זישראל כצד הונח לנו לא ונעט ונן העבודה הקשה אשר העניסו על
 לוארנו התלמודיים, ולאט לאט לכל בני ישראל יהיה אור, אונס עד עתה
 יחידי הוא ההולך בצליל הנואשר הזה, ונעטים הם התווכים ציוניו, לכן היתה
 האמת נעדרת וישועה רחקה ונענו. והנה אנכי נודע חפזי להביא אל ציתי כל חלקי
 המכתב היקר ההוא על הסדר נודי לאתו לאור, לא לצד אצא צנוחה צנוספר
 המחוננים לתת כסף ונחירו כפי הקבוצ, אלא אף זו אענוול כנוסת ידי, ואשלח
 אל הנוצזר ונאמרים ומקירות והערות כאשר ציכלתי, הן בארוכה הן בקצרה ככל
 אשר יורה עלי, צכדי שיהיה גם לי חלק בצכות גדול כזה, אך לעשות זאת לריך
 אני לעזרתך, כי זולמה לא אוכל צנע ונחשצתי, לכן אחלה פניך שתודיעני צטוצך
 כל הפרטים הנוגעים לזה הענין: ונה הוא הנוחיר לכל שנה ושנה, כנה קונטרסיס
 יולאים צשנה, אם נרסק עוד דצר אחרי החלק הראשון, איך יהיה אפשר לי לקבל
 על הסדר כל חלק וחלק, וכיוולא צזה, ראש אנכי זקנתי ושצתי, וכוחתי הולכים
 ודלים, אך תשוקתי אל הישר והנוועיל צחקפה עוונדת, ולכל צכן סיי רוחי לא
 אסוג אחור ונהיית חצר לפועלי לך, ואטרח לצער הקולים ונן הכרס ולקצב אצן
 אל אצן לצנות היכל הדת והאמונה, לכן כלחה נפשי לעזרתך צזה העסק.

ציונים האלה הולאתי לאור ס' קטן צלשון איטאלקית. כלו מיוסד על שרשי
 אמונתנו לחנך צהס ילדי ישראל, ועוד חצור קטן צלשון איטאלקית (Strenna)
 כנו תשורה לאחי לשנה זו תרי"ג. וכולל ענינים שונים כדמות ס' צכורי העתים,
 וכן אוסיף לעשות צשנים הצלות אם יגזור ה' צחיים לתועלת אחינו בני איטאליאה.
 ועל אודות צית נודרס הצצנים צעיר פאדוצה אין צלשוני וולה כי אין צו שוס
 חידוש, והכל הולך כוונתהו ציונים סעצרו תחת פקודת שני הפראפעקארען
 ונוהר"ר טד"ל כר"ו ונוהר"ר די לא טורי יל"ו, העוונדים על ונשנרתס כנוקדם.
 והנני דורס שלוונך וטוצתך כל הימים אוהבך יש"ר.

ככו"ס פה גערץ ציוס כ"ו אדר ראשון ט' תרי"ג.

34.

Schreiben des Herrn Reggio an Herrn Ignaz Blumenfeld in Wien.

יאר ה' סניו אליך, יידי, ויחנך בחיים ושלוה כתאוחד, אמן!

שנחתי על השנועה כי שצת צלסום ונשוט צארץ ווניההלך צה, ותגדל
 עוד שנחתי על כי היה ראשית ונחשצתך לפנות אלי צנוכתך הנחמד ניוס עשרים
 לחדש הזה להודיעני צו טוצ ונלךך והתנודת צרית אכצתך; חודות לך, אחי,

באשר לא דניית אל אחד ונחכניי אשכנז (לא אזכרהו בשמו) אשר הוא ואחוזת
 ונרעיו יפלירו צי עד צום להשיג וננניי איזה ענין, כי יכירו תכונתי להפטרות לכל
 שואל, אך עוד נועט אחרי תמי את ונזקסם יעזזוני כאילו ונעולם לא ידעו
 ונניאותי, ואתה לא כן, אחת נדרת להיות בנזקסר ונשחרי, ואנונתך לא נכזבה.
 לזאת אף אני לא אונע ונוך דבר, והנני ונקריצ היום לפניך הערה קטנה על
 סגולה אחת בלשון ארנונית, הלגתיה בשולי הדף, עשה זה כטוב צעניך. איזה
 שרשים בארנונית צעלי ד' אותיות. נדענו לפני נולות ארנוניות צעלי
 שורש ונרובע אשר האות הראשונה שלהן היא אות **ו**, ונעטע שבעצתי עלייך
 ראיתי שיש דניון והטערפות לכוון עד שנוכל להכניסן תחת סוג אחד ולתת להן
 הוראה אחת יסודית אשר זה ישתתפו זו עם זו, ונלמד בהוראה האחרת הניימדת
 לכל אחת ונהן אשר זה יתחלפו זו וזו, ובראותי זאת הסגולה לשרשים ההם עלה
 על דעתי כי אולי סצת דניינס בהוראה היא אות **ש** ונלמד בהוראה הראשית, לכן
 אקדר פה הנולות ההנה, ואחרי כן אודיע השערתי עליהן: ואלה הם השרשים
 אשר לקטתי:

שז הר, על פסוק כי קרן עור פניו (שמות ל"ד כ"ט) תרגם יונתן ארום
 אשתצבר, והוא ונלשון צהיר עם חוספת ש"ן, ופירושו כי עור פניו
 נעשה צהיר.

שח ר, כגון עמד שנסתחרר הננולא לרוב בתלמוד, היינו שנהיה צן חורין.
שכ ל, ון השורש העצמי כלל בחוספת ש"ן, כמו כללו יפיך (יחזקאל כ"ז
 ד') ונחורגם שכלילו יפיך, וענינו ידוע.

שצ ש, ונצריח ון הקלה אל הקלה (שמות כ"ו כ"ח) תרגם יונתן ונלצש ון
 סיפי לקיסי, והוא צלי ספק ון השורש העצמי לצש, והש"ן חוספת.
שלה צ, להצה תלכט רשעים (תהלים ק"ו י"ח) ונחורגם להצותא תשלהצ
 רשיעיא, וכן הוא השם העצמי שלה צת הנגזר ון להצ, אלא
 שצארנוית עשו ונונו אף פועל.

שלה י, לשון עיפות ון השורש העצמי לזה, כי יעטף (תהלים ק"ז א')
 ונחורגם ארום ונשתלחי.

שלת ח, והחליף את ונשכרתי (בראשית ל"ח ז') תרגם יונתן ושלחיק ית אגרי,
 ונראה שהש"ן חוספת והיסקוד צו לחח, ודוונה לו בעצרת חלח
 בהקדים ח"ת ללנו"ד.

שע ד, ונורגל ונאל דצרי חז"ל, כגון ונשועצדים היינו לפרעה, ואין ספק
 שהיסקוד צו שורש עצד.

שע וס, בתלמוד (פ"ה דכתובות) הצטלה ונניאח לידי שענוס, ופירושו כמו

שגשגון, וקרוב לו צנוצן שורש עננס צעצרת, כונו כל קחוס לא
עננוך (יחזקאל כ"ג ג').

ואל תופע עליו כהרה (איזג' ג' ד') נחורגם ולא תפע עלוהי שפרפרא,
והכחון כי עיקר הנולה פ ר פ ר א שם לקוח ונלשון רומית Purpura,
והש"ן נוספת.

שרצצ, בחלמוד (זכורות וי' א') פירשו שרוע שזכחוצ: נשתרצצ לו ירכו,
ואין ספק שנגזר ונשורש רצצ או רוצ צחוספת ש"ן צחמלה.

שרכפא, כי יקרא קן לסור (דצרים כ"ז ו') תרגם יונתן אי איזדונן שרכפא,
ואולי צא אות כ"ף תעורת אות ח"ת, ונגזר ונן שורש ר חף כונו על
גזליו ירחף.

ועתה הנועיין צנולות אלו אשר חספתי פה ינאלא כי ההוראה הנושותפת לכולן היא
נושא העש"ה, כי הנה אם נעצור עליהן אחת לאחת נראה צנקל הוראת פועל
עשה בכל אחת מהן: לדוגמא פועל שצהר ענינו געשה זהיר, פועל שחרר
ענינו געשה צן חורין, פועל שכלל ענינו געשה כליל, פועל שלצט ענינו
געשה ונלוצט, כי הצרים התיכון היה כונו ונלוצט בתוך הקרשים, פועל שלהצ
ענינו געשית להצה, פועל שלהי ענינו געשה עיף ויגע, פועל שלהף ענינו
געשה ונחולף, פועל שעבד ענינו געשה עזד, פועל שעננס ענינו געשה
ענוס, השם שפרפרא ענינו געשה לצוע כונו שורפרא, פועל שרצצ ענינו
נחרצה או געשה ונרצה, והשם שרכפא יורה דצר עשוי על ידי רחיפה,
א"כ צהיות נושא העש"ה נכנס צכולן הדעת נותנת כי ונן הפועל עשה עלונו
לקחו אות ש"ה היא היסוד האוניתי צו (כי שתי האותיות האחרות הן ונן אה"ש
הנעלמות לפענויים) ושנו אותה צראש הנולות הן להורות על העש"ה כונו שאונרנו,
ואל תטעון כי הש"ן צפועל עשה היא שונאלית וצנולות הן היא יונינית, כי וני
יוכיח שכן הוא? ואפשר שאף צנולות הן היתה ונלפנים הקריאה הנכונה צס"ן
שונאלית, או כי נתחלף ונאלא הש"ן צעצרה ונלשון אל לשון, גם אל יקשה צעניך
הרכבת וולה עצרית עם ונלות ארנויות, כי הנה כצר הראתיך שהנולות הן לוקמו
רובן ונלשון עצרית, כונו צהר, כלל, עזד, ענוס, וזולתן, וסוף סוף שתי הלשונו
קרבות נאלד זו לזו.

ועל אודות הספר היקר נורה כזוכי הזמן להחוקר הנפלא נוסר"ר נחמן
הכהן קראחנאל ז"ל אשר חפלת לשנווע ונשפטי עליו, לא יסכן גצר להסתלך
צשדס רחצ כזה צלי ונלאות גליונים רצים על כל הענינים גדולי הערך הנודוצרים
צו, ולא יאות הקינור צחקירה זאת, סן יותן ונקוס אל ונשפט ונעוקל אם לא
יתצרכו ויתלצבו הדצרים היעצ, רק אחת אונר כי הנוצצר הנועולה הזה דצד יושצ

על געי ונרוני המקרה החפשיה, אין כונה פולח עד פנימות כל ענין ונכה
צצט פיו כל חנונה זרה, ואם יעלים קלת מורשי לנצו תחת ונקסה ונלילה ננרלה
כלל כל דצור הולל ונפויו צועה כונדקרות חרצ ובורס הכלי סצרות ההנון
ותעתועיו. ובפרט כועם אמריו דף 213 והצאים אחריו לא יקולל צכתם אופיר,
חנונם להיות לשונו קלר וחד נאז ונשתנה וון הנורגל חלל רוצ הנחצרים עם
נעיייתו התמידית אל ההסתר והננו, לכן יקרה שיתעללו הרצנים ונהגות דצרני
בשקידה עזה כדי לירד לכוף דעתו, כי לא דצר קל הוא, אך נני יתן ויתעסקו צו
רצים, כי אז לנני ישראל יהיה אור!

שלני תודה אקריצ לך על כי הואלת זכות נדיצה לשגר לי שתי ונתנות יקרות,
דרשת הרנ"ן וס' ונעריך, וכאשר עיינתי בצצור האחרון אונתי דצר צעתו הוא! יען
כצר ידעת כי ציינים האלה נחמדס הננכה להרקיד השולחנות ע"י אלצעות הידים
(Eisfrüchten), וכן ונלאתי בצספר הזה דף 113 סר' חנינל בן דוסא עשה ונעשה
ועלה הסלתן ונא ליו. ועתה אין צפי ונלה להודות לך על רצ עוצד להעניק לי
ונעת לעת ספרים חדשים, וכצר אונתי לך סענוים רצות שאס ייעצ לך לקלוצ לי
ונחירם חוכי אטלס צנפט חסנה, הנה הרצה עלים קצלתי וון תסלות הקראים, הכל
כאשר שלחת, ולא אפונה כי תגיש גם הנשארים עד תונס, אך ס' צית נתן אין
חספי צוכי ידעתי לא יגיע לי תועלת בקריאהו, ורצת סצעה לה נפשי שעות, הווית
וסלוגחות על התלמוד, גם שאר הספרים אשר זכרת באגרתך היות ונעויתים ללאת
לאור דלי התועלת הנה צדור הזה וקורי עכצים יארוג, אין צהס עזר כלל להאיר
עינינו בחורת ה' תונינה אשר היא לצדה ראויה לעסקו צה צלי הסק — — —
אך לא אהים כננכית עתה על ונכטולות הדור, כי נני חני? — רק את אשר
צלצני בגדתי לך יען בכרתוך צר לנצו וצלתי ונחניף לקדמונים.

חסלת לשונע וננני דצר על אודות חכני איעלילה והחצורים אשר ויניאו
לאור, אך ונה אענה? הן דוננות קצר צכל סציבותי, אין פולה פה דצברי חכונה,
זולתי האחד הוא החכס סד"ל יח' לא ינוח ולא יסקוט וננעיל אל אחינו צנועם
לקחו, גם חכני הדל עונוד יוס יוס על עצודתי, ועתה הנני ונחעסק להוליח
לאור חצור מדס קראתיו צסס "ילקוט יס"ר". ואסיים הפעם דריתסת שלונך כל
היונים אוהבך יס"ד.

הכו"ח פה גערץ ציוס כ"ג סיון תר"יג.

[Faint handwritten text at the bottom of the page, likely bleed-through from the reverse side or a secondary note.]

Schreiben des Herrn Reggio an Herrn Ignaz Blumenfeld in Wien.

שמע ברכה ושלום ירוק אלוה טמעל על ראש ידידי הגאון

לי בכריתו, היה הריה יצחק בלומענפעלד יחיה שלום!

הנה נשאתי פניך גם לדבר הזה לבחתי מנוע מנוך עוללות וכן הצניח הקטן אשר לקטתי משרה התצונה ונשאר מנונו רושם צילקוטי לזכרון, הגם כי מתחלה לא היתה האקיפה היתה נעושתת להסרחות החולה, רק לעמני כוננתיה להיות לי זה עזר אל חקירות אחרות. אונם עתה צראותי כי התעוררו מחדש אצירי לז לתת גאולה לשפת יסורון ולחדש כנשר נעוריה לא יכלתי התאפק ונהקריז אליה וננחת עני כוננת ידי, כי אהצת עולם אהצתיה, וצפסתי היום באונתחתי אנה ה' לפני ומאמר קטן נחצא אל הכלים כמגלה עפה, כחצתיו זה שנים תחת מנושלת רעיונות הצקור על פעולות הרצנים, אותו אגיש לפניך עתה, עשה זו כחפך, וזה שמו אשר קראתי לו אז:

כ ת ה ה ר ג ל.

ענינים הרבה יש הנכנסים תוך גבולות החכמה והמדעים, החזיקו בהם אנשי עדתנו אף הצנונים שבהם כדצבר צרור ומאונת לנועלה וכל ספק, רק בעצור כי הורגלנו ומעוררנו גם אנחנו גם אצותינו ואצות אצותינו לחשוב עליהם ככה, וגדל כל כך כח ההרגל הזה המדיחנו לדורך צדך הלכו זה וני שקדונונו עד שנתחשב כי אין עוד לורך לדורש ולחקור אשר שורש הדבר הוא להיותו עונד כבר בחזקתו על הדרך המורגל, ומנשכה נודור אל דור הסצרא המורגלת היתה יען כל אחד סוונך על וני שקדם לו בחשבון כי הרשטונים כבר ירדו אל עונק הענין והציוו אותו לחנחו, והנה הגם כי נפתחו לפני נצוני הדור הזה שערי המחקר כל איש יצא צם כקטון כגדול, ואין חלק או נקטוע צדצרים האלהיים והחוריים והלמודיים שלא ירצו עתה לחקור עליו ציתר שאת מונה שנעשה ונלפנים, ככל זאת נשאר עוד ענינים הרבה על ונכנס הקדונון המיוסד על שקר צקצת כח ההרגל הנכרה, ולמופת על זאת הנני מציא פה ענין אחד לדוגמא, ונשלים אחרים יהיו ממורים לזמן אחד, הטו אונך ושנע.

כאשר יפול הדבור על הרקפת הגשונות וכן הצורא ית' צהוכית כי פסקיה החוכה הנראים כמגשנינים כגון וינחס ה', וירד ה', וראית את אחורי, ראוי שיפורשו על כל הפשאלה וצדריך ונשל, וכאשר ירלו להציא ראיה שאף קדמונינו ז"ל חשבנו ככה, אז רגילים כותצי הספרים להשען על אמרם ז"ל צכונה ונקוונות ד צ ר ה ת ו ר ה כל סוון צ כי א ד ס, כאילו היה דעתם בזה המאמר לרנוח מצאו צמקוקים ההם ונלות מנשותפת בעצור המון העם הפחותים שלא יכלו להסיג ונליאותו ית' וזלת צנלינות ונתיחסות אל החושים כדי לשצר את האזן, ושזהו צאונת כוכת אמרם ״כלשון צני אדם״. הציטה

וראה כי מיום החל הרנו"בם ז"ל לכתוב צמורה ח"ח פרק כ"ו אלה הדברים: כזר ידעת אמירתם הכוללת לנויני הפירוסם כולם התלוים בזה הענין והוא אמנם דברה תורה כלשון בני אדם עכ"ל (ועיין עוד שם פ' ל"ג ופ' מ"ו) ועד הימים האלה אשר צמס קרא נחצר אחד*) לזה הנואמר צמס יסוד תלמוד יי (ויין תלמודישיעור גרונדזאטן) לענין הרקת הגשמות, לא נונעו הסכומים שצכל דור ודור להאמין באמונה שלמה כי זאת היתה צלומת כונת חז"ל צנואמר "דברה תורה כלשון בני אדם", עד שאם יאמר להם איש היום כי כל זה שקר גמור, ילחקו ולא יאצו שמוע, אחרי כי שנים רבות נגדו כולם זה אשר זה להשען על קצרת הרנו"בם צעינים סגורות צלי מקור אחריו נאין צא לו הדבר הזה. אמנם החוזר אחר שורש הדברים ואינו נפתח אחרי אמרות זולתו צלי ראה, אף אם יהיה גאון ונפורסם וראש נודרים צכל מקום, ינאל כי נעולם לא כיונו חז"ל אל הרקת ההגשמה צנואמר הנזכר, כמו שאוכיח צצירור ון התלמוד עלמו צמה שאומר. ידוע שיש לחז"ל דרכים מיוחדים ללמוד צמס דין מדש נוכח איזה נולת כפולת שצאו צפסקוי התורה, ולפי שחצו אותן נולת כמו מיותרת וקראו אותן יתוך, לכן אמרו שניתנו להדקש והוליאו ונן איזה דין מדש, וזה האופן הרגיל נאלד צכל התלמוד סוצצ על ויה שהורש צעצע לשוננו הקדושה להוסיף הנקור אלל פועל עצר או עתיד, כמו הלך הלכת, שומר תשמרון, שמוע שמוע, וזולתם רצים, והמודקדים (Gesenius §. 209 Jahn §. 112) אמרו שזה יהיה לחזק הענין, אצל קלת ון התלמודיים חשצו שזה הכפל לא צא לתת חיזוק לפעולה, אלא היא נלה מיותרת לגמרי, וכיחנה להדקש, אמה תראה שהוליאו דין מדש ון הפסוק אם הנואל תנואל צידו הגכזה (צ"ק פ"ה א') נוכח זה היתור, וכן על נתון נתן אלל צנות ללפחד (צ"צ קי"א צ'), ועל פסוק סקול יסקל השור (סנהדרין נ"ה א'), ועל פסוק ואם נאן ינאל (כחצות ל"ט צ'), ועל פסוק הענק העניק (קידושין י"ז צ'), ועל פסוק ואם אור ינייר (זבחים ו' א'), ועל פסוק אם האכול יאכל (נזחות י"ז צ'), ועל פסוק וספדה לא נפדתה (כריתות ט' א'), ועל פסוק אם ילא ילא הכולח (נכות י"ז צ'), ועל פסוק וצשל נצושל צניים (פסחים נ"א א'), ועל פסוק הנוול ינוול (ע"ז כ"ז א'), וכן על כמה פסוקים אחרים שבראו צמס נולת מיותרת נוכח הכפל הנזכר דרשו תנייד היתור להולאת דין מדש; והנה צכל הנקומות האלה והדומים להם אמה נולא צתלמוד אמורא אחר נחנגד לזה הדקש וקוצר שאין ללמוד נאומה ון היתור ההוא צעצור

*) עיין צמכת עמי של הר"ר פראנקעל 1844 q7 131, ודומה לזה כתוב צמכת עמי הנקרא 408 ©. 52 — Nr. 1844 — Der Orient, וכן צמכת עמי של הר"ר גייגר V. q7 417, ואף קודם לכן צכל דור ודור נפלו רצים צעעות זו, כגון צעל צמינת מדש צמפרו q7 כ"ה. .

כי ונכה הלשון לכפול הפועל זזה האופן, ואז יאמר המתנגד: דברה תורה כלשון בני אדם; עיין היטב בכל המקומות שליינתי ותמצא בכלם שהשתמשו בזולת דברה תורה וכו' על זה הנוצן של ונכה הלשון לא זולת, והמחשב שכיונו זה להרחיק הגשמות אינו אלא טועה, כמו שמוכח בהדייא ומה שכתב צעל השל"ה דף ת"ד, שנוע לא דבריו: איכא מאן דאית ליה דברה תורה כלשון בני אדם ולא דרשינן הכפולות ואיכא מאן דאית ליה הכי ודרשינן הכפולות עכ"ל, ויוצנו דבריו ונתוך מה שכתבתי, ואם הדבר כן מאין ילא החלום הזה לפרש מאמרו ז"ל דברה תורה וכו' באופן שיוצן ונונו הרחקת ההגשמה? אם לא שנגררו כולם אחר הרמז"ם בעור הנסעך על הפקח, וההרגל גבר על החקירה, כי היה די להם לראות דבריו צמורה שהצחתי לנעלה ולא נתנו אל לבם לחקור אחריו, ונמצאו כולם שוגגים צמקום שהיה רק אחד המזיד. והנה אין דעתי בזה לשלול מצעלי התלמוד ידיעת רוחניות הצורא ית', רק אני אומר כי הרוגה להגיל מז"ל מן חשב הגשמות (אשר לפעמים יוצן ונדבריהם בהסקפה ראשונה) יצטרך לחזור אחר מופתים אחרים ישרים ונכונים, ולא יתעקש להציא ראיה מן המאמר דברה תורה וכו' שאין לו שום הטרפות עם ענין זה, שהרי אם יצטרך לעשות כן הנה הוא יקצב להם ז"ל צו וקלון תחת שהיה חפלו להגן בעדם ולהסך בזכותם, כי יאמר אומר: כמו שאין נמשש בזה המופת כן הדבר עלמנו שאתה רולה להוכיח אינו אמת! לכן ראוי להסציט המופת הזה, וכעת לא יאמר עוד ליעקב ולישראל שקדמוניו ז"ל ראו להרחיק הגשמות באמרו דברה תורה כלשון בני אדם.

הנה עתה עודני ונתעסק בזולתה ההגה להדפסת ספרי החדש ילקוט יש"ר נחצרתתי כי חוקרי אשכנז העלילו עליה עלי לאמר כי אני צדיתי ונלצי כל הספר קול סכל, וכי נעולם לא כתב רי"אם הדברים ההם אשר שונתי צפיו; תכיר גם אתה כי לא יכולתי לעבור בשיקפה על דברי גאלות כאלה, לכן כתבתי נכתב ארוך בלשון אשכנזית להחנול וזאת והשיבותי לרודפי אל חיקם מרפתח אשר חרפוני; אצטח כי בקרב יונים יתפרסם צדפוס, כאשר לתכלית זה שלחתי אל ידידי מוה"ר גייגר כר"ו אל עיר צרעסלוויא. על אצדן החוקר המפורא הר"ר אוהב גר לוצאטו ז"ל כל לבב דוי כי לא הניח מוה"ר שוקד בלימודים ונענויק בכל מחקר. נתעוררו עתה רבני איטאליאה לצטל יום עוב שכי של גליות וכתבו על זה סקקים רבים, זה נוטה להקל וזה להמנויר ולא אדע איך יפול דבר, ואני צמחתי שלא להשמויע קולי צנדון זה. מונכתצך ראיתי כי חפלת להרחיק כדוד, ושאלת עליתי על אודות הדבר אשר גמרת בצלך לעשותו, אך אין אני נוכיר ונצרך ותכונת לרכך לתת עלה הגונה על זאת, רק אומר שאם אין לך סצה אחרת לעצוב מונצך זולתי הפקודה החדשה היוגלת נופי הקיסר, יראה לי כי אין די בזה להסיר מצני ישראל כל מקום על עובות עמידות, ותחלתנו עוד לא נכזה כי ישוצ העושל לסקוד

אחתו צרמניים. כן ונותרו זאת אינה אלא על נחלת שדה וכרם, וצעיניים אחרים
 עוד יש תקוה כי יתנו כשאר אזרחי הארץ כאשר הצטיינו, ואחשוב כי אין לנו
 חורט עלינו רעה, רק נשטיינינו לחשו באזינו ויחלטו ונונו זה הונשפט הקשה,
 והקצה שהגיעה אותו לעשות כן היתה לפי דעתי כך: כבר ידעת כי צדק העבר
 אחד נאחזינו ונעיר טריעסט (ושנו צרוגעער) קנה אחוזה צוויינט טייכאל, ויען
 שרי העיר ונענו ונונו הרשיון לקרוא שנו עליה צעצור כי יש להם ניווס קדמון
 לצלתי תת שום יהודי להתחלח צחוכס, הביא היהודי את ריבו לפני המלך והשיג
 ונונו הרשיון ככל אות נפשו, וזה לך האות כי לנו עוז עלינו; אך שרי המדינה
 ההיא צראותם שלא נעשה עליהם נגשו אל המושל וטענו שאין כח צשום אדם
 לצטל הכיווס הקדמון ההוא, ואז נענה להם הקיסר, פי ירא לנווע שאלת אנשים
 אשר עצדוהו באמונה צעמות הונלחונה כנופורקס; כך אחשוב שקרה הדבר, והאל
 יודע.

נא כתוב לי עוד טרם נקעך, והאל ילליקך בכל אשר תפנה כתשוקת אויבך
 הנאמן יש"ר.

כ"ח פה גערץ ציוס כ"ח אדר ט' תרי"ד.

36.

Schreiben des Herrn Dr. A. Geiger in Breslau an Herrn Jgnaz
 Blumenfeld in Wien.

אל כבוד איש יקר רוח ונבון דברי הי"ר יצחק בלומענפעלד שלום רב!

הקשית לשאל, אדוני הנכבד, הקשית, ואם גם לעשות דבריק חפנתי וגם
 חרות צלבי זכר אוהבנו האיש הנאמן עם אל ועם אנשים הנוגח הר"ר י"ט ר
 כ"ע ולהקים לו יד ושם בישראל חפני ותאותי, על כל זאת לא אוכל לכתוב
 תולדותיו כאשר שאלת ונאיתי. דע נא כי האיש הזה (אשר לו יאות השם הזה
 באונת וצחניים) קורות יוני חייו לא נשתנו ונדרכ כל אדם, וכפי הנעט אשר ידעתי
 ונהן יש צהשקט וצשלוה לא ילא ונעיר עולדתו גוריטיאה שם כולד ושם נאסף
 לענויו שם לנד ושם לנד והפיץ דעת, קצצוהו צניו ואוהציו ונקרוב וננחוק
 כצדוהו, לא נלחמו נגדו וגם הוא הלך צשלוה את כל אדם, נאדנחמו סצע לחם
 ואם גם דאגות כה וכה כתדוהו הנה גם אלה חלק כל אנוש ווננת כוסו לונען
 יחזק וישים צלחיו צטחורו. זאת ועוד אחרת כי פרטי קורותיו נעלמו ונווני כי
 ידוע מדע אשר ונוכצדיו הכני וסייתי אך הצרית הכרותה ציינו צרות נחקקה לא
 באותות נגלמה ורק ונעט הנה הונכתצים אשר הרלנו זה לזה ורק ציניים האחרונים

אחרי גלות ספרו אשר כנהו צמס צחינת הקצלה כחצתי אליו ומדי עת
 צעתו והוא הטיב כדרכו צלי איחור. ואם תשוב ותשאלני ותפטר צי: למה ועל מה
 האהבה הטמונה בחוך הלז לא ניתנה להכחז, תמלא עוד תשובתך בחוך ונחצני
 הזה. ועוד שליטת אשאלך והודיעני הלא ספרי הנכוח מזכרת י"ט ר"ג גם
 ילקוט י"ט ר"ג פתוחים לפיך, גם ספר הוא צעלנו את תהלכותיו ומשפטיו
 ואת כבוד עושר ספריו אשר כבר כל ימי חייו והלא איש אתה ותאזר חיל ותשכח
 את ונחניך ותספר את מעשיו צקוד ישרים ועדה! ומלצד כל זה כבר הקימותי לו
 יד ושם צלשוך אשכנז ימים אחדים אחרי הלקחו ונמנו צספרי על ר' יהודה
 אריה ומודיקא*) וצפרט מדף 57 עד תמונו, ואיך אשנה הדברים ואסיח
 רק כמריק וכלי אל כלי?

ולמען לא אטיב פניך ריקס אומר לך את ממשטי אשר צלי ונשוא פנים
 אחריץ על אהבנו הנכבד כ"ע. דע כי אהבתי וכדתי על ישרו ועל רוחו הטובה
 על כי לא צלז ולז דבר לא ערום הערים לא נחצא אל הכלים ולא העלים את
 ונחצתו, לא התפס צגדי לצועים לנען כחם וללודד נפשות הפתאים, לא הלך
 לקראת נחשים להרצות כבודו צעיני הצוערים צעם וכי קדוש גאון ומסיד יאמרו
 לו, רק גלה את לצו ויעמוד צפרץ וצמענה כך הוכיח והתאמץ להסיר עקשות
 לצו חנסי דורו, לא כסה לרעת נוסנת וצלז אמוץ קרא ולא יחל לאמר: כנגע
 נראה לי צצית יעקב ועמה הכירו את נגעיתם הסירו את אלהי הנכר אשר צקצכם
 רחלו והטירו. כן יעשה יחמק שמואל כל הימים ומדי יזקין עוד נשמתו צו, ועוד
 גברה קנאתו ואהבתו המונית אל האמת ואל אחיו להדריכם הדרך הישרה ולהסיר
 ונהם כל נגע וכל נחלה אשר צרוחם. לא אכחד ונענך כי הרצה מדעותיו לא היו
 צברות צעיני כי הוא ז"ל לא אהב להעניק החקירה, שאז נעל פני המעין הנים
 אשר נפו על שפתו ולא חפס אחרי מקורו, ואני אחרי ראיתי כי לא כחן לפניו
 להעניק בחקירות כאשר אהבתי אונתי אל לצי: הנה שנינו חסלנו לגעת אל
 הנוטרה אך משפטו ונעשהו טובה ממשפטי ואני לא אשיבהו מדרכו גם הוא לא
 ישיצני, ונה יוסיק לך ונה יתן לך ונחצ אליו ונמנו, לא יאות לאיש אשר כמיהו
 לנללות הנכחז דברים של ונה צכך וגם אני לא חפנתי צאלה, על כן מנעתי את
 עמי, רק לעתים רחוקות כתצו זה אל זה. אך אחרי הפינו את קול סכל
 לרי"ח ז"ל לא יכול אצרהם עוד התאפק ונקרוה אליו מנרחק: היצת עמו וננך
 ילמדו וכן יעשו. ואשאל נא את הנהאמר נגן ולנה ועוד ספרים אחרים אשר
 גליתי את ונחורן צספרי הנז' על רי"ח א"ס, ויהי הקשר אמוץ. כי צאונת פעולתו

*) Leon da Modena etc. zugleich als Denkstein an dem frischen Grabe
 Zsaaf Samuel Reggio's. Von etc. Breslau, Kern 1856.

אחו ושכרו לפניו זהקריצו אלינו את ספרי רי"א וזהוילא אותם ונזית הכלל
 אשר עד הנה היו טעונים צחורו. וכבר נזאלו אנשים טעורים צעיניהם ונזולתם
 לא רוחלו ולרעת הגאון על נזחם זרחה אשר יונאקו צרי"א ואת יש"ר יתעצו
 ויאמרו: דלו הציא לנו האיש הזקן הזה ונעשה ידי זקן כמותו, ונוצו לאחד אם
 היה עש אוכל את ספרו ונוצו לשני אם לא הולילו ונקצרו, ועתה עוד נוסף
 השלישי עליהם ולא די לו כי הסכמים ונזיני לשון עבר ישפטו כי גם אל לשון
 עם ועם העתיק ונדצרו, ועתה תלמודנו אשר הוא לנו עוז ונצטחה יהיה ללעג!
 ויוקיסו עוד להתלונן: דלו גא, האיש הזה רי"אם כל יוניו דרש צמקסלות דצר
 צכוד התלמוד ולוונדין חצר ספרים אשר ינשאורו, ויהי בהצאיו צחדרו חרק את
 שניו וישפך צו עליו ויטמן את דצרו וישנה את טעמו, לצוע הוא, איש הוא צלי
 אמונה וצלי מעלות הנודות, לץ וחקר ונוסר הוא, אל תשנעו לו ואל תשימו לב
 אל נכדיו, צוזו לו גרסורו ונצחיתם ולא יזכר שמו ציניכם! הן אלה דצרי הגאונים
 אשר יחשו לכבודם ולא ישימו לב על כבוד האונת, אשר יחסנו להקים צישראל
 כל אונת החולה והנצצר וינאקו צחיי הרוח הפשית, אשר תמיד שם הסכמה על
 שפתם ישאו וצקצם עמונה אולתם וערונתם. לא ונחכמה שאלו על זה; ידעתי
 גם ידעתי כי צעלי התלמוד דצרו כפי ונצז החכמה ודעת אנשי דורם על כן לא
 חקל צכודם אם כה וכה לא נוונעו ונדצרי הצל וננהאמין צשיחת נשים זקנות ולא
 חקן צם אם גם על יקוד רעוע צנו את ציתם, לצם תמים היה עם אלהיהם
 כפי אשר השיגורו. התאמנו צכל עוז לעוצת ישראל ולהללחתו כפי אשר דמוה,
 גם החזיקו דצרכי הנוסר אם גם כה וכה טמו עיניהם גם הם ונחשכת הזון. על
 כן כצד אכצדם ואוכצם כי אצותי הם אשר הדריכוני ואך צכל זה לא אעלים עיני
 לאמר: ככל אשר גזרו כן יהיה וכן יקום, כל דצריהם אין צהם נפתל ועקש,
 חכמתם גצה עד השמים וני יעלה לנו השמיימה ויקחה לנו דעותם עמוקות אין
 חקר וני ירד לנו אל עומקי התהום ויצא עד חכמתם? הן אלה דצרי הצל או
 דצרי חונק.

וצעת אשר חי האיש הנכאצ הזה רי"אם ז"ל גצרה יד האמונה הצלתי
 נלמדה עם הסכמה וציד חזקה שלטה על הלצות ומרדה צם צפרך ויהי קאף
 וחנה שפוכה על כל אשר יעוז לעקור חרולים ונעלולים ויהי גן הסכמה נעצז
 ושדי המורה והתעודה כפו פניהם שוניי דננויות ושית אמונות כוזבות, ונה יעשו
 אז צרי לצצ סקחי עין? הירינו קולם על פני חולות ויגלו את כל לצצם לתת חרצ
 ציד הפתאים הנוקנאים להרגם? כונה נפשות טעורות אכלתם החרצ והאש ועלונים
 הרוגי קנחת הדת הנדומה! ונה יעשו? שמו ונחקום למו פיהם עלרו נלים אם
 גם צלצם צערו כשלהצת והליקתם רוח צענם. האיש הרם יוסף ונקנדיאה והאיש
 הנשא יהודה ונוודינא קנחת האונת אכלתם פעם יחרישו ופעם ילחמו, פעם

כנגלים טפח ופעם כנוכסים טפחים ידצרו אל אנשי דורש אולי יפעלו צקצם
 אולי יסירו וזהם הנקוה הגם הנועור עיניהם אולי ירפאו ונעט מנחלתם. ויהי
 צעת כאדם נעכר ואם לרצת צערה צקצם ולא יוכלו עוד לשאת את מנאוצם
 וישפכו את לבם צחיק אהב נאמן מנקה דצב או גלו את כל רוחם אל ספר
 הנעלם צומנם ויקום לדור אחרון וישינו את דצריהם צפי איש אחר וילצישוהו
 את גדיהם. ועתה יקומו אנשים שאננים וקרומים על ממותם ויקראו לאנשים
 כאלה התנוניים צלצותם — לצועים חקרי מוסר וצני צליעל! אוי לאותה צושה
 אוי לאותה כליינה! יקללו הנה ואני אצרך יאמר ה' יהיו הנה למרפה ולצפת
 והמשכילים יזהירו ככוכבים לעולם ועד!

ואוהצנו ים"ר כ"ע לא טמו עיניו מראות לא עלר צרומו לכמד האמת
 אשר גצרה צלצו, זה חלקו וזה כצודו יהי זכרו לצרחה! ואמה יהי נועם ה' עליך
 כחסף מנכדך.

הכותב פה צקלל יום צ' כ"ז אדר ראשון תרי"ד.

אברחם נייגר.

37.

Schreiben des Herrn Prof. Lello della Torre an Herrn Ignaz
 Blumenfeld in Wien.

לכבוד הקצין המסואר שוחר טוב אהוב חכמה ונבון דבר, הרי יצחק
 בלומענפעלד יח יציץ ומרח, יאיר ויזרח, ירבה עצמה ובכח יגבר.

פתייתי, איש יקר, ואפת להציא גם אני נועטר אל בית האולר הנחמד
 אשר פתחת צחכמה לדורשי לשון עבר הסכולה והגלמודה, אשר נדסה רומך אותך
 להחזיק צידה, ולהרים ראשה וכצודה, והנה לך נרוף פה תכריך של אגרות,
 ארוכות וקלרות, ואם נועט ואוקיפה לך כהנה וכהנה, נקצה חקי עלי ואמנה,
 ואם כי ידעתי וניעוט ערכי, אשר שם אלהים צפי לא אונע צחוך חכי, ואמה,
 אדוני, יצרך ה' חילך, וישלם פעלך, יגליח צידך חפלו, להגדיל תורה ולהאדירה
 בתבל ארנו, וחכמי ישראל אשר עוצו השפה העצריה, לחצק חיק נכריה, ויכתצו
 לה ספר כריחות, ישוצו לקחתה להיות להם לפה ולא תעצו ללניחות.

ולנוען לא יהיה ספרי זה ריק מוכל דצב חכמה, אליע לפניך דעתי על
 מסוק יש נוסר ונוסף עוד וחוסך מיישר אך לנחסקר (נושלי"א כ"ד) שכוועט
 כל המפרשים פירשוהו על הלדקה ע"ד עשר צשציל שחמעטר, ואני אקדים ואומר

מדבר ידוע הוא שספר נשלי אינו כולל כלל הערות ונוסחיות דבר הדק והנשפט
 המנונה והמנינה, אך גם דבר הנכבד הבית והנדינה, והפסקוק הנזכר הוא ע"ד
 בעלגתים יונק הנוקרה וגו' שצקבלת, אלף ששם הזכיר המכס על הזק הנוגיע
 לאדם אם יתעלל ויתרשל וילחזק את דק ציתו, ולנוגע הדלף הטורד ונתקרתו,
 וכאן נתן ערונה לפתאים הנוקמלים אשר עינם תחוס על כספם ויאנונו להוליאו
 גם דבר הנוגיע ונונו תועלת לביתם או הנורחיק ונונו נזק, ולכל הולאה, אפילו
 היא הכרחית, יקראו פיזור וצזוז, כי עת עיניהם נוראות את הנוול, וכנגד
 השוטים האלה אנו המכס וכל האדם: יש מפזר הונו והוא נרויח ונוסיף כי
 צר היונים ינאלנו כפול ונוכופל והשצח ירצה על היליאה, והמושך כספו יותר
 ונונה שהוא ישר, רנונו ראוי והגון (Billig), אין זה לו כי אם לנוחסקור, כי אם
 לא יזרע לא יקור, ואם לא יטע כרם לא יצור, ואם לא יגדור סך נים צשדו
 טרם יתגלע, יחוקף זו יטווף ויעבור ונגדים ועד קנה ישחית ויבלע, ואם לא
 יתקן הנועזצה, תפול התקרה והצית יהיה לתרצה.
 ועל פסקוק זה בעלנו ונלחתי ראיתי שצפי' עונר השכחה הוצא צשם הרצ
 הנואירי פירוש צדך רנוו והוא שלריך האדם שיספיע ונחננתו על הראוים, ויוסיף
 צמננתו כנ"ם וננתלונדי יותר וכלם, ומושך ניישר, כלונר ואם לא יספיע תחסר
 חננתו ותעלה חלודה על שכלו כנ"ם הירושלני ר' יוחנן היה אומר לתלמידיו צאו
 וכשפסם צהלכות שלא יהו ונעלות חלודה, עכ"ד, ואישתוניטימיה שגם הכל"ג,
 שהוא נציא כנעט על כל פסקוק דצריף, פירש כפירוש הזה ונוש לא על דרך רנוו
 רק על דרך הפסט.

וזוה אשים קנלי לנלין וחלף צכי טוז, ואודה לשונך כי טוז, ציום שנכפל
 זו כי טוז, כאום ענדך ונוקירך הנוצקם שלונך.
 פה פאלונה יום ד' לאדם אלר שני ס' ותגזר אנור ויקם לך לפ"ק.

הלל די לא טורי הכן.

Schreiben des Herrn Prof. Lello della Torré in Padua an Herrn
 David Terraolini in Turin.

יצו ה' את הברכה את רעי אשר כנפשי כי דור טיראצינו ג"י וכל עצתו יטלא.

צרוך אתה לה' אשר לא עוצת חסדך ונחתי אם כי צהרך רחוקה אני יושב!
 היום הזה ראו עיני כי יש לצנך ישר כאשר לצני עם לצנך! וגם צריתי נאננת
 לך כי אני אורצי אהב ונוטמרי ינאלונני ואף כי רודפי החננה והמוסיה כנוך!

היום החלו יוני הננוחה כי נסעו תלמידי לארץ ונולדתם לחוג את חג הנולות והיו
 שם כחדש ימים ואני אשתעשע עונך ידי, והשיבותי אותך דבר כאשר עם לציני
 זה ימים רבים עלתה ארוכה לנחלת עיני אספס כי עוד חשכו ונראות צלילה כי
 צינני הסתו על נשנרת עונדתי ונלחת הכוכבים עד סוף השמורת התיכונה. מי
 יתן והיה עוד כינני קדם לימוד התורה והמחנות על פה כי אז לא יעורו הספרים
 עיני הקוראים צם ולא ייעפו החכמים בדרישת החכונה ונלצד הימרון הגדול אשר
 ללימוד על פה על הלימוד ונחך הספר כאשר הוכחתי צוואמרי על התורה
 שצ"פ! — ונה ארכה ונדת החכונה! אם כי נשקוד יונם ולילה על דלחותיה
 ושנרנו ננזרות פתחיה לא נוכל לעלות אל הר קדשה ולנקר צהיכלה והיה כי
 נעפיל לעלות אל ראש ההר קרב קלנו ונלאו יונינו אשר הם כלל עלי ארץ! כעשיר
 כחכם ונקרה אחד להם: אזהב כסף לא ישצע כסף ואזהב החכונה יוסיף דעת
 יוסיף ונכאז כי נכסוף נכסף אל ידיעות אחרות ואם יהלכו איש על חכמותו
 יגער צו לאמר: הלא כל ידיעותי אשר קניתי כנר נודלי נגד הידיעות אשר לא
 קניתי על הנה לכן נפשו שפלה גאה וגאון ישנא ויצרם מן הכבוד כי קטון הוא
 צעיניו וכל חסנו צחקירותיו לא להתפאר רק לנלוח האמת לנען חגיג נפשו אל
 השלמות אשר היא חכלית אדם עלי ארץ. לא כן האנשים הסכלים אשר כל ננמחם
 לעלות צמעות ולנקר עיני ההגון! אם יסיקו חפלים והיו לראש יצבה לצמם עד
 להשחית כי יאמרו: חכמים אנחנו ותורת ה' אמת! אם אחיכם לא יכירו ואת
 אזהביהם ונלפנים לא ידעו וכל האנשים כאין נגדם והנה כעוללים לא ראו אור
 החכונה עח ונראות עיניהם ונהשכיל לצותם! חכמי לצ עליהם ישקו ונצורים
 ילעגו לנו! הלא צאלה חלק האיש אשר הפך צריתו אתך אחרי אשר הוקם על.
 אני ידעתי את האיש ואת שיה אגרותיו אלי כי זד יהיר הוא נצל ולא חכם. שעה
 נועליו אחי כי ונה תסקון לך אהצתו? יתהלך בגאותו וצרום לצבו צין המון ספריו
 אשר אסף צלי חצונה ונכללו אשר נכל צעירו הנשכחה מני רגל ואשר לא נבה
 צה אור הנדעים ונחשך שמו יכסה ולא שם לו על פני מוץ! ואתה ורעך התאננו
 צחקירות ונעילות ואיש את רעהו יעזר ועוז לכם! ונאסתי שנאמי את האנשים
 אשר יונעו טוב ונצליו ונכל ונשנר ינלרו לשונם ונחורות לזולתם את אשר גלו
 צחקירותיהם מן תגרע תפארתם אם איש אחר ישוה להם צידיעותיהם! לא כן
 אנכי עומדי כי כל ישעי וכל חפץ להפיץ הידיעות הקטנות אשר קניתי ואשר אקנה
 צשקידתי על דלחות התורה. וכבר אמר החכם: אל תנסור חכמה לנו שאינו ראוי
 לה מן תמונכה ואל תמונעה נוני שראוי לה מן תמונמן. וגם חכמי התלמוד
 אמרו: (קנהדרין ג"ח): כל המונע הלכה מפי תלמיד אפילו עוצרין שצנעני חנן
 ינקלץ אורו, לכן נשבעתי ואקיימה לפות לך דעי צכל ענין אשר תשיג ידי כי

בעונת לי נאלד ואתה תקרא את אגרותי באזני רעיך אשר למדתי לסועיל ואת
 משפטך תחרץ ולא תירא כי את האמת אהבתי וכל אשר יראנה אותי אעבדנו
 עטרות לי.

נחת שומרה כלבי בהגידך לי כי אחיך יעקב ידיד נפשי דבק באשה עוצת
 ומראה כאשר אהב. אשה יפה אחרי צעלה ומקפר ינני כפלים! דריח ירוהו ככל
 עת באהצתה ישגה תמיד יהי ונקורו צרוך וישמנה מנאשת בעוריו! זאת צרכתי אשר
 הצאת לו כי אהבת נפשי אהבתי, כי ירא אלהים ואהב נאמן ידעתי, ולא הלך
 אחרי הצחורים לזנות אחרי עיניו וללכת בצטרירות לצו. אשריו ועוז לו, וזה חלקו
 מכל עמלו, כי ה' תונך גורלו.

איש עוב אהה ואל צעורה עוצה תצא כי עוד שמים שומעתי ומאחך אשר היו לי
 לשאון ולשמחת כלבי. ראשונה ששתי כעל כל הון על דבר מצרת שומרי החושים
 אשר אקפתם אתה ורעיך זה שלשה ירחים. תזקו ואמלו, אחי וידידי הנאהבים
 והנעימים, והיה אלהים עונכם ואם ראשיתכם מנער אחריתכם ישגה נאלד כי
 כוונתכם רלויה ומעשיכם רלויים. ועתה שמועו נא בקולי איעלכם! דרישת לשון
 בני עבר, ומליאת ספרינו וקדמוניות אמתנו תהיה תכלית מצרתכם הראשונה
 למוען תחנער גם בצרצכם ומעפר הלשון היתה העוצה והשכוחה זה ימים רבים
 ואף כי אנשי המצרה הזאת רצם ככלם הם מלומדי התורה לשבת יום אחד על
 קסא ההוראה ולהם תאות ידיעה שלמה במכונת לשוננו וצמליאתה למוען הצין ספר
 הקדש והעניין בפשטי הנוקראות ולמוען דעת דבר לחות בלשון המהוללה היתה.
 ומלכד ידיעת הלשון והמלינה מה עוז ומה נעים אם תשיתו לצל אל עיניי האמונות
 והדעות אשר בלעדי ידיעתן לא יוכל המורה להוכיח את העם ולהדריך בדרכ
 ישרה. האמן, אחי, כי מרציץ התורה אשר לא ידע כי אם ההלכות והדינים
 וישליך אחרי גוו הידיעות האחרות כמו עיניי האמונה והאלהות ומינוך הנערים
 ומשפטי הלשון וחולתם הנה הוא כעור המושש באפלה והועל לא יועיל לעמו,
 לכן שמועו אלי וישמעו אליכם אלהים! קראו בעצרותיכם ספרי חכמינו הקדמונים
 והאחרונים חדשים גם ישנים, הן צענין הלשון הן צעניני חקירה ואמונה כאשר
 אמרתי. בפרי הקדמונים נחל נוצע ונקור חכמה; השתעשעו בקריאתם לילה
 ויונים כי כל ספרי האחרונים לא ישור צם צענין הדעות הישרות והמדות המעולות.
 ואל תאדו זונכם בקריאת מפרשיהם אם לא כאשר תקשה עליכם הצנתם אם
 כי השתדלתם זה כי המפרשים זה דרכם ללכת בארחות עקלקלות ככל העולה על
 רוחם ולצאר המצואר ולהניח במקום. וגם בפפרים הרבים החדשים היואלים
 לאור תקראו ויעצ לכם כי האחרונים הגדילו לעשות בלשון וצמלינה ובקדמוניות

עוננו, ומלכד התועלת אשר תגיע לכם בקריאת הספרים האלה מן הנוגע אל הענין עוד תלמדו וזה לשון ספרי החכמה אשר בהכרח תטה מעט מלשון המוקדא וזכר זאת מה עוצה ומה יפיה! — אחי וידידי! יהי כל לכם לז אחד ורוח אחת, האמת והשלום אהבו לנוען תשכילו זכר אשר תעשון ותעלזנה כליותי כי נפשי אליכם כל הימים. אל יהי חלק ונחלה עמכם לזמורים הנחגאים בעשרם האומרים זלזלם אהבנו ואפסנו עוד, כי הנה זבובי מות יבאישו מין רוקם, כים נגרש השקט לא יוכלו ועל זנותי רעיהם יבקשו לדרוך, בגאווה והחכמה לרות הכה ולא תוכלנה לשתת יחדו. — טנית רחצ לזבי צמנעי כי ידינו ואהובנו החכם הנפואר והחסידי פראפעסאר ראביאלא כ"י טז להורות צבית ומרשנו. זרכהו נא צמנעי ואנרת לו: כה אונר ידיך הלל: לזי אהך תנניד על כפי תקומיך ועל לוח לזי קשרתיך, יתן ה' לו כלצו החיים והשלום וזכר אשר יפנה ישכיל. — ואתה זה' תעלו צמג הונות הצע"ל, שנחת עולם על ראשך ורז שלום עד צלי ירם.

כה דצרי אהבך החותם פה פאדונה זראשון צמשעה למדש ט' תקל"א.

39.

Schreiben des Herrn Professor L. della Torre an Herrn Prof. S. D. Luzzatto.

אחיי תודות לך, ידידי, על אשר אנרת כזד אכזדך ותבקש ממני שאעיין בהשערתיך המדשה על אודות מרגום יונתן על הנציאים, ואם כי גר אנכי בארץ הנחקר לעשות כנוך אגלה לך דעתי עליה ושלש קושיות אנכי כוטל אליך.

(א) הכולל לגזור צצירור שטיאודווליאון זא לחקות תחת כנפי דתנו? ממני ידענו הדבר הזה? נפשי תמנינו וסופרינו? לא, רק נאסיפלאניו אחד מנחות הכנסייה שלהם. אך איוווי"ציו סופר מנהיג ונאמן ונפיץ אור גדול על קורות זמנו ואחריו החכם הגדול היירונויווס וזולתם מנכטיים אוחו ואומרים שהמחברגם הסוף לא נתיחד מעולם אך עבר מכת הנרקיונים Marcioniti לכת האציונים Ebioniti המורכבת מנאונות היהודים והנולרים וטזה סצצ צמעות האומרים שנתיחד כי לא שחו לזם לתכונת הכת ההיא. ומאשר שלא נזכר המעתיק הסוף בתלמוד ושידענוהו רק נפשי סופרים מולרים אך כוכל להכריע ציניהם ולהסליע שקצרת האומרים שנאמת נתיחד היא האמתית?

(ג) גם אם נראה להחזיק הוותרגם הריא לגר דק וזה הניע לב המכונים
 ליחס לו תרגומם ונאמר שכפי עדות הסופרים כוננו אין הפרש בין תרגומו ובין
 התרגום הנויחם לשצעים? החכם יאהן צנזוא לקפרי הקדש כתב שהעמקתו אינה
 כי אם תיקון העמקת השצעים, ושהסיר ומונה היתר והסלים המסר והגיה כל
 מה שלא העתיק הוועתיק האלכסנדרי צצירור. ושלפעמים הניח הוולות העצרות
 כלורתן ונאספת כת האציונים אותן. ואוריגינים בקצוץ ההעמקות אשר לו,
 Hexapla, הליצ כוכב ליוון בכל הווקומות הרצים שתרגום טיחידוליאון וכוון
 וולה צוולה לתרגום האלכסנדרי. והחכם Montfaucon כתב צהקדמותו שתרגומו
 הוא הפחות והגרוע שצכל התרגומים היונים, ואיך א"כ צמרו צו חכמי צכל ליחס
 לו תרגומם? ולמה לא צמרו צתרגום עקילם שהוא משובח ומדוקק ומונו כפי
 עדות כל הסופרים הגולרים הווספרים צצמרו והשמושו צו, וגם החכם היירונימוס
 אחרי אשר ספר צגמותו חזר צו וקלסו וגם היהודים היונים החזיקו צו ולא
 הרפו, ותחת תרגום האלכסנדרי לקמורו. זאת ועוד כי כוונתו היתה צתרגומו
 להסיר היהודים היונים ונאמרי תרגום השצעים הושובצו. ועוד תגדל התנויהה
 אחרי אשר ראינו (לדעת החכם הוופלא ר' שלמה יהודה הכהן) צצמנושה חומושי
 חורה צמרו צתרגום עקילם הוא אונקלוס לתרגומו ארעית ונכ"ס שתרגום החורה
 והנציאים על הרצ דקך אחד להם. הן ידעתי כי השמונום עלי על כי אני ווספך
 הקערה על פיה ומוקפה על השערתי הקושיא עלמה שהציאתך אליה. אך לא
 אסתיר ונוך תנויהתי על צננית השערה על השערה והולאת תולדות מן הקדמות
 ווסוסקות הכריכות עוד אימות וחזוק. צתחלה השערת הצעלי הטענוים ונצכל
 היו, ונראותך שונתרגם הנציאים רוח אחת היתה אתו עם צעלי הטענוים לתקן
 את הלשון צצציל הסמוון החלטה שגם תרגום יונתן צצלי הוא אם כי אינו דצר
 רחוק טענים או יותר יתכוונו לדצר אחד צווקומות שוגות וצעתים שונים וצפרט
 צענין כזה ונזואר הלוך והשוועלת. וכצר ראינו שגם הוותרגם האלכסנדרי נטה
 וולשון הכתוב לצצר את האוזן כמו שאנורו צפ"ק דוגלה וכמו שעינינו רואות
 צתרגום הנשאר צידו, ולהתגלל מן הקושיא למה ימסורו ליונתן ולא לעקילם
 הוולאת ונה שהולאת, ולכן לדעתי אין תירוץ תירוץ וחזרה הקושיא למוקמה.
 (ג) ונצד שאין טעם ווספיק לחשוד בצכרים חז"ל הנאמנים צצקשו לרמונתו
 ולהעיד לנו עדות שקר ליחס התרגום ההוא לני שלא אמרו ונעולם כדך הונוייסים,
 ושגם לא ידעתי איך היה יכול לעלות צידם הדצר ולא יגלה, כמדומה לי שאתה
 חופס החצל צמני ראשו, כי דעתך שחכמי צכל כתבו התרגום ההוא צזמן ונאמר
 וימסורו ליונתן היוני וקראו עליו שם יצ"ע חלנידו של הלל. אמנה! אם
 ימסורו ליונתן היוני למה ימסורו ליצ"ע, ואם ימסורו ליצ"ע למה ימסורו
 ליונתן היוני? ולו אמרת שהתרגום הנויחם ליצ"ע הוא צלאת תרגום

היוני של טיאודוליאון ונתורגס ארנונית היית כילול מן התמיהה הזאת אם כי הקושיות
האחרות במקומן עונדות. ועוד אוסיף שדצריך נראים כסותרים זה"ז כי אם
המשיבו את עקילם ליחס לו תרגום החורה לפארו צעיני ההנון וזה נגרע וזה
סורע כמו של יונתן היוני גר לזק כנוחו לצלתי יחס לו תרגום הנציאים הכולך
על דרך תרגומו כדצריך שהולכו להתלות צאילך גדול, צי"צע? ידידי! תפסת
נועט תפסת, תפסת ונרצה לא תפסת! גם החכם שי"ר שהתחיל לספק על
הנוקם שחזרו עם התרגומים לא החליט שתרגום הנציאים חוצר צצצל אלא
שנשתנה עם ונשתכלל ללורך העם היושעים בקצו. וזה דבר אפשרי ונחיש על
הדעת! ואתה עצרת גבול פרלת חק והלכת מן הקלה אל הקלה, וגם דצר
אונקלוס אשר אין וצקט נפשו זולתן האוונר שלא היה ולא נברא, וגם על זה יש
לי דין ודברים להקשות, אלא שאין כאן ונקום להאריך. וני יתן והיה עוד צידנו
תרגום יונתן היוני על הנציאים תחת אשר לא נשאר עוד כי אם זעיר עם זעיר עם,
וידענו צצירור אם כדרכי תרגום יונתן צ"ע שצידנו דרכיו! אך לע"פ ונתרגומו
על דניאל הנולט ונטי הונן ואשר צו ונשתמשים עוד היום הנוכרים היונים
וכל להקיש על הדך אשר דך בתרגומו צטאר ספרי הקדש.

ונדי דברי צעיני התרגומים אעריך, ידידי, על מה שכחצת צונאמר הנכצד
אורצ גר חלק א' נתיצ א' שהטעם שאונקלוס תרגם הנני ונוטיר לכס לחס, הא
אנא נחית לכוך, הוא מפני שהארנוני לא ישתמש צלשון הנוטרה חוץ ונענין הנוטר
עלמו, ואין זה נראה לי אלא מפני שגם צעיני הנוטר עלמו אין הארנוני ונשתמש
צפועל נגזר ון ונטרא רק צנולית אחית ונטרא וע' צראשית צ' ה', ז' ד', וסמות
ט' י"ס כ"ג, ירנניה י"ד כ"צ, ענוס ד' ז', איוב ל"ח, ורק סני פעמים ונלחתי
צתרגומים והם צראשית י"ט, יחזקאל ל"ח כ"צ, וגם הנה אינם ונסייעים לך,
לפי שהם צעיני אם וגפרית לא צעיני הנוטר עלמו ולא ידעתי למה.

ועוד אכנס שלא צרעות גם צעיני אחר ונעניני אגרחך להחכם שי"ר ואוונר
כי לזקת דצריך שהננים נקראו liberi צל' רוני להצדילם לטובה מן העצדים,
אך וזה שאנרת שאין אוונרים liber צלשון יחיד על הבוראה הזאת, אלא תניד
צל' רבים אינו ונדוקק אך היה לך לוונר טעל הרוב יצא צל' רבים ועל הנוטט
צל' יחיד. קווינטייליאן לדוגמא צנוליות הננוחסות לו, Declamatione II. 8
אמר: Liberi et parentis.

ולצלתי הראות פניך ריקס אריג לפניך קלת חידושים, ואתה צחכונתך
תשפט על אונחחם או על צטולם. על ונת, טענינו קרוב לענין צטכר, כלקח
ג"כ ונשם ונתה, שמונו אולי נגזר munus, וכן אשר מנה את ונאכלכם דצניאל,
ל"ל טענינו אשר קלצ את ונתה ונאכלכם, טכן ונתה הוא חלק ונאכל (טנואל א')

א'. — בת שם נגזר וכן בְּנָה והוא צנוקוס בְּנָת כמו בַת יֵן בְּנָת וצוקסטארף שריטמו צוורט כחתי אינו אלא עושה, וענינו חזרת אנשים הנשותפים צלעותם, באנוותם או צנועטיהם וכדוונא וצטס אחד יִבְנֶה. ויין השורט והענין הזה צת"ך (עזרא ד' ז') וסאר בְּנוּתוֹ, ויין התינוה על צעל אולר הסרטים שהשניטו ועל רד"ק שלא הציאו כ"א צמלות הארמיות והוא וילה עברית (כי כל הפסוק הוא עברית) אם כי יסודתה צארעית. — ה' אונר לשכון צערפל (ונלכיס א' ח') פירושו לדעמי: ה' אונר להשכין שכינתו צין הכרוצים צנוקוס האפל שצנוקטס, והוא צית קדט הקדשים שטס הארון ואין שם לא תלוכות ולא מנורה, ונולת ערפל צאה על דרך ההפלגה. — ונלחמי שצעל הערוך וסייע לי סל' של רצן אינה לכנוי ונדצרים צעדס שכן כתצ ערך אציי: ווע"פי סנקרא ר' יהודה הנשיא ולא נקרא רצן צלשון הזה אלא רצינו, עכ"ל; אם כן יש הפרט צין רצן לרצנו, וזה ונלצד הכחיות האחרות שיש אחי על זה.

קלח גא אם הוגעתך דצרי הצאי, אסצני כאסר אסצמיד, אל חונע טוצ ונוני ואין טוצ אלא תוכה, והיה צרכה.

פה פאלוצה יום כ"ד לחדט העשירי ה' תקל"ד.

חלל די לא טורי הכסן.

40.

Schreiben des Herrn Prof. L. della Torre an Herrn . . .

לידידי הבחור המשכיל הרבני כט"ר.

אגרתך וניום ר"ח ונחם היתה לי לעשיצת נפט כי כצר אונחתי נוחס ונוכחצין כי ארכו לי היעיס וניום אסר ראיתי פניך צעריעסט ואין קול ואין עונה ונאסך. היום הזה ראיתי כי זכרתי אחך אחרי הפרדך ועלי ולא השלכתני אחרי גוף. האינון, אחי, כי כניס הפנים לפניס כן לצי ללצך, והזונן והונחק לא גצרו על אסצתי אוחך וצריט שלונוי אהך לא העיטו, כי אוחך ראיתי יסר דרך ונולא רוח צינה ויראת חטאך וחכונתך הולכות לנודיס. ונה ונאל עגונה נפשי לך צשוועי כי יד אלוה געעה צך ויקח את אדוניך וועל ראשך אצין זה ילדך ועוד ידו כטויה כי הוכיחך צמכאוב על ונשכךך וחגיע עד שערי מות! אודה לה' חסדו כי שלח דצרו וירפאך וארכותך הלנויס. הפוך ה' אצלך לששון וינחמך, והריק לך צרכה עד צלי די ללחמך וללחם אמך!

ועתה אצא לענין אגרתך ואגיד לך אח כל לצי כונשפט האוהב הנאמן אסר

לא יונע האמת צחוך חכו ואם לא תערב לאוזן שמועת. כוונתך רלויה לסקוד צחי
 אולרות הספרים העתיקים והיקרים אשר לא ילאו עדן לאור עולם להעתיקים
 ולהדפיסם ולכל בני ישראל יהיה אור. ומי יתן ותקום עלתך ומנדה גנוזה תתנער
 ונעפר והיתה חלקנו ונחלתנו! אך ונתירא אני שנה שגורת צלצך לעשות
 יהיה מן המונעות ותעלה חרם צידך, וזה נשתי קצות, ראשונה, שאם אתה
 מוכרח לעזוב ונלכתך ונלכת שנים ונדאגה מדבר פן תחלה שנית ולא תהיה עוד
 כהה לשצרך, הלא ונלכת ההעתיקה קשה מונגה ולא כל אדם יכול לסבלה ואף כי
 העלול לחלי החזה! השונת לך לדבר הזה? השאלת את פי הכופאים? וזאת שנית,
 השצת כונה יאריך זמן ההעתיקה אשר צו לא תוכל להשתכר מואונה, וכונה ירבו
 הולאותיך הולאות דרך רחוקה, הולאות מוזנות ופרכסה צארץ נכריה וזולתן איך
 נוספר? המוצטת אתה שכל עיר ועיר אשר הם חסיפת ספרים יקרים יפתחו לך
 את אולרם הטוב ויתנו לך רשיון להעתיקם? ואם כל זה יעלה צידך הלא ידעת
 אם לא שונעת לוק העמים שאין לך יום שאין קללתו מרובה ומחזירו וכלל מדינה
 ומדינה רבים יורדים ומנכסיהם ועשירים ומקנולים פן יורשו הם וזיתם וכל אשר
 להם. ומצלעדי זאת ארצה התורה הולכים ומתנועעים ונער יכתצם ואין דורש
 ואין מצקש לספרי קדמונינו, וגם לימוד לשוננו הקדושה ירד פלאים! וגם אם
 השרידים אשר ה' קורא תופשי התורה יחזיקו ציוניך המוכל להדפיס כל הספרים
 אשר העתקה, ונה תעשה להולאותיך ולעונלך?

ועתה ראה שונעתי צקולך לכל אשר צקשת מונני ואחלה פני שונר ספרי
 צית החכמות אשר צעיר הזאת לכחוצ אל שונר אולר ספרי דע ראסקי אשר
 צפארנאל לדעת מוננו על נכון משפט הביבליאן טעק הדיא, ואקוה כי צא תצא
 תשובתו ולא תאחר וצוואה אחוש ולא אמנהמה להודיע לך את תוכן הדברים.

אמת הוא שאנינו ראה לחלק צתשובתו לרצ אשי צו"ק ריש דף כ"א צין
 עמוד לוינו, אלא שגם אני איני רואה כעת ונה מנל לחלק צין זה לזה לפי
 דרכי דקדוק לה"ק; אך צונחילה מונך לא רלו צעלי התוספות צריש פ' שצונת
 העדות (לא שצונת הדיינין כנו שכתצת אגז שיערך) לתת טעם לזה, אלא
 להודיענו הוראת שורש עמוד, וחלקו צין עמוד שאחריו נועשה לעמוד שאין אחריו
 נועשה לחרך הקושיא שהקשו על הש"ס שלפענוים העלה שמועד ונשונע עמידה
 מונש כנו לגצי צעלי דינים שונורה להם שיעמודו על רגליהם, ולפענוים לא מונשונע
 עמידה כנו לענין חלילה דקי"ל צין יושב צין עמוד צין מוטה, וכזה כתצו ג"כ
 צו"ק כ"א שהצאת, ואין ספק חללי שהאמת אתם וכל דצריהם נכונים, לפי
 חכמת הלשון ועל יקודותיה נצנים, לא דצרי דוחק כנו שאמרת, לפי ששורש עמוד
 יורה לפענוים לא עמידה מונש שלפניה ישיבה או הליכה אלא התעוררות לעשות

דבר נזה, וזה לא יהיה אלא בהנלא אחריו טורש אחר טיורה על הפעולה שזא עליה הסתעוררות, אלא שעל הרוב ישתנושו בתנ"ך להוראה זו צטורש קום, וצנטונה וצצרייתות ישתנושו תנייד צטורש עונד כגון אין עוודין להתפלל (צרכות פ"ה), עונד אחד ופרנס את אשתו (כתובות פרק י"ג) ואין להאריך. צמדינתנו לא נשונע דצר ויהיודים שהלכו כפי דצריך להפיל תמחם לפני הגציר ונגן אדום אשר צויען להיות להם לונליץ לפני הקיסר החדש יר"ה שצע"זה לא תחדשו בזרותיו כי צני ישראל אשר צנוולכה הזאת צללו יחיו שקטים ושלמים ואין וכלים דצר צארץ, אדרכה צטנה שעצרה ילא דצר וולכות ונלפניו סכיודים כולרים ונשפט אחד יהיה להם, כוונו כווסם, חוץ וונה סנגזר צניווסקי הולכות, ואולי היודים האונללים ההם הם ונוולכות האפיפיור אשר גרשם ונקרו ונצבת צעיר צולוכיא וכהנה רצות עשו.

ה' עונך גצור החיל וכל אשר תעשה ילית כנפט אורצך הנווכן לצרתך הכול"ח מה פאדובה יום עשרים לח' הסניטי ט' תקל"ו לפ"ק.

הלל די לא טורי הכהן.

41.

Schreiben des Herrn Prof. L. della Torre an Herrn Leopold
Dukes in Wien.

שלום שלום לאיש חיל רב פעלים, איש תם וישר יושב אוהלים,

ה' נתן לו לטון לטודים שר בשירים ומטשל טשלים, ה"ה החכם

והגבון ר' יהודה לייב דוקעם יהי אלהיו עמו וכל חפצו יושלים.

גם ונחונול גם ונשלטום שונעתי שונעך ותגלנה כליותי כי הוגד הוגד לי כי אזרת כגצר חלניך להעיר ולעורר צתוך צני ישראל אהבת ונלינת לשוננו הקדושה כלה ונחונדים אשר כנועט נכחכה וולצ ואין דורש ואין נצקש לה, צהעלותך על ספר קורותיה! חכונת עשו, אחי, וכל אשר נגע אלהים צלצם להגות צספרי חכוניו ישלמו חודות לך וישתחו לך אולרותיהם אשר אלכו צמצונות כפיהם וגם אכחי לא חונע עוז ונצעליו כי לונחם נפשו לצבור כזה רצ התועלת! לכן חונתי אגלה אזנך כי החכם רונגאילי (צעל ונשא צערב ורות נכון) היות אחריו צרכה הנוון טידיס ונקלתם ונעחקים ונלשון איטלקית הסם הכם ציד אחד ונאורצי ועיר קסאל לע"ע קופר של ק"ק רוונא, כי טם התגורר הונחצר טנים רצות ושם ונת אחרי אשר ונודינה למודינה ונעיר לעיר נדד הלך, ואונלא חן צעיני חלונדו הכול"ח ונקלת הכתצים הסם נתן לי צונתנה ונקלתם השליל לי ואני העתקתיס צכת צדי

והנם כנוקמים עמדי, וזה לי ימים רבים אנחתי להכנס אחתם צנפת הסכל ולהציאם
 צכור הצמינה לקלוט את הסולת ולהפינו צישראל. גם בארץ מולדתי ארץ פיענאננו
 נוולאו ונשוררים ונוללים אך רוב שיריהם ונוליותיהם לא ראו אור, וגם הנועט
 אשר כדפסו נפוזרים ונפורדים הם זכרם אצל וני ארץ, וגם כי רוח השיר לא
 נוסקה צם על הכוז כי אם לעתים רחוקות צעת ספוד וצעת רקוד כי כן יעשה
 צנוקונו לשיר צשירים צצית אצל וצצית אנחתה. גם אנכי רוח השיר פענוני ונימי
 ילדתי, כל ימי היותי על אדנתי וינאלו שירי אשר הדפסתי מן צעיני דורשי
 לשוננו, והנה נכספה וגם כלתה נפסי להדפיס רוצם וגם צקשתי על זאת ונאחזון
 שנייד ולא עלתה צידי. אך על ערצי נחל טיזינו היולא לבזול ארץ מולדתי תליתי
 ככורי ציוס עצרי אותו לצא להשתקע הנה כי גדל טרמי ונשאי ללמד את חקי
 האלהים ואת תורותיו לצחורי ענונו אשר נשאלם לצם לקרצה אל הנולכה ונלכת
 שונים ונלצד טרדות אחרות עלנו נספר. ונצלעדי זאת לא אכחד מונך כי השיר הסקול
 נכריה עצדתו צעיני צלשון עצרית וננורת זר זרעוהו הנשוררים צגן ונליכתו,
 נטעוהו נוטעים ונללו את יפי הלשון הנולסת צהר גאוה נחג ורסן הסרוז לא
 שערוהו אצות הנוללה אשר רוח ה' דצק צם ונלחו על לשונם הנה הנציאים
 הקדושים ונה נשגזו דעיוותיהם, ונה יקרו דעיהם, ונה נוולאו אנרותיהם, ולנה
 חטה אשורנו וני דרכם דרך סלולה וצקצותיהם לא כלך להציא לוארנו צעול
 הסרות הנשפית פאר הנוללה ודקדוק הלשון הלוצשת צעדו ונלצוט נכרי להניע
 הנח ולהניח הנד, לשנות שינוש הצנייים קשור הנולת והורחתן והגורם להשתמש
 צנוליות אשר כנו זר נחצו וחלק ונחלה און להם צלשוננו כי צגזול ספרי תכ"ך
 לא צאו? וני יתן והחזירו ונלימי ענונו העטרה ליושנה ונוסרות הסרות ינתקו
 וישליכו וננו עצותיו!

ספרי ר' ישראל נאגארה לא רחיתי ונימי, זק' דרכי נעם אשר הזכרת לא
 ידעתי ואונר אל החכמים ואון ונגיד לי. על דצד הספרים היקרים אשר צעיר
 הנונלכה עורין שים פניך אל הרצ דעם והוא ונחניכי צית ונדרשנו. להגיע אל
 העתקות ספרים צעיר פארנוה הוא דצד קשה ונאל וכוועט נוונע כי און שם
 יהודי יודע ספר שיוכל להעתיקם ונעפ"כ חליתי פני שונר אולר ספרי דע ראסטי
 אשר שם להודיעני ונשפטו הציבליאטעק הויה אם הרשות נחונה לכל איש ואיש
 להעתיק ספרים כ"י ככל אות נפשו.

האמה ונכיר צלשון איטלקי? איך אוכל לסלוח אליך קלת ונחצורי אשר ראו
 אור? הילעת את הדורש הנכצד החכם ונאננהיינער? — צציתך אעצור,
 ידידי, וצעצותות אהצתי אנשכך כאקר אנרת, עד הנכתב הזה ועדה אגרתך!
 ועתה חזק ונחחזק צעד לשוננו וצעד תורת אלהינו עשה חיל צווינן וקרא שם

זישראל כתשוקת אוהבך הונכ"ח פה פלדוזה ציוס האחרון לחדש העשירי ט'
תקל"ז לפ"ק.

הלל די לא טורי הכסן.

42.

Schreiben des Herrn Prof. L. della Torre an Herrn Leopold
Dukes in Wien.

אל יהודה אשר גבר באחיו בחכמה בתבונה ובדעת ברוך טבנים, היה החכם הנכבד
החריף והשנון כ"י יהודה ליב דוקעס נ"י צלל במים אדירים והעלה בידו פנינים, תרשיש
שהם וישפה שני עם עדנים, יהי שלום בחילו וחמין ה' בידו יצלה עוד רבות בשנים.

לך מטאתי וגדול עוניי ונשוא כי אתה גנלתני הטובה וחצית אלי תסורה עמודיך
הניזוקדים על אדניי עז ואני גנלתך הרעה כי לא כתבתי לך זה סתמים יונים
ויותר ולא כתתי לך תודה על ונחתך, ואני ונלדיק עלי את הדין כי יפה דנת יפה
חייבת צוננעך וננני טוב הלל זה חצורך המדע אשר שלמת אל אחוזת ונרעין אשר
צפאלדוזה ונחלתם לא ספחתני וננספך נחיתני, והנה עיני כלות וניחלות לו
להשתעשע לאטי צאנרין כי נעמו ונדעס ונופת לופים: וצקסא וננך שלמהו לי
ונסרה ועלי לשלם את נחירו ככל אשר יושת עלי. אך לו ידעת את כל התלחות
אשר השתרגו עלו על לוארי הכשילו כחי, ולא נחכוני השצ רוחי, כי עתה חסה
עייך עלי ותאמר קלחתי; ועתה אשר הכיח ה' לי ונעלצי ונרגזי ותי הכוחה,
ונכו יגון ואנחה, אנחתי הנה צחתי צונגלת ספר לחלות את פניך להעציר את
חטאתי ולהשיב לי ששון אהבתך ורוח נדיבתך על כל פשעי חכסה ותשליכם
צונולות ים, ולא יודע ונקוונם אים.

והנה לצלתי אראה פניך ריקם אנחתי אכסרה פניך צוננחה שהולכת לפני
הלל היא דרושי אשר נדפסו עד היום וה' מן סירי הכדפסים כבוד הצית שמו
קחם נא וידי לננחת זכרון נשפחת עון ונכות צינתך וצעין מקירתך המודדת
תחרוץ נשפטך עליהם ועשית עמדי חסד.

הסיר הניזוקד על ונאנרם ז"ל צחענית כ"ח לא הנוקום ונכד את האדם
וכו', השצחתיסו לצלתי נדפס עד היום טרלחיתיו צספך הכזכר תולדות ונצ"ע נד
כ"ז, הוא צלי ספק להרא"צע כי ונלחתי וניוחס אליו צספר כ"י אשר אנה ה' לידי
ונקרוצ וצו ונלחתי שני חילופי גרסאות, הא' צנוקום בקלים, בקקלים, והוא
טעות ול"ל בקקלים, הב' צנוקום אשר הנה חוספים — אשר תצצו להם. עוד
זאת אנחתי אגלה לזנך כי צכתצ התכללות כ"י על קלף אשר צידי ונלחתי ונ

צן עזרא הסלח ואולי ט"ס הוא. — הנולד שהיו מקוקות על חותם
הירמיהו הנזכרות במק' ונוקרי הפילוסופים אשר אונרת (לד' ד' בהערה) שאין להם
שחר כלל לפתחם שצור (ונל' יפולץ סלע) הנגל אשר זו אתה קונר ונלקט התלות
ע"ד ועולתה יקלורו.

צמנעי שאתה ונתעסק בכתיבת תולדות החכם רונאנילי, אם כי לא
ידעתי אם אונת הדבר או רק דבר שפתיים, כתבתי ונלפנים לידידי ר' צמואל הר
הזהב כ"י ונעארנאפאל סיקריב לפיך צמנעי ונחה חקירה אחת יקרה עם קלת
הערותי להחכם הנכבד ההוא על סיר הרעם אשר צא צמאסקף לשנת תק"ן השלוחה
לו ונאז נאיתי להדפיקה בכרם חמד, אשר תעיד לדעתי על חריפותו ועל רוח
הנוחקר הנרחפת על פניו. הודיעני ונשפטך עליה ומה תעשה זה, ואם אונת
הדבר שאתה ונחבר תולדות הנזכר ההוא אני אשלח אליך נשיכיו כ"י הכמוסים
ענודי קלתם בכתיבת ידו וננש ואפקס עוד וגם חקור על אודותיו ועל קורותיו
ונניודעיו וננשיכיו כי שנים רבות התגורר בארץ נולדתי.

ועתה ישב אסף ותנחמני בתשובתך וזה אדע כי קלתם כדברי ואתה שלום
וכל אשר לך שלום כנפש עזדך ואוהבך הכו"ם פה פאדוזה יום י"ב לח' נרחשוך
ט' ט"ס חכמי על אונתך לס"ק.

הלל די לא טורי הכהן.

43.

Schreiben des Herrn Prof. L. della Torre an Herrn Leopold
Dukes.

אלחים עטר גבור החיל מוציא עמוקות מני חשך טגלה מסתרים, יהודרה אתה יודך אחיך
כי לך נאווה תהלה תפארת בחורים, תחליף כח ועצמה תרבה תעלה אבר כנשרים.

חכמי דדך נחמי ה' זה כונה יננים צעיר הזאת קרית ונלך רב עיר כלילת
יופי כי שלחוני הכה צני ענני יושצי ערי איטאליא אשר תחת וננשלח אדוננו
הקיסר יר"ם כנוליץ זיכותם וצין ונשנה לנלך צנדיכותינו לנען יותן להם נאויים
ויסק זנננס שאלתם וצקשתם אשר שאלו ונלת הקיסר צעת הנתן כתר ונלכות
איטאליא על ראשו. ואונרה אל לבי שם אונל על נכון ידידי הנעים ואשתעשע
עמו כל יוני היותי ונחגורר צעיר וויען! אף הוצים נצטי ונכזזה תולתי כי שחרתי
סניך ולא ונלאתיך, ותהי זאת נחנתי כי ראיתי את אצין הנכבד יקר רוח איש
תצוה, ומה ונלד שנחתי זו וצאונרי פיו כי נעננו דברי פי חכם קן. תחת לשונו

חכמה ודעת, ויראת ה' היא חולקו! שונא, אחי, באציק וישנא הוא צד כי שניכם כאחד
 עובדים גם עם ה' וגם עם אנשים ולא הלכתם אחרי ההצל חלק התועים והנחמעים
 חוטאים ונחמטיאים עושים התורה עברה להסגדל זה וקרדום לחפור זה אומרים
 לבנות והורסים אומרים לנטוע ועוקרים אין אמונה צפיהם משליכים אמת חלה
 והופכים הקערה על פיה; ורעה עוד נזאת כי היתה מרצ איש באמיו ואיש צרעהו
 יתן דופי אין שלום אנה ה' לרשעים כי גאה וגאון ודך רע דרכם, השנאה
 והקנאה הכבוד והשררה ונגמת פניהם, בחלקם אל יהי חלקנו ובגורלם אל יהיה
 גורלנו! — צוה"ק הצע"ל אי"ה אפע ונפה ואסוצה אל אשתי וצני ותלמידי אשר
 צפאדונה כי נכספה וגם כלמה נפשי אליהם כל היום וגם כי אינני צקו הצריאות
 והאור קסה לי, ושם אלפה לחשובתך כאשר הצטייני היקר אציק. כאה אל ימר
 אפק צי ואל תחשצני לנשליך אהציו אחרי גוו אם לא אכתוב לך נסר כי רבו
 ערדתי עד אין נוספר ונצית ונוחוץ נופה ונפה ולא יכפוני עד צלעי רקי, הודיעני
 ונתי ילא לאור ק' המרשים, אהצני כאשר אהצתיך והיה צרכה. פה ויען יום
 סו"ר ט' תרצ גדלתך לפ"ק.

44.

Schreiben des Herrn S. D. Luzzatto an Herrn L. Effrath in
 Sohawel, in Russland.

שלום שלום לך בשנים, וטעמו טעם זקנים, החומש אמת כמטמונים, ומוציא
 מטצולות החכמה פנינים, איש בריתי, אלי עזר האסרתי, יבדך ה' חילו,
 וירצה פעלו, ויגדלהו וינשאהו, וטהטכשולים הטושלכים לפני הטשכילים יצילוהו,
 ומטצדיקי הרבים ישטחו, ישטחו בו יולדיו, ויתהללו בו מלמדיו, יראה זרע יאריך
 ימים, ובאהלי תורה יהי שמו לעולמים, עם החכמים השלמים והחטימים, אמן.

ונכתבך הכעים הביעני אהנול שלטום, והיה לי לטקון ולשנמת לצני,
 צכאותי צן עשרים טפה גדול צמורה, ונענניק המקירה, ציוטר הסצרה, כנווך;
 ואם צאתי להטיצ ונענה לכל דצריך, ולהציאם אחד לאחד צונלרק הצחינה, הייתי
 לריך להסנויך את תשובתי, כי ערדתי רבות, ולהיות אץ צצרי וננה להטיצ
 חלילה לי. על כן הנני להגיד לך דעתי בצקרה, על חלקי אגרתך אשר ונלחתי
 את עלוני יכול לספוט צהם ונשפט צלתי חסופק.
 והנני לוקם ונכתבך אמורכית, כי אמרון אמרון מציו. דע כי יקרה נאלד
 ונליאתך צעניך פירוש ונמ' טקלים שהזכרתי צצית האולר, ולא ידעתי לנני הוא,

ואתה מולאת כי הוא להר"ש ז"ל, כי כן צעל עין יעקב צמט' שקלים וניצח
 פירוט הר"ש על הנקבתא הדיא, וקלת מן הדברים שהוא וניצח הם ככתבם
 וכלשונם וזה שמואלתי זכ"י שציד ר' שלמה צאזיזי. ואני אחמה תמוהן גדול
 לא עלי, אלא על הרב חי"ד ועל כונה חכמים אחרים שהזכירו כל מצורי
 הר"ש, ופי' שקלים לא הזכירו.

וכן הגהתך בחכום וכתמו מרבותם לאתים, שאמרת כי מלת וי עפ סון
 טעות סופר, וז"ל וי עפ סון, כי כן טרם טפף הוא תרגום של כתת ודכח
 היא יקרה מאלד, ואע"פי שצדקתי צמני תרגומים כ"י גם צישעיה וגם צמיכה
 וצמייהם מולאתי ויעפסון צע"ן, אין ספק אללי שהוא טעות, וז"ל צע"ן. אך על
 וזה שאמרת כי ר"סי וניצח תרגום תהלים מוזמור ע"ד י"ט ופ"ג י"א, הן זאת
 לא לדקת לענך. והנה ידידי החכם המופלא לונץ ה"י צספרו ג'טטעטדיענטליכע
 פֿאָרטערעגע עמוד ס"ד הציא ר"סי על מוזמור ע"ד י"ט, להוכיח כי רש"י וניצח
 תרגום הנקלות ויונתן, ולא תרגום תהלים, ואתה והוא גם שניכם לא ראייתם
 כי הלשון הכתוב שם צר"סי "נפש תורך תור שלך, ויונתן תרגם לשון תורים
 וצני יונה" אין לו הצנה, ולא יתכן סך כחצ רש"י, כי אחר שפירש תור שלך,
 וזה עעס לומר יונתן תרגם? היה לו לומר כתרגומו.

ועתה שנוע ויואל פיך שחוק. צר"סי כ"י על קלף שצדיי כך הוא הלשון:
 נפש תורך, תור שלך, יונתן, לשון תורים וצני יונה — והסופרים החליטו
 יונתן ציונתן תרגם. אבל וזה שהצאת מוזמור פ"ג היו דומן לאלונה, שכתב ר"סי זצ"ל
 מפורז תרגם יונתן (וצ"כ כי כן תרגם יונתן), אם היית נתון צדין היית רואה כי
 בכל נוקם שצאה מלת דומן צנציאים (צונלכים וצירנויה) תרגם יונתן זיבל
 מוצדק, ור"סי שלא היה לפניו תרגום תהלים הציא תרגום דומן מן הצנציאים,
 אבל אם היה לפניו תרגום תהלים שהיה כתוב צו זיבל מוצדק, לא כך היה כותב,
 אלא כך: דומן, זצ"ל מפורז כתרגומו.

על תרגום שגר אלפיך (דברים ז') צקרי תורך, יפה אמרת שהיא מלה
 סורית, (צקרא דאמרא, עדר כצמים), והנקלות השתנוט צולה סורית שלא
 לכתוב מלת עדרי; ויפה הצאת ראיה מותרגום ישעיה ס"ה יו"ד, ויואל ח' י"ח,
 כי גם שם צאה בתרגום מלת צקק דתורין, ומפני סנויכות עדרי ועדרין.

לענין שהצאת מפרוט ר"סי בתהלים ע"צ ט' וסיען יסתחן מרונתי,
 להגיה מלת יטרחן שבתרגום וליס מיד כתים, דע כי מלת יסתחן אינה אלא
 טעות הדפוס, כי אמנם צת"ך גדול שנת רפ"ה וצר"סי כ"י שצדיי כתוב, יסתחן
 (לא יסתחן), וראצ"ע צדניאל צ' הציא תרגום וליס מיד כתים יסתחן, וצרוך
 סידוע.

יפה חננת כי צית ולדא דפרעה (בראשית ו' כ') הוא על דרך לשון סורי, שקוראים ליום הלידה צית ילדא, ופירוש המליכה הזאת קשה מאד, וכבר דברו עליה קצת מחכמי האומות, עיין יוחן דוד גייכעליס בלעקסיקון סיריאקום קאטעללי.

ואגב מליכת צית ולדא אערוך לסניך הגסה שחדשתי ימים ושנים אחרי הדפסה ספרי אוהב גר, והיא כי פטר רחם ופטר שגר מתורגם פתח ולדא וצמנות י"ג י"ג כשראו הנותחכונים כי פטר מתורגם פתח, תרגמו גם פטר חמור פתח צוכרא דחמורא, והוא שצום, ול"ל וכל צוכרא דחמורא, וכן ראיתי בשני כ"י וצמיוניטה וצדפוס חלקלעה (ציצליאה קוונפלוטינסיאס), ויש לתמוה שלא הוסיפו מלת פתח בפטר שור וזה (שמות ל"ד י"ט) ובפטר חמור הסמוך לו.

לא אוכל להסכים עמוך להחליף דחילא בחלחא בפסוק כי יד על כס יה נפטי טכך הוא מוצא צם' הנורה ח' כ"ח, אחרי שכן מלאנו גם בפסוק עזי וחננת יה (שמות ט"ו ז' וישעיה י"ז ז') שם יה מתורגם דחילא ה', וכן בישעיה כ"ו ד' כי צים ה' צמיונר דחילא ה' (דחילא דה' אינו חלח עעות). תמיהתך על בחזניהם (דברים ל"א י"ח) שמתורגם ותשמעיון, תחת כי בחזני העם מתורגם קדם עמא, וכן כל חזריו, היא תמיהה שאינה מתקיימת, כי קודם בחזניהם כחוצ נגד כל ישראל, ותרגומו קדם כל ישראל, וכדי שלא לכפול מלת קדם החכם המתרגם ואמר ותשמעיון. צענין וישצ אותם חזרם כצר חזרתי צי, ופרשתי כושמעו ונשרש נשצ, ולא שהעוף נשצ, חלח שהאדם נזרית העופות צנענוע דבר וזה שונענע האויר ונוליד צו כעין נשיבה (וכן פירש געזעניום דורך ווירדואלבען פערטייבען), ותרגום ואפרח הוא נכון לפי הענין. חבל שיסיה וירד העיע חוזר לחור וגוזל, זה לא חלעין, כי לדעתי אין עיע חלח עוף דורס.

ודי צזה לעת עתה, כי אין לי הזמן מאד, ואחרי ידידי חזק ואנץ אל תערוץ ואל תחת, רק חזק ואנץ מאד, להיות נמתן צדיניך, ולהתרחק מדרכי חנסי הדור המנוהרים לשפות בהסקפה ראשונה, ומוליאים לאור רעיוניהם צמחיות ופוטרים אותם צלח לינה. חמה עתה צרוך ה', יצרכך ה' וישמורך, חמה שלום ושרצ חניך שלום ואשת חיקך שלום, וכל אשר לך שלום, כנפסך וכנפס הכו"ם מה פאדוצה ליל י"ט עזת חר"ו, ידיך שד"ל.

Schreiben des Herrn Reggio an Herrn Jgnaz Blumenfeld in
Odessa.

אדברה נא שלום, לכבוד ידידי המשכיל הר"ר יצחק בלומענפעלד יחיה!

לא נטשתיך, אחי, ולא הפרתי את צרית האהבה הכרותה אִתְּךָ זה כמה שנים
ועוד זכרתי ימים נוקדם בצואך לזקר זהיכלי, גם עוד מונחת על שלחני אגרתך
הנעימה ניום ראשון למדש אדר אשר כתבת אלי, וכתובה רחוק נכתב נחמד מלת
הנבון ר' שלמה זכנו"כר אשרהם נר"ו צעל ונקרא, וזה וזה שמורים אלני לתת
אליהם וענה לעת מנא, אכן חלתי עד כה להשיב אחכם דבר, יען ראיתי הענינים
המודורים שנה אינם רק שפית שיה צין אוהבים לדכוש איש בשלום רעהו,
ולשאלו בשורות ומרץ ומרחק, ולא מנלתי בזה נחילה להשיב תיכף, ועתה בא
אלי ונכתבך השני, זו הודעתני בשורות מואהבנו הקראי ומונעיו צערי קרים
לחקור ולחפש קדמוניות עדת צעלי ונקרא, מתי ומתיכן באו להתישב צמודינה
היה, ואחרי כי צינים האלה נוסע ונפה צנו של גיסי הר"ר סיניגאליה לזקם
לו מנוח צעיר אדעסקא מנרתי לתת צידו זה הונחת להוצילו אליך והיה זה
התנלות מנלתי על אשר התעללתי עד הנה ומתוצה צקולר מלין לשתי האגרות.
דע איפה, ידידי, כי אין אני מן הסוקדים יונם ולילה על דלתות הסכמה ורק
קרח העודף מן העת הנלך להנהגת מנפמתי אוכל להקדיש אל ההתבוננות, לכן
לא הכזה כתבתי והדפסתי צינים האלה, והנעט אשר ילא לאור מנלתי הוא: ד'
אגרות צם' כרם מנוד חלק ה' הנדפס עתה צעיר פראג, והקדמה אל ביאור מדש
להר"צ על ס' שמות, את זאת כתבתי בשפת עבר. ובשפת אשכנזית כתבתי
אגרת ארוכה אל הר"ר לעווענשטיין צעיר פראנקפארט על אודות העתקת
החורה של האיש Cahen צפאריז נדפסה ציודענלייטונג של הר"ר פיליפזאחן
ובכונה ונכתבי עתים של הנוצרים והועתקה גם ללשון גרפת וללשון ענגלאנד;
אגרות רבות אשר הרינתי אל החכם טד"ל על עניני האמונה והעתקתים
ללשון אשכנזית לנען יונאלו ונקום צמוך Annalen של החכם יאסט, והוא
הדפיסם שם, גם הדפיס חקירות רבות מונני על ענינים שונים, ועתה נמדש
נתן ונקום צמוך Annalen שלו אל ומנור ארוך שכתבתי ללשון אשכנזית קראתי
את שמו Blick auf den Talmud, וצקרב ימים אשלח לו ומנור שני על הענין
הזה. ורעי טד"ל הדפיס ומדש ס' בתולת צת יסודה, וכולל כמה סיכים לר'
יחודה חלוי עם הערות והקדמה מוננו.

העמקת לפני וראיתי שהתלוחתו לדוק בנמשכות ולהוליא נאפלה לאורה קדמוניות
 היהודים צנדינתו, ואם נעט הוא את אשר הכליה לנולא ולגלות עד כה, הלא
 די כי התחיל דדבר ויש תקוה כי הצאים אחריו יוקיפו עוד כהנה וכהנה. ועל
 שלשת השאלות אשר ערך לפניך באמרו כי נעלם מוננו פשר דבר לא אנוע נחוות
 דעמי, אחרי כי הוא במקדו זכר אותי ופנה אלי לבקש תשובה, ודבר על שלשתם
 על הקדר.

(א) איך לא זכרו המדקקים ונליאות הטעמים על דרך אחרת? ערם
 השיב על זאת היה מהראוי לידע תחלה אם אלה הטעמים החדשים הולכים על
 אותו הקדר עלמו כמו הטעמים שלנו, או אם נצנו על יסודות אחרות בלתי
 מוכיחות עם יסודותינו, רלוני לומר אם נשתנו רק מולד תמוכותיהם או גם מולד
 נשפטם ומקויותיהם: והפצח נותנת כי לא יהיה השנוי רק בצורה, אצל יצואו
 תמיד גם צהם סיוני הספק צנוקם הראוי להפסיק וסיוני החזור צנוקם
 הראוי לחבר, כמו שאנו רואים בטעמים שלנו, כי לולי כן לא יהיה צהם שום
 תועלת להצין על ידם כונת הסקוקים. ועתה אם הדבר כן, איך להתפלא מדוע
 לא זכרו המדקקים ונליאות הטעמים החדשים האלה, כי סוף סוף אינם חדשים
 בטבעם, רק נורתם היא נחודשת, ונאחר שאלה ואלה ילכו על נשפט אחד להפריד או
 לחבר הנולות שוב איך להקפיד אם יוויירו באופן אחד או בזולתו, כי ויה צכך אם
 ד"ו התלישא היא בצורת עגול עם זנב או בצורה אחרת? ולכן לא דברו המדקקים
 בתמונות הטעמים אלא צנשפטיהם. אנונם אם תשאל איך נהיה שנשתנו הנורות
 ההנה? אחשוב כי קרה כן צעזור כי גם אופני הנגינה צקול נשתנו צישראל
 צעזור אורך הגלות ופיזור האונה על קלוי ארץ, כי האשכנזי לא ינגן צקולו
 סקוקי התורה כמו שינגן האיטלקי, ולספרדים ניגון אחר, וכן לבני נזרח, ואולי
 כדי להורות על השינוי הזה אשר צניגון עלה על דעת קלחם לסנות גם נורות
 הטעמים, ויה שלא קרה לסינוני הנגינה (musikalische Noten) אשר לאוונות
 העולם, כי לפי שלא נשתנה העולם אופן הניגון (שהרי בכל העולם ונגינים
 הסינוניים הם על דרך אחד) לכן גם נורתם לא נשתנית העולם.

(ב) איך אבד שם העם קאזארען ונצין היהודים הגם כי ידענו באונת שהם
 קצלו דת ישראלית? — אצל ידענו ג"כ שאחרי צ' או ג' נאות שנה הלכו היהודים
 צנלכות קאזאר תמיד הלך ומסור ולאט לאט עזבו כולם את דתנו וקצלו עליהם
 דת אחרת, לכן איך להתפלא אם לא נשאר זכרון ונהם צינינו, כי צנא העם
 סלמווען (Slawen) וכצאו כל המדינה אבד שם היהודים וכן הארץ הטיח כמו
 שאבד שם כוזר ונן המדינה וקקראת צהם אחר.

(ג) איך נחגבל הדבר שהחכם ר' יחזק סנגרי שהיה תלמודי נות צין

הקראים? — אין זה שום פלא כי אולי הלך שם לעסקיו והיה צדעמו לחזור
 לביתו, וקרה ונקרה בו נפסה שם בלא יומו. זה הוועט ראיתי לכתוב היום לתשוקת הר"ר שלמה הל"ל אשר אליו תפוס
 סוכת שלונוי, ותודיעהו צטוני כי יקר הוא צעיני נאלד צעצור תנוינות לצצו וגודל
 חשקו אל הלימודים; גם לך, ידידי, הנני נועה כנסר שלום ואעתיר לך צרכות
 שמים ונועל והללחה בכל וועסי ידך וסייח אך שונה. כל תעשה עונדי חסד
 להודיעני עוד חדשות, אם יגיעו לאזניך, צענין קדמוניות אומתנו. ותנקור
 האגרת אל יד הכ"ר סינוגאליאה וציח כתב זה לידך, ואתה שלום ואלת אוהבך יש"ר.
 כו"ח פה גערץ ציוס ר"פ אייר ט' הת"ר.

46.

Schreiben des Herrn Roggio an Herrn Ignaz Blumenfeld in
 Odessa.

לכבוד האוהב הגאמן שומר הברית והחסד עם מיודעיו, המשכיל
 והגבון הר"ר יצחק בלומענפעלד גי"י יהי אלהיו עמו, אמן!

כפלים חויצתי לכתוב אליך, ידיד יקר! ראשונה להסיב אנרים לשת
 אגרותיך הכעיונות, וטניית לשאת אליך תשובות מן מן צעצור הונתנה היקרה אשר
 זה בצדתי, הונעת ספרים ונלחים זיו ונסיקים נוגה כל אחד לפי דרכו וכפי
 הווערה אשר אליה נוקן, אך על כולם התענגתי ואלד צקריאת מ' חסד דעים
 צעצור גודל התועלת היוולדת ונענו להרים קנן אומתנו ולהקיר וועלנו חדשת
 העלילה הונתועבת אשר כערך היתה צנויה על סקר וכזו ונפורסס מן רבים
 חללים הפילה ציני החשך והערפל, וגם ציונים האלה עם כל התפארות הדור
 צמרתית הידיעות וההנללות והסבת רעים והסתקרות אל השלמות האנושית;
 אזי לו לדור סך עלתה ציוני כאשר ראו עינינו צעיר Damascus עיר הדמים
 והאכזריות! ואזי לה לאונה אשר עם היתה יושבת על גפי ונרוויי ההללחה
 והתצורה צין ראשי הנוולכות הגדולות בארץ איירופה, היא נחזקת צפת ציד וועול
 וחונץ, הלך העריך רב עזמים הפאשא של דונסק (ת"ל עתה למצא הוצל גם
 הוא על יד קרובו Ibraim)! — לכן צולו ונחזיק טובה להר"ר לעווענוואחן כ"י,
 אשר עוול וטרח לדורש טוב לענו ולסודים אויבינו ונמטיינינו, ככה יעזרהו האל
 בתוספת כח וחיל להוילא לאור חצורים אחרים לתועלת ישראל ויגדל שמו צין
 ונלדיקי הרבים הנזכירים כזוהר הקיע אמן! גם צמטרו בית יהודה ונלחתי דברים
 הרבים טובים ונוועילים, וצמטרו אס הקורא צו לא יטבת נקום הולדת הונתצר

ומטרת אונרתינו נגד צני ונדינתו, ואף כי קלת נודצריו לא ינעמו לחיך אנשי
 נדינות אחרות צעזור כי יותר נודאי תקע עלנו להאמין דעות זרות וצקודות
 הקצלה ולהגדיל תפארת כל הקדמונים צלי הצמנה (וכבר צאה נגד ספרו זה
 צקורת קשה צעלי Annalen להחכם יאסטר 152 pag. 24 April 17. Nr.)
 צכל זאת יש לו קלת התגללות צצמנית וקום ונשצו ותכונת צני ארלו אשר לא
 יאות עדיין לשים לפניכם ונאכלים דקים ולרופים צאין להם כח לעכל אותם;
 לכן אף אני לא ארים נגדו שצט הצקורת לכתוב שום השגה נגד חצורו זה, כי לא
 נתנה הנשורה הזאת על שכני; וצפרט אחרי ראותי כי צקוף ספרו צית יהודה
 לעק חמם עלי צעזור כי נשאתי לצי לגלות טעות גדולה ונפורקמות שנפלה צספרו
 תעודה צישראל; הנה הוא אומר עלי שם שאתי תליתי צו צוקי סריקי,
 אכן אני ונעולם לא נתכונתי צזה להשפיל כצודו ולצרות ונעשי אצעותיו חלילה!
 רק טעותו רשונתי, והטעות נשאר טעות צלי ספק, ואיך אוכל לסזור צי
 ונוה שכתצתי כונו שהוא ונאיים אותי צצצרים כאלה: אקום כי יהודה
 צרצים צפה ונלא לאמר ישר העותי ונצהלתי להשיג שלא
 כהוגן? — צסדר התפלה של הקראים לי"כ ונלאתי צאונת צצרים ימים
 ונשגצים עד ונאד, ונפלאתי איך הליתיו לסדר צקשות ארוכות ונוגעות ללצ צאין
 להם ונקור אחר לשאוב ונונו ונליותיהם זולתי כ"ד ספרי הקדש אשר רוצם
 כוללים סיפורי קורות או ונשפטים תוריים. ורק הנועט ונהם כולל דצרי נצואות
 ותוכחות ויעודים ותפלות ותצצחות לאל הנורום: זו צאונת סגולה נפלאה לספרים
 הקדושים אשר לנו ונורשה ונלאתי הרוח צחקד האל, אין כוונה צספרי דמות
 האונות כל עיקר, וגם צזה נפלינו ונכל העם אשר על פני האדונה. —
 ס' קול זורה כצ נודע לי ונקדם, והנני שופט כי הנמצר הלזה
 ידיו רצ לו צנוליה עצרת ואוון צקי הוא צנולאת השיר, אף כי עזצ דרכי
 הנשקל וכללי היתדות הניוסקים ונוצוררי אונתנו צספרד, ולכן האון האיטלקית
 לא תנאל עובד ונעיונות צצירי צני אשכנז. — גם ספרו הקרצ הוטצ צעיני,
 ואנכי נקיתי לערוך ונלחנות הסאך לעד צלעד כפי דצרי השיר ההוא, אך
 הרצה קושיות יש לי להקשות נגד תבלוכות הנמצר צלמוק ההוא, וני יתן והיה
 החכם אייבענבוים פה צעירי ונתראה פנים צנולחנות כזו פעם אחת, ואז נראה
 וני ינלח את חצרו. עד כה דצרתי על הספרים אשר שחדתני צהם, ועתה אחווה
 דעתי צקולר ונלין על אודות הרשוונה אשר ונלא הקראי הר"ר פירקאוויטץ צקוף
 ספר החורה, ואשר הצאת לפני העתק ונונה צאגרתך הנחונדת. הנה רצו צה
 הודעות חדשות אשר לא נוכל להולנום עם ונה שאלו יודעים ונקורות העמים
 ונן הספורים הצאים צנציואי קדש, הט אונך ושנוע. כאשר הגלה סלונאסר
 עשרת השצטים ונשוונרון לא ונלחנו צשום ונקום שצני ישראל צקשו עזר ונאחיהם

צני יסודה צמלחמה היא, גם לא שהיה לנוך אחז צן נקרא גד ליה ושהוא
 ואחרים עמו ילאו לעזרת אחיהם צני ישראל ללא הועיל כי תפסם חיים קלונאסר
 והולכים בגולה, ואיך נקבל דברים אלה ונפי כותב עואחר כעך אלק שנה מוזן
 הנוארע, זהות שכל הכותבים הקודמים לו שתקו מזה ולא הודיעו כלום? כמו
 כן כותבי קורות העתים לא הודיעו ונעולם שהמלך קאונזי הלך להלחם
 עם Tomiri (צטעות קרא אותה תלמיחא) ונלכת השיעים לנקום דם אצו הנכרג
 ונננה, ואיך ידע זאת הכותב הנוארע הזה? — עוד זכר שם עיר ספרד על ים
 השיעים ואם נניח כי שיעים לפי כותבו הוא Scitia כנראה ונכל המעך
 דצרו, הנה לא ידענו ולא שנענו ונעולם צודינה היא עיר ששנה ספרד.
 גם זכר צטעות שם המלך הפרסי כוסרווי, וכפי הנראה היה צדעתו
 לוור Cosroe. וכן הטעמים האלה יראה צעיני שאין לסמוך כ"כ על הרשימה
 היא, וכל עוד שלא יגיעו לידינו ראיות צרוכות לקורות וננקום אחר לסעד צהן
 את הנוקוסר זה ישאר הנוכתב הוא צוודרגת הדברים הצלתי מואונתים וצלתי
 דמויים, לזוני צזה צוודרגת הקספ, ועל כל פנים ראוי לפרסם ע"י הדפוס עופס
 הרשימה הזאת כדי לעורר לצד הנצונים לשום עיונם עליה, אולי ינלאו דרך
 לצאר סמונתיה, ודי צזה. ועל אודות מלכת ר' יצחק סאגרו די לי כי הכסם
 הנכצד הר"ר ראפאפארט כי' ונשתדל לכתוב עליה, ואין לנו רק להמתין עד
 יודפסו דצרו צספר כרם מונד חלק ה', אשר שנעתי היותו כצד הדפוס צעיר
 פראג, אך אני לא ראיתיו עד הנה. ונה ששאלת: צנה אני ונתעסק כהעת?
 דע, ידידי כי נעט הוא אשר תוכל לקוות מואיש כוונתי הנוגצל צדיעותיו והרצון
 תחת נשא תספוכות הזון; אוננס לא חלתי ונכל וכל ונתעסק עוד צלימודים
 ואחרי כי עוררתני אתה, ארוב יקר! לצלתי אחדל ונכתוב עשתנותי צשפה עצרית,
 הנה עשיתי כרונך וכתצתי מואמר אחד אשר הוא עתה תחת ונכצש הדפוס צעיר
 וויען, קראתיו ונסתח אל נוג לת אסת, כמותו כעך ד' דפיץ Druifbogen,
 צו השנעתי מדעות רצות על הנוגלה הזאת ונלחנתי כגד הסצרות הגוצרות צכל
 התצל על אודות הנועשה הנוקוסר צה; אולי ינלאו דצרי קן צעיני הנצונים.
 הודיעני לא איך אוכל לסלוח אותו אליך. פרס נא שלונו אל הכסם הנעלה ר'
 שלונו צעל ונקרא אשר גדלה שנחתי מאל צשנעתי כי עוד לא ננחה זכרוני ונקירות
 לצדו העבור, ואמה, ידידי, אל תחטבל ונסקוד את פוקדיך ונזכור את זוכריך,
 כאשר גם אנכי את אוהבי אהב ונשמתי ונלאונני צכל עת ככון ונזונן לנלאות
 ונשאלותם, כי ה' הטובה עלי, וחיית ורצית דען ורענן כל הימים כתשוקת אוהבך
 צכל לצ יש"ד.

הכותב והחותם פה גערץ ציום כ"ג למדע שצט ט' התר"א.

Schreiben des Herrn Reggio an Herrn Ignaz Blumenfeld in Wien.

לידיד יקיר לי הרי יצחק בלומענפעלד שלום!

שמחתי, ארצה, בסוכותיך הנעימות ויום ז' לחדש הזה הנאות אלי
 חמול. והגני סנה וכל עסקי להשיב לך צלי אחר, אחרי אהבה וידידות; אכן
 צין השנאה אשר קצתה לי התערה תוגת נפש על אשר צטרתי כי איך עומד
 על קו הצריחות וכי השצת ללכת אל עיר קטנה Gastein לזקש לך רפואה ונעימי
 ישועה; עלה והלל! וישלח האל וילאכו לפניך לשונך דרך ולהושיבך על כנך
 כושפט הראשון אשר היית צריא חולם. תודות לך על אשר לא שנת זכרוני אחרי
 גוון ותחפוץ לכדני צונמה הסולכת לפניך, הוא ס' הנוגות כ"י להר"ר לוי הלוי
 הקראי, ועתה אחרי כי התנדבת עד כה, הואל נא לנוסר הספר ליד הגביר הר"ר
 צום והוא ישלחה אלי צלי ספק; גם צוודך אליו יהי נא מסדך לשאלו לו צעמי,
 אם קבל האגרת אשר כתבתי לו זה ז' שבועות ואם יש צדעתו להשיבני דבר, כי
 על כל פנים מוכרח אני לקבל תשובה וננו טרם שלות לו כסף דעני הספרים
 והנכתבים אשר שלח לי לטענר; ואז שלח לו עם הכסף גם איזה עקשונשלארע
 ונן תנוגתי, אשר אחד וזה יהיה לך לנחמה. שאלתי, אחי, ונה הולאתי
 לאור צינים האלה, וצונה אהעסק? אהה, ידידי! לרות סצוני ונחלת לז
 הליקתי ויני הזקנה אליה עלי, וטרדותי לזו, ורק נעט הוא את אשר אני כותב
 צדרי חכמה; ונאמר קטן בלשון אשכנזית הנולד צונכת עתי, Annalen להחכם
 יאקט (אשר חדל ללאת) ון השנה שעברה; איזה אגרות ונני תראה זכרם חונד
 חלק ו', ועוד שלוש אגרות אחרות ילא עתה לאור בחלק ז' הנדפס בקרוז; עוד
 שלחתי אל החכם גייגר כ"י, ונאמר קטן בלשון אשכנזית לתחו צונכת עתי שלו.
 זולת זה הנעט איך אחי דבר, כי הרבה יותר הוא את אשר אני קורא ומושב
 ונחשבות ונאשר אני כותב, וקרה הזמן העודף לי ון עסקי הנשפחה הקדשתיו
 להתצונות כ"ד ספרי הקדש אשר ונהם תולאות חיים. ועתה תסלח לי על אשר
 לא השיבתי דבר לנכתבך אשר כתבת לי ונעיר אדעסקא, צענור כי ראיתי כזר
 החכמים הנפוכמנים יאמט עד"ל, וראפאפארט נוסחדלים לישא וליתן על
 הענין ההוא צרות לזכר, כאשר צלי ספק ראית גם אתה דצריהם הנחמדים
 נדפסו כה וכה צונכתציהם, ולכן חשבתי אך לנותר להוסיף עליהם דבר. והנה
 הגם כי עתה נקוגותי אחר ונלפרסם ונחשבותי, בכל זאת לא אסדל ונאסוף אלי
 הציתת רוב ספרי החכמים שצונננו, וילידי מצונתם הם לי יום יום לעוגו ולשון
 ולקצת המכתבות חקירותי והתפשות ונחשבותי; אונרות החכם גייגר יקרים לי

ואל, מקירות החכם שי"ר הרווני לטן, והעקרה של החכם פיליפואן
 לנשיבת נפט היא לי; גם אל נחצרות חכוי העמים שלחתי ידי בכל מה שהם
 חוקרים ודורשים על התנ"ך, וצראשם דצרי החכם Ewald והחוקר Hitzig נעמו
 לי מאוד; אלה ואלה יונקים ומווללים כל עתותי ואני יונק נשוד תנחומיהם.
 והנני תמיד עונך ונשתעשע צאהצתך ונחצבד צידידותך ונשים שלום לך בכל נפשי.
 כאום אוהבך יש"ר.
 הכותב והחותם פה גערץ ציום ר' תמוז ט' התר"ג.

48.

Schreiben des Herrn Regglo an Herrn Ignaz Blumenfeld in
 Odessa.

שלום שלום לידידי הגאמן בברית, המשכיל והגבון הר"ר
 יצחק בלומענפעלד יהיה וישנה כארו בלבנון, אמן!

הנני להשיב לאגרתך הנחונת ניום הושענא רבה העצר אשר נתנה שנתה
 צלבי על השמועה הטובה הנכללת זה, כי היו לך ניימי עיר Gastein לנעיני
 הישועה ולכל צורך ונרפא; כן יסיר האל עונך כל ודוה גופני ורוחני ויכשירך
 לעזרתו כל הימים.

ואשר התנדבת להגיש אלי העתק ונדצרי החכם הנפואר הר"ר לעזעונאחן ימ'
 צפסרו החדש טרשי לבנון ד' רנ"א הנוגעים אל מה שכתבתי זה שנים צשתיס ונאגרותי
 הנדפסות, חובה עלי להודיעך כי לא זו הפעם הראשונה שזה האיש השלם פגע צי
 צהשגותיו וצחלונותיו, אלא גם צפוקף ספסרו צית יהודה ד' טע"ד קף עלי קף על ענין
 אשר אשר אגיד לך. הנה אנכי צכתצי אליך זה כמו אחד עשר שנים העירותי כי שלטה
 פעמים ננאלו צפסר תעודה צישראל ונלות האלף ה' ח' נ' י' חמת ונלות האלף
 ה' ט' י' ונן הלסון שהשתחשתי צו שם אולי יוצן כאלו היה צלבי ליחס טעות
 זו לנחצר עלנו, הגם כי צאונת אפשר לתלותה צשגות הנעתיקים או הנדפיסים,
 לכן חרה אסו וילא לקראת נטק צדצרים יספטו עליהם אנשי תבונות; ועמה אם רק
 זאת היתה סצת התרגזו עלי הנני ונצאר לך פה צנפט חפכה, כי אינני חושד
 אוחו צהעלם ידיעה כזאת כלל ועיקר הגם כי היה נראה לו כך ונדצרי הראשונים,
 כאשר נעולם לא כיוונתי לסגוע צכצדו חלילה, וכך לי ואל על כי הצאתי יגון
 צלצבו צדצרים צלתי ונצוררים כראוי; תאנין לי כי זה האיש יקר לי ואל צעצור
 שקידתו צלימודים וספנו להועיל בכל כסו ולהתגצר על סקרן האנלעיים ודחק

השעה, ואם יש ענינים צנני ספריו הנזכרים (ס' שרשי לצנון לא ראיתיו עד הנה) אשר לא תצא עליהם הסכמותי והסכמות נצוני הדור *) זבל זאת לא עלה מעולם על דעתי להתקומם נגד ספרותו, כי די והותר כתבו צינים האלה הסכמים נגד ונליחות הסדים ואמונת סודות הקבלה ואמתת ונעלת ס' הזוהר וכדומה; אך ונה שהגדיל ערכו צניני הוא אהבת בני עוננו הסתולה צלצו הטוהר אשר הכיעתו להלחם צעד קדושת אמונתנו וננהגינו ולצטל עלילות וקטינינו, כנוו שראינו צפסרו הנחמד אסס דנייס, ויען כי יקר תפארת האדם לא יונדד כעך התפשטות ידיעותיו לצד והתקרצם אל האמת, רק צעלם וראשונה כפי נעיית לנוו אל הטוב שהול תכלית צריאתו, לכן צולו ונחזיק טובה למחבר הלזה צעצור שלמותו צונעלה הזאת השנית, ונעלים עין ונחתלפות אמונותיו ונאמונות חוקרי וננוו.

ועתה אחרי הלעה זאת אגיד לך דעתי על הסגותיו נגדי צענין ר' סס טוב ונחבר הפירוש על נורה נצוכים הנדפס עם פי' האפורי. הנה הנעיין דצרי סס (אגרות יש"ר ח"א דף קי"ג) יראה כי עיקר טענתי על החכם די ראסקי הוא צעצור ספרתו שנחבר הפירוש הוא היה ר' סס טוב צעל ס' האמונות, וזה אינו, כמו שהוכחתי סס וכנוו שאף הר"ר לעווענזאהן יודה צזה, לכן רק ונה הטעם לא היה לו לכתוב עלי כי דצרי סס כולם צעלין ונצו עלין צאשר הראיות שהצאתי על זה הענין הפרטי נכוונת הנה וקיימות; אכן אס צנשך הדצרים נכנסתי לחקור ג"כ וני הוא איפה ונחבר הפירוש הוא ונאחר שאינו צעל ס' האמונות, ויהי נראה לי אז לייסס אותו לר' סס טוב שאלקירא צעל ס' הנעלות, זו היא צאנת חקירה טפלה על הראשונה, לא היה עיקר כונתי סס, אלא כל ונה שטרחתי להוכיח הוא שהנחבר ס' האמונות לא כתב הפירוש הנדפס עם האפורי, כנוו שכחתי סס צפירוש כי שני אנשים היו. אונס על ספרתי זאת הסנית כצד דנו לפני חכמים ונצונים ונאוהבי צאגרותיהם והרתיקה וצטלה ונעעניים אשר קלת ונהם הביא עתה גם הר"ר לעווענזאהן צפסר שרשי לצנון, עד שהודיתי אף אחי צציטולה (וצפרט אחרי כי הטעני הסעתק כ"י לס' נורה הנורה אשר צידי וננקום הנולות: כתצמים צפירושי לורה, הנוללים סס ראוי להיות: כתצמים צפירושי לתורה), ונחצרך לי כהיום כי ונחבר הפירוש הנדפס ונלצד שאינו צעל ס' האמונות כנוו שהוכחתי, אינו ג"כ צעל ס' הנעלות, אצל הוא צלי ספק ר' סס טוב צנו של ר' יוסף צעל ס' כצוד אלהים שהיה צנו של ר' סס טוב החקיד צעל ס' האמונות. כל זה ונסיים עם דצרי הר"ר לעווענזאהן, אכן אין צזה חידוש כהעת, כי זה סנתיים נדפס ענין זה ונחת ידיי החכם

*) Siehe Israelitische Annalen 1840. Seite 152.

הנפואה הר"ר גייגר צקפרו נלא חפכים דף נ' עיין עליו; ואני תמה על
החכם לעוועגזאחן שלא ראה זה הספר אחרי שתי שנים שנדפס והוא כותב עתה
על האגרת הידועה לר' פרישט דוראן אלה הדברים: וכפי הנראה היתה מתחלת
אגרת זו צמילה זו: ואל תהי כאבותיך עכ"ל, והלא האגרת הזאת נדפסה בצלמות
צב' ונלא חפכים, וסם תראה שזה ונאמרים ונתחילים צולות אל תהי
כאבותיך, אשר על פיהן נקלחת האגרת צסם זה. ומה שהשיג עלי על אמרי
סם שפירוש הנרצוני על המורה היא לר' ונשה צן ונאיר צן ונשה צן
אזא ונארי צן דוד הנרצוני וטען על זה צאמרו כי החלק הראשון
וננוו הנדפס בצערלין עם גצעת המורה וניוסס סם לר' ונשה צן ר'
יהושע הנרצוני אינה טענה, כי אני רק הגדתי סם ונה שנמלא כתוב צפי'
המורה לנרצוני כ"י שהיה לפני, ולא נכנסתי לחקור אם אמת הדבר אם לא.
עוד ראיתי טוען עלי צעצור ונה שכתבתי צאמת ונאגרותי על אודות הוננה שלא
לשמות מים צשעת התקופה ושאל על זאת: ונה חדשות צא לה שניי עכו?
ותוך כדי דבור צא כמתחלל סם צעד החכם צעל צית יער הלצנון שהאריך
הרבה על ענין זה (ואשר הבאתי דבריו סם) ואמר עליו טענה קן יען ראה
זאת לה כרת צזננו, ועתה שאל להר"ר לעוועגזאחן: איך ידע הוא שאף
אני לא ראיתי זאת להכרת צזנני? האם צקי הוא צתהלוכות צני אישאלית
וצמנהגיהם עד שיוכל להחליט שאינם חוששים כהיום לשמות מים צשעת התקופה
ושלכן לא הייתי לריך לנגוע צענין זה? — נהפוך הוא! כי צעת כתבי כך ראיתי
צרוז הקהילות אשר צציבותי כנה אנשים אף ונצעלי ונדע ועוסקים צמורה חוששים
על זה הרבה ונוננהרים לעיין צלוח השנה ונתי הוא רגע התקופה כדי לתת צרוז
צנים טרם ישמו התינוקות ונהם צאותו רגע, לכן צמשצי כי ראוי לצעל
הננהג ההצלי הזה צזננוו כתבתי סם ונה שכתבתי, אצל הנושיג לא שת לצו
לשאול וננוני ונדוע ככה עשיתי, זאת משצתי להשיג לו, ואחרי שהודיתי על
האמת והסיכותי ונעלי תלוותיו אפשוט לו יוניני לחצקו כריע כאח ואוהצבו

נדעה כנאל. ונאמר שיהיה צדק ונאמר שיהיה צדק ונאמר שיהיה צדק
נפלא הוא צעיני את אשר כתבת צאגרתך הנ"ל כי לא הודעתך דבר על
אודות ס' הוננות כ"י להר"ר לוי הלוי הקראי אשר נדצ לצך אותך לכצדני צו,
והלא ונכתבתי מיום ו' תמוז שהזכרת נחתי לך תודה עליו וצכתך קצלתו: אכן
צעת הדין לא יכולתי לדבר עליו ונאונה יען לא עיינתי צו עדיין, ועתה צעצרי
עליו ראיתי הולך צציאורי הונקראות צדרכים הידועים לכל חכמי עדתו להוליח
ונהם דקדוקי הוננות כפי הנראה להם צבוראה הפשוטית, אכן לא ננלע גם הוא
לפענמים ונן הזרות אשר נפלו צה על הרוב הקראים צרלותם לדקדק צסוקים
יותר ונן הראוי ולהוליח ונהם איזם פקעי הננהגת האדם שלא נרננוו צהם כפי

הפסעו אם לא צדוק; על כל פנים התענגתי ונאלץ בקריאת זה הספר הנכבד אשר
 הר"ר שמואל אשכנזי ונזכיר (נוצלות חכמה 47 כ"ו) ומצדו צ"ן ראשי החכמים
 לצעלי ונקרא באמרו שראה אלל רבו הר"ר יש"ר ונקראו ספרי ר' יפת
 וצנו הלווי צתורה וצנוקרא וצנולות וחקים, ואין ספק שאחד
 מהם היה זה ס' הנולות הנתון לי ונחתך צונתנה, גם צעל ספר אורח לדיקים
 הנדפס עם ס' ד' ונרדכי ונזכיר זה הספר צונערכת אות נו', וצדק כ"א ע"צ קרא
 עם הנוצק הר"ר סעיד הלווי צן הר"ר יפת הלווי צן לוי. והנה
 שמים הנה התועליות הצאות לנו וזה הספר, האמת ונאלץ סונו וקראנה *exeretifay*
 והסנית ונאלץ לורח וקראנה *philologifay*, רלוני כי ראשונה לנודים אנו ונונו
 איך יצארו צעלי ונקרא קלת סקוקים קסי ההצנה ונווליאים מהם דיני אסור
 והתר להתנהג על פיהם, וזה ונלחתי לו איזה ראיות חדשות נלמודות וכן הכתובים
 שלא נזכרו בספרי אחריו הקראים כפי הנודע לי, ולולי יראת האריכות הייתי וציא
 אחד או שנים מהם לפניך לדוגמא, וזולת זה הנה צדק כלל כצר נחפרסם צעולם
 איך יתנהגו הקראים בהוליא דצר ונדצר; עוד שנית אנו רואים זה הנוצק ונשתנוש
 צלסון עצרית באופן וניומד לו לצדו ונעטיים עמו, וסגנונו ונשונה ונאלץ ונסגנון
 שאר הנוצרים לא לצד וכן התלמודיים אלא גם ונקלת חכמי עדתו, הן בהוליא
 שנות חדשים צנויים על ונשקל עם אחר, הן צשינוש הפועלים וצנייניהם וקסורם
 עם השמות, הן צקשר הנואלורים זה עם זה באונעוה ונולת היחס ונולת הסבור,
 הכל הולך צדק מדסה צלתי ונורגלת אללנו, וזה יתן ונקום לחוקרי תהלכות
 הלשון להתצונן איך נשתנו קורות טפה עצרית כפי השתנות דורשיה צדעות
 צלימודים וצאנונות; הנה צעלי הנושנה הדורשים תלי תלים של הלכות הולאות
 להם ונוקור וניומד קראוהו תושצ"עפ הכחיצו ונוו כן גצולות הלשון ומידשו זה
 דרכים שלא ונולאו, כיווהם צת"ך, והקראים אשר רק הת"ך לצדו שורש ועיקר
 לכל מקורותיהם גם השינויים והחידושים שהכניסו צלסונו הקדושה בוצעים רק
 וכן הנואל צכתובים, כי התעזרו להרכיב צשורש אחד הנעימות הנואלאות צשורש
 אחר ולצנות ונפועל אחד עם חדש צתנונת עם הנגזר צכתובים ונפועל אחר, וכל
 כיוולא צזה.

ועל אודות הקשר אשר נהיה צעיר וננוצנה קצתו היה (כאשר נדפס צעלים
 ונגידי חדשות) רק ונלה ונוריצה נהייתה צין איש עצרי ואיש נכרי, ואחרי הכות
 איש אח רעהו נחאספו הנולרים לנקום נקונת הנוכה, אך רק ידי האספסוף
 ואנשים ריקים ונדלת העם היו צקושרים, ונכצדי העיר וצפרעו אנשי הנולחמה
 חלוני לצא קמו לעזור אח הנלחלים, ואחרי היותם שנונה יונים סגורים צצתייהם
 צסכמה לא ונעטי כושעו ע"י אנשי הוצא אשר רבים חללים הסילו וכן הנוצרים,
 ונצני ישראל לא ונת אחד, רק צרכוהם וצכרוניהם פשעו ידיהם וצזון איש לו;
 אך עתה העיר שקטם ואין זוכר עוד אח אשר קרה.

צני וצנתי ת"ל צריאים ושלמים ומרולים לעבודתם אים אים כפי משאו;
 האדם לולאטו נדפסיק עמה זיאור חדש על ס' ישעיה זלשון איטאלקית; החלק
 הז' נס' כרם חמד יודפס עמה, וצו תראה דברים וננונו וגם וננני, זולת זה אין
 חדש, כי אהצתי אותך וזכרי טובך וזכיינותך אינו דבר חדש זאשר הנני תמיד
 כצננים קדמוניות דורש טובתך ושלונך, ספך בקרבנתך, ואוהבך ומוקיך יש"ר.
 הכו"ח פה גערץ ציוס כ"צ לח' חשון ט' התר"ג.

49.

Schreiben des Herrn Reggio an Herrn Ignaz Blumenfeld in Odessa.

לכבוד אוהבי ויקירי, הגאמן בכריתי, אשר לא עוב חסדו מאתי
 ולא שקר באמונתו הר"ר יצחק בלומענפעלד יחיה אמן!

זה ימים אחדים זא אלי הספר הנחמד הכולל רשינות ספרי כ"י הנמלאים
 צני ועד לחכמים צעיר אדעסקא, אשר צטוץ שלחת אלי צנתנכ, ועודני
 ונחעסק לסיס עין אל החמודות הגנוזות צתוכו הגיעני ונכתך היקר הנלווה
 ונחתך, ונה נאלד שנחתי על שניהם! כי התצרך לי צזה יותר (אף כי לא הסתפקתי
 צו ונעולם) חוקף אהצתך ועולם ידידותך אלי, אשר אורך ימים ושנים לא יחלישוה
 ונרחק פרסאות הרצה לא ינחו זכרונה ונקירות לצך הטיור, כי תולעתה לא
 תמות ואשה לא תכצה לעולם. זאת תורת האוהב הנאמן: ההרים ינושו וצרית
 שלוננו לא תנוט. אף אני זכרתי לך חסד ועוריק לכתך אחרי צלצ תננים צאצי
 שנחתיך והראותך לי תמיד נועם עשתנותיך, לכן אשעור סקודיק צכל עת וכל
 אשר תאמר אלי אעשה כפי יכולתי; גם הייתי צולח לך נועת לעת איזה דברים
 נדפסיס, הן וננני הן ונאחרים, לולי כי צעצור הנרחק הרצ אינני יודע על
 איזה דרך יכון לשלוח, וסקודות הלענזור נחולות הרצה צנדינתך, לא יתנו עצור
 אף דברים טובים ונחוקקים שלא חלא נהס שום תקלה, לצאת צלתי אפטר לי
 לנללות ונשאלותיך, ויען כי יכולת להשיג הנחצרת הראשונה ון "צכורי העתים
 החדשים" אצטרך כי הנחצרת השנייה צבר היא תחת נכצס הדפוס, וחלא לאור
 צקרוב; צה תראה ענינים נחונדים נאלד, רצם ילידי ונחצרותי, כי ענולתי צה
 עתה כפלי כפלים ונצננה טעצרה, והכנחתי צה י"ד ארטיקעל חדשים, אשר
 כחצתי על ענינים גדולי הערך, לכן חכה לה כי תחן ונעדכים לנפטר. ועתה לצל
 ילא ונחצתי זה ריקס וכל חידוש, ולצעצור הראותך כי עיינתי היעצ צרשינות

החכם פיננער השלוחה שלי, אליין לך פה זעט וואסער העירותי עליה. 47
 52. המחזור כ"י אשר ראה החכם פיננער צעיר צדעקלויה כחוצ על שוליו שם
 האיש אשר הגיע לידו והיה צעליו, זזה הלשון Ex libris Magistri Gregori
 Past: Goritii, ונה נאלד נפלאמי צראותי כי זה האיש היה כוונר צעירי הנקראת
 Goritia, וחזרתי אחר שמו קדמוני העיר, אך לא נאלמתי איש שזמו כך.

47 57, הענין היותר יקר בכל הספר הוא המידוש הנסופר פה לתת
 טעם לדברי הרמ"ם שכתב: "ונותיך אשר נקלה על גבי ספר תורה" על פי
 הכ"י הרשום פה, אך טעה החכם פיננער צנה שאמר, כי הרמ"ם עלמו סודיע
 שראה צעיניו גמרא כחוצה חוש ונאות שנה לפני זמנו, כי הרמ"ם
 לא אמר כן, רק אמר שראה צונארים גמרא "כתוצה על הגוילים כמו ש היו
 כותבים קודם לזמן הזה בקרוצ חוש ונאות שנה", הרי
 שרק אופן ונהג הכתיבה ההיא היה קדונו ה' ונאות שנה, לא הכתיבה
 עלמה שהגיעה לידו, ותמיד אפשר שהעתק ההוא לא היה קדונו כ"כ.

47 67. תנה אנכי לונה כתב החכם פיננער פענוים רבות שם יחזקאל
 הנביא כן: Heskel, תחת שהיה לו לכתוב Jeheskel, וכן קרא לס' תהלים
 Psalme, תחת שמו הראוי לו Psalmen.

47 69 הציג נוסחא חדשה צדברי רש"י: "והוא שיסד הקליר נוחו עדן"
 וכו', ורואה אנכי כי ון הלשון הזה נוחו עדן יש הוכחה צדורה כי הקליר
 נפטר רק שנים ונועמות לפני רש"י, ואם היה הקליר יותר קדונו, או אחד
 ונהתנאים, לא היה אונר עליו ר"שי נוחו עדן. שהיא ונליה לא הורגלו זה
 ונעולם אלל הקדמונים. ועתה, ידיד נפשי, תודות לך על הנחנה היקרה הלזו,
 והנני אודיעך עוד, כי אחד ונחמוני ונדינתך, הצחור הנחמד ונוה"ר משה
 עזרענרייך ינ"ו ונעיר צראדי הנוכתר צכתר הרצנות צעיר פאדוצה, נתקבל ונאת
 צני עדתי להיות ונורה לילדים צצית הספר דפה, וכבר התחיל זה שני חדשים
 ונלאכתו ונלאכת שונים צצצונה ודעת וכל הקהל שונאים צו ונהנים ונזיו חכמתו;
 עוד אודיעך כי צנחצרת צ' הנזכרת ונצוכרי העמים היונאת עתה לאור אין שום
 דבר לא ונהחכם שד"ל ולא ונהחוקר ראפאפארט, אלל הכוצ היא ונשלי, כי לא
 רכיתי לחזור כאיש עני על פתחי הגדולים האלה להתחנן צעד דצריהם, צהיות
 לאל ידי להעניק כונסת ידי ונה שיספיק לנוכך הקוראים כפי ונחשצתי, ואתה תשמוט
 ההללמתי צונלאכתי אם לא. ולעת עתה אין צפי ונלה זולתי דרישת שלונך והצטמתי
 חותך כי ונעולם לא אשכחך, והאל ילתי דרכיך וחיית ורכיית דשן ורעקן כל
 הימים כחפץ אובהך יש"ר.

הכו"ם פה גערך ציום עשירי לח' שצט ע' התכ"ו. הוא

Schreiben des Herrn Dr. A. Gelger in Breslau an Herrn Ignaz Blumenfeld in Wien.

שלום ורב טוב לכבוד הר"ר יצחק בלומענפעלד ז"ל!

כבדתי צונחתך אשר שלחת אלי לונה סליחות ונהג רונה ושרשי רד"ק ד' קוסטנטינא שנת רע"ג (אך חקר השער ודף הראשון עד ש' אדף) ויותר ערבה לי ונחתך אשר הגיעתי יום אהמול עוד חלק מאולריך הנחמד, והנה כעת חשעה צוגין תחת ידי וצקרצם אגרות השלש אשר ערכתי אליך. ויהי כעצרי עוד הפעם על דברי מלאחי וראיתי איזה סגילות הדפוס, אך קלות הערך הן והמציין יתקן אותן ונדעתו, רק על שמים אעיר אשר יכשל בהן הקורא. הראשונה היא צקוף מלאחי על ר' יוסף קנתי, והוא כי נמלאת שם הערה ומחלת דף 118 ומלייכת אלל מלת "וכנראה", ואין שם ונקונה כי אם דף 119 על מלת "מסר ר' יוסף זארה וכזר זכרו זכרו". והשנית צראש וכתבי על הר"ר יס"ר ז"ל דף 128 צונאמר: "דע נא כי האיש הי"ס ר' הזה (אשר לו יאות השם הזה צאמנת וצחניים)" חקרה המלה אשר היא ראש פנת המאמר היא מלת הי"סר. וכזר נחנתי אחרי כתבי האגרת האחרונה הזאת פן יחר צעיני אורציו ומשפטי אשר חרלתי צאמרי כי לא אהב להעניק החקירה וכו' (דף 129) ויחשצוהו לעזות מלח צפרע לרנן אחרי ונעתו, אך היום כראותי את וכתצו הכדפס דף 125 והצאים אונתי שאת פנים צונשפט לא טוב, וכזר צטחתי צו כי הוא לא מאס צחוכחת צחיו אף כי אחרי נוסו צלל עדן. טונע נא דצרו אשר אמר שם כי לא נמנעו החכמים צכל דור ודור להאמין כי מלאמר התלמודיים דצרה תורה כלסון צני אדם הוא לענין החקת הגאמות והוא הראשון אשר חידש ונדעתו כי ונעולם לא כיונו התלמודיים אל הכונה הזאת צונאמרס הזה, רק השתמשו צנולינה הזאת לאמר כי יתור הלסון צונקום הזה לא להדרש כיתן וכי התורה הלכה אחרי מנהג הלסון כפי אשר היא סגורה צפי צ"א, ע"ס. ולעדות כי עד היום הזה המוצרים נפלו צרשת הטעות רנו צהערה גם אל וכתבי העתי חלק חניסי דף 407. ועתה צא נא אחי אל הנקום הרמוז מלאמו וכתבי וממלאכי מדבר על ר' עוציהו צ"ר אליעזר צעל ס' לקח עוב צאמרי כי ר' טובי ס' המליכות הגאמות צתורה וצנציאים וצכתוצים וצצרי החכמים על דרך עשל והוא השתמש סה צנולינת דת"כ צא ואני הוספתי עליו וז"ל: מתוך דצרו האלה נראה כי הוא ידע את דרך הגאונים ומכני קסרד וצפרע צהשתמשו צנולינת דת"כ צא צכונה הזאת המושאלת אשר רק צפיהם

היתה סגורה, לא כן צפי אנשי לרפת ואשכנז אשר לא
השתנו וצולילה הזאת לכונה היא ע"כ דצרי. והנה האיש אשר יקרא
הדברים האלה בחקירה לא ציינת עין בהסקפה צעלונא יראה וידע כי לכוונת הרחקה
הגשמות אשר ר' עוזי' עם חכמי ספרד לצטו צולילת דתכ"צא קראתי כונה
נושאלת על כי רחוקה היתה ונחת דעת אנשי התלמוד צעלי המאמר הסוף
הראשונים וגם נשארה רחוקה ונחת אנשי לרפת ואשכנז הדורכים צעקנות
התלמודיים ולא ערצו דצריהם דעות פלוקופיות זכות להם. אך לא הודעתי מה
מה ונענה הולילה הזאת צספרי התלמוד, והמקור האמתי ואמר בלבו: אם הנמצר
קתם מה את דצרי, צלי ספק רנוז מה אל דצרים המצוארים על ידו כצר צמקום
אחר, אם עניים הם מה עשירים הם צמקונם הראוי להם. והי צמפשו צמד
הנמצרת הסיא עלמה יונאל שני ונאמרים שלונים נוגעים אל הענין הזה ונצארים
אחתו החל וכלה, והם ונאמרי על ערך פשטו הנקרא אל דרשות התלמוד, נעלאו
שם דף 53 והלאה גם דף 234 והלאה, וצאניהם הרחצתי לדבר על הכונה
האמיתית אשר לנולילה הזאת צפי חכמי התלמוד, ראה שם דף 78 והצאים ועוד
שם דף 239 עם 247 וכו' ותונאל הכל צאר היעצ. והנה כל זה כתבתי כצר
צאנת תר"צ ותר"ג לא צמחר דצרתי ויצא הענות כעשר שנים ועוד אחרי כן
ויסער פיו על הנמצרים המדעים לאמר כי כח ההרגל החכם אותם (והוא לודק
צנשפטו) אך הוא כולל גם אותי ואת נכתתי צמוכס ומכתתי הסוף עונד לנגדו!
אין זה נודק החקירה הנכונה והנחונה. על כן יסלח נא הקורא על נשפטתי
אשר חרלתי צאנת וצמונים וצזה לא נגעתי צצוד המונז ז"ל כי יודע אני את
ערכו וצטות אני צו כי גם עתה ימים עיני עלי לטובה ולא יחר צעיניו אם
ונשפטים דצרתי אמו.

ואתה שונח צנמצרתך אשר צקרוז נראה אותה יולאת על פני מוץ ותצרכך
נפט כל הקורא אותה כנפט ונצדך.
צכקלא יום ה' ג' דת"ו ססח תר"ו לפק.

אברהם גייגר.

Gedichte

von Hartwig Wessely, Reggio, Jehuda Halevy, Moses ben Esra,
Giuseppe Almanzzi, Luzzatto, Salomon Cohn und Dr. Erter.

(1)

לכבוד אוהב ורוע, האורח הנכבד היקר והמשכיל
הקצין המפורסם מה"ר בערמן פרידלענדר יצ"ו *

כשמש יוצא בבוקר ישמח לב, ובגשתו אל מבואו יכחה רוח;
כן אורח כמוך ישמחו בו רואיו, ובשובו אל נְהוּו יכאב לבם.
רוע! לך לשלום כי אל בית שמחתך דרכת, ובשמחתך נרפא לנו.
יודעך לא ישכחוך כי אות אהבתך חתמת בם, ואיך אשכחך אני?
אך במה אחתום זכרי בך, הן בהפנותך ללכת, ידעתי כי
שכח תשכחני: אף כי הרחק תרחיק, ואת שאהבה נפשיך
תמצא, וסוחרים נכבדי ארץ יקרמו פניך, ולבך מים
עד ים ישוטט ובין כנענים יחצוהו, מה נקל לך
לשכוח איש כמוני, אפס ידעתך גם לחטות לתבונה יש מקום
בלבך, ואם קצחו בין רוכלים כולו לא חתן להם, כי
שאלת לך ספרי כבודתני רעי! הנהו, כי תקום מצל הכסף
ותחמוד שבת בצל החכמה, אתי אל הלבנון תבוא כי בו
נטעתי את הגן ואכלת את פריו, וזכרת את עבדך
זרלין ער"ם טבת תקל"ח

נפתלי הירץ וויזל.

* הסייף הזה אשר לא צא עד הנה בדפוס, השגתי ע"י ידידי הר"ר הירש דוד מינץ בסיומי
עוד צעיר ונולדתי בצלזלי, ואקוה כי סבככני נפש הקורא על אשר קדוהתי אוחו ונאספה לאורה.
המוציא לאור.

(2)

שיר *

על חמנת מוהרר שד"ל (בחרוזים קשורים).

לא אטעום שוא, תפל, ריר חלמות.

גם בי לא תתעורר קנאת רחל.

אם אביט פה תקוי צלם ודמות—

אדם במרומי בין וושב על חל.

זה שד"ל, בורעו ירים הלמות

לכתות הסכל על עפר זוחל;

זה שד"ל, בנגינות ובשיר על-מות

לחיות גבור בארץ חוא החל.

קורא שיריו בדשן יתענג.

ופאר באורז על אמרות בלעם

ימתק אל חך מכל חטוי פנג.

אל מול גדלו כל איש חגב, סלעם;

ידום בוזה מוסר, וכמו דונג

ימס רשע דומה אל יר בעם.

יש"ר

חלול המכ"ד

(* התיבות שנסוף כל שיטה כחונות היו להומצת כ"ע מלחח החכס אלמנציו שהיה צחוחו

(3)

שירים עתיקים מפורשים על ידי שד"ל

ר' יהודה הלוי לר' משה בן עזרא

(דיואן ר' יהודה הלוי חלק א' סימן ש"ס. ודיואן ר' משה בן עזרא סימן קצ"א)

הסירה הזאת נכתבה בטעות בדיואן כנצ"ע, כאלו הוא כתב אותה, ועל ידי הטעות הזאת נשגרה ולא אצדה, כי בדיואן ר"י הלוי חסר כחן דף אחד, ולא נשארו בו (בדיואן ר"י"ה) עץ הסירה הזאת רק הארבעה עשר צמים האחרונים לצדס.

<p>וְכִי דָמוּ לְבָנוֹת תּוֹךְ שְׁחָרוֹת
 יָמֵי רִצּוֹן בְּתוֹךְ לֵילֵי עֲבָרוֹת (4)
 וְתַעֲרַךְ שְׁחָרוֹתֶיךָ לְעֶרְפֶּל
 וְשִׁבְחָה וְרָקָה בְּךָ לְמַנּוֹרוֹת (5)
 פְּתִילֵי חוֹר. וְהֵם חֲזָרֵי פְתָנִים
 וּבְמֵאוֹרוֹת. וְטוֹב מֵהֵם מֵאוֹרוֹת (6)
 וְיִתְהַלֵּל בְּשִׁבְחָה אִישׁ אֲשֶׁר שָׁב
 וּבְכַפּוֹ מִתְמוֹךְ גֶּזֶר נְעוּרוֹת (7)</p> | <p>הַתְּמִיר בְּקֹנִיִּים הַבְּחֹרוֹת
 וְתַחֲלִיף הַשְּׁחָרוֹת בְּצְחָרוֹת
 וְלֹא תְמִיר עֲבָדְתֶךָ בְּחָרוֹת
 וְתִשׁוּב לְחִנּוֹת בֵּין יָם וְחִירוֹת? (1)
 בְּלֵב וְלֵב תְּדַבֵּר. כִּי תַחֲנוּן
 בְּקוֹל חֶלֶק יְיָדִים שְׁעִירוֹת (2)
 תִּפְתַּח בְּאֵמֹר כִּי נַעֲמוּ לְךָ
 שְׁחֹר פָּנִים וְלִבְנֵת הַשְּׁעִרוֹת (3)</p> |
|--|--|

(1) הכה אחת נזקין והולך, ואחת נחליף ימי הבחורות ציני הזקנה, והשער השחור נהפך ללבן, ועדיין לא נחמר ללא חפשי ונעדרת החלווה, ואחת עדיין כבוד ותועה בדכביד, ואחת דושה לישראל בשעה שהיו חונים בין פי הסירות ובין הים, שהיה נראה כאלו נכונים הם בארץ. הדברים האלה הנושכר אונור לנצח, כאלו הוא נוכח את עלמו כי עדיין צהיחו קרוב ליעי הזקנה הוא חושה צהבלי הבחורים.

(2) כשאחת נחפלה אינו אלא בלב ובלב, וקולך קול יעקב והידיים ידי עשו, כי לבך זונה עדיין אחרי השוא.

(3) אחת נפחה עלמך באורך כי השער הלבן אינו נשחית יופי הפנים, כי צהפך תערובת השחור והלבן (אם נראה הפנים נוטה לשחור, והשער כהפך ללבן) הוא דבר נחמד ונעים, אולי כך אמרו ונשוררי ישועאל, וידוע כי קלה מהעצבים נראה פניהם נוטה לשחור.

(4) ואחת אונור כי השער הלבן הנוערב צהוך השער השחור הוא דבר יפה ונחמד, כעין ימי לבן הנוערבים עם לילי עברה חושם. גם זה נראה שאונורו ונשוררי העצבים; ואונסם הרלון והעברה, הכוונה צהם על שעה זעם ושעה פיוס, הנלוויות צחוסקים, כאשר אונר הנושכר הכונוי

Terentius: Amantium irae, amoris redintegratio est.

(5) ואחת נחפלה שחורות פניך לערפל, ולבון שערך למורה. גם זה נראה שאונורו ונשוררי ישועאל.

(6) ואחת אונור כי השערות הלבנות דוונות לחושי נשי לבן, תחת אשר צאונה רעה הם ולא טובה, ואין ראוי להנשילם אלא לחור סקן. ואחת מדעה אותם למחורות, ולפי האונה נאורה לפעונו עוצה ונהם, וכל הענין הזה אינו אלא הנאלה שיריית, והיא פחיסה להכנס בדברים להלל ולשנה את ר' ושה בן עזרא. ועיין דוגמה זה צבהולה צה יהודה עמוד ה'.

(7) לא לאיש כחוך להשאיר צלבון שערך, וניי הוא שהוא כדאי להסתכל צביחו? וניי שהוא

- דמות פקחים. והם עורים וחרשים
 בפה רחב ובלבבות סגורות (7)
 אנשים הם בעת-בחן כנשים (8)
 בלב היתל ומועצות חסרות
 עצתם נבקה פעצת בנות לזמ
 בהועץ בכירות עם צעירות (9)
 הקולף זה גביר משה ושמך
 אשר ינעם לאוני מבשרות (10)
 כתב ידך. ולא שדה ושדות
 יחוד קולך. ולא שרים ושרות (11)
 תחדש טובך כל-יום. לעבד
 שפתיו מספור טובך קצרות (12)
 הלספור אז לספר מהלךך?
 כבר נלאה ולא ידע ספרות (13)

- כרב משה אשר משל ברוחו
 ותאזותיו ביד שכלז מכורות
 וידיו מעשות תועה אסורות (1)
 ושפתותיו לזין תאנה גוירות (2)
 ומנע מחשבותיו מהלך חוץ
 והם לפני יי בעצרות (3)
 לבקש האמת מימין ומשמיל
 וקולע. ולא יחמיא שערות (4)
 ובנטע אמת יצמח לבנון
 ובנתש ריקושוא ויחשוף יערות (5)
 אשר ישב בצל חכמה ולבש
 בנדיו החמדות המהורות
 וראה כל-בני אדם ערמים
 והם לא יעשו להם חגרות (6)

נקי וזהבלי הנעורים, כרנ"צב. והסחלות האלה יש צפן גחנול והסלגת השיר, ואין ספק כי המעצת
 היה משובח הרבה יותר ונהנוסובה, אבל השירה הזאת היא חסובה לשירה אחרת שכתב לו רנ"צב,
 ואם רנ"צב צעירחו הרבה צעצחיו של ר' יהודה, הוכרח ר' יהודה לשלם לו כגוולו.

- (1) כאלו הן אסורות צחבל וכבבל.
 (2) כאלו הן נזירות לבלתי שפות מונו.
 (3) מלשון כעלר לפני ה' (שנחל ח' כ"ח), הוא שנה ה' לבגדו חמיד, ונחשבותיו עוונות
 חמיד לפני ה' ובהיכלו, ולא ייח אוחן ללחם נשם ולחור חנה ולחנה צהבלי העולם.
 (4) הוא קולע אל האמה, ולא ימטיח קליעתו כחוט השערה.
 (5) כח חקירתו עלום ורב, עד שיסכן לוור כי כשהוא נועע האמת ילוחו מנעיעתו חילנות
 גדולים כחזי לבנון, וכשהוא עוקר ונחש השקר והעשות הוא עיקר חילנות גדולים ויחשוף יערות
 (בעקירת החילנות, היער נחשר ונגולה וערום). ומה כבד הצית הזה! ומה יקרו בני אדם החאויים
 לשבח כזה!
 (6) הוא ישב צלל החכמה ולבש צגדים חוונות ועהרות, ושאר בני אדם לפניו כערונוים,
 ואפילו חגרות חיים עושים להם.
 (7) לוחם בני אדם הם נחלים כפקחים, ובחנה חייס חלל עורים וחרשים, ופיהם רמב
 לדבר דברי הצל, ולבם חעום ונהשכיל.
 (8) הם חנשים אשר חם יבחנו ינלחו כנשים.
 (9) ל' רבים צנוקוס ל' יחיד, זה מלוי הרבה צעירים העשויים על דרך מושרי ישנעאל.
 (10) אחר שהגיד חלנות רנ"צב ויחרונו על שאר בני אדם, הוא מנסב דבורו חליו, לתח לו
 חודה על שירה שכתב לו. מנשורות, יוחר ונשורות עובות.
 (11) כחצ ידך חציב לי מכל נשים ימות, וקולך חציב לי מוקול שרים ושרות. ועשם חולילה
 הזאת כאלו חאונר: אם יחאנו לי צחר לך אחד נשכי דברים חלה, חצחר דבר זה ולא דבר זה.
 (12) חנה מחדש עונך כל יום לעבדך זה אשר שפתיו קלרות מלספור עונך. וצכ"י כחוד חחדש רוח
 (13) הי וכל לספור חו להגיד מהלךך חיש אשר כבר נ ללה ולא ידע לכפור כי חין מוכפר?

- והלבשת (4) בנות שירי עדנים
 והיו אלמנות חיות צרורות (5)
 תבונה נתנה ידך בימים
 ושם שכל ימיגך בנחרות (6)
 לך תורות, ובהם טוב להורות
 ולך תורות, ובהם טוב להורות (7)
 לשונך תחפץ אל-עלגי פה
 גידי השפלות הבירות (8)
 לך תוך לבה פרדם עדנים
 ותוכו בארות, חכמה מקירות (9)
 ידעתי במחברת פנינים
 אשר מאגרות חכמה אגורות (10)
 למעיניו ואל-נחל עדניו (11)
 אני צמא כציה למטרות

- לך כמה נפשות געברות
 בתגמולי חסדיה אסורות
 עליהם עלה תכביד בכבוד (1)
 ותוקיר האבנים היקרות (2)
 ולקחת לך כסף וזהב
 ועשית לראשיהם עטרות
 אבל הוה לעברך פי שנים
 בחסדך כמשפט הבכורות
 ומתי אוכלה אצא להפשי?
 וחסדך יעבידני לדורות
 עבדתיך שני ילדות ושחרות
 ועודי עבדך לשני גבורות
 ואיך יהגו בבלתך (3) מחשבותי?
 והן מיניו ידיותך שכורות

- (1) תכביד עליהם עול חסדך, תכבוד שחפה עושה להם.
 (2) חפה גורם שהאבנים היקרות שהיינה ציורק יותר וזן הנכסו, וזה על ידי רצוי העטרות שחפה ונעטיר את ידיך, וכמו שפירש והולך.
 (3) צאיש אחר זולתך.
 (4) מוכן ואילך נמלא גם בדיוחן ר"ה.
 (5) על ידי ידידותך ועל ידי וזה שלמדתי ונודך קנו צמות שירי (מחברותי) יתר שאל ויתר עז, וכאלו על ידיך לצשו בגדי עדנים ככלה מעדה כליה, ואלמלא חפה היו כאלמנה לרורה אלמנות חיות.
 (6) בתוכותך ובשכלך ידך ונשלה אפילו ציונים וצנהרות. הפלגה ישמעאלית.
 (7) חפה חברה פועים, ובהם עוז להדות לה', וחפה כחצת על עניני העורה והאמונה, ובחבורך עוז להורות לחלומים. וכראה שהכוונה על ס' ערוגה הצעם שחבר רנצ"ע צעניני האמונה, וקלה לקועים ונאנו הוליא לאור שנת חר"צ ידידי החכם ונפרי"ל דוקים הי"ו, צפ' ליון.
 (8) כך הוא הנסח בדיוחן רנצ"ע, והמליצה לקוחה. ונפסקו אהפוך אל עניים שפה ברורה. ובדיוחן ר"ה לשונך שהלך על וכו' וכראה עושה כוסר. גידי, וזן כי גידיים אדבר (משלי ח' ו').
 (9) ובחוד הפרקם ההוא יש בחרות אשר נהן נוצעה כחמה. ונקירות, וזן כהקיר ציר מייגיה.
 (10) הנה עשה ידעתי וכברחני צענק של פנינים האקופות ונכחתי החכמה. ובדיוחן ר"ה כחוב יעדחני, וכל ע"ס, אעפ"י שהיה אפשר לפרש לשון יעוד והנעטה, ולומר שלא כחב לו רנצ"ע את השירה, רק הצעיחו עליה.
 (11) של אחרו פרדם אשר בחוד לנך. ואין וזן הבית הזה רחיה לנכס יעדחני, אבל היה הושרר נכסף שיוסיף עוד לכחוב אליו פנאים אחרים.

העופינה. ולך תשתחוויה
 כהשתחוות שפחות לגבירות
 ולמה יחרידה תלאות?
 וקירות לבך מפגע לקורות (5)
 התעצב? ובך שבע שמחות
 ויצר לך? ואת עורה בצרות (6)

ולא יהיו ידו משה כבדים
 ועביו תחיינה לו עצורות (1)
 ושלום יכתבו אלי ורצון (2)
 ואלגנא יכתבו עלי מדרות
 למטפות עלי עיני אשימם
 וגם אותות עלי ידי קשורות (3)
 בנות שירי עמוסות משלומי
 והם ממחצב נפשו גוורות (4)

- (1) בדיואן כוזב' כחוז וכן, והנקדן הכיח הולכה צלל נקוד, והוסף זין השיעות ולא, ובקוף הבית היה כחוז לי עלויות, וחס"כ הוחלפה הי"ד באל"ף. ובדיואן רי"ה כחוז ופן וכו', לי וכו' וקיינתי וולת לי שהיא צשתי הכתחאות, וולת לא שבתחלת הבית עוונתה צמקוס שמים.
- (2) בדיואן רי"ה יכוון, והוא ע"ס.
- (3) הווכתצים שיכחוז לי יהיו לעוטפות זין עיני ולחות על ידי. בדיואן רי"ה הבית הזה כחוז לזעלה חסר לנפשיכו ולא כחל עדיכו.
- (4) ונחצתי זאת תבא חליך עטונה שלום וצרכה (ואולי ל"ל צלטון רצים ונשלוני), ודצריה ילאו וקירות לצי.
- (5) והלא לצך חזק, ולא יוכלו לו קורות העולם, כזו הושגע והנערה שאינו נחביש כשהחלים

פוגעים זו. כך פירשתי, והקסה תלוידי ווהכ"ר יהודה חריה חוסיונו כי הוערה אעפ"י שאינה נרבעת, הנה החץ בקוב אותה וכנס- צה, והנה היא נוקבלת חזק ונונה, והוא נפרש ונשגב ענין ונוקש, וכונתה הנשורר לומר: אין קורות העולם נגיעות על לצך, כי סביבותיו קירות חזקות, ופן כמו ונוקש אל התלחות, אשר לא הוכנן לעצור ולהכנס אל הלצ, וכנכיים דצרינו.

(6) על דרך שאמר אליש לליוז הנה יכרת רצים וגו' כושל יקיוונו מליך וגו', וולת עזרה צלרות היא ג"כ רזו לשם ונשפתחו אפן עזרה.

(4)

ר' משה בן עזרא לר' יהודה הלוי,

והוא מתרעם עליו כי לא היה כתב לו, וכאלו נשכח מלבו
 (דיואן רמב"ע סימן קכ"ו)

לא פורש בדיואן כי לרי"ה נשלחה הסיירה הזאת, אך כתוב בו שנשלחה לצלח אלחסן, וכצד ידענו כי רי"ה היה נקרא צל' ערצו אצו אלחסן, וגם וולחתי לרי"ה סירה שנלחה היותה תשובתו על הסיירה הזאת.

כחור מעט. פרוז! ואל-תגנו | כדום לבבות שאבו. עד כי לךם
 ולאט, בבי! כי חשכו עינינו | חיו בעינינו ובאבנינו (1)

- (1) הנושורר הוכרח להחמק מלחץ מולדתו ונכל חוהציו ורעיו, והסירוד הזה היה קתן ונכחיז צלבו, ועמה הוא נצקש וון הסירוד סירסה ידו ונמוטו ואל ילחלו כל כך (הונוט, ון לא קנו חוהציו עינינו לחילה), ונצקש ג"כ וון הצבי סירסה וועט, כי כצר חשכו עיניו ונרוז הדם ששאלו וון הלצ והספכוהו לצבי

נִבְלִיג עָלַי יְגוֹן, וּבִצְרִיהָ יִגַּל
 סוֹדֵי לִבֵּינוּ וּמִצְפּוֹנֵינוּ (1)
 גַּם נֶאֱנָק דּוֹמָם, לְבַלְתִּי יִשְׁמָחוּ
 צָרִים, וְהֶאֱחָ! יֵאמְרוּ מִזְנוֹנוּ (2)
 לוֹ חָרְבוּ מִי חֲבָבִי, לֹא חָרְבוּ
 בְּתֵי מְגוּרֵינוּ וּמִשְׁכְּנֵינוּ (3)
 נְהַמָּה חֲמוֹת יוֹגִים עָלַי עֲנִפֵי הַדָּם
 כִּי יִזְכְּרוּ פְרוּד וַיִּתְאוּנְנוּ (4)
 יִבְכוּ עָלַי רַע, וַיִּסּוּ מִפְּלִי
 יֵין כְּשִׁפּוּרִים וַיִּתְרוּנְנוּ (5)
 חַיִּים אֲשֶׁר עָלָה נְדוּד בְּנוּ, הֲלֹא
 טוֹב לְעֵלּוֹת מִוֶּתֶן בְּחַלְצוֹנֵינוּ (6)
 בְּכָלִי קָרַב לוֹ נֹכַלְתָּ לוֹ, גִּדְרָתָהּ
 קָשָׁת, וְגַם נִתְעַל בְּשִׁרְיוֹנֵנוּ (7)
 נִצְבִּיא חֲלִילֵי חֲבָבִי, כִּי הֵם בְּאֵ—
 פֶּסֶם יָד מְנוֹקָנוּ וּמִשְׁעַנְנוּ (8)

נִבְכַּח לְשֵׁד פְּרוּד, וְנִשְׁחַק לְחֻמוֹן
 יִלְדֵי מִזְמוֹתֵינוּ וְלִמְנוֹנוּ (9)
 עֲלֹז בְּצִוָּאר שָׁם, וְאֶת-סִבְלוֹ עָלַי
 שָׂכַם, וּמוֹעֵקָה עָלַי מִתְּנוֹנוּ
 עֲצָם עֲצָמֵינוּ, וְשִׁלַּח אִישׁ בָּל—
 בְּנוּ, וְגַם רוֹזֵן בְּמִשְׁמֵנוּ
 עַד שְׁבַעַה נִפְשׁ בְּרַעוֹת עֲצָמוֹ
 לְסִפְר, וְאֶרְצָה דְּבַקָּה בְּטָנוּנוּ
 יָשׁוּב וּבְנוּ יִהְפֵךְ יָדוֹ בְּכָל—
 רַגַע, וְאֵךְ לֹא נִאֲמָרָה חֲנָנוּ (10)
 יָדוֹ אֲשֶׁר רִשֵׁת מִצְוֹדִים פְּרִשָׁה
 מֵאֶז לְחַפְּנוֹ וְלִנְבוֹנוֹנוּ (11)
 חַיָּא אֶרְכָּה עַד רוֹשְׁשָׁה הוֹנָם, וְעַד
 נִגְעָה בְּחוֹנְנוּ וּקְנוֹנְנוּ
 אֵךְ קֶצְרָה לְבוֹ חֲסָדִים דְּגָרוּ
 בְּחִרְר לְבָבֵינוּ, וְגַם קָנְנוּ (12)

צביו ונרובה כל כך שהוא מונח כל כלי עץ ואבן אשר אהו, והנה הם ונלחם דם, כי צביו נודם לבו הוא כל השירה הזאת היא צל' רבים, והוא רבים צמקום ימיד, ועיין בשירה הקדומה הערה 9 דף 164

- (1) חף אש חכי נחזק על יגוני, הנה הוא יגלה סחי צעל כרחי.
- (2) חף כשאני כאנק ונלחם ראוי לי להחזק צדוניה ובלחש, פן ישנח לי חויבי.
- (3) אך כל זה לא יועיל כי חשי' לא חזכה עוד הנה צחי מוגרי הם עדים על כדודי ועל חדותי, וכל רואי יכירו וידעו כי נע ונד חכמי. חכבו החלשון לשון יוצם, והשכי ל' שנונה.
- (4) ראו לי להיות הונח כיונים ההונות וכו'.
- (5) צכ"י יצבו עלי דונע וכל ע"ם, והכוונה כי היונים ההונות פן צוכות על היותן רחוקות

ונח זוגן.

- (6) ציום שפוכחתי לנדוד ונלחמי, יוסר היה עוז לי שיצא אות ויקחתי.
- (7) אש היה אפסר להחצר על הקדוד צבלי ונלחמה, הייתי דורך קשתי נגדו, והייתי נתנשא עליו בשריוכי.

(8) הואיל ולא חועיל ונלחמה עם הנדוד והפירוד, לא נשאר לי ענום ונשען לַפְּסָם לערי, רק הצביו, ח"כ ראו לי לצכות ולהלביז נגד הנדוד חילי הצביות.

- (9) חכי צוכה על ארם הפירוד וחלחק לכל שאר ילדי יום וקורוטי ותלחוטי, כי כולן אובל לקבול, ולער הפירוד ונלוהטי גדול עלי ונשוא, כי הנה הפירוד נחן עלו על יוארי וכו'.
- (10) הפירוד נחדש עלי ונלחזים צכל רגע, ולא יחכני השצ רוחי חסילו רגע אחד שמהיה דעתי ונישבת עלי להחנק חליו, ולומר: חכני!

(11) לחסירו ל' חף חכמי ולא עון לי.

- (12) יד הנדוד היא חרכה ושולעת צהונם של קקיים, ונגעה גם צהוטי וקנייני, אך קלרה היא ונהגיע למה שהוא צחדרי לצבי, ולא הוכל לשלול מונוי המודם העוצות אשר דגרו וקננו צכליותי.

רוח אשר עברה בנשף על-פני
 ריח נדרינו ושושגינו
 שא את-שלוזמנו לְאִחִים בְּנֵדוּ
 כִּי מִחֲלוֹךְ יתְמַחֲמָהוּ יֻזְנֵנו (1)
 וקרא באַוְגִיָּהם תְּנוּאֹת, קָצְרוּ
 מַחֵם דְּבָרֵינוּ וְעִנְיָנוּ
 תִּצֵר אֲדָמָה מִנְשׂוּא אֹתָם, וְאֶף
 אֲרִכֵי סְפָרֵינוּ וְגִלְיוֹנֵינוּ (2)
 גְּלוּשׁ (3) לְרֹעַ מַעֲשֵׂיהֶם עֵין חֲרוֹז-
 גְּנוּ, וְתָמִיד בְּחֶרֶק שִׁנֵּינוּ
 מַעֲשִׂים אֲשֶׁר לֹא גַעֲשׂוּ מִיּוֹם הַיּוֹת
 תְּבַלְלֵם לְשִׁמְעֵם צִלְלוּ אֲוִינֵנוּ
 אֶף עִם אֲנֹשׁ לֹא בְּזָכְרָה זֹאת בְּזָמָן
 כִּי עִם לְבָבֵנוּ וְרַעֲיוֹנֵנוּ (4)

גִּשְׁכּוֹן בְּבוֹר קָצְפוּ, וְחִמָּה יַחֲסוּ
 תַּחַת כְּנָף טוֹבוֹ וַיִּתְלַוְּנוּ (5)
 וְתִלְחָשׁוּ אִישִׁים יְמִינָם עֲתָקָה
 חֵיל, וְאַרְצָה יִפְלוּ פְּנֵינוּ
 גְּבוּשׁ בְּאֲמָרָם כִּי יִדְיָם מִצָּאוּ
 כְּבִיר, וְנִכְף רֹאשׁ כְּאֲגֻמוֹנֵנוּ
 נוֹבִיר שָׁמָּם תָּמִיד וְנִמְצָא נִחְלֵי
 נֶפֶת בְּחֻכְנוּ וּבְלִשְׁוֹנֵנוּ
 וְנִאֲטָמוּ אֵין, לְבַלְתֵּי יִשְׁמְעוּ
 נַעַם שְׂמוֹתֵינוּ וְזָכְרוֹנֵנוּ (6)
 אִיךְ הִיָּתָה בְּנוּ אֲשֶׁר לֹא גִשְׁמַעָה
 מֵאֹ בְּחוֹדֵינוּ וּבְנֻקְנֵינוּ?
 שְׁמַצָּה תְּחִי לְעַד בְּקַמְיוֹנוּ, וְגַם
 חֲרָפָה חֲרוּשָׁה עַל פְּנֵי בְּנֵינוּ (7)

- (1) אחר שהזכיר כי הלוות לא לקחו וזוהו העובות, הוא מתחיל בגנות רעיו אשר שכחו צריה אהבתם אשר היחס אחר, ולא יזכרוהו ולא יכבדוהו חלו; והנה הוא שולח אליהם דברי שלום ותרעומה, ולכונן מה שהדבר נחון לו הוא שולח דבריו ציד הכוח, שאם ישלח אגרות קשורה צרגלי יונה, לא תוותר כל כך הליכתה כמו שהוא חפלו. והנה הוא מושייל וזוהו העובות לפרסם עדנים, ואומר כי הכוח העוברת אללו היא עוברת על פני ריח נדרינו ושוכנו:
- (2) אחר הכוח קרא באוניהם הלוותי אשר הן גדולות ורבות כל כך, שיקלרו דברי לפרסם אחר, והעולם לר ושהכיל אחר, וכל שכן שלא יכיל אחרן ספר וגליון.
- (3) צכ"י וילעוש, וכ"ל ע"ס.
- (4) גם כי הרבה יש לי להחרעם על ידי, לא אזכיר זה לשום אדם ונאשי הזון, רק אחרעם בלבי וברעיוני. צכ"י כחז לא נזכרה זאת בצדק, ונזכרה כחצתי בזון, מפני ולוח קלפו ועובו שבציה שאחר זה, שכרחה שהכונה צהם קלף הזון ועובת הזון.
- (5) אני שוכן בצור קלפו של זון והוא (ידידי) חוסה ויחלון חמה כנף טובו. הנה, ושאר הולות האנורות צציה הזה ובארבעה צחים שאחריו, לרבים נחמרים, כלם על איש אחד נאנור, ודרך הסלגת השיר הוא אומר על ידי (ר' יהודה הלוי) שהוא יושב שָׁלוּ צציהו ושאלן צהיכלו, ועלו צהללחתו, ולא יזכור את אהבנו השירי בלער.
- (6) אגני וולא ענג לכפשי בהזכירי הנייד את שם אהבתי הנחוק לפי כדעש, והוא צהסך לוועם אצו לבלתי שנוע שני.
- (7) זה שאהבתי שוכח אחתי יהיה לי לשם רע צין שוגאי, ויהיה להרעם ולקלק גם לבני אחרי. עד כאן דברי הלוגה, ונכאן וחילך דברי סיוס.

נִזְחִיל לְאֵל, אֲוִלִי זְמַן יַחְפִּיר אֲשֶׁר
 הַפְּרִיר, וְעוֹד יִסַּב לְהַרְגִּינֵנוּ
 נִשְׁמַח, וַיִּבְשׂוּ מִשְׁנָאִים בְּחֻזֹּת
 אֶת-מַפְעֵלוֹת הָאֵל וַיִּתְבַּזְּנוּ
 שְׁלוֹ הָיָה וּכְפִי רְצוֹנֵנוּ חִיָּה (5)
 וּבִשְׂוֵי כְּתָבָךְ כִּפְרָה פָּנִינוּ (6)
 וּמִשְׁכּוֹ יָמִים בְּחִבְלֶךָ, עַד אֲשֶׁר
 יִבְנוּ חֲסֵדֶיךָ וַיִּכְנֹנֵנוּ (7).

חַנְּה לָךְ אַחִי, אֲמָרִים, נִמְסְכוּ
 כִּם רִזַּח פְּתִינֵנוּ וְטוֹב וַיִּגְנוּ (1)
 מִשְׁפָּט וְצָדֵק נִבְחַרְהָ-לָנוּ, וְאוֹ
 נִשְׁקֹזֵט, וּמֵה-טוֹב נִדְעָה בִּיגִינוּ (2)
 אִם אֵין אֲנֹשׁ יוֹכַח וְעֵלֵנוּ יִשׁוּ
 יְרוֹ, הָיָה אֶתָּה פְּלִיל דִּינֵנוּ (3)
 גּוֹר בְּאֲשֶׁר חָגוּר, בְּמִקְוִים נֶאֱמָן
 תִּשְׁכַּן, בְּלִבֵּנוּ וַאֲיִשׁוּבֵינוּ (4)

- (1) זכרי אשר חונתי בזנריך, ידידי, ונעורבים צם רש פחנים ויין עוב, זכרי זעם וזכרי חסנה וכבוד.
 (2) חיוב ל"ד ד'.
 (3) היה חסה לדין ושפוט זיני וזיניך.
 (4) נוקיים זכחנה. יהיה נושכך צכל נוקוס שיהיה, הנה חנייד חשכון צוקוס חלון, כלומר צלבי וצחישון עיני, כי חנייד זכרך צחוך לבי, וחסה חנייד לכגד עיני, וחנייד חיסל שיצא יום וחשוב להיות קרוב חליך.
 (5) זכ"י חבוב רְצוֹנָךְ, ונשחת חושקל, אך חות חכ"ף היא על חושק, ונראה שהיה חבוב חסלה רלוננו, וחחד וון חושחכונים הגיה לוכך.
 (6) חבוב לי חגרת, וזנחחת ונכחך חכפל פני וחפייסני.
 (7) יהי רלון שחאריך יונים עד חוכל זיניים הצחים לצנות ולכונן היכל חסדיך, אשר עשה חלנו כהרס, צהיחך שוכח חס ידיך. יצנו, פעל יולא, חוזר ליוס, וַיִּכְנֹנֵנוּ כפעל, חוזר לחסדיך.

יו"אל לאוהב חכמה ודעת ר"י בלומענפֿעלד בעיר ווין דברי
שלום ואמת.

ששז אנכי על אנחתך למכס וכזון זה דודי זה רעי כוה"כ שד"ל כנוולא שלל
3; יאונן נא דצרך אסר דצכת לדידך, ויהיו לכלון אנכי פי והגיון לצי
לפניך ולפני כל קהל עדת בני ישראל אסר בעצורם ולטובם תוליא לאור ותמציר
ונליים הטעונוים עד הנה באולרות אנשים חכמים וידועים. ונהרה חוטה אל תעמוד,
אל תעמוך כעלל ידך בצלחת ונעשי ידך אל תקף! — הנה כך כאשר שאלת ונעמי
איזה נכתבים לאוהבי ויוקדים על דלני הסיר, וגם כי צנאזים לעלות הנה
ונהכל יחד, אולי ינאלו מן בעיני כוהיהם אם ילאו נחתת ידך צלמי שגיאם ודפי.
ואתה שלום וציתך שלום וכל אשר לך שלום ככל אנת כפסך וככלון.

סה פארובה צמונטי למדס אדר שני צס' התכ"ו.

דובר אונת צלצצו יו"אל.

(5)

אגרת אשר כתצתי צכ"ח כסלו התק"לח לידיד נפסי הצמור הנעים יניק ומכים
יעקב חי פארדו ונעיר וירונה אשר נקרא אל הסננים ונעל צצנת התק"לט ועליו
קוננתי קינה ארוכה וכחצה צצס קינים והגה וחי, הגה היא לוטה צצס' אבני זכרון

ד' פראג:

גם מלאה מטרה את-חריה
ישבע ולא ירעב ביתה בחרף —
בן משפמי מהיר, השבם בבקר,
נכון בשחר מוצאו מביתה;
עוד במרומים לו זרחת שמש
ולמעשיו ראה תכלה וקצה;
חיוס ולא מחר ישלים בל-חפץ
טרם ומי רעה אליו יבאו
למות בלא עתו ובירזו אין.

תהגה לשוני, ושפתי תרנה
אל יעקב חי ממשפחת פארדו,
ישב בקרית עז, ושמה גירוננה.

מה-תעשה, עצל, כי בצלחת
את-ידך, לפני אהב טמנת?
לך אל-נמלה, בין תבין ממנה
כל-מהשבות חרוץ, ופליאה דעת.
בי אקפה בקיץ בר ולחם

לֶחֶם כֹּבֵד לֹא אֶל-פִּי קִרְבִּיתִי
גַם מֵאֵל עֲצֻלוֹת עוֹד לֹא אֶכְלֹתִי.

לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנֹכִי לְתוֹחוֹ.

רַק מִדְּאָנָה מְדַבֵּר וְצֹאתִי.

לִקְרֹאתְךָ. כִּי שְׂוֹא לְדַעַת תִּרְמִי

אֵיךְ תִּחְשָׁה? גַם אֶת-לִבִּי נִתְמִי

לְדַרְשׁ וְלִבּוֹר מִפְּעֻלֵי מַקְדֵּם

אִם גִּנְדָה אוֹלֵי פְעֻלָּתִי אָנוּ.

מוֹצֵא שִׁפְתֵי אִם הוֹלִיד עוֹלָתָה

אוֹ אִם בְּפִי חָמֵס וְשֵׁד הִרְבִּיתִי.

וְאִמְצָאָה אוֹתִי חַף בְּבִלִי פִשְׁעִי.

נָקִי וּבִלְתִּי חָטָא. וְרוּן אוֹ מַעַל.

וְאִמְרָה: מִי יֵלֵד לָךְ אֶת-אֵלֶּה

כִּי תִחְרִישׁ. תְּדַם. תִּשְׁכַּח עַד עֵתָה

אֶת-רַעָה? . . . עֲצֻלוֹת רַעָה. בְּגֵרָת

עֲצֻלוֹת. אֲשֶׁר סִגְרַת פִּתְחֵי פִּיהִי.

חַיָּא יִלְדָה בְּנִים זָרִים אֵלֶיךָ

חִפְשָׁעִים בָּךְ. כִּי רִיקֵם הֵלְכוּ

רַק אֲחֵרֵי הַחֶבֶל וְהַחֶבֶל. —

אֶת-מִסְתָּרַי לִבִּי חַיִּים גִּלִּיתִי

אֶל-לִבֶּךָ. וּבְצִפְתִּי שִׁבְתִּי

אִם תִּאֱמִין אֵלַי וְלֹא-אֲמִיר קִשְׁמִי

אִם מַעֲנֶה תִּתֵּן: כִּי אֲנִי אֲדַעַח

אִם תִּאֱמַת אוֹ תִּכְזֹב אֲחֲבָתִי:

אִשׁ הַיְדִידוֹת בָּךְ הַעוֹד בְּעֵרַת

אוֹ אֲחֲבַת רַעִים לָךְ מִתְגַּבְּרַת. —

כֹּל-זֶה בְּכִסְלוֹ בְּרֹאשׁוֹן לַחֲדָשׁ

בְּשַׁנַּת צֹחֵק. כִּי בַּח אֲחִיחָה צִחְקֹת

כָּתַב בְּקִרְיַת פְּאָדוּבָה רַבְתִּי

אֲהַב מְהוֹר לִבִּי יוֹסֵף אֶלְמַנְצִי. —

אֶל תִּאֲחָב שְׁנָה וּפְקַח עֵינֶיךָ

כִּי עַל שְׂדֵה עֲצֻל יוֹם יוֹם רְאִיתִי

רַק קִמְשׁוֹנִים. קוֹץ. שְׁמִיר וְשִׁית.

כִּסּוֹ חֲרָלִים אֶת-פְּנֵיו לְנִצָּח.

גִּדְרָ-אֲבָנָיו לְשִׁמְמָה נִחְפָּכָה.

הִסֵּר תְּנוּמָה חַיִּים מִעַפְּעֵפִיד

וְזָכַר כְּמֵאֵז אוֹיֵשׁ אֲהַב עַר מוֹת.

קוֹם יַעֲקֹב חַי לְדַבְרֵי הַקְּשִׁיבָה

כִּי הֵם מִיִּסְרִים עַל אֲדָנִי צָדֵק.

וְזָכַר דְּבַר מוֹשֶׁה חַיִּים לוֹצֵאטוֹ

אֶל-מוֹל פְּנֵי אוֹיֵשׁ תָּם. אֶל-רַעוֹ רַע:

רַעִי כְּאֵחַ לִי! וְיָדַע לָךְ אִמּוֹן

כִּי צַר מְאֹד לִי עַל צַרְתִּי בַּפֶּשֶׁךְ

וּכְאֵבָךְ אֲךָ כְּכֹאבִי יִדְעֵתִי:

יְהוֹזֵה בְרִית רַעִים חִק-אֲחִיחָה סִלָּה

כִּי תִאֱמִים יִחְדוּ כְּתֹאזְמֵי בְּטוֹן

יִתְעוֹדְרוּ אֶל-כָּל-מַקְרָח וּפְגַע.

קוֹם וּשְׁמַע. כִּי חַי יוֹסֵף עוֹדֵנוּ

לֹא עַל פֶּאת מִטָּה. בְּדַמְשֵׁק עֲרַשׁ

אֲךָ עַל מִנַּת חִלְקוֹ עֵלֶי. שְׂמַח.

בְּרִיא וְשִׁלּוֹ עַל מִשְׁמֵרַת יִשְׂרָאֵל

אֶת-מַעֲשֵׂי כָל-אִישׁ שֶׁקָּל בַּפֶּלֶם

אִם צָדֵק. אִם טָבוֹ. אִם גִּלְזוֹן.

כִּי אֲנִי בְּמִתְנָיו עַם סִפֵּר וְקִסַּת

מִשִּׁים. וּבְנוֹמִירוֹת לֶחֶם מִרַעִי.

לֹא אִישׁ עָרַל שָׁפַח וּכְבֵד פֶּה אֲנִי.

לֹא אִישׁ בָּלַב וְלֵב אֶל-מִרְעָהוֹ

דְּבַר. בְּבֹא לְשֹׂאוֹל מִמֶּנּוּ חֶסֶד

וּבִיוֹם מִצּוֹא חֲנוּ פִּנָּה לוֹ עֲרַף:

חֲשֵׁמִרִים חֲבִלֵי הַשְּׂוֹא שְׂגֹאתִי

(6)

לגרת אשר כתבתי ציוס כ"ו תמוז התק"צח.

לידיד נפשי, איש תכונות ונלמון כוח כונה"ר יעקב חי פארדו י"ו צננווסכ"ר סמואל
 נכ"ו צננווסכ"ר יעקב ז"ל צננווסכ"ר דוד זלה"ס יוסף צעיר צננווסכ"ר וירונגה:

כפי אשר עד רום שחק נשאת

ובמוקף הרב אותי הונפרתי;

לכן כעל כל-חון במאד שמחתי.

ששתי כמו גבור לרוץ כל-ארח

היום בבוא אלי מכתב איש שכל,

מנחת ידידות לי, לא משלי אפר,

גם כי לשון זרים ולשון צרפתה

על ספרה אלי לכתב אותי

חוד חנה המיר דתה, ותקם

להיות לשון זהב על דלתות פיה

כי צוף דבש, חלב תחת חקיה

ותחליף מי רזש למקור כל-נפת.

רעי סלח נא אם עד כה אחרתי

לך מענה לתת ולהשיב אמר;

אין זה פרי עצלות או חטאת מרי.

אין זה נתיב מרמה או מסלול און.

(כי את-לבבי טוב אתה ידעת)

אך רוב יגיעותי עלי גברו.

אין לעמלי קץ, תכלה אל-להג.

ישתרגו, עלו, כחי הכשילו.

לא אשקמה יומם, לא אישן לילה.

לא אמצאה שלוח בקר וערב;

הנה כאיש יגע-צל-וכעבר

ישאף, וכשכיר יום שלמת פעל —

כן הגני נודד למצא מרגוע

ממערב מימח מצפנה.

אך שוא השועתי, אך שוא נאין.

אל מול פני משכיל אמה המצח.

אשתתחה, אקד אפים ארצה.

שלום אדבר בו, שלום לנגח.

חן חן תשאזת לך, שכל ידע.

חטר חכמים מלידה, מבטון.

רצוי לרב אחיו ומלמד צדק.

חכם ואיש נבון, לידידים מלך;

חן חן תשאזת לך, גור הקדש.

ופאר לראשי מימים ימימה.

כי העף תוכר, ובכל-נפשך.

לא על פני חוץ, כי תמיד שגאת

דבר בלב ולב, מתנפל בכל.

חן אשמחה בך, גם כי קטן אני

אם לתבונה אם ליקר ודעת.

ובלעגי שפה צעיר הנני.

לא רב ולא מורה, לא רעה עדר.

ובשבתות שנים רק רב ממך.

כי כבדו מרב עמל וטרח

עיני, ולא ימין ושמאל וביטו

לתור, להתבונן, לחקד כמזה.

נאנה תחלה לך, כי בשפל ברך

מכסאך בלז כבוד ונגח.

אחוז בחבלי בויץ על רצפת בטה.

למעון הפרפרות, לנזקי סלע

רדת ברוב שמחה ובתום וישר

בי לחוות, לפקד עניי ויגיע

כָּל־מַעֲרֵמֵיהֶם מֵרֹאשׁ עַד רֵגֶל
 הִרְאָה לְעֵין אָדָם בְּלִמִּי כָל־פֶּחַד!
 וּכְפִי עֲבֹדְתָם יוֹם יוֹם יִרְצוּ
 לְשׁוֹט בְּגַן תֵּבֵל אֲנָה וְאֲנָה
 וַיִּמְצְאוּ מִטַּע יַעֲרֹכוּ לְמוֹז:
 זֶה יַחְזִיק תִּמְרֵי. זֶה קוֹץ לֶקֶת.
 זֶה יֵאָחֵז שׁוֹשֵׁן. זֶה יִבְחַר חוֹת.
 זֶה יֵאָחֵז אוֹזֵב. זֶה עֵץ הָאֶרֶז
 קָנָה וְקִנְמוֹן. שְׁמִיר וְשִׁית.
 זֶה קִמְשׁוֹנִים. זֶה רִמּוֹן. תְּפוח.
 שְׁקֵד. אֲבִיזָנָה. אֵלֶּן וְרֹתֵם.
 שִׁטָּה. בְּרוֹשׁ. תְּדָהר וְתֹאשׁוּר יָחַד.
 חֲנֹה עֲצֵי שְׂדֵה גַם עֵץ הַיַּעַר
 בָּלָם נִכְחִים וַיִּשְׁרִים לְגִבֹּר
 כִּי הֵם לְמִשְׁלַל לֹז אִם הוּא שִׁמְעֵ.
 כִּי הֵם לְמִשְׁעָן לֹז לְשִׁבְתַּ בְּטַח.
 רַק זֶה חֲלִי רַע הוּא כִּי לֹא אֵל־אָחוֹ
 יִטֹּחַ לְבָבוֹ זָר. גַּם לֹא אֵל־גִּמְאֵ.
 אֵד. עֵץ אֲגֹז וַיִּבְחַר. כָּל־עֵץ גְּבִהָ.
 רַבּוֹ סֶעֱפָתָיו וּמַעֲט לֹז שֶׁרֶשׁ
 אִם נִשְׁבָּה בּוֹ מְקֵדִים תְּרוּחַ
 גִּזְעוֹ וּבִדְיוֹ חִישׁ אֲרֻצָּה יִשְׁלָכוּ.
 יָמוֹת בְּאֵין תִּקְנוֹה. יֵאָבֵד לְנֶצַח
 וּבְמֵאֲכֵלֶת אֵשׁ נִחְפָּז לְאֶפֶר.
 גַּם בְּזִמּוֹן הֵנָּה רָאָה רְאִינוּ
 (הֵנָּה שְׁעֵרוֹרִיָּה בִּילִידֵי עֵבֶר!)
 אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל נִמְהָרִים יִלְכוּ
 בְּבֶן בְּמִיט וַיִּן שְׁשִׁים לְמַבַּע
 כִּי בְרָחִים חָשִׁים מֵעֵין הַמַּיִם
 וַיִּכְתְּרוּ אֲנָמֵי בְּצֵה וְרַפְשׁ.
 שֵׁם כְּשֵׁלוֹ אַחֲזֹר. שְׁמָה נִלְכְּדוּ.
 שֵׁם יִשְׁקַעוּ לְעַד בְּלִמִּי תִחְלַת.
 גַּם בְּזִמּוֹן הֵנָּה (מַח־חִיָּה לְנוּ!)

בִּי תִאֲמִין דּוֹדֵי. אֵלֶיךָ שְׁמֵתִי
 אֶת־כָּל־מִנְמָתִי עַד עוֹלָם סֵלָה:
 אֶסְפֹּד וְאֶבְכֶּה עַל יָמִים מְקָדִים.
 יָמִים כְּצֵל עוֹבֵר לְמוֹז חֲלָפוֹ.
 כִּי חִקְקִי לִבִּי בָּם גִּיל מְצָאוֹ
 בְּחִיזוֹתָה אֲתִי לְשִׁקֵּל בְּפִלָּם
 וּבְמֵאֲנִי מִשְׁפֵּט עַל אֲדָנִי קִשְׁט
 אֶת־מַעֲשֵׂי כָּל־אִישׁ סוֹבֵב הַחֶלֶד.
 בֶּן נִגְרָה עֵינִי. אֲהַב וְרַע.
 יוֹם יוֹם בְּנֹכְרֵי עַת בְּשִׁפְתַּ הַנַּחַל
 בְּיָמֵי קִצִּיר חַטִּים וְכַחַם הַשֶּׁמֶשׁ
 אֶל־הַמְּנוּחָה נִחְשָׁלִים יִשְׁבְּנוּ
 תַּחַת תֵּאֲנָה אִז תַּחַת הַגֶּפֶן
 לְשִׁפְטַ בְּרִנָּשׁ רַב גַּם שֵׁב גַּם נַעַר.
 בַּחוּר וְאִישׁ שׁוֹיֵבָה. זְקוֹן וְעֵלָם
 הַעֲבָרִים כְּצֵאן תַּחַת שְׁבִטְנוֹ
 אִם רַב וְאִם תִּלְמִיד. אֲדוֹן וְעַבֵּד.
 עָנוּ. רַחֵב לֵבָב וְגִבָּה עֵינָיִם.
 עֲשֵׂי מְלֹאכָה אִז מִי בְּצִלְחַת
 טַמֵּן כְּאִישׁ עֲצֵל יִדּוֹ לְבִשְׁתַּ.
 מַחְגִּים. מְבַקְשֵׁי אֵל וּנְבִיאֵי שְׁקֵר.
 חוֹזִים וְחִלְבָּאִים גַּם אֲנָשֵׁי חֶסֶד.
 חַטָּאִים וְצַדִּיקִים. נְטִים עַל תְּהוֹ.
 זָדִים. מְקַבְּלִים אִז מִי בְּרַעַד
 יִשְׁתַּחֲוֶה לְפָנָי הַיִּכַּל הַקֹּדֶשׁ.
 יִצְעַק כְּסוֹס עֲנוּר בְּתַחֲנִתַּ עֲרֵב.
 יִסְפֹּק עָלָי תְּהוֹ בְּתַפְלַת בְּקֵר.
 (הוּי קוֹל חִלּוּמוֹת שְׁוֹא. הוּי אֲגֵרֹזֶף רִשְׁעֵ!)
 אֵד אַחֲרֵי כָּל־זֹאת יֵצֵא חַחוּצָה.
 יֵצֵעַ וּבְכַבְּדוֹת צִפָּה שְׁמִימָה.
 יִגְבַּב בְּכָל־לְבוֹ אֶת־לֵב רַעְהוֹ
 וּבְמִטָּאֵמֵא הַשֶּׁמֶד יִדּוֹ אַחֲזוֹת
 נִכַח עֵינָי עִם לְגוֹל מְדִימוֹ:

כסו חרלים את-שושן העמק.
 שושן אשר היה מחמד-כל-עין.
 שושן אשר יפיץ ריח נוח
 ויחללו אותו כל-אפסי ארץ;
 ובני יהודה רק להם בחרו
 פחת הדם סרפד. פחת עץ שמן
 סלון וקוץ מכאוב למלך עלימו
 על מקדשי עליון. על קרית ספר.

אין זה לשון מרמה או דברי בלע.
 אין זה ודון לבב. עמל ואון
 בנוי לתלפיות על בן הרשע
 מוסר עלי אדני כוב ושקר
 כי שוא תמורתו. הבל ותהו —
 אך זה אמת רמה ברה כשמש
 אל-כל-מתי תבל יום יום ורחת
 אם ידרשו אותה. אם בה יכירו.
 כי יש בני אדם שמים לחשך
 אור יום. ואור למעוף צוקה ישימו.
 וכמו ימשש העור באפל
 רק מדחי ירצו לקראת דחי.

אתה ברוד האל. לילדים חרסה
 ומאור בחירי עם. בחורי חמד.
 תקנה לכל-משכיל ולהורים שבר.
 בנה חגיגי לה. מלי תקשיבה.
 ובלבד תשפט אם אמון במו.

אין זה לה. אהב. מופת ופלא.
 דבר למימים עוד לא שמעת
 אף כי בקרות עם. קדוש מקדם
 אולם בדר ראשון כוח מצאת
 ובאתרונים גם כוח ראית. —

קומה עלי מגדל. לבוש תפארת.
 דבר לזכרון. לא על הספר.

וכמו ידבר איש אל-מול רעהו
 (לא לא כמנהג איש רעה הרוח)
 וקרא בגרון אל תחשך מאון
 מלים. ובשופר הרם קולך
 חגד לישראל את-חמאתמו
 ולעקב ודון. עון ופשע;

חכמה ורע ללקט מוסר ולקח;
 חטף אמרים פעם מרים. פעם
 רבים. מתוקים ולכל-חד ינעמו
 כי בן גור אורח תכתיר ראשה.

קומה. עלה הצלח ורכב לנצח
 על דת אמת. על חק. על ענוה צדק
 כי כם יקנה איש אם חי עורנו.
 כי כם יקנה איש אחר המות
 אחר ימי הבלו למצא האשר.
 למצא מנוחה לז שלוח ושקט.
 שקט אשר אוה שמה לרשת.
 חקר ולא מצא אותו בחלד;
 בהם אנוש יביט עז שכן שחק.
 משפיל רחב לבב. מקים חלכה
 לתת תשועה לו. מרים מדמן
 איש נאלח. נתעב. מרמס כל-רגל.

קומה חכם לבב ומאמץ-כח.
 רעה שלמי לב ובנוגי לחש
 דע לה (ואיך אתה נבון ממני
 לא תעמד לחקר בפליאה רעת?)

חכמי תמונת איש לנו חודיעו
 כי יש בני אדם דומים לנשר.
 יש לחזיר. לשור או יש לתיש.
 יש לזאב. לרוב או יש לשחל.
 יש לחמור. לסוס או יש לפרד
 ודמות פניהם על מפעלם שבה;
 אתה עליהם את-עיניך שימה

בחון מחורים בין חלאת הארץ
 שבעה עלי שבעה באו אל-נח
 לא בן טמאים רק לשנים באו;
 בן עינה פשים על פר ועגל.
 איל צבי יחמור ותאז וזמר.
 אקו ודושון. עו אז שור אז כשב
 וצבא משגעים הרחק מן
 קפום ושעלים משחיתי כרם.
 תרמם כפיר. תנין. תדרה על שחל.
 על ראש פתגים. על נחש ברת.
 חשפכים רזש על גפן סרחת.
 כרם אלהי עד. גפן אדרת. —

רב לי ורב לך . . . לאנשאר בו כח.
 כי אם אדר עד עד אישון לילה
 לא אוכלה ספר חלק מחלק
 מכל-אשר גאוח אל-רעה אמן;
 בן אחריש . . . ידי על פי אשימה.
 רק אומרה לידוד נפשי לנצח:

שלום לך ולעד עולם כל-מתק
 שלוח. מנוחה עד לבלי ירח;
 ולביתה שלום ישפת ממעל
 האל תמים דעים. שלום ורע. —
 אגא סלח רעי אם דרכי נעם
 אם מענה רך כרביבים על עשב
 לשוא תבקש בי. איש צעיר אני
 רדף בנות השיר. אך הרה נסו
 כראות משרד דק ונכה רגלים
 עוד לעלות ויוד; ראי ילעיגו
 לי. יאמרו: אל תספ דבר. נער
 אפח. ורק בזלם שקמים ושות;
 שובה אחרנית. השלך הנבל
 או שלאנן תתיח. כי עפר אתה. —
 ירח רביעי יום פך ון לחדש
 כתב בקרית עז יוסף אלמנצי
 בשנת יי כם סיני פקדש.

(7)

סיר ז"ס³ וחגרת שקולה אשר שלחתי צדדט החשיעי צעטור לחדש צטנת הסכ"ס
 לכנוסכ"כ משה ישראל חון סלים ירושלים ר"נ ור"נ צק"ק רומא על אודות
 התפלה אשר חצר לאסיפיוכ פיאות החשיעי צמוצ טעס ודעת:

ויהי צקראי התפלה. לאל כורא עליכס. אשר יקד צקצז עם סגלס. צעיר רומא
 נשגבה [לס"ק] וגדולס. הסכס סנופולכ לו כלוח תהלה. כנוסכ"כ משה ישראל
 חון ככ"ו יאיר על כל ונעלה. אשר צא סס ונירושלים סנוכללס. עיכ הקדס יקרא
 לס. ויסי כנוטלס חדסיס וסנס סטון וסכלס. [ציוס אשר סונק ואסכ סוכס לרב
 סקסלס. וסנלחתי דרך ארץ*] וסוכס צסיכלס. סנכתי סקסכס כנוו לנחוללס.
 וסן צלטוכי וולס:

בלח עב וולך. אין עוד סופתח.
 שמש בגבורתו ורח בארץ.

נגיל נשיש בשמח. אין עוד עיפתח.
 חזפיע על עמו איש גדר פרץ;

רב יגור עם פָּרָה, אין עוד אימָתָה,
 גְּמוּל יִדּוּ הָרָחַ עַל חַר הַשְּׂרָיָה;
 בְּקִטְוֹן בְּגָדוּל, אין עוד צָרְתָה,
 נִם הַיְגוֹן, שְׁלוֹם חֲשִׁבִית כָּל-קָרֶץ
 פִּי חֲחֻכִּים דָּבַר אֶל-אֲנָשֵׁי מְרוֹי;
 שׁוּבוּ וּקְחוּ מוֹסֵר, כִּי עַת לְטַעַת
 עֵץ דַּעַה וְחִבּוּנָה, עֵץ עֵשָׂה-פְּרוֹי.
 גִּיל יִגִּיל בֶּר-לֵבָב וְגָקִי כַפַּיִם,
 כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא חֲכֻמָּה וְדַעַת
 וְדַבֵּר אֶל שָׁכוֹן עַד מִירוּשָׁלָּיִם.

מִי אֲנִי, מִי חַיִּי, כִּי עַד פֹּה בָאתִי
 אִישׁ מוֹדֵר, עוֹ פְּנִיִם אֶל-חֵיכַל מֶלֶךְ;
 אִיכָכָה אֶפְצָח-פֹּה, אִיךָ אֲרִים עֵין
 אִם צָעִיר אֲנִכִּי, תוֹלַעַת אֲנִי
 וְלִשׁוֹן לְמוֹדִים אֵין בִּי מִימֵי קֶדֶם?
 אַךְ מַעֲנִי אֲמוֹן מִח-טוֹב יִפְצוּ
 אִם מִפִּי אִישׁ חֲכָם אִם מִפִּי בַעַר,
 כִּי זֶה חוֹתֶם הָאֵל, לֹא עַל קוֹ תְּחוּ
 מוֹסֵר, עַל אֲדָנִי שְׁוֹא, עַל אֲשִׁיזֹת הַכָּל,
 פִּקְוִיו, מִצְוִתָּיו עַל זֶה הַטְּבַעוּ;
 דֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי כָל-אֲמָרֵי קֶשֶׁט
 אֵל יוֹסִיף אֵל יִגְרַע כָּל-אִישׁ עֲלִימוּ;
 הִמּוּ גוֹזִים רַבִּים, מִמְּלָכוֹת מְטוּ,
 וְדַבֵּר תְּצוּר תָּמִים יָקוּם לְנִצַּח,
 לְנִצַּח תֵּאֲלַמְנָה שִׁפְתֵי שֶׁקֶר
 אִם עַל צִדִּיק עֲתָק יוֹם יוֹם הַבְּרוּי;
 גִּיב תִּגַּף אֵל יִשְׁכּוֹן בְּלֹאט, בַּסֶּתֶר,
 אִישׁ אִישׁ יִכִּיר אֲמָרוֹ, יִכִּיר מִרְאֵהוּ,
 מִחוּץ יוֹנָה יִדְמָה, עֶרֶב מִבֵּית,
 חֲנוּ כְּגִחִלִים תַּחַת הָאֶפֶר
 וְכַרֵּב אֲזַרֵּב הֲנוּ בְּכֹסֵי עוֹר תַּחַשׁ,
 יִדְעָתִי מִדְּ עֶרְכִּי, אֲכֹן יִדְעָתִי
 אַךְ אִישׁ קֶשֶׁט דַּבֵּר בְּלִבְבוֹ אֲנִי.

לֹא אִירָא רָע אִם הָאֲמוֹן אֲגִידָה,
 וּבִקְהָל רַב אֶת-זְמִרְתִּי אֲבִיעָה,
 אֶל-אִישׁ חֲכָם, נְבוֹן, יִדַּע שְׁכָל,
 צִיר בְּעֵבְרִים שְׁלַח מְעִיר הַקֶּדֶשׁ,
 וְשִׁמוֹ גְּדוּל, נוֹרָא עַל כָּל-הָאָרֶץ
 כִּי זֶה הָאִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל לִישְׁרוֹן שָׁמֶשׁ
 וְלִישְׂרָאֵל מִפִּיק אֲזַרֵּב וְנִגְמָה
 מִבֵּית חָזוֹן יֵצֵא, בֵּית חוֹד וְדַעַת,
 עוֹ, תְּדוּחַ בְּמִקְוָמוֹ, עֲלִיו יִשְׁרוּ
 כָּל-מִיטִיבֵי נִגּוֹן עַל פִּי חֲנָבֵל.

מִמְּנוּ נִפְלְאוֹת אֲמָנָה רְאִינוּ
 בַּהֲיוֹתוֹ אִישׁ שְׁלוֹ, אֲחֻב הַשְּׂקֵט,
 עֵינֵי כָל-יִשְׂרָאֵל עֲלָיו חֲבִיטוּ
 בְּעִיר רַבְתִּי עִם, עַל-כָּל-שְׂרָתִי
 עִיר רוֹמָא נִשְׁנָבְחָה, מִשְׁכֵּן חֲדָר,
 חֲנַח חֲדָשׁ עֵבֵר, חֲדָשׁ עַל חֲדָשׁ,
 גַּעַר, זָקוֹ, עֲשִׂיר וְרֶשׁ גִּפְנָשׁוּ
 וַיִּרְאוּ אוֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא בְּשַׁעַר
 לְדָרֶשׁ, נִם בְּקַחַל עִם לְשַׁפֵּט בְּצִדֵּק,
 וּכְמִלְכוּתוֹ חִישׁ וַיּוֹשִׁיבוּהוּ
 לְתוֹרָה, לְתַעֲוֹדָה, עַל כִּם תִּפְאָרֶת,
 עַל כִּם תְּחוּשִׁיחַ, עַל כִּם תִּדְעַע,
 וְלֹאֲזוּרַח בְּקַהֲלָם פְּנוּ הַעֲרַף
 בְּשִׁתִּים עֲשֶׂרָה שָׁנָה לְהֵם עֲבָרוּ
 בְּלִתִּי רַב וּמִנְהַג, וּבִשְׁם קֶרְאוּ
 אֶל-אֵלוֹף קֶרְוֶתָם רַק מִשְׁגֵּי מֶלֶךְ.
 וְאֲשִׁתוֹמָם עַל הַמִּרְאָה, נִבְחַלְתִּי,
 וּבְצוֹק הַעֲתִים לֹא עֲצָרְתִי כִחַ,
 כִּי לֹא עַל תְּזוֹקוֹ, לֹא עַל חִיפִי,
 גַּם לֹא עַל הַשְּׁפָם, לֹא עַל מִצְנַפֵּחַ
 וְשִׁיתוֹ עֵינִיחָם, כִּכְנִי עֲמֵנוּ
 יוֹם בּוֹא לְקֶרְאָתָם רַם קוֹמָה בְּתַנְתַּ

הַפְּסִים, חֲמִיתֶם הַרְבֵּה, יַחְתּוּ
מִקְזָלוֹ, מִפְּנֵי נַצּוּ גַם נַעֲוֹ

כָּלֶם, כַּכְּפִיר יִשְׂאֵג פֶּחַד פֶּחַדוֹ,
אִין פִּצָּח פֶּה, כָּל-אִישׁ יֵרָא מִגִּשְׁתִּי
אֱלֹיו, חֵישׁ חֵישׁ יִתֵּן מִזְצָא לְכַסְףּ
פֶּן יבֹא שׂד עֲלָיו, הִמָּה וְנֹעַם
מִפִּי אִישׁ אֶל-עַמְקֵי שִׁפְחָ שְׁלֹחַן
אֶת-הַכֶּסֶף, אֶת-הַהֶרֶב לְקַחַת
לְשֹׁבֵד שֹׁבֵר עֲמוֹ וְלִכְלֹכַל עֲנִי.

עַל בֶּן שִׁיר וְתַהֲלָה תְּמִיד אֲבִיעַ
אִם הַחֲכֵמָה אֲכִיר בֵּין אֲנָשֵׁי קִדְם
כִּי בְגַלַּל הַחֲדָשׁ יִשֶׁן יִזְצִאוּ,
אִם עַל קַדְמֵיזוֹת הַרִימוּ דָגַל
גַּם עַל הַחֲדָשׁ עֲדִיהֶם נִתְּנוּ
וַיִּפְּנוּ כַּח וְכַח לְדַעַת יִשְׂרָאֵל.
תַּחֲבֹלוֹת רֵאשׁוֹנִים יוֹם יוֹם יִבוּוּ,
בֵּין טוֹב לְרָע, בֵּין אוֹר לְמַעֲזוֹן הַחֲשָׁד.

בֵּין אֲמוֹן לְכַנּוֹב הַנְּהַ חֲכִירוֹ
וּבְפִלֶם הַמַּדְעַע כָּל-יָחַ יִשְׁקֹלוּ
וְלַהֲזֹדוֹת וְלַחֲלָל אֶת-דְּבָרֵי אֲמוֹן
שְׁכֵלֶם, סוֹדֶם וּמִגְמַתֶם הִיַּתַּח.

זֶה מֹשֶׁה יִשְׂרָאֵל אִישׁ חָזֵן כָּכָה
לֹא בָּוָה, לֹא שִׁקֵּץ כָּל-אֲמָרֵי נַעֲם
אִם מִתְקַדְמֵינִים שְׂרָשֶׁם בְּאֶרֶץ
אוּ מֵאִישִׁים עוֹדֶם בְּחַיִּים הִמָּה
חֲכָמֵי לֵב וַיִּדְעִים וַיִּבְזְזוּ חֲלָד
וּבְכוֹר שְׁכֵלוֹ הַבְּדִיל בֵּין בָּר לְמִתְּבֵן.
נָגַד כָּל-יִשְׂרָאֵל, נָגַד חֲשָׁמֶשׁ

הַרְאָה מַח-טוֹב עַל אֶרֶץ זוֹ לְלַכֵּת
לְחַקֵּד, לְתוֹר, לְבוֹר בְּשִׁפְתַי בֶּן-עֶבֶד

(נִשְׁאַרְתָּ גְלוּמֹדָה עַל אִם הַדְרֵךְ)
כִּי יִפְיֶיהָ, תִּפְאַרְתָּה עוֹד לֹא יָדְעוּ
הַחֲלָשׁ, הֶעֱנֵנִי, וַיִּדְיַחֲוֶה
מִעֲשֵׂתֵינִיחֶם כְּכֹלֵי אִין חַפְצֵי
בּוֹ) וַיִּדְבֵּר צַחוֹת עַל לֵב שִׁמְעַ
בְּתַפְלָתוֹ זָכָה, מִגֵּד שָׁמַיִם,
וּכְטַל הַרְמוֹן יִדַּר עַל חֲרֵי בִשְׁם,
עַל הַר צִיּוֹן, כִּי שִׁפְתוֹתָיו תִּמְסַכֶּה
נִפְתָּ, מִדַּ וּלְבֹנָה, רַקַח מִרְקַחַת. —

מֹשֶׁה עֲצוּם וְרַב, כִּפְר וּסְלַחַת
לְאֲבִיוֹן, דָּכָא, עֶבֶד וּשְׁפַל רוּחַ;
זָכָרָה נָא עֲנוֹת אִישׁ (וּשְׁמוֹ כִּשְׁמֵךְ)
הַנְּהַ צֵּאן קִדְשִׁים, חֲפֵלָא וּפְלֵא;
אֶת-חַטָּאתוֹ שָׂא נָא, הַסְתֵּר כָּל-מַעַל,
וּבְטוֹב לְבָב תִּקּוּם, תֵּאמַר סְלַחְתִּי.

הַכֶּבֶת וּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל: בְּרַכּוֹתֶיךָ
לְבִלֵי דִי עַל רֵאשֵׁי תְּרִיק לְנִצַּחַת;
עַד זְקִנְהָ, עַד שִׁיבָה תִּצְלַח, תִּרְגִּיעַ.
וּכְעֵץ שְׁתוּל תִּחְיֶה עַל פְּלִגֵי מַיִם;
שְׁמָה וּכּוֹן לְעַד, לֹא יֵרָאֵה שְׁחַת
וּלְדַד דַּד לֹא יִמוּשׁ מִפִּי כָל-גִּבֹּר. —

פַּח פְּאֹדוּבָה, בְּשֵׁנַת חִקָּה חֲנֻקָּתָה
וּבְחֲדָשׁ בְּסִלּוֹ בְּעֵשׂוֹר לַחֲדָשׁ
אֲשִׁימָה יָד עַל פֶּה, יוֹסֵף אֶל-מִנְצִי.

(8)

לאהבני אשר נפשי קסורה ננפשו החכם שד"ל ציוס כ"ד סיון החר"ג צהייתי צעיר
טריאסמי כתנתי לת כל הדברים הללה :

דָּוִד שְׁמוּאֵל אִישׁ מִבֵּית לֵוִי אֲמָן

רעי. מידעי מאז. מקדם:
גבון. גדול דעה ומאמץ-כח.
חקר לכל-תכלית. שכל ידע.
קולי שמע. הטה אלי אונף:
ששתי כעל כל-הזון על מכתבה
כי תם ובר לבב. אלופי. אתה.
דבר אמת. דבר שלום וצדק.
מה-יקרו מלידי לי. מה-טבו.
כדבש למתוק היו לי. כנפת.
לא מתמול. לא משלשום חופעת
אור טובה. לכן ידוי לא שמתי
על פי. וזם וזם רק אמון אגידה.
כבוד אכבדה עד עולם סלה

כי לבך לבי. אורי אורף.
חק אהבת רעים בבלי חק לנו.
לא לא בלב ולב ובדרכי חנף
מוצא שפתינו; על אשיות אמון
מלי. עליהן הן בנה בניתי
מכון לשבתי. זה אמנם שבתי.
אף מה אדבר עוד? ... אתה ידעת
שבתי וקומי. בנת גם כל-ארח
לבי. הלא גם אנכי ידעתי
רעי. נתיבזתיו אולם בינותי
תמיד. וזה כל-האדם בארץ.

עד כה דברי. ב"ד סיון טריאסמי.
הן זה שמי. זכרי: יוסף אלמנצי.

(9)

תסוות החכם שד"ל ליו"אל ציוס ב' תמוז החר"ג נפאדובה :

שִׂמְח לִבִּי בִּי וּכְבוֹדִי יִגַּל

כי אחזה דודי מעיר הנבל
כנור ועגב שגית בימי קדם
תפש. וזמרה לידיו משמיע.
הן וזם בשרה זה. וזם טוב. וזם ישע
אבטח ולא אפחד. אמר אף סרה
רוח נבאה מיוסף. וישב
שלום בעצמותיו. עצמה ואמין
ובערקיו דמו לא יפגע פגע

ישלים תקופתו בלתי מגע
לא עוד תרדות את-ערשו ירגיו
לא וחמתו עוד תיתו לחם
לא מתריצותו ידיו תרפינה.
יואל אלה עוד בימי הארץ
חוק ואמין בגבורים יהי
ישוב ועוד ותן ליגפה כח
כשל יקימון עוד מליו. ברבים
הכדעות יגביר. לבלי תמערנה.

תכון תפלתִי אֶל-אֵל כְּקַטְרֶת
 וישיבָה אֵלַי עֲלוֹ, שְׁמִחַ
 וּבְנֵי בְכוּרֵי גַם אֶל-חֵיקוֹי יָשֵׁב
 כִּי כֹן בְּנַפְשֵׁי נִקְשְׂרָתָם גַּם יַחַד
 חֲזַתָם עָלַי לְבֵי אַתֶּם לְנֹצַח.

פִּי יַעֲרַף עֲצָה מִחֲכִימַת פְּתִי
 לֹא יִשְׁמְעוּ רֵאשֵׁי עֲדָה וַיַּחֲלוּ
 וּלְקוֹל אֲמָרֵיו יָד עַל פִּה יִשִּׁימוּ.
 תִּרְאֶה וְתִגַּל יוֹלְדָתוֹ, תִּפְאָרֶת
 גְּשִׁים, וְכָל זְרַעָה, זְרַע בְּרוּךְ.

(10)

ויוסף יו"אל לענות את שד"ל זכ"ט תמוז ה'תר"יג ככל דברי הס"ס הזאת:

בַּז הַאֲמַת וְתָם יַחַדוּ נִקְשְׂרוּ.
 בַּז אַהֲבָה, בַּז תּוֹשֵׁיָה תְּנוּנָה;
 מִכְּתָב אֱלֹהִים הוּא כִּי בַז רְאִיתִי
 אֹרֶךְ צַח כְּצֶאֱת בְּנִכּוּרְתּוֹ הַשְּׁמֶשׁ,
 יָפָה בְּעַתּוֹ כָּל, מִתּוֹק לְנַפְשׁוֹ.
 מִשְׁמִין רוֹזֵן גֹּוֹה, מִסִּיר כָּל-חֲלִי,
 מִפְּלִיא תְּשִׁאוֹת חֵן לְשֶׁבֶת בְּטַח.
 הִנֵּה בַתּוֹךְ לְבֵי שְׂמִיחָה נִתְּתָה,
 חֵן לִי מִנְחָם, לָךְ מְשׁוֹשׁ וְנַחֵם
 תַּחַת בְּכִי שְׂשׁוֹן, גִּיל תַּחַת אִפְרָה,
 כִּי אַחֲרֵי שָׁנָה אֹז כְּשִׁנְתִּים
 יִגְזֹן, אֲנַחְתָּה, חֵי, קִינִים וְהִנֵּה
 מִבִּיתְךָ אֲמַנְחָה נָצוּ גַם נְעוּ,
 אֶל-חֵיקֶךָ בְּנֶה בְּמֵאֵד אַהֲבָתְךָ
 חֵן בָּא, וּנְפִלְאוֹת רַבּוֹת אֵין תִּקְרֶה
 מִמִּחֲלָתוֹ מִמְּרַחֵק שְׂמֵעֶת
 כִּי הוּא בְּעִיר פְּאָרְזִיז עוֹרְנוֹ נֶעַר
 דְּוִי בְּלֵב נִשְׁבֵּר נָפַל עַל עֶרֶשׁ
 אַף כִּי קְרוּבוֹ מִרְחוֹק עֲמָדוֹ;
 בְּדַמִּי יָמִי חֲיִיו חֲלָה, חֲגִיעַ
 עַד שְׁעָרֵי הַמּוֹת, חֵה! וּבִסְתַעַ
 פְּתֵאם, וּבְכַעֲט תּוֹחֲלָתוֹ אֲבָרְךָ;

לְכַתּוֹב לְשֶׁדֶל — — יְרוּם, יִגְדֵל
 עוֹד לֹא יַחֲדֵל יו"אֵל אִישׁ דָּל.

לֹא נִסְתַּרְחָה דְרָכֵי, בְּרוּר מִלְּלוֹ
 יוֹם יוֹם שְׂפִתֵי לָךְ, מַלִּים מְלִתִּי;
 אֲמַר וַיְרוּחַ לִי, גַם זֹאת חֲפַעַם
 לָךְ מַעֲנָה אֲתוֹן כִּי נַחֲמַתִּנִּי
 בְּדַבְרֶךָ חֲטוּב, מִרְפָּא לְעַצְם,
 מִחֶ-נִּמְרָצוֹ רִשְׁתְּךָ לְכָל-אֲמָרֵי פִיךָ
 אֲמַנְגָם מִיָּסְדִים עַל אֲדָנֵי יִשְׂרָאֵל
 בְּרִים, מְזַקְקִים גַּם שְׂבַעֲתִים,
 תַּחַתָּם סְגוּר לְרִיק, לַחֲבַל שֶׁחֵם
 חֵם יָרְדוּ אֵלַי עַד חֲדָרֵי בָטָן
 כִּי יֵצְאוּ מִפִּי אֲהַב זְרַעַ
 מִיטִיב לְנַגֵּן עַל עֲשׂוֹר, עַל נָבֵל,
 גְּדוּל בְּיִשְׂרָאֵל, בִּיהוּדָה שׁוֹעַ,
 לֹא עַל פְּנֵי חוּץ שֵׁם וְנִקְרַת תִּפְאָרֶת
 יִגַּה שְׂבִיב אֲשׁוּ, קֶץ שֵׁם לַחֲשָׁד,
 מִחֶ-נִּמְלָצוֹ לַחֲדָה מִמִּינִי וְנִסְתָּה
 מִצוּף דְּבַשׁ אֶל-פִּי מִכְּתָב יָדְךָ,
 מִכְּתָב אֱלֹהִים הוּא חֲרוֹת עַל לוּחַ
 לֵב רַעַף, מְלֵא בְרָכוֹת שְׂמִים,
 דְּבָרֵי חֲכָמִים, חִידוֹתָם גַּם יַחַד.

אך על אלהיו שם תקנה ושבר
 ונקו לעונותיו לרפא הנגע,
 כי רחמי אל מעולם לא כלו,
 ויחוק, על משמרתו שמת
 עמר, לאיתנו שב עוד ויחי.
 שמה כגן רוח וכמוצא מים
 השקה פני תבל חקמה ודעת
 מצור ותלמיש הוציא מי דע,
 הגדיל תבונתו, הפליא, נייעש
 שם בגדולים לו עד קצו ארץ.
 * גבר בתוך אחיו בלשונות קדם,
 הראה לעין כל-איש מטמוני חפש
 בלתו חתמים וקתמים עד קצה.

שמחתה הרבה, לכן כמותה
 אשמה ואעלצה על פי הנבל
 בידיר אדני, איש ידע שכל
 הוא אהבי, בנה, פדה משחת
 נפשו ולא ירד עוד מטה מקה,
 ינחיר, ואורו יבקע בשחר
 עוד לא יאנה לו כל-דע ונטל,
 הצמח ארקתו, ישגה בארו
 גם שלאגן יחיה עד בא הוקן. —

קנצי למלין בשלומים אשימה:
 שלום לאהב גר גם לישעיהו
 ולבתך מרים שלום ושקט;
 שלום ליוסף ולבנימן יחד
 חמה לה בנים בשתילי וית
 טובים ונחמדים מחזן ועשר;
 ולאשתהך יראת האל, משכלת,
 שלום לעד עילום, ששון ונעם,
 (ימן אדני לה הריון, ורע
 אחר, ותנחמות ירבה אליה,
 מאהלה ירחיק כל-שאת, כל-עצב,
 תשכב ולא תחת, תשחק לפחד)
 שלום לאיש שלום, שנא הפצע
 איש הם ובר-ללב, רדה הצדק,
 חכם, גבוז דבר ונקי כפים
 שלום לה, שלום שלום לגצה. —

שלו בתוך עמי, פה עיר מדיאסמי,
 עיר על שפת הים, קרית מרכלת,
 יום אחרון המנוח, הגה בה גרתי.
 דברי אנוש הפל מבילתי מלח,
 רמה וגוש עפר: יוסף אלמנצי.

○ רוח לאבני זכרון אשר הוליד לאור צפאכ"י.

* וכתבנו הרבים ונענינו שונים כלם ככוחים כלם ישרים אשר העפיק צונו לאלו, פארו"בה
 ופאכ"י; קונו חכמים ויאשכחם, כנונים ויהללום, הונו כחו כן תהוו, איך זן עשרים
 שנה יוכל עשות ספרים בלטה הרבה ויגיעת בשכ! —

(11)

(11)

תוֹי לזְכוֹרוֹן

לידיד ומשכיל סיקני הנכבד החכם הס"ר יצחק בלומענפעלד שי' איש לעיר
 ימים ורצ מצונות, נודע לצינה ויודעיה, ונזין ומכיר בסקרים וסופרים רבים, ומזכר
 לכל דורשיהם עת נפגשנו יחד בדרכ צעגלה אחת בנקעי ונקרית ווי ען לעני נכען
 במודע תנוז תקל"ו לס"ק

תמול בואך ושלשום לא ידעתוך.

והיום תניעני והט לבי, עד כי אהבתוך.

כי בנות בספרים, עם חכמים תלך וְחִכְמָת.

חבר אתה ליורעי בינה, בכבודם הַתְרוֹמְמָת.

על-כן אכתוב לך תוֹי לזְכוֹרוֹן, והיה לעדה

כי אני אוהבי אָהֵב, ומכבדי אֶכְבְּדָה

לני לזכרך שלום חכהן.

(12)

ש י ר

ליום חתונת העלם המשכיל ה"כ"

הרבו לך מתן הרבו לך מוחר

כל בית אביך ומודעך

פנינים כעצם השמים לטוחר

ורוב זהב וכסף יוהירו לפנדך

ומה לי עוד הקרוב ביום חתונתך!

ולתת תשורה ביום שמחת לבך?

*

זה מעט שנים בקהל רופאים באתי

את ערכם ידעתי אף את מלאכתם

מלאו קנאה ימלאו את אמתחתם

האנשים חכמים הם. על דברתי!

אך חכמתם היא זאת האחת

כי ימאנו תת אך יאבו קחת.

*

תחת הכסף אביא זאת משאלתי

ותחת הזהב זאת לאל חי תפלתי.

הרופאים לא ידרכו על מפתן ביתך

הרחיקם הלאה הלאה מעל אחלך

במרים יבוא ננע יחי ה' רופאך.

יצחק ערמער

בראדי.

(12)

ש"ך

ליום חמשה עשר שבט תש"ב

ליום חמשה עשר שבט תש"ב

ליום חמשה עשר שבט תש"ב

ליום חמשה עשר שבט תש"ב

ליום חמשה עשר שבט תש"ב

ליום חמשה עשר שבט תש"ב

ליום חמשה עשר שבט תש"ב

•

ליום חמשה עשר שבט תש"ב

ליום חמשה עשר שבט תש"ב

ליום חמשה עשר שבט תש"ב

ליום חמשה עשר שבט תש"ב

ליום חמשה עשר שבט תש"ב

ליום חמשה עשר שבט תש"ב

•

ליום חמשה עשר שבט תש"ב

ליום חמשה עשר שבט תש"ב

ליום חמשה עשר שבט תש"ב

ליום חמשה עשר שבט תש"ב

ליום חמשה עשר שבט תש"ב

יום חמשה עשר שבט תש"ב

יום חמשה עשר שבט תש"ב

OSAR RECHMAD.

Brüche und Verhandlungen

in der

bekanntesten jüdischen Geschlechter

אוצר דחמד.

Verlag: H. Meyerfeld.

Zweiter Jahrgang

Wien 1857.

Verlag von J. Neumann, Neudruck der 2. Auflage.

Verlag: H. Meyerfeld.

Verlag: H. Meyerfeld.

OZAR NECHMAD.

Briefe und Abhandlungen

jüdische Literatur betreffend

von den

bekanntesten jüdischen Gelehrten.

Herausgegeben

von

Ignaz Blumenfeld.

Zweiter Jahrgang.

Wien, 1857.

Verlag von J. Knöpfmayer's Buchhandlung.

(Vorher Anton Edler von Schmid.)

Seitenstättengasse Nr. 495.

אוצר נחמד

כולל

אגרות יקרות מאת חכמי זמננו

בעניני האמונה והחכמה

אשר אסף וקבץ

המוציא לאור

יצחק בלומענפֿעלד.

מחברת שניה.

וויען, תרי"ז.

פֿערלאג פֿאָן ישראל קנעפֿעלמאכערס בוכהאנדלונג

(פֿאַררער אנטאָן עדלער פֿאָן שמיד.)

זייטענשטעטטענאסכע. № 495.

תורת המוסר

בארבעה חלקים

למורי המוסר

הרב

הרב

הרב

הרב

הרב

הרב

הרב

Preßburg.

Gedruckt in der vormals Schmid'schen Buchdruckerei, Prom. Nr. 3.

1857.

בפרוע פרעות בישראל בהתנרב עם

ברכו יי.

אמר עד"ל הונחל, עלינו לכרך את ה' אלהי ישראל, הנאמן בצריתו וקיים בנאונרו אשר אמר כי לא תשכח נפי זרעו, ואמר רוחי אשר עליך ודברי אשר שונתי צפיק לא ינושו מפיק ונפי זרעך ונפי זרע זרעך נעשה ועד עולם. כי הנה בכל זמן שהקצות החילוניות קושרות קשר להחליט למוול התורה והסבת לשון אבותינו, הוא ננחיה ונחדש בקרבנו על ידי קצות פנימיות את אהבת התורה והלשון, באופן כי בכל דור שהעם פרוע, וצטל מדברי תורה, דדור הוא צעלמו יתנדז עם, ויתרבו המוקרים והכותצים צעינים הסם וצלשון ההיא, שהיו עזוצים ונונחים בקן זוית.

ונתי נראו פרעות בישראל, וניעוט העסק בתורה וצלסונה, כאשר דדור הזה? ודדור הזה עלנו אלו רואים כונה וכונה חכמים רוח נדיצה לחפש אחר ספרי קדונונו, ולהוליא ונונלפניהם כתצים אשר נשכח זכרם ונכונה דורות, ונתקיינו דברי אשר התנצחתי זה ל"ג שנים (נחתינת כנור נעים): **וְזֶה יִתְעַפֵּר בְּאֵבֶק סָפְרִים, מִשְׁנֵי זְמַן יִשְׁלִיךְ טָרֶף, חֲמֻדוֹת יִלְקַט מְלֹאכֶת רֵאשׁוּנִים, בְּעֶלְמוֹ מֵעֵינֵי כָל־חַי, וְהוֹצִיא לְאוֹר צִלְמוֹת.**

הרוח הנדיצה הזאת היא שענדה לנו דדור הזה, והולידה והלניחה כונה חקירות, וכונה ונליחות, וכונה ספרים, הונחדסים נעורי לה"ק, ונרצים כבודה ותפארתה, ונעוררים אהבתה בלז כל ישרי לז.

והרוח הנדיצה הזאת היא שפתחה לפנינו האולכ הנמנד הזה, פרי נדיצות הנשכיל ונצון יצחק בלומענפעלד הי"ו, אשר כסף לא יחשוז ועל זהז לא יחוק, לחסוף אליו ונכתצי תושים, ולהפילם בישראל; ופרי נדיצות הנוחזרים, השולמים אליו יגיעם ועמולם. ישלם ה' לכלם, ויתן להם כפעלם, ושם כבודם ונהללם, יצורך לעולם.

והנה נח לפנינו החלק השני ונן האולכ יולח לאור צחוך עשרה חדשים ליליאת הראשון, והוא ג"כ גדול ונחזרו כננות וצליכות.

יעלזו חקידים ככבוד ירננו על ונשכחותם הונתים שכבר נותו זה כונה דורות, כראותם דצריהם וקורותיהם יולאים ונחשכה לאורה, וישישו וישנחו רואי השונט,

צקריאת נוכחי טובה ותושיה, ואנרי נועם ונליטה ושיר, לגדולי קדמונינו; ורק
כה וכה ילמדו על קלת טעיות קופר, הנקדירים זוהר הפנינים, ונעכזים
הבנת הענינים (*).

לכן עושו חושו חכמי לבב חופשי קדמוניות, ואוספי נרגליות, וחותרי
נחתרת, לזכר אונת נהדרת, ונושכים צשצט קופר, ונותנים אנרי שפר, פתחו איש
אונתחתו, הביאו אל צית האולר תנולתכס, ולמה תרקצ צאונתחתוכס? יפולו
ונעינותיכס, וישתו לנאיש את דצרכיכס, ונולאה הארץ תהלתכס, וחלקי האולר
הכמונ הזה, ינללו צלי עכוצ זה אחר זה, וצוזי לשון אצותינו יראו ויכעסו,
שניהם יחקרו וננסו, ואנחנו נצרך יה נועתה ועד עולם, צפרוע פכעות צישראל
צהתנדצ עם.

פאלוצה ה' שצט תרי"ז.

שד"ל

(* ועל הכל השירים, להיות לשונם צלחי מוצן לכל, טעו בהם הנועתיקים הקדמונים יותר
ונצאר ספרים, ועל הרוצ הושקל מורה צאלגע ווקוס העעות, אך הנועתיקים האחרונים,
וצפרע האשכנזים, אשר דרך קריאתם אועס אזניהם לנועם הושקל, לא ירגישו אס השיר
נשבר, ולא יחצשו את שברו, ונחץ נכתו לא ירשאו. כגון צעמוד ע' ואכל כאל דוי
וחלגי, ל"ל פנאב, וצראש עמוד ע"א ורגלי יתר, ל"ל תר, ושם שיעה ו' והולד לי שם
צנים זכרים. ל"ל שני צנים זכרים. וצעמוד ק"ס דוי (?) חידות אך הם צינות, ל"ל
ךמו, והכוונה כי ושליו דוויים לחידות, וצאונה הם אנרי צינה — צעמוד ע"ה הקיונ
השני נשאר עוונ ונעלם, ונפני וולת התי הכחונה צעעות שתי פעמים, והקריאה
הכונה לעתי כך היא: חפצי התי ימציא. ראות חק"ם בג"י — השירה היא
נולאה ע"ס, והחזיר כהפך צה לכוד (עמוד ע"צ שיעה י"ח), והחירון (עמוד ע"ג שיעה
כ"ו) לחירוש.

תוכן המתברת.

דייטע

	א.	חדשות על דבר ר' שצתי דונולו. ז'. על תשובת הכו"ם לר' אנטולי ועל אגרת הסוגד לו ועוד נוספה אגרת אל הכו"ם לוייל נחוץ כ"י. ג'. תשובת שלנון הלוי אל הלורקי. ד'. על הכו"ם פרוציקאל ועל תולדות ר' זרחיה הלוי להכ"ר יעקב רייפמאן. אגרת אל הנוליא לאור נאמת אברהם גייגר. הערות על ספר: לור געשייטע מונד ליטעראטור לר' יע"ל לונץ. אגרת אל הנוכח נאמת שד"ל. תולדות ר' נטע קנסי. אגרת אל הנו"ל.	א	נכתב
1	נאמת אברהם גייגר.	הערות על ספר: דיו רעליגיעזע פאָעזיא דער יודען אין טשאניען לר' יחיאל וייכל זקס. אגרת אל הנוכח נאמת שד"ל.	ב	"
9	נאמת אברהם גייגר.	הערות על ספר: דיו רעליגיעזע פאָעזיא דער יודען אין טשאניען לר' יחיאל וייכל זקס. אגרת אל הנוכח נאמת שד"ל.	ג	"
17	נאמת אברהם גייגר.	הערות על ספר: דיו רעליגיעזע פאָעזיא דער יודען אין טשאניען לר' יחיאל וייכל זקס. אגרת אל הנוכח נאמת שד"ל.	ד	"
24	נאמת אברהם גייגר.	הערות על ספר: דיו רעליגיעזע פאָעזיא דער יודען אין טשאניען לר' יחיאל וייכל זקס. אגרת אל הנוכח נאמת שד"ל.	ה	"
28	נאמת אברהם גייגר.	הערות על ספר: דיו רעליגיעזע פאָעזיא דער יודען אין טשאניען לר' יחיאל וייכל זקס. אגרת אל הנוכח נאמת שד"ל.	ו	"
32	נאמת אברהם גייגר.	הערות על ספר: דיו רעליגיעזע פאָעזיא דער יודען אין טשאניען לר' יחיאל וייכל זקס. אגרת אל הנוכח נאמת שד"ל.	ז	"
42	נאמת אברהם גייגר.	הערות על ספר: דיו רעליגיעזע פאָעזיא דער יודען אין טשאניען לר' יחיאל וייכל זקס. אגרת אל הנוכח נאמת שד"ל.	ח	"
47	נאמת אברהם גייגר.	הערות על ספר: דיו רעליגיעזע פאָעזיא דער יודען אין טשאניען לר' יחיאל וייכל זקס. אגרת אל הנוכח נאמת שד"ל.	ט	"
65	נאמת אברהם גייגר.	הערות על ספר: דיו רעליגיעזע פאָעזיא דער יודען אין טשאניען לר' יחיאל וייכל זקס. אגרת אל הנוכח נאמת שד"ל.	י	"
70	נאמת אברהם גייגר.	הערות על ספר: דיו רעליגיעזע פאָעזיא דער יודען אין טשאניען לר' יחיאל וייכל זקס. אגרת אל הנוכח נאמת שד"ל.	יא	"
75	נאמת אברהם גייגר.	הערות על ספר: דיו רעליגיעזע פאָעזיא דער יודען אין טשאניען לר' יחיאל וייכל זקס. אגרת אל הנוכח נאמת שד"ל.		

תוכן המחברת

זייטע

79	סיר לר' נעשה צן עזרא ועוד שני סירים לא נזכר שם נחצרים עליהם וג' סירים לר' יהודה הלוי ושיר אודות הנזכר לא נרשם מאומה על נלמחו. אגרת אל הנו"ל נאמת יהודה ליב דוקעם.	יב	נכתב
86	א. על חלוק ארתיות דומות ונפרט זי"ן ונו"ן פשוטה ועל דבר ארתיות גדולות וקטנות. ב. אגרת ר' שנירס וניגרי פונטו אל היחודים נכונה. ג. נוספות על דבר לוי צן אצרהם צן חיים, ור' שמואל הסולני. ד. עוד דברים על ר' יוסף קנחיי. ה. על אשה פרושה צנשכת קוטס ג' ד' ופרק ונאמרי כנו"צם. אגרת אל הנו"ל נאמת אברהם גייגר.	יג	"
101	הערות אחדות וצחוקן על דבר ס' הגן, דוגמאות נוס' טרעות כסף לר"ן כספי, נשלים אשר השתמשו בהם חכמי ישראל, איזה גברים לתולדות ין סינא, ועוד על ס' טכל עוצ. אגרת אל הנו"ל נאמת יהודה ליב דוקעם.	יד	"
117	על דברים נוספים צפסרים אשר צאו מן הגליון אל חוכם, ונאמר על ר' זרחיה הלוי הספרדי והעתקותיו ונאמרים ונתוך ספריו ואגרותיו אל ר' הלל ונפירא. אגרת אל הנו"ל נאמת רפאל קירכהיים ונאמר על ר' אצרהם הלוי. אגרת אל הנו"ל נאמת משה שטיינשניידר.	טו	"
144	תולדות הרד"ק נאמת אברהם גייגר.	יז	"
157	חסוזה לרס"י. אגרת אל הנו"ל נאמת שד"ל.	יח	"
173	סירים לרנו"צע ולר' יהודה הלוי ולר' ילחק צן ראצן אל צרגלונכי, ועל פי רע"ק לנשלי, ואיזה נכתמים. ועל ס' נאזני העיונים לאצות מוד אלגזלי ועוד הערות שונות נאמת יהודה ליב דוקעם.	יט	"
182	אודות ספרו צמינת הקצלה. אגרת אל ר' גבריאל פאלק נאמת יש"ר.	כ	"
200	על חכונת פירוטיו לת"ך ונגד ספיקוזה נאמת שד"ל.	כא	"
203	שיטה ראשונה נפי' ראצ"ע על צראשית ונח עם הערות נאמת מרדכי מורטארה ושד"ל.	כב	"
209	הערות על הנאמרים והסירים הצאים צנחצרת שניה ונחאלר. אגרת אל הנו"ל נאמת אברהם גייגר.	כג	"
223	ליונים לתולדות ר' זכחיה צן ילחק צן שאלתיאל סן נאמת משה שטיינשניידער.	כד	"
229	נאמת משה שטיינשניידער.		

Schreiben des Herrn Dr. Gelger an Herrn Ignaz Blumenfeld
in Wien.

יפרוס השם סכת שלומו על כבוד ידידי הר"ר יצחק בלומענפעלד יצ"ו!

זה אל ידי החלק הראשון ומולךך הנחמד ואשנח צו. והנה כונעני אל
נחתת ומכבש הדפוס וכבר זה צעורתך כי לא יארכו הימים וילוח החלק השני אל
הראשון ותשוב לאמר אלי: ערוך לא גם אתה לפנינו שלחן מלא ומגדים ישנים
ונחך כחצי יד עתיקים, השקנו מים ונצר בית לחם ואין מים אלה תורת ראשונים
הנעלמה עד הנה, העל לא הדברים הכמוסים ונחך קצרים. והנה עוד הפעם
נשאתי את פניך גם לדבר הזה ואקדר לפניך דברים אחדים ישברו את לנחך
הנכספים אל דברי קדמונינו.

(א) כבר ידעת כי מיום אשר גליתי צקהל צפרי מלא חפנים את
הקדוה ר' שצתי דונולו אל ספרו חמווני (זה כשצע עשרה שנה) רבים חקרו
עליו ועל שמו ועל מולדתו. ועתה דע לך כי ר' שצתי צן אצרהם דונולו
הרופא לא הוא בלבד הזכיר את דבר מלחמת אורק אשר נשנה צה כי אם כל
סופרי הערביים והטורקים וספרי קורות אי סיקיליאה יודיעו אותנו כי בשנה
היא היתה מלחמה כזוה נגד העיר אורק היא Oria וכשמה וכולם ידברו על
כשיח העיר היא כי היה צעיניהם הונעשה היותה נפלא צינים האלה, רק אחד
הוא ר' שצתי מודיע היעצ את היום אשר צו נעשה הדבר. ועוד יזוהו הדברים
האלה ונזכרים צפרי איטליאני אשר זה שמו הכתוב עליו: Storia della
Sicilia sul Mohametismo להחכם הנודע Amari אשר חלקו השני נלכ כעת
לדפוס צפירינגלי, ואוהצי צפירי רליתי צו הוא הר"ר הירץ דירינצורה הסוכן צעיר
פאריס כפי חכמתו ילצן ויחור טם הדברים. עוד הוסיף אוהצי הנזכר והודיענו
כי ר' שצתי נודע היה צינים האלה לרופא מונחה והזכירוהו צכבוד גדולי סופרי
העניים, והנפטר חי האיש אשר צונספר קדושיהם צא, הוא St. Nilus junior,
ידע את ר' שצתי וידבר על הרופא העברי הנודע להלם Δαμνουλός (זה שמו
אשר יקראו). והנה שמו כל הספקות והמזכות על אורק ודונולו ויסורו העניים
אשר כסו עד הנה את האיש החכם הזה ויאפילו את שמו ואת מולדתו. סה אהבה

(ב) וצינים האחרונים האלה הוצאו לדפוס כונה נכתבים גדולים וקטנים
לרבינו משה הוא הרמב"ם, ומחזיק טובה לאנשים המוילאים לאור את דבריו
כי סגולה הם לכל בני ישראל ולא יעונוו צחשיכה. וכבר מוקדם כנלא צדינו
נכתב ר' אנטולי (הוא אנטולי הוא המזרחי או זרמיה כאשר העירותי
צמחן צ' 25 27 הוא Anatole) צן יוסף הדיין אל הרמב"ם ונספר

בצמח האיש גשה וכי נכספה נפשו ונאור לראות פניו וצאה תשובת הרב ז"ס
 אליו גם היא צהוד והדר ונלינות רעות דורכות על צנתי הסיר כדרך הערביים,
 וגם שנייהן הדפים הר"ר יש"ר מקדיחה או תלמידו עם ספרו ונלך לתכונה ועוד
 ספרים אחרים, אך התשובה לא הביאה שלמה אלינו ואמר בקופה: „ולא נולחתי
 יותר“. וכן עתה נדפסה התשובה בשלמותה בס' חו"ד ג' וז"ל אשר זה שנים
 כשנה כן היתה גנוזה לא תשוכנה עין רואה, לא ידע איש נתי יפתחו את אקוריה
 ויוליאוה נצית כללה, עתה פתוחה היא לכל עובר, ויראה הקורא זה כי אינו
 כאשר נדונה נותר דברי הנווליא לאור צנלקף לתכונה כי רק סוף האגרת חסר,
 לא כן כי רב החסרון צאננעיתו נאשר הוא בקופו. ועתה דע לך כי גם אני
 צננת חר"ט ונולחתי האגרת הזאת שלמה צב"י וניכך והעתקתיה לי ונולאו שם
 כמה נוסחאות יותר נכונות אליג רק איזה נוסך נגד עיניך. צחלה אעיר על טעות
 הדפוס וכו' היא טעות הנועתיק אשר לא הצין הנולה והוא כי צנוקס הנדפס
 צנ"ל: ואל יזהילוך חזי הצצות וצח"ג: הרצות ל"ל כאשר נולח צב"י:
 הצצות ר"ל צצות עין וכבר רנוז ר"ל דוקעס על הנושל הזה השגור נאך צפי
 הערביים וצפי היהודים השוכנים בקרצס. עוד צח"ג: וצנלחנת התורה קס
 רצה (והנווליא לאור הגיה: קשר רצה) ול"ל: קשת רצה. עוד צב"י:
 ידיד אדום ולח, והנה הוא לקראתך רחת נרכצו, ולחטוש כל אצפי
 וקניני וחילי, הרינוי צכח קולך על כל סונא וצוה, אצל אס כראוי
 ליפוך, ואם צין העונרים תלקטי כאשר הכטיס, יציאנה לפיך המרציך
 וכדוניה, וגם צב"י הזה נולח: צעל ונלחנה כאיש הבינים, עם נצדיו:
 ודי צזה.

עוד תנולח צחנדה גנוזה הזאת אגרת השו"ד להרננ"ס אשר הולחתי
 כבר לאור צננת חר"י והנה היא נדפסה עוד הפעם וצאננת נולאו שם איזה
 נוסחאות נכונות הנוחזיקות לרוב השערותי כפי אשר ערכתין אז ונדעתי גם
 חיקונים אשר לא שערתי ונצלי עזר כ"י אחר, אך גם להיפך הרצה נוסחאות
 נוטעות נולאו נדפוס השני ההוא והנווליא לאור לא הרגיש או לא רלה להרגיש,
 גם בפעם נפעס חיקן והעיר והעלים כי על פי ספרי חקן וננוני ילאו הסערות.
 אך על פשעים האלה ודוונים להם חכמה האהבה אל ספרי קדמונינו וטווח
 אשנח אס יסונו דברי אונת צקרצ ישראל יהיה זה על שני ועל שם ספרי או על
 שם אחר.

נסן נח אל נכתב לא נדפס עד הנה והוא נכבד. דע כי צחוך כ"י סארואל
 נולחתי נכתב הרננ"ס אל חכנוי לוביל לא דצרו ונונו עד כה, והכני
 נוחנו לפיך היום ככתבו וכלטונו:

בוסח האגרת שהשיב רבינו נחמה ז"ל לקהל הקדוש הנסדר קהל
 לוי"ל ז"ל.
 מי זאת הנשקפה כמו שחר יפה כלבנה צרה חמונה, כדגלות איומה, הוא
 העדה הקדושה, האזן הראשה, אשר על לוח לבם התורה חרושה, וקשתם צולחנותה
 נחושה, ולהם לצה (!) היא היום נורטה, עדת לוי"ל הנה החכמים היקרים
 השרים האדירים, כלם גבורים, יגן אלהים צדקם לעולם, וירצה שלום בגבולם
 אמן. ונחת הנתפלל צדקם להתנויד אל שלותכם ולחזק אל (!) צית החכמה על
 ידיכם נחמה ז"ל. הגיעו אלינו כתביכם הראשונים והאחרונים ועליכם (!)
 חתונות האנשים אשר נקצו צמנות וצרכנו הכל צכלל וצפרטי י"י אלהי אבותיכם
 יוסף עליכם וכו'. ונדדריכם ושיירותיכם ושאלותיכם נכל רוב חשקיכם צמורה
 ורדיפתכם אחר החכמה, ותשוקתכם אל הנוציה וידענו שהחתונות שרנו וכהנינו
 ולוינו כלם נשיאי עדה אנשי שם ון הגבורים אשר נעולם אנשי השם יעש אלי"ם
 לכם שם גדול כשם הגדולים אשר צארץ אמן. ואל יקשה צעייכם אלוסי איחור
 תשובתכם עד עתה כצר הודענו העלה צכת צר ר' יהונתן הכהן צחיר (!)
 יראה זרע יאריך ימים וחסץ י"י צידו יללח, וכצר השצנו על אותן הספקות ושלחנו
 לכם עם זה הכתב החלק השלישי מנוורה הנצוכים צלשון ערצי ואשר שאלתם
 שעתתיקנו לכם אני צלשון הקדש ויי יתני כירחי קדם לעשות שאלתכם צזה הספר
 וצשאר הספרים שצצתי צלשון קדר אשר הקדיר שנושי כי אלהים (כ"צ: כ"ל
 אלהי חם) שכתתי, ושנחה גדולה היתה לי צזה להוליא יקר ונולל ולהשיב גזלה
 אל הצעלים, אל צצות הזמן קצצוני אפי' הפירושים שעשיתי וכונה ענינים
 שצצתי צלישא דרצן סהן עדין אפילות לא נשאר לי פנאי לדקדק אותן ולהגיהן
 עד טילאו לאור העולם וכ"ש להעתיק מלשון אל לשון חי נפשכם אלוסי וניודעי
 אפי' לכחוצ פרטה קטנה אין לי פנאי לא ציום ולא צלילה ונפני כצוד הצור
 לערתי עלוני ונרתי לכחוצ כתב זה כלו צכת ידי ונכל ונקום הזה (? הנה)
 אלהיכם צן המכם נשונח אז אשרי יולדתו הוא התלוידי היקר נזר הנושכילים ר'
 שנואל שג"ו צר' יהודה המכם ז"ל נצון ונשכיל ורתי לצ הרצה וצעל דעה ככונה
 ולשון לנודים נתן לו האל ולא יצלר ונונו כל אשר חפלו להעתיק לכם וכצר כצתי
 לו כתב צכת ידי צלשון ערצי (? והגרי על עסקי ההעתקה ואם (? ואחם)
 אלוסי וניודעי חזקו ויאנוץ לצצכם הרי אני נוודיע לכם שלא נשאר צזון הזה
 הקשה אנשים להרים דגל נחמה ולדקדק צצרי רצ אפי' אלא אחם וכל הערים
 אשר קציבותיכם שאני ידעתי שאתם קוצעים ונדרשות תנויד ושאתם צעלי צינה

1) מוללה ערצית היא צוקוס: כי תנויד האל וכי יחזק האל.

ומכונה אזל בכל הנוקמות האלה אצדה תורה ונצינם רוב המדינות הגדולות וניתות
 ומיעוטן גוסקות וכמו שלשה ארבעה ונקומות חולים בכל ארץ ישראל ובכל קוריא
 מדינה אחת והיא אחלצ שצה נקמת חכמים ועוסקיהם (!) בתורה אזל אין מנייתין
 עלמס צאלה ובכל הגולה ובכל מער (? צבל ושנער) שנים שלשה גרגרים ובכל
 תימן וערי הנוצר הערבים כלם נעט עוסקין בתלמוד אזל אינם נוכירים אלח
 הדרוש וקבל שכר לפי שצקלוות הן וכבר נתדצו ונהם אנשים צעלי ומוון יצרכם
 אליכ"ו ושלחו שלוחים וקנו שלש נוסמאות ון החזור ונתנו נסמה בכל גבול וגבול
 הוא שהאיר עיניהם ותקן נועשיהם עד הודו אזל היהודים שצהודו אינם יודעים
 התורה שצכתצ ואין להם מן הדת אלח שהם שוצתים ונימולים לשונה ועברי
 העלגים שהם צדת ישנעאל קוראים בתורה שצכתצ ועושין כפשטה וערי הנוערצ
 צענותינו כבר נודע את אשר נגזר עליה ולא נשאר לנו עזרה אלח אתם אחינו
 אנשי גאולתנו חזק ונתחזקה צעד עוננו וצעד ערי אליהינו השתדלו להיחכם אישים
 צני חילכם (? חיל כי) הדבר תלוי צכם ועליכם מנרות יצום או חלוץ או יצם ואל
 תשענו על ונלמנתו (? ונלמנתו) איני היום לא אוכל עוד לנחת ולצוא שכבר זקנתי
 ושצתי לא נורצו השנים אלח ונעצב הגוף שהוא ידוע חולי והצורח ית' יסייע על
 ידכם וישים אתכם לשם ולתכלה צרכה צקצב הארץ אנון.

תנוו דצרי ונשה. והנה גם אגרתו הנפלאה על דצר האוונה צנשפטי
 הפוכצים אל חכמי ונרסיליאה אשר אף היא נכתצה לפי עדות כונה כ"ג גם אל
 אלילי לוניל, ונתחלת כנו כן כפי אשר ננולת צאיה כ"י: וני זאת הנשקפה וכו',
 אף כנראה הסתחלה הזאת ונקונה הנכון צונכתצ הזה אשר ערכתני פה ורק צסגה
 הסייעה סופרים אל האגרת האחרת הקודמת לה הרצה. והנה הנוכתצ הזה אשר
 לפנינו אם גם קטן הוא צננותו נכצד הוא צאיכותו וכולל כונה דצרים יקרי ערך.
 שוועים אנתו את קול רצינו ונשה כי נכסף הוא להעתיק את ספריו אל לשון עברי
 (כנראה צראתו כי האפיל שונש צני ערצ ואור זרח צחשך לשוכני לשון ונדצרים
 צלשון אחרת ודצר אין להם עם הערציים) וכבר שונענהו אונר כדצרים האלה
 בתוך אגרתו אל ור יוסף צן באצר הנדפסת צטעם זקנים (ד' ל"ד) ונכפלת
 צחומה גנוזה, גם העיד על הדצר ה"ר שלונה צן יוסף ג' איוב הועתיק את ס'
 הנומת צהקדמותו (כפי אשר הציא צטנו החכם פוקוקי צהקדמותו ל"ס' צאצ ונסי
 גם כ"א כרמולי צהקדמותו ל"ס' ט"ז ד' IX וכפל דצריו ונוליא לאור ח"ג). ונה
 נכצדו דצריו על דצר ונצ קהלות ישראל צוננו בכל ונקומות מושבותם, ואליהם
 רנו צלי ספק הלורקי צאגרתו אל שלמון הלוי הנדפסת צס' דצרי חכמים צאמרו
 שם (ד' ו"ג): צודאי לא נעלם מונך דצר הנוסורסם אללנו ונספר ונקעות הולכי

ארחות צלחן לארכה ולרצבה, גם צאגרות הרעצ"ס ז"ל וכו' היות היום
 עיקר אמונתו בצלחנות צל ותיוגן וכו'.²⁾

ג) ונדי נשאי על שפתי את אגרת הלורקי אל שלמון הלוי אערוד לפיך
 גם את תשובת שלמון הלוי אל הלורקי. הנה צעל טעם זקנים הסיר
 ונחזרו את התשובה הזאת בפחדו ונקול נאלות אשר באזניו, ואני אומר יראו נא
 הנואמיים צאל אחד וישנחו, יוצאו דבריו הנועטיים אל אולרך ויעמדו לעד צצני
 ישראל כי נלעג שפה היה זקן אשנאי הזה וטעם זקנים נלקח ונוגו, כי ונכתבו
 אין תואר לו ולא סדר. כה לשונו:

תשובה

דברים אלו הם ונכלל ח' קוסיות שהקשית על ציאת נושית שאין דעתי להשיך
 עליהם לקצה הכזר ואין כונתי עתה זולתי לצאר צאיזה לך ראוי על כל צעל דת
 לחקור צפנות אמונתו ושנאונין צתורת ונרע"ה אשר אחד ונשרשים הוא ציאת הנושית
 ראוי עליו לחקור הכתוב והעקובל צנושיטנו אם הוא הנויעוד צנחקירה הזאת אינה
 כנגד האמונה הצל היא ונחזקת עונה, וחקירה זו היא פתח תקוה אשר צה
 נכנסתי לנקורת הצרית אני עם מצרי, וזה הסער לה' לדיקים יוצאו צו, ונחצאר
 וננה שאין דת הישנעאלים ראוי לחקור עליה שהרי אין חקירה זו נופלת תחת
 שרשי ונרע"ה. גזירה שנית שאין שום דת ונזויפת ונחייצת חיוב פניוני ר"ל נפשי,
 וזה ונצאר צנפשו, ויתחייב וזה שהנולדים צדת ונזויפת ונחויצים לחקור על פנתו
 אם הוא אונת אם לא צכל הפנים ונהנחלוקות הכ"ל ונצלי חטא נפשי הצל ונחויצים
 צזה. ואחר ציאת הנושית כל העולם חוצה להסתבה צתורתו כונאנרו ולתורתו איים
 ייחלו, שנא חאמר וצונה יודע איפה אם הדת שנולד צה שום אדם ונהנזויפת אם
 לא אחר שכל דת ונאלו ונחזקת עלונה צאלהית, התשובה צזה כאשר כתב הרעצ"ס
 ז"ל צחלק שני ויפה עיין עליו, וצנודה הסיא כדון אללכס, ולפי זה שרש הדת
 הכולרי הגר צאנגלטיירה שהנחת אין ראוי עליו לצדוק ואינו חייב לחקור צשרש
 הדת צאחרת הנוזויפת שאינה ונחויצת כלל, הצל הישנעאלים ונחויצים לדרוש אחר
 דת הנושית הנוחייצת צני אדם כלס. ונה שכתצת,, וני יתן וידעתי ואנאלאו —
 וסאונת כי לפי שקול הדעת וגו' תשובה, הצל הדעת גוזר היות אמונה אונתית
 האלהית ונדצרת לחיים הנלחיים, ולזה נועה דעת קנת ונגדולי החוקרים צשונס
 ונקום האמונה הידיעה הנוחקרית ולכן טעו כאשר הוכיחו חכמים, אין זה ונקונו.
 וחסרון האמונה נחלק לשני חלקים אם העדרות געורה כנו שיקרה לקטנים קודם

²⁾ ודע כי ראיית אגרת הלורקי הזאת כ"י וננאלאו שם כונה נוסחאות נכוונת יוסר ואלשר צנפוס
 ורק על אחת לעיר צנקום אשר נדברנו צו, והוא כי תחת: צעל יורש עלר ננאלאו שם:
 יורש צעלי ואלר והוא כדבר הרעצ"ס צנכתב הערוך לפיך: וערי ואלר:

שיגיעו לכלל דעת וצאלו אין צרז חסרון האמונה עון אשר חטא כי אם ענש צלצל
 ולא תחייב (מיתום או רעתם) להיותם צלער, אבל ונשאר נעדרי ההשגחה לצד
 ואין זכות באשר אין זכות אלל בן רשד רצך הגורז צנפשות הסכלים שאין להם
 שום השארות לחסרון השגתו, ואם קנינית כנוו שיקרה לגדולים הוגיעים לכלל
 דעת וצאלו חסרון האמונה עון גדול שהרי צלצל כל האדם נטוע להשתדל בהשארת
 ונה שאפשר, ודעת חכמי אונתם שכל בן דעת יצין דעת האמונה שזה נושא
 צאונת וצלצל שלם ישתדל צום כל ונה שאפשר וצלי שום התרשלות שהשם אשר לו
 נחכנו עלילות יאר פניו ואף אם יהיה צקלה הארץ לא יגרע ונלדיק עיניו ונשפיע
 צלצו ונאמונתו והצתו ונה שונספיק לתשועת הנפש ואף אם לא צמים הקדשים
 צחסרון ההצנה יטער צעצילת רוח הקודש ואם צזה הוא ונתרשל הוא רשע צעונו
 ינות, ודרכי ה' יתכנו כי ישרים דרכי ה' ולדיקים ילכו צם. אל תשת לנך לדקדוק
 הנולות רק הענינים כי האונת לצצי פנה היום ונשלטון העצרי ואני טרוד צלנודי
 ונצלי פכאי ונספיק להוליא דצר ונחוקן כראוי תורף חתינתו. נאם אחיך כהן
 אחרלע (?) ונשום פסולו של ראשון ודורש ללויה שניה ותהיה מציי אחרון לשרת
 צצם אלהיו ונשיח לךרו להחקדש צקדושתו של אהרן. לפנים צישראל לא ידע אל
 ש לנה לוי ועתה כי עיניו יחזו את האלהים יקרא פאלו ד צורג' ס.

קץ לדברי הרוח כאשר העתיקן צעצורי הר"ר רל"ק, ואגז אורחא אעיר כי
 הר"ר יט"ר ז"ל ראה את הדפוס הראשון ונן ספרו של שלנוון הוא פאלו צורגינסקי
 הנקרא Scrutinium S. Scripturarum וכהה הוא נדפס צונטענד סנת רל"ה
 (לא רל"ד כאשר הציאו רושני הספרים) והנחצר כתבו צהיותו בן פ"א שנה (לא
 פ"ד כפי עדות הנזכרים). גם ראיתי צתוך כ"י סארואל אגרת האיש שלנוון צהיותו
 עוד יהודי אל ר"ם אלגורדש והיא רק ונליטה לפורים אינה נוגעת לדבר חכונה
 ואמונה. נסן וננוו כאשר פנה אלינו ערף ונצואם אל אנשים חכמים ויראי ה'
 אשר צכודם נתכלל.

ד) לא על דרך ונליטת השייך ולנוען כצד את ונכצדיו כוונם הרנוצ"ם צתוך
 אגרתו את חכמי פרוצונלא אבל שפתיו צרור ונללו כי צינים האלה עלו לראש
 והם היו ראשי נצא היהודים. וכצר לפני זנן הרנוצ"ם ננחה דעת התלמוד וצינת
 החכונה צתוך אנשי פרוצונלא וצראשם ר' אצרהם צר' חייא הספרדי ור' יהודה
 צר צרזילי הצרללוני, וצזנן הרנוצ"ם היה דור דעם ונפולו לנאד והרצה ונהם
 ישישים ונרנוצ"ם ולא ידעו אותו ואת ספריו כנוו ר' ונשלם צר יעקב וצניו צעלי
 צרית הרנוצ"ם ותלונדיו וצתוכם ר' זרחיה צר' יחמק הלוי הוא ואציו ואמיו והראצ"ד
 צר פלגתים דהר"ם הוא וצותנו הר"א אצ"ד ואצו ונשפחת צני צתון ר' יהודה וצנו
 ר' שמואל אובצ נאנן להר"ם ונעתיק ספריו ואצו ונשפחת צני קנטי ר' יוסף

וצניו ר' נטשה ור' דוד חגור חרצ נקבל קבלת הר"ם אחרי מותו והרצה אחרים
 כצדדים. ובשנת תרי"ג קם המכס הר"ר יעקב רייפמן ויכתוב את תולדות
 רצנו זרמיה ה"וי ויקבץ את אשר נאלף ונוגנו ואת כל הכאמר עליו גם חקר
 כפי חכמתו, אך הוא שוכן רוסיה ונעלמו ונוגנו מה וכה חקירות חכמי אשכנז
 ואת אשר העלו צננודתם נמתוך כ"י והוא יתבז לפעמים לצנות דיק על השערה
 דקה ורזה. כצד דבר על ספרו הר"ר דוד קאסיל, אך עוד יש דברים ראוי לעורר
 עליהם החוקרים ורק איזה נהם אזכיר לנשל. כפי דברי הנוחזר שם ונשפחת
 הר"ז הוא היסודי (דף 1 והערה 2) אך כנ' קרא את נפשו כן רק על דרך
 נוליה צעזור היותו לוי ושם עירו לוייל היא צקעת ירחו ורחם שם אורו ושמו
 צקצו הוא זרמיה וכן קרא לשנים נאורציו שני בני הילר (דף 27) צעזור
 היותם או כהנים או לויים או בני עיר נוסצו לוייל, ונשני אורציו האלה שני
 אחים לא נודע לנו רק שם הגדול והוא זרמיה צאנרו, הרצ שמו כשני" אך שם
 השני לא ידענוהו, והשערת הר"ר י"ר לקראו נושלם נשארע נועל כי צהוסיק הר"ז
 לאנר: ,, אך האנוש נושלם (כן צדפוס) " הרצה עוד להלל את ר' זרמיה אורצו
 הזו צאנרו כי הוא חננים ונוכח צנעלות ועל השני לא דבר נאננה, ומיקון
 הנוחזר להגיה נוסולס ולעשותו שם האה השני קלקול הנושקל הוא. וחולי
 שם האה השני הוא אצרהם ועליו רנו צשירו הכדפס צפוק השגותיו על ס'
 צעלי הנפש לראצ"ד (וכדפס פה סי' א') צאנרו: ענק³ נודת יהודיה, הרנוותיו
 תרנויה, צקלע נוחלקות נהיה, לאצרהם ולזרמיה, פי' כי הרים את ההשגות האלה
 (אשר קרא גם צסם קלע נוחלקות) לכבוד שני אורציו זרמיה הנזכר ואחיו אצרהם
 (ולא כפי' הנוחזר כי אצרהם נוסק על הראצ"ד וזרמיה על הנושיג צעלמו) ועל
 כן הוסיק לאנר: כאילה וכלציה, צכפלים לתוסיה ר"ל השני האחים האלה הם
 כתאווי לציה וסניהם שוים לתורה ולתעודה, ועתה: לאח אותו יצרך יה, שלמתי
 הוא יצרכיה ר"ל ועתה הוא שולק הס' הזה לאחיו לננתה. ודע כי הס' הזה הוא
 ס' ההשגות על צעלי הנפש לראצ"ד הוא ס' קלע הנוחלקות חצר אחרי ספרו
 הנוחזר והוא אשר אנר סוף השגותיו על דיני חפיסה: וזה נננה שנוחל (ל"ל
 שנוחלנו) לרצ אלפסי ז"ל ולא השגותו צכפר הנוחזר ע"כ ונזה חדע כי ננלאו
 דברים צם' הנוחזר אשר הוסיק צו אחרי כלותו אותו יונים רצים כי להיפך ננלאו
 צם' הנוחזר פ"צ דשזעוה (והנוחזר הציא הדברים צהערה 59): וצם' קלע

³ כן ככון צדפוס וצנעוה הגיה הנוחזר לקרות: ענק, כי נושפע הנלה להיות יחד ונלה ענק
 היא צ' חנועה ולא כדין עשה הנוחזר לנקד העי"ן צח"ס כי אין נענין הנוחזר לכמוך
 הנלה, רק ענק עינו חנויד חנועה, גם הוא נאות יותר אל המליה לאנר: הדימותי
 ענק ונלאנר: הדימותי ענק.

המחלקות יש לנו דברים דבורים על אופניהם צהלכות נדה ע"כ והיא הוספה אשר
 כתב אחרי בלותו את הס' האחרון הזה. וא"כ אין לבזר אונר ונתוך איזה
 מאמרים בספרו המפור על הזמן נתי חזרו כי אולי הוספות הם מוננו צמודות
 אחרונה. — והנה ר"י רייפמן לקט הסירים אשר נודעו לו (והרבה נעלמו
 מוננו) וערכם במשקל וחרוז ועכ"ז לא אחת ולא שתיים כ"א הרבה פעמים חטא
 בניקודו נגד המשקל והכונה, וכבר העיר ר"ז פראנקל כי הנוצר המעיל הכונה
 בחשבו (17 q7) כי המפורר רנוז צנלילת תופס הקשת וצנללת לנוגה
 אל אליה היונים ורומיים אליה האהבה Amor הוא חופס הקשת ואמו Venus היא
 נוגה כאשר יתואר הכוכב הנקרא בשמה, והנוצר ה' העיר ככונן כי הקשת הוא
 שם לאצר התשניש הדרוך בגזרת איש אך גם הוא שגה בפירושו לנוגה לאשה
 אשר זרחה אורה כנוגה והוא נגד המרוז כי המלות הן צנות גַּח לא צנות גַּח והכונן:
 לְנוֹגָה וכן שיעור המליכה תנה הפוגה פי' הזהר והצדל לנוגה מאלשה
 המולה הדוה צנתה צשושנים פוגה אשר קציצ לה דם אדום כשושנים.
 וכן טעה הנוצר צפי' מליכת: ואל תרכב פרדה (20 q7) והוא כינוי לאיילונית
 וכן טעה צפי' מליכת שתי וערב (28 q7) אשר ירמוז אל הללם הידוע.
 וכונה ון הזרות יש צפירושי הנוצר אשר נודעו לחפש אחרי החוק ולרחק את
 סקרוב! גם הרבה נודעו כנו על זמן הולדת רז"ה וזמן חזרו את ס' המפור גם
 על דעתו לשונות הרבה לריכין צירור וכן השערות חלויות בשערה, וני יודה לו
 כי ר' יהודה צן צלעם היה קראי? הן אלה וכדומה שגגות הן, ומלכד זה הכיח
 דברים הרבה אשר לא נגעה צם חקירתו אף בקלה המטה, ואין פה הנוקוס למלאת
 החקרן. — גם ר"א כרמולי צמחצרת אשר כנה שמה la France Israélite ויש
 צידי חלק מוננה כתב את תולדות רז"ה בקלרה והיה לפניו ס' ר' יעקב רייפמן
 וכתב גם הוא כי שם נשפחתו הילחרי ושם שני אהביו זרחיה ומשלם וכשל עוזר
 ונשל עוזר. — גם בתולדות הראצ"ד אשר צמחצרת הזאת לכ"א כרמולי
 לא מלאתי דבר חדש זולתי כי גם בדברי היונים אשר לעיר יונש בזכר שם הראצ"ד
 צכצוד ושנית כי העיר קריית יערים אשר לפענוים נקרא הראצ"ד על שמה אינה
 יונש כ"א קרקסוניה.

ועל ר' יהודה ון' תבון דבר הר"ם שטיינשטיינר בהקדמתו ללואת
 ר' יהודה אל צנו ר' שמואל אשר הוליה לאור שנת תרי"ג, ותולדות ר' יוסף
 קנתי אשר כונתי אני ילאו לאור על ידך בחלק הראשון מאלרך, ושם דברתי
 ג"כ על ר' יוסף צן זאצארא תלמידו ור' צרכיה הנקדן, וכיום
 אוקיף כי כ' הליש אשר שח הערותיו בחוף כונה כ"י וכשם את עלמו צשם
 זאצ (ע' רל"ד אריענטל לשנת 1849 q7 728 הערה 18 ולשנת 1850 q7

22 הערה 8 ודף 134 הערה 22) הוא ר' יוסף בן זאבארו המדובר בן גס אודות ר' זכריה הנקדן אוקיף כי כבר כתב רל"ד בסקפדו: Zur rabbinischen Spruchfunde דף 74 וכו' על ס' המוסר אשר לו וכי כתבו לכבוד ר' מנחם וכו' הוא ר' מנחם בן יעקב וא"כ הוא בן גילו של ר' יוסף קנתי ולא נחמה אם הביא דבריו ועוד יש לי לדבר על ר' משה ור' דוד קנתי, ונדעתי גם להעתיק לך הפירוט לי"א פסקים הראשונים ופי' זראשית לרד"ק אשר חסרו בדפוס שלנו והר"ר רפאל קירכהיים הביא תחתם את אשר ליקט מתוך ס' מכלל יופי, וכפי אשר הגדתי כבר (כ"ח ט' דף 48) מוגל גם העלה הזה הכולל ראשית הפי' והנה הוא צדי. אך כבר ארכה לה מוגלתי, והיא אם תצקש את אונאי על בני קנתי שאל נא ואנכי אשלחם אליך לעת מוגל.

ועתה יהי עזר השם אתך ואת מוצרתך כחפץ ידיך

אברהם נייגר.

זקאל יוס' ז' י"ט סיון תרט"ז לפ"ק.

2.

Schreiben des Herrn Prof. S. D. Luzzatto an Herrn Dr. L. Zunz in Berlin.

לכבוד ידידי החכם המופלא, עמנוקות מני חשך מוגל, המוליך לאור תעלומות וללמות, ובצע' יוליא ונטיי מות, נחיים נחיים צנאמרו, כי על אורות אורו, הכותן מחיה, לכרדמני נשים, ואין קלה לגויה, אשר העלה ממשול מחתים, הנוקים לאין מוספר, ישני אדנות עפר, ואור לדיקים יזרים אחרי אשר טקע, והר המושכילים הנשכחים מאלוט כשחר יצקע, האוסף צרוע כמו פזרי הקדמוניות, וכפולות יהודה יקצץ ומרצע זוויות, אם יסחר דבר מוטיה בנמכתרים והוא לא יראנו? הלא הוא צעיניו יקחנו, ואל גזולו יציאנו, ובמטצרות זכר יקצענו, וכאשר על מקומו יצא צטלוס, ינוץ זכרו ויופיע אורו כנפך ספיר ויהלום, הוא האיש הדוכס מנסטע ונהיר לדק, וגודר פרץ ומחזק צדק, לא יתן שנת לעיניו לעפעפיו תמונה, לרלות מונעמוקים מוסחרי החכמה, להגיד ליעקב מטלחם, ולבוזי יהודה אטמוחם, אלה כי חרפו ויגדילו, ואלה כי שחמו עלנמס ורוחם הספילו, כש"ח מוסר"יע לונץ כ"י, יברכהו זוכר הנשכחות, ויטציעהו טוצע טמוחות, ויט את הצרכה בכל מעשה אלנעויותיו, ומללו פני חבל תנוצת מקיכותיו, ויציאנו אל מוגל האמת הנמכתרת, אשר טן הכלע מוסעבר מזה ומן הכלע מוסעבר מזה טם האחד קנה ומם האחד בולץ, ויטיים את דברו כאשר וכפטיים קלע יפולץ, ענות רשעים

יקלץ, ושם תפארתו כצדקים ירוץ, לא לונץ קרא ה' שמו כי אם כגם, יפיע, או נוצץ.

אחרי הדברים והאונת האלה הלך אך למוחר כי אגיד לך כי צמנקה רצה קבלתי (ציום ט"ו טבת) ספרך היקר אשר שלחת אלי, והנני מודה לך בכל לצני על ונתתך, והנני לועק אליך מונס כי לא הודעתני וולפנים ונה הנה הענינים אשר מדבר עליהם בספרך, כי אז הייתי מוזהר לערוך לפיך את אשר הקרה ה' לפני צענינים הסם: וגם עתה לא אהדל ונהציא לפיך קלת חכונים וחקונות מלשכנו ולרפת, אשר לא ונלחתי זכרה בלות ספרך, ואלה הנה:

1 ' אברהם בר נחמן, ערלכי צצא קנא 108.

2 ' אברהם בן רבנו שמואל בשפירא, ספר אסופות כ"י וא"ז קלר כ"י. יצמות 84, נראה שאינו כצ"ס ונסיקדיא אשר הזכרת בעמוד 79.

3 ' אברהם דאורליינש נרדכי ע"ז 1268.

4 ' אברהם הגדול מרגנשפורק, הגות נרדכי 741, ועיין עוד נרדכי קנא 832, 867.

5 ' אברהם הישיש הנגיד, הגות נרדכי 459.

6 ' אברהם מאשפגבורק, צונן נה"ס, ס' האסופות.

7 ' אהרן מוירצבורק, הגות נרדכי 276.

8 ' אלעזר בר' יהוסף הלוי, אסופות.

9 ' בונפאנט הלוי, אסופות.

10 מרת ביליט, אחותו של ר' יצחק צר מנחם, הנהיגה ונשנו את צני עינה למטות שטיחן, תשובת רש"י צפ' אסופות.

11 ' ברוך הצרפתי, אסופות.

12 ' גרשם בר' יעקב הגוזר (הנוכל) קדר קדר הנילה ונל את צנו צגת חתק"עה, אסופות, ושם מוצא כשני דפים ונונו, וגם אביו ר' יעקב היה נוכל מופלג.

13 ' גרשם בר' צדוק, אסופות.

14 ' דוד בן שאלתיאל, הגות נרדכי 807 ואסופות.

15 חנה, אחותו של רבנו יעקב, הינה ונרגלת הנשים שלא לצורך כי אם גמר הדלקת נר הסני, שאל"כ היאך יאערו להדליק נר של שבת וכבר קבלה עליה שבת, אסופות.

16 ' חשמונאי, כך אנו ר' חשמונאי שראה באגדה אותיות יהא שניים רבא כננין אותיות בראשית בלא וכן כ"ח אותיות, ונח' ויערי תוספת.

- 17 כ' יודלין כהן ור' אב"ח היו כגילין לשתות יין צנכנת הנוזן גם צין
 סוולרים, אסופות.
- 18 רבנו יצחק בר' אלעזר הלוי, אז"ק ערוזין 113 ואסופות.
- 19 רבנו יצחק בר' דורבלו, עשה תוספות לנחזק ויערי, ונזכר גם צס'
 אסופות.
- 20 כ' יצחק בר' יחיאל, נחזק ויערי: וספזר כ' יצחק בר' יחיאל סלסל דנח
 זס לנזכר כ' מאיר בר' יוסף.
- 21 רי"בם מפרגא, אז"ק קנול 347, יצנות 69.
- 22 כ' יצחק בן מלכי צדק, ונדכי זככות 259, וריאועי (כ"מ ד' עמוד 26).
- 23 כ' יצחק בר' פרץ, ונדכי געין 477, הגבות ונדכי 710, 714.
- 24 כ' יואל הלוי, סיס זכ' יצחק, אז"ק סונחות 3.
- 25 רבנו יוסף קולצוף, ונדכי סולין 1004.
- 26 כ' ישעיה בר' מלי, אז"ק ססוזות 31.
- 27 כ' מאיר בן רבנו אליהו בשם רבנו יוסף טוב עלם, אז"ק ערוזין 113.
- 28 כ' מנחם מגרמיישא, אסופות.
- 29 כ' מרדכי מגרמיוז, הגבות ונדכי 817, ואולי ג"כ 738.
- 30 כ' משה בר' חסדא או חסדאי, אז"ק.
- 31 כ' משה בן ר' יצחק הלוי, אסופות.
- 32 רבנא משה בן רבנא יקותיאל, אז"ק סולין 22.
- 33 כ' משה מארלד, ונדכי סזועות 1173 סוף סעמוד.
- 34 כ' משה מלוטנבורק, זונן וס"ס, אסופות.
- 35 כ' משלם בן ר' מאיר מריצבורק, הגבות ונדכי 807.
- 36 כ' משלם סנוכוס בוק, אסופות.
- 37 כ' משלם בר' שמחה הלוי, אסופות.
- 38 כ' נתן בר' שמעון, ונדכי יצנות 168 ואז"ק.
- 39 כ' פלטיאל, הגבות ונדכי 1013.
- 40 כ' צדוק הלוי, וס"ס 295, וזננדכי ננול סענויס רכות ק"ל, עיין
 סלכות קענות 1255, 1271, 1304, 1309, 1311, 1330, 1336,
 1339, 1391, 1402, 1423, 1429, 1431, 1439.
- 41 כ' קלונימוס בר' גרשון, ונדכי יצנות 167 ואז"ק וסו"מ כ"י על קלף
 סזידי.
- 42 כ' קלונימוס בר' יעקב, ונדכי יצנות 50.
- 43 כ' קלונימוס זכ' עובדיה, ונדכי סנת 549, וסל"צן סיין ס"ז.

- 44 כ' קלונימוס הבחור, אסופות.
 45 כ' קלונימוס הכהן, אז"ק חולין 119.
 46 כ' שמואל יהודה בר' מנחם הלוי, נה"כ"ס 509, 533.
 47 הגאון כ' שמואל בר' דוד הלוי, נחזור ויטרי, גם אז"ק תענית 21, גם נרדכי מגילה 1423 צלל גאון וצלל לוי.
 48 כ' שמשון בר' שלמה, נה"כ"ס 633.
 49 כ' שניאור בר' יהודה בר' ברוך, שו"ת כ"י על קלף שזידי.
 50 כ' שניאור בר' משה הלוי, הגהות נרדכי 807.

ואולי קלת מאלה כבר נזכרו בנספח, ואתה צחכונתך תזכור נרשינותי זאת האוכל נחתך הפסולה. ואצלה להעיר הערות על ספרך היקר, אשר אננס עדיין לא הסלמתי קריאתו, ואמר כי צעמוד 406 הערה ט לא הצנתי איך כחצת — nach Luzzatto jünger, aber ohne Grund.

הנה צנוצנה כתוב ארצעת אלפים, לא חנושת אלפים, ואני אנרתי כי מקרו הנאות והעשרות, וגם הרב ש"ר נוסקים צזה, ואינני רואה צזה דבר שאין לו על נה שיקמוך, ואתה החלפת ארצעה צחושה, והענדת האיש צקוף 1239 שהוא שנת חנושת אלפים, והיה לך לומר nach Luzzatto älter — והנני נשתומם על דבריך, ולולי נדפס הס' תחת עיניך, הייתי אומר שהם דברים נזויים שהוקיפו אחרים בנספח, כי צאנת אינני רואה צזה חכמתו ודייקנותו של החכם לוכך כ"י.

צעמוד 260 ויילי הוא Melli, לא Mile.
 צעמוד 257 הצאת צשני אצות עם רש"י דפוס ונטוצה שנת 1590 (ש"ן), וזה אינו אלא טעות הדפוס צכ"ח ז', ואני לא כתבתי אלא ש"ד, והוא הדפוס אשר הזכרת כבר צעמוד 254 צשנת 1560. ובר לי, לונה לא שאלת את פי קודם שתצרא צריאה חדשה שלא נזכרה צשום ציביליאגראף.

צעמוד 244 Lamperonti ז"ל Lampronti.
 צעמוד 200 לונה לא העירות נגד הרנ"צם כי נה שאנר וכל אחד נהם על כרוב יקח שתי נשים, שקר וכזב הוא אשר תקנת רב"נה.

צעמוד 99 הים כ"ל יותר ראוי לפרש עדי"צא עניות דעתי, לא עני דעת.
 צעמוד 98 לונה לא זכרת כי יוספיה הגר נזכר גם צכ"ח ד' עמוד 26? והא לך קלת הערות ותוספות לנספח נואת ידידי וידיך היקר אלוננלי כ"י:

עמוד 250 יוקיפון דפוס כונת. הנה צעל נואור עינים דף פ"ז א' נזכיר שני הדפוסים הראשונים (נהיוקיפון) של אצרהם כונת, וכן דף ז"ל ראש עמוד צ' נזכיר שני דפוסים אצרהם כונת הקדמונים; ואתה לא דצרת על זה כלל, והוא (אלוננלי) אונר כי נראה לו כי כונת לא עשה אלא דפוס אחד, אלא

שהדפיס הספר על שני ויניי נייר, גדול וקטן, והשמות והאותיות שוות צזה וצזה, ואין ההפרש אלא בצליון, והוא יש לו עקס' אחד שלם, וקלת דפיס ונעקס' אחר, ונאלא זיכיהם ההפרש הנ"ל, גם אהי טד"ל יש לי יוקיפון א' דפוס כונת, גם נפת לופים.

ידידי הנ"ל וגם אהי ראינו ספר אלדד הדני צלי טם הנדפיס וצלי טנה ונקום ואותיותיו שוות לאותיות כונת.

עמוד 260 ס' עקיס רנוויס, נדפס צשער הספר 1623 (לא 1624).
עמוד 261. יהושע פירושא הדפיס צשנת 1664 ס' קטן נקרא ונפרש מטאים, כולל וידוי ארוך, והוא ציד ידידי הנ"ל, וצידו ג"כ ספר ונכהגיס צלשון אשכנז, נדפס צונטוזה צשנת 1590, גם ננאלא אהו שו"ת הגאוניס, וננטוזה 1598, צצית שלמה צן שמואל כורלי, ויש לו גם כן קליחות לערצ ר"ח, טווציס, וימי תשוזה, טנת 1672 אלל צני יהושע פירושא, נלמוד ונכאן כי גם אחרי נות יהושע נמשך הדפוס צציתו.

עמוד 270. יש ציד ידידי הנ"ל הגדה של פסח על קלף, עם לזורים, וכמו צקופה: נחקק פה ק"ק פראג הצירה טנת טשון וטנחה ו' ק"ל על ידי אחיס צני גרשם הכהן זנ"ל: פסח צנ' ננרדכי כ"ץ שלי"ט הנחוקק.

לנה לא הזכרת ס' ילקוט חדש הנדפס צפראג צשנת תי"ז, והוא ננאלא ציד ידידי הנ"ל, גם צעל ט"י הציאו, אך צש"י כמוצ טהוא עם טכחת לקט, וזה טעות, כי טכחת לקט נדפס קודם לכן צפראג טנת תי"צ (כאשר כחצה גם אהה צעמוד 301), אלל ילקוט חדש הנדפס טם צשנת תי"ז אין צו טכחת לקט.

והנני כוחן לפסיך רשינות הספרים הננועתקים ונל' ערצי לל"הק הננאלאים צכ"י צידי וציד ידידי אלמנלי וציד ידידי נוה"רר רנו"טג כ"י.

1 אצונלר אלטראזי — ונאנר צונספר החכנות וננחת חלקי כל חכמה וחכמה וקדרי החכמות וקדרי אישיהם ותועלותיהם — נשלם העתקת זה הנאמר צנ"ז לעונר טנת עד לפרט, יחצרך העוזר אמן ואמן, ואני העתקתי פה צולוניה טנת צלדקתך פלט"גי ונהאלף הששי, חס ת"ל — הספר הזה ננאלא צויכיליאה ציד אחיס Nobili Cavalieri Giacomo ed Jsacco Treves dei Bonfli ואני טד"ל הולאתי כספי ונעשתה נננו העתקה אחרת, והיא צידי, והיא 15 דפיס אקטאף.

2 אצונלר אלטראזי — ס' ההחלות — י"ג דפיס אקטאף, והוא חסר צקופו — החלות: אור אצונלר: ההחלות אשר צהם ענידת הגשמים והנקרים אשר להם, טשה וינייס גדולים — וקופו: ורע הנעיק צהשגת ההלכה טעמיס יהיה דצר נונה טננאלא צנצב וטעמיס

3 אלפגאני — חקר צקופו, והוא כ"ז שערים, 31 דפים אקטאף, והוא
 על חכמת התכונה, וצבער הראשון ונצחל הסגים והחדשים הנוהגים אלל
 הערציים והפרטיים והלועזים והגיפטיים. ס' 2 וס' 3' הם בקוצף אחד
 עם יקוד הנוספר לברא"צ וענינים אחרים, והוא sine anno et loco.
 4 אצן סינא — ס' ארגוזא — העתיק אותו החכם הגדול הנוצחק ר' חיים
 ישראל הכופא זל"ול — כ"ד דפים אקטאף ואולי חקר צקופו — כולל
 חכמת הרפואה צעירים שקולים, תחלתו:

זכר חלוק חכמת הרפואות

גבול רפאות לרפאות החלליים ולשמור הבריאות לבריאים

וסופו:

כמו מיני מתיקה הרקיקים וכרבוש או שקדים המתוקים

5 ס' הנוצחא הגדול לנולאכת הרפואות (דרך שאלה ותשובה) העתקת חנין צן
 ילחק נגאלי — העתקת ר' גשה ׳ן תצון — ל' דפים אקטאף.

6 איפוקראט — אפריקאני עם פי' הרנו"צם, נו"ו דפים אקטאף — הספרים
 4. 5. 6. הם בקוצף אחד עם גרם הנועלות לר' יהושע צן החכם הפילוסוף
 הרופא ׳ן ציצאש הנוכונה אללורקי, אשר לדעת צני צכורי אינו הנומר,
 כי הוא לא נולאכוו ונכונה ׳ן ציצאש, ואולי שניהם או אבות שניהם היו
 נועיר לורקה, אשר צספרד צנודינת נורליה, ויחה השלמות מצורו צשנת
 ה' קס"ח צנוקוס אלקאניי (Alcaniz). בקוצף הזה יש ג"כ נאמר קלר
 על הקדמות העמוסיות, חובר צחדש שצט שנת פ"ט, וחצרו החכם הרופא
 הנוצחק נאישטרי אצרהס דסקאשלאר.

7 אריסטו, אוחות השונים, העתקת ר' שנואל צן תצון, עם הערות ונונו,
 כ"ח דפים אקטאף — נכתב צשנת קנו"ה צנודינת אוולונא (Awlona di
 Romelia) על ידי נחונן צכ"ר שצתי הבורף.

8 אלחצרוי, פירוש כ"ה הקדמות הרנו"צם — ז' דפים, בקוצף בקודם.

9 "לקוטים נוס' הנוספר לארישמידט" (Sie). הענווד הראשון נוסרש חכמת
 הננין, והחכמה הזאת נקראת צלשון יון ארישמיתיקא הנקראת צל"הק
 חכמת הנוספר ואצואסחק צן אזקואלה העתיקו נוספר ארישמידש החכם
 מן הערצני לל"הק י"ו דפים אקטאף, וחקר צקופו.

10 פרקי גשה — נאמר י' י"ג י"ד י"ז י"ח י"ט, והם כ"ה דפים אקטאף.

11 ספר פירוש האלטרולצ, והעתיקו החכם הגדול הנכד ר' יעקב יל"ו צן
 כבוד החכם ר' נוכיר זל"ל ונלשון הגרי אל לשון ערבי — נחלק לארצעים
 שערים — 18 דפים אקטאף — הס' בקודם (10) הוא בקוצף ה' עם

ספר זה (11), ובקוצץ הזה יש עוד ס' לר' יעקב בן נחיר או פורפי
 תזון, חצרו הוא עלנו, והוא ביאור ללי הקדקן, והוא י"ג דפים וי"ד
 שערים, גם נכלל בקוצץ זה ס' רפואות לר' שלמה דנרצונא, גם ביאור
 הלוחות לר' יעקב בר דוד בר יוס עוב פועל, גם ס' לר' יהודה בן אליעזר,
 שהקדמתו כתוב: אחר כל השלם צנלאכה הזאת המכס ר' יעקב בר' נחיר
 וקדש רוצע עגול יכלול ונספר ונרמזים כחפץ עושהו, ונועשהו נקל מאד,
 ולא אמר שידע בו כל מה שידע בכלים הנזכרים, אולם אמר שידע בו
 רוב מה שידע בהם, וגם כי קלת מה שידע בו לא יודע רק אחרי חשבון
 ארוך ונלאכה מייגעת, וכל שכן לצלתי בקיאים צנלאכה זו, ואנחנו העיר
 ה' את רוחנו לקלר האטורולאז ולשומו כלות אחד, תקל עשייתו, ויכלול
 כל נרחב, ויקיף ביותר ומה שיקיף האטורולאז, וידע מה שידע בו
 צנקה — והוא ל"ד שערים, 25 דפים.

12 אבן רשד, פירוש השנוע הטבעי (המלאך השלישי והרביעי לזרם), 207
 דפים אקטאף, נכתב צפיקא בשנת רפ"ד על ידי יחיאל נסים, שכתבו
 לעלנו. ודע כי תלמידי מוה"ר שמואל שלמה Olper צויניליאה יש לו
 ג"כ השנוע הטבעי (לא אדע אם הוא שלם), והוא נהנתת ר' קלונימוס
 בר' קלונימוס, והשלים ונלאכתו ציוס י"ע אלול ע"ו לפרט, צעיר ארלדי,
 שהגיעו לשנת שלשים. ואולי כבר הגדתי לך זה פעם אחת, ואינו בזכרוננו,
 ונוכתצין הנזכרים צפיקא עמוד 470 הערה ט אינם צדי. וכל לי מאד
 כי רצים ונוכתצין נוסזרים הם וכה, ולא אוכל לאספס עלי.
 ואלה הם הנונלאים ציד ידי אלונלי:

1 ס' אלפראני צמכות החכונה, והעתיקו ונלשון ערבי ר' יעקב בר' אבא
 נארי (אנטולי).

2 ס' העשה צדור הגבל להחכם קוסטא בן לוקא יוני שחצרו לאבו אלחמן
 בן עזרללה בן יחי.

3 ס' העיון לאצומד אלגזלי צמכות שלות על החכונה, העתיקו ר'
 יצחק בר' נתן הקרטובי.⁶

4 ס' הספא לגאלינוס, העתיקו ונלשון ערבי ר' יהודה בן שלמה חריזי, ד'
 דפים אקטאף.

5 איסוקראט — אפריסוני כלל פירוש, והוא העתקה אחת, לא כמותה
 שצדי והוא נחלק לשערים (ששה או יותר, כי הכ"י חסר צאנלע), וכל
 שער כולל אפריסוני על סדר א"צ כפולה או נוסלמת (האפריסוני אינם

במחזים, רק אות ראשונה שבהם היא על סדר א"צ, להקל על הזכרון, וצקוף הא"צ נראים חזק, ולפעמים חזק לעד). וזהו הראשון: ארץ חיים קלר והמכונה ארוכה. הטעם דוחקת הנסיון נכחש והדין יחלוף —

הס' הזה נקרא ס' אגור, וכן כתוב בראשו:

אתבונן על ספר אגור (Nomen libri)

ובהיכלי בין במח אגור (morabor)

הבטיחני משוד אגור (metuo)

אמר שד"ל לא נזכר כאן שהועמק הספר ונל' ערבי, אך נסתמאז חמשוב כי מן הערבי הועמק, ויהי וזה ראייתי להזכירו לזען הודיעך כי שתי העמקות נעשו מן האפוריסטני בל"ק.

6 פירוש כ"ה הקדמות שצנורה. לא נזכר עם המוצר, ולא עם המעמיק, אבל הוא הס' שצדי (למעלה 8) אלא שהוא העמקה אחרת והוא 30 דפים אקטאף גם נושא אחר בל"ה הקדמות הנו"צם לפרק חלק, ואגרת תחיית הנחשים, וספרו על נולדת ההגיון.

ואלה הם הנושאים ציד נוה"רר רנוש"ג כ"י:

1 אבונלר אלפראזי — אגרת צקדור קריאת המכונות, 77 אחד אקטאף.

2 אבן רשד — פירוש הנוציא לפורפיריום, העמקת כ' יעקב אנטולי עם הקדמה מוננו — 10 דפים אקטאף.

3 אבן רשד פירוש לס' המאמרות לאריסטו — 17 דפים אקטאף.

4 אבן רשד — פירוש לס' הנליזה לאריסטו — 17 דפים אקטאף.

ועתה ידידי היקר והנכבד חושה נא והודיעני מה הנה עניני החלק השני ונספרך ואני לא אהדל לערוך לפניך את הנושא אחי וציד ידידי ונכל הנוגע לאותם הענינים, וזוה שלל צל צדפוס, וכמה ענינים הודעתי באגרותי למכונים אחרים ונשארו הנושאים עוננים בתוך אהליהם, ולא ילאו לאור עולם, ואני כל ישעי וכל מפלי שישולו המעמיקות המולה, ישועטו רצים ותרצה הדעת; ועני יתן וכל מה שטרחתי וכתחתי בשביל אחרים, לא כתחתי אלא לך ולדידנו המכס זקס.

והנני מנגיד לך אחד מנונהגי הגוים בחקירת (נוחיקת) ספרינו. היו מוחקים הנולדת הרעות צעיניהם, ואח"כ היו קונקים צעל הספר לשלם וזאה סקודי אס אולי יחזור ויכתוב הנולדת המוחקות, או אפילו אס ינאלא הספר צציתו עם הנולדת הסן כתוצות שנית; והיו כותבים המעטע הזה צקוף הספר, והיה היהודי חותם שמו ומקבל עליו את הדין. כזאת ראייתי צעני ספרים, ואחד מהם הוא צדי,

והוא ראצ"ע דפוס נאפולי. והענין הזה אולי תחשוב שהיה נוהג זה שלש נארות
או זה נארתים שנה ואינו כן, אבל היה נוהג זה פ"ט שנה.

בראותי את אשר יגעתי ואספת שנות כל הקופרים ונעתיקי הספרים הייתי
נוכח להוליא לאור זמנו של חוונט על קלף עם תרגום ונקרה, והפטרות ונגלות
ואיוז אשר צידי, כי כן כתוב בקופו: מזק ונתחזק, יצחק הסיפר לא יזק, לא
היום ולא לעולם, עד שיעלה חונור בקולם: אני יצחק בר שונח הקופר סיימתי
זה החוונט יום ה' פ' עקב צטטה עשר לחדש אז וחונט נגילות והפטרותיו, וכתבתי
אותו לר' נאיר בר נתן הנקום יזכהו וכו' — ולא נזכרה השנה. ובסוף איוז,
בחלי הדף שנשאר חלק, ונלחתי בכתיבה דקה כתוב: יום ג' ז' בנרחשון קע"ד —
והצנתי כי צננת קע"ד כבר היה הס' כתוב, ועשיתי חשבונות ונלחתי כי לא
נכתב לא צננת קע"ג ולא צננת קע"ב, כי צננים ההם לא היה י"ו צאצ (וכן פסקת)
ציום ה', אבל יתכן שנכתב הספר צננת קע"א, אבל צננת דעתי נוטה שהוא
קדמון יותר. והרבה חפשתי לנלוא כ"י אחר ונעשה ר"י בר שונח, אולי נשם
יודע עתי היה האיש שהוא ולא ונלחתי עד הנה, וגם אתה לך לי נאלד כי לא
נלחתי.

ואתה ידידי החכם היקר חוטה נא ושנחתי צנגלה עפה כזאת, לא צאגרות
לנוונות דקות כדרכך, ואתה שלום ואשתך החכמה שלום וכל אשר לך שלום,
והחכם זקט שלום, וחולצ האזן שלום, כנפסך וכנפש הכ"ח פה פאדוצה היום
ז' טצט תר"ו. ידיך שר"ל.

3.

Schreiben des Herrn Dr. Gelger an Herrn Ignaz Blumenfeld
in Interlaken. (Schweiz)

שלום וכל טוב לכבוד ידידי הר"ר יצחק בלומענפעלד השם יחייו ויברכהו!

מי האמין לשמועה זאת, הלשון העברית אשר דורסיה ונווליא ספרים
ישוטטו ונעיר אל עיר לנלוא נחיה לנפסם, נלחתי כיום דורט ונצקט אורב
ונכבד ונקצץ ונשזר פניניה אשר גם הוא יסע ונעיר אל עיר אך לא לנלוא ערך
לציתו רק לנען החענג נזיו הכבוד אשר שם השם צעולמו. השתוונתי על
הנראה ואשנח צו, חמול היית צקרית הנונלכה ווינא ועתה הנך על הסרים
הגזוהים אשר צנדינת שוויץ צין היונים והנחלים אשר שם יראו נעשי ה'
וכפלאותיו ונשם עוד פנית אל אורבני החכמה ותאמר להם: אל תנעבו נא וננתי
את הלשון צנתיכם אני אקצץ הפנינים והיו לענק על לוארי השפה העברית,

ומוחקרי תושיה ילאו לאור על ידי. וני יסנה עורף אליך? נאה אתה דורש נאה
אתה ונצקש ועלי לעשות כחפנך אם גם ספורים הם רגעי וקור המלע.

אלכה נא עוד הפעם אל גדולי פרוציונל ואוסף לדבר על משפחת קנני י.
לא נקראו צעם נשיאים כי כנראה חיו חיי לער ותיס צנועה שמו, אך שנים
גדול על פני תבל ואם לא עמנו את קנני צעד גויחה, הסציעו את הצאים
אחריהם דגנס. ר' נגס קנני הוא הנן הנכור לר' יוסף אציו כי לא
ידענו לו יותר ונשני צנים, ר' נגסה ור' דוד, וילך נגסה בדרכי אציו ויהי מדקדק
ועשרת הנקרא, אך אציו גדל ונענו. בתחלה אונר כי אציו הצין לשון ערב ולא
כן צנו אשר כתב רק נופי השנועה, ראה לנושל דצרו לנושלי ט' צ' אונר וז"ל:
ושניהם וכוונים ונל' ערב צניקוד הני"ת לזיחה וצניקוד הני"ת לצול ע"כ ואינו
כן והנכון בדצרי ר' יונה, גם כל דצרו דקדוק חנים וניוסדים על עיון דק
וענוק כי אם הם קלרים ודצרים פשוטים, וכנראה היה כנו אחיו ר' דוד ונלמד
תינוקות ויחבר להם לוח הצנינים וכיווי השמות, והוא אשר ציאר ס' נושלי לא
ידע צטיע עעמי אונ"ת כאשר תראה צפי' לנושלי ט' י"ג צחצבו כי הקדנא על ופי
הוא טעם נוסקיק ולא ידעתי ונה היה לו. גם פירושו צלי נוספט נכון, הליג
פירושים שונים זה נוול זה צלי דעת צנה יאחו וצנה ינאן, אהב לקשור פסוקים
זה עם זה צלשללות והם חנים דצקים. אך כן חק האנשים עלי תבל, יש אשר
צא צענוק צינתו אל הקדש פנינה ואיש לא ידע נוולאו ונוולאו, ויש אשר ירצה
דצרים פשוטים וכל הארץ נוולה תכלמו. והנה דקדוק חצר ר' נגסה קנני ס'
נוה לך צצילי הדעת ויאהב לרנוח את שמו צעער ספריו וככה עשה גם
צספרו הזה וראשי התיבות הראשונות יכללו שמו וזה פתח הספר: **ה**סלך **צ**צילי
הדעת **ק**רצת **ל**ילת **ח**כונה **י**תרון **ו**כו'. והספר הזה דק ורזה ור' אליהו צמור ור'
שצתי סופר צאו שעריו ויוולאו מדרי ויהי לספר, והנולדפיסים העצרים והנולדים
הוליאורו פעניים ושלש ועוד וחכמי הגוים העתיקורו ללשונם, לונה ועל ונה זה לא
ידעתי, רק שם הקנני ראום על נוולאו ויהי להם לכס. — עוד חצר ספר
תצושת ונ' כי הוא על הנולות הזכות אשר יצקש תרופה לנוחלתם והזכירו
הרד"ק צונלולו (דור"ק ס"ד ח') על נלת מצליגתי, ולא נוולתי זכרו יותר אך
צעל ס' טכל טוצ כ"י (אשר אשים עליו דצרי כעת) וציאו כנו כן. (* — והנה
הר"ר אצרהם דצלנאם צספרו ונקנה אצרהם צעער חלוקת השנוות דצרו על שם

(*) די רופי צספרו על הנוחצרים העצריים כחצ כי נוולאו זכרו ג"כ צס' ונקנה אצרה ואינו כן.
ועמה ראה חיד נפל צרעת העעות הזאה, כי הנה החכם וואלף צציליותיקא הגדולה של
חלק ח' כחצ כי צעל שפתי ישנים יחס עוד לר' נגסה ס' פתח דצרי, אחרי כן ונה צין
ספריו ס' טכל טוצ ואונר כי הוא נוולא צין כ"י רייכלין וכי הציאו צעל ונקנה אצרה,
ואחרי יסעו הספרים החצות והענוג הנפש ועל שניהם הוא אונר, כפי עדות הנזכר

היחס כתב וז'ל: ואולם ר' נחמה קומחי צמ' שכל ערצ שלו כ' מצהיות האדם
 דור שלישי לראשון אינו נתיחס אליו כי לא יאמר ראובן הישראלי צהיות ראובן
 בן ישראל אך נודר רביעי והלאה ירנו לכנות את עלמם בשם מציהם הראשון כמו
 אהרן הלוי כי הוא רביעי אל לוי, והאמת הוא כי כן נולדו צמחונים וכו' ע"כ.
 והנה שנענו עוד את שמוע ספר שלישי דקדוק מיוחס לר' נחמה קומחי ונכונה
 בשם שכל טוב, אך איש לא זכרו עוד רק צעל שפתי ישנים כתב כמו כן כי ס'
 שכל טוב דקדוק חזר ר"נ קומחי וצלי ספק ילא לו נודצרי צעל ונ"א הכזכרים,
 ואחריו יסעו וואלף ודי רוקי וגם שניהם הוסיפו לאמר כי נולד הספר צאולר
 הספרים אשר צדורלך (ועתה צקארלקרוהי) נחנת הסכם יוחן רייכלין. ויהי צשגת
 תר"ו הוליא לאור הר"ר ליצ דוקעס את ספרו קונטרס המסרת וצאחת ונהערותיו שם
 דף 66 והצא דצר על הס' שכל טוב אשר נולד צעיר קארלקרוהי, וצאחת שם
 נחצרו נחמה צעדות הטייר אשר צחחלתו, אך אינו בן ר' יוסף קומחי, כי נוצל שם
 ר' נחמה קומחי צעלמו גם ר' נחמה צר' שנעון דוד הנחצר והוא צלי ספק ר' נחמה
 צר שנעון ונפקקירש תלמוד ר' יוסף קומחי אשר הזכרתי את שמו צתולדת ריק"ס
 (דף 110) ואשר כפי עדות רל"ד הנזכר שם הציא גם את ר' נחמה קומחי צספריו,
 א"כ צרור הדצר בשמש צלהרים כי הס' שכל טוב הנונה צקארלקרוהי אינו לר'
 נחמה קומחי ונחצרו היה צדור שלאחריו. אך עוד נשארה לנו עדות הר"ר אצרהם
 דצלומס והוא אומר צפירוש כי הוא ראה צמ' שכל טוב אשר לר' נחמה קומחי, וני
 יודע אולי גם הוא נולד חן ושכל טוב. אך לצי אומר לי כי נוקרים זרים עצרו על
 ראש הר"ס קומחי הלזה, יש נוספריו אשר יחקו לאחרים גדולים ועוצים ונענו כמו
 להראצ"ע וע"י זה יקרו הספרים נאד צעיני הכל ונונלאו צידי הכל (כאשר נראה
 לנוטה) ויש אשר יחקו לו ספרים ואינם לו והיו כליל תפארת צראשו על לא
 דצר. כן הדצר צמ' הזה אשר אנתנו נודצרים עליו. דע נא כי גם על זה שאלתי
 את פי הרצ דקארלקרוהי ואומר לו: הנה כן העיוד צעל ונ"א ואלה הדצרים אשר
 הציא בשם הס' הזה ועתה הודיעני נא אם נולדו בדצרים האלה צתוך ס' שכל
 טוב אשר צקארלקרוהי. וישצני האיש וזה ענין דצרו: כן דרך הספר הזה אשר

ויש צמ' ונחצרו היה צדור שלאחריו. אך עוד נשארה לנו עדות הר"ר אצרהם

(teste eodem) ויחשוב די רוקי (וצאחת שנענים כן דצרי וואלף) כי הוא לפי עדות
 צעל נוקנת אצרה ואינו כן כי אם לפי עדות צעל שפתי ישנים. והנה וואלף צעלמו הרביש
 צמכשול אשר ילא נחוק עטו וחקן צחלק השלישי ואמר כי שני הספרים האלה מיוחסים לו
 נואח צעל שפתי ישנים אך לא העיר צפירוש כי רק צשטשא דלישנא אומר, כפי עדות הנזכר'
 אשר נראה כי הוא הנזכר צחחרונה הוא צעל נוקנת אצרה, ודי רוקי לא דק ולא ראה
 צמ' ונ"א וכחצ רק כפי אשר הבין נודצרי וואלף וכשל עוזר ונפל עוזר. וכמה פעמים נולד
 רשומי הספרים עונים אונן האחד אחרי דצרי רעשו אשר קדם לו צלי חקירה ודרישה, על
 כן ילא נשפטס ועוקל. (111 עמ' 201 קר' וצאחת דצרי) ויחחחחחח

לפני, הוא ניוקד על חלוקת שם פעל ונלה ונתחיל בחלוקת השם ואומר כי
 שנות הדברים ננלמים על שצעה חלקים ונזכר החלק הראשון וז"ל: ננלמו שם
 נוסם על דבר ללות שיתצוקן השם דבר כחוננו ארץ ושמים רוח ומים וכו'
 ונדבר והולך על החלק הראשון הזה וצוקף הדף כה דבריו: והתכונה (?) צהם
 טורים טורי אכן סגים סגי כסף וכן כל דומיהם ורבים כנוהם וכל נשכיל יוכל
 לנלמות המסרון כפי הענין האחר (?) האחד) נהם ע"כ ואח"כ ננלמו צגליון
 באותיות קטנות שתי הנלות: צלשון רבים, והנה צלי ספק התחלת הדף הנל,
 כחצן הסופר פה כדרך הסופרים לעשות רושם צוקף הדף הא' נה יצוא דף הנל
 אחריו, אך הדף ההוא עם הרצה דפים עוד מסרים, ונחלק הנשאר לא ננלמו עוד
 דבר על השמות רק על הפעלים. אך ראה זה ננלמתי צוקף הספר רשימות דרכי
 השמות אשר היו כלולים צקפר הזה והיא זאת: השמות על שצעה דרכים, הדרך
 הא' שם דבר שמים ארץ דשא וכו', הדרך הב' שם עלם אדם שח אנוש, הדרך
 הג' שם היחס הצרם העצמי נרדכי נרדכי הייודי אהרן הלוי
 והדומים ונזכר הלוך ונזכר עוד ד' דרכים, וצלי ספק בתוך הדרך הג' הזאת
 ננלמו הדברים אשר הציא הר"א דצלנש. ויוסף האיש ויאמר: צעל הס' ההוא
 נציא כפעם צפעם את החכם ר' יוסף קנמי * גם את הרב ר' נשה קנמי וספרו
 התמצתת ואת אדונו דודו ר' ננחם צר' טועוק, עוד מדע כי החכם רייכלין גם
 הוא קרא את שם הנחצר רק הנודקק נשה ולא כנהו צשם קנמי. אלה דברי
 הרב הזכר. והנה כל נשכיל יודה לו כי ננלמו דברים אשר הציא הר"א דצלנש
 על שם היחס צק' שכל טוב אשר לר' נשה איש חי גם הוא צפרוצינלל צוקף
 האלף החנישי ציני הרד"ק (אשר כנ' לא היו ספריו לפניו כי לא הציאם) ואשר
 לא נודע יותר, וק' שכל טוב לר' נשה קנמי לא היה ולא נברא. ואם תחשק
 ותאמר עוד איך תיחס עעות כזאת לר"א דצלנש והוא היה רב ננובהק, אומר לך
 כי רחוק צעיני היות דברי ר' נשה קנמי על שם היחס (אם הם לו) נעלמים
 נעיני רד"ק אשר יאסז להציא את דברי רבו אחיו ויהי כנחריש. על כן נקח את
 הס' שכל טוב ננחמת ידי רנ"ק ונשיצוהו לצעליו. — גם את הס' פתח דברי
 גם הוא דקדוק יתכו רשני הספרים לר' נשה קנמי ולא ננלמו צו שם ננחצרו:
 ואני לא ראיתי עד הנה הספר, אך ננלמתי צק' עונר הסכמה (ל"א ח') כחוצ וז"ל,
 צק' פתח דברי שחצר אצן חסד אי ז"ל ע"כ ונאמן עלי האיש גאישון אשר
 ראה הרצה וספרים כתוצי יד גלויים היו לפניו לרוב. נשאלו לנו א"כ צ' ספרי
 דקדוק אשר לר' נשה קנמי, הא' הוא ס' הנהלך והב' ס' התמצתת.

* והנה יש להוסיף הנחצר הזה על שאר הנחצרים ונכדי ר' יוסף קנמי אשר הזכרתי את
 שםם בחולדותיו (נחצרת ראשונה דף 105 גם 119).

נפן אל פירוטיו על הנוקרא. כזר וקדם דברו רוטנוי הספרים
 כי יש לו פי' על עזרא עם נחמיה וגם על משלי אך נזכרו זו ולא
 ידעו אם נדפס אם לא, וזיינונו הודיעו אנשי הנוחקר כי הפירושים על הספרים
 האלה הנדפסים על שם הראצ"ע הם לר' ננשה קנחוי. והנה על דבר פי' עזרא
 הראשון היה הנוקדק הגדול הנונוה הר"ר וואלף היידענהיים אשר ראה את
 הדבר וכתבו על הגליון. זכור אני נער הייתי צעיר מולדתי פראנקפורט העליונה
 וכפעם צפעם צפצפות וזיינוים עוזים הלכתי אל העיר הקטנה הקרוזה רעדעלהיים
 ונקום מושב הסר הזה צחמוה וצדעת ליהנות וזיו חכמתו ואראה כתוב כן צכתז
 ידו והוא הורני ויאמר לי ראה כי צטעות ימסו הפי' לעזרא אל הראצ"ע והוא
 לר' ננ קנחוי. וכזר צפנת ת"ר גליתי הדבר וכתצתי צוכצתי העתי (חלק רביעי
 דף 446 והצא) גם צפפרי ואלל חפניים (דף 86), וצפנת תר"צ כאשר הרצה
 הר"ר גצריאל הירש ליפנאן את דבריו על הפי' לר' ננשלי אז שת את עין צחיתו
 גם על הפי' לר' עזרא ויחליט גם הוא ויציא עדים נאנניים כי ידי רנ"ק כונוהו
 (ע' ליון תר"צ חדש אז דף 172 והצאים), ועוד יש להוסיף אם גם הדברים
 נראים לעין. ראה נא סגנון לשונו צאנרו הרצה פעננים: זה אומר צכה וזה אומר
 צכה (עזרא ד' א' ו' ח' ו' י"ד, נחמיי' ג' ל' וי"צ ע"ד) ולא יונל כן צפפרי
 הראצ"ע, גם דיוקו כי גם לרצות ואך לנעט (נחמיי' ו' ד') והדיוק הזה נפלא
 כל כך צעניו עד כי טז אליו לאין קץ צפי' לר' ננשלי, והוא זר צעניי הראצ"ע.
 ואך לנותר יהיה לדרוש עוד אחרי עדים אחרים, אונת נכון הדבר כי הפי' לעזרא
 ונחמיה הנויחם לראצ"ע נעשה ידי רנ"ק הוא.

והראשון אשר העיר כי גם נחצר הפי' לננש לי הנויחם לראצ"ע הוא ר'
 ננשה קנחוי, היה הר"ר יעקב רייפנאן, הוא גלה את אזני על זה צכתז ואני
 השיצתי לו והחזקתי צידו, אז שלחתי הכתז והתשובה אל צעלי ונצרת ליון
 והם הביחו ציתם רק ננעט ונהרצה צחדש טצט לשנת תר"א וקלרו צנקום שראוי
 להאריך, והר"ר יעקב הנ' לא נחה ידו וגם צוככתז אריענט לשנת 1841 (לצל.
 48) צאו דבריו, אז קם הר"ר גצריאל הירש ליפנאן וצוככתז ארוך הוכיח צנייטור
 (נדפס הוא צליון תר"צ ונחדש אייר והלאה) כי הפי' הזה איננו לראצ"ע כי דבריו
 סותרים דברי הראצ"ע צפפרי האחרים (ע' גם לנעטה) וסגנון וטמוט לשונו סר
 ונוילנת הראצ"ע ועוד ראיות אחרות, ולהיטך הראה כי סגנון לשונו הוא ונחאים
 עם סגנון לשון הפי' לעזרא (וגם אנטנו רונזו כזר עליו לנעלה), והעד הנכזר
 הוא כי כנה פעננים הביא רד"ק פירושי אחיו הסרים ון פירושי אחרים והנה
 הם נונללים צפי' הזה לננשלי. ואני אוסיף על דברי הר"ר גצריאל הנ' נ"ש הרד"ק
 צוכללו צפעלי הכפל ערך פחת (דו"ק קפ"צ צ') צטם אחיו הונחיינוים עם
 דבריו צטרטיו ט' פחה אשר הביא הווקר הנ', ועוד נ"ש הרד"ק צפי' לשופטים

ה' כ"ו וכוון עם פי' ונשלי י"ז ח' וכ"ז ועוד ונ"ט הרד"ק ש"א ד' י"ט על ונלת
 ללת. והאות השלישי הציא הכ"ל כי הרד"ק הציא כה וכה פירושים צפתם וגם הם
 נוגלים צפי' ונשלי והרד"ק לא הזכיר תמיד את שם ונוגלים אה גם הוא יסכים
 עמםם והרצה יש להוסיף על העדים אשר הציא הר"ר גבריאל על הענין הזה
 ואיחסם כי העדות ונזכרת צלתם, רק אחת לא אעלים והוא כי דצרי הפי' לנשלי
 כ"ו כ"א ונכיונים עם פי' ז' של רד"ק צט' פוח וקותרים הם לפי' הראצ"ע
 תהלים י"א ו'. עוד ונלתי כי פירושי הנוצח הזה עולים כה וכה צקנה אחד עם
 דצרי הריק"ם כאשר הציאם הרד"ק צנו וכפי אשר ראיתם צכ"י ואעיר רק על
 שנים. ונשלי כ' י' ונכים פי' הנוצח על פסוק גם צנועללי יתנכר נער עם דצרי
 הריק"ם צשרשי הרד"ק ט' נכר, ואלה דצרי הריק"ם צפירושו כ"י: כל לשון זה
 הסך הכרה צלשון הנוקח וקרוצים ללשון נכרי, והיא ונתנכרת, ויתנכר אליהם,
 זה צכאן יתנכר הנער (* אה זך ואה ישר פעלו ודצרי ונעשו ונתוקנים אז
 יתנכר לצני אדם כי יאמרו חין נעשה נער אלה ע"כ. גם דצרי הנוצח לנשלי
 כ"ו ח' על ונלת ונרגוים ונלחיונים עם פי' הריק"ם הנוצח צשרשי רד"ק ט' רגם
 והנוגלים צפי' ריק"ם לנשלי כפי אשר הציאם ככר רל"ד צנוצרת אריענט 1850
 לצל. 25. וצגנת תר"ז קס גם הר"ר ליצ דוקעס ויונלא אחריו (צנוצרת אריענט
 1847 לצל. 2) ויוכיח ונתוך כ"י אשר ראום עליו כי הפי' הוא לר' ונשה קנחי
 הוא הפי' הדפס כדמותו וכללנו, רק הנועתיקים או הנודפיסים כפעם צפעם
 קלרו דצרי. וגם צידי די רוקי היה כ"י (כא 694) נכתב צו כי הוא לר' ונשה
 קנחי (וד"ר חשב כי לא נדפס עד הנה וכי הוא יקר ונאל צנוליאות) וצראשו שיר
 וראשי תיבותיו: אהי ונשה צן יוסף קנחי ספרדי חזק לעד, וגם צקופו שיר קטן
 וצחוכו: ונשה קנחי כתב זו ונקוד על הנולות האלה להורות כי הוא פרט
 השנה אשר כתב זה את הפי' הוא והיא שנת תתקל"ח. ידענו אפוא גם את
 השנה אשר כתב זה רנ"ק את פירושו ואשר סציב לה חצר גם את שאר חיבוריו.
 וכבר ננשכו הרצה חכונים ונוצקים, כאשר הראה הר"ר גבריאל הירש
 ליפנאן צנאנרו, צחצלי הנוצרה הזאת ליחס פי' ונשלי הדפס לראצ"ע וצחוכם
 ר' אליהו צחור והר"ר ידידיה שלונה ונורלי והר"ר יעקב אצנדלחה. והוא הדבר
 צעלנו גם צפירושו לעזרא, גם אוחו יחס הרב היש"ן לראצ"ע (ע' ונחת שי עזרא
 צ' ט' וק' י"ז וע' ז' וי' י"ו ונחוני' צ' י"ג וג' י"ג ות' י"ז וי' ל"ט) גם הר"ר
 אצנדלחה (לקט טכחה עזרא ז' י"צ וע' י"ג ונחוני' ד' כ"ג וו' ו' ח' ו' וי"צ כ"ה).
 גם הוריחי צנאנרי על ר' יוסף קנחי (דף 112) כי זה יוחר ונת"ך טכה צגנת
 ק"ץ ככר כתב קופר אחד את שם הראצ"ע על פי' רנ"ק לעזרא. וראה זה ונלתי

*) צכ"ו ווסף עוד: י"ו יהיה ניכר ונקטותו ונ' כי צא צחוכו ונגליון ונעתיק. —

צ"ס' פוגיון הדת (Pugio fidei) להנולרי הקדמון ריימונד ונרטיגי אשר כתב סביב לשנת 1190 לאלף הששי והנה הוא נציג שתי פעמים את פי הראש"ע לנשלי, האמת על פסוק ילפן לישרים תושיה (צ' ז') וז"ל (ח"ג נאמר ג' פי"ו דף תרס"ו ולפי נהדורת פפייפר דף תתנ"ה): ילפן הצ"ה לישרים תושיה יעלים ונהם דבר חכמה עד לא עתה ויזנין אותה על פיו (?) לפני גדולים וע"ז נאמר ודבר צעתו [ונה] עוב ופי' תושיה מועין יש ושרשו ישה ע"כ. והנה הפי' הזה לא נמלא צמיות, אז אונתי אולי היה לפני ריימונד פי' הראש"ע האונתי אם גם הדברים האלה ככתבם קן ונליח הראש"ע איננו על שפתם. אך אח"כ ראיתי עוד שם (שם שם פכ"ג דף תשי"ט וצננה' אחרונה דף תתקכ"ה) עוד פי' על פ' לזקה חרונום גוי (י"ד ל"ד) ששם הראש"ע וז"ל: לזקה שהגויים עושים וכמו כן החקדים שבגוילים הוא להם נקום קרבן חטאת ויכפר עליהם ע"כ והוא הוא הפי' הראשון בנדפס, אז התבוננתי כי גם לפני ריימונד היה כבר פי' רנ"ק ששם הראש"ע (רק ארוך יותר ונאשר נמלא דפוס) ואשתמוס איך כבר נמלא שנה אחרי נתחבר הפי' תעו והתעו!

כתבו עוד רושני הספרים כי רנ"ק חזר גם פי' לאיו"צ. הן ידעת כי רפתה צידי אמונת הרושנים האלה, אך נאלמתי להר"ר יחזק צן שלמה יעבץ בהקדמתו לספרו תורת חסד כי צפי' לאיו"צ (אשר כנה שמו יראת שדי) השתמש בפירושי רד"ק ורנ"ק, „אשר עדין אינם דפוס“, וגם בחוץ ספרו הזה הוא יראת שדי הביא הרבה פעמים ופירושי ר' נטשה קנמי (ינאלח שם הדורש) ואין לכחש עדותו. והן נדע בצרור כי רנ"ק חיבר פי' לנשלי ולעזרא ושני הפירושים האלה נדפסים על שם הראש"ע, גם חזר פי' לאיו"צ והוא עמון באלור הספרים צנווא והרבה נוננו לקט ריב"ש יעבץ. אך אם חזר עוד פירושים לשאר כתבי קדש לא נודע. הן אונת כי רד"ק אחיו ותלמידו נציחו הרבה פעמים גם בפירושו לנביאים ראשונים ואחרונים, גם ר' לוי בן אברהם צן חיים בפרו לויח קן הביא את פירושו על פסוק ולא אץ לבא ביום תנוים (יהושע י"ג) (*). אך צנקל יכול להיות כי הפירושים האלה נופחרים היו בחוץ שאר ספריו והרד"ק אולי לנודם ונפיו.

גם ס' נוסר ששם תענו"ג כפ"ט ייחס לו בעל שפתי ישנים ואחריו יסעו כל רושני הספרים (**), אך עני יודע הנקור אשר שאז נוננו הר"ר שבתי הזה, קול דברים אנהנו שונעים ולא ידענו אם הוא קול הצרה בעלמא אם אונת צפיו.

(*) ראה את נאונרי בנכתב החלוץ ונחצרת שניה ונפרט דף 20. —
 (***) כבר הודעתה בהערה הראשונה כי שגה די רוסי בנאונרו כי גם בעל ונקמה אברהם נציח הספר הזה ע"ש.

גם צין פייטני ארלו כוננה רנ"ק ויעש גם הוא פיוטים ונמלאו זוננו
 זנחזור טריפוליס (ע' רל"ז' בתולדות רנז"ע דף 18 הערה) אך השירים השנים
 הנמלאים זנחזור רוני ורשום זראשי זתיים זנשה זן יוסף (זעיר רוני) אינם
 לו כאשר העיר זלדק הר"ר זד"ל זנזנז לזנחזור כוננה זני רוני הנדפס זנדש
 זליורנו דף ל"ז. גם יש להעיר הקורא כי נודעו לנו עוד שני אנשים אשר נקצו
 זשם ר' זנשה קנחי זשניהם חיו כנאחים שנה אחרי ר' זנשה זן יוסף קנחי הנדובר
 זו, ועליהם ינאל הקורא די זנזקשו זקפור קורות היהודים אשר זאי סיקיליא
 להר"ר יט"ל לונץ דף 517 והערה g טס.

זכר הזכרתי את הנחזרים אשר יקראו זשם את ר' זנשה קנחי ואת ספריו,
 זכך להם עוד הר"ר זנשה נשיאה זנחזר ס' שהם זנעל ס' דקדוקי רש"י, אך ר'
 יהודה ליב זן דוד זנהקונת ספרו זרש יהודה הזכירו כי ספרו הנחלך הוא קלר
 הכמות והאיכות (כפי עדות זולף והספר הזה איננו כעת זמת ידי). אך אם לא
 כוננה אוחו זין גדולי הנחזרים זכד נכזדהו כי ענול והועיל כפי זקת ידו זן
 איש גדול היה ואת נשוא פנים טפס ורצה כי היה רבו של אחיו הקטן זוננו ואשר
 גדל זוננו הרצה הוא הרד"ק. אך לזנען לא נקל זכזוד האח הגדול לא נספר כיום
 זתחלת הקטן, והשם אשר זיכני להחל זגדול הוא זיכני גם לכולת זקטן.

ולך תהיה לזקה וישע רז כחפץ זכזדך

זרקלא יום ג' ה' זנוז חר"ו לפ"ק. אברהם גייגר.

4.

Schreiben des Herrn Prof. S. D. Luzzatto an Herrn
 Dr. M. Sachs in Berlin.

לכזוד ידידי גדול הזכונה ורז הזכונה, יקר זדורו עושה זנלאת
 ה' זאזונה, הזוכר פי דוברי שטנה, והעוקר זרש פורה זאש
 ולענה, לפאר הזורה ולרוזס קרנה, ועיני זשעים זחלינה, זשני
 הזנים הזוררים זקהינה, זרכות זשזוכרי ספרד על ראשו זחולינה,
 זשפתי היודאיזמוס זחלותיו זרנה, זנשים זנחיים זנזנזרו וזופס
 זעלמות היזשות רוח זחוינה (העלמות האלה כל זית ישראל
 הנה). הלא הוא הנליץ הנשואר והנשזר, לזות הזורדים זשפור,
 וזרזיים זשזוכר, כוזש זשזנון פי לזר, זנשיב אל אל זורה וזוכר,

כש"ת ונהריונ"ז, עטרת תפארת לישראל טצעת עגיל וכוננו, יהי
 שלום אהלו, ותהי צרכת ה' צכל אשר לו, צצניו וצצנותיו, וצצגל
 היותצנת אהלו, יצצך ה' חילו, ושדה תצונתו יתן יצולו, ויהי מלא
 כל הארץ ונהללו, והיה כי ישאלון הצמורים הים על עפר ונשלו,
 יענו הההנים ויאמרו לא. —

שלשת הספרים אשר שלחת אלי ונעיר וויין קבלתי צצצוע שעצר, וציום
 אצמול השלונתי קריאת ונאונריך והיום הגיעחתי אגרתך הנעימה, והכני וננהר
 להשיצך ולהודיעך כי ונאל שנה לצי צקריאת ספרך, ונאלד יקר צעיני ונכצד ואני
 אהצתיו, כאשר כצר גודע לך וננפתח ספתי צאגרתי זאת.

והכני אוקיף לצקס שני הספרים אשר שלחת לווילאן, כי אמנח לא יחקר
 לי דרך להציאם ונשם לפה, ועכשו שידעתי ונה פס הספר ונני הוא השולח, אולי
 לא תהיה עוד דרישתי לשוא. והכני ונודה לך על ההעתקות אשר קבלתי, ועל
 אותן שאקבל, וצזה יקויים ונה שכתצתי אליך ציום פורים תר"צ ואתה אחרי
 לאתם לאור עם חרגונך חשלח לי ונהם ונספר העתקות כאשר יישר צעיניך.

אבל עוד תנאי אחר התניתי עונך ציום ההוא, ואתה קבלת עליך ולא מלאת
 צידך, והוא שידפסו השירים וננוקדים כאשר שלחתים אליך, כי עתה נשחת תארכ
 ותקשה הצנחם, ויגיעי ועונלי לנקדם ולהעיר עליהם הערות, הועיל לך צונלאכתך,
 ולא יועיל לכל העם, וזה הסך כונתי.

ועתה הכני לערוך לפניך הערות על שנים שלשה גרגרים ונדצריך היקרים.
 וראשונה אודיעך כי שיריך הנעימיים לא קרחת ונהם עדיין רק ונעט, כי נספצתי
 לקרוא ונאונריך על הפייטנים, וכצר הודעתך כי איני כדאי לשפוע שירי לשון
 אשכנז.

ואף גם זאת לא אפטר צלא כלום, ואודיעך כי לא ישר צעיני חרגונך על
 "הנה לך לא לי ענדי לפניך ולשם כצודך לא לשכר פעולתי" (עיין צחלק האשכנזי
 עמוד 37), וגם הכא"צ (תהלים י"ו) הצין שלא כפירושך.

ואצאה אל ונאונריך הונלאים חכמה ודעת. צעמוד 219 כתצת Luzzatto
 räumt dieser wunderlichen Sage einiges Gewicht ein
 הפילוסוף שעללינו צקראו הדצרים האלה? הלא יאמר כי לולאטו הוא סתי ונאנין
 לכל דבר, והנה לולאטו ונה כתצ? "ואם דעתנו תנאן לקבל שיהיה אדם ונחפיק
 צאכילת עוגה, אין צידנו להכחיש שיהיה אדם נקרא צשם כך וכך ונפני שאנשי
 דורו האנינו שאיכע לו כך וכך" ונה סכלות וסמיות יש כאן? ואם היה בדבור
 הזה יולא ונחמת יד שונאי, הכרשתי; לו אויב יטרפני ואשא — ואת שנית שם

זבערה הסיח הצאת ענין קלורא אלל הסוריים שכתבתי אליך באגרת. וניי הרשע
 אותך למרסם אגרותי כדי להלעיג עליהן? אם לא ישרו דברי צעיניך טוננס בעפר
 יחד, ולמה תוניהם צקהל? ואתה לא קוית דעתי כונו שהיא, ולעגת עלי, ולא
 סודעת כי הקליר לפי דעתי צצלי היא, ולפיכך הקלורא שהיתה נוסגת אלל הסוריים
 היא באמת רחיה גדולה לאמתת דברי הערוך בהוראת מלת קליר.

ואני אמתה עליך תמוהן גדול, איך עודך נחזיק בַּסְּמִיךְ, להאמין שהקליר
 היה בזמן רס"ג, אחרי אשר רחית צעיניך כי גם צן שטנאש שהיה צדור ההוא,
 גם הוא היה לו הלשון הקשה של הקליר, ויפה אמרת עמוד כ"ע ור"ע שא es weist
 diese Übereinstimmung auf einen gemeinschaftlichen, bisher noch
 unbekanntem Ausgangspunkt zurück, u. s. w.

ואיך לא רחית כי הנקור אינו אלל הקליר, ושהוא קדם הרבה לכל ונשורכי ספרד,
 ושפיוטיו נתפשטו בארצות רחוקות ונפני סהוא היה צצלי, ויד גאוני צצל היתה
 תקיפה על כל תפלות הגולה?

סס עמוד 271 זבערה הצאת הסגת הפרחון על ונחם צשרט עוד, ושם
 לא ננאלו הדברים אלל הם צשרט פרח. ובאמת היה לך להציא ההסגה צסם
 אונרה, הוא ר"י חיוג, הצאתי דבריו צכ"ס ז' עמוד 175.

ונה אמר על ונה שכתבת עלי צעמוד 311? ונעולם לא כתבתי נגד הרא"צ
 im Interesse orthodoxer Ansichten לך נא ראה דברי צכ"ס ז' עמוד קל"ז
 עד קל"ו, ואמר' אכנאלען 1840 מן רע"ט ואילך, ואם הייתי שונאך וננקט
 רעתך לא יכלת לסום עלי עלילות דברים יותר וונה שעשית.

צעמוד 340 כתבת כי ר"י קנחתי כתב על דרכי הונסקל, וזה טבוט, כי
 הונאמר סהוא אינו אלל לר' דוד אבן יחייא, עיין ארוב גר עמוד 94 (אשר
 הצאת צספרך עמוד 204) ואיך לא רחית כי צעל הונאמר סהוא מוזכיר את
 הרנו"צס? ואיך יתכן שהיה הוא ר"י קנחתי? (ה).

צעמוד 341 הולאת מלת ונחתיא ונל' ספרדי, ונל' לי כי נחתיא ילעגו עליך
 יודעי לשון ערבית, היודעים כי רתה ענינו צערצי צכה על ונת.

(ה) אמר שד"ל. ידידי היקר החכם הונאמר ונהר"נו הי"ו כתב צעעות יוסף קנחתי צנקוס
 ושה קנחתי, ור' ונה קנחתי היה יכול להזכיר את הרנו"צס. אלל אחרי כתבתי האגרת הזאת
 כתבר לי כי נוי שכתב הונאמר על ונחתיא השירים הכדסם צנקוס ספר ונהלך טצילי הדעת, אינו
 לא ר' ונה קנחתי (צעל הנהלך), ולא ר' דוד אבן יחייא (צעל לשון לוודים, הכדסם
 צקוטעטיכא שנת רס"ו, וצקוטו נדפס הונאמר סכ"ל), אלל הוא חכם אחר אשר לא ידענו שונו,
 וכבר כתבתי רחיתו בארבענו.

צעמוד 254 פירשת דצרי זן טענאש „שתיים הספקיע“ ל' שיתין, והוא
 שזם, והאמת כי הסיטון נחכוון לדצרי רז"ל (תגיגה י"ג) צשעה שצרה הק"צם
 את העולם היה נרחיב והולך כשתי פקעיות של שתי.

צעמוד 204 לשוא תטיל ספק אם הרנו"צם הוא צעל „אני נזכיר היום“
 כאלו לא הותר להרנו"צם לכתוב וניימון חקר וי"ו, וכבר יש לנו שני פיוטים
 אחרים שחצר הרנו"צם צעדות הרט"ץ צנגן אבות 77 פ"ד (שהצלה צספרך)
 והם 1. נחרך שכתוב זו: כך רוח צסם נקצה וכו', 2. גאולה שתחלטה, אונרו
 בני אלהים. אלא שצדפוס כתוב הרנו"צן, ונ"ל הרנו"צם.

צעמוד 329 כתבת על הרנו"צן Der Dichter sieht sich als von jeher
 prädestinirte Individualität u. s. w.

אבל הנאמר שהוא כלו אינו אלא על האדם דרך כלל.

צעמוד 333 דצרת על לשון הנושנה ככל אשר כתבתי זה עשר שנים צספר
 שראלעגאונעני, ואתי לא הזכרת.

צעמוד 278 הזכרת אהבת רנו"צע לצת אחיו, וזה לקחת ונן הקונטרס
 ששלחתי לכ"ח, ולא נדפס, גם איננו דבר נפורס, אלא קאנייעקטור שלי, והיה
 לך לומר דבר צסם אונורו.

תקבל צאהבה הסערות האלה אשר צאהבה אני נותן לפניך, תחת אשר אם
 הייתי נאנשי הדור הייתי שולחם לפירשטו או להעסק. חלילה לי נאזור חרצי
 עליך, כי כלי חפץ אתה ליודאיונוס, ותנייד אני נקום שאלם עד היום אין לך
 כלבי ונוש, עוד יבא יום שיתאחדו לצוהינו, ופתיחת האגרת הזאת תהיה אמת
 צכל חלקיה. ואתה אם תרנה תנוהר ותתן תודה לאמת לעיני כל הקהל על קנת
 נונה שבעירוחך צונכת זהם.

ולענין הדיוחן הנה אחרי שאיני נחלנידי הרט"צע העושים חרצעים ונלכות
 ציום אחד, כרצה אני יגע וזמן רב אני נאצד להצין תעלונות קנת ונשיריו ולצבר
 נכסאותיהם ונקוד ונלותיהם, ואני צומר לצלות זונני וכחי צנולכות אחרות אשר
 תועלתן גדולה יותר לתפארת היודאיונוס.

עוד זאת תנחול לי אם לא אכחידנה תחת לשוני, והוא כי ס' שפתי רכנות
 לא ננאל ונונו צכל אשכנז רק העתק אחד, וגם צאיטליאם לא נודעו ונונו אלא
 שנים (שלי ושל ידידי אלונלי), ואני נניד כאשר הקרה ה' לפני העתק אשר
 נהרתי ושלחתיו אליך, והננתה הזאת הועילה לך צנולכתך חולי יותר וכל נה
 שהעחקת לך נוספרים כ"י (ואני נצרך את ה' אשר יעלני לתת הספר ההוא אליך
 כי צאמת דלית ונונו נרגליות טובות), ולנעם לא הזכרת צסום ונקום כי ננידי צא
 לידך?

אחיה עתה צדוק ה', קבל צאהבה הדברים היואלים ונלצ אהסנך צחם לצנו,
הכואה נך ונעלות עוצות יקרות הנוליחות ונאד, הכפץ לשכתך ולהיות לך לעזר
צונלכת שניים ונעתה ועד עולם
פאדובה כ"ו כסלו תר"ו
ידיך שד"ל.

5.

Schreiben des Herrn Dr. Steinschneider in Berlin, an Herrn
Ignaz Blumenfeld in Wien.

ב"ה ברלין א"ח של סכות שנת ופרשת בראשית ברא אלהים.

ברכת שלום לכבוד המשכיל אל דל שפתי לה"ק וקובץ
על יד ומאסף והון רב כהר"ר יצחק בלומענפעלד נ"י!

צהגיע הכה ונכתבך היקר ונן 12 יולי טרוד הייתי עד ונאד, אשתי תי'
וילדי י"ם כבר הלכו על שפת הים ואני נשארתי לצדי צציתי להסלים קלת כ"י
ונרשינתי הגדולה, כדי שלא אחיה הנדפים פועל צטל צלאתי גם אני לרחוץ ולשאז
צריאות הגוף ונניני הים (כי זה כנוו טנה ויותר פתאום נחלשתי צאוקספורד
וצצהלה וחינת וות חזרתי לננווני ואשצ דוונט וצטל כנוו ג' ירחים, עד ששצ
ונקלת כחי, אוננס לא ככחי אז), ע"כ כתצתי טורותים ע"י ידיך ונפה אשר היה
אז צנוקס ונגורך אינטערלאקע"ן והצטמתיך להשיצ דצר כאשר אפנה, ונחשצתי
היתה לכתוצ לך צנוקס הנרחץ צעת טצתי צחוך אהוצי שליו ופפשי ונעצודתי.
אצל כאשר זוננתי לא היה, כי לא וכולתי — אוננס ונה אוקיף להגיד לך פרעיות
ענייני, כי לא ונחנול שלטום ידעתי, וצריית אהבה לא נכרחה צינינו, כי ונכתבך
הכ"ל הוא ראשית פגיטתנו, ע"כ יספוק התגללותי, לכפר על התאחרות חשוצתי.
היום צאתי להודות לך על אגרת ידידי שד"ל אשר שלחת לי, וגם הוא ונשד"ל
ונליץ צעדך לאמר: „צא גם אחיה צחוך הצאים להקים את סוכת לשון
הקודש הכוללת". ידעתי גם ידעתי כי ונכתבי לא יועילו ונאוננו לתכלית
הזה, כי אין אני ונהנסורכים והנולילים והמדצרים לחות ולשון נקיה, ועוד יותר
לפי דעתי ונחשצתי צעת כזאת תכלית הקיצולים ונכתבי חכמים וחוקרים צלה"ק
לריך להיות התפטרות חכמה ודעת והתאחדות החכמים
צארכות לשונות שונות לגדור הסרץ הנפרץ צין יושצי ונדינה ונדינה, הגם
לא נכתד ונניני טצרהשית האלף הו' אשר אנתנו צו ונעתיקי הספרים צלה"ק שאצו

מים שלא לנו ונהיו לנוי ונריצה והציאו לשונאי המכונה העלים והאש אשר צו נשרפו ספרי לה"ק בחולות ובשוקים ונחתכו הלשונות אשר הלשינו — ואין גם ציינו זר להלשין ולנשקור דחינו ציד ערכאות — אוננס דעת לשון הקודש ונקומה ונקורה אלל נקרי דרדקי וצצתי הוד רשות ואם עם תעזז ותנאם לשוא יענולו זוני עליות על יסוד נופל; ומה גם היום אשר יעתיקו לל"ה כל שירי ונשורכי האשכנזים וסתרי פאריז (Mystères de Paris) וידפיקו מגיד חדשות (לייטונג) על דרך זר וכדומה לו, הלא יקרא תחיית לשון הקודש כאשר התפארו קלת הנאספים? כחפסם יעשו, ואם ענייניהם ינקו מכל אשמה אין צה חטא, אוננס ונרתחם יגידו ולא יצושו, ולא יכלימו כל ונצין שפה אשר אין לו חפץ צילדי נכרים אם גם בלבוש קודש ילבישו. —

שנחתי בקראי צונכתך שנגומתך למלא אולרך החדש צכתצי חכמה ונדע לצד, כי כל עונלי וכל פעלי לדרוש קדונויות עננו ולאסוף העוז והאונת צקיור ננרץ דבר ודבר צסם אונרו ובהערת נוקורו, ואני שונת צכל ענין, גדול או קטן יהיה, אשר ירחיץ הידיעה ויקיל ההצנה צים התצונה, מים אשר אין להם סוף. גם אחתי כצדת לקראני להיות ונן העומדים צין הנהלכים צשדי החקירה, אוננס כצד אונרתי צצריאות גופי נחלטה והרפואה אשר צקשתי צוני הים עוד איננה שלמה לצצות שונות, ואני היום נחוץ להשלים רשימתי הגדולה אשר התחלתי עשה זה כנו תשע שנים, גם התחלתי להדפיס רשימת כ"י הננלאים צעיר לידען צהאלאנדיאה ואין לי פנאי להרחיב אונרים צחקירה פרעית, אוננס שלא להוילך חלק אציא ונחה קטנה העתק ונכ"ה הונות ר' חיים וייכאל הכסנן צרשימה הנדפסת 59 והוא סדר תנאים ואונראים נחצר על ידי אחי ר' מאיר ונשפירא (כפי מה שהציא ידידי הח' לונץ צקספרו לור געשיכטע ענווד 163 צסם ר"ח ז"ל, וכן תנאל צסוף ערך חדקא: שנעתי מרצנא שנו אל דוד אחי זל"ע), וההעתק הזה נעשה על כיר נטצל צסנן ומונח על גוף הכ"י עד שיהיה ככ"י וונש דף על דף ואתה תגיהס היטצ כדי שינקס ונעעיות הדפוס.

העתק ונסדר חו"א כ"י וייכאל 59 (דף קל"ז).

„חדקאי ר' חדקאי גרסי צפ' כל כתצי הקודש ונליין וזון ג' סעודות כיצד כפלה דליקה צלילי צבת ונליין וזון ג' סעודות שחרית וזון שתי סעודות ונחה סעודה אחת ר' יוסי אונר לעולם ונליין וזון ג' סעודות. ובגמאל ח"כ כנה סעודות חייב אדם לאכול צצצת ר' חדקא אונר ארצב אונר ר' יוחנן ושניהם נקרא אחד דכשו ויאונר ונשה אכלוהו היום וכו' ר' חידקא אונר בני תלמא היום לצד נולורתא ורצנן סצרי צהדי דלורתא וצרייתא זו צנכילתא צפרשת הנן.

ונקטינן והא דתנן בשלמי נוס' פאה נני שיש לו י"ד סעודות לא יעול וכן הקופס
 ונני לא רצנן ולא ר' מידקא ונקטינן ודאי דלא ידעינן אליבא דנני דהא ונני ר'
 עקיבא היא דאמר עשה שבתך חול ואל תלטרך לצרות שנועינן והא דעדיף כנו
 אחד של ד' כוסות דערב פסח ונסעודה שלישיית דדייקין התם אפילו וכן התנחוי
 פ' עני הנותפרנס וכן התנחוי לא יפתחו לו גבאי לדקה עד' כוסות. ואמר' פשיטא
 לא לריכא לר' עקיבא דאמר עשה שבתך חול ואל תלטרך לצרות צערב פסח וודה
 ונשום פסקווי ניסא ויהו יין לקידוש צלילה וציום וודה ר' עקיבא צטצמות כל
 השנה שלריך לדבר שאומר שאין קידוש על הפת ויש להקשות צענין זה והא דנוס'
 סוכה פ' היטן דתנן התם ר' אליעזר אומר י"ד סעודות חייב אדם לאכול צקוכה
 אטו ר' אליעזר לית ליה דר' מידקא ולא דרצנן והא ליכא לננינר דר' אליעזר בר'
 עקיבא סצירא ליה דצטלונא התם איירי צעני שיש לו וזון י"ד סעודות ואיכא
 לאוקווי בר' עקיבא הכא אטו ר' אליעזר עני אתא לאשנועינן סעודות שאדם חייב
 לאכול צקוכה אשנועינן ואל' סוכה אשנועינן אונאי לא חונש עשרה או שש עשרה
 סעודות חייב אדם לאכול צקוכה. וי"ל דר' אליעזר צלא ליל ראשון פליג דצלייל
 ראשון צדצרי הכל חייב. והכי ונסתצרא דקתני אחת ציום וא' צלילה ולא אומר
 קתם י"ד ט"צ ליל ראשון הוא דחייב וי"ד סעודות כלין ציום ז' דליל ח' כצ פטור
 וכן הקוכה כונא ר' אליעזר צטלש סעודות כרצנן סצירא ליה ולא בר' מידקא וכך
 קדר הסעודות חוץ ונלילה הראשון יום ראשון ולילו יום שני ולילו יום ג' ולילו
 יום ד' ולילו יום ה' ולילו יום ו' ולילו י"ב הכי ליל שצת כצ אכל סעודה אחת
 יום שצת שחרית וננחה שתי סעודות הכי י"ד ונולאי שצת יום שניי. ונה שנועתי
 כך לאו דוקא שהרי יעלה וכן הרא"ש ואין יום ערבה צטצת ואין לפרש טר' אליעזר
 וודה ליל ראשון ונסיק סעודה שלישיית הואיל ואיצעי לנניכליה חוץ לקוכה אכילת
 עראי צנייני תרגינא ונייני תרגינא כן ונייני פירות כנו שכתצתי לנעלה צסדר שם
 חכס ציריא שהרי ר' אליעזר וודה שאם לא אכל צליילי יום הראשון ונשלים צליילי
 י"ע האחרון דנוסקין דנשלים צנייני תרגינא ופרש"י דסעודה זו דהשלונה חוץ
 לקוכה היא ואפילו הכי יש לו לילה הראשון תשלונין כנו שיש תשלונין לקרצנות
 יום ראשון אף צי"ע האחרון וחוץ לקוכה היא שלא יהא עוצר על צל חוסיק
 כך פירש"י וכלל דצחון הסג אף ונייני תרגינא שהוא אוכל לשם סעודות חובה
 כנו סעודה שלישיית לריכה סוכה. וי"ל דכל אכילה שהוא עראי צחול שהתיקן
 חכויים לאכלה חוץ לקוכה היינו דוקא צחולו של וועד ונשום דלא חסיצה אכל אם
 אוכל אכילת ארעי צצצת צצחון הסג י"ל דאפור לאכול חוץ לקוכה דכי היכי
 דהיתירו לאכול עראי ושהיית עראי לענין ונעשר צחול אכל לא צצצת דקיינא לן
 דצצת קוצעת לנעשר אפילו עראי ונשום דכל אכילת שצת עובג היא וחשובים הם
 הכי וניי לענין צצצת שצחון הסג אפור לאכול עראי חוץ לקוכה דאכילת עובג קצע

הוא. ולענין טבל שהכניסו לטוכת החג צמח לחייצו וכן התורה פליגי ר' יהודה
 צרכן צמח' ונעשרות צפ' המעביר תאינים ומיייתין מני צפ"ח דיוונא לפלוגתיהו
 לענין סיוצ וזחה ונעשך ועירוב וצונסקא דצחיוצ ודלורייתא פליגי מיהו לענין
 אכילת קצב י"ל דודאי קצב היא לאכול צמח צסוכה וגם י"ל דקעודות שליטת
 אין לריך לצלוע על שתי ככרות ואין לריך לקדש על היין קידושא רבא אע"ג דאונר
 רבא הכל מודים צמח דבעינן לכס אע"ג דאונר ר' אליעזר גזי י"ט שאין לו לאדם
 אלא אוכל ושוחה או יושב ושונה אלא אלא אס רולה לשנות כל היום פוטרי עלמו
 ומקעודות י"ט צמח אין יכול לפטור עלמו ונשום דכתיב וקראת לשבח עונג כדאייתא
 צפ' אילו דצרים וגרס' גביעין פ' השולח א"ר יוחנן שתי נשפחות היו צירוסלים
 אחת קצעה סעודתה צערב שבת ואחת קצעה סעודה צמח צמח צמח צמח צמח צמח
 וכיון שקציעת סעודה ראשונה היא. זמן קצוב לכל והשלישית אס נודרש קצוב כל
 היום דומה צית הנודרש צלוחת סעודה הרי אינה כל כך עיקר כי אס הראשונה
 של יום ושל ליל שבת דצהני הוא דכתיב זכור את יום השבת זכריהו על היין
 צכנייתו וציום ולא על כל סעודה וסעודה והן מני לענין צלוע ככרות שלימות
 להא אס רולה לאכול ויבי תרגינא צלא ככרות עולה לסעודה שליטת. ור' חידקא
 הוא שאונר צפ"ח צמח' תענית נשמתו של אדם היא נעידה צו. ונודרש שיר
 השירים קורא לר' חידקא הינדקא וכן עשה רב סעדיס ה"ח כ"ע צמח צמח
 חרזיו לכשעים כשהזכיר המכונים לשבח הזכיר ר' חידקא כך שם חכם קרופאי
 והנדקי צמח לצי לחוקקי וכו'. ושנעתי מרבנא. שגו אל דוד אונר זל"ע כי
 זה הינדקי הוא ר' חדקא. וכך הוא נודרש שיר השירים שנתחיל ר' נתן אונר
 ונלחי הסרת אמרוהו לריח שניין טובים. הים ר' הינדקא אונר הרי את לנד
 שריחן של לדיקים יפה שכך ונלחי כחוצ שהכיר נשה לעלמות יוסף צריח לפיכך
 הכניסתן ונכונותיתן ולא תחנה שהרי יש צני אדם שונחנין צין עלמות לאדם
 ולצמח וצין עלמות ישראל לעלמות גוים וכן אתה מוגל צילחך כשנשק ליעקב
 צפ' ארבע מיתות גזי שצב ונלות ר' חדקא אונר אף על הסיכוס וטעמו דכתיב
 שרלו צלחך ורבו צה. והא דר' חידקא מיייתי מני צהסוכר את הפועלים ה"ל
 דמקיונה ורצן ההוא לצרכה צעלנא."

ואני אוסיף הערה קטנה על דבר ר' סעדיס המוצא לנעלה, אף כי כתבתי
 בלשון לטיין צרשינותי צערך ר' סעדיס גאון (עמוד 2162).

צב"ח ח"ס עמוד 244 כתב ידידי הרב וויסקע: „ולדעת החכם ר' חיים צן
 יוסף [הוא ר' חיים נייכאל] כ"י (צמח צמח לונץ) הוא [ר"ל ר' סעדיס צעל פי' על
 דניאל] המייטן ר' סעדיס צ"ר נחמיה [ז"ל נחמני] המוצא צמח צמח הרב היידענהיים,
 ונזכרו סרוזיו צקדר ינות עולם צב"י" ידידי הס' לונץ עלמו

כתב (בספרו ה"ל עמוד 71) „פֵּי עוֹלָיִיכֶם . . . דַּעַר דַּעַט מַעַן רִיחַע
 אוֹיֵן דִּיאַ הַעֲרַפְרָא עֲגֵדַעַן אוֹרְחַע לִיטַעַן נֶאֱךָ עֲרַחְגַּע נַטְרִיט פֶּאָר־
 הַחֲנֻדַעַן זִינֵד“ ובהערה כתב רק „כ"י וניכאל“. ובשאלתי את פי ידידי הנכבד אונר
 לי שכן כתב לו ר"ח ז"ל בשנת תקל"ג שר' סעדי' הזכיר בסדר (כ"ל לפי סדר)
 ימות עולם הלדיקים והרשעים לפי כ"י ה"ל בסוף ערך מדקא; וזה היה סבת
 השתדלותי לעשות העתק ה"ל ע"י נכרים. ואני אונרתי צרשינתי שלפי דעתי ר"ח
 ז"ל, כצדו צנוקונו ונוכח, טעה בהבנת הנואמר, ואין ספק אללי שר' סעדי'ס
 הנזכר פה הוא ר' סעדי'ס ג' און ותשובת חרזיו לרשעים כ"ל שמרזויו היו
 משיצים על הרשעים כ"ל הקראים, ובהשיצו עליהם הזכיר הסכומים חכמי
 התלמוד ובתוכם ר' מדקא. וכבר ידענו שהיה דרכם צונן הלז לכתוב ויכוחים
 צמרזים וכאשר עשה ג"כ הקראי שלמון בן ירוחם.
 עוד שאלה אחת או שתי' אשאל מנענך הנוגעים לצקורת ספרים. צעצרי
 על אונרך הראשון ונלחתי (עמוד 16) שהח' יש"ר ז"ל נתן לך ס' תכונה עם
 לוחות צל' ערצ'י, היטנו עוד צידך? הנני אונסקף זה עשר שנים כל מה שנכתב
 בלשון ערצ'י ע"י בני עמונו וגם ונלחתי שר' אצרה'ס זכרות צעל היוחסין כתב
 קלת תכונה צל' ערצ'י, ואם כ"י הזה עוד צידך שלח נא אותו לי ואראה נה ענינו,
 או הודיעני לני נתת אותו ואיו. גם העתקת ס' נתי ונאון גליון הנזכר שם
 רלוני לדעת אם הוא הנואל צקסר אצן צומן לר' שם עוב שפרוט (שהוא
 קלור ס' ונלחמות ה').
 ידיך משה שטיינשניידר.

6.

Schreiben des Herrn Professor S. D. Luzzatto an Herrn
 S. G. Stern in Puchó.

שלום וכל טוב לידידי החכם והנבון הר"ר זלמן כוכב טוב ג"י!

נחצרת הסרחון אשר שלחת אלי קבלתי ושונחתי צה, ובדרך אתה לה' אשר
 יגעת ועמלת להוליא ונאסלה לאור גדול ספר יקר ונכבד לאחד ונלדיקי וחכמי
 קדמונינו, ובדרך טענך ובדרך אתה כי עשית ונלחכתך צלמונה ובסקידה רצה,
 לבלתי ילא ונחשת ידך דבר שאינו ונחוקן, ובכל ונקום אשר ונלחת גנגוס צכ"י
 העירות עליו בתשובה ודעת, ועוד ידך נטויה לצדוק שני כ"י אחרים ולהסלים
 ונחוסם חסרונות הכ"י אשר העתקת ונונו, ולהוליא לאור התקונים וההגהות
 צקונטרס וניחוד. ישלם ה' פעלך ותהי ונשכרתך שלונה ועם ה' ונעם ישראל.

וגם אני לא חוננע טוֹב ונצעליו, ואערךך לפניך קלֵת הגהות והערות אשר
 ונלאתי להעיר כה וכה, ואם יונלאו דצרי חן צעייךך אופיפה לך כהנה וכהנה.
 ואני צטרם אצא להעיר הערות פרטיות בכל הנקוות אשר יונלאו שם צדק,
 ראייתו לדבר דבר על אודות חלוסי נכסאות הננללים לפענוים צספרי הקדוונים
 צספוקים הנוצאים צהם צחלוף ונוה שהם צספרינו.

הלל ידעת ידידי וכל חכמי הדור יודעים כי איני ון הנחמקדים היראים
 את הנקורת, וצורחים ונהעלות על לבם שצרוז היונים וצנושך הדורות נפלו קלֵת
 ט"ס צספרי הקדש; וכבר הייתי אני הראשון צקרב אחינו אשר ונלאו לבו לכחוצ
 ולהדפיס כי צנוקס תבליתם ז"ל תביל יתם, וצנוקס ישר ונוקובה ז"ל
 ישָרם מְסוּכָה, וזולת אלה ונללים צפירושי כ"י; וצהערותי לס' ישעיה אשר
 שלחתי אל החכם ראזענוניללער ע"ה והדפיס אותם צשנוי צשנת 1835 צראש
 ספרו, כתצתי כי צעים רוחו ז"ל בְּעֵצִים ונפני שצכתיצת הקדוונים, אשר נשאר
 היום ציד השנוונים, ה"ד והל"די קרוצות ונאל צנורתן (והחכם געזענווס ע"ה
 לקח לו המדוש הזה והציאו צספרו Thesaurus כאלו הוא פרי שכלו; ולא זאת
 לצדה לקח ונוני והציא צאונתמתו שרי לי ונריה, והוא יכלח ג"כ לחכם יהודי אשר
 לקח ונוני עשרים פירושים והציאם צישעיה אשר תרגם אשכנזית).

אצל ונוון הגאונים ואילך, צדורות שאחר הנקוד והנקורת, לא יתכן לוונר
 שנפלו שצושים צספרים, והדבר צרוך לכל כי הנקח שהיה ציד רש"י ז"ל היה שוה
 לנכח שצידנו, ורק חולי איזה חלוף נכסה קל ונאל ונלא צין ספרו וספרינו ואעפ"י
 שאחרי צדיקת ספרים כ"י לכוז (כאשר עשו קענניקאלט וראסקי) ונלאו הרבה
 חלוסי קלים צין ספר לספר, וכל ונקוס הדבר צרוך שאין אלו אלא טעיות
 פרטיים שטעו הסופרים צחפזם זה צכה וזה צכה, אצל צכל דור ודור וצכל ונדינה
 ונדינה יודעים היו אצותינו ונינות הגאונים ואילך איזו היא הקריאה הנכונה צרוז
 סקוקי הנוקרא, ואיזו היא ונשוצשת. והנה נא ציוני הגאונים נפחדו ונעלינו
 הקראים, והם הדצקים כל כך צנוקרא, לא היו ונחרישים אס צזון ון הזנונים היו
 ונללים ספרי הקדש שצידנו ונשוצשים — אצל צאונת ונעולם לא ילח ונסיחם
 חלונה עלינו על הדבר הזה, ונהסוף הוא כי צסדורי החפלות לכל השנה שהדפיסו
 הקראים צעיר קלעא צארץ קרים צשנת תקס"ה הוגיה הודה ולא צוש כי הגיה
 כל הספוקים על פי תנ"ך, דפוס וננעוצה עם פירוש שלונה ידידיה הנקרא וננח
 טי" הרי ונצאר שאין ציניהם וצינינו ונחלוקת צנכסאות ספרי הקדש. ואם היה
 ח"ו שאצותינו ונרוז יגיעם צחורה שצע"ס החעללו צשנירת החורה שצכת, והניחו
 לספרי הקדש שישחצשו ציד הסופרים, הקראים שאין להם לא ונשנה ולא חלווד,
 ורק הנוקרא הוא אולרם, היו נותנים עלינו צקולס, ולא היו עתה סוונכים על

ונחת שי שלנו. הנה ונצואר הדצר צסכרר כר לפחות ננינות הגלונים וליך לא
כשתצשו הספרים צידינו.

ח"כ אפוא חס לפעונים יראה וינלא אחד ונן הנוצרים שיפרש פסוק צחלוק
לשון ונוה שהוא אללנו, אין ראוי לקפוץ ולוור טכן הנה כחוצ צדור שהוא צכל
הספרים או צרוצס, אך יש לוור כי ספר אחד נוטעה נזונן לפני הנוצר צעעה
היה.

ולא זו צלצד סי גם פעונים רבות לא ספר נוטעה הטעה את הנוצרים,
אלל זכרונס הטעה אותס, כי לרוצ צקיותס צתנ"ך לא היו ונצקסים חנויד הספוק
צנוקונו לראות איך הוא כחוצ, אלל היו סונוכים על זכרונס.

הלל תראה טצצ"ס ז"ל צפירוט דצרים ל"צ י' כתצ: כדכתיב לנו ונלאכיך
סציב יחנה — וזה אינו פסוק, אלל הוא צקרונות לשמרת יום טני טל ראש
השנה צל"צ טניי סתמלתס אונרתך לרופס, ועדותיך לך, ורצצ"ס ז"ל היה יודע
הלשון הזה על סה, ונדונה לו שהוא פסוק. וכן ר' יעקב צן הרל"ס צטור יורה
דעה סיון רנ"ז כתצ: סלנוור טועת ענייט אתס תטנוע — וגם זה אינו פסוק
אלל הוא צנטנות כל חי לפי נסח הספרדים. ראה איך כל אדם עלול להכשל צטנוכו
על זכרונו, ונה ונאל הסכילו רז"ל צאנרס דצרים טצכתצ אי אתס רשאי לאנרס
על סה.

והנה נל לנו הונדקדק והנפרש הגדול רד"ק ז"ל, גם הוא צס' הסרטים
סונך על זכרונו והציא טשעה ונקראות צחלוק ונוה טהס, והס ונלאים צסרטים
כ"י וצדפוסים הראשוניט, ואחד ונהס (דפוס נאפולי טנת רכ"ח) ונלא צידי,
וצדפוסים האחרונים השנינו אותס, וצדפוס נאפולי טנת נ"ר צסוק הספר ר'
טנואל לטיף הנוגיה כתצ הטנלות ואנר כי לא רלה לתקנס, יען כן ונלאס צכל
הספרים אשר היו לפניו, כלוור צכל הסרטים לרד"ק טראה צכ"י.

ואלה הנה רונקראות שהציא רד"ק צחלוק ונוה טהס:

צשרט צנה הציא וצנה עליה קו תחו ואצני צהו, אלל צפירוטו (ישעים ל"ד
י"ח) כתצ: הול יטה עליה קו תחו ואצני צהו כי וני טצונה. נוטה קו ואצן העופרת
וכו' הרי כי צספרו היה כחוצ ולטה כונו צספרינו.

צשרט זכר הציא הזכרים לצד ונטף, והכחוצ אינו אלל הגצרים לצד ונטף
(טוונת י"צ ל"ז) וחכרונו הקליף לו הגצרים צהזכרים.

צסוק טרש ישע אחר ונוטעתס ונאויציקס הציא נוטעים צה' אליהכס,
והנקרס הזה אינו, אך צהוטע ח' ז' כחוצ והוטעמים צה' אליהכס, ואולי ג"כ
יש איזה פיוט טכחוצ צו נוטעים צה' אליהכס, והיה רשום צזכרון רד"ק, וחצצ
טהו פסוק.

צטרף כון הציא מוכנים צית ה', והוא נירמניה כ"ד ח' וועדים לפני היכל
 ה', ושם פירש רד"ק: מועדים, מוכנים ומנוונים.

צטרף נצל אחר אגלה את כצלותה (השע ז' י') הציא ונצלותיך אגלה, והוא
 וכן ויסודיה אגלה (ניכה א' ז').

צטרף עלה הציא ויהיו תולמיה ונלועלה, ואינו אלא ונלועטה (שנות כ"ו
 כ"ד), ולא ננלא צשום ונפרש ולא צשום כ"י ונלועלה.

צטרף עונד הציא ויענידים לפני פרעה, וצאונת אינו אלא ויליגם (צראשית
 ו"ז ז'), וראוי לעיין צפירוש צראשית לרד"ק, ואינו צידי.

צטרף רוצ הציא צין ריב לריב, ואינו אלא צין דין לדין (דברים י"ז ח').

צטרף שחד כחצ והפעל הקל ונונו ותשחדו שחד, ואח"כ הציא שחדו צעדי
 (איוב ו' כ"ג), ותשחדי אותם (יחזקאל י"ו כ"ג), אצל ותשחדו שחד אינו צתנ"ך,
 גם אינני זוכר שום פסוק שידומה לזה.

והנה נא גם הפרחון לפענוים זכרונו הטעמו, וכנוו שכתבת גם אתה ידידי
 צטרף זכה צענין וסר נורע ונשחולל, וכנוו שהעיר גם דע ראסקי אשר הצאת

צטרף זמר צענין את ספיה קלייך לא תקלור. והנה צטרף אך הפרחון וציא אך
 יקם ה' את דכרו, והוסיף ואמר, "פירוש דכרו של שמואל ונתן" ויפה העינות

שזה איך לו ונוצן. אצל האונת הוא כי הפרחון נחלקף לו פסוק צפסוק, וכונתו
 לדברי דוד לשלמה בנו (ונלכים א' ז' ד') לנען יקים ה' את דכרו אשר דבר עלי

לאמר אם ישגורו צניך את דרכם וגו', וכאן ילדק נאד פירוש הפרחון שהכוונה
 על נצואת שמואל ונתן. אלא שהפרחון זכרונו הטעמו, ומשז שכתוב כאן אך יקם

ה' את דכרו כנוו שכתוב צשמואל (א' ח' כ"ג), וצאונת צאותו צשנלכים איך ונקום
 לנולת אך, ולא ננלא כן צשום ב"י וצשום ונפרש.

אצל ונה שהעירות צטרף תרחף כי הפרחון וגם רד"ק היו קוראים כקט
 נחשצו תוחם צח"מ כפולה, זה אונת ודאי, ולהיות התיבה הזאת יסידה צנוקרא

נפל צה חלוף נסחאות, ואיך צידנו להכריע איזה הוא הנקט הכון, וגם נודברי
 רש"י ושאר ונפרשים איך להכריע איך היתה קריאתה, אצל צעל כנפים (הננלא

צידי ב"י וננלא ג"כ צעיר וניכענן) היה קורא תוחם צח"ו צאונע כקריאתו, כי
 הציא הנולה הזאת צחרז חח, ולא צחרז חח.

ואחרי הדברים והאונת האלה אקונה נא ואסוצצם צגן הפרחון, הקר ונשם
 קלת וכן הקנשוטים אשר עלו צו צרוצ היונים והשנים. והנה צתחלת ההקדנה יסד

הנחצר שני צתים צנדה וצנושקל, וגם הם נשתצשו צכ"י, והשתדלתי לחקם
 ונצצרה.

הַדְּסִיּוֹ וְשׁוֹשְׁבָיו

בְּאוֹרֵי לְגִן. עֲלֵו

בְּרָדִיו וְנִצְּנוּ

וַיִּתְּנוּ רִיחַ הַחַיִּים

וְהָב בְּמִשְׁכִּיזָה
דְּבַר עָלִי אֶפְנִי

מִעֲנֵה כְּתַפּוּחֵי
כֶּסֶף הָלֵא דָבָר

וכלן לאוי להעיר כי צנולת דלסיו וכן צנולת נרדיו יש כלן הטף אחד עורף על הנושקל הקלוב, וכו"ל Licentia poetica הנולויה אלל הקדמונים, עיין צחולת צת יסודס עמוד 39 הערה ד' ורצות כללס צנוחצרת הגזיכולי הנוצולת צסוף הסקדננה ועדיין לצי ונגוגס צנולת ונענה הסנוללח צכ"י, וצנולת הלל סהוספסי ונדעמי.

צחקדננה: עמוד (כ"א הלך) על סזילו ולמד דצריו, ונולל כי לא יספיק אומו הספר לצי אדם — נסח רלשון (עמוד על סזילו) נרלס לי עיקר, כי הסנחצר ונדצר עכסו על הזנן סהיס ר' יונס עומד ולומד צספר סחיוג, לא על הזנן סהלך צעקצותיו ועסה גם הול כנעססו.

ולללס למחצרת כ"ס גזירול, ונה וולד רע ונר כי ונללד סרובס חסר, הנה גם הנשאר הול ונלל סצוסיס, קלחס אספר לחקנס ונסצרל צעזרת הנושקל, ורובס צלתי אספר לחקנס צולת כ"י אחריס. והסני כותן לסניך היום ונעט סחקוניס אסר ססיגס ידי לחקן ונדעמי, ולס גם צקלחס לא חקלע לנערת הנולות והלוותיות

אסר ילול ונחמת ידי הסנחצר, רצ לי אס לא אסעל צסנוי סרעיון אסר אליו היתס כוונתו.

	טעות	תיקון
1	אתן לאל	אתן לאל
3	אל בואת ובאחרת	אל לחיזת בואת ובאחרת
5	עדת עור	עדת צור
סס	פליטתם הנשארת	פלטתם אשר נשארת
8	בלשון קדר הקודרת	בלשון בני קדר אשר קודרת
13	מי יעלה בלב ים טבעו?	מי יעלה תועים בלב ים טבעו?
סס	ידמו להוציא האני חותרת	ידמי להוציא האני חותרת?
14	נועץ לבי עינך נפקחה	נועץ לבבי: עינך אם נפקחה
15	כי יש בואת לך מה' משמרת	כי יש בואת מאל לך משכרת
17	על פי	על כי
סס	מאוד קוצרת	מאד קצרת
18	ואשמע	ואשמעה
19	צועק קום ועשה	צועק: חלציה אזור, קום ועשה
21	רמה לזאת קרני ואדעה	רמה לזאת קרני באל, ואדעה
סס	כי מה' היא נגורת	כי מה' היתה נגורת
23	היות נבערת	היות נבארת (ענין צילוך)

בית	שעות	הקו
25	נמלך לבי ואבינהו	נמלך לְבִי וְאָבִינָהוּ (הכנוי הוא אל הס' המזכיר קודם לכן)
28	ואעשה לו כמו מסגרת	ואעשה לו זר כמו מסגרת
29	כמו זר על פני סוחרת	כְּמוֹ זֶר עַל־פְּנֵי סוֹחֶרֶת (חסמך ה' ו')
30	אשר הרא בכל עין לכל עין תהי עוררת	אֲשֶׁר הִרְא בְּכָל עֵין לְכָל עֵין תִּהְיֶה עוֹרֶרֶת (ענין נפעל) בכל עין (ענין גוויס) וכל עין תהי עוררת
34	נצב לפי קרת כמו חרמה	נצב לפי קרת כמו חכמה (ושלי ה')
37	החלצי	הַחֲלָצוֹ
38	ובכן ידעו	וּבִכֵּן יָדְעוּ
40	עדוי נפלגו	עַד נִפְלְגוּ
41	בלל שפתם ה'	בְּלָל שִׁפְתֵּם ה'
42	גם היתה לדור דור נשמרת	גַּם הָיְתָה לְדוֹר דּוֹר נִשְׁמֶרֶת
45	יום היתה צבי ארץ לגברת	יוֹם הָיְתָה צְבִי אֶרֶץ לְגַבְרֵת
51	זכרו קנאת	זָכְרוּ לְקִנְיָתָא (כמו זכור לאזכרה זכור לעבדיך חולסה)
סס	יום ראות לשונם נהפכה אחרת	יוֹם רְאוֹת לְשׁוֹנָם נִהְפְּכָה אַחֲרָת
54	חה לא אשר לא נטרה כרמיה	חָה לֹא אֲשֶׁר לֹא נִטְרָה כְּרֵמֶיהָ
55	עד יעשה שרי	עַד יַעֲשֶׂה שְׂרִי
56	נגדו הנה מפיל	נִגְדּוֹ הִנֵּה מִפִּיל
57	כי אפתח פי לעשות	כִּי אֶפְתָּח פִּי לַעֲשׂוֹת
67	קחקתיה	קִחְקַחְתִּיהָ
71	כעדת בעלי מסורת	כְּעֵדוֹת בְּעֵלֵי מִסֹּרֶת

חלק הדקדוק. אל"ף של אדוש ידושנו נוספת — כ"ל שאין הס' מסר כלום, כי לא היתה כוונת הנוסצר לעשות ספר דקדוק שלם, אלא להקדים לס' השכטים שלו קלת ידיעות המועילות להקל הכנת ספרו והכנת הנוקרא. והנה עקר ונה שיהיה לו לדבר על שמוס האל"ף הוא שהיא נאותיות אית"ן הנושנות זראש העמידים, אך זה דבר שאין לורך להודיעו לנוי שכבר הוא מנין ספר כמוז צל"בק כמו שהוא ס' הסרחון. הלא תראה כי גם צנו"ן וציו"ד וצמ"ו לא הזכיר דבר מוענין שמוסם זראש העמיד, גם לא דבר דבר על לנו"ד נתנה לי ועל מ"ס ותקם ונפריו, שהן הסוכלות היותר מנויות באותיות אלו, רק דבר על כל ונה שאיננו כל

כך ונלוי וידוע. ודרכך כלל אין לזקקם לדברי הנומבר הזה שנירת סדר נדוקדק
 דצרי, כי לא היתה צוה תפארתו.

צטינוטי ה"י, וכן ה"י של אשה ריח ניחוח כי הוא נונס" ל"ל כי הוא נאש.
 צטינוטי ה"ק, כונעט וגרים זה, כל עונת שצא" אין ללמוד נאכאן שהיה
 כתוב בצפרו כלעונת תצה אחת, שהרי לונטה (חלק הדקדוק ד' ח' עמוד ד' טיעט
 ז' ח') כתב: אעפ"י שהיא שתי נולות צנארה, נלה אחת היא צנארה, כגון סקת
 קוח, וכן כל עונת שצא, עגלה יפה פיה — הרי נוצאר כי גם בצפרו היה כתוב
 כל עונת שתי תצות.

ד' ז' סע"א ונה שהצחת צסס ר' אליה צחור כתוב הוא צרד"ק עלננו צפירוש
 שמואל, ורד"ק הביאו צסס הקדמונים, ועיין נה שכתבתי בצכורי העתים תקפ"ח
 עמוד 95. 96.

גם עמוד ד' ורצותינו דרשו (ר"ל דרשותיהם) — אין נ"ל להסליף דרשו
 דרשותיהם, כי נה ענין דרשות לכאן, אבל לריך לנחוק לגנרי נלת דרשו, כי
 הסופר הונעתיק אחר שכתב ורצותינו הוסיף באשגרת ליטן נלת דרשו.

גם צענין נשונוד ונשונעוד יש להוסיף כי גם ר' יהודה הלוי ז"ל צכורי
 נאנור ג' קיון ס"ה כתב: אבל הלדוקים והצייחוקים אינם כי הם אפיקורוסים
 וניינים ונכחשים הע"ה והם הניינים אשר לנו ונתפללים עליהם בתפלתנו (ואולם
 הידוע וצכרי הם הנשונודים) הנכנסים צתורת הנענודית הטובלים צירדן.
 הנאנור הזה ננאל דרפוסים ראשונים וצכורי עם העתקת צוקסטארף, מוץ נהנולות
 אשר סגרת צטי חללי לזנה, שאינם צמוס דפוס, ונולאת אותן צכורי כ"י צצדי,
 והן ננחוקות, וצקוטי קלאתי אותן, וצפירוש אשר בצציות הכורי הזה כ"י כתוב:
 הנענודיות הוא לשון ערצי נורה על הטצילה והרחילה טצילה צכל
 הוגף ולא יכלתי לקרוא יותר נפשי הנחיקה. ודע כי בצפר
 דקדוק כ"י צצדי צלי גם הספר והנומבר נוצא צסס ר' יונה צן גנאח צב' הרקנה
 פירוש אחר לנלת נשונוד, וגם הוא צהשונות העי"ץ נשונעוד, אך לא ננענין
 טצילה, אלא, לפי שהעניוד עלננו לפני הסד ונשתעצד אליו" וצעל הס' נקיים:
 זה חזיתי ואספרה נשם אותו האיש (צן גנאח) וצבורא ידע.

ד' ג' ע"צ אבל ון הפועל שקלה הפ"י שלו — ל"ל שלקה, כנו צטיטה
 שאחר זו. לקוי הפ"א, העי"ץ, או הלנו"ד, הוא נה שהנדקדקים אונרים עלול
 הפ"א העי"ץ או הלנו"ד ר"ל שהוא חולה צאותה האות, והיא לפעמים נופלת וננוו.
 עליל צערצי ענינו חולה ולקוי.
 גם גם: ויכול אדם לונור וננוו לשון לשונתי — צ"ל לושן לושנתי.

שם רח"ט עמוד ג' וכן פֿעל כאלו הוא פֿאַעיל — כ"ל וכן פֿעל (צקונץ
 צעצור אות הגרון, כונו לַצָּרְךָ) כאלו הוא פֿאַעל (כי הקונץ נושא אחריו אל"ף
 נחם). ואמר זה להורות כי גם בזולת דגש, הסיפעל הוא צנין כצד כי יש צו (צכת)
 אות אחת עודפת על שלש אותיות השגש.

שם צאונלע עמוד ד' ונאי עענא שהפעלים צפתח שרופן כך וכו' הונאמר
 הזה אין לו הצנה.

וכבר היה כ"ל לומר שיש כאן תוספת שהוסיף אדם אחר בגליון, ושהעצמ
 לא כתב אלף, הפעלים צפתח, שרופס כך (ולא כלס, כי קלת ונהנחם נקודים
 קונץ, כונו שונפש אח"כ) וזה לשנותן וכן השמות שהן קנוולין (כגון דָּרְךָ צָרָה
 וחולתם) ויש פעלים קנוולים וכו' וכו'. ואדם אחר הוסיף בגליון ונאי טענא?
 שנאמר לחם אצירים אכל איש וכו' וכו' (שהיה נוספתם להיות ונלרע) וכן כל דצרי
 הונשנה דתנן ראובן שונכר, שור שנגח וכו' (כלם ונלרע) אצל צונקרא נפני הטעמים
 (ונפני פגישת שתי נגירות זו אלל זו) כגון אַכַל איש צַטַח צה, ולפיכך עשו אותם
 צפתח, כדי לקנווך אותן, כלוונר לפיכך נקדו הפעלים צפתח, כדי שיוכלו לקנווך
 אותם לנולה זערה, ויקוג הטעם לאחוריו, שאם היחה עי"ן הפעל נקודה צקונץ,
 אז לא היה אפשר שיהיה הטעם נסוג אחור. ועכשו כ"ל שיתכן לסרש צדוחק צלי
 שתהיה כאן תוספת, אלל כלס דצרי הפרחון וזה פתרונו: ונה טעם שהפעלים
 צפתח, שהרי רופן כך (צפתח) כגון אכל איש וחצרו, וכן צלשון הונשנה ראובן
 שונכר וכו', אצל צונקרא נפני הטעמים עושים הנולה ונלעיל (כונו שפירשתי)
 ולפיכך עשו אותם צפתח כדי שיוכלו לקנווך אותם וגם כדי לשנותן וכן השמות שהן
 קנוולין — והואיל וצא לידנו ענין נקוד הפעלים צפתח והשמות צקונץ, אחוה
 דעתי אף חני. כצד אונרתי צקפרי Prolegomeni (עמוד 125) כי גם פֿאָקד וגם
 בֿאָשָׁךְ (כלוונר גם הפעל וגם השם) כלס לא היו ונתחלתם אלל צעלי שוא ופתח
 כונו שהם צלשון ארנוית (פֿאָקד, בֿאָשָׁךְ), כי העצרים הרחיבו ונצטא לשונם ונוה
 שהיה ציני קדם, והארנויים שונרו הונצטא הקדנוון, ושם אונרתי כי גם השמות
 צעלי שם נקודות (בֿאָבָר) גם הם לא היו ונתחלתם אלל צעלי שוא ופתח (בֿאָבָר)
 כונו צארנוית, ושם הארכת והרסתי צנין שולטעננס וכל הנאים אחריו עד געזענווס
 וחצרו, שאונרו כי גַּבֵּר סָפֵר גִּבְלָה היו ונתחלתם בֿאָבָר סָפֵר גִּבְלָה? כונו שהם צלשון

ערכית, ואנרתי כי אין עיקרם אלא גִבֹר סֶפֶר גְּדֹל כוונתו לטון ארנונית
 (צֵלָם, קֶשֶׁט). ולפי זה ראוי לשאול: ומה נשתנה השם שעשו צו העצרים שתי
 הרחצות, והפכו צו השוא לקנוץ וגם הפתח לקנוץ, ומה נשתנה הפעל שלא עשו צו
 אלא הרחצה אחת, והפכו צו השוא לקנוץ, והפתח הניחוחו צנוקונו? — והתשובה
 לשאלה זאת היא כי השם הוא דצר עומד בעלמו, ואיננו לריך לענין אחר שיגדילהו
 על כן פעמים רבות הוא צא צקוף ונאמר או על כל פנים צטעם ונפסיק, ומה שאין
 כן הפעל, שהוא לריך לשם שיגדיל וני הוא הפועל כגון צרא אלהים, או וני הוא
 הפועל כמו עושה פרי, או וני הוא אשר צו תהיה הפעולה כגון ודצק צאשתו, או
 וני אשר לו או וני אשר עליו או וני אשר ונונו תהיה הפעולה, וכן צכל שאר
 וניי היחס; ונוזה נמשך כי הטעמים הנפסיקים הם ונוויים יותר צטמות ונפעלים.
 לפיכך עשו העצרים שתי הרחצות צטמות, והרחצה אחת צפעלים. אצל ונדל אחר
 השם הוא עלול להיות דצוק לשם אחר כאלו שניהם ונלה אחת, כמו שהוא הענין
 צסם הקנווך, כגון צצֶר-אדם, וזה לא יקרה צפעלים; לפיכך אעפ"י שעשו צטמות
 שתי הרחצות, הניחו השם הקנווך על תכונתו הראשונה (צצֶר) וצלי שום הרחצה,
 אצל הפעל שלא עשו צו אלא הרחצה אחת, לא לקחיה ונונו ועולם, וגם כשהפעל
 דצק עם השם הצא אחריו, לעולם ישאר צו הקנוץ צפ"א הפעל (צצֶע צה), כי
 דצקות הפעל עם השם איננה חצור אנויץ כקנויכות צם לשם אחר, שהם נהפכים
 לצצר אחד וכאלו אינם אלא צם אחד. רק עם הכנויים נוקרה אחד יקרה לשם
 ולפעל, כי כמו שזמן צצֶר יאמרו צצֶרִי צצֶרְכֶם צשוא. ככה ון שֶׁנֶר יאמרו שֶׁנֶרִי
 שֶׁנֶרִי שֶׁנֶרְכֶם צשוא, כי גם השם וגם הפעל יתלכדו ולא יתפרדו עם הכנויים,
 והיו עונתם לצצר אחד.

ודי צזה לעת עתה, ורק אודיעך כי ונשלטה שירי ר"י הלוי שהפרחון ונציא
 שנים ונלאתי, והראשון הנוצא צצרט אָו לא ונלאתי. השיר הנוצא צקוף צרט ביד
 הוא צדיואן חלק ראשון סימן קפ"ח וזה לשונו:

וְהֵם חָרַשׁ בְּכָל-חָרְשֵׁי אֶדְמָה
 בְּמֹז תִּקַּל גְּוִיָּה בְּנִשְׁמָה

אֲשִׁישׁוֹת מִבְּלֵי יוֹן בְּבָרוֹת
 וְאוֹלָם מִלְּאוֹ יוֹן וְקָלוֹ

ונראה כי הפרחון הציא השיר הזה לא ונתוך הקסר, אלא ונונה שנטאר

זכרנו. ולעולם השיר לו הפיגראס הזה הוא נעמק ונלסון ערבי, והפארגינאל
הערבי נולד ג"כ בדיואן טזידי וזה לטונו צמינן קפ"ז:

ולה קלב הדין אלביתין ערביה

תקלת זגאנת אתתנא פרגא חתי אדא מלית בצרף אלראח
כפת פכאדת אן תטיר במא חות וכדא אלגסוס תכף באלארוואח

ולעולם השיר הנוצח צטרט טצע הוא נדפס צקדוך חרצע תעניות לספרדים,
לסונו צצנת איכה (הוא שנת חזון) והוא נולד ג"כ בדיואן ח"צ מן החלק השני
סינן י"ח, וגם צדפוקים וגם בדיואן כתוצ ונצור עני, תחת ונצור טזי הכתוצ
צפרחון, וצדיואן יש עוד חלוף אחר, כי צנוקוס ואם יש תרונס כתוצ ואם תהיה
תרונס. וסנה הצית הזה הוא תחלת השיר, ועל ונתכנתו נעשו קופי כל שאר
הצמים, כגון הצית השני ונקיים כך:

גם סחר וחקמה בקצה זבול גשקעו
וכובבי עש וכימה ירדו לתחתית אדמה

וכן כל שאר קופי הצמים כוללים שלשה חרוזי מה, וחרוז אחד אָעו, לפיכך
גם ונלת השבעו אשר צצית הראשון נריכה להנקד קנוץ, כזה:

הלבנלים תקומה מבזר עני הטבעו
בו? ואם יש תרומה לירדי בזר ודומה?

ועל זה אמר הפרחון כי לא יתכן לקרוח הטצעו צקנוץ, כי נאחר שאין
הנאמר נשלים אלא צצנת צו שאחריה, לריך לנקד הטצעו צו. ולי נראה כי
הנשורר הנפלא כ"י הלוי ז"ל המיר לעלמו להשוניע ונלת צו, וכתצ הלנופלים
תקוונס ונצור עני הטצעו? ואם תהיה תרונס ליורדי צור ודוונס? והיתס התכללותו
כי ונלת היחס ונשוניעין אותן צנוקוונת הרצס, כגון והאותות והנופמים והיד
החזקה והזרוע הנעויה אשר (בהם) הוליאך ה' אלהיך (דצרים י"ז י"ט), ואח"כ
נמס על הששוניס הזאת אשר אולי גנו אותה עליה חצרו, וכתצ צו, ואם יש
תרונס" החליף ונלת תהיה שהיא צת שתי תנועות צנלת יש שהיא צת תנועה
אחת, ונפני חוספת ונלת צו. ועכשו טעלה ונפחת התפיסה הראשונה נלכד צפת
תפיסה אחרת, היא תפיסת הפרחון. אך גם התפיסה הזאת איננה צלל תשובה
כי הנה ככה ונלחו ישפוטו הם (שעות י"ח כ"ו) צו"י על דרך הפסק ונאמר,
אעפ"י שאין הנואמר נשלים סס, כי אחריו עוד ונלה זערה (עיין ראצ"ע), והיה
כוונה הטצעו צו.

אמת עתה צרוך ה' אמת שלום וציתך שלום וכל אשר לך שלום כנפסך
 וכנפסך הכ"ח פה פאדוזה היום ו' כקלו תר"ם
 ידידך שד"ל.

7.

Schreiben des Herrn J. S. Reggio an Herrn . . .

(שלום וכל טוב! *)

שונחתי ידידי באגרתך ובכתבי ידיך חזקת קשר האהבה אשר נהיה ביני
 וביניך ניום דעתי אותך, ונה טוב ונה נעים כי עוררתי להסייך דבר בענין
 הבחירה החפשית הנטועה בנפש האדם כי היא יסוד גדול בחכמות הנפש, ושרט
 אשר וננו תסתעפנה כל פעולות בני האדם הן לטוב הן לרע, והנה לא נעלם
 ונוני עונק הנושא הזה וקולר הדיעה זו לאנוש כערכי, אבל זאת ידעתי שכפי
 רעיונות הענין כן ירצה בנו הלורך להחזיק בו, וכפי וניעוט השגתנו להצין האונת
 על צוריו כן יגדל הנזק בהטותנו ון היסוד הזה לנחור בקצרה הנוגדת לו, לכן
 לערכה לפיך דעתי שונעה ואמת דע לך.

ראשונה תדע צדך כלל שהחקירה הזאת היא חוץ ון הגבול אשר הם
 הצורח לדעתנו ואין לשכל ולצינת האדם נוצח זה כלל, כי כנו שלא ישיג האדם
 נהות כשנתו, ואין שום ננאל ונשיג את עלמותו זולתי אדון הכל ית', ככה לא
 ישיג האדם על ונה נוקדת הבחירה החפשית אשר לנפשו, לפי שהבחירה הזאת
 אינה נוקרה לנפש אלא עלונית לה. ואל תחונה על זה, כי כן הדבר בכל הכחות
 הנטועות בנפש, לדוגמה תרגיש בנפסך כח הזוכר דהיינו שישארו בזכרוןך רשוני
 הדברים אשר קצלת באונעות החושים גם זמן רב אחרי ההתפעלויות ההנה, עד
 שתוכל ליייר בדעתך לזכר איש פלוני ונראשו וקונותו וזיו איקונין שלו וטבע קולו
 הגם שעברו כנה שנים ניום שראית אותו, ואין ככל צעולם שיכחיש ונליאות הכח
 הזה בנפשו. ואם תחקור איפה איך נהיה כל זה בנפשו, ונה הוא הנושא הנוקצך
 ואולר בנו כל כך אלפים ורצוצות לזורים ורשונים, ונה הם הלזורים האלה העלורים
 בקרבנו, הגופניים הם אם רוחניים, אם גופניים יקטן ונות האדם ונהכילם, ואם
 רוחניים, איך ישוב דבר גופני שחוץ וננו להיות רוחני בנפש, וצנה בעלור כח
 לאסוף ולשנוור זמן רב הנוון דברים כאלה ולקדרם ככאוי, תראה איך קברה ידך
 להסייב ונעה, כי ונהות כחות הנפש נעלם וננו כנו שנעלם וננו ידיעת עלמותה.

(*) הוכחתי הזה, וגם הבאים אחריו ונהכחם יש"ר כ"ע, שלה לי חתנו הרב ונוודינא יח' והסם
 שלם לו שכלו. המוציא לאור.

ונעמה כל יושבי תבל וטובי ארץ ונרגישים בנפשותם כח הבחירה החפשית, ולא כנאלא אחד ונני אלף שיבחינה הכי זה כיוולא ונן הכלל, וצטלה דעתו אלל כל אדם, כנוו טיש אנשים הונכחשים צונליחות הנפש או צרוחיותה והסארתה אחר הנות, או גם צונליחות הצורא צ"ה, אע"פ שזה נושכל ראשון שנתאנת אלל כל צר דעת. ונאחר שכל הנוין האנושי גודה צונליחות כח הבחירה החפשית שוצ אין צידנו למקור על נוחתה, כי ונה ששאלת איך יעשה אדם דצר צלי שתקדם לו קצה שתניעוהו לפעול, או איך יחלל אדם ונעשות דצר אחרי שגצר בנפשו ליוז ונן הליורים הונכריח רלונו ונעוהו אל אשר יחפוץ, זהו צגדר נוחת הבחירה ואינו נוכל תחת החקירה האנושית, והטעם כי צהיות הנפש רוחנית כל כחותיה הן עלוונותיות לה ולא נוקרה, וכצר אונרתי ש"א לא להשיג עלוונות הנפש.

והנה ידעתי ידיי שצבסקפה ראשונה לא תנוח דעתך צהקדונתי זאת, אע"פי שהוועיין צה היטצ ינאלנה כנוכה ואונייתית, וזה לפי שוניינד הורגלת לחשוז הספק, ונשתרש כ"כ אלוונות קותרו צדעתך עד שקסה עליך לענוז הדך אחר צה דרכת עד כה, כי כפי רוצ ההרגל צליור אחד כן יכצד על האדם לקור וננוו ולצחור צהסכו עד שצקוף ימוז לו הדצר לטצע, וידונה לו שהליור הונגד לו הוא ונקוב הנוונעות, וככה יקרה לצני אדם הנושקעים צתאוות הרושניות שצנעך הזון יחשצו צלי אפשרי לכהוג צפרישות, וישוצ להם צקסת הנוותרות לדצר הכרחי לקיום הגוף, לכן צחרתי להוסיף שנית ידי ולהציא ראיות לקוותר ונשכל הישר אשר צהן יתחזק ויתאונת היסוד הזה, ועתה לכה נא אקחך אס ונקום אחר אשר וננוו תראה יושר קצרתי, אולי יישרו דצרי צעיניך ותודה לי ונשם.

ה) כשנחקור וני הוא הנוניע אותנו לאיזו פעולה ונן הפעולות כנאלא טיש תנייד קצה הנוציאה אותנו לפעול, והקצה הזאת היא ונשפט השכל הגוזר טונן הפעולה ההיא תנעך לנו תועלת אונית או ונדונה, לכן ילדק אונרנו טקצת כל פעולה היא צקסת התועלת, אצל אס נצקש וני הנווליד רעיון התועלת צקרצנו ולנה כולד הרעיון ההוא צאוותו רגע וצאוותו אופן וצאוותו שיעור וצאוותם התנאים, כיגע לריק ולא כנאלא תשוצה ונשקפת לשאלותינו. כי גם צעינים עלוונות וצידים אכורות וצאזנים אלוונות יתכן שיתעורר אדם שתאום לפעול פעולה ונצלי שיקדם לה קצה חלונית שחוליד אז בנפשו הרעיון ההוא, ואס אין הקצה חוזה לו, כודאי שתהיה צפניויותו, אס כן זכינו לדין טאס האדם ונוכרה צנועטיו, תהיה קצת ההכרה צו צעלנו, ודוקא בנפשו ולא צגופו, א"כ תהיה נפש האדם קצה ונשקוצצ כאחד, כי היא ונוכרת לפעול. והכה הונכריח אותה הוא צה צענוה, אצל כל צעל חי שהוא עלנו קצה לפעולותיו ואין שום קצה חוזה לו הונכריחה אותו לפעול נקרא צחיריי ותפשי, א"כ נפש האדם היא צחיריית ותפשיית.

(3) אין לנו לזוז מן הדרך שדרכו זה אבותינו הקדושים והנביאים, ואף אם
 יפלא הדבר צעירי שכלנו הקלר והמוגבל, חוצה עלינו לקבל דרך אנונה כל מה
 שהאנונינו צו ראשי אונתנו, והנה צחיר הניין האנושי ואדון הנביאים ונרע"ה השיג
 יותר ונונה שאפשר לשום אדם להשיג באמונות ודברי אונת ודעת אלהים, וצכל
 ונעשיו ודבריו הורה לנו שגם הוא האונין היות האדם חפשי צנעשיו, כי כשירד
 מן הסר ורואה ונעשה העגל לא חשב צלצו שהעם חטאו צאונס ושמוכרחים היו
 לעבוד ע"ז, אלא ידע שצרכון חפשי עשו מה שעשו, ולכן חרה אפו ואלד, ואהקן
 אונר לו אתה ידעת את העם כי צרע הוא, כלו' נוטה צצחיתו החפשית אל הרע,
 ולולי כן כשהתפלל עליהם היה אונר, רצש"ע לא חטא העם צצרכון אצל מוכרחים
 היו ולכן ראוי לך לישא חטאתם, אצל אדרכא הודה שחטאו, אלא ענוד צפרץ
 לפניו וונקר עלמנו לניתה לכפר על חטאתם, כי ידע שצונרד וצנועל קרו ונאחרי
 ה'. וכן כשחטא הוא עלמנו צנוי ונריצה לא התנכל לפני ה' שהיה מוכרח לעשות
 כן, חלילה! רק התחנן אל ה' שיעצירהו את הידן כדרך צ"א הנוודה שצרכון
 חטא, אצל נשען על רחמי ה' וחינתו שיקלח לחטאתו, ולכן כתוב שם ונלת
 ואחמקן, ולא אונר ואחשלל, כי שרש חנן צהתפעל מורה על צקשת החנינה ונאת
 הרחום והחנון. ועתה תחת אשר שאלת באגרתך: "הא אעין כי אשנותי
 גדלו ונאשנות כל אדם ולכן ונעו ונני דרכי התשובה",
 אשאל אותך: הטוב טוב אתה וננר"עה שחגיע לגלות צצכלך מה שלא עלה על
 דעתו לחשוב ונעולם?

(ג) צנפש האדם נטועות כמות רבות וגם הפוכיקן, ד"נ הזריות והעללה,
 הנדיצות והכילות, הענוה והגאווה, הגבורה והמורק וכיול"א; וכל עוד שהכמות
 שוקטים נחיס צנפש לא יפעל האדם ונאווה, וכשרות האדם נושצ צאחת ונהן אז
 יגצר הכח ההוא על זולתו ויתפשט צנפש ועל פיו פועל האדם כל פעולותיו.
 הדונה צדעתך שהאדם יושצ ואינו חושצ ונחצנות כלל, הנה אז לא ירגיש כמות
 נפשו עד שיעיר אחת ונהן ע"י הרוח, ד"נ שהחל לחשוב צרוצ עשרו וגדולתו,
 יתפשט רוחו צכח הגאווה וירחינה עד שתונשול צלצו ועצר עליו רוח גאווה. ונעשתה
 אלו היה האדם מוכרח צנעשיו תהיה תנייד קצה הוניעה אותו לפעול ויונשך
 וזה שאחר שנתפשט ונשל צו כח מן הכמות שוב לא יהיה אפשר לאדם להשקיט
 הכח הזה ולהשיצה אחר וננושלתה. כי צעת שהיא ונושלת צו האדם פועל
 על פיה כל פעולותיו, וכפי רוצ הפעולות שפועל ד"נ בגאווה, כן חוסיקף אונץ כח
 הגאווה צלצו ותדרה צו צפרך, א"כ רוח הנושל הוא קצה לפעולותיו, והפעולות
 עלמק ונוקיסות גבורה ואונץ לרוח הנושל, וצהכרח יתגצר תנייד הכח ההוא
 ויכריח כל שאר הכמות לקור לנשנעו, יאסור אותם צנשתיים וידכאם תחת
 רגליו, ואיך וצונה יוכלו העצדים האלה להוליא עלמס לחירות? ועכ"ז אנו רואים

שהדבר בהסך, כי אפילו אם יגזר על האדם כח גדול ויתפשט ויתרצה לאין תכלית
 וע"ז יש כח אחר באדם הנקראת בחירה חפשית שזה יוכל לנרוד צנח המושל
 ולפרוק עולו ונעל לאורו, כי אין בעולם חוטא ופושע כונטה ונלך ישראל שהכח
 נועיד עליו שחטא להכעיס את זוראו, והצדקן שהלשון הזה להכעיס כולל
 תכלית כל התועבות. כי המתכוון צנועשיו להכעיס את זוראו כבר כבר זיכלתו
 ובחכמתו ובנדקתו ית', ואיש כזה הוא רשע יותר מנוי שחושב שעשות רע טוב
 צעייני ה', ואדרבא ננשה ידע שעשות רע הוא רע צעייני ה', ועכ"ז פשע בצוונה
 וצדקן ועשה להכעיס. לכן לריכין אנו לוונר שהכחות הרעות גברו מאלד מאלד
 צנפשו ונהגו צו מושלטה גמורה, ועכ"ז היה צנח בחירתו החפשית לסקור ונדרכיו
 הרעים כנו שצאונת עשה תשובה ולצדקן הודה כי ה' הוא האלהים שבו כבר
 בתחלה. ואילו היה ננשה מוכרח צנועשיו היתה רשעתו גוברת עליו בכל יום
 יותר עד רדתו לשאול תחתית ולא היה אפשר לו לשוץ להנחם מוננה.

(ד) ויותר גזם הצדקן שכל סיפורי החורה יושצים מנגד לסקרתך כי לדעתך
 היה זכות א"ל ע"ה צנכסיון העקדה אם היה מוכרח ליקח המאכלת לשמוע את
 צנו? ואיה זכות יוסף צנאמו לשכב את אשת אדוניו אם היה מוכרח לנוס מוננה?
 ולמה נתחרעו אחי יוסף על נוכירת אחיהם ואמרו אזל אשננים, אם צאונס
 מוכרחו? האם תאמר שלצן הוכרח להתל ציעקצ ולרדוף אחריו? ולמה א"כ חרה
 צו אף יעקב? וא"ת שאף יעקב היה מוכרח להוכיחו, זה נגד הטבע, כי אין האדם
 פועל אלא כפי הליורים המושלים צו צעת הסיח, ואילו היה עולה על דעת יעקב
 שצהכרח רדף לצן אחריו ונשש את כל כליו, צודאי לא היה מוכיחו, כי די הרעיון
 הזה לשכך חונתו מוננו. גם למה צני יעקב הרגו אנשי שכם, מאלחר שצן חונור
 היה מוכרח לשכב את דינה? ולמה כעס עליהם אציהם אם מוכרחים היו לנקום
 נקמתם? וא"ת שכולם מוכרחים היו לעשות ונה שעשו, אשאל איה הם הכחות
 שהגיעו אותם לעשות כך, כי אילו יצני יעקב לנו בעלמס ששכם צחיריי, שצו
 אין שצה לקנוף עליו, וכן אילו יצדע יעקב שצניו צחיריים לא היה כועס
 עליהם, וכן תדין לכל שאר הסיפורים שצחורה, ואל תשען על ס' אור ה' כי כן
 דרכו תנויד להכחות צנפיקות ולישא וליתן צכל עיקרי האנונה כדי להכרות פנים
 לכאן ולכאן ולא יכריע ציניהם, וכל זה עשה כדי להכרות חריפותו צפילוסופיאה,
 הלא תראה שגם צענין ידיעתו ית' צפרעים וצענין השארת הנפש דרך צדק הזה,
 וסוף סוף אין אנו לריכים לעדותו, כי ידענו שכל האדם כוזב, וכבר ידעת שיש
 מוכננינו מוכמישים צניסי החורה וצנוליאות השדים ובחכונת האונת, היתכן להחזיק
 צכל קצרותיהם המזוייפות גם כשיעזו פניהם נגד תורתנו התנויננה? חלילה! —

(ה) אחת דצחתי צגלותך לי קצרתך ולא חשנה, שהדעת הזאת הוכחה
 סיבות החורה ואין תכלית לחזק היותה מוננה, כי על ידה יתחשל האדם מוננשה

הנאות שהם העיקר, לא יחוש עוד לכבוד את יצרו לעשות רכון קונו צחצחו מעט
 כל חריגותו והתאוננותו לא יוכלו מעשות ונה שיוכרה לעשותו, גם לא יונע
 לנלאות תאוותיו זצצרים האקורים נאחר שגם זה צהכרה. ואפי' ישחקע צכל
 התועבות והניאופים והבפירות העלוונות לא יחשוב ונעולם לשוב נרעתו אשר
 עשה כי יאונר לעלמו: ווכרה הייתי צנעשי ולא היה תלוי צי לקור ונהס. סוף
 דצר לדעתי איך נכשל צעעותו ורחוק ונישועה ככופר צצחירה הפפפית, ואף אם
 ילך דרך עוצים יהיה כנההל צחסידותו וכנלחק צעצודת הצוכל. כי לא ירוץ
 לדצר הנוגס צכל לצו, ולא ישים כל חשקו להכניע הינר הזונה, ולא ייחד לצצו
 לטיהרו וכל נחשעה זהה, אצל יהיה צכל ונעשיו כנעשתע וכפוסק על שתי
 הסעיפים, עושה כל ונעשיו צלי כוונה ניוחדת, כי ונה לו לחשוב על תכלית
 הדברים הלא על כל פנים רגליו ילכו אל אשר יוכרחו ללכת, פיו יאכל את אשר
 יוכרה לאכול וידיו תעשינה את אשר תוכרחה לעשות, וצאונת איש כמה ונכת
 העקשים ואנשי נשחית וחיו אינם חיים. ואתה ידידי צין תצין את אשר לפניך,
 הסר נח דעה כזאת ונלך והכלל ונוקשותיהם כי ונת ורדת רגליה.

אצל אתה ידיד נפשי ידעתך ונאו ירא אלפים וקר ונרע, ולא הלכת אחרי
 הדעת הזאת רק צעבור שחשצת היתה אנונית, כי כל חשקך לצקש האונת
 ולהסיגה, ונוצטמני עליך צצהגלות לך עקשות הסצרא הזאת וההפקד היולל
 ונונה תרמיק עלונך ונונה צכל כחך ותקצע אונות הצחירה צלך. ונת הטעם הזה
 לא רליתי להטריחך יותר צרחיות אחרות חזקות אשר תחת ידי כי אתה ונכת הסכניס
 הנוודים על האונת, ואל יטעך דניווק צצצרי טוא שכתצת צאגרתך והדצר אשר
 יפלא יותר וננני הוא איך לא אוכל גם אני להטות את שכלי לדעתם, פי
 צאונת לא ונחכונה שאלת על זה ודצריך לא בהשכל, והדצר צדוק שנוי טרולה
 לחקור אם יש נפשו כמו הצחירה הפפפית אם לא, צודאי לא יאונר צתחילת
 דצרו: לא אוכל להטות את שכלי לדעת הזאת, כי צזה צצר הוא נוודה שאין
 צידו הצחירה והוא עלונו סוגר הדלת צעד חקירותיו ונונע לעלמו השגת האונת,
 היש סחירה גדולה ונאו? לכן חציצי הסר עקשות כזאת ונלך, ותנסה וגם תוכל
 להסנין צצחירה הפפפית, כי הצוכל ית' לא וננע וננפך אומן הכמות שנתן
 לנפשות שאר צני אדם, ולך צכך זה, ור' יהיה עונך, ושמור רגלך ונלכד, ונחה
 כנע טעותך שכתלת צו עד הנה ויחתונך צכפר חיים ולדיקים ציום לום כפור
 הע"ל כחשוקת אוהבך הנווכן לשחתך ונעשי, ונעשי ישר' וקוץ

גורילאה צחדש תשרי **כי לא דבר רק הוא** ונכס ודכס כז"ל ידוע.

Schreiben des Herrn E. Carmoly an Herrn Ignaz
Blumenfeld in Wien.

האלהים יענה את שלום אדוני, איש באחי, הנכבד והנעלה, הר"ר יצחק בלומענפעלד נ"י!
ונסתי לזכר היום להתראות לפניך בשלטה דברים האלה: א תולדות
החכם השלם דון יצחק אברבנאל ותולדות בניו ובני בניו, ב עופס
הכתב שלם הרב דון יצחק לכבוד החכם גאלד נעלה, ר' יחיאל נפיקא סנת רב"צ
לפרט; ג תלויה על הזמן, לדון יהודה אברבנאל, יספר זה את כל התלחות
הנוגעות אותם ויום היותו, וטעולו וגירוסו בנו הגדול, ולוחתו אליו. הכתב והסיר
האלה היו עמונים וסמונים עד הנה בצית גנזי, ועתה כי זה נועד לגלות אותם
ונני חושך ולחיליחם לאור עולם אני אומר, והיה כי יטעמו לך אלה עוד רבים
וטובים ונהם מוכנים לנחל חן צעיני אדוני. וזה החלו לעשות, צעזרת האל
הנולד לאדם דעת.

תולדות

החכם השלם

דון יצחק אברבנאל

ודברי ימי חיי בניו ובני בניו, בן ונכדו.

כבר אורח אריסטוטלום: צדיעות יתועדו בני אדם, לא ציחקים (1), על
כן איננו זון הכורך להאריך דברים היחוס אשר התהלל בו החכם דון יצחק אברבנאל,
שנשפחתו היא חוטר ונגזע ישי ולגר נשרטי צית דוד אשר באו בסקפר ונגלות
חרצן צית ראשון (2). ונהם גם האות והנופת אשר נציא על אונות הדבר, הוא
עדות איש ונאחר גאלד צונן. ויותר נזה, עם כל תשוקת החכם לתלות שלשלת
יחוסו צית נאונן נני קדם, לא ננאלו ידיו ורגליו לקרוח צסם כי אם ארבעה
או חנוטה אבות: הסר יהודה בן שמואל בן יהודה בן יוסף (3) בן יהודה (4).
אונם אין ספק שנשפחת אברבנאל, אברבנאל או אברבנאל (5) היתה
אחת ונשפחות יקרות וידועות צונלכות קשעיליחם, שסם ישצה צעיר שיציליחם,
תורה וגדולה צונקום אחד, ציוני הונלך אלפונכו ודון פידרו צנו. לא וראה דברים
ויכוח הכוונר עוונאש עם הונלך אלפונכו הנזכר, הציאו ר' שלמה בן וירגא בסקפרו,
נהם סכתב נשר אחד נצני אברבנאל שצא ננשיציליחם ארץ וולדתו (6) או ננה
שנציא גם כן צעל שצט יהודה (7) נודון שמואל אברבנאל. הדון שמואל אברבנאל
הלזה, הוא צלתי ספק אותו דון שמואל אברבנאל אשר הוקצ שמו צונן הסנד

ק"ל ונסרה לפרט: גואן די שיציליאה, ואשר לכבודו חזר ר' ונחם צן זרח ספרו
גדה לדך (8) אזי אזיו של דון יחזק אצרכנאל שלפננו.

והנה עם היות שאצות אצותיו של דון יחזק היו נוספרד צונלכות קשטיליאה,
טיר צונלדמו היתה ליצצונה, קרית נולך רצ צונלכות פורטוגאל. כי לכצת איזה
גזירה נטלטלו אצותיו מאספניה לפורטוגאל. ושם נולד שנת חנשפת אלפים וקצ"ז
לצריאח עולם (9). וכצר ציוני עלונויו שונה נתן ה' חכמה וחצונה צלצו והלליח
צלמודיו על אחת שצע נוכל בני גילו. וצצחרותו כצר החל לחצר את הספר הקטן
עצרת זקנים (10), כ"ה סרקים צציאור הפרשה: הנה אנכי שולח
נלאך לפניך, ושאל צו שאלות רצות ועלוונות, ומקר צו מקירות גדולות
ועמוקות צהשגחה הפרטיית ואשר ענינים עד שהיה שנו נודע צשער צת רצים,
וצהקדונה התנלל את עלונו שנוצו עסקיו צפרקונטיא לא היה לו פנאי לעיין סיטצ
ואנר: „והן עוד היום נגרשתי נופני העיון, והייתי נע ונד צארץ, פעם צחוץ,
פעם צרחוצות, עוצר לכוסר!“

אחרי כן התחיל לכתוב פירוש על ספר אלה הדצרים ושלח אותו אל
גדולי דורו לדעת ונה ישפטו עליו, הלא כה דצרו צהקדונותו לכספר ההוא הנכתצ
צעיר נונופולי, שנת ה' רנ"ו: „זה לי עצרים שנה (11) ציוני צחרותי צהיותי על
אדמתי העיר ליצצונה עיר ואם צונלכות פורטוגאל, אשר צקנה נולכות ספרד,
נולאני לצי לשאל שאלה גדולה, כוללת ספר אלה הדצרים, נושנה התורה אשר
שם נשה לפני בני ישראל, ואחנה אותה לפני כל יודעי דת ודין, וכן גדולי חכמי
הארץ יושצי על נדין, והולכי נחיצות הטוצות, ראשי היציצות, וישיצו אותי דצר,
איש כאשר עם לצצו, צעטו וכיצו, כי לא נחקו רגצי נחלי נהרי דרכיהם, דרכם
ונחשצותיהם, חם לצי צקרצי? דצרתי אל לצי, שא לא כליך חותונך ופחילך,
צצטך ונשענתך ורודה לי ליד צהתר השאלה הזאת, ועשה לי נוטעונים, יחדיו
יהיו חנוים, צפירוש הספר הזה, כי עת לעשות לה' ותצוצה להציא לאיש האלהים,
רצן של נציאים, צהרצצת ציאור נושנה תורתו ולהגלות לכל עדותי עניקתו
וקתרתו, ואת יקר תפארת גדולתו, יען וציען קלר נולע פרישתו ונשחרע דצרי
הנחשפטים, ישנים וגם חדשים.“

וה' לוח הצרכה צאקונו, גדול ליהודים ונשנה לנולך אלפונקו החמישי:

גדול עצה ורב משרה וכבוד,

ורחב לב כחול ימים מקיאים;

מלכים שואלים כל יום עצתו,

וכל מושלים ושריהם הצבאים (12).

ויהי הנולך אלפונקו גצור ואיש נולחונה, וארץ פורטוגאל קטנה צעיניו ויחשוק
להגדיל את שצע נולכותו ולעשות לו שם בצצורים, וילך לאפריקה וילחם צה וילור

על עאנגיר העיר. ועל סם ונלחמותיו האלה נקרא שמו האפריקני (13). וזשנת שלש ושלשים לנלכו, היא שנת רל"א ומונש אלפים למוספר צני ישראל, וישים הונלך פניו שנית אל אפריקה וילכוך את העיר ארזילה ויחרים כל אשר צעיר ונאיש ועד אשה, עשרת אלפים נפשות, אשר למות למות ואשר לשצי לשצי, ונתחכם קהל ישראל מנשים ונאחים נפש, העטופים צרעב וצלווא צעירים וצחוסר כל. ויקם דון ינחק עם יתר המנהיגים עדת ישראל צלישצונה והריונו ונתוך העדה שנים עשר נשיאים לעשות נעשה הדקה ולהוליא מונסגר אקיר, וישלחו אותו ואיש אחר ומהנהיגים, ונעיר לעיר לאסוף פדיון נפסם, עשרת אלפים כסולות זהב (14). והוא צראש הכדיצים:

נדיבתו חסידותו ויושרו

עצומים מדיות בפה בטואים (15).

לחקופת הסנה הזאת, שנת לר"צ תרצה נחלתו, שלח הונלך אלפונקו ונלך פורטוגאל ונלכים אל האפספור מרווני, הסר לופו די אלנוולא, והמכס גואן שיזירה, אחד ונאוהצי דון ינחק. וילו עליו להציא את שלונו אל ידידו המכס השלם רבי יחיאל דפיקא (16), באגרת שלונוים אשר כתב אליו. וננחה שלח לפניו ספר עטרת זקנים אשר עשה ופירוש אלה דצרים אשר הוא עושה אז, כי לא היה נשלם עודנו. גם אשתו אשר הוכיח ה' לו לינחק, שלחה מנחת זכרון להגצירה אשת רבי יחיאל, שפחה ונלוונדת שמורה ונאוה. עוד זאת ליה דון ינחק על הדוקטור גואן שיזירה, להקריב לפני האפספור, שאלות ונקשות קהלות ישראל צונלכות פורטוגאל, ולחלות פניו למת להם שאלותיהם ונקשותיהם, כי ציותר שהיה דון ינחק אצרבנאל שר וגדול צענוים, היה רלוי לרוב אחיו ודורש טוב לעונו.

אחר הדצרים האלה, עלה צלצו לפרש ארצעה ספרי נציאים ראשוניים, יהושע, שופטים, שמואל, ונלכים, אך מרוב עזדתו מנשא ונלך ושרים אשר השתרגו עלו על לוארו, לא יכול לעשותם, עד כי נגעה צו יד ה' וישלכנו לארץ אחרת. כי הונלך אלפונקו אשר אהב אהו וישינוהו שר צונלכותו, ונת צונגפה שנת רנ"א. וינלוך מחתיו יואן צנו, ונלך חדש אשר לא ידע את ינחק, ואשר הסך לצו לשנא כל שרי אציו ונאוהצי שנו, ויגרשם מפניו. וזשנת שלש לנלכותו, היא שנת כי גנ"ר חסיד, עם עליהם עלילות דצרים לאמור: צני ונות הם, כי קשר קשרו עליו למת אותו ואת ארנו ציד ונלכי ספרד. ויתפוש מהם הדוכוס די וניסיו, אחי אשתו וינת אותו צמרצ, והנשארים קתם הרג וקתם גרם ונלכרו ויקח את כל אשר להם. גם צינחק התאנף הונלך על לא מונם צכפיו, ונתן אותו צקושרים, צקרצו עם ארצו, וישלח אליו ונשלחת ונלכי רעים לאמור: הונלך דצר

רדה אלי אל תעמוד! והוא פי ונלך שונר, שם לדרך פענויו, ולא ידע כי צנפשו הוא, לולי חסדי ה' כי לא תמו!

ויהי צדק צונלן ויבא המגיד אליו צלט ויאמר לו: אל תקרב הלום, כי עת רעה היא, המלט על נפשך כי רבים חללים הפיל הונלך, אף כי לא פעלו עולם. וכשנעו כדצרים האלה להליל נמות נפשו, צנפו ילא צאישון לילה ואפילה וישם רגליו, יום ולילה לא ישבות, עד כי צמזות ליל שני הגיע צגזול ונלכות קשטייליאה פה שיגורה דילה אורדין. הצקר אור והרגלים רוכזי הרבש ילאו דחופים צמזות הונלך לאמור: תפשוהו חי או נות! אך אלהים הצין דרכו ולא ידע את נקומו. וירא הונלך כי לא יכול לו, ויקח את כל אשר לו ונקרקעי ונטלטלי, סגולות ונלכים, כסף וזהב עד צלתי השאיר לו שריד, ולשווא לעק לפניו מן הנקום אשר נסתר שם, צמזגלת ספר כתוב עליו לרקתו ותוונתו, כמו שתן חרש יאטם אזנו, לא השיב ידו וצבלע (17).

צקשטייליאה ארץ ונגורי אבותיו, תקע אהלו אהל תורה צתחלת שנת רנ"ד. וה' הקרה לפניו אנשים חכמים וידועים, חצרים ונקשיצים לקולו אשר צקשו וננוו לשלוח יד לפרש להם ספרי יהושע, שופטים, שמואל ונלכים. וישננע להם ויחצר צננה ה היא, פירוש שלטה ספרים מן הכזיאים הראשונים האלה, פירוש ספר יהושע נעשה ונעשרה ימים לחודש ונרחסון עד כ"ז צו: פירוש ספר שופטים ניום ראשון לחודש כסליו עד כ"ה צו. ופירוש ספר שמואל ניום ראשון לחודש טבת עד י"ג אדר, יום לום אקתר. וצרותו להתחיל פירוש ספר רביעי הוא ספר נלכים, נקרא לצא אל חצר הפניניית לפני הונלך ספרד פירדנאנדו והנלכה אציזילה. ויתן ה' חנו צעיני הונלך והנלכה והשרים היוצאים ראשונה צונלכות, וישניוהו שר צארנס, וישצ שם צתקפו שוונה שנים. גם עושר גם כבוד אשר יעשה אותם האדם וחי צהם, קנה לו צקרצ היונים האלה (18).

ויהי צננה התשיעית היא שנת ונזר"ה ישראל יקצנו, לכד הונלך כל ונלכות ברנטה מיד הישננעאלים, ויאמר צלצו: צונה אחרלה לאלקי הנאזרני חיל לנלחונה, וצונה אקדם לקוני אשר נתן הנלובה הזאת צידי אם לא צבהכניס תחת כנפיו השם שזורה ישראל, או להשליכו לארץ אחרת ונעל פני! וילא דצר הונלך ודתו כנעשלש חדשים לא תשאח פרסה צכל ונדינות ונלכותו וכל איש אשר יקרא צשם יעקב וצשם ישראל יכונה, אם לא יעצרו על ראשו וני נולכים. וילחק ידע את אשר נעשה ויתנפל פעניים וצלש לפני הונלך להתחנן לו לאמור: הושיעה הונלך! למה תעשה כם לענדיך צני ישראל, הלל איך הלך שום צנזק הונלך! ולא אצה לשנונע לקול תחמונו ולהטות ארזן להסלרתו, כי הנלכה עומדת על יוניו לשטנו, וישננע צית ישראל את הדצר הרע הזה ויתאצלו ויאמרו איש אל אחיו: נתנה ראש ונלך צשם ה' אליהו. וילכו צלא כח שלש ננאות אלה רגלי העם והוא צראשם, ציום

אחד, יום ט' באב שנת רנ"ג (19). וכל נדיבות הנוף. וזה הלכו למלכות פורטוגאל ולמלכות נבחרה הקרוצים אליהם, ונהם שמו צים דרך לארצות אפריקה ואסיה, ואחרים עשו כתיבה צמים עזים לארץ תורגוה, יון ואיטליה (20).

זה הדרך האחרון צמר לו גם דון יחזק אברבנאל עם כל בני ציתו, ויהי צחוק הצאים דרך הים פה העירה נאפוליס ההוללה אשר תחת מונשלח המלך פירדנאנדו הראשון. ויהי כשנוע המלך את שנוע צואו, וישלח להציאהו אליו ויקבל אותו בקבר פנים יפות, ויהי לו ליועץ, וישז יחזק שליו ושלוה כל ימי המלך פירדנאנדו, ויכתוב את פירושו על ספר מלכים, וישלם אותו יום האחרון מחדש אלול שנת רנ"ג, היא השנה הראשונה לגירוש ספרד. ויהי בשנה השנית, היא שנת רנ"ד וינת המלך פירדנאנדו ויקם צנו אלפונסו השני תחמיו. גם הוא אהב את יחזק ויעמוד בתקפו על נשמתו עד כי עלה קרלו השניוני מלך גרפת וכבש מלכות נאפולי. ויצרם מנחיו המלך אלפונסו לאי ג'יליליאה, ויחד עמו דון יחזק, והוא לצדו נשאר עם המלך והיה לו לאב וליועץ כל הימים, עד כי חלה חליו אשר נות צו בשנת רנ"ה, ונתפרדה החצילה (21).

ויהי אחרי הדברים האלה, וילך יחזק לכפשו נע ונד בארץ, כי הכרפתים צוזו את ציתו צנאפוליס וכל ספריו ומחמדיו הטובים ספו חמו צלכות. ותשארו רוח צאי קורפו. וכאורח נטה ללון התחיל גם פירושו על ספר ישעיה צראש מודש אז שנת רנ"ה ותורה. אונם נפקה מללכת הפירוש הזה נפני מצורים אחרים. כי גם צאי קורפו אנה ה' לידו את פירושו על ספר מנשה תורה אשר עשה צהיתו צליצונה ואשר טרוף עורף נצית מדרשו כשצרת מלפני המלך פורטוגאל יואן השני, ולא ראה אותו עד היום ההוא, ושנת צפעלו כמולא שלל רב, כאשר כתב בהקדמתו לספר הזה, ואלו דבריו: „ובחנולת ה' עלי צחמי לאי קורפו ואשצ פה, והנה הקרה ה' אליהם לפני ונה שעשיתי צפירוש הספר הזה ונפשי להלה ושנחה החזיקה צו ונשקה לו ותאמר אוסיפה נא צגדלו והילו, כהנה מוצלי לו, כי נועט אשר היה נפעלו, ועתה יסכוהו לללים לאלים לללו.“ והוסף עליו נועט אשר היה לפניו, כשהלך נשם אל עיר מונופולי מונחזו הפולייה אשר מונלכות נאפולי (22).

שם צעיר מונופולי התצודד עלמו לדבר ה' שונה שנים. ויכל לעשות ספר מרכבת מנשנה, הוא פירוש ספר אלה דברים הנזכר, צעשרים לחודש שבע שנת רנ"ו שונים. ובשנה ההיא, צערב פסקה, מצר ספר ז צ ח פ ס ה. ובהקדמתו הכתיבה צנוליס גדולה, כתב שאשתו וצניו הנם צארץ אחרת והוא נשאר לצדו בר צארץ נכריה, לא ישנוע לטון העם. ציום י"א חנוז אחרי כן, נשלם מצור כח לת א צ ח ת, אשר מצר לשם המר דון מנואל אברבנאל צנו הקטן. וצעיר מנקלט הזאת מצר עוד ספר יעייכי ה י ש ו ע ה על דיאל בשנת רנ"ז ובשנת רנ"ח,

היא שנת כ"ח"ה' אח יעקב, כתב שם צנונופולי, ספר שנים חדשים, סוד על פרקי הרב המורה הרמב"ם להכריע דעת החידוש על דעת הקדמות צענונות ונפתיות וספר נוספים ישועה, צפירוש ונכרח על דרך הפשוט לכל הנצואות שצאו בכתבי קודש שלא נוכל לפתחם לא על זמן בית שני ולא בדרך רוחני שלא על הגאולה העתידה, וספר ישועות נשיחו, צפירוש כל הנאמרי הגורא והנדרשים שצאו על הנשיח ועל הגאולה. לשלשת חזורים האלה, קרא שם כולל: נגדול ישועות. עוד השלים שם צנונופולי העיר, פירוש על ספר ישעיה, בראש חודש אלול הרמ"ח לצריחת עולם (23).

בין שנת רנ"ט ורמ"ג כתב דון יחזק ספרי ראש אוננה ציקודי התורה, ונפעלות אליהם בחדוש העולם. ובשנת רמ"ג (24) נסע עם צנו השני השך דון יוסף אצרבנאל נעיר ונונופולי, וילכו שניהם יחדיו לויניליאה העיר. ושם היה נוכחין לגמור את הפסרה בין הסגנים וויניליאה ובין הנלך פורטוגאל על דבר קמורת הצענים. וכראות השרים והיועלים שופטי ארץ נחקר קירות לבו הכניסו צענחם לפני ולפנים וגלו לו כל קתרים ונלפונים, ודברו היה יקר צעיניהם כאשר ישאל איש דבר האלהים. וישב שם צויניליאה בכבוד גדול וצטלוס רב, ויחל לכתוב את פירושו על ספר ירמיהו, וישליונו ערב שצועות שנת רמ"ד. והשכל נחויב שלא הקדים הנאומך, וא"כ שם נעשה אחרי כן פירוש ספר יחזקאל ותרי עשר, אף שלא נזכר צהם הנקום והזמן חצורתם. כיולף צזה צפירוש על התורה ושלשה חונשים ספר צראשית, ויקרא וצנלצר שנעלם הנקוונות והשנים אשר נעשו, כי הנקום והזמן שנזכר צקוף ספר ראשון: כאפולי שנת אפ"ר, הוא עת העתקתו ולא זמן חצורו. אונס צקוף פירוש ספר שעות כתב נפורש שהיתה השלמותו צויניליאה, ביום ראשון לחודש נרחשון שנת רמ"ו לפרט.

בשנה הזאת, ה' אדר, שלא אליו נאי קנדיאה לויניליאה החכם שאול הכהן י"ב שאלות צעניני הפלוסופיה, והוא השיב אליו צעוב טעם ודעת, לתקופת השנה הזאת שנת רמ"ז (25). ובתוך דבריו חצוצת דון יחזק לשאלת החכם הכהן, על אודות הספרים אשר חצר ואשר כצר ילאו נחתת ידו, ונננה יראה הקורא, שצעת ההיא כצר השלים פירוש התורה, ונללכה ננרובה ויקרה. אך היה הפירוש שהוא בכתב יד, ככל אשר ספריו, זולת השלשה חצורים אשר נלפטו יחד צקונטנדינה, בין שנת רמ"ה ורמ"ו, והם ספרי ראש אוננה, צצת פסק ונחלת אצות. עוד יראה הקורא ננחצובה הזאת, שנללצר הספרים אשר זכרנו עד הנה, חצר עוד ספר ל"ד ק עולמים, שהחמיל לחצר צהיותו צנאפוליס וכאשר צאלו הלרפתים צראשונה ושללו את ציתו נללצר ולא ראה עוד. הספר הזה היה קוצב על סכר ועונש העולם הזה והעולם הצא. וכצר היה ננחאון על אצדתו ויקר תפארת גדולתו צצרק רביעי, ונשנה רבי יעקב אונר, ונמסר נחלת אצות.

כיוולת זו חצר ספר צנזורה, נגד דעת הרמב"ם, וקרא שנוי נחמז' ט"ד י,
 אך בלכות הגרוש ספרד ילא ונאלו ולא ונאלו עוד. שני ספרים האלה החל לעשות
 נחמז', הראשון, באופן יותר רחב, וכולל אותו בג' נאמורים, והשני צמס חדש
 להקת הנביאים, אך נפני טרדתו צפירות התורה לא השלימו עדין. עוד
 היה חצר דון יחזק, איזה ספרים אשר לא נשא שונם על שפתיו, צמטותו אל
 הכהן, והם: ספר ינות עולם, שהזכיר צו צקלרה ניוס שכולד אדם הראשון
 עד יום חצרו, כפי ונה ססיפר ונונו צקסר ונעיני הישועה (26), ונאמר אחד
 נגד הרצ הנוורה על דבר ונרכנת יחזקאל, כפי ונה שזכר גם כן צקסר ונעיני
 הישועה הנזכר (27). וספר קלר צציאור לורות היסודות אשר נדפס עם ספר
 עטרת זקנים. ונאמר קלר צציאור קוד הנוורה ואופן חצרו, חלקיו ודרושיו, אשר
 שלח לר' שאול הכהן, והנה נדפס אחר תשובתו על שאלותיו. סוף דבר, החכם
 דון יחזק חצר פירוש על ספר נוורה נבוכים. ונפי השנועה הודיע הנועתיק ל'
 ליאון ונלכי, צן דוד ונלכי, שהחכם הנופרט נחצקט ציטיצה של ונעלה קודם השלים
 הפירוש היקר הזה (28).

והיתה זאת צנתת רמ"ח, וקופרי הדור נתנו קיוון השנה: אלה חס"ר עניי,
 באנרס חקרנו כל! ויגוע יחזק וינות צן שצעים שנה ואחד. וישינו אותו בארון
 ויהי אלל גדול והספד וצכי לכל היהודים. גם שרי ויניליאה וגדוליה עשו לו כבוד
 צמותו, ויעלו צניו את גותו לפדובה, ויקצרו אותו צקצרות הישנים אשר היו נחמוץ
 לשער העיר הנקרא זנב ארון. וציונים ההם תוך ה' ינים נפטר הרצ הנופורטס
 ונודע ל' יהודה וניכץ, ויקצרו אותו אללו ונלצותיהם אצני זכרון, זה אלל זה. אך
 נפני הרעה לא ונאל יחזק וננוח גם אחרי וותו, כי לשנה הצא, שנת רמ"ט צא
 האויב לגור את העיר ותהי ונלחמה חזקה סציצ לחונות העיר פלדובה, ויחריצ
 את סציצותיה ואת הקצרות האלה הרם, עד כי נעלס ונקום קצרות החכם ולא
 ידע איש איו עד היום הזה (29).

ואלה יניי חיי דון יחזק אצרבנאל זכרנו לצרעה! כלן לא היו שוין צמותו
 וצרתו, אכן הוסיע חנויד ונאור שכלו וחצונתו, כל ינויו היה איש ישר וירא
 אלהים, אורב ודורש טוב לעונו:

אלי עמו הכי הוא עוז ומגן

ומציל נענים מיד משנאים

והוא עומד והוא גודר פרצות

ומושיע יהודים מלבאים (30).

נעים צחצרת ונרעים, אף גם הנולרים, ואם היה ונחנגד צקסריו לאעונתם
 ועונל צהם להפיל כל ונצברי דתם, אהב את אכטיה הישרים צלצותם, נהנה

צמזכותם, ונקט שלונם וטובתם כל הימים. פירושו וחזרו ונלחם לנו ודעת, כי הרבה קרא וסנה צפסי ישראל ועמים. צקיחמו צתלמוד וצנדרסים, צקורות דצרי הימים וצפילוקופיח הלא נודעים הם לכל קורא ספריו. גם לבו ראה הרבה חכמה בכל מיני מדע, אך כולם רק להצין ולהשכיל תורת אל, שעשעיו כל ימיו:

בכל מדע בכל חכמה ובינה

מזימותיו רצון כל איש ממלאים

אבל חשקו בחורת אל בכל עת

סעיפיו בה בעו נותנים ונושאים (31).

נעשו גרסה להסיר ונתורת ה', חרפה וצו דעות ככריות והיה אחד נגדולי ישראל אשר גרשו אריסטוטילוס והספסא נחלת יעקב.

ספריו המחוכמים יעידון

חכי הוא ראש מבקשי בין ומוצאים

אמונות במ מזוקקות צרופות

דבר שקר ומינות לו שנואים (32).

וכ' נתן לו לשון לנודים דצט וחלצ תחת לשונו, ונה טובו נאמריו ונה יפו ונלילותיו:

מליצותיו מחוטבות ערבות

ומאמריו מחוכמים ונאים (33).

אונם החכם תנוים דעות הלזם, לא ונע ונלקחת חיזה דברים ון הצא זידו וננחה לה', וספרים וחזורים זולתו, פענוים הרבה ונצלי להזכיר הם ונחזרים עליהם, וכבר העיד חכם אזולאי צפסרו ועד לחכמים (34) שנולא כתוב לבנו של הרב יחק עראונה, כי הרב יחק אצרבנאל זוכר ספר אציו וסותה וניניו. ואנכי הכותב ראיתי באונטרדס צצית אולר ספרי ר' זלמן ראובנס, ספר עקידת יחק דפוס ראשון, ובו צעער הערה כתב יד של רבי נחיר עראונה זה קובל על מהרי"א על אשר העתיק ספר אציו צלי להזכיר שנו עליו. ראה לדוגמא, דברי צעל עקידה צעער ל"ז דברי הונחיל: ונודרש נחיר דכתיב שלח תשלח את האם. ודברי אצרבנאל צפרשת כי תלח, על הכתוב כי יקרא קן לפור לפניך, לשון הרי"ע צעער ל"ע, ולשון הרי"א צפרשת לנבים. — ואולם צעל ספר עקידה עשה כיוולא צזה צספר דרך אוננה. לא וראה דברי ספר ונלרף לחכמה להחכם ר' יוסף שלמה דילונידיגו. הלא מה דצרו סם: „ולא אוכל להתאפק ונלציא דברי החכם השלם הפלוסוף הונעולה כהר"א אצרהם צן ציצאגו ספרדי נארגון, סהוא היה לעינים לנהר"י עראונה ולא קר ונעקצותיו. גם הרבה נשתמש דצרו הגם שאינו אונרם צשנו, והוא צפסרו הנכבד הנקרא דרך אוננה."

עוד יראה הקורא, כי גם דון יצחק אזרנגאל השתמש הרבה בדברי צעל
 דרך אמונה צפירושו על התורה. ובפרשת חקת ונציא דעת החכם ר' אזרהס בן
 ביצאלו הנוצר שנתה לא חטא, בלשון: ראיתי בדברי אסד ונחכמי
 הדור, ואולם בספרו ראש אמונה אינו מזכיר בשום רמז צעל ונחצר דרך אמונה
 אף על גב שרוב דברי הפרק האחרון וזה הספר נסקיינים ונוש עם לשון ספר
 ראש אמונה, עד שאין ספק כי האחד הועתק מן האחד. עיין הפרק העשירי מן
 ראש אמונה, דף י"ב ע"ג ודפוס ויניליאה ט"ה: והכונה השלישית אשר כוון הרב
 צונספר העקרים האלה וכו' כל הענין הכונה השלישית זה תולא בכתבו ובלשונו
 ונוש בספר דרך אמונה, ונאמר ג', אשר ה' דל"ט ע"ג. וכן כל ויה שכתב לקמן
 בפרק י"א וכל הענין הכתוב צפ"ג ונספר ראש אמונה, תולא בספר דרך אמונה
 צונקוס הכזכר אות צאות. עיין עוד שם הפרק הששי ונספר ראש אמונה ונאמר
 ג' אשר ד' דף ל' ונספר דרך אמונה. וכבר צמיי דון יצחק אזרנגאל קם איש
 נגדו וכתן צו נגאי ודופי והוא התנכל עלונו צשיר ונכ"ד צתים, תחלתו:

קם ור מצחק ביצחק,

לבש קללה כמדו (35).

ואולם הספרים אשר השאיר אחריו ואשר רוצם כזכרנו, הם ארבע
 ועשרים. ואלה שנותם על סדר א"צ.

(א) צצח פסח, על ידי האחים הנוחוקקים ר' דוד ור' שמואל הנוכונים
 ו' נחויאש הכ"ו צקונטטנידיה.

(ב) ינות עולם, כ"י, וכבר זכרנו זכרו.

(ג) ישועות ונשיחו, נוולא כ"י צאולר ספרי הנולך צפאריש ונונו
 נדפס ע"י האחים ציטלכוס, וולא שצושים וטעיות.

(ד) להקת הנציאים, כ"י. גם ספר זה זכרנו כבר.

(ה) נאונר צוועשה ונרכזה, זכרנו לנועלה שהנוצר ונציאו צפסרו
 ונעיני הישועה ונלשונו שם: „ואני כבר עשיתי צזה ונאונר והנלתי צכה טענות
 לקוחות ונטצע הכתובים, שנה שפירש הרב צונרכזה לא כיון אליו הנציא ולא עלה
 על לבו.“ נראה שהוא הנואמר שנדפס צראש ח"ג ונפירושו על ספר נורה נבוכים.
 יכונה: „הטענות לקוחות ונטצע הכתובים ינלנו ונה שפירש הרננצ"ם צונרכזה
 יחזקאל.“

(ו) נאונר קצר צצאור קוד הנוורה, דפוס ויניליאה של"ד
 ע"י ר' חיים ו' סוק.

(ז) נחזם שדי, כבר דצרנו לנועלה שזה הספר נאצד ונאחו על פי

דצרו אל ר' שאול הכהן, אונגס ונלשונו צפי' על מורה נבוכים, דף ל"ב ע"א, כראה שבסוף ימיו שוב צא לידו.

(ח) ונעניי הישועה, נדפס ע"ו לחודש שבט שנת אי"ס לא נעדר, ע"י החכם ר' צרוך עוזיאל חזקיעו ונפירארה, אשר הוסיף עליו הקדמה יקרה בתולדות הנחצר, וונגס לקחו ענינים רבים.

(ט) ונפעלות אלהים, צהודש העולם ותשובה נלמח על כל הטענות שפעו ארסעו ותלמידיו אחריו על קדמותו. דפוס ויניליאה שנת טכ"ז.

(י) ונרצת הגשמה, הפירוש ספר אלה הדברים הלזה, נדפס צפני עלנו, צפיוניטה, שנת טי"א, צשלימות יותר ונשאר דפוסים.

(יא) ונשניע הישועה, צצית הנעלה והישיש דון יהודה לצית גדליה שנת ה' רפ"ו ליזרה ציום ראשון לחודש סיון [פה שאלוניקי].

(יב) נחלת אבות, דפוס קונסטנדינה רכ"ו, ופעננים צעיר ויניליאה.

(יג) עצודת זקנים, ונאמר כ"י אשר ונזכיר צפירושו למורה נבוכים דף ע"ו ע"ב.

(יד) עטרת זקנים, פה צפיוניטה שנת טי"ז, צצית טוביה פואה.

(טו) פירוש התורה, ויניליאה, שנת של"ט.

(טז) פירוש נביאים ראשונים, דפוס יטן [פיזארו רע"ח] ע"י שונלינו.

(יז) פירוש נביאים אחרונים, פה פיזארו ר"ס; פה אונטרטרם ח"א. צקלת ספרי הדפוס אונטרטרם, לא ננאל זכרון הזמן והנקום צשער הספר.

(יח) פירוש מורה נבוכים, דפוס פראג תקל"ב על ידי החכם ונשה לנדויא.

(יט) נדק עולונים, כ"י.

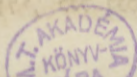
(כ) לורות הסודות, נדפס צקוף עטרת זקנים.

(כא) ראש אוננה, ילא לאור עם נחלת אבות, ופעננים הרצה צפני עלנו.

(כב) סירים, ונכתננים וכת צים, כת ציד ודפוס.

(כג) שונים חדשים, רעדלהיים תקפ"ט ע"י הנדפסיס הגדול ר' וואלף היידנהיים.

(כד) תשובות על שאלות ר' שאול הכהן, דפוס ויניליאה של"ד, ע"י ר' חיים ין' סרוק הנזכר לונעלה.

הספרים היקרים האלה חצר הנוחזר כנענו כולם אחר שקפץ עליו רגו
 הזנון והשליכוהו לארץ אחרת, כאשר כתב לר' שאול הכהן דצדדים האלה: „ואתה
 חדע, חכם חרשים! שהפירושים והחזורים האלה כלם עשיתי אחר שיאחתי נאצר
 נולדתי. כי הגה קודם לזה, כל היונים שהייתי בחלרות הנולכים ומירותיהם, עסוק
 בעבודתם, לא היה לי פנאי לציין ולא ידעתי ספר, וכליתי צהצל יוני ושנותי
 צהלה לעשות עושר וכבוד אחי. וכן אצד העושר ההוא צענין רע וגלה כבוד
 ניישראל! ואחרי היותי נע ונד צארץ, וננולכה אל עם אחר, ומסרתי הננוון, אז
 דרשתי ננעל ספר ה', כדצרי האונור: ח ס ו ר י נ ו ח ס ר א ו ה כ י ק ת כ י !”
 ונה יש להתאונן על אצידת הזנון היקר הזה, ועל הספרים הכוללים אשר
 לא היה לו פנאי לחצר, כי איש כנוהו לא היה לקח לשוא עטו, עט סופר ונהיה,
 היכינה גם חקרה, פירושויו על יתר ספרי קודש, והיה פקח עין שכלו לדרוש
 ולחורר צהסלות דוד וצחכונת שלמה, אשר אליהם יחס צית אציו! צפירושים האלה
 היה נוצר פרטי וכללי הכחוצים צלשון לח וקל ההצנה. והיה עונוד ומקר צנופלל,
 פליאת ספר קהלת ודרש צנוכוסה, סוד שיר השירים, הכל ננולח טיור קדוש על
 פי אנשי שם הקדמונים והאחרונים אשר קמו ציישראל, כי אחת ננקולת ספרי דון
 יחאק אצרבנאל היא שהניצ צחצוריו ליולים נודעות גדולי הנחצרים שהיו לפניו,
 עד שהוצאו צהם שנות הגדולים ונעשי ידיהם צלתי נודעים זולתו. וכצר עשיתי
 שתי רשימות על סדר ח"צ, האחת ננאנשי שם, והשנית נהספרים אשר נזכרו
 צחצוריו, ושתייהם יתנו עדיין שידו היתה שולטת צכל הרשימות האלה. הנה אנכי
 אחן לפניכם קוראים ננשכילים ויקרים! צאחד ננכתצים הנאים, ופה איך לי אלא
 להשלים תולדות דון יחאק אצרבנאל, כדצרי יוני חיי צניו וצני צניו, כין וכדור,
 והנה זה:

ויולד יחאק שלשה צנים את יהודה, את יוסף ואת שמואל. והיה דון יהודה
 הנכונה ליאון רופא ננונחי, פילוסוף ננוצחק, ונשורר גדול. ציני נעורותיו כאשר
 צרח אציו לספרד צשנת רנ"ג וישם פעניו לארץ ההוא, ושם לקח אשה והוליד
 שני צנים את יחאק ואת שמואל (36). אחרי גירוש ספרד צשנת רנ"צ הלך עם
 אציו צאניה לכאפוליס. ושם קצע דירתו עד כי עלה עליה קרלו ננלך לרפת
 ולכדוהו ויתנהו לשלל. ויצרח יהודה לגינזבה ושם השלים צשנת רס"צ את ספרו
 אשר כתב צלשון איטלקי (37). ולחקופת השנה הזאת, שנת רס"ג (38) כתב
 צלשון עברי תלוכה על הזנון, אשר עד הנה היתה ענונה וגינזה צאולרתי, והוא
 שיר ישם אף נעים ננק"ל צמים יספר צו את כל התללות הנוללות אותו נניוס לאחו
 ננפורטוגאל צשנת רנ"ג זה לו עשרים שנה, וננאורעת צנו הגדול יחאק, אשר נולד
 צארץ ספרד צשנת רנ"א. והיה לחקופת השנה הזאת, שנת רנ"צ צזנון הגירוש, שלח
 אותו עם נניקתו, צאיסון לילה לפורטוגאל והוא צן שנה. והיה כאשר שנוע הנלך

פורטוגאל אשר נולך ציונים ההם (39) כי צא לארצו וצית אציו צאיטליה, וינו
לעלרו צמלכותו. וצמות הנולך ההוא צשנת רנ"ה, קם על כסאו וננאל הנולך, איס
אדוק נאלד צדמו (40) אשר גרם את ישראל נאלרו ולקח נהס צמזקה צניהס
והעצירו צנים הזידונים, וגם צנו ילמק צתוכס.

צשנת רס"ד צא דון יהודה לויניליאה, לקבל פני אציו. ונשס הלך לנאפוליס,
להיות לרופא לפרדנאלדו גולקאצ, הנכונה סר לצא הגדול (הקאפיטאניו גרנדו),
ונשנה לנולך צארץ נאפולי. אך אחרי שנתיס יניס צא הנולך ספרד והולך ענו
השר לצא לספרד, ושצ הרופא לצית אציו צויניליאה. צעת ההיא הגיעו לאציו
ילמק השאלות ששאלו וננוו הסכס כ' שאלו הכהן ונקדיאה, אשר צאחת נשאלותיו
צקס וננוו סיהיה הנוליא לאור תעלונות, "הנשא וגבה נאלד נעלה, הסכס הכולל
"ר' יהודה יל"ו, אס הנולא ינולא שונה, הוא יהיה לי לנשיצ נפס צשאלותי ולכלכל
"את שצתי, כי שונעתי אונעריס, יהודה יעלה צתחלה על כל חקירה עיונית צנוקלה
"העולה צית נחיצות חכונת הפילוסוף ושרשיו ככתצס וכלשונס ופרשת גדולת הננאר
"אנריו, עיוניו ודרשותיו (41). "וזאת התצוזה אשר השיצ לו ילמק אדות
צנו (42): "ואתה תדע שצני יהודה אצרצנאל, לא היה צארץ הזאת זה שנתיס
"יניס, כי היה צנאפוליס עם הקאפיטאניו גרנדו ועס נולך ספרד שצא שונה.
"ועתה שסלכו שניהס הנולך והשר לצא לארצות ספרד, צא צני פה אל ציתי.
"וקראוהו צדך קדחות חדית וצא מולה וחלוט נאלד, ועס חלשתו לנולאת רנוך
"לצרתי ענו צדרוש הזה. כי הוא צנו ססק ונצחר הפילוסופיס צשאיטליה צדור
"הזה וירני וילנכ לי שיהיה דעת צן רשד יומר רצ הספיקות והצנוליס ונכל שאר
"הדעות וכו'".

אחרי נות אציו צשנת רס"ס, ויקון עליו קינה גדולה אשר נשאר צכת צי
ככל סיריו, זולת הסיקריס אשר כתצ על ספרי אציו ואשר נדפסו צחייו, והס: סיר
נני"ט צתיס, צראס ספר נחלת אצות; סיר נו"ו צתיס צתחלת ראש אנונה; סיר
אחר נו"ו צתיס, צשער ספר זצח סקס; וסיר גדול צנוספר צ"ן צתיס, אשר עשה
צתחלת אציו, ואשר נדפס צראש פירושו על נציאסיס אחרונים, שהוליא לאור
צשנת הת"ס ליליכת העולם, צדפוס הנשוצח סונלינו:

חקוקים על ידי חרש ואומן,

ובמלאכת דפוס הוא ראש בקיאים;

בעזרת בן בכור חרב ותלמיד,

יהודה זח אשר שר בין עפאים.

אחרי כן, וילך יהודה לננעויו צדך כל סארץ, אל הננומה ואל הנחלה
הנננודת והנלחית. ויהי אחרי נותו, צשנת רכל"ס, וילא לאור צעיר רוני סנורו

אשר הודיע לנו בשערים, דיאלוגי די אנורי, שיחות אהבה. אך ידי
זרים שלמונו, והצילו לחובו ענין אחד (43) אשר נמנו למדו קלת חכמי נולדים
סקר, שהחכם הנמצא לא הלך דרכי אבותיו! גם זאת עשו, לכנות את הנמצא
צמס ליאון היהודי, תחת ליאון אצרבנאל, או יהודה אצרבנאל.

יהיה צה איך שיהיה, הכל יודעים שהנמצא דיאלוגי הוא צן דון יחמק
אצרבנאל, ולא כדעת צעל חולדות הרצ דון יחמק אצרבנאל אחד שהיה איש אשר
(44). לא וראה דברי החכם ר' צרוך עוזיאל חזקיתו אשר כתב צמנת ס"א,
אלה הדברים: „והשר דון יהודה, זכרו לצרכה! צמו הגדול (של דון יחמק אצרבנאל)
„הלך ציינווה (גינזה) אשר שצי וצזה נאפוליש, והפליח לעשות צנולאכת הרפואה.
„ויחודה גצר צלחיו צכל חכמה. ונכותלי חצורו אשר עשה צלשון לעז, הנקרא
„דיאלוגי די אנורי, נכר ונעלתו צחכמות הרמות ונאגרות טצעיות ואלהיות. ונועם
„שירו אשר עשה על חצורי אציו ז"ל נודים על רומצ לצו וגודל צצונות; אורצ
„התחקות על טרטי נחלצ אנושתו (45).“ הספר צנוליות האהבה הזה, נחלק
לשלשה חלקים כוללים, הצילו ר' עזריה ען האדוויים (46) שם: דיאלוגי
פילון וקופיאה, על שם הנדצרים צשיחות האלה. ור' גדליה ׳ ישיא
(47) ונזכירו צמס: דיאלוגי דליאון היהודי. הלא כה דצרו: „ויהי לו (לדון יחמק
„אצרבנאל) צן חכם ופלוקוף נפלא, והוא חצר קסר נורטי (ר"ל קסר נכתב
„צלשון איטלקי) הנקרא דיאלוגו דליאון היהודי, וצו נראה גדולת התפלספותו.“
גם החכם ענואל אצובצ (48) נרצה לקסר שצח החכם דון יהודה אצרבנאל,
וצצח ספרו הנזכר.

צמו השני של דון יחמק אצרבנאל, דון יוסף אצרבנאל, נולד צלישצונה צמנת
הרל"א לצריאח עולם (49). והוא גם הוא היה רופא ונועמי וצא צמנת רנ"ג
לקטעיליח וצמנת רנ"צ לנאפוליש. אחרי לכידת העיר הזאת וננלך לרפת צמנת
רנ"ד, הלך יוסף להשתקע צויניליאח ויהי שם לרופא. וכבר זכרנו לנעלה שהוא
הציא את אציו לויניליאח. ויהי אחרי נותו וילך יוסף לגור צפירארה ושם האריך
ימים עד שראה אותו עוד ר' שלמה צ"ר שם טוב עתיה, כאשר צא צמנת הש"ט
לאיטליה, ונזכירו צתהלה וכצוד אחרי אציו דון ענואל אצרבנאל, צלשון זה:
„וגם החכם הרופא הנעלה, איש אלהים ונשוא פנים, דון יוסף אצרבנאל, אציו
של השר צצון ונעלה דון יחמק אצרבנאל (50).“ וחי עוד צמנת ס"א, צעת
שהוליא לאור ר' צרוך עוזיאל חזקיתו קסר ונעיני הישועה, והיה אז צן טצעים
סכה ועוד, כאשר העיד עליו הרצ הזה, ואלה דצרו (51): „ובנו הצ' דון יוסף
„אצרבנאל ינ"ו! איש חכם ונצון, לדיק תמים, אשר הגיע לגבורות זה ימים, זקן
„ונלח רמנים. יוסף ה' על יניו פנים וימים!“

הצן השלישי דון שמואל אצרבנאל, אשר לשאלתו חזר אציו ספר נחלת אבות, נולד בליטצונוה בשנת רל"ג, וגדל צעם טוב על צרכי התלמוד. וצן עשר שנים היה הנער שמואל צעת צרה אציו לקטעיליא וצא אחריו, עם אמו ואמיו. בשנת רכ"ז והוא צן י"ט שנה צא לנאפוליש ונשם שלמו אציו לשיצת הרצ הגדול ר' יוסף פאסי צשאלוניקי (52). ונאז התחיל לינוק ונים על ידי הלליה צתורה ומכונה. גם אשתו דונה ויליידא, אשר לקח וצני צנויידא, היתה אשה מכונה ועוצת טעם. וה' צירך אותה צעושר וכצוד, ויהי אצ ליחוניים ונגן ונחקה לאציונים (53), ואשתו היקרה היתה אם כל חי טצנר ויגון (54) וישצו שניהם יחדיו יונים רבים צנאפוליש עד זמן הגירוש שנת ה"א ש'. ויהי הסר דון שמואל אצרבנאל איהצ ויועץ לנשנה הנוגך דון פידרו די טולידא. גם אשתו דונא צנויידא, היתה צחלר ונשנה לנוגך ותחי אוננת את צתו ליאונרה די טולידא, עד שנשאת להדוכוס הגדול קוסנוס די ויילי, דוכוס ון טוסקאנה. והדוכסת התיא כצדה לדונה צנויידא לעיני הסרים והיועלים וקראה אותה תנייד צעם אם (55).

אחר גירוש נאפולי וילך שמואל לפירארה. והעידו עליו ספרי הדורות (56) שצעת ילא ונוולכות נאפולי, שנת ה"ש, היה לו יותר ונוולתים אלף ליקיני ושם צפירארה ונאז אותו ר' שלמה עתיה שנת ש"ט, והרצה לקפר צעצחו וצצצח אשתו. ואלה דצריו ונוש: „וצראש כל וולכות איטליה ורונניא, ווייליא, איש שר וגדול „צישראל החכם הנעלה דון שמואל אצרבנאל, וכל ציתו יראי השם וחושצי שנו, „וצפרטו הכצודה הנשאה צת ונוגך פניונה דונא וילידה, שראויה היא להזכר לפי „לדקתה ומכונתה וגודל ונעשים“ (57). וזה אונס תשובה לכוננר צרעלוקאי אשר חשדוהו להסר דון שמואל אצרבנאל לפוסח צקעיפים וולוע צאונותו אוננות ישראל. וכצר השצתי לאיש צר ואויצ לישראל הזה, צנאננר אחד צלשון לרפת. ויונת שמואל זקן ושצע יונים ויאסף אל עוניו צפירארה קציצ שנת ש"י (58) וימסדו לו כל רצני העיר. והרצ צרוך ערויאל חזקיעו אשר הוליא לאור ספר אציו בשנת ש"א, ונזכירו (59) וכחצ עליו: זכרו לצרכי! אשתו המשובה דונה ויליידא צנויידא, היתה עוד צחיים חיתה בשנת ש"ז, ור' אליעזר ויילי, אשר כחצ בשנה הזאת, הפליג צשצחה גם צשצח צנה דון יהודה אצרבנאל (60).

הסר נצון ונעלה דון ילחק אצרבנאל, צנו של דון יוסף אצרבנאל אשר זכרכו לנעלה, היה איש סוחר גדול ועשיר ונוסלג צפירארה. הוא הסר והנדיצ דון ילחק אצרבנאל, צן צנו של הנוצצר הגדול נוחו עדן, אצ לאציונים ונגן ונחקה לעניים, הנזכר צספר ונאור עינים להחכם עזריה ון האדוניים (61). גם הוא שקד על דלתות התורה וצנה צציתו, צית ועד לחכמים. והרצ רצי ילחק די לטיש היה ונציץ תורה צצית ונדרשו של ילחק ונשנת שכ"ז עד שכ"ט (62). ובשנת של"ג היה ר' יוסף פאסי הנורה ללדקה צצית דון ילחק אצרבנאל צפירארה (63).

ור' יוסף פאסי הזה, הוא צלתי ספק צן צנו של הרב הגדול ר' יוסף פאסי, רבו של דון שמואל אצרבנאל. וזה דון יצחק אצרבנאל היה גר צענת ש"ס צעיר ויניליאה (64).

הנכבד וישר דון יהודה אצרבנאל, צנו של הסר דון שמואל אצרבנאל והגצירה דונס וילינדא צווינידא, היה אחד ונגדולי עדת ישראל צפירארה, ונונלא ונקום אצותיו צלדקה וציראח ה'. לכבודו חצר ר' אליעזר ויילי, ספר לכל חפץ, הוא תקון טטרות הנסוגים צצני ישראל. כלפס ע"י אדילקורד צוויניליאה שנת ש"צ, ושם צהקדונה הפליג הנחצר לקסר צעצח דון יהודה אצרבנאל וצצח אמו חכונה, סיניורה צוויניידה י"ח! והוא דון יהודה אצרבנאל אשר צעצונו נונלא אצצעה פירושי רד"ק כתוצים צאלצע סופרים זה ישן וזה נושן, ככל אשר סיפר לנו החכם עזריה ון אדוונים (65).

זולת אלה שנוענו את שנוע אנשי נודות וצעלי חכמות ויונלי חלניו של דון יצחק אצרבנאל. האחים היקרים והנעיינים יוסף ווננשה אצרבנאל שהיו צאו לארץ הולנדו לגור שם, ויהיו חצירים לחצרת כתר תורה צאונטערדם צזונן דניאל לוי די צאריום (66). והחכם הנשורכ נעים זמירות, יונה אצרבנאל, צנו של ווננשה אצרבנאל. ויש תחת ידי קדור של ר"ה וי"כ צלשון ספרדי אשר הוליא לאור הוא יונה אצרבנאל, ורעו הרופא אפרים צואינו, צאונטערדם שנת תי"צ (67). וציוניו, צענת תט", נסרף חי צקורטוצה, על קדוש השם, אצרהם צרנאל, ויקוקן עליו יונה קינה יקרה. גם הוא כתצ שירים רבים שונים, וצכללס שיר אחד יכונה: אל פייקי קס לוט יטאלנו. עוד היה צאונטערדם, איש רצ תצונות, ר' שמואל אצרבנאל שנוו, שהיה חצר לחצרת עץ חיים (68). גם אשת החכם הגדול ר' וננשה צן ישראל, היתה ונגזע אצרבנאל, והאלוף והקנין דון יצחק אצרבנאל היה צענת תכ"ח אחד ונצצעה וננהיגי ק"ק ויניליאה (69). ורצי צרוך אצרבנאל צוהר"י אשר צתו נישאת לר' רפאל טרויש, צעל ספר נח ואדם, היה איש רשום תם וישר (70).

הן אלה צנוו וצני צניו, ניין ונכדו של החכם הגדול דון יצחק אצרבנאל כולם שוים לצוצה. ונהם אנשי דעת וצעלי חכמה, ונהם אנשי ונעשה וצעלי נודות טווצות, שהקיונו כולם שם תפארתו צישראל.

הערות.

- (1) ווסרי הפילוסופים, שער ראשון, סרף עשירי.
- (2) „וגם צספרד צמרצן צית ראשון כתצ הרב ר' יצחק צן גיאח טצאו שתי ונשפחות ונצית דוד. האחת ונשפחת צני לאור שנתישצה צלוינה ונשפחת

צני אברבנאל שנתעשה צשיציליא, ונוננה אלפי הדל" (פירוש ספר זכריה, י"ג ו').

(3) „קמתי חני ילחק זן לאלווי הסר יהודה זן שמואל זן יהודה זן יוסף ונצני אברבנאל אשר צספרד וכו'." (הקדמה לספר וועיני הישועה).

(4) „חני הגבר ילחק זן חיש חי רב פעלים צישראל גדול שמו חדון יהודה זן שמואל זן יהודה זן יוסף זן יהודה ונצני אברבנאל וכו'." (הקדמה לפירוש ספר ישועה).

(5) העיקר אברבנאל, כי כן כתב הסם ונשפחה, דון יהודה, צמרוז הלזה, צשירו על חציו:

ליצחק בן יהודה בן שמואל,

אב"ר ב"ן א"ל פרישת מקראים:

גם צראשי המרוזים ונשיר היקר הזה, חתם שמו: יהודה זן ילחק **אברבנאל**.

(6) שצט יהודה, השמוד השציעי.

(7) שם, השמוד ו"ח.

(8) ספר יוסקין, דף קל"ג ע"צ ונדפוס קראקא; גדה לדרך, הסקדנה.

(9) תולדות ילחק וננקריו יוני שני חייו, צראש ספר וועיני הישועה ונחת הנווליא לאורה הפעם הראשונה שנת ט"א. הנוצצר התולדה היקרה הזאת הוא הרב החכם ר' צרוך עחיאל חזקינו, ראש חכמי פירארה, אך צשציל שצלו צספר הוא ענינים נגד חנונת הנולרים, לא הזכיר שמו עליו חלל צנוז: „הנוכחה צשם חליו, כתלעיד הנציח הכותב צספר צדיו." (ירנויהו ל"ו י"ח). ר"ל: **ברוך**, „החזק צתוארו וכנוויו." ר"ל: חזקינו. החכם הזה היה יודע ונאלד קורות דון ילחק אברבנאל ע"ז צנו דון יוסף אברבנאל אשר חי ענוו צפירארה ועליו יש לקנון.

(10) צכל ונקוס שנוצכיר ספר זה כתב עליו: אשר צצרת צצצרת צצרת עיין שנים חדשים דף ונ"ז ע"צ; ראש חנוכה, דף ח' ע"א: צצצ ססת די"ח ע"ח; וכו'.

(11) זה הזנן חיוו ונדוקדק כראוי, כי לפי העת הזה, היה חצר ונרצח הנושנה צשנת רל"ו, וזה לא יתכן, כי צצר שלח אוחו צשנת רל"ב לר' יחיאל ונסיסא ואפשר שרנונו על זנן השלנתו שסיה צשנת רל"ו, כי צעת שלחו לאיעליה לא היה נשלם עוד, כאשר כתב צפירוש צנוכתצו.

(12) דון יהודה אברבנאל צשירו הנעים על חציו, הנוכר לנועלה.

- (13) ימות עולם לנלכי פורטוגאל ערך אלפונסו החמישי צונחצרת הלרפתי
 ירכה L'Art de verifier les Dates. ק"ד י"ג חמ"ג י"ג חמ"ג (72)
- (14) עופס כתב שלח הרב דון יחזקאל אזרענאל לכבוד נסור"ר יחיאל נסיסא,
 לקונ ומכתב ט'. (82)
- (15) שיר של דון יהודה אזרענאל הנזכר. (92)
- (16) החכם השלם הזה, היה צראש כל אנשי ונעשה צולכות איטליה, ועשה
 עוזות גדולות לישראל, צפרט צשעת הגירוש ספרד. והעיד עליו ר'
 גדליה ׳ן׳ יחיאל צספרו דף ס"ה ע"ג: צהיות גלות ספרד שנת רכ"ג
 צורחיס ונשם יהודים רבים וצאים לאיטליה כדי לעצור אל חוגרונה היה
 זה הזקן עומד צפיסא אשר צעוסקאנה חוף הים הגדול ונקבל כלם עניים
 ועשירים ונמלכלם ונלוה אותם על יד על יד, עם הקפוקת והזכות צכל
 הנולטרך ואוונרים שצצו צזה סך רב. גם צנו צכורו ר' יחזקאל הנזכר
 צכתב דון יחזקאל אזרענאל, היה איש נצון וצעל רחמים לעמו. והוא החכם
 ר' יחזקאל דפיסא, אצי הגאון ר' אזרעאל דפיסא, שהיה גבר צגוצרין צכל
 המושכלות. וינת ר' אזרעאל צחלי יוניו צצולוכייא שנת ט"ד והניח אחריו
 צנים ועושר וכבוד. גם מצויים שלא נחגלו צדפוס. עוד היה להאים
 הרם יחיאל צר יחזקאל איש פיקא צן אחר ושמו רב שמואל אצי הנשא ר'
 יחיאל נקיס דפיסא. (94)
- (17) פירוש על נביאים ראשונים, צהקדונה לספר יהושע.
- (18) שם, צהקדונה לספר נלכים. (14)
- (19) „והנה כשאזר ונלך ספרד גרוש על כל היסודים אשר צכל נדלינות ונלכותו
 שילאו כונשלש חדשים נשלם. והים יום היליאה ט' צאצ. והוא לא ידע
 ונזה הזון דצר, כאלו ונן השעים הדרכוכו להגבלת הזון הזה, לקיים
 דצר הנציא לאונר: צחדשה ונלאונה!“ פירוש ספר ירמיהו, צ' כ"ד. עיין
 עוד פירוש ספר הושע, ה' ז'.
- (20) פירוש על נביאים ראשונים, צהקדונה לספר נלכים. (84)
- (21) ר' צרוך עוזיאל חזקיעו, צחולדות יחזקאל שצראש ספר עעימי הישועה. (74)
- (22) שם צחולדות יחזקאל להרב הנזכר. Amsterdam, Anno 1787. (82)
- (23) כך כתב צקוף הפירוש הווא.
- (24) זנן נסיעות דון יחזקאל עם צנו יוסף לויניליאה לא נזכר דצברי הרב צרוך
 עוזיאל חזקיעו, אונס הכוונ די רוקי Dizionario Storico degli
 Autori Ebrei, vol. 1. V. 22, כתב צפירוש שהיתה צשנת רס"ג.
- (25) עת זאת נודע וננה שכתב צחשוצתו וננלך ספרד שצא לנאפולי צשנת
 רס"ז לפרט עיין לקונ חולדות דון יהודה אזרענאל. (12)

- (26) ונעין ז', תנור ג', דף ט"ו ע"ג.
- (27) ונעין ז', תנור ז', דף י"ג ע"ד.
- (28) פירוש נורה נכונים, בהקדמה.
- (29) חולדות יחמק להרצ צרוך עוזיאל חזקינו צראש ספר ונעיני הישועה.
- (30) דון יהודה אצרבנאל צשירו היקר על אציו.
- (31) סם צשיר דון יהודה אצרבנאל.
- (32) סם, צשיר דון יהודה.
- (33) סם צשיר הנזכר.
- (34) חלק ראשון, אות ז', סי' י"ד.
- (35) השיר הזה נדון יחמק אצרבנאל, נכ"ד צתים, וסיר אחר וננו, ניי"צ צתים, ננלאו צקוף פירוש נציאים ראשונים דפוס ראשון של בני סונגינו.
- (36) חלונה על הזמן, להחכם דון יהודה אצרבנאל, לקנון ונכתב י'.
- (37) Dialoghi di amore, דפוס ויניציאה, 1572, fol. 151, recto
- (38) הזמן הזה ניכר נחוכה, כי יספר עשרים שנה ונעת צריחת אציו ונפורעוגאל צשנת רנ"ג. צנוקוס אחר כותב צצנו הצכור, אשר היה צן שנה צשעת הגירוש רכ"ג: כצר הוא צן שתיים עשרה שנה.
- (39) יואן השני, וצשיר כתב וננאל, הוא עעות.
- (40) צנותו אחריו ונלך כסיל קס,
- (41) והוא מדוק צדתו איש נצובי:
- (42) שאלות להחכם כה"ר שאול הכהן, דף ח' ע"ג.
- (43) סם, דף כ', ע"ג.
- (44) צחלק ג' נזכר עם חנוך ואליהו הנביא, שחיים וקיינום לעד,
- (45) הוצא צנאסף לשנת התקנ"ד, דק"א.
- (46) צחולדות יחמק צצראש ספר ונעיני הישועה.
- (47) ננאר עינים, סרך ננ"ד, דף קנ"ד ע"א.
- (48) שלשלת הקבלה, דף ס"ד ע"ג.
- (49) Nomologia o Discursos Legales. En Amsterdam, Anno 5487, p. 326.
- (50) יען וציען צשנת שי"א הגיע למונים שנה, ננלא שכולד צשנת רל"א.
- (51) פירוש ספר תהלים לר' שלונה צן סם טוב, ויניציאה הס"ע, בהקדמה.
- (52) סם, צחולדות יחמק, צראש ספר ונעיני הישועה.
- (53) ווגם הייתי נוכיר הרצ הגדול רצי ננאיר צן ויכרה, שלנוד יחד עם הסר הגדול ל' שננאל אצרבנאל צישיצה של ננורי החכם

ר' יוסף פאסי וכו', " ר' שלמה עתיה, בהקדמותו לפירושו על ספר
ההלים.

(53) הסכם שמואל אוסקי, נחמה ונחללות ישראל, S. Usque
Consolacam Tribulacans de Ysrael, III. Dialogo.

(54) שם, נחמה ונחללות ישראל, שיחה ג'.

(55) עמנואל אזוב, טוולוגיא, דף סכ"ז ודפוס אונטרדום.

(56) ר' גדליהו בן יחייא, שלשלת הקבלה, דף ס"ה ע"ג.

(57) פירוש ר' שלמה בר שם עוז עתיה, בהקדמותו.

(58) שנת פטירת הסר שמואל אהרנבאל אינו מפורש, אך היתה בין שנת ש"ט

ושי"א, כי לעדות ר' שלמה עתיה היה עוד צדיים חייתו בשנת ש"ט, אך

בשנת שי"א כבר היה נח, לפי עדות הרב צדוק עוזיאל חזקינו שכתב

עליו: ז"ל!

(59) בהקדמותו לספר נועיני השועה, הנזכרת פעמים הרבה.

(60) בהקדמותו לספר לכל חפץ.

(61) נאור עינים, חלק קול אלהים, דף ט', ע"א.

(62) דיו האודטרייטניטען העברעמיטען ווערקע דער ק"ק הןעכטבוים

קטעק לו וויען, דף 72.

(63) ספר יחזק, ערך חליה קודמת או יצום, סי' ד'.

(64) עלי מזרחי לשנת 1847, דף 145.

(65) נאור עינים, ספר ל"ה, דף ק"י ע"ג.

(66) Descriptio Kéthér Torah. pag. 9.

(67) Orden de Ros Asanah y Kypur etc., Amsterdam A. 5412.

Estampado por Industria y despesa del D. Efraim Bueno y

Jona Abravanel.

(68) דניאל לוי די צאריוסו, Arb. de l. Vidas p. 65.

(69) שו"ת דבר שמואל, סי' שצ"ח דף ל"ו, ע"ג.

(70) ספר לא ואדום, בהקדמה.

אליקים כרמולי.

9.

מכתב מהרב דון יצחק אברבנאל זלה"ה

להנבדר יחיאל מפיסא דל!

לנועד הזה בשנה האחרת ראשי ראשי נשוא פנים הוא הראש ינר' הגיעני
אגרת שלונך ושנעה אזני ותנן לה את כל התרגום בחן עם עונא שפתים, תאנה
הם ונזקקים להתעולל עליכות צרע להתגולל עליך ולהתנסל עליך לשלול שלל
ולבזוז צו על לא חונם בכפיך. וכי ראיתי חונם וריצ צעיר ההוא נקום הנשפט כי
אראה כי אלת יד הנשקל והנשורה ותהי האונת נעדרת נבכלמי ונראות, וכי

שנעתי ותרגז צטני צהתאסף ראשי עם נגדך, סאון קואן צרעש להטות ונשפט
 גצר, ירא וקור ונרע כנוך, לענות אדם צריצו איש לצלעו צולע צלע, נעויתי
 ונשנוע, דאגתי ונכהנת לצי, להיות היהודים עתידים בכל הנוקם אשר תדריך כף
 רגליהם לצוא צנקרת הנרות וצנקיקי הנליקות, להיות כל איש לרר ונשתרר גם
 השתרר עליהם ועל זרעם, כי הרשע ונכתיר את הדדיק, אור אויב ארדוף אשיג
 אחלק שלל, על כן ילא ונשפט ונעוקל. והנוגשים אליהם, שמו זה כסלם לקחת
 אותנו לעצדים לתת לנושיקה יעקב וישראל לצוזים. — ונשתכל הוית ההולכים
 צתורת ה' המרדים אל דצרו עוצרי צענוק הבכא ונרוח קועה ונסער, נפסם ונחלה
 ונועה, האנשים האלה שלננים הם אתנו, ה' עליהם יראה, הנה יצאו אל ונקדשו,
 הנה יקצבו אליו ועליהם תצא צרכת עוצ. גם אתה כאחד ונהם, ירא ה' צנולותיו
 חפץ ונאל, תננים אתה צדרכך, גם כי תלך צגיא ללמות, עונל וכעס תציט ונאוי
 לא חסיד צכל אשר תעמול תחת השמש על ה' ועל נשיחו, שצרך הרצה ונאל,
 ותחת הנחשת אשר לקחו ונאחד זה וצק יצא, צרכת ה' היא תעשיך, ותחת
 און אשר עשו נגדך שעמלת צו ששון ושנחה ישיגוך, לך לפניך יהלך לאור צאור
 המיים צאור פני ונלך חורעי עונל יקלרהו.

גם אני לא אחשוך פי הואלתי לדבר אל אדוני על דצרת צני האדם את
 עמלינו ואת לחינו, ונכהגי הקהל הזה, שוכני סנה התלאות כנערה לחץ, הט
 אזנך ושנע, שונע אל אציונים, התלאה אשר ונאל עם ה', תוכחה ונאלה עשה עם ה'
 לקהלת ארזילה (1) ונוולכות ישנעאליים. פקח עיניך, פוקח עורים, נשיא אלהים,
 והאזינה עדי ושנע, ראה עני ועמלי יום ליום ולילה, רהצם עונל ואון, לא שלותי
 ולא שקטתי ולא נחתי זה ששה חדשים. הנה אדוננו הנולך — (2) יאריך ה'
 יננים על ונוולכתו — עונד וינוודד ארץ, הנוון עננים רצים, נשא כס לגויים ופטי
 פרשיו, ופרשיו ונרחוק יצאו, ויקצץ אניות הים ונלמיה כל תופשי ונשוט כל
 סובל, ויעצור ארץ אפריקאה, (3) לרשת ונשכנות לא לו, וימן שם על עיר
 ארזילה, עיר ונלובה, רצתי צגויים, ויורה שם חץ וישפוך עליה קוללה, ואיש
 לא עונד צפניהם, ויעלו העם העירה איש נגדו וילכדו את העיר, ואת הכל שללו,
 כסף וזהב אשר עננהם, ונשה עד שלמוון צזו להם, כי הנולך והקרוצים אליו

(1) Arzilla צחוף הים סנוך לעאנגר.

(2) הוא Alfonso V.

(3) ציום כ' לחדש אויגוסט 1471 צא הנולך עם 477 אניות ושלשים אלפי איש על ארזילה
 וילכדו אותה. ויהי ונספר הנהרבים וון הערבים כשני אלפי איש ונשטת אלפים נאכרו
 לעצדים ונשפחות כ"ב צדצרי היויים לקסרדים (ראש ששפער ח"ב ענווד 523) והרב רי"א
 כתב עשרת אלפים.

היושבים ראשונה צנלכות צניזה לא שלחו את ידם, (4) ראה ויתר גוים לעשות כרלון איש ואיש. ויתריונו כל אשר צעיר ונאיש ועד אשה, עשרת אלפים צונקת נפשות אשר למות ואת אשר לשני לשני. אחרי כן לקח (5) לו נדינת עאכגיר שרתי צנדינות, ונפחדו תרעס הארץ. ועם היות קהל היהודים הנאוללים היושבים צאחזילה נפוזר ונפוזר צחוך העיר נזה אחד ונזה אחד, ורצים היו חללי חרצ ונצני קדר אשר הלכו שני לפני לך, הנה צמולת ה' הפלח חסיד לו וננכון שצחו השגיח על גוזליו ירחף ונצני ישראל לא ננת אחד. אז נצבלו חלופי אדום כי ראו עולליהם יונקי שדים וזקנים כדו נזוקן לא נפקד ונחם איש. והי כל נפש יולאי העיר צצניה נער וזקן צנות ליון ואנשים ונצני ישראל חונשים ונאיתים העטופים צרעצ וצננא צעירים וצחוקר כל. וכי ראינו צני ליון היקרים עם אלהי אצרהם הנקולאים צפז לעצדים ולשפחות נונכרו, צכור עוני וצרל צאה נפסם, ויונכרו את חייהם צעודה קשה צמונר וצלננים וצכל הנלכה ננצה וננש והנשים חשגלנה, צנות ישראל צזויות נחוטצות חצנית היכל עוונדות ציד חכזרים לגלות ערותן, והילדים אשר חנן ה' ילדים אשר אין צהם כל נוס, כנטיעים ונגודלים צנעוריהם, שאלו לחם פורש אין להם, לנודו לשונם שם אלהים אחרים אלהי נכר הארץ ועיינו ראות וכלות אליהם כל היום, הסכנונו יחידי הקהל לקרוח לצצויים דרור ולאסיכים פקח קוח ולתת כופר נפסם ונכספיו וזהצינו אם ננעט ואם הרצה.

ולי איני עזדך עם יתר הנננהיגים לדיקים ועוצים וננני הרינו נחוך העדה שנים עשר נשיאים נננסר שצני ישראל לעשות ננעשה הלדקה להוליא וננסגר אקיר, וישלחו אותי ואיש אחד ונהננהיגים ונעיר אל עיר אנשים חוניד עוצרים צארץ להוליא את צני ישראל ונננלרים, לתת פדיון נפסם. וכה אנורו אלינו הסרירים צרוק נדיצה, הרצו עלינו נאלד נורכ וננתן, ואתם כתצו על היהודים האלה כעוצ צעניכס והוליאו כל איש ואשה נניד עושק, עני ואציון ונגוזלו, לא תשאר פרכה, וכסף ננשה קחו צידכם והצילו את כל אחיכם ונכל הגוים וננחה לה' צכסף יגאלו.

שנינו אכחנו צדרך נחנו ה' על דצר כצוד שנו, ויתן אותנו לרנננים לפני כל שוציהם, וצכסף ננלח ציונים או עשור פדינו ננאה ונננשים איש, וגם פה העירה וצשאר הננדינות כן רצים עתה עם הארץ פדויי ה' על ידינו כיד ה' הטובה עלינו וננחמים ועשירים נפשות ויקר פדיון נפסם עשרת אלפים כסולות זסצ. ידינו שפכו את הדם הזה, איש כננתת ידו כל נדיב לצ יצאו את תרונת ה', הצכור כצכורתו והלעיר כלעירתו צלע כסף לא לקחנו ונננלכה

(4) וכן נפוש צצני היונים לנפכדים.

(5) ד' יונים אחרי לכידת ארזילה.

ונעם אחר, ויען וזיען העניים ונורודים אלה לא נדבק צידם ונאוונה ונן החרם
 ערום הלכו ונצלי לצוש ואין לחם לחכול וכלם גוי אשר לא תשנוע לשונו הורכנו
 לבקש ונפה ונפה איש ואשתו הנצות ננותיו והננים צניו להוסיב כל יחידים ציתה
 להסיב לב אצות על צנים ולעשות להם צתים וכלים וכלים שונים נגד ללצוש
 ולתת לפניהם דבר יום ציונו צר ולתם וככה יהיה שנתיים יניים. עד אשר ידעו
 נשפט אלהי הארץ ואף צניהם ילנדו שפה אחד דצרים אחדים ונעם לועז. והלילה
 הזאת ליל שנוורים הוא כולם צחלריהם וצטירותם, יודו לה' כי טוב, יחד ישאו
 קולם ויריעו כל צני אלהים, עצדים היינו זה יניים ונועטים ויוליחו ה' אלהים
 ונעצדות לקירות ונשעצוד לגאולה, ועתה הננו אמתו ככל הנון ישראל צני חורין.
 ונוליא אפיקים צנושכות, יוליא ונכור הצרל העניים והאציונים הנשארים ונחם
 צצני והננה כשלישם איש, ה' לצאות יגן עליהם. והנה לא נפדו עד הנה כי נפלו
 ציד אדונים קטים וצנוכות אצותם אותם אדוניהם הלכו דרך רחוקה ונעצר לים
 ואינם פה עננו היום, והים כצואם צוא יצוא ולא יאחר פדותם צע"ה הנווליא
 אותם ונחתת קצלות ונלרים, נפולות יהודה יקבץ ונווליא ונונעצב ולא ישנוע עוד
 חונם צארנינו עוד ונצב צגצולינו ולא יתן הנשחית לצא אל צתינו נגוף.

הן אלה קלות הדברים היו עלי לטורח טרחם ונשחם כל היום וכל הלילה
 לא יחשו, ונח שנוץ דבר הגדתי לפניך יודע דעת עליון. סוף דבר צכל ונונלכות
 הארץ הלזו לא שנוענו ולא האזנו עין לא ראתה עם רצ ונישראל כזה עצד עצדים
 יהיה ציום שצות זרים חילו ונשים רצות וניהודה כאלה שצויות חרצ ועל כן כל
 השנוע צשם ישראל יכנה תללינה שתי אזניו, ספקו כפים ויניעו ראשם, יהי שם
 ה' ונצורך אמתו כנה רצוצין ותנווהי תקיפין.

גדול העלה י"א הנה אדוניהו הונלך ישנוה צה' שולח אל ונעלת האפיפיור
 ונללכים לפניו לצא להשתחות לו לשמו ועפר רגליו ילחכו כפעם צפעם צהנושא
 הגדול שיסתחוו לו כל ונללכים, ונללכיו הנה השר ונלל נעלה לו פו די
 אלנוי דה והחכם עיניו צראשו איש טוב זה הדוקטור גואן סיזיר הנווציל
 כחצי אלך, והנה רואי פני הונלך הקרובים אליו. ויען הדוקטור צטוב לצצו צין
 דין לדין צין נגע נגע דובר שלום לכל זרעינו, תמיד ידרוש שלוונם וטווצתם כי
 יש לאל ידו, נפלאתה אהבתו אלי אענדהו עטרת לי, וצעצור שהוא יהיה שם
 לפה, הוא ידבר אל האפיפיור, חילינו פניו שידבר צעניני הקהלות, ישנורם שוונר
 ישראל ויוכיח לפניו על פי החורה לתת את-שאלתינו וצקשתינו, והיה צעצור
 כצודו גזר אוונר וידר נדר לדבר טוב על ישראל, ולרור שאלותינו וצקשתינו לקח צידו
 להיות לו לזכרון, אס נלללתי מן צענייך אדוני, דבר נל צאצוי האנשים האלה הם
 ונדצרך נאום דצרי שלום ואונת, ואונרת שונכבך הארץ וניירות שנועת, סיר לנעלות
 לונלך אדוניהו, והיותו עושה ונשפט ולדקה לכל עמו, אוהב את היהודים, ונלך

במשפט יענייד ארץ, ושתכר נורה זו כל גוים יעזרוהו, יהי שמו לעולם וירד
 ימים עד ים ותגשא ונלכותו, לנען ידעו כי יש אלהים בישראל ויש אמתו יודע
 עד נה וכל נקום אנשי חיל יראי אלהים אנשי אמת וצני ישראל הנה.
 ולדוקקור לבדו אתה תדבר דברים טובים דברים נחומים, ישא ודברותיך חן וכבוד,
 כי הוא רומי ונשנותי, אורב טבור לב גדול ליהודים, ואשר ידרוש ונאחך תכלתי,
 אותה אבקש שצטוהתך תנחהו תעשה לו עזר כנגדו, האם אין עזרתי צי ועשית
 עמדי חסד ואמת והוא יגיד לך צפתר את צקשתינו אשר אהו ואת הקורות אותנו,
 ואיש אל ידע צכל אלה ונהגוים האחרים.

כז העליליה! אתה לויית פקודך שאלתה לכבודך פי' הכתובים לרד"ק
 זלה"ה והלגתי לפניך עטרת זקנים אשר עשיתי ופי' ספר אלה
 הדברים אשר אני עושה; והנה לבד זה ונלאתי ופי' הכתובים ונלכד ספר
 תהלות אשר הוא הוא אללכס, ועוז אחרית הספר ונראשיתו פי' חדש
 לספר איו, נה ונתוק ונדבט, שצרו חכם חרשים הים ציוני צונלכות ארלגון,
 והוא ונחושצי הארץ הלזו, קחנו והיה אהך צכל אשר תאמר. ופי' ספר אלה
 הדברים לא נשלם עדנה צקצת שצתי הבית נועט ונעטי יסערו להפיילני ונלחמות
 העיון ולא יכולתי. והיה צהניח ה' לי לא אהן שנת לעיני עד הקיוני עד עשותו
 ואציא את אשנוו לאדוני וכל הדבר הקסה יעלה על ונצחק לרלון לכפר עליו וסונכת
 את ידך עליו.

והנה ונאמר עטרת זקנים הלא ונלכד הוא ותקטן עוד צעיניך הונגזים
 לשצת, וראוי היה על היותו נועט ונעט אגרשנו ונפניך, אכל נה אעשה ותשורה
 אין להציא וניגיע כפי לפניך איש האלהים, על כן קדונתי לשלוח לך לנשרה
 הונאמר הקטן, עיניך תחזינה ונישרים ועיניך עליו ונראשו לקופו וכל דבר לא
 יכחד ונוך, וונונו תראה הדך אשר צאתי צו צפי' התורה, האם אני הולך בדך
 כל הארץ או הייתי עוקש דרכים, ואולי הגיון לצי לפניך לא הדריכוהו צני שמך
 ינלא חן צעיני אדוני. והספר הזה ונמה היא שלוחה לאדוני קח נא את צרכתי
 אשר הוצאת לך, ענוך יש צנוקום אשר יצטר אדוני, הונדכס הוא העקר. עוד
 כל יוני הארץ לנען תזכור עבדך צן אנהך השולט אנרתו ארץ ונחקים כי אהצתי
 את אדוני, והנה הצאתי את פרי ראשית האדונה אשר נתן לי ה'.

אדוני דק צומן לצות וכליות יודע הן צני עלם ונעלמי וצטר ונצטרי ישראלותך
 והאשה אשר הוכים ה' לעבדך לינחק היא גם היא אורה, אחי, האלהים אנה
 לידך ספר ולשון כשרים נעשה אלצעותיך להקריב קרבן לאדוני לקטר ונעלמות
 אהצתו, לנה יגרע שני ונלתי ציתו צית ועד לחכמים, אלהים יכוננה עליון,
 לצלתי הקריב קרבן לאדוני צנועודו ונמת זכרון, ויען לא ידעתי ספר, הנה נא
 לי נערה צתולה, שחורה היא ונאה, והיא שפחה ונלונדת לעבוד, דצרה לשונה

צחכה כאשר נזננו, אקריבה נא אותה אל הגזירה אשתך כגפן פוריה צירכתי ציתה
תזכור אהצתי אהצת נשים לפני ונעלתו כאשר צא זכרוך אל פני האדון. ואשנע
צקולה. והנה הדוקטור גזירי יוליכה לכבודך כי היתה נאונת צציתו כל הימים
והלכה עמו כאשר היתה נאונתו אמו.

הזן יקיר לך נצני הנציאים צך צכורך שני צקרצו ר' ילחק י"א, צרך ה'
חילו, הרצה עליו נאלד ונהר פקודתיו שוצע שונחות, שוצע שונחות את פניו, נופיל
אני תחינתי לפני הונלך, ה' יאר פניו אליך ויחונך, חנון יחנך לקול זעקך רוח חן
ותחנונים, כנפסך ונפש ענוול, זרזיר ונתנים ירוץ אל הנוערכה לעצוד עצודתך לצי
רודה ורולה את אצניך, וכי ירחק ונוך ענוט יענש לחזות צנועס אדוני ולצקר
צהיכלו כולו חונך כצד.

כותב צפרשת ה' נראה אליכם, שנת ל' ר"צ תרצה נחלתו
ילחק צן לאדוני דון יהודה אצרבנאל זלה"ם צלישצונה.

הודיעני צחסךך אדוני, האפיפור הזה אם הוא דוצר שלום לכל זרעינו
ואם יש אמו או צונדינת רוני רופאים יהודים או אם יש לקארדינליט רופאים.

10.

תלונה על הזמן

לחכם דון יהודה אברבנאל זלה"ה.

יסקר צה את כל התללות הנווללות אותו ניוס היותו וטלעולו וגרוס צנו הגדול
ולולתו אליו, והוא:

וכליותי יפלה בקרבי	זמן חכה בחץ שנון לבבי
ודכני ושם נצח כאבי	וחכני ומכתו אנושה
ואכל כאב דמי וחלבי	פצעני ובלע את בשרי
ויתנשא ויקום בי כלביא	וגרים כל עצמי בחמתו
ושמני מגורש נד כאיבי	ולא די כי צנפני צנפה
והוא על פאתי ארץ מסיבי	וכשכיר הנעני בחבל
אשר לא שקטו סוסי ורכבי.	והן זה לי כעשרים משנותי
ארצות כל והם כילו איבי	ומדר שעלו מים ועפרות
בני גילי והרחיק עם קרובי	והבריוח יריד ממני וגלה
ואת אמי ואת אחי ואבי	ולא אראה ולא ארע מיודעי
וזה קדמה וזה אל מערבי	ופור מחמדי זה לצפון
ולא אמצא מנוחה גם בחשבי	לבלי עוד יוכלו השקט זממי

פרידתם תשובני עקבי
 ולא אבחן בלכתי או בשוּבִי
 ונתחו כדוּבִי או זאבִי
 בשוד שודד וזות הון ובשבי
 לכלני לכבות את שבבי
 בני חמד בחוד ויקר וכצבי
 וגבהו נוגשי ואורבי
 וגדל בעדו רגוֹי ועצבי
 אברנאל כמו צור מחצבי
 כבן ישי * (והוא נר מערבי
 בלבו בין טוב הוריו וטובי
 והדחיו זמן שונאי ועוקבי
 יצו מלך להציב מארבי
 ולקחת בני יונק חלבי
 וגלה אוני איש טוב אחובי
 חצות ליל כאלו הוא נגובי
 אשר היה לפניו מחריבי
 בחי אביו **) והוא מלכי חשובי
 ובוצע ואיש חמדן וכלבי
 הלא אדם בקושרו שם בכובי
 והצילו ממות רוכב כרובי
 מקום חורי ושם בית חציבי
 ובן טובי וכספי עם זהבי
 ובית אבי באיטלייא בחשבי
 לבל יהיה לנחבי משיבי

ובהיות מועדות פני למורח
 ורגלי יתר ולבי נר ונודד
 הלא כלה זמן לבי ושסע
 והכיהו אנחות עם בהלות
 בעיני זה מעט מוער ובקש
 והולד לי שם בנים זכרים
 והקטן קראתיהו שמואל
 והכהו לחמש משנותיו
 והגדול אשר יצחק קראתיו
 כשם גדול בישראל כהורו
 בהולדו ראיתיו טוב לשכון
 ובן שנה אהה מני הדפו
 בעת גורשו בני גלות ספרד
 לבל אצא ואעבור בין גורים
 להכניסו בדתו בעבור
 שלחתיו עם מניקתו באישון
 לפורטוגאל ושם מלך מנואל
 ושם גדל כבוד אבי ועשרו
 וזה קם זר בליעל ואכזר
 ועת קשרו סגניו בו ואחיו ***)
 ובקש בהרוג אחיו להרגו
 והוא נמלט לקאשטיליא אשר שם
 ואז שלל רכושי עד בלי די
 ובראותו בני כי בא לארצו
 עצרהו לבל ישוב וצוה

* כאשר נראה ונספרין כי הרב ר"ח חסד חס שנו ציחוקו, „והורש ישי צית הלחוני“.

** הוא היה נולד שואן השני וננואל הנולד אחריו בשנת 1495 היה אחי אשתו אשר לקח לו לבן צמות צנו.

*** הוא השם Viseu, אחי הנולד אשה שואן וננואל, אשר קשר קשר על הנולד שואן להמית לחוה בשנת 1483 וכתגלה הדבר והוונה וסגנים ושרים הרבה היו בקושרים וכולם נגזרו דינם למוות (ראה קורות ונלכות פארטוגאל וזן הסכס שפעער ה"צ 638) וגם על הרב ר"ח ילא דבר הנולד להמית לחוה כי השדו גם לחוה לסיים בקושרים וזכה לקשטייליא וכן כתב ר"ח בהקדמותו לנ"ר.

במותו אחריו מלך כסיל קס*
 ואנס כל ערת יעקב והעביר
 ורבים הרגו עצמם לבלתי
 ולוקח מחמד נפשי והומר
 כבר הוא בן שתים עשרה ערן
 ואחימה ועל ראשי חמסי
 הניסותיו אלי פח מפחדים
 אקוהו ותוחלתי משוכה
 ולמה זה תרכא לב ילדך
 ותחשיך בעריפי אור ותשים
 וסחר יחשך תמיד בפני
 ולא יאיר שביב חרסי בעוני
 ולא תפרח חבצלת שרוני
 ותגזול את שנת עיני בזכרך
 ולא אטעם במאכלי ונופת
 כעץ אחלמה עונת רצפים
 בדמעה אמזנה מימי ואשתה
 והייתי שתוי מים ונרוד
 ועת כי אחלוס שובך ואראה
 חבלים נפלו לי בנעימים
 וישנתי וערבה לי שנתי
 ושתיתי ומימי לי ערבים
 וכי אז אזכרה נודך כמו אש
 והיה כאיש נדהם ונרדם
 בזכרך ששוני עם יגוני
 וצורתך עלי לבי חרותה
 ויותר מהיות לי מעליו
 פרי דתך תסכל את עצתי
 ובעבורך גאון נפשי מאד שח
 עדי שקמים גבוהים מברושי

והוא ארוק בדתו איש נבובי
 עלי דת כל בני עמי נדיבי
 עביר תורת אלהים מרחיבי
 שמו הטוב כפי צור נקובי
 לא ראיתיו בעון בצעי וחובי
 ועל נפשי תלונתי וריבי
 ומרשף שלחתיו תוך לחבי
 ולמה תאחר עופר אחבי
 ותהיה חץ בכליותי כמביא
 זריחהו למול עיני כערבי
 וככבי ישו נסתם בעבי
 ולא יורח באשנבי ונבי
 ולא ירד עלי עשבי ריבי
 ולא אדע בעת קומי ושכבי
 לחכי מר וסף רעל ערבי
 ובבכי אוכלה לחמי חרבי
 ולא יבא כמו פי דם ענבי
 עדי כי חשבוני בן רקבי
 תמונתך בעיני מחשבי
 ופני לבשו מראה צהובי
 הקצותי שבע רצון וצבי
 ונמתק לי בחברונך רגבי
 לבבי חם ויכני שרבי
 שפל קומה קצר ארכי ורחבי
 צרי אתה ואת צרי ואויבי
 ומרחקך בתוך לבי הטובי
 דמותך נדודך מריבי
 גרושך סך ועוה את נתיבי
 וחשפלתי בעבורך רחבי
 עדי רם על ארזי עץ אוובי

* כונתו על הונך ונואל אשר גרש היהודים ונאלו בשנת 1496 ולקח ויהם בחזקה כל
 בנים ובנות אשר וקספר שנותיהם י"ד שנה ולנועה להעביר עליהם הויים הזדונים. וכונני
 הקורות אוננו כי לא צדון לבו עשה זאת, רק ונחללנו על הילדים הרפים להילול נשמותיהם
 ונרדה שחח.

עדי גבה עלי נצי עטלף

וכנעורי יצורי נחלשים

ואמאם שיר ושברתי נבלי

והפכתי לקול בוכים זמירי

ועגורי נהפך קפור ותורי

ותעבתי בהכלי המלכים

בני פרץ גרושך יפרצני

ושם מורך בתוך לבי ורוגז

ואשמע אמך כל יום מבכה

ומי זה מעלי חיקי נגבך

וכי לא אעציר כח לסובלה

עזבתיה והלכתי לשרת

וכן נדתי ולא נחתי ונעתי

ולא אמצא מזוור אל מזוירי

ומאסת ימי עמל ולילות

וחיים כבדו עלי וימים

ומה בצע בחיי היגונים

למר נפש הלא חיים תמותה

ומה אוחיל לרוב ימים ושנים

ילידי יום בני אשפה וקשתם

והושמתי למטרה אליהם

אשובה נא לדבר אל יחירי

בכורי שב לבך דע הכי בן

והחכמה ירושה לך ואל נא

ראה עתה בני חמוד ללמוד

שנות משנה למוד תלמוד במדות

ואיך אוכל להתאפק בעוברו

וזה יקרע כתער השכירה

וזה יביא בלבתי אמולה

למי זה אמסרה רובי תבונות

ומי יטעם ויאכל אחר עת

ומי יבין ספוני בין בספרי

ועל כנפי נשרי עף זבובי

וגבר על אריות כשבי

וכנורי תליתיו על ערבי

ועוגבי במכאובי כאובי

כתנים שב ויונתי כעורבי

ותאבתי שכון מדבר ערבי

ישופני ושם פחים סביבי

במורשי ובעצמי רקבי

בקוראה לך ידירי לבי רטובי

ומי שמך פרי בטני עוובי

ולא לטמון דאגתי בחובי

פני מלכי נתנו אל מטיבי

ואשמן בין אדום תוך עם להבי

ומי ישיר זמן מתעי ועולבי

ומהם מותה אבחר ואבי *

כחול ימים עלי שכמי וגבי

והגיע אלי קצי קצובי

ויש לי רב ומעוטי כרובי

ראות טובה ודוב שכול באורבי

ברום שחק זמן מורי ורובי

והמה סובבים על חוג קטבי

לבלתי יהיה עוד מאדיבי

חכמים את מחוכמים כנביא

תאבד עוד ימי ילדות חביבי

קרא מקרא והבן מכתבי

שלוש עשרה ותירוש עם מתיבי

וזה חליי ותחרורי וחרבי

סגור לבי ולא תער גלבי

ברא חרבי בתוך בטני וקרבי

למי אשקה עמים גתי ויקבי

פרידתו פרי דתי וכתובי

תעודות מעשה אבי נציבי

* ל' חני יבסן חיוז (חיוז ל'ג).

ומי ישתה בציוני וחורבי
 ועץ דעת יהי אורי וחוטבי
 ומי יארוג שתי בגד וערבי
 ומי ירכב על פרדו נצבי
 אני חייב לצורי את ערבי
 לך אשקה צמאי אף רעבי
 והוד דעי וחכמה נוססה בי
 אבי חכמות והוא מרי ורבי
 כבשתיה כמו קשתי וחרבי
 אדום היו בעיני כחגבי
 ואין מי יערוך אתי קרבי
 ואכניע וארשיע מריבי
 יסוד ראשית וסוד מרכבי ורוכבי
 עלי נפשות בני דורי עלובי
 עצורה ואסורה תוך כלובי
 וחשקתי תקומם על שלבי
 כתפוח בתוך יערו חרבי
 כשושנה בין חוחי ועשבי
 ברח ודמה אלי עופר ולצבי
 ישגבך אלהי משגבי
 וממצר יביאך אל רחובי
 ועוד לך ברכות אבי ושבי
 ברוב חסדו למישור את עקובי
 ואשיבה אלי אבי יהבי
 אני קורא חמודי מקשיבי
 אומר לו בעודי שיר עגבי
 ואערכה תשורתיה להביא
 ובה רכושי ושם עיני ולבי
 ומשור פר זמירתי וניבי
 בחוד מלכות ושם ממשח כרובי
 שני אורים בנו דוד ותשבי
 ולא יהל לעולם שם ערבי

ומי ישאב בצמא מי מקורו
 ומי ילקוט לאט פרחי נטעי
 ומי יעצור וישלים מחברותי
 ומי יעדה עדי דתי במותי
 לבר אתה ידיר נפשי ויורשי
 לך צמא לך כמה בשרי
 לך יאתה תבונתי הדורה
 קצתה לי ירושת אב מאלפי
 ומקצתה קנויה מיגיעי
 ועמקו מחשבותי בה וחכמי
 והלכתי בבתי מדרשיהם
 אנצח אנוש ירום כנגדי
 ומי זה יערב לבו להגיש
 ולוי נפש יתירה נהדרה
 ולוי צורה בעוז צורה בצורה
 וכלתה תעלה על מדרגתו
 ידידי מה לך בין עם טמא לב
 ונפשך המהורה בין עממים
 נהג ולך ובא עדי נדודי
 והלך לבית אב צור ילךך
 והוא אלי יישר את נתיבך
 ויתן ברכות חורי לראשך
 ויאיר מחשך רוחי וישיב
 אני אפקוד לאל רועי ורועי
 ויראני צבי חשקי לפניו
 ואז אשיר ליוצרו שיר ידירות
 ואגישה לפניו מנחתי
 ובא נפשי כשותה (?) אל קדושי
 וייטב לו באילי מהללי
 ויראני יקר ציון ויופיה
 ויחדיו יהיו תמים בראשה
 ולא אויב יחרפה לדורים

סיוון לנוססר הסתים ק"ל *

אל הנער התפללתי לאל במ—
צילתו ונהיגחו ירכיבהו

דה במשקל
צור על עב קל

(סינון שני *)

חולצי ואל עושי אשו כוסי אני
חפשי הכי ימצי ראות הכי בני

כוסי לצור נסי כחסי מחסי
ציצי ובן אמצי יהו מוציא בצי

סינון שלישי

שימה לאור חשקי ליום ליל
הכון והיית לבן חיל

חלקי ידידי חיקי צבי חשקי
על עב צלח ורכב לקראת אב

11.

Schreiben des Herrn Leopold Dukes in London an Herrn Ignaz
Blumenfeld in Wien.

צע"ה פה לוודון חשון תרי"ז לס"ק.

שלום אל החכם המשכיל כשרת כהו' יצחק בלומענפעלד גי'!

תשואות מן חן לך צעד העלים אשר שלחת אלי ונוחצרתך אולך נחמד.
כשנו כן הוא. שנחתי לראות כי הניף ידו הסכם ר' אברהם גייגער כי על
תולדת ר' יוסף קנחסי ז"ל. אונחתי בלצי זה היום אשר אקצץ גם אני נדחי העתקות
והערות אשר לי על הסכם הזה.

הפי' הנויחם לר"י קנחסי על ירנניה הננוח צאונרות הספרים צעיר
קארלסרוה אינו ונונו. לפני י"ג שנים כאשר הייתי צעיר הזאת שנחתי עיני עליו.

צפי' הזה נזכר רש"י ז"ל. ר' נוסה אכזרדיאל [?] גי'. ר' דוד אבן שושן ז"ל.
ר' דוד קנחסי ז"ל. ר' ישראל צר יוסף. ר' האי. ר' ישועאל ז"ל. ר'
אברהם צר חייא. נפסי הסכם ר' שלמה כי צן היחסן. ר' יוסף קנחסי ז"ל.
ר' סעדיה. רנצ"ן. ר' ישראל ז"ל. ר' יונה ק' גנח. רנצ"ס. שערי נדק לר'
יונה: וכנחח חצר הנופדש הזה ג"כ פירוש לנחכת נדרים אשר יזכיר ג"כ.

ואחן לפניך איזה גרגרים אשר אספתי אז ונונו.

אי נחח אסלח לך (ירנניה ה' ז') ודברי פי ר' דוד אבן שושן ז"ל
מן אי כנוו איך כי נלניו „איככה" ושז חסר הנוקחל אחת ולוונר „איכה" ושז
חסר אות שנית ולוונר „איך" כנוו כן חסר אות שלישיית ולוונר „אי" וזה הנקחל

(* הסינון הזה עוון ונעלם ונווני וה' אלהי יגיה חשבי.)

בלשון ערבי אלת דכיס 1) ועל דרך הזה קראו נח יתחנאל פתחם היה שמו
 וחסרו האות האחרונה ונושננוע הטעם עונד צנוקונו. הנה וסונוכגה
 דוניתי (סס ו' ז') כמו וחסיר יתהון כאשר ראיתי (יתחנאל ט"ז כ') לנושטנו דוניתי
 ראית ואונר לי ר' ישראל צר יוסף ז"ל שכלם יהיה נושטנס כאשר
 מדבר עם נוכח ציוד אחרונה ודוניתי וראיתי אתיק לדבר על כן תנולל
 צונס התיבות יוד נוספות באחרונה אלא שאינה נקראת. דוניתי נוגזרת
 נדונה שונרון (הושע ו' ז') שהוא ונענין כריחה: אל יתהלל חכם בחכמתו
 (יוני' ט' כ"ג) — — — והחכם ר' ישנע אל פי' אל יתהלל וגו' שאין
 אדם [יכול] להתהלל בחכמה ולא צעושר ולא בגבורה שכל אלה הדברים נחת
 הסס הם צאים כאונר צפ' כל היד (דה ט"ז ע"ג). ונלחך הנונונה על הסריון
 לילה שמו ונניא הטעם לפני הקצ"ה ואונר טעם זו ונה תהי עליה החכם או טעם
 וגו' ואלו לדיק ורשע לא קאנר שהלדיק והרשע כיתן צידי האדם את ירלה יהי
 לדיק ואם ירלה יהי רשע ואונר חז"ל הכל צידי שניים חוץ ניראת שניים על כן
 אונר ירונה שאין להתהלל ולהתפאר אלא בהשכל וידוע אותי את הסס שהרשות
 אליו דבר: לא איש אל ויכזב. (צנדבר כ"ג י"ט) ואונר לי ר' נחתים הגפתי
 שהר' יחאל נפריש היה נוסרס לא איש אל ויכזב שאדם נוצטיא את
 חצירו לתת לו נחתה טובה ושז נוכז אעפ"י שהוא יכול לתת לו ולפעננים אין
 צידו יכולת לתת לו ונה שהצטיחו והוא נחתנס אזל הקצ"ה אינו כן — [שכחתי
 לליין צאיזה פקוק נולל הנאונר הזה].

אודות פי' ר' יוסף קנתי על שה"ס גליתי כבר חזן הקורא וקצות
 ונתהפכות היו צנונעי להפיץ איזה גרגרים ונונו. את אשר לא עשיתי עד עתה
 אעשה כעת.

הפי' הזה נגרע צערכו נפי' רי"ק על נשלי ואיוז. צפי' הזה קוצצ הולך
 צדך נשל [הנוכחה Allegorie] על יליאת נולרים וכדונה. ורק הגרגרים האלו
 לקטתי וננוו הנוגעים לצאור הנולות נאור לחייך צתורים. (שיר השירים
 ח' י') פי' „תורים“ דנוות תורים ודנוות יונים שהנורפים עוטיין נחצו ונכסף
 צקשורי החלי. ופי' „תרוזים“ [כנוו] וארוזים צנורפלתך (יתחנאל כ"ז כ"ד) צחלוק
 הס' צחלף. [הרד"ק יציא זאת צסס ר' יונה 2) צצלת הסרין. (שיר

1) ידי החכם ר' זלמן נורכ ני' העירני כי ל"ל אלת דכיס כלונר „קלור“.
 2) ובפי' כ"י על שה"ס לא נודע ונצברו (והיה להפתי כנראה ונולות צלע"ז שנו) נולל צזה
 הלשון. נאור לחייך צתורים. לפי שהושילה לקוס יפה ודרך העולם לעשות
 לקוס ונולות של כסף חשב ונקראים לורכניו ונליירין צהן חורין ונני יונה ושאר
 ליורין לכך אונר לה שנאור לחייך צתורים של זהב שנותקטעת צהם נמו וליומי. ולו ארך
 צחרוזים הן וניי חשטיין כמו פענוונים וענקים ורבידין העשויין שונות שונות צשום
 ונושקל ונחונים על הנאור להעדות צהם. ועל עשם זה נקראו הסיוטים והסרורזום

הסירים ז' א') פירשוהו בלשון ערבי אלכרגסה. ונפרט הכולרים פירשוהו בלשון ליליו ולא זה כדברי זה: שגלשו ונהר גלעד (סס ד' א') פי' „שגלשו” כמו שכתבו דומה ללשון הערב שאומר לזריחת השמש והאור צומח אל גלת. [עיין ספרי הונונה ראובביניטע באווענאלעזע דף רל"ה ערך גלת]: ונתרפקת כמו ונתחזרת ובלשון ערב יאמר אל חצר אלרפיק: [מוכר ונד"ק צטס אציו] (3)

כר לי כי הווליא לאור השיר הקטן אשר כולל בכ"י וניכען השחית יפיו ולא הליגו בדרך שיר למען יראה הקורא צעיניו המרוזים. והנה אודות ונלות „צארה ונחשב רעיון ארגתים” אעיר פה כי דמיון אריגה לשיירים וורגל מאלד צפי הווליאים והשוחרים וכבר נתתי דוגמאות ונאמרים כאלה צומצתי כחל קדומים דף ע"ז. גם צומצרת עתית „אריענט” 1851 S. 367 ופה אוקיף עוד כי ידי הישים הווליא וכו' וכו' כש"ת כוהו' ר' שונסון ראוי זוק כי העירכי כי רש"י ונפרט „כלהו צמדל ונחמל ונחמינהו” (צרכות כ"ד. טצת קנ"ז. חולין כ"ח ע"ג) צכל הנוקמות לטון אריגה ע"פ תרגום ונעשה אורג (שמות כ"ח ל"ג) „עוצד ונחי” (וצערוך ערך נח לא הזכיר רק התרגום) וצחולין יוקיף רש"י צאור צזה הלשון „וכי צאריגה אחד ארגתם לכלס לטון „עוצד ונחי” (שמות ל"ט) דתקון דצור קראו לו אכסי אריגה שונסדר את דצריו.

ספר קול סכל כולל ג"כ צצית הוודרט צעיר לונדון. וכבר העירתי עליו צספרי הונונה „לור ראובביניטען טפרוב־קונדע” דף פ"ג.

אונתי בלבי כי פיוט אחד ונצט"ג אשר אשלח כעת אליך יהי יקר צעיניך וצעיני כל חוקרי קדמוניות הווליא צצני ישראל. וזה הוא.

שיר מר' שלמה בן גבירול. (4)

מלכותך מלכות כל עולמים.

שוכן עד מאו ונשגב לבדו שם כבודו מיוחד ואין שני לנגדו

לפי שנוחתהן שוות צולכים ושואין וכן כתוב וארחים צוורכלהך (יחזקאל כ"ז כ"ד) פי' ארחים צחלוף א' צח' וכן ונחזות של דגים הן דגים הקטורים צחצל ונדה ונכין. עכ"ל. [ספי' הזה יפה על דרך הפשט ואפי' צוהרה העתקות וננו צומצרת הזאת.]

(3) וכן ר' זוקף כספי צספרו הנכבד שר שות כסף (צאלרות ספרי שארים) ח"ל. רפס ענין צבור ודבוק. החפעל „והתפקת” שכן צעצעי קורין לחצר „רשיק” ולחצורה „ריסקה” עכ"ל. [גם וקספר הזה אפי' דוגמאות צומצרת הזאת].

(4) הפיוט הזה כולל צשפתי רנוות (דף כ"ד). ואם גם שירים רבים ונחשוור הזה יעלו עליו צהוד ולילותם ונחק עניניהם, השיר הזה יקר צעיני הקורא יען כי צו מוכרו י' ספירות וכונה ענינים לקוחים ונספר ילירה. וצווקוס אחר אההלך צרחצה לצבר על השיר ולכן אקלר פה.

שכלל עולמו מאור לבוש מרו
 בשלשה ספרים נחתמים: (5)
 לעצת אמון נכסף כסוף
 להקת עשר ספירות יום לחשוף
 לבלר כנגדם עשרה באין סוף
 וחמש בחמש מהוסכמים (6)
 מבין סודם יבחל ויפחד
 מהם ישכיל כי היוצר מיוחד
 מי אתה סופר לפני אל אחד
 הוא ראש לכל ראש והוא רם על רמים:
 הדי עשר ספירות הם אחווים במצור
 המשכיל בהם ידע ויצור
 הוא היוצר אשר במ יעצור
 ועדיו גלויים מפורסמים:
 הן באותיות עשרים ושתיים
 הנביל למעלה אש ולמטה מים
 ברוח חזק מכריע בנתים
 ושנים עשר מול במרומים:
 קנה מאין יש יוצר ממש מתוהו
 קיים עמודים גדולים מאין כמוהו
 קבע קו ירוק אבני בוהו
 ומשם יוצאים מימי תחומים:

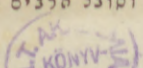
משפח שש קצוות חתומים בשמו
 מטלל אש בתקפו ועצמו
 טכס בה כסאו וצבא מרומו
 לאותות ולמועדים ולימים:
 בשא על כל אשר שת בכל
 נתלה עולם בידו כאשכול (7)
 נשוב ממקום והוא מקום לכל
 כי ביה ד' צור עולמים:
 ברות מרוח שת כסאו נכון
 בה כבוד מלכותו מאז ישכון
 בכך מושלה בכל ותיכון
 היא רוח אלהים חי העולמים:
 רם על הכל ומחכל תקיף
 רודה הכל ועל הכל מקיף
 רואה הכל ועל הכל משקיף
 לוכד חכמים ערמים:
 יוצר הכל בלי פגע
 יח הסובל הכל בלי ייגע (8)
 יחיד מנהיג הכל ברגע
 וכל היצורים בשמו קיימים.
 הוא המגלגל אפודת שחקים
 הוא התולה אגודת ארקים

(5) ו' יוסף בן אצחור יאמר ג"כ בקדר עצודה שלו (נדפס ונחדש בקצר קובץ נעשי ידי
 גלויים קדמונים. בערך הכ"ז. דף י"ט), "בשלשה עולם שכלל וגו'" וכן הרא"ב בעשירו
 הוסיף באנלע שלשה וגו'" עיין עמם זקנים דף ע"ז.

(6) באומר אחד "על דרך הקבלה הכולל באולרות בריעש ונוחילום נאלחו הנלות האלה
 , והפייט היה נוסד שבחיו בהם שאמר: וחושם צמחם ונהוסכמים ונלכותך ונלכות כל
 עולמים" ונאלח עוד שם: וזה שאמר החכם: חושם צמחם ונהוסכמים. "אח"כ נאלחי כי
 כל הנואמר הזה נאלח בקסר ה"א (בדפוס קארען דף ל"ו ע"א) חכן הנלות
 , והפייט היה וגו'" יחקרו שם. וגם הרא"ב בעשירו הזכיר בהערה הקודמת יאמר בקבנתו
 אחר: צמחם יסוד האותיות וגו' עיי"ש.

(7) הדיוקן הזה מורגל ונאלח צפי הפייטנים. וכבר חסד חסד ל"ו חן כונה דוגמאות בקפירו
 על הפייטנים.

(8) וכן יאמר יוסי בן יוסי בקדר עצודה שלו (נדפס בקובץ נעשי ידי הגלויים דף ח'
 , חוץ לשלח וגבור ל"ב) ובפסוק הסכמה לר"ם די ל"חון (קוד נוחה)
 , ויאמר החכם כש"ג זל"ל, "אח"כ אחד וסובל הרבים באחדותך."

והוא אשר יטריפם לחם חוקם
 והוא אשר יתן מאכלם ומשקם
 והוא אשר יוריד הגשמים:
 דעו כי הוא יחיה מתי חלד
 והוא אשר יכונן גוף הילד
 והוא אשר יקרום הגלד
 והוא אשר יסוכך העצמים:
 והוא אשר יפח בגוף נשמה
 והוא אשר יחיינו בעצמה
 והוא אשר ישיבינו לאדמה
 והוא אשר יעורר נרדמים:

הוא האומר יהי כן ויקים
 ויוציא לאור תעלומים:
 והוא אשר יקהיל ויפריש
 והוא אשר יעשיר ויוריש
 והוא אשר יצפצף ויקריש
 ויחביר תמונות לגלמים:
 והוא אשר יאיר ויאפיל
 והוא אשר יסמוך ויפיל
 והוא אשר ירים וישפיל
 כל החרים הרמים:
 והוא אשר ימלא יצורים ספקם

12.

Schreiben des Herrn Leopold Dukes in London an Herrn Ignaz
 Blumenfeld in Wien.

צע"ה לוונדון צדעס נרמחטון תרי"ז לס"ק.

שלום לכבוד החכם המשכיל בש"ת כשהו יצחק בלומענפעלד ג"י!

אזיאל לפניך ולפני הסכננים המוקרים נזונרת הארץ סירים נקדנונים
 ואולרך הטוב להם תפתח. כעת נולאכות טונות ישתרגו עלי ולא אוכל לאת וצא
 להפיץ אור על כל הטורים קסי ההצנה אשר עלו קונטוונים צם, ולהסית הערות
 עליהם כאשר הסכן הסכנתי. תקותי היא כי הסכננים יזכרו לי לטובה כי הפילותי
 כעת הסירים האלה. אבוא אליך בזמן אחר וארחיב לדבר עליהם. כעת לא אוכל
 להגיד רק נעע נלין על הכ"י אשר נזננו לקחתים.

הסירים נר"י הלוי נולאחים צדיוואן שלו צכ"י אוקספורד אשר נזננו נחתי
 דוגנאות צגנזי אוקספורד. כונה וכונה טורים הפילותי צכר נהסיסים
 האלה אשר אסלח כעת אליך צנחצנתי נחל קדוונים (דף י"ד) ולכן
 תשצתי לנשפט להוליאם כעת לאור.

הסיר נחמיל: לעתיקים וגו' נולא צאולרות סיים ג"כ
 צאוקספורד. הכתיבה היא יפה אכן לא נקל לקרות. צכ"י הזאת נולאז כונה
 וכונה סירים נר"ס דפיירא מן לציא ואחזת נרעיהם אשר הזכרתי
 צנחל קדוונים דף ע"ו הערה י"צ. ויחכרו כונה וכונה דפים צאנלע וכונה
 סעמים נולא, ועוד לו" ולא נודע צצירור אל נני נזננוררים הוא. ואולי הוא

ונשולם דיפירם עלמו כאשר נראה ורשימות חקעונגלי ונולרות ספרי
 רומי (דף רפ"ח) ננאל גם שם הזה חכן גם שם לא נזכר ונחזרו.
 והנה הסיר הזה נקשר בקשר חניץ נולד ענינו עם כנה וכנה סירים הנוגעים
 לקורות ספר מורה נבוכים אשר הכעיש כל העולם. ולזאת יקר הוא לחוקר
 קורות הסכנה אם גם טורים רצים עקן וערפל סציס.
 והלך ג"כ סיר קטן נר' ונשה ח' עזרא ז"ל אשר בתחלתו וקופו
 נתן הסכס סד"ל ני' זכרס חונד (חלק ד') הלא ונלער הוא על ונקונו יבא פה בטלינות.

על מעצבי יהמה לבי	או קצתו על מקצתו
היה חלדי כעוף נגדי	ימיו אברו או נצתו
בשני חייו את מאוייו	לא השיג רק שמצתו
כובד שיחו כשל כחו	ביון זוקן ובבצתו
איה מעניו איה רעיונו	איה שכלו ומליצתו
עברו ששים מצל חשים	או סוף שוטף במרוצתו
מיום לדתו עד בא עתו	מלוש בצק עד חומצתו:

(הסיר הזה העתקתי ונדיווחן של ר' ונשה ח' עזרא זצית הסכס ר'
 אליקים כרנולי ני'. ונלח "סנלחו" בטור סג' הוא ונלשון ותקח חזני שונץ
 (חיז ד' י"ג) כלונר דצר ונועט.)

ז' הנוכחנים הלה אשר לעתיק לך עתה יפיהם הם ולהם נחזה תהלה.
 ונלחתי בקוצץ קטן כולל סירים טונים זיד ר' אלעזר אשכנזי ני' (אשר
 הביא כנה ספרים כ"י יקרים אל חולרות פאריס ודוקסטרד ולונדון) ושם
 ונחזריהם נעלם. קח אותם לננה.

מה לידותו ולרוד שיר	לבך על כל שר שיר יסף
לו התערב אסף עמך	או יהיה חממעיט אסף

להכיל כל תהלותיו וחמדיו
 למען אין בפיחו לא לא ולא לו
 נדי עברי כעת על סי' ר' יוסף זכור שור אשר הניח הסכס ר'
 חרן יעליכעק ני' חגלה חזק כי צפ' תולדות (כ"ז ל"ג) הכולת "חונר
 קח ספייא סלך חוננייא סלך [?] הכחשון הוא Feo וננונו feudal, feodal
 והסני ז"ל חו וננור סלך נלח חו הוא עברי ונלח "חונר" הוא זלשון לרפת
 manoir וזלשון חנגלי manor ור"י זכור שור ישרש חותו יפה חס"כ.

חיה זנעיניס כחפץ ונוקיך

יחודה הנוכנה ליז דוקעס איש פרעסבורג.

שיר מר' יהודה הלוי ז"ל אל ר' לוי בן אלתבאן.

שלום לבת רבו נגופיה
 אם תעמוד תחפיר יפי תבל
 יום נבקעו לה ענני דמעות
 רוח פרידה שחרו נשף
 ותחליף מני אחות שמש
 לא ברכה יום הנדוד דודה
 ויקראו עיני לעיניה,
 לאמור לך שלום בחון חשק
 מי זאת שלומה לי כעשן מור
 האם בשיר לוי תדיחני
 נפשי פדות שירה (2) אשר תחפיר
 שירו כעץ חיים ועץ הדעת
 זמרת מגדים בה וזמרת שיר
 אם היא קצובה מעצי עדן
 אם חוצבה מהר אמת מהר
 אם שלפה נשק למלחמתה
 אם נקטפה מבין ערוגת גן
 נתן בעליה (5) בעליה
 לו כלבנה לחמה, [?] נסך
 לו נסכה בים, אזי מתקן
 תשקיף בעינים עניני השיר

שלום לחמה משזופיה
 או תחלוך תוביש ענפיה
 עין כמו דימון שטפיה (1)
 ויחשכו כוכבי נשפיה
 הבת אשר לא אחליפיה
 עדי פחדה פחד לצופיה
 שלום! השיבוני כשפיה —
 מאת אשר החן צעיפיה —
 מַחַתַּת מִכָּהֶן מִי יַנִּיפֶיהָ?
 או מכנף שירו כנפיה? —
 כל שיר במשכיות רשמיה
 לא נמנעו מגדי סעיפיה
 מני לעולמים לא אחספיה
 מעץ לבונה הם שחיפיה (3)
 בשן תנוצץ את רשפיה
 היו כלי יואב שלופיה
 היתה כשושנה (4)
 עדנו וטרפו שם טרפיה —
 לפני חמישיה אלפיה (6)
 מימיו, כמו מרח, בצופיה (7)
 ממגדלי חכמה שקופיה

- (1) כי ווי דינון (ישעיה ע"ו, ט) וכן צכי אגלים. עיין כחל קדונוים דף כ"ט.
 (2) הלשון, "כפשי פדות וגו'" כנולד לרוב צפי הסוחרים הקדמונים. וכן יאמר כ' יסדס
 הלוי צאה ונשיריו
 נפשי פדות רע אשר אמצא בפיו כל משאלות לבי כי בזאת פראני.

- עיין ג"כ כחל קדונוים (דף ק"ג)
 (3) עין סתיו עץ דיתקחל.
 (4) מלה אחת חקרה. וחולי, "ששוניה"
 (5) אדוניים ונשון בעל. והשני ונשון ועליהו לא יבול (ההלים ח' ג').
 (6) ואם גם העור כחשון ונשונם צכ"י הזאת חף גם זאת כראה לעין כי העור ונר' אלחכיו
 (הסכנוני שער י"ו) סובב הולך על עיני דוונה
 ולו סחר יהי רואה מאורו לרגליו ראשי יהי משפיל וכוּפך).
 (7) ונלשון נופס לופים: ור' אלחכיו (הסכנוני שער י"ו) ימים הפלגה אחת צפי עשור
 אשר יאמר ונשיר
 ואלו יוכרו שירי עלי ים אזי יובש ועל האש ותשקע.

ישורות (1) ישרות מסלעיה
 ויהי לבבי מטרופיה;
 רק יערב לי שיר דלפיה
 בת שיר לברו מרצפיה
 לא אמצאה שיר בין צניפיה
 היו חרווי שיר קצפיה (2)
 רק שעשועים לאלופיה —
 ובוכרך תסור זעפיה
 ולכל ידיד בלתך תגיפיה (3)
 היום בראשיה כסופיה (4)
 כמעט ואחיה משטופיה
 לראותך כשנת נשפיה
 אורו מאורות בערפיה:

שורות כשורות מעלי שרות
 בו רמוז: כי שיר מלאכה לי
 לא כן, ולא אשיב אמריה
 אמאם לנפשי זאת וחלילה
 נפשי ביום תצנוף צנפי בין
 אם היתה חכמה בריכת ים
 לא אחשוב שור וחומה נשוא שירה
 נפשי בכ הדוד בכ תגיל
 דלת ידידותי לך תפתח
 הצרוף לבבי לך בכור אחבה
 השאף עפר ארץ בדמעתי
 תסעד ביומה תאהב לילה
 כי תחזה צלמך כאלו או

שיר אחר מר' יהודה הלוי אל ר' לוי בן תבן.

ישחק בדיו כתוב ומחו
 ויצץ ציץ, ואין מגד בציציו;
 ויפריח, ואין גומל בפרחו —
 אהה! אכלני ולא יכלה זמני
 ונס לחי, והוא נשאר בליחו
 והשכמתי לחשקו, לו יראו
 ואנכי בבגדי בו בטוחו
 למי קצפו אשר הסתיר בקצפו
 ואש אָרְבו אשר כסה בפיו.

ומן העיז כצור פניו ומצחו
 ולא העז ילדיו אל מגוחו —
 התדרוש מומן חסד, ואתה
 אשר תדע אמת האיש ושיתו
 הלא הוא המקרב המרחק
 והבוגד ואין מעצור לרוחו
 ומדותיו ברור הולך ודור בא
 אסוף וורות והקם איש, ורתו
 כנער ילמדה לכתוב בלוח

(1) לז"ל "שרות". נלשון שררה. "ישורות" הוא נלשון שרים ושמות (קפלה
 ז' ח') כלומר שירו הוא שר על כל השרים. ובקמנו דונו יאנר ע נכחל (נחנה
 ד') נשיכו.

לו המליכו מלך, שירי חשק, שירותי תמלכנה —

(2) ון קלף על פני ויס (ספע י' ז').

(3) ון יגיסו הלחות (כמני' ז' ג').

(4) כראשית־בְּקוּפָה.

ויום אם יאמין בן איש ידעתי
 אשר מחר יפרש פח לארחו
 שחוק פיהו יכנה מאמיניו
 בתתו בלחי חחו וחוחו
 ועד הן לא נציתוהו עדי כי
 הציתו סגור הבין ופתחו
 בהבצר תבונה מנבונים

הלא ידע בעת עשה לבני
 אשר נפשי פדות גבר 1) שלחו.
 יקטר מור לאף איש אם תפשו
 ויראו כשפים אם שטחו
 בשפר שיר וממתקי אמרים
 כשיר דוד וחדותיו ושלתו
 מגלתו כרקיע וטוריו

כבן נוון את והיא נגדך יריחו
 ואיכה לא יהי השיר מלאכתך
 וכל יודה אשר אתה משיחו —
 לך השיר אשר סלע יפוצץ
 ויוציא נחלי צוף מצחיתו

ככוכביו ופרושיו כורחו
 גנותיהו במורשי לבבי
 חקקתיהו במשכיות בלוחו
 יהי עד על מזבח לבבי
 ועל אש המלהמת לנתחו

חרווים אם תשימם תוך ישימון
 תשמח בהם קאת מדבר ואוחו
 ובלתם ענבי כל שיר באושים
 ומאתך לבר יינו ורקחו
 ואת הוא פעמון למעיל פארך
 הלא אתה פאר נזמו וחחו —
 וספר בא לגנב הלכבות
 לקוח יד אבל חלב לקחו.

תשוקתך מגרשת דמעו
 וזותרת כברי בסם ופלחו.
 אלהים יענה כמטר נדבות
 עלי עושה שיר אחבה ושיחו
 ויקריב הנרוד ביסות [?] שנינו
 וישיב כל דחוי פירוד לנרחו
 ובגד חוד יידידות לא ישונה
 וטעמו יעמוד לעד וריחו:

עוד לו.

נפשי לבית אל נכספה וגם כלתה
 עלתה ולא מצאה ארוכה כי חלום
 חלתה ביום לא חלתה פנים אשר
 בלתה להתחדש ויגעו לעלות
 גלתה ודלתה מעץ פתחה ועוד
 תלתה על יתד ואסר אסרה

גם בחלומות לחוהו עלתה
 לא יחלים נפש בחקיך חלתה
 לולא יקדם וחרם בלתה
 כי לא לתוהו גלתה יום גלתה
 עינה אלי מים עמוקים תלתה
 כל תעווב חכמה ואלה אל תה.

(1) פיין העכס 7' נשיר הקום.

גם הטיח הזה נולד צרכת ד' נולד צאלכות אקספרד. ויקר הוא נולד
תלכות לטונו אשר צידו כחונר ציד היולר.

גם לעיר הקורא כי הטיח הקטן נחמיל: עצל הלא חבוש וגו' אשר הפילות
צנחצרת עתית הנקרא איטערזאטורבלאטט דעט פריענטט 1850 עמוד 507
הוא צלי ספק הטיח אשר נכסס גם כן צרשינת ספרי רוני נולת הסכס
Assemani S. 135.

גם ראוי להעיר פה כי הסכס ר' אצרהס גייג ר ני' צנחצרתו
ליים ופרטים (דף י') הציט הטורים הנחמילים,, חדה כנו זאת וגו'
כנו חדה צפני עלונה ולינס רק סוף הטיח הנחמיל: קוצה כנו נחולעת וגו'
(הנולד ג"כ צאלכות אוקספורד ואשר אפיץ צנוועדו צנחצרת הזאת): צכ"י
הזאת הנוסחא נחוקנת,, חולקה לצות".

שיר אודות המורה

(צכ"י לא נכסס נחוננה על נולת הטיח הזה)

לעתיקים אשר כראי חוקים	חקור אבי בספר הערבי
ספרים מנבואות מועתקים	ובספרים במוצקו יצוקים
ולנבואה וחקר הפליאה	והתחכם בלבב זך ומוסכם
אשר בכתב אדוניו מחוקים	להגיה לקיים המחקים
ולכל ראשית ותכלה לבך שית	והתבונן ועדינו תבונן
ותשא נפשך מים עמוקים	ודע אם כחשו המעתיקים
פקח עין לדעת יש ואין	בהדמות נבואה לחלומות
ושרד אחרי הרב עמקים	בלב ולב ובדברים חלקים
וחתודע אלי מורה ומדע	שמע דברי אנוש חפץ במורה
ראה חכמה וענינים מחוקים	ואם רבו בעיניו הנזקים
ראה ענין במשפטים וקנין	ברחוקות אמונה בו חוקות
והתבונן וחבין בפסקים	ובמקומות חבלינו נתוקים
ולומנים קרא בספר זמנים	ושמעתי מתי פקוד 1) לרעתי
ולפרקים שאל לך בפרקים	רחקי סוד ובמו טבע דבוקים 2)

1) כלומר אפיקורסים. שורש סקר נולד צאלמוד וכן יאמר ר' ילסק נתן צהקונת
קונקורדנסי שלו (הנקרא שאיר כתיב), אונס כבר הולחתי בהלכות חסונות
לאברהם סקורי ר' שוואל ע"ז נקונות ונכסס ראוי שיצתן האמת צדרכיו אלל
צעלי האמת. עכ"ל. וירננו צלי ספק על שוואל יהודי אשר אגרתו נסורסס
אלל האונות עיין עליו Wolf Bib. heb. III. S. 1100

2) ובשיר נחמיל,, יהגו נחונותי" הדפס בקסר דצרי חכמים (דף ע"א).
ריב לענעיס עם דבר נוסח וגו'.

ידבר מופת , בפיחם מן ונופת ,
 ועצות אחרנו מעמיקים
 לאט עלי עדי אשא משלי
 וילכו ממרורות ברקים
 לכל פליא מאין משהו ושלי (3)
 טעמים משפתינו סדוקים
 ימי מדון לכל כותב בודון
 ועלימו דמחיו מרוקים
 ודת מחקר לכל שורש ועקר
 במסורת בענינים חזקים
 ול מורגש קרב אחי ותגש
 ראה אורה ראה חברת חשוקים
 למושכל לדעת מה התוכל
 התרקיע מוימה לשחקים
 לפי תומו משולם בן שלמה
 יפרש טעמי מצוות וחקים
 ובו מאיר (4) להחשיך או להאיר
 בעיקרים אשר מלב רחוקים
 וכמוהו ברכבי שוא ותוהו
 אנשים בעוונתם נמקים
 והבוזים דבר אמת וחווים
 ואם לנו לשונם מחליקים
 תחי אחרית שפתים אש וגפרית
 ועצמותם בגחינם שחוקים

- (3) ובשיר ונתחיל, "אנשי ויניחם לוננים לגנות וגו'" (אשר הדפים הסכס כ' חליקים
 כרנולי כ"י צנחנרות עתה הנקרא ליערלאטורבלטטע דעם אריענטעט 1840 עמוד
 379 ודעם ג"כ צסער דצרי הכוים) נוכל העור דבר שלי על הפלאי וגו'
 ולפי דברי כרנולי נחצר השיר הזה הוא כ' עאיר לרפסי נחנגד הרנוצ"ס
 ואשר נקרא צפי החכמים ר' נחשך.
 (4) הוא צלי ספק ר' נחשך הנזכר בהערה הקודמת. ואשר עליו נוכל ננחם יפה בנקום
 הנזכר.
 (5) הוא הרנוצ"ן. ובהערה צעלנא אעיר כי רצינו צחיי צפירושו על התורה (ס' יחור)
 יציא חרו נפיוע הרנוצ"ן והוא הדעם צנולא ספכים (דף ל"ט).
 (6) על הנוקבלים האלה עיין דברי הסכס ר' אהרן יעלינעק כ"י צספרו הנוכחה
 ציערענגע לור קבלה.

מבשרת לפניו גו זקרת	לבית אמי שאו אחי שלומי
עלי היום לבשר נאנקים	ואם היו בראשי המצוקים
בטוב הרה ביום רצון וחבה	ואם אבות בלבותם משובות
אמת קבוץ והם בברית נשוקים	ומקצתם בנכליהם אדוקים
אוי יובל נשיא עמך ותובל	יהי צלם זכות הרב משולם
לאחינו ומלכיהם בויקים:	להשיב לאמת עוללים ויונקים

13.

Schreiben des Herrn Dr. A. Geiger an Herrn Ig. Blumenfeld
in Wien.

ישא ה' פניו אל כבוד איש יקר רוח ה' יצחק בלומענפעלד נ"י!

ונאשר יקרת צעיני ככזדת חפסתי צאונתחתי לראות אם ננאל עוד צידי
דבר אשר יהיה ככון לשלחו אליך לנענן תשיתוהו צאלוך הטוב, ואנאל איזה דברים
ראוים לזא צקהל ולאוהר להעתיקם צעצורך ואתה תליגם לעיני העדה והנשכילים
ישפטו.

א'. הנה צונכת צה חלוץ ונחצרת שליטית (ד' 158 והצאים עם ההשונטה
ד' 176) כתצתי על חלוף הנוסחאות וטעיות הקופרים והספרים הצאים נוכח
חלוף דל"ת ור"ש, ואלה הדברים אשר הוספתי (יום ד' כ' כסליו תרי"ד) ולא
העציר אותם החלוץ לפני עם ישראל:

צחתי צאלה הנושלים רק ונפני דבר חדש התלוי צהם, חולם צכלל רק
הנחעקס ועולם עיניו נכראות האונת ינאן להודות כי עלנו השגיאות אשר לא
ינלטו נהן הסופרים אף כי הנודפיסים, הכולדות ונשווי האותיות צ' וכ' ד' ור'
נ"ם פשוטה וסנ"ך וכדוונה הן צונקרא הן צספרי התלמוד והנודרטים. ראה
לדוגנאל על נ"ם וסנ"ך יצונות קכ"א צ': ונעשה צאושעיא צרצי שהתירם עם
שונקים וחנשה זקנים וכו' ואין לו נוצן ול"ל שהתירם כגו' הערוך (והעיר צבר
ע"ז רי"צ ז"ל צהגרותיו), וכן שם צירושלנו: צשליטי וכונה זקנים כל שהיו
ונתריסין כנגד רצי הושעי' ציד לנעצד כהדא דרשצ"ל ופי' שם הנופרש פני
ונשה וז"ל: צצ"ד של שלטה ועוד כונה זקנים וכל כך היו ונתריסין כנגד ר' הושעיא.
ציד נניד כלונ' לקכל עליו נניד הא דר"ל וכו' ע"כ. וצלי ספק גם שה רצו
השגיאות ונולות צשליטי וכונה זקנים וכל חולי יש לחקן צשליטים וכונה זקני
צצל או כדוונה, וצודאי ונלת ציד הוא ע"ס ואין לדנוחה אל נניד או נן צידו

(צירושלמי דימוות סי"ו ה"ג) אשר פירושו כמו ניד, וכל הרוצה צעין פקוחה את
 נוסח הכצלי ויודע עיב לשון הירושלמי יצין כי ל"ל צי ר' ר"ל צירבי. — אך על
 אחת העיר על חילוף שתי אותיות דומות אשר לא דברו עוד עליו, גם לא ננאל
 החלוף כאשר חשבו כי הם לפעמים, והוא חלוף הזי"ן והנו"ן הפשוטה. ולפי
 אומר לי כי נרז אשר היא ויושבים יאורו צנארה שופטים ה' כ"ג ולא ננאל
 עוד זכר העיר ההיא ל"ל נרון, כי הנלחמה היתה צתעך על נני נגדו כנאמר
 פ' י"ט וזכרים שלשת הנלכים ונלך שונון נר און ונלך תעך ונלך נגדו צחוך
 הל"א ונלכים כקרוצים זה לזה (יהושע י"ג כ' וכ"א). דבר ידוע לכל הוא כי גם
 לפני הסופרים הראשונים היו נוסחאות נוסעות ושונוות כאלה והם נניאלתם
 להכריע צין החלופים האלה פעם הענידו נקודות על הנלות או האותיות היתרות
 להודיע כי חסרות הן צספרים אחרים פעם תלו אות על הנלה או כתצוה קטנה
 פעם כתצו נוסח אחד ונפטים והאמר על הגליון (כתבי וקרי) פעם כתצו רק
 הנוסח האחד ונקדו הנלה כדי הנוסח האחר וכדוגמה. וצחלוף הנדובר צו רלוני
 צין אות זי"ן לנו"ן פשוטה צחרו דרכם לכתוב הנוסח האחד ולרשום צלדו כי האות
 פה קטנה או גדולה ונ השיעור, והוא אם ננאלו זי"ן והדין להיות נו"ן פשוטה
 כתצו את הזי"ן אך נסקרו כי הוא נו"ן רק קטנה (זעירא) ואם ננאלו נו"ן פשוטה
 ודינו להיות זי"ן כתצו נו"ן פשוטה ונסקרו כי היא זי"ן גדולה (רצתי), והאחרונים
 כתצו כאשר ננאלו צלי חקור אחרי ננאלו הדברים. וננאלו כזה שלם נוני"ן פשוטה
 קטנות צעצור שגיאאות קופרים אשר החליפו אותה צזי"ן. הראשונה צישעיה נ"ד י"ד
 נע ארן וגם יגדל, וצלדק החזיקו הסופרים צנולת אכן וננאל גם הכצו
 אורכים צנשנת פרה ג' ח', אך חיה סופרים לא ידעו את הנלה אשר לא ננאלת
 עוד צננקלא וכתצו תחתיה הנלה הידועה יותר היא ארז. השנית צירנויה ל"ט י"ג
 ונצו צצן רצ סרים, וחכוני הלשון הראו את נוקר הנלה צלשון פרכי, אך גם
 פה חשבו סופרים כי דינה להיות צצו צצו וכבר ננאלו שונות אנשים צצליים
 ופרכיים צכתצי קדם וצספרי סיונים צזי"ן צסוף. ועוד שלישים והוא נשלי י"ו כ"ח
 ונר גן נספריד חלוף, והנלה הזאת הננאלת עוד שלם פעמים צנשלי (י"ח ח'
 וכ"ו כ' וכ"ג) והיא נוצנת ונחך הענין קרה אותה נקרה זר. יש ננחכני הלשון
 צינינו יוליאו אותה נשכרם אשר צדאו נלצם, ויש נוספרים הראשונים אשר שנו
 אותה צננקוס אחד. והנה שרש הנלה הוא צלי ספק רגן וננאל צקל (ישעי' כ"ט
 כ"ד) גם צנפעל (דברים א' כ"ז ותהלים ק"ו כ"ה) ועיניה הנחלוקן ונעורר נדנים
 צהלשינו, וע"כ ננאל הענין הזה צנשלי גם צנולות אחרות י"ז ט': ושונה צדבר
 נספריד חלוף, גם כל הנפרשים ובעלי השרשים הראשונים לא סרו ונ הדך
 הקלולה הזאת להוליאם ונ שרש רגן, ובכל זאת קם גיזיוס ויאמר כי שרש הנלה
 נר ג' דבר אשר הוא רחוק ונ הדעת ואמריו יסעו הדצקים צו. גם סופרים

ראשונים טעו צוולה הזאת אולם רק צנוקום אחד והוא י"ו כ"ח צחצחם כי הפסוק
מוקדם על הכוח לכעוס ע"כ כתבו ו כ ר ג א חם גם לא נוכל עוד נפעל ונשרש
רגז, והתרגום הארמי כנ' היה גם לפניו הכוסק הזה כי הוא ונתרגם פה ח ר ת נ א
והוא הונתקלף וצטאר ונקוונות ונתרגם שגושא פי' הונבלבל ונחרחר ריב ולא אכחד
תחת לשוני כי צכ"י תתקל"ח הנוכל פה צצית נורים ונגדלל ונתורגם י"ח ח':
דהכיננל ונ' כי הוא ונשוצט ול"ל דחצננל כנוו שנתרגם הסורי. גם צג' נדה י"ו
צ' הציאו צסם צן סירא טר הנרגל צצית הונשתאות ואנרי לה טר הנכרגן
ואנרי לה טר הנכרגז, וצערוד לא נוכל הא אנרי לה צתרא ורש"י גריס לה.
כן אלה השלש הנוני"ן הפשוטות הקטנות ונוקטרו צנוס"ג ריש ויקרא גם צתחלת
הנוקרה רצתי. ולהיך נוכל האליל כ צ ח ז (נו"צ י"ז ל"ח) ונוקור עליו צנוס"ק:
זי"ן רצתי והיא לא נוונה צתוך אותיות הגדולות צנוס"ג ריש צראשית וריש ד"ה,
אך כרד"ק וצעל ונ"ס ונעידים גם הם כי נוכל כן צספרים וראו גם הם כי חלוק
זי"ן ונו"ן פשוטה הוא ונקור הזכות הזאת. והנה גם אני ידעתי כי יש עוד שתי זיני"ן
גדולות, אך אין טעם כל האותיות הקטנות והגדולות שיה ונוקורם שנה זה ונזה.
והנה צין האותיות הגדולות נוונה צנוס"ג (צצ' הנוקוונות) הזי"ן של זכרו תורת ונשה
עצדי צוולאכי ג' כ"צ, ושם הזי"ן צתחלת הוולה ואין ונקום לאנור כי החליפה קופר
צנו"ן פשוטה, אצל ידוע מדע כי לפענוים היה ונכה ציד הסופרים לכחוצ צסוף
הספר איזה פסוקים או פסוק אחד או נולה או אות צאוסן נאה ונוסבל יותר
לקבל שטר על הפרישה, וגם צזה החזיקו הנועתיקים וכתבו לפחות אות אחת
גדולה. כן עשו צפסוק השני אשר לפני האחרון צוולאכי אשר צו קיום וולאכי
ותרי עשר צכללו, ואולי עוד על כי חזרו אחר הפסוק האחרון הנוסיים צפורענות
אל הפסוק אשר לפניו רשם קופר כי גם את הפסוק אשר לפני פניו יש לכפלו כי
חותם הנציאים ונעיד פה על ראשיתם, כה עשו גם צסוף קהלת, גם שם הגדילו
האות הראשונה של הפסוק אשר לפני האחרון והוא סוף דצר הכל נשנע וגם פה
כושלין את הפסוק אחרי הפסוק האחרון. כנווה עשו גם איזה קופרים צסוף
אסתר וין פסוק ותכתב אסתר (ט' כ"צ) ואולי החמיל שם העמוד האחרון וין
הנוגלה והנועתיק רשם את התי"ו הראשון (או השני) וין וולת ותכתב גדולה והשאר
הניח, וכת"ו הגדולה הזאת נונית גם היא צנוס"ג ריש צראשית (אך לא צד"ה)
גם צנוס"ק וע' ונ"ס. ככה עשו גם אחרים צסוף ושליו וין פ' לופיה הליכות ציתה
(כ"א כ"ז) וע"כ נרשם הכ"י צאיזה כ"י לגדולה, ע' ונ"ס שם וצישעי' נ"ו י'.
כה עשה גם קופר צסוף צראשית וין וירא יוסף לאספרים צני שלשים (כ' כ"ג)
ונוס"ק ונקרה על שלשים ונ"ס רצתי וע' ונ"ס. הנה זה טעם הזי"ן הגדולה של
זכרו תורת ונשה עצדי צסוף וולאכי. — נשאר לנו עוד אחרת והיא לא נונית
צאל"ף צי"ת של אותיות גדולות רק הנוס"ק ונקרה עליה צנוקוונה וכן וולא צעל

ו"ש צאיזה כי"י והוא צונלת הכזונה יעשה את אחותנו (צראשית ל"ד ל"ח), ואין
 נקום פה לכל הקצות אשר ונלאנו עד כה לשינוי אות. אך אחרי החקירה הנכונה
 ננאל טעם אחר והוא כי הפי' הנכון צפסוק הזה הוא היעשה שכם לאחותנו כאשר
 יעשו לאשה ונקדשת לזנות וכן תרגומו הונעתיקים וכן פירשו הנופשים. אך לפי
 הפי' הזה ונלת את איננה נקשרת היטב והיה נכון לאחותנו צלנו"ד וכו' הנתרגם
 הארמי הרגיש צזה ופי' את כונו עם היעשה שכם עם אחותנו כאשר יעשו עם
 הזונה וע"כ תרגם יתעבד צל' כפעל. והשגורוני דרך דרך אחרת וחלק את ונלת
 הכזונה לשמים: הך זונה ופי' הך כונו איד והיך וכו' פי' הפסוק איד יעשה שכם
 את אחותנו זונה או לזונה וכן תרגומו ונעתיקיו. והנה כאשר אחרשז הלך קופר
 אחד דרכי השגורוני וחלק גם הוא את הונלה לשמים, אך צראותו כי נטה ונקבלת
 אצותיו תקן כפי הונקרה ונחק את הכ"ף הפשוטה ויעש אותה כפופה והרמיז את
 הזי"ן לנוללות את הריות אשר נשאר צין הדבקים. והנה כונו ונלאנו גם את גדולה
 אחרת-נוללת ונהקור הזה צעלנו והיא צשפרפרא (דניאל ו' כ') נננית הס"א
 השנית צין האותיות הגדולות ותנאל קצתו אם תשים לצך אל החילופין אשר צין
 ונערצאי לנודינחאי, כי בני צבל חלקו את הונלה לשמים צשפר פרא (כאשר עשו
 גם צונלת לתפרפרות (ישעי' צ' כ') ועוד) ובני ח"י יעשוה ונלה אחת, והנה שגה
 קופר וכתב כונשפט בני צבל ואח"כ תקנו על פי ונשפט בני ונערב וכדי לנוללות
 את הריות הרמיז את הס"א. הוא הדבר אשר דצרתי כי לאותיות הונשונות האלה
 אין ונקור אחד לכולן. וכבר ילחתי חוץ לענין אשר עליו תקוב החקירה צראשונה,
 ורק לנען לא יקום איש נגדי לאונר, איד עשית ג' נוכי"ן פשוטות קטנות וזי"ן
 אחת גדולה לחלופין ושגיאות קופרים צין זי"ן לנו"ן פשוטה והעלונת עין וננקוונות
 אחרים אשר לא יתכן לתת קצה כזאת, ילחתי ונן הענין לגלות גם את ונקור
 האותיות הונשונות האלה.

ועתה אשוב אל הענין אשר אנחנו צו, והוא השגיאות אשר נולדו ונן שווי
 אות זי"ן לנו"ן פשוטה. שנינו צונשנה צכורות ז' ה' צונוני הכסן: הנו"ן כן
 ובעל גבר, כך היא הנוסחא צספרי הונשנה וכן הציאו החכם יוחנן צוקסטרף
 צאלכו והוליו ונשרט אשך והוסיק לאונר כי הגירסא צספרי הגורא איננה נכונה,
 והנה צספרי הגורא ונ"ד צ' הגירסא ונאושצן צציי"ת וכן צרש"י, וצצרייתות הוצאו
 שם ננאל ונשוצן צלי אל"ף והוי"ו היא אחרי השי"ן וצרש"י שם ד"ה הקיין ונשועצן
 עוד צעי"ן צאונע. אין לך אלא להחליף עוד הנו"ן הפשוטה צזי"ן יעלה צידך
 ונשועצו והיא הגירסא הנכונה תנולאנה צערך אשר הציא גם ת' איוב ונ"י צ
 גידי פחדיו יסורנו תרגונו גברי שעצזוהי (כל"ל) ונשצטין (וכן צנותרבמן) ולא
 ננאל כן צתרגום שלפנינו אך צכ"י תחקל"ח ה"ל ננאל ככה צל"א (צטעות
 שעצזוהי צדל"ת), וגם החכם יוחנן צוקסטרף הלך צעקצות צעל הערך ולא זכר

את אשר כהז צטרש אשך, והוא ונציא עוד לעד ת' יונתן הוא ירושלמי צראשית
 ל"ט א' ויצישו טעזזוי. א"כ אין זכר לנולת ונאוסכן ואין טרש לו גם לא לנשקל
 ונפועלן צכללו צל' ונשנה. תראה גם ונזה צלצול הנוסחאות וטעזשי הקופרים עד
 כי ילאו חכמי הלשון לצוא אל ונקור הדברים, ורק השקידה על דלתי שערי הערוך
 יוליכו כה וכה וננצוכה.

ב'. גם כי תשאל את פי הנאמר השני הזה לנני אתה ויאמר גם הוא לקט
 אנכי וננאנני אברהם וננחה שלומה אליך והנה הוא נכתב צשכבר יום ג' כ"צ
 תנוז תרי"ד לפ"ק.

הנה נא הואלתי לדבר פעמים על דבר ר' שונריה האי קריטי (החלוץ
 ונצרת שנית 25 27 158) ואל יחר נא צעיני הקורא ודצרה עוד הפעם
 עליו ועל ספריו, כי צינני גדול היה צעיני העצרים והסרים וצינני הללה אחרי
 נשכח כונת ונלצ ונלא זכר לו ולספריו. ואחרי אשר גם אנכי הטפתי ונלתי עליו
 החזיק צידי אהוצי ואהוצי הנכבד החכם הר"ר שד"ל כי' צונכתצו וניום י"ג תנוז
 וכה דצרי: צצוא לידי צונקרה כ"י אסד אשר ציד ידי אלונני הי"ן ונולאתי צו
 אגרת לר' שונריה האי קריטי, וניד אונתי לתלונדי להעתיקה, וצדקתי והשויתי
 ההעתיקה עם הכ"י אות צאות, והנה היא לפניך היום. ע"כ ואני לא אעליננה
 ונעיני הקורא ואערכנה לפניך וזה ענינה:

אגרת אחרת ששלמה החכם הנצון הר' ר'

שונריה וניגריפונטו אל היהודים ונרונה:

אליכם הכהנים הנגשים צני לדוק הנקדשים אוכלי לחם העלצים החוזים
 צכוכצים קדש ישראל ראשית תצואתו וקשתו ונחרשתו ואחו עם הונלך צונלאתו
 חתרים קרעי צגדיהם וטונלת שצים ונעליהם לרשת ונשכנות לנפשם אשר ילאו ונשם
 הנה נשיאי העדה היושצים צערי הנוועדה חכמי הקסלה הקדושה קבלת רוונה
 שונריה צן החכם (א"א נשונו פה שם אציו) קורא שלום ונוודיע הוצא ונכתב
 הדרכתם אלי קראתיו וצינתי דצרי וראיתי נפשכם שוקקה להדליק את נרה צשונן
 אשר לא יחקר אשר כזה צלאתה עם גופה לאויר העולם צסטרט הונלך הפקיד
 על זה, להאיר לכם ללכת צדרך אשר תלכו זה ולצא אל הארץ אשר ילאתם ונקרבה
 סן תשאר עם הנוכלכים תחת השנוש עם הילד השני ככתוב צעללתים יונך הונקרה
 וכו' וכתוב אם ינלאו העצים גשם וכו' וצראותי תשוקתכם לרדוף הדבר הנרונה
 הזה שנוח לצי ויגל כצודי ונחתי תהלות והודות לאלהינו אשר השאיר יתרת פלטה
 לישראל צשנת השוניטה לבקש להם גדולות צסיר הנוועלות. ונפני צראיתי שלמות
 תשוקתכם על הללחת נפשכם אונתי לנולאות את צקשתכם. אתם צקשתם צכתצכם
 ונלתי להודיע להדרכתם שונך דבר ונדרכי ועיניי לדעת אם תנלאו ונרגוע לנפשכם
 צהם ולהודיע לכם ג"כ שונות הספרים שפירשתי ונן הונקרא ונה שעהתקתי ונפסרי

החכמה צקרה או צארכה, וכתחתם אלי ג"כ כלשון וכדצרים האלה אנתנו כת
 הנוכחינים לתור אחרי החכמה ונושכלי הדצרים פה אחד אוונרים חלילה
 חלילה לנו להיות ון הקוררים וון החולצים להם צורות צורות נצצרים
 הנוקעים ונהר שפר לעיי העצרים כי הם און חפס ונעשיהם רוח ותוהו
 נכביהם, על כן יהיו לרוח והדצר אין צהם. ואני נשיצ להדרכתם שאין דרכי
 ועניני רלויים לקנת הכחות ונכרים (וכתוצ לנעלה וניד טד"ל: וכדדים) לננקתם
 אוננס צהם תתעדנה נפשות כל הונין האנושי וצהם תפקחה עיניהם לראות
 נראות אלהים הנוגהים ונאירים כנאורות צכתצי הקדש, ותכהין עיני הכל
 נראותו כי כדו עיניהם ונזוקן ונשכיל לצותם, להם תכרענה צרכי אנשי התורה
 והנקרא, ולהם תשצענה לשונות אנשי החכמה והתצובה, שמוח צהם צעלי התלמוד
 והצצנים ינחמו צהם גם הצורים ועניי הארץ כי כלם ידעו תשועתם ונהם
 לננקתם ועד גדולם. והספרים שפירשתי הם כל עשרים וארצע ספרים חוץ
 נקשר ויקרא וידצר ואלה הדצרים שהטרידתי פטירת צני הרצ הצחור (?) הצבור
 זל"ה והוכרתי צעצור פטירתו לעסוק על צני הקטן וננונו לפרש ולכתוצ לו את
 התלמוד צשטה ונושכלת וקרה. כנות הספרים וגודל שעורם הוא זה.
 שיעור ס' צראשית ואלה שנות כשיעור קדר אחד ון התלמוד, שיעור צביאים
 גדול וננונו, שיעור חלות כשני קדרים, שיעור נשלי וקבלת וס"ה כשיעור קדר
 חלות, שיעור שארית הכתוצים כאחד ונאלה. צכל אלה הספרים אכרתי עלי
 צאיבור כרת ונשנרתי צנפשי לאונר שים צנאונר אחד וכל כתצי הקדש אות אחת
 יתרה או חסרה ק"ו תיצה אף כי נאונר כי הנדצר כאלה הוא כוסר צכל הונכת
 הקדוש אוננס לא צכונה ונאחו, כי כל וני שיערש ונאונר אחד ון הנקרא ויוסיף
 ויגרע אות אחת ון הכתוצ ונושכל ראשון הוא שפירושו שקר וכצו ולא הוא כוכת
 הכתוצ ואיך יסכל לצ אדם לאונר על נוחתי התורה והנודצרים צרות הקדש שטעו
 צדצריהם ולא ידעו לדצר כראוי ואיך יסכים הלצ להאמין להם אם גם לדצר לא
 ידעו. צכל הכתרים הנפלאים שפירשתי צהם לא הפלתי תיצה אחת ון הכתוצ
 צעצור שאקיים הסתר ההוא ון הכתוצ, אוננס הכתוצ ההוא על פטעו ההגינני
 ואוננת חכונת הונצטא ודקדוקה נושאת הסתר ההוא ונעידה שהוא כונתו יותר
 וננה שונעיד על פטעו הגשוני אשר יצינו ההוון העם וננונו. אין צפירושי צכל
 הנקרא דרש ואגדה כי אלה שרשתי צנוקונס צתלמוד. לא הנחתי צכל הנקרא
 ניקוס שיטעה צו שום ונין ואסיקורוס ועוצד ע"ז לא ונצני עונינו ולא ונעם אשר
 כי צשנעו פירושי ינלא ונחשצחו צטלה וננונעת ונצלתי שחטיצ עליה לצטלה. אם
 שונעתם עלי שהעתקתי ונקפרי הפילוסופים אונת שונעתם כי עסקתי צהם צעסק
 גדול וגם העתקתי, אוננס שצתי ון ההעתקה זה לי יותר ונכ"ה שנה צששנתי כל
 דעתי ורעיוני על הנאלכה הגדולה הזאת כי ראיתי צענני שלא הועיל (?) אועיל)

לניין האדם צהעתקתם וליפטר ג"כ שיחקו לכלות ינייהם צהם, ורחימי ג"כ שכל
דצריהם הטוצים אלטרך להזכירם צכתצי הקדש. וצכן חדלתי ונהעתקתם שלא איגע
לריק ולא אלד לצהלה. והנה אכתוב לכם הקדויתי כי גם ונונה חצינו דרכי ועניני.

דצרי שונריה צן החכם הכריז ונרנא ורצנא

אליהו הסרנכ האיקריעי איש רוני זל"ל.

אמר צראשית ונאמריו רחש לצי דצר טוצ וכו'. הפסוק הזה אמרו אחד וצני
קרה כשהניעתהו רוח הקדש לאמר ונה שאמר צנוזמור ההוא כאשר פירש' צנוקונו
וגם אני נשאתי היום עלי ועל דצרי כי לא לצד אלל הכציאים הוא הענין הזה אוננס
גם צכל צצון וחכם וכל רצ וגאון הונתעורר והונתנועע להפליג ספינתו צים הגדול
הוא ים התורה כי צלא ספק לא ונעלמו הוא ונתנועע להכיל הטורה הגדול להספר
ונן היצסה אשר הוא גר צה עם צני זוננו הנה עסקי גופו ותענוגיו להפליג ולצא
צנוולות ים התורה לכתצם ולהודיעם לאחרים אוננס דצר אחד חוץ ונונו טוצ
ונוניצ לכל הוא הנוניעו אל זה הטורה הגדול לו לתועלת הרצים והללחחם. כי
לשון החכם או הגאון ההוא הוא עט לדצר הטוצ ההוא והוא הנוניעה לדצר ונה
שונדצרת כקולמוס לקופר שהסופר הוא הנוניעו לכתוב ונה שיכתוב: ולכן ראוי
לאדם להטות שמו לקצול צנוולאו קורא הקורא אותו אל זה ואל יהן כהן סודרת
לפרוק ונעליו עול ונלכות שונים כי חגדל חטאתו ונאל. ויהיה סי' הפסוק לפי ונה
שנשאתיו עלי ועל ונלכת האלהים אשר צחרתי לעשות ככה. דצר טוצ רחש לצי
טעמו ענין פניני חשוז שכלי ודצרי העיר והקיץ את לצצי לאמר ונה שאומר, כי
ואם נראה שאני הוא הונדצר ונלמוד וניעץ לצני אדם וחצורי ונעשי אני אומר
להם וכותב אין הדצרים צאים ונאתי אוננס לשוני הוא עט קופר ונהיר, וכאשר
הקולמוס ואם האותיות על ידו נעשות אינו הפועל אוננס כלי לפועל הוא
הקופר כן היא לשוני, ואם היא הונדצרת והונפרשת לא היא הפועלת את הדצרים
רק כלי היא לפועל והפועל את הדצרים והונפרשם על ידה הוא השכל הפועל
הנקרא פה דצר טוצ, ויהיה טעם רחש תנועה והולדה כמו דרמיס על ארעא
צלשון ארני וכמו ונרחתן שפותיה צלשון רז"ל והוא פועל יולא ושם לצי פעול לו
והדצר פועל וטוצ חואר לדצר, וטעם דצר טוצ ענין טוצ כמו על כל דצר פפע
והוא השכל הפועל שהוא דצר טוצ או יהיה פירוש דצר שכל כמו דצרתי אני עם
לצי שטעמו השכלתי וחשצתי ונקרא גם צעצור זה דצר טוצ בי הוא הונדצר עם
הניין הדצרי והטוצ להם וכל ונולא כי הוא הנוניאים ונן הכח אל הפועל, גם נקרא
דצר ונן דציר שהוא העולם הקדוש עולם הדציר ר"ל עולם הפניני הוא עולם
הנולאכים, גם נקרא דצר ונעם הנהגה כמו אשים דברת צים כי הוא צעל העלה
וההנהגה לצי אדם, וכן יאמרו רז"ל דצר אחד לדור רק שאמרו ונן הצנין הדגוש
על ונשקל גנצ קלח, וטעם אומר ונגזיל יצא להאמר צלשון היונים ליגודא וכנוהו

אשר לנולך כשען על ידו פירוש נשען ונגזיל, יאמר צלשון היונים ע"ד חכמת
 הנוצטא אקוויזיזולא וקטורים זו שני דברים ר"ל אוור ועושה לא שעשו אותם
 אחרים ואני לצד אוור וטעמו עם היותי אני האוור ועושה את הדברים
 והפירושים אשר חזר ואעשה ואפרט ואיעץ והוא טעם לנולך, איני רק כלי
 לצד הטוב אשר רחש את לצי להוליד ולפרט כקולנום שהוא כלי לקופר וטעם
 לנולך כונו וינולך עלי לצי וקראתי את השכל הפועל קופר ונזסק ונהיר להגיד
 שצד דברי ואונתם כי כונו שהקולנום כשהוא קולנום קופר ונהיר נולדים ונונו
 אמתיות אמתיות ונזארות יפות כן דברי לשוני הנה אמתיים ונזארים יפים כי
 לשוני עם קופר ונהיר היא לא לשון אדם. ואל יעלה על לב אדם לאמר שנשאתי
 הפסק הזה עלי לשצתי וצינתי אונם נשאתיו לשצת הדברים ויקרתם ולוניעתם
 להולד ונוני ונאיש צטר ודם כנוני, כי תולדתם נדצר טוב אשר לקח לשוני לעט
 לו כלקחת הסופר את הקולנום לכלי לו. ואחרי שהתודיתי לני ונכח נוי הם
 פרושי ונעשי אשוב לפרט ויהימה הסצה אשר הטתה שכנוי לסצול המשא הגדול
 והנלאכה הגדולה והארכה הזאת, ואוור ראיתי כל ישראל נחלקים לשני חלקים
 גדולים, החלק האחד ננשך ונלמד צמורה שצכתצ לצד הנה כ"ד ספרי קודש לא
 ירגישו ולא יחשו צמורה שצעל פה אשר היא ים גדול ורחב ידים לחכמים הרבנים
 אשר שוטטו צה וצאו עד ונולותיה, להם לצדם יודע עונק ונשאה ונחנה, וכצר
 דצרו צה וצדקדוקה צנוקוונת דצרים אשר יתר לצ שוונעם ונוקונו גס הודענו
 הללחת צעליה ונשיגיה צנוונור אשרי תוניני דרך הללחה הקשית ונוסכלת ואשר
 לא טענו טעונה והציוו סכרה דצקו צמורה שצכתצ לצד וצכן קטנה חכמת התורה
 וידיעתה אללם כי גם צמורה שצכתצ אשר ננשכו אחרים לא יצינו ולא ישכילו
 ונונה דצרים גדולים כי הנה יקראוה לצד ולא יצינו. והחלק הזה ג"כ נחלק
 לשני חלקים קטנים האחד נסתפק לצד צקריאתה לא יכיל שכלו ולא יצקש יותר
 נזה, והחלק השני יכיל שכלו ויצקש גדולות ונקריאת התורה לצד, וצכן נחלק
 החלק השני הזה ג"כ לשני חלקים קלחם פנה אל חכמות נכריות כחכמה הטבעית
 והלימודית והאלהית והשליכו התורה אחרי גיוס והוקלה לעיניהם ונאל, וקלחם
 כשמדל לחת לתורה קודות ונשלים אשר לא ישאום הכחוצים כלל אונם יקראו
 צקול גדול שאין זס כונתם, ודעתם צזה היא לעלות התורה וליקרה וירצ הסיקוד
 (?) הסוד) והנשל אללם עד שצצו קותרי התורה והורסיה: זכו ענין החלק
 וחלקיו אשר צמרו צמורה שצכתצ לצד ולא ראו ונאורות החלמוד אשר הוא פי'
 התורה שצכתצ להרגיש את עונקם ויקרתה. והחלק השני ננשך אחר החלמוד לצד
 לא יחוש ולא ירגיש כלל על התורה שצכתצ ולא ישכיל ונונה לא דצר גדול ולא
 דצר קטן והסג שבו כל ישראל לאגדות ולשתי תורות (?) תודות) ושני החלקים
 לצצם לנורע ועל שלחן אחד כזו ידצרו וצראותי כי כן הצאתי שכנוי תחת ונשא

גדול וכורא כזה לפי' (?) לפתע) כל ספרי נקדש (?) הקדש) על דרך כורא ואיום
 מושכל על פי אונחח חכמת הנוצטא וההגיון ולהעלות הפנינים הנבואיים המושקעים
 ציוני התורה ונוולותיה ולהרחות העניים והסרים את יפיה כיד אלפי הטובה עלי
 וכשיעור הנעת הדבר הטוב הוא את לשוני לפתע וללצר את דבריו צזאת הדרך
 אלך בכל ספרי הקדש, מוץ ונתרי"ג נולות כי לא אוקיף ולא אגרע ונפי' התנאים
 והאמוראים בהם צשעת סדרי התלמוד. אין ספק אללי שצעשותו את כל זה שכל
 ישראל יסוצו לאגדה אחת, כי צשנעם פניני התורה הנציאים והכתוצים הם
 ילכרו את לצביהם וירולו לעצדה שכם אחד, לא יפנה לצדם אל חכמות נכריות כי
 תכבד עצדתה עליהם וזרחה להם שמש לדקה ונרפא צכנפיה, וכשנעם ג"כ
 הללפת צעלי התלמוד ע"ד ההקט והעיון והכתוצים הנועידים את הללפתם תללכה
 אזני כלם ויצילו את לוארם צעלו. וה' אלפי השניים אשר לקחני וצית צזני
 ונארץ נוולתי הוא ינחני צדרך אונח לקחת את צת אחי אדוני לצנו (?). הכותצ
 שונרים צן החכם הכדיצ ונרנא ורצנא אליהו הסרנכ האיקריטי איש רוני זנ"ל.
 הא לך דצרי האיש אשר לשונו עט סופר ונחיר לפאר ונעשי ידיו ונחכסה
 צנועטה ענוה לאמר כי הרוח נחה עליו והוא רק ככלי אשר ונחוכו תדצר דצרים
 נשגבים, רחצ פה ולשונו ודצרי רוקו רוח תשאם, ונה לנו להרסיף עוד דצר על
 תכונתו ונשפטו והוא ונעיד על עלונו. ושנענו עוד ונזה כי על כל ספרי הנקרא
 הרחיצ דצרי פירושויו ויגצה לצו לאמר כי פירושויו השלנוים וכל לז-זסנה יסוצו
 את לצ כל ישראל להיות לאגדה אחת חוקים תחת לל פירושויו אוכלים ונפריהם
 שותים ונדצשם ונחים תחת לל עליהם, אך ונשליו ונשלי אשר היו ושנו כנעע
 נשכח. עוד ראינו כי צודאי הוא ר' שונרים האיקריטי איש רוני צן ר' אליהו
 הסרנכ הוא ר' שונרים האיקריפונטי או וניגריפונטו כאשר קרא גם הכותצ את
 שנו על ראש האגרת, ואם גם לא ידענו וני הסופר כ"י אלנונלי ועל נח שח אצן
 סנתו לצבר כי ר' שונרים האיקריטי הזה הוא האיקריפונטי ולא אחר, אין ספק
 כי דצר ונחכם היה צדורו ונן לא כציר אחרי מי ר' שונרים ונודעים היו כינויו
 ונעה ר' שונרים ילך לקץ וינח לגורלו!

ג'. ושלישים יקעו הדצרים אשר כתצתי יוס' ו"צ ונרחסון חששו לאלף הששי.
 זכור תזכור את אשר כתצתי על ר' לוי צן אצרהם צן חיים (הסלון ונחצרת
 צ) ושם הוכחתי את אשר שערתי ונקדס כי הוא ר' לוי אשר קעו נגדו ונגד דרושויו
 הפלוסופיים שנת ס"ד לאלף הששי, והנה כיום הר"ר אליקים כרעולי כותצ צנוכתצ
 כרפתי אשר שנו Athénéum français ונשקה זאת (ג' יוני לונספרס נץ. 22)
 ונאמר על ר' לוי: שנוע נח את דצרו צקטור וחתה תשפטו! דצרו וניוקדים כאשר
 הצטיית על שטה כ"י אשר צפארים הצירה שלטה ונחם צאולר הנקרא ancien
 fonds hébreu והם כרשמים 502, 244, 504 ושלטה ונחם צאולר הנקרא

fonds de l'Oratoire ונרשניים 200, 201, 206 זה אשר יוליא ונתוסם
 בקור: ר' לוי צן אברהם הוא נוגע ונשפחה ניוחסת בלחגיגדוק. ונשנת מתק"ס
 לאלף הששי נזכר ר' ראובן ראש ישיבת נרצונא, (1) גם צנו (2) ר' חיים הלך
 בדרכי אציו ור' חיים הוליד שני בנים שם הנכור ראובן ושם השני אברהם ור'
 אברהם יודע לשון עבר ויש צעיר עֶרְנָנְכֶעוּיָאֵע קרוצ לעולושא. שם נולד לו
 קציע לשנת י"ח (3) לאלף הששי ר' לוי אשר שמו הלך לנרחקים. רצו אשר לנוד
 היה אים כצון שמו ר' יעקב ויגדל הנער ויחכם ונאל אך כנעע היה צן ח"י שנה
 ויסצוהו ונלוקות והוא הולך וגולה ויעצז את בית אציו ואת אהציו וכנראה אהצת
 בתולה יספסיה צערה בקרצו והיא לא שנעעה לדצרו באשר קרה לר' נשה צן עזרא.
 וילך לננופישליר ור' נשה צן מצון הרהיב בצפשו עז ולנענן השקיע נפשו החל
 לחצר צשנת ל"ו והוא צן ח"י שנה שיר גדול כולל כל החכמות כפי דרך הערציים
 והיהודים אז ויקרא שמו קשר צתי הנפש והלחשים וצחמלת השירה תצך נפשו על
 הרעה אשר קרתה ויאמר: אם גם לעיר ליונים אכני רעותי ישנות (!) הן ומדל
 נקסרן. וצחוך השיר היקר הזה פנה לצו לנעלה לנענן יאצם ה' וישוצ עוד אל
 ביתו ואל אהציו היקרים. הספר הזה נחלק לעשרה נאמרים והוא כולל כל החכמות
 ואינו קלור שצע חכמות כאשר יאמר הר"ר נשה צן חציע (4), וכל נאמר נחלק
 לשערים. על גליון הספר הערות נאלת הנחצר צעלנו ונחוכן הולאחי את אשר
 כחצתי על נקום תולדתו על שם רצו וכדומה, וצקדננתו הרחצה הנודצרת על
 חכמות היהודים יזכיר את השנה אשר נחצר צה הספר. ההערות האלה ננאלות
 צכל כ"י של ס' צתי הנפש גם נכללות אות צאות צשני פירושים אשר ננאלים לקשר
 הזה. פירוש הראשון לא נודע נחצרו, הפירוש השני הוא נאלת תלמוד הנחצר
 ושמו שלמה די לונאש (5). גם שניהם ננזכרים כפעם צפעם קשר אחר של ר'
 לוי והוא קשר לויית חן ונציאים דצרו, גם ר' לוי צעלנו אומר צבקדננתו לס'
 צה"ג כי הוא עסקו צחצור הזה וננזכרו הרצה צהערותיו הגליוניות. הס' הזה לויית

- (1) האמה נאלת זכר האיש הזה?
 (2) ר' חיים נקרא צן אברהם צן ראובן צכונה כ"י של ר' לוי נכדו א"כ היה צן צנו של ר' ראובן
 ולא צנו.
 (3) גם לנעטה נכפלו הדצרים כי צשנה זאת נולד ר' לוי וכי נזכר כן צכ"י חולם לא אדע אם
 שפחיו דעת צבור ונלכו כי צשנת ס"ד וק"ה כאשר יאלה אם הנרביה נגדו גם אהציו גם
 אהציו דצרו עליו כעל אים זקן צא ציונים הכי יאונן כי יקופר כי עוד עד חנושים לא צא?
 על כן נחכה עד יבוא נורה לדק.
 (4) הנה אין לפני כעת ח' ר"ס צן חציע אך כן יאמרו הננושלים שצע חכמות צעד כללן.
 (5) אכי הראחי כי ר' שלמה צן ננחם הנקרא פראע ניינוון חצר פי' לס' צה"ג אך הוא היה
 קציע שנת ק"י ולא היה תלמוד ר"צ.

מן הוא ספר רחב על כל הסכמות ולא נמלא צטלמות נסום ציצליותיקא, וציצליותיקא הגדולה של פאריס לא נודעו עד הנה רק שני חלקים נס' הגדול הזה ושניהם צתוך כ"י 449 של האוצר הכקרא ancien fonds hébreu, האחד נדצר על חכמת ההנדסה והאחר כתוב צגליון ס' פילוקופי ותכוני והוא נדצר על נס שאחר הטבע, אך נס שהציאו נפרשי ס' צחי הנספס צפרט צתוך כ"י 244 מן הס' לויית הן הציאתי להוכיח כי הס' על התכונה לר' לוי אשר נמלא צכ"י 171 צתוך fonds de l'Oratoire ואשר ייחסו עד הנה לרלצ"ג (עי' וואלף ח"ג דף 640) הוא לר' לוי צן אצרהס מן ווילנעפראכנע, כי נס שנמלא צנפרט דף 165, 166 מוצא נחתך הנאנר הג' לס' לויית הן נמלא אות צאות צס' התכונה הלזה. הנאנר הזה על התכונה נחלק לארבעים ספרים וצפי"ג חונר הנחצר כי נוקוס נוסצו צנונטיפילר וצפ"כ הוא חונר כי הסנה אשר כתב צה היה שנת תרע"ה לנחונר והוא שנת ל"ו לאלף הששי וזה הוכחה גמורה כי הנחצר איננו רלצ"ג אשר סי הרצה אחרי זה. גם מן הדברים הנוצאים נאחת נפרשי ס' צחי הנספס נדע נספס ועיין הנאנרים אשר צס' לויית הן. הספר הזה נחלק לשני עמודים יכין וצעו העמוד הראשון נחלק לחנוסה ונאנרים, הראשון נדצר על חכמת החשבון, השני על חכמת ההנדסה, השלישי על חכמת התכונה, הרביעי על חכמת הטבע, החמישי על נס שאחר הטבע. העמוד השני איננו כולל רק נאנר אחד (6) והוא נקרא ששי, הנאנר הזה גם הוא נחלק לשלשה חלקים החלק הא' נדצר על איכות הנצואה, הנאנר השני על סודות התורה (7) והשלישי צנועסה צראשית. לא נודע צאיזו שנה סיים הר"ל את הספר הזה גם לא נס שעשה אחרי כן צתוך נוסך יתח נס"ה שנה רק על דרך כלל ידענו כי לא עקר דירתו ונונטיפילר ויהיו לו תלמידים נציבי נדע וצתוכס הר"ר שלמה די לונאס הנספס את ספרו צה"י עד כי צשנת ס"ד שונענו את שונעו וכי הצאישו את ריחו, ועתה יספר הר"ר כרמולי כסי ס' ננחת קלאות נס שאירע לר' לוי וכי התגורר צצית ר' שנואל סקולני וכי ערך צעלנו אגרת התכללות אל הרסצ"א והוא הסיב לו קשות ויהי כשנוע סקולני את דברי תשובת הרסצ"א וגם צחו אשר אסע נחה לר' שנואל ויאנר אין זה כ"א על אשר אזרתי חללי צעד האיש הלוי ויגרסהו נציחו (עי' ננחת קלאות דף כ"צ כ"ד וכ"ה) (8) ויתגורר הלוי צצית קרובו ר' שנואל צן ראובן וגם הוא ספגיע צעדו אל

(6) הוא ספר נס שנואל צקוף כ"י נויכין: יבא אחריו החלק הא' מן הנאנר הג' מן העמוד הג' צנועסה ונרכסה.

(7) לא כן כי אס הטלק הא' נדצר על איכות הנצואה וסודות התורה והשני צספרי האמונה.
 (8) הנחונר הר"ר אבא נרי סירחי אנר זה נני ידע איך נסלו הדברים והוא גם הוא לא אחר כי אס כי הוליוו נציחו ולא השחוש צולה קשה כזאת כי גירשו (chassa).

הרש"א, אך לא נדע אם שונע הרש"א אל דבריו אם הוסיף לרדפו (9). ונכתבי ר' לוי על כתבי הקדש לא צאו לידינו אם אונת הוא כי חצר חצורים כאלה (10). עד הנה הגיעו דבריו וכבר עוררתי בשולי הנוכתז הזה ספקות וסתירות על חיזה ונהם ועוד יש צחוכם כזה וכזה אשר עליהם אונת: הן ולאו ורפיא צידי. וכל מקום ראית כי גוף הענין של ר' לוי הזה כי הוא בן אצרכם הנודע לנוכתז ספרים ידועים כבר הכה שורש והאונת יורה דרכו.

ולמען לא יהיה הנוכתז הזה ריק ונדבר חדש אעיר פה דבר אחד על ר' שמואל הקולוני על תכונתו ועל שמו. הנה אחרי זאת לאור החלוץ הסני וצחוכו ומאמרי על ר' לוי צא לידי ספר ערך הר"ר לצי הירש עדעלמאן המתגורר בלונדון והוא קצרו מכתבי חסודים וקרא שמו דברי חפץ ונערכת ראשונה ושם דף ח' ננאל כתז שלח הרש"א ז"ל אל החכם ר' שמואל הקלני ז"ל הנוכח סאסקליטא אל שאלה ששאלוהו צענין ונעמוד הר סיני, ומחוכו נראה כי שונע הקולוני על הרש"א כי הוא יאמין בנעמוד הר סיני שהיה כולו נצואיי ר"ל צחזיון נצואה צפניניות המשתצה לא היה דבר נראה לחושים, ויישר הדבר צעיני הקולוני רק עודנו נצוך ונחוך שאלה אחת והיא איך הגיע כלל העם שאינם חכמים נחכמים למדרגת הנצואה, שכבר נודע שהוא מן הננוע שיגיע למדרגת הנצואה רק וני שישיג הקדמות הראויות לה, והרש"א ונחלק הדברים צאמרו כי יש ונהם נצואיים ויש ונהם מושגים צחוסים, ואם תשכיל מדע כי זה דרך פלוקופי הדור הוא כי הנצואה היא השגה גדולה ועמוקה על דרך הנחקר וא"כ גם ונעמוד הר סיני היה ונה שראו צמדרי לבם וצפניניות המשתצה השכלית, זה דרך הקולוני וגם דרך הלוי אהצו ורק קשה אליו איך יוכלו כל העם להעשות נציאים ר"ל פילוקופים עמוקים. והרש"א טרם הונרו את לבצו לא אויז היה לחכמות וכרת צרית ענין צרית שלום אם גם לא היה לכן לונס ויתן חלק לטצע חכמות אך התורה היתה גצרתן, והיה כי זקן שלונה ואנשים ונרי נפסו הקתו את לבצו קם כנגדן כשונל וירדוף את צעליהן. — גם יצורר לנו עתה שם הקולוני כי כבר נודע כי אהצו צני לרפת הדיונית לכנות את שונס על פי ונקונס צהפכס אותו ללשוננו והיה לשם ונשפחה, וכינוי סאסקליטא אשר ונלחנוהו צאגרת הזאת יורה לנו כי ונשפחתו נחלצה ונקוקס אשר צניינר מדינת Dauphinée ושם הנקוקס והוא ונצלר שוכן צהר הוא les Echelles פירשו קולונות כי רק צקולס יוכלו האנשים לעלות אליו ועל כן נקראת הנושפחה היתה אם גם נקעה ונן הנקוקס הכול, ולא ישצה עוד צחוכו:

(9) למה לא ידעוהו והלא הרש"א החרים כל לונד פילוקס' והוא איננו עוד בן כ"ה שנה וגם ונה החריש הנוספר.

(10) אין אונת ואין דברים כי חצר פירושם על תנ"ך, הריב היה רק על ס' לויס חן.

הסולנוי, ואולי נזה צא לו גם כי הוא פי' כיפי דעכו הנזכרים בתלמוד לחונת
גבול א"י (כאשר הזכיר היוחסין בשמו) כי כן ראה צענינו חונת הגבול צעיר
וולדתו או וולדת אבותיו.

ד' כזר הודעתך צנאורי על ר' יוסף קנמי כי הסי' לירמיה הנזכרת
צקארלסרוי כפי דעתי אינו ונעשה ידי ר' יוסף. והנה נחשלי לעמוד על האמת
כתבתי עוד שמה אל רז הקלה ואצקש ונונו לחפש עוד, וגם הוא השיבני דבר
(ציום כ"צ אלול תרי"ו) ונדצרו לנדתי כי צדק שערתי צנפשי כי הפירוש הוא
למיס אחרון צזנון הוא כי ונצאים עם הרצה פירושים צסם ר' יוסף קנמי ז"ל
וכנראה היה לפני הונקט פירושו כי כן ננלחהו אונר לירמיי' א' י"א ח"ל:
כתב ר' יוסף קנמי ז"ל שלכך נקרא ונקל שהנשען עליו יקל ללכת ע"כ ולא ונלחתי
זה עד הנה דצרי רד"ק צנו. והרצה פעמים קר הונפרש ונדצרי הריק"ם, לנשל
ג' י"ד כתב ח"ל: כי אנכי צעלתי צכס כלונר ארלה אחכס כהרלחת צעל את אשתו
ע"כ, והוא נגד דעת ר' יוסף כאשר הציאה צנו הרד"ק. גם הזכרתי כזר כי גם
את דצרי רד"ק ונציא הונפרש, לנשל ט' כ"ד כתב ח"ל: ור' דוד קנמי ז"ל פירש
וכו' והחכס ר' אצרהס צר חייא וכו' ורנצ"ם ז"ל פי' צסוף מורה וכו' (וכל זה
נחתך דצרי הרד"ק וצקוסו חותם:) ואני התלמיד הצא צעקצות רצותינו ז"ל אפרש
שני הפסוקים האלו על דרך אחרת וכלם ונרועה אחד ניתנו מצעים פנים לתורה
וכולם פונים לדרך אחד דרך האמת וכו' ע"כ. כל קורא ונשכיל יענה ויאמר כי
הונפרש חי אחרי נות הרד"ק, וכפי ההשערה לא היה ונלחשי פרצינלל כ"א
ונלחשי ספרד וכתב סציב לטנת ס' לאלף הששי, כי כן הוא ונציא (כפי עדות הר"ר
צנינוין וויללסטעטער) את ר' ישראל צר יוסף כצן דורו אשר נות על פניו כי זה
לשונו ו' צ': ואמר לי ר' ישראל צר יוסף ז"ל שכלם הי' ונשפטס כאשר ונדבר עם
לככת ע"כ, ונראה כי הוא ר' ישראל צר יוסף אחי ר' ינחק צר יוסף הישראלי
צעל ס' יסוד עולם ושני האחים האלה תלמידי הרמ"ם הנה והר"ר ישראל ונצא
צחשוצות רצו והוא צעל ס' וננות זנניות כ"י. עוד וננלל סם פעס אחת (כפי
עדות הכ"ל): ונפי החכס ר' שלונה נר"ר צן קרש ס"ך, ולצי אונר לי כי זה טעות
ול"ל: צן אדרת הוא הרצ"א, א"כ מי הונפרש צזנון וצנוקוס הרצ"א והרמ"ם.
ואולי יועילו הדצרים האלה לחוקרי קדמוניות אשר גנזי הספרים פתוחים לפניהם
לנולח את סם הונחצר.

ונדי דצרי עוד הפעם על ר' יוסף קנמי לא אכחד הדצרים הנושכלים
אשר כתב אלי ארצי החכס הר"ר יהושע העשיל שור צצנלדי צאגרתו מיום כ"ז
חשרי ח"ל: דע כי ונלחתי הר"י ן' תצון צהעתיקו שער היסוד ותקון נודות הנפש
ונלחתי גם אחי צכתוצים ויפה הגהת (113 דף) זכור א כי ונחתי . . . שונל את

לחכם. אך צב"י הוא כאשר טועת (11) (לא טועתי) כקספה נפשך . . . אם
 הים זידנו . . . הים נוספיק . . . נפני סהדצרים הארוכים אין אדם יכול
 לזכרם, והוא נכון. ולמה שהעירות שהיה לפניהם תלמוד ירושלמי ומוקד (לד 99),
 הנני אומר לך כי בספר זארות יחק על זכרות לה"ר יחק צר' יוסף בן וניר (12)
 ועיר חטילה תלמודו של הרב ר' יו"ט בן אלחשצולי (הריטצ"א), כ"י יקר ונחמד
 נאד ונלתי: דוכשי חונרות הו"ם צדגט ואין הגירסא דוכשי חונרות, ואיכא נוסמי
 דגרסי צנקודת קנוץ הו"ם וכך ונלתי הו"ם קנולה לרצנו ז"ל צנהסדורא
 צתרא. — ודע עוד כי הוואירי צספר ונטיב נפט ונציא: והחכם ר' יוסי קנמי
 פי' זה הסקוק דרשו ה' בהנלאו כלומר שתקראוהו קריאה בלד שיהיה קרוב לכם
 והיא דרישה באמת וצכל לז 13), עוד שם: וה"ר יוסף קנמי פי' זו (צפסקוק
 ולחכה יתן וננה אחת אפים) שהוא היה נוחן לחנה וננה אחת ציגון וצכעס כלומר
 שצדלנו היו לו צנים וצנות עד שתהיה צכלל וננות אצל ונלד שלא היה לה בן או
 צת לא היה נוחן לה רק וננה אחת 14). — וצספרו שצר גאון אינו ונציאו כלל,
 אך כפי הנראה ונגוף הספר נחקר וננועתיק הסדיוט. ופליאה נשגבה צעיני
 שלא הזכיר את ר' יוסף קנמי צפירושו לחללים כ"י שנואלא ג"כ אללי, והוא חקר
 לדאבון נפשי. — ולרוב הוא ונזכיר צספרו שצר גאון ונטיב נפט את ר' סעדיא
 גאון ואצי העזרי, האחרון נוטה צפירושויו לדרך הפסטי, ע"כ דצרי הר"ר יו"ט
 הנסמדים. ודי צזה.

ח' צכל ספרינו ונאלא צנשנת קוטה ג' ד': חסיד שוטה ורשע ערום ואלסה
 פרושה ונכות פרושין הרי אלו ונצלי עולם ע"כ והדצר תמוה הכי היה כנוי
 פרושה לשוולה צעיני החכמים עד כי אצרו צפתם כי אשה פרושה תהיה לאצדון
 העולם ועוד יפלא כי וננעו החכמים הצצליים צעלי הגנורא לפתם הוואנור הסתום
 הזה ופירושו רק הצרייתא האונרת כדוונה לו על צתולה לייננית או לליינית וללוננה
 שוצצית ורננוז על אשה ידועה צינייהם יוחי צת רטיצי ועל הוואנו' אשה פרושה חמרישו
 וגם רש"י והרננצ"ם הלכו צדרכיהם ויקורו וננתיצם אשר דרכו צה חניד לפתם
 כל ונאנור זר וקתום, וגם הם שנוו פה ונחקום לפיהם, ורק הערוך הרכיב ונאנור
 סגנו' על צתולה לליינית על ונאנור הנשנה אשה פרושה וכ' צערך פרוש: אשה
 פרושה כגון יוחני. אך צג' ירושלמי פירושו הוואנור ונאנור: אשה פרושה זו שהיא
 יושנת ונלעצת צדצרי תורה ותאנור אלי תצוא וישכב עונה צלילה הוא (צראשית

11) וכן באולרות היים, ובאולר נחמד הוא טעות הדפוס.

12) ע' ונה שכתבתי עליו צנוכתב החלוץ ונחצרת שניה דף 26 הערה צ'.

13) וכן הביא הרד"ק (ישעי' נ"ה ו') צשנוו.

14) ג"ז הביא הר"ק שם (ש"א ח' ה') צשנוו.

ל' י"ו) ע"כ, והדברים החמונים ונה ענין הפירוש הזה אל אשה פרושה, הלא אשה
 כזאת ליננית היא לא פרושה, ודברי הנפרש שם דחוקים הם. ויהי צקיץ תר"ו
 זהיותי בפארים הצירה העתקתי לי שם פרק קטן אשר ונלאתי שם ונדברי הרננז"ם
 והנה ונלאתי ונציא הוא הנואמר הזה אך בלשון אחר כי צנוקים פרושה הוא כותב
 אשה פרושה והוא כהן נאד ונמכים עם פי' הירושלמי וכן היה צלי ספק גם
 לפני צעלי התלמוד הצצלי ורש"י ורננז"ם והדברים פשוטים אינם לריכים פירוש
 ע"כ עצרו עליהם ולא הרמיצו הפירוש עליהם. ורק על כי דברו צנוטה הזאת
 הרבה נפרישות האשה גם לא העלימו את חטאת כונה פרושים אשר התמקדו
 לנראה עין נשתרצבו הדברים וכתבו גם אשה פרושה צנוקים פרושה, וכן היה
 כך לפני צעל הערוך.

ולמען לא יאשימוני הקורא ויאמר אלי הנה העתקת לך פרק קטן ונדברי
 הרננז"ם למה תגזרוהו ולא תמכוהו לנו אעתיקנו לך ואתה תפירוהו צקרב ישראל,
 אם גם דבריו נעטי הערך הנה והם כאשר ונלאתו לו גם לרצ צמי צעל חוזות
 הלצות ודרך פרישות הערביים אשר ינאשו צמי הנעשה, לא כן חכמי ישראל
 האוונים לא הנדרש הוא העיקר אלא הנעשה.

ואלה דבריו: פרק ונואמרי הרננז"ם ז"ל לאחד ונמצאו ז"ל. שנוע ונה
 שיהיך צעו"ה וצעו"ה, דע שצעלי התורה והזריון צנוות נחלקו לז' חלקים,
 מהן צעלי דעה שלימה דעתם כמו שהם שלימים בתורתם, ומהן חכמי הדעת,
 והאיש וזה החלק האחרון עזיק צמי אדם נאד נאד ונאד ונאד ויחר והוא שיקראוהו
 חז"ל חסיד שוטה וננו אותו ונכלל גזרת העולם הנזיקות לז"א ואננו רשע ערום
 אשה פרושה וחסיד שוטה הכי אלו ונצלי עולם ואני אשרם לך ונהגה האיש שהוא
 נאנשי החלק הא' ונהגה האיש שהוא נהחלק הצ' כי הראשון לא יתעסק אלא
 בתורתו ובעולמו וישים צ"א נפרדים וננו לא יתערב עוניהם ולא ישנוע דבריהם
 עד שלא יטרך להכחישם דבר הנחוי צהכשה ולא ישנאחו וי שראוי לשנאותו
 ולא יקדים נפשו להיות שופט כדי שישליך ונעליו נשא הכד שלל יוכל שאת אותו
 אלא צעל חוב צחורה וצונדע וילך אחרי העבודה אשר ציו וצין הצורא ויעשה
 אותה צמת ויראה כונו שהוא דבר נוכח ויראה להקמת וננו כונו שא' הב'
 והנע לכח עם אלהיך, והאיש אשר יתהלך צזה הדך נוראה לפני הצורא והאוב
 לז"א ולא יחוש לחטאות צ"א ולא יטרך להפרע ונני שעשה לו דעה נפני שהוא
 נחפרד ונז"א, ונהגה האיש הצ' שיומן עצמו לדברים הנגונים ושיכנס להרע לז"א
 ושיקדים נפשו להתקוטע עם הנאשים ויתערב עוניהם וישנוע דבריהם ויכניס
 עצמו צונחמותם וישא כווד נשפטיהם ויומן עצמו להיות דין ולכך לא יסור
 מניד מן החטאות ורעות צ"א ורודף הנריצות ועל הכל יטרך להיות כעסן יאמר
 דברים שאינם הגונים ויעניד דברים נוכערים ויפקיד תורתו והדך שיחשב

שיילית זה ויפקיד עולמו צונריצות צ"א עמו ושנאחם לו וכסידעו זה גדולי החז"ל
 נהגו צפרידה וכן צ"א וחושכין עלמון וכן הדין ונתקרבין לתלמוד תורה כלל וסאל
 ידריכנו עליו למה שיילנו צ"א עולמות הסתכל אופני הסכמה כנה הנאות גדולות
 יש זה ולריך שישים אותה תמיד לנגד עיניו וסאל יסייע אותנו על עשייתם. אכ"ס

ואדון השלום ישפות לך שלום כחפץ ונכדך

אברהם גייגר.

היום יום ה' ט"ו ונרחשון תרי"ו לפ"ק

14.

Schreiben des Herrn Dukes in London an Herrn Ignaz Blumenfeld
 in Wien.

לודן צחדש ונרחשון תרי"ז.

שלום ובר!

גם היום אקריב לך ונמת תודתי כי כדחתי לטלוח לי איזה עלים ונאוור
 נחמד אשר יאות תהלה לו. והנה לעיר פה כי גם צצית הוודרש צעיר
 לוכדן נוולא ונאונר קטן נקרא,, צצנהגת הקמיות הלחיות הפשוטות" נרשם
 עליו,, אונר אצרהם צן השלם ר' דוד אבי החכם יחלל הקסלרי
 ז"ל". וצקוף,, חובר צחדש שצט חונשת אלפים ושננים ושטה לצ"ע". גם קסר
 אפיריטוני הנקרא אגור נוולא פה צאולכות צריטיש ונזיחום.

צצנה העצרה רחיתי ציד ר' אלעזר אשכנזי קסר הגן כ"י על
 קלף נכתב צצנת קס"ג והוא נזכר ונצעלי תוספות והוא צענינו כעוהס. ועצתי
 על שערו, ואלה הונחצרים אשר נזכרו צו. (פ' וילא) ואונר הר' יעקב
 וננוכטרייאל הגצר (שס.) כי קן פי' ר' אלחנן צן ונורי ילחק
 צקוד העצור שיסד, (וילא) ואונר ר' ונאיר כוכב (שס.) צצס ונורי
 הקדוש ר' שלמה הקדוש ונדרוש ונלחתי (שס.) לשון ונורי הר'
 אליקים שיחי'. (וישצ) ואונר ר' אליקים צצס הר' חיים טושטא נוולא
 (ויגש) כך אונר ונורי ר' אליקים צצס ר"ת. שס. כך אונר ונורי ר' אליקים
 צצס ר' אהרן ונקלין (ג"כ ס' צא). (פ' צא) ר' צנינוין
 ונקטצוריא (Canterbury) והחכם רי"ע ליסעאן לונץ נ"י יזכר
 צצסו ר' אהרן ונקטצוריא (וצלי קסל ל"ל פה ג"כ קנטצוריא) (יתרו)
 ונפדש ונורי הר' אליקים צצס הר' יחוסופי הגר. (ונשפטיס)
 ופי' הר' שלמה הקדוש ונדרוייט. שס. שוב אונר הר' אליקים צצס
 צצו הסר. שס. כאן לשון התוספת הר"ע נשיאס (והוא צעל

ספר השוהם. וצפ' כי תלז כך אמר לשון השוהם צקדר פעל. וצקרב ימים חלמח
 איזה העתקות ונספר הזס כ"י אוקספרד אחד ואין שני צאלכות איירופא). שס.
 וסר' יעקב דפונטא רנזיר. (כי תשא) וסר' אהרן עקצרי (והוא
 צלי ספק הנזכר וסחכס לונץ. וקצורא הוא ג"כ עיר Canterbury צמלכות
 ענגלנד) (ג"כ פ' יתרו). אחרי מות סר' יוסף עניקולא (כי תשא) ואמר
 ר' אליקים צטס סר' יוסף עניקולה) (האזינו) אמר סר' צרכים
 סנקדן. ונזכרו גם עוד חכמים רבים כמו ר' יוסף צכור סור, ר' יוסף
 קרא, ר' ונחמס עירוני רש"ס ואחרים זולתם.

והנה אודות ר' צרכים סנקדן אגלה ארון הקורא כי ננאל פה ציד
 חכס (אשר לא ונני ישראל) W. H. Black ספר יד הסזקה לרנ"צס
 כתוב צטנת צ' לאלף השעי וננאל צו כזה צקוף.

„ויהי ציום השניני למדש אז חורצני טנת וננין השני לפרט אלף השעי
 הוא המדש החונישי החילתי אני קרשציו סנקדני את הספר עירונני
 וציום המדש השני צטני לאדר השני לגנר וקץ ותכלה סציאני וקץ ותכלה סרלני
 יולרי וקוני וד' עזרני חזק” —

ונזה נראה כי ר' צרכים סנקדן לא היה צן דורו של ר' יוסף
 קנתי אשר צלי ספק לפי קר הדורות ונת צין טנת חתק"ן או חתק"ס.

היום אציא אל אולנך איזה דוגנאות ונספר שרשות כסף לר"י
 כספי ז"ל. ר' יוסף כספי היה חכס וסורסס וצכל לצצו וצכל נפשו היה
 שוקד על דלתי הפילוסופיא של אריסטו אשר יטבה צינים האלה על כסא
 ונלכותה. והוא חצר ספרים הרבה ועליו ועל אודותיו יננאל הקורא דצרים רבים
 דצרים עתיקים ונחצרת צ'. וספרו ענודי כסף ונשכיות כסף
 (שני ספרים הצאים כאחד) נדפס לפני איזה שנים צעיר סרלנקפורט וידידי
 חכס ר' רפאל קירכהיים נ"י הציב לו יד וסס טוב צהערותיו וצחקדמותיו.
 גם ספרו אגרת הנוסר נדפס כעת צספר טעס זקנים. פי על שה"ס נדפס לפני
 שנים קדמוניות*) והוא יקיף רק דף אחד והוא יודיע צו צדך כלל תוכן הנסל
 אשר צספר סהוא ולא יפרט הדצרים. ולהצנת הספר על דך דקדוק אין לו אין
 ערך כלל. והנה פה אין וננתי רק להעציר איזה דוגנאות ונספר שרשות
 כסף לפני הקורא. הספר הזה הוא יקר צנוליות ויקר ג"כ צחין ערכו. וננאל
 צעיר פארים. וכנראה היה גם צינים קדמונים יקר צנוליות כי לא נזכר וזכרו

(*) והוא נדפס צספר שאר יטוב והוא ג"כ יקר צנוליות ואל. וה סער הספר „פי'
 סיר השירים פי' ר' סעדיה גאון, ופי' הפילוסוף האלהי הרב י' כספי בקלור ופי'
 שאר יטוב נקרא קודש הקדשים. נדפס פה קוטעאנינא. הנווליו לאור היה
 „לחק צן אצרהס צן יהודה עקריש כ"ע וננלות ספרו ונשולים”.

רק ונעט ונעט. החכם רד"א צפי' על התורה יזכירו (פ' צראשית) ור' אלישע
 צספרו עגן דוד (אשר גם הוא יקר צנוליות) יזכירו ג"כ. ואיזה דוגמאות
 ג' שרשים שלמים הלל המה אוח. ברא. קום) נתתי כבר צאריענט לז"ל.
 1848 S. 654. והחכם וואלף צספרו הנקרא Bib. heb. היה הראשון אשר
 הפיץ גרגר אחד וחספר הזה. הונצזר צעלמו יזכיר ספרו זה צספר לרור
 ס' ס' אשר הקדמותו הפילתי ג"כ צאריענט. 1847 S. 327.

ואלה הספרים והונצזרים אשר יזכיר הונצזר צספרו שרשות כס'ף.
 ונחמני ישראל יזכיר.

כ' יוכה (שרש חוץ. ספר הרקונה).

יוסיסון (שרש נטף. פנג).

צעל הערוך (שרש סקע).

כ' סעדיה (שרש עלם).

כ' שמואל צן תצון (שרש עלה). ונלצד זה יזכיר כונה פעונים

כ' יהודה חיוב.

לחצ"ע, רונצ"ס רד"ק. ויזכיר ג"כ איזה טורים ונפייטנים אשר לא יזכיר

צשמות, צשרש עלה יזכיר, צנעלות הצע וגו' אשר כבר נתתי צנחל קדונים

דף נ"ט וגם צשרש קרה יזכיר הפייט צעל סדר לר"ה שאלה, כי

הוא צעולם ונקרה" ונחמני הגויים יזכיר.

אפל אטון (נחש. ספרי ההנהגה).

אריסטו (ס' הכפש לחם) צעלי חיים (אוח) ס' הנודות (עול, עשר) *

הנעתיק אל הלטיין ספרי הקדש (שאל). ונלצד זה יזכיר כונה פעונים

סרקי אצוננד, ון' רושד.

ונקסריו יזכיר א) פירושו על התורה (ד, צ, חבל, קקן) צ

פי' על ונעשה צראשית (ערס. ג) פי' על תהלים (ד, צ, נה, נהר,

סלה, סלה, סגה). ד) פירושו על ונשלי (לזה). (הפי' הזה נולא ג"כ

צאולרות פאריס צכתז גרוע ונשוצט נאד). ה) פי' על איוצ (חוס)

ו) פירושו על קהלת (קדה). ז) ספרו הנכונה סרקים ויזכירו לרוב.

* וצדק העצמה אעיר הקורא כי לפי דעתי ספר העוצ הגנור הנוחס לאריסטו

(ואשר זכר כבר ונענואל צנחצרותיו דף פ"צ דפום צערלין) הוא רק חלק וספר

הנודות. והנה הספר הזה נולא צצית הולדש צעיר לוכדון והנעתיק יאמר כי

הוא ניוחס לאריסטו ולא יאמר צציתור כי הוא נוננו. הספר הזה (יקיף רק

איזה דפים) ונולא ג"כ צאולרות פלורענץ. והא לך החחלת הספר, לאור אריסטו

כל עלם ראשונה יחר שופעה על העולל שלה ון העלה השניה הכללית וכשנשא העלה
 השניה הכללית כחה ון הדבר העלה הכללית הראשונה לא חסור כחה ונונה וגו' "

ואדמה בנפשי כי הוא לרור הכסף. ולשונו הוא, כמו שציארנו צפרקים" (וזכר בערך כפר, לחם, נחש ועוד לרוב).

הנחצר הזה יזכיר כמה פעמים, "ויסדי הלשון" כי הלך צעלת החוקרים אשר אמרו כי הלשון החכמה לא נצעי. כמו ערך צטר, "שסקימו וייסדי הלשון" ערך עדר, "ואיך יחשוב שום אדם כי עדר — יסיה מונח וייסדי הלשון" וכן ערך נעף, ערג ורצים עוד *) וכן מלת, "החכמה" או "הסקימו" אשר זו ישמנש כוונתו על וייסדי הלשון כמו ערך צוק — כי "הסקימו" אלז' ג' אותיות ונראש היה על תנועה וניהרה" ורגל על לשונו ג"כ מואכזתו הסגיון (צדק אריסטו) כמו ערך לפן, "והכל נכון צעצרי וצסגיון" ג"כ ערך צנר, "כי כן הענין צעצרי וצסגיון."

והנה סד"ק צטרשיו קצץ וייטצ הספרים וכל הקדמונים אשר חכמת לשון הקדש נשען עליהם ה"ה ר"י חיוג (אשר הולאתי כצר ספריו) ר' יונה

*) וגם צעל ונעשה אסוד יאמר צקפרו (פרק י"ב), "כי צעל הלשון הכיח ראשונה העצר ואחריו העתיד". ואלז' לפיך איזה עורים וקסר לצכח הספיר ור"י וייסיר לישון (חצרו צכח ר"ד ומאלא צעיר פארים) וז' (צכ"י הנוכר דף ו' ע"ח), "סרק עיני השם וחלוקותיו" חלוקה כ"ב.

— ולפעמים לא נאלא שם מיוחד לזכר ויקרא צשם וינו להיחזו הנגזר ויחד שם לבקיצה כאשר נרלה ליחד עליה לצד כאשר הענין צחזור ואחין ראוי להאשינוני צנתי סנה וקצרה כאשר ידעתיה צזה הדרוש והעלמתי עין לקלורי צקלת הענינים כי נשגזה נתינה הקצה דרכי הלשון ושמושיו ואשר הגיע אללינו ונהם הוא נעע ורצים אשר לא נדעה אותם מואשר צחנו נגד חכלית הנרלה צהם כי כאשר לא הצננו לזנה נקרא צרזל צרזל והנחש נחש וכמוהם לאלפים ורצנות כן נקבל ונהרצה הדרכים והשמושים למה צחו צזה החואר עם שונלם דרך אחרת להם. ואם יאמר אונור ונה צלע כי נפליח החקירה צקלת מן הענינים ונשחל לתח עעם ולחשוב צהם ונחשצות אחרי שאשר יסרסם אללינו ונהם צאופן שלם איך ראוי להננות בערך אל אשר נקתרו וועיני ונחשצותינו זה צאמת צודריגת וי שיעעון על הרופא הנובחה הושחל להסיר קלת מן הודוים קרו לחיש ונה מן האנשים עם היות וכללם חלחיס רעים ונאוננים נונעי הצריחות נגונרי אשר החייצ אלז' מן הסבלות חלק גדול צזחה העענה כי הכוונה צצעל הרשואות הוא להקל ונושא החללים אשר יוכל ולא חכבד עליו העבודה כאשר היה צנושא כל הונחלות ההנה על חלקם לואריו ונלל שחועילו צזה חועלת מפורסם וכן יקל עליו להצונן צחלקים מהדרוש וייוחד כאשר קדונה העמידה על אונחת קלתם עם שהחחלות צכל ענין ידיהם הצניחה האדם אל ונה שאחר החחלות. והנה קרה כזה אל יחד הלשונות וציהוד אל הנולרים כי הם יתנו קצה ועלה ויחפרו ונועונונים צכל מקום אשר ידעוה וכאשר יצלר ונהם ונעה לשואלים הקצרה צענין וייוחד ישיצו כן הסכיס צעל הלשון ולא יונעו ונה ונחש אונחוח הדעות לנולח דברי חפץ. גם איך עענה עלי חם לא הסכימה דעתי צוקלת הדברים עם דברי זולתי מן הונחברים כי לא הסכמו עם עלונינו ללכת צעקצי הלחן צלי חקירה ודרישה ולקמוך על כל הנוללח כחוצ צקפר חם עוב ואם רע ערם ינשא הספורים ההם צואזני הצניחה וגו' — עכ"ל —

וְגַמְלָה (ס' הַרְקוּנָה כַּדְפֵס כַּעֲת) ר' יְהוּדָה בְּן זַבְדָּה (אֲשֶׁר הַפְּיּוּתִי
 דוּגְמֵאוֹת וּמִסְפְּרֵי זַבְדָּה. דַּעַם אֲרִיעֵנְטָט וְהוּא נִקְרָא צַרְצִי אֲזוּ זַכְרִיָּה. וְהוּא
 צַלִּי סַפֵּק זַבְדָּה הַמְּנַלָּא צַחִיזָה כ"י. עֵינַן לַעֲיִל דָּף ח' צַקוּף) וְאַחֲרַיִם זֹלְתָם. וְהִנֵּה
 הַרְדָּק אֲשֶׁר כָּל יִשְׁעוֹ וְכָל חֲפָלוֹ הֵיךְ לְאַסְוָף הַשְּׂרָשִׁים וּלְפָרֶשׁ עֵינֵים עַל כַּכּוֹן
 לְהוֹדִיעַ כָּל הַצְּבִינִים אֲשֶׁר נוֹנְלוֹ וּנְנֹנוֹ צַחֲנִיךָ וְלַתַּת דְּקוּקִי הַמְּנַלָּת הַיּוֹתֵר קְשׁוּת.
 הַחֲכָם הַזֶּה לֹא חָקַר אֵיךְ הַתְּחַלְקוּ הַשְּׂרָשִׁים לַעֲבִינִים שׁוֹנִים דָּק לַעֲמִים רַחוּקִים
 יִרְוֶנוּ עַל זֶה. כִּי צַחֲנוֹת הַדְּבָר הַזֶּה יִפֶּה וְנֹאֵד לַדַּעַת (אִם אִישׁ יוֹכֵל לַדַּעַת אֹתוֹ)
 אֲכַן גַּם צַלְעָדִי זֹאת וּיְכַלּוּ לְהַצִּין סַפְרֵי הַקֶּדֶשׁ. לֹא כֵן ר' יוֹסֵף כַּסְפִּי הוּא
 דָּבָר לְהוֹלִיאַ כָּל הַעֲבִינִים צַחֲנוֹת אֶת וּמִסְוָף עֲלִיוֹן אֲשֶׁר הַעֲוִיד לְפִי קִצְרָתוֹ צַחֲשׁ
 הַמְּנַלָּה, וְהוּא הֵיךְ הַרְאָשׁוֹן אֲשֶׁר הַחֵל לְדַרוֹשׁ צַחֲנוֹדוֹת עֲבִינֵי הַשְּׂרָשִׁים לַעֲבִינֵיהֶם.
 הַחֲכָם הַזֶּה נִתָּן אֵל לָצוּ לְהַעֲמִיק צַעֲבִינֵי הַשְּׂרָשִׁים עַל דָּרְךְ הַפִּילוֹסוֹפִיאַ וּלְחַקֵּר
 אִיזֵה דָרְךְ עֲצָרוֹ כֹּנֵה וְכֹנֵה עֲבִינִים אֲשֶׁר אֵין הַמְּנַשֵּׁךְ צִינִיָּהם לַשַּׁבַּת צַחֲנוֹת אֶת.
 וְהוּא וּנְלֹא עַל כָּל גְּדוּתָיו סוֹדוֹת כִּמוֹ אֲשֶׁר נוֹנְלֹא צַחֲנִי וְנִרְצוֹנִי וְכַדְוֹנָה לְהַס.
 וְהִנֵּה צַרוֹחַ וּצִינִתּוֹ (יִדְעֵת שֶׁאֵר לְשׁוֹנוֹת לֹא עַנְדָּה לִינִינִי) הַלִּיג כֹּנֵה וְכֹנֵה
 דְּבָרִים לְפָנֶי הַקּוֹרָא אֲשֶׁר אֵין כַּח צֶהֱם לַעֲנוּד לְפָנֶי הַחֹקֵךְ הַמְּנַתִּי צַחֲנוֹת הַלְּשׁוֹן
 וְאֵין לְהַס יִסּוּד כְּאֵינֵן לְהַשְׁטֵן עֲלֵיהֶם. חַכְמַת הַלְּשׁוֹן צַחֲלָל לֹא הִתֵּה צִינִינֵי נְכוּנָה
 כְּאֲשֶׁר הִיא עֵתָה. אֲכַן זֶה שִׁנּוֹ אֲשֶׁר נֹאֵה לוֹ וְנִדְקָדַק פִּי לְוִסּוֹפִי, וְהִנֵּה סַפְרוֹ
 אִם גַּם צַקְרָצוֹ דְּבָרִים רְצִים צַלִּי יִסּוּד אֵף גַּם זֹאת יִקַּר וְנֹאֵד לְקוֹרוֹת הַחֲכָמָה
 וְכַזּוֹד יֹאֵת לְהַמְּנַצֵּר הַזֶּה וְכָל קוֹרָא אֲשֶׁר יֵדַע תּוֹעֵלַת קוֹרוֹת הַחֲכָמָה לַעֲבִינֵיהֶם
 יוֹקִיר סַפְרוֹ. וְהִנֵּה קִרְתִּי פֶה יַעֲן כִּלְכֻלִּי כִּצֵּר דְּבָרֵי צַחֲנוֹסֶט לְשׁוֹן אֲשֶׁכְנִי אֲשֶׁר
 שִׁלַּחֲתִי לְפָנֶי הַדּוּגְמֵאוֹת אֲשֶׁר נִתְתִּי זַבְדָּה. דַּעַם אֲרִיעֵנְטָט אֲשֶׁר הַזְכַּרְתִּי כִּצֵּר.
 וְהִנֵּה אֲגִיד עוֹד כִּי הַחֲכָם הַזֶּה יֹאֵל כֹּנֵה פַעֲמִים לְהִלָּחֵם עִם ר' יְהוּדָה וְכַדְקָ
 כִּי יִחְזִיק סַבְּרוֹתָיו לְאַמֵּת אֲשֶׁר אֵין פַּקְסוֹק עֲלָיו וְיִשְׁיג עֲלֵיהֶם אֲח"כ עַל אֲשֶׁר לֹא
 אֲנִירוֹ הַדְּבָרִים כְּאֲשֶׁר עָשָׂה הוּא. וְצַחֲנוֹת נְקִיִּים הֵם וְנִכֵּל עוֹן. כִּי הֵם דְּצָרוֹ צַחֲוִיה.
 כְּאֲשֶׁר הַלְּשׁוֹן הוּא צַחֲנִיךָ וְלֹא לְלָלוֹ לְהַעֲמִיק הַעֲיוֹן אֲשֶׁר הוּנָה וְנַחֲוֹן לְלְשׁוֹן הַמְּנַרְגֵּל.
 וְאַחֲרַיִם הַדְּבָרִים הַאֵלֶּה אֲלִיג פֶּה אִיזֵה דוּגְמֵאוֹת וּמִסְפְּרֵי צַחֲנוֹת כַּסְפִּי לְהַמְּנַשֵּׁךְ
 יִשְׁפּוֹעַ הַקּוֹרָא צַחֲנוֹתוֹ אִם כִּיִּים הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דְּבָרְתִּי.

אֲשֶׁף וְנַעֲבִין זֹחֲנוֹת וְחִלָּה וְהַיּוֹתֵר וְנִצּוֹחַ אֲנִיר וְנִשְׁפּוֹת יָרִים אֲצִיּוֹן (תְּלִים
 קי"ג ז') חֲצָקוֹ אֲשֶׁפּוֹת (אִיכָה ד' ה') וְיִצָּל צַחֲנוֹת רְצוֹתֵנוּ ז"ל אֲשֶׁפּוֹת וְנִקּוֹס
 שְׁנַעֲלִיכֵן צוֹ הַלּוֹאֹת וְהַדְּבָרִים הַמְּנַעוֹסִים אֲשֶׁר נֹזֵה נִקְרָא שַׁעַר הַאֲשֶׁפּוֹת (נְחֻמִּי י"ב
 ז"א) כִּמוֹ שַׁעֲרִים הַרְבֵּה צַעֲיִירוֹת שֶׁצִּחְלָנוּ זֹאת וְצֹא צַחֲנוֹת הַאֵלֶּף שַׁעַר הַשְּׁפּוֹת
 (נְחֻמִּי ג') וְצַעֲזוֹר שֶׁהַרְפּוֹתִים הֵם הַצִּחִים וְהֵם הַמְּנַעוֹסִים עכ"פ זֹהֲנוֹת הַשְּׁתָן וְהַלּוֹאֹה
 וְהַקִּיא וְכִיחֹ וְכִיעֹ וְכִיעֹתוֹ וְכִן הַאֵדֶם לְכֵן צַחֲרוֹם נֹזֵה הַשֶּׁם וְאֲנִירוֹ לְכָל חֲרַטּוֹם
 וְאֲשֶׁף וְכַעֲדָאִי (דְּנִיָּאֵל ז') וְהַפְּלִיג אֲצֵן עֲזָרָא שֶׁאֲנִיר כִּי נְכוּבְדַנְלַךְ קִרָא לְאֵלוֹ

כי צפתן וצדפק וזולת זה ונעניני האדם יכירו וזה היה הנניע אל חלונו כי לפי ענין החולם ילכו חלוונותיו אבל לא הודיענו אצן עזרא הוראת אשף ואשפים. וגם וזה הענין עלונו שאנחנו צבור ענין אשף. אמרו עלי תרכה אשפה (איוב ל"ט כ"ג) ועילם נשא אשפה (ישעי' כ"ז') כי שמו לכלי הידוע ונעור הנקרא צלעז קרק ג' י' ש' לפי שנוכחיים צו החלים הנוקצלים עם חלודה וזוהנא גם נולד עלמם גם נולד לכלוך הדם שבהם תנייד כאשר יורום תנייד לחיות ולעופות כנהוג וגם לפעונים לצבי אדם. ונמורף לזה שאנחנו נולד קצולם פעולה זו ונקרה זו כי גם נולד טהם פועלים ונליגים הצ"ח לזוהנא ולכלוך כי יעשו לכם נוכות ופועים וגם כונה פעונים יושלכו צאחרית אל האשפות כמו שאנו רואים תנייד פגרי הצ"ח לננייהם נולד שהוא פעול ונאופני היחסים או צו אם אליו והדוונה לו ונולד שהוא פועל ופעם נולד טיהם יחד. ועוד נאמר כי זה הכלי נקרא תלוי אוננו תליך וקשתך (צדאסית כ"ז ג') כי נהוג שהוא תלוי צאזר הגב. צבור אות אלף.

אמר הנמצא הנה החכם אצן קנתי נהג כי אחר השלינו אות צבורט שני ושלטי יקדר ג"כ שורט רביעי ולפעונים תניישי. ודעתי הוא כי אם ננאל לנו ונעולם שורט רביעי פ"ש תניישי שזה על לך הזרות ונעט ונן הנעט זה על דרך נושל צכאן צטם אצנו כי יותר נאות אללי טיהם ליסוד שרט צנו והאלף לתוספת כנהג ג"כ צאר גז אחר שנאלנו שרט רגז כמו שאכתוב אני עוד. ואני גוזר עוד כי האלף נוספת צו וכי נקרא תיבה קטנה כענין תיבת הקומרים הידועה אללנו צכל יורדי הים טם ארגז לרוב ותירות תנועתה לטלטלה ונפה ונפה צכל ההעצרות צים שיעשו צעליה וגם צאליה וצפטינה היו נוטלטלים ונכונה קצות אנה ואנה כ"ש נוקער הים ונעשו וגם ידוע כי צעליה ישים צכלי שהוא חפלו החנוודים ונזה צוכף ולכן ירגז לבו עליו תנייד וכן נהוג ציצטם לקומרים החלפנים שהיו עוונדים על ראש שולחנם וצצקר היה צאה וצערצ היה שצה וצכלל לך ונכונה לדדין ראוי לזה הכלי להקרא ארגז ונענין רגז כמו שאצאר. עם שכבר הודענו כי הטם יונם לדצר נולד יחד הפועל או הפעול. ואל ימי דצר זה קל צעיניך שהוא ענין יקר גם צארגז שזכרנו וכ"ש כי וזה נקיש לשנות שצאו צנועטם צראשית ונעטם נור כצה ואחד ונן השנות היקרים הקדושים ונה שזכר קנתי צכאן אראל וגם צצר הכנסתיו צשרט ארה. ואיך טיהם הנה הוא טם על נשקל אצנו וארגז ואם טיהם הנם צאנורו ואחאלם (ישעי' ל"ג ז') ליחם או לכנוי ראוי לנו שנדקדק וני אלה או וני זה כדוונה לזה כמוצ דליאל שר פרס שר יון וכן וניכאל שרכם (דניאל י' כ"א) ועוד דליאל על אחד ונחללכים צאים לצוט הצדים וציחזקאל כן ועוד תארים אחרים אם חשנל או זולת זה וכן צנוראות זכריה וצכלל כונה שנות לנייני ונללכים או לאישיהם וכל

אלו הדברים סודות הסודות ויסודות ודך השגת עינים כל וזה שכול צדיעת
 השמות שזאו דצרכים הקלים כמו שהמשלנו עתה צ א ר ג ז וגם קדם לא הכזה
 נאלד ואלם וזה שזכר הקנתי צני חונט אותיות הנה הייתי גוזר שזה לא היה
 לעולם שורש ליסוד העברי רק ונעוניי עם הנין הנקרא ל פ ר ד ע כמו שאכתוב
 עם ודי אם הוא אפשר אללי טיה' ציסוד העברי עם צן ד' אותיות וצפרט לכבוד
 השם הנכבד הנקרא עם הו פ ו ר ט שעינינו ונענין אננו פי' וציאורי ונענין
 אננו הפרטה והפרדה ואם הכל תחת סוג פירוד ויחוד והצל. נסוב לענינו
 ונצאר כי אגרעל ואדרכן הם רצועות והאלף לתוספות כנהוג. ואולי
 אר ג ען שלישי ונשורש ר'גם ושם אפשרנו. אלג צ י ט ונשורש ג צ ט
 ושם אפשרנו. וזה שנואל אגרעלי כסף ואדרכונים יפוש ג"כ כמו
 שאמר הקנתי או זולת זה כי אין אללי הכרח ואלם אחת דרכים
 אחת דרכים אין ספק אללי שכל אחד ואלה פרסיות שהוקמו והוקצו
 אל העברי בכל וזה שיכלו גם טיהו ונלות מורכבות או לא. וכן פתחנו הכתב
 (אכתר ג' י"ד) כי גם זה לנעלת נכתר וכן דעתי ונאמר דרכונים לאדרכונים
 גם אלה הנלות פרסיות או צצליות ישראל לשונם ארוך והעד דברי יחזקאל גם
 בשמות גם בנאמרים שהוא תצר ספרו ואמר כל דבריו צצצל:

ב ק ר ונין ונענין עיון והשגחה לדבר ונזה אמרו לנין ונן אללם ויהי ערב ויהי
 צקר (צראשית א' ה') היה זרועים לצקרים (ישעי' ל"ג ז') כי כמו שנקרא להשקע השמש
 ערב ונלד שבו יתערבו הלוכות ולא יוכרו ולא יעונו וצצית השמש יהיה הסוף זה וזה
 הסכימו כל הנופרטים הידועים וראה פלא כי צנאלם זה צקרי גומר כמו שהדבר
 יעיד עליו נעלם וזה עם צקר ר"ל לאן וצקר (צראשית י"ג ה') אם יחרוש
 צקרים (ענוס ו' י"ז) ואין ספק אללי כי אצל הוא מושכל ראשון אללי כי הוא
 ונענין עיון גומר והשגחה ושנו הנושקל להעיר על שנו צין צקר שקדם זכרו וצין
 צקר וצפרט נקרא השור צקר גם נולד צעליו גם נולדו כי הוא צ"ח חסוב נאלד
 והכרחי לעבודת האדם כנה ויני עבודות ולכן יהיה צעליו ונענין ונשגית זו
 תמיד. ואלם וזה שאמר הקנתי שאמר צוקר אנכי (ענוס ז') פועל ון הצקר
 כאמרו צלעז צוצייר (hoyero) חלילה ללשון הקדש. וכבר אמרו בזה
 בשורש און וזולתו וא"כ יהיה אמרו ור חונך, יעשה לך רחם" או איזה
 פועל שחלה עם רחם כמו שליך אל האזינו, הטו חון" ואל צוקר, רועה
 צקר" וחלילה אצל טעם צקר ונענין ונין הצ"ח הנקרא צקר נולד הוראת עיון כ"ס
 שהפליג ענוס שאמר זה הלשון צנלות ונשוחפות כי הם היו נדצרים ונלה ונשוחפת
 והכזה בזה לכתור הדעת הפניני וצפרט בזה ענה אל אנליה האויל צאולתו ואמר
 לא נציא כי צוקר אנכי ויפוש זה כמו שכתבנו לנעלה לא כמו שכתב
 הקנתי.

אמר אצן כספי שונע כפלאות כי כבר אמרנו צנוקוס אחר כי
אין ראוי לכדיצ שיכזז וגם לא לגדול הכפש והוא אפשר שזה אמרו ולא צן נציא
אנכי שכבר קדם לנו יחוסו אשר היה צנוקדים ונתקוע אצל איך ילדק אמרו לא
נציא אנכי ר"ל אצל הנוקדקים צנואמרים אצל הכל היה ונשותפים וזה כי אמריה
הרע הצין זאת השלילה אם צדיוק ולגמרי אם שאמר זה דרך ענוה כנוהג השלמים
המודים צחקרונם ואם שלמים הם וג"כ הצין שהיה אמרו כי צוקר אנכי והיה
כנו רועה צקר וכן צולק שקונים כפשוטו וגם עמוס שאמריה וכל השונעים יהיו
עיניהם עורים יצינו הכוונה הפנימית אצל איך ספק אלמי כי עמוס כיוון כוונה
עלמית לוונר צנוחלט לא נציא אנכי צוה שידע שאינו נציא גמור צעך נושה
וכבר הודענו ענין השלילה גם לפי העצרי גם לפי ההגיון א"כ לדק
צדיוק מופלב אמרו לא נציא אנכי ונה שאמר „כי צוקר אנכי“ הכוונה נמנו
הפנימית לוונר צוקר ונעין או צעל עיון שהוא לנטיה ונצעל נצואה עד ששלימותו
צנצואה היה נועט ופחות צעך לנטיה עד שהיה ראוי לוונר שהוא לא היה נציא
כנו שאמרנו אצל היה שלימותו צעכין החכמות העיוניות וצפרט
העצב והאלהות שזה לריך שיקדם כנו שצאר העורה קודם נודריגת
הנצואה ואמרו „וצולק שקונים“ הנה קדם לנו כי צולק ענין כורת וכי „שקונים“
נין לנחיס ועלים פחותים וידוע לצקיאים צספרי הקדש כי דרכם לקרוא האנשים
והנוקמות הפחותים עלים פחותים כאמרו וצכל הנעולים וצכל הנהלולים
(ישעיה ז' י"ט) ולכן קרא הסכלים ונעוננו „שקונים“ ושהוא כורתם כנו שכן
דרך כל נציא אם צדצורו אם צענישה צין יצין ספרי הקדש צכל נקוס ויי אשר ד'
כתן לו לצ לדעת וחפץ ד' צידו יללח ואשר לא שת לצו אל דצר ד' וספר ד' ופי'
ציד הנציאים וצדצר ד' נאספו ינאסס אלוה וחזר זה. ואחר שהלענו זה ונהה השורש
ננלא ונן הפעלים ונן הדגוש ודכתי את לאנו וצקרתים (יחזקאל ל"ד י"ח) כלוונר
אני אצקש לאנו ונכל נקוס אקצגם אל ארלו ואטינוה עיני עליהם. ואני תנה ונן
הנפדשים הקודמים איך לא אמרו וצקרתים שהוא פועל ונן צקר עד
שיפדשו שכוונת השם לוונר שיטיבה הלחן שיסוצו צקר כנו צוקר
אנכי (עמוס ז' י"ד). והאמת עד לעלמו. ונן הדגוש [כלוונר
ונצין פעל] לא יצקר הכהן (ויקרא י"ג ל"ו) ולצקר צהיכלו (תלים כ"ז ד') וגם
אינו נגזר ונן צקר ר"ל ונן אמר ויהי צקר (צראשית א' ה') אצל ונן צקור ועיון
הסך ונה שאמר הקונמי. ויש לפרש ונה ולצקר צהיכלו כנו ולשחר כ"ש
כי שמוס הפועל שרש שחר חלילה חלילה שיהי נגזר צמוס נקוס ונן שחר
ר"ל ונאמרו וכנו השחר עלה (צראשית י"ט ט"ז) ושם נפרסשו. ואולם אמרו
צקורת תהיה (ויקרא י"ט) ענינו שצ"ד יצקרו ויעיינו צעיון דק צענינה עד שיעשו
לה ונה שראוי כפי ונה שיכרה להם אם להכותה צרלועה של צקר כנו שאמר

רצ"ג ס' ע"ד י', או ונגיד חמור או גיד צדול או גיד הכנה או יעשו לה דבר
 אחר לפי הקבלה אבל עכ"פ אין צמם צקורת רק עיון והשגחה לצד. וחכור כל אלה -
 ואחרי אשר הצאתי לפניך דוגמאות נוס' טרשות כסף, אדבר עתה על הנושאים.
 נודע צמער צת רצים כי הנושאים (ספריכווערער) יש להם יד ושם בכל
 הלשונות, וחכמים רבים האריכו לנענייתם עליהם. וגם חכמי הלעיר הניפותי
 ידי עליהם צנוקוונות טונות, ולא אשנה פה הדבר פעמים. ופה רק לעיר הקורא
 כי בכל דור ודור חכמי ישראל השתנושו צהם ככלי חפץ ולכן ראוי לנו להשים
 עינינו עליהם.

וגם צזוהר נולאו ונשלים כונו (פ' ונורע): ונחלא חנרי חנשי: טונרא
 נאשא לא חתפרט הדרת לככינא ואזלת אצחריה (כזכר ג"כ צונראה נוסר
 אות ח'). „וכן פ' יתרו: והיינו דאחרי חנשי: קוטרני צזיקא צעפסא טכית"
 (והנעתיק הזהר אל לשון עברי — והעמקמו נוללת צאולרות אוקספורד —
 לא העתיק הנוסל הזה צלשון הקדש רק הניח ונקום חלק ולא נולאו אותו). טס
 פ' יתרו: „והיינו דאחרי חנשי חונרא צדורדיא ונציעא דצירא צקטיירי דקזרא
 חתעטר" (נעחק טס צלס"ק כזה: „יין צטונריו ונציעת הצאר צקטיירא דקזרא
 נחעטר" ובחקויי זהר (הקדמה) „לקיים הצא להורגן הטכם להורגו" (עין
 ספרי הנוכחה צלווענלעזע דף קל"א סינן חקפ"ט). תקון כ"צ. ובגינה אחנור
 צאורה נתלא: טקרא לית ליה רגלין „וכד חויא לית ליה רגלין" (עין ספרי
 הכ"ל דף רל"צ סינן תקל"צ) תקון כ' לך אחרין לנזירא וגו' (עין ספרי הכ"ל
 דף קל"ו סינן חנ"ח).

הקדמונים יזכירו כונה וכונה ונשלים הנוזכרים צגונרא ולפעמים הנוסחא
 נטונה נועט. כנו כרנצ"ץ צפירטשו על החורה (פ' כי תלא) אמתן זונה,
 כנו טזיכירו רצותינו גייפא צתפוחיח ונפלגא לצחיסייא. וכן רצינו
 יונה צפי' על אבות (כ"י לונדון) „ונה טאנורו חכמים „קנחת סופרים תרצה
 חכמה" וכן רש"ט פלקיירא (ונקט דף ט"ו ע"צ) „וכן לאנר טו צ
 טצרופאים לגינס" כי תכלית זאת הנולחה רפואת הנוחלה והם
 ישימו תכלית הריווח ותהיה הונתנה גדולה ולולא פתיות צני אדם
 וקבלותם היו נשענים על הטבע צנחלתם ולא היו נוחנין טכר לרופא טחי אפטר
 סיחזיק אותן ויוריד לשחת גויחם. עכ"ל. (עין ג"כ ספרי הנוכחה נור ראציניטען
 שפרוכקונדע דף ט"ו).

והנה חכמים רבים ושליונים הביאו ונשלים הנוניים לארלותם ללשונותם,
 וכבר אפתי איזה נהם צספרי הנוכחה: נור ראציניטען שפרוכקונדע*). וננסך

*) וראוי להעיר כי הרנצ"ס צנורה כצוכים (ח"א פרק ע"ד הדק השביעי) יאמר ח"ל
 וזה יאמר צאנת הושל הנוסרס אלל סערציים „ערבך ערצא לרין" והוא צגונרא
 ונודע ט"ס רנה (דף ד' ע"צ).

הזמן עלו עוד איזה ונהם צנוּגותי כפי אשר ונלחתי זעיר שם שם. אנדתי, כי גם הם ילכו אל אולרך. ובנפשו לדונה, כי ונועילים הם לקורות החכמה הן צנני ישראל צפרט, הן לכל הנוין האנושי בכלל, ותוחלתי היא כי גם קוראי הספר הזה יסכימו עוני על זה. ונני יתן אם חכמים יונלחו עוד פזורי ונשלים צספרים שונים, ויקבלום גם הנה ויציוון אותם אל אולרך. והא לך אשר עלה צנוגותי עד עתה. ולא אערך כעת פה לפני הקורא הונשלים ללשונותם ונלשונות איירוסא ונערכם ונול ונערכה כאשר הסקן הסכנתי לעשות, זאת יש את נפשי לעשות אם אדבר על הענינים האלה בלשון אשכנז צנלות ד' את דרכי.

לולא יתד תקוה בלב תקעתי

כמעט בשופר מספדי תקעתי. —

(כ' שלונה דפיירה צאחד ונשיריו כ"י)

אל יאמר איש אעשה זאת

דבר פיהו בלתי יפה

אם לא יאמר „אם יאבה אל“

כי יש בטול בין יד לפה —

(כתוב על גליון צכ"י אחד צאולרות פארים. עיין ג"כ דבר דונה צענינו ספרי הונכונה נור ראצנישען שפרכוקנדע דף צ' סיען ו').
וכל הדברים אשר כעת אעביר לפני הקורא אחנה לפני ונחנות הלל הנה ונשלים הנוכיים, ואנרי אנשי.

(א) משלים המוניים צלשונה יסנו.

קול המון כקול שדי — (אנרי אנשי)

ברגע נקבצו מקרים ובאו

ישיבו לכל יקר ופאר לאפר

חליפות חולפות עפות כסופות

וחץ מות באין קשת יבואון

יסוד עולם אמת נגלה ונעלם וחלופו שקופים אטומים.

(כ' שלונה דפיירה צאחד ונשיריו)

(א) צפי' על התורה (כ"י צאולרות אוקספורד) ונלח (צפ' וירא)

על פסוק ואברהם הולך עונם לשלחם וז"ל זה ילח שכלמוד וזה נדה טובה ולא

יהיה כונשל ההנוני: „הלחם כאכל והשזת פות כפרד“ (ובסגנון

דונה בלשון אשכנז צין היהודים).

(ב') צפי' על התורה (כ"י ג"כ צאולרות אוקספורד) צפסוק וישלח את

העורב ונלח הזה הלשון: „ומלך אנרו מז"ל שולח ציד טונח כשולח ציד כסיל

ושולח ציד טהור כשולח ציד חכם" עכ"ל. (לא נודע לי מקור הדברים האלה. וגם לא נודע לי דומה לו בלשונות העמים).

ג) צפסר נעלות הנודות (כ"י באולרות צריעים מוזיאום בלונדון) נושא כחוצ בגליון מהמעתיק (שער ונעלה דרך ארץ) זה הלשון והיינו כאשר יאמרו המושלים: "האזה הולך לפני כל דבר לא כן האסתרא קצר להיכן אני פונה האזהה נהפכה לשונא", ויתן אוחו ג"כ בלשון אשכנז וזהו: "ליצי גיט פור אלל דינג, גיין שפריכט דער שפענינג ווא איך ווענד דא האט דיא ליצי איין ענד" עכ"ל.

ד) ר' ענחם הוואירי צפסרו ונשיצ נפס: וחמני המוסר אמרו: "וולא כך צעוד שחזוק צחצל וצל"י.

ה) צעל עקידה (צקסלת צפסוק עד אשר) ונשל מפורסם הוא: "צעוד שהחצל צידך ונשך פרחך" (וכנה ונשלי חז"ל צקגון דומה. עיין ספרי המוכנה ראצינישע בלווענלעזע קינן חק"צ).

ו) ה' יחיא צפירושו על דניאל (א', ד') וז"ל: כך אמרו המושלים צין המורים: כי לא היה נעולם שלם וני שאלוה קיינוו צאות ונוניו עכ"ל:

ז) ר' עזרים ון האדוויים צמאור עינים (אמרי צינה סרק ע"ו): כאשר יאמר נשל הקדונוכי: "הקוונא לא ישפט על הצע והחרש על השיר".

ח) ר' נשה אלנוש כינו צפסרו הכהגת החיים (דף ק"ח), לער הכדים חלי נחנה" ויזכירו אוחו על שם נשל קדונוכי. עיין ספרי המוכנה ראצינישע שפרוכקולדע (דף י"ח קינן כ"ו).

ט) ר' יהודה אריה די נודינא צפסרו למה לדיק (אשר הוא יקר ונאל נאלד צונליחות) וז"ל (סרק י"א ונהכעם), ונה טוז לעשות כמאמר הנלנים האחרונים: ונש נע ודומה ונשא" עכ"ל.

י) של"ה. דף ע"א ע"א דפוס גדול א"ד. "איש טוז נצטר טוז דע ונקה ונעלים" (והנה החלק הא' מהנאמר הזה נושא ג"כ צפסר שלמה נו"ל עדר ח"צ דף ל"ז. וכנראה וננו לקחו).

יא) של"ה (דף רכ"ז) נזכר ג"כ נשל בלשון אשכנז וז"ל: וצל"א אונורים: "ווער דא האט פיעל לוריקסען דער ווס פיעל פליקען" עכ"ל.

ובה נלמד אלה אשר נזכרים צמם ונשל נושא עוד כנה ונאמרים ונפורדים ונפורדים צפסרים שונים אשר הנה נו"ל עינים כעין ונשל. ונעט ונהא אליו פה לפני הקורא.

א/ע"י האבנון ה' תנו

ר' יוסף קאנטי (עיין שרשים לרד"ק ערך כ"ר) יסגרו עולמם
 צמורצן שכלם". ובספר שעשועים (דף ט"ו) וז"ל ואמר אפל טון הגופות
 מהפכי הרמות ולא תתישב אלה הכי צמורצן אלה על כן פנו והמריצו
 גופותיהם ציטצו רמותיהם והולילו הנות נקצרו לנורח החי ובו תנחתו החי לנות
 מות עכ"ל. ובמחברות הלצצות (שער הפריקות פרק ז') ,,וגדל העולם
 בלצם וייף חזקו צעיניהם ויטיצו אותן צהמרב שכלם וכל אשר נוסף העולם יטוב
 נאסף שכלם" עכ"ל. ונרצוני צפירושו לנ"י (חלק ז' פרק ל' דף ע"א צנדפס)
 ולדק הפילוסוף שאמר האנשים יטבו עולמם צמורצן שכלם (צנדפס
 טעות הדפוס צמר כן) עיין ג"כ ספרי הכ"ל דף ע"ז.

ר' יוסף קאנטי צמורצו עמודי כסף (דף קי"ז) יאמר וז"ל:
 כמו שאמרו: ,,אלמלא הושגתגעים יהיה העולם חרצ" והוא נראה נושל
 הנוגי ולא נולחתי עוד זכרו צנקום אחר.

הרב הונאירי יציא חיזה דצרים אשר אם גם לא יזכיר עליהם טם נושל
 ענינם יוכיח עליהם. כמו צהקדנחתו לנשלי וז"ל: ,,נחיתה נחזרת וצאה
 אין כאן שלטנות אין כאן נלכות" עכ"ל (וכנראה דצרי אותיות דר'
 עקיצה צקוף האירו לנגד עיניו ובו ננאלו הדצרים האלה: — וכתב: ,,ויקצבו
 יוני דוד לנות יוני הנלך לא נאמר אלא יוני דוד לפי שאין טרה לנלכות צשעת
 הנייתה ננות הנלך ננות עני" עכ"ל):

הכ"ל צפירושו לנשלי (ה' ו') וז"ל כאמרו ז"ל דרך לחות: ,,דלא נועי
 צטרה אונר קריא היא" (כלומר אשר לא יוכל להסיג הצטר יאמר כי
 נקרה הוא). והוא כעין הנשל הנפורקם נשועל וענדים. ותנייהני כי לא ננאל
 צנשלי שועלים לר' צרכיה הנקדן.

הכ"ל (פרשה ג') יזכיר הנאמר: ,,נלוה צפני תורה כנר צפני
 חנה" (ולא ידעתי כעת אנה נולחו).

ר' אליה צמור (תצצי ערך וודחי) כמו שאמר החכם ,,אין
 וודחי שאין צו ספק" והוא נאמר ננאל צצן הנלך והנזיר שער ז'.
 העירני על זה ידי החכם ר' אלעזר רוצענטאל כ"י (צעיר הנוצר).

ואחריהם יקעו

ב) אמרי אנשי

וקראתי להם צמפרי הכ"ל populaire Sprüche ובעזיר אותם על קר
 אלתא ציתא. והנה כלם כאחד עניני לשונות צני אדם ודעיונות אשר רגל
 על לשון כל אים ואים לחקור אנה ננאלו צמפריים ואיכה יתהלכו נקספר

לקשר. והם חשנה חזיה ונאמר אחד אשר נזכר כזכר נונני בקפרי הוא רק להוסיף חיה דבר או לתקן ענינו. ולזה הנה אשר עלו צנולודתי עד עתה.

(ח) אין אירוח מכנים אורח (וכנראה לקוח זאת מנאמר בן סירה וקל — אורח נכנים אורח).

(צ) הכל תלוי במול נזכר ג"כ בהעברה בעלמא בקספר מליזה לנשכיל. ונזכר ג"כ צשערי אורה שער ג'. ובכ"י אחד צאולרות לוקספורד נזכר זה נשם הספיקתא ולא נולדתו שם. עיין ג"כ ספרי הנ"ל דף ל"ב סינין ק"ו.

וגם ר' נתנאל כספי בפירושו על הכוזרי (כ"י צאולרות לקספרד ופריס) יזכיר הנולות האלה אל הנולות,, נזכר ונקיזה להשגור הונין' (כוזרי) הפי', ר"ל כי הכל תלוי צנול לרזני הזכר עם הנקיזה צת פלוני לפלוני וכן השונים היא" עכ"ל. גם ר"ש לרזה בקספרו מכלל יופי (כ"י צעיר פאריס) יזכיר הנולות האלה שער ג' פרק צ' ונאמר עוד הכל א"ו גו'.

(ונודי דברי ונוכלל יופי אעיר הקורא כי נולאו שם הדברים האלה על לוח השגור אשר כזכר הנכרתי בקפרי הנכונה: לור ראזינישען שפרוכקונדע (דף ס"ו) וז"ל (שער ה' פרק ג' בקוף) וחכמי היסועאלים כתבו כי כל הדברים העתידיים להיות ונלויירים צדצר הנקרא לוח השגור ונאמר שהנפש תדצק צאותו דבר צחלוס ותדע העתידות וכמו שיקרה לה זה צשינה. עכ"ל.

(ג) המפורסמות אין צריכין ראייה.

(ד) הרוצה לשקר ירחיק ערותו.

הוא כזכר צגנורא חכן נזכר כמו נשל צלפכת פענת (פ' וישב) וגם צנוראה נוסר. ונשפוטס הוא נאלד נאלד.

(ה) חזור חזור ואל הצטרך לבלדר.

וראוי לתת פה לפני הקורא דברי'ן' סינא צקאנון שלו (ספר צ' פרק ס"ג) וז"ל: בלאדאר הנוסות פרו דוונס לגרעיני החמרים ולצו כמו לצ האגוז נחוק אין צו הזק וקליפתו כמו קליפת ערנונים וצערצי קסטאל . . . יועיל נשפסד הזכרון אם יאכל הנרקחת העשוי מנונו הנזכר בקספר הרקוח אך יעורר ערצוב הדעת והנולקוניה (Melancholie) עכ"ל. וצעוונר הסכסס (דף קל"ג) צזה הלשון,, שהבאלדור ייטיב הזכרון והאונת שהוא אם יעשה כאשר תקוהו הקדוונים צננוונים נעשים ענוו כדי שיצטלו הארס שלו הוא דבר נאס ונחקצל הנרקחת הנעשה מנונו הוא דבר גדול נקראת נחת אלהים וצערצי,, נעגון הנח אלה" אונס אם יעשה כונת שהוא חי צודלתי

ימות" עכ"ל. ובנפתח לספר נעשה טרזיה צזה הלסון חנק רדיכו
צאלידלר והוא הנוזכר צגורא חזור חזור וגו'. עיין ג"כ ספרי הכ"ל דף ז"ל

(ו) חמור נושא ספרים.

נזכר כזר צחוצות הלצרות (שער עצודת חלכים פרק ד') ור'
ונחס הנואירי ז"ל צספרו נעטיצ נפס (כ"י צעיר לונדון צאונרות
צריעט נוזיחוס) יאונר (דף ז"ל) וחכמי הנוזכר קוראים למי שסיפיק לו קריאת
ספר ונזלי הצנת ענין „חמור נושא ספרים“. וציסוד נורא לראצ"ע
צקגון דונס „דונס לגונל כוסא נעטי והוא לא יועיל לנשי והנשי לא
יועילנו" עכ"ל. עיין ספרי הכ"ל דף ט"ד.

(ז) מעשה אבות יעשו בנים.

והוא ננלח כזר צנשלי שועלים (נשל אריה וצנו) וגם צונצקס (דף י"צ).

(ח) מרבה ספרים מרבה חכמה.

נזכר ג"כ צעונר הסכמה צפסוק אונר נחונד ושונן (נשלי כ"א כ')
עיין ספרי הכ"ל דף ז"ל.

והנה על „אין נעת חילין צצ"ד" אשר הזכרתי כזר צספרי הכ"ל (דף
ז"צ) ראוי להעיר פה כי ננלח כזר צפי' ר' יוסף צכור שור (דף ה')
אשר הוליא כעת החכם ר' אהרן יעלינעק כ"י. וראוי עוד להוסיף פה
ג"כ דברי רבינו צחיי ז"ל צספרו כד הקונט (ערך נזוזח) וז"ל. — ובגון אלו
שאונרים העושה ונלחכה ציום פלוני אינה ונללחת כל הונקתכל צזה עוצר נשום
לא חעוננו שאונר עונה פלונית ונללחת ועונה פלונית אינה ונללחת. ונה שכוהגין
העולם שאינן נושאין נשים צחסרון אלא צננלוי הלצנה אין חסור צזה ולינו ונן
הענין שהרי אינו אלא סינן צעלנל ואין כוונתם אלא לסינן עוב שיעשו הנישואין
צננלוי ולא צחסרון עכ"ל. וגם דברי „אונר הכותצ" צעין יעקצ (צצנת פרק
ז"ד) ראוי להיגס פה וז"ל: וכן ונה שרגילין העולם שלא לישא נשים אלא צננלוי
לצנה וגו' כדרך נונשיכין יין צלנורות לונר צזנן נלוי ולא צזנן חסרון. עכ"ל.

הנני נותן עוד לפני הקורא איזה גרגרים לתולדתן' סינא הפילוסוף
והרופא הנפורסם ננלד צין הערציים ואשר חכמי ישראל השוננו לאורו. ובכ"י
אחד ונלחתי קלת ננלנר ננספרו אלשפא וז"ל.

„חלקי החכמות שלושה. חכמה עליונה והיא חכמת ענינים אין
דביקות להם צחונר כלל והיא החכמה האלוהית, והחכמה החתומה
והיא חכמת ענינים הם צחונר והם עם זה צחונר נראים והיא חכמה הטבעית
וזאת החכמה תחייב העיון צכל הדברים אשר להם חנרים נראים וצכל הונקרים

אשר להם וזכאן חכמה אנושיות יש לה חלקים שצעה וקלתם חזק היחס לחכמה
האלהות וקלתם חזק היחס לחכמה הטבעית וזאת היא החכמה הלוודות
וחלקים הנספר והתשצורת והמוסיקא והמשקולת והנודות והמנצטים והתכונה.
והנה חכמת הנספר ושאר חכמות דצרים אין הנליאות לה שתהיה צמונר
אבל הנה יקרה לה וישיגה שתנואל צמונר צמוחלט ולא נראת והשכל ישולל אותה
מן החוונר שלילה אונתית ולכן יש לה יחס לחכמה האלהית נאלד. וחכמת התשצורת
חכמת דצרים אפשר שידונו זולת החוונר כמו שחשב עם כי צמליאות דקות והשכל
ישיג השגה אונתית שהיא לא תהיה כי אם צמונר אבל היא לא חוונר נראה וחכמת
המוסיקא והמשקולת והנודות והמנצטים כלם חכמות דצרים הם צמונר ויהיה
לאת על האחת יתרון בקרוב אל החכמה הטבעית והרוחק נוננה והנוג צינייהם
הרבה או נועע והנה חכמת התכונה ננוגה וטבעית ולוודית ונושאה הגדול שצכל
חלקי החכמה הטבעית ונושאה לוודית."

זה כתוב נווא צערי על ספר אל ט פ א והם דצרים חזקים ודקים .
אנר יהודה . הנלות האלה היו צכ"י אשר נוננו העתקתי הדבר הזה .
והנה לריך אני להעיר כי הפרק הא' ונספר הירח (נדפס צנוכת קנאות
ד' קכ"ה) סובב הולך על הענין הזה וכנראה היה לנגד עיניו הנואנר הזה מן'
סיני . והנה ס"ט צן תצון צספרו יקוו הניים ד' ז' ו"ל . . להחכם
צן ליני . . והוא אונר צספרו הגדול הנקרא כתאצ אל ט פי צחלק
חכמת הטבע וגו' — ור"נ נרצוכי צפי' על נורה נצוכים (חלק
א' פרק ט"ו) . . אונס לפי דעתי הרצ הלוקח נודצרי צ"ס צאלטפא וצאלנגי
. . . טס פרק א' . . כי הרצ אונס עיין צספרי צן סיני צאל ט פ א
, צאלנגי 1) . . חכמת הגיון ונחכם הזה נעתק ללשון נרעה 2) .

והנה ר"ס צן תצון צספרו יקוו הניים כתב וז"ל: וצן ליני
כתב צספר הנזכר [והוא אל ט פי] שאינו מן הנונע שיצא ננול נים ויכסה
כל הניושצ ון הארץ או חלק נוננה ויפסיד כל צעלי חיים או קלתם ואח"כ יתנו
ננוג היסודות צעזר הכוכבים לצד או צעזר שכל מן השכלים הנפרדים וצאור
דעתו שאינו מן הנונע אללו שיפסד ניין האדם ע"ד ננל ואח"כ צאור הזון
הנלחי אללס ותחדש נוג צאדונה ראוי לקבל נורה אנושית כי הנואל אדם נואדם
אינו הכרחי אללו רק על הרוב והוא הנאות והקל כמו שהיות עכבר נועכבר ולפדע

(1) ספר אל ט פ א בלשון ערבי נווא צאולרות אקספרד .
(2) על שער הספר

ונלמדע הוא על הכוז ופעננים יתהווה וכן העפר עכבר ולפרדע ונוני הנוטר וכן
 מינים אחרים וכן האדם לפי דעתו אפשר הולאו וכן העפר אין צין העכבר והלפרדע
 וכיוצא בהם וכן הכולדים וכן הנותילדים וצין האדם הזה חלוק אללו רק צרצ וצונעט
 שונלאת זאת ההוייה צאדם היא ונעוטה ונאלד ונזערת ציותר והעכבר ולפרדע
 אינה כונעט ההיא ואם היא ונעטה. זה היואל ונדצרי צן ליי כי והוא צלונות
 צריאת עולונס וחורצכן אשר זכרו החכונים ז"ל. עכ"ל.

ואחרי הדצרים האלה צין תצין אשר לפניך צונחצרת התופת והעדן
 לעוננאל. שם (צגהינס) אצן סינאל היה ללעג ושחוק יען אשר אונר כי
 הולד האדם לא ונאדם אפשר לזונן רחוק ואונר כי לידת ההרים הוא דרך טבעי
 וגו' עכ"ל:

ואעריך עוד ונעט ונלין על צעל שכל טוב. השם שכל טוב כנראה
 לא הוא ונהנצבר עלנו רק הנואחורים קראו אותו צשם הזה, יען כי נזכר צסוף
 ההקדונה וספרים רצים נזכרו אחרי תחלת הספר כמו פתח דצרי אשר לא
 נודע ונחצרו ג"כ ועוד רצים זולתם. והנה צעל שכל טוב הלך צעקצות
 ונדקקי ספרד. והא לך התחלת הנואנר חלק השם.

חלק השם

„שאלת ויה הוא השם וכונה חלקיו מדע ותשכיל כי שם אינו דצר יכא
 /1/ נושם על דצר להיות סינון לא לאשר יזכירו ויקראו ואת ונופת לשונעו
 ולראוהו להצין העלם הנדצר הנוקוסר צלשון והנה השם ככלי ונוקוס לעלם
 צצבירתו כי כאשר יקוסר השם צלשון נוולא העלם נסתר ונעלם דצבור
 ההצרה על כן השם נושא הנוקרים צדרך קלרה לא על דרך התכונה
 כי אין ונקרה צצבור אותיות השם אין הר' אלף ויו ונראצון וצין ונס עין
 ונשונעון ונורים על העלם ולא על הנוקרה רק הם לאות אלל העלם הוא
 נושא את הנוקרים צלונת וכאשר השם נושם צעלם ועונוד צנוקונו אז יוסנו
 הנוקרים או דצצרת הלשון אכן לנראה הלצ והעין הוא נושא את הנוקרה
 צלונת כי הוא קדונון לו והנוקרה ונחחדש צו אלל השם הוא כולל שניהם
 ופעם נדצר השם על העלם לצדו ונקרהו ונפורט לנדו צלוננו יעקב תם,
 ונשה ענו, שלמה חכם, יוסף יפה תואר. ושונות הדצרים הם נוולאים על
 שצעה חלקים סינוס על לצצך וגו'.

[כונה דפיס חקרים צראשית הספר]

וצלונתת העתקותי ונלאתי עוד צ' ונאנורים ונקסר הזה ואליו גם אותם סה
 לפני הקורא.

הַפְּקָדוֹ. תרלחו כלכם (תהלים ס"ז ד') נחלקו בן אשר ובן
 נפתלי צולה הזאת בן אשר קורא תרלחו בקנץ חטף והוא נזה הצנין
 כי הקנץ והסורק אחדים ונוגלים צנין הזה ובן נפתלי קורא צפתחות
 הריש ופי' הפסוק לקריאת בן נפתלי צפתח עד ונתי תרצו לדבר
 רעות בני אדם ותרלחו אתם כלכם ואתם דוונים לקיר נטוי או לגדר
 הדחוייה שאתם נוטים צהוק בני אדם ולחננום אותם ולדבר על אדם וללכת
 רכיל צהם כנטות הקיר הנופל. ופירושו לקריאת בן אשר עד ונתי
 תאריכו לשונכם על בני אדם יהי רגון שתרלחו כלכם כקיר נטוי או כגדר
 הדחוייה ונולת תרלחו תפלה עליהם.
 [עיין ספר הרקונה לר' יונה דף קע"א.]

תודיעו. ונולת תוכיחוך (ירמיהו ז' י"ט) נזה הצנין וזהספרד הנלה
 ונהכנוי תהיו תוכיחו אותך על כן היא נלה זרה כי אין ונהג הלשון לחסר
 סימן האחרון וכן הנלה שהיא קצוץ הנקיבות ולהתחבר אותה עם הכנויים
 כי הושפע לבוא נפרדת צשני סימני תוכחה על דרך הלשון רק ונלחנו נלה
 אחת שהיא זרה כמורה והוא לזר תחשבוני (איוב י"ט ט"ו) כן כתב אדוני
 דודי ר' נחום צר טועון.
 [כבר הזכרתי פי' על פסוק אשר אשר יזכיר זו דודו הנ"ל.] עיין ונחזרת
 עמית הנוכחה ליטעראטורבלאטט דעם אריענטס 1847 S. 519
 צברי נוקיך
 יהודה הנוכחה ליב דוקעם איש פרעקצורג.

15.

Schreiben des Herrn R. Kirohhelm an Herrn Ignaz
 Blumenfeld in Wien.

אח קולך שונעתי זה פעננים להביא אל אולריך אשר הכינות לתורה ולמחננה
 גם וזרע אדונתי אשר אני עוזב צה, אבל ידידי, צעולם תשוקתי לדלות ונזאר
 הסכונה חפרוס חכמי עמי, להשציע נפשי שוקקת אל אונת ותושיה ונופת נוסם,
 אונרתי בלצצי טוב לי ליתן און קשבת אל הסכונה אשר צחוץ תרנה צעלי העמים,
 צכרניים, צשדי החלוץ, ולהביא אל ציתי צרכת הידיעה השופעה צזון הזה צנולא
 יד אל כל עוזב, ונלפתח את פי צלהקת הסכונים ונצונים; ולכן עוד לא נשאתי

את ראשי להיות יולא וצא צפסרי אספות כאלה, ואם קרתי לדצריך היום לצוא
 לפסניך צנוגילת ספר, לא אגיש צראשי ונרוונים עם ילידי שכלי, אצל צהעתקת
 דצרי חמודים ונישני עפר להחיות עלמות המכונים הראשונים הנשכחים וני רגל,
 ולזה חפשתי צאולרות כ"י של ידידי המכס אליקס כרנולי והעתקתי דצרים ערבים
 ויקרים והם: אגרת ונר"י אצרבנאל ושיר תלונה על הזמן ונצנו ר"י ושני כתבים
 ונר"י זרחיה הלוי לר' הלל. והנה תשורה נכזדה יותר ונהנה אין לי להציא לפסניך
 היום! וכל אדם יכיר את ונקונו ויסלס את נתיב ונאורו צנאזני לדק ונשפט וישגיח
 על דצרי חז"ל: כל האונר דצרי תורה ואינם עריצים לשוונעיהם נוח לא שלא
 אונרן. וני יודע ונה ינעם לאזני השוונעים צדור דעה הלזה, אשר חכס ונחכונים
 יצרא דעת חדשה ויצחר לו תורה חדשה ונתן אותה לנורשה צקסל עם, וכל איש
 ואיש צנחנה העצרים נגס אחריו להקטיר קטרתו על ונצח הדעת, ולא ימוש אם
 דצריו יהיו לריח נחות. הלא כה נעשה כיום צתורתנו הכתובה, אשר לפנים חכונינו
 וחכוני העונים חפשו צכ"י טונות והעירו על נוקחאות ונתחלפות אשר ונלאו, אכן
 יראו לנפשותם להגיה דצר אחד ונדעתם — ורק חכס אחד ונגדולי ישראל עבר
 חק והגיה ונדעתו ודצריו לא היו לרנון להציא אחריו, — ועתה כאשר קמו
 דצורנו זה יודעי לשון והגיהו לפעניים ונלות הנכרות ונשוצשות צנציאים וכתוצים
 והם לא היו נכתבים ונעתקים כל כך צתונידת ושקידה עלווה כמו תורת ונשה,
 ולזה היו עלולים לכל הנוקרים אשר קרו לכתוצים קדוונים ויטנים, אז חצלי
 חוקרים ונצני ישראל עלו השערה ועצרו הגצול אשר גצלו הורס ונורס, ואיש
 כלי ונשלו צידו להגיה גם ס' תורת ונשה כפי העולה על רוח צינתו. והנה חכס
 ונחכוני גאליליא, צכור שור הדך לו, צהוד קרני מצונתו נוגח כל קתום וחתום
 וצרגליו רונק וטרף כל הכתוצים ואין ונידיו ונליל, וכונו שעשו האלכסנדרים
 והשונרונים צתורתם כן עשה גם הוא וחלף והנויר כפי ראות עין שכלו עד כונעט
 קצלו צני ישראל תורה חדשה הונחלת: צראשית צרא אלהים את הוים
 ואת הארץ*.)

ואם יש את נפש חכוני עוני לצקר צעיין צחינת מצונתם הספרים הקדוונים
 להסיר הקולים והצרקונים אשר כסו פניהם, הנה רצים ספרי התלמוד והנדרשים
 אשר צידינו, הנה יהיו להם לשלל להגיה צהם כרנונס ולצאר צזה סמנויהם, אך
 הקודש לא יגעו ועל תורת ונשה יחוסו, כי היא לצדה נשארם עוד צקדושתה —
 אם צקדושת הקודש אם צקדושת חולין שנעשו על טהרת קודש — וצכל קלוי ארץ
 יאונרו תורת ה' תניינה. וצדך הזה הלך עד היום המכס ר"א גייגר כ"י והעלה

(* וצבר דצרתי על הס' החלון ח"ג צעלי העתית הירשפתיח

שנינים יקרים ונקרע ים התלמוד צחקיותיו והגותיו, והדרך הזה דרך הנוק
 הוא, רחצת ידים לכל עובר, ואיש את אחיו לא ידחק ולא ינחץ — והעם לא
 יכשל. גם חכם אחד איש לצב נאנשי הוגרי לקח לו לנטרה דברי התלמודים
 וטוה את פניהם והפיץ אור על קתניהם, ואציל לדוגמא נקמת נאנריו צקור.
 אונרו צקפרי (פ' שלח) ולא תחורו אחרי לצבכם, זו ננינת, כענין שנאמר
 ונוליא אני נכ וננות את האשה אשר היא נולודים וחננים לכה אקורים ידה
 והנוק יסנח צלהים, וצאופן אחר נשנה הנאמר זה צנוכילתא (ילקוט
 נשפטים ט"ז) ר' נתן אונר נדצר סקר תרחק הרי זו אזהרה לפדות וננות וכן
 הוא אונר ונוליא אני וגו' — והנוק יסנח צלהים. ונה ענין הנוק
 יסנח צלהים הלום? וכמה כי זה הוספה מן נין אחד — וצסם זה יכונה
 צתלמוד ונודרשים הנאננים צטלוט — אשר כתב צגליון ספרו צוטס כנודרקות
 חרצ: והנוק — הנשיח — יסנח צלהים, וספיל לסיפא דקרא, יתהלל כל
 הנשצב צו, וצא אחריו סופר צור זריז ונפקד ונלא דצר זה כתוב צגליון, ונצלי
 להצדל צין עוב לרע וצין טבור לטוא, הסנכס הכדה אל הקודש. ואין להסתפק כי
 נאנרים רבים נאלה הננים אשר צדלו הפתאים הראשונים נכנסו וצאו צנודרשים
 וצאגדות (ראה נ"ע פ' ט"ו) להטעות ולהטעות את ישראל צקפרי דאגדתא
 צעניני נשיח והנחלה צו, ולסיכך הוי רבי זעירא ונקתח לאילין דאגדתא וטוה לון
 קפרי קיסני (ירושלמי ונעשרות פ"ג) והוא הלשון צעלנו שנשחנשו צו
 חננים צצרייתא (חולין י"ג), „שחיטת נין לע"ז, פתו פת כתי, קפרי קפרי
 קיסנין, וזה הוא אשר אונר ר' יהושע צן לוי הדא אגדתא הכותבה אין לו
 חלע"ב, כמו הקורא צקפרי חלונים ותנא צקפרי נניים, ור' חייא צר אצא
 חנח חד קפרא דאגדתא אונר אי ונה כתיב צה טצלות תקטע ידה דכתבה
 (ירושלמי שבת פ' כ"ג) ודצר הלמוד וקופו הוא טנשום חשש ננינות נגעו צהן כי
 נניד אחר כן כאונר „הגלונים וקפרי נניים" וגו'. וכאשר תקתכל היטב תראה,
 כי על דברי ר' יהושע צן לוי קנך רצינו ונשה צנשנה תורה (ה' וולכים פ"ג)
 צצרו על עניני הנשיח לאונר: ולעולם לא יתעסק אדם צדרכי ההגדות ולא
 יאריך צנודרשות האנורות צענינים אלו וכיולא צהן ולא יסנח עיקר, סאינם
 נציאים לא לידי יראה ולא לידי אהבה, והשכיל רצנו ונשה את פיו לאונר „צענינים
 אלו וכיולא צהן" להודיעך כי לא כל דברי הנודרשות ועניניהם טוים, ויש ונשה
 אשר הם צודלי נציאים לידי יראה ולידי אהבה, והם אשר יאונר עליהם רצנו
 „והסתכל איך אלו הענינים הנופלאים אשר אליהם הגיע עיון הנועולים טצפלוסופים
 ונפוזרים צנודרשות" (נ"ח ח"א פ"ע), „אלא טהם ונעורצות צדכרים אחרים ולזה
 תנולא תנייד צאלו הסתרים אזכור הנאונר האחד אשר הוא פנת הדצר ואניח השאר
 לנו טראוי טיונת לו" (ח"צ סוף פ"ט).

והנה כל נשכיל ונבין צמפרים יודע כי נודה זו להכניס הדברים הכתובים
 בגליון אל תוך הספר נהגת הרבה צמפרים ראשונים ואחרונים (וכ"כ רש"י
 בצדושות ג' ד"ה קשיא; חולין פ"א ד"ה התראת ספק ועוד רבים כאלה) וכזה
 קרה גם כן לדברי הרמב"ם ז"ל בהלכות יסודי התורה (פ"ט ה"ד): דברי הסודענות
 שהביא אונר, כגון שיאמר פלוני ימות או שנה פלונית רעב או ונלמנה וכיוצא
 בדברים אלו, אם לא עמדו דבריו אין צה הכפשה לנבואתו ואין אונרים הנה
 דבר ולא צה, שהקצ"ה אך אפים ורצ חסד ונחם על הרעה, ואפשר שעשו תשובה
 ונסלח להם כאנשי כינוה, או שמלה להם כחזקיה, אבל אם הצטיח על טובה יאמר
 שיהיה כך וכך ולא צה הטובה שאמר צידוע שהוא נביא שקר, שכל דבר שיגזור
 האל ואפילו על תנאי אינו חוזר בו, ולא ונלינו שמזר דבר טובה אלא צמורצן
 ראשון כשהצטיח ללדיקים שלא ימותו עם הרשעים ומזר דבריו וזה נספור צונס'
 שבת, ה' לנודת, שדברצי הטובה צלצד יצחן הנביא ועתה דברים אלו, ולא ונלינו"
 וגו' קותרים את דברי רבינו, כי אם ונלמנו שמזר דבר טובה צמורצן ראשון, אין
 נוליא לנניחה נביא שלא נתקיים דבר טובה שהצטיח, לתת נחמק נפשו! וכמו
 שונלינו שמזר דבר טובה צמורצן ראשון, כן אולי חזר בו גם עתה הפעם. ולא
 עוד אלא שמונד לדברים אלה יאמר רבינו: ה' לנודת שדברצי הטובה צלצד
 יצחן הנביא, זה דבר שאי אפשר, כי נהסוך הוא, כי לנודת ונדברים אלה של א
 יצחן הנביא, לא דברצי פורעניות ולא דבר טובה, על כן צרור הדבר שדברצי
 השגות הראצ"ד או זולתו נהערצו וצאו צתוך דברצי רצנו, ופקח עיניך וראה שדברצי
 הונשיג חתונים עוד צחותנו, וזה נספור צונס' שבת והכל יודעים שאין דרכו של
 רצנו צמור זה להביא ראיה לדבריו ונדברצי הגורא צונסכת פלונית, רק דרכו של
 הונשיג לעשות כן. ורצנו נשה כך היה טובה: דברצי הפרענות שהביא אונר וגו'
 אבל אם הצטיח על טובה ואמר שיהיה כך וכך ולא צה הטובה שאמר צידוע
 שהוא נביא שקר, שכל דבר טובה שיגזר האל אפילו על תנאי אינו חוזר בו. ה' ל
 לנודת שדברצי הטובה צלצד יצחן הנביא והונשיג כחצ בגליון פסרו, והלא ונלינו
 שמזר דבר טובה צמורצן ראשון וגו' ומזר דבריו, וזה נספור צונס' שבת וצא
 אחריו סופר צור זריו ונפסד וערצ וקלקל וצצת את דברצי שיהיה ווננונו ילא הפרצו
 הזה, עירצו דיעות ועירצו דברים ואין נוח צהם. וצרוך ה' נחקיינו דברצי צמפר
 כחצ יד ונשנת רל"ח צלא השגות, רק עם הגהות וניינוני צוליו, וכאשר אונתי
 ונדעתי כן ונללו וכן היו כתובים דברצי רצנו טובה.

ועתה אשובה אל ונקוני הראשון אל ההעתקות ההנה, והנה הרצ רי"א
 וצנו נודעו צמפרים לכל חכמי ארץ, וכל דברצי צזה יהיו לנותר וצפרט צאשר
 החכם כרנולי הלך לפניהן צתולדת רי"א ולא הניח לי לקט ללקוט אחרי הקורא,
 אבל לא כן ר' זרחיה הלוי הספרדי, כי טענו לא נזכר כי אם צרשוני הספרים,

בקאטאלאגין, וציאורו על ונראה הקולם של יעקב אזינו ונלאתי צפי' אחד כ"י על
 קורות ונראצ"ע, ונחצוריו והעמקותיו הנסגרים צאולרות הספרים לא ילא עוד
 דבר החולה כי אם העתקתו של ונאור צוהות הנפש לצונגלר אלפראצי צס' חנודה
 גרזה, (והנוליאו לאור כתב שם צקוף ונאור צקורת, והוא הנקרא ג"כ צכיווי
 חנין" ולא רשם וני הוא הנכנה אותו צסם זה, כי צכ"י אשר לפני חתם את שמו
 זרמיה הלוי הספרדי, ופעם אחרת ז"ם ונקבל טוליטולא, וצכ"י של דע ראסקי
 נקרא זרמיה צן ילחק צן טאלתיאל, וצכ"י טורין זרמיה צן ילחק הספרדי צספר
 הנפש לאריקטו אשר העתיק ונל' ערצי אל לשון עברי, ונעמקת חנין", ור"ל ון
 הסעמקת אשר העתיק ילחק צן חנין ספרי ארסטו אל ל' ערצי, ור'
 ילחק צן חנין הזכר ונרונצ"ם ז"ל צאגרתו לר' שמואל אצן חצון ושצח העמקתו
 ופירושו לם' ארסטו, ולזה יש ערצוצ דצרים וננה סנרשם צכ"י טורין ונס' ונרות
 הנפש, השלמות ונח סהעמק ילחק צן חנין" ונזה הונאור סהעמק אזי עסי
 צן ילחק ון האשורי אל לשון ערצי) — ר' זרמיה היה מי צנאה הראשונה לאלף
 הששי וספריו הנרשמים חצר צשנת ונ"ד, והיה קרוצו של ר' שלמה ונצבלונה —
 ואולי הוא הוא הרשצ"א — אשר שאל אותו על ענינים ונדצרי ספר הנורה, כאשר
 כתב צנכתצו לר' הלל, וגם קרוצו ר' יהודה צן ר' שלמה שאל אותו טאלה
 פילוסופית על ונאור העתה, על ונליאות הענקים ועל ונעה חיוצ, והשיצ אותו
 חשוצה ארוכה ונלחה חכמה, וזה חסוצתו על הענקים, חוננס אחי ונח סכתצח
 לי ונענין חדוש סהודעתיך וננליאות הענקים טנונלחו הנה צעיר רו וני רצתא,
 וננלח טן אחת גדולה של אדם שהיה ונסקלה ו' ליטרא ומי, ונפלאח ונאד ולא
 האונת לדצרים, צאונת זה טעצ כל ונשכיל להשחוננס ונאד ולהפלא על הנראה
 הגדולה הזאת. אזי אונר לך דבר אחד טאוונר עלי צן סינא צס' הראשון ון האלקטון
 צלמוד השני ון האופן השני צספרק י"ד דצרו על התנועה הנפסיית אונר על ענין
 אחד צליורים הנפשים, אלו הם דצרים לא יודה צהם כל אדם ולא יקבלם, והם
 צני אדם שלא עונדו על עניינים עמוקים ונענייני הונליאות, אצל אותם אנשים
 שיש להם ונצוא והנכסה צחכמה לא ירחיקו ונליאות טאינו עוצר כצערצי גאיו (?)
 ע"כ לשון עלי צן סינא. הנה ונדצרי זה הפילוסוף נראה שאין לריך לחכם להרחיק
 ונליאות שלא יהיה עוצר אלל השכל. ועוד כי החצאר צחכונת הטעצ כי הדצרים
 כולם אינם ונשכים אחר טעצם צכל זונן כי יש טעצים יולאים ונחונכה הטעצ
 צקלת הזוננים. וכן חונל צנאונר ארסטו סהדצרים הטעצים הם או חנוידיס או
 הולכים אחר הרצ. ואין להאריך צזה ולהציא עליו רוצ דצרים כי זה ונצאר ונאד
 סהדצרים הטעציים חנוידיס הם קיינוים ונאודרים לפי טעצם לא סרו ולא יסורו
 ונהיותם כן לפי זה הנכוה הטעצעי לעולם, והם צאותם שהם לנעלה ונגלגל הירח,
 והתנועות היקודות, אצל סהיים הנפסדים אשר ונחתת גלגל הירח, פעם יהיו

נמשכים אחר ונהגם הטבעי ופעם לא, והם הנקראים נואדיים, כלומר שהם
 הולכים לפי עצמם אחר הרצו. וראייה אחרת יש בזה הענין, והוא שצעלי הסגיון
 אמרו שכל הדברים לריכים למופת ולראייה חוץ ואלו הד' שאין לריכין למופת,
 והם ונושכלים ראשונים וקבלות ונפורסמים ונורגשים. ואם זה הגוף הגדול שאותו
 השן היה נעתק ונונוו דאורו הרצה בני אדם ונראשו ועד רגליו וגם העתיקו
 עלמותיו ונאותו הנוקם אשר נולא שם אין לך לחפש ראיה ולהציא מופת על ציטל
 ונליאותו כלל, כי ענין ההוא גלוי ונפורסם היה לכל העם. וגם גוף אחר נולא
 כנוהו הנה צרכי רוני רצתי אך לא היה כראשון, ואני ראיתי ונה שלקח שיעור
 עוצי גולגלתו שהיה כחלי זרת, כי הוצא שיעור סנו ושעור עוצי גולגלתו צחל
 האפיפור. אונם ונה שהיה נפלא צעיניך ונענין השארות העלמות כל כך זמן ולא
 נרצו, באמת כי אותם הנופות היו קודם הצנות עיר רוני רצתי ונכונה שנים,
 כי אלו היו אותם האנשים אחר הצנות עיר רוני רצתי, באמת היה כתוב וננוייר
 ענינם וזכרם בתוך עיר רוני וננוייר צהיכלות כנוהגם בשאר העניינים הזרים.
 אבל אין להפלא כלל על ענין השארות השנים ההם כל כך זמן, כי אותם השנים
 נשארו בהשאר הנחות והעופרת ושאר ונחכות הדוניים לאלו בהשארותם כזה
 וכסף, כמו שאנו רואים שהנחות והעופרת נולאים צניינים הקדוונים שנעשו
 ניום הוקדה והם נשארים ולא ינלא בהם עפוש כמו שהוא נולא באנשים הגדולים
 ואצני השייש שהן ונחעפשות ונחכות ונאליהן, כן הענין צעלנו צשיינים וצעלמות
 שנולאו ונאותה הגוייה שלא ונלאנו רקצ בהן אלא שהיו נוטה לשחכות ולכחות,
 אבל ונעשיהם היה ונעשה ונקשה ונשארו אלפים הרצה ונן השיינים ולא צא בהם
 רקצ כמו שצא בשאר העלמות כעלמות שוקיו, כי התקבלו על עמם אחד אנשים
 הרצה להוליא ונן הקצר ולהסליכו חולה ונן הכרם ההוא ולא יכלו להוליא, כי
 כשצר גם התפולץ צין ידיהם וחזר כדשן צנפלו, וכן רוצ עלמות ידיו ונלצעותיו
 לא נולאו, וחלי גולגלתו נולד פניו נשארה עד שאדם אחד נכנס צנקצ עינו האחת
 וילא וננקצ עינו האחרת. ועוד כי טצע אנשים גדולים כמותם ונן הכלוי היא
 שיהיו עלמותם כערך כח ועולם גופם לא כערך גופותינו אנחנו הנולאים היום.
 ועוד ראייה אחרת גדולה ונאד לטבת השארות העלמות, כי הדבר אשר לא יפגשו
 רוח ולא שונם ולא יצבלנו נים ולא יגענו עפר אלא עפר צשרו הכתך ונונו, באמת
 לריך להיותו נאשר זמן גדול.

ואלפים הרצה ונן השיינים וזה הקצר אשר צו נולא הגוף הגדול היה שני
 נילין קרוצ ונפתח עיר רוני צנוקם אחד הנקרא קטלוכא והוא נוקם
 כרניים אשר צו הרוונים ונלאו העלמות ההם עלמות אדם ונראשו ועד רגליו
 טעות. אונם היה הכל תחת הר אחד רנוף וננוקם ונאצנים ארובים ונאד כרוצ

הקצר הוא ועדיין היום נוולאים הם הדבה וכן העלמות הם. עכ"ד. וכלה
 וזה גם ונוכתצו לר' הלל, כי רז"ה היה צרווי ולעת זקמתו היה דעתו „לשוב
 אל ארץ נוולדתו לשכב עם אבותיו“. רוב חזריו הכרעות והזכרות מן רז"ה
 הם העתקות וואריקטו, כמו שכתב בנוכתצו לר' יהודה, „ונפני הביטי תמיד
 צפרי ארפטו שהם עוני כולם צאור ׳ך רש"ד ותאונסטיוס ולולדתי צהם והעתקתי
 אותם מלשון הערבי ללשון העברי ונלדד ספר צעלי חיים שאינו חללי“. גם הזכיר
 פרושו על איוב, ונוולא צווינכען קיבץ 78, ופירושו על התורה. פירושו על התורה
 הנוולא צפאריס וצכ"י כרמולי הוא פירש ונקלת פרקים לחלק הראשון אשר חזר
 ושלחו לר' יהודה הנזכר כמו שכתב „וצע"ה יש דעתי לכחוצ לך אחרי השלמות
 סדר תשובות שאלתך אלה ונפי' ונקלת פרקים ונח"א ונספר התורה ונה שאוכן
 להעתיק כפי אשר תשיג ידי אך הפעם עד שאסדר כל הספר אם יגמור השם ית'
 עלי' וצקוף תשובות כתב „וועתה אחל לך לכחוצ לך ונפי' ונקלת פרקים וגו' וננה
 שחברתי זה כמה שנים“ ולא ידעתי אם ילאה כוונתו אל הפועל לחצר פי' על כל
 התורה. דברי הרב התורה הרים והגדיל ונלד ונלד ומיכר לתשנישו ספר גדול
 ונדבריו וראיותיו אשר ונלד צפפרי אריקטו, ואמר כי כל הדברים הקשים והנסתרים
 צכ"ה ונצאריס לו „ונפני שכבר לונד זה הספר פעניים רבות לאחריס“, ולכן אין
 להאשימו אם ילא לפעניים צצאר הכתובים חוץ ונדרך ההסכמה הנוניות ולא
 השגיח על ונדרשי חז"ל, כי הפילוסוף רק על צינתו ישען ורוח התורה עצמה עליו
 לטבר עשתותיו ונחלונות ונחזיונות שוא.

וכנה הדברים האלה הם כל ונה שהעלתי ונכ"י אשר לפני ונקום רב הכחתי
 להבאים אחרי לדלות ונצאר חכונת רז"ה אשר כרה לו צפאר חזריו הנופוזריס
 צאולרות הספרים. ואקיים צצירו אשר כתב צאלש פי' התורה וראשי אותיותיו
 ז ר ת י ה, והקוסר שצט והטעה דברי צירו ועל הקורא להביא ככלונו:

זרוע שכלך גלה וחודו	ונסתרים ואל על מעמידו
רכב וצלח במורה הנבוכים	וסודותיו ותחזה על כבודו *
חנה עליו כמל וכמן בשכבו	ומסנה שכלך עליו תיעדו
ירא מתעלומיו עד לוקן	תחי חוקר וגם תשאל צידו
החייהו אל יפחידך כשולך	הרהו קוממו מעל פרידו
כמר שכלך באופנו וסודו	ותתן על זרועך צמידו
ואו תשכיל ותצליח בכל עת	ובד טוב אלהים לך וברו
ותמצא חן ושכל טוב בעיני	אלהיך ותהיה שר פקידו.

ואתה ידידי יש לאל ידך לעשות צדקות האלה כרנוך, אם להעלותם אל
 אולכך או להספילם לעפר אם לא ונאלת צדק דצר ראוי לקרותם, כי אין חספי
 ראותי רק לנאלות צקשתך. ואתה שלום.
 שראקסורט על הניין ציום חנוכה המזבח תרי"ז לפ"ק.

דפאל בן שמעון קירכהיים.

שאלות

שאל ר' הלל מפיררא מן החכם הזה ר' זרחיה הלוי כשהיה דר בעיר
 רומי רבתא ישמרה אל על פי כתבים, וזה הכתב הראשון ששלח לו מענה
 והשובה על שאלתו בקיצר מקצת ענינים שבמאמר הנכבד ספר מורה
 הנבוכים עד ששלח לו עוד אחרי כן קונטרס מלא מכל ביאור דבר ודבר
 בארוכה. וזה נסח הכתב הראשון.

קצלתי ספרך הנעים וראיתי דצריך טוטים ונכותים יפים ולמים, וניוקדים
 על אדני סז וספירים, צשכל וצנפט נאחדים קטורים, צלרור המיים לרורים.
 וצחלי היום כשנתן לי ספרך הנכבד ואני עוונד עליו לקרותו והנה צל אללי גיסו
 של החכם הרופא ר' יצחק ז"ל ואנר לי עתה השליח רונה ללכת אם יש
 צידך תשובה מן אותה לי עתה, ואני עניתיכו שצו לחחר שעה ואכתוב לך כתב
 להודיעו כי קצלתי כתבו, והנענה שאילותיו יש להשיב עליו לא צנוהירות ולא
 צעללתיים כי זאת הנללכה לא ליום אחד ולא לשנים. זה הכלל כל ונה ששאלת
 יפה שאלת ואין צנוה שכתבת לי הוא קונטרס אצל הוא ונלל חכונה נודע וצינה
 ורצ דצרו תועלת, תקום עוז ותוחלת, ואין עצדך ראוי לאחד וניי אלף וננה
 ששצחוהו ורוונעוהו שצחך ונללך. ונפני שאני על ונסעי לשוץ אל ארץ ונולדתי
 לסכצ עם אבותי הסכונתי עם החכם ר' יצחק הרופא ז"ל לכחוצ לך
 תשובה על שאלותיך צכל ונה שכתבת ונענייני הנולנר הנכבד ס' נורה הנצוכים
 לצדו. כי זה אני ונחייב לעשות כחק הגאון רצינו הרצ נורה לדק ז"ל, ולפי ונה
 טעיינתי דצריך צתחלת הנחשצנה נ"ל כי דצריך נופים אחר דעת הרצ ר' ונשה
 צר נחונן ז"ל צנוה שחפס על הגאון רצינו ז"ל צפירוש התורה שלו. והאיש ונשה
 הרצ צר נחונן ז"ל לא היה יודע טצע הנלילות כלל כל שכן טצע דצרי הפילוסופים
 ולא ידע איזה הדרך ישכון אור, *) הכוונה האנונית אשר כיוון צה הגאון רצינו

(*) ור"ט צב' האנונות טצע עלצנו וכתב (דף כ"ה), ונלח כתב אחד ונהחפסטיים על הרנוצן
 ז"ל כי להיווח צלתי ונחין צין האשער והננוכע השיג על הרצ, ונה האיש היה סכל כי לא
 עווד על דעת הרנוצן ז"ל. דצרי החכם ר' ונשה ש"ש צאגרת המיוחדת לי.

ז"ל צפספרו הנכבד ר"ל ספר נורה הנצרכים כי לא הורגל צו, ואם עיין צו לא
 למה להעמיק בחלקיו ופרקיו ושעריו, ולא לדקדק ולפקסם צדצדיו, כי הנצין
 כוונתו האמיתית אינו תנוה על חד ונדצדיו כ"ס שלא יהיה פורץ גדר לגזור אונס
 לחלוק עליו כי כלם נכוחים לנצין וישרים למונאי דעת. ואלו צא לידך הקונדקם
 ששלחתי לקרובי ר' שלמה כ"ע ונצד ר' לונה ונתשוצות על שאלותיו אשר
 שאל על ענינים ונדצדיו ספר נורה הנצרכים היה לך צו תועלת ואז היו סרים ונצד
 ספקות רבות שאני רואה שנקשרו צך כמו שאני נצין ונדצדיו. ומה שזכרת לי
 נפי' ספר נשלי, יהלך זר ולא פיך וישניעך אונרותיו יסודותיו והקדמת, ואשר
 זכרת לי קונדקים אחד וכלו הוא כשיעור פי' חונש תורה עדיין לא העתקתיסו
 מן התופש הראשון ולא כתצתיסו לשום אדם להעתיקו לו עד שאשיצו
 ואיחכו על ונתכונתו, אבל לעיין ולראות צו לא וננעתיו ונחצירי הטוצים הנעימים
 לי והמה רצים. ויש לדעת לאיש נצין וחכם כוונך נצין חדות ונדצד ככצדות כי
 כל זמן שתחשו צאמת מן הדעות הנועות אחר דעת הפלוסופים אין לך לצלצל
 צם שום דעת ונדצדיו חכמי התלמוד כלל אם הוא דעת שאינו נאות לדעת ההוא
 הראשון, כי כל זמן אשר תעשה זה לא תלא וננצובה גדולה כמו שצלצל ענין זה
 חכמים הרבה וצכללם הרב ר' נשה צר נחונן ז"ל הנזכר צפירושויו אלל החונש
 תורה צפ' וירא אליו וגו' עד שתלמוד קטן שגדל צין חנשי החכמה הפילוסופית
 לא היה קשה צעיניו ומה שהיה קשה על הרב הזה והראה עלמו צאותם הדברים
 כאלו לא עלה שחר כלל על סוג"ה ולא קרא צו אפילו פק אחד. ואונס צחכונת
 התלמוד וצכל דצדי רצותיו ע"ה היה ארי נוהס וצקי וננפולפל. וני שאינו רולה
 לצלצל עלמו יהיה נונשך תמיד אחר הדברים הטצעיים כשיראה לדעת קוד או
 ענין שלא למה הגאון רצינו ז"ל לגלותו. וגם אחת צלצלת עלנך צעיני התצקות
 יעקב ע"ה ושאר ענינים שזכרת לי והיה קשה צעיניך נאד להוליא כל הספורים
 צהם מיד פשוטם וחלילה לך ונעשות כדצד הזה, ראה צעיניך וצאנך טונע הקדונת
 הגאון רצי' ז"ל והוא היות סיפורים הרבה על נשל אחד או סיפור אחד על
 נשלים הרבה. והשתכל ג"כ ונה שאמר צעיני העקידה ששלחתי עליו ונדצדיו
 תצין הכוונה צם, קוד העקידה ולאיה ענין כיון צה הכמוצ, והסצ
 הדברים על לצדך ואל יליזו ונעיניך וצין תצין אח אשר תכין לפיך. כי הגאון
 רצינו ז"ל אע"ס שקנר והסתיר דצדיו צכמו אלה הענינים הכל ונצואר לנצין דצד
 ונחך דצד. וענין הנני שזכרת אין ספק שהוא נוקם וננולצל ואני אודיעך להצא
 ונה שפירשתי צו צפירושי שפירשתי על הנקונות שנריכים לצאר צפספר נורה
 הנצרכים וענין האור והחושך פירשנוהו ג"כ צנקונו ואמרנו צו שעיניו הלורה
 והחונר וצארתו זה צדאיות צדונות ונדצדיו ארסטו ולפי דצדי הגאון ז"ל.

ואתה תתענג על רוב שלום ונחת ארון השלום יתצרך כרלוונך וכרלוון אחיך
הכפשיי כאנן אהבתך וזוונך לננוחך. זרחיה הלוי הספרדי.

(אחרי זאת שלח לו קובדריס ונלא תשובות על כל שאלותיו בארוכה ולא
נראו צעיני (דצרי) ר' הלל תשובותיו אע"פ שהיו בלשון רכה וחזר ושלק לו עוד
כתב ונלא קנטורין וויכוחים לצטל דצרי וצאוריו ולא רניתי להעתיקו ונפני שראיתי
צו דצרים ארוכים על דרך שאלה ותשובה אין להם ענין כלל ועוד דצרי חרפות
וגדופים. אחר זאת שלח לו עוד ר' זרחיה כתב זה ונענה על כתב ויכוחו).

אני נלא אהבתך, ובחדרי לצי לפנתך, ובלשוני תונכתך, אונלתיך אף
עזרתך, ובנועגלי יושר אונרי הדרכתך, ועתה ונה עשיתי לך ונה הלאיתיך כי
קדרת ציאורין כגדי והארכת לכחוצ בקלוני, ותטפול על עוני, ועתה אם קצרתי
לא ישרה צעיניך ולא היתה לפניך צרה, היה לך לחשוב צה כאלו לא נכתבה ולא
חוצרה, ואלהי קדם ונעונה אשר לו החכמה והתבונה, יודע כי אני כיונתי
להועילך ולהשכילך צינה, בכל אשר כתבתי לך באוונה, כי זה כונה פנים וכונה
פנים על דרכים עונדתי ונתיצות עולם שלי, ובחרתי הדך הסלול, והדעת
הכלול, בכל אשר כתבתי לך אחרוב, לצלתי סור וננונו ינוין ושונאל, ואם אתה
מוסר חכמתי שאלת, ובחוללים לא קנאת, ושונת צרזל ונחושט וננעליך, האונת
ישוטו ציני וציניך, כי חכמי דורי, אשר שונעו והאזינו דצרי, וראו ונה שחברתי
ונה שפרשתי אונרו פה אחד כי רוח ה' דבר צי ונולחו על לשוני, ובטרם לאתי
ונרחם החכמה ידעתי, והתבונה כאצ גדלתי, ויונינה עשפחתי, לישר ונקילות
ארחות עקלקלות, ובכל ונשלים ומידות, לי עשר ידות, ונועדו לצ יחדו לוונר, כי
לקסר חדות ולגלות סודות לוני שלא יכיר ונקוונם ולא ידע שייעורם הוא כאצ שאין
לו רפואה ודאגה שאין לה נחונה. וגם על תשובותי אונרו כי כל תשובה אשר
השיבותי לך גדרת הגינה, ונעוטרת ובחונה, ותדצק כל נפש חכם צהנה, וזה
האיש הלל אשר משצננהו חכם כהלל הזקן, הנה הוא כשוכב בצלש חצל,
ותבונתו שחת וחצל, וננגדל החכמה נחץ, וגדר הנבואה הסם, וסוונותיה סרץ
וסודותיה סניר, וכונתיה הכיר, ודעת הגאון הרב נורה לך זל"ל ציטל, וקדר
דצריו בצלל, ופירושו לא קצל, ובכל אשר כתב ידיו לא שכל, וכרם חכמתו לא
עזק ולא סקל, ולא נטעה שורק, כי ונלאהו כחש סרק, והלנויה בחוכו קרץ
ודרכר, לא תאר לו ולא סדר, וקצרתו היא לצדה כסותו, ושם אותה לנשענת,
ותהי לו סוכנת, ודעת שום חכם לא תכשר צפניו, ושונים לא זכו צעיניו, ואני
אם בקנאתי באם עברתי, ושחי שפכתי, וקשתי ונשכתי, ידעתי כי בצדרי דצרים

כנגדך או אתה לקדרם כנגדי אין לנו כח לצטל האונת, ולהעלימו ופני יודעי
 האונת. ועתה אם בלצ שונת, ובשפה צרורה תאבצ להחוכת, ובנחלת השלום והאונת
 להסתפח, אל יתהלל חוגר כונפתח, ונשוך רסן תאוותיך, והשצ ידך אל חיקיך,
 והסר כעם ונלצך, ובערת הרע ונקרצך, ואם על צינתך תשען לנטות צכח ולנחוצ
 ולהרוס עוודי האונת אשר צית החכמה נכון עליהם פרודות תצונתך עצשו תחת
 נגרותיהם. וידעתי גם ידעתי ונחוצ דצר זך הנצולצלים הכרתי ולא עיינת, לא
 שנת ולא שלשת, אך נרוצ כעם ונהירות, ונעורצ עם יהירות, עצרת עליהם
 וקראת קריאת עראי ראשי פרקיהם, ואני לא כן עשיתי, לא כן תשצתי ולא כן
 דויתי, כי על דצריך אשר שלחת אלי עונדתי יונים רצים כונשלט חדשים ועל
 דלתות נאונריך שקדתי ובשונתה וצטוב לצצ אותה קראתי, וכל נילאוונך דרשתי
 ותפסתי, והטונט טוננתי והטטור טטרתי, ועל אחד נודצריך לא נטרתי איצה,
 רק דנתי אותך צהם לכך זכות ולא לכך חוצה, ואתה הרינות קולך אלי והעתרת
 דצרך אלי, והפלת לדצר צי רעות, וקללת צנטיעות, וערכת שצחך והשונעת
 קולך עד לנחמוק, ופערת פיד לצלי חוק, באגרתך אשר שלחת נאכץ נוד, ונתלכדת
 אש וכידור, טרפת וגדפת באגרת הטיא, הכחוצ פנים ואחור וכחוצ עליהם
 קינים והגה וטי, וצונתלליך הארץ הרעשת, וצרוצ ספוריך שונים הקדרת ובגאות
 לאוונך הים גערת, והנהרים החרצת, וכל עלי יער כונפני רוח נעו ורגזו
 נשצחך ונאגרותיך, ושכחת יללך זל ולא פיד נכרי ואל שפחך, וצונה יתהלל
 הונת הלל, כי זה קודט ט' חלל, ולטעיותיו לא יונל גואל, ובעוני עוודו נוסחולל,
 היסוך כוטי עורו, והונת יקוט ונקצרו, ויסוכו וננוכ חצרוצרותיו, ונאיש און
 נחשצותיו, האיש כונוני ון האונת יצרת, ועט דוצרי כז יארח, להקטיצ לדעותיך
 ולקצל ונקצרותיך צעניני הכחוצה וצעניני העקידה, אשר חרדת אלינו את כל
 הזאת החרדה. אללי לי כי גליתי לך נקודותי, והודעתיך נחידותי, ונה טהיה
 כנוס עוודי חכמה צאלכותי — נשנים קדמונים פירשתי לך טעם על השאלה אשר
 שאלת צענין האונות צלשון נקצה, הכל שארתי לך צנפט עוצה ורצצה ודעת
 שופעת, אשרי הנודצר על און שונעת, כי הקתר דצר ולחמוס חזון דרך כל ענו
 וותיק, לאכול לשצעה ולנוכסס עתיק, השיאוך ויכלו לך קצלותיך החלושות, ויפתוך
 דעותיך הנשוצצות, ויטוך ונקו היושר והרמיקוך נודרכי האונת והכושר, וגם לצך
 לא ידע לשאת את הנשט, ויואל ללכת כי לא נסה. ועתה להוליאך נודרך הנלוז
 ולהטיצך אל דרך הישר והנכון, ונעות לא יוכל לתקון, כי גיד צרזל ערפך נחת,
 נדעתי כי קשה אתה, ולהאריך עונך דצצרים אין תועלת, נחלו פתאים אונת,
 ודצרי חכמים רוקח נרקחת, ועדוונים יכתירו דעת. וגם אני תונה נאד על חכס
 כעוך, אין נטיח אונך לאותם הדצרים אשר כתצת לי דצצר ויכומיך או ונוני קצלת
 אותם, כי צראותי אותם כונעט נטיו רגלי ותסכו עיני ולללו אזני, ונה לתצן את

הצר נאום ה', כי כולם דצרי תקצולות ונחשבות צעלות אין להם התחלת אונתית
 ולא שורש לאחד ונצעלי דת הנותפלספים וכולם אצוד הנייר חזון הכתיבה. ולא
 יבוא חכם או חכמים ונאותם שאינם שלמים ונטה דעתו אליהם להאמיין בהם,
 הצל הם עשנים עולים אל נוחם הנוזוס ונוורה שחורה העחליאה אותם והגזרת
 בהם לדצר דצורים האלה והנאמיין בהם אללי כונאמיין באוב וידעוני והדומה לזה
 הכת ון הנועשה והפעולה. חלילה לך ונלשתף דעת הגאון רצנו נורה לך ז"ל
 וכונתו ספרו הנכבד הידוע בשום נוקוס ולא בשום נבואה עם אלו התנועות
 והדמויות שזכרת צעיין האצקות יעקב ע"ה ועיין אחרון של עם
 ואפילו אמרם גאון שבגאונים או חכם אחר זולתם, כי כולם נחשבת שוא ותפל,
 האלהים, אלא אם נגלו לך נבואה שליונה נבואת נרע"ה ואליהו ז"ל. כי נני
 הוא זה ואי זה הוא אשר יאמיין אותך צונה שכתבת לי בהאצקות יעקב ע"ה עם
 הנלאך ופתיחת פי האחרון, והוא שאונת דצריך צזה הלשון צעלמו תחלה כשרלית
 לצעל דצרי ולבאר דעתך אלי אונת צודאי צזה הלשון צעלמו:

בלא שום ספק היה האצקות כפשוטו כלומר שנאצק יעקב ע"ה
 או נדחה צכח ונלאכי והיתה הנגיעה צנוחש ואותה דחיקה לא
 היתה צנורת נבואה אלא כפשוטה. אונת שהיה הנלאך גוף צעל
 אצרים וזרועות זה לא אמיין, אצל כך היה הנועשה שהנלאך חדש
 צכח אלהי נצל באויר הנקיף את יעקב ע"ה תנועות הוללות
 ודוחקות עם שחלקי האויר נחאמינים על הששה לדין שיש לגוף
 או על ג' רחקיו התנועעו צחוזק ועם התנועעם הניעו את גוף
 יעקב הנוקף ונחם והנחחם עונחם הולכה והוצאה דחיקה
 ועלירה דחיקת התאצקות וצכן נעשה ההשנועה והנקיעה או
 צכונת נכוין או צנוקה הלחץ והדוחק והנלאך שנראה אליו
 צנראה הנבואה צאונת עד נשלם ההתאצקות וצזה הענין יהיה
 הספור הנועשי, אונת כפשוטו צהנצק הנועשה צפועל עם
 נראה הנבואה

עד כאן דצריך שאונת על התאצקות יעקב ע"ה. וגם על פי האחרון אונת
 דצרים האלה צשום כונו שאני עתיד לצכרם לך קתיחתם ונניעעתם וכנודומה
 לי שבאלו הערובין שאתה נוערב, וצאלו החלקים שאתה נוחלק נראה הנבואה
 הזה האחד בהאצקות יעקב ע"ה, אתה סוהר כונת הגאון ז"ל לפי ונה שזכר ונה
 צספרו הנכבד, כונו שחלקת ג"כ פרשת וירא אליו ה' וגו' לשני חילוקין האחד
 צראית עין וננש וצחקין והשני צנראה הנבואה. וצזה הדך הנפסד אשר הלכת
 צעיין ההתאצקות הלכת צפתיחת פי האחרון, ואונת צזה הלשון ענמו:

גם צפתימה פי האתון אני אונר צוולדי צלי טום ספק שהיתה
 כפשוטה כלומר שהנולדך זכה אלהי נצדל רשם צאורר הנוקיף פי
 האתון רישונן הניעוהו תנועות ונשניעות הצרות אותיות ותצות
 ונחצרות ונזארות אל עלות ונזכות כמו שזכרה שצחנעות כיני
 הככור יתחדשו צאורר קולות נעיינים או שמדש צאורתו כח הדבור
 וצפרט צאורתו האצר טיש צו כח הדבור צפועל כלומר צלשון ונתן
 לו טום קול אנושי נצרא לשעתו ללורך השעה וישעול ויכלל זה
 הפלא צכלל שאר הנפלאות שנעשו זכה אלהי נצדל כמו פתיחת
 פי הארץ וקריעת ים סוף ופרכת הנוטה ולנון האש לחכניה וישאל
 ועזריה וקגירת פי האריות לדיאל שהתנה השם ית' צשעת יני

צראשית

עד כאן דצריך שכתבת צקונדריסך. ועתה ראה נא איש ריצי וצעל ונלחנתי כונה
 הפלגת ללאת זום הדעת ונדרך האונה צונה שכללת ושחפת הדצרים הנונע
 ונליחותן חוץ לשכל ושהם נושלים הנראים להם צנראה נצואתם עם הדצרים אשר
 כולם אונת והם כפשוטן כמו שזכרם הכתוב ושין צהם לא נשל ולא דונה והם
 קריעת ים סוף ופי הארץ ופרכת הנוטה ולנון האש וקגירת פי האריות, ואתה
 שונת אותם צונין אחד עם האצקות יעקב ע"ה ודצר האתון. ואם תלה לוונר כי
 הנוטה זכרה פי האתון עם אותם הדצרים עונה, כצר השיצותי על זה צתשוצותי
 הראשונות ונה שונספיק והודעתיד ג"כ כי כונת ספר נורה הנצוכים אין להקשות
 עליה ונדצרי רז"ל כמו שבצרתי לך זה צנוקומו וצבצור זה אין לך לשחף עניינים
 שהם כפשוטם וכנשונען עם עניינים אחרים שהגאון רצינו זנ"ל גזר אונר צהם
 צפרק ונ"צ ונחלק השני ונספרו הנכצד שהם צלא ספק צנראה הנצואה כי טם
 אונר צציאור כי ענין יעקב ע"ה צהאצקו עם הונלדך וענין אצרהם אצינו ע"ה
 עם הונלדכים וענין צלעם הכל צנראה הנצואה, ואתה שונת נפסך צכסך וכללת
 דצר האתון עם קריעת ים סוף והדוויין לאלו כי אותן התנועות והנועשים שזכרת
 צענין האצקות וענין פי האתון כ"ל צאונת שהם דצרים ונקוצלים אללך ונפקדים
 עונך ונרז יונים ונאחד ונן החכונים הטועים והנועטים אשר קצלת ונהם צאותם
 הנוקונות שגלית ונארךך ללכת צהם, כי ד"ל ונלשון אותם הדצרים שהם ונעשתים
 ונלשון ערצי ונפני הונליה טיש צהם ועל כן נעית אזנך אליהם אתה ואוזן השונע
 אותם ולא הרגשת כי טרשים וכונתם ונאותם הדצרים עונל ואון ונציעים צין שאר
 הדצרים האונתיים עד שאני רואה כי כל חכם אונתי שיטונע אותם יחמק ונהם
 וילעג עליהם כעל אחד ונניני השחוק צהציאך אותם הדצרים ואותן התנועות
 הזרות על האצקות יעקב ע"ה ועל ענין פי האתון. וכצר התאונת אללי ספור צלעם
 כולו וענין האתון שהוא כולו רנוז ונשל צהכרת הליכת צלעם לצלק וכונתו

הנוקופת ונהי שנתחמק זו בלוחה הסגרה כמו שיוסר על זה כל אוחו הנשא
 ונחן הכפול שהיה לצלעם עם האחון והלחינה הריא בלונלעות העללך עם היות
 אוחו הסיפור כלו השגה שכלית וטורת נבואה לא שהיה שם זכר חוץ לשכל הנושיג
 כמו שבארנוהו לפי חלקיו בזולה זה הנוקוס. והשחוף שזכרתי לך היה הנונע
 אוחו והננדיל זינו וזין השגתו אשר הונשילו לאחון כיון שהיה הוא הדוכב זה
 ועל כן הולך לונר זנרלה ההוא האנוס והנוכרת: ויגל ה' את עיני צלעם שני
 פעונים. וכבר זקק לנו זה הדעת הגאון רז"ל צפרק מ"צ בחלק השני ונספרו
 הנכבד באנרו, "ויאצק איש עמו שזה בלורת הנבואה אשר שהתבאר בלחכונה שהוא
 מללך והוא כענין אשרהם אזינו ע"ה צוה". ולחחר נעט אמר בזה בלוחו הפרק
 צעמנו, "וזו הסתאצקות והדבור כלו זנרלה הנבואה" אשר שהתבאר בלחכונה
 דבור המללך.

ועוד הוספת לדבר צמוך דצריך ולונרת, "וצפירושי זה יתאונתו הפלטות אל
 הונלונניים זהם ודצרי הגאון רז"ל ישארו על כנס נראות בלי שום סתירה";
 ועוד לונרת כי גם הגאון רז"ל רנה וכיון אל אשר פירשת אתה, דע, כי בלוחה
 הפירושים אשר פירשת צשני אלו העניינים שהם הסתאצקות יעקב ע"ה ופתיחת פי
 האחון לעולם לא יתאונתו זהם הפללות אל הונלונניים, כי הונלוננין פירושיך צשני
 אלה העניינים הנזכרים היה קומר לגנרי כל דצרי הגאון רז"ל וכונתו מפני שהם
 דצרים שאין להם הכנסה ולא שחוף עם כוונת הגאון רצינו זל"ל צוה פנים ואין
 צייכהן שום יחס ולא שום דוניון דצבר ונן הדצרים ולא צכונה ונן הכונות אשר
 לבאון רצנו זל"ל צעניני הנבואות אלא כיחס הליכות אל הכונות וכיחס הגשם אל
 דצר שאינו גשם, כי אוחה הדצרים שפירשת זהם השגת יעקב ע"ה וצלעם אם
 יקחם הונעיין בהצמנת עלונן ינלל בלונת שאין להם ונליאות שיהיה ראוי להאנינו
 לדעת נוי שנתפלסף ולא לדעת שאר כמות הסכונים שהם בלונת חכונים לא בכלל
 ולא צפרק כל שכן להיותם נעתקים וכוונת הגאון רצינו זל"ל צשתי אלה הכוונות
 אל כוונתך זו הקותרת עלונה בכל חלקיה ואופניה. ואנו אצבר לך עתה סתירתם.
 אתה לונרת צתחלת דצריך כי יעקב ע"ה היה נאצק וכדצק צכח ונללכיי
 ושהיה שם נגיעה צנוחש כפשוטה ושאר ויה שאלונת שאין ראוי לכוננו כל שכן
 להאנינו. ראש נא כונה הפלגת לטעות צזו הכוונה. אתה זכרת בזה הענין כח
 ונללכיי שהיה דוחק את יעקב ולחץ אוחו ולונרת שאלוחו העללך לא היה גוף ונלל
 אחר בלוחו הענין לונרת שהיתה שם נגיעה צנוחש ושלוחה הדחקה לא היתה
 בלורת נבואה אבל היתה כפשוטה ח"כ לפי דצריך אלו שונת השגת יעקב ע"ה
 ונחוצרת ונשיני עניינים ונחלפים זה הפך זה. אונר נא אתה הסכס הונעיין והיודע
 קודות התורה והחכונה בליזה ונקוס ונללח נבואה אמת שיהיו זה שני עניינים
 האחד צפועל וצנוגע ונחש והאחר זנרלה הנבואה בלונת, כי זה השחוף הכחוק

והסרכזה הזרה אשר נולדה צנראה יעקב ע"ה שהיה מן הנשיגים הגדולים לא
 יודה זה שום אדם ואפילו מן הנוחלים ללמוד אלה הדרכים הידועים לכל צעל
 שכל יודע ספר כל סכן אם יש לו ידיעה אינניתית בכוונות הנבואיות האלה כי
 זה הדעת. רחוק להאמינו אפילו אם היה הסקוק הזה נחלוס ואל יעקב ע"ה
 נורה על נסיעה או על הליכה ונוקום לנוקום והלך ימים או על מעשים רבים
 ופעולות ונחלפות כמו בהרבה נבואות עד שיתצלצל בהם הכוץ בלא חכמה
 ויאונץ כי הנועשים הם והספורים הארוכים הצאים בנבואה וזה שיהיה צנראה
 הנבואה ונהם שהיו צפועל ובהרבה שלימה ונעשיית, אבל זו ההשגה ר"ל השגת
 יעקב ע"ה היא אללנו ואלל כל הנועיינים בספרי הגאון רבנו ז"ל והיודעים כוונתו
 השגה אחת בלא הפסקה וכולה וננין אחד נוראשה ועד סופה. וההתאזקות שזכר
 זו הכתוב הוא רנוז לענין מן הענינים הנוראשים הצאים ברב הנבואות
 כמו שאזכרנו לך בקרוץ. ועוד אני שואל ונוך זה הנללך שאנרת שחידש באויר
 הנקיף את יעקב ע"ה או זה הכח הנללכיי שדחק אותו לפי דצריך מה היתה
 סבתו, אם היתה סבתו השגת יעקב ע"ה השכלים וכן נבואה שבו ודאי חין שם
 נגיעה חולה ליעקב ע"ה לא ונללך ולא ונולחו, ואם היתה סבת זה הנללך או
 זה הכח דבר נולל חולה ונהשגת יעקב ולא בנורת נבואה כמו שאנרת זה וכתנת
 אותו יתחייב בהכרח שיהיה אותו הנללך או אותו הכח נכח לעשות ציעקב ע"ה
 זה הנועשה ללא סבה ולא לענין וזה שקר, א"כ זה הנללך וזה הכח שאנרת בזה
 הענין והוא שאנרת שחידש באויר הנקיף את יעקב תנועות הולכות שהניעו את
 יעקב ודחקו אותו עד שנקטה ירכו הוא ג"כ שקר. ועוד אני שואל ונוך על שעת
 זה הענין צעלנו, זה האויר שאנרת שהיה נקיף את יעקב בתנועות הולמות עד
 שנקטה ירכו, נודע נקטה ירכו ונשנטה באלו התנועות שאנרת ולא נשנטה ירו
 או רגלו שהוא דבר קרוב אלף פעמים להיותו נשנע מפני התנועה יותר ונכף
 הירך, כי השננט הירך הוא דבר קשה ונלד לאתו ונוקומו עד שלא יתפתח וני
 נשננטה ירכו, כי אפילו יאונץ הטועה שיעקב ע"ה נאצק כשטו לא היה ראוי
 להאונץ שירכו נקטה וילאה ונוקומו יותר ונשאר אצרו, אונס שוא לכס ונשניני
 קום ונאחרי שנת אחס הנועיינים באלה הענינים הנבליים הפשוטים אללנו
 והקשים לכס ולכל הנוצוללים צדיעתם, כי נה גדול סכלות וני שחושב על
 הדברים הפשוטים ונה שאין ראוי לחשוב בהם ולהוליא הכונות האינניות ונאופניהן.
 ועמה אצח נה שיעדתי לצאר לך צענין התאזקות של יעקב ע"ה, אע"פ שהוא
 אחד מן הסודות החמונים לפי הנחתו, וקיסורו הנגלה הוא הוא שנין התאזקות
 הזה הוא נורה על שני ענינים, האחד הוא נולד הנשיג והשני נולד ההשגה צעלנה,
 ונה שהוא נולד הנשיג הוא התאזקות והנלחמה שהיתה בין שני הכחות והם
 הכח החונני והשכל האנושי צונן ההשגה ולורת הנבואה, ונה שהוא נולד ההשגה

הוא ג"כ שהתאצקות הוא לנשל כשאר ונשלי הנצואות זהשגת הנושיגים כמו
 שענין ההתאצקות הוא דבר צונתאצק שהוא ונלמח וגוצר את מצרו ופעם לא כן,
 כן הסשגות הנצואות פעם ונוללות ונוסגות ופעם נעלמות כצדק כמו שהתאצק זה
 הענין נודצרי הגאון רצינו זל"ל. והסתכל ג"כ כי זה ההתאצקות ונה שדוניה לא
 תנאלחו לעולם גדולים שצנציאים כמו ונשה רצנו ואצרהס אצינו והדועים להס
 ונשאר הנציאים שאין להס ונוכע זהשגתם כמונעים הננולאים זהשגתם עד שהכלות
 שצנושיגים אמר אתכרית רוחי אלח דניאל צגו דנה (ז' ט"ו) ואמר כהייתי ונחליתי
 (ח' כ"ז) ולא זכר זה אלח להורות על חולשת השגתו אע"פ שאינו רחוק להאנין
 פעם כל זה ישחגף צנושיגים שאינם שלונים סער וכוצד צאצריהס צעוונק השגתם
 הנוטרת גופס צנויני החלונות העווקים והצגדים שונלערים אצרי הגוף צלח סצה
 ונצוארת שתייה חולה ונהס. אצל יעקב ע"ה לפי האמת לא נאצק איש עמו צפועל
 ונורגש ולא לולע כלל ונעצור זה נקשרה עם ההתאצקות הלליעה צזה הנוראה
 הנצואיי כדי לחזק בו ענין האצקותו ורישונו שהוא כן צנושיגים כמו שצארת לך.
 ולחזק זה הציאור תנולח כדנות זה החזון צאנסי העולם כשיכלו להעמיד זכרון
 ענין אחד ונן העניינים כדי שלא יהיה נשכת ונכה יעשו בו רועס כמו שאמר
 התורה התנינעם על שעצור עצד לאדוניו כדי שלא יהיה אותו השעצור נשכת
 אמר ורלע אדוניו את אזנו וננרלע ועצרו לעולם, לא שתאנין ונני עם כל זה
 שיעקב ללע כלל ולא תנולח צזה וננדי צנציאי עליו זה הנושל, אצל הלליעה סודרה
 ונכתזה לקיום ההתאצקות ואיסור אכילה גיד הנשה הים להעמיד זכרון ההתאצקות
 עם הלליעה ולהיותו דבר לונה שהוצטח יעקב ע"ה צאנלעות הנולח צאותו
 הנראה ונן ההגלה והכוונות שהיו עתידים להיות לו ולצרעו אחריו כאמרו צקוף
 אותו הסיפור ויצדך אותו שס. וכל ונה שפירשתי לך צענין ההתאצקות וענין
 האתון, אונס פירשתיסו לך ג"כ כדי להוליך ונשתי הדעות הזרות שהס סכנת
 נפשות לכל הנואנין צהס עם היותם ג"כ ונכסול לעורים. וזה אני יודע צאננת
 כי נני שיהיו לו צנאמר הנכצד ספר ונורה הנצוכים שרשים טוצים עם היותו
 נושיצ תנייד פרקיו זה על זה לא יהיה נעצע צים הדעות הזרות אשר לא יאיר
 עליו אור השונש לעולם ולא יהיה לך צלילה שאין לה שחר.
 ועוד ונה שאנרת צתוך דצריך שאני נטיפי ללייר סודות ונשלים ומידות
 על כל דבר ודבר ונפרט צענינים הידועים אלל התלמידים ולעשות פירושים זרים
 ורחוקים דצברים הנוצנים ונעלנס, ואנרת אין זה אלח לנען הרצות קום ולננולח
 דרך לננס, אני נושיצ אליך דבר זה, והוא שאני נרכצ קום אצל לא לננס אלח
 להלחם ולהוכיח ולצאר על כל ונה שכתבתי לך ועס כל ונה שפירשתי לך כי הכל
 הוא הולך אחר כונת רצינו זל"ל צלח סקרן תיבה ואין אני ונלייר סודות וננקום
 שאינן ואיני עושה פירושים זרים ורחוקים צסום ונקום, נראה לי ונדצריך שאתה

האיש אשר תחפש הסודות צנוקם שאינם צנוקך צקונדריקך הראשונות על דברי
 הגאון רבינו ז"ל צזוכרו הסודות צענינים הטבעיים כענין ונעשה צראשית ואנרת
 צזה הלשון,, ולולי שהחמייר הגאון רז"ל צדצרים הללו כל כך וקראם קודות, כראם
 ונדצרו שכוין לעניינים אחרים יותר נכבדים כי אלו אינם קודות כלל וגם לא
 הפיכותים הקוצצים עליהם ועם היות אלו הענינים ונזארים אללינו השיצם
 נקתרים ללא תועלת, ולכן אני שואל אל אן נעתה כוונתו, ויותר אני נפלא על
 שעשאם קודות הואיל והתצארו צקפר אותות השונים. והנה ידוע אלל כל התלמידים
 כי ד' הונאנרות אשר לקפר אותות השונים אין צהם שום קוד חלבי". עד כאן
 לשון דצריך צאותיותיו לכתיבותיו. ועתה פקט עינך וראם שוננותיך וניעועט
 היותך ונצין כוונת הגאון רבינו ז"ל וקודותיו, כי הדצרים אשר צקפרים הטבעיים
 צהיות הגאון רז"ל רוננו עליהם שום ענין או שום דצר ונדצרי הנציאים הם אשר
 קראם קודות לא ונלד היותם כתוצים צקפרי הטבעים אלל ונלד היותם רננחים
 דצרי הנציאים ע"ה ולמה הם הסודות אשר אנר צהם הגאון ז"ל כי אפי' חכמי
 ישראל לא ירגישו צהם, אננם ופני מדעתך וננולצלת צאלו הענינים תאנר אותם
 הדצרים הצעלים אשר שום חכם אנתי לא יודע לך צהם, וכל שכן כשאנרת על
 הגאון רבינו ז"ל כי עם היות חלה הענינים ונזארים אללינו השיצם ז"ל נקתרים
 ללא תועלת, ונפלאת ונאל על שהגאון רבינו ז"ל זכר שום קוד כיון שענינו ונזאיר
 צקפרי הטבעים, ולא הצנת כונתו כנו שאנרת לך זה פעניים דצות והיא שכל
 ונש שצא דצרי הנציאים על דרך רננו או על דרך ונשל או העלם דצר או שתוף
 שם, הוא ננשך צהם אחר הדצרים הטבעים והדוננה להם ואין שם קודות חוץ
 ונזו כי אין אללו קודות ולא חידות ונש שהוא ונכת בגיונעראות או ונלירוף אותיות
 ולא ונכת השמות והנורות והקניעות אשר ישנשו צהן צעלי השמות כותבי הקניעות
 ולא לריצוי כחות של ונלחכים ולא לשום דצר שיהיה כתוב צקפר ילירה, ולא צקפר
 רזיאל ולא צקפר שיעור קוונס, וכל דצר שזכר הגאון רבינו ז"ל ונדצרי רז"ל קטן
 או גדול על דצר נצואה או על ונרכנה או על ונעשה צראשית הכתוב צחורה הכל
 הוא ונן הכת שאנרת לך וננאותה הכוונה, ואם יש לשום אדם קודות או חידות
 ורננים או ונשלים שאין ונזה הכת שאנרת לך הכל הצל ורעות רוח. וזה קוף
 דעתי וכוונתי צאלה הענינים והשונוע ישנוע והחלל יחלל:

ועוד הוספת לדצר על הגאון רז"ל ואנרת כי ונש שאנר צפרק כ"ה ונחלק
 השני ונקפרו הנכבד על פקוקי התורה שאין פקק לונשכיל שהם על פשוטיהם ולא
 זכרת חלה הפקוקים, אלל אני גזיר אננר על כל ונש שכתב הגאון רבינו רב
 הנורה לך ז"ל שהוא אננת ואין צכל כוונותיו שום קתירה אלל אם כן צזה
 לקפתיר דצרו ונן ההנון ואינו חושש צזה לקתירה כנו שהתצאר זה הענין צתחלת
 פפרו הנכבד,, הקתירה וההפך הננול צקפרים" וכו'.

ועוד זאת לחזק דצריך זה שאמרת שאין ספק לנשכיל שהם על פשוטיהם
 ואפי' לדעת הגאון רצנו ז"ל כלומר פקוקי התורה, ואמרת כי צוה הדבור חתם
 הכז ז"ל כל אמונתו הקדושה והמקידה, נראה לי כי נדצרך זה, והוא כי נהיות
 הגאון רצנו ז"ל ונאמין שכל פקוקי התורה הם כפשוטם הוא סבה לאמונתו
 ולקדושתו, וסקדושתו וחסידותו תלויים בהאמינו כל פקוקי התורה כפשוטם, ולא
 נזה על לך החיוב שאם לא היה הגאון ז"ל ונאמין כל פקוקי התורה כפשוטם לא
 היה צעל אמונה ולא צעל קדושה וזה שקר גמור, כי הגאון ז"ל אינו ונאמין שכל
 פקוקי התורה כפשוטם ואמונתו עם כל זה קדושה וחסידה. ונדצריך אלה נראה
 לי שאתה היית יסן כאשר כתבת אלה הדברים או נכתבו בקונדריסך ונאילייתן בלא
 כמותך.

ועוד אנכי בחזון בתחלת יוועק צעק ונאמתי להקשות עליך קושיא אחת חזקה
 אשר זה לכדתי לך כל הנועצרות צוה שכתבת לי. ואמרת עוד צוה הלשון צעלמו
 וכן אני אומר בפור וירא אליו ה' וגו' שהיה כלו כפשוטו ונלכד הכחות הונללכים
 שנראו צלורת אנשים ואתו לצדו היה צלורת הנצואה ולא יותר. ע"כ דצריך. ואני
 נוקשה עליך צדכר זה ואשאל אותך אלה האנשים שנראו לאצרהם ע"ה צלורת
 הנצואה כונו שאמרת היה יודע אצרהם בהשגתו הנצואית שאותם הונללכים היו
 ונללכי נצואה ונללתי גוף ונורגש עם ראייה נצואית שאינה בהרגשה חושיית או
 ראה אותם צראית עינים בלא ונראה נצואה כלל, על כל פנים אתה נוכרח להסביר
 לי על זה איזה נפשני אלו העניינים היה הענין, אם תאמר לי שהאנשים האלה
 היו צלורת נצואה והשגת שכלית לצד כונו שאמרת, א"כ אצרהם ע"ה צעלמו היה
 יודע ונכיר נמוך נצואתו והשגתו בלא היו אנשים נמש צעלי גוף כשארי בני אדם
 אבל נראו לו צלורת אנשים כדרך הלוכות הנודוונות לכח הנודעה צלורת הנצואה
 כונו שהוא האונת, אם כן צן הצקר ששחטו אצרהם אצינו שאתה ונאמין צו ששחטו
 צפועל ונורגש לעין ונעשה ידיים נה היה ענינו ולנוי שחטו ולנוי צעלו ולנוי
 האכילו והעוגות גם כן לנוי לשה אותם שרה ובעצור ווי ליה אצרהם ע"ה זאת
 התנועה כולה ואתו הנועשה כולו הארוך צעציל ווי עושה, אם עשאו לונללכים
 שראה אצרהם נצואתו שאינם אוכלים ושותים, היה אם כן כל אותו הנועשה
 נפשיתו ונצול ונאמיה שוא וסקר ונעשה צעלה, ואם לא היה זה הענין אלא
 צפועל ונעשה ידיים והיו אותם האנשים כשאר בני אדם ולא היה עם השגה
 שכלית אלא שצאו אותם האנשים לאצרהם ע"ה ולאמרו לו נה שאמרו והלכו להם
 אחר שאכלו כשאר בני אדם, יהיה ונאמר וקצרתך ג"כ שקר וכזב, נפשני שאתה
 אמרת שהכחות הונללכים שנראו צלורת אנשים הוא לצדו היה צלורת הנצואה לא
 יותר, ואם תרצה לומר שנראה אצרהם ע"ה היה כנראה ננוח ואשתו נפשני
 שהכינו הצקר לונללך כונו שהכינו אצרהם לאותם האנשים זה ג"כ שקר נפשני

שאין נדרגת האנשים ונדרגת הנלככים שיה, ועוד שהגאון רז"ל אינו צונות
 ואשתו כי אשר שנועו או אשר עלה צדעתם היה כדונות צת קול כמו שזכר זה
 צפרק ונ"צ בחלק השני וקפירו הנכבד והשואר ענינו להגר הנורית, וגם רז"ל אמרו
 על נונות שעם הארץ היה, וכדונות לי כל מה שהארץ הכתוב צפסור וננות ונה
 שאמר לאשתו ננות ננות כי אלהים ראינו הכל היה להודיענו חולשת ננות בהשגת
 הנצחיות ושהוא לא היה לו נמות ונראה נצואה ולא הדונות לה אלא צאמתו הפעם
 לצדו ועל קן נשתתפה עונו אשתו ככל אמתו הנראה ונתחלה ועד סוף להורות
 על שהיה הקומר ונשותף עונו ונוגע אמתו ונלכגיע אל נדרגת הנצואה, וצער
 זה אמרו עליו רז"ל שעם הארץ היה, ועוד שאפילו צונלך ננות לא זכר אכילה
 וצונלככי אצרהם ע"ה זכר אכילה, וכל זה היה לחזק שהיה ענין אצרהם עם אמתם
 האנשים שהיו לפניו הכל צונלכה הנצואה לצד. וכבר הו"א הגאון רצינו ז"ל כל
 וצקטי קפירו הנכבד וננצוכת אלה הנצואות ושאר הענינים שהם לנשל צהיותו
 אומר בהקדמת קפירו הנכבד בזה הלשון, "והצן עונני זה נאד שהוא שורש גדול
 ועלום נאד בנה שארלה לצארו" וכו' עד וקום ההשצעה שהשציע. וצפרק ונ"צ
 בחלק השני התאר שענין אצרהם אצינו ע"ה הנזכר צפ' וירא אליו ה' וכו' היה
 כלו צונראה הנצואה כשאר הענינים שהיו ג"כ צונראה הנצואה, לא שנאנין כי
 הנצואה האמת תהיה קתה צונראה הנצואה וקתה תהיה צהקיץ וצונעשה ידי
 כמו שחשבת אמת והדונות לך בואת הפרשה צחולשת שכלך. שנוענה ואמה דע לך.

ועוד אונת צקוף דצריך וכתבת לי צענין הלשונות בזה הלשון צעלמו
 ,, כי אם היה הילד זמן גדול עומד צין אלננים או צין אנשים ואוננות
 דוננות ולא ידברו לפניו שום דבור, על כל פנים אחר זמן כשיחשוררו
 ויתחזקו בו הטבעים ראוי ודרך הטבע שהוא ידבר או יגונגם גונגם
 שרבו יהיו נולות ונדוצרות עד שננו הגונגם יגיע לדבר דבור שלם
 וזה הלשון שיתחיל בו יהיה לשון הקודש בלא ספק, צעור שהוא
 היה הראשון ונתן לאדם הראשון צעבע."

ע"כ דצריך אדוני ר' הלל המכס צחכות הטבע. ודע לך כי ראיתי הכחוצות
 לנעלה והעתידות להכתב, האונת נטה שפיררו עליהן וצטלו דצריך ושנו דצריך
 לצן בגף ולגור ונכסול לכל חכונחך ולכל מה שכתבת צקונדריקך על זה הענין
 ועל שאר דצריך שכתבת צענין הלשונות. וכן מה שאונת שלשון הקדש נתן לאדם
 הראשון צעבע הוא שקר צדוי, ונפני מה נתן לו הלשון הזה או זולמו וכן הלשונות
 צעבע, היה לו זה כשאר הטבעים היולמים צאדם וכן הכח אל הפועל עד השלם
 צהם זה כפי כח הנוקבל זאת הפעולה, כי הדברים אינם יולמים צאדם וכן הכח
 אל הפועל עד שיתחבר צהם הכלים הגורמים זה בזה צשניעה וצלמוד הננויין
 צאדם ובהם יגיע הדבור צאדם לננייהם, אך שידבר האדם זולמו אלו הכלים זה

וצואר ואלד טהור דצר מונע, וזה לפי הנסיון ולפי ההקט אשר שניהם יצטלו זה
 המליצות שנגלת אתה וכל חלוטי הדעת, כי מי שגדל צין אומנות דוממות או
 החרש שלא שונע ונתחלת צרייתו אין צהם תחצולה לדצר שום דצר צעולם שיהיה
 צו סנך או שום תועלת שיהיה נוטה לשום לשון צעולם, אבל יהיו נוצחין ככלצים,
 ואם זה האדם שיראה תמיד תנועות הדבור צעייניו לא יועילנו שום דצר שיוכל
 ללמוד (הראיה) עד שידצר אפי' וולה אחת שליטה כל שכן שלא יוכל לדצר שום
 דצר וני שלא ראה שום תנועת טפטים, וזה הוא הילל שעונד צין האומנות
 הדוממות שאונת שידצר צלשון הקודש. אוננס על קצרתך זאת רעתך רצה, ערו
 ערו עד היסוד צה. ועוד יש ראיה חזקה שלשון הקודש לא נתן לאדם הראשון
 צמצע כמו שאונת כי אם היה דצר זה אונת כל אדם צעולם ונאיזה לשון שיהיה
 היה מנאל צו לשון הקודש צמצע והיה נודצר צו ולא היה נעדר מוננו צשום פנים
 ולא צשום זמן ונאחר שזה הדבור יהיה צו צמצע כשאר הטבעים ושאינו לריך
 לשנויעה ולא ללמוד כמו שאונת אתה. צאונת על כמו זה הדעת אונר הכחוד וני
 יתן החרש תחרישון ותהי לכם לחכמה ויעבור עלי נוס; ועוד אוקיף לוונר לך
 על מדעתך מונני לא כעלמה ולא מועיני כל חי מדצר, אשר הכיח מועט ומקודי
 המליצות מונני זאת האונה שיראה דצריך, יכיר וידע שחשיכה גדולה ואינה
 כפלה עליך ותדרינה, ולהעירך ומנתך יעק עוני ויאונר לך להוליך ומצלולך,
 ונה לך כי נזעקת ועל דצרי ויכוח ונליכות כעקת, ואם מן הנוורים אשר הורוך
 פחדת ורגזת, מדוע אתה אל המונה נגשת הלא אתה כל זה גרונת, כי צאת אלי
 תחלה להקלותי ולהכות צנוקלות ודצריך הסגיכוני ושנווני כאש צוערת, על כן
 מנאלוך דצרי כגנז המנאל צנוחרת, וכלי מנלי צידי להכות צלי מנלה כל הצא
 להרבי, ואינו מציין הרגי. ועתה אם הייתי מנסיז לכל דצריך הכחודים צקונדרם
 המושצ אלי הייתי מנלריך עומך דצרים שאין צהם תועלת. אוננס על שלמה פשעי
 אונריך אשר כתבת ועצרת צהם גדר האונת ופרלת, אני מנסיז לך עליהם ונה
 שראוי להסיז ולוונר צעניניהם: אני אונתי דצרי האחרונים, ועל כן יתאונתו
 מופתי שחכמה דצרים הכללים" ואתה השיבות לי על זה שאני נחתי צזה טעם
 לפגם צעבור שאם אקמנו כללי הוא שקר, ככאה לי מזה הדצר שאונת שיהגיון
 שלך אינו ליוך שכלי אבל הוא דוניון כוני שידונה אדם וראשו ראש קום וגונל צעל
 כנפים, והיה לך לדעת כי כל הקדונה מוקדמות מוופת יתקצנו צה ששה תנאים
 כשיחקר אלם אחד מכם לא תהיה הקדונה מוופתיית ושהאחד מכם והוא הראשון
 הוא שתהיה ההקדונה כלליית להיות התולדה ג"כ כלליית ושגם מנתחי התולדה
 המוופתיית שיהא הנשוא שלה ג"כ כללי ועלמני וראשון כמו שנתצארו אלה הענינים
 והנשל עליהם צקפרי ההגיון וגם הגאון רצינו ז"ל צפרק מ"ג צחלק הראשון
 ומספרו הנכבד מונאלנו שם מדצר צה הלשון צעלמו והוא שאונר שם: וצטכל יוצל

הענין הכללי וכן הענין האישי ולא יתאונת מופת מן המופתים אלא בכללי ובשכל יודע הכשר העלמי וכן הנקרי.

והתשובה השנית על הפשיעה השנית אשר פשעת צונעה שכתבת על ענין רבינו ז"ל (אם היה נשאל ועל הנוסל שזכרתי לך) על עניינו והוא ענין גן עדן לפי שחלקו. הרב הגאון רז"ל צדתי ונקומות כלומר צדתי ספרים, כי נראה לי שלא אונת הזה כלום ופני שלא הבנת אותו ר"ל כונת הגאון ז"ל וזכרת וננו והאונת שאין דמיון ולא קורבה זינו וזין זה שאנחנו צו, ובשאר מה שכתבת על זה הענין ר"ל ענין רבינו ז"ל וכוונתו צעקידה וקצרתו ונגלוי ונוקמת וכל מה שהארכת לדבר צו ולהתגולל עליו ולהתהסך ונלד אל לך ננו וגמרו כל אותם האנשים שקראו פעונים רבות כל אותה היריעה שכתבת לי והצינו כוונתך צונה שרנית לצארו והסכימו צדעתם עליך כי לא אונת כלום ושצטלת הזה הדעת כל גבלה ונקמת, ואם לא, קרא לא היש עונה לדבריך ואל נוי נקדושים חספה ויעזרך ויעמיד טענותיך על רגליהם, אשר צעמון חרפנה כנפיהן, וגם אני אונתי ואונת על אותם הדברים שכתבתם ועל מה שטעית עליהם שהם דברים צטלים ונשאות שוא ונדוחים ותלעג ויש מכלים, והראית עלמך צאותם הדברים כאשר מן האשכנזים אשר לא ראו אור בשחקים, והרצית לצאר ציאורים מכל דופי מלחים כאלו לא קראת ספר חכמה ונעולם, ולא ידעת ללכת צדך הנגלה והנעלם, ולא טבעת מלאכי אלהים העולים צקולם, ואם צאלה הענינים הנקלים והפשוטים נכשלת, ואותם לא הבנת, מה אחיל אחרי זאת עוד צך ומה אוקיף לדבר, ונולים לחצר, והדבר הזה צעיניך והרחוק להאמינו התלמודים ידעוהו והמשכילים ישכילוהו, והוא שיש שתי כוונות צדצרי הנצואות נגלות ונקטרות או היש אלך הפדש צין דעות האנשים הנצנינים צאלו הענינים וצין כוונת הסקוקים צנגלים וצנקתרים אשר כל זה מליאות אחד ונלורף מושג ונוקצל צונליאות הנשכיל והמושכל, וכל חכם אונתי לריך לדעת שענין אחד שיהיה צו נגלה ונקמת ויהיה נגלה נאות להמון והנקמת ג"כ נאות לאנשי העיון שאנו לא נחוש אם יהיה הנגלה והנקמת ההוא הפכיים או נגדיים, ואם יקשה עליך זה הדבר להאמינו אני אזכיר לך הזה ונשל שיהיה נאות לזה שאנו רוכס לצאר. ענין יונה צן אונתי ע"ה ידוע, כי כל ההמון יאמינו כי היה כולו כפשוטו וגם קלת חכמים תלמודיים יאמינו זה עד שהוסם צתחנות צאנרם וני שענה ליונה צונעי הדגה הוא יענו, וידוע כי כל חכם לצ וועיין יאונן כי כל פרשה היא ונראשה ועד קופה היתה צונראש הנצואה, ושחועלת היות הנציא צה לקפרה ולכתבה הוא ידוע גם כן למי שידוע לפני אלו הכוונות ואלו הדרכים, כן נוכל לונר צעקידה שהיא כפשוטה לפי דעת ההמון וגם להרצה חכמים שרונים להאמינה כפשוטה, ונוכל ג"כ לונר שהיתה צונראש הנצואה לונחפשים על קודות הנצואה וליודעים לכקוחם מן ההמון

כי אין צמחונינו צמתי אלו הכוונות הזה לא חסרון צדק העקידה ופני שאין
 צין שבימה העקידה צנראה הנצואה או ונה שיהיה וננה צפועל שום הפרש ולא
 שום הרחקה צנה שרלה הכחוב להודיענו ונעמינה ונחשיצות אצרהם אצינו ע"ה
 ודצקותו צאהצת הצורח ית' צכל ונה שכון לעשות כמו שזה גלוי ונצואר לנוי שאין
 צנותרו זוכנא וכנוו ששהצאר זה הענין צח"ג ונקסר נורה צזכרו ענין הנסיון
 וכוונתו, והוא שאנר אין הכוונה גוף הנעשה הוא אצל הכוונה הדיא שיהיה
 נשל שילמדו וננוו וילכו אחריו ע"כ לשון הגאון רז"ל. אצל ונה שהוא קרוב
 נאד להטעת רצ הנעיינים צדרי הגאון זל"ל צחלק השלישי צענין העקידה סיומו
 ונקדר הדצרים ונאריץ צהם כל כך כאלו הענין יהיה צפועל ולא ירגישו כי לא
 יוכל הנקסר לקסר הדצרים ההם והסלגת פעולותיו ולצאר כוונת הענין הוא
 אלא עם אריכות דצרים וקסוכים כשאר עניינים הננולאים ודיקן דין אחד שום
 כמו שציארתיו זה לך צצר צקונדרכי הראשון אשר תפשת עליו והערתת עלי שם
 דצריך הנגונים. וידעתי צאונת ולא תוכל להעלינו כי זה הדצר הוא שהטעה
 אותך צסיותך כותב על זה הענין כל אותם הדצרים שכתבת, והוא שחשבת כי
 היות העקדה צנראה הנצואה והיותה כפשוטה הם נגדים, אשר הוא דצר שאי
 אפשר שינלא יחד ולא צאונן אחד ולא צנשא אחד כמו ששהצאר זה צנולאכת
 ההגיון, ועשית זה ההקס צעלונך כי לא היה אפשר להאמין כי העקדה תהיה
 כפשוטה ותראה צנראה הנצואה, ועל זה ערכת לכחוב כל אותם הדצרים שכתבת
 והיית יכול לצאר זה צרנוו ונאנר וצננוץ דצר.

והתשובה השלישית על פשעך השלישי הוא על אשר הוללת לדצר ולצאר
 כאדם שאין צו הצינה שלינה ונכל ונשכל נעלונה, צענין לוט ואצרהם אשר עונדת
 צענינם כאיש נדהם וצרכת ונן הנאות, ולא העצות לכרות, ודצר שהוא לא ענדו
 רגליך, כי נענדו קרקוליך, כי ונה שפירצתי אני צזה הענין הוא ראוי לפרשו ונפני
 שזה כולו כלונר ענין לוט ואצרהם היה צנראה הנצואה לפי דעת כל היודעים דרכי
 השגות הנצואיות ונשליהם וחדותם והסלגת קיסורם, כי אשילו היה זה הענין צפועל
 ולא צנראה הנצואה היה ראוי לכשוב צנדה טובה צהתרותו לתת שתי צנותיו הצתולות
 ליהרב, להסתעולל צהן, קודם שיקבלו אכסנאין חרפה כזאת להציאם לדצר שהוא הנגונה
 והרע, כי לא היה לוט ונסיקר צנותיו אלא אשר שהיה יודע צאונת כי אנשי קדום
 רבו לעשות הדצר שהוא הנגונה צאכסנאיו אשר צאו צלל קורתו. ואע"פי שארז"ל
 גדול הנלווה ועושה ונני שאינו ונלווה ועושה, ונכל ונקום נאד הסליג לוט צנה
 שרלה לעשות ונן צנותיו, כי אם אצרהם ע"ה נדצאת צנו להקריצו, לא נדצו אלא לה',
 אצל לוט כל כך היה חס על כבוד אכסנאיו עד שהיה נקל אללו לתת שתי צנותיו
 הצתולות צשצילם ולפדותם ונחשניש הזכור שאינו טצעי עם האקור צחשניש האשה
 שהוא דצר טצעי; על איזה נד שתיים פעולתו, אע"פ שזה כולו הוא קפור ונראה

הנצואה כונו שירה על זה כל אותם הנועשים שסיפר הכתוב על לוט כונו שספרם על אברהם צאותה ההלעה כולה שזכר זה, וירא לוט וירץ לקראתם וישתחו אפים ארצה, וגם באומרו הנה נא ה' קורו נא אל בית עצדכם ולינו וכו' ורקילת הרגלים ואפיית הנוגות כי כל זה זכר הכתוב בהשגת לוט כונו שזכרו בהשגת אברהם ע"ה. ואם יראה אדם לומר כי ונלאכי לוט באו ולא הספיק לעשות להם צן הצקר כונו אברהם ע"ה, ונכל ונקום הוא ראוי לפרש כי ונה שזכר הכתוב צשחו אברהם את צן הצקר כך ועוז הוא דבר נורה על שלמות ערותיו של אברהם ע"ה יותר. ונכלל זה כלו נראה לי כי היותו ונקם על השגת אברהם ע"ה היום הוא דבר נורה על שהשגתו היתה ציוס כדרך הנושיגים השלונים, ובהיותו זוכר צערצ בהשגת לוט הוא דבר נורה על שהשגתו היתה צחלוס כשאר הנושיגים שאינם שלינים, ועם כל זה פשטה זו השגת השם ית' ונולעה אותו ואת צנותיו ועונש קדום, כי אע"פ שאומר זו הכתוב ויזכור אלסים את אברהם ויטלק את לוט ונתוך ההפכה וכו' אין ראוי לומר שההללה היתה לא צאה ג"כ מנוד זכותו של לוט, ונאמר שהכתוב ספר השגתו על ידי הנולאכים, כי אם היה לוט נעדר ונכל חכמה ונכל השגה כונו שיחשצו הפתאים והנוון העם, לא היתה התורה ונקפת זו כל אותו הספור הנצואי והנכד צוא הנולאכים קדושה, רלוני לומר צאוני הנכד צספרו כל אותן הכבודות שכד צהן לוט לנולאכים כונו שכבדם אברהם אבינו ע"ה.

ואתה הרשעת את לוט ושונת אותו כפשע וחוטא צאוניך צכתצך עליו שהוא המדצ להזנות את צנותיו לאנשי קדום עד שקראת אותו צתוך דצריך הנוגוים (עוקף) נושא וצנותיו. וחלילה נלוט צן אחי אברהם ע"ה וסגדל צאמונתו לדבר צו כדברים האלה ולזכור צו זה הדעת הזרה והאכזרי, וכל שכן שלוט היה אדם שהשיג צנראה הנצואה ונה שהיה עתיד לחול עליו עד שדצקה צו השגתה האלהית ונתוך השגתו ולא הניחיו שעה אחת עד שהוליתו ון הפיכה. ונה גדול ככלות הפוער לשון הרע על לוט ויקס ראיה ון הסגדות אשר אין להקשות צהן על דברי תורה להשיגיה השגתה ונצוארת צלוט וצניו צשתי הפכסיות הסמוכות, הראשונה שצבה שאמר זה ויאמר ה' אלי אל תלך את נוואצ — כי לצני לוט נתתה ירושה, וצשית הסנוכה לה אומר גם כן ויאמר ה' אלי אתה עוצר היום את גצול נוואצ — אל תלרם — כי לצני לוט נתתה ירושה, יאמר נא הסכל הכופר דצרי ה' ונגנה כל ענין לוט צנועט רנוו שיש לו ונקת הסדות לנה היה הסכר הגדול הזה לכתוב צתורה שתי אגירות צשתי פכסיות צנצואה וניוחדת על ענין לוט לצדו, האם זו הסווכה ון השם ית' לעזור לרשע ולצניו ולצני צניו עד שזיה לעצוב להם הארלות הראויות לתת אותן לצני ישראל צנתלה, או תאמר שדצרי השם ית' שקר וכוונה צעלה צהזכיר על ארץ נוואצ וצניו ענוון שהזרה היתה צלא קבה, צאונת ראוי לומר על זה החולק: חושצ על ה' רעה יועץ צליעל. ואם עלה צדעתך לומר

כי זה ג"כ אמרה התורה על עשו והזכירה על ארנו נאד, התשובה על זה תהיה
 כי עשו היה יורש ויניחק אציו ע"ה ונכנס בכלל זכותיו והתורה אמרה זו: אחיכם
 בני עשו, ועל כן הסגיחה התורה על ארנו והיה דבר ראוי נאד להיות כן כמו
 שהתבאר זה בפשוטי התורה, אבל לוט שלא היה בזאת האדרגה כולה וזוה הנונין
 בענין הירושה וגם זכות אבות לא היתה לו, הוא ראוי נאד לומר עליו ועל בניו
 שה' יתברך הסגיח בהם בשלא נתן רשות לישראל לגעת בנחלתם. ואין לחשוב כי
 זו ההסגחה היתה בזכות אברהם ע"ה ונאחר שלא היה לוט וניולאי ירכו כמו שעזר
 אחוז זכות אברהם ע"ה בלאתו וכן ההפכה, כי ונה שעזרהו אברהם ע"ה, בהיותו
 נשבה בנולחונה ונה שקרצ אחוז לשבת יחד, הכל היה נפשי שגדל עם אברהם ע"ה
 באמונת השם ית' כי היה בן אחיו ונקטמותו הורהו אברהם ע"ה עד שהכתוב נעיד
 עליו כלומר על לוט שהיה וכן הושיגים אע"פ שלא היתה ונדרגתו שליונה כונדרגת
 אברהם ונאחר שלא היה לוט וניולאי יריכוו כמו שבאחרי זה לנעלה, וגם רז"ל
 שנוהו בנדרגת הושיגים אע"פ שאמרו זו שהיה כמו רע, כי אמרו זה על שלא
 היתה ונדרגתו שליונה כונדרגת אברהם ע"ה בהסגות הן כמו שאמרתי זה לך
 קודם. וגם הכתוב נטה אחר זה הדעת בעלנוו באמרו על אברהם ע"ה אכש"ם
 ועל לוט ולא כ"ס כדי להראות הפרש ונדרגתם בהסגה, כי אנשים זזה הנוקם
 מורה על ונדרגה יותר וכן ונלכיים, כי שם ונלכך צרוז הנוקמות מורה על נחילה
 בין הושיג והסגתו יותר מנה שירה עליו אנשים, נפשי שאנו רואים שם ונלכך
 נופל על חקרי הנצואה והפחותים יותר ונהיותו נופל על השלונים. ואם לא יספיק
 לך ונה שכתבתי על ענין לוט בקונדרכי הראשון ונה שהודעתך זו זזה הנוקם
 יהיה עוד חוספת באור והתנללות על שהשויתי נדיבות לוט עם נדיבות אברהם
 ע"ה, כי ענין לוט כולו ונראשו ועד קופו היה צנראה הנצואה ור"ל ונראשו ועד
 קופו וכן ויצאו שני הנולכיים קדוונה עד השונש ילא על הארץ ולוט בא לוערה,
 כי כל ונה שקפר הכתוב בין שני אלה הדברים הכל קפור ונראה נצואה והסגה,
 אבל הכתוב לא רצה לזכור פעם שנית כל הענין הוא כמו שהיה כיון שזכרו
 בקפור ההסגה ונה שהוא ונקפור צנראה הנצואה אין גנאי בהשוות זו דברים
 קלחם אל קלחם אע"פ שאינן באים אחד כמו שהשויתי אני נדיבות שני אנשים
 ונשיגים אע"פ שהאחד יותר שלם וכן האחר ואין צשווי הזם גנאי ולא חסרון ונלכך
 אל אחד נשני הושיגים, אחר שהענין ונראה נצואה והסגה כמו שאין גנאי לרות
 הקדם, ולא לנציא שכתב בקפור נצואתו תחלת דבר ה' בהושע וכו' קח לך אשת
 זנונים — וילך ויקח את גונר בת דבליס וגו' וכל ונה שדוונה לזה. ואין לחשוב
 גם כן גנאי לנציא וכהן לגעת בגללי לאת האדם. ואם הנצואות בעלונן קובלות זה
 כל שכן שיהיה קפורם קובל להשוות דבר אחד ונהם לדבר אחר נשני ונשיגים.
 ואל תחפש עלי צונה שאמרתי עתה זזה הענין נפשי שאמרתי בזולת זה הנוקם

שהדבר שהוא צנוראם הנצואה והדבר שהוא צפועל הוא דבר זר אלל הנציא ושנליאותם ונליאות אחד שיה צבל העניינים כנוו שהתצאר זה צפרק ב"ד צמ"ג ונספר ונ"ה, כי זה נאמר על שאנו לריכין להאמין זה כמו זה שיה צפועל כלונר ויה שהוא צנוראם הנצואה ויה שהוא צפועל, אבל בהשות דבר לדבר אין צו גנאי ולא דופי כנוו צצארתי לך זה, כי אני אס השויתי לו עעס אצרהס ע"ה צנדיצות לא השויתי אותס צצלנות, אבל נפסך החולה היא היא והנסתער ונעעט דבר כנוו שיסתער החולה ונעעט הזק שירגיש נוסף על חליו, כי זה הדבר ושאר ויה שכתצתי צקודרטי הראשון והשני הוא טוץ וישר לפני ויי שקרא צהס ושנה ושלש צקריאות ונאין נשוא פנים ולא ונלחתי ויי שהרגזני צנה שהרגזתי אתה, אך נראה לי כי נעצבך לחייצני על דבר ואיך דן אותי אלל לכף חובה והוגעתי צדצריך צרוע צנרותך וחצין הדצרים הצנה שאינה שלימה, ונכל ונשכל נעלמה, ותחליף הגלוי צצדוי והודאי תיצחר כאלו הם דצרים טגורים צפיך וקרוצים אליך עד שתחלק ויהס לכל אדם כנחלק פרכסו ללריכים, והשם ית' ינחול לך, כי אני ונלחתי לך אס אין אתה ונכין צדצריך אלל לשם שמים.

ונוענין העקידה גם כן אין להאשינוני צנה שכתצתי עליה, כי אתה היית הנעורר אותנו צה, כי אמתו היינו עונדים צעניינה כין הסקט על שנריו, אך השירות צנו עליה והצלת רליותך וחקרת ודעתת כל פנות ספר ונ"ה צעצורה ולונרת שהיא צלא ספק צנוראם הנצואה לפי דעת הגאון רצינו ז"ל מפני שזכר צתחלתה דצור השם ית' וצקופה דצור ונלאך, אבל חזרת צך ולונרת כי נרכז היותה כפשוטה לא הולךך להויליה ונכלל שאר הדצרים שצאו צנוראם הנצואה; על הדבר הזה צעלנו הוא שיספנו עוד להלחם צך ולקתור עליך צזה הדעת מפני שהוא יולל וכל וכל ונכל הסכונה פילוקוסית ונכל כונה נצואית, והוא ג"כ חולה ונכוונת הגאון רצינו ז"ל ונכל הננשכים אחר דעתו, אונס אס אתה (נכסים) ונכסים עם דעתך להאמין שהעקידה היתה כפשוטה ושהגאון רז"ל גם כן יאמין כן, אבל לא ונלד שלא הולךך הגאון רז"ל להויליה ונכלל שאר הנצואות רק ונלד ויה שזכר עניינה צחלק הג' ונספרו הנכבד, תוכל להאמין זה והוא דרך יסה וראוי להאמינו ולקורשו לפני כל עשיר ודל, והשווע ישוע והסדל יחדל, וכן כל ויי שלא יתשוב שום ספק צדצר ונן הדצרים ולא יליקוהו פשוטי התורה ודצרי נציאים תהיה לו זה סדך גם כן ישר ותמים.

ואונס החכם ר' צתחאי* אשר אונרת עליו שהיה גדי ונחלב אנו ונעשה תיש ציונו, האונת אונרת וכן דצרת, כי וייד שקרא דצריך וענוד על דעותך נעשה

* קרוב הוא לאמר שהוא ר' צתחאי צן שלמה ונרווא, אשר העתיק לו צשנה ה' ו"ד ספר ויה שאחרי העצב ונציאור צן רשד עם ספר השוע וספר השמים והעולם, הנמלאים צקוצין 42 ונכ"י עורין.

חיש צעל קרנים לנגח אותך זהם ולהפיל זהם ארצה כל עננותיך ולרמוס צין רגלי
 חכמתו כל סכנותיך וכל גלותיך ישפיל, ואין נידו ונזיל, כי את רגלים ראת וילאוך
 ורעיוןך השיאוך עליך ונוגשי החכמה אלים, ואיך תחמרה את הקוסים, הלנח
 תכסוף לקוף ולדבר תועה ולהאמין צשוא נחעה, ולצלצל החכמה עם הכסילות,
 ולנלא נעיד נודצרי רוח הוללות וסכלות, תחת נאכלך צריאה, ולשתות נים
 ונורה, ולשוך תחרץ לדבר תספכות, ולעקור נעשי החכמות האנותיות, ולבך
 ינשר להוליא דבר צלתי נכר, ונחש צחרש הנשבר, צהיותך נחלק הנצואה לשנים,
 לא אחת ולא שתיים, והמליטך השגות לוכות סכליות, עם צריות נורגשות גשניות;
 הלנען דעותיך הזכות, תעוצינס דצרי הנציאים וצבילי הסגות הישרות והסלולות.
 את ניי נועלת ויצינך וניי שת חכמה צעווחתיך לדבר צעווסכלות ולצקש לך גדולות,
 שוב אל ארץ אבותיך, וקרא חשנליך הלריכים עזילה, ועטוף עלית ותפלה, וקרא
 ס' ילירה וס' צן סירא, ועיין צס' שיעור הקוונה וס' הרזים, ועוזו ספרי הטצעים
 וחכמת הלמודים, איס איסה פיד אשר הרחצת והגדלת, ונפסך טכחת ורוונות,
 צחכמות הרפואות, הרעות והנעלמות, אזר נא כגבר חלליך ולא נא וננעון רצליך
 אס תוכל השיצני, אשאלך והודיעני, התצוננת צספרי גאלינוס ואיסקרט, אשר
 גצהו ונשרי אררט, הדרכת ומקרת צקדר ספר תועלת האצרים, וס' החליים
 והנקרים, וספר תחצולות הצריאות צחצלות וצנגעים, הנגלו לך טערי צידי ניא *
 ושסה ספריו הגדולים, וספר עטרה הנאמרים, או די לך לצקר חלייך ונראות
 השתן לשנוור צספר אלונקור, ואס עיינת גם כן ס' לידת האורח *), יערינך
 חנשי הנקוס ויקראוך לפנת פענח, ואס הוספת לראות על כל זאת קדחת יחק
 הישראלי וספר השתנים, תוכל להיות זהם זנצ לאריות וראש לשועלים, על כן
 הריתי לך לכתוב כל חכונתך וגלות כל נעשוניך וכל קנייך צנאד נאד, אשר
 קנית לך צארץ נוד ומצרת דצרים וכתבת קונדנס ללא תועלת, ונאלאת אותם אולת,
 והכסילות צחיקס ינח, סקן לדצרי רוח, ואני צראתי שערס ורצוי כתיבתם
 אונרתי צרב דצרים לא יחדל פצע, ונקוס הלדק שס הרשע, ואס ירשיעך פיד
 לשוח, דצרי הצל ורעות רוח, לקטור זהם כל נכוחות, ולהסיס תחתיסם פחות,
 ולוונר על כל דצר אונת וחכמה צרורה, ונח שלא היה ולא נצרא, ניי פתי יקור
 אליך לשנווע טענותך הנפסדות והנעלות, הנוגות והנצולצלות, לחשוב זהם
 נחשצות, ולכתוב עליסם תשובות, ונח ילדק אנוש ונח ישלם להוכיח על דצריך
 שסם כדצר שלא צא לעולם, וכסיל שונה צאלתו, ניי יהיה סר אל ונשנעמו,
 להסיצ ונענה אל דצרי תשובותיו האחרונים הסקולים לפסלות הדצרים הראשונים;

* הוא לפי דעת החכם שטיינשניידר חבור לאיסקרטע על העפידעני וס' לידת האורח הוא זאד
 אלנאסאר אשר חצר צב' ערצו אצן אצב' זאד (תלמוד ר' יחאק ישראל) ור' נשח אצן חבון
 העתיקו לעצרי. עכ"ד. ונאלא צצית עקד הספרים צעיר וניכנען קינצן 18 צסם לידת הדרכים.

וזני לא יהיה נעבז, לענות על דבר שקר וכזב, היצנה איש ונגדל וראשו צמנים,
 על נחר שריו צחמוץ וצמנים, היזרעו הזורעים זרעם למיניהם, על הרי חטך אל
 טל ואל מער עליהם, וכל שכן אשר דצריך כל דעת נצון ומרעידים ואינם נמח
 כשומעים, כי אם צרעש וצרעם, וקול הצרה כלץ לא שנוע גערה, וכאיש אשר אין
 מנעז לרוחו, ולא ידה את נדחו, וכל אשר תוסף להתגולל צטענותיך ולבתהספך
 צכן ונלד אל לך תוסף חולסה להוליא לאור מאפליך ולהגיה ומשכיך ותמנל עמנך
 צהם כיום לאתך ומחם ומשחר וכלן צלילה שאין לה שחר, ואין זה לפי דעתי לצדי,
 אך לדעת כל הרואים קונדריסך הנולאים על כל גדותיהם ומדצרים רקים אשר אין
 צהם שורש חכמה ומצונה, כי אם שורש פורה ראש ולענה, התלמין כי צעצור
 העומות המזוהמות והדעות המצולצלות נצנו ונגדלי הסכמה ונוקדו ומצרי התצונה
 (והעומה) ואם לא עשה זאת איפה והנלל, ואל תעמוד ללל, ושים צדך פעמין
 לבוא צעיר רוני רצתי לערוך צטענותיך לפני אנשים חכמים ומצונים אנשי השם
 אשר מעולם היודעים כל לפון וכל נעלם וישמעו ועמנותיו, וישפטו צינינו ויוכיחו
 צין שנינו, כי ונה יועיל לנו לנעוק ולהריע, ואין מוכריע להודיע אשר יהיה צו
 נום, ודבר נוי יקום, ואני אע"פ שידעתי מנא דצרך אלי כי אין צפי אגרותיך
 נכונה, על רגלי עמדותי קל כלצי לקבל קונדריסך לראות הפלגת שצוטיך וטעיותיך
 המוצעים ומצווע סכלותיך, ויולאים ומקום הזיוחך, להודיע לכל העמים כיעורם
 ורפיים ועל גפי ומרוני קרת לספר שקרותם, ועל מורם הרים ללווח צגותם, כי
 אם דצריך כראשונים עצרו הסקר נועט, דצריך באחרונים עצרוהו הצרה, ואם
 אגרותיך הראשונות נפלו צרשת הכוצ כפלים, אגרותיך האחרונות נפלו צו כפלי
 כפלים וטעבו צים הסכלות וצמנעוקי הפחיות. ואם תשלח לי עוד שאר קונדריסך
 אשר צדית ונלצך ותלית שקרותם על לואיך ופחזותם, תראה נא אל ונה יציאוך
 הזיוחך, ונה יקרך באחריתך, על דצריך ועל חלונותיך, צצואי לצטל כל רעותיך
 ולצלצל כל קצרותיך ולסחור כל כוונותיך. ועתה שנוע צקולי איעלך ושוצה ומצובותיך
 והצנזון צטעיותיך, ושים נזר האמת על ראשך ואל יקחך לצך ואל ירצונון עיניך,
 והקר מנך עקשות פה ערם תחלפה ונפסך תפדה מני שחת, ומלפני הנכסול
 תהיה צורחת, ועצוב התלהלהך, וסור ומנוענותיך ואל תהיה יסיר, ולחקך ולגדך
 ונהיר, כאיש סורר ומורה ראש ולענה פורה, ועם נצר חצצר, ואל תהי צו לדבר,
 כי הסכמה אינה ירשה ולא נחנה למורסה, והמצונה רחצת ידים, ולאצן אחת
 שצעת עינים, ואיש מצונות יצנה מומותיה ויניצ דלתיה, וכל חכם לצ יגש להקריבו,
 ובלי חכמתו יסכיב, וכל חסר לצ הוזה ושוכב, ואיש נצוב ילצב, וכל ערום יעשה
 צדעת, אשרי המדבר על ארזן שומעת, והשם ית' יהיה צעזך כל ימי מבוריך
 כרלונך ותאחך אם תשיב ומחלאת ומצובותיך, וכרלון כל נצקס מצוותיך ודוכסי
 שלותך, וכרלון אני הוא המדבר הנני מוכיחך ואערכה לעיניך ומקרוצ ומנוחחך. —

Schreiben des Herrn Dr. M. Steinschnelder an Herrn
Ignaz Blumenfeld in Wien.

ב"ה ברלין י"א בטבת לפ"ק.

הנה זה כמו חודש ימים כתבתי לך, שאם תתאחר הדפסת אולריך, אקוה
להפנות קצת ונאלאכתי הנחולה, ולהציא עוד וננחתי וננחת צקורים על ספרי רש"ט
וצפרט ספרו הגדול דעות הסילוסופים כ"י, אשר הוא צביתי כעת
ונאולר ספרי אונגרישעט ליידישן ללורך הרשימה, ועוד הערות והגהות על
פתיחת ר' שלמה עתה לפירושו על תלים, וכתבונתך היקרה קצת זמן ונקרת
ונכתבי על 6—10 יאנואר, כמדונה לי תשבת טיסקפיק זמן שבעה או חיה ימים
יותר להסלים את הנאלאה, ואתנוול הגיע לידי ונכתב היקר, אשר תנחת צו על
אחור תשובתי וצקשת צו שאשלח לך נייך הנאמרים הכ"ל. אבל דע ידידי ונה
סקויתי לא כן היה, כי לא נפניתי באלה הימים כאשר תשבתי, כי צערך שנואל
וש"ט של רשימתי נתעכבתי יותר וננה ששערת, ואני עוד ענוס ונלחח תחת הנשאל,
וצהגייעי אל רשימת ספרי ר"ט אין תצון ונלאתי שהדרישה והסקירה צהם תשתלשל
לענינים שונים אם אענויק ונכללי הדברים שכתבתי ברשימתי אל הפרטיות כאשר
ראוי לנאונר וניוחד, ע"כ עזבתי לעת אחר, כי אין ונצוי צחקירות כאלה כנלצ
חוקרים אחרים, הם ידרשו ויחסשו ויודיעו לרצים עד היכן ידם ונגעת לפי
הספרים וכ"י טיש צידם או לפי ונה שהשיגו צחפסם על ענין פרטי באולרי
הספרים, אונס אני העני הנני כנשל הטונמנולוט, כי וים של תורה צאו עד
לוארי, וכנעט שאסתח פי להציאם אל גופי יזורו וישוגו אסור! צהיותי באולר
הספרים באוקספורד ונלאתי ללקוט וללקט על השערים והפתחים, וצהיותי שם
צביתי לפי חקי הארץ וצית האולר צפרט אין ספר או כ"י יולא ונהיכל צית האולר
המולה לחיש, אפי' לראשי הצית או לנלכי הארץ, וע"כ ונעט ונה הרגעים אשר
אוכל לקרוא שם כפי חפלי ותסוקתי צספרים וכ"י, וצבואי הנה צרלין לעשות
ונלאת הרשימה אונלא אונתחתי ונלאה פכודות וננח צלי יעשה קונח! וציתי פה
ונלאה רשימות וחסרה הספרים, וכנה פעמים עזבתי את ונלאתי שתאום לחזור
על הפתחים אם אונלא ספר הנלרך לי, וכנה גיעות יגעתי להעתיק ענינים
ונספרים הנדפסים ונפני שהם יקרים צנליאותם ויקרים צננקסם. וצהיות דרך
החקירה הנצמרת צפרטיות לעיין צספרים עלננס הנוצאים וננחצרים אחרים, אם
אוכל להשיגם ארוץ אחריהם ולא ארפה, כי אין החקירה על הזמנים שעצרו ענין
נחוץ ונלרך לשעה, ועוז שיושלם ענין אחד ויתצרך האונת לחונתו ונאשר ידוצר

על עניינים רבים בחקרן ידיעה. ואם תמטרך לזה שענין ונלחתי לאסף דברים
על כיוונו ג' אלפים ונחצרים ויותר, אז תאנין שדעתי טרופה ולא אוכל לננוטם
היטב כח המוחשני על ענין פרטי, עד שאשלים החלק השני של רשימותי, ואקוה
לאל שיהיה זה בזמן קרוב ונאל. אוננס בעזני ענין ר' שאל"ת לעת אחר פניתי
אל פתיחת ר' שלמה עתיה (הנכתזה בשנת ש"ט) והתחלתי ונלחתי בהקדיר שנות
האנשים אשר הזכיר שונם לזכרון עולם ע"פ ח"ב, ונלחתי שיהיו כמו ע"ה
אנשים, קלחם ונחצרים ידועים לכל, וקלחם אנשים צלתי ידועים לי וננקוים אחר,
וקלחם אנשים ידועים לכל אינם מפורסמים כ"כ, ועפ"ז יהיו הערותי פעם קלות
פעם ארוכות, כפי ונה שלקטתי ונלחתי בפרטים שונים, ועל המפורסם לא אכפיל
דברים. אבל זהחילי לאסף הליקוטים ראיתי שיאריך ערך קלת המנצרים כ"כ עד
שלין ראוי להניבם בקדר ההערות, ויותר ראוי לתת להם נודור צפני עלונם.
ולדוגמא הנני שולח לך היום ערך ר' אברהם ה לוי שנדבר על נחצר
שהיה ונבעלי הקבלה אוננס נפלא דרכו הנודע ע"י ונלחתי הכדפס כאשר תנולח שם.
ואם תאזה לי, מדפס זה הערך, אשר צפני עלמו קטן הכמות הוא, צאולרך הזה
עכ"פ; ואני הולך ונאסף ההערות האחרות ולא אוכל לקלוז זמן השלימים, ואם
'קרה עוד ונאמר כנ"ל אשלהו לך צפני עלמו עד שתושלם ונלחתי, וחלילה שתאחר
סתיונת האולר הצ' צעזורי ונעבור ונאמרי קטני הערך. הלא תקותי היא שבזמן
יגעו אחר סתיונת השני תפתח אולרך השלישי ואז תכניס שם ונה שאלסף חללי.

ובהיות הדבר כן גם היום לא אוסיף דבר על תכונת פתיחת ר' שלמה ועל
ענין הערותי בכלל עד שאשלים ונלחתי ואחרי דעתי צראשי פרקים כראוי,
ואתכלל על אשר פניתי אליה ואנשי זונניה. ואחרי לויית עלי להסייב דבר כונעט
שבא ונכתב לידי, ע"כ ונשכתי ידי ונכל ענין אחר, אף שאני טרוד ונאל, וכתבתי
הערות האלה, עם הגהת ונאמר על ר' אברהם ה לוי.

ועל דבר תולדות ר' הלל צן שנואל צן אלעזר, אשר לקטתי
עליו זעיר שם זעיר שם זה חונם שנים, ולא זכיתי ללרך הדברים, גם הח' ר"ר
ק"ה העירני להסיין בקהל עם צחוך אולרך וכבר התחלתי לחבר קלחן. אוננס
צרות אני שלא אוכל להסלייין בזמן הקלוז, ונה טיבה של ונלחתי ננכרת? גם
עליהן ננתיק סוד לשעמו אי"ה. אוננס דעתי לשלוח לך איזה הערות הסייכות
לתולדות ר' זרחיה צן ילחק אשר כבר נדפס ונלחתי צחלק הזה, ויהיו
לאחדים עם ונה שדובר עליו כבר.

נווקירך

משה שטיינשניידער

מאמר על ר' אברהם הלוי.

כולל חקירות והערות על נחצר או נחצרי ספרים
שונים הנומקיס לשם זה. ונחת משה שטיינשניידער.

אברהם הלוי צאדריאנופולי כתב עליו ר' שלמה עתיה שעשה
ס' עזרת הלוי, וזה צודלתי טעות, כי נחצר הספר הזה (הנכונה ג"כ נורה
ל ד ק, ונדפס ראשונה בלי נוקוס ופרט, אונס צקושט' קנוך לשנות רע"ו עד רע"ח
והוא נראה נוקוס על תרי"ג ונלוות) היה שמו ר' שלמה בן אליעזר הלוי
(ועליו ועל ספרו הארכתי צרשינתי עמוד 2308 עד 2311), ולא יתכן לאמר
שכתב או נדפס פה אברהם צנוקוס שלמה, רק כ"ל שזריך לתקן ר' אברהם הלוי
אחיו של ר' שלמה. והוא ר' אברהם בן אליעזר לבית הלוי
צעל נחצר ס' ונאמר הייחוד כ"י (שהיה ציד ר' נתן קורונאל וראיתו פה צדלין
בשנת תרי"ה) ושם כתב: ובתשובת דבר זה ראיתי דבר ישר צעיני שכתב אחי
הר' שלמה הלוי ועליו הוספתי לקח עכ"ל. ואברהם הזה הוא צעל ס' ונגלת
אונסל וכו' (כ"י נייכאל 406). וצראתי ונאמר הקטן הוראה הנפלא עד
נאד (כבר הזכרתיו צספרי הנעתק ללשון אנגלית Jewish Literature עמוד 227)
הפכתי צר' נתן קורוניל להדפיסו, וצוואו לאונ"ד נעתק ע"י ידידי וידידו הכחם
ר' גצריאל פולק ונדפס צכ"ח ט' עמוד 141, וצוסו הערתי הקלרה עד נאד
(עמוד 148), אשר כתבתי בצאגתי אל ידידי הכ"ל זה שנתים, וידידי צעל הכורם
היה צדעמו להראות לי את הונאמר והעפר קודם תמו אותם לבית הדפוס כדי
שאונלא את דצרי הנכתבים צלי ראיה כאשר ידבר איש אל רעהו, ואע"פ שכבר
הוספתי קלת צרשינתי צעך ר' שלמה, עוד יעדתי להוסיף ולנלא את הנחקר
צרשינתי צעך ר' אברהם הלוי (עמוד 699) הנדפס זה ד' שנים, ואז צהתחלת
חלק הונצצרים קלרתי ציותר. ע"כ אצוא היום לגלות דעתי צאריכות, ואצקש
ונחת החוקרים לחות דעתם על ההשערות הצאות צזה הונאמר ערם אחרון הונשפט
צהוספות לצשינתי, כי שם דרכי דרך הונלך שלא לצרות צהשערות אשר לא נחזקו
ע"י ראיות צדורות.

ראשונה נחקור על זמן ר' אברהם בן אליעזר הלוי, ודע ששם אציו אליעזר
הנדפס צכ"ח שם צראשו לא ננלא צנוקונו שם צכ"י אשר ראיתי והעתקתי לי קלתו,
והיה ראוי לידידי הונעתיק לאנור שנונלא צכ"י שם: בן הח' השלם הר' לבית הלוי
ולא יותר, אונס צספרו ונקורת החכונה הוננלא צכ"י הכ"ל דק ט"ו ע"ב

כתב (דף י"ו ע"ג) ואני אצרכה צן הח' השלם ר' אליעזר הלוי זל"ה צהיותי
 כער קטן נוטכתי אחריהם וכו' וכו' עד כי הקרה ה' אלי לפני ח' וכן
 החכמים זרע קדושים שנו הח' השלם הר' יצחק ג'אקון תננז"ה אשר קבל קבלה
 נכונה רב ופני רב וכו', וכן קרא שנו זרע ש' ונאמר הייחוד הנולד בהתחלת כ"י
 הזה. והנך רואה שזרשינות כ"י צקוף ס' נוצלות חכמה (דף קל"ה ע"ח) כתב
 ונאמר הייחוד להכ"ר אצרהם ה"ל ונראה שייחסו לו אצרהם הרואה
 (אזולעפיח) וע"כ לא הביאו הס' הזה דורשי רשינות ש"י וגם וואלף, האף
 שהביאו ונוצלות ס' נוקרת החכמה ופני שנתחם בנוצלות שם לר' אצרהם הלוי
 כאשר תראה צקוף הנאמר הזה. עוד יש לתקן זכ"ח זרע הנאמר, אשר נולת
 ששלח לאדוניו הנגיד, יש להוסיף נולת יר"ה. ואני רואה צעין כח
 הנדמה ח' ילחקו קלת חכמים גדולים (צענייהם עיני כח הנדמה) על תיקון
 הזה. אונם לא חלל נוגדרי נאמר הזה ולא הדבר בכללות על דרכי החקירה
 אשר ילפתו בכל יום ויום, רק לעיר שנולת האלה ירום הודו יורו על גדולת
 הנגיד צעיני הכותב, כאשר יראה ג"כ הקורא צפתיחת הנאמר, אונם שם נשמת
 שם הנגיד שנדפס ילחק הכהן שאל עם איזה נקודות להראות חסרון
 ידיעת הנועתיק, או נני הוא אשר לא ילא ידי תוצתו, ואני קראתי צנקל זכ"י
 (הספרי) שלא יוצר זה ג"כ לפנים. עוד הוסיף ידי הנועתיק צקוף הנאמר
 הנדפס (עמוד 148) צללי עגולה: נכתב צמוד שצרי שנת ש"ג, ר"ל נכתב
 כ"י אשר ונונו העתיק ידי צנת ש"ג, וכ"י זה הועתק נוכתיצת ידי הנמצר וכו'
 ככתב צקוף אשר החתינה, ולא אפונה שנעתק הנאמר צאנונה, כי צס' נגלת
 אונפל דף כ"ט וכו' א כתב הנועתיק: לא נולחתי יוחר. אונם דע שאני לא נולחתי
 שנת הכתיבה אשר נאמר ההוראה הנדפס כלל, אצל דף ל"ח ע"ג נוחחיל ספר
 חנישי הנכונה זרשי הגליון הקבלה, וצאנת שנו אהל מועד (עיין בהקדמה
 דף ע"ד ע"א וצס' נוצלות חכמה), והוא נוחחיל: כאם הגבר הנמצר, נוסף עלי
 שבר על שבר. . . כי ראיתי אנשים ונלעיגים על דצרי הקבלה והם צעלי
 תורה נשכה ותלמוד, ונניחים היקוד והעמוד, ונשענים על קנה רלוף,
 וצאים לדי קילוף, שנפדשים החורה ע"פ האונד והסצרה ונלעיגים
 לקוראים צספרי הקבלה ונחרפים ונגדפים אותם עד
 נאד וכו' וכו' כי ראיתי נציאי הצעל (!) צעלי חכמה הסצרה ועודי
 האשירה הנאשרים לזאת החכמה וכו', וכן כתב דף נג"ד ע"ג כי יש צדורנו אנשים,
 מדעת האונת ונגורשים, ונפרי הקבלה פרושים, והנה חכמים נוחוכמים צחכמת
 הסצרה, הנשיאה אותם ענה נצברה, ועליה אונר שהע"ה להליך נאשה זרה
 וכו', ואחיה רואה נקבונן הלשון שהנמצר הוא צעל ס' ההוראה שכתב שם (עמוד
 142) כי כצד הזהירונו ע"ה שלא נחעסק צחכמה זו מדרך קצרה צשום שכל

וצינה, כי לא יושגו דברים אלה רק בקבלה וכו', וכן כתב צריש ס' נקורת החכמה (ט"ו ע"ג) דע כי האנשים אשר ראו להכנס צזנן הזה צפרדס הקדמונים ללקוט שושנים בלא רצ ונורה רק נדרך ס צ ר א הלכו ארחות עקלקלות (וצרחותנו קנאה הסופר הזה למכונת הקבלה נוקיר עוד יותר דבריו נגד המתפללים אל הנואלכים וכיוצא בזה!). והנה כל כ"י הזה, עד סוף העמוד המיושי היותר גדול ונוכל, נכתב ציד איש אחד עד דף פ' ע"ג * ושם נוולתי תשרי שנת ש"ך, וההבדל הזה הוא עממי לחקירתנו.

חפשה וחקור לדעת זמן האנשים אשר נוולא זכרונם צפרי רל"ה והם שלשה.

א) ר' יחזק ג' אקון לא נודע לי ונוקום אחר, אונס נוולתי ונושפתמו (כנראה) שני אנשים, האחד ר' שמואל ג' אקון אשר צנוולמו נדפס חונס (בלתי נודע עד שרשומתו צרשינותי עמוד 163, ע"פ מה שכתב לי ידידי הח' אלוננלי, ונאשר נוולא צאולרו אולכ ספרים יקרים) שנת אמר"ו (רנ"ז) צעיר פ א ר א, נראה שהיא Fara או Faro צפורטוגאל (עיין ע"פ די רוקי על ר' ש"ט פארו צרשינותי כ"י 1138 ספר 8), והאחר הוא ר' יוסף ג' אקון אשר כצ (צשנת רפ"ע) נזכרו פירושו על רוח ואסתר צפרי ר' שלמה אלקצין (כפי עדות הכצ גירוקדי צפפרו חג"י עמוד 134 סי' י"ז) ופרי ר"ש חלק' אינס צידי כעת. ולפי הנראה לי שם ג' אקון הנכתב צנוקום שאני רליתו עם סימן על אות ג', הוא העמקת נוולת יעקב, כי נוולתי ככ"י ג' אקוב ויקוב צנוקום יעקב, וכמו כן צאיטאלקי Giacomo, ונוולא ר' דוד גאקו צן ונאיטטרו יעקב ונאיר תוכן הנולך דון פירכאלרו צשנת רכ"ד (עיין מה שכתב צממי הנוצאר ס' הכוזרי צפחיתמו עמוד XXVII ורשינותי עמוד 1575). ולא אחשוב ששם גאקון נתיחס אל עיר גאקא Jaca צפפרד (עיין ליטערטורצבלטט 1841 עמוד 660 הערה 6, ועל אות ג' ככ"ל עיין ג"כ ספרי צל"א: דיוו פֶרעוודטפֶרמוֹבֶרֶינען ענעווענטע עמוד 28, ונשם לוקח צליטערטורצבל. 1847 עמוד 523). יהיה איך שיהיה יתכן להשעיר שר' יחזק הנ"ל "נוצאר קדושים" צא עם גולי ספרד לארצות הנוצאר ציני נערות רל"ה וכצר היתה ונוחמו כצוד צזנן שרל"ה כתב ספרו נקורת החכמה.

ב) ר' אצרהס ן' נחוניאש דודו של רל"ה (נוולא צם' הבוראה, כ"ח עמוד 144) כצר הלך לעולמו צזנן הסוא. ונראה שהוא הנוולא צתשובות ר"י

* אח"כ נוולא קלת ספר הנוכחה ונגדול ישועות בקבלה ע"י שיר עם פירות וצפיר חחוס שם הנוצאר יהושע צר שמואל ן' נחוניאש ע"כ (הנוצאר הזה לא נזכר בחוק אנשי ונושפתמו חלל לוכן, לור געשיכעע עמוד 430, עיין למטה), אונס הוא ככ"י ספרי ונושה ונה"ל ואינוו שייך אליו חלל רק נכרך עמו.

צירצ ור"י קארו (קו"ד ל"ג, ל"ו ז') וחסה כמו טנת ר"ס, ולדעת לונץ (לור געש' 464) אינו ר"ל הנחמס בטנת רפ"ע.

ג' ר' ילחק כהן שלאל הנגיד צונלרים (הוא עיר קאסיר) גדול שמו זדורו, אונס נכח זכורו ונלצ האחרונים עד ששינו את שמו ויחקו אליו ספר הכדס ונגזי אולריו צוויניאס! וראוי היה להזיז לו ליון צונלמר ניוחד, אזל חגי אלקט פה כדרכי חזו אצני הזכרון, ויצאו הצונים אחרי ויקינו לו ולס יד וסס. ר' ילחק אפר שמו נכתב שולאל וגם שולל (והעקר שלאל כאשר כתבו הנחמסרים צונו, אונס וקור סס הזו לא ידעתי) כזר היה נגיד צונו רע"ד, כי בטנת הזאת חסס צהסכנות הנגיד וצית דינו הרדצ"ז צחשו' סי' תרנ"ד (חיד"א ערך רדצ"ז), ובטנת רפ"ג הכירו ר' דוד ראצני (הידנע ונועסס ר' שלמה וולכו) לפי השערט ר"ח נייכאל (הערות לונץ לונסעות ר"צ עמוד 271), ועליו צלי ספק כתב צשלשלת הקבלה דף ס"ה ע"א (כ"א צדפוס אונ"ד) רצי ילחק כהן הנגיד עשיר וחסיד צונלרים עכ"ל. וצעל קו"ד דף ל"א האריך קלת והראה שר"י היה צונו ר' יעקב צירצ ור"א נזרחי, וסר' לוי צן חצי היה אחד ונאפטורפסי היתוס ר' אצרהס צו של ר' ילחק. אונס אין צידי ספרי שו"ת לעיין צונקונות אשר לין סס, אזל יש לפני כ"י יקר הנקסו צעד הציליאטהעקא בן דלעיונו כולל שו"ת לר' דוד צן יהודה הנקרא נוסיר ליאון (על נחלוקת שהיה צין הסוכטוגויש וקסטילייאטיש שהעיוז פניהס כגזורים צעלס יוס הכפורים" כנעט כרך צפני עלמו!) ושו"ת נחכונים אחרים (עיין ערך ר' אצרהס הכהן וערך ר' יוסף פלסי) וסס נוללה ג"כ תשובת שללה על דצר נזירות שונשן סקצע הנגיד את הרצ הגדול כנשר"ר יעקב צי רצ ז"ל (כ"כ צראסה) ונעסס שהיה כך היה שראצון כדר ואמר הכיני חזיר שונשן אס יהיה שונשן דיין ואותו ראצון כגיד ויש צידו יכולת לונטו שונשן ונלהיות דיין, ואח"ז צקס הכגיד לונות דיין אחר תחת שונשן ולא ונלל ונחטרט על הכדר סגדר ונחקצנו כל החכונים צצונלרים כדי לצקס היתר לאותו הכדר ולאחר שנשאו ונחנו דצר הסכינו קלת וסס שסגדר אינו כלום וכו'. יראה נזה שראצון הנגיד הוא ר' ילחק הנגיד ותספו סס ראצון כדרך השוללים לחוס על כבודו. ואחר תשובת ר"י צירצ צאה תשובת ר' אליה נזרחי ז"ל על ענין הכ"ל הונחלת ראה ראיתי (כנו צקו"ה אונס צונקוס שולל צקורא כתוב סלל חל). ואח"כ תשובת ר' יעקב צן חצי ז"ל הונחלת: נעספט נצחרה לנו נדעס צינינו ויה עוב צעיני אליהס ואדם להשיצ ולחמר אנרים אונת לשללה הצאה ונלפני החכונים השלונים וכן רצים יושצי על נדין צצית דינו של החכס השלס הנואשר הנגיד אשר צנלכות ונלרים כנשר"ר ילחק שולל הכהן ז"ל על ספק נחמדס וכו' ואחר סקטיה הסכנות תורחכס להודיע הדצר לחכני העיר הזאת שלוניקי, כי היכי דנוטי לן שיצא נכשורא ויקר נוקרה כי חכני תולעת יעקב

קבלתי הקונדריים וניד איש יהודי ונשם לכאן והנני לכתוב על ספר הנועט אשר השיגה ידי בתשובת השאלה וכו'. ואין ספק שנולדו ז"ל נוספות והנועתיק כי בסוף התשובה כתוב: הנה הארכתי יותר ונדאי בתשובת שאלה זאת עם היות לבי אומר לי כי אין לנו לורך כלל להגיד לפני הרב הגדול שאין להקיל כיון שהוא חכם ירא וקר ונרע ונדאי הוא יזהיר את עלמו שלא יתנונה שנוען דיין וכו' ואפי' אם יתברר לו שהכנעיים בעלי הוראה יורו להחיר לא ישנוע לקול גלחאים. ובתוך התשובה הזאת ינאלו איזה דברים ראויים להעתיקם בכלל ונלמוד מהם זמן השאלה אשר לא נתברר צרעו (כי אין צדי תשובות והרלב"ח אשר היה לו עסק עם מהר"י בירב כנזכר ונדורשי הדורות).

כתב שם: אלה הדברים הנזכרים בקונטרס (ר"ל קונט' השאלה) נורים כי הנה כלנו חבוצים בעיני הכנעיים הנוקדריים ושאין אחנו לא ספרים ולא סופרים לכן גבה לב החכם הנוקדרי לתשוב כי עיני האנשים ינקר (!) וכרצ היותו על כסאו והתלמידים ונועל לו ונינונו וצנעאלו ובחזקתו ובגובה לבו אומר ונאמר גגזר והנודבר בגורא באומר ה"ל צנועה וכו' (כ"כ שם ועיין לנועט) וכי אין צעיר ספרים ונה שכתוב בהם והלא ונלמד הספרים נאים אשר צנתי הגדולים ז"ה אשר נתן לי קלת ונסכת כתובות ונקלף ונזמן קדונון בתוכם ונס' נזיר ובכל הספרים כתוב הריני כנועה ואינו ונזכיר נזיר, גם ראיתי ג' מפירושי ונשניות ה' ונשם הרב"ש ז"ל ה' נוס' יסן אחר כנו שזכרתי ה' פי' הרב"כ (כן היה כתוב ונהכות הראשון, ונא אחרון והגיה ולא אוכל לקראות ונה הגיהה אם רנוצ"ן או שם אחר). ויורקף לזה פתיחת עין יעקב ונה שכתב שם על חקרן הספרים. ואחר תשובת רא"ו צאו דברי חכם אחר כתוב בראשם: וזה אשר כתב החכם הכולל ונהר"ר יוסף עאיעאלק זל"ה על דבר הנזירות הכ"ל: הן אונת כאשר הייתי ציוני חרפי ראיתי אלי"ם עולים ונן הארץ הלא הם גדולי הדור גאוני עולם הרב השלם כנוה"ר יעקב ו' חביב ז"ל והרב השלם כנוה"ר יעקב בירב ז"ל על דבר נודר נזירות שנושן וכו'. ואח"כ עוד שאלה: ראובן נדר עתוך כעסו וזה הלשון אני ונקבל עלי נזירות שנושן וכו' והנושיב הוא ר' יצחק בן דייק ו' לב (הוא קרובו של מהר"י בן לב נובא צס' אהלי חם וכו' עיין קוב"ד ל"ד ע"א ל"ז ע"א, חיד"א בערך ר"י, וואלף ח"ג עמוד 603 סי' 12290; ואליו נחיתסה שטה על צ"ו וכו' כ"י ביקליכים, עיין ונ"ע של גייגר ח"ג עמוד 285). ונאחרונה תשא תשובה על נזירות שנושן בכלל לר' חם צר יעקב עובדיה וסגוניה הוא: ראובן שאמר הריני ונקבל עלי נזירות שנושן ללכת לעיר פלוני וכו' ואין לנו עסק בה. — אונת היוכל לנו ונהשאלות האלה הוא שנשאלה השאלה צהיי ר' אליה ונזרתי אשר היתה כשנתו לרורה בשנת רפ"ז אשר צו הדמים צנו פי' על רש"י (עיין רשימות עמוד

946), ואפשר קודם שנת רפ"ג אשר צו נשלם כל הש"ס מדפוס ויניליאה. ואחר כתבי זה נולדתי ברשימות קהלת דוד. 686Q שר"ת צענין נזירות לר' יוסף הלוי (כן כתוב ברשימות כ"י) ולר' אברהם הלוי, וקרובו הסערה שהוא ר' אברהם הכ"ל. ויהי אחרי מות הנגיד והנה נדפס צווינליאה ס' כפתור ופרח שהיה, נולד צגני הנגיד ונלוה צונלרים" צלי פרע הדפוס, כי שנת ש"ט אשר נולדה על שולי דפוס צ' ע"י איש ח"ט היא רק השערת הס' לונץ וגם הוא כתב כנוו ש"ט, ולא פרע הסנה, ואני כתבתי ברשימותי (עמוד 973) לערך ש"ו עד ש"י. ובספר הזה היה נודע לרדצ"ז ולר"ל בן חציז ואפשר כבר ידעו מנונו קודם הדפסמו, ואח"כ נשכח הספר והנוצר והנגיד, וצנת 1674 הדפיסו רשימות ספרי אוניווערזיטעט ליידען ועשו ר' יחזק כהן לנוצר ס' כו"ס, ואחרים הרכיבו שם אצו של הנוצר עם שם ר' יחזק וקראו לנוצר ס' כו"ס ר' יחזק בן משה הפרחי (וואלף סי' 1218), עד שצא הס' הכולל לונץ (צוסקפותיו אל נקעות ר"צ עמוד 268) וגלה הוא הראשון את האמת כדרכו (עיין ליטערלאטורבל' 1841 עמוד 336, 456), אונס שם אצו הנגיד לא נודע עד היום, וגם שנת פטירת הנגיד לא נודעה לי צפרט, ואני אפונה אם חולם חלוש צנת ש"ס ה צאונת הכיר את ר' יחזק כהן (עיין חיד"א ערך ר' יוסף קארו, והקונטרס נולד צקידור שער השונים דפוס ראשון אנ"ד תע"ז דף ג"ח ע"צ, ואני רואה שנדפס שם שולין, ושמות חכונים אחרים הנראים לחולם נשמתו עוד יותר עד שלא נכרו).

[אחר כתבי ושלחי כל נאונרי הזה אל הס' הנו"ל העירני ידידי הנפואר ד"ר לונץ על דברי כותב פרשה חלה ונקעי (כנראה צרוך שנו, ויוזכר עוד צהערותי על פתיחת רש"ט צערך צרוך) צנת רפ"צ, והוא צס' שצחי ירושלים דפוס ליורנא שנת ע"ל אדונ"ת (אשר צא לידי צצצוע סעצרה, ועיין רשימותי עמוד 1192) וז"ל שם צדצרו על ירושלים (דף כ"א ע"א): ונקבלי לדקה הס יותר וננאחים נפשות והרצה לדקה צא להם עונלרים ותוגרונס ונונקונות אחרים אנשי שם שצירושלים. אז לכלס הנגיד כוהכ"ר יחזק שולל הנוכח צכת תורה צכת כהונה כתר ונלכות ועושר וכתר ש"ט ונלדקות שהוא עושה לעניים וללוונדי תורה עולה על גציהן. כוהכ"ר דוד ק' שוסן רוסא וראש ישיבה לספרדים ועונו איש נכצד ועני כהכ"ר אצרהם הלוי אשר חצר ס' נעסר קטרין ולהם נחקצלים ח' או ט' ספרדים והיו לוונדים אז [ונקבת] יו' טוב עכ"ל. ואני ווסקיף איזה הערות הנוגעות לענינו. א) על דצר הנגיד נלמוד ונכאן שהיה צנת רפ"צ צירושלים, אם לא ערצצ הכותב דצרו, כי צאונת נכאס שהניקוד נספריד צין הדצקים, והיה לו להציב הנקודה צין ונלת אחרים ונלת אנשי שם. וצעל קוה"ד כתב הנגיד הגדול ונולרים

ונוי רשלים. ואני נועיר דורשי הדורות והקורות ללמוד וללמוד על דבר הנגידות
 שצנזורים וא"י וצפרט צדונסק וארם לובה אשר חיו שם הנגידים ונזני צניו של
 הרנצ"ס, וכבר כתבתי צנזורים אחר (עיין רשימתי עמוד 1864) השערה על דבר
 נז"צ הרנצ"ס עלונו אחר הרופא ר' נתנאל וכו'. — ב) נתברר וזה שר"א צעל
 ושרא קטרין היה צננת רפ"צ צירושלים — ג) אגז גררא לעיר שר' דוד
 ו' שושן הנ"ל הוא הנזכר צקו"ד דף ל"ג ע"א (עיין קורות הרופאים לר"א כ'
 עמוד 165 ונפתח הליצו צעך דוד בן שושן, ושאר נשפחתו צעך אבן שושן!
 ועיין לונץ לור געש' (439) וצעל הנפתח צקו"ד לא הפרידו וין ר' דוד ו'
 שושן אחר (עיין לונץ שם 440).

נשוב לר' אברהם הלוי ונאמר שנוציא צנזורים ההוראה (עמוד 145) ס'
 ונכ"ב אצות, וצלי ספק ונכ"ב בן אה"ס' תניא הכדפס ראשונה צנזורה
 צננת רע"ד וכתוב צקופו: נשלים ונכ"ב אצות ס' תניא וכו' (עיין איטערמאטור=
 בלומט 1844 עמוד 219) כי צק' תניא (אשר אינו צדי) סינון ע"צ ונזאים
 דצרי ר' אציגדור הווצאים ונר"ה (לונץ, זינג'א' פאָעגיון 150), ואם לא נאמר
 שהיה לו כ"י אשר ונונו נדפס הספר צנזורה יתברר וזה סכת צ' ההוראה
 אחר שנת רע"ד, וגם ע"פ דודו ר' אברהם נחניאש יתברר שלא כתב קודם שנת
 ר"פ, וזה יחזיק השערתנו שהוא אחי ר' שלמה בן אליעזר אשר הדפיס ספרו
 לערך שנת רע"ח, ונ"ו אין ספק שר' אברהם חיה צנזורה ושם אציו כשם
 אציו, והיה לו אה שנונו שלמה ויוחם לו ס' עצודת הלוי וכו' וזה יספיק לכל
 דורש קדונויות לקרא השערה כזאת אונת ונוש עד שתחקר ונוקום אחר.

השערה אחרת גם היא קרובה צעיני ונאל והיא שר' אברהם הנ"ל הוא צעל
 ס' ושרא קטרין אשר נדפס צקופטנו' צננת רע"ב ונתחבר שנת רפ"ח.
 הנחבר נקרא גיסו של ר' אברהם זכות צעל יוחסין (עיין ונאור עינים סרך ונ"ג
 דף רכ"ה דפוס וויען, ונונו לקח דצרי צעל שלשלח הקבלה דף ל"ו דפוס אונ"ד)
 ובכ"י ונשרא קטרין הנוולא צאולרות חיים נו' 690 ונכתב שנת רפ"צ ונלחתי
 (צננת שעררה) צראשו (דף ל"א של הקובץ, אחר סי' דות אשר אינו לר'
 אברהם) ונשטי האלטגנינין לשנת רפ"ח ונר' אברהם זכות, ונתחזקה
 לי השערתו אשר כתבתי זה ג' שנים (ונדפסה צכ"ח ח' עמוד 211) שרלו
 להדפיס ונשפט ר' אברהם צקוף ס' קודות שנת רע"ו. וכבר השגתי צנז"א
 (צנזונתי עמוד 2058) על הרב יעצ"ץ סכת צחורת הקנאות דף נ' שנדפס
 צקוף ס' ונ"ק סי' על נצולת הילד נחונ קטופא לר' אברהם. אונס
 צאור הספרים צעיר פלארענץ נוולא צקוף ס' ונ"ק הנדפס ס' נצולת הילד כ"י,
 ולפי ונה סכת צעל הרשימה Biscionius (עמוד 126) נתחבר צירושלים צננת

רע"ז, וצעל שלשלת הקצלה ד' וי"ו ע"א (ל"ה ד' חנו"ד) כתב צנכת רע"ו, ועד
 היום לא עלה על לב איש שצעל ונשרא קטרין, וצעל פי' ג"ה י"הו שני אנשים
 שונים, אונס ויה שכתב צעל שלשלת שצפירושו כתב ש"ה י"ה ונחצרת וכו' צנכת
 רפ"ט אינו נדוקק ול"ל ש"ה י"ה ונחצרת וכו' (עיין לפנים). ואני אשתונם
 על הנוקבל וזקי חיד"א שלא ידע את ס' וי"ק או לא רצה להעבירו על
 שפתיו (כאשר עשה עם ספרים ונחצרים שונים, כי בכל ספרו לא נוולא כווי
 כו פ"ר וכדומה אשר חשקו צו ה"ר צ"ה רח"ן ונש"ג, וחיד"א רק צדומיה ישים
 תהלה, כאשר אצטר צו"א אי"ה) וכתב על ס' נצואת הילד עלנו שחצרו ר' אצרהס!

אונס צעל רשינות כ"י ספרי אופנהיים (כ"י וניכאל 777), אשר דרכו לדבר בלשון
 צעל ש"י, צערך נצואת נחונן (עמוד 233) כתב חיבר אותו רל"ה הזקן עם פרושו על
 הגאולה שהיו ונאמיים ש"ה י"ה צנכת ר"ס או ר"ץ. ונראה שהטעמו דברי צעל
 ש"י, שאמר צערך נצואת נחונן: חצ"ר אותו רבי אצרהס הלוי הזקן, עם פירוש
 ר' שמואל הנגיד! והאחרון הוא שבוש גמור, ויקודו דברי השלשלת שנדבר
 ור' דוד הנגיד! ואע"פ ככתב ר"א קטנאצ צפתימת פרושו וז"ל: „וצעל ש"י
 ושה"ק (!) כתבו שנחצרו ה"ה ר' אצרהס הזקן ור' שמואל הנגיד כתב ציאורו,
 עכ"ל!" ואני אומר שהשערה קרובה ש"ה י"ה צעל ונחצר הספרים הנ"ל אחד
 כאשר שנו אחד וזננו אחד, ויחכן שנתגבלו האחים וננקום לנקום כאשר אומר
 ר' שלמה צפירוש: זה לי עשרים שנה צנתי הסכומים וכו' שונה ונשונש וכו' ולא
 זמתי להיות שוקט על שונרי — [ועיין ההוספה עמוד 152].

השערה השלישית היא שצעל ונשרא קטרין וכו' הוא צעל ס' ג"ה
 (ל"ל גליה) רזיא כ"י הנצאר עיניי שיעור קוונה ע"פ גונטריות ולרופים. האונס
 שצעל נוצלות חכונה (או הנור"ל) יחקו ס' גלי רזיא לר' אצרהס תלמיד
 האר"י, ואחריו ננשכו צעל שפתי ישנים וחס' וואלף וכן חיד"א, כי לא חפשו
 בתוכו, והס לקחו ונרשינות ס' נוצלות יקודות נופלות לצנינים שונים אשר אין
 כאן ונקונו להעיר את ונקורו. וכבר נכתפתי ציחוס הספר זה חשע שנים
 בכחצי נפתח האולר (עמוד 316) צלי חפוש ומקירה. ועמה אחרי רואי איזה
 נכ"י קבלת דוד ובפרט כ"י פאליא 886, נחצרך לי שהנחצר אינו ונתלנידי
 האר"י, כי פעמים נוולא צו שנת ש"י"ז, ונגרוש של ספרד ס"ז שנים וינן זמן
 השטרות אלף תהס"ד, ואינו וניצא כ"א ס' הזוכר ותיקונים. אונס ונלחתי הצדל
 גדול צין כ"י שונים, עד שלא יכולתי להשלים החקירה צננה שעצרה, וצלי ספק
 חלו צו ידים, ואפשר שסס הנחצר הוא ז"י ויך וכל וכל. אבל צלי ספק ונחצרו
 או ונייפו צנכת ש"י"ז אינו חלנידי ר"י לוריא שנוולד צנכת רל"ד וצנכת ש"י"ח חיה
 עוד צונלרים (עיין חיד"א)! אונס אס' ר' אצרהס צעל ונשרא קטרין חיה עוד
 צנכת ש"י"ז אז ראו לו כווי הזקן כאשר נראה עוד.

השערה הרצויה היא שר' אברהם הנ"ל הוא ר"א הלוי הנקרא
 צרופים, צעל תיקוני מצות הדפסים ראשונה בסוף ס' קלור ר"ח לר' יעקב צן
 ונדכי ווי' שנת ט"ם ועוד ואח"כ בסדרי תיקוני מצות הדפסים צפני עלום.
 אונס דע מדפוס הראשון של תיקוני מצות (אשר ונלחתי ראשונה צאנז קפרי
 ונלכות צעיר ווינן סימן E xx 34 זהויות שם איזה ימים בשנת תרי"ג, ואח"כ
 קינתי בשנת תרי"ד באמסטרדם צעד הצנזלעיאנז, ולפנים לא נודע לאיש וכן
 החוקרים, עיין רשימתי עמוד 469, 1855) הוא הנדפס עם פי' ר' יהודה צן דוד
 כהן אשכנזי ומוסצי עיר צודון צעיר קרקא ע"י האחים אשר הוקם (כן הדפיסו
 שם בלשון גוגונג) מדפוס אציהם הזקן יחזק צן החצר ר' אהרן ז"ל צלי פרט,
 אונס צלי ספק בשנת טע"ז עד טע"ד, ושם לא ננאלו כלל התיקונים של רא"ה
 אע"פ שנזכרים הנזכר צפירושו. מדפוס צ' וג' ונאלה התיקונים לא נודע לי כלל
 כלל, אצל מדפוס הרציעי לוצלין טע"ז עם הביאור הנ"ל כבר ננאלו צפופו י"צ תיקונים
 וצראשם הדפיסו: ואלה עוסקים על הראשונים ונה הראשונים ונסיני
 ועוקר הרים ועומקן זו צו נערב הגדול ונהר"ר יחזק לוריא אשכנזי ז"ל, אף אלו
 ונסיני ועוצים השנים וכן האחד, כפי אשר נדפסו תיקוני מצות צפ' ראשית
 חכמה הקלר מדקם המסיד כנהר"ר אברהם הלוי הזקן קנה
 חכמה אחד נתלונדי הסכס צעל הפרדס עם פרפראות ששנע
 וכן האר"י ז"ל והוא היה כל ימיו אפוטרופוס גדול למצות ונכריז וכו' וכו'
 הרחוק יתן חלקו עם שונרי מצות בהלכתו אמן כ"ר. ואני אברהם הונעתיק
 לא אעתיק רק פשוטי הדברים כי הרב הנ"ל האריך צענעני תיקוני אלו ע"ד הקבלה
 ע"כ. ואח"כ יצאו י"צ התיקונים. וכל זה נדפס כונה פעמים בסדרי התיקונים
 (וגם צפידורים הגדולים כוונ' ד' אונ"ד תס"ד, וצטער השניים לשל"ה וכו').
 אונס אין אללי קלור ראשית חכמה כעת לראות האם גם שם ננאל קלת נודקרים
 האלה, ואם יש צידך ידידי הנו"ל לנאל את דברי נא כתוב צפולי הנאנז
 הזה ונה שננאלת שם *) כי נחתך כך יחצור השאלה והחקירה על הנוחז,
 זהויות ונה שייספו התיקונים לתלונדי צעל הפרדס (כו"ק) עוד לא נודע לי
 ונקורם הראשון. האונס צרשינת נוצלות חכמה (דף קנ"ה ע"א) כתוב: ת"ש
 להחכ' אברהם תלונדי הר"ו קורדווירו זנ"ל עם פרפראות וכו', אצל וכן יינר לן
 שהכ"י (או עכ"פ ראשו וייחוסו, אשר נוספו צהרצה וכו", כאשר ראיתי, ונאנשים
 ונאחזרים וגם ונצלתי ונצינים וע"ה) נכתב קודם הדפסת הספר? אדרבא נראה
 שנכתב ונה נוד פס, כי כן עשו גם ציון הלז, גם כ"י אשפענהיים 1074

*) לא ונלחתי ונאונה צפני קלור ראשית חכמה אשר היו לפני וכל האונז שם.

קווארטו אשר שנתתי עיני עליו צהרף עין (זה כונה שנים), ונלחתי צשולי הרשימה
 הכדפסת שלי שכתבתי שם: לפי הכדפס חסר דף א', וכן נראה ונתוכו
 שהועתק מן הכדפס באשר לרפו ת"ס לחי' התשובה הכדפסים ג"כ צפוף קי' ר"ח
 הכ"ל. וברשימה כ"י שהזכרתי יש עעות גדול (צעמוד 267) על כ"י זה, כי
 צערך תיקוני תשובה נרשמו הוספות לתיקוני תשובה הכ"ל לר'
 אברהם הלוי אע"פ שצערך תי' שנת הקדום לערך הכ"ל באותו ונקום עלמו נכתב
 תי' שנת שדרש הח' החסיד ר' אברהם הלוי הזקן א' ונתלונדי וכו' עם פרפראות
 וכו'! הרחצתי דצורי זה להראות לקוראים אשר אין דרכם להכניס עלומם
 צחקירות כאלה כונה ונכשולים יש צדך החיפוש, אפילו צספרים הכדפסים
 וצנחצרים אשר אינם רחוקים מוזננו, ודי כעת. וועתה אין לנו נקוד קדום
 נעס' קי' ר"ח, אשר ונחצרו כתבו בשנת ש"נ, וכדפס אח"כ ראשונה בשנת ש"ס
 (עיין רשימתי עמוד 1238) והוכיפו צי"ט עלים נפרדים תי' תשובה לאר"י
 שתיקן רנ"ע, וכדפס הספר ע"י ר' שלמה צן דוד שליח לפת, ואין צידי כעת
 לאורך לני הכתונת אשר לצשו צו את הנוחצר ונאין צאו למו"ל התיקונים האלה,
 עד שאזכה ואראה הס' עלמו עוד הפעם או יודע ע"י אחר. עתה שנוע דצרי
 דרשי הדורות על ונחצר התיקונים. צעל קוב"ד דף ו' ע"צ הביא צין תלונדי
 האר"י את ר' אברהם הלוי (צלי כנוי הזקן) שהיה ונחצר את העם וכו' והיו
 קוראים אותו הרב צרוכים (ולא ידעתי ונאין לו כנוי זה), וצלי ספק כוון
 לצעל התיקונים כאשר הביא דצרי הח' צן יעקב צהערות על חיד"א ח"צ דף ס"צ.
 אונס חיד"א עלמו לא הביא תיקוני שנת ולא דצר ונענין הוקירו את השנת, וגם
 הוא לא קראו הזקן אך כתב וז"ל (דף ו' ע"צ סי' 69 דפוס ווילנא) ונחצר
 אברהם הלוי צרוכים ז"ל הוא הקדוש טראה השכינה עין צעין צהקיץ צכותל
 הנועצרי וכו' וגם הוא לא העיר את נוקרו ולא חשט לקבוצ את זננו כדרכו צכל
 ונקום, כנודצר ונודצר ידוע לכל. ואני צהיותי צלתי צקי צספרי וצספורי הנוקוצלים,
 עד היום לא זכיתי לננוח לצעין אשר וננוח שאצ חיד"א, וצרוכים הודעים חן
 וצרוך הנוגלה כסתרות. אונס צשני ונקוונות ונלחתי זכרון ר' אברהם הלוי צזון
 ונאחר קלת, האחד הוא ס' כתבי שנת האר"י, שהם אגרות ר' שלמה הנקרא
 שלומל צן ויינשטרל, באגרתו הראשונה ונלפת ונשנת ש"ז (צפוף ונלרף לחכמה
 דף ל"ז ע"צ, ונשס צקלור צס' ארי נוהס עמוד 64) כתב וז"ל: והעיר פעס
 אחת החסיד הקדוש כנוהכ"ר אברהם הלוי כי פעס אחת צשנת ס' צלק נכנס
 אלכו (ר"ל אלל ר' יחאק לוריא) ונלחו ישן שינת הלהרים שאונר הרב ע"ה כי
 הוא ונלוה ליטן שינת הלהרים צשנת ווועיל לנשונה ונש"כ צחול וכו'. ונשפור
 הזה לא כתצצר אס חשצ הסוסר שהיה ר' אברהם ונלונדי האר"י, אונס ראוי
 להעיר שהביא עדות ר"א על ענין שינת שנת. ואז"ל שערות הכותב שליחות

האר"י בשנת תקס"ז אינה חשובה כ"כ עד שתכריח צענינינו. אונס נראה וננו
 שכבר זמון הלז לרפו ר' ח"ם עם ר"י לריא. אבל הקושי היותר גדול כולל לי ע"י
 ונה שולחתי צם' ראשית חכמה לר"א די וידאש אשר קיינוו בלפת בשנת ט"ל ה
 וכתב בשער הקדושה פרק ז' (דף קכ"ה ע"ב דפוס אנ"ד תקס"ח) ושונעתי ונכס"ר
 אזרחה הלוי נר"ו ו שעל זה אונר שונאי ונחד בשצין לשצחיד (גם הוא ונענין
 שצת). האונס שיתכן לוונר שכתב זה זמן ונה קודם סיום הספר, כי באונת ונלחתי
 ענין דוונה נוגע לר' שלמה אלקביץ אשר חצר ספרו וננות הלוי בשנת
 רפ"ט, ואעפ"כ גם עליו אונר בר"ח (שער ז' פרק ו' דף ט"ג) נר"ו (אונס
 דצרוי: ופה לפת אחד ונהם עדיין צחיים חייחו, אשר הציאם הרב גירונדי צחג"י
 עמוד 320, נ"ל ששייכים לנועלה לדצרוי: ואם צחתי להארין, עיין רשיונתי
 עמוד 2280). עכ"פ יראה שרא"ה חיה זמון ר"א די וידאש שהיה ונחלונדי
 הרנו"ק, ויתכן א"כ שהוא צעל גליא רזיא בשנת ט"ז, ואם נאונר שהוא צעל
 ונשרא קטרין שנתחצר בשנת רס"ח והיה גיבו של ר"א זכות וחיה עוד זמון שכתב
 ר"א די וידאש ספרו (כנוו ט"ל) הגיע לזקנות ונופלגה! אונס חין להשתונס על
 צעל ט"י שכתב בשער צת רצים דף ל"ג ר' אזרחה הזקן הלוי תלונדי הרנו"ק
 וליקף שם ליוניו על צעל גלי רזיא (שכתב טס: ר' אזרחה תלונדי האר"י,
 לפי נוצלות חכמה כנ"ל), וצעל ונשרא קטרין (שכתב טס: ר' אזרחה
 הלוי, צלי כנוי) וכצואת נחונן ותי' שצת, לפי שלא ידע זמן הדפסת
 ס' ונשרא קטרין, והס' וואלף צח"א עמוד 68 סימן 104 הוסיף עוד ונה שנסונט
 ונש"י ס' ונסורת החכמה ונגלת אונרפל ואהל נועד (והיה לו
 להוסיף עוד ונאונר הייחוד) ונווצלות חכמה (ואנחנו ראינו שיש להוסיף
 עוד ונחן ככ"י הכ"ל ס' הבוראה), כי גם הוא לא ידע שם זמן הדפסת ס'
 ונשרא קטרין, אונס ונה שהוסיף וואלף אחר ס' תיקוני שצת עוד ופי' על
 האדרא וכונה ונאונרים ונן הזוהר ופי' על ל"ז נתיצות,
 צעעות הוסיף ונכ' נוצלות דף קל"ה ע"א, שחקרו שם הנקודות הנפסיקות, והרליה
 וננה שקיים שם: ושאר חשלים רצים, ואם היה רלונו לייחסם לר' אזרחה, היה
 כותב להכ"ל, או היה ונזכיר שם הונחצר בקופס. אונס צראש דצרוי כתב וואלף
 (עמוד 67) תלונדי רנו"ק, וא"כ צנאה הי"ו (לונספרס) צירושלים, לפי עדות
 שלשלת דף ס"ה עכ"ל, ולא שכל את ידיו כונשפט, כי צם' השלשלת לא הזכיר צנוקוס
 הכ"ל את רח"ה כלל כ"א את הרנו"ק, והיה לוואלף להסגיר עדות השלשלת אחר
 דצרוי צנאה הי"ו, וצחנס השיג די רוקי צנוצרתו (עמוד 24 צהעתקה אשכנזית)
 ואונר שלא יחכן שיהיה צעל ונשרא קטרין הדפס (לדעחו) בשנת רס"ה (והוא
 טעות) תלונדי רנו"ק כנוו שאונרו וואלף ויחיא (ר"ל צעל השלשלת)! אונס
 השגחו צנוקוונה עוונדת על Biscionius צנוקוס שלייתי לנועלה, וגם על הרב

גירובדי שיהיה לו לדעת זמן הדפסת ונשרא קטרין, ואנר שהוא צעל תי' שצת
 תלמיד נוהר"נק וכו' (תג"י עמוד 24). אבל גם על הנחצר האחרון לא אחונה
 כי נראה מכל הספר הזה, ונלא ונשיצושים על כל גדותיו ללנות ולא סדרים
 כל עקר, שלא היה מוילאו נידרו לדפוס צלי תיקון וסדר, הגם דרכו צחקירות הזמן
 והנחצרים מוחשך ונאצת הנסתר וכו'. ואנחנו נדון אותו לכף זכות וינח על
 נשכרו כבוד.

17.

תולדות הרד"ק.

ר' דוד קנמי היה צן זקונים לאציו ר' יוסף ונולד צנצנולא סצצ
 לשנת תתק"כ לאלף הששי, כי צננת תתקל"צ היה צנר זקן וישיש. נופי אציו לא
 לנוד חורה אשר ונת צעודנו נער כי אס קבל ונאחיו ר' ננשה, אך רצ לקחו אשר
 לנוד ונחוך ספרים ונאשר לנוד נופי סופרים, הגם צכל ספרי הנודקדים
 והנפשרים אשר היו לפניו וצנר ונשה אוכל ויעש ונפענוים, וכנענע כל אשר ערך
 לפניו צספריו שאצ נופי הסכנוים הקודנוים לו ולא צנח על תצונתו. הוא האיש
 אשר אסף וקצץ וצנשה צנורה וצדצרים קלים להצין סדר את הלמודים, זה שכרו
 וזה פרוי אס גם לא מנחחו הוליא ונלים ונננוקר דעתו צנח מדשות. וכאיש נאמן
 רוח לא העלים את ונקורו ולא עטה ונעיל אחרים, כי תנייד על ספתיו סס וננהליו
 ונדריכיו וצכל ספריו זכר אותם צכצוד, הלא וננה: הסכנוים הסקדנוים
 צעל ס' ילירה, צן נפתלי וצן אשר, יוסף צן גוריון, אלדד הדני (סרשים ס' סגה),
 אסף הרופא (הוטע י"ד ז') ועלי צן יהודה הנזיר (ונכלול דו"ק ק"ס צ'),
 והגאונים רצ סעדיה ורצ ענורס (ס' קלס) וננר רצ ספץ (ס' קלע) ורצ
 סריח (ס' דקף וספל וצראשית ה' ג') ורצ שנואל צן ספני (ס"א כ"ס כ"ס ויונה
 ד' ע') ורצ היי, וסכנוי אפריקי ר' יהודה צן קריש (ס' סגה) ור' ינחק
 צ"ר שלננה הנכונה הישראלי (צראשית א' צ' וט') ודונס הוא ר' אדונים הלוי צן
 לצנע וס"ר נסים (צראשית ה' ג'), וסכנוי ספרד וננחס צן סרוק ור'
 יהודה חיוב ור' ינחק צ' שאול (ס' עיר) ור' יונה צן גנאח ור' שנואל הנגיד ור'
 שלננה צן גצירול ור' צחיי הדיין ור' ינחק גיאת ור' ננשה גיקטליח הסכן ור' יהודה
 צן צלנעס (ס' לאך) ור' יעקב צן אלעזר והנשיח הרופא ר' ינחק צן צננת (ונכלול

ר"י א' וש' חלם) ור' נשה בן עזרא (ש' זד ובראשית א' ה' *) וישעיה כ"א א'
 ור' יהודה הלוי ור' יוסף בן לדיק (בראשית ז' ז') ור' אברהם בן עזרא ור' אברהם
 הלוי וטווליעוולס שחבר ס' הקבלה (זכרי' י"א ד') ורננ"ס, ונתחכני
 איטליא א' לא זכר כ"א ר' נתן צעל הערוך ונתחכני לרפת הלפניית רק
 רצנו שלמה הוא רש"י, ונתחכני ארנו היא פרוזינלה זכר החכם הנשיא
 ר' אברהם בר חייא הנכונה לאחיז אלשרטא (בראשית א' כ"א וירנני' ט' י"ג
 ותהלים קנ"ה ד') ואלדונו אציו ר' יוסף ורצו אחיו ר' נשה ואוהצו החכם ר'
 שמואל בן תבון (ירנני' י"ז י"ג), ולא זכר ספרי קראים כי לא הגיעו אלינו גם
 העלים את שונם אם גם ידעם ונתוך ספרי הראצ"ע לנענן הסיר ונכסול ונתוך
 ספריו, גם לא זכר שאר חכמי לרפת ונפרטי הנוקרא הלא הנה ר' ונחם בר'
 חלצו ור' יוסף קרא ורצ"ס ור' יוסף צבור שור כי גם ספריהם כל' לא נודעו
 בארנו כאשר צרכתי כבר, אך יפלא צעיינו כי לא הביא את הכרעת ר' יעקב
 הלרפתי הוא ר"ת אשר אציו כבר ידעם וזכרה, גם לא זכר את ס' ר' שלמה פרחון
 ונמלא גם הוא בספרי אציו. ולא כל' הספרים אשר זכר היו לפניו כי כונה ונן
 ספרים קדמונים אצדו כבר צינניו וכונה היו כתובים כל' ערצ אשר לא בא שעריה,
 רק ראה בן בספרי אחרים והביא דצריהם על שונם. לא ארצה פה הדצרים על
 הגדולים האלה אשר נודעו שונותם צפי כל יודע ספר ודצרו עליהם החוקרים די
 הצין, אך על איזה נהם צלתי נודעים אטיף ונלתי בקולר. על דצר אסף הרוסא
 כבר דצר הר"ר יע"ל לונץ צונכתצי העתי חלק ד' 199. — את זכר עלי
 בן יהודה הנזיר לא ונלאנו יותר, אך נודצריו אשר ראה הרד"ק צונחצרתו
 שונענו כי היה ונאנטי ארץ ישראל וידע את קריאת אנשי טצריה אנשיה ונשיה
 ונפה אשר הצדילו צין רי"ש גווסה לרפה כאשר עשה גם צעל ס' ילירה וכאשר
 העידו עליהם גם ונחם בן סרוק ור' יונה צספריהם, והם לנודו בן ונאנטי יון
 כאשר הוריתי צסכצכ. והנה לצי אונר לי כי עלי בן יהודה הנזיר הזה הוא האיש
 הנמלא צס' אשכל הכפר לר' יהודה הדסי הקראי (פ' רנ"ז אות נ' דף ג"ח עמוד ג')
 על דיני ירושה צסס יהודה בן עלן הטצרכני, ונולת עלן כ' ט"ס צנוקוס עלי ונחלף
 שם האצ והצן או צנוכלול או צאשכל הכפר, ור' יהודה הדסי כ' עוד שם (פ'
 קע"ג אות ט' דף ס"ט צ') צדקדוקו וצונותו נדות שלשים ומונש צנוסקלי השונות
 וז"ל אשר ציארם טצרכני הנדקדק צספרו ונאור עינים רי"ת ע"כ ואין ספק כי הוא
 הוא ושונענו גם את שם ונחצרתו אשר הביא רד"ק. ונני יודע אם הס' הזה
 הוא ונאור עינים ליהודה בן עלי הטצרכני הוא עלי בן יהודה הנזיר איננו

* ככה צס' ונכלל יופי לר"ש י' ונלך וכן צב"י וניכבן, ונשהק כ"י פאריס נמלא
 נחתיו הראצ"ע כאשר העיר כבר רל"ק.

ס' אור עינים אשר רנוז עליו הרצ"ע בהקדמותו לפירושו על התורה
 דרך הרציעית בחוק ספרי הדרוש אשר מצדו חכמי יון ואדום וינז לו יד ושם
 אלל ס' לקח טוב לר' טוביה בן אלעזר, יהי ונה לא רליתי להכחיד השערה זאת
 תחת לשוני והחוקרים ישפטו. — ור' ילחק בר' שלום הנוכח
 ה' ישראלי כבר הרצו לדבר אודותיו חכמי זמננו, וכעת אעיר כי דבריו אשר
 הביא הרד"ק לקוחים הם ונתוך פי' על ס' ילירה כ"י אשר היה מועתק כבר לפני
 הרד"ק, וכן נולדו כי הועתק בעצמו גם ס' היסודות אשר לר' ילחק בר שלום
 הזה ונחת ארבעה ר' אברהם בן שמואל הלוי בן חסדאי כאשר אמר מועתיק בהקדמת
 העתקתו וז"ל ונה אעשה ואצי גזר עלי הוא החכם הגדול הדר זקנים ונשוא פנים
 ר' דוד בן החכם ר' יוסף בן קנחי העתיר עלי דברו וסיחו הוא שלחני ורדו דבר
 כי לעשות אשר לא עלה על לבי ונכחו הוליא אל הפועל ונה שלא היה זכאי ואני
 נושכתי זכפל דקנו ורלתי אחרי רלונו לשתי פנים האחד לקיים בהגדה ובמלותיו
 ולנולל כראוי חסדו ותורתו וכו' ע"כ. ולא אנוגע ונלודיע כי בהשכל קרא הרד"ק
 את שם הנוצח ריב"ט,, הנוכח הישראלי" כי ידוע הדע כי רק הערביים כנוהו
 בן להודיע כי הוא ונבני ישראל ונוני יהודה ילא, וכן אולי הוא בעלמו בספריו
 אשר כתבם כלם בל' ערב קרא את שמו בן לאמר כי זרע קדש ונחלצמו, אך
 הישראלי אינו שם מושפחהו הסרטיית (כאשר נולדו שם מושפחהו כזה בחוק אנשי
 ספרד והיא מושפחהו בעל יסוד עולם הנשאה), כי לא היה בן דרך אנשי אפריקי
 להתיישב אל אצי מושפחהו ולכרך את שמו אל כל אנשי תולדתו כאשר היתה דרך
 הספרדים, על בן חנואל תלמידו ר' יעקב בר נקיס מושפחהו צפי' ס' ילירה לרבו
 והרצ"ע בהשאה את שם ה"ר ילחק על שפתם החרישו וכן הכינוי הזה, כי כולנו
 בני ישראל אנחנו. —

נשאר לנו עוד ר' יעקב בן אלעזר אשר לא שונענו את שונעו
 בלתי בספרי הרד"ק אשר ראש ספרו ס' השלם (ונכלול ה' ז' ושרש אור)
 וכן גם שאר דבריו המוצאים בספרי הרד"ק ונתוך ספרו השלם הזה הם הם
 גם לא הזכיר שמו עליהם. ונשי דבריו האלה המוצאים בחוק ספרי רד"ק נלמוד
 כי ר' יעקב היה מודקדק נכבד אשר חפש וחקר בכל עוז אחרי יסודי הניקוד
 ונשקלי השונות, וספר הללי או הללתי אשר היה בעוליעולה פתוח לפניו (ונכלול
 ל"ג ח' וק"ו ח' וש' דרש) וכלי ספק ונה שהביא עוד הרד"ק על שם הכ"י הזה
 אשר לא ראשו בעיניו כמו צש' שום, ונר' יעקב למוד כי בן ונלדוהו גם צפי'
 לתהלים ק"ט י' ונביא את ס' הללי על ונלח ודרשו קתם ונשרשו ס' דרש הזכיר
 את הבערה ההיא בעלמה צשם ר' יעקב. והוא ר"ל ר' יעקב בן אלעזר חפש את
 משוררי זמנו בהשחנשם במרויהם צממות אשר חשצם שלא כפי דקדוק הלשון

ור' שמואל בן זכנת השיב עליו והגין צעד הנשוררים (ונכלול רי"ז ח'). * ולפי
 אונק' לי כי ר' יעקב בן אלעזר הנדקדק הזה שם את קנו גם צין בעלי השי
 והוא הדין אשר תרזיו ונליותיו נמלאו בכ"י מיינכן 207. ועתה שנוע נא דצרו
 הראשונים :

משלי יעקב בן אלעזר	מלאותם השכל מוסר
שירים ספירים גורחם	שעשועים הם אל כל בשר
דמי (?) חירות אך הם בינות	אל איש משכיל (** לראות סר
אך בין יבין את עניינם	כי טוב טעם במ לא תחסר (!)

כודא את ה' בוראנו ונשכילנו, ונלפנו ונצטנות ארץ ונעוף השונים יחכנונו, אשר
 נתן לאדם לשון לדבר כל הצדקות והנשלים אשר בן, ופוס ונלכל רבצבן, ויחץ
 את הלשונות על כל הגוים כפי רלונו, ואל עם ועם כלשונו, ויצחק בלשון הקדש
 לשון העבריים, וכל לשונות הגוים, והנלעיגו ללשונונו הוא הנלעג והנצזה, כי
 בלעגי טפה ובלשון אחרת ידבר אל העם הזה. נאם יעקב בן אלעזר סבת סיפרי
 נשלי, והתפצרות נלואות נלי, כי חכמי הישנעאלים, היו לה"ק נצהילים, ויתגברו
 ועלי יתאנרו, ויענו צדונם ויאנרו, לשפתנו יאות כל הנשלים להצדיר, אשר
 אנרו ללשונונו נגציר. וישאו נשלים ויאנרו.

חיש לשון לחלל או לגרף	ולעיר אהבה כלשון ערבים
ומלחמות וקורות חומנים	ואי מילים כמילינו ערבים

ויהתלו ציהודים כרהצם, ויהיו ונלעיגים צם, ויפתוס (!) גם עוני צפיהם,
 ויתעוס כציהם. . . ונה לך כי נזעקת עוני, ונה את חסר עוני, דבר בכל
 אות נפטך כנלי, דע כל נחפורך עלי, וכוץ צם ולא תכשל, וחוד חידה ונשול
 נשל, וקרא ס' נשלי הנחוצר. ותדע ותשכיל ונן ננולא דבר, ושוני בנשלי לא
 כניתי, והסבותיו [ל] לנולא בן איתאל וותו שניתי, כי כן חוקות ישנעאלים,
 להקצ שנותם בנשלים, אך עתה אגידנו כי חני יעקב בן אלעזר, לנען לא יקרב איש

* ריב"א חפשא את בעלי השי על אנרם בנזכרת יעלה צפלק נערה (י"ד פתוחה ועיץ צח"ס)
 ונן הסמוך יעלה חן ואנר כי דינו יעלה צפלק לנצה (י"ד שואית ועיץ לרויה) על כי ינולא
 צרבו יעלים. ואלוי דעמו על בן דוכו ר' שלמה בן לקבל קרובו של ר' יוסף בן סהל אשר
 כ' בן צמחויז, ע"י החלוק ונצצרת ג' דף 155.

** חסרה פה חנועה ונן נשקל ח' חנועות.

זר, והגונב גונני יסא ככרת ולכנות, והזר הקרצ יונת וכו' ע"כ. ואני נלחתי
 להעתיק יותר וחקוץ צונשלי וצדרי, "פוס ונעלל לצרצן" להג הרצה ונעט תצונות
 דצרי נלעג לשון וסר טעם. וכפי הכשונע הצאים אחריו גזכרו ונגונב ונמו
 ויראתם פן ינאלו דצריו צכליהם ויענשו לשלם שנים ולא ינאלו דצרי ריר חלונות
 כאלה די לרכס. ועתה חתר לי זעיר לנען נחקור על זוננו, והנה ונלנו צמוך
 דצרי וז"ל: ויהי צמנת שלש ושת עיים, צהתם פושעים וכו' ולא נזכרו
 האלפים והנאות, אך העתק כ"י אשר צונינכן כצר נוכח יוס א' ל' שצט והוא
 ר"ח אדר ראשון ונ"ו לחלף הששי ככתוב צקופו, א"כ שנת ל"ג אשר הזכירה
 המחבר על כל פנים טרם ונלאת האלף המנישי היא, וא"כ אם נניח גם ונלנו
 כי השנה ההיא אשר רמז עליה היא שנת מתקל"ג לחלף המנישי, צן דורו של הרד"ק
 היה ויוכל להיות כי כצר כשלשים שנה לפני חצרו את ונשליו חצר ספר צדקדוק
 אשר השמוע צו הרד"ק (כי כאשר נראה לנוטה הרד"ק כלה כצר את פירושו
 לנציאים, אשר חצר הרצה שנים אחרי ספרו הנכלול והשפטים, לפני שנת
 מתקל"צ), ואם גם רוח הסיר לא נוססה צקצו, ונדקק נכד היה והניא דצרי
 הרד"ק. אך יותר קרוב צעיני כי המשורר והנדקק ר' יעקב צן אלעזר חי כנאה
 שנה לפני הקלה האחרון הזה אשר הגבלו וישא את ונשליו שנת ד' תתל"ג, וצור
 צעיני כי הוא צן דור צעלי הסיר הגדולים אשר הצטילו אשכוליהם ענצים, דור
 רמז"ע ור' יהודה הלוי וגם הוא קוה לעשות ענצים ויעש צאושים, והוא צן
 אלעזר אשר לכצודו צנה ר' נשה צן עזרא שוננה צתים צדיואן שלו סי' ק"ג כפי
 אשר הודיענו הר"ר שד"ל (צ"ח ד' 88) ואלה הם הצתים:

מי זה דומה כי סוד חכמה	מתוך ארץ חיים נגור
יסוד לראות מופת ואות	בכתב משלות* בן אלעזר
ספר מחפיר לבנת ספיר	בו איש משכיל** עז יחאור
וצניף חכמה שתיו ערמח	ערבו תמה לא שש משור
חכמות יון בחיק שיון	לחיות אמרו לחם מגור
דעות לשמור בינות לנמור	כי מה וכפור בהם פור
מוסר אתו בית תפארתו	אכן בלחו יחיה מזור
צור כס גדלו יום הנחילו	שח על כסאו לא ישב זר.

* צ"ח: משלות, וקרוב צעיני כי ונחיק צראחו כי נאלח לפעמים חרו ונשולש צניה
 א' כוון צניה צעיני ושעיני, שנה הנלה לנען ישלם גם פה המחבר.
 ** הנלה מוטעשת צכ"י והר"ר שד"ל השלימה לחיבה וכו"ר וחלוי גם פה השיחה את
 הסופר הכונה לשלם החרו, וכו"ר יותר לכחוב ונשכיל הן מלד הענין הן מלד האערה
 אשר כוון לו המחבר להשתמש צמילת הנהולל כאשר חראה בהמשך דצרי.

והנה ידענו כי הרנו"צ שר עוד צטנת תת"לח (ע"ס סי' קכ"ד דף 87, 89), א"כ
 איך להתפלל אם שר לכבוד ר' יעקב בן אלעזר ונשליו אשר נשא צטנת תת"לג.
 אך רואה אני אותך נניע ראש עלי לאמר: איך תגרע חכמות הרנו"צ ותעשהו
 לנהלל דברים איך חפץ צם, הלא אתה צו מצוות והוא ינשאם לנעלה, הכו
 עיניו ונראות אם כחש יכחש? על זה אשיבך: הנשפט אשר על האיש ועל נעשו
 יסרלו בני דורו בחייו רחוק ונהנשפט אשר יסרלו עליו הצאים אחריו צנישור וצלי
 ונשוא פנים, יש אשר איננו האיש בחייו מצעתם ויש אשר אהצתם תכריע הקב
 לזכות ויש אשר יאצו לדבר דברי ונהלל לנען יפות את ונליותם דברי חן ולמות,
 וכבר ידעת כי כן דרך ונשורכי ישנעאל, וגם ונשורכי היהודים אשר גרו צתובם
 הלכו דרכיהם, אך צאונת לצי אונר לי כי רוח ההתול נרמפת על פני חרוצי
 רנו"צ ולחוק ונדבר נחוד גרון הנהלל, והעד על זה כי השתמש צולילות הונצר
 כאלו יאמר: ראו כל איך צבוצה וגאון דבר האיש הזה הונתהלל צונת שקר!
 לעונת דברי הונצר, "השכל עוסק" כתב הוא, "נוסר אתו", לעונת "שירים ספירים
 גזרתם" כתב "ספר נוספיר לכת ספיר", לעונת ונהללו, "הם צינות" ערך הוא
 ונאמרו, "צינות לבנור", נוול עוררו את, "איש נשכיל לראות סר" קרא הוא צסם
 כל החושב כי קוד חכמה נגר לנען, "יקור לראות" וכל "איש נשכיל" יתאזר
 עז, לעונת אונרו כי, "לא יקרב איש זר" שם הוא צפי האל הונמר כי, "על כסאו
 לא ישב זר". כל איש דעת יודה כי לא צנוקרה נפל זה רק הוא כונחק לקח את
 דבריו ועוד הוסיף עליהם ואינם כ"א דברי לעג וקלס צנעטה כבוד, וכבר אונרו
 כל הנוסיף גורע. יהי נח! צרור הדבר אללי כי ר' יעקב בן אלעזר הונדקק
 ונצר ס' השלם הוא ונשורכ הונשלים אשר כונלחו צכ"י וניכחן הוא אשר זכרו
 רנו"צ צשיריו הוא חי קביצ לטנת תת"לג. *

והנה אחרי אשר ראינו את חוקף כל הספרים אשר בהם ר' דוד ויונאל
 בהם כל תלותו נפן כל אליו ונראה את נעשי ידיו. ותיי ראשית ונלאכתו ספרו
 הונכלול אשר חלקו הראשון הוא חלק הדקדוק ונקרא צפי כל צפרע צסם
 ונכלול, וחלקו השני הוא חלק הענין והוא ספרו הסרטיס. ויהי אחרי כלותו
 הספרים האלה וישאל וננונו ונשכיל אחד נגירונס ונלנידי צציו לפרש את ס'

(* כ' סופר כ"י ספרי הדקדוק אשר לר"י חיוג והוא חי צקוסנעינא ש' ר"ס (ו' כי הוא ר'
 יעקב רונחן) צוכרון הספרים אשר חצרו הונדקקים דקדוק ה' העצרי וכו' (ע' וחליף
 ח"א דף 337 וחס' דף 595) ח"ל: ר' יעקב בן אלעזר חצר ספרי דקדוק רבי
 ונחם ספר השלם ע"כ וצדואי לא ראה את שמו כ"א צספרי הר"ק ושכח ונלוח חספס:
 אל חוקף על דבריו פן יוכיח צך וכנצח (ונשלי ל' ו') וכן לא צל לו כ"א ונדברי הר"ק
 ונאמרו: ר' שמואל בן צננשת הונדקק חצר ספרים רבים דקדוק.

דברי הימים ולא ראש לא' מן הנפרכים אשר השתדל בפירושו רק מנל
 פירושים הולכים דרך הדגש צדק ולא ידע שם נמצאיהם (וכפי הנ' הוא הפי'
 הניוחם לרש"י והוא כפי השערת החוקרים הקרובה לתלמידיו רצ' סעדיה הנרמתי)
 ויחל דוד לפרש את הק' וזה החלו צפי' הכתובים. אחרי פי' ס' תהלים
 (ראש שם ע"ח ע') ואחריו (ע' פי' לירמיי' י"ז י"ג) פי' כל הכזיאים
 הראשונים והאחרונים אחד נהס לא נעדר. וכבר נדפסו כל הפירושים
 האלה הרבה פעמים. וזווננו בשנת תר"צ נדפסו בפירושנו על ס'
 בראשית וחסר שם הביאור על הי"א פסוקים הראשונים כי לא נמלץ אז העלה
 הראשון מנ"י פאריס אשר הדפיסוהו ונתחבו והר"ר הפאל קירכהיים רנה
 להשלימו מחוץ ס' ונכלל יופי ולא עלה צידו, ואחרי כלות הדפוס נמלץ העלה הזה
 והר"ר שניאור זקס בנכתבו החמיה חלק ז' כעת החל לקצונו דפוס וינל צקרוז.
 אך גם בקופו חסר נועט כי לא נמלץ עוד דבר בפירושו מן ע"ט כ"ח והלאה, וכן
 כתבו בשנת ת"ר בעלים הנוצרים (אנאלען ד' 112 ואריענט לבל. ד' 173)
 כי חסר גם העלה האחרון והמוליא לאור לא הודיענו כזאת, גם לא שנוענו עד
 כה כי נמלץ אחרי כן. והפי' הזה היה כנון לפני ר"ט ה' ונלך בעל ס' ונכלל
 יופי, *) והדבר צדק כי הוא לרד"ק והציא את ונכלולו ואת אציו ר' יוסף כדרכו.
 והשיגות רבו בדפוס פי' ס' בראשית הזה אם נפחת הודפים אם נפחת הנועתיק
 האחרון אם נפחת קופר כ"י פאריס וכבר הודעתי צמקום אחר כי גם צניינכן
 מלמתי כ"י כולל פי' ס' בראשית הזה ונגיע רק עד סוף פ' וינל וכבר רמזתי עליו
 לנעלה בהערה ראשונה. והנה נלמד ונכלולו לא הביא הר"דק צמ' בראשית פירושו
 ופירושו גם להיפך לא זכר בפירושו לספרים אחרים את הפי' שהוא לתורה או
 לס' בראשית ע"כ לא ידענו ווי קדם לנוי, אך נראים הדברים כי ביאר ס' בראשית
 בסוף יוניו אחרי כלותו שאר פירושו והוא נושני עעונים, האחד כי דרכו היתה
 לעלות בקדש והחל בכתובים ועלה אח"כ לכזיאים ואחריהם נגש אל ס' תורה ונשה,
 והצ' כי כ"ל לא כלל בפירושו הזה את אשר יזם לעשות כי רק את שנוע ס'
 בראשית שנוענו ונתן הפי' אשר לארצעה ספרי התורה האחרונים אין איש דובר
 אלינו, והדבר רחוק כי אחרי אשר כלל לפרש את ס' בראשית קפץ את ידו ונשא
 ספרי התורה וילג אל ספרי הכזואה, ואם תאמר אין זה כי אם הוא פירש כל
 התורה והפי' שהוא על ד' ספרים נלמד ורק הפי' על ס' בראשית נשא, גם

* כפי עדות רל"ד (אריענט 1849 לבל. 52 ד' 825) מוצא פי' הרד"ק לבראשית א' כ"ו
 גם נפחת ר' נקיס בר' משה מוורקליא בפירושו על התורה הנקרא בשם ס' הנקיס, אך
 צ"ל שפך נחלקו לנחצר או לנעתיק שם האב בשם הבן, כי הפי' המוצא שם הוא לר' יוסף
 קנתי, ור' נקיס מלמדו בתוך פסרי הגמ"צן בתיבתו ונדרשתו.

לזה לא יודה הנושכיל כי הלל ספרי הרד"ק חציצים היו צעיני הסופרים ואם היה צפניהם הפי' על כל התורה הכל היו רמים אחריו להעתיקו ולא היו נוספיקים צם' צראשית והניחו השאר, אין זה רק כי לא נאלחו יותר והיה צעיניהם גם החלק שהוא כשצר כלי ולא השגיחו גם עליו וינעעו הנועתיקים, והרד"ק היה צסוף יגיוו כאשר הגיש אל פירושו הזה ויצאו יגיוו הרגז והצהלה יגיוו הנומלקת וינוררו את חייו ותשבת הנומלקה.

כתב הר"ר שלמה ן' נולך צסוף ספרו מוכלל יופי וז"ל: צארצעה ספרי התורה וכן צמונש מוגלות וכן צספרי מושלי ואיוצ ודניאל ועזרא לא מנלתי פירושי הרד"ק. . . וכבר שנועתי צאזיה נוקוס מנלל פירוש הספרים ההם להרד"ק ודעתי עליהם ואני עתיד להעירך על כל מה שיצא שם ע"כ, ולא ידענו אם שנוע שוא הגיע אל אזני הר"ר ן' נולך אם דבר אונת הגידו לו, ולא כשנוע עוד דבר מוננו אם ראה פירושים אחרים לרד"ק אחרי כן. אך כשנשים שנה אחריו קם הר"ר יחמך בן שלמה יעצץ ויואל לפרש את הכמוצים וקרא את הפי' שהוא הכולל צסם תורת חסד והפי' לחיוצ צסם יראת שדי, וצהקדונתו הכוללת כ' כי צפירושו לא יוצהו היו לפניו גם פירושי הר"ר משה והר"ר דוד קנתי, אשר עדיין אינם דפוס" והוא מציא צתוך פירושו לרוב את פי' הרד"ק על שנוו וכל' רות הרד"ק דבר צו ומנלחו על לשונו, גם רושנוי הספרים העידו כי מנלל הפי' שהוא על חיוצ לרד"ק צתוך כתבי יד פארים. וראוי היה הפי' שהוא להעלותו על מוצח הדפוס. — וכבר פי' הר"ר דוד יחיאל ס' מנש לי צספרו קצ ונקי וצפירושו לא זכר צסם שום מפרש אך צהקדונתו כתב כי יסוד מוסד לפירושו ג"כ, אדוני הדקדוק ומפרשי הנוקרא החכם ר' יוסף ור' דוד צנו אשר עליהם יאמר ע"ד מוליח השיר אם אין קנח אין תורה" ונ' מדבריו כי הציא צהקדונתו הזאת רק מנחברים אשר כתבו פי' מיוחד למושלי. הן הציא גם הרמ"צ צחוכס ולא ידענו לו פי' למושלי, אך אולי כבר נפל הר"ר דוד יחיאל צרשת הטעות ליחס פי' ר' משה קנתי (אשר לא זכר אותו) אל הרמ"צ כאשר ציררנו כבר הטעות הישנה הזאת צמוננרנו על רמ"ק. א"כ כפי הנ' היה פי' רד"ק למושלי לעיני ר"ד יחיאל, צכל זאת אין להסליע הדברים ואולי השתמש רק צשרשו וצספריו האחרים ועליהם רמז ולא על פי' מיוחד למושלי. אך צכ"י די רוקי (נץ 1243) מנלל ס' מושלי עם פי' רמ"צ (צלי ספק גם הוא פי' רמ"ק) ורמ"צ ועוד פי' על ה' הסקוקים הראשונים על שם הרד"ק והוא כתוב צשנת רמ"ה. — ויומנן מירגירוס הנוגרי הוליא לאור צשנת סכ"ג מוגלת רות עם פי' קלך אשר ייחסו לפי דבריו צכ"י לרד"ק ואני לא ראיתיו. ומנללז אלה הספרים מנר הרד"ק עוד ס' עט סופר והוא כשנוו ספר כולל הכללים הלגיכים לקופר צכתיצת ס"ח ולא נדפס עד הנה ורמ"ד

הדפוס את הסקדונה ונחך כ"י צונחצז אריענט לשנת 1847 (לכל 28 דף 442 וצח), וני יחן ויחלקו אותו צדדים! וצכ' ונלחנות חוצה נוולא ויכוח לרד"ק (מן דף י"ג א' עד י"ח ב'), אך הליקוטים האלה אשר בלי סדרים אין מעיד עליהם כי נעשה ידי הרד"ק הנה (* וידוע הוא כי התשובות לנוצרים אשר נוולאו בצוף ס' הנלחון על שמו לקוחות הנה מפירושו לתהלים. — עוד הזכיר די רופי פי' אצות לרד"ק הנדפס בתוך סדר תפלה דפוס טרין שנת רפ"ה, זכור אני כי ראיתי את הסדור הזה היקר ונאד, אך לא שמתי עיני עליו כראוי כי צין לילה היה אלני. (**)

עד הנה זכרתי את שונות הספרים אשר חצר הרד"ק, ועתה נצוא נא אל תוכם לזען נדע ונה ונשפטם. דע נא כי שתי דרכים יש לחכמי הלשון, הדרך האחת היא לדרוש אל כל פרע ופרעו אל כל צנן ונשקל אל כל זר ויואל ונן הכלל אל דגש ורפי נח ונע נוולא וחסר ואל כל אשר יונסרו צעלי הנקרה, וצעלי הדרך היא יבדקו דיוק בתוך הנקמחות השונות לדעת איזה יסגר וכוון לסמוך עליו. וצטענוי הנולות וכוונתן ישאלו את פי ספרי הנצואה איך הונשך הענין יורם עליהן גם ישאלו את פי הקדמונים צעלי התרגום והתלמוד והמפרשים הראשונים לדעת את פירוטן וילכו צעקצותם. לא יצנו כללים ולא ייקדו צניינים ונרוחם ונלצם לא יולאו ספרות רק ישענו על הנוקובל אם גם צרות צמינה יצברו אוכל ונחך הסקולת. זה דרך האנשים ההוגים והדורשים וכל היום וכל הלילה לא יסקמו ללמוד ונחך ספרים ונפסי קוסרים וצענוול וציגייעם יציאו לחונם וכל פינה. והדרך

* אולי ראשית הנואמר הוא לרד"ק עד י"ד ע"א, ושם נחחלת הוספה הנעתיק שכ' אני הלעיר והדל צאלמי וכו' וכפל הדברים שם ע"צ ח"ל ראיתי אני הלעיר לכחצו קלת וכו' דף ע"ו סוף ע"א וציא כדברים הכתובים לנעלה י"ג ב' (והם לדעתי לרד"ק) אל נוצרים ושם למד וכו'. ואולי גם סוף הנואמר ונן תשובה לנניים האוורים כי לוליסיר וכו' (י"ח א') עד סופו הוא לרד"ק וכבר נתקלכ הענין. הוא לפניו דף ע"א ח', ופירושו על צברו ה' ונלכיו (תהלים ק"ג ב') הוא ונככים עם פירושו שם, ועוד שם ח"ל: ושאר התשובות נוולאם בקשר הצרי ע"כ והוא ס' הצריה לאציו ר' יוסף קנחסי. ודע עוד כי הרד"ק ש' עלק הציא נעו הנואמרם לערלים, ונ' כי היחם לפניו העתקה פרובינאלית לתנ"ך כי לא נוולא כן לא בגירוניווס ולא בזולגהעח.

** הסוטר אשר הזכרתיו לנעלה ב' צזכרון הספרים כי רד"ק חצר גם ס' הנואים או הנוונים, ואין לסמוך על הצליו, וכן כ' כי ר"י קנחסי אציו חצר ספרים רצים צדקוק הלשון ונן כללם ספר האורנה, כל השונע יחק לו. ור"א כנחולי כ' (אנחלנן 1839 דף 156) צטס ר' אלנחן קלקים צספרו אצן ספיר פ"י כי רד"ק חצר ס' הנועות נגד הלוקים פי' סקראים, ואין אונן צדברים האלה, ואולי כונחו אל הויכוח נגד הנולרים. (המאמר י"ד ק"ה)

השנית ידרכו זה האשים אשר כוח כציר אונרי פיהם צעלי הגיון ופילוסופיה
ומלצם יוליאו ונלים יגיוחו יסודות כאשר יוליאו וכללי חכמת הנפש והדבור
באונרם כי רוח האדם היא הנודעת ונתוך הלשון ומכונת הנפש מועצעת היא צחוק
כל הלשונות ומתונה צהן, ונני אשר זרלב להצין הלשונות יגדור גדרים ויחוק
חוקים כאשר יניחם צעל הגיון יניח הזריות ואל יפנה אל היוגלים, וכל הדורש
רק אל הפרטים הוא צעיניהם שוגה ופתי ויגיעתו יגיעת צטר ורוח אין צקצרו.
ובהוראת הנולות יאונרו כי יש לחקור אחרי הוראה כללית אשר נוננה יסתעפו כל
הסוראות הפרטיות הנולאות וגם אשר לא נולאו צכתוצים, גם ישתדלו לפרש ון
ההוראה הכללית הזאת בכל ונקום ונקום כפי העולה על רוחם. ויש דעה שליטית
אך לא נודעה לקדמונים והוא כי האונס הנפש היא המולידה הלשון וכל ולה
ונלה וכל ונאונר וקשר ענין ילידי הרעיון הם כדמותו וכללנו, עם כל זה לכל עם
ועם יש רוח פרטי והשגת עם שונה והשגת עם אחר והיא הנשנה גם את
הרעיונות ומלצין ונלוצים שונים. יש עם אשר רוחו תלהז ויראה כל דבר
ונתועע תמיד ויש אשר רוחו בהשקט ויראה הדברים נחיס צנוקונס, יש אשר
יגצרו צו החושים הנראה לעין והנשנוע לאזן תמיד על שפתם ואם יתפלו לדבר
על דבר נשגב לנעלה ון החושים אז ילערכו לצחור צונאונר אשר כונתו הראשונה
דבר חושי וישאילוכו אל כונה עמוקה וננו, ויש עם אשר תגצר צו הנפש הסכלית
ויש לו נולות ונאונרים אשר נורים צכונתם הראשונה על דברים שכליים, יש עם
אשר רוחו תקיף רעיונים הרבה צימד ויקשרם עד כי יהיו לאחד וכל פרט ופרט
יהיה לנתח הדצק אל הסדר הכללי, וכן יהיה קדור שפתם, ונאונר גדול כולל
הרבה ונאונרים קטנים איש אחוז צרעהו עד כי ידצקו אחד אל אחד והיו תמים,
ויש עם אשר רוחו תנתח הרעיונים וכל אחד ואחד עומד לצדו ואין הקשר ציניהם
אניץ, וכן לשונם צפיהם כל ונאונר ונאונר נלצ צפני עלונו. גם תנעם לאזן עם
אחד הצרה אשר ינאם זה עם אחר, ויש אותיות אשר יקל על עם אחד להוליאם
ונתוך שפתו ויכצד על שפת עם אחר, והרבה חכונות כאלה לא ישוו צהן העונים
והארלות וסן הנה יסודי הלשון הפרטית. על כן יש לחוקר האונתי לקצץ ולחקוף
כל אשר נולא ונחכונת הלשון ויחצר יחד כל הפרטים הן הנכנסים תחת הכלל הן
היוגלים ונגדרו לנען יצין את רוח הלשון ואת רוח העם אשר נודצרת זה, ולא
יגל ידי חוצתו אם ידע את רוח האדם הכללית ונשפטיה וחקיה, כי לא נולאת
לשון לכל ויין האדם כ"א לכל עם ועם לשון וייוחדת כי רוח הנפש החיה צעם
צאופני הלשונות השונות. גם יש הוראה ראשונה לנולות אך פעם היא נחצאת ורק
סעיפיה ילאו על פני חוץ גם נושאלת היא על דרכים שונים כפי ונלצ והצטת
העם, כפי תכונתו ודרכו להשליצ רעיוניו ולהוליאם, כפי קויותיו אשר עצרו עליו
וכדונם. על כן שתי הדרכים אשר דרכו צם חכמי הלשון הראשונים שתיכן איין

ונפסיקות, והחוקר האמתי ידרוך צמתי'ן יחד וענן יחזר החקירה על תהלוכות
 הלשון הפרטית ועל רוח העם המרחפת עליה. והנה המדקדקים הראשונים לא
 סרו מנתיב הראשון ודרשו באשר ונלאו ואת היותר הניחו, והיה כאשר רצתה חכמת
 הפלוקופיא צספרד צנאה הטונינית והתשיעית לאלף החמישי, גם חכמי הלשון
 שמו את עטרתה על ראשם, כן עשו חכמי ספרד מנעת החל' ר' יונה צן גנאת
 ליכנס צפרדס הסכונה היתה, אך לא סרו ונלדרוש צכל אופני שמוש הלשון. וצני
 קנחי לא מוקור רוחם שאצו ולא חתרו אל ענקי פילוקופיא ולא הצהירו לגדור
 גדרים על פי חכמת ההגיון כ"א למדו מהצאים לפנייהם וילכו צנוקלה הנכונה
 לחקור אל כל פרט ופרט ויקחו להם גם הכללים הפשוטים אשר צאו עליהם עדים
 רבים ונאמנים. זה דרך הרצ דוד קנחי אשר הניח לנו צרכה ונלא את חכמינו
 צכל הננלא צספרי המסרה וצנה צניני הפעלים ושקל מוקלי השמות ומסר
 ומנה כל המלות והודיע כל הזר והכריע על פי ספרים ונדויקים ומספרים נאמנים
 סדר את הכל זה אלל זה, אך לא ערה ויגע לננלא סוגים ומינים זה על ראש
 זה. גם חצר כל הסוראות הננלאות וצמפשו אחרי הענין הכולל אותן לא ונצו
 סולאו כי אם כתצ כאשר ונלא. וציונו קס הרנ"צס ויכצו את הכל חתה רגלי
 הפלוקופיא וידצר על כל המלות כאלו ילדי חכמת הנפש ונה שאחר הטצע הנה
 ויאמר כי שערי הפירוש לא כנעלו וכי יש לפרש כל ונאמר ונלילה על פי רוח
 הפלוקופיא הגוצרת עליו, ויקונו גם אחריו צעלי הלשון הולכים צעקבותיו וישינו
 את חכמת ההגיון לננלא על חכמת הלשון על פיה תלא ועל פיה תצו ולנננעתה
 חקור, ויצו צענייהם לדרוש אחרי הפרטים ויצנו דיק וסוללה ויגדרו גדרים וצלשון
 גצוהה יצרו וידרשו על ענין הצניקים ועל טעוים ועל ההוראות הפנימיות אשר
 לננלאות ויקטינו גם את חכמת דוד ויאמרו אין לו חלק צהגיון ולא נחלה צחכמת
 הנפש, כה רצו עליו הר"ר יוסף כספי צספרו שרשות כסף ור' ינחק צן משה
 הלוי הוא הר"ר סרופייט דוראן צספרו מנעה אסוד ואחרים. ואנחנו צדרך
 הנישור נלך ונאמר כי צאמת ר' דוד קנחי לא צרא חדשות עלי ארץ גם לא ונלא
 כללים צלחי נודעים עד יעיו ולא העמויק לרדת עד מוקדי הלשון ולא גלה לנו
 חעלויות רוח העצריים הנוקסת על פני הלשון והנולידה צקרצם, גם לא סדר
 את הכללים והסוראות צאופן כי נגלו לנו דרכיה וננלאכתה צקרצ העצריים, אך
 החיב לדצר על כל אשר ונלא ויאסף ויקצץ ונכל הספרים ווליא את כל הכלוא
 צספרי הקדמונים וצנכלו הפשוט ערך לפנינו שלחן ונלא מנכלים קלים וערבים,
 ויצאו כל הצאים אחרינו מנחתו ונכלו מיינו שחו וישינווהו לננלא על כל חכמי הלשון,
 ועוד היום ונלא החוקר צספריו דצרים מועילים לא ינלאס צספר אחר כי כל
 צצרו צדיוק.

וצפירושו נשען על הפשוט והציא לרוצ המרגוים והיו לפניו גם נוקסאות

שונות ונכונות (ראה לנשל זראשית ד' כ"ו וה' כ"ד ול' ט"ו ול"ח ז' וכ"ו) ומק
 הרצה על טעם תרגום נביאים אם קר נפשט הכחוז וידע היטב זדרכו להרמיק
 הגשניות (ראה לנשל שופטים ט' י"ג וי' י"ד וש"ז ז' כ"ג וירמיה' י"ד ח' וזכרי'
 י"א ח') וזתרגום כתובים לא השתמש כ"א נעט, גם נולל צספריו כה וכה
 התרגום הירושלמי על התורה ולפעמים נשונה נשני הנוסחאות אשר זידינו.
 ולכוז הביא דעת התלמוד והמדרכים לאוהבי הדת (כאשר יאמר בהקדמתו לס'
 יהושע) אך לא חדל לאמר כי זה הדת רחוק או כותב הדת טעה צסקוק וצל
 הדת שאמר וכו' לא דקדק, ואני תמה וזה הדת וזה הגריס לז, אם גם
 הסיף לדבר בעניה: והם שאמרו ידעו ונה שאמרו ודעתם רחצה ודעתנו (ע'
 יהושע ג' ט' וד' י"א וה' י"ד וז' ה'. שופטים י"ו כ"א. ש"א ח' ט' וג' ט' וי"ו
 כ"ג וכ"ה ל"ח. ש"ז ג' ה' וע"ו וי"ו וי"ז ל' וכ"ג ט"ו. נ"א ח' ח' וז' י"ט וי"ח
 ל"ז, נ"ז ג' י"ט. ירמיה' ח' י"ג. יחזקאל ד' ו'. דה"ז ה' ט' ועוד) ולא השגיח
 לתת טעם לכל נולל וחסר (זראשית כ"ד ל"ט וכ"ה ח'), ופי' להרצה כתיב וקרי
 כשני נוסחאות אשר נוללו לפנייהם אנשי כה"ג וכתבו שניהם צלי הכריע (זראשית
 י' ד' והקדמה ליהושע וש"ז ט"ו כ"א ודה"א ח' ז' ונ"ז ד' כ"ה). והנה קם
 זימיו הרנ"צם וכל פרזינלה נוללה תהלתו ולא חדל גם הוא נולקדז את הנקיים
 ואת כל אשר לנעלה וכן הטצע אל ונהג העולם, גם רנוז כה וכה אל דעות
 פילוקופיות ויפרט את נעשה זראשית והנרכזה על דרך נסתר, פירושו על
 הנרכזה הוא זידינו צקוף יחזקאל ופי' על נעשה זראשית אשר רנוז עליו הרצה
 צפשוטיו עודנו זכתובים, והוא שאוז ונוקורות החבניים אשר לפניו הלח הנה
 הרל"צ והרנ"צם כאשר העיד ר' חיים זן ישכאל (הכותב קציב לשנת ל' לאלף
 הששי) צספרו גן עהן כ"י פ"ט וז"ל: לשון החכם אכן עזרל צקוד הנהרות אינו
 נופל ונונו אפילו ונהל אחת על הונשל שזכר רד"ק ז"ל אע"פ שיראה שהלך צכל
 פירושי אותה הפרשה צעקבות רנוזי החכם השכליי הנו' ע"כ. ועל פקודת הרנ"צם
 עשה את ונראה השם לאצרהם לנראה חלום וכן פי' נעשה העקדה על פיו
 והסולם שראה יעקב והתאזקוהו עם הונלך, והשתמש צנאמר צעלי התלמוד כי
 לא ונלו צנודצר על כי לא נשצה רוח לפונית לאונר: אע"פ שנסנה ונהג העולם
 צקלת נקיים וכו' לא יעשה כן צרוז הנקיים כ' . . . היה עושה ע"י קצה כונהג
 העולם וכו', ולנ"א ח' י"ז י"ז אומר כי לא ונת הנער כ"א כהעלף וסם כ"ז כ' על
 רוח השקר אשר שתחה את אחאז ע"י הכביאים, ונ"ז ז' ח' על דעת הנונו גם
 חכמינו כי אליהו הכניסו האל צג"ע צגושו והוא ונאך יונאן צזה, וישעי' ו' ז' על
 השרפים ובהקדמה ליחזקאל כי ונראות הנצוהה הם צריאות נצראות לשעתן
 וכדומה הרצה.

הנה לא ידענו היטב את השנה אשר חצר צה ר' דוד קמר ונספריו, אך

זאת ידענו כי את פירושו לנביאים וגם לספר בראשית חזר אחרי שנת תתקס"ה
 כי היא השנה אשר העתיק זה ר' שמואל אֶצֶן חצון את ס' המורה לרמב"ם
 וע"י ההעמקה הזאת נתפסו הספר צערי פרזינלה וגם הרד"ק לא ידע וזונו זולתי
 ע"י העמקה ארבעו ר' שמואל והוא נזיח את הספר לרוב צפירושים המזכרים.
 וכבר בשנת תתקל"ג צהאל הרעש על ספרי הרמב"ם נתפסו פירושי הרד"ק גם
 בספרו ויתקלף אלפכאר על פירושו הנקמר לנרכזה.

ודוד זקן זה ציינים ויונת שמואל ארבעו, גם חכמי לובל ונחזיקי הרמב"ם
 הלכו אל בית עולוס ויקס דור אחר אשר לא ידעו את נושה ויקונו ציינים אנשים
 ונחמרי ריב ונדון נגדו ונגד ספריו. לא ארצה לספר את דבר הנריצה הזאת
 אשר היתה בשנת תתקל"ג אשר אז יחלק העם, וחלי העם הלך אחרי הנשעינים
 וחלו חגר חרצ להלחם צעד רצינו נושה וספריו. וגם החולקים על נושה ועל
 תורתו לא על דעה אחת נוסדה ונחלוקתם כי אם גם הם נכדלו לשני נחמות,
 הנוטה האחד הם גבורי החלמוד וחלטי הדעה ובראשם האיש הנוצרי את הצערה
 צפרזינלה הוא הר"ר שלום בן אברהם ונונטיפיליר ותלמידו ר' יונה בן אברהם
 איש גירונא ויהי אמ"כ לראש צבולידולא הוא ר' יונה הנקרא בשם החסיד ונדע
 לחלה בין הסוקים, וענו ר' דוד בן שאול. האנשים האלה לא סרו ונחמי
 ההרגל ויקחו כל דבר כפי פשוטו ויחשבו לכד את ה' ולנשאו צהמינים לכל הנוגע
 וצהעלות נס על נס ונס בחוך נס וייקר צעיניהם כל דבר ההגדה וכל מדרש עד
 כי יחשבו כל המוליא דבר אגדה ונשטו וכל המנואן להאנין צנפלות זרות
 וגזונות לנין ואסיקורוס, וזה הדבר אשר רבו על הרמב"ם וינורוהו על כי
 צספרו הודע לא הלך אחרי הנחשים ולא הזכיר את כל גשניות עה"צ ומה"נ לא
 יין הנוטור צענציו ולא כלי נויילת וגלסקאות הנוונות מן הארץ וכדוניה, ועל כי
 שם ליסוד כי הקצ"ה אינו גוף ולא כח בגוף, והם יאמרו כי ההגשנה איננה כפירה
 וכי גם לנביאים נראה ונראה דעות גשני. וספר הנורה לא הצינו ונצזה היה
 צעיניהם כי לא ישינו לצ על דברים דקים כאלה, רק עעמי הנות וצפרט על
 הקרנות היו לזר צעיניהם. אך לא כל החולקים על הרמב"ם היו צעלי הנוחה
 הזה, והנה נחמה שני נכז גם הוא לקראת הר"ם והם נוקלת אנשי ספרד צעלי
 ונדע ורחוקים הם ונחלי הנוחה הראשון אם גם חנוכו ציינים, ובראשם ר' נחיר
 בן מודרוס הלוי ור' יהודה בן אלפכאר הרופא, והאיש האחרון הזה הכי נכד
 הוא, האננס כי דצרו בגובה ורעש ולפידים נופיו יהלוכו, אך דעותיו ענוקו והוא
 ירד עד יסוד דעות הרמב"ם וע"כ הרחיק נוהן אף כי כד יכד את האיש הגדול
 אשר על שפתיו נוולאו. לא צהגשנה יחזיק ולא לכל ספורי הנשים הזקות יאנין גם
 לא חבק אנונות זרות היוולאות נמי דרשות ואגדות, אך התנונגר על כי בחזקה
 ינוי הרמב"ם דעת הפילוסופים עם אנונת החורה והחלמוד, כי טרשי הפילוסופיא

היונית להרחיק כל אות ונופת ולהאמין רק בפעולות הטבע, והשכר הלפון הוא
 צעיני צעליה החתחדות הנפש עם השכל הפועל והדרך אשר תקנה צה השכר ההוא
 היא השלמות הנפש בחכמות ובלמודיות לא צעשיית הנולות. ע"כ חרה אפרו בנחזיקי
 ונגן ולנה צעד הרנוצ"ם, ואם למד זכות על הנחצר, בחינוכה ובשטף קלף ירה את
 חיליו נגד הלונדים בספריו. וצעלי צרית הרנוצ"ם חלי אנשי פרובינלה צנאקס
 בחלשי דעת בני ארנא, לא ידעו להשיב היעצ דבר אל החכמים האלה אשר צספרד,
 לא ידעו להכריע צין שני הספכים גם לא יכדו אל עונקי דצרי הרנוצ"ם כאשר
 עשו הונתנגדים אנשי ספרד. והנה כל איש לדרכו פנה, הונקנאים צצני פרובינלה
 ורצני לרפת אשר נפתו אחריהם הסרינו וקללו את הנחזיקים צספרי רצנו ונשה
 גם הסרינו, כל הנפרש דצרי רצותינו והגדותיהם שלא כדצרי רש"י ז"ל" כאשר
 ראיתי באגרת כ"י ר' שמואל בר אברהם אל רצני לרפת על דבר ס' הנודע והנורה
 (היא אגרת ר' שמואל בר אברהם אשר הציאה הר"ר יעקב חציצ צעל עין יעקב
 סוף צרכות*) וילשינו את הסוגים צספרי הרנוצ"ם אל כוונרי הנולרים עד כי דנו
 את הספרים לשרפה כאשר התנורר על זה הרד"ק באגרתו לר' יהודה בן אלסכאר
 הידועה וכאשר העיד גם על זה ר' שמואל בר אברהם הנזכר באמרו וז"ל: ונה
 נאמר עוד לאדונינו והנה אונת נעשתה התועבה הזאת ונשרתי ה', כקות דנעשה
 את נוצח ה', כי נתחלל שם שונים צפרהסיא, ונתיקר שם ע"ז לפני הגויס ולפניהם
 עבודתנו נכריה, כהגלות נגלות יקודי הספרים האלה צמולותיהם, אף כי צהשפטם
 לעיניהם צערכאות שלהם, ונני ראה לעשות בכה וצדצרי שקר טעה, ונני ונה

* האגרת ההיא רחצה היא לנאור ונעשה ידי איש צבור כאשר יעיד על עלמו, וענינה להגן צעד
 דעת הרנוצ"ם צנודע על דבר הוננע הגשוניות צאל ועל דבר אונותו צהס"ו, וגם על ס' הנורה
 אשר יקראו, "ספר החסום" ידבר ובפרט על טעמי הנולות קרצנות וקטרה, ובכלל דצרי
 יאמר עוד: ונה שכתב עוד צספר הזה צהשחתה אצרי חתה אצרי ח"ו לא תהא כואת
 צישראל שלא להכחיש ההלכה הוא ונדבר שכבר כתב רצנו הגדול ז"ל צצבורו טעה שכתוב
 צחורה עין חתה עין וכאשר יתן ווס צאלם ופי השנועה למדו שהיא לחשלווין, וגם צם'
 הזה כ' ו"ט שכן אלו דבין אף כי אמר שיש לו צהלכה זו סברה נכונה, עם קיום הקבלה
 שהיא אונת ואוננה ע"כ וידבר על עשותו החצבקות יעקב עם הוולאך לנוראה נבואיי ועל
 אחון צלעם ועל השדים וכה דצרי: וכן על דצרי השדים ובעולם, לא דבר הספר הזה
 ונעולם, והנה זאת הקרונה כן היא רצותינו ואחם שנועה כי נאלא צם' ונה"כ וננה ועדוקדק
 וייד הוננתיק אשר צנאקס צעול השדים הגיה צעול החלק, ונפני שנגאל זה צספריס
 הוננסיס אשר צלשון ערב צין כו"ן לוי"ן [ח"א ר"ל גן הוא צל' ערצני שדים וגו' הוא צלשון
 ערצני חלק] ונפני שדונות זו לזו לנאחיה העין ע"כ ונאסיף לדבר על נלחיות העולם ועל
 ההגדות דגולסקאות וכלי ויילה כי הן רק ונשלים ופה יזכיר הונארה אשר אררו רצני לרפת
 כל הנפרש וכו' כאשר כתבתי לנעלה, ואח"כ הוצא החלונה על אנשי פרובינלה הונלשיניס
 אצבי הרנוצ"ם אשר נזכירנה עוד. — וראיתי עוד ונכתב כ"י ונהלל את הצבור ר' אברהם
 אשר עורנו רק צשנים ונאלא דעת ה', ולא נזכר עליו שם כותבו.

ובעה, לתת תהלת אלטינו אשר עם לפנינו לא לפני גוים לפסילים, ודיננו אשר
 ראוי אל המקום אשר צחר ה' צנסהדרי גדולה להיות צו אויזינו פלילים, העל
 זאת רבותינו תחמק נפשמם וכו' ע"כ. גם ר' יהודה ור' אבהם הלויים צני
 מסדאי צכתצם כ"י אל קבלות קשטייליא וארגון כוארה וליאון התלוננו על זה צאמרם
 וז"ל: ויתלקטו כל איש סוכר ומורה, ויונקרו ספר הנדע והמורה, ציד הכוונרים,
 וגדולי הגלמים והלעירים, וידצרו צאזניהם, אמור להם, למה זה תיגעו נפשמם,
 להרחיק עד קלוי ארץ וים רחוקים כדודכם, ולרדוף את הכופרים צתורחכם,
 ולצער הרע ומקרבכם, הלא גם צנו ספרים, ספרי מיינים וכופרים, צשם נדע
 ומורה יקראו, ידיהם דמים ונלאו, ועליכם המורה הזאת לשוננו מוכסול, ככם
 מנונו מנוכס (?), קונו לאו עליהם וככלי ריק הליגום, ורדפו ויהר אחריהם כי
 תשיגום, צערו את צמוצמותם, לא תשובו עד כלותם. כי הרצו להם ואלד ונתנות,
 וסופים לפזר ולטלוק מנות, לכלם נתנו חליפות ומגדנות, עד אשר עורו עיניהם,
 לצתתם ולצת פניהם, וצעון כדור השלינו מנאלי ה' זדון לצם וכחשם, והללו
 רשעים על תאות נפשמם, היום הסוף קצעורו עליהם, יום נשתה ועל זרעם
 אחריהם, ויתח החללים, ויונקר הגלולים, אשר עשו צספרי הקדש, הלא הנה
 כחוצים צמנה ספרים שלוחים צכל קבל הקדש, צכל זאת לא טצ אפס, ויטו עוד
 זעפם וקפסם, ומצצו ומצצות עול וחונם, לתת נדיצי עם הנלאוניים צה' וצמנה
 עצרו לננוקם, ויזעקו עליהם, לפני שופטיהם ושופריהם, על לא עול צפיהם,
 ולא מרנה צפיהם, לצ החל הטם ורות סקר נשחם, שנו צאולתם וככלב שנו
 על קיחם, ויצואו אל הלעירים, וגדולי הכונרים, צוכים ונוצקשים, ונאת הדורשים,
 עוצדי האוצות והאטים, לעשות צספרי הקדש הנשארים שפטים, וצמנותם הצעירו
 צערה, הגדילו הצדורה, ויקחו את לשון הזהב והאדרת, שני לוחות הצרית לכבוד
 ולתפארת, ונשתה צצרון מצרום לעיניהם, וישרפו כעת לפניהם, ויערכו עם
 נדיצי עם ונערה וול ונערה וכו' ע"כ. ויחר אף אורצי הכמנה ונוצדי הרנוצ"ם
 ויחריונו גם הנה את האנשים אשר קול נאלות צפיהם עד אשר ישונו מודרכם
 הרעם, ויען כי ראו כי יד רצני לרפת היתה עם צעלי ומחוקתם וישלחו גם הנה
 שלוחים למסרד צהשענם על אהצתם לחמנה וכי יהיו ונגן וסתרה לתפארת ארלם
 יליד ציתם הוא הרנוצ"ם. וראש השלוחים היה הרד"ק, ונאשהצתו אל הרנוצ"ם לא
 ונעוהו יוני סזקנה אשר הגיע עדיהם ולא ירא נשמי כוצד הדרך ויקל צעינו העונל
 והטורח אשר יסוצצוהו. ויהי צצואו למסרד וילך ונעיר אל עיר וראשי הקבלות
 החזיקו צידו ויחריונו גם הנה את מואסי הדעת עד כי הטיהרו, ויהי צציותו צדרך
 ויחלה ולא יכול לקבל את שני הרופא ר' יהודה צן אלפכאר ויכתוב אליו אגרת
 ונלאה מן וענוה לנען יעזור גם הוא צידו וילוח אל הנוקמים צעד כצוד הרנוצ"ם.
 אף תקותו לשוא היתה כי ר' יהודה הזה החזיק עם לוחניו אס גם לא ונענום,

וצוהם אלו לא נשא פני חכם וזקן הרד"ק ויכהו צעוט לצונו והתל יתחל צו צאגרת
 ונלחם לעג וקלם וישפוך עליו צו ונזכרות, אך צתוך אגרותיו סתר גם צגנזי
 הרמז"ם ויגל צשכל נפלא את הסתירות אשר תלחנה ונחוך דעותיו, ויהודה הראה
 כי בצר צלחיו וכי עשיר הוא צדעת ע"כ ענה עזות, אך לדוד היתרון כי צנוקוס
 גדולתו שם ענותו וצדצרי חן השיצ לקול רגז, ויהודה עוד לא שככה מנמו אס גם
 אש הכעס דווננה ונעט. ויחר גם לחכמים אחרים על כי התכצד יהודה צקלון
 הרד"ק וגם ארכזי אלפכאר העתירו צעדו ויאמרו כי לא נכון לעשות כן לחרף איש
 גדול ונכצד אס גם הנה סרו וודעות הרד"ק. ככה כתב הנשיא ר' ושלם צן
 קלונימוס צן טודרוס והוא ונצעלי צרית אלפכאר והולך צנתיצו ווננשאהו לנעלה
 אך עם כל זה מוכיחו על תלוותיו ועל אשו הגדולה נגד אנשי פרצינלה ונגד
 הרד"ק, וז"ל צאגרת כ"י: ופליאה דעת ונמני כסגזה, על השערותך הטובה, ועל
 ענותך הגדולה והכחזה, לחרף גוי לדיק טוונר אנונים, ווסקי הארץ האיתנים,
 ואס החכם הגדול ר' דוד קנחוי י"א ונעל צנועלתך ונעל, צנוצטל או צנופעל, לדיק
 ונה פעל, כי צאנשים אשר עם החכם הגדול ר' שלמה כר"ו חולקים, וינלחו צקרצס
 אנשים לדיקים, אנשים חכמים ונצונים וידועים, וקראת להם וצני סכיצי עונך
 ונרעים, חלילה לך ונעשות כצצר הזה, להיות תלוידי חכמים ונצזה, להנניית צרות
 ספתך לדיק עם רשע, צלי עון ואשמה ורשע, ואס נטיה לצס אחרי ספר הנוורה,
 כאשר רוח וננרוס יערה, את האלהים הנה יראים וצחורתו וצזיקו, והרשיעו את
 הרשע ואת הלדיק ילדיקו, . . . ועל ענין החכם הגדול ר' דוד י"א צלחיו
 לחלות סניך, אס ונלחתי חן צעיניך, להעציר אשונתו, וחננול על סויצתו, ואל
 תחלל חורתו, והסר ונעליו תלונתך, וכלה ונדצרותיך, ותתנהג צנדת ענותך, וקוס
 ונכסא דין אשר זה כונה ישנת, ונחנרו נא ונספרך אשר כחצת, לנעני תעשה
 ולנענן הדרך והודך, ולנענן יחלנן ידידך. . . והאל ית' וית' אשר לו נכתבו
 עלילות, ועד אין חקר עושה גדולות, יעה כנסר אליך שלום אל יקר וננשלחך,
 האל ישועתנו ועזרתנו סלה לכם יעמוס, כרנן סה תכלתך לשון גדולתך*) ושלם
 צר קלונימוס צר טודרוס כצ"ת. וישנע יהודה אל קול ארכזו ויצטיחסו כי לא יקל
 עוד צכצוד הרד"ק וצנענה יתרה השיצ וכה אונר צחוך לצריו צחן ונליתו: חי נספך
 נורכי ורצי, אס אונור תאונר כחשצי, לעלור טוני ונליתי וננתת רציצי, אס יהיה
 הסנים האלה על העצרי וגסם הערצי, כי אס לפי דצריך, ולא יכנף עוד נורכיך,

* פי' אפי' אהיה הפה והלשון אשר חנויד זהו צההלתך וצגדולתך, וכן יאונר הרע"ה צחשונרו
 הקלרה כ"י על חוכמת חכמי לוניל, תלמודכם לשון כצודכם והצרתכם". — ודע כי כל
 האגרות האלה כ"י של ר' אצרה צר טוונאל וכזה ונהלל עליו ואגרת צני סקדלי ור' ושלם
 וכ"י אלפכאר ורננה ראיחי צאנחתה הר"ר לצי הירש חן טוב אשר העתיקס ונחוך כ"י
 אוקספורד, ולו נאזה חסלה כי נחן לי רשיון ל העתיק ונחוכס הדצרים אשר כחצתים הנה.

וגם על אנשיו לא חכידו חכמי, ולא מעשה חרוך חפי, ואזכור לדוד את כל ענותו, וענייתו ולא מענה עוד אותו, ואם את קנאתי עלה עשנה, חכמה צגשני רנון חרונה, ואשיצ חרצי אל כדנה ע"כ.

ויעברו סיניס וחנות הנלחמים שככה, ויהי דוד לנס העצרים והעונים צחנות הלשון, רק הפילוסופים כספי ואפודי עוררו ספקות כנגדו כאשר הזכרתי לנעלה ויקונוו נגד חזיהם, ותחת אשר שם נפשו צכפו להגן צעד אנשי הפילוסופיה הם הרינוו דגלם עליו, וצגנת עז"ר קם ר' אלישע צר אצרהם צר ונתתיה ויהי לנגן דוד ויכנה כן את שם ספרו והוא יקר צדפוס ואני ראיתי העתק כ"י ונונו, וגם הוא לא ירד אל עונק הדברים אשר רונתי עליהם לנעלה. אך ונעטים היו אשר רנו להסיר העטרה ונעל ראש דוד וכל חכמי הדורות הושיצוהו על כסאו ויאורו ימי הנונג דוד לעולם וחכמי העונים העתיקו רוב ספריו ולא הכמידו כי רוב חכמתם ונונו לנודו, וצחוך נחנה העצריים צלו צונסר הנונויים ר"ס ק' ונגך אשר קצר דבריו ושת עליהם יסוד ספרו ונכלל יופי והנדקדק הגדול ר' אליהו הלוי הצחור האשכנזי אשר כתב נינוקיו אל ס' הונכלול והשרשים. וספרי הרד"ק עלו לנעלה ראש עד כי ונעט נשכחו ספרי הראשונים ונשכחו גם כה וכה קורות הלשון העצרים הם לא ננלאו צחוך ספריו, ורק ציינוו התחילו לעורר ישנים ולהחיות שוכני עמר. אכן גם אכחו נתקע כף עם כל ונכדי הרד"ק כי ונלאכה גדולה עשה צכל ספריו וחכרו לא יסוף כל עוד ינלאו דורשי לשון עבר.

יום ז' כ"ו ונחשון תרי"ז לפ"ק

אברחם גייגר.

18.

Schreiben des Herrn Prof. S. D. Luzzatto an Herrn
Ignaz Blumenfeld in Wien.

לכבוד ידידי המשכיל והגבון, כ"ש יצחק בלומענפעלד ברכה ושלום עד העולם.

צשנחת לצב ראיתי זריזותך להוליח לאור נחצרת שנית ונאולרך, צחוך שנת הראשונה השניה ונוסרת לצוא, הלא זה סינון עוצ לנשוננו, שעדיין יש לה אורחים, הקונים ספרים, וקולאים דברים, לצושט צויה, ולחפשת ונאליה. יהי כן ה' עמד לצכות את הדברים עד זקנה ושיצה, ואולרותך ינלא דברים עוצים ונחמדים, לתועלת ישראל, ולכבוד החורה.

והנני כותב לפניך היום אחת מנתשבות רש"י ז"ל, אשר העתקתי מנתשבות הגאונים כ"י אשר צידי, אשר נתוכו העתקתי כבר עשר תשובות ונדפסו בכנס סגוד טביעי. והתשובה הזאת יקרה בעיני ואלד, כי היא אספקלריאה ונאירה, תתראה לנו מתוכה נפש רש"י ז"ל הטורה, האונת והסלום אהב, את הנתיים הנכבדים כבד, אזל לא הגיח לאדם, להשתמש בשם כבודם, לגרום תקלה לאדם אחר, ויראת כבוד הנתיים לא ונשלה זו כשהיה נושא נזה נזק ומנוס לחיים. ונהי יפה ענותנותו, שלא נטל עטרה לעלמו אפילו בשעה שהיו נותנים אותה על ראשו, והחשיבוהו כבית דין חשוב להתייך גדוי רצונו גרעם, ולא אזה, אזל יעץ אותם להתיירו, אחר שהמחקר יראה את חצרו.

ונה יקר הגדוי הזה של רצונו גרעם! כי לא כל אדם יעזוב כח לעמוד בנסיון, ולקדש את קדוש יעקב צניחה וייסורין, לפיכך כונה יהודים היו מונירים ביום זעם, ואח"כ היו חוזרים לדת האונת; ורצונו גרעם גזר גדוי על ניי שיזכיר לזעל תשובה ונה שעשה בשעת הסכנה.

ונה התשובה הזאת היא מן הדברים היומאים מלכ טהור וכנסים בכל לז טהור, אשר הם תכלתנו ותפארתנו, הנועידים על התכונות הנויחדות לעם סגולה. אזל הכתבים שיאלו מנתחת ידי תלמידי יון וישועאל (צין דורות אחרונים וצין צינים קדמונים), כלם צין שהיו ספרי חכמה, או שירים נחונדים) לא יוכיחו אלא שהיהודי הוא אדם ככל האדם, ויש בכחו ללמוד החכמות והנולאכות כשאר כל אדם, וניי יכחיש זה? ונה לורך להציא עדים לדבר פשוט כזה? אזל ונה שראוי להוכיח ולברר צראיות ועדים, הוא כי התורה והנציאים ורצותינו, הם לזרם נודריכים האדם בדרכי ישרה, הטובה להללחת החברה, על ידי הכגשת המנולה שכל דצריהם מוחזקים אותה, ועל ידי אנונת השכר והעונש צעולם הזה; לא כדברי פילוקופי יון ותלמידיהם (עד וולפיוס ווינדילסון), הנולנודים את האדם לבקש טובתו ושליונותו בלבד; ולא כלנודי אנשי חזרו ותלמידיהם (צעל חובת הלצנות, וזולתו רבים ועלונים), הנולנודים את האדם לנאות צעולם הזה, ולקנות מנתשבותיו לעולם הנשנות. והדברים ארוכים, ואשרי ניי שיזכה לזארחם ציאור רחב, ולהסנייעם צקהל כב.

שאלה

„נושפחות הנחגרות זו בזו בחיכוסים וגנאים, ונשונע לקהל קבלון (Cavaillon) וגזרו עליהם שלא ירגילו בכך, וקפלה האחת ונשצעה קודם גזרה שלא יקבלו עליהם גזרת הקהל, ולא חדלו מחיכוסיהם, וקפץ אחד מן האחרת והזכיר לו

שנענוע ציוני השמד (ח) ועמד אחד ואמר לזה הם ונחזיר, שהרי נגזר על כך, ולא הזכיר לו וני גזר עליה, ועכשו נודע שגזר רצנו גרסום על כך שכל הנחזיר יחא צדווי, ויש תלמוד אחד ונחזיריהם, ונודע שנחזיר זה צדווי של רצנו גרסום לדוי עולמית שאין לנו חסוד כיוולא צו להחיר, ונחזיר רחיה ונחזיר נרצק דסני שוונעניה, ושונתיה רצ יודע, ושכיז רצ יודע, אנרו ליה גצרא רצא כרצ יודע לית הכא וכו', ואלו חוננים שלא החזיר להם שם הרצ, ולא ידעו צאותה גזרה ונעולם ולא נענוע לאזניהם, ועוד שהם נעיר אחרת, או אם ח"ו לדוי הוא, יש כח צדור של עכשו להחיר, ונאמר שיקבל הדין עליו, שלא נחכוון הגאון לדוי עולם, וסרצה רחיות הציאו, ושאלים להשיבם על כך דבר.

תשובה

הצוננתי צשאלתם וצוונק רחיותיהם, ויש צהם שיש לתלות עליהם, ונאן יש שאין הכדון דונע להם, והנני ננשיז כונע שהראוני מן השונים. אם יצורר צעדים ונחגנים, הנחזקים בגזרת רצ ח"ו ששינה צה ונחונר שאר אלות וסייג הנהג צדורות האחרונים, והוליא ננפיו לסון שנחא, וגם גזר שלא יזכר גנאי זה לא לצעלי תשובה עליון, ולא לדורי דוכותיהם, וסחזרה הנפקיר צה צסם גזרת רצ, אין לנו לנחוג קלות ראש צדווי, כי אין גדול כונתו להחיר, ורואה אני את דצרי התלמוד צו שאם נדה הרצ אדם צחייו, ועמד צונדו ולא צה לפניו להחיר נדווי, אין לו החר עולם, וכל רחיותיהם שהציאו על זו יש להשיב עליהן, שששטינו וננודה לעיר אחרת אינו וננודה לעירו, לא שנינו אלא צונדין לכצודם, אצל צונדין לכצוד שונים אף הננודה לתלמוד וננודה לרצ, וכל סקן לעיר אחרת, כונע שנחונר אין חכונע ואין חצונע ואין עלה וכו' כוסו גדולים לקטנים — וכל סקן רצנו גרסום זכר לדיק וקדוש לצרכה, שנחיר עיני גולה, וכלנו ננפיו חייך, וכל צני גלות אשכנז וכיתים תלמודי תלמודיו הן, וצצצ זה לכצוד שונים נדה, שהרי ונסיני הוהסרנו על כך, לא חונר איש את ענייתו, צאונחא דצרים הכחוצ ונדצ, אם היה צעל תשובה לא יאונר לו זכור ונעשיך הראשונים, אם היה צן גרים לא יאונר לו זכור ונעשי אצותיך. ואע"פי שלדצריכס הן היו ונגיך אחכס, ונחזיקן ושאר גנאים, שגזרו קהל קדש שצקבלון על כך, וסס נשצנעו חמלה שלא לקבל גזירתם עליהם, וסנכו על הודחת טעות לוונר אין שצונע חלה על שצונע, ועצרו עליה, ועכשו אחס קורים עליהם נשיא צעושה ונעשה עונך לא חחור, ואלו אינם עושים. לא זכיתם צו, כי אם צנים חטאו ועצרו על אזהרת לא חונר,

(ח) צהנחוס ונדכי צנא קווא סימן כ"י נדסם שנענע ציוני השמד, והוא שצנע.

ונשבעו לשוא את שבעתם, וכשינתם נפיהם יתם לטק, שנשבעו לעזור על
 הננוה, שלא לשמור חקי דת עברית לשמוע צקול זקניהם גודרי גדל ונחזיקי סייג,
 הם נריבים ונלקות ונשבעה ראשונה, וכדוי ונגזרת קהל שעזרו, שעל כרחם חלה
 עליהם, ואע"פי שהם בני עיר אחרת שהם לכבוד שמים נדו; אבל אבותם לא
 חטאו צו, ולא הותר להם לטפר אחר נעתם, שהתשובה נוגעת עד כסף הכבוד,
 ואפילו לדיקים גמורים אין עונדים בנקום שבעלי תשובה עונדים, שנ' שלום
 שלום לרחוק ולקרוב. ושאתם נזיחין ראיה (שהדורות) ונתעטין והולכין, ואומר
 נדוי שלנו כגיפה שלהם, ועוד שאין לנו נחריעין בשופרות; שפחה של בית רבי לא
 התריעה, דקאמרה ליה ליהוי יהוא גצרא בשנתא, ולא נהגו קלות ראש בנדוייה
 שלש שנים, ואם נתעט כבוד אחרונים מן הראשונים, שאין לריך לנהוג נדוי
 יותר ונשלטים יום, ואם צא להתיר ונכאן וליך יתירו לו, אבל להקל בהתיר נדוי
 חמור עלינו נדוי כל שופט ושופט שעומד לישראל כצית דינו של רב יהודה, ואינו
 כיתר אלא צכילא צו, דכתיב ויעל נשה ואהרן נדו ואזיהוא וגו' למה לא נתפרשו
 שנותן של זקנים, שלא יאמר אדם וכו' וכתיב אל שופט אשר יהיה צינים ההם
 וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אל שופט שלא יהיה ציניו, אלא וכו', וכשפסקו
 הלכה הני צי תלתא דנשנותי אמו צי תלתא ושרו לעולם צכילא צהם, ולא פליגי
 אהיהא דרב יהודה. אבל רואה אני את דצריכס שכל זמן שלא יעידו הנוחזקים צם
 ששינה צם הרב להחמיר, כגון נדוי עולם או שנתא, נריכין לנו לדון את הנדיק
 לזכות, שלא קללם זו תלה בצאין אחריו, שנתא ח"ו יתקפרו יכרו לאחד ויעזור
 צכעקו עליה, ויודע אותו נדיק שאין צחלמדידו הנפרכסין אחריו את הדורות
 שיחיר את נדויו (3) ואי אפשר ליצדל היינו כל הימים, ונמלאו כלן עוצרים.
 ואפילו אמר אותו נדיק כל העוצר יהא נדוי, לא אמר אלא שינהגו צו חצרו
 נדוי, כושפט כל דור ודור, עד שיפייס צאנא שא נא וכולם צין ישראל ללקות
 צלעוה וליך יתן, ואח"כ יהו כל עשרה שצצור שלומי רצנו גרסם להתיר. או
 אם הזכיר לשון אכור, ואמר נר אכור צו נדוי צו קללה צו שבעה, קיינא לן
 צנדרים ושבעות הלך אחר לשון בני אדם וכוונת לבו, שהרי אין איסור זה צא
 אלא על ידי הגזר, ונהא שלא כמכוון לגזור לא גזר, וכבר הוצקו דורות האחרונים
 העושים סייג ובדך לדורות הצאין, שחולין התיר הנדוי וכדוי העצריינים איש איש
 בשופטי דורו, וכן נוהגים כל הקהילות, ואף כאן אומר אני שלא אמר הנדיק יהא
 נדוי, אלא שגזר על הדור להנהיג צו נזיפה כדי נדויים ולפי דעתם, כאותם
 ששנינו הקורא לחצרו עזר יהא נדוי, שנתא קוצרים לנו שכוהו גדולי עולם דור

(3) צהגתה מרדכי ה"ל כחוצ ויודע היה שלא יולד אחריו גדול להתיר נדויו, אבל כשי' לא
 כתב כך.

התנאים, ושזו אין לו התר; לא צאו אלא ללמד דורות הבאים שינהגו צו ריבוי
 לייסרו על כך. ואל תאמר שאין לנו לדון דינין שצלב להכריע דעתו של לדיק
 לזכות; שאף זדיני ונווכות שמונח גדול, ליעול ומוון וזוה וליתן לזה שלא כדין,
 ונלינו כן, כי הלא דאמרינן בני רב עיליש נפק עלייהו שטרס דהוה כתיב ציה
 פלגא צאגר ופלגא צהפקד, אמר רבא רב עיליש גצרא רבא הוה וליקורי לאינשי
 לא ספי להו, אלא הכי קאמר, אי פלגא צאגר תרי תילתי צהפקד, ואי פלגא
 צהפקד תרי תילתי צאגר, אלמא סמוכין אגצרא רבא ודרשינן ליטניה לאוקומה
 לזלתייהו צאין קלס ודופי, והלכך יש להחיר אותו נדוי צשליחותו של לדיק, כי הלא
 דההוא טצחא דלא קר סכינא וכו' אמרו ליה לא נחוש לכצא, אמר להו אן
 שליחותא ידיה קא עזדינן, ועל זאת סמוכין כל הקהלות הנותנין קשרי הקודמים
 להם, הכל לפי השעה. ודרב יהודה אינה ראה לכאן שנדהו לאחור צמייו
 וצמוו של עזריין ונשום דקנו שווענייה, והיה לו לשוץ צמייו ולהחיר נדויו, ולא
 שז, הלכך לא נחלה צדקות הצאין; אצל גזרה זו לא נדוי היה שעצר איש ונדהו,
 אלא סייג לעתיד, ועל כרחק תלויה צדקות הצאין. ועוד צזו איני רואה דצריכס
 ונחיר שלא הוזכר לו שם הרב שגזר עליה; ולא נראה שלכס איני דן, שאתם
 וצאין ראה ונחיראת עדי נפשות, שזריך להודיעו צאיוז וניתה נכרג; אין זו
 ראה לכאן, שגזרת הכחוש היא יונת הונת, וכתיב ושפטו העדה והלילו העדה,
 ואין צנו כח להרוג שלא ון החורה, אלא לעשות סייג לשעה. אצל איני דן ונלשו
 גזרי גזרות וננהגם שאינם ונחכוונים לענות את הסוגים שאינם יודעים צאותה
 גזרה, אלא ונקללים כל היודעה ונחפקס צה, וכל וני שלא הוזכר צסם וני שגזר
 עליה, לא ספקס צגזרתו ולא צא לכלל נדויו, דלא הוא אפקירותא לנשווי צנדוי
 עד דידע ונאן ניהו גצרא רבא דקא ונחפקר ציה; והכי אמרינן, ונלן דנזננינן
 לדינא, דכתיב לכן אתה וכל עדתך היו, לקנייה דגצרא רבא פלגיא, דכתיב לפני
 ה', אלמא צעינן לאודועייה ונוו גצרא רבא דאזננייה, דאי ונחפקר ולא אחי,
 ליטנתייה, וכל כוונ דנחפקר צצי דינא סתמא, לא הוי אפקירותא לגביה דההוא
 צי דינא; אף זה לא ספקס צצבור הרב ולא נחנדה לו, ואפילו צאלו להמניר עליו
 אין להטיל עליו אלא חומר של סתם גזרה, ולא נדוי גדול העולם, שלא ידע צו.
 ואם היה הונחרה ונחנשי ריבו של ונגנה, אמר איני שאין זה קרוי יודעה, לפי
 שלא היה נאמן עליו אע"פ שזדיני נפשות חלוקין עליו חצרו על ר' יוסי לומר
 ונחרה שאמרו אפילו ופסי הסד, התם הוא דקבל עליו החרטה ואמר יודע איני ועל
 ונת כן איני עושה, אצל זה לא היה נאמן עליו, כצבור לשחקו הוא צא ולחבוש
 פניו צטוון.

ושאלתם, פעמים החירו כל אנשי קצבון גזרות שעליהם, ונפסי סודעניות
 צאות, וצצורין אתם לומר שחחרה אף גזרת גדול העולם צכך, וסמוכין אתם

על זו שאמר רצה צר צר חנה א"ר יוחנן בבל ז"ל יכול לזטל (דצרי) ז"ל חצרו
 חוץ ונשונה עשר דבר; אל תטעו בזה; דהא דתנן אין ז"ל יכול לזטל את דצרי ז"ל
 חצרו, נשנה שלונה, וצנחיתא תנין לה, ור' יוחנן צדורות האחרונים היה ולא
 בחלק על הנשנה, ולא אמרה ר' יוחנן אלא בגדול וננווה צחכונה וזנונין קאמר.

ושכתבתם עלי שאחיר את הכדוי, חלילה לי זאת, ליטול את הסם ולעשותי
 צית דין חשוב; אם הייתי ציניכס, הייתי נוונה עונכס צהתר, אבל ווי אני ליטול
 לי סם צנוקוונות אחרי' הכה אני הדל וננייני הלעיר, שידי יתוויי יתווייס, יקבל
 עליו הדין, ויכלה את חצרו, והתיכורו לו.

וששאלתם, ראובן ושותפיו שנשצעו צספר התורה שלא יעכב איש חלקו של
 חצרו ונאחר שיסכימו לחלוק, ועכשו הסכימו לחלוק, ונעכב ראובן ונשכונות צידו
 וכן השותפות עד שיפדו, ושואלים אתם אם עצר על שצועתו אם לאו. יש חילוק
 צדצר זה, ולא פירשתם ככל הנורך; אם כך נשצעו שונאחר שירצה אחד ונהס
 לחלוק לא יהא חצרו נעכב עליו, הרי עכב; ואם נשפי שהוא נשכונן כלי שלם
 ואין להפקידו, אית דינא דגוד או אגוד, או יתכוו ציד כאונן עד שיפדה; ואם כך
 נשצעו שונאחר שיסכימו שניהם לחלוק לא יעכב אחד ונהס חלק חצרו, הרי בכלי
 זה לא הסכימו שניהם, ולא היתה שצועה זו אלא שלא יגבל עליו לתפוס השותפות
 ונחונת תציעה אחרת שיש לו עליו לפני השותפות או לאחר השותפות, וזה שלא
 עכבו אלא ונחונת שלא נפדו, לא עצר על שצועתו, ונכל ונקום ונאחר שאומר
 שונעון שונאל צו עול, ואינו כאונן לו עוד, ז"ל כוספין אותו לחלוק או לתת ציד
 כאונן. ואתם תכו לצצכם לרדוף שלום, וראו כי צעווינו לקו אותם סקציבותיכם
 ונכה נחלה ונאד, וכצר זוללים צין הגויס, והשלום הוא יגרום לכם לעזר (אולי:
 להעזר) מן הכר, ולא יוכל שטן לשלוט צכם. ושנו רבותינו גדול השלום שיתן
 צחלקן של צדיקים שני' יצא שלום וגו' ולא ייתן צחלקן של רשעים שני' אין שלום
 אחר ה' לרשעים, ווי ששנו וצרכתו שלום ישפות לכם שלום.

וששאלתם על ווי ששונע לצור ונשונסין עליו גזירתן, וקסץ ונשצע שלא
 לקיים גזירתם, ואח"כ גזרו עליו, לריך לקבל עליו גזירתם, או לא חלה על
 שצועתו. כך ראיתי, שהכצע לעצור על דצרי לצור נשצע לשוא הוא, ואלו התרו
 צו (חייב) גולקות לאורייתא ונשעת שצועה, ולכל צוויס אדירים והעלה צידו חרם,
 ולא נפטר ונגזרת לצור, אם כדן גזרו, ואע"פ שקדונה שצועתו לגזירתם, סהרי
 נשצע לזטל את הנוורה, לקור ונחוקי ישראל, שלא לידון צנושפטם, ותנן איזו היא
 שצועת שוא, נשצע לשנות הידוע לאדם וכו', אומר לעדים צאו והעידוני, שצועה
 שלא כעידך, נשצע לזטל את הנוורה, שצועה שלא לעשות סכה, (שלא ליטול)

לולב, שלא להניח תפלין, זו היא מצועת שוא שחייבין על זדונה ונכות, שכיון
שנשבע לעבור על התורה הרי נשבע על וזה שאי אפשר, שהרי מושבע ונחר סיני
על עשה ועל לא תעשה, בארור בכלל, ארור צפרו, צרוך בכלל, צרוך צפרו, ואין
לך כל נזירה שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה צרות, ומצועת הראשונים קדמה
לשלו, ולוקה. והתלמיד האומר נשבע לצטל הנזירה פטור ונכוס, טועה דבר

ונשנה הוא, שהרי שנינו זו היא מצועת שוא שחייבין על זדונה ונכות, וטועה בנקרא,
דכתיב לא ינקס ה', ה' הוא דלא ינקס, אבל בית דין של נוטה מלקין אותו ומנקין
אותו, ואם לא התרו בו ולא ניתן לנלקות בית דין, הרי הוא בכלל לא ינקס,
ועושה עולמית, שעשה שמים, שנשבע לשוא, והוליא אם שנים לצטלה, וכתיב את
ה' אליהך תירא. ומה ששנינו נשבע לצטל את הנזירה פטור, לענין שגגה שנינו
ולקרבן עולה ויורד, שהנשבע לצטל ושגג ולא צטל, או נשבע לקיים ולא קיים,
פטור ונקרבן, דנונעטא ונקראי, וזה הטעם רשות, אף הרעה רשות; אבל לוקה
הוא על שהזיד ליטעע לשוא.

וששאלתם, ומלאתי צפסי דבי רב במצועת שוא והרי הכתוב מויליא ונכללה
להחנייר, וקטיא לך וזה הוא חונרא דידה ומצועת צטוי. היינו חונרא, דאלו
מצועת צטוי ניתנה שגגתה לכפרה, וזו לא ניתנה שגגתה לכפרה, והרי הוא כלל
ינקס. ועוד מצועת צטוי לא אוכל, ואכל, חייב ונלקות, דהוי לאו שיש בו ונעשה,
אבל אוכל, ולא אוכל, נזיד פטור ונלקות, דאיתמר מצועת שאוכל כבר זו היום,
ועבר היום ולא אכלה, ר' יוחנן ורשב"ל דאומרי פטור, ונר-נוסוס התראת ספק,
ונוסוס לאו שאין בו ונעשה; ואלו מצועת שוא לאו שאין בו ונעשה היא, ולוקה,
טעווא ונוסוס דדוויא למצועת שוא היא, דלשעבר נשבע, ואחרת מלשוא לשוא
שני פעניים.

וששאלתם, ראובן ושנעון שהלכו לשוק, והתנו צנייהם שכל וזה טיעלה
שכר לאחד צין במקורה צין צנוליאה צין בכל דבר, יחלקו זה לזה, ובחזרה האחד
לדור עם פרקוטיא שקנו צמותות נחפס צידי גוים, ונתן ונוון צפדיון, ותוצע
ומצרו ליתן חלקו צפדיון, שהרי שותפים הם, והיה צא עם המקורה שהיתה של
שניהם, למורה כדרך שותפים; ועוד שהתנינו להיות שותפים צסכר, ובכאן שיש
הפקד גסוה צהפקד. והלה ונשיבו לא היינו שותפים אלא צעירנו צסוק אבל ונשעת
לאחנו ון העיר נפרדה מצילתנו, ואלו היית ונשכר ונוון רב הרבה, לא היית
חולק לי, וזה מודה צכך, ובאו לפניך לדין ופטרוהו (אולי ז"ל: ובאו לפניכם לדין
ופטרתוהו) ויש חולקין דבר לחייבו.

טעם החולקין לא פורש, ואני אין צידי ראיה ונהיכן לחייבו, ואע"פי שעדיין כל זמן שלא חלקו פרקונטיא שותפים הם, ואלו לא התנו כל מה שיפקיד האחד ישלם לו חזרו חלקו, ואם נופני ששנינו קרוצ לשכר ורחוק להפקד, רשע, לא כאמר דבר זה אלא צנותן פרקונטיא לחזרו על ונתת שאם ישתכר יחלקו עמו, ואם יהיה הפקד צפרקונטיא על הנוקבל להשלים . . . שכל האחריות על הנוקבל, ונאלת פרקונטיא זו עליו ונלוה, ומה שהכותן נוטל חלק אינו אלא רצית, ושכר צטילות ונעותיו עומד ונוטל, אצל דבר זה אין לך עליו אלא תרעומת, שהרי קבל עליו אחריות חלקו, ונפקיד חלי הפרגונטיא, אצל אחריות גופו של שותף, זה לא קבל עליו, ואע"פ שהיה . . . חלק חזרו עם חלקו, אין זו טענה לחייבו לזה, שהרי ראיה גדולה הצאת לדברך שטף כבר את חמורו ואת חמור חזרו וכו', וכל שכן זה שהיה פורח זה צבולו, וזה לא אמר לו קום דרוף והכנס לנקום גדודי לטעים ועלי פדיונך. וכי יצא דבר הנחייצים וראיות שלהם, כדעה ונה טוב (ג).

וששאלתם, שטידך ראובן על צת אחיו . . . וקיינו דצריהם, והניחו תשומת יד ציד קבלנים, על ונתת שהחזר צו יפקיד ערצו, כדרך שהורגלו צרוצ ונקומות; ועצרו כנה שנים וחזר צו ראובן, והנה שנועון אחיו חוצע הערצון וניד הקבלנים שהחזירוהו לראובן, ותלנויד אחד ונסייעו ואוונר קצבן דכתובה לא נשתעצד, ועוד דאסונכתא היא, ואסונכתא לא קניא. טעם התלנויד בכל הדדין. חדא דקצבן דכתובה נשתעצד, דנושה צר עלרך ערצא דכלתיה הוה וכו' (צתרא קע"ז צ') ונותצין וערצ דכתובה ניי נשתעצד, ונשניין קצבן הוה. ועוד ונה ענין קבלנות זו אלא קבלנות דכתובה, קבלנות דכתובה זה הנותפים ונעות או ונטלטלין לאשתו דכתובה, ונותרתן ליד שליט, והחזירן לצעלים, אצל קבלנות זו אינה אלא ערצות לקיים תנאים, ואסונכתא זו ודאי קניא. ואם נעשה הדבר צפני חשוב העיר, קיינא לך אסונכתא קניא, והוא דקנו וניה צצית דין חשוב, ואפילו יש חשובין ונהן צשאר ונקומות, אין לנו אלא צ"ד של אותו ונקום, דא"כ אין לדבר סוף, שאין לך צ"ד חשוב שלא יהא חשוב ונונו צסוף העולם, ואוונר אל השופט אשר יהיה ציונים ההם וכל שלשה שנתנונו צ"ד על ישראל הרי הן כצית דינו של נושה לענוש ככסין ולהיות הפקדן הפקר. וכל שכן על שדוכי אשה שהנהיגו הראשונים כן שלא לציט צנות ישראל, ויש מן הדין לקונסו ונוון וצרידוי הגוף, ותלנויד הנוסייעו אין חולק כצוד לתורתו יד נריע (אולי: לחזק ידי נריעים) ונן השנים ונעושו ונכצוד, ונכסו ונונו גלויותיה של תורה, וכל שכן שלא יצין צנועמקיה; ולנווכיחיהם ינעם ועליהם תצא צרכת טוב. "שלמה בר' יצחק.

ואני צטרם אכלה לדצר אליך ידידי היקר, אגידה לך כי צעמוד י"צ נאולךך
 זה, טיטה כ"צ, כדפס ט"ד, ולריך להיות ט"ך.

גם לא אכחד תחת לשוני כי ידידו החכם היקר גייגר (עמוד ח') טכח
 פירוש רש"י על סוגה צשושנים, ונתחך כך נתעלמה וננונו כוונת ר' זרחיה הלוי
 צאנורו צשושנים סוגה, וכצר ביארתי הענין צמוגד ירחים, עמוד קכ"ז, וזה לשוני:

„עמוד 17 אמר כי הרז"ה הציא צשיריו הצלי המיטולוגיאה, וזה לא היה
 ולא נצרא. הרז"ה צהקדמותו לספר פתחי נדה אמר: **וְהַזְהִיר (הקצ"ה) אָל-**
אֵשֶׁת גְּעוּרִים מִגְּנֵשֶׁת, וְתוֹפֵשׁ הַקְּנֵשֶׁת בְּלִי יוֹרָה צְדָה, ומצד רייפנאן
 כי תופש הקשת רנוז לאליל האהבה, וזה לא יתכן, כי התורה לא אמרה ט"ו שלא
 יהיה אדם אורב את אשתו בכל עת ובכל שעה, וצדק נוספטי הגדה נורצים את
 האהבה צין הסיודי ואשתו, כי היסודית היא צכל חדש ככלה חדשה, וזה עיקר
 גדול צהללחת הצית והאוננה; והנה החשק הוא יורה חליו צכל עת צלב הסיודי,
 וזה לא אסרה תורה, אצל אסרה צקלת העתים קירוצ הצער, לא קירוצ הצצבות,
 והנשורר רנוז על זה צנלילת רז"ל יורה כחץ, והנשיל הצעל לגצור תופש קשת,
 ואמר שלא יורה חליו ללדה. עוד אמר שם הרז"ה **הַפּוֹרָה לְפּוֹרָה בְּשׁוֹשְׁנִים**
סוּפָה תָּנָה מִתְּעוֹבָה בְּשׁוֹדוֹת וּבְשָׂדֶה, ורייפנאן חסצ שהכוונה על כוכב
 גוגה (Venus) הנועולפת שושנים. אצל האלילה היה היא נקיצה, ואיך יהיה לה
 תענוג צשירה וסידות? והוא נוסרש תן פוגת לתאזה אשר תעיר ותעורר צך האלילה
 הכ"ל. וזה דוחק גדול. ואני תנייה, איך לא זכר הוודרש. (הנוצא גם צפירוש
 רש"י) על פסוק סוגה צשושנים. והנה אין פסק כי כוונת הרז"ה לוודר: תן פוגה
 לנפשך הנוגה ונולטערת (לשון צתולותיה כוגות) על איסור הגדה, והיא עם זה
 גודרת עלונה נוספי האיסור (כדצרי הוודרש הכ"ל) לצלתי תצקס להתענג צגדה
 וסדות, כלוודר צנשים אחרות, ציוני טוונאת אשתך.

וזה נאוד לר לי צראותי כי הצנת שירי קדונוניו (וכל טכן הצנת שירי
 הנוקרא ונלילות הכציאים ודצרי חז"ל) הולכת ונחנעעת ג"כ צגדולי הסכונים,
 לצרי הקריאה והכתיבה צשאר לשונות.

סלדובה היום ד' כסלו תרי"ז, ידיך שד"ל.

19.

Schreiben des Herrn Leopold Dukes in London an Herrn Ignaz Blumenfeld in Wien.

צע"ס לונדון צחדס כסלו תרי"ז לפ"ק.

אזיאל לך כעת עוד צ' סירים נכ' נסס ה' עזרא ז"ל. וננספי אלדנח
 כי נכון לתת כוח צין סירי,, אצות הסיר" וצין נסורכי זננינו: כי נרחק רצ
 ציניסס צזנן ויחזר ונזה רחוקים זה ונזה צערכס. ולא אנסים אחים סס.

על מעיל הקרוע.*

אשר דומים לשני המגרה	מעיל יש לי והוא כדמות כברה
ותקות חוט תפירת כל קרועיו	לחמה לאנפה או שעורה
על שתי וערב היא יתירה	כאהל אפרשנו כאיש ליל באישון
ואם יפול עליו זבוב בחוקה	וכוכבי רום ישימון בו נהורה
כמו פתי יהי נמלך מהרה	בתוכו אחזה סחר וכימה
אלוהי החליפהו במעטה	והופיע כסיל עליו [נהרה]
תהלה לי ותיטב התפירה:	ואלה מספור את כל נקביו

(א) שיר לר' משה בן עזרא ז"ל. (1)

ואוניחם שמוע לי ערלות	העונות (2) מענותי נעלמות
ודרכיהם בלי עובר אבילות	ואנו שעריהם מבלי איש
ואך המה בדם לבי מהולות (3)	ענן עיני לאט יויל המעות
וראשי ים ובצלעי מצולות	כאלו שקתות מים בקרבו
פרוצות ממטר בכיי נבלות (4)	ומה הועיל בצעקי אל גדרות
ברגליהם לבבות האמולות	יצאוני שכוניהם ועלו

* גם הסיר הקטן הזה אשר נולדתי צאחד נכ"י צאלכרות הקיכר יר"ס צעיר וויטן אולי יהיס
 לנשיב נפש אל חיזה נוקרחי ספרך. והוא ויילחל דצדיחותל ולא נוכר סס נסצנרו.
 ולשונו ילך ככיל ונגלס סוד בי הול נולחל וננסורכי ססכר.

(1) הסיר סזה יקר נולד. ולא אלכריך סה עליו כי,, אחרי נולריך ערסח" (נזכר נכ"י סלונה
 אל נולד צאחד ננספריו) ורגיד סה כי הסיר סזה נולחל דציוחן של ר"נ ה' עזרא
 צביח סחס ר' אל יקיס כרנוולי נ"י וצאלכרות אקספרד ג"כ. וככר נחמי חיזה
 טורים וננוו צנגזי אקספרד (דף כ"ט) וצנחל קדווייס (דף י"ט הערה ל"ח). ונן
 הטורים,, וסירוחי חלי כסס וגו'" עד כלוח הסיר יזכיר ר"נ ה' ערסח עלנוו צספרו
 הערבי. וצדריך העברה אעיר סה הקורחל כי ככר על לשונו ונלוח אצות ססיר.
 צשירו צקוף סספר אשר וננוו נחמי ככר חיזה טורים יחור ננספרו.
 מפאר במענו אבות שיר ובניו ונעים לפניו לפניו הררים ומשים וגו'.

(2) כנוו ונעונות. דירות.

(3) כנוו ונחול צמיס (יסעים ח' כ"ח).

(4) אולי,, נולות".

- וחלכו למסעיהם וזכרם
 ובמקצעות מגוריהם קציעות
 עליהם אהמה או על בחורות
 בני ימים המדוני ושמו
 הדיחוני ושכו את ארחי (8)
 קווצותי לאור היום לבנות
 ואמעית את תנומתי להרבות
 ואניד את שנתי כל שנותי
 וברש התבונה עז לנפשי
 ואש לב חומדי ארוץ לכבות
 בפז אויל ממר הפצם בנחת
 קטנה נחשבה תבל בעיני
 ויחשבו פעלי בין פעלות
 ואסתירם בענותי ואכן
 יצורים נוצרו על קו ומי זה
 והחלתי חסדים מקדומי
 שאל נא בעדי כוכבי שחקים
 מהוללי יחו מהללי

- (5) כונו חולות.
 (6) לשון כוסל על לשון.
 (7) שונו עלילות על כל הדברים אשר אהמוד חותם.
 (8) ונלשון שך אם דכך (הושע ז' ח').
 (9) העינים. כונו וחשכו הרואות (קהלת י"ב ד') וכן צונצחר פנינים שער ז"ב: כי
 ה' רואות חין עולות וגו'. והדמיון „בפוך ליל“ מלוי צפי הנושוכרים וכן צפיר
 נחחיל לא הענינים וגו' (נדמס צגניז חקספרד ד' כ')
 פנים אשר אתמול בפוך חן קורעו. היום בפוך לילי נדור קורעו —
 (10) צכ"י כפולות.
 (11) לשון והפלתי ציוס ההוא (שמות ח' י"ח)
 (12) שערי הכנסה הנעולות לחסרים. וכן יאמר ר"ס הנביד
 פתח אתה בחמתך שערים אשר הם עלי בני עירך נעולים —
 עיין ספרי הנכונה לור ראבינישען שפרוכקונדע ד' ס"ו.
 (13) ובקגון דוונה צונצחר פנינים (שער ז"ד) מי שיקרה נפשו צעיניו קטן העולם צעיניו.
 (14) והושל וזכ"י חלחריזי (תהכמוני שער ז"ב).
 צרור נעשה להסתיר מור דרור אך יגלהו נעים ריח שמניו
 עולה בקנה אחד עם הכוונת פה.
 (15) וזכ"י כונולי „בפועל“.

- והם כאש אשר תשרוף ואכן ומשכל זמן צפון לבבם רצותם לא ביד חפצי וככה ופניהם ימלאו בשחוק לפני גמלתים טוב ואיכה מגמולי ואיך גבר יקו לארות בידו ושירותי חלי כתם ואיה עלמות לא ידעום איש ואיכה צרורות יהיו נצה ובאבר כבודות על אנשים לא כבודות והעת יעלו על חוג לשוני להעלות גרגרות ימים ילדתיים ישומון מבלי רגל עמקים ולא ישכחו מפי יצורים כאלו מלשון חווים הם לקוחות והאופל דיו להם והעט
- תעולל את עשן בשם להעלות (16) ורגליהם דרוך יושר עצלות רצותי משאלות לבם למלאות (17) וטוחותם באש קנאה אכולות חלב מדע אבקש לי גמולות פרי כנות (18) בצמאון שתולות אנוש יכיר פניני שיר ומלות לאישים בוערים יהיו בעולות (19) נדיבים ישבו לעד בתולות וקלות על נפשם לא נקלות בנות עיש בחוג שחק אפלות ממולאים בתרשיש תהלות והרים יעלו מאין נעלות (20) עדי יכחשו ימים ולילות ומרוח קדושים הם אצולות ימין שמש והימים מגלות. (21)

(ב) שיר אחר מהנ"ל. 1

סברי ושחרותי וחברת אהבה

אם אהלי נודי בנפשי צענו

מיום ליום יסעו ואך לא יחנו

איכה בתחלתי בעיריהם טענו

(16) וכן יאמר צאחד ונשיריו (כדסס ונוני בחולדות כ"ו ע"ד ע"ד ל"ב).

כאש אשר תשא קנה בושם ואך תשא עתר ריחו ותמציאנו —

(17) כלומר הם לא יכלו לנללות שאלתי וחי לא חרלס לנללות שאלתי.

(18) כ"י כרמולי, "כנות" וכן כ"י חקספרד וחולי ל"ל, "בינות"

(19) וכן ע"נ כ"ל (והצרת י"ע) — וכן הנליות הצולות אשר לא היו ונשורכי הזמן בעולות וגו' (עיין כ"ל קדוויים דף י"ע הערה ל"א).

(20) וכן יאמר ל' ושה צעיר אשר

וישומ אך באין ירך ורגל ויעוף רק בלי כנף ואבר —

השכמוני בסוף שער י"א.

חולכות בלי רגל עדי מזרח וים גם הררי עולם בעז תרקענה —

וכן יאמר ל' ונשולם דפיירס צעירו הנתחיל

"ביום סגריר ביום רעש" תעופף מבלי כנף החלה ותשומט ירכתי ארץ וימים —

(21) חכמי ישראל הגידו צעיר צה רבים ונעלה הענוה. צונחצר פנינים; "קן המשכיל הענוה"

(שער הענוה) ובהקדמות הכוקס; וכן אמרו חכמי המוסר, "אין עטרה כענוה" — אכן

המושורכים בחכמות ישנעאל החירו לעלוס להחלל צונו פיסס. זה היה ונחגס.

וונחג עוקר הלכה. עיין ג"כ כחל קדוויים דף כ' הערה ל"א.

(1) סשיר הזה כולל ג"כ בדיווחן של ל' ושה י' עז ר"א כ"י צצית החכס ר"א כרמולי

י'. ונחגור; אס הנרכיבים וגו' עד כלות השיר יזכיר הנוחצר ענלוו צקספרד הערבי.

בחץ איבה עלי יחר כזבים כוננו
 פותים אשר אשת כסילות בעלו
 ולבעלי חמם ותוך התחתנו
 רעות בפיהם מתקו תמיד ואש
 קנאה במורשי לבנם צפנו
 מתום ומיושר כחרש יבשו
 משוד ומכסל כפרים שמנו
 טמאו ולו יובאו באש ובמי מתים
 או יעלה באשם ולא יתלבנו
 רקעו עלי כסל והסכילו הכי
 לא יסכנו בהם (3) אבל יסכנו (4)
 תצר ארמה מנשוא כסלם עדי
 שחקים בחוותם עשנו
 ראו בעיניהם תמונתו ולא
 שכלו, תבונתו ולא התבוננו
 לו עין מזימתם לטושה היתה
 חסו בצל תומו ובו התלוננו
 אל תראגי נפשי לדבריהם הכי
 הם בעיני כל, ונחנו נחנו. (5)

צר לי עלי חושקים ברמעה יבטחו
 וביום כאב על הדמי (2) ישענו
 צדך ינידמו להתנודד וקול
 יונים בענפי ההרדים קוננו
 ינחמו כי נפרדו מהם ועל
 חורב בספס בחיל יתאוננו
 התאבקו יחד כוכביהם ואת
 עפרות מעונייהם ימי עד חוננו
 אבכה ויתחמץ לבבי בעדי
 אחמה וכליותי מאד ישתוננו
 אשתה דמו נטעי עלי דם ימי
 הם בעדם צהלה ירונו
 אם לא ביגוני יאחזוני שוררי
 חלוי ודמעני הם אשר יאמנו
 אם המריבים נדברו אקראה
 יצרפו אבי ולא יבחנו
 חמה אשר חנם לחומי ילחמו
 ובאהליהם בעדי ירגנו
 חורו במו אופל לישרי לב

ובהעברה צעלנוא לעיר הקורא כי ר' ידעיה דרסי צונכתצו אל
 הכס"צא (תשוב' הכס"צא סינין תי"ד) נדי דצרו ונתכלל על הפילוסופיה יאמר
 "חשצני נח כנצילה ועל לוצן סיני סכרי לא תפקיע" והוא ירנו
 סכ על הנושל (הוצא צחוצות הלצצות טער הכניעה סקו' וצנאירי
 על נשלי י"ד י' וצטערי היכאה לר' יונה) כי חכם אחד עוצר עם תלמידיו
 ורמס כצילה אחת ונוחת ואמר כנה לצנים סיניה. וגם הנוסוכר

(2) צולח "דני" השתמשו וסוכרי ספרד לרוב וכן יאמר ר' נוסה י' עזרא צעיר אחד
 (עיין ג"כ גזוי חקספרד דף ס"ד).

על הדמי חבטה בחול חיליך
 או בבכי כואב תשו כסלך

וכן יאמר ר"י אל חריזי (תחכווני טער י"ו), "ועד לא העלילות צכור הדני
 נוקו".

(3) מלשון וזוקע עליס יסכן צהס.

(4) מלשון סקן הסכנתי (צמדצ כ"צ ל')

(5) הטור הזה הפיץ ג"כ הסכם שד"ל צכ"ח ח"ד דף ס"ג. וקשה להולמו.

הנודע Göthe צהערותיו לַספרו המכונה Westöstlicher Divan יציא זאת
צשינוי מעט.

ואעיר ג"כ כי צמכתז ר' אנטולי אל הרנ"צם (הנדפס צנוצלות חכמה
וצמנדה גנזיה) ננלאו הנלין,, וננה יענה הסועל צסוכת הסחלים"
וכנראה היה הטור נר"ט הנגייד (אשר הדפסתי צנחל קדומים 97
ל"ז) לנגד עיניו

הישכיל מי אשר יתן פרוסה לשועלים בחוך סוכת השחלים —
ואולי תשא פני גם לדבר הזה. הטורים אשר יציא הי"ט נקדיח
(והזכירם ג"כ הסכם ר' אברהם גייגער צספרו ונלא חפנים)

„לו זקן וברם עלי חכמה מעידים אין חכמים בעולם כתישים ועתורים"
כנראה הם עתיקים ואם גם לא נודעו לי ננוקום אחר. וצארת אליה
(97 כ"ח ע"3) ננלאו הטורים האלה ח"ל,, אוננס צעוונותינו צזנן הזה אין כבוד
לחכמים וגם לא לידועים חן אוננס יד הסכלות פשטה ונחשיצים אותם כאחד
הסכלים ענני הארץ לנד, לא נשאר הכבוד כי אם צכרס וזקן וצצעלי
לשון וצצעלי העושר" — עכ"ל וכנראה הנלות,, צכרס וזקן" יננוזו על
ננאנר אחד נודע צינוים האלה ואולי הטורים אשר יציא ר' יוסף היו צנחשצתו.
אם תרצה להדפיס ספר הלונטים לא ריקטו העתקת ר' קלונינוס
(יקר ננאד צנליחות) אשלחתי אליך והוא כולל רק איזה דפים וכנראה ר' יצחק
הישכילי צספרו ספר היסודות לקח כנה דצרים נננוו כהווייתן.

נדרתי צאחד ננונחצזיקודונים להפיץ הסיכונר"י הלוי ז"ל על הרנוון.
ננולא שפתי אשננור כעת, הא לך קורא יקר הסייר הזה. צאננת הסייר הזה יקר ננאד.
ויתן עדיו כי כח הדנויון צנננורכי ססכר היה גדול וחזק. הסייר הזה ותוכן ענינו
ננונשפחת הסיירים אשר יקראו חכנוי הענוים ללסוונותם (descriptive Poesie)
ואתהלך צנחצה לדבר על הענין הזה צנוקום אחר. ולא אספת סה רק איזה הערות
ננעטות. וגם לר"י אלחריזי (צנחכנונוי סער ל"3) יש ננחנס על הרנוון. והוא
נגרע צערכו ננטורי ר"י הלוי. והנה כאשר יראה הקורא עתה צעינוי ג' טורים
האחרונים הנה צאננת סוף הסייר, ולא חדה צפני עננה. ר"י הלוי רנוון ננלא
ישם עליו עטרת תפארת הלסון.

שיר מר' יהודה הלוי על הרמן.

אל ר' יהודה בן גיאת ז"ל.

חיבה דמות קובה מתולעת כדור עגולה לא מרובעת
קנים שניים גם שלישיים בה נאויים כמו חותם על טבעת

עד לא ימי נח ומוי מבול
 תגל כמו שמש ותסתר,
 מגדל עלי ראשה לתלפיות
 לה ציץ ונוצה כהבצלת
 תרום למעלה ראש, ובמלאתה
 זמרת מלכים על ידי רצים
 דומה לעיר חומה כמו תרצה
 השוכנים תוכה ערומים לא
 מתחברים כחושקים, הגוף
 כדמות פנינים אדמו עצם
 מוזן לכל בהם, ובידיהם
 צורות באפס יד מפותחות
 התנחלו אותם בהתנחל
 התיימרו הסובאים בה על
 כוס מתנובות הזמרה בו
 תורק בפי מזרק, וכברק
 נבראת לעומת היגונים
 בה לחלי מרפא ויש נספה
 זמרה שאולף לזמורה, על
 וקנו בגפן כל עצי עדן
 חיו אבי אשכול ועקרו כל
 ויהי טוב לבם ועל תרצה **ב**
 לאמור: כדת מה לעשות בזאת
 כי נסגרה לבוא בעיר חומה
 חבה ננקיצנה ונשקנה
 התחברו כלם וסבוה
 ויפרצו תלה וחומתה
 וישלחו בה יד בלי שלח
 וכאורבים הסובאים באו
 באו במכמנה ומשמנה

נבראת ובידי אל מבוצעת
 הזורחה עתים ושוקעת —
 חלול ככובע או כמגבעת
 שרון, ויחלק לארבעת
 משתחוות ארץ וזרעת **ה**
 מעיר לעיר סועה ונוסעת
 יפה באין יוצאת ומגרעת
 יתבוששו בושת בני דעת
 לגוף, להם ענג ולנעת
 צבע בלי שני ותולעת
 רפאות גויה המנוגעת (1)

על קיר פטור ציץ ומקלעת (2) **ה**
 בת הצבי חמון ומיפעת (3) —
 כוסם ונפשותם משעשעת
 נופש לכל נפש מיוגעת
 תאור ואור שחר מבלעת
 תשקיט שאונייהם ורונעת
 מיד שאול פודה ופודעת
 מצח זמן שומה ונקבעת
 כופר ועץ חיים ועץ דעת
 עת לעקור גמול ולטעת
 התיעצו עצה מבלעת
 המורדה בנו ופושעת
 להיות בצורה בה ונמנעת
 מי רוש על מריה וקובעת **ה**
 חברת מרי שוסה ושומעת
 עד היסוד שמו מגרעת
 כי אם בחצי שן ומלתעת
 תוכה מבואי עיר מבוקעת **ב**
 חודשנה נפשם ושובעת

(1) זרע הרנון ועליו ופריו נחשבו ונרופאי הערביים לרפואה ונוסח לכמה סלחים רעים ונאמנים.

(2) פטורי ללים ע"א ו' ל"ה.

(3) המשורר ידענו פה על עיר "דיונו" ד"ה ח' ו' ס"ב. ושם ס"א מזכר ג"כ עיר "חמון" ושם ס"ד מזכר "וישעם". "בה לבי" וירגז על ח"י הנקראת חרץ הל"ב.

היתה כבכורה בראשיהם
חידה כמו זאת תענה דעת
עוות בפיח וחלקלקות
תור נערות השיר בהגיע

עודה בכפיחם ונבלעת
ולראש כסיל 4) עולה ונוגעת
בם חולקה לבות וקורעת
חן חן תחי מוצאת ופוגעת 5)

סליחה לרבי יצחק בן ראובן אלברגלוני

השיר הזה הוא שמחלתו על דרך ח"צ כפול ואמרי כן חתום "יצחק בן
ראובן הקטן אלברגלוני יזכה לחיי העולם הבא וכן יהי רצון חוק" ומתיינה ארוכה
כזאת איכה ונזויה הכזה חלל פייטני ספרד. הנוסח הזה הוא צעל ה-א-ז-ה-ר-ו-ת
אשר נזכרו לתהלה ונר"י א-ל-ח-ר-י-ז-י (תחכמוני שער ג') ונר"י ס-ע-ד-י-י-ה-ן
ד-א-כ-א-ן צונאמרו על סדר הדורות (מנדה גכזזס דף ל') ונדפסו צונחזרו
אלגזיר לטצועות. הפיוט הזה ניוסד על גאמור חז"ל צטענות הגוף והנפש
הנזכר בחלק (דף ל"ח) והענין צקגנון דוונה ננולל ג"כ צקסר הכפס לגלינוס
ונוריא (הדפס כעת נואת החכם ר' א-ח-ר-ן י-ע-ל-י-כ-ע-ק-ני') וגם צקגנון
דוונה צתחכמוני (שער י"ג). פייטנים רבים הלבישו הרעיון הזה צנחללות השיר
וכבר דצחתי עליו צקפרי על הפיוטים דף קנ"ח. ושם דף קק"ט הדפסתי שיר
חד על הענין הזה. וגם צנחצרת עמית הנקרא ליטערטאטורצלאטע דעם אריענטס
(1849 S. 618) נחתי ג"כ שיר אחר נחחיל אנוש אל לור ננערינך וגו'. והנה
החכם ר' דוב צער גאלדצערב רנה לתת השיר הזה צגגנזי אקססרד ולא
עלתה צידו. אכן כעת לא אוננע טוב נהקורא לתת אותו לפניו.

השיר הזה הוא "על השלישית" ג' עורים צצית אמה צחרזו אחד וסוף כל
צית פסקו ננפקוית תנ"ך. וגם צחי האזסרות ננסיינייס צפסקו אחד ור"י אלחריזי
(צנוקס הכ"ל) יאמור "ויטייננס צפסקוים דצקוים כאלו הם ננרות סקודס מקוקים"
ולא קפחתי אל השיר הזה רק איזה הערות ואיזה תקוניס ננעטיס. ועתה קורא
יקר קוס וקרא צו.

פחדתי מיוצרי ומפני רוע יצרי* אין מתום בבשרי
אודה פשעי לנורא ואיום אולי אמצא פדיום את חטאי אני מוכיר היום

4) כתוב צלזו; ונלשון עש כסיל (איוב ע' ע').

5) ור"י הלוי כתב עוד ננחנס קטן צדוונת חדה על הרנוון ואם גם נדפס כבר צנחצרת, דצבי
ספן" (נוחדיי החכם ר' פירס עדעלנאן ני') אף גם זאם אמן לו נוקוס פה.

אמור לי מה דמות בתים לבנים בתוך קריה ירקרקת סתומה
ויושביה כעין אודס, אמונים במים עפר ארץ וחומה. —

* כנאמנר חז"ל איז לי נניולכי איז לי ננילכי.

אבל אשמים אנחנו	הן מרדנו נחנו	בגלות לקחנו
אכן גודע הדבר	לו גלוי לחבר	גם אם נסתר וגבר
ונחיה ולא נמות	דרוש לנו בתמימות	דחה פן אחיה צמות*
טרם כלה לדבר	וסלחתי יתחבר	הגות צדק יתגבר
ויעמוד במקום צר	יום גוש עפר נפצר	הלא עליכם יש מיצר
וחמה טרם ישכבון	יום אחד הן יטיבון	וחשבים אם ישובון
כי קצר המצע	ורגבי נחל ימצע	זכרו יום כי יבוצע
בעודני חי עמכם	על כי עפר בכם	זחלתי מאוד אתכם
ואף כי אחרי מותי	כסתה בי רמתי	חי בעודי באדמתי
הם יקחו חלקם	ותולעים על חיקם	טיט ורפש ביום נקם
שמע בקולי איעצך	לכה עמו אחליצך	טעם פי אמליצך
ונשמע קולו	אם ירבה פלולו	יושר איש ומעללו
אם אדוניו יתן לו	חנון דלים מעמלו	כשרון צדק פעלו
לא יהיה לו גואל	אם יקוח להגאל	כעת למשפט ישאל
לנוס אל עיר מקלטו	אם יהיה מבטו	להציל במפלטו
אשר אין דרך לנמות	ביום בואם לבית עלמות	מוימותי נמעמות
בכנדים ולא יחס לו	יכסוהו במעילו	מיום יעזוב חילו
כי היא כסותו לבדה	בשובו לעפר חמדה	נסעו לבית חמדה
היא שמלתו לעורו	ביום שובו לשאירו	סותו היא לשארו
וגם למחר אני קרוא לה עם חמלך	גם עת רוח חולך	סוף אדם לילך
ישת ידו על שנינו	ויוכיח בינינו	עת ודרוש עונינו
סורה שבה פה פלוני אלמוני	ביום יאמר לי קוני	פחדתי ליום דיני
יחדיו למשפט נקרבה	אשר על לוח כתובה	פקודה יום החובה
ועתה מזה לי פה	הרפה ממני רפה	צועק מפה ומפה
לא איש דברים אנכי	מה אענה ואומר כי	קורא בחנון בכי
ולא יקח שוחד	דיין אמת והוא באחר	קדוש ישיבם יחד
הן לא ראתה עיני	שלחתם יד בפקדוני	ראו משפטי ודיני
ונדעה בשלמי הרעה	למי החוב בפריעה	שמירת זו בפשיעה
נגש והוא נענה	וטיח תפל יבנה	שם החומר יענה
כי חסיד אני	וחף אני מעוני	תם אני מורוני
עלי היה כולנח	וצרכי אנה ואנה	ינעתי בכל שנה
אשר נתתה עמדי	הנפש בת סודי	צדתי מעודי
חנפש החוטאת	בתאותה לועטת	חומרת ושואטת

(* עלשון לנומו צנוק סיי .

מיום עובד את הארץ	ראה אם יש בי פרוץ	קדוש מרום ערץ
מדברת על לב	להוציא עלי דבה	בוערת תוך קרבה
אף היא תשיב אמריה	סודרת דבריה	נגדו בחבריה
אם יש מילין השיבני	הלשקר תחייבני	ריבך כי תריבני
שמנת עבית כשית	וכזאת וכזאת עשית	את עונך כמית
ותשכח יי עושיך	הרעות מעשיך	הרבית חמסידך
כי כשלת בעוניך	רמו עיניך	בגאון קנצידך
אמרה לא פעלתי און	מבועה במיט חיון	נתונה בלב האבן
אלהי השמים אשר לקחני	ומקדשו פחני *	הלא אבי הנחני
הנחש השיאני	אך עתה הלאני	קדוש זה טמאני
אוי לי כי נדמתי	בגוף טמא נחבאתי	טהורה עת נבראתי
בתוך עם טמא שפתים אנכי	במחבואי מחשכי	נתנני נסיכי
ואכל ושבע ורשן	עת נוער ועת ישן	אש בוער ומתעשן
ויטוש אלוה עשהו	בפתו שסחו	לב הותל הטחו
וינבל צור ישועתו	כל היום ברעתו	במחשבת טומאתו
שובב בדרך לבו	לעשות פימה עלי חלבו	רבץ במסכו
חלילה לך השופט מכל הארץ	לפני שוכן שמי ערץ	גוף יענה במרץ
להמית צדיק עם רשע	אשר אין בהם ישע	לקבל דרכי רשע
תשא את עונה	תלכד בודונה	והנפש העדינה
על אמרך לא חטאתי	תשובתך מצאתי	נודי נא נשמתי
אי מזה באת ואנה תלכי	לא זכרת דין מלכי	ימי הבל חייכי
איך תאמרי לא נטמאתי	הלא כאבן נדמתי	יום הגיע מותי
כל עוד נשמתי בי	ימי הבל מכאובי	זכרתי יום עצבי
אחת הנה ואחת הנה	מפנה אל פנה	כצפור נודדת מקנה
ומנוחה לא מצאתי	עול כבד נשאתי	חן לעמל יצאתי
הנני ענו בי	ביום רב את ריבוי	לפני מלכי ואבי
יגמלני יי כצדק	והוא ימור אל חיקי	חף אני וגם נקי
כבוד ידי ישיב לי	יי אלהים חילי	יודע מפעלי
הרוב דברים לא יענה	אוי תשיב במענה	יושבת פני קונה
ואם איש שפתים יצדק	ואיך ידבר עפר דק	הלא נחקר ונבדק
כי יחנן קולו אל תאמן בו	ותוכו ישים ארבו	עקלקלות בריבו
ליי אלהי ישראל	שים כבוד והואל	ואם תחפוץ להגאל
ותן לנו תודה	מצוה מלומדה	להגיד נא ברעדה

* לולי ממקדשו שלחני.

משלם גמולך
 חט למאמר קשוב
 ברחמיך מרומים שוכן
 אם אנחנו עוינו
 או חגוף הלזה
 מחנן את פני מלכו
 נאמן שוכן שחק
 ואז ישיבון יחד מה תבקשון
 כראי עון לבקחו
 נקמת עוניכם יקם
 יחיד הוא אשר מיוחד
 הוא ישפוט ביניהם
 יחד עשיר ומלך
 רועדים מפחדך
 צדיק אתה אבינו
 ואל מרומם ומתנשא
 חק פורה כי תפקוד
 זכור צדק ואל תאחר
 קרא אלי בדיןך

הוא ימחל מעלך
 ושמע מאמר חשוב
 אם תשא עון מסכן
 סליחתך אוינו
 יושב נכלם ונבזה
 לשפוך שיח חבו
 הכל לפניו יוחק
 הזאת מני תדרשון
 הנקל הוא לזכחו
 כי אני נוקם נקם
 יחבר אותם יחד
 והוא יחבוט ארוניהם
 במוקד אותם ישלך
 ואז יורו נגדך
 באמת כי העוינו
 נעלה בדין על כסא
 כתמי מלוא ועקוד
 וכל לבן בו תבחר
 זכור שלשת אמוניך
 גם לי גם לך
 ואתה באלהיך תשוב
 אף לאמתך תעשה כן
 כי אתה אבינו
 גם את זה לעומת זה
 זה אומר בכה וזה אומר בכה
 יושב בשמים ישחק
 מי יתן החרש תחרישון
 כי תאמר אלי שאהו
 כי תלכון לא תלכו ריקם
 וקרב אותם חד אל חד
 על שכם שניהם
 מקום אשר אסירי המלך
 האלהים מצא את עון עבדיך
 נחנו פשענו מרינו
 הטוב בעיניו יעשה
 חסר משם כל שה נקוד
 וענתה בי צדקתי ביום מאחר
 כי תבוא על שכרי לפניך *

* חצי הספלה השקולה והיקרה הזאת הוא רצינו ילחק בן ראובן אלזרגלובני
 כאשר חסם ח"ע צראשי הסרחים והוא אחד ונחששם רצי ילחק שהיו לבנות ישראל צמכונה
 ודעה וכולם היו צוון אחד עם רצינו ילחק אלפסי שהוא ג"כ אחד ומאלו הסמשה
 ח"ל הרצבי (ק' הקבלה דפוס אונטרדס שנת 5471) רצי ילחק הרביעי הוא
 רצי ראובן אלזרגלובני זה נזכרגלובני לנדינה דלחיס והיא היהם ציסונה וחזקה ציס
 וסיה זה קהלה גדולה צעוסר ונעשים עובים וכברו הרצ ר' ילחק זה (כ"ל ר' ילחק לכן
 ביאת שהיה ר' ילחק הג') וכשאוהו ונחסתן לכן אלכחוש ונגדולי דלחיס ויש שם ושפט עד
 יום ונחו ושיטען היה וחבר זההרות וחבר סירוש צפרכים ונוסכסתה כחוצות ונעיד על
 סכנותו וחצותו עכ"ל. זה כשנונה ונאות שנה לא זכו הדורות שלפנינו לראות את יקר
 סיוטיו ועסה כי ספן צנו יי נחגלו לנו צנחזור כ"י של הגביר ר' חיים גדליה אחד וניקירי
 גלות ירושלים אשר צפסרד והוא אחד ונככדי לונדון הוא שקל ע"ו שקלי זהב (בינעם)
 לאולר הולך ונצבון הדוכס סוקטקס צעד הנחזור היקר הזה אשר נוללו צו סירים יקרים
 נעו כל גדולי סכני ישראל הקדוונים הידועים לנו ושאינם ידועים לנו:

הספלה הזאת יסודהה צהררי קודש על אגדה יקרה צונם' סנהסדין ס' חלק ח"ל אור לים
 אלכונינום לרבי גוף וכשונה יכולין לפטור עלמן מן הדיון כילד גוף אונר נשונה חעאה סעוים
 שפסשה ונוכי הריני מוטל כאבן דוונס צקצר וכשונה אונררת גוף חעא סעוים שפסשה וננו
 סריני סורסת צחור כלסור אור לים אונשול לך נשל למה סדצר דונס לונך צשר וס

יש את נפשי להפיץ בזמון אחר ונעט דצרים על ר' ונשה קנמתי ז"ל,
אכן כעת לא מדבר רק על פירושו על ונשלי. הסי' הזה נמלא ג"כ באולרות
אקספרד. ובסוף דברי המחבר ח"ל

ברוך אל עליון קונה שמים השם נר שכלו צמדרי סעיפים לפקוח
עינים ומרוגם על כל צרכה אהללנו ואם הנהלל לא יועילנו ע"ד אשר עד
כה היה אלהי אזי צעזרי הצינני דעתו חנני וצאתי שצילי הספר
הלו ופירשתי כתיב וקרי כאשר הטעם נורה כי אונתי
הכתובים הם אונרים נכונים ונפי הראשונים ואנשי הנקורת
הצאים אחריהם הם הצינו כל קתום ולצלתי היות ספק לעם נולד
שמו הקרויים ונחוץ לקרב הטעם הרחוק ונשאר הכתובים על
נקונם כי כלם נכוחים לנצין וישרים והשרידים אשר שרדו ולא
גליתי ונקמורים כי שכחתי או לא ונלמתי יש דרך ישר ללמוד ונן
הנוללים והנשכילים יצינו.

עוזר עברו בידי חסדן

צור החופכי לאור שמש

כלו בשמו אמרי סודות

אכן שלמו ידות חמש

כאשר סעד לכלול ספר

כן מרעי [?] צוק לבו ימש

ובעת השלם לשנות עולם

מספר נתן לבלי ימש

משה קמחי כתב זו היא

העת לבשה קדרות שמש.

ספיה לו סדרם נחה והיו צו בזכרות נאות והושיצו צו שני שונרים אחד חגר ואחד קונא חונן
ליה חגר לקונא בזכרות נאות חני רוחה צמדק צא והרכיבי ונביאם לאלכלם רכב חגר על
הקונא והביאום ואכלום לימים צא צעל הסדרם אחר להם בזכרות נאות היכן הם ח"ל קונא
כלום יש לי עינים לנאות ח"ל חגר כלום יש לי רגלים להלך בהם ונשה הרכיב חגר על
הקונא וזן אוחם כאחד חף הקב"ה ונביא את השענה וזקה בגוף וזן אוחם כאחד שחאמר
(התלים כ') יקרא אל השמים ונעל זו נשנה ואל חרץ לדין ענוו זה הגוף עכ"ל. וע"ם
הדברים האלה יוצנו כל דברי השיר הזה אשר אין ערוך ליופיו והיה כאשר יזכר הגביר כע'
חיים גדלים לעוב אשר זכרוו צומחור הזה יזכר גם שם הונעתיק לעוב והוא אים
צער גאלד צערג.

ואמרו יצא השיר הזה ונכנס עליו.

אלה הפרושות נשתלמו לר' נטע בן קנחי הספרדי ז"ל
נפרט הספר.

אשרי אנוש חוליד ילדים יחי

כל עוד היות שמש עלי רקיע

צחות מליצה במ ומפתח לדל

שואל עלי דלת וראש חניע

תועה בדרך לא סלולה מתמול

תלך חשכים כאור הופיע

אם תשאלו מי אביהם, אומר

הוא רב תבונות ואשר חניע

אל מעלת חכמה ובו כרת ברית

אתו ואם ישקיט ומי ירשיע

ושמו גביר משה בנו יוסף אבן

קמחי אשר כל צורריו חניע

נקל וזב אופיר וכל יקר זם —

פיר ככלי חרס והוא גביע

שי עברך תשא לך אשתחוח

חמיד בכפים אני מפניע —

נשלם זה סי' ונשלי צנזרת הסם שונר רגלי חסידיו ועבדיו כלאמניו כן
יהיה צריחו עם זכיו לכל יכרתו ונלפניו ויוסיף ידו שנית להיות לעזר לקופר
שנעון צר אלעזר שונן.

והנה דרך ר' נטע לזקט ולתור אחרי קשר הסקוקים וזנה הלך אחר
עקבות צעלי החלונות אשר דרכו סניכות הפרטיות (עיין ג"כ דברי צעל
נעם אפור צהרות קשר הכננה דף ר"ח) והנה עונותיו אל דף
נאל דרך הזה. וכונתו שאר יאמר בהספדו אשר עשה לנפשו, "אוי קשר נשלי
ני יקסור סקוקיך הנעימים" (ונחצרת י"ח) ונפרטים רבים עשו
זאת. ואם לפעמים הפריזו על הנדה עכ"פ כוונתם ראוייה ונכזבת צעיני הסוקר.
וסה לעיר עוד כי ר' נטע בן ששת צפירושו על ימיה ויחזקאל
(כ"י חקספרד) יזכיר ג"כ לפעמים ר' נטע קנחי ונמשך הימים אפיץ
ליזה נפירושו ונחצרת הזאת.

ואתן עוד נוקם פה לנוכחם אחד ונר' שלמה דפיירא (כנולא באחד
 ונכ"י צעיר וויען הנועטירה באולר ספרי הקיסר יר"ם) ונרשם עליו כזה:
 כתבתי על ונלסין אחד שהלסין אותי על לא חונם עשיתי.

אם הדבורה תעקוץ תכאיב בקוץ
 אכן עקיצתה ביערה תחבש
 אך מה לך נרגז היות עוקץ כחץ
 שגון בפיחו אין צרי ומעט דבש —

(ונלת ציערה היא ונלסון יערת דבש שנואל א' י"ד כ"ז)
 ובסגנון דומה הטורים האלו אשר יזכיר ר' נחום הנאירי ז"ל בספרו
 "סיני כפס" (כ"י לונדון).

קמוש וחוח העלה תמר לבל
 יקטוף אנוש עליו ולקוט הפרי,
 אכן מה לדרדר העלה קוצים ואין
 עמו פרי ומעט דבש ומעט צרי:

החכם הזה יזכיר אותו כזה הלשון: וכבר הסליגו צונטל חכמי הערצ העתיק
 ענינו הנשיא הנשא הנוסוכר הנעלה ר' אצרהם רי"ת אשר צמרוזו על
 הנוטל הנזכר קנוט וגו' (ולא כנולא צנן הנונך הנזכר)

ואציל עוד לפני הקורא שלשה פרקים ונספר ונאזני העיונים
 לאצותו אלגזלי.

ונחבר הספר הזה הוא אצותו אלגזלי הפילוסוף היותר נפורסם צין חכמי
 ערצ צעל כוונת הפילוסופים והפלת הפילוסופים (אשר הם
 גם לא נדפסו לעולם ונפורסמים הנה ונאלד) ונאזני לדק (אשר
 נדפס לפני אים שנים) 1. בספר הזה (כ"ל ונאזני העיונים) נזכר על
 שם אצותו ונרש"צן בהקדמתו לספר ונגן אצות וגם בספר עלנו (79
 ס"ט ע"א). וגם ר' אצרהם גזיסון בספרו עומר השכחה (79
 ק"ב) יזכירו על שמו 2. ונכ"י באולרות לונדון על 79 הראשון כנולא כזה
 הלשון, ונלתי בספר כזה שלום (נאזני ד' סוף פרק ג') שהנחבר הספר

- 1) ר' אצרהם צין סדאי ונעתיק הספר הזה יקראו ונאזני הנועטה. וכן
 ר' יוסף צין שם ערצ בספרו כבוד אלהים (79 י"ד) יקראו ככה.
 2) והוא העתיק שם גם שיר נכבד ונחנבר הזה ונלא יראת אלהים על כל גדותיו. ונלא
 השיר הזה לעלות ולהראות לפני הקורא כי ספר עומר השכחה אינו ונלא לנבוי.

הזה הוא אלגזלי" עכ"ל 3). ר' יצחק די לאטיש צקפרו טערי ליון (כ"י צאלורת חיים צעיר אקספרד) יזכירו צלי הזכיר טם הונצזר. איזה סכמים יחקורו צטעות לך' רוטד כמו ר' משה ונוטפתת הכעריס צפירוטו לך' עזרא (ס' טעות 4) וגם החכם וואלף צקפרו 5). והנה כל איש אשר ראה מיינו ספר ואלגזלי ונך' רוטד ידע כי אלגזלי הונצזר ואם גם העדיות האחרות לא יהיו לנגד עיניו. והנה אלגזלי עלונו צקפרו ואלזני לדק (דף ל"ג צדפס עיין הערה א') יזכיר ספר אחד צסם מוסקולת הסכמה והוא צלי ספק ספר ואלזני העיונים אשר לפנינו והונצזר ירמוז על וואנורו צפרק, צקגולת נפש הסכמה" אשר אפיץ כעת.

הספר הזה כולל כ"ז ספרים ואיזה מהם יקישו רק איזה טורים. וננאל כ"י צעיר פאריס וטמה נזכר ג"כ טם הונעתיק ר' יעקב צן מוכיר וננאל עוד צאלורת הספרים צעיר אקספרד, ווינן, פאריס, פארנאל, ואינו מלוי כל כך כמו ספר כוונת הפילוסופים והונצזר הזה.

צקפר ואלזני העיונים נזכר כמה פעמים, "אנר האיש" והוא ממועד, נציא לגויים. וכנראה לא ראה הונעתיק להעלות טמו על ספתיו ולכן השתמש צנלות האלה אם יעתיק וואנורים ונספר אלקוראן. והנה ר' אצרהס צן ספרד אי צהעתיקו לספר ואלזני לדק (עיין הערה א') החליף וואנורי אלקוראן עם וואנורים ונח"ך ונח"זל. וגם ר' יצחק צן יוסף אלפסי ונעתיק ספר ונשכית האורות ופרדס הכלנים לאצו חמד 6) עשה גם כן. ושניהם התנללו אל הקורא על עשותם הדבר הזה. והאחרון יאמר צהקדמותו צזה הלשון: "ווצוקומות רבים אני ונחליף הונטלים לפי טאני מציא אחס ומורתינו הקדוטה וגו' והונצזר הציא ראיותיו ונשליו נדחז ואמונתו —" עכ"ל. והנה ספר ואלזני העיונים הוא כתאוני לניה עם ספר עגולה רעיונית (אשר עליו הטפתי ונלתי כצר צונצזרת ליטערטורבאזוטט דעט קריענטט ונשנת 1848 עמוד חר"כו). כמה וכמה דברים כנאלו כונעו מלה צנולה צטני הספרים האלה. כמו הפרק, צקגולת נפש הנצואות" ודברים רבים

(3) ובחצ הטורים האלה הוא ר' שמשון די וודון. וצאלורת צריעש מוויאוס כנאלו איזה ספרים כ"י אשר היו לפניס צדי החכם הזה. והחכם רנש"ג ל"ל כחצ מולדתו צכרס חמד חלק צ'.
 (4) הפי הזה כנאלו צעיר אקספרד וצעיר ווינן. וכנראה לא השלים הונצזר ספרו.
 (5) הנודע צסם Bib. heb. III. S. 16. IV. S. 753.
 (6) הספר הזה יקר צנליחות וצערך. וננאל ג"כ צאלורת אקספרד. הספר הזה עם ואלזני העיונים יהיו לאחדים להראות לקורא הפילוסופיא של אצומועד. ר"י אצרבכאל צפירוטו על החברה (ס' סקודי) יזכיר האורות האלוהים ואלבוט מד. ולא ידעתי אם הוא ס' ונשכית האורות אשר הזכרתי.

זולתם. וצונשך יונים לא כצירים אפיץ גם איזה העתקות ונספר עגולה
רעיונית. —

לא אחאפק להעיר כי מדש ונקרוב הכניסו איזה חכמים לסינן התנויה ונלה
רונית sic. וצאננה ונה לנולה רונית צנאנר עצרי. וכנה פעונים ונלחתי סינן
התנויה הזה ואין ונקום לתנויה כלל. דרך עשל צתולדות החכם ר' יוסף
צצארא יציא החכם ר' ונשה סעיכשניידר נ' קרוב אחד הננלה
צאולרות רוני:

עיני לבבי כנשרים דמו [דאו]

למצוא בתבל חם ולא מצאנוך —

ואחר נלת עיכי לצצי ננלה ונלת התנויה sic. וצאננה ננלה זה
כנה פעונים כנו צפיוט ונתחיל,, אלסיס שמרתיד וגו' וצעין לצי שמרתיד" וגו'
(ונלשוין אשורנו ולא קרוב) וכן צאופן ונתחיל: התעוררו תנשים ראות ונצלי ונחזה
ננלה ג"כ,, צנעראות ונחשצות" וגו' ורצים זולתם עוד.

העתקות ממאזני העיונים לאבוהמד אלגזלי (כ"י פאריס)
פרק י' בסגולת גפש החכמה.

סגולת זאת הנפש על רוב החכמות העיוניות אשר אין סרון צהם אלל
הענידה על אנתחם לצד והזריזות על ידיעת קצות הדברים ועלותיהם ולקחת
הרשים צנראה ונענינים על הכתה ונהם ולדעת ונדריגת הננלחות צנליאות
ואיך נשתלשלו נלת הצורח יתצר' ואיך ננלחו קתחם ונקלת צנה שהתפשט ונהם
נאלדות הול יתצ' אשר צו נהיו הננלחות עלם ונעלם ננלה אחר וצנה יהיה
הננלחות הלורה והיולי וננשאר רוני צהיולי והוא העלם הצריח על לורת הגלגלים
הנצוריים ואם העולם קדנון או ונחודש ונהם הסדל צין הנלמי והנחודש ונהם
הסדל צין הנלמי הנחלע ונלמי הסנוך * ונהם הסדל צין יש צין העשווי
והנחווה ואיך היתה הצריחה והאננעי צין הנלמי וצין הנחווה ואם צורח העולם
אחד או יותר ונלחד והענדת הנחופתים על שלל אפשר שיהיה כי אם אחד ולא
ידנה דבר ולא ידנה אליו דבר, ונהם הנכנה צנליחת הדברים לפי ונה שיהם
עליו ונה הנחווה ונהם ונה הנצרה ונאין ונהם הספרש צין הסועל על האמת
וצין הסועל על דרך העצרה, והסועל הנחלע והסועל צנמייכות ונהם אופן הנכנה
צקצוצ הגלגלים תכועה קצוצית צלתי ישרה ונהם הנחוייז ונהם האפסר ונהם הנננע
ואיך היו היקודות ארבעה אם הוא ונרוב החיוב ונהם שתחת הגלגלים ונכת האפסר.

* כנו ונלורף והוא ונללף צערי. העירתי על זה ידי החכם ר"ש ונרוב נ' ובכ"י
לנדון,, ונלורף."

ונהנהנאלות אשר התקיים שלימותם צענאם ולא צפעולתם אשר שני קלות, ונהנה
 הננאלות אשר נהן שלימותם צפעולת והיו אננעיים צין שני קלות, ולנה החני
 הראשון נח ולא היה להם תצנית והתנועע החני האחר ונה הענדה צנליאות,
 והכצואות צעולם הווייה וההפסק ונה ההפסד צין הכצואה
 והכסוף והקסם והפילוסופיה ואיך תשפע כח הכצואה
 על הכצואים ונה הצדל צין אדם אשר יתכצא וצין אדם
 אשר לא יתכצא ולנה היה האדם ננזר וננוה צלתי זולתו ולנה נקרא
 עולם קטן ונקרא עולם גדול הנה אלו הענינים כלם נניחוד נפס
 המכונה הפילוסופיה ונמנולתה שדע קתם על לך הליור וקתם על
 הקצלה ונצלתי ליור אצל לא לכל נפס תנתן המכונה ולא יהיה לה הכנה שדע
 זה אצל שדע קתו. ואננס יתכן ידיעת אלה הדברים על שלימותה לנפס אשר
 הזדמן לה צשלימותה והוייתה כשנצראת וצהכנה לקבל זה והייתה ננחסת
 המענוגות וננייתת המאות גועלת הננוון אורבת הטוב ואנשו שונאה הרע ואנשו
 ונאשרת צנינוקות האלהיים קונה הנודות המסודות ועוזרת הפמיתיות הננוגות
 כצד נחקצץ צה המכונה והנעשה זה הוא המכס הפילוסוף האנתי אלל המכניים
 והיודעים והפילוסופים הטובים כאריסטו ואפלטון וזולתם וני שלל
 היה אללם התאר אינו פילוסוף. ולזה אנר אריסטו אין הכוונה שדע
 לצד אננס הכוונה שדע ותעשה ותהיו טובים ומסידים
 צנינוקים. ואנר „הרגו וני שאין לו דת“ ואנר אפלטון: וני
 שירלה לקנות הפילוסופיה הטובה יטהר נדותיו ונן
 הפמיתות כי לא ידע הפילוסופיה הטובה וני שהוא ענא
 כנו שאי אפשר לאחד שיראה פניו צניים עכורים ולא
 צנראה מלודה:

פרק י"א סגולת הנפש הנבואית.

סגולת זאת הנפש הנכבדת הזכה הטובה התדבק הכצואה אל האנתי
 והזכירה וההתדבקות צשכל הפועל והישרת שאר הנפשות הננוות
 ונאלם ותקון האדם שיעשה הראוי על הלך ראוי ולהשלים שדעת המסירה הנחת
 המקיים והתורות והזכירה והאזהרה והצנחה ונבגים צדברים אשר אינם צכח הנפס
 המכונה הפילוסופיה אננס תנשא לדעת העיון צכללים לצד ולזה אנר אפלטון:
 אנחנו לואים ונה צין ונה שהציה והתורות אננס נדע ונה
 נועט ונככל הרצה ולזה היה אריסטו ננוה לקבל ונה שהציאורו
 התורות וננוה לייקר הננקטים קצות נוויים לאזהרות והתנשא לשאת ולתת צהם
 וזאת הנפש היה היותר חשובה וכל הנפשות אשר צעולם היסודות והיות נעולה
 והיא הננסיגה הנחקת לשאר הנפשות ולא ידנון שננאל זאת הנפש היקרה

אלא צעלי הדעת השלימה וזאת הנפש לא תלטרך אל קנין הדעות והחכמות
 צהקשים והקדמות כונו שתלטרך כנפש הפילוסופית כי ההקשים הוודעיים הם
 הלעות הניחו אותם צעלי הדעת השלימה קצורים ויטורים ותקונים לצעלי הדעת
 החסירה וכאשר יזדמן לאדם צעורש ונולדו סיצרא צריאה שלימה לא ילטרך אל
 זאת ההקשים וינאל הדברים השרשיים כונו ונלויירים צנפשו וכונו שאנחנו נאלא
 צצריאה האנושית צריאה צתכלית החסרון קרובה ונצריאה הצהנות כן יחמיצ
 צנוספק שצין צריאה צתכלית השלימות קרוב ונצריאה הונלאכים וזה הדעת לא
 תלטרך אל תקון ההקשים השכליים כונו שלא ילטרכו הונלאכים אל יספיקם
 ונענות [צכ"י לונדון ונעט רנח] ופרוש ונעט והשלים השם יתצ' זולת הדעת
 ציירתה להנהיג העולם צאונלעיתם וזה יחמיצ שתהיה הנצואה הזכרה ונזולת
 קנין והצניחו:

פרק י"ב. סגולת נפש הכללית.

נדריגת זאת הנפש הכללית אל הפילוסופים תחת אופק השכל והשכל
 ונקיף צה וכל לדדין צהקפתו ככדור הגלגלים וזה אונרו שהם שתי עגולות וקו
 ישר והעגלה הראשונה דצקה צגלגל הנוקיף והוא קלכו העליון והעגלה השנית
 הוא הקלה התחתון ונוקונה ונרכז הארץ וזאת דרך קרוב שהעלונים הנושכלים
 לא יתוארו צנוקום ולא צלדדין הששה. ואונרו כי יש צין קלכו העליון וקלכו
 התחתון יתצצר צקולם החגורות וצו הגיע הנצואה צנפשות הפרטיות הטבורות
 וצו ירדו הונלאכים ויעלו הכוחות הזכות אל העולם העליון ולהם צזה דצרים
 ארוכים קרתי אותם אל זה הכלל והוא אשר שם הנציא ליל הפרידה והוא
 אשר יראה הנות צעת גויעתו ויש עלם איש יראה אותו כונו שאונר הנציא ע"ה.
 גם איזה ליונים נפרדים על ענינים שונים ילאו כעת לקראתך:

בחולדות ר' זרתיא הלווי ונחכס ר' יעקב רייסנאן נ"י (קד)
 ק"צ הערה ל"ד) נזכר צית אחד אשר יזכיר הכס"א צתשובותיו סינן תקל"ח

עשית בראשית שבעה גלגלי רקיעים

ברוח פיו עגולים ולא מרובעים

מנינים בהחלקם עולים לשלוש מאות וחשעים

הנה השמים ושמי השמים —

ושננתי כי ונלאתי הקיר אשר צו הצית הזה צשפתי רכנות והפיוט
 הזה ונתחיל „עשית ארבעה אדנים וגו'“.

ספר ונחת יהודה סוכא הכשים הנדפס כעת ג"כ צספר טעם
 זקנים לא יעלה זכרו צנוקצרים. וכנראה היה יקר ונאל צנונלאות גם ציונים

הקדמונים. וראוי להעיר הקורא כי ר' ונחם הנאירי בהקדמת פירושו
למשלי יזכיר 3' טורים והספר הזה צלי הזכיר שמו. ואלה דבריו הם —
"כנו שאמר הנשורר ונפליג בחולשת גופו ודלותו שתי חרזות אלו צמחצת
טירי

ודלותי ורקותי עד כי זבוב קטן יכסה את מקומי

ולו אשכב בעפעפי נמלה אמת לא ידעה שכבי וקומי —

והטורים האלה נמלאים צמחצת הזאת. עיין טעם זקנים דף ס'. וכבר העירותי
צמחצתי תולדות ר' ונחם ה' עזרא כי צלי ספק ר' יהודה בן סבתי
הלוי נחצר הספר הזה הוא אשר יזכיר ר"י אלכריזי צמחצת ונוכי
(שער נו"ו) וז"ל "והם (צצכלונה) ר' יהודה בר יצחק נעון הנליות ובעל
נדות ננרלות" עכ"ל.

על צעל שצולי הלקט כבר האריך לנעניתי הסכם יה"ס צליון חלק
3'. וראה זה ונלתי צלחד הכ"י אשר צצית הנדרש אשר צלונדון פי' וננו על
הפיוט "ארעא רק דא" הנמלא צכונה וכונה נחזורים. והנה לא כרסם עליו
שם הנחצר. רק כאשר עברתי על שעריו וראיתי שנות האנשים אשר יזכיר
הצונותי כי הדברים ונצל שצולי הלקט ילאו. והנה ונחצרים קדמונים
יזכיר ר' סעדיה ונחם בן סרוק. ונחכני זנו יזכיר "נורי ר' דניאל
ר"י". "ר' יהודה אחי שני" "ר' ונחם אחי" "ר' לדקיה אחי כי" ונסי
"נורי ר' יואצ" "ר' נרדכי בר צנינון כ"ע". ונלצד זה יזכיר רבינו
שנאל ז"ל ח"ל.

"עני צני ישראל לא תהוי גיורין" פי' גיורין ונלתי
ובלשון תלמוד גר גירא דע"ז וכן פי' רבינו שנאל ז"ל צאלף
הנגן. "צגרות צא גירות צא זנון הזנות" עכ"ל.

והנה כאשר יראה הקורא ר' שנאל הנזכר פה הוא ר' שנאל גנוע אשר
ונקשרו הנקרא ספר אגור ונמלא צכ" צלונות די רוסקי הפיותי איזה גרגרים
(ונחצתקת המכס ר' זלמן שטערן כי) צמחצת אריענט (1851 S. 357)
ופי' ונלח צגרות ונמלא סם. המכס פי"ר כי לא ידע דבר ונחצתקתי ונחצר
הזה כי בהקדמת ספרו הנכבד ערך ונלים יזכיר ר' שנאל גנוע
ולא יזכיר ונאורי עליו. ולא ונלתי עד עתה פה ר' שנאל גנוע נזכר
צמקום אחר.

יחודה חמכונה ליב דוקעס איט פרעסצובג.

Schreiben des Herrn Reggio an Herrn. Gabriel Polak in Amsterdam*)

לולי הייתי נוכיר שפלות ערכי והגבלת ידיעותי כי עתה נולאתי באון בשמעתי
 נוסף דברי הלל ותשצחות העוזרים הלחה ונכל גדול, כאותן שערכת והנחתה
 לאורך ולרוחצ ציריעות נכתבך היקר ניום יו"ד אלול העצב; צי אדוני! נני אכני
 כי הריעותני נעפר להוסיפי עם נדיצים אשר כסא כבוד ינחלו לנו זהאירם עיני
 הגולה בתצונות כפיהם? הלא נועט הוא אשר פעלתי ועשיתי עד היום צונחה
 התורה והחכמה, ואף זה הנועט לא תנויד עלה לרלון לפני גאוני הדור, וצפרט
 ונחצתי החדשה צמינת הקבלה העירה חונת הנקנאים נגדי ואין אומר השצ, ואם
 כי קלת נהם ימחיפו לי דצברי חלקלקות ויגדילו ערך נעשי ידי אך לנראה עינים,
 צכל זאת צסחר לצם יעלו להדיח ירלו כצצ צפיהם יצרכו וצקצצם יקללו קלה.
 ואני נועודי כאשר לא פניתי אל רבצים ולא השגחתי אל הונצצמים אותי צנה
 שאין צי, כן לא אפנה אל הדוצרים עלי עתק בגאווה וצו צלי תת סעד לכאלותיהם,
 ולאלה ולאלה השצתי דוניה ולא עניתי דצר. אונם אל תחשוצ, ידידי, כי גם
 אותך נניתי צונספר החנפים הנוצרים, לא כן! ידעתי כי צתם לצבך הכצרת עלי
 נגלים לא אוכל שאחם, לכן פניך אשא ואעצור עליהם צשטיקה כונכהגי תנויד,
 אונם אחרי כי לא דצרי שצח לצד נכללים צאגרתך הנעיונה, אלא גם ערכת
 לפני טענות נגד ספרי הנ"ל, צהן הודעת כי לא ישרו צעיניך ונחצצותי, לזאת
 יעלוני כלייתי להשיצ פה עליהן צקיור.

אנרת: אין לכו לצו נפי גדולי קדונוניכו צעלי התלמוד,
 וזה הונשפט אם יוצן היטצ כפי ונחותו כון הוא צלי ספק, וגם אכני אמתוך צו,
 אלא שצריך לחקור ונה היה צדעתם של צעלי התלמוד לעשות צצור ההוא, ואז
 ינאל איש צעל שכל, כי הם ז"ל (כנו שהוכחתי צונקוונות רצות ונספרי הנ"ל) לא
 גזרו כילום לדורות, רק נשאו ונחנו לקצו אופני ההכהגה לצני דורם, ונעולם
 לא אונרו שיוקצעו האופנים ההם לחק עולם, ושלא יהיה רשות לצאים אחריהם
 לשנות או אף לצעל ונה שאונרו, וצעצור כן לא כחצו סצרותיהם על ספר אפילו
 ונה אחת. אדצצא אסרו הכתיבה לדצרים שצעל פה, ורק צזון נאחר נאל
 הושנו צכתצ נגד רלונם, גם לקחו לענום הרשיון לשנות ואף לעקור ונה שהוכהג
 צאוונה קודם אונם, וצזה הורו איש רשות אף לעתיך לעשות כונעשיהם, ולא עוד

*) הנכתב הזה שלח לי החכם הר"ר שאלק, ולר לי כי האון והאוקוס לא יתנוני לתח סה
 וקוס גם לונכתצו והערותיו אשר כתצ להחכם יש"ר נ"ע צנוועלות ודעת.

אלא שהחזור הוא כולל גם דברים רבים שאין בהם נפקותא כלל לענין הדינים, ודברים אחרים לא יקבלם הנבון זולתי בהכחיש תחלה כל המושכלות הראשונות, ועל אונת ההכחות האלה לא אחריך פה להביא ראיות, כי בכל דף ודף מן התלמוד שיזמון לפניך תוכלה ונעמך כי כן הוא, רק אם תשתמש בחקירה חפשית עלי משוא פנים וצלי שתקדם האמונה אל ויה שאתה צא לחקור עליו; אונס רבני הדור שאנו צו לא ככה הם עושים, כי ערם קחת צידם ספר התלמוד כבר יאמינו שיכלול בזכות ותקנות ודינים שאין לזוז מהן לעולם, ונשתרשה כל כך האמונה הכוזבת הזאת בצבם עד שלא יועילו כל מופתי הקריטיק להסיבם אחור ומה שהחזיקו בו בקשיות עורק. והנה קצת כל זאת הוא כה ההרגל, כי ניום החל הרנו"צם לכתוב ויה שכתב על אודות התלמוד ועד היום הזה כתחזקו בעולם הסצרא שהחזור ההוא יהיה ספר דמיי (Codex) ויה שלא היה ונעולם, וכפי האמת אינו אלא (Protocoll) היינו קבוץ ויכוחים ופולגות נשענות רק על הסצרא האנושית, ולכן לא יקוצלו הדברים אלא כשיעור הסכמות עם הסקול המדעי, אך בעונותינו ההרגל נעשה טבע, ואם עתה יאמר איש לפני רבני הדור שאין הדבר כנו שחשב הרנו"צם ללחוק יהיה צעיניהם, ולא יועילו כל המופתים שבעולם להזיז אותם ודעתם. ועתה רואה אנכי שאף אתה נגררת אחר הרוב, שתוך ותפת, לכן גזרת אומר: „אין לנו לזוז מפי גדולי קדמונינו בעלי התלמוד“, ואני ויה אשיב על זאת? אינו תנוכת ומשפטך זה על איזה מופת. הייתי נכנס לחקור אם יש בו כה להוכיח. כן אם לא, אך תומלתי ככזה, ולא מלאתי דברך שום ראיה תחייבני לשום לצי אליה, לכן לא אחסיף לדבר עוד על ענין זה:

עוד שונעתי תלונתך על אמרי: „הרנו"צם הכביד עלנו“, באמת ידעתי אף אי כונה קשה ומשפט זה על אדם גדול הנותח צבם אור הנוצח ונר המערב (הגם כי די לקרוא חצרו הנקרא אגרת הסוגד להכיר עד היכן הגיעה ונעלתו), אך התורה הקדושה אומרת: לא תהדר פני גדול, וגם חז"ל אמרו: יקוצ הדין את ההר, לכן ויי שכתב צרית עם האונת ואיננת הגאונים לא תצעתו לא יכחיד תחת לשונו הדיבור שהרנו"צם הכביד עלנו, וזה בעצור שאף כל שיחה קלה שאננו בתלמוד על לך הויכות או בדך גזונא או להרבות בקושיות כוננהגם הוא הרנו"צם עשה ונונה חק עולם לכל הדורות וקצע אותה צידו החזקה כאילו ונקיני ניתב, כנו שיתצבר זה לנוי שיעיין דבריו היטב, כי בכל סרק ונפרקיו ינלא שהתנהג ככה, ואני צין אלפי רצות ונאלים שיש על זה אצטר עתה רק באחד לדוגמא, והוא: אמרו בנמחות דף ס"ט ע"א: פיל שצלב כפיסה ונלרית והוליה דרך צית הרעי ונהו, ודבר זה כזה לא יקוצל כפשוטו אלל ויי שיכיר כה העיכול באקטוונכא, והרולה להנליץ צעדס יאמר שהוא גזונא, או ננאל או דונס

לזה, אך ונה יענה צראותו שהרנו"צם קצלו כדבר אנויתי וכתב אותו צ"ל דהל' כלים כמו דין קצוע לכל הזונים, וכל האור הזרח צנורח וכל הסר הדלוק צנערב לא הספיק להאיר עיניו צענין זה? אונס לא צאתי היום לערוך ולחננה נגד הרנו"צם, רק להעיקר צאתי שאם תרלה לילך צעינים סגורות אחרי ונה ששפטו אחריים, הרשות נתונה לך, ואז אין ונקום אל הויכוח, אבל אם תרלה לשפוט צטכלך ותפשוט ונעליך צגדי ההרגל, אז תודה גם אתה שהרנו"צם הכזיב עלכו, ודי צזה.

שלישית העירות צחכונתך כי שגיתי לאמר שלא נוכל צסום ונקום צנוסנה חיוצ להדליק נר חנוכה, ואמרת שנוסנה ערוכה היא סוף פ"ו דצ"צ ר"י אונגר צנר חנוכה פטור; על זאת אודה ולא אצוש כי נעלמה ונוני שנוסנה היא צעת כתבי זאת, ותודות לך, אחי ורבי! כי עורכתני על שגגתי, ועלי לתקן הנועות אם אזכה להדפיס עוד איזה דבר צהזכיר התיקון צשונך.

רביעית ראיתך וניף חנוש הצקורת על שני וקוונות ונספרי, האחד על ענון ונואצ ונעשרין וכו', והשני על היתר ספקה צחולה לארץ, וצטיהם אמרת שטעיתי, אכן קלרת ונאד צלשוך עד שלא יכולתי לירד לסוף דעתך, ואם יהי חסדך לפרש לי על ונה חקוצינה הטענות, אז אטרח להסיצ כפי יכלתי.

חנשיית אמרת כי רוצ דצרי נשארו וצוטלים צנר ונכת ונה שנוכלא כתוב צס' תורת נציאים שכוליא לאור הר"ר חיות, אך שלישה דעת ונוני ונה דנוין והלטופות יש לדצרי עם דצרי, וכוונדונה לי טזה הנוצר אשר התלווד אזור ונתגיו והנדרש אזור חלליו לא נגע ולא שגע וניויו אפילו נוכלא כיונא צעיניים שאני עוסק צהם, כי ידעתי ונקדם את האיש ואת שיחו ונלאתיו נותן קיום לכונה סצרות לנונות דקות, אשר יחסוצ חוצה לכל איש יהודי להאנוין צהן הגם שאין נווסת על אונתתך ואין להן שורש צדצרי התורה, כאילו רק ונפני שנוכלא כתוב כך חלל איזה קדוון יחוייב כל אדם לקצלו צלי הצחנה ואפטר שלפי דרכו יחסוצ נכון להתנהג ככה, ולא אכנס תוך גצולו לעקור נטיעותיו, אך לווען תוכל אתה לשפוט עליו חליג לפניך קלת ונסצרותיו. צספרו ונצוא התלווד הוא ונייה לודאי גנור כי פנחס גזר שלא ישחה אדם סתם יינן (סס דף ה' ע"ח), וכי שלמה הנולך גזר שלא לטלטל ון הבית לנצוי (סס סס ע"ג), וכי עזרא תיקן שחבא אשה חוגרת צסינר (סס דף ח' ע"ח), וכי ונשה רצנו תיקן ז' יוני הונשתה וז' יוני אצלות (סס דף ט' ע"ח), וכי דוד הנולך תיקן שיסיו אונגרים ונשה צרכות צכל יום (סס דף ט' ע"ג), וכיונא צדצר כוז והצל אשר הכפש היפה האכלנו כשהוא חי וצעודו צכסו יצלענו ונשה לי ולאיש כזה כי יצא חלי להלחם צארלי? הנה צאונת כאשר לא דרכיו דרכי ולא כונשצותיו ונשצותי כן יהיה צודאי התגדוות צין ספרו תורת נציאים וצין ספרי

בחינת הקבלה. אך צמצול זה עוד לא הוצרך הדבר עם נני ונשנינו הדין, ונני
ונשנינו עקש ופתלתול.

הכו"ח פה גערץ ציוס ז' חשון ט' תרי"ג.

לוסבך ונוקירך יש"ר.

21.

Schreiben des Herrn Prof. S. D. Luzzatto an Herrn L. Efratti.

הרשות צידך, ידידי, להוליא לאור אגרתך הראשונה אלי, ומשובתי, בכל
נקום שמרלה. אך לא אוכל למחד תחת לשוני כי כל כי יד צעל הכרם בכל
זאת, וכל סהוא רולה להכניס איזה נוכחז ונוני זכרנו, ודי לי שיוודע כי לא
אני שלחתי לו. חלילה לי ונשואו אותו, אזל חלילה לי להשתחף עם נני שאונר
וכתב (כ"ח ט' רי"ז) כי חכנוי הגויס האחרונים שנו קץ לפסך בהצנת הנוקראות,
שאם כן הריני נותן יד לפושעים, והרי זה כאלו הייתי מודה שנו"ע דדאי
ורנאי, ומורתו דדויה ונלכו, ונשלאותיו ונרנה ואחיצת עינים. כי ודאי כך
האוינו אייכהארן, וגזיניוס ותלנידיהם, וכך היא אנונת כל הסולקים כבוד
לשפיכזה, ערלים ונוולים. ואני זה לי ארבעים שנה ויותר שאני נשתדל להצין
ספרי הקדש שלי ונשוא פנים לשום נפרש, קדנון יהיה או אחרון, וראיתי כי
החוקרים ההנה לא הועילונו כלום בהצנת הנוקראות, אזל דרו להם פירושים
רמזים ונאד ונדרכי הדבור העברי והרעיון העברי, ואיך אשתחף עם נני שאונר
שאם שנו קץ לחשך?

וכבר שלחתי לצעל הכרם שלשת הקונטרסים שהדפסתי ונפירושי ליטעיה,
ואיך לא נפקחו עיניו לראות כי כיתרון האור וכן החשך כך יש יתרון לפירושי על
פירושיהם? ואם דברי אלה נראין צעיניך דברי גאה וגאון, לא בכל זאת אנוכר
אנוכתי ואנונת אצתי, ואכרע על דרכי לפני הכופרים. ונוטב שאקרא שוטה
כל יוני, ולא אהיה שעה אחת רשע לפני הנוקם ולפני האונת. נני ונכופרים
אזל את האונת, ונאס הנאתו וכדודו? נני הנותן להוליא לאור פירושו כ"ה שנים
כנווני, לצדוק ולחקור פירוש כל פסוק שנה אחר שנה כונה וכונה פענוים? נני
נאס הצין ונלית ויקרא שנו פלא יועץ אל גבור? ואני אחר כ"ד שנים שפירשתיו
מויד על דרך הרא"צ, מניד הייתי ונרגיש צנפשי איזה פקפוק באותו פירוש,
עד שנחקר ה' בשנה שעברה זכיתי ופירשתי צו פירוש חדש, שלא עלם על לז

שום נפרש, והמכס גייגר שהוא נוצלי המקירה החפשית, הודה לדברי והסכים עמי שהאמת כן היא כמו שפירשתי.

ואיך ינחם שצט הרשע על גורל הנדיקים? ואחרי אשר צליתי ימי וכחותי להענויך המקירה בהצגת ספרי הקדש, איך אכחיש את עלוני ואחסדר לפני שכורע לפסילים, ונוכזד אנשים אשר אין בהם רק חולפה ושאָרְלֶאָטֶאִיזְמוֹס? ואיה חולפה גדולה ונזו לומר (כנו שהם אוונרים) כי אחד מן הרנואים העוונדים צגלות צבל צדה ונלצו נצואות ישעיה על כורש, ואונר וני השנויע זאת ונקדם וגו' (ו"ה כ"ח), כאלו הנצואות הסן נאונרו כנע דורות קודם לכן, וצאונת (לפי דעתם) הנצואות הסן לא היו ולא נצראו אלא ציונים שהם, ציוני כורש, ולא היה אדם צישראל שישראל וני השנויע זאת ונקדם? והלא לא ראיתי ולא שונעתי צלתי היום; ונתפתו כל ישראל אחרי הרנואי, והאונינו וונקרו לצניהם כי ישעיה נצא כל הנצואות הסן, אשר לא ראו אצותיהם ולא היה ונסן שום העתק צשום ונקום. והנה גיזיניוס וחצרו ראו כי ונשונעות הנצואות האלף היא שנכתצו וניס רבים לפני הנאורעות, ואונרו כי וני שכתצם התמכס לעשות ונלאכתו צאופן שיחשצו כי קדונויות הנה, ולפיכך הוכרחו לנעות ונעט מן הדרך אשר קלל לפניהם הרא"צ, צפסקוק ונלכים יראו וקנו (ו"ע ז'), כי ראצ"ע פירש שיכצדו את הנציא שהיה עונד צצבל ציוני כורש, והם ראו כי ונאחר שהכותצ העלים שנו ולא רלה להכתצד ונלאכתו, אצל רלה שתיחם ליסעיה, איך יאונר כי הונלכים יכצדו את הנציא צראותם שנתקיינו דצרו? ולנוי יכצדו? האם את ישעיה שונת ונכונה דורות? או יכצדו את הונחצר שהיה צצבל? והלא אם היו יודעים שהוא הכותצ, היו רואים שאין כאן נצואה כלל, כי הכל נכתצ אחר הנאורע. ולפיכך התמכנו ואונרו כי הכוונה לא על הנציא עלנו, אלא על להקת הנציאים. ואולם אף אם ונלאנו ציוני שנואל להקת נציאים, וציוני אלישע צני הנציאים, הנה ונעולם לא היו הנציאים צישראל קהל צפני עלנו, צאופן שיהיו נקראים צשם כולל עצד ה', ונעולם לא נעָטָה כצוד לנציא אחד ונחונת שנתקיינוה נצואת נציא אחר. אוננס קיום הנצואות הוא לכצוד לכל ישראל, כי כלם עצדי האל הונגיד העתידות, אשר צמר צהם להיות לו לעם קגלה, ועליהם הוא אונר לצזה נפש וכו' ונלכים יראו וקנו וגו'. אצל החולפה שאין לונעלה ונונה היא חונפתו של שפינוזה, העוסה עלנו כעוצד אלהים ונכצדו ואורצו, ועונק כונת דצרו אינה אלא לונר שאין אלהים בעולם, ואין צורא ואין נצרא, אלא העולם ונלואו היה ויהיה תנניד כנו שהוא, והמכונה הנפלה שאנו רואים צינרת חלקי האדם וצעלי החיים והלונתים כלם, וצכל חלקי הארץ והשנוים, הנורים צאלצע כי כל דצר נעשה צכוונת ונכוין, הוא נכתים אותה ואונר שהקצות התכליתיות אינן אלא חזון שוא שצדו להם צני

אדם 1) הרי כאן חולפה כפולה, הראשונה היא לתת כבוד לאל בגלוי, ולהכחיש
 ונליחותו בסתר, והשנית להכחיש הקצות התכליתיות, שאי אפשר לשום צעל שכל
 שלל יודה צדק.

ונח אונק על חולפתו של צעל הכרם הנויחם לאציר הפייטנים ר' שלמה
 גצירול, ומחשבות כונחשבות שפינוזה ותלמידיו? היתכן שלל הצינו צני דורו את
 ספרו של גצירול אשר כתב בחקירות הפילוסופיאה, וקצלו פיוטיו להתפלל בהם,
 עד שנתפשטו בכל המנהגים, וגם צין הקראים, ושמו נזכר צפי כל ישראל כאיש
 עוצד אלהים חכם ולדיק, והוא לא היה לו אלוה כלל, אלא כונו כשפינוזה?
 ואם אולי היה ספרו כולל קנת דעות שלל כדעות רוב סכני דורו, ולא
 כדעות הרנו"ם והצאים אחריו, ואם אולי היה נייחם לאל מין גוף, כמו שהיתה
 דעת כל הקדמונים, כי באמת סרוחני הפשוט אין כח צנן אדם לזיירו, וכי נזה
 נמשך שלל היה הגצירול ונדיל צין הצורא והנצרא, ושלל היה נודה שהעולם
 נעשה בכוונת נוכוין, ושהעינים נעשו בחכמה צאופן שיהיו צעלי המיים רואים?
 כי אונם נהות הצורא ואין היתה הצריאה, הם ענינים שלל יוצנו ועולם, ואני
 לא אאשים שום אדם על מחשבותיו בחקירות האלה, ובדרך הנוקם שנתן לנו
 חורת אמת שלל הגזילה לנו עיקרי האמונה כמו שעשה הרנו"ם. אצל נח
 שונדיל צין עוצד אלהים והכופר הוא ההודאה או הכפירה בצקות התכליתיות.
 ויי שנודה שהעינים נעשו בכוונה כדי שנהיה רואים, הוא יש לו אלוה, והוא
 יכול להאנוין בהשגחה ושכר ועונש, וכך היתה צלל ספק אמונתו של ר"ם גצירול.
 וני שנוכחיה הכוונה והחכמה צילירת היצורים הוא אין לו אלוה, ואי אפשר שיאנוין
 בהשגחה ושכר ועונש, וכך היתה אמונתו של שפינוזה. וכל הנשתחף הגצירול עם
 שפינוזה הוא נוליד דבה ונחמה את הצריות, בצודו לא תצא נפשי וצקהלו לא
 יחד כצודי.

ואין אחרים אחאפק צראותי הפכלה הולכת ונחחצת, ואין גודר גדך ואין
 עונוד צפרץ, ועתה נוקרוב קם איש נוצני ישראל להפיץ דצרי שפינוזה בקרב ישראל
 צלה"ק, והוליד לאור צעיר ויען קונטרס קטן, וקרא לו עורה נצוכים החדש,
 והוא חוצרת ראשונה (ויהי רלון שחיה היא האחרונה), והוא הקדמה לספרי
 שפינוזה שהנחצר נחכוין להוליד לאור נחורגנים יהודית.
 הקונטרס הזה כלו רניה ולדיה, תחלתו יראת שמים וסופו יראת שמים,
 אבל קרוב לסופו (עמוד כ"ח) כתוב כי,, לפי שיטת שפינוזה אין מקום להאנוין
 צרעיון צורא ונצרא, נוגבלים צונן ומושגים צפרוד כשני עלמים פועל ונפעל,

1) Natura finem nullum sibi praefixum habet; et omnes causae
 finales nihil, nisi humana sunt figmenta (Pars I. fine).

באשר לפיהו הכל הוא אחד צלי ראשית וצלי תכלית" הכי נצואר שלדעת שפינוזה
 אין כאן פועל ופעול, צורא ונצרא, א"כ אין אלהים (אמר נצל צלצו).
 ואח"כ (עמוד כ"ט) הוא אומר, "יסוד חוקי הדת והמוסר הוא, אהוב רעך
 ואלהים" והנה אהבת האלהים כבר ידענו שאינה אלא אחיזת עיניים, נאמר שמה
 ששפינוזה קורא צטם אלהים אינו אלא כללות הנוניאיות, ואיך יתכן שיהיה אדם
 אהב כללות הנוניאיות? ומה יזכה ילוד אשה אם יאהב כללות הנוניאיות? אצל
 אהבת רענו, לפי מה שהנצוצר נפרט והולך, היא גם היא אחיזת עיניים. הלא זה
 המסך דכרו: "אך צכל אשר יזוה השכל נצוה האדם גם נפארת הדת. כי מה
 השכל דורט נענונו? הלא רק להגדיל ולהאדיר ישותנו" אצל אם נניח שהשכל
 והדת נצוים אותנו להגדיל ולהאדיר ישותנו, איך נאמר שאדם חוטא אם יחשוב
 להגדיל ולהאדיר ישותו בגנבה וגזלה וצכל נייני רנייה וחונס? אצל הנצוצר נפרט
 ואומר, "עקר ישותנו הוא צהשכלה" אצל נוי ישנע לו? אחד נאלף אלפים, אך
 רוב צני אדם חושצים שהשכלה היא כח נחון צנו לתועלת צצרכו, לא שהיא
 צענמה עקר ישותנו, ואם נאמר להם כי נצוה השכל והדת היא שצשתדל להגדיל
 ישותנו, הכי פתחנו להם השער לכל נייני חונס ועולה. ואף אם ינשך מהלנוד
 הזה שיהיה אדם אהב את הצרכות נפני שלהגדלת השכלה כריך אדם לקצוץ
 הצצרה, הכה אהבה זאת לא תתפטע אלא עד נוקוס שיש לקוות תועלת צהגדלת
 השכלה אצל נהיכן תצא אהבת האשה והצנים והעניים והחולים, שאינם אלא
 נורדים אותנו ון השכלה.

והנה נולצד מה שהפילוסופיה של שפינוזה רעה צחלק העיוני נונכה, נולד
 שהיא נלנודת להכחיש צצורא, רעה היא גם כן וצצת הנזקים צחלק הנעשוי נונכה,
 כי היא נלנודת את האדם לאהוב רק את עצמו ולצקש רק שלונו ועוצתו, וצפירוש
 כתב שפינוזה כי הננחגב אחר השכל הוא נשתדל לנונע את עצמו נהכרשח
 החנולה והחנינה (2). כאה ידידי מה צין תורתו של שפינוזה ותורתו של נשה
 צצנו ותורתם של כל קדונוכיו ז"ל: ואם עד היום היו ישראל נפורסניים צצואר
 רחננים צני רחננים, למה נמיר כצדנו צלא יועיל, ונתן צצח והודאה לשפינוזה
 הנלנוד את האדם להתרחק ון החנולה? וכל הנצבד את שפינוזה, ונפיץ דעותיו
 צעולם, אינו אלא עוכר הצצרה האנושית, אשר עוצתה והללחתה תלויה צזה,

2) Homo, qui ex dictamine rationis vivit, conatur quantum potest
 efficere, ne commiseratione tangatur (Par. IV. Prop. L. Coroll.).

שיהיו בני אדם נורג'ים צלרת חזריהם וחונלים אלו על אלו, כאשר הודה גם
החכם Heineccius בהקדמת Jus naturae וכתב:

Ex eo (amore) solo, tamquam limpido fonte, totum Jus naturae
et gentium prono alveo fluere censeo.

והנה זו חרפה גדולה לנו בני ישראל, כי כל היסודים שכתבו בחקירות
הפילוסופיה כלם הלכו אחרי הפילוסופיה הגוברת צינייהם, ואין אחד מהם
שיהיה באמת פילוסוף וחוקר מפשי, באופן כי צונק הדורות כלם נשכחו, והאיש
שפיתחה שלא הלך אחר המורגל, עזב ארמות יושר ללכת צדרכי חשך, ושם
הפילוסופים לקו בחלק העיוני והאגוזיזמוס לנשקלת בחלק המעשי. והפילוסופיה
האנומית, אשר לא תפול צונק הדורות, תשים נליחות האל ליסוד מוסד בחלק
העיוני, והחנולה והחכינה בחלק המעשי. ולכוכים נליחות האל לא תקח ראיותיה
וננה שאחר הטבע (ניטאפיזיקה), אלא ונהטבע הנראה לעינים, כלומר ונהחכמה
הנראית ציירת היצורים, והוא המופת אשר החכם קאנט קורא צטם
physicotheologicum, ועליו אמר כי ראוי לנהוג צו כבוד, ושהוא היותר קדמון
והיותר מוצן ויותר נחישצ על השכל האנושי אלא שהוא חשצ להחליט המופת
הזה באמרו כי מוננו יש ללמוד כי יש לעולם יולד שהרכיב חלקיו בחכמה
(Weltbaumeister) לא שיש לעולם בורא שצראו מאין (Welt[sch]öpfer); ולזאת
חשיב אמריה החכמה האנומית ותאמר: החכם עיניו צראשו, הוא ונתענג צנה
שקנן לו לראות ולהצין, והכסיל צמשך הולך עולם עיניו מן הגלויות מפני שאינו
יכול לראות הנסתרות. ונהות הצריחה לא חוצן ועולם, אבל סינני החכמה
והכוונה בחלקי היצורים, גלויים לכל. די לצן אדם אם יכיר כי הוא וכל היצור,
ולאכת חכם הנה ונעשה אלהים; ונה לו לצקש מאין צרא, ונאמר שצכל דרך
שיצור לו, צין אם יקבל הצריחה מן האין, וצין אם יאמין צמונר קדמון, לעולם
לא יהיה הענין מוצן לו כלל.

וזהו מוס גדול צפילוסופיה היולאת מונקור חכמי יון, כי היונים אהבו
חנוד להצרות דצרים, ולפטפט צכל ענין, ולפיכך הולרכו גם חכמייהם לדצר
בחקירות שאין מוקס לצן אדם להכנס צהן. ואחרי שצרוצ דצרים חקצלו כדצר
כחן וקיים קלת חנונות שצאנות אין צידכו לשפטו צהן, עמודו אחרים והכמישו
גם האנות הגלויה לכל, כאשר היא נליחות היוצר, והכוונה והחכמה צהרצת
חלקי היצורים.

והנה היות ונהות הצורא ונהות הצריחה, ענינים נעלונים ונהצנתו, הים
קצה לאנשים שגאותם ונרצוה והצנתם ונעוטה, להכמיש נליחות היוצר.
ועוד קצה אחרת יש כאן, והוא העדר הקדר הנראה צעולם צפילוק המוצות

והרעות, כי כעו שחכמת היוֹלֵךְ גלויה ציִּירַת הַיְלֹרִים, כִּךְ הִיא נִסְתַּרַת וְנִעְלָמַת
 זֶהְנִסְגַּת הַנְּאֻרָעוֹת הַזֹּחוֹת עַל אִישׁ וְאִישׁ. כִּי אֲנִים הַיּוֹלֵךְ אֵין לִפְנֵיו וְנֹשֵׂא פְנִים,
 וְהוּא זִתְזוֹנָתוֹ נָטָה וְנִסְקוֹלָתָה, נָגַע וְנִגַּע עוֹנֵג לְגַלְגַּלָּתָה, וְנִי טַעוּזוֹתָיו רְצוֹת גַּם
 רְעוּתָיו רְצוֹת, וְנִי טַעוּזוֹתָיו מוֹעֵעוֹת גַּם רְעוּתָיו מוֹעֵעוֹת, וְנִי שִׁדְקָק זִפְרָטִי
 הַנְּאֻרָעוֹת הַנְּזֻלָּחוֹת אוֹתוֹ וְאֵת חֲזָרָיו, וְהַיְעִים אֲשֶׁר עֲזָרוּ עַל הַנְּנִיחִים הַנְּעוֹרְקָנִים
 שֶׁתּוֹלְדוֹתֵיהֶם כְּמוֹזוֹת זִפְרָטִים, יִשְׁתַּוּוּ עַל הַחֲכָמָה הַנִּסְתַּרַת, הַנְּנֹשֵׂה קִטּוֹן
 לְגִדּוֹל, וְנִשְׁלָמַת שֶׁכֶּר עוֹז לְלֵדִיק, וְעוֹנֵנַת פְּנִים לְרַגְלֵי הַרְשָׁע, וְאֵז יֵאֻנֵּר יֵשׁ
 אֱלֹהִים שׁוֹפְטִים זֶאֲרָץ. אֲלֵא שֶׁהִידִיעָה הַזֹּחַת אִי אֲשֶׁר שֶׁתַּפְשֵׁט זַעוֹלָם, שֶׁאֵם
 לֹא הִיוּ זִנִּי אֲדָם רֹאִים יִתְרוֹן לֹא עַל זֶה, הִיָּה וְנִתְצַטַּל כֹּל עוֹנֵל וְכֹל כְּשֶׁרוֹן
 הַנְּעַשֵׂה, אֲשֶׁר הוּא קִנְיָתָה אִישׁ מִרְעֵהוּ, וְאֲדָם לַעֲנוֹל וְלִשְׁתַּדְלוֹת כּוֹלֵד, וְתַנְוִיד הוּא
 מְנַסֵּה לְהוֹסִיף הַלְלָחָה וְשֹׁנָחָה, וְלִצְקוֹף זִרְזוֹ חֲכָמָה רֹז כַּעֲס, וְנִרְצָה נִכְסִים
 וְנִרְצָה לְדָגָה, וְכֵן כֹּל אֲשֶׁר הַטּוּזוֹת נִחַם כְּרוֹךְ זַעֲקָן, כֹּאֲלוֹ הַטַּעַע וְהַחֵל זִחְכָּמָה
 אֲבוֹט, וְהִיא גִזְרַת הַזּוֹרָא, הַרְוָה שֶׁלֹּא יִהְיֶה יִתְרוֹן לְאִישׁ עַל רְעֵהוּ, וְלֹא לְנִדְוִיָּה
 עַל מְדִינָה, וְלֹא לְדוֹר עַל דוֹר, אֲזַל יִהְיֶה לְכֹל אֶחָד וְאֶחָד מְנַסֵּה עֲנָג וְנִחְסָה נָגַע.
 וְלִמָּה אֲלֵרִיךְ זֶה, אֲחֵר שֶׁאִי יוֹדַע שֶׁטַּעַעוּ שֶׁל אֲדָם וְכִנּוֹן הַזּוֹרָא וְנִתְגַּדִּים
 לְהַתַּפְשֵׁטוֹת הַמְּנֻנָּה הַזֹּחַת, וְזֶה הוּא הַטַּעַם שֶׁלֹּא הַתַּעוֹרְרָתִי לְחֲזֵר קִפְרִים
 זִחְקִירוֹת הַפִּילוֹסוֹפִיָּה, כִּי יִדְעָתִי שֶׁהַפִּילוֹסוֹפִיָּה הַמְּנֻנָּתִית לֹא יִתְכֵן שֶׁתַּפְשֵׁט
 בֵּין זִנִּי אֲדָם, וְאִנִּי וְנִלְעִיג זִלְזִי עַל הַפִּילוֹסוֹפִים הַנְּרִצִּים חֲלוּוּוֹת וְהַזִּלִּים, וְנִזְלָאִים
 חֵן זַעֲיִנִי הַאוֹלִים, וְאִנִּי לְאַחֲרִים שִׁלְעִיגוּ עֲלַי, וְיִשְׁפִּילוּ אֵת שֹׁנֵי תַחַת כַּסּוֹת
 רַגְלֵי הַנְּחַתְלַסְפִּים, הַהוֹלְכִים עַל גְּחוּמָם, וְלֹא נִשְׂאוּ רֵאשִׁים וְנִעַל עַסֵּר הַאֲרָץ, וְלִזֵּם
 לֹא הַתַּנְסֵא וְנִעוֹלָם וְנִעוֹעַל לְנִחְשָׁזוֹת הַהַנּוֹן וְהַטּוּקוֹתָיו.

אֲזַל וְהֵה שֶׁהוּא חוֹזְתִי, וְאֲעַשֵׂה, הוּא לְהַרִים כְּמוֹסֵר קוֹלִי נָגַד שֶׁפִּינְזוֹהֵי,
 וְדַעוּתָיו הַנְּקוֹלְקוֹת, וְלִשְׁתַּחֲקֵן וְכֹל הַחוֹלְקִים לוֹ כְּזוֹד וְנִשְׁתַּדְלִים לְהַפִּיץ
 וְנִחְשָׁזוֹתָיו זִקְרַז הַעַם. אֲחֵה עַתָּה זִרְוֹךְ ה', חוֹק וְאֲנֵץ זִלְנוֹדִיךָ וְזִחְקִירוֹתֶיךָ, וְזִלְזֵר
 שֶׁתִּהְיֶה מְנַחֵן זִדְיִיךָ, וְלֹא תִסְנֹךְ עַל הַשְּׁקֵפָה הַרְשָׁוָה, וְאֲחֵה שֶׁלֹּם כִּנְפֵס.

שֶׁלְדוֹנָה לִיל י"ג טַעַת כִּי לֹא זִכַּח יִגְזֵר אִישׁ לִפ"ק. (8 יַעֲנֵר 1857)

יִדְרֵךְ שֶׁר"ל.

שיטה ראשונה מפי' ראב"ע על בראשית ונה. *

בראשית זריחה זרח השם השונים שהם כמו הקו הסוצצ צעגול והארץ
 שהיא הנקדה האנוגעית ואחר שהקו והנוולק נזרחים הכה האש והמים שהם זין
 הקו וזין הנקדה נזרחים ע"כ לא הזכירם הכתוב. וטעם והארץ היתה תבו וזכו
 לאשר זרחה היתה ככה, ואין מלת זרח לעשות שאינו ישנו והעד ויזרח חלקים
 לת התכניס והכה ונאלכו ואם זריחה יזרח ה' שהוא כמו גזרה שגזר, ולכזודי
 זרחתיו שהוא הכה צעלם ואח"כ ילדתיו שהוא הלורה ואח"כ עשיתיו שהוא התיקון,
 ומלת זרחה אותהן לשון חתוך וגזרה, ע"כ כתוב זרחה קלות הארץ צעצור כי

(* לכבוד ידידי יקירי רעי ואהובי כבודי"ר משה ערענרייך רב וטי"ן בק"ק טודינה שלום.)

זה לנו כשונת עשרה שנה החכמים הגדולים שאר חרלנו וזכרנו גד"ל ויש"ר צערו לת
 קהל ישראל כי הרה"צ ז"ל כתב שתי שיעות לפי' הסורה ושיניהם לא ראו כי אם השיעה האחרת
 על ס' שנות ויש"ר ז"ל זכה ג"כ להוליה לאור.

ועתה דע נח ידידי כי זין הקפרים אשר קניתי לי ונאלכר ונעה"ח והרופא שמואל חי
 ז"לה וזעזע ז"ל ונלחתי פי' קלר להרה"צ על חושה חושי חורה חקר ונעט בהקדמה ודף ח' צקופו
 והוא באות קלור ופירושו הנודע הנדפס בנקראות וגם צונקגליה עובה, והקילור הזה נעשה ע"י
 אחד ונחלונדיו והשוניע בו כל דקדוקי המלות והענינים היותר קלי הבנה. רק זאת ונלחתי שז'
 פרשות ראשונות של ס' בראשית ונשונות וכל וננהודעות ויש בהן ענינים נחמדים, וכונעט כל
 הענינים הנוצחים צעט שיעה אחרת וצעט שיעה ראשונה ונפערטי הופערט הגדול הזה.

והנה ונר חותק צעצור על כל דברי הנוועט ונחלחלן ועד קופן ראה כי הנפרט הזה אינו
 ונזכיר שתי השיעות אלא רק צעטי קפרים הראשונים, ועט כל זה ונה שהציח החכם יש"ר ז"ל
 להחליע כי הרה"צ כחצ שתי שיעות גם לשאר הקפרים הוא ונ"ש הנוועט על דברי ראב"ע וקוד
 לא תבנה אחת גזיה אפרטנו בפרשה לו ונ"ש (כחצ הנוועט) לא נאלל לו שום דבור צזה וכו',
 והרה"ח הזאת איננה לנעתי ראה, כי בפרשה לו (ז' י"ח) ונפרט הקוד שאין רחי שיסאר ונהס
 לחול. ועוד אם הדקדק בחקירה הרה"ח כי הנוועט לא הזכיר שיעה אחרת צס' בראשית כ"ח צעתי
 פרשות ראשונות ונשאר ונציא שיעה אחרת ונפרטת הרוונה והענין והדברים שוציא טס ננולחים
 מלת בונה בשיעה שלפנינו. והרה"ג"כ כי צס' שנות היתה לפני הנוועט השיעה הנדפסת ולא
 אחרת אלא טעשה פרושו על טעה ק ל ר ה וננש ולא ו נ ו כ ה ; רק ונה שהציח בפרשת שנות
 חתוף בהקדמה, והנולות שהציח אינן ננולחות בהקדמה הנדפסת, הן ננולחות בהקדמה קלרה שבדי
 כ"י, אם כי אינן נקראות כלן כי הן צקופו הדף ונ"ש הכתיבה לא נקראת ונפני הטעוט והיושן.

על כל זה אונר איני כי אין צידנו ראה שהרה"צ כחצ שתי שיעות לכל סיכוש, ואין
 לנו אלא ונה שעינינו רוחות כי כחצ שתי שיעות לפרשות בראשית ונ"ש ונ"ש שנות.
 ואני אחרי ההודאה לה' יח' שנתן צידי פירוש בראשית ונ"ש, ונחך מפלי לתה אהוה ונחנה
 לחכמי ישראל לבי' יעלני להקריב דברי ונחנה לפניך לכבוד וזכרנו גד"ל הי"ו והחכם הנושאר
 יש"ר ז"ל חותק כי אהנך ביולל חלליו והניח לך צרכה לעד אהצחו אולר קפריו הנחמדים.

הקלות אינם גופות וככה וצורא חשך כי החשך איננו רק העדרת דבר וצבל ספר
 יצירה יקראנה תמורה, תמורת חיים נמות, תמורת עושר עוני תמורת חכמה אולת,
 והכל איננו דבר רק דמות העדרת דבר, ולנשי הנחקר אומרים כי הס"י צורא
 תמיד התורה וכסא הכבוד ואין להם ראשית זמן ולא יהיה להם סוף. ועתה לכל
 אתן לך כי משה אדונינו לא נתן התורה לחכמי לב לבדם כ"א לכל ולא לאנשי
 דורו לבדם כ"א לכל דור ודור והוא לא דבר זנועשה צראשית כ"א על העולם
 השפל שנצרא צעזור האדם ע"כ לא הזכיר הנלמדים הקדושים. ואמר אחד
 ונהגאונים כי הנלמדים נצראו צעזור האדם גם ככה הכוכבים והגלגלים והוא לא
 עמוד צקוד האונת הנלמדים נקראים חלקים והכוכבים צני חלקים כי הנוניעים
 הגלגלים נכזדים ועוונדים ולא יחסרו ולא יכלו ואין יצראו הנכזדים שהם ונשרתי
 השם הנכזד והם זנועלה העליונה צעזור הנמשל לניץ ולחליר גבות ועוד כי
 לחכמי הנזלות ראיות כי האחד ונחנשה עשר כוכבים גדולים שהם ונכזוד
 הראשון גדול וכל הארץ הנוצרת ושאינה נוצרת שצעים פעם גם חכמי אונרו
 כל העולם כלו תחת כוכב אחד עוונד ואין יצרא לבא גדול אין ונספר לו אלל
 האדם צעזור כולר נעפר יכלה שניו כמו הגה. והנה יוכיח הנזמור האחרון
 ונספר תהלי' הללוהו צמרוניים והזכיר ונלמדים ואח"כ הלצא הגדול ואח"כ הנאורות
 ואח"כ כוכבים את שהם הנשרתים והזכיר הגלגלים והונים אשר על הרקיע ועל
 אלה אמר כי הוא ליה ונצראו ויענידים לעד לעולם ואח"כ הזכיר הנורכבים

והנה נא ידעתי כי הרבה יש להעיר על הפרכות האלה שאני ונחיק אלל שעזרה
 עזרת הקדש איננה ונחת לי כי אם רגעים וחי ונספר לשקוד על הנמודים ונלקע האולר אין
 להוליו לאור ולא אחנשהנה להודיע צרכים וליאחי והנעט אשר יכלתי להעיר עליה כחצניו
 צחוכה, ואמרתי תן לחכמים והם יחכונו עוד. ונסבה הזאת ג"כ אחדל עתה להעתיק ההקדמה כי
 לא יכלתי לקרחה כלה ודי לך ולקוראים כעת לדעת כי צאונה נוולא ונונה שיעה אחרת אלל
 שנראה שהיא ונלכת ידי אחד ונחלמודיו כי כחוצ צה: ה' יקוד פי' הרא"צע לבאר כל כחוצ
 כונשעו ודקדוקו ופשוטו רק צוולות וצחקים יסמוך על קדמונינו, ונחחלה כל פשה יזכיר דקדוק כל
 וולה שבפרשה ואח"כ הפירושים וכו'. רק לא אדבר עליה דבר לעת עתה כי רלוני להעתיק ונונה כל
 ונה שאוכל ולשלות חליך עם דברים אחרים יקרים שנתן ה' צידי ונחוכס גם לקועים ופי' הבקסי,
 עליו דבר ונר חותך ז"ל צאגרותיו ח"צ, והנו צידי עם הצורים אחרים וננו כרובים עם ציאוור
 ס' הכחרי ונר' נחאלך נ' כחמיה בקסי. ונני דברי צפי' היקר הזה אודיעך כי יש ג"כ צידי פירות
 אחר על הכחרי שאינו כודע לחכמים והוא ונר' שלמה ונלניל ונחוד דברי ר' שלמה זה ור' נחאלך
 בקסי נראה שהיו שניהם חלונדי חכם אחד שלמה שנו והוא העיר לבס לפרש ונלכת הלי הגדול
 והחסידי, וקייע חלונדי צוולכתם ונתן להם פירושו והם הציאוט צחצוריהם. ואלה הפירושים
 יקרים ונחמודים הם עד ונחד הן לפי ערכם הן לפי קרבתם לזמן הנחצר ואם היו נודעים אולי
 יחשיבו אור הנפרשים החדשים כלם.

ונעוצה צוולאי שנה קדש וילא ש' תרי"ו.

דיך מרדכי מורטארה.

הנולדים ומארכצעה שורשים גם הזכיר באחרונה האדם ואמר צפוף כי נאגז שנו
 לצדו בעצור כי יאצדו הכל. ועוד אמר ה' אדונינו ונה אדיר שנוך צכל הארץ
 וטעם הודך על השמים שהוא הצריחה הגדולה שאין גוף צריחה גדולה וננו
 ואח"כ הזכיר הירח והכוכבים ואמר אחריהם ונה אלוש כי תזכרנו כלומר איך שנת
 כבוד לכן אדם שהוא נצזה כנגדם ונ"ו ותחקרהו ונעט ואלקים שהם הנולכים,
 והנה הוא חקר, וכבוד והדר תעטרהו בעצור כח השמיה העליונה שנפת צקצו.
 תנשילכו בנעשה ידך על אלה השפלים כאשר כתוב צחורה ודרו צדגת הים.
 ועוד כתוב צדניאל עיני לשמיא נעלת (ד' ל"ח) וצאצות ויהי מורא שמים עליכם.
 ואשר אמר כי הנכבד צפרי התפוח הוא הזרע שהוא שומר המין גם זאת איננה
 ראיה בעצור כי זה נורכב ואין השמים ככה ועוד כי פרי התפוח שילא לנעשה
 נכבד ונהסרה צכח להיות. ואשר אמר כי האדם צצילה הוא החלמון וננו יל
 האפרוח הוא כזו כי החלמון ונאלל הוא לו. ונה אוסיף עוד דבר? והנה כתוב
 צקפר הגאון עלמו כי האדם אונעמי צין הנולאך וצין הצהנה כי הוא דומה צנשמתו
 לנולאך וצגופתו לצהנה והנה נה שיש לנולאך יש לו ולא יוסיף עליו כי אם הגוף
 אח"כ תהיה הצהנה נכצדת ונהאדם. וצק' אחר אמר אם שאל שואל איך השכין
 כבודו עם צער ודם שהם נללים טנוף והנית הנולכים הקדושים והסיצ כי
 הכבוד עם הנולכים כפל כפל' הכבוד שהשכין לנעשה. ואשר הזכירו קדמונינו
 שהאדם נכבד ונהנולאך לא אמרו זה על מיכאל וגבריאל והנולכים הנשכרים
 לכקא הכבוד רק ונהנצריים ונאש ורוח בעצור לורך האדם והם אינם עוונדים
 ואל יעלה על לבך שהנולכים הקדושים הם גופות כלל והכתוב עושה ונלכיו
 רוחות אין פירושו רק הרוחות הם ונלכיו ישלחם לנקום חפלו ואנחנו נסנוך על
 דברי נשה שנתן כנה אורות ומופתים שהוא שליח הש"י ולא נוסף ולא נגרע רק
 אם ונלכו דברים לאנשי הנחקר שיתנו ראיות על דצריהם והם כדברי נשה
 אדונינו שננוח צהם וככה אם ונלכו סודות דצרי קדמונינו שהם דומים לסודות
 חכמי הנחקר אז נשנח. ע"כ לא נחקר נתי נצראו ונלכים או שדים ואם
 השמים נצראו תחלה או הארץ, רק נאמין כי הרקיע ויצשה והדשאים והנאורות
 צרקיע ושרץ הנים ועוף וקיה ואדם צראם היום קרוב וננושח אלפים סנה ולא
 נחשם אם נצראו נים. ונלכו דצרי חכמינו כי שונה עשר חלק עולמות צרא הש"י
 גם זה נכון רק אינו כונשנעו והנשכיל יצין. וככה שחא אלפי שני הוי עלנא
 וחד מריב רק זה אחר הצריחה. והכתוב קורא אני אליהם יענודו יחדו ופסונו כי
 אני יקדתי אהך בעצור כי היקוד לנעשה. והנה הארץ אם היא הנקדה היא לנעשה
 ונשה וכל השמים וכל לך עליה ואל תחשוב הדבר כנגדך כי יש שמים תחתך
 וחקמי האנות מורים כן — יאמר על השמים שהם נכבדים שנצראו צינון. וצעת
 שיקראם לעשות רלון שלימותו הם יענודו יחדו כעצדים לפני הש"י וכמוהו לעולם

ה' דברך כלל צמנים ודבר השם הם גזרותיו וכלם נהשמים ואח"כ הזכיר הארץ
 ואמר כוננת ארץ ותעמוד כי אין לה תנועה והיא לעולם עומדת כנגד הדורות
 כאשר אמר שלמה ואמר זה כתוב לנשפטיך עמודו היום והעד כי אין יקרא אליהם
 והנה אינם. והנה פירוש בראשית שיש להם ראשית זמן או בעצור היותם גוף
 כי מה שאיננו גוף אין לו ראשית. ועתה שיש לך לדברי הכתוב כי כתוב
 צועסה בראשית עד סוף ויכלו, אלקים, ואח"כ ה' אלקים, ונעתה שנוכל קין
 שונא השם הנכבד לדור, ונולת אלהים לורות אמת שאינם גופות ולא בגופות
 והעד ואמת תהיה לו לאלהים וקדושי הארץ הנקיינים ונשפטי אלהים בארץ גם
 הם נקראו אלקים וצני עליון ובעצור כי נעשי ה' ע"י הונלכים וכן וישלח ונלאך
 ויוליאו ונולכים ואיננו נעה כי הוא דבר זה ונלאך פניו הושיעם, וכתוב הנה
 אנכי שולח ונלאך ולפני זה ויסע ונלאך האלקים. והנה השם הוא אלהי האלהים
 שהם הונלכים גם יקרא אלקים כי כן הוא להם, כמו ונקום קדש הקדשים שקרא
 קדש כמו ולא יבא זבל עת אל הקדש ואמר שונעסה השם יראה על ידם יקרא
 אלהים כמו הלשון והשפה איש ללשונו ושפה אחת לכלם, בעצור שיכחו האותיות
 יולאות ונשפפה והלשון חותך ונקתם נקרא כן. ואחן לך נשל ידוע בראיות גמורות
 שאין אור ללזנה כ"א ונשמש והרואה אור הלזנה אם יאמר ככה או יאמר ראיתי
 אור השמש הדבור שזה בעים ע"כ כתוב ויסע ונלאך האלהים הסולך לפני נחמה
 ישראל וכתוב וה' הולך לפניו יונם. וננהג כל לשון איננו כוננה לשון אחר כי
 הנה יש לשון שלא ידבר אדם לגדול וננו רק בלשון רבים גם בלשון עברות יאמר
 הגדול נעשה תחת אעשה ולא כן בלשון הקדש רק אם יספר על גדול וננו יאמר
 בלשון רבים כמו ואם אדונים, וייד אדונים, אם בעליו ענו, כי בעליו עושיך
 אע"פ שהוא אחד, והנה בעצור השני דרכים אמר הכתוב בראשית ברא אלהים.
 ופירוש את השניים הם העליונים על הרקיע ואת הארץ שהיתה נכוסה
 צמים כי גבל השם לנעלה על גבל הרוח והוא לנעלה על גבל הנוים והארץ
 היא תחת תהום וצמץ השם יצפה הרוח קלה ונהיים הנכסים את הארץ וכן
 כתוב כל יסוצון לכקות הארץ. והשניים העליונים נקראו על לשון שנים בעצור
 שני ונקונות המחצרות הגבלים הגזוים הנקראים ראש התלי וזכור או בעצור
 היות חלי השניים לעולם לנעלה ונשפטי ונחלי לנעה או בעצור הסדכים (ג'
 אהל יוסף שני סדכי הגבל). והנה הפירוש בתחילת בריאת השם השניים והארץ
 היתה תוהו ובוהו ורוח אלקים בעצור שחפץ ה' להיות אדם בארץ שהוא העיקר
 סנך הרוח אל השם הנכבד והעם שהרוח רחפה ויצפה ונדור הנוים כמו ויולך
 ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה, או קרה חשכת נוים והיה האור. והנה
 הזכיר אלהים צועסה בראשית לדור ואח"כ שם שם הנכבד סנך אל אלהים כמו
 שהוא סנך אל לנאות בעצור כבוד האדם סנכא בללם הונלכים וככה אמרו

קדמונינו ז"ל נקרא שם נולד על עולם נולד. אמר הגאון ויאמר אלקים כמו
ויראה דעתו שנתחבט הקדושים היא כנעשה. ור' יהודה הלוי ז"ל אמר הטעם
גלגל עיכוב ולא כלי ולא זמן ודברה תורה כלשון בני אדם כי הדבור יותר קל
ונתפשט וכבר רמזתי לך האמת. ויש אומרים כי זה האור גנזו השם ללדיקים
לעתיד לבא יום רביעי צעשתי וכוונתי וכוונתי ואחרים אמרו כי גנזה האור נצראו
ולפי דעתי שגראה האור שהיה יום ולא כיום השמש זורח רק כיום מעוקן וטעם כי טוב
לגולדים צאדונה. וזה שהכללם היא צעם שקרא ליום ואיך יקרא לילה יום והוא
הפך היום. ולפי דעתי כי הכתוב דבר כנגד כל הישוב כי הישוב מנוזרח עד ונערב
שמים עשרה שעות וצדיות ערב לסוף היום צתחלת נזרח אז הוא צקר לכהו
צקוף הישוב שהוא סוף מערב והנה (ג' מנוטוט והוא) יום אחד, והמטיב למה
לא אמר ראשון צעבור השם שהוא אחד ולחיות אחד יותר נכון החל לספור ימי
השבוע. אמר הגאון כי הנוים על הרקיע כדמות הנוים שינלאו תחת קליפת הצילה
והאמת כי פי' רקיע כמו וירקעו את פחי הזהב הלא תראה כתוב הכוונה כדוק
שניים והוא הרקיע גם יקרא שחק והנה כלם קרובים צטעם כמו ואשחקם כטיט
חולות אדקם ארקעם צעבור היותם גופות דקות וחלקיהם שוים על כן והעוף
יעופף על פני רקיע השמים כי פני הוא לך המעלה. והנכון צעיני כי הארץ
היתה נוכסה צניים והרוח יצא הנוים ונעל הארץ כדרך ויעצר אלהים רוח על
הארץ וישבו הנוים אז נראה (נראה שחקר, היצשה") וצעבור היות הרקיע והוא
האור היום על הארץ כנעשה אור השמש כאשר יגיע על הארץ יתהפך למעלה
צעבור עובי הארץ ויתחננה האור הסונך אל הארץ ועל זה הדך אמרו קדמונינו
ז"ל נוולאים את האור ון הנוים והנה הרקיע הוא זה האור (ג' מנוטוט חסרה
מונלת האור הסונך עד כאן) והעוף ונתעופף עליו ועליו כתוב וינתחם כאהל
לשבת האדם תחתיו כנשפט האלהים (ז"ל האורלים כג' מנוטוט) ונקרא שניים
צעבור היותו עליון על כל הארץ. ויהי נצדיל כמו והצדילה הסרוכת ולפי דעתי
כי הרקיע והיצטה נצראו ציום אחד כי כן כתוב ציום עשות אלהים ארץ ושניים
והקדים ארץ על שניים צעבור שהקדים צתחילה שניים על ארץ. ויאמר אלהים
יקו הנוים, וכבר אמר אלהים וככה הרצה כמו ויוטר עליהם ון לאכול וכבר
הנוטיר. ע"כ כתוב עם היצטה וירא אלהים כי טוב ואין טענו' נוים הששי כי
צנעשה היום כתיב כי טוב כנשפט ופעם שנית על הכלל, וטעם אל ונקום אחד
צפאת ונערב ונזרח ולפון ודרום (ג' מנוטוט ונערב גם צפאת וכו') ע"כ קרא
ימים ולא ים אחד. חדשא כמו תלניית והנה לנודנו מונלת חדשא כי השם הנכבד
שם כן צארץ להלניית וככה ישראל הנוים הולא הארץ ותצווח השמש ורגש ירחים
וקשור ונעדנות לכינה (ע' חיוצ ל"ח ל"ח) לפי דעתי שהיום הראשון היה אור
ולא היה גדול וציום השני גדול עד היותו קצת הרקיע ונראה היצטה וציום

השלישי גדל עד שקבלה הארץ כח עליון להאמיני וציום הרביעי גדל עד שכראו
הנאורות והכוכבים וציום החמישי גדל עד שקבלו הניים כח לשרוף נפש חיה
וציום הששי גדל עד שקבלה הארץ כח להוליא צהנה וחיה, וציום השביעי היה
שלם וזה הטעם יהיה שצעתים שצע פענוים ע"כ אחריו כאור שצעת הינוים
והנה לא נוכל לכחש כי שצעה ונענות הם לשצעה הנושרתים וידענו זה צראיות
גנורות לא יציום רק חכמי הנודות. וטעם יהי נאורות שיראו צרקיע להצדיל
צין היום וצין הלילה כי שצקוע השנוש וקר ללה נועל פני האדונה והראות לל
הלצנה ושלשה כוכבים אז יהי לילה. והיו לנאורות הנכון צעיני כי זה הלמד חינו
כלמד והיו לדם ציצעת רק הם וחדשים הינוים והשנים כי הרגעים והעמות והיום
והשנה וזמן התחצרות ונשרת עם ונשרת כונו הנושרתים העליונים שיש להם נאה
ועשרים ונחצרות הכל תלוי צנאורות וצוכוכים, וננוקוס אחד ונושרתים או אחד
ונצא השנוים יוכל אדם לדעת הינוים והשנים ע"כ והיו כולל לכל. והנה טעם
יהי נאורות שיהיו נראים שיקפור אדם צהם. וחכמי הנודות נורים (גי' הנוטוט
נוודים) כי השנוש היא הצריאה הגדולה רק (הנוטוט ל"ג רק) הלצנה קטנה
נוכל הכוכבים שהם לצא השנוים והנושרתים חוץ ונכוכב חונה ונוגה ח"כ א"ך יקרא
הכתוב הירח נאור הגדול והתשובה כי הכתוב לא דבר רק כנגד האור ההוא צארץ
על כן לא הזכיר שם ירח רק נאור והיה אורה גדול צעצור היותה קרובה אל
הארץ, וטעם לננושלת היום כי התצואה והדשאים תלויים צשנוש וככה הצדיל
והנחושת גם החיים גם הכולדים וצלילה הלצנה נושלת ואלה הדברים ידועים
לחכמי הנסיון. ויתן אותם וגו' ציום הראשון היה צכח וציום הרביעי צנעשה.
ישאלו הניים יולידו ויפכו והטעם שהניים יכינו הגוף לדירת הנפש. תנין דג גדול
נאל צים הדרוני הוא הנקרא תנין וי"א כי תנין הוא ליתן. וטעם תולא להכין
הנוקד לקבל כח הנפש שהיא צנומים וצחיות וצאחרונה הנשונה העליונה צאדם
לצדו. נפש חיה שם כולל לכל נרגיש. על הארץ צהנה שהיא עם הישוב והרנוש
הוא כל רנוש על הארץ וחיתו ארץ חינו צישוב, וטעם הישוב צרעות האדם.
צללם אלהים האדם עולם קטון או העולם אדם גדול כנאמר יחזקאל כנכאה
אדם עליו ונלנועלה. נעשה אדם, הנכון צעיני כי השם שם כח צארץ להדשיא
וצניים לשרוף וכן צארץ אלה הכולדים ונהם יאצדו וכללם עוונד כאשר הוא כתוב
צתחלת ספר קבלת, ואפס עוונד צארץ רק אדם לצדו שכרא צללם אלהים שהם
הנולאכים העוונדים ואם האדם כדמותם על כן יעונדו על כן אונר השם לנולאכים
אנחנו נכרא האדם, והנה נעשה הוא והנולאכים וידענו כי אין השם הנכבד ללם
והנה עתה טעם צללנו והנולאכים שהם רצים כאשר כתוב צספר דניאל א"ף
אלפיך ישמשונה וכבו רצון קדמוהי יקוונן והנה טעם צללנו כונו דפוס וכן כתוב
ויולד דמותו כללנו והנה הצית כונו כלי לעשות. ויאמר הגאון כי אונר הכתוב

צללנונו צעצור כבוד האדם כי כל הללוים הוא עשם ואמר צדמותנו צנונשלה,
 וטעם האדם זהא יש לו סוד ותוכל להצין קלה הסוד צפרשת כחנות עור. ויש
 להשיב כי אדם שם עלם ונקרא כן צעצור שנקלח וין האדונה והנה הוא תאר על
 כן האדם ויתכן שלא הזכיר וצכל חית הארץ צעצור שאין מושלה על רצם כי אם
 על הרנשים הקטנים ולא על המיה שנקראת צמוות הנה נא צמוות אשר עשיתי
 עונך. זכר ונקצה שני פרופין כאשר יפרש עוד וככה אמרו קדמונינו ז"ל. פרו
 ורצו צכה שהאחד יוליד רצים. וכצוה הטעם על הארץ כי הוא מושל בארץ,
 ורצותינו דרשוהו על האשה והוא נכון. הנה נתתי לכם לא המיר לאדם לאכול
 צפר רק שיאכל העשצ ופרי העץ הוא והנוצרים עמו ציום אחד. והנה יש לשאל
 למה אמר הכתוב יום הששי זה"א ור' אדנים צן תמים אמר כי ציום הראשון היה
 אור וחושך כדמות הלצנה וההצדלה ציום השני כי כן דרך כוכב חנה והדשאים
 צשלישי כי גה לאות על כל מואכל, והחנה צרציעי כי המשרתים תלוים זה וככה
 צכל מורלתם גם הראות כוכצי המזלות כפי מהלך השמש לעולם וצחמישי כנגד
 מואדים וצששי כנגד דק והוא מודה לחכם האומר כי יום הוא אלק שנים ע"כ
 שיחא אלפי הוי עלנא. ואם שאל שאל אחר שהזכיר צכל יום ויום עם כל
 ונעשה כי עוצ ונה לריך להזכירו עוד עם הכלל והתצוה שיחכן להיות כל פרט
 עוצ וכלל התחצום רע על כן הלריך לאמר את כל אשר עשה ועוד כי הוסיף מלת
 ונאד על הכלל ולא על הפרט. ויכלו השניים והארץ רק הזכיר העליון והשפל
 ונצח השניים הם הכוכבים והמאורות הם המושלים ונצח הארץ המיים. ויכל לפי
 דעתי כי כלוי ונעשה אינו ונעשה כאלו אמר צהכנס יום שציעי כצר כלחה
 ונלאכת יום ששי והנה מנאל כי ציום השציעי שצת ווכל ונלאכת יוני צראשית ע"כ
 אחריו ווכל ונלאכתו. אמר הגאון כי טעם ויצרך שצ אל השוונרים שיהיו מצוכים
 וככה ויקדש אותו וגאון אחר אמר כי ויצרך אליהם כנו ללחם מנשה ויקדש אותו
 שלא ירד צו הונן. ולפי דעתי ששם צכה הוא שהוא חוספת ציום שיקצלו כמות
 השוונרים להצין ונעשה שם, וטעם ויקדש אותו שלא יעשו צו קדושו ונלאכה
 וכחוצ אחרי ה' אליהם תלכו וכחוצ אחר על כן לוך, וזה טעם כי צו שצת.
 וטעם לעשות דצק עם אשר צרא אשר גזר ה' צחנותו לעשות או יהיה פירושו
 אשר צרא אליהם צחלה לעשות כל צרא כדמותו והנה הטעם על הוויים שהם
 כללים. אלה תולדות השניים החל לפרש אחר ששעה השם השניים שהם הרקיע
 והארץ שהיא היצעה איך הולידו וטעם צהצראם שגזר עליהם להוליד. ציום עשות,
 תקון. שיח השדה וכו' הנה הזכיר איך כי אל עלה וין הארץ. אמר אחד
 ונגדולי קפרד כי האדונה היא היא ארץ ישראל והראתי לו ג"א ואת האדונה אשר
 הם עליה והוא השיב הנה ונלאנו הן גרשת אחתי היום ונעל פני האדונה, ואני
 עייתי כי פני האדונה צדכום כי שם פאות הנה והשלום הן הנכצדות, והנה תמועת

למנוח למעלה והאדם לפניו, והגלגלים ליונין על כן פני האדמה ככזדים וכל הארץ. כזר הזכרתי כי טעם עפר על העלמות שהם מוקדות הגוף. ואמר נשמת חיים צעזור שאיננה נמתה והנה חפשתי בכל ספרינו ולא נולאתי נשמה כי אם לאדם לזדו ואין טענה והמכתב כל אשר נשמת רוח חיים צלפיו כי הוא דצק עם האדם הנזכר למעלה כי כזר הזכיר העוף והצמחה והחיה והעד כותן נשמה לעם עליה.

ואמר אחד ונחכני דורנו כי נפש מוגזרת וילאתם ופשתם והוא הכח הנשפך שהוא ככזד על כן כתוב כי הדם הוא הנפש והנשמה מוגזרת שניים וטעם ויהי האדם לנפש חיה שהלך ניד כמו החיות ואחרים אונרו שטעמו שנפש חיה היא צמח הנשמה כי הרוח והנשמה אללם השם והנשמה. ואל תתנה צעזור שתנולל הנשמה נקראת רוח גם נפש כמו אך אלהים יפדה נפשי והרוח תשוב אל האלהים צעזור שתראה ותנולל הנשמה עם הרוח והנפש, והרוח היא זלצ וכח הנשמה צמוח הראש אע"פ ששרש כמה זלצ. ושצ עתה לזכר ונה טעם ואד יעלה מן הארץ שהלמיים עליהם והזכיר בתחלה הככזד צלדמה והוא הגן כאשר הזכיר ועשו ארון לפני הונשכן, ועדן שם כלל והגן צו. יש נפשיים ונקדם קודם שיכרא אדם ויש אונרים מוגזרת לקו האונלעי צלדמה שהם תחת מול טלה ונולאנים. והנה נראה נודברי הכתוב כי לא נכרא אדם בגן רק שמו שם אחר כן. ויטע ה' אלהים וכזר נטע ודרך הפטע אין לנו דרך לדעת איזה עץ הוא חיים ועץ הדעת וכזר האפור שארמוז לך באחרונה יתברר לך דברי רק ידענו כי יש פרי מועיל לאדם וניזיק, ונוסיף על שנותיו ונשמת ניד וככה ינולל צלמח האדמה ועץ הדעת לוסקיף על תלות הונשגל כי הנער לא יבין לתלות הנשים על כן נקרא הונשכז ידיעה והאדם ידע את חוה אשתו. להשקות ע"י אדם כאשר כתוב לעזרה ולשנורה. אור אחד מוגדולי דורו שהוא פישון יאור נולרים ולא זה הדך כי הנה גיחון גם פרת ומדקל הם נודעים ושלשתם צאים מוגזרת מנערב ולא כן יאור נולרים כי הוא יולל מנעיין שהוא כזר הנקרא הר הלזונה (sic) והוא לפאת נגז מנקו השם שהוא תחלת הייסוב לפאת לפון על כן יגזרו מיוני יאור נולרים צמוח ולא כן השלטה הנכרות הנזכרים והנה מוקם זה הנכר לא ידענוהו. וטעם אשר שם הזהב שז אל פישון וככה שם הבדולח ואזן השוהם שז אל פישון ואחרים אונרו שהוא שז אל ארץ החוילה. והזכיר זה הכתוב להודיע שזהו טוב שמנוך אליו הזהב גם דזכר הקוד הוא נכון כאשר אפרש. ועתה כאשר השלים לפתח הנכרות שז לפתח הכתוב בתחלה וישם שם את האדם וזה האדם שני פרלופין. והנה לעזרה להשקות את הגן ולשנורה שלא יכנסו צו חיות רעות. וינו, לא יתכן ללות השם וני שאין לו דעת נכונה, והנה אדם היה מולל דעת והעד שקרא שנות לכל העוף וצמחה וחיה ורק טעמי השמות כפי תולדותם רק לא היה יודע תלות

המשגל. ובעבור שנולדו רבים תמות אמרו לולי שאכל נעץ הדעת לא היה נות זמ
איננו נכון כי לא נצדא על מתכונת שיהיה חי לעולם והעד שהיה לריך לאכלה
רק נפרי העץ לצדו והנה הנה היו חייו בלא עורח ולפי דעתי שנאותו היום תחול
למות כי כאשר יגיע האדם אל רצ כמו אז יחול שיחסר ויחלש וימותו אצרו יום
יום. ויאמר לא עוז היות האדם לצדו, אל לבו, ונשה כתב זה, או אל הנולאכים.
וטעם עזר כי האדם לריך לנני שיעזור אותו כאשר פירש קהלת טושים השנים וכן
האחד. וילך, וכבר ילך כחצרו. כל חית השדה, שם כולל לחיות ולבהמות שהן
צייטו. וטעם לראות על הנולאכים. הוא שמו, כפי תולדתו. יש אומרים כי מלא
שז אל השם הנכבד והנכון צעיני שהוא שז אל אדם כאלו אמר ולעלמו לא מלא.
אמר ר' ונשה הכהן כי תמונה פחותה ושינה פחותה ונחדונה. אחת
ועלעותיו כללעות המשכן שהן שמים, ותחתנה ונקומה. וטעם והיו לצטר אחד
שיחצקו וישומו כמו שהיו. ערום ונכל חית השדה ולא נהאדם. ולא יחצוטו
בעבור שהפרש צין זכר לנקבה הוא צערוה. אמר הגאון כי הנחש לא דבר רק
ונלאך דבר על פיו ואחרים אמרו כי הטען שהוא שז דבר על פיו, וראית הגאון
כי לא יתכן לדבר הנחש בלשון בני אדם כי עקרו הסכונה ועוד כי אין איברי
הדבור מוכנים לו לדבר. ואמר הנחש אלהים כי איננו יודע השם הנכבד. והאשה
הקיסיה ולא תגעו לו כאשר הקיסיה אשת נוח עד יום נותו, והנה נגע הנחש
בעץ ולא נות על כן השיא האשה. והייתם כאלהים הם הנולאכים. כי עוז העץ
לנולאכל בעבור שיוסיף צטכל האוכל וזה טעם להשכיל. ותתן גם לאישה אחר
שהודעתו שהפרי הוא נעץ הדעת על כן נענש גם הוא. ותפקחנה עיני שיהיה
כי ראו ערותם וכאלו היו עורים קודם אכילת הפרי. וישמעו את קול כי לא
היה כשאר קולות ופירש לרוח היום ששמעו הקול לפנות ערב בהתנוסף רוח
היום על כן דרשו קדמונינו ואדם ציקר כל ילין. יש הפרש צין ספר וצין הגיד כי
הגיד דבר חדש וספר שנה בדבר. וטעם האשה אשר נתת עונדי כי אחת היית
הקצה כי נתת עונדי הנותנת לי והפרי. ופירוש ארור הוא על גחונך תלך.
ובעבור מלת איבה דרשו קדמונינו כי הנחש התאווה חיה ופשוטו בעבור שסצצתה
רע עליה ועל זרעה ונקונו וננך. ישופך ראש יכך צראש כי הנחש אם לא יוכה
צראש יחיה. עקב סוף הרגל. והנה החל השם לקבל הנחש ואח"כ האשה. וטעם
עלצונך בעניי הצחולים והרונך לער ההריון ואל אישך תשוקתך תכספי ותמאווה
אחת ויש אומרים תסור אל נשונעתו. ואכלת את עשב השדה כי לא נצדא צתחלה
רק שיחיה נפרי אילני גן עדן. ויקרא אדם שם אשתו חיה בעבור שהוא לריך
להזכיר והאדם ידע את חיה אשתו והוסיף הגאון צתרגום אשה צכל חי מדבר
ואין לריך כי פירוש כל חי שהוא נכון ללאת ונמנה כי הכללים שמוכים אין לנו
למשש. כתנות העור ואם היא ארננת שהיא חונה רק על דרך הפשט שזה נעשה

נק אם לא נהרהר איך עשם (צעל אהל יוסף ונדק לחפש עם כתנות עור וכו').

והנה עתה אגלה לך צדונו קוד הגן והנהרות והכתנות ולא מלאתי לאחד הגדולים זה הקוד רק ל' שלמה צן גצירול ז"ל שהיה חכם גדול צקוד צנפס. עדן הוא העליון והגן המולא המון כמו נעשים והנהר כלל הגויות וארבעה ראשים הם השרשים והאדם המכונה שקראה שנות וחיה כונשנעפה הרוח המיה, והנחש הנתחאה גם השם יוכיח שהוא מנזרת כי נחש ינחש. עץ הדעת המושגל וזין הגן כמו והנה הלונח צעפר וזרע האשה וסוף הראש העולה וסוף המי ראש לונח וכתנות עור מפורש שהוא הגוף וגורש נגן עדן לעבוד את האדמה אשר לקח נשם כי זה כל האדם ועץ החיים דעת עליון וכתוב עץ חיים היא למחזיקים צה והכרוצים הם המלאכים ולהט המרצ נמשל לשונש. והנה נראה צקוד הזה כי נשנת יודע דעת עליון עונדת עם כסא הכבוד ונתענגת על השם הכבוד והנורא. יש לעולם זמן קרוץ ועדו לעולם ויש צם עד עולם. ויגרש כאשר גרש את האדם השכיך ונקומו הכרוצים. ונקדם מנזרת כי שם פתח הגן צלונת וצקוד (הל' הזה הציאו צעל אהל יוסף ופרשו). ונולת כרוצים לורות, ואמר יחזקאל פני הכרוצים והוא השור שהזכיר צתחלה על כן הודיעו כאלו לאמר על פני אדם ונשר וסור ואריה כי כרוצים הנה, ועשם הכרוצים לורות מנחידות רואיהם ובידם להט המרצ, ועשם הנתהפכת שיש לה (אולי ז"ל להט, או לריך להוסיק סיות) ונשכי לדיה, והנפדשים כי על השונש דבר איננו אונת. ונקדם פירושו מנזרת. ודע כי כל ונה שונלחנו כתוב הוא אונת וכן היה ואין צו ספק יש לו קוד כי מלור השכל ילח המסך ונהשני העולה לונעלה כי תנועת המסך לפנים היא גם עלה תחנה לחות ונקראה שלישי צשם הצמינה כי צתחלה יש כח צלי ונפעל והנצין זה הקוד יצין איך יפרד הנהר ונה קוד גן עדן וכתנות עור גם יורה זה הקוד שיש יכולת צאדם שימיה לעולם המשכיל יצין כי זה כל האדם. והאדם כאשר ראה שלא ימיה בגופו צעלנו לעולם הולרך להמיות הנוין על כן אונרה קניתי איש את ה' ואין שם זכר ונלת אלהים כי הנה נונל צארץ צונין כאשר הוא צונעלה צעלנוים. ונולת טוב כלל וכן כתוב וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד, ורע חלק. ע"כ אונרה קניתי איש את ה' שקבל צארץ כח עליון לא ע"י הונלך ולא ע"י השם לצדו בכל התורה כלה חוץ מנקום אחד שאמר נשה כי טרם תיראהו מנשי ה' אלהים צעצור שאמר פרעה ורצ ונהיות קולות אלהים; אולי ונערער יעשוין צעצור ה' אלהים אתה החלות, והוא צאלף דלת. וי"א כי השם שעה אל קרבן שהוא נהמיי ולא ונהפרי שירד חוץ האכילה הצבורות והחלצים וכשאללה העפר ונה ידעו איזה ונחה היתה רע (?) יש אונרים צעיני' (ז"ל והכונן צעיני כגי' הנוטוט, ואולי נשנעט ונהכ"י שיעה אחת והלשון איננו מונן) שהוא הפך ויסלר

פניו, אם היעצת דרכך תשא עיניך וטעם לפתח חטאת רוצץ כמו שגור פתחי
 פיה. ונקרא היצר הרע רוצץ בעצור היותו כמו לב האדם או טעמו לפתח ציתך
 יושב לחנוי ילךך (?) כי העונש יקרא עון כי בעצור העון הזה העונש צידו, ואם
 יקרך עון דבר הזה, גדול עוני ונשוא. ואלו תשוקתו ואחיה תנשל צו והנה
 לפי דעתי תאותך אליו ותוכל לנשול צו. וטעם זה היותם צדקה שלא היה הכוחם
 (אולי ל"ל אציהם) עונתם והנה בעצור שנשפך דם הצל צדונה קללה השם כדרך
 ולאחץ לא יכפר לדם אשר שפך צה, והנה כאשר לא תוסיף האדונה להנמיח
 כונשטמה לאציו ילטרך קין ללכת אל ארץ אחרת ולקור על פני האדונה והלא
 לפתח נפון. וטעם ונשפך אסתר בעצור שיש וקוונות שיקבלו כח עליון יותר
 וננקום אחר כדרך אכן יש ה' צונקום הזה, ודרך נשפך אסתר כדרך צטר הנה.
 והיו יוניו כדברי הנחרגם וי"א כי ק"כ שנה נועד קלוץ לרוב האדם כונספר שנות
 השונש על פי חכמוי הנזלות ואינו כוכו כי שם חיה אחר הנזול ח"ק שנה ובעצור
 שצחרו נשים נולדו להם הנפילים וגם אחרי כן אחר הנזול, ויש דרש שצני
 האלהים ונלחכים ירדו וננעלותם וזה רנוז לנערכת עליונה והנשכיל יצין. וטעם
 הנפילים שפיל לב הרוחה אותם שיתונה ונגוזה קוונתם. וירא ה' בעצור היות
 הרע צגלוי וזהו הנעשה, הנחשצת נפשם גם היא הרעה כי לא ינמו. וינחם
 ה' חלילה כי לא אדם הוא להנחם רק דצרה תורה על דרך האדם כי הנדצר הלל
 אדם גם כן השונע. ויתעלז אל לבו, והפך ישנח ה' צנעטיו. ויאמר ה' אל לבו,
 כמו אונתי אני צלציו ואלה הם דברי נשה כי אחר כן גלה קודו לנח. ונאדם, הזכיר
 בתחלה הנכבד ואחר כן הצהונה. ונח, הטעם הוא לבדו והנה צניו ונשיו, צנכותו ונלטו.
 ויתהלך חנוך ח"ה כטעם אחרי ה' אלהים. כי לקח אותו אלהים, ונת
 וטעם כאשר כתוב דברי אסף וכו' כמו צנדפס. ויש אונרים כי צני האלהים
 צני שח וכו' כמו צנדפס.

אלה תולדות נח איש ואשתו עלם דבר, כמו איש ונלחמה, איש לא
 נער, והאיש צריאל וצחמיות וצחיריעות אשה אל אחותה. ויסגר טעמו סקבר
 ה' כל החנה ולא נפתח' בעצור היותו צנים והפך זה ויסך אלוה צעדו, גדר צעדי
 ולא אלא. צין אלהים (פי' פקוק ע' י"ז) כדרך והיה יחזקאל לכס לנופת. (כתוב
 צבליון: ע"כ ונלחתי בדקדוק ונכאן והללה הפירות). התהלך נח כדרך חנוך שלא
 היה כנוהו ודרך התהלך את האלהים ונעלה גדולה והתהלך לפני שכל הליכתו
 בעצור השם כאשר כתוב ויקרא צסם ה'. וטעם לפני האלהים צסתר כפי ונחשצת
 האדם והנה צלצו חונק והעד ויחונק כגן שכו. וטעם את דרכו כאשר רנוזו
 קדמוניו שהלך כל ויין לשכב עם ויין אחר, וטעם לאמר האלהים בעצור את
 האלהים התהלך נח וכל נעשה השם ע"י הנלחכים הוא והם גלו לו הסוד צנלות
 השם הנכבד. והנה רומז הציצה ששית האורך והגוזה עשיריתו. ויגוע וייתח

ניד בלא עיכוז. והקימותי את צריתי אתך, לנודנו וזה הכחוז שהשם כרת עמו
 צרית והצטיחו שלא יעוה זרעו. ויאמר ה', דבר השם עמו צמלחותיו ונלות הנוללכים
 ולוהו שיבא אל התצה והטעם שילך אל נקום התצה כי תקן אותה צקת והסתיר
 הסוד מכל האדם, ולוהו לקחת מן הצהונה הטובה שצעה שצעה שהשם אוהב
 הטוב יותר והטעם ואם הם ונעשה ידיו כלם, גם צעזור שיעשה עולות בלאחו
 מן התצה והנה זה לאות כי לא אכל נח ונהצנה הטעם ולא הצאים אחריו
 ונהסקידים, וטעם באו אל נח ונעלום כדרך ויאמר ה' לדג. צחדש השני הפטע
 שהוא אייר. אור ונדקדק גדול שתהום ל' זכר לעולם ויפדש של' דעה דבר גדול
 והנה שכת תהום רוננותרו. וארצות השמים נפתחו כמו עשה ארצות ומשכו
 הכלות בארצות. ויגוע נחו צנהרה רגע אחד. נשנות רוח חיים באפיו דצק עם
 כל האדם בכל נקום שהיו נפוזרים. וטעם וינח להזכיר שלא נשאר כ"א נח ואשר
 אהו בתצה ונמות הזכר שלא הניח צן תחתיו. ויזכור אלהים חלילה להיות שכחה
 לקטון שבנוללכי השרת אף כי ליוזר הכל שאין שכחה נגדו, וככה אור הנושורר
 הנוטע אין הלא ישמע, רק כאשר תראה עוצת השם בארץ ידבר הכחוז כי זכר
 אשר הטיז לו בא לפני השם וצדק קוד צגעת הנוערת העליונה זה הוא הזכר
 על דרך ויכתב ספר זכרון לפניו והנה הרוח יצאה האדמה כמו צרוה קדים עזה
 כל חלילה. ויסקרו כמו ויסקרו רק לא יתחלף הכף בגיוול אין אות ונתחלף רק
 אהו"י לצדס וטית צתיו צצנין התפעל והא צתיו צקוף הנולה צעזור כי יש להם
 דמות אחד. וטעם לנשפחותיהם שפכו ורצו בתצה. נח החל לצנות מוצח לשם
 וטעם הניחוח שהניח הכעס והנה צזכות נח קרה הקללה ונהאדמה להכות
 את כל חי הכלל. ועוד כל יוני הארץ יש אוננים כי לעולם היא עונדת וי"א כי
 יש לה סוף ועת והעד הנה יאצדו ואתה תעמוד וכבר רוננתי לך האמת צצר'
 צראשית. זרע, הקדים להזכיר נחית האדם. וקור, רביעית השנה ותחילתה
 צהיות השמש צנוזל גדי כי נחז יחלו הימים להאריך. וחס, צזון עלות השמש
 צפאת לפון ותקף רביעית הנשאה, והחל ונעלות השמש לדרוס צעזור כי
 לדרוס פני הגלגל הגדול והוא קוד. ואחר שהעלה נח העולות היתר השם לאכל
 הצצר. ופטע אף צצר צנפשו דנו שאקר חס. וטעם כי צללם אלהים צעזור כי
 הצהנות והחיות לא נצראו ללמוד ולהכיר ה' ונעשיו ולהצין העומדים לנח כמו
 האדם שנצרא צעזור זה, והנה אם לא תשחט הצהונה היום ותעמוד ותחיה שנים
 אין תקוה לה כי קופה למות והיא לא נצראה רק צעזור האדם והנה אם תועיל
 לאדם שחיעתה אין הפרש צין שחיעה ונות ע"כ היא נותרת, והאדם אם יכרה
 טרם געת עתו הנה לא תחיה נשמתו שלמה כי אלו ארכו שנין היה יודע דברים
 נעלמו מננו, ואלה הדברים לריכים פירוש ארוך. וטעם ואני צניו שאתם עשייתם
 ונה שניתי אתכם ואני צעזור זה אקים את צריתי לכל חית הארץ שם כולל לכל

ונגיש וזאת הצרית שאקים היא שלא יכרת שם צער כלל. והאות היא הקשת
 וגאון אחד אומר כי השם חזק אור השמש לחדש אות הקשת כי לכמה תהיה
 לעולם ואין לו ראיה. והקרוב אלי כאשר הגשם צאור וצרות השם יפתח האור
 וכת' הנותן מטר על פני הארץ ואם השמים יתנו רציצים והנה הגשם צרות השם
 וככה הראות הענן ויהיה אות הצרית כדרך אם תפכו את צריתי היום העידותי
 צבם היום את השמים ואת הארץ, ואם שאל שאל למה האות צקשת, צעבור כי
 היא אות לעולם שיכלא הגשם. וטעם וראיתיה לעולם הוא רואה אותה רק כאשר
 תראו הקשת אתם תדעו כי אני רואה אותה וזוכר צריתי. וטעם ומס אצי כנען
 להורות ששניהם רעים והפך זה אצי כל צני עבר. וצעבור היות נח חכם גדול
 צעבור' האדמה על כן כחוצ איש האדמה, כמו קין. ויש אומרים שהוא נשאר
 באדמה כי הוא העיקר וצניו טפלים לו, וי"א אדוני האדמה כמו איש נעמי ואין
 זה נכון בלשון הקדש. ונח לקח גרגרים ונטעם והזכיר זה הכחוצ צעבור מעשה
 כנען וכל זה שידעו ישראל כי כנען מוקולל הוא מיומות נח ואין ראוי למי שהוא
 ממשפחת ענך להתחתן במקולל וככה מלות אברהם גם ילחק על כן הלך
 המתרגם לתרגם את איש כנעני כמו יחזרו צין כנענים. ואמר צכאן אצי כנען
 לפרש מעשה האז והבן. וירא חס כדרך וראה את ערותה ולפי דעתי ששתיים
 וראה כאשר אפרש במקומו, והנכון צעני שחם ראה ולא חדש מעשה רק כנען
 עשה דבר והכחוצ הקמירו ואין לנו לפרש ולחפש בדרך סבא לדבר דברים אולי
 אינם אמת על נביא גדול. ויאמר צרוך ה' אלהי שם צעבור היות שם עובד השם
 וטעם למו לשם שזכרתינו לעבוד השם כדרך הגזעונים. למו, ליפת, והנה נמלא
 כנען עבד עבדים לכל אדם צעולם. והזכיר הכחוצ וימות על נח, וידע כי אברהם
 אבינו היה צן נח (ר"ל צן נ"ח שנה) צמות נח, רק גומר דברו; משפט לה"ק
 כאשר ישלים בזכר איש יחל וננוונו כמו ואחן ליחחק את יעקב ואת עשו ואחן לעשו
 את הר שעיר וכו' והנה השלים שם חס ויפת והמל מופת והנה יון מצני יפת על
 כן אורתי צקפרי כי אנונו צגלות צני יפת ולא צגלות אדום. לא ידענו למה
 נקרא שם נמרד כי הנה לפי הדרכ נקרא כלב נמרד ודרך הפשט צעבור כי אומר
 הכחוצ כנמרוד גבור ליד לפני ה' שהיה לך הצהמות ומוקריצם לפני השם והוא
 החל להראות גבורתו על החיות והנה נונך על צבל אחר הפלגה הטעם מנעת
 הפלגה. ויש לשאול הנה כנען הוליד גם את יבוקי ואמורי וגרגשי וחוי למה
 תחוב הכנעני החמי והאמורי, התשובה כי השטה הזכרים היו רצים. ושאר
 צני כנען היו מעטים וכללם הכחוצ צמלת הכנעני. וי"א כי מלך היה פלג
 וצניו פלגה הארץ ויש לפרש כי נפלגו ימי האדם כי הדורות לפניו והם הצאים
 אחר נח היו כמו חנוש ונאות שנה והוא חיה חלי זה, וככה הדורות הצאים אחריו
 ויש ונחשבים אלה הזכרים ואומרים כי שצעים אנשים היו צדור הפלגה והנה מה

נעשה עם צעל קדר עולם ששם היה הצרחה (כ"ל שאצרהם היה צפונה כו"ש
 שהיה צן ו"ה שנה) והנה אין נוספר להם. והכלל כי אין ראיה מהסמוכין. ויתכן
 שפרשת ויהי כל הארץ שפה אחת ומלוכה וכו' ויהי צעת הסיף וירד יהודה
 לפני נוכיח ויסקף. הר הקדם לקו השוה או לנקום שנחה התזה זו והם הרי
 ארבע. שפה אחת לה"ק והראיה אדם שנצרא ואלונה ושת כי שת לי אלהים ונת,
 ולא כן בלשון ארמית וקדר ואם דקדוק שלשתם קרוב. וינלאו צקעה שהיתה
 ראיה לדירת האדם וידוע כי רחצ צבל ונקו השוה כונו חלי רחצ היישוב שהוה
 כחקרון כ"ג ונעלות ושלטים חלקים ונתשעים ונעלות. אם הסתכלנו דרך הפשט
 ראינו כי לא נענשו דור הפלגה רק שנפלו על פני כל הארץ הפך ונחשבתם.
 ונגדל וראשו צמנים כדברי ונשה ערים גדולות וצמורות צמנים ונעשה זה צעזר
 שני דברים, האחד ונעשה לנו שם שיראו הדור אחרון הצא אחריו גזרתנו וכן
 ונעשנו. והשני פן נפוז והנה יהיה הנוגד לכל רועה וזרע והולך דרך רחוקה
 כונו ונגדל לתלפיות להרחות הנקום שלא יתעו הכוים לשוב אל ונקומם וצא
 צדע שרלו להלחם צשם ואין יוכל אדם להגיע אל ראש גלגל הכוח אף כי אל
 גלגל האש והם תחת השמים והמנוח אין יאנור ליולדו ונה תעשה ואין ילחם
 אדם עם צוראו ועם נפשו ונפשו צידו והנה אין ספק כי נח וסם ויפת היו
 עונם והם אכני הנוגד ציניהם רק הפשט שרלו להיות צמקום אחד והשם הנכבד
 ראש צמנותו שידורו צכל ונקום כי כן כתוב ונלאו את הארץ והם דברי ונשה והם
 לא ידעו ונחשבות השם. וירד ה' צעזר שהגזרות יורדות ון השמים אנור הכתוב
 ככה. ויאנור ה', אל לצו או אל הנולאכים והוא הנכון והעד שאנור אחריו נרדה,
 והנה אפר עלתם ואז יראוני. ויפץ ה' אותם צלל לשונם שחדש כל ונשפחה לשון
 צפני עלונה ויתכן שהיה כן צשנה ראשונה או ספר הכתוב ונה שהיה צאחרונה
 אחרי דורות רבות וספר לנו זה שנדע למה אין לשון אחד לכל. וטעם אין לה
 ולד שלא יתכן להיות לה ולד צעזר שחדל לשרה אורח כנשים, והולד כלו ונדם
 האשה צכאיות גנורות, ופירוש עקרה כרותה שרש ועקר על דרך ושרשך ונארץ
 חיים. ויאנור וינתת תרת צחקן אע"פ שלא ונת רק אחר לאת הצרחה ונחקן כונו
 ששים שנה להשלים ענינו כי כן דרך הנוקרא. *)

*) אנור שד"ל אחרי ראוחי הנוכח הזה לידידי היקר ונוה"רם ונורעארה כ"ו, ראיתי ציד
 ידידי החכם אלונלי היו"ו כ"י אחר הכולל כוונם קפריס לרא"צע, וצתוכם שיטה אחת
 לם' צכאשית, ואין זה רק פרשה צכאשית וכן וחחלת לך לך, וקופה כך: וטעם הנה
 נח ידעתי, ידוע שיש אויר ונדינה עוב ונאוייר ונדינה אחרת, עד שיהיו רבי הכוללים זה
 יפים, ושרה היתה צמקום

Schreiben des Herrn Dr. Geiger an Herrn Ignaz Blumenfeld.

ראיתי קלת הנואנים אשר חספתם אל לולך השני ואשתעשע צהם
ונאל. ולנען הראותך כי יקרים הם צעיני חספת אליהם איזה בערות עד כי
יחורו ויתלצנו הדברים.

בלדק העיר הר"ר טד"ל (דף 34) על טעות הראשונים ציחקס כה וכה
ונאנר נוחך פיוטים מורגלים צפיהם לפסוק צפסרי קדש, לנשל ונאנר: טועת

למי יוקף צר' יעקב ונוורויל שנעתי נפשי זה החכם פירוש זאת הפרשה בלומדש
וכהצתיה בלשוני.

ויחי יעקב.

פירוש ויחי יעקב הוא שני דפים, ומה שלפניה הוא כ"ד דפים, ומה שהעתיק כאן ידידי
מכר"ס הוא קילור ונשיטה הזאת, ובראשה יש שיר וז"ל:

יְבִרֶךְ שֵׁם אֲשֶׁר אֵין לוֹ תְמוּנָה	וְלִמְעֻנֹת שְׁחָקִים הוּא מְעֻנָה
וְנִשְׁבָּב מִחֻזּוֹתוֹ כָּל-נִשְׁמָה	וְחִכְמָתוֹ גְּלוּיָה גַם צְפוּנָה
לְאֲבָרְתָם בְּנוֹ מְאִיר יֵצוּ עֵז	יְבִינְהוּ וּמְפִיו כָּל-תְּבוּנָה
עֲזָרְהוּ עַד־יֵלֹם. וּמְסַפֵּר	שְׁנֵי חַיֵּיו שְׁמָנָה עַל שְׁמָנָה
בְּזִקְנָתוֹ מְקָרוּחוֹ עֲזוּנָיו	בְּיַד מִכָּה חֲרָשָׁה גַם יִשְׁנָה
וְרַב מִשָּׁה בְּנוֹ מְאִיר סָמְכוֹ	וְשָׁב גּוֹז כְּכֶפֶה רַעֲנָנָה
וְנִדְרָתִי לְאֵל גִּדְרֵי בְחִלִּי	לְבָאֵר דַּת בְּהַר סִינֵי גִתּוֹנָה
וּמַחֲדַעְתִּי לְקָדָם בַּהּ גְּבִירִי?	וְכָל-חֲכָמָה לְמִשָּׁה הִיא לְמָנָה
כְּשִׁלּוֹחַ מַעֲט מִיַּם לְגִיחוֹן	וְעַרְךָ גֵּר לְחִמָּה אֹז לְבָנָה
גִּנְזוּ אֵל הַיּוֹת אֹזר לְחִשְׁכִּים	וְכַפּוֹ בְּנִדְבוֹת רַעֲנָנָה
וְחֵן אַחַל יִסּוֹד דְּקֹדֶק וּפְרוּשׁ	עַל־י דֶּרֶךְ יִשְׁרָה בְּאִמּוֹנָה
וְלֹא אֲזַכִּיר אֲשֶׁר טָעָה בְּסַפְרוֹ	וְאֲזַכִּיר שֵׁם אֲנוּשׁ דְּבָר נְכוּנָה
וְדַת מִשָּׁה בְּיַד מִשָּׁה אֲפָרָשׁ	וְחִיא עֲדוֹת וְיִ גְּאֻמָּנָה:

והנה נקדתי כונו שנולדתי בכ"י כשילוח ונעו נויס לגיחון, בשורק, ענין משלוח.

לצל יחכן ג"כ לנקד כשילוח. והכוונה כי כווי השילוח צערך לנהר גיחון, ובערך נכ

לחונה ולבנה, כן הוא ערך ספרו זה לכתובת האיש אשר הוא שולח אותו אליו לחשורה.
ונקדתי הלום בקוץ (ונושטטו צחטף סתם), מפני דוחק הנושקל, והיה אפשר ג"כ לנקדו
צחטף ולהעניינו צבעיאל, כונו שכתבתי בנצח לנחזור בני רומא.

ואשר העיר הזה צ' דפים וחלי הקדמה, והיא נועין ההקדמה הנדפסת, ואח"כ סתום נשני
דפים בכתובת הדקדוק, ואח"כ ג' דפים דקדוק הפרשה הראשונה, ואח"כ י' דפים פירוש
הפרשה הראשונה (סלחתי: הגלון אומר כי בראשית בריאה ברא ה' השניים שהם כונו הקו
וכו' ככתוב לנועלה בקילור), ואח"כ דף וחלי דקדוק פשטת אלה הולדות נח, ואח"כ ד'
דפים וחלי הפירוש, ואח"כ דף אחד דקדוק פשטת כך כך, ורביעיית הדף הפירוש.

עניים אתה תשנוע אשר הביאו הטור י"ד סי' רנ"ז לסיוע צמלת,, שנאמר, אך
 הר"י זן הרא"ש הוא לא היה הראשון אשר השתמש צמאמר הזה כמו צפסקו כי
 הוא היה רק נועתיק ונוטשך אחרי דברי הרנ"צ פ"י ה"ג ונה' נחמות עניים וז"ל
 פס: והק"צה קרוב לשועת עניים שנאמר שועת עניים אתה תשנוע. —
 גם לנכון הגיה הר"ר שד"ל (דף 36 עם 37) הסירה אשר כונן ר' שלמה זן
 גזירול על חכמת הדקדוק והר"ש פרחון השאיר לנו זכרה רק חלק וינה. וגם
 אני עוררתי על קלה התקונים האלה על גליון ספרי ועוד יש להוסיף עליהם.
 ונודי דברי זשירת האיש הגדול הזה הוא ר' שלמה זן גזירול זכור
 אזכור את חכמתו הענוקה וגדולתו וחכמתו הפלוסופיא ואת קודמת ספרו ונקור
 חיים. הלא ידעת אם לא שונעת כי זיונים האלה נשנוע שנוע הם' הזה ונתוך
 דברי רש"י זן פלקיירה צפסרו מורה המורה, ולא ידענו עוד יותר עליו. ויקם
 הר"ר שלמה מונק ויודיע אותנו כי ונלא הספר הזה נועתק צקלור לל' עברי ונאת
 רש"י הכ' בחוך כ"י פאריס ויאמר דעו נא כי הם' הזה הוא הספר אשר הזכירוהו
 בכבוד חכמי הכולרים הנקראים סכולסטיקו צסם לטינו fons vitae, והנה הם
 קראו את הנוחצר צסם Avicebron וכדומה לו, והוא הוא אצן גזירול הנושוצס
 נועע צלשונס. ואחרי כלות יונים ושנים ויונלא גם את הספר ההוא צל' לאטיין כ"י
 והנה הוא כדומתו וכללנו, וגם חכמי הכולרים הודו לו ויאמרו הנה האיש
 Avicebron אשר ידענוהו לחוקר נכד ויחיד דורותיו ואנחנו משצוהו לישנועאלי
 הנה הוא ונני ישראל ולו נאום תהלה. והר"ש מונק גזר אומר להדפיס את
 הספר, ההעתקה העברית עם תרגום לרפתי והערות, ועיינו וניחלות ונלפוט
 לו. והנה זה קם איש אחר ושמו הטוב Seyerlen ויונלא גם הוא הספר צל'
 לאטיין כ"י אחר גם הוא צפאריס ולא נכתב עליו השם ונקור חיים הוא fons vitae
 ולא נזכר שם הנוחצר על ונלחו, רק צסופו חתום Avicebrol והשם הזה קרוב
 עוד יותר אל אצן גזירול, וידצר על הספר דצרים ענוקים צשני ונאמרים
 הנדפסים צנכתצ תיאולוגי אשכנזי הנקרא צסם Theologische Jahrbücher
 ויונלאים לאור צעיר טיצינגטן, ועוד לא כלה דצריו. ונכתבו אלי כתב כי דצעתו
 להוילא לאור את הספר כולו צהעתקה לאטינית כאשר נונחת לפניו עם ונאמר
 כולל צל' אשכנז, והוא וננשא את החכם רש"צ"ג לנעלה ואמר כי אין כנוהו צנאות
 האנציות צנוקסר החוקרים וכי הוא כמו אשפינוזה ציניו. וגם אנכי ונהרתי
 להודיע זאת צקהל כי הוא לתפארת ישראל.

תולדות הר"י אצרבנאל ונאת ר"א כרנוולי (דף 47 והלאה) יקרה היא
 ונוועילה, ולא אחדל ונלהודיע ונליאה יקרה צעיני, והיא כי החוקר הנכד ר'
 יהודה זן לשר דון יחאק אצרבנאל ונלצד ספרו הדיאלוגי הצר עוד ספר צלשון לאטיין
 אשר נשכת זכרו ואולי נאצד, קרא שמו de coeli harmonia הצרו לצקסת הסר

די וייראנדולה ורוא היה צידי נכדו הנקרא צענו יודא אצרבנאל אשר נת
 צשאלוניקי שנת ט"ט. וקרוצ צעיני כי הנכד הזה לפילוסוף ר' יהודה אצרבנאל
 הוא צן לצנו ילחק, כי כאשר תראה מן שירו המוכנה צסם, תלוכה על הזמן"
 הכדפס מנל 70 והללה, היו לו שני צנים ילחק ושמואל וצנו הקטן הוא שמואל
 ונת צן חננל שנים ורק הגדול הוא ילחק נשאר לו, ויקוץ אציו צכאצ חנוש ולצ
 קרוע על כי הצן הזה חנוש הוא צספרד ולא סצ אליו הציתה. ואם כנים הדצרים
 כי ר' יהודה אצרבנאל האחרון אשר נת צשאלוניקי ציוני צחורותיו הוא צן לצותו
 האיש ר' ילחק אצרבנאל צן הגשורר והחוקר ר' יהודה אצרבנאל, א"כ צרוך כי
 אחרי נכספה נפש אציו אליו כמו עשרים שנה והוא אחרי שנת רס"ג הלליח צידי
 הצן ילחק ליסע ונכספרד: ויען כי חנוש היה ורא לצצת צלחץ אשר צחרו צו אציו
 וקרצויו היא אייליאה וילך לתוגרמה ושם נולד גם צנו יהודה ושם נת, וגם סם
 הנכד ההוא נוצר צצוד. כל אלה למדתי מנדצרי הרופא אמאעוס לוזיעאנוס. *)
 ואם תמאן ותאמר וני הגיד לך כי ר' יהודה אצרבנאל האחרון הזה הוא צן לצן
 ר' יהודה הראשון, אולי הוא צן צתו ונישאה גם היא לאיש ונושפתת אצרבנאל?
 אומר לך כי ונגורת האיש צלחץ תוגרמה היא צעיני כנעט מופת חותך על
 השערתו. —

ואחרי הר"א כרמולי יסע רל"ד הוא המאסף לכל המענות וישתח את
 לנותחתו ויזר הנה והנה חטה ושעורה וחרץ צנפולת אחת, וני ראה כעורו כתצי

(*) ויען כי ספר האיש אמאעוס איננו נסרץ צחוך ונחנה העצריים אעתיק לך דצרו כהצניהם:
 Curationes medicinales, cent. VII. cur. 98: Jehuda Abarbanelius,
 magni illius Jehudae s. Leonis Abarbanelii Platonici Philosophi,
 qui nobis divinos de amore dialogos reliquit, nepos, quum ob
 pestem Thessalonicae grassantem ad muros juxta Calabros cum
 ejus familia se diverteret et ibi per mensem maneret atque postea
 in domum se reciperet . . . is vero aetate viginti septem annorum
 . . . tertiana . . . corripi coepit . . . suum diem obiit, non sine
 doctorum hominum dolore. Philosophiae namque, ut obiter hoc
 dicam, apud se librum justae magnitudinis, quem avus suus com-
 posuerat, reservatum habebat, cui de coeli harmonia titulus erat,
 non nisi longobardicis literis inscriptus, et quem bonus ille Leo,
 divini Mirandulensis Pici precibus composuerat, ut ex ejus prooemio
 elicitor, quem librum ego non semel percurri et legi, et ni mors
 immatura nepoti huic ita praevenisset, eum brevi in lucem mittere
 decreveramus; est sane opus hoc doctissimum, in quo bonus ille
 Leo quantum in philosophia valebat satis indicaverat, scholastico
 tamen stilo inscriptum.

יד בכל נקוונות מושבותם? בראשונה ידבר (75 ו76) על הפ' לירונאי
 המיוחס לר"י קנחאי אשר דברתי עליו באולכך הראשון 77 110 גם באולכך הזה
 השני 77 98, וגם הוא יצא עדים כי הפ' הוא איננו לר"י קנחאי, והוא נציא
 את שנות החכמים אשר הזכירם המוצר ובחוס ר' ישראל בר יוסף אשר חשנתי
 היותו תלמיד הרא"ש אחי צעל ס' יסוד עולם, גם בחוס החכם ר' שלמה נ"ן זן סיחמן
 ונ' כי הוא החכם ר' שלמה נר"ו זן קרח ש"ץ אשר הצאתיו על פי הר"ר צנינין
 וייללשקעטער, וקרוב צנינין כי הכתב שם נעושתט ע"כ סרו החכמים השנים
 אשר ראו את הספר בקריאתם זה וזה ונהי שזה קורא סיחמן קרא זה קרח ש"ץ
 ואני כבר ערכתי השערת כי הקריאה הנכונה: אדרת ש"ץ, ובדרך היודע. עוד
 מוצא שם ס' שערי דק לר' יונה, וזכור נח שכתנתי בחרם חמד נחצרת ס' 77
 48 וידעת כי הוא הס' הנקרא בשם שערי תשובה לר' יונה זן אברהם הגירונדי.
 לר לי כי כל מה שהעתיק הכל"ד הן נכ"י זה והן נכ"י אחרים כמו השיר לרשב"ג
 והשיר הקטן לרנ"צ והנחתם השני גם השיר אודות המורה כולם אינם מוגהים
 כל לרכס. גם נדף 81 והלחה הוא נעתיק איזה שירים לר' יהודה הלוי ויניגם
 ערומים צלי פירוש וקשים הם על הקורא להציגם. דבריו על ההבדל צין דרך
 רד"ק לדרך ר' יוסף כספי בחכמות הלשון ונושכלים הנה ועולים הם צקה אחד
 עם דברי בתולדות הרד"ק. סוף דבר נחזיק עוצה להר"ר ל"ד הנקצץ נדחי ישראל.
 כן נא אל דברי הר"ר רפאל קירכהיים, והנה הוא עורך לפנינו דברים
 אחדים על שם איש לבד מנאשי הונגרי והם השערות כי יש דברים נוספים צספרי
 התלמוד והמודרשים גם צספרים אחרים מנאשים אשר צלו אחריהם וצלו ון
 הגליון אל תוך הספר והשחיתו הכונה. וכל איש זן דעת יודה לו צזה. והנה
 ההשערה השנית (77 120) על דבר המאמר ולא מלינו וכו' צנ"ת לרנ"צ ס' ה'
 יס"ת פ"י (כל"ל) ה"ד היא נכונה צלי ספק, והעד עליה כי כל דברי הפ' הזה
 הם דברי הרנ"צ צעלנו צשתיחתו לפי המשנה ושם לא ננלא מלומה ון הדבר
 שחזר הקצ"ה ון הצטמתו העוצה אודות צית ראשון. וכבר שונעתי גם אני זה
 שנים את ההשערה הזאת מפי או משה החכם הזה אשר שם דירתו בארץ הגר
 וכתנתי על הגליון. אך ההשערה הראשונה אשר הולידה גם אותה החכם ההוא
 על המאמר צספרי וצילקוט (77 119) הנה היא רחוקה עוד יותר מהשערת
 החכם ההוא צעלנו צפסוק הראשון של תורת משה לקרוא את התיים ואת
 הארץ צנוקס את השמים וגו' המוצאת צחלוץ ג' צסם „שונעתי“, כי ידוע חדע
 כי כל השערות האלה צצטן אחד כוננו ואצ אחד הולידן הוא הר"ר . . .
 הקנאי שלט צרטון חכמים (ירושלמי סנהדרין סוף פ"ט), הוא הוסף שולי הקערה
 על פיה סקורע והתופר כרטונו צונה וקומר מנחק ומקיס כלות נשאו שם
 קידושין לגרושין המצבצב הגיון הרנ"צ ותצונת האשודי כאשר לבו חפץ. ועמח

נראה לא נאמר הספרי והילקוט אשר שרשו צנוכילתא (אם גם לא נוכל לפנינו
 עם) הנתחיינים ונוכל כי הדברים נוסדים על פי הנדרש ולא נפי מין ילאו,
 והקנאי וההולך דרכיו עתידים ליתן את הדין בהפסד דברי נאמין לדברי מין.
 עיקר הנאמר נשנה על הפסוק ודבר שקר תרחק ופירשוהו לאזהרה לפדוש
 מוניבות והציאו עליה הפסוק דקהלת ומוכל אני נר נמות וגו' והוסיפו ואומר
 (ה"ר ר"ק השניי שתי פעמים ונלת ואומר כאלו לא נוכלה צספרי וילקוט
 ליפות ההשערה הנפלאה ודבר הוספת מין) והולך ישנח צלהים, ודעתם על
 הפסוק צשלמותו והוא (תהלים ק"ג י"ג) מוסיף והולך: יתהלל כל הנשצע צו כי
 יסכר פי דוברי שקר, והנדרש תנך על זה יסודו כי נכללה מנינות דדבר שקר
 כי נענה הפסוק הוא כל דוברי שקר על האלהות והיא המנינות. * א"כ נה
 יכריחנו פה לטעם הגירסא ולהפוך הדברים ולעקרם מנוקומם ולשונם צפי
 ונתנגד? אין זה כ"א דרך ידעוני הנדרש נוחך שחיו ונלצו יוליא מלים צלי
 נוספת וצלי ידיים מוכיחות. והאנשים האלה ההם ידריכו אותנו ויהיו לנו
 לנורי דרך לאמר: כזה לאו והתקדשו? הם ירחיבו פה ולשון למרף ולנאץ את כל
 שקר ונדרשם? הנוענם ישלונה כי ינאסו כי הם יצמרו ולא אלהי אמת הצומח
 צאמת אשר הוא אומתי ולא יאה לכזב לו כנאמנם ז"ל, הם ישיחו בצול לאמר עד
 פה תצוה ולא חוסיף ופה ינחו ונחקרי לצך? הנה ידעתי נאמנה כי חכמת הצקרת
 והנשפט על יושר הגרסאות ושצוסן ענוקה היא ולריכה יישוצ הדעת והכנות
 רבות לצוה עדיה ולהשתמש צה כראוי לנען לא נכשל ולא נתן מנכסול, ולעולם
 יזהר אדם ונחרום אליה וינקס את נפשו מכל גיעולי החלוה לנלוה צספר ההוא
 מנצוקשו ולהביה ולטעם להקדים ולאחר כפי העולה על רוחו, רק ידרוש נוחך
 סספר אחרי כונת ותכונת נמצרו, ואם על פיהן נראה לו לנעות מנוקס הערוך
 לפניו גם אז לא ינלע נדרישה אחר דרישה ומקירה אחר מקירה, וגם אחרי כן
 לא יחליע את דבריו ולא יוליאם נגדר הספק. זה הכלל נרהג הן צדיעות אחרות
 הן דברי אמונה, הן צספרי חול הן צכתצי קדם. וני אשר ירטיב צנפטו לגשת
 אל כתצי הקדם לנקותם גם אותם מכל סיג השגיאות ישמור את נפשו צשניירה
 ועולה עוד יותר וידע כי אדנות קדם היא אשר תדרך צה רגלו ולא ינהר לשומה
 למנוס וישקול כל נלה וכל אות צנאזני לדק עד כי יכריעו הכף מוסתים ועדים
 נאמנים. גם יסוד זה נניח כי תורת נשה נעתקת ע"י קופרים ונושגמת מן
 הנצקרים וצעלי נקורה צסקירה עלוונה יותר מן הנציאים והכתוצים, ועל כן

* ונכילתא צספרינו נשנע הדש הזה הנוצח צילקוט על שמה ונכסל צספרי, ונרשם רק
 הפסוק ודבר שקר תרחק וגו' ולא יושר, ונולחי השמיעוהו הסופרים אולי נשפי הידאה
 שלא להצאיש ריחם צעיני העמים. וכבר מלאנו מנאמרים כרנה מוצאים צילקוט נשם
 מרשים קדמונים ונשנעו צנאקורס פעם צפוזמן פעם מנפי קנה מן הסבות.

ככין לצ' ונטהר עלמנו וכל חללה טרם נגש אל הקדש פנימה וטרם נחגור עור
 להגיה ולשצט. אך נני זה אשר יעיז ונלחו לאמר: הן יש לאל ידך לשצט ולהגיה
 צספרי הכזיאים והכחוצים, אך חומה גבוהה דלתים וצריח צפני תורת נושה לא
 תקרצ אליה וכל ארת ונלה הנמלחות צה קדושות הן, אל תצהל צרוחק לגזור ע"פ
 שקול הדעת ונופתיים נאמנים כי נפלה גם כה וכה שגיאה קטנה או גדולה על
 ידי סופרים צנטך הזמן הרב, פן נקום עליך צחרצ פינו ונגזור עליך חרם שנתא
 ונידוי ונצדילך ונקהל ה' ונקראך כופר וניין? הן קס הר"ר שד"ל והוא חכם נכצד
 ונחתן ונתון ישפט ויניח את ההצדל צין ספרי כ"ך לספר תורת נושה, והכלל הזה
 גם אכחנו נחזיק צו ונלד אחד, ויצואו אחריה הטוצלים ושרץ צידם הנתקדשים
 ושקולים צין שניהם ויתלו צאילן גדול וישינו את הכלל הזה ליסוד ונוסד לנוען
 ישפכו צו וקלון על חכונים אחריים כשרירות לצס. והר"ר שד"ל צעלמו אמר כי
 האותיות הקטנות אשר נולאו צחורתנו כמו אל"ף ויקרא אל וקוף של יחק קלתי
 הן צלות ונפאת טעיות סופרים אשר השניטו אחת ונשתי אותיות שוות הצלות
 תיכף זא"ז, הכי יונלט צונטך הזמן הרב הזה כי לא צאו גם טעיות אחרות אל
 תוך הספר ונשאר צו? היעטו צנועיל חסידות לאמר כי נחה הרוח על כל ונעתיקי
 ק"ת או רוצס וניוס ניתנה אל עם ישראל עד היום עד כי לא סרו ונתיצ האונת
 אפילו צלות וצנקודה? לא כן, על הספזון והנהירות ישאן ניהס וקינתס, אך
 לא ישינו את עלמס לקדושים אשר צארץ הנה על כי יגיהו רק צנ"ך יאחרו
 ויקדינו כפי רוח צינתס, ידצרו על הרצה ונזנורים כי חוצרו ציני הסמונאים,
 על קהלת ודניאל כי כותצ אחרון כתצס, על החלק השני של ישעיה הנספח אל
 הראשון, על כותצ ד"ה אשר הרמיצ לדצכ כפי רלונו, וכל קדושתס כי לא יגעו
 צחורת נושה ולא יאצו כי נפלה צה שגיאה קטנה או גדולה ע"י סופרים צורים
 ולא ישלחו יד צה — צקצ קהל ועדה אס גם צקצ לצס יאצרו סצרות וישערו
 חדשות לא טערון אצותיהס. יערכו נא החוקרים דצריהס זה נוול זה כפי דעתס
 וכפי רומצ לצס, אך לא ישקו סף רעל זה את זה לאמר אחי הקדוש ואחה הורט
 פנות ויסודות החורה, אחי הטהור ואחה עונאתך על שולך. זה דרך הולכי רכיל
 לא דרך וצקסי אונת חותנו של הקצ"ס. —

והר"ר רל"ק ערך לפנינו ונאמרי הפלוסוף והנעתיק ר' זרמיה הלוי הספרי
 ונחוכס ראינו רגשת לצצ החכונים ציננים האלה, יהי סכר הר"ר רל"ק אחר
 ופעולתו לפניו, כי החכס ההוא חורתו איננה אוננותו וצכ"ז הוא ונקדיש את
 עתותיו לשננים והחורה ונשולצת עם החכונה היא אשת נעוריו אשר דדיה ירוחו
 צכל עת והוא ונשתעשע עונה יוס יוס, לא סר ונלדרוש אחרי כל כנווס ומחוס
 גם הפיץ דעת צישראל צספריים ונחוכונים, ואס גם רחקו כפעס צפעס דרכי
 ונדרכיו, החורה היא רחבת ידיס ולכל איש ואיש יש ונקום לעצור עצודתו צה.

ודצבר פי' צטוואניס סוגה צטיר רז"ה צעל הנאור אחשוז כי דצרי
 אשר הצאתי לך 87 8 יהיו קרובים אלל כל שופט צלדק ונדצרי הר"ר טד"ל
 181. אך הדבר איננו יקר הערך ואין הדבר שום כי ילך להחכם אהבנו
 הכל וכי יתחבל אשר הבנת שירי קדמונינו הולכת ומתנועעת, וצפרט אם פירושו
 קרוב אל האמת אך איננו נוסיג אותה. ווי הצין צוונניס החולפים את שירי
 הקדמונים ווי הציע עליהם צעין פקוחה? כדונן על פני האדמה כמו צאשפתות
 ואין דורט ואין ונצקט, ורק ציונים האלה ירצו החוקרים אחריהם.

עוד יש לי להעיר כי הונחם אשר הביא רל"ד (87 194) ונתוך דצרי
 הונחירי צקספרו ונסיצ נפט הכה גם אני גליתיהו צקהל צשכצכר ונתוך ס' לוית חן
 לר' לוי צן אצרהס (החלוץ ונחצרת 3' 87 17) ונתוך דצרי שנינו תצצכר הנוקסא
 הכונה.

כזה וכזה ראיתי עוד דצרים טובים ומוועילים צתוך הצוגין הסוננה הראשונים
 הסונגים עד עתה לפני ואשונה צהם ונאל, ואחם תחסלל צו כי ציגיעה וצסקידה
 אקפת הדצרים אל אולרך וצנע כסף לא לקפת, ונחסוך הוא לא חקת על הונך
 והצלת וניסך לונען יצואו הדצרים וננחק אל ידך ותציאם חמת ונכצט הדפוס.
 יהי עזר הסם צידך ותצנע את אשר יזננת לעשות וילליחך צכל אשר חלך כנפט
 הונכרך כערכך.

צקסלא יוס ג' 3' שצט תרי"ז לפ"ק. אברהם גייגר

24.

ציונים

לתולדות ר' זרחיה בן יצחק בן שאלתיאל חן

ונאת במשה שטיינשניידער.

סתח דצרי להגיד לך הקורא שאין כוונתי צליונים הצלים לכתוב תולדות
 הר"ז, כי נראם לי שעוד לא נתצברו קורות חייו וננספר ותוכן ספריו צשיעור הנלך
 לכתוב תולדותיו. אוננס ראיתי שנלפסו ונקרוב קלת ונאונריו צק' ח"ג וצאולך הזה
 על ידיהם נולדו לי ספקות חדשות, ע"כ אוננתי להליצ ליונים קלרים, ולאסף על
 כל ויה שנדוע ונתצבר ונהם שנזכר וננחצרים אשר כתצו עליו צקספריהם, ואליע
 ספקותי ואשאל ונאת הסכמים אשר תשיג ידם לראות ספריו כ"י לחפט ולחקור
 עליהם ולהודיע דעתם וקצרתם.

אוננס אם תשאלני ווי הוא הר"ז הזה, אשר כונעט שונענו את שונענו ולא
 נשאו שנו על שפתם דורטי הדורות ונצני עוננו הראשונים, צעל היוחסין, צעל
 השלשלת, צעל קוס"ד (ואף צעל ש"י אשר שאצ וננחקרי הנכרים לא זכר את שנו

הכונן), וני הוא זה ואיזו שנחפוש על קורות חייו ונדרוש על ספריו, שהיו נגזרים בגניזה אשר לא תורה על חונתם? דע ידידי שעל שאלה כזאת התשובה קלה ואלה, או ארוכה ביותר. הלא כוונתו היו חכמים רבים וצני עוננו צנאה הצאה אשר נות הרנצ"ם (הנאה הג' לאלף הב' לונספרם), והם אשר כלו יונתם דרישת החכמות החלונות והעתקת ספרי הערביים והנולרים לל"ק והכניסו הענינים האלה בתוך זיאורי תנ"ך ופירושי אגדות התלמוד, ואם גם הם לא היו הראשונים, כי כבר קדמו להם ראשי ואצות הונעתיקים ציני הרנצ"ם, כוונ ר' יהודה אצן תצון ונשפתחו (עיין פתיחתי האשכנזית ללוואתו), וגם צנאה אחר הנז' לא פסקה ונלכת ההעתקה והדרישה כנ"ל, אוננס עקר הנלכת הזאת היה צנאה הנזכרת בצפרי הפילוסופיה, וצפרט ספרי אצן רשד (אשר כל תפארתו והשארת רבים ונספריו היה רק על ידי הונעתיקים העצרים כפי עדות הח' ונוק ורענאן), וכבר לרף ר' שמואל אצן תצון ג' ונאנרים וצ"ר (והג' נתיחס לצנו של ח"ר) לפירושו על קבלת (וא' ונהם וננל צפ' שער השונים הכדפס כאשר הראיתי צרשינותי), וכן צה' התכונה והרפואה (ואני זכרתי קלת שנותם צנאנרי יידישע ליערעלעור סינן י"צ כ"א וכ"צ). הנה צלתי ידיעת חייסם ונלכתם לא תוצן היעצ הנלחמה הגדולה והקשה צנאה הזאת צין התורה והקצלה והחכמה אשר כולידה את חכם הרשצ"א הידוע צננת ס"ו ושקטה ע"י גרוש לרפת הגדול. ואין פה הנקום להרחיב צענין הזה, כי הוא כנעט היותר נחשצ צעיני וכל סרטי חקירות צקורות עוננו ואנונתו, כי הוא הנוקור אשר עוננו נוצע ונצנו וענינו צונן הזה, וע"כ שנותי ונגותי זה צי"צ שנים שעצרו לדרוש צפרטי חיי הונעתיקים וצפריהם אשר זכרונם לרוצ ונלך רק צרשינות וספרי הנולרים, גם זכיתי ללאת כנה ונאות ונספרים כאלה צכ"י. ועד היום לא צלתי אל הוננחה ללרף הדצרים צספר ויומד כאשר יעדתי, כי יוסף דעת יוסף ונכאוצ יאנר גם על הדורש דצרים כאלה צאנונה! אך כוונתי צזה יודע לך על ידי הליונים הצאים אשר נפנה עתה אליהם צלי התנלות ארוך על דצרים קלרים.

(א) ר' זרמיה אשר הוא ענין דרישתנו הסרעית נתחלף לקלת החוקרים (ולפי דעתי גם לקופרי ספריו צכ"י, כאשר יתצאר) צאנשים אחרים יותר ונפורקניים אשר שונם זרמיה או זכריה, כאשר העיר כדרכו צקילור ראש החוקרים לו כן, צנאנרו צנ"ע לר"ג ח"ד עמוד 190, אשר היה לעינים לכונתים אחריו (אף כי לא הזכירוהו צשנו, וקלתם צאונת לא ידעוהו). ואלה הם: ר' זרמיה סלוי צן ילחק גירונדי צעל הנאור הונפורקס (עיין לונטה דצרכו על העתקת הקאנון), ור' זרמיה סלוי צן ילחק הנקרא שלדין, שהיה ציני הויכות הונפורקס (הוא הנזכר צצנע יהודה עמוד 68, 70 ד' הנאוצער, וצשנות

האנשים הם עמוד 142 הורכב עם הרז"ה צ"ה צלי פירוד), אשר העתיק ספר
 הסלת הפילוסופים לאצטומנד אלגזאלי צלוי דון צנצנשת צן לציא צן שלמה צן לציא
 ז"ל (עיין ונה סכתצתי צרשינות כ"י לידען סימן 35). ונראה לי שהוא הוא תלמיד
 ר' חסדאי קרשקש ונחצר הדרשות (כ"י צעיר צראדי) אשר דרש צעודו לעיר לינוים,
 וזהו דרוש לנשואין, לפי השערת הח' יה"ש (אשר הטיב להעתיק לי קצת העתקות
 ונאלה הדרושים) הוא לנשואי צנצנשת'ן לציא, וראוים הם שידובר עליהם צנוקים
 ניוחד להם. ונראה שהוא הנזכר ונאצצנאל צס' עטרת זקנים דף ט' ד' אונ"ד
 (עיין חוקמות לוכן לרשינות דעליטלט עמוד 322), הם צאנות אשר עליו שלקח
 צצרא ונרלצ"ג?

עוד ונלחתי ר' זרחיה לוי ספרדי תושב רוג'ירה אשר הגיה
 שער כוונת פרכי המורה הנדפס עם המורה כחצו צראשו צדפוס סאצ' (וצדפוס
 יעקנין לא נולד), וכחצו סם י"ץ אשר ונלת ספרדי, ויראה שהיה חי צזון הדפסת
 הספר שנת שי"ג. אונם נראה לי שנדפס זה ונכ"י (כאשר הדפיסו צשער ספר
 נקור חיים ר' שמואל לולה ש"ץ זל"ל! וע"כ חצצ צעל ש"י שרש"ל היה ש"ץ, צהוסיפו
 הנולת האלה אחר השם הפרטי), כי לא ונלחתי סם אלחפכי לר' יהודה
 אלחריזי צזון קדום כ"א צשער הזה צדפוס הזה (עיין רשינות עמוד 1308)
 וכן צכ"י וואטיקאן 262 (ואין לפני כעת רשינות אפעוואני לעיין אם גם סם
 השער הזה נווגה ונר"ז). ע"כ לא אחליט לאמר האם הר"ז הזה הוא הנזכר
 או אחר.

עוד כתב הח' דוקעס (ליטעראטורצלאטע 1849 עמוד 237) שראה צכ"י
 ציד צעל דצרי חנוים ועעם זקנים ונאמר פילוסופי לר' זרחיה ה לוי אשר
 לא נודע עליו ונאונה (אייצער וועלכען וויר ניכעט נעהערעם וויסקען). ואני
 אשאל את פני הח' הנוגיה ס' טעם זקנים האם נודע לו דבר על הנואמר הזה.

ב) ידוע הוא שר' אצרהם אצו אלעפיא חיה צזון ר"ז שלנו, והיה
 גם כן ספרדי, ונקרא גם כן ר' אצרהם ונצרליונה (עיין דצרי הח' לאנדויער
 צליטעראטורצבל. 1845 עמוד 519), והוא עצר ג"כ בגלילות איטאליה הדרומית,
 והיה צרווא, וגם הוא כתב אגרת לר' יהודה צן שלמה ונצרליונה (עיין לנטה
 ליון ו'), והוא כתב קצת ספרים צסם צדוי זכריה (עיין לאנדויער סם). וכן
 ונלאו צאיהם ספרים כ"י לר"ז שלנו זכריה צנוקים זרחיה (עיין לדוגוא צכ"י
 סאריס 482 [או 382?]) צליטבל. 1848 עמוד 811, והיטב תקן דוקעס), וכן
 נצבר ונלד פי' הקאטון דצצרו צהעחקתו (ליון י"ת). ולא ידעתי נני היה הראשון
 אשר החליף השמות האלה, אם יהודי אם נולדי, אונם החוקרים האחרונים
 הכריזו את שני האנשים האלה ואין להאריך צזה, רק אעיר עוד, שצכ"י וניכען

42, לפי רשימת ליליענטהאל הנשחטה, נולד ס' הישר, והוא קרא את הנוצר
Berachia b. Schalviel הנוכח גם כן רז"ל, והוא צלי ספק ספרו של
אבולעפיא אשר נזכר בליטעראטורצ'ל. (ס' עמוד 382), ולא ס' הישר בקבלה
הנזכר בתשובה הנייחסת לר' האי (עיין טעם זקנים 56 ועיין לונץ, ג'ט'ט'
פֶּרְטֶרְעֶגֶע 169). ואני אפונה אם באמת כתוב שם זכריה בן שלויאל ?

ג) ר"ז שלנו בן יצחק הספרדי היה מנושפתח שאלתיאל בן שונלאלה
בזרלילוכה וזרע ר' יהודה בן צרזילי, עיין הערות הח' לונץ אל ונסעות ר"ז
עמוד 5, אשר הולך ומונה אנשי הנושפתח, ובראשם ר' שאלתיאל הנשיא בצרזילוכה
הנזכר בתחמוני 77 ס"ג ע"א (ואינו רבינו ש' הנזכר בשלשלת הקבלה 77 ל"ט
ע"צ ובטור ח"ח ס"ח תקפ"ב, עיין קוב"ד 77 י"ח ע"צ ולא העיר הנו"ל שם
מאונה*) . ונראה שאליה נתיחס ג"כ ר' שלמה גראליאן בן שאלתיאל בן
זכריה שנת בשנת ס"ז (לונץ, לור געשיכטע 408), עוד יש להוסיף ר' משה בן
שאלתיאל שהדפיס ס' ונדע אהבה וזננים לרננצ"ס כנראה קודם שנת ר"ס (עיין
רשימתי עמוד 1873), גם נולדתי שם שאלתיאל בן אשר הציא לונץ. ונשו"ת
ריב"ש (ואיך חללי לעיין בהם) בשו"ת כ"י אשר נלוו אל האגרות בדבר הנושפתח
הגדולה אשר הזכרתי בפתח דברי, ואני נולדתי בשנת תרי"א את כל הקובץ הגדול
באוקספורד ונוכך בתוך ספרי ערביים שונים ועל ידי כפרד נשם ונלווה אל קובץ
עברי, והיה בדעתי לרשום פה ראשי פרקיו בכלל, אבל יוליאו זה נענינו, ע"כ
יחדתי לשו"ת האלה וקום אחר צע"י.

עוד נולדתי ר' אזרחים בן שלמה בן שכתב מאמר על הקדחת
העייפושית הנוחיל: שוט שוטף כי יעבור (כ"י ווארנער צליידען נו' 40 ס"ז
ברשימתי), ונ"ל שחיה בזמן הנושפתח הנזכר בשנת ק"ט, ויתכן שהיה בנו של ר'
שלמה גראליאן, ויהיה שם בן העתקת נולת Graziano או להסך, ואתה תראה
ברשימתי כ"י הנזכר ג"כ שם גראליאן, אוננס אין כל זה כ"א השערה צעלנאל אשר
אזיע לפני החוקרים לחזקה או להפילה ארלה.

(* ובכלל לא יא' שם ידי הוצהו ויש וקום להחגדר, ולדוגמא אחקן בהעצרה צעלנאל עיין
חיה אנשים הנזכרים שם: ר' דוד בן קלובניאום ובלוקא לא היה ונברא ממשלמה
הק', ר' יצחק בר אלעזר הוצה צעור הוא הלוי, ר' שלמה הבבלי שקדר
סדור השלוח זה עשות, ונרנו הכ' סרץ הזקן הנזכר נוצעל נגדל עוז הוא ר"ס
בן אליהו (והחקון הזה אשר חיקן הח' לונץ בשנת תקל"ט, עוד לא נודע לנו"ל
כפתור ופרח עמוד XXXIV, ואשכר שיעיז פניאלאמר הוגייהם כחצוהו?!), כ'
אלעזר ונוירונא הוא הר' אלעזר בן שונאל ונורונא והוא זקנו של ר' הל' בן שונאל
ואני נקוטק חס ר' הל' עלנו נולד בוירונא וכו' וכו'.

ויתכן א"כ שכנוי חכין (למעלה עמוד 121) לריך להיות חן?
 (ד) הנה ראינו שכל אנשי ממשלת שאלתיאל וכן חן ונהם גם אחד אשר
 יבנה לוי, ובעבור זה הארכתי באסיפתם, לזלתי תאמר ונחשקם אני להטייל
 ספק צדכר הנאמר בכתבי יד ישנים, אשר נקרא בהם ר' זרחיה בן יצחק שלנו
 בשם ר"ז הלוי, עד שיוכל האומר לאמר שאין ר"ז הלוי ר"ז שלנו כלל! וכן
 נסתפקתי באמת בכתבי תולדות ר"י כספי צענליקל' הגדולה של ערש (עמוד 67
 הערה 48) האם רז"ה ונצאר המורה צכ"י רש"ד (סוף נלחמת ה') הוא ר"ז שלנו.
 הלא תראה שגם רש"כ צסקרו על הרופאים עמוד 86 לא קראו לוי, וצסקרו
 בנספחות (Itineraires) עמוד 295 וזכיר ר' זרחיה הלוי מנטוליטולא (עיין
 למטה) ולא קראו ר"ז בן יצחק וכו', גם צשיר צראש המורה (עיין לעיל עמוד 123)
 חתם שמו רק זרחיה ולא עוד. והס' לונץ (בהוספותיו לרשימת דעליטלש עמוד
 322) החליט הנאמר שר"ז שלנו לא היה לוי. אונס ונלאנו שמו ר"ז הלוי
 ונלצד כ"י דובנא הנ"ל עוד ברשימת כ"י קראוול נו' XLI (אשר ננלא עתה
 צפעוניאכר צצרעסקליח), ולא ידעתי אם הוא טעות המרשים הראשון או אם ננלא
 צראש הכ"י שנכתב בשנת רל"ה, וכן צאגרת תשובה על שאלות ר' הלל (למעלה
 עמוד 124, 126). אונס צכל כ"י האחרים המיוחדים לו נקרא בשמו ושם
 אבותיו ומשפחתו ולא לוי. אך נלאתי בהעתקותי ורשימת אסינוני כ"י 252 זרחיה
 בן יצחק הלוי צרילוני, ולא ידעתי אם כתוב כן צכ"י עלמו, וגם כ"י זה אינו
 יסן (בנאה הי"ו לנספרם) וראשיתו: אנה אם כצד, ז"ל אצו כלל!
 ואין נציחין ראיה וננו. ע"כ אני אומר שכצד נחלק לכותבים כ"י
 ר"ז שלנו עם רז"ה הראשון או האחרון, ושונלת הלוי צאגרת הנ"ל נוספת
 היא ולא צאה מוקלמוס הנחצר עלמו.

(ה) ספק וערצוב אחר נולד צדכר עיר מולדתו או נוקרו של ר"ז.
 הנה צרוב כ"י ננלא נוצר לילונה (עיין הגהתי צנפתח האור עמוד 327),
 אונס יחן שחיותם העיר לא עליו עלמו כ"א על אציו ר' יצחק או אצו אצו
 שאלתיאל (אם לא לאמר שצן שאלתיאל הוא כמו אצן שאלתיאל ר"ל ומשפחת
 שאלתיאל). אונס לפי ונה שנאמר לנעלה (עמוד 121) נקרא "פעם אחרת"
 ניקהל טל גולא, ולא הודיע לנו הכותב הס' ר"כ ק"ה נוקרו צפרט, וכן
 צנ"ע לרז"ם נשנת 1856 עמוד 354 כתב שפי' על המורה הוא לר"ז מנטוליטולא,
 וכן כתב רש"כ בנספחות (שם כנ"ל) שיש לו איגרת מרז"ה מנטוליטולא
 לאסובו (ami) ר' יהודה בן שלמה נוצר לילונה והרק"ה כתב (למעלה עמוד
 121) וגם קרוצו ר' יהודה בן ר' שלמה שאל וכו' (ולא זכר קהל טוליטולא).
 ובהשקפה ראשונה אחרתי בהסוף הוא וצאנת ר"ז לא היה מנעיר טוליטולא ולא
 נקרא כן, אונס ר' יהודה בן שלמה הוא הכהן המפורסם צעל ס' נדרש

החכמה כ"י אשר היה גוטליטוולא, תלמיד ר' נאיר הלוי (עיין רשימת כ"י לידען קי' 20 וספרי Jewish literature עמוד 305 הערה 20), וזהו שם ז"ל שנים צעודו צספרד היו לו שו"ת עם פילוסוף הקיסר פרידריך (עיין מפתח האורח 331), וכתב צסוף ההעמקה שהעמיק הוא לל"ק: וכשהכיר הדברים לפני הקיסר שמה מאד צתשובותי ועוד היה צינינו שאלות רבות ותשובות ואין להאריך בזה הספר יותר, ואח"כ כמו עשר שנים נתגלגלו עלי דברים וירדתי לארצות של קיסר וראיתי תכונת מעשיו ועניניו וחכמיו וזקניו וסופריו וסופטיו ושוטריו ונאכל שולחנו ומושב עזריו, והכל תלוי צנוול ואני נתפלל לאל יתצרך בכל יום להצדיקי לארצי שלו ושמה כן יה"ר נלפניו אמן. עכ"ל. וצסוף ח"א וצספרו מדרש החכמה (קודם צי' הספוקים) כתב: ובתפלה חציתי זה הספר צל' ערצי וכשתגלגל הדבר וירדתי לטוסקנה פייסו וננו חצרי להעמיקו צל"ק וכו'. ובח"צ צריש ס' המכונה לאלצטרוגי כתב: זוננו זה שהיא שנת צצע ור' אלפים (עיין סיונה עמוד 32 ושם צטעות: צן שלמה, ופתיחתי האשכנזית לאולרות חיים עמוד XII). אמרתי יותר קרוב הוא לוונ שר"ז, אשר היה צרוונא, יכתוב אל ריב"ש שהיה צאי ערליא. אונס צנועט התצונות (כי הוכרתי לכתוב ונאמרי זה זמן נעט אחר שצאו אלי העלים ונאמנר ר"ז ונאמנר"ל) ראיתי שהשערתי זאת גם היא תקפה קלת לפי חשבון הזמן. הנה ר"ז נזכיר העתקותיו ופי' על חיוב צאגרתו לר' יהודה (לנועלה עמוד 123), ח"כ כתבה אחר שנת נר"ן (עיין לנועלה ליון ט'), ואיך יהיה הוא הריב"ש הכהן אשר כצב חיצר ספר גדול ונלא חכמה על כל גדותיו צשנת ז'!

הנחתי שהשערה הזאת ואמנתי יש חזון לנוועד, אם נזכה ונראה אנה וני כתב שר"ז היה נוקהל עוליטוולא, אז נחפוש אם הוא טעות או זיוף, או כתב חיזו עיני נוקהל עוליטוולא זהו שם.

ו) אבל נחקור עתה על ר' יהודה צן שלמה הכ"ל, האם היה איש הנקרא כן בצרליונה צזמן ר"ז. הנה ר"א אצולעפיא צספרו אורח עדן גנוז כ"י [אשר הוא כעת צאוקספ' ואני ראיתי וזכרתי צרשינתי בערך ר' יוסף גקטיליא עמוד 1462, והעלה הזה נרשינתי היה לפני צעל ציה"ו חלק ג' עמוד XLI, עיין ספרי צל' אגלית עמוד 307] כתב שהיה ונחלנידיו בצרליונה צחור נשכיל ונצין וכצד נאלד נטובי העיר ושמו ר' יהודה הונכונס שלמה וכו'. ובאגרת אצולעפיא הנדפסת צס' גנזי ח' הקצלה להח' יעללינעק עמוד 17 כתוב: לכבוד הח' הנכצד החצר הנאמן ר' יהודה הנכונה שליון. והנה שליון כ"ל שם לעז צנוקוס שלמה, ודוגמתו נוולא ונזון ר"ז והלאה, כמו שלאוניאש צנוקוס שלמה, או ג"כ צנוקוס שלמה, וכן שלונאש (עיין רשימתי בערך ר"ש סרחון עמוד 2384).

וכבר לימדנו הח' הכולל לונץ (לור געשיכטע עמוד 461) שנהגו ללרף שם האז
 עם שם הפרטי שלי ונלח צן ויהי שם האז צנוקום שם ונשפחה (כמו צערצי אצן),
 כאשר עשו הרבה וצני עוננו קרוצ לזונן הזה, ואין כאן הנוקום להאריך צו, אף
 שהוא ענין גדול ונשפחה יקר צחכמת הציקור. אבל קרוצ יותר לכהוג הנוקום הזה
 צשונו שם האז ללשון לעז, כמו Abram צנוקום אצרהס, ואילך צנוקום ילחק,
 וג' אקו צנוקום יעקב (עיין לנעלה עמוד 148, ועיין רשימת יעקב ר' אצרהס צן
 ילחק הלוי עמוד 693, וערך ידעיה הפנימי עמוד 1282, וערך ונחם צן אצרהס
 עמוד 1719, ונה שחוקפתי עמוד 1983 על צונפוט אצרהס הכותב כ"י
 אולר הנולך צעיר וויטן נו' LXXVIII עמוד 94 שיהיה הוא עלמו ר' ונחם צן
 אצרהס צעל ס' הגדרים). א"כ לא תורחק ההשערה שר' יהודה שלמון היה צן
 שלמה ויהיה הוא אשר כתב לו ר"ז. אונם נה שכתב רמק"ה שהיה יהודה קרוצו
 של ר"ז לא הזכיר את ונקורו. ועל ר' "שלמה ג"ע ונצ'ללונה" הנזכר צאגרת ר"ז
 אל ר' הלל (עמוד 125) אמר שם "ואלו צא לידך קונדרס ששלמתי לקרוצו וכו'.
 ורמק"ה אמר שר' שלמה זה אולי הוא הרש"א. אונם זה א"א כלל, נאמר
 שכתב עליו נוחו ערך והרש"א היה צחיים חיתו צעת כתב ר"ז הדצרים האלה!
 והיותר קרוצ אללי הוא שר' שלמה זה הוא הוא ר' יהודה הנוכונה שלמה, ושנחטרו
 ונלות ר' יהודה צן, כי כן כתב רא"כ עלמו צקפרו על הרופאים עמוד 86 ר' יהודה
 צן שלמה צנוקום הזה עלמו. הלא תראה שר' שלמה זה שאל את ר"ז על ענינים
 צם' המורה, ור"ז שלח צי קלת פדקים לר' יהודה צן שלמה (עיין עמוד 123).
 אע"ס שצדקם כצד "זה כונה שנים", ואינו נונע שצדקם צעד ר' שלמה אחד
 ונצ'ללונא. ואם הם צאונת שניהם, יקשה לונר שר' יהודה היה צנו של זה ר'
 שלמה ולא היה ונזכיר ר"ז את האז צאגרתו אל הצן.

סוף דבר אשאל את פני הח' ק"ה להודיע את ונקורו שהיה ריב"ש קרוצו
 של ר"ז ואם ונלא שהיה ונצ'ללונא, ולעיין עוד הפעם צכ"י צנוכתב אל ר' הלל
 היאך כתוב שם.

עוד לא נעזזו את ר' יהודה צן שלמה שלי העיר על ונעין נרפס, ונקיר
 חתום וקחום, רשימת ליליענטהאל הנשפחה, לונען יקום איש ונצין ויסיר הנוכונה
 הנקובה ע"י איש צער וישאצ לנו וייה טהורים! צרשינוה הנז' כתוב צקי' 42:
 תורי זה צ העתקות (אויקליגע) ונפסרי הפילוס' וכו' נעתק לעצרי ונר' יהודה
 צן שלמה Schargai ונצ'ללונא, וגם שם צם' יאיר כתיב שער צהשערה
 שימתן להיות ונחצרו ר"י הנ"ל. צהשקפה ראשונה אונתי שההעתקות האלה הם
 חלק נס' ונדרש החכמה ושם תורי זה צדוי הוא ונראש איזה ונאמר, ושם שרגי
 לא ידעתי לכוונו, וגם ריב"ש לא היה ונצ'ללונא. אונם אחר שנחצרו לי כעת

שהיה ריב"ש אחר ונרליבונא אונרתי אפשר שנכתב שם ונשועי זרליבונא, כי כן
 מלמתי זרשינה הנז' צמיון 48 שערי חיים ונר' ונרדכי וכו' (!) *Rabbenu Achilo*
Miflyu in Barcellona והוא כמעט זרור אללי של"ל ונשועי זרליבונא,
 והנרשים לא הבין מה הוא! ווני יתן ויהיה צעיר וינכען קורא הדברים האלה
 וישיב לנו נוכחות.

(ז) ר' ילחק הרופא (נצ"י אינו שם פרטי כ"א לדיק באמונתו יחיה,
 כאשר כתב רל"כ זנוקס אשר נזכיר להלכה) הנזכר בתשובת ר"ז אל ר' הלל
 (למעלה עמוד 124) אפשר שהוא הרופא ר' ילחק בן נרדכי הנקרא
 מאישטרו גאיו (טעם זקנים דף ע"ז, חמדה גנוזה דף כ"ח) והוא *maestro*
Gajo = Gaggio. מאישטרו הוא כנוי הרופאים כידוע (ועיין רשימתי ערך לנצ"ן
 עמוד 1948 ולריך להוסיף שם: מלרף לחמנה דף ז'), ושם גאיו אין ספק אללי
 שהוא שם לעז זנוקס ילחק, ואפשר שהוא *diminutivum*, כמו שזלחנו *Peppo*
 מן יוסף וכדומה, אמנם היותר קרוב אללי (וכן כתבתי זה שנתים לידידי החכם
 מד"ל, והשיבני כי היא סברה נחודדת ולא נכירא ליה) שהוא בעתקת ונלח ילחק,
 ואעידה לי שני עדים נאמנים, הא' הוא קסר כ"י זל' איטלקי ונכתב עצרי
 סקאליגער 10 (ואינו ס' זנוקר, כאשר כתבו כל הכושנים ואחרונם ידידי הס'
 דוקעם שהיה צעיר לידען) ושם נקרא נחזרו ונשה די גאיו (צשני יודי"ן)
 די ריאטי, והוא נשה בן ילחק די ריאטי הנפורסם צעל ס' נקדש ונעט, כאשר
 אצרך זרשימתי הכ"י אי"ה זנוקונו ונחוכן הספר (ועיין רשימתי הגדולה הנדפסת
 עמוד 1986), וכן נמלאו שמות *Gajo, Gaudio* זליביליאס (לונץ, ג. 520,
G. lo Presti 522, הכהן? ושם 524). ויהיה גם זה לראיה שהיה עכ"פ
 ריב"ו איטלקי, ואין לריך להשיב על איש ח"ט צפתיחתו עמוד XXII שהרכיב
 ריב"ו הרופא הזה עם ר"י קנתי (עיין לונץ ג. 464, וס' עמודי העבודה
 לכ"א לאנדקסוטה אשר ילא לאור כעת עמוד 124, ושם זנואנרי הנחטיל ר' ילחק
 זכ ונרדכי וכו' נפל טעות קטן זנוכתזי אשר נחתי לו, ואעפ"י שתקנתיו ניד, כזכ
 בדפס זו ציוס, ושנשתח כיון דעל אחקניה פה, והוא שפי' האזותיות לר"י הכהן
 בתחבר לכבוד ר' ונרדכי קנתי, ודברי: הוא צלי קסק, ייוחסו אל ר' ונרדכי
 לא על זכו ר"י). אמנם רל"כ כתב זנו"ע איזראעליטישע אנאלען 1839 עמוד 86
 שהוא ר' ילחק הרופא אזי רבי בנימין הנזכר זנוחצרת החופת והעדן, ואמר שנראה
 ונכתב ר"ז שהיה רופא של האפיפיור זוניפאן השמיני, וכן העתיק מאגרתו:
Da kam zu mir der Schwager des Arztes des Babstes M. 3fak ic
habe ich dem päpstlichen Arzte nachgegeben. (עמוד 124) זכרון האפיפיור כלל, וה"כ עקר חקר ונן הספר, ולא ידעתי האם
 ר"ק"ה שכתב להעתיק הנולח האלה, או אם לא נמלאו זכ"י שהיה לפניו!?

ואחר הדברים האלה אחשוב שיש עוד נקודם להתגדר צענין הזה, כי נמתק
 פדטיות כאלה יתצרכו ימי שני חיי הר"ז וקצות ונכתציו וכו'. והיה לי לדבר עוד
 על ר' הלל בן שמואל בן אלעזר, אבל כבר אמרתי באגרותי אל הס' המו"ל (עמוד
 145) שהוא ענין גדול בפני עצמו אשר לא יוכלם בהערה ובהעברה צלמלא.

נבוא עתה אל חיבורי ר"ז, ספריו ונכתציו אשר נודעו לנו. וזהויות
 שאין כוונת המאמר הזה לכחוצ תולדות המאמר בשלמות, כי אם להביצ ליונים,
 יספיק לי לשלוח את הקורא אשר ירצה לדעת מצורי הר"ז וצאיה כ"י נמלאו אל
 המוקד המזכר למעלה, ר"ל מאמר לונץ הקצר צו"ע של רמ"ג ח"ד 190, אמנם
 הליונים הצאים יהיו רק הוספות על מה שחקר עם ונודע לנו היום או הערות
 על ענין קצת החיצורים. ואחלקם לשני מחלקות גדולות כפי תכונתם א) מצורים
 עליונים ב) העתקות, אמנם אליין הערותי לכל ספר בפני עצמו.

ח) פירוש ס' משלי (עיין למעלה עמוד 125) נמלא צב"י וניכען 78
 וצב"י הדוקטס, סוקסעקס נו' 12 הנכתצ בשנת ר' (1440), כ"כ לונץ עצמו
 בהוספות הכ"ל עמוד 322, וצב"י סרוואל אשר ראיתי בהקף עין צהיותי צטריעקט
 בשנת תרי"ג ונלאתי סקראו אמרי שפר, ולפי מה שכתצ ליליענטהאל מצרו קודם
 פי' חיוב.

ט) פירוש ס' איוב נמלא צב"י וניכען הכ"ל (לונץ בהוספותיו עם,
 ועיין למעלה עמוד 123) וג"כ באוקספורד צב"י Canonie. 54, ונלאתי צעצרי
 עליו צחפזון שנתחצר בשנת נו"ן (1290).

י) פירוש על התורה נזכר צונכתצו אל ר' יהודה (למעלה עמוד
 123), ולא ידעתי אם אמר צפירוש שחצרו על כל התורה או אם זכר פי' פקוקים
 נפרדים מן התורה? (עיין ליון י"ג). צונכתצו לר' הלל (עמוד 125) נזכר
 פוקדריק אחד וכולו כפי עור פי' חונשי תורה ולא ידענו ענינו.

יא) פירוש על (מקומות) המורה נמ"א אשר מצר נכתצ
 זשלמו אל ר' יהודה, צסוף הנכתצ נמלא צב"י 100 Oratoire (תולדות הכופאים
 לרא"כ עמוד 87), ואלל רמ"כ (למעלה עמוד 123), והוא כ"י ר"ס דובנא, ושם
 ייוחס לר' זרמיה הלוי, ולריך לעיין צב"י פאריז אם גם נמלא עם לוי.
 ולפי מה שכתצ הס' ק"ה צו"ע לרז"ס עמוד 354 ניוחס עם לר"ז המאמר הנדפס
 צשם ר' הלל (והיעצ חרה לו על הנדפסים צלי רוח חקירה ונוש וצלי ידיעת
 סופרים וספרים! הלל גם המאמר הב' הוא לר' נשה אצן תצון, והמאמר
 הנייוחס לר' צצ"ג הוא לטוונאס הנולרי ונעחק ללסון עצרי ע"י ר' יהודה
 בן נשה ונרונא! עיין רשימותי עמוד 2005, 2319)

י"ב) חשבויות על שאלות ר' יהודה בן שלמה על מאמר העתה (?)
 על מליצות הענקים ועל מענה איוז. והנה תשובה על ענין הענקים כדפסקה
 למעלה עמוד 121, וכתב עמוד 122 כי הוצא שיעור שנו ומיעור עוזי גלגלחו
 בחזק האפיסיון. אמנם ענין העלמות הנשאלות צרומא כבר זכרו בקיבור
 ר"צ בעל המסעות (עמוד ט' דפוס צרלין) וכתב: והיו העלמות עד היום הזה
 תלויות, ואליו כיון ר' ט"ט שפרט בקשרו פירוש רימונים (נ"ג ע"ג) צאמרו: ועוד
 היום יש צרומא ללע ענק אחד כאשר נעידים הנאים נשם וכן כתב ר'
 בנימין ז"ל, ואפשר שכיון ג"כ לנכתב ר"ז?

ולפי מה שכתבתי לעיל הנכתב הזה הוא הקונטרס שכתב לר' שלמה
 מנצ'רילונא. ואפשר ששייך כאן ג"כ כ"י נייכאל 587, שנאלחו בחוכו בשנת תר"ז
 ומאמר המחיל: אלה הם דברי ר' זרחיה בן יחזק בן שאלמיאל ומנצ'רילונא [מנצ'רילונא]
 אשר בקלה ספרד ונת שויותיו ומלללל פעמונותיו [ועיין צריש אגרת ר'
 הלל: כשמוע מדוכי ללללי פעמי פעמוניך]: שאלמי תלמיד אחד הגון פעמים רבות
 למה אנו מולאים הא"צ כלה לשון נקצה ואין זה אזה א' לשון זכר. וקופו: יתב'
 האל אשר צמקנותו הכל נצחא ומאחו נחווה אל הי"ז ל. ואפשר שהתשובה היא
 אחת מן שויותיו אל ר' הלל, כי ראינו מנה שדפס למעלה שהרבה אגרות
 היו בין שניהם. ואם ישחונם הרואה ומלחמה ומרצ בין שני פילוסופים כאלה, אשר
 שניהם היו מכת הרמז"ם וממנצ'רילונא מורה נבוכים ומקנאים את קנאתו, ור'
 הלל השתדל בכל כמו נגד מנצ'רילונא המכונה הלרפתים וצראשס ר' שלמה פטיע (הקטן)
 שהלך לעכו (עיין נ"ט צ"ב) עמודי העבודה צנוקים הל"ל, ועוד ידובר מזה צנ"א).
 ובכל זה נתקוטעו שני הפילוסופים האלה ושפכו צח וכליון איש על אחיו, עד
 שהמעמיק לא למה להעתיק דברי חרפות וגידופים! אל תשחונם, כי כן דרך
 המשכמים והמנצ'רילים מלא ועד היום הזה, ובפרט צנאס הנזכרת כנעט כל יד
 היתה מלומדת לקרצ וכל האלצנות מולחמה, ואחר שהמשיג הרא"ד, אשר התפאר
 (אם לא הוקיפו אחים על דבריו?) שנראה אליהו הנביא צבית מדרשו, החל
 לחקק ולגדף צנוקים שלא השיגה ידו לזכר, לא נחה ולא שקטה הסנאה והקנאה
 בין הכחות הגדולות ומן הכחות הגדולות ירדו אל הקטנות ומשם ליחידים. אמנם
 על זה אשחונם, טר"ז חשב על ר' הלל בחלפת המעשה שדעתו נוסה לדעת
 הרמז"ן! לפי מה שנראה לי ר' הלל גם הוא לא אהב את הרמז"ן (ובדאי לא נסה

לדעתו (זאלהיות), וכמעט הוא צרור אללי שר' ונשה נייד ונדא (כאשר נדפס
 זאלגרת ר"ה צח"ג וצט"ז) הוא טעות קופר, ונ"ל יירונדי או ניירונא, והוא גירונדי
 והוא כרונז"ן.

י"ג קלת מאמרים נפרדים ופרושי עניינים הנולדים צכ"י, לא ידעתי אם
 הם שייכים לתשובות המזכרות, כמו זיאורו על נראה הסולם שאלה
 דרק"ה (למעלה עמוד 121), וכן זיאור על ספור לצלעם אשר הזכיר
 Pasinus (בקובץ 42 7 9), צלי טה הנחצר, אונס זין ספרי ר"ז, ואין ספק
 שהוא הנחצר, וכבר ראינו שהיו זאלה העניינים דברי ריבות זינו וזין ר' הלל.

וזזה יושלמו ליונו על המחלקה הא', ועל המחלקה הב' יש לי להעיר על
 עניינים הרבה, אונס זעצור השחלטות החקירה בפרטים המועתקים בחקירה על
 ספרים ופרטים ערביים ולטיינים אקלר טה וצנ"א ארטיז הדבור אי"ה.

י"ד הנחצר העיד על עלונו שהעתיק ספרי אריסטו זיאור אצן רשד
 ות אונס טיוס (עמוד 123), ר"ל לפי זיאור אצן רש"ד, כי זניאורי אצן
 רשד הגדולים והאולעיים נכללו דברי אריסטו. וכן נולדו צכ"י לפעמים ספר כך
 וכן לאריסטו זיאור א"ר, וכוונתו לפי זי' א"ר, וזה הטעה את הרושנים, ויחסו
 קלתם הפרטים לאריסטו עלונו. וזרשת הרושנים נלכד גם הט' לונץ (ואחריו הלך
 רח"כ בספרו על הרופאים עמוד 87) זייחקו אל ר"ז העתק ט' הטצע ונש"ה
 לאריסטו ועוד העתק זי' א"ר. אונס טרם רואי דברי ר"ז עלונו ונחטק הייתי
 האם זאלת העתיק ספרי א"ר אשר כזר רוצם היו נעתקים זזוננו וננעתקים
 אחרים, וקלתם זזונן ננעט אחריו. אונס ונלאתי זאלכות הזלדלעיאנא העתקה
 הזכרת נוואלף (ח"ג עמוד 39), והקובץ הזה היה עונח זקקן זורית כנה וכנה
 שנים וכטכח נלז, כי לא נרשם זרשינות אורי, ועתה נטמן קובץ בקד"ן. 601
 ודצד עליו זרשינות כ"י אי"ה) כתוב זראשה: הונאור הראשון מן השמע
 הטצע י לאריסטו זאלר הפילוסוף זן רשד הקרטיזי העתק זרטיה זן ילחק
 מן הערבי אל העברי. והט' הזה הוא הזיאור האולעני, אשר העתיקו ג"כ ק'
 קלונינוס זן קלונינוס זיהיות עוד זאלרלי זשנת ע"ו, ונלאתי קלת שנויים זין
 ז' העתקות. אונס עלה זזכרוני מה שכתב (זשנת ה"א י"ד) ר' ט"ט זן ילחק
 הטרטושי (הוא הננעתיק ט' אלמנאורי להרופא ראזי הנזכר נר"ז זשם אלמנסור,

כדרך האיטלקים, למועלה עמוד 142, וצו"ע ליון ב, 158 נדפס צעות
 אלכונקור) צפתחתו לם' השימוש כ"י: והנה צהיותי צהעתקתי ונחפס צדצרי
 רבותינו ז"ל על שנות אזרים אזרים וכלים ועצמים וירקות וסמים וזולתם צלתי
 ננלאים צנקרא רחיתי העתקת אנשים חכמים וכוונים אנשי שם צקיאים צצ'
 הלשונות ר"ל הערצי והערצי העתיקו צחכונתם ספרים וצאו אחרים הם
 אחרים ושנו והפכו ההעתקה וקראו הספרים ההם על שום
 וגזרו שנות הצעלים הראשונים הנוליאים לאור תעלוונות
 ההעתקה ואזרו כי העתקתם נשוצשת צלתי נכונה והם לא כלו להעתיק קודם
 לכן נלות רצות קשות להעתיק לולי ההעתקות ההם הנונלות אללם עכ"ל. אונס
 אע"פי שלא זכר ר"ק אח ר"ז, ור"ק היה ונעתיק ספרים הרבה שלא נעתיקו לפניו
 כלל, דנתי עליו זכות, ואנרתי שלא ראה הוא צפרוצינליאה העתקת ר"ז צרונא,
 ונוכל להציא קלת רחיה וזה שלא שצ ר"ז אל ארלו קאטאלוניה, כי
 היה נציא עמו ספריו והיו ידועים לר"ק, אשר גם הוא היה אח"כ צין שנות ע"ט
 ופ"צ צרונא ושצ לפרוצינליאה ולקטלוניה. ואף כי ונלאתי צקלת כ"י ונעתיקת ר"ק
 נוסחא אחרת ונכ"י ערצי אשר צל לידו אחר השלונת העתקתו, ונ"נ לא הזכיר
 ההעתקה העברית לר"ז. אונס על זונן העתקת ר"ז לא ונלאתי
 נאוונה צכ"י הנזכר. ויש כ"י הרבה נצי' א"ר לם' השנוע אשר לא נזכר
 שם הונעתיקם ולריך חפוש וחקירה פרתית צזה. והנה דעתי נוטה לאמר שההעתקה
 הלטית מזה הספר ע"י ר' יעקב וננטינו הנדפסת היא ונעתיקת ר' קלונימוס,
 אע"פ שגם העתקת ר"ז נעתיקת ללשון לטיין ע"י הרופא Vitalis Dactylomelos
 ונ"ל שהוא יהודי הנקרא וידאל (או חיים?) ואפשר שהיה שם ונשפתו ענכי
 (Dactylos), וההעתקה ההיא ננלא צחוך כ"י האולר הגדול צעיר פאריס לפי
 עדות הס' Renan.

הנה רחינו סם' השנוע הוא צי' צן רשד, וכן כתב ר"ז עלמו צריש ס' ונהות
 הנפס הנדפס: אחר השלינוי ונעתיק ונפפרי אריסטו ספר הנפס וספר
 השנוע הטצעי וספר ונה שאחר הטצע ונצאור צן רשד וספר
 השמים והעולם פירוש טיינוטטיוס וכו' רחיתי להעתיק ג"כ ס' ונהות
 הנפס לאלפצרי כי הוא כם' הנפס קנר. הנה אין ספק שכיון צספר השנוע
 וננ"ה על ציאור צן רשד כאשר נצכר. וכ"י ס' השמים והעולם ונציאור חונסטיאום
 היה ציד ונשוונד הנקרא * [Gomperz?] Meit Benedict Comperß אשר רלה

* Fabricius, Bibl. Graeca ed. Harless III, 230.

להדפיסו עם העתקת ס' השניים והעו' לאריסטו. וכן נמלא כתוב צקוף קוצץ 42
 נכ"י טורין לפי רשימת Pasinus: נשלם ס' נש"ה ונציאור צן רשד העתקת ר' זרחיה
 וכו' והעתק ס' הזה עם ספר השנוע וס' השניים והעולם לח' ר'
 שצתאי צן שלמה צמדית רונאל שנת ה"ח ונ"ד. ולא הגיד לנו המרשים
 אם נמלאו אלה הצ' ספרים ג"כ צקוצץ הזה, וצציצליאטעקא של וואלף צחלק סד'
 (צחלק הזה לא דרש פאזינוס, כאשר העיכותי צערכו צרשינותי) עמוד 791 יראה
 שיש שם ס' השניים והעו', אונס עמוד 818 השניטו! ועוד נמלא ס' נש"ה
 הזה ר"ל ציאור צ"כ (אך חקר צסופו) צקוצץ 142 ס. אצל המרשים לא הודיענו
 נאונה ונכספר עלנו, עד שא"ל לוונר איזה ציאור הוא, כי ספר ז' וליך ונציאור
 הגדול נעתק ע"י ר' נשה צן שלמה ונשון, וצ' האנעי נעתק צשנת ע"ז או ע"א
 נר' קלוינוס, ונעתק קלחו ונעצרי ללשון לטין נר' אליה דיל ניידיגו (צעל צחינת
 הדת), וקינור נש"ה לא"ר נעתק נר' נשה אצן חצון לעצרי ונעתק ללשון לטין
 נר' יעקב ונטינו.

וס' השנוע הטבעי ונצי' צ"כ נמלא ג"כ צקוצץ 157 צטורין ושם כתוב
 צסופו: נשלמה העתקת ס' השנוע הטבעי ונציאור הפיל' הגדול צן רשד ונעתק
 לר' יחיאל [כ"כ פאזינוס, וצציצל' של וואלף נקרא יחיאל, ונ"ל יותר
 נדוקק כאשר צירתי צנ"ח] צכ לדקיא וזה הים צמדית רונאל העיר הגדולה
 ונעתקת *) ר' זרחיה צן ינחק הספרדי שנת ג"ד וכו'. ולא לחנם העתקתי לך
 כל הכתוב כאן ולמעלה, כי עוד אני ונסופק, האם נוכל לוונר (כאשר חשב סה'
 לונץ ואחריו הלכו רא"כ ורמק"ה) סכ"ז העתיק הספרים הנמלאים צקוצץ 42
 צצציל ר' שצתאי (עיין למעלה עמוד 142, ועיין הערות לונץ אל ונסעות ר"צ
 עמוד 20 הערה 34) צשנת מ"ד, וס' השנוע העתיק צצציל ר' יחיאל צן לדקיה
 צשנת כ"ד, נאחר שם' השנוע הנזכר צקוצץ 42 צלי ספק הוא הוא ולא אחר!
 ויחנן לוונר שולח העתק הנמלאה פה כוונתה העתקת הכתב, לא העתקת

(*) ובאותה פאזינוס עלמו העתיק exemplare . . . transcriptum, עד שנראה
 שהיה ר' זרחיה עלונו רק ונעתיק ונכספר! ואח"כ צא סה' Renan וכתב שכל הג'
 הספרים נעתקו אחר יו"ד שנים ונכספר לכפר ולא ידע שם' השניים והעולם הוא צי'
 ונעתיאור ולא שאל האם נמלאו כל הג' ספרים צצ' הקובלים.

בלשון, ולפי זה יהיה זמון העתקת הספרים ע"י כ' זרחיה קודם
 נ"ד, וצטאלה הזאת ישתלשלו חקירות אחרות אשר אין כאן הנוקם להאריך
 בהן. ויסיק זה להראות לך הקורא, איך דרכי החקירה אינם דרך הנוגך, אשר
 כל הרולה ליטול את השם יצא ויטול, וישתמש צהגא, או יעשה קדום לחתוך זה,
 ואיך החכמים צאננה יכשלו ע"י רושני ספרים צלתי ונבינים.

י"ה) אונס צענין ס' חנפיש הנזכר נר"ז עלונו לא ידעתי אם כיון על
 צי' א"ר, כי עד היום לא נולדתי ס' הנפש לא"ר אשר יוחס לכ' זרחיה, אונס
 בקובץ טורין 157 דף נ"צ (אחר ס' השנע) כתוב: הנואמר הא' נוספר הנפש
 לאריסטו העתיק וכו' והעתקה חנין (עיין לנועלה עמוד 121), ופאזינוס
 העתיק "Chanin sive (!) Isaaci fil. Chanini", ואמר שהוא הנזכר באגרת
 הרנצ"ס. וצאננה נזכרו שם שניהם, האצ (Honein) כונעתיק ספרי רפואה, וצנו
 ילחק ונעתיק דברי אריסטו. ודף קי"ה נהקובץ הזה כתוב וז"ל: השלונת ונה
 שהעתיק ילחק בן חנין וזה הנואמר שהעתיק אצו עיסי (כל"ל) בן ילחק
 ונן האשורי אל לשון ערבי עכ"ל. ופאזינוס חשב שכאן נחתיל ס' נהרות
 הנפש לאלפצבי הצא אחריו, וזה קצת הערצוב אשר העיר עליו רמק"ה. וצאננה
 הדבר פשוט אללי, כי חנין וצנו ילחק העתיקו ספרי אריסטו ונלשון יון ללשון
 סורי, ואח"כ נעתקו ונאחרים ללשון ערבי, וגם על הספרים אשר נעתקו ונאצ
 או וצנו יש חלוף גדול בין הכ"י ונחצבי הערביים ודורשי ספריהם, ואננו שחנין
 העתיק קלה ספרים ונשלונה ההעתקה וצנו. וע"כ יחכן שתיוחס השלונת הנואמר
 לצנו, ואצו עיסי בן ילחק הוא הנועתיק ללשון ערבי (ונלשון סורי), אין ספק אללי
 שהוא הכופא הנוצרי עיסא בן אסחק בן זרעה אשר העתיק ספרים אחרים
 לאריסטו ללשון ערבי, ואל תתפלא ששני הנוחצרים האחרונים אשר כתבו עליו,
 והם הס' Wüstenfeld צספרו על הכופאים הערביים, והס' Wenrich צספרו
 על העתקה ספרי היונים, לא ידעו ונס' הנפש הזה, כי הרצב דצרים כאלה
 היה להם ללמוד ונספרי העצרים. ודי צזה לצוונתנו.

י"ו) ס' במהות חנפיש לאצו נלכ אלפראני נדפס ונחך כ"י אחר,
 ולא אעמיס על המו"ל ללכת לרונא, נקום ההעתקה, ולערך חנעם ההעתקות
 הנולאים שם, ולא לטורין ולא לפרנה שנואל שם, כ"י אחר (ודע ראקי כתב

צטעות de essentia de existentia, וע"כ חשבו הם' וויסענעפֿעלד לִסְפֵר
 (נפרד), ולא לפאריס שיש שם שלש העתקות, אזל גם צאוקספורד נוטל כ"י
 אשר היה וולפנים להם' יש"ר ז"ל. אונס אודה האונת שעד עתה לא וולאחי זכר
 הפתיחה הקטנה ולא נוטלה צכ"י אשר ראיתי, וגם ורשימות הרושמים נראה שאיננה
 צכ"י אחרים.

י"ז) ביאור בטוב הגמור הוא ס' הסצות הנוספוסס הכדפס צלשון לטיין
 וייוחס שם להעתקה עצרית, ואני הראיתי צרשינותי (עמוד 741) שכבר היה
 לפני ר"ז נוסח לשון לטיין וכונעט צוננו ר' הלל צן שמואל העתיקו וולשון
 לטיין צסם וואנר הל"צ הקדמות וציארו (וונתוכו נחצ'ר לי ונה ששערתי ונקודס
 שהוא הנקרא אלעל צן שחר) וכן העתיקו ר' יהודה צן ונשה צן דניאל
 ונרונא זמן ונעט אחר ר' הלל!

י"ח) ונהעתקה הקאנון ראיתי כ"י הנזכר ונהס' לונץ, והוא עונד לנזכר
 אלל אלונת ידידי הם' הרוסא ד"ר שענצער ג (אשר הלך לעולמו ציום 29
 נאווענצער 1854 זכר לדיק וחכם לצרכה), ועוד כ"י אחר נקנה צשנת תרי"ג
 צאונר ספרי הצאדלעיאנא, וצדקתי שניהם ולא וולאחי שיהיה הספר הצ' נעתק
 לכבוד ר' יחזק הלוי כאשר וולא רח"כ צכ"י פאריז 375, ולריך צדיקה אם
 לא נאונר שם שנעתק הכתז ולא הספר (כנו לנעלה ליון י"ד). אונס צכ"י האחרון
 אשר גם הוא על קלף יסן נוטן עם הערות צשולי הספר, צראשו נוסף דף א'
 קלף חדש וכתוב צו: אני לינהכי זרמיה צנגדל ירחי חסדי ה' אזכיר על כל אשר
 גננלי כיום הזה צשנת ארצעה אלפים ותשע ונאות וששה שנים
 לצריאה וס' לנה לידי הקאנון הגדול וכו' וכו' הולך ונונה חלקיו ונסיים ואני
 אחרי רואי גדל התיעלת אונרתי עת לעשות לה' וכו' העתקתיו צלה"ק וכו'! אין
 זה כי אם זיוף כותז אחד אשר הכריז דברי צעל הנואור להאפיל האונת,
 ואם נפל הספר הזה ליד צלתי ונצין היה ונציאו לראיה שר"ז שלנו הוא צאונת צעל
 הנואור! וכן אונרתי צנ"א שגם ס' הקאנון אשר ייוחס לרונצ"ס, וכל הכותצים
 הכריזו שיהם לצלי חק והציאו הדברים הנונלמים צראש הכ"י ולפאר את תארו
 וכו' גם הוא צלי ספק ונזויף, וני שיש לו ונצוא לכ"י צצולוגנא יראה צעינו
 וישפוט אם לדקתי אם לא. עוד יש להעיר שנונלמתי צפי' על הקאנון כ"י וניכאל

92 שנייה בראשו נוסחת זכריה, אבל הנולה הזאת ננוקדת והוא צלי ספק
 סימון הנועתיק או הקורא ש"ל זרמיה כאשר כתוב בעלם העמוד הזה בקופו.

י"ט) ה' לונן הציא העתקת ס' לרנוצ"ם ברפואה צענין חמזונות
 הנמולא בכ"י דע רָקָסִי 150, ונעצור שכתב ד"ר שנתחבר לכבוד הנולך, חונר רל"כ
 שהוא טעות (sous le faux titre) ושהוא הספר שחבר הרנוצ"ם לכבוד הנולך
 חלפאל'ל הנמולא בכ"י פאריס 206 (?). חוננס חני הראיתי ברשימושי (עמוד
 1920) שגם ליליענטהאל רשם ס' המזונות צנו' 280, ונראה שהוא ס' הנהגת
 הצריאות, וצנו' 110 צלצל כל הספרים וכתב שר' זרמיה העתיק פרקי משה בשנת
 1536 צרונא וכו'; ואח"כ צל לפני עיני כ"י ברפואה צלי שם הנוחצר הנוחחיל:
 השער הראשון והמלאמר הראשון בידיעת איכות הלוקחים, והשער השני צמחות
 הזרעים, והגרגרים, השער הד' הוא צטעני צמחי העופות הנאכלים וכו'
 והשערים נחלקים לדיבורים ונציא כמעט צכל ענין ספרי הרופאים וצחוכס ס'
 הנוצונים לראזי וס' הנוצונים לילחק ישראלי, ונמקום אחד צענין אלכוך
 הוא אפרסקים כמעט צקוף הספר כתב: ור' יוסף אסתדליגה צספרו
 הנקרא נראה הרפואה הציא נוסח הכתבים ההם והם מועידים על נחצרים
 שהיו חכמים שלמים ברפואה וצפילוסופיה ואני הכותיב (כן כתוב שם) הספר הזה
 משה צר וני מון כבר עשיתי צזה הפועל וכו'. ונעמוד הבא אח"ז ונלאתי ג"כ
 ואני צעל הספר משה צר וני מון נסיתחו פענוי וכו'. ואעפ"כ ונלאתי
 צשער צ' סוף דבור ו' והרנוצ"ם צפרקיו כתב זה ג"כ על שמו, וכמעט צקופו
 צענין הספרגל ונלאתי והרנוצ"ם ז"ל צקוף המלאמר הכ' [כ"ל ונפרקיו והם
 הנדפסים צשם פרקי משה] צשם אלתינואני וכו'. ונחצבר ע"י זה, שאם הספר
 הזה נכתב ונרנוצ"ם, כבר הכניס הנועתיק ללשון עצמי איזה דברים שלו צחוק
 דבריו של הנוחצר צלי סימון ונפריד. ואחלה אח פני החכמים אשר יוכלו לעיין
 בכ"י הנזכרים למועלה, להגיד קלת עינים, כי הדרישה על ספרי הרפואה של
 הרנוצ"ם עוד לא נשלמה צכל חלקיה, אע"פ שזה עשר שנים השתדלתי לאסוף כל
 מה שנולאתי, וגם ראיתי צאוקספורד קלת ספריו צל' ערצי והערכתים עם העצריים
 ועם מה שנדפס ונכתב צל' לטיין ורשומתיים צקלרה צמקום שלייתי.

ב) עוד יש להוסיף ספר רפואה הנעתק ע"י ר"ז ולא נודע לחוקרים, ואני

ונלחתי צולר ספרי כ"י צעיר האמצורג (בהיותי שם בשנת תר"ח) צנו' 124,
 והוא נחמיל: אחר זרמיה צן ילחק חן (וכן בפתיחתו לקאנון) זה הספר הנקרא
 קטגוריים הנמלא צידינו מוננו היום הם הג' נאמרים ונ' נאמרים שהיא (!)
 הספר כלו והעתקנוס מנ' ערצי ללסון עברי כפי היכולת וכו' והאריך מאלד. דצכ
 הסעמקה. — אונס כצ הארכתי הרצה יותר מונה שהסכנותי לעשות צפתי את
 דצרי, ע"כ אנית קולונסי אחר שהודעתי שהס' הזה חצרו גאלינוס ונחמיל:
 אחר גאלינוס לכוני לזכור הכה הרפואות רוצי המועלת והם הרפואות המועילות
 להרצה חללים וכו' ושמו קטגוריים הוא יוני Κατάγειν ר"ל (רפואות) לפימנייהם,
 וכצ הוצא מנ' יוסף צן עקנין צספרו מרפא הנפשות צנ' ערצי וגם צחלק הנעמק
 ללסון עברי (עיין ענליקלחס' של ערש צסם Josef Alnii עמוד 52 הערה 49).

ורפא החולים ישלח לנו רפואת הגוף ורפואת הנפש ויתן לנו כח לעצד
 צעודה היותר נחשצת, היא חלמוד חוכה כנגד כולם!

תקונים והשמטות *

צ"ל	במקום	שורה	עמוד
חה החלי	חה החלו	9	47
לופו די אלנוירא	לופו די אלנוודא	13	49
גואן בנו	יואן בנו	27	—
(19) מכל ודיכות הונלך	(19) . מכל ודיכות הונלך	1	51
גואן השני	יואן השני	21	—
קפרו ראש אנוסה	קפרי ראש אנוסה	9	52
שהזכיר צו בקלרה דורות עולם ואלדס	שהזכיר צו בקלרה ויום שנולד אדם	6	53
קוצל צה	צה קוצל	23	54
לפסיד;	לפסיד,	26	—
לא וקרא	לא וראה	28	—
ס	לקון	9	55
(ח) ממציאות וממהות המלאכים		3	56
להחכם עוונת די אקינו, העתיק אוחו ונלשון לחעינו ללשון עברי, כ"י צידי החכם ונשה אלנוושינו כונו שכתב בקפרו וואונן כה דק קי"ז ע"א			
(ט) ועיני הישועה וכו' וכו'			
כב) שירים, וכתובים וכתבים, כתב יד דפוס: הוא לנוחח		26	—
שולעת בכל הרשימות האלה. שולעת בכל הרשימות האלה,		19	57
צננת הר"ם	צננת הר"ם	27	58
צכינוי:	שס:	14	59
צן שנוכים	צן שצעים	30	—
אדילקינד	אדילקונד	7	61
ילחק אצרבנאל. הרב רבי יהודה אצרבנאל.	ילחק אצרבנאל	13	—

וגדולי הוועיינים אשר נח ציוני רב קעדיה לונגו שקונן עליו בקשר זונים. הוא לפי דעה הרב רבי יהודה אצרבנאל אשר אליו שלחו רבי חנניה צן יקר ורבי וואירן שאנגו שהי אגרות ונלחמו כ"י באולר קפרי צודליחו באוקספורד, צין קצו"י החכם סוקוק קי' 74. אחת נהן נכתבה יום א' ר"ח שבט צשל"ח לפ"ק. בקוצן הלזה ונלחמי גם כן אגרת ר' וואירן שאנגו אל חכם אחד הנוכחה הרב רבי חייא אצרבנאל ואגרת אחרת ונרבי יוסף הוונן להרב רבי יהודה חייא אצרבנאל. ואפשר ששני החכמים האלה, הם איש אחד אם לא אונר שהם הוועיין הגדול ה"ר יהודה אצרבנאל הנזכר. הרב רבי דון שוואל אצרבנאל אשר נח בקונטענדינא, כאשר העיד עליו רב קעדיה לונגו בקינה אשר נשא עליו בקשר זונים. האחים היקרים וכו' וכו'.

(*) הטעיות האלה לא נאשנות הדפוס צאו ולא וידי הוועהיקים האחרונים ילאו כי אם שגגת הכתבי ידות צעלום הם, שגגות הקופרים הראשונים כי רבו, ועלינו לחת תודה להחכם בייגר על כי היה צעונו לחקן כונה שביאות צחכוחו. הנוציא לאור.

תקונים והשמטות

צ"ל	במקום	שורה	עמוד
זה החש צון אינו מדוקדק ככאוי, כ לפי הו כיין הזה	זה הזמן אינו מדוקדק ככאוי, כי לפי העת	27	62
גואן השני	יואן השני	17	64
יַמַּט	יתר	2	71
בעיניו ר"ל צעיני הזמן		5	—
והולך (אולי ונולדו לי שני)		6	—
יְנֻבְהוּ (זמן) כוגשי והוא מנשרש גצה מל'		7	—
גביית נס ופירושו כי הזמן אשר נגש וארצ אל המושור הוא הכיס את צנו האחד כנו מנכס.			
ופירוש	ותירוש	26	73
אולי ל"ל ובה נפשי קשורה		28	74
ל' כי ל"ל חני בני ר"ל בני אשר מלא הן	קי' צ' בקופו		75
צעיני וז' הנולות האלה גם הן צונקסר ק"ל ידיד גם לאור חשבי			—
גם שם השיר הזה	גם שם הזה	2	80
סחלחו	צחס לחו	6	—
קוס	קוף	13	—
היא כשושנה קטופיה		17	81
לו בלבנה לְחֻמָּה (או גְלַחמָה) גסו		18	—
וכופף	הערה (6) וכופף		—
הליג	הציע	8	84
ובן	ובו	17	85
מכחם	הערה (4) מכחם		—
הקדיות	הקדיות	13	101
הסכמה	הסכמה	4	104
—	—	6	—

149—150 ר' אברהם הכהן שול אל בן שלמה השחלל להדפיס ס' חגי יהודה בשנת תק"עו
(עיין הקדמה ס' ד' מנכות קטנות ד' ט"ס), והוא בלי ספק מנושפת הכניד.
(הוספת הכותב מש"ס)

תוספתא ב' ע"ב

ע"א	ע"ב	ע"ג	ע"ד
1	2	3	4
5	6	7	8
9	10	11	12
13	14	15	16
17	18	19	20
21	22	23	24
25	26	27	28
29	30	31	32
33	34	35	36
37	38	39	40
41	42	43	44
45	46	47	48
49	50	51	52
53	54	55	56
57	58	59	60
61	62	63	64
65	66	67	68
69	70	71	72
73	74	75	76
77	78	79	80
81	82	83	84
85	86	87	88
89	90	91	92
93	94	95	96
97	98	99	100

וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֱלֹהֵינוּ אֶת-קוֹל הַבְּתוּלָה וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֱלֹהֵינוּ אֶת-קוֹל הַבְּתוּלָה
 וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֱלֹהֵינוּ אֶת-קוֹל הַבְּתוּלָה וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֱלֹהֵינוּ אֶת-קוֹל הַבְּתוּלָה
 וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֱלֹהֵינוּ אֶת-קוֹל הַבְּתוּלָה וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֱלֹהֵינוּ אֶת-קוֹל הַבְּתוּלָה

OZAR WECHMAD.

Brücke und Pfandungen

jüdische Literatur betreffend

von dem

bestimmten jüdischen Gelehrten.

Verfasser

אזר נחמ

Ignaz Blumenfeld

Druck

Ärztliche Jahrbuch

Leipzig, 1860.

Verlag von J. Neumann, Neudamm & Co.

(Verlag des Verlags von Berlin)

Neudamm, Nr. 100

OZAR NECHMAD.

Briefe und Abhandlungen

jüdische Literatur betreffend

von den

bekanntesten jüdischen Gelehrten.

Herausgegeben

von

Ignaz Blumenfeld.

Dritter Jahrgang.

Wien, 1860.

Verlag von J. Knöpfelmacher & Söhne.

(Vorher Anton Edler von Schmid.)

Seitenstättengasse Nr. 495.

אוצר נחמד

כולל

אגרות יקרות מאת חכמי זמננו

בעניני האמונה והחכמה

אשר אסף וקבץ

המוציא לאור

יצחק בלומענפעלד.

מחברת שלישית.

ווייען, תר"ך.

פערלאג פֿאָן ישראל קנעפֿלמאכער אונד זאָהנע

(פֿאַרדער אנטאָן ערלער פֿאָן שמיר.)

זייטענשטעטשענבאססע. № 495.

הַשְׁמֵרָה לְעַמּוּתנוּ

בְּרִיעַת הַיְּהוּדִים מִלְּפָנֵי הַמְּשָׁלָה

וְהַשְׁמֵרָה לְעַמּוּתנוּ

בְּרִיעַת הַיְּהוּדִים מִלְּפָנֵי הַמְּשָׁלָה

בְּרִיעַת הַיְּהוּדִים מִלְּפָנֵי הַמְּשָׁלָה

דְּרֹשׁוֹת

לְעַמּוּתנוּ

וְהַשְׁמֵרָה לְעַמּוּתנוּ

בְּרִיעַת הַיְּהוּדִים מִלְּפָנֵי הַמְּשָׁלָה

Preßburg.

Gedruckt in Heinrich Sieber's Buchdruckerei, Promenade Nr. 85.

1860.

1.
דברי בקורת אחרים, עם ספרי הגדול*
נצמדים.
א) מעשה הירודים.

דע כי הראיתי בספרי הזכר (נפרט דף 143 וכו') כי הלדוקים (הם בני הכנים גדולים ונקדם ומשפחות ניוחסות) והניחוסים (הם הכנים אשר ממשפחתם נשא הירודים אשה ועלו עי"כ לגדולה) הם עמדו ליינין הירודים וצימו והתאמנו גם להרכיב כי לו נשפט המלוכה דרך ירושה, כי נזרים נח צח הורקנוס ונזני המשמונאים היתה והיא ירשה את כסא אבי אמה, והירודים צעלה מוכתר צעטרתה אחרי מותה ולא יתנגדו לדבריהם דברי הסורה האומרת לא תירש הבת צנוקם הבן, כי בני הורקנוס ונזני נוחו ונהרגו ותהי נזרים לצדה סריד ופליט עד כי גם היא נפלה תחת חרצ קנחת צעלה. אך מנוקום אחר יצא ערעור נגד נשפט המלוכה אשר להירודים לאמר: אם לא נשארו נזים ונזני בנים להורקנוס, הלא נשארה (כפי הנראה) בת הבן וזרעה (כמו משפחת צבא), והנה הבן ירש נחלת הורקנוס וגם נשפט המלוכה, ואחרי מותו צאה נחלתו אל צמו ולא אל בת הורקנוס וזרעה, אם גם היתה צמיים. והלדוקים נלחמו נגד הדעת הזאת בכל עלוניהם ויאמרו כי תירש הבת עם בת הבן (חוק' ידים ע"צ ועוד), א"כ היה לאלכסנדרה אם נזרים גם לה נשפט הנחלה ותעצר הנחלה אל נזרים צחה ומנונה להירודים צעלה. והפרושים עמדו ונגדו ויהי לקוץ מוכא"ב צעיניהם כי ישמנו את לוארס תחת עול צדול אשר נטה עליהם איש אדוני אשר היה רק ונעזדי צית משמונאי, וילחמו נגד הלדוקים והניחוסים לאמר: ויהי לכם כי חלדיקו את הדשע וכי תעזירו את נחלת צית משמונאי אליו, גם לו גם לנזרים גם לאלכסנדרה לא יאמה נחלה ומלוכה, כי כבר נשארו זרע בן הורקנוס וצנוקם בת הבן לא תירש הבת. ולא שקטו ולא נמו עד כי רצו להסיר כל קשר בין הירודים ובין צית משמונאי ויאמרו כי מועולם לא נשא הירודים את נזרים, ועם היות זה כל חפצו וכל יצעו לא הכלית צידו, כי נזרים הפילה את עלוניה מן הגג טרם קרצו אליה, א"כ לא היתה אשחו אף רגע אחד ולא העזירה את נחלתה (אם גם נניח כי היתה בת יורשת נחלה) אליו, רק הוא להטעות את העם עמונה בדשע לנוען יעמד גיור ימים רבים ויחשבו כי מיה עודנה וכי הוא צעל צח מן, ולהשקיע את ילדו כחם (כי אהבה) צא עליה אחרי מותה (צ"ג ג' צ') והנה כל הדברים

*) Urschrift und Uebersetzungen der Bibel in ihrer Abhängigkeit von der innern Entwicklung des Judenthums. Von Dr. Breslau 1857. Gaiuauer.
 1

האלה נלמדים איש עם רעהו, ויוצן גם עי"ז כי צעלי התלמוד השתמשו צקתם
 צולילת "עושה מעשה הירודים" וכונתם על משמש עם מתה ורק הקופרים
 והמדפיסים אשר לא הבינו הנלילה הזאת כתצו צמקונה "עושה מעשה הירודים"
 (וכבר יחולפו צנקל חי"ת וה"א דל"ת ורי"ש מ"ם סתונה וסנ"ך) לדוגמא ספרי
 פ' כי תלא פסקא כי ימלא איש (כ"צ כ"צ) וכן צילקוט שם נמלא: גם שניהם ולא
 העושה מעשה הירודים ול"ל הירודים פי' כי רק אז ימות הצועל אם גם הצעלת
 תמות, ואם זאת כבר מתה אז לא ימות גם הצא עליה וזהו מעשה הירודים,
 והדרכה הזאת צעמנה נמלא סנהדרין ס"ו ז': ואידך הסוף ונתו גם שניהם מאי
 דריש ציה אומר רצא למעוטי מעשה הירודי' ול"ל הירודים כפי נוסח הערוך ע'
 כדום, וגם רש"י וחוס' ידעו מנוסח זה וע"ע תוס' יצמות כ"ה ז', וגם לפני
 הכו"צם היה הנוסח הזה וע"כ תמלאהו אומר צפי' למשנת סנהדרין ד' ד': מי
 שמשמש ערום כשהיא מתה וכו' וזהו שקורין מעשה סכודום.

(ב) עם הארץ.

עוד הראיתי כי צתחלת צית שני היו הראשים הכהנים בני לדוק וזרע
 לדוק אשר כהן תחת דוד ושלצה (והם אבות הלדוקים) ונלוים אליהם
 האנשים הנדללים ומעמלת גויי הארץ אל תורת האלהים (והם אבות הפרושים),
 וזולתם היו בני עמים אחרים ונגויי הארץ אשר לא סרו מאדונתם אם גם היו
 כנענים תחת יד בני ישראל, ועוד עם הארץ או דלת הארץ אשר וזרע ישראל
 הונה, אך כפראים שוכני מדבר לא יחוסו אל הנלות ואל הנודות יעשו כאשר לצם
 חסץ, וצמטך הימים נקראו גוים בני עמים אחרים, ועם הארץ האנשים הירודים
 הגרועים צמעשים וצמודות, ויהי השם עם הארץ לשוננה, וצזה תצין לנה תרגמו
 הנתרגומים לתורה ככל מקום (צראשית כ"ג ו"ג, מ"ג ז', שנות ה' ה', צמדבר
 י"ד ט') נלות עם הארץ אות צלות צל"א "עונא דארעא", ורק צמקום אחד הוא
 ויקרא כ' ז' וד' נטו מן הדך הזאת ותרגמו "עונא צית ישראל", והוא כי בכל
 שאר המקומות הנלילה מוסצה על החטים והמלכים והכנענים ולא נונעו מלקראם
 עם הארץ גם צתרגומם, וגם שנות ה' ה' אם גם יסוץ אל בני ישראל, הלא
 הדבר הוא צפי פרעה אשר לא רנה לכבד עצדיו הכבצשים תחת ידו, לא כן צויקרא
 כי שם הענין כי בני הארץ או בני העיר יכרו את העוצד למולך והיה הדבר קשה
 צעיני הנתרגומים להשתמש צולילה "עונא דארעא" מן יאמרו הנון העם השועעים:
 איך יגו בני ישראל הכפרים הנתחרים צעושי רעה, על כן סנו את טעמם
 ותרגמו "עונא בני ישראל". ולא הנתרגומים הארניים צלכד נהגו זה הנהכה, כי
 גם הנתרגומים היונים המוכנים צשם השצעים. לא וראה כי בכל שאר המקומות

תרגמו כלורחו: λαός τῆς γῆς לא כן צויקרא שם תרגמו: τῆς γῆς τὸ ἐπὶ τὸ ἔθνος
 פ' העם אשר על פני הארץ או τῆς γῆς οἱ αὐτόχθονες פ' אזרחי הארץ. אך
 בתרגום הכנזאים (כמו מ"ג וכדומה) לא תשו עוד הנתרגמים, הן היוני הן
 הארמי, לזה ותרגמו בכ"מ כלורחו.

ג א ל.

עוד הוכחתי (בפרט דף 292 וכו') כי למען לא יהיה שם האל קל באזני
 המון העם או למען לא יקצרו ונענין הפסוק כי יש עוד אלים אחרים אשר גם
 להם כח ונושלה אם גם אל עליון נור ישראל רם עליהם, והנה למען לא יסול
 העם צפח הטעות הזה חשבו צעלי הנקוד ומחשבות וסגו הנקוד עד כי לא יסגו
 ההמוניים החדדים אל דבר ה'. ככה עשו צטמות העלם הכסומים אל שם אל
 ונקדו תמיד אֱלִי לא אֱלִי כפי הענין או אֵל לא אֵל, ורק צטם אליהו הניחו הדבר
 כפי תוכחו הראשונה צעזר כי הכונה נכונה יה הוא אלי וצעזר היותו שם
 הכניא הקדוש. ועתה ראה איך זכונה יחרה פעלו כן ואף שם היחס לשם הנוקם
 צית אל לא נקדו כפי משפטו צית האלי כי אם קראו לו צית האלי (מ"א י"ו ל"ד),
 למען לא יחולל ש"ס בהשתמשם צו ובפרט צדצר מוגונה אשר עשה האיש צית
 האלי הזה לצנות יריחו נגד אלת יושע. ובדרך הזאת דרכו גם הנתרגמים וצעלי
 המדרש וסגו להם עוד מנסלה חדשה לאמר, כי חיאל האיש הזה לא מציא אל היה
 כי אם היה מציא האלה והקללה, ונקרא ככה צעזר כי קללת יושע עלתה צו,
 כי מוח צניו הבכור והלעיר צצנותו יריחו, הן תרגמו הארמי והסורי וכן דרשו
 צעלי הדרש כאשר הכיאו דעתם רש"י ורד"ק. וגם ר' יהודה צן קריש אחז צשיטתם
 ואלה דבריו (כפי אשר העתקתים מל' ערבי אשר הולילו לאור ונקרוצ ה"כ דוב
 גאלדצערג בפאריס והוא שם דף 27): ולא מדמה אֱלִי כבחולה (יחל א' ח')
 עם צית האלי (מ"א י"ו ל"ד) כי פירוט צית האלי הוא צית הנוארה כמאמר
 יהושע אשר האיש אשר יקום וצנה את העיר הזאת את יריחו צצכורו ייקדנה
 וצלעירו ילב דלתיה (יהושע ו' כ"ו) ויהי הן ככחוצ ציניו צנה חיאל צית האלי
 את יריחו צצצירם צכורו יקדה וצצגוצ לעירו הליצ דלתיה כדצר ה' אשר דצר ציד
 יהושע, והנה שורט אלי כבחולה הוא אללי לי (מיכה ד' א') ושרט צית האלי הוא
 לאלה צקרב עונה (צנדצר ה' כ"ד) וכו' ע"כ. עד כה הגיעה השמירה המעולה של
 הנתרגמים והמונקדים והנפשיים שלא לתת מוכסול ולא להניח לצ המון העם עד
 כי נטו מדרך הפשט ויצטרו להם דרכים רחוקות. וככה הוכחתי שם צצכור כי
 הנתרגמים האחרונים עם המונקדים יראו הן יהיה פשט מושעוועת הכחוצ: אין

באל (ככה הוא הנקוד הנכון כפי הענין והלשון) ישרון (דברים ל"ג כ"ו) לגור
 ונכסול להחיות את לב העם לאמר, כי אמת אין אלהי כאלהי ישראל. כפי ונאמר
 התרגום הקדום (אשר נמצאו דבריו בתרגום המיוחס ל"צ"ע): לית אלהא
 כאלהא דישראל, אך יש עוד אלהים אחרים שופטים בארץ אם גם גזוה עליהם,
 על כן השכיל המתרגם הירושלמי השני (המכונה גם בקצונו צסס ת"י) את דבריו
 לאמר: לית כוח אלהא דישראל פי' אין דבר וכה כאלהי ישראל, ועוד לא הוסר המכסול
 וכל וכל, והמתרגם הצבלי (המיוחס לאונקלוס) הוסיף לצרר ויתרגם: לית אלהא
 אלא אלהא דישראל, אין אלהים כי אם אלהי ישראל, וככל זה לא שנו מן הנקוד
 הישן באל ישרון (צוואת חמת הכ"ק) רק הטעונו את הענין להכניס הדברים
 באזני המון. גם הספרי לא זו מדרך זו אם גם באופן אחר, כי כן דבריו:
 ישראל אומרי' אין כאל ורוח הקדש אומרת אל ישרון, ילנה בחלקו הפסוק לשנים
 כי ישראל אומרים אין כאל פי' אל אחד הוא והוא אלהי השמים והארץ ואלהי
 כל העמים ואין כמוהו, ורה"ק אומרת אשריכם ישראל, אוחו האל אשר אתם
 מיחדים שמו הוא אשר השכין שכינתו צייכס ושם את שמו עליכם ויקרא אל
 ישרון. * אונס כן ציד המתרגמים והדורשים היה להרמיז ולהטעים את הדברים,
 אך מה נעשה לעיקר הכתוב ולגורחו והעם שונעים אוחו ועוד תואנה בלצבס?
 על כן צחרו להם המנקדים דרך אחרת, הפרידו כאל מן ישרון (צטעם ומסיק)
 ונקדו כאל בקנוץ חמת הכ"ק, והנס ישרון היא קריאה, דע לך ישראל כי אין כאל
 אלא ואלין לור זולתו:

(ד) צלם אלהים.

323 q73 רמזתי על סונוכוס היוני (הוא המדקדק מואד להסיר כל מחשבות
 הסגסוה מנת האל המרוס) כי הוא לצדו סצצ דברי הכתוב ויצרל אלהים
 את האדם צלמו צלם אלהים צרל אוחו (בראשית א' כ"ז) לגד אחר ויתרגם:
 ויצרל אלהים את האדם צלם ויומד, בקוונה זקופה אלהים צרל אוחו והפריד
 ונלם צלם מן נלמ אלהים. אך כאשר ארעה עתה לא הוא לצד עשה כן כי גם
 המתרגמים והתנאים הלכו בשטחו ויעשו כמוהו. התרגום הישן (אשר נמצאו
 דבריו בת' המיוחס ל"צ"ע) לא חס לנלמ צלמו פי' כ"ו כי הוא דבר ה' לנלמ אלהים,
 וה"כ הכונה כי יצרל את האדם צלם המלאכים, גם ונלילת ויצרל את האדם
 צלמו לא הכיעס את לבצו ומרגם כגורחו וצרל ה' ית אדם דדיוקניה, וכפי הכראה

* בעל הילקוט לא הבין את דברי הספרי ע"כ שנה הנוסח וכח: ישראל אומרי' אין כאל
 ישרון והה"ק אומרת ישרון ישראל ע"כ והם דברים משוללי הבנה וגם נוספרי הספרי
 לא ידעו לרדת עד כונתו, וכ"ז בצבור כי נעלם נוהם סינוי הנקוד וכונתו.

ראונו כי צרא ה' את האדם צלמו פי' צללם האדם הנכון לו, אך מליצת צללם
 אלהים צרא אותו עומדת לנגדו, וינך גם הוא צדך קומתו להפריד אלהים מן
 צללם ויתרגם: צללמא ה' צרא יתיה, לא צללמא דה"כפי אשר ראוי לתרגם
 המלות הנסמכות, כ"א צהפרדה "צללמא ה"כפי"גם פה הפי' כי ה' צרא את
 האדם צללם ר"ל צללם המיוחד לו. והוא הדבר צעמו גם צפסקוק: כי צללם
 אלהים עשה את האדם (עס ע' ו'), גם עס תרגם התרגום הקדום ומלאו גם
 פה דצרו צתיצ"ע וז"ל: ארום צדיוקנא ה' עצד ית אנטא, לא "צדיוקנא דה"כפי" והנס
 אש דדייק היעצ צפסקוק הזה האחרון נראה עס זכות תמוהה, והיא כי בכל הפרשה
 הזאת דצרי השם צללמא מוצר צעדו כמו נחמי (פסקוק ג') אדרש אדרשנו אדרש
 (עס ה') וגם צפסקוק ו' היה מן הראוי לאמר: כי צללם אלהים עשי יתיה את
 האדם והשצעים תרגמו כן, והנה צהקצו המליצה אל לשון נסחר חסר הנושא כי
 לא נכתב מי העושה והיה ראוי: כי צללם אלהים (או: צללמו) עשה האלהים
 את האדם וכבר העיר רש"י ז"ל על זה וגם הסורי הרגיש צו ותרגם כי צללם
 אלהים עשוי (עציד) האדם וזה תקון הנועתיק ולא תיקון הכחוצ. וכפי הסשערה
 לאמר כי צלמא היה כחוצ ונקדם (כפי תרגום השצעים) כי צללם אלהים עשי יתיה
 את האדם צל' מד"ב, אך למען לא יוכרח הקורא לקמוץ צללם אל אלהים כמו
 הקופרים וכתבו עשה, והנה יש ציד הנופרש להפריד המלות כאשר עשה קומתו
 והתרגום הקדום. וגם התרגום השומרוני הלך כנועצ דצרכיהס, כי א' כ"ח תרגם
 הפסקוק כגורמו: כעצד אדם צגורמן וצתשציתן, והוא צללם המללכים (כאשר
 הראינו וכאשר נראה עוד), אך צפסקוק כ"ז תרגם: וצרא וכו' (הוספת הנתרגם
 לטעמים הענין) אלה ית האדם צגורת צגורת אלה כון יתה. והדבר תמוה אף
 תרגם מלת צללמו "צגורת" והוא חסר הכינוי (ו"ל צגורמו או צגורמה) והוא
 קמוץ וחסר קמוץ ואלין ספק מלי כי יש פה ע"ס (או תקון אשר תקנו
 האחרונים וצצמו) וז"ל: ית האדם צגורא צגורא אלה כון יתה (והאל"ף והת"י
 קרוצים מאל צתמונתם צכת צומרוני הוא העברי הקדום כגודע) והפי' כמו
 צתרגום הארעי היסן: ויצרא ויכוון אלהים את האדם צללם (המיוחד לו) צללם
 (המיוחד לו) כון אותו האלהים. וגם ר' עקיבא אמו צפירוט זה, צא וראה דצרו
 (אבות ג' י"ד): מצי אדם סגצרא צללם חנה יתירה נודעת לו סגצרא צללם סג'
 כי צללם אלהים עשה את האדם, וכל רואה צעין פקוסה יראה כי חסר העיקר
 מן המאמר כי יתרון לאדם הוא סגצרא צללם אלהים והוא לא אמר כי אש
 סגצרא צללם, והוא צעלמו מציא ראה מן הפסקוק כי צללם אלהים עשה את
 האדם? אין זה כי אש צכונה וצדיוק מלת התנא הגדול אשר נשמר גם הוא מאל
 מיתק גשמות לצורא (ראה למשל פירושו המתאים עם ת' אונקלוס על האדם
 היה כאשר מננו לרעה טוב ורע צראשית ג' כ"ב ופפרי דף 328 וכן פירושו על

לא יראני האדם ומי וספרי דף 341) והוא גם הוא הספריד צללם מאלת אלהים
 והשתמש רק צללם. ואולי גם זה הניעו להביא המקרא הנאמר כי צללם אלהים
 עשה את האדם ולא הביא המקרא הקודם צפרטה ראשונה ויצא אלהים את
 האדם וגו' (וכבר נחזקו גם צזה המפרשים), ואומר אני כי צמקראים הקודמים
 יוכל המערער לאמר מי נתן לך כח להפריד צין הדצקים, והלא הדצרים עשויים
 להדציק צללם עם אלהים, לא כן צפוק הזה האחרון חסר העושה אם נדציק
 צללם אל אלהים (כאשר העירונו למעלה), א"כ הדצק מוכרח להפריד העולות
 ולפרש כי אלהים עשה את האדם צללם. אך האחרונים נעו מן הדרך הזאת ושנו
 אל הפשוט, כה עשו צעלי העוננים אשר הדציקו תמיד מלת צללם עם אלהים
 צועם ומשרת, וכה עשה התרגום הירושלמי הסני הנתקן בתרגום הספוק צללם
 אלהים צרא אחוה (א' כ"ז) בתרגומו: צדמות מן קדם ה' צרא ימיה פי' צללם אשר
 הכינו אלהים והסיר הגשמות צלי הספריד העולות, כה עשה גם ה' הצצלי הוא
 אונקלוס וגם הוא לא חס על עליית "צללמו דמותו" גם לא על עליית "צללמו",
 אך צפגשו את עליית "צללם אלהים" הניח העולות העצרות כלותן ולא תרגמן
 כלל, כי התרגום יתן ממשול יותר. ואם תאמר מי הגיד לך כי "צללם אלהים"
 הוא עצמי ולא ארומי וגם צארומי יונלא הכסנך ככה, ואולי נשתצשו הנקודות ו"ל
 זללם ולא זללם כצדפוס? החשובה כי התרגום לא ישתמש צוללת אלהים לרעוז צו
 אל האל ותמיד עם י"י על שפתיו, ומה זה כי שנה פה, רק למען הניח הדצרים
 ולשמור מנגוב צם, וכבר ידענו כי כן מדרך התרגומים צמקום כי היה קשה להן
 הדצק לשומו צזאני הסמוך צלשון המוצן לכל לא תרגמו העוליה והניחיה עצרית
 גם בתרגומם (ראה לנשל ספרי דף 289 ודף 315). וצמקום אשר הוא ע' ו'
 צפ' כי צללם אלהים עשה את האדם צמר אונקלוס כפי הנראה צדרך אשרת, כי
 עם מונלא בתרגומו "צללם אלהים", הסצ את הלשון אל ל' התרגום אם גם אחז
 צעקצ העולות העצרות כחמונתן גם צתוך תרגומו, והנס כאשר אונקנו צעד האל
 לא ישתמש כ"א צסם י"י, א"כ אלהים הן העולתכים והיתה זאת כונחו בתרגומו,
 כאשר עשה גם צפי' המתרגם השומרוני וכמוהו אצו-קעיד השומרוני המתרגם
 החורה לל' ערצני צכל המקומות אשר הזכרנו.

ה) השופט כל הארץ וגו'.

המקראות האלה (צראשית י"ח כ"ג כ"ד וכ"ה) אונקרים דרשנו, ואני הראיתי
 (דף 334 וכו') כי אצרהם אצינו צתחלה לא התפלל כי אם צעד הדציקים אשר
 אולי יונלאון צקדום, צאונרו הנה השם הודיעני כי יהפוך את כל העיר, הכי יצית
 גם הדציקים אשר צחוכה, וע"כ אונק: האף חקפה לדיק עם רשע ואולי יש ממשים

לדיקים צחוך העיר האף חספה חוששים הלדיקים אשר בקרצה חלילה לך . . .
 להנחית לדיק עם רשע והיה כלדיק כרשע . השפט כל הארץ לא יעשה משפט,
 ולא התפלל לכפר צעד כל העיר צעזור הלדיקים אשר בחוכה ולא פנה אל מדת
 חסדו וטובו כ"א אל מדת לך ומשפט לתת לאיש כדרכיו לענוש את הרשע ולחוס
 על הלדיק . אך השם צרוב חסדו השיבו, לא כן אצרהם, לא בלצד כי שופט לך
 איני ולא אכלה הלדיקים בהיותם צחוך קריה ונלאת עול, כי אם על כל העיר
 אחוס צעזור הלדיקים החוששים אשר בקרצה . אז הרהיב אצרהם צנפשו עז
 להתפלל צעד כל העיר אם גם ונספר הלדיקים אשר בקרצה לא ישיג את החוששים,
 והשם הסכים עם דברו . אך הסופרים אמרו צנפשו וכי יעלה על הדעת לאמר
 כי השם יכלה הענזים עם הבחושים יאצד הלדיקים עם הרשעים, ואיך יחשוב
 אצרהם כי השם לא יחוס על הלדיקים עד כי אלנהו לצדו להתפלל צעדם, ע"כ
 אמרו לא יאות לקרוא ככה באזני העם, ויוסיפו בקרב הנקרא השני הנלות.
 "ולא תשא למוקם למוען", א"כ גם בראשית דבריו התפלל אצרהם צעד כל העיר
 כי חסד השם יכפר צעדה בזכות לדיקיה . וכל קורא חננים יראה כי ענין הסקוקים
 ונתנגד לזה, ראשם וקופם יבקש ומשפט צעד הלדיקים וחוסם יבקש חסד לרשעים,
 והסופרים, אשר לא ראו לשנות ונכל וכל, חסדו יהי וזה, מוטב אם יהיו הנקראות
 דמוקות ולא יניחו את לצד ההנון . והמתרגמים הארמני והקורי הוסיפו גם הם
 משלהם ותרגמו ונלאת האף "הצרוגזא" כדבר הנודע צ"כ, הכי צרוגז חכלה גם
 הלדיק, לא כן הלל תשא גם לכל הנקום צעזור הלדיקים . וגם ונפרשים
 קדמונים חחרו להסיר תואנות ונקשו להטעים ונלית השופט כל הארץ וגו' וכן
 הודיענו ר' יהודה בן קריש צונחצרתו (דף 36) באמרו כי יש ונפרשים אשר
 ימשכו ה"א השאלה צמלת השופט כאלו אינו ותרגמו ונלאת משפט כמו עול באמרם
 כי בן כונחו גם צמלית זה יהיה ומשפט המלך אשר ימלך עליכם (ס"א ח' י"א)
 כלו' זה ונחגור לכבוש צחזקה ולנפת נקיים ילעג, והנה פי' הנקרא: שופט כל
 הארץ לא יעשה עול . והנפרשים הנזכרים נכנסו דוחק הזה למוען הסיר ונלצד
 השוונעים כי אצרהם לא היה צטוח צמדת לך קו של הקצ"ה עד כי הולך לשאול
 וכי אתה שופט כל הארץ לא תעשה ומשפט? תהי ונשכורת הסופרים והנפרשים
 שלונה ונלאת השם כי כונחם רלויה ונחשנחם להועיל, אך חכמת הלשון אומרת
 אינה לנצחרים להנלית כל ספק ולהטעים כל ונשל וכל אשר נכתב להשגיר את
 האזן, אך איני חין ונגנתי רק האמת ולדעת איך נכתבו הדברים .

(ו) ראה את פני ה'.

כבר למדנו כ"כ ט"ל בהרבה ונקוונות כי עיקר ונלית הכחוב ראה את

פני ה' בקל, וע"כ הנקוד הנכון כ"ע יראה ויִרְאוּ וּלְרִאֵת את פני ה', אך הסופרים לא רצו להשמיע זה צלזני המון כי יאמרו הכי תמונת ה' נראה? וע"כ נקדו צל' כפעל יראה ויִרְאוּ וּלְרִאֵת. ואני צאתי אחריו בספרי (דף 338 וכו') ומלאתי את דבריו, ידרשנו הקורא נשם וינאל נכוחות, והבני מוסיף היום להראות כי היתה הקריאה הזאת חלוקה וגם חכמי החלמוד נדרו אנה ואנה עד כי עמדו גם הם על הניקוד כפי אשר הוא צדינו.

הנה הסופרים הראשונים כבר שנו את הנקוד ולא הענין ונחוכם השנעים המתרגמים היונים וכן גם התרגום הישן הנמלא צמיוחס ל"צ"ע תרגם תמיד צל' כפעל, וכנראה גם הסלכה הקדומה לא כללה הסומא עם הפטורים מן הראיה, ולמה לא יקיים את המורה לעלות לרגל לשמוע שם ולשמוע בקול המורים והמתפללים, הכי צעינו יראה, הלא צלזניו ישמע ולצנו יצין. אך האחרונים חמרו לשו"ב אל הנקוד הנכון בקל. וזה אמרם בחוקפתא דחגיגה (ונוכרת היא צדמותה כללונה צירושלמי שבת י"ט ג', חגיגה ח' א', יצמות ח' א'): יוחנן בן דהצאי אמר משום ר' יהודה אף הסומא (פטור ונראייה) ש"כ יראה פרטו לסומא, והוא לפי נקוד יראה, וממנו מוליא הסומא אשר אינו יכול לראות, ויוחנן בן דהצאי מוסיף הסומא על הפטורים האחרים הזכרים צמשה לפי הסלכה הקדומה ולא נזכר סומא עומה (כאשר נזכר עוד), וע"כ תמלא גם התרגום הירושלמי השני המחוקק כפי הנוסח המאוחר (והוא פה הנוסח הנכון) תרגם מלות ולא יראו פני ריקס (שמות ל"ד כ') לא כפי התרגום הישן הנמלא צמיוחס ל"צ"ע: ולא יחמון קדמי רקנין (ואונקלוס הולך בדרכיו) כ"א: עמי ציה ישראל לית אחון רשאין לעיחמי ה' אלסכון רקנין מן כל מורה (ולא נמלא בשאר מקומות הס"י השני הזה), וכן צתהלים מ"ג ג' תרגם הארמי והסורי הנקוד וראתה פני האלהים. גם ריב"ל צירושלמי חגיגה ח' א' הלך בדרכיהם צאמרו: מנין שכל הנקיים מלות ראיה (פי' עליה לרגל) כאלו מוקבל פני שכינה מן הדא שלש פעמים צמנה יראה כל זכורך את פני הארון ה' וגו', והנה פי' כל העולה צג' רגלים ירושלימה הוא כאלו יראה את השכינה. אך לא כל החכמים הסכימו עם הדברים האלה, וצפרט רבי מאסקא הושגה לא אנה צם, וזהו אמרם עוד בחוקפתא: השיב רבי על דברי יוחנן בן דהצאי הכריעו חכמים לסייע דברי ר' יהודה. והנה לא הודיענו מה היתה תשובת רבי על דברי יצ"ד ונה היתה הכרעת החכמים, וכפי שטתנו החזיק רבי צנקוד כפי אשר שנוסו הסופרים וקרא צל' כפעל יראה וא"כ אין להוליא נשם הסומא, וע"כ לא כלל גם הוא צמשתו הסומא בתוך הפטורים. ואם תאמר הלא נמלא צמשתו הסומא נמנה גם הוא צמקפר הפטורים? התשובה, דע כי

מלת הקומא המולא צמטתנו צין מלת "הסיגר" וצין מלת "והמולה" היא הוספה
מאחרת ואינה דצרי רצי, וכבר בהסקפה ראשונה נראה כי צא הקומא בחוך
אנשים אשר לא יוכלו ללכת יהיה זה בעצור רסיון רגליהם או בעצור חולשת
גופם בכללו: הסיגר והמולה והזקן וכל שאינו יכול לעלות בדגליו, אבל הקומא
אינו כן לא ימנעו דבר מלכת אם גם כה וכה יוכרח לקרוא עזר לנפשו למען
ישג אל מטרת חפלו. וזכור הוא כי לפני צעלי תלמוד הירושלמי לא היה הקומא
בכלל הפטורים המנויים במשנה (אם גם בנוסח המשנה שם בדפוס נוסף גם
הוא), כי כן הגמרא הירושלמית נחנה פעם והציאה ראייה מן המקרא לכל
הפטורים, ורק מן הקומא לא דברה כלל ואמרה: סיגר דכתיב רגלים חולה
דכתיב ושנחת זקן דכתיב רגלים ע"כ, הכי יעלה על דעתך כי הקומא
המולא צין סיגר לחולה העלימה עיניה, הכי קמחה על דצרי יצ"ד אשר הציאה
מלפניה? לא כן כי לא נמלא צמטתה הקומא ולא היה מן הדרך להציא מקרא
משיע. אך החכמים צני דורו של ר' או הצאים אחריו צרחתם להשוות את הדעות
החזיקו במאמר יצ"ד משם ר' יהודה לפטור הקומא, אולם כפי הנראה לא זזו
משינוי הדיקוד וקראו יראה, ובכל זה הוליאו הקומא מכה דרשת אל תקרי או יש אם
למקורת וכדומה, והנה החכמים האלה הוסיפו כבר במשנה הקומא (והוא שלא
כדעת רצי) וכן היתה אש"כ המשנה שגורה צפי האמוראים הצבליים, כנראה בצבלי
חגיגה ד' סוף ע"א וכן היתה לפני רס"י והרמ"בם. והנה האמוראים הצבליים האלה
צראתם ההלכה לפטור את הקומא מקומה כבר במשנה, ובחשדם כי מרצי המאסף
יאלו הדברים, היה למלא צעיניהם מה זה אשר הוסיף יוחנן בן דהצאי בחוספתא
באמרו אף הקומא, הלא אין אלה אלא דצרי המשנה צעמנה? ע"כ פירשו דצרי
באופן אחר ואמרו, לא על הקומא מכל וכל ידבר, כי זאת הלכה מרווחת ומוסכמת,
כי אם הוא מרמיז השער ומוליא גם הקומא באחת מעיניו והוא גודלי יכול
לעלות צלי מונע, ובכל זה מדרשת יראה יראה מוליא, וכה הציאו דצרי ד'
מקומות (חגיגה ז' א' וד' ז', סנהדרין ד' ז', ערכין ז' ז'): יוחנן בן דהצאי
אומר משום ר' יהודה קומא באחת מעיניו פטור מן הראייה שנ' יראה יראה כדרך
שבא לראות כך צא לראות מה צא לראות צמתי עיניו אף לראות צמתי עיניו ע"כ.
ורק על אשר לא ידעו כי לא מפי רצי כ"א מפי יוחנן בן דהצאי וע"פ הכרעת
החכמים אחרי רצי נשנתה ההלכה לפטור הקומא צמטתנו, למסם הענין להוליא
דצרי יצ"ד משפוטם ולשנות ולהחליף דצרי ולשים צפיו דבר משולל הכנה, וכל בן
דעת יודע כי הטעם כדרך שבא לראות וכו' ומה צא לראות צמתי עיניו וכו' אין
לו טעם ולא ריח. ובא וראה איך הנטייה הזאת הראשונה מן הדרך הסגולה היא
הציאה עוד אל מקום לר' יוחנן, כי עתה הדברים הנקמחים בחוספתא: השיב
רצי על דצרי יוחנן בן דהצאי, לא נסורו צעיניהם כי לא ראו צמטתה צין יצ"ד

וצין דצי, וכפי סדרתם דצי כחז כוונתו סתם סקונא והניח הפירוש אם גם סקונא באמת ונעיניו נקרא סקונא, לנשא ונתן של הלכה, וזה ח"כ ענין מלאכה: הכריעו חכמים לקיים דברי ר' יהודה, הלל אין חולק ואין משיב, ואין מכריע? ע"כ הוליאן האמוראים הצבליים את כל הדברים האלה עוד יותר מפשוטם ושינו וגרעו והשמיחו הכונה. זא נא אחי הקורא וראה הדברים הצאים עוד בחוס' תיכף אחרי הכרעת חכמים וז"ל: ומנה לא עלתה כי אמרה לאישה עד יגמל וגו'. והנה המאמר הזה אינו נקטר כלל עם הקודם לו, דראשונה מוקף הסקונא ומכריז הדבור עליו, ואחריו מדבר על הקטן הנזכר כבר במשנה ומציא לסייע נעשה חנה כי העלתה הנער רק אחרי הגמלו. והמורא הצבליית (מגיגה ו' ח') קשרה את הדברים הקודמים עם הפסוק הזה והסבה הכל אל קטן, וכמו: השיב דבי חמת דברי צית הלל לדברי צית שמואי (בנזקוק): על דברי יוחנן צן דהבאי הכריעו חכמים לקיים דברי ר' יהודה) ומנה לא עלתה כי אמרה לאישה עד יגמל הנער והביתותיו. ראה איך גרעו והוסיפו ודרשו ושינו הכונה, וכל זה על כי לא ידעו ונשינו הניקוד והוספת החכמים בחוץ דברי המשנה.

(ז) בי לא יראני האדם וחי.

כבר העירתי למעלה (סיון ד') כי ר' עקיבא גם הוא עשה חמזלות ויעץ מועלות לסרס הפסוקים הכחוצים ע"ד נשל והמורים כפי לורתם על ענין גשמות האל, על אופן אחר המסיר הגשמות אם גם הפי' הוא רחוק מדרך הפשט הנכון, וכי כן עשה גם בפסוק: כי לא יראני האדם וחי (שמות ל"ג כ') אשר ענינו הפשוט כי לא יוכל האדם לראות השם ואם יראהו ימות, והיה קשה צעיניו המלאכה הזה ח"כ יש יכולת ציד האדם לראות הצורא אך צן מות הוא צראותו אמתו, ח"כ הקצ"ה צעל תמונה הוא חלילה! גם לא מקטע ונזכחו צפי' ר' דוסא אשר פי' לא יראני האדם צעודנו חי ודבריו: צחיהם אינם רואים אבל רואים הם צנייתם, כי אם הוא נטה לדרך אחרת ופי' וחי ולא כל חי, לא האדם ולא שום ציה חיות הקדש כי השם לא ישיגו הראות מלאכה שאינו צעל תמונה וז"ל צפסכא (תחלתו פרק צ'): ר"ע אונק' * אף חיות הקדש הנושאות את כסא הכבוד אינן רואות את הכבוד ח"כ שנועון איני כנשיב על דברי דבי אלל כמוסיף על דבריו אף מלאכים שחיים חיי עולם אינם רואים את הכבוד ע"כ. והנה לא מלאנו כן צנחרגנים הקדמונים, אך ראה זה מלאכה הנוצרת הערצי לשונרונים הוא אצו-סעיד גם הוא מרגם: ולא חי, גם ר' אהרן הקראי צעל הנוצרת פי': ולא מלאך.

* בדפוס דעסויא חסרות הנולות: ר"ע אונק' בעמות, ובדפוסים הראשונים ישנן והענין מוכיח עליהן כי הפי' אף חיות הקדש הוא פי' אחר כדל ון הפי' הקודם צחיהם אינם רואים. וגם לפני צעל ק"א חיה הנוסח הנכון.

ד) עגל

הראיתי בספרי (77 343) כי זכרון העגל הוא כאשר אמרו צעלי המדרש
 בזכרון קטיגור לישראל, וע"כ פעם המתרגומים פעם צעלי הנקוד חשבו ומחשבות
 לסקורו מנחך הוקרא. כן היה הדבר קשה צעיניהם לאמר כי כף רגלי חיות
 שקדם כף רגל עגל (יחזקאל ח' ז') והסצעים שינו את כל הענין ותרגמו כי
 כף רגלי החיות כף רגל מעוסף צעגל ופי' מנחך הארמי צנהרה, והתרגום
 הארמי ועקילם הוא המתרגם ואלה צמלה העתיקו כף רגל עגל. וזהו הסך תרגמו
 הסצעים ו"א י' י"ט: וראש עגל לכסה (שלמה) מנחרו והוא הנכון, ועם כל
 זה הארמי והסורי והרומי תרגמו כפי נקוד שלנו עגל, וצעלי הוקרה עוד עשו
 משמרת למשמרת וכתבו עגול ואלא וי"ו למען לא יוכל איש לעשותו עגל בן צקר.
 ועתה, קורא כזון, לך נא אתי אל מקום אשר ותראה הדבר ההוא צעלמו. כבר
 ידעת כי כריחת הצריח היתה לכרות עגל בן צקר ולעצור צין בתריו והיתה זאת
 לאות ולשצועה אשר לא חוסר, וזה ענין המעמד הנורא צין הצחרים אשר לאצרהם
 (בראשית ט"ו ע' וכו'). גם צירמ' (ל"ד ח' וכו') נוולא כי כרת המלך לדקיהו
 צריח לקרוא לעצרים דרוך, והצריח נכרתה לפני ה' וצניחו (פ' ע"ו), והיה כמעט
 אחרי שלחם את עצדיהם חפשים וישומו ויכשורם עוד לעצדים ולא הקימו את
 דברי הצריח אשר כרתו לפני ה' העגל אשר כרתו לשנים ויעצרו צין בתריו (פ'
 י"ח), הסרים והסבכים העצרים צין בתרי העגל (שם י"ט), ויוכיחם השם ציד
 הנביא ויעד עליהם לקרא אל המרצ ואל הדבר ואל הרעצ על הפירם את האלה
 ואת השצועה. והנה הדברים פשוטים ונכוחים, לא יוכל כל קורא חננים להבינם
 בדרך אחר, ובכל זאת יש וכן המתרגומים גם צעלי התלמוד והמפרשים נזכרו אלה
 ואלה כאלו סגר עליהם המדבר. הנה נוולאנו הסצעים ומתרגומים צפי"ח: העגל
 אשר עשו לעצרו (τὸν μύσχον ὃν ἐποίησαν ἐργάζεσθαι αὐτῶ) כאלו לא יוכל
 איש לדבר על העגל כ"א על מעשה ע"ז (אך קוונות ועקילם תרגמו על כזון),
 וצפי"ח הסצעים המולות העצרים צין בתרי העגל" מנחך תרגומו (והאחרונים
 הוסיפו תרגומו). ובספרי שופטים (י"ח י') פ' לא ינאל כך אמרו (וכשה
 צילקוט שם ס' תחקי"ח): מעציר בנו ונחו צלש זה שהוא מעציר בנו ונחו לע"ז
 וכרת עונה צריח*) שני' העגל אשר כרתו לשנים ויעצרו צין בתריו, ולא הרגיש
 מפרש על הזרות הזאת כי ונביא הספרי פסקו אשר נזכרה זו כריחת צריח לפני
 ה' להקים את מנחתו ומקייע וננונו לפרש מלת העצרה כריחת צריח עם ע"ז וזה
 צמנת דבר ונחוויה, אם לא כי ידענו כבר מתרגום הסצעים כי כריחת עגל היתה
 צעיני הראשונים ומעשה ע"ז. גם רש"י צפי' הנביאים המשיך הענין ללד זה

*) על דבר הדעה הזאת ראה ספרי 77 302 וכו'.

וכתב צפי' לפ' י"ח וז"ל: העגל אשר כרחו לשנים, כשחזרו וכשזסו כרחו כולם
 צבית למרוד צמקום וכרחו עגל לשנים ועצרו צין צחריו למרוד צו וסיא
 היחה צבית חזקה וגמורה לאמר ככה יצחר ויחלק העוצר עליה ע"כ, הנה חסיף
 צבית חדשה לא שזענו עליה דצר, צבית למרוד צמקום ולהסר מלותיו, וכל זה
 צצבור זכרון העגל. ומפרשים אחרים, הזכירם מנחם צן סרוק, פנו לדך אחרת
 ויחלמנו להסיר העגל מחוך המקרא ויעשוהו לעגול, וכה דצרי מנחם צמחצרתו
 שרש צת ר: אמרו אכשי סחרון העגל אשר כרחו לשנים אינו עגל כמשמעו
 עגל צן צקר, העמידו עגל ומצרת עגל סביב (מ"אז' כ"ג) עגלות (שס ז' ל"ח), וכראה
 סחרונם טעות צידיהם וכו' ע"כ, והוא הסיצ עליהם וישם את הפשט על כנו,
 מ"מ ראינו כי כלמנו מפרשים קדמונים להסיר גם פה העגל אם גם לא נדע
 היטב את סחרונם, כי מנה ענין עגול לפה?

ט) ההלכה הקדומה והתרגום הירושלמי.

ונליאם נכצדה מאלד היא צעיני כי היחה טטת ההלכה היסנה נצדלה מן
 ההלכה אשר מנלאת כיום צידינו צנשכה וצגמרא, וכי רק סארית הפליטה מן
 ההלכה היסנה הלזו נשקעת כה וכה צחוך המכילמח והספרי, גם מנלאת קן לה
 צחוך סחרונם הירושלמי אשר דצריו נצלעים צחוך סחרונם המיוחס ליצ"ע,
 והסחצמי הדצור על הדצר הנכצד צהרצה מקוומות צחוך ספרי, ועוד יש להעמיק
 הסקיירה ולהוסיף כהנה וכהנה, וכיום אערוך לפניך הקורא רק שנים שלשה
 גרגרים. — כצר עורכתי (דף 436 וכו') כי יש דעות נצדלות צין ההלכה הקדומה וצין
 הסחחורת על דצר מומית (או מכה) עוצר צומעי עמו אם הוא כצר צן של קיימא,
 כי שמות כ' כ"צ וכ"ג מנלאת צאשה סינלו ילדיה ע"י אנשים נוגסים אותה, אם לא
 יהיה אסון ענוש יענוס המכה כאשר ישית עליו צעל האשה ואם אסון יהיה ונחת
 נפש חמת נפש ופי' השצעים, אם יהיה ואם לא יהיה אסון צילדים כלו' אם סנן
 של קיימא וילא צדחית סנוג ומח או הוכה אז כאשר עשה המכה קן יעשה צו
 נפש חמת נפש עין חמת עין וגו', ואם לא יהיה אסון צילדים כלו' אם סנן אינו
 צן של קיימא אז לא יחסצ המכה כסופך דמים ורק ענוש יוסח עליו מלאת צעל
 האשה, וכן סיניו צנכילמח צמקומו (פ' דינין פ"ח ונסנו הדצרים צילקוט) וז"ל:
 ומנה ת"ל וכי ינלו (וגו') לפי שהוא אומר וכי יכה נפש אדם (ויקרא כ"ד י"ז)
 שומע אי אף צן שמונה ת"ל וכי ינלו אנשים (וגו') מניד סאינו מייצ עד סיסכו
 (ילקוט: סיכה) צן של קיימא, משומע מונו כי פירשו ואם אסון יהיה ונחת נפש
 חמת נפש, אסון נולדות ורק צצני חשעה והם צנים של קיימא כי רק אז יהיה
 אסון, וכן פירשו הקראים כאשר תראה צצעל הנצחר שם. אף ההלכה הסחחורת

וממלכת זאת ומירשם הכל על האשה, כי גם הריגת צן של קיינא כל זמן שלא
 היה בחיים חיחו אינה הריגה ואינה חסון. ודוריתו כמו כן שם כי זה דבר
 המחלוקת צין ר' ישמעאל (המחזיק בהלכה קדומה) לחכמים אם צן נח חייב אף
 על העוברין אם לא, אמרו צנ' דמנהדרין ג"ז ז': משום ר' ישמעאל אמרו (צן
 נח חייב) אף על העוברין ע"כ ולא חילקו צין של קיינא לאינו של קיינא וזכולם
 חייב צן נח לפי דעת ר' ישמעאל, והוא הטעם כי לפי טעם ההלכה הקדומה ור'
 ישמעאל עמה, עובר צמעי אמו נפש חיה הוא צפני עצמו וע"כ חייב צן ישראל
 הנוגף אשה הרה וילד ולד צן של קיינא, ובאינו של קיינא פטרחהו התורה על ג' ד'
 החסד כי נפש חיה היא אשר הרג חייב עוד לא היו חיים שלמים, אבל צן נח
 אין אנו נוטים כלפי חסד אלא מוכריעים ספק אל הדין על הכל החמור, ע"כ צן
 נח שהרג עובר צמעי אמו גם אם לא כלו לו חדשיו, צן מות הוא, ומכמים אשר
 פטרו צן נח על העוברין חנכו צטת ההלכה המאוחרת האומרת עובר צמעי
 אמו צין של קיינא צין אינו של קיינא אינו נפש חיה וכלא נחש, א"כ לא צלצד
 ישראל הכורגו פטור כ"א גם צן נח ואינו ג' חסד לפטור העושה ולא כלום.
 וע"כ לא צלצד פסק הרמב"ם המחזיק בדעת הגמרא והיא ההלכה המאוחרת
 ופטור ישראל הכורג צן של קיינא טרם גמרו לאחור העולם, ודבר צן נח ה'
 מלכים ט' י"ד אחז בדעת ר' ישמעאל והביאה להלכה, אין זאת כי אם על צלי
 ידע דבר וכן הסבדל צין ההלכה הקדומה למאוחרת. ואם נעמיק המקרה יומר
 גדע וצין כי עוד מחלקת אחרת ישנה ורחצה תלויה צבדל הזה, כי מה שדברנו
 עד כה באדם הלא המספיק הזה הוא צעלנו גם צבהנה ומיה, ובסן המחלקת אם
 עובר ירך אמו ושחיתת אמו מוטרחו אם הוא נפש צפ"ע ושחיתתו הוא המכשרתו.
 ההלכה הקדומה צורה דרכה לאמר נפש צפ"ע הוא ולריך שחיתת ומייב צלוחו
 ואת צנו וגיד הכסה נוסג צו ומלצו אסור, וזוהי עוד דעת ר' מאיר צנשגת חולין
 ד' ס': השוחט את הצבה ונולד זה . . . צן השעה מי טעון שחיתת ומייב
 צלוחו ואת צנו, ובצריחא שם ע"ד צ': גיד הכסה נוסג צליל ומלצו אסור, לא כן
 ההלכה המאוחרת האומרת עובר ירך אמו ושחיתת אמו מוטרחו ואינו חייב
 צל"צ ואין גה"כ נוסג צו ומלצו מותר, והיא דעת החכמים צנשגת: שחיתת אמו
 מוטרחו ר' שמועון שזורי אומר אפי' צן שונה שנים ומורש צדה שחיתת אמו
 (לפני ס' שנים) מוטרחו, ודעת ר' יודה צצריחא: ר' יודה אומר (גה"כ) אינו
 נוסג צליל ומלצו מותר. ובטעם ההלכה הקדומה אחז כדרכם הכותים והקראים,
 ובן שנינו צנשג' כותים סוף ס"א: אלו דברים שאין מוכרים להם אין מוכרים
 להם . . . לא כוסכות ולא שליל אע"פ שישראל אובלין כוסכות ושליל אין
 מוכרין להם מפני מומך עעות, וכשם שאין מוכרין להם כך אין לוקחין מהם שני'
 כי עם קדוש אתה לה' אלסיך כשאתה קדוש לא תעשה עם אחר קדוש למעלה

מונך ע"כ, ונודע איך הערו הקראים את רוח הרצנים על דבר השליל צאנרם
 כי יאכלו חזר מן הכי וינלחו נאלות פיהם. והם לא לזדם ישכנו כי אם על
 הסלכה הקדומה תנכו יתדותיהם.

כפן נא אל מקום אחר ונמלא התרגום הניוחס ליצ"ע מתרגם ניי האיש
 הלזה (בראשית כ"ד ס"ה): מן גברא הדור ויאי והוא כדצרי ר' חייא צצ"ר
 פ"ס: ראתה אותו הדור ותואה מפניו היך נה דאת אמר הכה צעל החלומות
 הלזה צא (סס ל"ד י"ע), הכה נראה כי פירשו צשני המקומות ונלת הלזה צמלת
 הדור, אך צבראשית ל"ז י"ע לא נמלא כן צת' הניוחס ליצ"ע כ"א כדצרי אונקלוס
 הא מארי חלמיא די כי אמי וכו' כי הוא תקון שתקנו האחרונים, גם צצ"ר
 פ"ד לא נמלא דבר מורה על הכוראה המוצאה צפ"ס, לא כן המתרגומים הכותים
 הסונונוי והערצי, שניהם תרגמו צשני המקומות כפי ענין הניוחס ליצ"ע וצ"ר
 למקום הראשון, הסונונוי העתיק צמלת זשייא או זשייא (כדרכם להשתמש צאותיות
 הגרון צערצויא), וכונתו אינה כמו ונלת זה צעצרי (כאשר חשב המדקדק
 אובלימאן צספר דקדוקו), כ"א פירשוו הדור ויאי כדצרי ת"י וצ"ר, כן ענין ערך
 זשא צל' קורי וכן שימושו צל' ארמי ע' ערוך ע' זה א' זיהא דשמשא (כנ"ל כפי
 עדות כ"י וכן גרסת הערוך לא זיהא ולא זושנא) פי' הזיו הנשאר עוד מן
 השמש אחרי צוואו, וע' זה צ' זיהיה (כג' הערוך ולא זיהיה) הוא דעצב פי' זיוו,
 וזה ג' זכוי (לא זכוי) הלז פי' הנתהדרים והנתהדרים, וע' זשיין צו"ר פ"כ
 ר' לוי קרא יתהון זשייני (לא אלליא) פי' שונחים צכל עת כלו' הנתהדרים על
 לא דצרי. וגם הערצי תרגם ניי האיש הלזה: אלצהי כלו' הנאור וההדור, וצעל
 החלומות הלזה: אלמקמצצר כלו' השנה צעלנו והגאה. והנה גם פי' קדום
 נמלא עוד רושמו צתרגומים וצמדכשים ואחזו צו הכותים.

ועד השלטה איני צא והנה ראינו הניוחס ליצ"ע מתרגם ושלח את השעיר
 צמדצרי (ויקרא י"ו כ"צ) כדצרים האלה: וישפור גברא ית לפירא למדצרא לזוק
 ויקוק לפירא על טווריא דצית מדודי וידחינה רוח זיקא מן קדם ה' וימות.
 א"כ האיש העמי אינו נלוח את השעיר עד הסר ואינו דוחפו מן הסר כ"א עונד
 מצחוק והשעיר הולך ועלמו על ההרים ורוח עאלת ה' דחטנו מן הסר וימות
 והנה הכל דרך נס, והוא נגד הסלכה הערוכה צונשנתנו יונא ו' ר': ונה היה
 עושה (נני שיהי מוליכו כלו' את השעיר מנשחלת, מנשה צ', והוא האיש העמי),
 חולק לשון של זכורית חליו קשר צבלע וחליו קשר צין שתי קרניו (של השעיר),
 דחטנו לאחוריו והוא נחגבלגל ויורד, ולא היה נוגיע לחליו הסר עד שנעשה אצרים
 אצרים. . . ונאיונתי ונענא צגדים (האיש העמי). . . ר"ש אומר נשענת
 דחיימו לזוק ע"כ. הכך רואה כי האיש העמי נלוחו עד הסר ודוחפו מנש.
 ועתה ראה נא קורא כזון הונשנה הקדומה וממלאה אומרת: מייקרי ירושלים היו

מלוין אותו עד סוכה הראשונה . . . ומלוין אותו מסוכה לסוכה חוץ מאחרונה
 שבהן שאינו מגיע עמו לנוק אלא עומד מרחוק ורוח ה' את מעשיו ע"כ,
 וכי תקדקק היעזר בלשון המשנה השחומם איך השתמשה בל' יחיד בדברה על
 דברים כפי הסי' המורגל, לא היו מלוין עד סוכה האחרונה ולא הגיעו עם האיש
 העתי לנוק אלא עומדים מרחוק ורוח ה' את מעשה האיש, ומה זה כי המשנה
 שינתה לשונה? ובצדק נשקפה פה הלכה קדומה בחוץ משנתנו כלשונה ולא על
 המלוין מדבר כי אם על האיש העתי בעלמו, ותמיד על זה גרסת המשנה בירושלמי
 האומרת שאינו מגיע עלמו (במקום עמו) לנוק וכו', והנה הסי' הנכון, לא היו
 מלוין אותו יחד, כי האיש העתי עלמו לא הלך לנוק סי' הסר כ"א עומד מרחוק
 ורוח ה' את מעשה השעיר, ואם ראה כי השעיר נפל מן ההר צוה עליו רוח
 השבת ונחת ה' אז נחה דעמו, ואולי הניף גם צקודרין להודיע כי מתי נחש
 עונות הקהל. ואולי זאת כונת ר' אליעזר (המחזיק לרוב בהלכה הקדומה) שהשיבו
 לשאליו דחאו ולא מתי נחשו? כך יהיו כל אויבי המקום (חוס' פ"ג, ירושלמי ו'
 ג' וצבלי ק"ו צ') פירושו המקום הורגו ודחפו ולא הולך לדחיית האיש העתי.
 יהיה זה איך שיהיה, ונלאנו גם פה הלכה קדומה כדלח מן המאחרת ורישומה
 כיבר צמיתוס ליצ"ע וגם צמיתנו. ועתה הלא כחצתי לך שלשים צמועות ודעת
 להודיעך קשט אנכי אמת איך נתגלגלו הדברים וצנו הצונים ועמלו להסיח היסוד
 ואכן הפכה, גם כה וכה הסיירו אכן ולרוב וישנו את טעמם לנען הסיי כל ממשול
 מדרך העם, ועליו לשבח ולפאר את עמלם כי מלאכה גדולה עשו בהדריכם את
 העם אל הנוטרה הנכבדת קדושת שם הגדול ויחודו, ובכל זה חוצה עלינו גם
 לחקור כפי השגת ידנו עד היסוד הראשון לידע ולהודיע איך היו הדברים בעלם
 ובכאשונה ערם תקנו הסופרים ושנו המנקדים וצארו המצארים, ורק בזה נשיג
 את קורות עמנו ורוח ה' אשר נחה עליו בכל עת וגם נמנו לא חקור עד
 עולם. אמן!

ברסלויא ע"ש"ק כ"צ טבת תרי"ח לס"ק.

אברהם גייגר.

2.

Schreiben des Herrn Prof. S. D. Luzzatto an Herrn Ignaz
 Blumenfeld in Wien.

הנה אנכי נחתן לפניך היום פירושי לספר קהלת אשר כחצתי זה שלשים
 ושש שנים, לנען תחנהו בצולרך הנחמד. ואתה דע לך וידעו כל קוראי אולרך, כי
 לא כלל מחשבותי אז מחשבותי עתה, ויש בפירושי זה כמה דברים שאינם עוד
 נכונים בעיני, ויש צו גם כן דברים שאני מקוסק בהם; ודרך כלל נעלת ספר

קבלת גדלה צעיני אחרי צואי צינים, הרצה יותר ממה שהיחה ציני חרפי. ועם כל זה גמרתי בלצי להוליך פירושי זה לאור, לכודיע ולהודיע כי מלא מיני נעורכי חכמתי המקירה החפשיה, צטרם מדע ספרי ספירוזה ואייכהאלך וגייזיוס וחצריהם, ועל כן כל מה שאני כותב נגד הראליונאליסטים איננו מפני דקוהי באמונות שהרגילוני בהן אצותי ורצותי, אצל הוא מפני סכך עלה צידי אחרי המקירה החפשיה באמת (לא בחקירה המתמחה לחפשיה, והיא שפחה נחרפה לוחששת אחרים, לפי המקומות ולפי הזמנים) כי משה וישעים וזולתם היו באמת נביאי ה', ולא חזון לבם ידברו.

והנה כבר בא דברי צאורכך חלק א' (עמוד ע"ח) לענין אגרותי על המלוות, כי לא כל מה שכתבתי ושהאמנתי ציני עלוני הוא ישר צעיני עד היום, ומכל מקום אחריו כי קריאה הנוכחיים הם תהיה לתענוג ולתועלת לכל אהצי לשוננו. א"כ מי שהתמיה על הנוכחיים הם צווינער מיטערהילונגען (7 יולי 1856) היה לו להזכיר כי צן כ"ד שנים כחצמים, ושלא הולאתים לאור ללמד תענוות חכמה, אלא ללמד בני יהודה קסת ולחוח הלשון.

ואתה ירדי הלא חדע כי לא שלוחי כל ישראל הנה היורנאליסטים, ולא כל העדה נחמו בידם שטר הרשעה לאמר כחמו יהיה כחכם, וכל היולא מפיהם כרי הוא כאלו ילא מפיו; אצל היורנאליסטים הכותבים בלשונות העמים, ומחוככים חניד למלא חן צעיני העמים, וצעיני היודים הצלתי מצינים לה"ק ואשר דרכיהם רחוקים ומדרכי קדמונינו, ובהפך האנשים אשר יאספו אל ביתם אורכך ויהגו צו הם אנשים אשר נפשו חשקה בלשון אצותינו וצדרכי קדמונינו, וצטצילם אני כותב, ונצטרם אני מולא מתחת ידי מה שכתבתי ציני נעורי, אף אם לא יהיה ריין וויססענטשאַפֿטוֹרְך, ולא אצום לערוך לפני אחי בני עמי העמים אשר עזרו עלי, והגיוני לצי עם קרוצי ואוהצי, כי ידעתי כי להיחם דברים היולאים מן הלצ ישמחו בהם ישרי לצצ ולדיקים יתענו צם.

ואם באתי להגיד כל אשר בלצצי, אמר כי אין לך דבר שיהיה וויססענטשאַפֿטוֹרְך באמת כמו חקירת תהלוכות הממשלה בקרב אים ולצ עמוק, ורוצ המכנים הקתירו והנצאים אחריהם ספור מהלך נפשו בנמשצותיה ומקירותיה, ובמאורעות אשר עזרו עליה, ואשר נשלו צה אם נעט ואם הרצה, עד שקנתה התכונה אשר קנתה. ונושך מזה שהנצאים אחריהם ישמונעו על חכמתם, כי יראו אותם כעניקים, ולא ראו אותם עוללים ויונקים, ויתמחו על הארז הגדול, מפני שלא ראו אוחו כשהיה חוטר ונלר היולא ולוונח נעט נעט ומשטיו. וכבר התרעם קודליליאק על הלגיעות הזאת, הסוגרת בעדנו הצנת הויית החכמה וגידולה ומדרכה אחר מדרכה, ודי צזה, והמטכילים יקשיצו, ובעלי קאה יריצו, ואנשי לון ילעיצו, ופיהם יכחיצו, אצל נפס לדיק לא יכחיצו.

אתה עתה צרוך ה', אתה שלום וכל אשר לך שלום, וה' יברך את עמו צשלום.

שלוונה כ"ד חסרי, כי לא בכח יגבר איש לפ"ק.

ידידך שד"ל.

דברי קהלת

מפורשים על פי פשוטם עם הקדמה דורשת וחוקרת תולדות
המגלה הזאת לברר וללבן בדרך חדשה את כל המביכות
המתרגשות ובאות על אודותיה.

הקדמה

כל ימי הייתי מלמער, ולצי כולך וסוער, ונפסי בקרצי ומחצלת, על דצרת
קשר קהלת, כרלוסי כל מפרסיו. ייגעו לריק ויעוולו לשוא, לפרש דבריו במכונתם,
ואין פותר אותם, פתרון המתישב על הדעת, המזקבל לאזן שוועת, ולא מנלמתי
צו בכלל ובפרט, כי אם פירוש נמוטך ומורט, יונאן השכל לקבלו, לאמר כי צעל
הקשר לא כיון לו, רק המפרשים עוותו דבריו בזרוע נטויה, ואין המפרסמות
לריכות ראייה.

וכבר אמר לי ידידי שז"ל, אשר להסביל לא חדל, כי כאשר ירצה להסתכל
בדבריו, ובדברי מנאכיו, כן יוקיף להחזוק בדעתו, שאי אפשר שיפרש מעולם
על פי פשוטו, ויפלא הדבר צעיני פליאות אין להן ענין, איך יחכן שיהיה קשר
שלא יהיה לו ענין, ומחזרו מה כחיון? האם כתנו לשלא יונן? זה צאמת אי
אפשר, ואיך אם כן לא יוכל להפרש צאמת ויטר?

עודני משחונם ומשתאה, ואשא עיני ואראה, והנה קלת דברי קהלת אין
קושיים ומפאת עלומם, רק המפרשים טנו את טעונם, ונדחקו לפרשם במכונות,
כדי שלא יוצן מהם דבר נגיחה, ולולא יראו פן חלא מהם תקלה, כי עתה פירשום
בפשוטם על נקלה, כגון וני יודע רוח בני האדם העולה, פשוטו כמרגונו וה"א
לשאלה, ולשון העולה היא והיורדת היא, מורה בצלצע כי שאלה היא, ואם לא כן
אין לו ענין גם האמורע לפניו ולחכיו, מן כי נקרה צי האדם עד כי וני ינאמו
לראות צנה שיהיה אחרי, וני שיאמר כי קהלת מוזכר מה שכתבון מדבר, הלא
יראה כי אין הדבר כן, רק הם צאמת דברי המוסר, כי חקף הוא אומר וכליתי
כי אין טוב מנאשר ישמע האדם צנעטיו כי הוא ח"קו כי וני ינאמו לראות צנה
שיהיה אחרי, הנה אמר וכליתי ואין אדם רואה צעיני חכריו, אך צעל הנקוד
ועמו כל המפרשים פירשו הכתוב בדרך רחוקה, מן יהיה הדבר למכסול ולפוקה,
וכן יבין הסבון, כי כל אשר חמול ידך לעשות בכתך עשה כי אין מעשה ומשגון,
אין פירשו רק כפשוטו; והמפרשים לא פירשוהו כמשפטו, וצנעטם חקירות
עמוה עטה, שלא להניח בני אדם למעוא, והאומר שם דברי הסמון ונלצו צד,

ואין לו שום ראיה לחזק דעתו ולקטעה, כי העשך הכחונים יחילצ נגדה, ועוד מי הוא אשר יאריך צספור טענות האחרים, ולא יאריך עוד יותר להסיב להם אמרים? וקהלת לא הסיב השווצות על זה, כאשר כל אדם יחזה. וכן לכל זמן וכו"ח עמים אין להם ענין עם מה יתרון העוטה, זולתי צדך מתנגד לעקרי תורת משה, והוא דעת האומרים, כי כל מעשי האדם נגזרים, ומלבד זה עוד מקומות רבים צספר קהלת, הנקיימים זאת האולה, כגון אשר כלדיקים והחכמים ועצדיהם, ציד אלהים גם אהבה גם שכחה אין יודע האדם הכל לפניהם, ונמשך מזה כי בגמול הוא דבר מדומה, כמו שאמר ניד וקרה אחד ללדיק ולרשע לטוב ולטבור ולטמא, וכן דברים רבים צאו צו הנוטים מדרכי החכמה לדרכי החסו, כגון טוב אשר יפה לאכול ולשתות ורבים מוהו, והמפרשים טונו צסר רגליהם, צפירוש הכחוצים ההם, להוליח אותם ממשועותם הפשוטה, שלא לתת פתחון פה לכפש כי תחטא.

ויהי כי ראיתי כאלה, ואוסקי להפלא הפלא ופלא, איך אפוא הולך שלמה החכם מכל האדם, אשר אין ערוך אליו צנשלו אשר משהלל החכמה יקודם, צם לייבד לכל צסר, חכמה ומוסר, והפליג לדבר בגד התענוגים, והוכיח צנישור את המשוגעים, אשר צהצלי העללות והזוללות טוגים, איך תחת חטה יוליח חוט, והוא עצמו יאמר כי אין טוב רק לאכול ולשתות ולשננות? ואם נשיו הטו את לצבו לשננות ולאכול ולשתות, לא לצו הלך עד שיקום ויחמוצ כאלה לפני ההדיוטות, וידענו כי כל יניו, העמיס עלו על עניו, ולא הרגילם להיות מענוגים ומטונקים, אך היו תחתיו נאחמים ונאנקים, ושיר הסיכים אפילו יוצן כפשוטו גצבו דרכיו מדרכי קהלת, כי כל החכמים והחסידיים יצתרו להם אשה ויהצוה ואין צזה אולה, וצכל שיר הסיכים אין שום הערה על מחשבת חסרי מוח, כי אין טוב לאדם רק לאכול ולשתות ולשננות, וכן הליש אשר כתב אולה אדם תסלק דרכו ועל ה' יזעף לצו, היחכן שיחמוצ ספר שיהיה הווכוון צכלו או צרוצו, כי הכל צגזרת עירין, ושלין אנו צני חורין, וניי שכתב ולדיק צמוחו חוסה, איך יחמוצ כל אשר תמלא יד לעשות צכתך עשה, כי אין מעשה ומשצון ודעת וחכמה, דצר ההורס השארות הכשמה?

ולא זו צלצד כי ספר קהלת מתנגד לספר משלי צכללות עניו, אך הוא רחוק מוטו מאד גם מולד לשונו, כי מה מתוק מדצס לשון שלמה צנשלו, ומה מנוגגם לשון קהלת צספור הצליו, זה צל' קלרה, יאלף חכמה משוארה, וזה צאריכות לשון, יניח הקורא צערפל ואישון, זה מולך רם ומשא, יניף שצט תוכחה על איש ועל אשה, וזה כאשר הלריך למורה, עורך ספקותיו אל עין הקורא, אומר דבר ומזכר ואומר, וצתוך כדי דבור עוונד וסותרו, סוף דבר כי צין משלי

וקהלת המרחק רב, כרחוק מזרח ממערב, וכרחוק מן המזרח, והיות אז אחד
לשניהם איך יאומן?
ולא צינו וצין ספר ונשלי לצדו ירצה הספרט ויגדל, כי גם מכל שאר ספרי
נביאנו לשונו כדל, באשר באו זו הרבה מלות נכריות, אשר לא ממלות העבריות,
כמו מלת כנר אשר אין לה ריע במקרא, ואי אפשר לוונר מקרא קרא, כי איננה
מן המלות אשר לא יקרא מקרא כ"ג ספריים, אלא שלקחו במקומה לשונות אחרים.
וכוא הדין למלת ענין, כי ראוי היה לה להמלא במקרא פעמים אין להן ענין, וכן
רעיון רוח, מן הארמית לקוח, וכן טרש חקן צקוק רק צארמית ינאל, ולצי נרה
צחמנה לשון חכמים הוא וצוקרא הוא טעל יולא, וטרש כשר ל' ארמית ולשון
חכמים, ולא נמלא רק באסתר ודברי הימים, ונולילת חוץ מנני לשון חכמים לא
לשון מקרא, כי לא תצא רק צחמית המקרא כמו שהעיר החכם אבן עזרא, ועת
לכל חסץ צונטה לצדה יזכר שמו, כאשר העיר רצו שלמה, וכן מלות עדין ועדינה,
ככל המקרא נכרות הם, וכל-עמית עלה מצל, והוא נגזר מן פל-קבל, וכן
פסגה מעשה הרעה וכן ועדיהם, כלם מלשון ארמית הם, וכן חופר גומץ בספרי
סקדש לא נמלא, רק פתח תרגומו קוונאל, וצוקע עליים יסכן צם אין פשוטו אלא
לשון סכנה, ואינו אלא לשון נשגה, וצטלו העומות תרגום של טצת ולא הרבה
לשון ערב, ואין כן דרך המקרא לדבר בערב רב, ובספרי סקדש זר לא יקרב, אף
כי דברי המלך החכם אשר כלם קלת, אין צהם פסולת. עודני ננוך בספקותי,
לאמר ווי כחז ספר קהלת ואיונתי? אחר שאין שפתו שפה צרורה, כלשון המקרא,
כאלו אי אפשר שנכתב קודם עזרא, תרתי צלני להצונן על דבר שמו, ואמנתי
מה זה ועל מה זה נקרא דברי קהלת ולא דברי שלמה? הלא אפילו צהם ידידים
אשר נקראו צו צונות המקרא, לא נקראו צו צהם מקרא, ונני שאמר טעל טע
שאקף את החכמה נקרא קהלת, אמר דבר אולא, כי טרש קהל לא יצא רק על
קצוץ צני אדם, ואשר דברים נאספם או נקצטם ולא נקביל אותם. וכצדקתי
הענין דיקה אחר דיקה, ראיתי כי לא ינלט הדבר מחלוקה, אם כי רנה שלמה
צחצו ספר זה טנדע כי הוא צעליו, ואם כן יקשה מפני מה לא כחז שמו עליו,
או טל רנה טנדע כי הוא כחזו, ואם כן יקשה מפני מה כתב צו, כן דוד מלך
צירושלם, תאר אשר לא ילדק לזולתו חמת השמים. אז אמרתי צלני סוף סוף
היות ספר קהלת מעשה ידי שלמה איננו דבר צרור צחלט, ואולי אדם אשר
כחצו אך ראיתי כי עדיין הדבר מחלוקה לא ינלט, אם כי האיש האשר אשר
כחצו לא כתבו אלא צנור לצו וצנקיון כפיים, ואם כן יקשה איך ייחס אותו לצו
דוד מלך צירושלם. ואם לא היה נחמלך צחמו, עדיין יקשה למה כחז דברי קהלת

ולא דברי שלמה. וכאשר הרצייתי החקירה בכל חלקי הסוחר, ומנאמי מזה ומזה
 גדר, והמקום לר ואין דרך לנעות ימין ושמאל, אמרתי מה יתרון לי שאעמוד?
 אחרי שאי אפשר לומר לא שכחתי שלמה ולא שלא כחצו שלמה, ואם כן הספר
 נכתב מעלמו, אז אורו עיני, והנה דרך לפני, דרך לא עבר זה איש ואף גם זאת
 היא דרך ישרה, ולצוערים צעם חסיה לזרא, והיא שנאמר כי ספר קבלת חלו צו
 ידים, והאיש אשר אשר כחצו צו דברי שלמה צן דוד ונלך צירושלם, וכן בכל
 מקום שכונר שם קבלת היה כחצו צתחלה שלמה, כי ראה הכותב להתלות צאילן
 גדול ולהחעות את עמו (כדרך שעשה גם כן מי שכחצו פכונת שלמה, וכמעשה
 היוני אשר כחצו חסלים של שלמה, כי ראה שנגזר על שלמה שיהיה כונלך עמיד
 לכידור, יתקרו צו לעירי העם) אלא שנודע הדבר לחכמי הדור, וכיירו את הנחצר
 אשר היה נקרא צעמו קבלת, והוא שם פרטי כמו און צן פלת, ולהסיר ונכסול
 ונלפני העם ונחו ונספרו את שם שלמה, וכחצו תחתי קבלת שהיה שמו, אך צן
 דוד ונלך צירושלם לא ראו לנחוק, לנען יהיה הכותב ללעג ולנחוק, כי כל יודעו
 ונחמול שלשום, כראותו אי קבלת הייתי ונלך ישרוק וישום, לאמר מה זה היה
 לפלוגי? אימתי לנש תכלת וארגמן ותולעת שני? אין ספק כי נשתתה וצעתות
 שנעונו כחצו הספר, כאשר יחלוס הנקטן והנה עשיר והוא יושב צחוק האפר. אז
 ראיתי ואשמח, כי ונן הדרך הזאת החדשה הנה עתה תלוינת, תשובה לשאלה גדולה
 וננהלת, והיא מה טעם פעם אחת כחצו אמרה קבלת, גם פעם אחת אמר
 הקבלת? ולא ראיתי נפרש לא ראשון ולא אחרון, שינאל אל החלוס הזה פחרון,
 ולפי דרכי יוצן הדבר צלי שום סלף, כי כשראה קבלת לומר שאין אשה טובה
 אפילו צאלף, ראה שנחרינס ונחן ילא, וכחצו צקשרו ראה זה ונלמתי אמרה צת
 שבע וכיולא, והחכמים כחצו שם הנחצר תחת שם האשה החשובה, וכינחו אמרה
 לנען יהיה ללעג כאלו נשתנה לנקבה, וכן צתחינת הספר קבלת כחצו הנל הצלים
 אמר הונלך החכם, כאלו הם דברי הנועתיקים אשר ערצו דברי הספר אל תָּבֵס (וראה
 לדבר ונן העומר אשר אליו נלמד, ויותר שהיה קבלת חכם עוד למד, שענינו ונלמד שהיה
 חכם עוד עשה זה הדבר, ואין אומרים ונלמד אלא על מה שהוזכר כבר), והחכמים ונחו
 נולות הונלך החכם, וכחצו תחתינן שם קבלת כדרכם, רק השאירו הם"א, לזכר
 עולם על זיושו תָּבֵס. והכותב הזה צתחילת צית שני היה, אחרי אשר גלתה צצבל
 האונה העצרים, ועוטר הלשון נקע וילך, על כן אין תאר קבלת כחצר צני הונלך,
 ועוד ראה כי לא נכתב עד אחרי נות שלמה, כי הוא לא היה חותם שמו, אלא
 שלמה צן דוד ונלך ישראל ולא היה נוסיף ונלת צירושלם, כי עדיין לא נתלקטה
 הענוכה לשמים, והוא דבר הראוי להַּתְּאֵל, מה טעם צנושלי כחצו ונשלי שלמה צן
 דוד ונלך ישראל, וצקבלת נוסיף צירושלים, לא אחת ולא שנים, כי גם צרון

הספר חוזר ואומר איך קבלת הייתי ונלך על ישראל צירושלם, ועוד כתוב צו על כל אשר היה לפני על ירושלים, וכל זה ממה שזכרתי כי ספר קבלת אינו מעשה ידי שלמה, רק אחד מן האחרונים כתבו בשמו, ואע"פ שזכרו נודע הדבר לחכמים, הנה נשכח צדו הימים, והאמינו צו הדור האחרון, כי תשכחן ראשונות ולא יהיה להן זכרון, ובפרט מה שקרה בהחלת בית שני אין להפלא אם כבר נשכח, ומאחר שנשכח גם תפסד השנים ההנה כאשר נספר ומור עינים מוכח. וכאשר התזכר הדבר הזה חללי, אז ינוח לי, ואמרת אחרי אשר נחתי עד הלום, חולי כל דבר על תקומו יצא בשלום, ולא יהיו עוד דברי קבלת כדברי הלום, כי נוכל לפרש כל מומר כמשפטו, וכל נוקרא על פי פשוטו, ואם יהיה דבר מגונה בעקבו כרוך, קולר תלוי צואר קבלת והמלך שלמה צרוך. אז אזרתי חללי ונסיתי לכחצו עליו פירוש, והנה דבריו מתחורכים ומאליהם כשחר פרוש, ועלה צידי למנוח טעם לרוב דבריו, וכל נוקרא נקשר עם שלפניו ועם של אחריו, ולא כולרתי לעוות שום נוקרא או לפרשו בחוספת ומגרע, אך פירשתי כל דבר במשמעו, אם עוצ ואם רע. ומדי החצוני צו שנחתי בלבי את חכמינו ז"ל אשר נחלקו אם הוא נעמל את הידים, ושנחתי גם כן מי שצקש לגנוז, ומי יתן והחזיקו חזרו בנעומו. וכראותי חכונת הספר נפאת עלמו, ושגם רבותינו לא כלם היו חולקים כבוד לשמו, אז אמרתי מי יודע אם למיעוט חשיבותו צעיני אצותינו הליקים, לא נפלו צו קלח טעיות ונעתיקים, יהיו גם הנה צעוכינו, הגורמים לקלח מדבריו שלא יהיו מונגים חללו, כי אמנם אין ספק כי חשיבות הספר צעיני הצרות, חשמהו מן הטעיות, כאשר הנה רואה, בחלופי נסחאות שצין נעצתי למדנחאי, כי אע"פ שהם רבים, אינם אלא צנניאים ובחכמים, אין אחד מהם בהורה הקדושה, כי לרוב חשיבותה ימוש כל קופר להגיה ספרו צחקיה ודרישה, ואם בן הדבר נקל, כי ספר קבלת לא חששו הרבה שלא יחקלקל, ובהשעני על הכלל הזה, כשנמלתי צו נוקרא דל ורזה, אין לו ענין צטום פנים רק בחלוק אוח אחת, לא אירא ולא אחת, מעשות עלמי דיין להגיהו עד שיביה לו ענין, וקוף סוף לא עשייתי כזאת רק חמש פעמים, אך צענין הנקודות והטעמים, פעמים הרבה נטיתי מדרכם, וידוע כי כמעט לא היה עדיין שום חכם, לא קדמון ולא אחרון, אשר נמנע מלכחצו שום פחרון, המתנגד אל הנקוד ואל הטעם, בכל ונקום שאין להם טעם, ואם חרתי לעלמי הרלועה, ועשייתי כזאת לא אחת ולא שמים לא שלשה ולא ארבעה, אין זה אלא מפני שהחכם המפסיק היה גם הוא מאוחם שיגעו ועמלו חכם, לעוות דברי קבלת כדי לתקנם, ושמו נקום על דעותיו הכוזבות, וצחיות כי לא זה דרכי הולרתי להחליף הנקוד פעמים רבות, למונן ישוב הספר כמו שכתבו ומחצו, כדי שלא לפרש שום דבר שלא נודעת מי שאמרו, והעושה צהק עקוב יעקוב, ועיין דברי רצו האי צפרק אין דורסין צעין יעקב. עודני

ונתחיל לאטי צמלחת פירושי, ולצני יעלזו ותגל נפשי, כראותי רוב פרחות הספר
 ומפורשות, וכה לפני מנזרות חדשות, כי ראיתי סוף הדברים סותרים אלה את
 אלה, ואשוב ואחפלה הפלא ופלא, כי אינה שונה צמור צילדותך ואמה כן אמר ודע כי
 על כל אלה, ואמר והסר כעם מלנך, ואחריה הוא איננו וזכור את צוראך, ואחרי
 אשר בכל הספר הטיל ספק בהשאלות הנשענה העליונה, אמר לנפוק והרוח תשוב
 אל האלהים אשר נחנה, ואיך אפשר שיהיה אדם נגד דברי עלמו מחקומו, ומשפיל
 אף וקומו? ואשנה משונם, ואם אחרי כי החתינה היא העקר, ושרלה צקוף
 קסרו לרפאת את אשר דקר, כאשר יאמרו ומפרשו, ראיתי כי אין אלו אלה
 תחמונין של שוא, כי איך אפשר שרלס לתקן צמלות מעשות, את אשר עוותו צמלה
 טמא? וכאשר הרציתי החקירה בכללות הפרשה היא, גם הלום ראיתי אחרי
 ראוי, כי לפי הנראה ומשעוטה, לדעת רודפי החענוגים גם היא נועה, כי אפי'
 יאמר שונה צמור דרך החול מה טעם לכל אותה האריכות, צמפור נגעי הזקנים
 צמנות ואיכות? כי לא יושך מזה כלל שזכור את הצורא ציניו הצמורות, כי גם
 נוכל לשוב אליו כאשר נצוא צמורות, ואם הכוונה כי החשובה, ציניו השיבה,
 איננה חשובה, כי היא נמשלת לעפר ואפר, הנה העקר חקר וון הספר, אבל
 צמנות קסור נגעי הזקנה, יציא את הצחיר לחטוא בעור כפתו רעננה, ויחטוף
 וישתה ויחטוף ויאכל, טרם יצאו ימים אשר לא יוכל, ויונהר ימישה מעשהו טרם
 יצבר כשבר נצל, וזה מוסכים יותר עם אמרו כי הילדות והשחרות הצל, שענינו
 לפי שטונו שאין הילדות עומדת, ואין השחרות נחמדת, על כן שונה צמור צילדותך,
 ואם לא כן אין לו ענין כלל עם הספר כעם מלנך והעבר דעה מנשךך. וראיתי
 לרענ"ן מן שהודה כי פירוש הפרשה כך הוא ואף גם זאת איננו רואה צה דבר
 נגאי, והנה אמר והלך בדרכי לצד וצמלתי עיניך היטב צעיני ה'?
 ואמר מקדצר כן הוא שאין ענין כללות הפרשה לפי משוטה, אלא להחיר
 אגודות מוטה, הנה ישנו רעיוני לקיות חנהים, מה טעם ודע כי על כל אלה
 וזכור את צוראך והרוח תשוב אל האלהים?
 וצחיות נפשי על המנזרות האלה נעצת, עלתה על לצי ומחשבת, מי יודע
 אם הנולות הללו אינן חוספת שהוכסו צמפור, חכמים מצדורו, כדי לנתק דברי
 קבלת בקלת דברי משפט ולדקא, כדרך שנוערצין צמנים הנורים מיני ומתיקם, וצמנות
 אין לחמוה אם עמדו צמכך לגדור גדה, ויחסי יש לחמוה לענה לא הגיחו אחרו יותר.
 ובהסתכלי צמלות הללו הוכספות ראיתי צמקרה, והנה מוספין חשע עשרה,*
 וגם כי אינני מן הצוערים, הנאמנינים בצמלות הנוספים, הנה רעיוני חנהו, כאשר

* ודע כי על כל אלה יציא האלהים צמפט, הרי שונה הצות, וזכור את
 צוראך ציניו צמורותיך, הרי י"ג, והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה הרי י"ט.

ראו את הנוספר הכוא, כי זכרתי את הענין הניזולא כחוצ צספרים, י"ח ונלין
 תקון סופרים, ואע"פי שהספוקים י"ח הנה הנולות י"ט צאנות, כי שמים וסון
 צכחוצ אחד הלל הוא אל נא תהי כנות, וזכרתי גם כן כנה ומהנזוכה ינולא צכללות
 ענין אחר תקון, והמפרשים את עלמם ידחקון, ללכת דרך צעל העקרים, האונר
 כי הסופרים לא שלחו ידם צספרים, אלא סכחחוצ עלמוו כן פנה, מפני כבוד
 הסכינה, והנה אם היה הדבר כן לא היה להם לראשונים שיאמרו אלא י"ח ונלין
 כנוי, ובאונרם תקון סופרים ונמצע כי הסופרים עלמם עשו איזה שנוי, והוא
 דבר הסכפך וזר, יוכל כל כופר להיות צו נעזר, ונולד כל זה זכור זכרתי, כי זה
 שנתים יונים דרשתי וסקרתי, את כל הנוקמות שאמרו היה צהם תקון סופרים,
 ונולחתי כי כלם יסרים, ונדצני ראצ"ע ראש החוקרים, אין לנו לורך לתקון
 סופרים, ולא סוף דבר שאין לנו צחוקום לורך אלא כי צנוקום אחר כצר בארתי
 באורך, שאי אפשר שיוננו אותם הכחוצים, אלא כמו שהם כחוצים, והנל לתקנם
 יקלקלם, כאשר ציארתי שם צאור שלם, וא"כ ווי יתן וניוכל לנולא, הסגום הזה
 מהיכן ילא ינול.

אז אמרתי ווי יודע אולי התקון הזה צכללו איננו דבר אולת, אך היא קצלה
 אמיחית ונלצחתינו ונקוצלת, והוא כי יש י"ט ונלין תקון סופרים צספר קהלת,
 אלא כי צכוצ היננים נכחמו הנולות ולא נשאר רק הנוספר צזכרון, ועמד הדור
 האחרון, ומקרו ודעה נפסם, ונולאו י"ט ונלות זעיר שם זעיר שם, ואמרו כי צסן
 היה התקון הנוקבל, ונזה ננעך כל הענין הנוקבל, אשר הוא אונת צעקרו,
 והוא סקר צצאורו, וכיולא צזה אמרו חכמי החוספות, צענין הגזרות הסוות, כי
 ידעו צקצלה כללות ונינו כונה הן, אך נכחו הנולות שהגזרה הסוף נדרשת צסן
 (שצח ד' ז' ע"ח).

ואחרי אשר צאתי עד הלום, אז הייתי צעיני כוולא שלום, וכוולא נסך
 קפיר ויהלום, ושונתי שופס יחרם, כי ילחתי ונאפלה לאורה, ועוד כי הסירותי
 חרפה ועל החורה, ודעה לנצון נקל, כי מוטב לתלות הקלקלה נמקולקל, ולהסיר
 הסגדים הולאים, ון החורה ויון הכנזאים, ולחחס על ספר קהלת הנולא חמלואים,
 ונלד כי כיוון הנולות השטע עשרם, איננו נקרה, ואין לערען שיאמר כי לני,
 ציוחתי הנוספר צפוני, ושהייתי יכול גם כן לכוסיק עליסן או לפחות ונהנה, כי
 אונם י"ט ונלות אלו אינן לקוחות אחת הנה ואחת הנה, רק כלן כלולות נשלשה
 חלפי ספוקים, והלשונות המלכים והנליקים, צבל אותה פרשה, אינם צלנז רק
 אותם השלשה, דנק ותכח ותדלה כי הלחתי אפי, שלל היה צירי לפוין השצנן
 מדעתי, רק נאליו ילא השצנן נכוון לפני, ותארכה עיני, ואנך את ה'

הלא ונעתה, ודידי הקורא לא איכא לא לחתה, סן כדלותך את הסינרות
 סזה הסולך דרך חרטה, דרך לא כנוטה, הנחם גיע כפי, או תקלל עימת סרעפי,

אמנם תחזיק לי טובה כפולה ומכופלת, כי העליתיך מתחום המנוכות על דברם ספר קהלת, לבלתי חטריך עוד להכריח את עלמך להאמין, על שאל שיהא ימין, ולסלק הכחוצים, כדי להוילא מתחום למודים טובים, גם לא תהיה עוד רוחך נכשלת, להאמין בכל דברי קהלת, באמך כי כל דבריו על כדן ועל האמת יסודם, אחרי שילאו מפי הנלך החכם וכל האדם, ולא תשתה עוד כוס קצעה אשר רבים ישחו, ועל דעות כוזבות נפתו, להיותן צפסר הזה נונאות, אוי לעינים טך כואות!

ואמת אגיד לך ידידי, כי עתה לא שלחתי את ידי, להוילא לעז על ספר קדמון, לולא ראיתי רבים ומהמון, אשר לעדו מתחובו להרוס יסודות החורה, ונפרט להאמין שהכל בגזרה, והכל צידי שמים, ואשילו יראת שמים, דבר הכתוב בקהלת פעמים אין להן מנין, ומנו יומך שאין דין ואין דין, ומי מעצדי ה' לא יתעורר להסיר הנכשלה הזאת מצני עמו, ולבאר להם כי לא כמשצות קהלת מתשצות שלמה? ואם לא עשו כזאת המפרשים ז"ל, אך להכדיק דברי קהלת אמרתם תזל, טובה היתה דרכם צינים הראשונים, ונאותם הזמנים, שבו צני אדם מאמינים יותר, ולא היו פורלים גדר, להכרס את רבותיהם, ולראות הדברים צעיניהם, ודרך הדת והקמו כיחם צינים הם מפורסמת ומקובלת, והיא חכמה על כל פעמים שנספר קהלת, ועתה נשתנו הדורות, וכל היר מרצה לצדוק בשבע חקירות, וטכל המון כים נגרש, ולא יתשק צדך הדת, לאמר אין מקרא יולא מידי פשוטו, ואיך אם כן יקראו קהלת וישנרו דרכיהם מתעור, אם לא נפק עיניהם ויראו, כי לא לבן דוד הוא, ונפרט אם עם באור כל הכתוב צו, נשים לפניהם גם צטול הדעות הכוזבות אשר צקרו, בתתו האמת למול הסקר מערכה מול מערכה, כאשר עשיתי בפירושי בארכה.

והתימה על רוצ"מן, אשר היה עם קדושים נאמן, איך וולאו לבו לגלות את אשר בקהלת נטמן, ופירט פרשת לכל זמן, ורבות זולתה על דעת האוננים כי הכל נגזר ומזומן, ועם זה הניח את העם באמונתם כי קהלת נעשה ידי אמן. הנלך אשר חכם ומדדע וכלכל והימן, ואיך לא ראה דנפיק מניה מורצא כשוד שלמן? אלא שזה סימן, כי הוא עלמו היה מאמין כי כל פעולותינו נגזרות בזמן ובנקומן, כי בשטח לייצנין הלך ומתשצות לייצנין עלמן, דחוקות מן השכל ומן החורה ומכל שגילות ילילנו הרחמן.

ואתה חשוע השמים ומון שנתך, הנלך אשר לא היה חכם כחמתך, ופניה אל ענדך הכלב העת, השוקד על דלחות האמת, וישם נפשו בכפו, לגלות מוטעווי מתחרים אשר נעלמו עד פה, לפרוק מעליך אדני הנלך מושא דברי סרה ודברי אולת, אשר העמים עליך קהלת, לנען יהיה שם כבודך זך וטהור בארצות החיים, כאשר כבודך עלמו מאוסר וקדוש בארצות הנלמיים, ועתה אדני הנלך כיך אליך

סעודה עליך, הלא תכבד את מכבדיך, והללתי ונכסלתי, את המסיר מעליך קלון,
לצאתי יהיה לי לפוקה, ומעשה הדקס, ואשר צמעותך יחזיק, לא להוא נזיק.

י"א דבר הקפ"א.

3.

Schreiben des Herrn I. S. Reggio in Görz an Herrn Dr. Samuel
Vita Della Volta in Mantua.

צוואי לתת מענה למוכתך הכתוב מיום י"ז לחמש העבר מוכרח אני טרם
כל דבר לחלות פניך לכל חביינה עוד אגרותיך מכיום והלאה מללות חוארים
מופלגים ומסגדים לאנוש מן כערכי אשר לא יאחרו לא לך להכנס ולא לי לקבלם,
רק יהיה דְּרָקָה אלי בהן כדבר איש אל רעהו בלשון פשוט ומופשט מדברי חסנוחות
אשר לא יעלו לריח ניחוח רק צאפי נוכרי לז הרודפים אחר הכבוד. והנה להם
לשאר העמים להפליג צמחר אדון ולהשתמש בגוף נסחר ובלשון רבים שאינם אלא
דרכי חופה, אבל ללשונו הקדושה יתר שאת גם צעיף הזה, כי זה הורגלנו
להשתמש תמיד בגוף נוכח כמו שאנו אומרים ברוך אתה גם לצורא עולם
יתעלה. ואחרי ההלעה הקלרה הזאת אגיד לך דעתי על דבר ס' יעיר אשר
נכספת לדעת מולאו ומוצאו. הנה נגד המיחסים אחרו לא"א ע"ה אין לורך
להרצות בעשות לכיות קצרה זו בטלה ונעלמה צעזור כונה טעמים אשר קלחתם
כצאת צמס הר"י סטולצ וקלחת יתצרו צנקל לכל ונשכיל, כי נזכרו צו טמות
החדשים ניסן אייר וכו' שמתחדשו לנו רק אחר גלות צבל, גם מלת כילד, לפיכך,
מכאן וליך וכו' הצאות צו יורו על היומו מאחר מאלד כי הוא כולל מאחרים
זרים ותמוהים ועלומי הצנה לפי פטיטוחם אשר לא הורגל צכילא צמס שום אחד
מבקדמונים וכ"ש לצות העולם, ורק צזמן הגאונים שמתחדשה אז צתבל שהצת
הנסחרות והסודות מלאו דוגמתם, כגון לילוק שלג על כ"צ אומיות ונעשה עפר,
ושיש בעולם שצעה ימים ושצעה נכרות ושצעה נודצרות וכדומה. אמנם היומו
נכתב ער' עקיבה לא יוכל השכל לקבל אם לא נאמר שהיה איש אחד ציני הגאונים
ועקיבה שמו, כי הנה ציני התנאים לא היו רגילים לכחוצ רמיזות כאלו ולחצר
יחד עניינים שלא יוכלו לשנת יחדו; גם אם היה נכתב צזמן התנאים לא יעלט
שהעורר אחד ונהם לכחוצ עליו פירוש לצאר סתומותיו, או לפחות להזכירו צנשכה
או בצריחא או צחלניוד, ואנחנו רואים כי אין טום חנא או אמורא או אפי' גאון
מזכיר אחרו צטום מקום, ואם היה לפניהם למה יעלימו עיניהם ממנו? ואם
העלימו עיניהם ממנו זה אחר שלא חשצו אחרו כריו וכדאי לעיין צו, גם הראשונים

שכתבו עליו ציבור לא היו אלא ציון הגאונים לא קודם לכן, והפירוט המיוחד
 לר' עקביה גאון יש לפסקם מאלו הם הוא כחצו; גם ידוע שציון ר' עקביה לא
 הורשו עדיין החכמים לכחצו על פסד אפילו הלכות וגופי תורה לפרקנים צדדים,
 ואם כחצו מעט זה היה רק בחשאי וצונגלת סתרים, ואיך יחצו ר' עקביה ספר
 מלא סודות עמוקים שהם יותר חמורים מן ההלכות? עוד מלאמי להרא"צע ז"ל
 בפירוטו על ס' קבלת על פסוק תן חלק לשצעה וז"ל: עיקר שצעה צונקרא מה
 שאמר צעל ס' יצירה והיכל הקדש מכוון צאמלע עכ"ל, אשר מזה למדתי כי
 הרא"צע לא היה יודע מי היה ומצדו שאילו ידע היותו ר' עקביה צודאי היה
 מוזכרו צטמו. ועתה אשאל: אם ציון הרא"צע לא היה נודע ומצד זה הספר
 איך נדעכו אנחנו? ואם צדורו של הרא"צע היה הדבר פשוט וצדור שלל היה ר'
 עקביה ומצד זה הספר מלין יצא לנו צימייס האלה מוספת או עדות על היותו
 מעשה ר' עקביה? הנה מוספת כזה א"א להוילאו רק מצדדי הקדמונים ואם מצדדיהם
 אנו רואים ונה סיוכים הספך טוב אין צידנו דרך לבא אל ידיעה כזאת. ועתה
 אחרי כי נעדה מוננו עדות נותנים אחרים, נסן אל הספר עלמו להלות אם
 הענינים הפכללים צו יציאו אל ידיעת הזמן שצו כחצו, והנה צועט העיון צו
 מלאנו ראינו כי המצד הזה למוד והעתיק כנה דברים מן הקודמים לו כגון
 חלוקת האותיות לנולאיהם אפח"ע צווי"ג וכו' ובצע כפולות צגד"כפרת (ושלם
 אמות מני"ס יראה לי שלקח אות אל"ג מנולת א וי ר ורות מני"ס מנולת מייס
 ורות מני"ג מנולת אש וצנה מני"ס א"נש, אשר כונחו צזה אל היסודות מני"ס
 הושחת העולם ולכן קראן אמות, ונה שלקח רק ג' יסודות והשוניו הצדיעי שהוא
 א ר צ בולד כפי דעתי מוצו חפלו לצנות כל צנינו על ג' מנספרים לבד, והם ג'
 ז' וי"צ, כמו שאמר לבקוף א' על גבי ג' וג' על גבי ז' וז' על גבי י"ג) וכל כיוולא
 צזה למד מונני דקדוק שהיו ציון הגאונים: ורעיון שצעה כוכבי לכת וי"צ צבולי
 אלכסון ולירוסי רכ"א שערס וי"צ מנולות וכדומה למד מן החוכניים הקדמונים
 אשר ספריהם חקלו לסתרות ולהחודע אללנו ע"י העתקות הערציים סביב לציון
 הגאונים, גם ידיעת הד' יסודות אשר הוא סם אוחס שלשה מן הטעם שאמרת
 אינה עיקרית באמונתנו ולמודנו מן חכמי יון צסיוע העתקות הערציים; וסן
 הדין צעלמנך על שאר ההודעות הצאות יו שכולן לוקמו מן הסצרות מנולא המצד
 צוני סקדמו, ואם יחפיקם אדם לומר כי אולי הספך הוא ססאחרים למדו מעט
 לא הוא מני"ס, ולכן הוא קודם להם ציון, אשיצרו כי זרות גדול יהיה שחכונים
 רבים וגדולים ומסורים כנוה מדינות ומחולפים זה מזה בלמודיהם יסכימו יחד
 להעתיק וללמוד הקמותיהם מן הספר הקטן הזה אשר ומצדו היה צלי ספך חלם
 ורזה מאלו כנגדם צהיקוף ידיעותיו (כי כן אנו רואים מצונותו י"ג מנסיגים
 צנספס זכר וקצבה שכת הקיאה וכלצ שהם מנסיגים החאשיים צגוף האדם והכניס

תחתיהם הורה והעמוד שאינם כל כך הכרחיים לחיי האדם), ולכן יותר קרוב
 להאמין שהוא לנוד נוסח, לא הם מוננו, וילא לנו נזה שסוף היה בזמן הגאונים,
 ולפחותות מלאכתו אשר עשה נשאר הספר הקטן טעון ימים רבים צקן זוית עד
 שהרנו"צ ז"ל לא ידע מוננו דבר. ועל שאלתך מה בין חשון ומרחשון ואיזה שם
 הוא בעיקר אין לי להשיב רק כמו שכתב צעל"ס' מועד דוד דף ק"ד כי לפי שאין
 נדעם הזה יום טוב לפיכך קראו אותו מרחשון, אשר שם בעיקר הוא חשון.
 יפה כיונה שאין צדי"ס' גלילי כסף להר"ר כספי ולא ראייתו מעולם, וכן
 תדן גם לק' מעדתי מלך שפיה בעלם ומני מליאוחו צעת שכתבתי אגרת כ"ח,
 ועד עתה לא זכיתי לראותו כי יקר הוא.
 זאת ראייתי ומספיק היום לחשובת ומתנדך הנעים, והאל יענה שלומך וילנימ
 דרכך וחיית כגן רוח עד זקנה ושינה דשן ורענן בחשוקת
 גערך נחדש טבת תקל"ח לפ"ק.

4.

Schreiben des Herrn Dr. J. Levy in Breslau an Herrn Ignaz
 Blumenfeld in Wien.

צ"ה נרסלו יום ג' אחרי יום הברורים לפ"ק.

כן כל יקר ראתה עיני בהגלות נגלות לפני תפך היקר אוצר נחמד כשנו
 קן הוא מלא חן ויופי, דברי חכמים ומדומם, אשר אננו ללשונו נגזיר, שפתנו
 אמתו, והנה עד עתה האירו לנגד עיני ומצרת ראשונה ושניה, ועד הסלישית אני
 אף עם כספר לאמר: הואל כל דני ומסתהו גם הוא אל אולךך, להיות גם אנכי
 משוגרי הטוב ותושיה, הנונים מרצות לנו, לא לנלאות אולרם כסף וזהב, אף לא
 לעשות להם שם בארץ (כי מי יחכם ויעשר? או מי ייטיב וטוב לו?) אבל לקיות
 מעדמות העפר אנכי נזר ומתנוסקות, פניני אמרות קדמונינו, היושבים ראשונה
 בהיכל החכמה ופחדם המזונה, אשר הגיקו טעם אמריהם לנרבה צקרב הארץ,
 וזכרם לא יסוף מוצע ישראל. —

ולמען לא יראו פניך ריקם אגישה עדיך היום דבר קטן, והוא להעיר
 ולהפיץ אורה על נושנה אמת, אשר בהשקפה ראשונה נראית קהומה ומחומם
 עד לנאד, צלולה דברתי הלכה ודברתי אגדה, ונלאו כל המפרשים לנארה
 על גבן, אורו ייענו דברי צעיני החכמים, ויהא רעוא דהינא מילתא דמתקבל,
 וז"ל כוננה (מגינה פקן צ' הלכה צ'): יוקי בן יועזר אומר שלא לקטוף, יוקי
 בן יוחנן אומר לקטוף, יחושע בן סרחיה אומר שלא לקטוף, ניהאי הארצלי אומר

לסמוך, יהודה בן טבאי אומר שלא לסמוך, שנועון בן טעם אומר לסמוך, שנועים
 אומר לסמוך, אבעליון אומר שלא לסמוך, הלל ונחום לא נחלקו ולא נחמם נכנס
 שמאי, שמאי אומר שלא לסמוך, הלל אומר לסמוך, הראשונים היו נשיאים, שניים
 להם אבות צתי דינין, ע"כ. —

(א) והנה כל קורא המשנה הזאת כלורתה ישתומם על המראה, מה ראו על
 ככה להזכיר מחלוקת ישנה, אשר היתה בין התנאים הראשונים, מיימות יוסי בן
 יועזר ואילך, אשר נהרג צינאי השמונאים, יוחר נג' מלות שנה לפני זמן קדור
 המשניות, והשתלשלות מחלוקת כזאת בין נשיאים ואבות צתי דינין, עד אחר כמה
 דורות בלי הספק, דבר זה נאמר, ולא מלינו דוגמתה בכל הש"ס, וכן אמרו זכרונם
 שם, בראשונה לא היה מחלוקת אלא על הסמיכה בלצד, ועמדו שמאי והלל ועשו
 ד': וע' ג"כ הוספתא חגיגה סרק ז' וז"ל: מיימיהן לא נחלקו אלא על הסמיכה
 בלצד וכו': ואיך יתכן שזאת ההלכה ר"ל של סמיכה היתה מלויכה כ"כ מן שאר
 ההלכות, שנחלקו עליהם אבות העולם דור אחר דור, ולא יוכלו לעמוד צניין
 ולהסכים אם קומיין או לא קומיין, הלא דבר הוא. — מלצד שנראה כמתנגד
 למאמר רבי יוסי, הנא דקדר עולם וימיוקו עמו שאמר, ומחלה לא היה מחלוקת
 בישראל אלא צ"ד של שבעים ואחד וכו' שמוצא הרבה צ"ס (סנהדרין צב"ג דף
 פ"ח ע"ג ירושלמי סוף פ"ג הוספתא סרק ז') ואינו מזכיר זאת הלכה ליוצאת מן
 הכלל. — ועוד הגדל המייכה, הלא יוסי בן יועזר אומר שלא לסמוך, וידוע
 שספק הלכה כאן דלא כוותי' אלא כצית הלל (שם משנה ג') שאמרו מציאין
 שלמים ועולות וקומיין עליהן, אם כן האים אשר אמרו עליו (תמורה דף ט"ו
 ע"ג), כל אשכולות שעמדו להן לישראל מיימות משה עד שנת יוסי בן יועזר היו
 למדין חורה כמשה רבינו ע"ה, היתכן שאין הלכה כמותו בכל מקום? — גם לא
 מלינו הלכה אחרת כיוצא בה שנסנית בפירוש צ"ס התנאים שקדמו להלל ושמאי
 (וע' לקמן בסמוך) ומאד יש להקפיד אם כבר היה להם משניות כחונות צומן
 קודם קדור המשנה (1) הלא תראה כי גם אותן ההלכות שנקראו צ"ס הלכה
 לנשה מסיני ואמרו ז"ל שקבלה צידם תלמיד מפי רב, אעפ"כ לא הזכירו צ"ס
 זה במשנה, וכמו שאמרו על זה בירושלמי (פיאה דף ט' ע"ג) כמה הלכות באמרו

(1) ע' מה שכתב הרב החכם מוה"ר גייגר י' במכתב עמי שלו כרך ז' ל' 474 וכו'.
 המחברת הזאת איננה עוד כעת תחת ידי לעיין בה, אכן אעתיק כאן חוקן דברי המאמר
 הזה הנוגע לעניינו מוצא צכרם חמד מחברת שלישיה ומכתב ה', וז"ל שם ג"ס שאר הנאים
 לפניו (כלומר לפני רבינו הקדוש) כהנו משניות או מוגלות קהרים וכו'. עוד הביא
 החכם גייגר קיוע לדבריו מדברי Epiphanius שהזכיר משניות Deuteroseis יוחר
 מנחת. והנה עפ"יפאניוס מזכיר ארבעה מיני משניות, משנה משה רבינו, משנה רבי
 עקיבה, משנה אדא או יהודה ומשנה צ"כ השמונאים וכו' ע"כ, וע' ג"כ מה
 שכתב על זה החכם החוקר מוה"ר ש"ד לוצאטון י' שם.

לנפש צקיני וכלהון מוסקעות צמטתה ע"כ, וצודאי מטעם זה וחולי עוד מטעמים
 אחרים, לא הזכירו אותם בקדמונים למולידי הכלכות, רק הם הניחו לנו לעורסה
 מיילי דצנות, כוללים יסודי הדת בכללה, הכנסת החברה ושאר דברי עוסק צומס'
 אצות פ"א, גם איזה מעשיות נאמרו צמטס, כמו מעשה דשמעון בן שטת שחלה
 שמיים נשים באסקלון (סנהדרין דף נ"ה ע"ג) ויורה בן עבאי שכרג עד זומס
 (מכות דף ס' ע"ג), גם לפעמים דברי הגדה צ"ב התלמודים ונדרשים, גם איזה
 גזרות ומקנות נזכרו בצריחא (שבת דף י"ד ע"ג), יוסי צ"י איש לכידה ויוסי בן
 יוחנן איש ירושלים גזרו טומאה על ארץ העמים וכו' שמעון בן שטת תיקן כחוצה
 לאשה וכו'.

ב) ואל תשיצוי הלל מוטתה ערוכה לפניו, אשר נכלית כסותרת לדצרינו
 האחרונים, והיא צעדיות פ"ח הל' ד' וז"ל העיר רבי יוסי בן יעזר על איל
 קנולא דכן, ועל משקה בית מנצחייא דלינון דכין, ודיקרב צמותא מנחמא, וקרו
 ליה יוסי שכיא ע"כ, הרי שמנינו הלכה קצועה שאלמנה ג"כ נפי יוסי בן יעזר?
 דא היא חלה, ועוד הלל גם כאן צטלו דצריו, ולא זו בלבד אלא קראו לו חכמים
 בשם גנאי "יוסי ישריא". — לזאת השיצו היא גופא קשיא, איך יעלה על הדעת
 להקל בצבורו כל כך, ומי זה יעיז פנים מנצי דוכו לקרא בשם גנאי כזה, או
 עכ"פ צבינוי הלני לאיש שכתב בשלשה כתרים, שהיה כהן, נשיא ואבי החכמים,
 ומכ"ש דורות האחרונים בזמן רשב"ג ורבן גמליאל דיבנה, שבאותו הספק העירו
 שאר החכמים שזכרו שם, מי זה הוא אשר ונלאו לנו לעשות כן?

ועוד מה ענין יוסי בן יעזר דקדים עובא יותר מנחמים שיה לכאן צין
 שאר הנועידים הנאמרים בזמן נואר כמו שאמרו? — ועוד היכן חנולא שהעיר
 הכשיא ולפני מי העיר, הלל היו כלם תלמידיו, ואע"פ שמנינו ג"כ לרבן גמליאל
 שם שהעיר, זה היה לבתר דאעצרכו מנשיאות, ולא היה לו אז עוד יותר שאלת. —
 ועוד שכל הספרים נזכר שם בשם רבי יוסי צ"י, וידוע שצינים הראשונים עוד
 לא כשתמטו שם זה וגדול מרבן שום, ודוחק גדול לשבש כל הספרים — ואל
 ימכר לבן לחלוט המנונו, שלא בלבד ששם צעלים חתום עליה, אלא גם הלשון
 צעלמו נעיר שמשנה הזאת עתיקה ומטובה מנצרותיה שבלשון ארנית נאמרת,
 ויוסף לזה כי כונעו כל הספרים החלונים שנתחצרו קודם זמן סדור המשניות —
 כשאלו בלשון ארנית כמו מנלת חענית וטופסי שטרות המפוזרים צ"ס וכדומה —
 ולכל דונקשניא הייתי אומר שיעזר איש הצירה (נזכר צומס' ערלה פסק צ' הל'
 י"ג) אשר חי בזמן רבן גמליאל הזקן, והוא היה מנלנידי בית שניא, כנצואר שם
 בצירום, היה לו בן ושמו יוסי, כידוע ששם יוסי והוא כינוי ליוסף נחפשו צינים
 הסם למאד, וכיה חי אותו הין בזמן רשב"ג או רבן גמליאל דיבנה כשאר החכמים
 שנועידים בזה הזמן, והוא אותו שיעיר צומס' עדיות פ"ח הל' ד', ויחא ג"כ שלא

נחלקנו דבריו, כי זולתי היה גם הוא ונחלמידי צית שמואי כמו אביו יועזר, וצטעות
 כתבו הנועתיקים צרידה צמקום הבירה, אשר נוח להסתחף, גם הנולה הזאת,
 כ"ל לרידה היה יותר מורגל צפיהם מנולת הבירה. (ע' צפ"ז) וזה שככתב עוד על
 המשנה הזאת (במנון).

א) נשוב עתה לנושכתנו שלנו דנין עליה (מגיגה ז' ז'), ולמען לא אעניס
 על הקורא עוד הרבה מה שיש לדקדק בנשנה הזאת, אזכיר עוד קושיא אחת
 וגדולה היא אללי, הלא אין שום הנושך לנשנה הזאת, לא לפניה ולא לאחריה עם
 אותן שטינו באתרו הסרק, נשנה א' חוקרת לדרוש צעריות צג' בנשנה צראשית
 צ' צ' במרכזה ציחיד וכו' כל הנושכל וכו' — נשנה ז' היינו ונחתיחין דידן, נחלקו
 אם קוונכין או לא קוונכין, וכדומה גם בנשנה ג', נשנה ד', נחלקו צ"ס וצ"ה
 ציום טינח שלאמר העלכת, נסיים שלא לקיים דברי האוננים עכרת אשר השנת,
 נשנה ה' עד סוף פירקין מדרכת צדיני נעילת ידים או טזילה לאוכלי חולין
 צטהרה ואוכלי נעשר תרומה וקדש וחטאת, גם מונה נעלותיהן זו לנעלה מוז
 וכו'. — ואף אם אנריכין צמני דומתי אין קדר לנשנה, היינו צתרי נוסכחות,
 חבל צמדא נוסכחא ונכ"ס צמד פירקא לכ"ע יש קדר — (2)

אני ערם אחל לפרש הנושנה הזאת לפע"ד אקדים רק הקדמה אחת, אשר
 אנו לריכין לה, והיא דחנא דידן לאו דינא דמניכה צ"ט צלמוד אחא לאשנעיין,
 דאם כן העיקר חסר מן הספר שלא נזכר כאן ולא בנשנה שלפניה וזיום טוז
 כלל, ועוד הוי נשנה שאינה לריכה, דהיא גופא, רלוני לומר הדין אם קוונכין
 צ"ט או לאו, כצר נאמרה צציהם סרק ז' סל' ז' וכשנית כאן הלכה ג' בנחלוקה
 טזין צית שמואי וצית הלל, וכוו שסעיב כצר קלת מזה החוס' צונס' מגיגה דף י"ז
 ע"א ד"ס צ"ס, וז"ל צצילה ס"צ דף י"ט וניחניא וזהם עיקר והכא אגז גרסא
 נקצא ע"כ, ומה נפקא מני' לדינא, אם גם ראשוני הסמנים נחלקו זה, הלא
 ודאי דצר מדם אחא לאשנעיין, צנה טנוגע צפנת דת צכללס, אשר לא היו
 יכולים אלה הסמנים להשוות מדותיהם, ונחסום נחלוקת צעיקר הראשי
 (פרינלישיענטטרייט), וכן נראה קלת נוסיום לשון הנשנה ילא נוסחם וכו'
 הראשונים היו נשיאים וכו'. ונמנה כלומר מן הנחלוקת הזאת יחד תקועה לחלות
 צם הסמנים הבאים אחריהם הלכות פרטיות הנוסתעפות ונחלוקת הראשונים.
 ד) ועתה נשימה עין ונחקרה על מלכ אונתנו צנה טנוגע ליסודי דת
 צומן הסמנונאים ואיזה טנים קודם להם, שבאותו זמן חי יוסי בן יועזר, הנה

(2) ע' ג"כ מה שכתבתי במחברת 1849 Nr. 38 Literatbl. des Orients לישב על כון
 קדור ו' הנשנות הראשונות של נוס' עדיות, אשר נחצנו צהן גדולי הנופרטים ואיזה חכמי
 זמננו, ולא מלאו הששך כלל צין ג' הראשונות לז'. האחדות, והראחי לפע"ד צפניהם
 נוסכיות כי קשור חזק להן ונשולצות אשה אל אחותה.

ידוע כי אחרי מות שמועון הלדיק וזימי תלמידו אנטיוגנוס איש סוכו נחלקה
 האומה הישראלית לח'ני, נחלית העם לצם הולך אחרי דרכי היונים, אשר אז
 כבר נחפשוו באלרות בני קדם ויעשו להם שם במלחמותיהם אשר עשו בקרב
 הארץ, אף חכמתם עמדה להם, לקח' לצ' יושגי האלרות האלה ומהם בני ישראל
 נקליהם הכוזבים תחת ידם, ולטעת בקרצם ניווסיהם ונחשנותיהם צדחות צנה
 שנוגע באלהיות, בתיקון המדינה ובאשר מין האנושי, וניד אחרי כזם אלכסנדר
 מוקדון את ארץ הקדם למטה בארץ יון צין הכחות חלוקות צדעות, הפילוסופיה
 של המתפלסף אפיקור, וראשי דבריו הנודעים הם: "צעה" אין טוב למעלה מן
 העונג, וכל מה שתענג הנפש ציותר כן תאריך חיותה, אונם יש אלהים אבל
 גופותם נחוצרים ונחלקים כגופות בני אדם, אבל דקים ציותר, אלה האלהים
 שוכנים ב"כ צעונג למעלה וחס נלחיים צלמי חולפים, ולכן ראוי שנעזר אותם,
 אבל דבר אין להם עם האדם, כי לא יכריחו הטבע, אף לא יוכלו לעשות מאומה
 צעולם לטובת האדם ולרעתו". —

ובדעות הנסקרות האלה מלאו להם תהרה דרך קלולה צין קלי הדעת
 וצפרט צין אנושי קדם, אשר גם הם יאצו להפענג נפשמ אף כי תהלש גופם
 צום, ויחמדו מעדנים צמאלל וצונשתה וכל יופי והדר בלצוטיהם וצמשתותם. ומן
 הפלא כי כנוו שאמרו כותצי הדורות וקורות חכמי יון על אפיקור הנזכר, (3) כי
 פסקו אחד צכפר המעורר היוני החוקר ומדצ' צצריחת עולם (Hesiod) הטעה
 אותו לדבר חועה על האלהים ונעשה בני אדם, כן אמרו ג"כ על לדוק וציתום
 (אבות דכ' נתן פק' ה') ששנעו תמי רצם אנטיוגנוס "אל תהיו כעצדים וכר',
 וזה הדבר הכשילם ואמרו נקורת הוא צידי הפדוטים שהן מלערין עלונם צעוה"ו
 וצעוה"צ אין להם כלל ע"כ, ונמלא שם ג"כ שפיו הצדוקים נשתמשין בכלי כסף
 וכלי זהב וכפרו בתחית הנהים", והכל פעין מה שוננינו לאפיקור ופי'עחו. (4)
 ויין הפילוסופיה הזאת של אפיקור נסתעפו אח"כ חולדות סקר ודעות נסקרות
 להצדוקים, שהאלהים הנעלה מאלד ונכשגת בני האדם לא יגלה סודו לעצדיו, ועל
 דבר ה' הנגלה לאצותינו על הר סיני, עליו אין להאסיף ונמנו אין לגרוע, ואין
 ציכולת הסכניים לפרש הכתובים כפי חכמתם ודעתם, כי אין טפע אלהי עליהם,
 ולכן כל הנלות וציאורים של הסכניים הנקרא צפיטם חורה טצעל פה, כלין
 נחשצו צעיני הצדוקים. ונודעים ג"כ דברי יוסף הכהן צכפריו קדמוניות ונלחמות

(3) Sext. Emp. adv. Math. X. 18, Diog. Laert. X. 2. 13. —

(4) נראה כי מה שנמלא בצבריהם ז"ל פדקס כינוי לחכמה (הגיגה י"ד ע"ב) צמקומות רבים,
 הוא שם מושאל מן כת הזאת שקראו להם יושבי גנים (philosophi ex horto) וגם
 נמלא גנים של אפיקור (horti epicurei).

היהודים 5) שמונה אותם לכת אפיקור כיוני צמחצנותם וצמחציהם, ודבריו כנויים.

ולעומת זה החלוננו הפרושים בכל גלגלני כחם ועמדו על נפשם, לאשר ולקיים כל ציורי ופירושי העקרלות וקבלות אנותיהם אשר צידם, ולולא הם כבר נשתכחה מורשת נחלת אבותינו, והיתה נשאלת החורה שצכת צמחצ סחומה ומחומה צאין נצין.

אך גם זאת מונח צטצע האנושי, ובפרט אם הדבר נוגע צענין הדת, כל אשר יוסיפו קלת אנשים להפך מלוות וחוקים, כן יוסיפו אחרים מלוה על מלוה, גורה על גורה עד אפס מוקום, זה סותר הצנין לאמר ערו ערו עד היסוד צה, וזה צונה עליות ומגדל וראשו צמעים, סית נוספות לו ללו קו לקו. ואלה הקלוות נכלות מוקצילות, וכל זה יורה הנסיון כי משגשגה אשה את אמותה, כאשר יאמר משל הקדמוני "מן הקלה אל הקלה צמורת". כן היה הדבר גם צכת הפרושים, אשר מוקליהם קדשו עלמם צמורת להם צפריטות ומסירות יתירה, וקבלו עליהם גזרות ומוררות שאין רוב הוצור יכולים לעמוד צהם, לא השתדלו רק להחזיר החורה ליושנה, אלא כמעט קיעו צעלמם, וישן מפני מדש תולילו — והם אשר נקראו צספרים החילונים כת האיסיאים, וכאשר מוספר מיהם סופר היהודים וקדמוניות הוא יוסף הכהן, הם ר"ל האיסיאים לא הלכו אל המקדש, אף לא הביאו שם קרבנות ומנחות להקריב צתוך הקבל, כי הצדילו עלמם מן שאר העם צקדושה וצטהרה ולכן שלחו קרבנותיהם צדי סלוחיהם 6) —

יהיה הסעם שלא צלו אל המקדש ושלחו קרבנותיהם מיה סיהיה, רק את זאת נדע, כי הצחת אלה הקרבנות לא היה רק על ידי אחרים, וא"כ היה קשה להם הדבר, היאך יוכלו לקיים הסמייכה כראוי, כי היתה קצלה ציר הסמנים שאין השליח סומך, וגם לא היה איפשר לסמוך ידיהם על הקרבן צציהם, ולשלחם אז"כ אל המקדש, כי גם לזה מנחגדת הקצלה, שחבף לסמייכה שחיעה, וכמו ששינו מנשה מפורשת (ונס' מנחות דף ג"ג ע"א) הכל שומעין סוץ ומרש שועה וקטן וסשליח וכו' צמקום סקומכין שומעין, ומבף לסמייכה שחיעה ע"כ, וגם לא היה

Ant. 13, 17. Bell. jud. 2, 7. (5)

(6) — Ant. 18. 2. — וקנה למוניע ציחם אל המקדש צזה נחלקו החוקרים, ונדעה

הרב החכם מוהר"ז פראנקל כ"י צמחנרתו (Monatsschr. 1853 Febr. Hft.) יהיה העעם לפי שחלקו על חצריהם צהכנת אשר הפרה, כי הבהנים צמקדש לא הבינו אותו כראוי נדעה, וא"כ ראו את עלמם כעממי מתיים לפי שמוחקרין הזזה ע"ס, אף לזאת יקשה קלת איך שלחו הקרבנות להקריב, הלא הבהנים המוקריבים היו נחשבים צעייניהם כמחקרי הזזה, כי אי אפשר שלא נעמחו צנת כל מיהם, ולא יוכלו להקריב לפי דעה האיסיאים וע' מיה שכתוב עוד לקמן צזה.

צאישטרות להכניס ידה צפנים כדי לסמוך, כמו שמצוה צונס' צנחיס דף ל"ג
 ע"א וע"ס גם צחוס' ד"ה נחאי טנא סמיכה.

ה) לכן נראה כי זאת הקצה הניעה אותה ר"ל את האיסיאים לומר כי
 צשעת הדחק יוכלו להקריב את הקרבן אף אם לא סנכו ידיהם עליו ומחוקר
 סמיכה צדיענד כשר, וריכא דלא איפטר לא איפטר, ולפי הנראה היה זה הנקור
 להלכה סמיכה שיירי מורה ואין כפרה אלא צדס (ע' ונחוח סס, תורת כהנים
 על הפסוק "וסנך" וריש וס' יונא) וכן אצרו ג"כ צכמי דוכתי צחופס, ובל"ז
 יקשה היך יוכלו רז"ל להוליא הנקרא כל כך ונעשועותו, אע"פ שנקרא נלא
 דצר הכחז "וסנך" ונשנה כנעט צכל הקרבנות, ומה נשחנה זאת העבודה ר"ל
 סמיכה וכל שאר העבודות, לומר שמנחה היא רק לכחמילס וצדיענד כשר נלא
 סמיכה: גם הדין נוחן שליכו כן, אלא זאת הנוהה היא נעיקר הסקצה, וכמו
 שכתבו כל המפרשים ראשונים ואחרונים צציאור מורה הזאת, וע' ג"כ מה שכתב
 הרמ"ן צפירושו על החומש דף פ"ד ע"א וז"ל צעבור שנעשה צני האדם נגמרים
 צנחשצה צדצור ונעשה, למה הטס כי כאשר יחטא ויציא קרבן, יסמוך ידו עליו
 כנגד הנעשה וכו' ע"כ. ואע"כ תהיה רק שיירי מורה? אלא ודאי טרק הכרת
 גדול כמו שזכרנו היתה יכולה להיות קצה להלכה זאת, ומננה היה תלוי קיום
 או צעול דעות ומנצ הכח הזאת של האיסיאים, כי אם לא הקרינו קרבנות כלל
 היו מוזרים ומוזדללים ונצי ישראל, ולא היה להם חלק ונחלה צחוך אחיהם, וכיתה
 ההלכה זאת, סמיכה שיירי מורה, נקוצלת כן דור אחר דור, עד שקנתה נקוונה
 גם צמשתנו.

וככה יוקי צן יועזר נקרא צפיוס צנשנה סוף טרק אין דוכסין "חסיד
 צנכסונה" ונננה לכת האיסיאים, והס הנקראים חסידים הראשונים שלמדו דרכי
 הסודות והנביגו את עלננס צפרישות יתירה, גם אכלו חוליסן צטהרה (ע' ונה
 שכ' על זה החכם פראנקל כ"י צנחצרתו הנזכרת לעיל) וגם הוא יוקי צ"י אומר
 שלא לסמוך, וכדבריו כן היו דברי צ' הנשיאים אשר עמדו אחריו, ונדוע ג"כ
 צצונן הראשון של נעומת הכח הזאת היתה נכבדת ואלד והנשיאים ג"כ צעזס,
 רק אח"כ צונן הלל ושנאי, וחולי כצר צונן רבות שנועיס ואצטליון, היו אלה
 האיסיאים לנכסול ולפוקס לחכמים, וכמו ששינו צאותה נשנה צפירוס, ילא ונחס
 נכנס שנאי, ואנריקן עלה צננ' (חגיגה דף י"ו ע"ג) להיכן ילא, אצני אצנר ילא
 לחצרות רעה, ורצא אצנר ילא לעבודת הונלך ע"כ, וזה האיש ונחס כצר ידענו
 ונה היה לו, שהיה צלי ספק אחד ונן האיסיאים, כמו שננלא צפיוס צקדמוניות
 של יוסף הסכן, שהיתה ידו של ונחס עם יד הוכדוס סונא החכמים וספך

צאדס. 7) וזה מוכיח לנו על טעם רב, שילא לעצות הונך, וצרייתא מסייעת לי' כונו שאמרו שם ג"כ תיאל נני הכי יאל מנחם לעצות הונך, וילאו עמו שנחיס זוגת הלמידים לבושין סיריקון ע"כ.

1) ומדי נשאי את שם מנחם על שפתי, לא אכחיד תחת לשוכי, כי מה שאמר כאן חזיי, מנחם יאל לתצות רעה אונס יוכל להיות מפני סקיע להורדוס, וניצא עליו וילא לעצותו, אמר עליו כן שילא לתצות רעה, וחזיי ורצא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, בכל זאת נראה יותר לוונר, שאמר עליו כן, מפני שנתחלק לו מנחם זה הצרו של הלל במנחם אחר כמו שנאמר: הנה צומפעלות הסלוחים (Acta 13, 1) זכרו ג"כ איס אחד ושמו מנחם אשר נתגדל בקטנותו עם הורדוס, והוא היה מן המינים ומסייע להפיץ דת החדשה של משיח, כמו שנאמר עליו שם, ובע"כ זה מנחם היה חי יותר מנחם שנה אחרי הצרו של הלל, כי הלל חי כשלים שנה לפני מוספרם של אלה המשיחיים, וזה מנחם הנזכר צומפעלות, חי לפחות שלשים וכמה שנים אחרי תחלת מוספרם, כי מוסד זאת האמונה החדשה היה נות כבר צאתו הזמן כנצואל שם, וע"כ גם הורדוס צומפעלות הוא הורדוס השלישי אל הורדוס בן דורו של הלל, היה הורדוס הראשון המוכנה רבה, ואולי מפני חלוק אלה השמות מנחם והורדוס והורדוס צא להם לוונר שונחם יאל לתצות רעה.

היולא לנו וכל זה שונחם הראשון היה מן האיסיאיש, ונדלוי גם הוא אמר שלא לסמוך, אל לא זכרו דצרו צומננה לפי שכבר הוסר מאלות ז"ד, אל הנסיאים הראשונים מיינות יוקי בן יועזר ואילך עד הזמן הוא ר"ל עד שנעיה ואצטליון החזיקו צדעת האיסיאים, לצלתי צא אל המוקדם ואעפ"כ יוכלו להקריב. וסוה אלנו אם הוא לפני האמת מיוקי ז"י ומצרו אמרו שלא לסמוך כדי להחזיק צדעת כה הזאת, או אם האיסיאים דכשו זאת ההלכה ותלו אותה צאילן גדול.

2) ואם האמת אמתו בואת ההשערה יתצאר לנו על כון המסך המנחמי צפירקין דלין דורסין, כי כל הפק הוא סונצ והולך ציטודי דת ומנצ שלט הכחות הנזכרות צדעות עיקריים (גרונדפרינליפיען) — מנחם ח' אוקרת לדרוש צומנעה צראשית צשנים וצמרכנצ ציחיד לאסוקי מנעת האיסיאים כונו מצברנו, שהם דורסים צצברים אלו צפונפי צכנסים שלהם ומגלין רזי החורה לתלמידיהם, אע"פ שאינם חכמים מנינים מנעתם, כמו שנעיד יוסף בן מתתיה

7) אעתיק קלה מנדצרו כאן מהעמקה רומיה אשר כעת תחת ידי וז"ל שם: Quidam Essenorum, nomine Menachemus fuit, per omnem vitam benigna voluntate probatus, praescientiam a Deo futurorum habens: Is dum adhuc Herodem puerum ad doctores pergentem vidisset, ut regem Judaeorum salutavit etc. Aut. lib. XV. cap. 13. ed. Froben.

הכהן צהרבה ונקומות וידידיה האלכסנדרי הוא פילון צספרו חיי הפרישות, שיש צידם ספרים עתיקים, ומוקרים לתלמידיהם שמות העלמאים וקורות ומשציעים אותם שלא יגלו כל זאת לאיש אחר שאינו ממחזרתם (8) ואגב זה אמרה ג"כ שאקור לדרוש צעריות ג') והוסף עוד להזכיר יותר להשגור מאלה דורשי קורות ושולין מה למעלה ומה למטה וכו' — ומשנה 3' היינו מנתיחין דידן שהרצנו זה הדבור עד הנה, וזאת זה המחלוקת על הסמיכה, וכדלמךן היתה זאת המחלוקת בין הפרושים ובין האיסיאים, אשר גם הם לפרושים יחשבו, רק משונים והם צנימוקים וצמומות יתרות, והלכה כאן כדברי יוסי 3' וחזרו הבאים אחרי שהלכה רווחת בכל מקום שסמיכה שירי מורה ומעלה עליו הכחוצ כאלו לא כפר וכפר כדאיתא בכמי דוכחא צ"ס, ומדייק שפיר "הראשונים היו נשיאים ושניים להם אבות צ"ד", כלומר שלכך הלכה כאן כיוסי 3' וחזרו אע"פ שהיא מתנגדת לדעת הלל.

ואגב דתנא צ"ג משנה 3' דיני סמיכה בכללה גם צשאר ימות השנה, תנא ג"כ צ"ג משנה ג' דין הסמיכה צ"ט לחודא, כי זאת ההלכה, רלוני לומר אם מותר לסמוך ציום טוב חלויה בהלכה הקדומה לה, כלומר אי צלא סמיכה פקול הקרבן אפילו צדיעבד, צודאי קומוכין צ"ט, וזה טעם צית הלל כהלל רצם שאמר לסמוך, וכאן הלכה כצית הלל כמו בכל מקום, אף שבסמיכה צשאר ימות השנה לפירוש הכזכר אין הלכה כהלל, לפי שיוסי צן יועזר וחזרו חלוקים עליו. — משנה 7' נשנית בגד כח השלישית ר"ל להוליא ונלצם של לדוקים, שהיו אומרים עלתה אחר השבת. ומחלקו החכמים צעלרת שחל להיות ע"ס, צ"ס אומרים יום טובה אחר השבת, ולא חיישינן שנראה כאלו אנו מודין לדוקים, וצית הלל חיישי, ומקיים ואזיל אין כהן גדול ומחלצם צכליו ומותר בהספד ותענית, שלא לקיים דברי האומרים עלתה אחר השבת. ומשנה 8' עד סוף הפרק מדבר רק מן הפרושים שאכלו חוליהן צטיירה וכן האיסיאים שמהמירים עוד יותר לאכול על טהרת תרומה וטהרת הקדש ומטאת. ובסוף הפרק משנה 9' הוא מונה הנועלות זעל צצו צגדי עם הארץ מדרס לפרושים, צגדי פרושים מדרס לאוכלי תרומה, צגדי אוכלי תרומה מדרס לקודש, צגדי קודש מדרס למטאת. יוסי צן יועזר היה חסיד שבכהונה והיה מטפתתו מדרס לקודש, יוחנן צן גודגדא היה אוכל על טהרת הקודש והיתה מטפתתו מדרס למטאת ע"כ לשון המשנה.

והשתח דלתינן להכא נמלינו אנו למדין שנימות יוסי צן יועזר הוקיפו האיסיאים חונקא על חונקא כל כך, שאפילו מטפתתו היתה להם כנראה טוונת מדרס, ומעשה נוכל לומר שהמשנה שזכרנו לעיל (עדות פרק ט' הל' 7') היא

(8) עיין מה שכתב הרב החכם ווה"ר ש"י ראפאפארט נ"י בצכורי העתים חק"ן חיי וזמן ר' אליעזר הקליר הערה 20 צקופה.

באמת וכן יוסי ז"י הקדמון לפי שנאלצו לידידים האלכסנדרי בספרו מיי הסריסות וכן ליוסף הכהן בספרו הקדמוניות שכתבו שיש להם לאיסיאים ספרים וקדמונים, אשר יהגו גם תמיד. וכן נראה ג"כ שמה שנזכר עפ"י אלניוס שהצאנו לעיל בסערה 1 שמונה ד' משניות, ומהם אחת הנוכחיה ונשנת בני המשנואלים, שזאת המשנה היא קבולה ונהלכות ונימוקי הכת הזאת ר"ל של האיסיאים, אשר החלו להתפשט ולרוצ ציני המשנואלים, ומהם היו כתוצים גם דברי יוסי בן יועזר, "חיל קנאל דכן" וכו', וכמו שנלנו בחגיגה סוף ונשנה ו' שהיתה נטעמחה של יוסי הזה נדרס לקודם נשני שהוסיפו להמחיר יותר וננו, כן נוכל לומר ג"כ שלא קבלו האיסיאים דבריו להלכה, ועוד הקלו בכיודו לתת לו כינוי הנולד שם "יוסי שריא", וחולי חסרה בנשנה הזאת נולת "נשום", ר"ל שהיה כחוצ העיד נשום יוסי ז"י עלחיל קנאל וכו'.

(ז) ונחוך הדברים אשר דברנו עד הכה תתבאר לנו פסקא אחת, אשר ננעט לא נולד דוגמתה בכל הש"ס והיא צזצחים דף כ"ג ע"ג, על הא דקתני בנתינתין כל הצחים שקבלו דגון וכו' ענא פסול קאנר הש"ס, לא שנו אלא ענא שרץ אבל ענא נח ונחוך שנלם בלצור נלם נמי ביהיד וכו', קסברי זקני דרום ענא נח נמי נשלח קרצותיו, וכתמיז ועשה פסח צחדם השני (פי' ואי ענא נח נשלח ליעבד צראשון) ונחרך למורה, והכמיז איש לפי אכלו חכמו וגו', למורה ולעבדני לא, והתניא וכו', ולצורף נסיק זקני דרום לא נקשי ע"ש כל סקוגיא. — נני הם אלה "זקני דרום" אשר לפי עניות דעתי וזכרוני לא ננאלו עוד צסם זה בגמ' עוד זולתי כאן, ועוד פעם אחת ביצמות דף נ"ה ע"א "ואנרי לה חלוסי צר קפרא ועיילי זקני דרום", — ועוד כונה וכן הזרות יש בהלכותיהם, לא לצד היא גופא, כהן ענא נח שקבל הדם בצרפן יחיד כשר צדיעבד, אלא אף ענא נח נשלח קרצותיו, גם נח שחייבה התורה לענא נח להניא פסח שני, הוא רק למורה, אבל אם הביא הפסח צטונאלו צי"ד צניסן ילא. גם נח שחייבה התורה אכילת צשר פסחים, אינו רק למורה ולכתחלה — ועינינו רואות כי לאלו הלכות דחוקות יש דניון רצ למה שהזכרנו לעיל, סמיכה שיירי מורה — והנה חוק' שם דף כ"ג ע"א ד"ה זקני, דייקי שפיר דזקני דרום על כרחך תנאי הו, דפליגי אנתני' דחוניד נשחי דף ס"א, ואם כן יקשה עוד יותר לשון הגמ' שם, אחר עולא תקע להו ריש לקיש לדיונאי וכי איזה כח נרובה וכו' הנולד עוד לזות שפתים כזאת צפי אמורא נגד תנאים, גם נגד אמוראים היא לשון זרה.

וקרוב הדבר נאל צעיני לומר שאלו זקני דרום הם חכמים נכת האיסיאים, אשר דברנו מהם עד כה למורה, ונטעונים שנזכר: הכה ידוע שהאיסיאים שכנו לרוב בצללות הנגב, כמו שהעיד ידידים האלכסנדרי, וע' גם נאמר עינים אנרי צינה דף כ"א דפוס ווינן, להרב הכחם ר' עזריה וכן האדוונים, ונזכרים שם גם

דברי איזכיריו (Eusebius) וז"ל האיסיאי היו צין כלם כארצות אלפים נוערי
 היונים אשר לנוטרופולין אליהם היתה אלכסנדריא של מזרים ע"כ וע' ג"כ
 דרם על הא דאיתא צונק' צא צחא דף כ"ה הרולה שיחכים ידריס, פי' ילך
 אלל חכמי דרום וילמד חכמה מוכן ע"כ, וצלי ספק זקני דרום כאן בזקני הנגז
 שנזכרו צונק' תמיד דף ל"צ ע"א, ואלו כמו אלו רוח האיסיאים נשנה בהם.

והנה כבר הראנו לנועלה כי אנשי הכת הזאת ראו את עלמס תמיד כעומאי
 מתיס, לפי שסיו חלוקים על אחיהם השרוסיס צדיני עומאות וטהרות ומחמיריס
 בהם עד קלה באחרון, ואשר על זה העידו עליהם סופרי הקורות הראשונים
 פילון ויוסף כי לא צאו אל המקדש ולא הביאו הקרבנות בעלמס אבל שלחו אותם
 ע"י אחרים. וא"כ היה קשה להם מאלד היאך יוכל הכהן להקריב, הלא גם הוא
 לא היה יכול להזהר מטוואלת מות, דבשלמא מטוואלת שרץ היה נזהר, גם טומא
 שרץ לא לריך הזאה, ונה שאין כן בטוואלת מות, אשר ימות עליו צפחה פתאום,
 גם הולך להזות עליו, וא"כ היו מוכרחים לומר שבכה טומא מות שצד עבודתו
 כשרה אפילו בקרבן יחיד (ואיפשר א"כ לומר שאותה הלכה ר"ל עומאת מות
 הותרה בצור ומקטפת כמו כן מנימוקי והלכות כת הזאת) וכמו כן מניא אותם
 הסכרה לומר שטומא מות נושלת קרבנותיו, לפי שהם, אף שראו את עלמס כעומאי
 מות כל יעיהם, שלחו הקרבן ע"י אחר. ומזה יסתעף מני הדין, אם הקריב טומא
 מות את הפסח צמועדו צי"ד צניסן כשר, ועלה לבעלים לשם חובה, וגם אכילת
 הצמר של הפסח אינה אלא לנזיה, כי הם לא היו יכולים לעולם לאכול מוצר
 הקרבנות מפני עומאתם כדלמך.

ט) ועתה אחרי אשר הראנו הדבור עד הנה והלענו איזה הלכות מפורזות
 צ"ס, הנוצרות מנימוקי הכת של אלו האיסיאים, והיו לנועין הנוחגזר, ועוד יש
 להסיף בהנה ובהנה, יוכל השואל לשאול, מי הם הללו בני אדם, שמיניהם אנו
 שותים ושותיהם אין אנו מוזכרים? — הלא מוני יורה ילאו ומקור ישראל
 נצבו, הכי אצד זכרם מנה, ונשכה שורש טומס בעצרת צקצ צני עמס? —
 סן החוקרים ופופרי קורות ישראל העתיקים ידידיה האלכסנדרי ויוסף הכהן
 יכנו אותם צמס יוני 'Essaioi, 'Essaioi, נאין ילא להם זה השם ונה שרשו
 בעצרת? —

הנה החוקר העולה קריינער צספרו המפורז Symbolik und Mythol.
 der alten Völker IV. 404 ff. ואחריו החוקר צעללערמאן צספרו המזכר
 שרשו לחפש כמה וכמה שרשים כדי להשוות את שם המזכה הזאת שידונג צה,
 ר"ל טומס היוני לשם עבר, ועוד צשאר ספרים מחוקרים הצאים אחריהם לקוטי
 צחר לקוטי, ובכל זאת יורה המחצותן כי לא עלתה צידם. אך צזה דברים אחרים

להם ושפה אחת לכולם, כי אין לחפש אחר מקור זה השם, כ"ל של איסיאים, בלשונות המערב, יונית או רומית, רק בלשונות בני קדם עברית ארמית או פרסית. קריינר מחליט לומר כי השם נגזר מן מלת חוזה, ע"ש שעל הכזה מהם נאמר כי היו מתנבאים, והנבאים אחריו מן מלת גזר, אסא, חשא, צנוע, או מן שם פרטי יוסי-איסי וכדומה, והרב צעל נאמר עינים גזר אונר, כי מזה השם נחמה מלת ביתוסים כלומר מורכב מן בית איסיאים, אך לדבריו המקור עלמו מן מלת איסיאים עוד לא ידענו. —

(י) ואף כי לא אוכל להחפז, כי השערתי שאזכיר כאן היא כולה אנונית, עכ"ז נראה כי קרובה מאוד אל האמת, אם אומר כי מקור זה השם בעברית היה "ישירים", ויש לי על זה כמה ראיות, לא בלבד מתכונת ויסוד הלשון כמו שאזכיר בסמוך, אלא אף דברי הוודע בהכרה וקוונות ומסייעים לי, ע' לדוגמא ילקוט שמעוני על תהלים י"א פסוק ז' וז"ל שבע כחות הן, ואיזו כח המעולה שבהם שנקצלים פני שכינה זו כח ישירים שנאמר ישר יחזו תנינו, והיא יושבת לפני המלך ורוחה פני המלך ע"כ. והנה עינינו רואות כי לו' כחות הנשאות לא יתן שם כנוי רק לזאת השביעית, וכנראה הוא שם עליוני להם, גם בדברים אשר נאמרו שם מהם, יסגנו היעב את אלה הפרושים שהיים חיי הפרישות והתבודדות, ומעיינים תמיד צונה שאחר הטבע, ורוב עסקיהם בקורות ודברים האלהיים, ולזה יתכן לומר מהם כי הם יושבים לפני המלך מלכו של עולם ורוחים את פניו. וכמו שהנאל שהשם ישרון הוא כינוי לאוונה הישראלית (דברים ל"ג ה') אשר נלי ספק נחמה מנולת ישירים (צנדבר כ"ג י') יתכן ג"כ שהכזרה הזאת, אשר ראתה את עלמה ליקוד ונחירי ישראל כמו לעלמה זה השם. — ומנלעדי זאת מונח גם צחק הלשון, ובפרט בתכונת ונצטא הארמית, ומננה לפעמים צונקרא ע"ד שירי, ולנורה צספרי תכ"ך הנאומרים גם צונשנה ונתלמודים להנלע את הרי"ש. ראה לנשל מלת אשר כי ע"י נפילת הריש נחמה ש' כמו שקמתי דנורה (שופטים ה' ז') צסגם הוא צסר (צראשית ו' ג') לדעת קלת, שאהבה נפשי (ס"ה ג' א'). וכן מן הפעל אמר נחמה צארמית וצב' התלמודים "לינול, כינול, לינול", וכן להסך כמו בת בעברית, ברת ברתא צארמית, חלצים=חרצא=חצא צסורית, וכמו כן מלת עיסה צונשנה לדעתי מן עריסה (צנדבר ט"ו כ'), אף כי ננול מננו הפעל ערם (כלאים ד' ז', ונחות דף ע"ה ע"ג). ואם כן הדבר מה נאל קקל לקוסרים היונים להסוך מלת ישירים צמלת יונית *Escaioi* אחרי הצליעם והפילם את הריש, כי אין סיננית קראו היונים כמו סנך כידוע. (ע' ג"כ סוטה דף ה' ע"א על מלת בשר איכא לאנכי שאול דכתיב צסין). וכמו כן לא היה צבד הדבר להחליף הריש צנון כאשר ננול לנורה בעברית וארמית דרך נשל מזרח, זרח יחליפו הארמנים צנולת מדינחא, דנח, ולהסך בן בר. גבובראצ

נבובדנאצר וכדומה, וכראה כי לזאת הסצה יכנה יוסף הכהן, ואחריו גם סופר
 הרומי פליניוס את אלה ישריות *Essēnoi*, צחלוף הריט צנון 9) . —
 יא) ואף כי לא אורכז השערות רחוקות לכני, אשר אין לכן סעד חזק,
 בכל זאת לא אורכל להכחיד חמת לטווי, כי לפי עדות החכם החוקר בקדמוניות
 קריילר צספרו שזכרנו למעלה (נד. 362 ff.) נקראו גם כהני האלילה *Diana*,
 אשר היה לה צית מקודש צמחו עשהעזוס צארץ יון *Ἐσσηνέες* כמעט דומה וממש
 לזולת *Ἐσσηνοί* של יוסף הכהן. אך לא לצד כי השמות דומים, אלא אף
 לנימוסייהם ולמונהגיהם של אלה הכהנים ושל האיסיאיים יש דמיון רב עד להפלא.
 והנה אעתיק לפיך קורא נעים קלת מודצרי הספר הנזכר של קריילר וז"ל שם
 "אלה כהני האליל יפרשו עלמם מיתר העם צמחכל וצמשתה, גם נזכרים מנשת
 אל אשה ורוחלים את צטרם צמים למרצה, לכן יכנה אחד מן המפוררים העתיקים
 (Callimachus Hymn. in Jov. v. 66.) להאליל הגדול יופיטר צחולר
θεῶν ἐσσηνῶν כלומר מלך האלילים. . . . מלת *Ἐσσην* הוא חולר למלך הדצוריים
 וזאת הורחחו הראשונה, ומזה הושאלה למלך על צני אדם. וצמלה הזאת השתמשו
 רק כהני עשהעזוס כפרטית להם, כלומר צלשונס המיוחדת להם, ויכנו כן לדצורה
 אשר נחשת צעיניהם לטורה מכל הדי, וגם נותנת מוזן ומחיה לצני אדם,
 ולכן נקראים גם המלכים המכלכלים את העם, גם הכהנים להיוחס מלכי הקרצנות
 צסם הזה וכו' "ע"כ. והנה זה יוסף צן מנתתה הכהן ידענו כי רוב השתדלותו
 צספריו לתת צזה תפלת לצני עמו (ואולי גם להפאר צהם צעיני הרומים)
 צהראותו כי ישוו מאלד ליונים הממוכונים, אשר על כן ידעם גם כחות החלוקות
 צדעות צצני ישראל לטלט כחות המפורקמות צמכמוי יון, ועוד רבים אלה. ולכן
 נראה כי זאת הסצה הניעהו לטנות גם את שם האיסיאיים אשר נזכר צממצרות
 פילון היסודי הקודם לו שנים רבות, והיה צקי צהם וצממותיהם כי כנראה היה
 הוא עלמו חצר למרצה הזאת מן אלה הסוכים צארץ מלכים, והוא יוסף החליף
 מלת איסיאיים צמלת אסיני *Ἐσσηνοί* כדי להשוות גם את שמו לכהני יון
Ἐσσηνέες — יהיה איך שיהיה נראה צרור צעיני כי הכת אשר דצכנו ומנהג
 שם עד למרצה, היא קראה את עלמה ישריות, ומזה נהרה ציונית איסיאי,
 ויוסף הכהן שנה את שמו צמלת איסיני. —

(9) ע' מה שכתבתי על חלוף אלה האחות צמכת עמי *Literatbl. des Orients* 1846 (Nr. 8) — ואולי כולל ג"כ סעד לדצרינו (שמן ישרים כההם איסיאיים) צערור ערך
 אריוסטו שכתב וז"ל אריוסטו רפואה (אולי ל"ל סס רפואה) המושלמה הנקרא אירא
ἔργον כלומר קדושה מפי חובלחה ומקפה יוסטו הרופא ע"כ. והנה ידוע שהאיסיאיים
 וצפרע אלה אשר שכנו צארץ מלכים, עסקו לרוב צמכמת הרפואה, אשר מזה העעם חשבו
 איהם חוקרים צלשון, לגזור זה השם מן אדם רופא, ושם יוסטו *Justus* חרגום רומי
 חמת ישר צעצריה.

יב) הלא תראה כי לפי עדות קדמון אחד מן הנוכחים עסיפאניוס צקפרו
 נגד הניינים קדר י"ד, גם מוקור השם של כת הלדוקים דוונה ממש להשערותנו
 על אודות האיסיאיים הנתנגדים להם, מוצאים דבריו מהרצ החכם צעל מואר
 עינים חלק אמרי זינה פרק ג, וז"ל הם "ראיתי כי לפי דבריו (ר"ל של עסיפאניוס)
 לא היה ראשיתם (של הלדוקים) לדוק שהוא רק עדה רעה, אשר נועדו ותארו
 את עלמון כך צרודפי לך עכ"ל. והנה על אודות הלדוקים אף כי אשטוב גם
 אנכי שהשם הזה הושאל מן צדק, אך לא נועם שזכר עסיפאניוס אלא נועם
 שאומר: לדעתי השעל צדק הונח בתחלה על הנלות והגזרות, ומזה נקרא "לדיק"
 הגזר הונלח על שונאיו גם הגזר הכוזב את ילכו, וזאת ראשית הוראתו,
 ומנאמי קעד לדברי זמלת זכא צקורית (שהוא כמו צדק בעברית) שפתרונו צננין
 הכזב נלח וגזר על אחרים כידוע, וכן נוולא גם צלשון הנושנה ותלמוד, עיין
 צרכות (פרק א' נשנה ה') ולא זכיתי שתאמר יל"נ וכו', וע' גם נדה (דף כ"ג
 ע"ג) זכיהו ר' חנינא בן אנטיגנוס לרצון ע"כ, ולכן תרגם אונקלוס "נה איש
 לדיק" גבר זכאי. וצדקך אגז אומר, כי לפי דבריו אלה יתבאר לנו היטב פי'
 הפסוק (ישעי' נ"ט כ"ג) "היקח מוגזר ונלקות, ואם שצי לדיק ינלע" ע"כ.
 ויהיה מלת צדיק מורדף לנלת גזר שלנועלה, ופירושו מנלת וכוזב איציו, וכפל
 דבר זמלות שונות, והפסוק שלאחריו (שם פ' כ"ד) ונקייעני, גם שצי גזר יקח
 ונלקות עריין ינלע ע"כ. הכך רואה כי גם לדיק צפסוק שלפניו הוא כמו עריין
 כאן, לא כפי' הנופכטים הראשונים ונידס החזיק גם החכם געזעניוס צוודרס
 ונלין שלו, כי פי' הפסוק הוא "שצי של עם לדיק" "ר"ל אשר נשנה נועם צני
 ישראל הלדיקים". — והנה גם כת הלדוקים אשר לפי נחשבתם נלחו לאחיהם
 הפרושים, אם היה הנלות מלד שהיו עשיכים ובעלי זכוע ועשיר יענה עזות, אם
 מלד אשר היה להם חלק ויתרון רב על אחיהם הפרושים, צחכמות היונים כידוע,
 ולכן קראו את עלמנס כן צשם לדיקים כלומר נולחים, והפרושים החליפו את שונם
 לגנאי זמלת לדוקים צויו, ואף כי יש לי עוד דברים צנו מכל מקום לקצר אני
 לריך.

אלהי השונים הנוצרך את עמו צללוס ילו אחך הצרכה והשלום וכן יריק
 כל חכם לב הנגס למלאת הקדש לעשות אותה, כל טוב ונצית נכחה אל אולכך,
 אשר כל רואיו יאערו: אל תשמיתו כי צרכה צו. —

אויבך ומוקיך אני

יעקב הלוי.

שירים עתיקים מפורשים על ידי שד"ל

(8)

תשובת רי"ה לרמ"ב על מתנצל על תוכחתו

(דיואן רי"ה חלק א' סימן קכ"ה).

וְגַל שִׁמְלָה אֲשֶׁר פָּרַשׁ צָבָא רוּם
וְהַשְׁלֵף בְּעֵרָה גְזָמִי שְׁלֵלֹז (6)
וְיִתְנַצֵּל עָדֵי צָרְקוֹ וְנִגְהוּ
וְיִסִּיר אֶת־גְּבִי עֵשׂ עִם כְּסִילֹז (7)
קָחַח סִחְרוֹ אֲשֶׁר הוּא שְׁהַרְזֹנוּ
וְכִם כִּימָה אֲשֶׁר הִיָּתָה עֲגִילֹז (8)
וְכַנְזָרוֹ בִּיד תְּנִים תְּגָהוּ
וְלִבְנוֹת יַעֲנָה תֵּן אֶת־חֲלִילֹז (9)

בָּבָה עַל־מִחְרַת הַיּוֹם (1) בְּלִילֹז
וְיַעֲיֵב דְמַעַף שַׁחַק וְחִילֹז (2)
וְעַל פְּנֵי פְרוּשׁ כְּנָפֵי יְגֻזִים
וְחֹסֶסֶת מֵאֶפֶל עַל מֵאֶפֶלֹ (3)
וְחֲלִבִישׁוֹ מְעִיל קְדָרוֹת כְּתִחְרָא
לְבַל יִקְרַע בְּיַד בְּרַק מְעִילֹז (4)
וְעַל־שַׁחַר פְּרוּשׁ שְׁחָרוֹת לְבָבָךְ
לְבַל יִדַע יְמִינוֹ מִשְׁמֵאלֹז (5)

- (1) בגליון כתוב "כ"א פירוד" ואין דעתי נוחה בזהוה נכסח.
- (2) היושורר ודבר נכפשו, ונושורר את עלמו לבכות ולהחלון על פרידה אופשו, והוא אומר לעלמו: צכה יווס וליכה, גם צכה צלילה צשציל יום הנוחרת, כלומר צלילה שחה צוד ואין לך וטרידיס, הגלל וכסול צכיתך כנגד ויה שאולי יונע ונוך הכבי ציוס הנוחרת. וכל כך רחוי לך להצרות צבכיה, עד שדנושותיך יחשיכו את השמים וכל לבאס.
- (3) השחק המכר, אשר כבר החשיכו אותו דנועותיך, פרוש עוד עליו כנפי יגויס, ועל ידי כן חוסיק אפלה על אפלתו. ונלח פניו כחצתיה ונקצרה, ובכ"י שמוי, וכ"ל ע"ס.
- (4) פרוש על השחק, ונעיל שחור עז וקשה כחחרת, כדי שלא יוכל השחק לקרוע אותו אפינו קרע דק שיעבור בהוכו צרק; כלומר יהיו שניך אפלים, הכלית האפלה, וגם צרק אחד לא יאיר אפלתו אפינו רגע. ולדעת הלמודי היקר נווסר"ר משה עהרענרייך חלוי ונעיר צראדי אין הכוונה על דקות הצרק, אלא על כחו, סיהיה ונעיל הקדרות כל כך עז וקשה, שאפילו הצרק לא יעלור כח לקרעו, וכן נכון.
- (5) השחר הוא הגורס לאדם להכיר את חצרו ולהכיר צין הכלת לכרתי, וחתה פרוש עליו שחרות לצבך הנעלצ, עד שהשחר עלמו לא יוכל להכיר דצר ודצר, ולא יבדיל אפילו ימינו ושמאלו.
- (6) על שם ונגלו כספר השמים, ועל שם ויפרשו את השוולה וישליכו שוה אש חס שללו (שופטים ח' כ"ה), והנה השמים דוויס ליריעה (תהלים ק"ד צ') או לשוולה, ונצח השמים הם הפורשים אותה, והנושורר אומר לעלמו: גלול השוולה היא כשחק, והשלך צה כל כובצי השמים וכסיליהם, שהם כנוויס ועדייס לרקיע. ובכ"י וכל שוולה.
- (7) וישאר השחק ערוס ונעליי, כגון ככד לרק ונגה ועס כסיל וכיונה.
- (8) קח ונהרקיע הירח, וכמה הכיונה, אשר גם הם לצי עילין והוד יפין.
- (9) כנור (Lyra) הוא שם לאחד מן המוזלות הלפונייס, והנושורר הולייכ שליכת הרקיע וכל עזיו, אומר ללבו הנכאב שיקח ונוונו גם כנורו ויחנהו לחנים וצנות וענה, אשר

וּנְקַל לַעֲשׂוֹת כּוֹחַ וְכֹחַ

לְפָרוֹד דּוֹד אֲשֶׁר אֵין דּוֹד כְּגִילּוֹ
כְּלִיל חֲכָמוֹת וְתַפְאֶרֶת מְזֻמָּת (10)

קָרִיא מִזְעֵד, גְּבִיר הַרְזֵר אֲצִילוֹ
אֲרוֹן הַחֶק אֲשֶׁר גָּלָה לְרַחֲוֶק

וְלֹא פָנָה אֵלַי דְּרֹךְ גְּבוּלוֹ (11)
וְעֵינַי אֲחִבּוּ כְּלוֹ מִיחַל

לַעֲתָ שׁוֹבוֹ לְשִׁלְמֵס אִז לְשִׁילּוֹ (12)
וַיֵּשׁ אַחֵד וַאֲיִן שְׁנַי, וְגַם בֵּין

וַאֲחֵס אֵין לוֹ, וַאֲיִן קֶץ לְעִמְלוֹ (13)
חֲנִנּוֹ הַזְּמָן רַע אֲמוֹנָה (14)

בְּיָזֵם אַחֵד, וּבְשִׁנַי גְּלוֹז

כְּאֵלוֹ מְלֻכְבֵי צוֹר חֲצֻבּוֹ

וּמִרוֹחַי וְנִשְׁמָתַי אֲצִלוֹ (15)

לְמִי יִגִּיד אֲנֹשׁ נִגְעַ לְכַבּוֹ?

וְזָמֵן חֲרַשׁ וְלֹא יִשְׁמַע לְקוֹלוֹ

הַלְפָנַי חֲרָגִי אֶפִּיל תַּחְנָה?

וְרוֹצֵחַ הַיְבֻקָּה עַל חֲלָלוֹ? (16)

הֲלֹא הוּא הַזְּמָן בְּגֵד, וְכַחֵשׁ

בְּחוֹתְמוֹ, וְלֹא חֲבִיר פְּתִילוֹ (17)

גְּמָלוֹ מִחֲלֵב שְׁחֵרוֹת וַיְלָדוֹת

וְלוֹ חֶסֶד גְּמָלוֹ לֹא גְמָלוֹ (18)

הַקָּצָף עִם-נְדוֹד וַיְכִיל לְבָבִי?

וְקָצָף עִם נְדוֹד חָר לֹא יְכִילוֹ (19)

קוֹלֵם קוֹל יִלְנֵה, בְּצוֹפֵן שָׁגֵם הַכְּנוֹר הַשְּׁמוּיִי יִסְפֵּךְ לֵאצֵּל וּלְקוֹל צוֹכִים. חֲלִילוֹ, לֹא מִלֵּאחֵי
הַשֵּׁם הַזֶּה בֵּין הַכּוֹכָבִים, וְחֹלִי דֶרֶךְ וְנִלְיָה הַשִּׁיר אַחַר שֶׁהִזְכִּיר כְּנוֹר הַזְכִּיר גַּם חֲלִיל.
וּכְכִי וְכְנוֹר, וְחִינוֹ אֲלֵס שְׂשׂוֹס. וְלַדַּעַת תַּלְמִידֵי מוֹהַר יְהוּדָה אַרְיָה אוֹוִימוֹ חֵין הַכוֹנֵה
עַל הַמוֹל הַנִּקְרָא כְּנוֹר, אֲלֵס הַכֵּל עַל הַמוֹזִיק שֶׁהוּא קֹלֵת הַפִּילוֹסוֹפִים וַיַּחֲסִים לְגַלְגְּלֵי
הַשְּׁמַיִם.

(10) כִּלִּיל נֶאֱמַר כֵּן צִהוּרֵאחֵסוּ בְּלִ אַרְוִי, שְׁעֵינַי עֵעֵרָה, וְהַעֲדַ וְתַפְאֶרֶת מְזֻמָּת, וְהוּא עַל דֶּרֶךְ
שְׁאוֹמְרִים בְּשַׁחֲרִית לְשַׁבַּת כִּלִּיל תַּפְאֶרֶת בְּרַאשׁוֹ נִתַּח, וְכֵן אֲנוֹר רִי"ה בְּלִיִן הֵלֵל תַּשְׁאֵלִי:
יִסְנֵה וַיַּחֲלוֹף כְּלִיל כֵּל וְנִלְיָה חֲלִיל, עֵינַי עֵעֵרָה, וְכֵן פִּירַשְׁתִּי בִישְׁעִיה וְהַחֲלִילִים כִּלִּיל
יַחֲלוֹף, וְנִהַחֲלִילִים יַחֲלוֹף וַיִּסְוֹר הַכְּתָר.

(11) הוּא וְנִכְנֵה אַחַר רַעֲוֹ"ע בְּכַנּוֹי אַרְוִן הַחֶק, כְּלוֹנֹר אַרְוִן הַחֲרוֹה שׁוֹלָה, כְּנוֹ שְׁחִירַע צִינַי
פִּלְשְׁתִּים, אֲלֵס שֶׁהַאֲרוֹן עַב אַח"כ דֶּרֶךְ גְּבוּלוֹ (ש"ח ו' ע') וְרוֹנֹ"ע לֹא עַב.

(12) וַיַּחֲלַ שִׁיבּוֹ לֵאחֵד מִן הַמַּקְוִוֹת אֲשֶׁר הִיָּה עִם אַהֲלוֹ בְּחַחֲלֵם, וְהַזְכִּיר שִׁלְס וְשִׁלָּה, כִּי
בְּשִׁילָה הִיָּה הַמַּשְׁכָּן, וּבְיִרוּשָׁלַיִם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

(13) הוּא ר' יְהוּדָה הַלְוִי שֶׁלֵּא הוּא לוֹ צִנִּים, כִּי אַחַח בְּחַחֲלֵם (עֵינַי דְּבָרֵי יִדִּי הַחֶסֶס רִי"ל
דִּיקָם בְּסִפְרֵי גִנְזֵי אֲקַסְפוֹרַד עוֹמֵד ע"ה).

(14) הוּא רַעֲוֹ"ע, רַעֲוֹ"ע נֶאֱמַר לר' יְהוּדָה הַלְוִי.

(15) אַחֲרוֹ רַעֲוֹ"ע נֶאֱמַר שְׁאוֹמְרֵי הוּא חֲצִיב לִי כְּאֵלוֹ הַחֵל חֲכַב אַחֲרוֹ וְנִלְבְּצִי, וְכֵאלֵלוֹ הוּא חֲלֵק
מִרוֹחַי וְנִשְׁמָתַי.

(16) הַסּוֹרֵג וְהַכּוֹלֵס הוּא הַזְּמָן.

(17) עַל עַם הַחוֹתֵם וְהַשְּׁחֵלִים שֶׁהִכִּיר יְהוּדָה וְאֲנוֹר לְדָקָה מוֹנִי, יֵאֵמַר: הַזְּמָן חִינוֹ וְנִצְחִין בֵּין
לְדִיק לְרַעֲוֹ, וְלֹא יִכִּיר מַעֲבָדֵיהֶם, לֵחַח לְלָדִיק כְּצוֹר כְּפִיו.

(18) גְּמוּלוֹ הַרְאֵשׁוֹן לְשׁוֹן גְּמוּלוֹי וְנִחֲלָב, הַשְּׁחֵי עֵינַי הַחֲחֵלֵת הַעוֹבָה אִז הַרַעֲוֹ, וְהַשְּׁלִישִׁי עֵינַי
הַשַּׁבַּת הַעוֹבָה אִז הַרַעֲוֹ (עֵינַי רַד"ק בְּשַׁרְשִׁים). יֵאֵמַר: הַזְּמָן לָקַח מִרוֹנֹ"ע כֵּל הַלְלַחֲתוֹ
אֲשֶׁר הִיָּתַה לוֹ צִינַי נְעוּרָיו, תַּחַח אֲשֶׁר הוּא אִישׁ לְדִיק מוֹיִם שְׁאֵס הִיָּה הַזְּמָן עוֹשֶׂה עֵנוֹ
כֵּל חֶסֶד שְׂעוּלֵם עֵדִיין לֹא הִיָּה יוֹלָא יְדֵי חוֹבַת תַּשְׁלוֹם גְּמוּלוֹ.

(19) רִי"ל שֶׁהַקְּרִיאָה עִם-נְדוֹד, בְּחַחֲח, וְהַמּוֹכּוֹן צוֹ אֲחֵשִׁי הַכְּדוֹד, בְּנֵי אַחַס הַמּוֹדֵדִים בְּאֲרָץ לֹא

וְחַוּא גַם-חַוּא כְּבָר צָרַף לְבָבִי
 (25) וְהִבְדִּיל אֶת-וְחָבּוֹ מִבְּדִילוֹ
 וְלֹא אֲדַאֵג בְּבַגְדוֹ, כִּי בִפְיָהוּ
 (26) וּבִשְׂפָתָיו, וְלִבּוֹ יַעֲנֶה לֹא
 אֶקְבַּל כָּל-אֲשֶׁר יִדְוֶן לְבָבּוֹ
 עָלַי לְבִי, וְשִׁמְתִּיחוּ פְלִילוֹ (27)
 אֲנִי עֲבָדוֹ וּבֶן-חֶסֶדּוֹ, יִבְקֶר
 נִטְעַע יָדוֹ וּוְחֹסֶם עַל עַמּוֹלוֹ
 וְאֶמְרִים כִּי זְמַן בָּלָח אֶחֱבִי
 עָלַי-עַשׂ יִאֲמְרוּ כִּי עַשׂ אֶכְלוֹ (28)

וְאִם יִזְכּוֹר בְּתוֹכָחֹת יִדְרוֹ
 (20) וַיִּין אֶחֱבָה בְּמִי רִיבוֹת מִחֶלּוֹ
 אֲשֶׁר הִפִּיר כְּתָב יָדוֹ, וְהִזְכִּיר
 שְׁמוֹ, וַיִּבְכֶּה וַיִּשָּׂא מִשָּׁלוֹ (21)
 לְאֵמָ! אֶל-נָא יִדְיַנְנִי אֲדוֹנִי
 לְכַף חוֹבָה, וַיִּזְכּוֹר מִחֶלּוֹ (22)
 אֲנִי מוֹדָה וּמִתְוֹדָה לְמֹשֶׁה
 וְלֹא אֶחֱיָה כְּקֶדַח אֹז קֶחְלוֹ (23)
 וְחִלִּילָה לְכַחַשׁ מִפְּעֻלוֹתָיו
 וְהַחֲסֵד אֲשֶׁר קָדַם גְּמֻלוֹ (24)

- להם לא בצחירה, חלף צהכרת, ואנשים כאלה על הרוב נפשם מורה להם, ונומים לכעוס
 וקשים לרלות, וזעזעם קשה וכבד, ואפילו הר לא יכילוה ולא יסבלהו. ואמר עם-קדוד
 צנוקם איש קדוד, ל' רצים צנוקם יסיד, והכוונה על אהבנו רנצ"ע שבעם עליו, והוא
 אומר כי אין בלבו כח להכיל ולקבול כובד קלפו.
- (20) כדברי רנצ"ע בשירה הקודמת (עיין אולר נחמד ח' עמוד קס"ע) הנה כך אחי אנרים
 נוסכו צם רש פתניו ועוז ייכו.
- (21) אשר הכיר חזר לידיו הנזכר צבית הקודם, והוא ר' יהודה הלוי אשר בראותו כתב ידי
 רנצ"ע, ובהזכירו את שמו צכה והתעורר לחבר השירה הזאת.
- (22) לאע נוסק על ואם זכור, והוא השונת הנחאי. מהללו, כבודו ונעלותיו, שאם ידן את
 ידיו לכף חובה, הרי זו פחיתות נולדו, וכאלו הוא שוכח כבודו, כי לא לכבוד יהיה לו
 הנעשה הזה, ובלתי נוסכים עם נעלתו ודרכיו הנעשיות.
- (23) שערדו צנשה.
- (24) חלילה לרנצ"ע שיכחש ענה מה שעשה לפנים והחמד אשר גונל ונקדם את רי"ה, שאם
 יקלף עליו, יהיה קלפו כנחש אהבתו הקדומה, וכאלו הקלף נועיד על האהבה הקדומה
 שהיתה צעוה, ושחין רי"ה ראוי להיות ידיו.
- (25) והוא גם הוא (רנצ"ע) יודע שלא היתה אהבתו צעוה, כי כבר צתן את לב רי"ה כמו
 צתוך כור, וידע כמה יש צו מן הזהב הלרוף וכמה גדיל נעורד צו.
- (26) ולא אדאג שמו יבגוד צי, ויחשבי לו כלריו, כי אי אפשר שיעשה זה חלף צפיו, מן
 השפה ולחוף, חבל לבו יכזיב את שפתיו, ויאמר: לא!
- (27) כנגד מה שאמר רנצ"ע בשירה הקודמת היה אתה פליל דיכו.
- (28) מי שיאמר כי אהבתי אותו נחלשה צנושך הזון, יוכל לומר כמו כן כי החולעת הקטנה
 הנקראת עם חבלה את הכובע הנקרא עיש או עם.

קצתי פחתי מסבוב הבל. וגם
 למד ממדיה ולא בצעתי (12)
 רדת תחום. ועלות עלי ראש במתי
 עבים. עדי אמר לרום הרקעתי (13)
 עם בהמות יער הליכתי. ומ--
 ראש הררי טרף כעוף הזפעתי (14)
 קצוי אפסים בפרקים רוצצו
 רגלי. וגם מים עדיים נעתי (15)
 מסע אהלך אחרי מסע. ולא
 תרתי מנוחה לי ולא הרגעתי
 יזמם שופני מאור שמש. וליל
 עיני בפור המאפל קרעתי (16)

לו אדעה פי החלום יראה פני
 דודי. לרגלי החלום ברעתי (7)
 אך מערו רגלי משושי. בהרוף
 אותם ירי שחר (התרועעתי) (8)
 ויגזפו גשמי דמי עיני. הכי
 את צור קבדי בבכי בקעתי (9)
 לולי יגזנים סגרו או בערי
 שחתי בצולת הפכי. טבעתי (10)
 ממעמקי המצוקים אצעקה
 חמם. ומבטן נדוד שועתי
 לא ערבה שנה לראותי. למן
 היוז אשר ממערב נסעתי (11)

חס ושל על הנחלה הנשחרת בנפש אחרי קור ונעל חושינו הדבר אשר התענונו בו, כמו
 שהדברים שריחם עוב, גם אחרי סורס ונאללנו יניסו אחריהם ריחם העוב. וזוהו כמשך
 לשון זכירה, שעיקר הודאתו ריח (זכרו כיון לבנו, אזכרתה, יזכור כל ונחוחותי), ולא כ-
 השאל למה שנשאר בנפשנו ונוף שכבר הלך ונאחנו.

(7) בכ"י נקוד יראה (בנין הקל) פני דודי (לשון יחיד), ונאכרה תקנתי בנין הפעיל ולשון
 רבים.
 (8) והתרועעתי ענין רליה ושצירה, והוא דבק עם תחלת הבית: אך ונערו רגלי ונשתי
 והתרועעתי כאשר ידי השחר הדפו אותם והרחיקו אותם מעלי, כי הקילותי משכתי.
 (9) אז (בהקילי ונשחרתי בלמוד) צביתי ונעפו דמועות עיני כגשם, והם גשמי דם, עד שאם
 היה כצדי כסלע צקעתי והולחתי ויוויי (הם הדמועות הנובעות מדם הכבד לדעת משוררי
 ישועאל). וינעפו, ענין נזילה, כמו נשתי משכתי (משלי ז' יז), גשם נדבות חניף
 אלהים (ההלים ק"ח י'), אלא שבשני הכתובים האלה הוא פעל יולא, וכאן הוא פעל
 עווד וני שיגיה [ינשפן] לא יפקיד.

(10) עולם היגון ונעכז את הבכיה, והוא לוור כי לולי שרוב יגותיו סגרו בעדו, היה בכיו
 ונחרה כל כך שהיה שוחה ושע בו, או היה ג"כ עובע בו; והנה שחתי שהוא פעלם
 קנתי איננו ונשרש אשחה בכל לילה ונעתי, אצל הוא מן נני שהו (יחזקאל מ"ז ה').
 (11) רוחות כנוי לעינים (קהל י"ג א').

(12) בלעתי, השלמותי, כמו בלע אנחתו (איכה ז' יז), וידיו תבלענה (זכריה ד' ע'); אש"פ
 של השלמותי סבוב הארץ ומדידה, קלתי בחיי.

(13) וקלתי בחיי ונחתי ירידתי ועלותי ונח לכקעה ונצקעה להר בצוה אשר רחשו לעב יגיע
 עד שילדק לי לוור הרקעתי לשחקים, שנחתי השמים תחת כפות רגלי.

(14) בכ"י עם צנתי יער, ונאכרה תקנתי עם צנתי יער.

(15) רוללו לשון רילה, והוא פעל עווד, כמו בנחום ז' ה'.

(16) מן כי תקרעי צפון עיניך (ירמיה ד' ב') והוא כמו תקרעי, לשון שתיחה, על דרך הנה
 אכתי ונרצין צפון אכתי (ישעיה כ"ד י"א), ועיין מה שכתבתי בפרס חוד ונאכרה
 כביעות עווד ל"ז על חכונת הסוף.

וּבְכָל חֲלִיפוֹת הַזְּמָן, פָּנִי בְלִי
 מִסָּוָה, לְגַגֵּד קֶדֶד וְחַם הַזְּקָעָתִי (17)
 עַד כִּי לְמַשְׁתִּיחַת נִהַפְּךָ הַזְּדִי, וְגַם
 הַתְּנַכְרוּ פָּנַי וְלֹא נִדְרַעְתִּי
 עֲבַר זְמַן קָצִיר, וְכָלוּ כָל-יָמַי
 קִיץ, וְתַם חֲרָף, וְלֹא נִזְשַׁעְתִּי
 סָפוּ חֲדָשִׁים חָלְפוּ שָׁנִים, וְלֹא
 בָּאתִי מִחֲזוֹ חֲפָצִי וְלֹא הִגַּעְתִּי
 אֲשָׁא בְּשָׁנִי אֶת-בְּשָׁרִי, אִמְרָח
 הָאֵחָ, וּבִפְעָמַי בָּעַז רָקַעְתִּי (18)
 לֹא חֲמַלָה נַפְשִׁי עָלַי בַּנְּפִישׁ, וְלֹא
 חֲסַמְתִּי עָלַי הַזְּדִי וְלֹא פָרַעְתִּי (19)
 עַל-מִי אֶהְיֶה מְלִין? וְנַפְשִׁי עֲזָלְלָח
 צוֹקִי, וּבִימֵינִי אָנִי פָצַעְתִּי (20)
 כִּי לֹא נְבוֹנַתִּי, וּמוֹסֵר יָדַעִי
 מִצַּת בְּנֵי הָאֵב מֵאֵד פָּרַעְתִּי (21)

בְּמָה יַעֲצוּנִי לְבַל אֲבַטַח עָלַי
 בְּגַד בְּנִאֲמָנִיו, וְלֹא שָׁמַעְתִּי
 מִי-זָה יְשִׁיחַם, כִּי לְתַחֵוּ תַם הַזְּמָן
 כַּחַי, וְכָל-יָמַי לְרִיק יִגְעַתִּי (22)
 אֲנָשִׁי שְׁלוֹזְמִי שְׁלָמוּ רָעָח מְקוֹם
 טוֹבָחָ, וְשָׁמַחוּ לִי בְיוֹם צָלַעְתִּי
 אִיךָ נִהַפְּכוּ לִי אֶל-זְמוּרֵי זֶר בְּנֵי
 שׁוֹרֵק, וְזָרַע הָאֲמַת נִטְעַתִּי? (23)
 אִיךָ הֶעֱלוּ קוֹצִים שְׂדֵי חֲמֵד, מְקוֹם
 חֲטִי וְיִדְרוּתִי אֲשֶׁר זָרַעְתִּי?
 הָאֵחָ עָלַי אַחִים אֲשֶׁר בְּגָדוּ כְמוֹ
 נַחַל, וּפְשַׁעוּ בִי וְלֹא פָשַׁעְתִּי (24)
 נַעֲבֵד לְיָמִים נִתְּנוּ אִתִּי, וְאֵן
 לָהֶם בְּחֹדֶף אֲזֵן וְזָמַן רָצַעְתִּי (25)
 חֲסֵד גְּמֻלָּתִים מִבְּלִי תִקְוָה, עֲדִי
 לָהֶם הִרְעַתִּי וְלֹא הִרְעַתִּי (26)

- (17) היו פני ונגזלים חנויד לקור ולחוס, צלי ונסוה, כדרך החלויים על העץ.
 (18) הייתי ונסחכן בעלמי ונרוב הליכתי והייתי ונכה על הארץ והייתי חנוור אח (כמילית יחזקאל ו' י"א). ונלח האם גם היא ללער ויגון, לדעת החנוור, וכן לדעת ר"ק שרש אח.
 (19) לא פרעתי, לא חלתי ונהליכתי, ונלשון חפריעו אח העם ונועשיו.
 (20) אחר שלייר אח הלאתיו צל להגיד ונהיכן צלו לו הרעות האלה, והחלה הוא ונאשים אח נששו, כי הוא עלמו גרם לרחו ולוקחו, כי לא נשנור ונקרציו וחמיו, והם היו בעוכריו. ולין, לשון חלונה. ובימיני אחי פלעתי, פלעתי אח עלמי ציד ימיני.
 (21) פרעתי ועוצתי ונלד והשלכתי אחרי גוי ונוקר והוכחתי צני אדם שהיו יודעים כוונה היא קשה ונריבה צני אצ אחד, כלומר ונריבה האחים (כי אחיו או צניהם הם אשר רדפוהו על אהבתו אח צח אחיו). וככ"י צנוסר.
 (22) מי זה יגיד להם, כלומר מי יחן וידעו (אוחם שהזהירוני לשעבר) כי נלוננו דבריהם, ושנאשים אשר הרביתי להם חקדים הם גנולו לי רעה החת עובה, עד כי כל כחי ויגיעי אשר יגעתי להיעיב להם, הם לריק ותהו.
 (23) אשר אחי נעעתיס זרע אחת (על דרך ואככי נעעתיך שורק וגו'), ונראה שהכוונה על צני אחיו.
 (24) החת ענינו אחי לי, כמו ונעלה הערה י"ח.
 (25) הם שנו אחתי ונשועבד להספוכות הזמן, ואכי לשעבר העבדתי הזמן להם כעבד רלוע און.
 (26) כל כך עובות עשיתי להם, והכל שלא על ונח לקבל פרס, עד שאם אח"כ הייתי עושה להם רעה, לא היה זה רע, כי כוועט ראשי הייתי להרע להם קלת אחרי העובות הגדולות

- וּבָעֵת זָמַן יֵצֵא לְמַלְחַמְתִּי, וְעַד
 אֶרֶץ בְּרוּעַ מַעֲשֵׂי נַגְדָּעִי
 רָצִיתִי בְּרַגְלֵי גֵאוּהָ לָהֶם, וְעַתָּה
 שְׂרֵתִי פְּנִיחֵם וְעַפִּים, (נִכְנַעְתִּי 27)
 וְלִאֲהֶלֶם סִרְתִּי נְטוּי גְרוֹן, וְיוֹם
 בָּאִי בְּרַגְלֵי בְּצִקָּה פְּשַׁעְתִּי (28)
 חָלוּ לְיוֹם חוּלֵי עֲלֵיהֶם, בְּאֲשֶׁר
 מִמַּחְתְּלוֹת מַדְבְּרֵיהֶם וְעָתִי (29)
 פָּתוּ בְּשִׁקְרֵיהֶם אֲמוּנָתִי, וְעַיִן
 דַּעִי לְהַבִּיט פַּעֲלֵם הַשְּׁעָתִי (30)
 עַד נִמְכְּרוּ בְּיָדֵי עֲצַת כֶּסֶל, וְלֹא
 לָבֶם הַגִּידוּתִי וְלֹא הִנַּעְתִּי (31)
- בְּגִלְלַת חֲמָסִי לָבְשׁוּ בִשְׂת, וּבָהּ
 נִזְסַפַּח תְּהַלְתִּי, וְלֹא נִגְרַעְתִּי (32)
 יוֹנִים תַּעֲוִיפִינָה כְּעַב אֶל-מַעְרַב
 אֶתְכֶם בְּחֵי הָאֲהַבָּה הַשְּׁבַעְתִּי
 לְשֵׁאת שְׁלוּמֵי אֶל-יָדִידִים רַחֲקוּ
 אֶךְ בֵּין צְלָעֵי אֲהֶלֶם תִּקְעֵתִי
 וְתִסְפְּרוּ לָהֶם חֲכֵי לְבִי עָלַי
 נִוְדָם כְּשִׁפְעַת הַגְּדִי שִׁפְעָתִי (33)
 וְדָרֹד אֲשֶׁר קָן לָהּ בְּצִלְעוֹתַי, וּבָהּ
 שָׁמַח כְּבוֹד נַפְשִׁי וְהִשְׁתַּעֲשַׁעְתִּי (34)
 לִילָא חִיּוּתָהּ אֶת-חִיּוּתִי לֹא אָחִי
 שׂוֹאֵל, וּבְמִוֶּת לְבַד הַפְּגַעְתִּי (35)

- אשר גומלים, ואם ירצו עונדי לא יזכו צדיכם, כי הרע הוא צטל צרות הסקדים
 הקדומים. ואני לולא ידעתי איך אהבו הסכנים האלה ההולכים בעקבות מזוררי
 ישמעאל לדבר לשון הנאי וגוזמות וזבלות, לא היה הפירוש הזה עולה על דעתי. ומכל
 מקום אם יולא אדם שיפרש הבית הזה פירוש כזה וזה, אקבלנו בשמחה. וקלת דמיון
 לבית זה יש למעלה שירה א' הערה ב'.
- (27) רחמי אלנם בגאווה, כי היה לצי צעור שיחמכו צי ציוס לרתי, אלל כשראיתי פניהם
 זועפים, ניד ככנע גאוני.
- (28) המזורר כופל דברו ואומר: הלכתי אל האלם נעוי גרון בגאווה וצטעחון, וכשנכנסתי צו
 וראיתי פניהם, ניד מעור קקסולי והיו פסיעותי כאש אשר רגלו צלקה.
- (29) צראותם אותי רגזו וחלו (לא נחמלה, אלל מיראה שאל ילערכו לעור לי) צזכרם ימי
 קדם שהייתי חכי נחמלהלל צצצילם וחרד להועיל להם ציוס לרחס, כמו שאני (כלומר
 וכן חכי) זעתי והתחלתי צראותי שאינם מדצרים אלי רק דצרי נחמלות ונשאות שאל
 ומדוחים, וראיתי שאין לי לקוות מהם עזרה.
- (30) ואע"פ כן זעע זעע פחוני צצקריהם והאזנתי להם, ועלמתי עיני שכלי מהציע אל פעלם
 שאיננו זקקים עם דצריהם והצטעותיהם. צכ"י הרשעתי: וזוהר"ר יא"ח הגיה השעתי,
 לשון ועיניו השע.
- (31) פחוני ויכלו לי צאופן שאזנתי ושכלי כזכרו ציד עלת סבלות (כי עלת סבלות היתה
 כשהאזנתי להם), ולל כזכרו רחמיים עלי, ולצם לל נע ולל נד צכל לרתי.
- (32) אלל סוף סוף הם לצשו צשה וכלימה על החום שעשו לי, וצצחס גדלה ונוספה החלתי,
 ולל נגרעתי ולל ירדתי כלל נחשיבותי. וצכ"י נגדעתי צדל"ח.
- (33) אחר שהשלים חלונותיו על הצוגדים צו, הוא פורש שלום לאחציו, והוא נשציע צמי
 האהבה אל הוינים (המפורסמות צאזונתן והצחן הקיימת) הועופפות לארצות המערב,
 לשאת שלומן לידיו הרחוקים זוננו, ועם כל זה הם קרובים ללנו כללן האלם הקוע צין
 ללעיו, ולהגיד להם עולם לערו על ריחוקם.
- (34) עכשו הוא מזכיר אל חשוקתו, והוא קורא לה צזולילה זוללה חן וחסד, דרור אשר קן לה
 צללעותיו.
- (35) לולל שהיו צמיים (ולל אצדה הקומי להסתר צליה) לל הייתי חפץ צמיים, והייתי
 נחמקן אל המות שיקחני.

הנח לרגלה נלפדה רגלי בפה
 גרות כתזא מכמר, והתגלעתי
 ולמענה באתי בכור עני, ואת-
 נפשי בקלע הנדוד קלעתי (36)
 אחי בכה עמה, והזי אחזת ואח
 כי עם אדום גרתי ונתבלעתי (37)
 כה יעשה לי אל, ויוסיף מתרון
 אפז עלי גגעי זמן נגעתי (38)
 אם נשפחו מפי חסדיך, ואם
 מבית לבבי אהבה הקצעתי (39)

לכנת לבושי משחזר עינו עלי

נדוד לארץ הנדוד צבעתי (40)

כבלי זמן אקרו פעמי מעמוד

אף כי לחפצי מהלוך נמנעתי (41)

אוהיל ואולי א' יהי מוחה במי

דמעי מצוקי ואשר הרשעתי (42)

יחזן ורוח חן יהי מעיר עלי

נפשי, ואחיה אחרי נועתי (43)

(ג)

רי"ה לרמ"בע

(דיואן רי"ה ח"א סינון רס"ט).

לילי אהבות יחלו יום שובך

אז יום פרידה תמנו לגוע (2)

איך אחריך אמצאה מרגוע

תנע, וחלב עמך ינוע (1)

36) בנסתם הוכרתי ללאח מאלרי ולגור בארץ אחרת, ובגללה באתי בצור עוני והייתי נע
 וכך בארץ.

37) ואחרי חתי צבה עונה על תלאתי (נראה עזה כי גם היא אהבתה) ועל היותו מוכרח
 לגור פה בארץ אדום (היא ארץ קטיליה). צבית הזה יש צכ"י ונקום פניו וחסר כאן

שתי הנועות ויחד ולחי הוספתי ונדעתי ונלות אחות ואח על שם הכתיב בירמיה כ"ג י"ח.
 38) כה יעשה לי אלהים ויוסיף בחרונו על הנגעים (נגעי הזמן והאפוכותיו) אשר נגעתי עד

כה, אם נשכחו נפסי חסדיך וכו'. ובכ"י נקוד נגעתי בצנין הקל.

39) אהבתי אותך דבקה בצבי כעית הדבק בקירות הבית, ואחי ונעולם לא הקלעתי (מן ואח
 הבית יקליע ונצית) העית הזה ונצית בצבי.

40) על רחקך מונני ועל אורך הנדוד לבעתי לבושי שהיה לכן ועשיתיו שחור יותר מאישון
 צח עיני.

41) הנה עתה לא אוכל להקרב אליך כי הזמן שם בצד רגלי, ולא יחנני לעמוד על עמודי,
 וכל שכן שלא אוכל ללכת אהב ואחרי כרלוי.

42) אבל אחיילי שתלאתי תעמודה לי לבשר עונותי, והאל ינחה ונזקותי (הרלויות לצד עלי)
 ועונותי בני הדנועות אשר שפכתי עד כה.

43) והוא יחנני ויעיר עלי רוח חן וחסד, ואחרי היותי עתה חשוב כנות, וחיי אינם חיים,
 חשוב נפשי לראות עוז ואחיה בנעימים בארץ מולדתי ובקרבת אהבי — זה שהיה
 המסורר ונקום נראה שלא נתקיים, אבל מה שאולי לא היה ונקום נתקיים ונתקיים, והוא
 כי שבע נאמות שנים ויותר אחרי ונתו יחיה אחרי גוע, ויחודשו כנשר נעורי שיריו
 וספורי תלאתיו, והחונלה אשר לא השיג בחייו ישיגנה אחר כונה דורות.

1) המסורר ומחונן על פרידת אהבו שהוכרח ללאת מאלרו ולעזוב אוחו, ואומר כי אחר
 שנסע והלך רחוק מוננו חינו מולא ונרגוע והנחה, באופן כי בכל ונקום שהוא הולך נע
 וכך, גם לצו (של רי"ה) נע וכך עמו, כלומר כי חניד אהבו שובן בחוך לצו וחניד הוא
 לכגד עיניו.

2) אם אהבתי אותך לא נחנה בצבי תוחלת ונקום לנפות את היום אשר צו חשוב לארץ

שחַק מֵאֵד כִּילִי, וְדַמְעֵי שְׂוֹעַ (4)
 שָׁפַח בְּרוּחַ! מִה־לֶּה אֶל-עֲלָגִים? (5)
 אוּ מָה לִטַל חֶרְמוֹן אֵלַי גְּלֻבּוֹעַ?

גֵּר מְעַרְבֵי! שׁוּב לְמַעְרַבְךָ, הֲיִתָּה
 חֹתֶמְךָ עָלַי כָּל-לַב וְכָל אֲרוּרָע (3)
 הֵן הֲרָרִי בְּתֵר יַעֲדוּן כִּי מָטַר

(ד)

תשובת רמב"ע

(דיואן רונצ"ע סימן כ"ח).

עִם לֹא יִדְעָתִים מָה־רוּ עָרִי בְּשׁוּר
 כִּי בִי יִלְדִי פִשְׁעוֹ פִּשְׁוֹעַ (4)
 וַיִּדְבְּרוּ עַל לֵב, וְסָרוּ לְחִבּוּשׁ
 מִכִּים אֲשֶׁר הֵם פָּצְעוּ פָּצוּעַ (5)
 אֵיךְ יַעֲמֵד לִפְי? וַיִּלְד הַנֶּמֶן
 אֲתוֹ בְּשֶׁבֶט הַנְּדוּד יִרְעַ? (6)

עֵינֵי סְלָעִים דָּמְעוּ דְמוֹעַ
 עָלַי, וְכַמְעַט נִקְרְעוּ קְרוּעַ (1)
 וַיֵּאֱמָצוּ לִבָּם בְּנֵי אִמִּי בְיוֹם
 לְבוֹת מְשֻׁנְאֵי נִבְקָעוּ בְקָוֶעַ (2)
 וַיִּנְצְלוּ בִיּוֹדֵי פְתוּחֹתָם צָבִי
 עֲדָיִם, וְהֵם לֹא יִדְעוּ יִדּוּעַ (3)

ונגורך חללי, אז ודאי ציזם שהמרחקת ונוני הייתי וזה. תמונו לגיט, וכן מלת הזהב, שניהם רבים בנקום יסיד, וזה וולוי הרבה בנשורתי הדור ההוא. ובגנזי חקספורד בנקום הזהב כחוב לבנות, והענין אחד, והכוונה על לבו של ר"י הלוי.

3) תהלה לרונצ"ע, ואומר לו שישב אל חרץ וולדמו שהיא צוערצ, כדי שיהיה קרוב אל לבות אהביו.

4) ההרים הנפסרדים ציני וצריך הן הנה עדים נאונים כי הנוער היורד ון השנים הוא נעט כנגד הדנועות הנועשות מעיני ונכחוצ הפסוד; וזו הפלגה ישמעאלית. הבית הזה חסר בגנזי חקספורד.

5) תהלה לרונצ"ע: אהה שפה בצורה ונעים זמירות ישראל, וזה לך לגור עם אנשים לעגי שפה, ודברך הנעיונים והנחמדים שגורב חשיבותם ויקרם נושלים לטל חרמון, וזה להם לבדת על הרי גלבוש האזורים (שמואל ז' ח' כ"ח).

1) כל כך קשים הם יבונתי ונלער הפירוד, שגם עיני סלעים צוכים עלי ודונועים, עד שכנועט מורב הצבי עיניהם נקרעות.

2) גם הסלעים וגם לבות אויבי נוסקו על לרוחי, אזל בני אוני (אחיו אשר רדפוהו על אהבתו חת צח אחיו והכריחוהו ללאת מאלרו) קשים מהם ומחזקים חת לצם לבלהי רחם עלי.

3) בני אוני הקירו ונעליהם חת הפארת עדים כשהכריחוני ללאת מאלרי, כי בהיותי קרוב אליהם, כבודי ותהלתי היה לכבוד גם להם, אזל הם באותם ובקבלותם לא ידעו ולא הכירו ונעלתי.

4) וזה שבני אוני לא עשו והיה ראוי להם לעשות וול קודבתם חלי, עשו עמי אנשים אשר לא ידעתי ואל, והם ווהרו לבא חלי לעזר ולהועיל, ברחותם כי קרובי עזובי והכריחוני ללכת נע ונד בארץ. ילדי, כך הוא קורא לחיו הלעירים ונונו, או לבניהם.

5) האנשים האלה אשר לא ונויודעי הנה, מורב חונלה וחכינה עלי דברו חלי דברי נחווים לפעם לערי, ויגשו חלי לחבוש הנכות הם אשר פלעוני בני אוני: ונכים בנוו ונכות (נו"ח ח' כ"ט).

6) נכחן וחילך המושורר מלייך חת כל קרובתי ותלאתיו, ואומר: וזה יועילו דברי תחוויהם

פָּגַזְשׁ בְּדָב שְׂכוּל, וְחִבְרָה עַם-אֲרִי
 טוֹב מִפָּגוֹשׁ אֹתָם וּבָם לִפְגּוֹעַ
 שְׁמַיִם לְחֶשֶׁךְ אֹזֶר, וְכִילֵי אֵיף יְהִי
 נָכַר בְּעֵינֵיהֶם לִנְגַד שׁוֹעַ? (11)
 שִׁחַתִּי בְלִבִּי: צָא, וְאוֹלֵי תִהְיֶה
 מוֹצֵא בְאֲלָפֵי הַזָּמָן מִרְגּוֹעַ (12)
 וַיַּעֲנֶה: נִזְלִים לְחֶסֶד חָרְבוּ
 כִּי כָל-רְבִיבָיו גְּמָנְעוּ מִנּוֹעַ

בְּקָר אֶכּוֹל רֶחֶם, וְלַעֲרֵב שְׂתוֹת
 מִי רוֹשׁ, לְרוֹת זֶה, וְזֶה לְשִׁבּוֹעַ (7)
 אֶל מַעֲמָקֵי הַיַּגְוִנִים יוֹם לְיוֹם
 יָרוֹד, וְאֶל-הָרִי תִלְאֹת שׁוֹעַ (8)
 חֶלֶק לְעֵינֵי הַנְדוּד בְּכָה וְאֶל-
 קִרְבֵי הַמִּזֹּת יַמִּים, וְלֵלֶב נוֹעַ (9)
 בִּינֹת וְאֲבִים שִׁכְנוּ עָרְב, עָדִי
 שֵׁם הָאֲנוּשׁ לֹא שָׁמְעוּ שְׁמוֹעַ (10)

והנולדת עלי, כי איך יעמוד לבי אם מקצות והספוכות הזמן שוכרות וכוללות אותו בשבע
 הנדוד. ירבע, אשרש רעע, ענין רלילה ושזירה.

(7) ואיך יעמוד לבי אחרי שאני שבע רגוז ויגון, כאלו בצקר אני אוכל רוחם, וצערב (בהיותי
 צוכה על נשכבתי) אני שותה מי רוש ולענה, כאלו הרוחם הוא לחמני ושבר רעזוני, ווני
 רוש הם שקויי לשכור לנאלי. ומה שהזכיר רוחם הוא על שם ושם רחמים לחנם (איוב
 ז' ד'), והוא שרש נור וואד ginestra בלעז, ובל' אשכנזי גינסט.

(8) ואיך יעמוד לבי נאחר שהכריחוני לירד יום יום לענווקי היגונים וללעוק נהר להר
 וליתן קול שוועה על החלחות המפרידות אותי ונאחצי ונארלי. שוע ונל' ושוע אל ההר
 (ישעיה כ"ב ה') שפירשו המפרשים ל' שוועה ולעקה. כשסלחתי השיר הזה זה ימים
 ושנים לרי"ל דוקעם פירשתי בזה פירוש אחר, הנה הוא כחוב צספרו על רננצ"ע עמוד
 99, ומה שפירשתי כאן הוא דעת תלמידי ונאחצי דוד חי אשכנזי ע"ה, וכן עיקר.

(9) הנדוד הוא נחלק לכל אחד ונאחצי חלקו, וכוא נותן לעיני צבי, ואל קרבי וועי הוא
 נותן הווייה כהווייה הים בשוא גליו, ובלבי רעדה ופחד וחלחלה. נוע, ל' וינע לבבו
 ולבב עונו כנוע עלי יער (ישעיה ז' ב').

(10) כל זה בהיותי נוכח לגור צין ואזים שוכני ערב, אשר נעולם לא שנועו עם אדם ונעולם
 לא ראו איש שיבא ציניהם, וכל זה אחר לאותם צני אדם שהיה נאחזר בחוכם, שהיו
 דומים לפראים, לא ידעו כהנה ואין להם חלק בהצננה, ולא היו נאכירים ונעלמו.

(11) ולא זו בלבד שהם נמשלים לנאצי ערב, אצל הם קשים ונהם, ועוז לפגוש דב שכול
 ולהתחבר לארי ונלפגוש באנשים כאלה, כי האנשים האלה שונים חשך לאור ואור לחשך
 שונים נור לנחוק ונחוק לנור, ואיך יוכלו להבחין צין כילי לשוע וצין נקלה לכבד, ואיך יכירו
 אחי ואח ונעלותי?

(12) דברתי אני לעלוי: למה חששה ותהיה חמיד נאחז ונאחז? ומה יועילו כך הצבי והאחשה,
 לא ולך אל האנשים ההם שיושבים צניהם בשלום ובהשקט והשעה נשחקת להם, אולי
 יועילו כך בלרוחך ובאנחותך ותנולל נרגוע ונחה צהם. צאלפי הזמן, כ"ל שהיא הסלגה.
 וענינה צאלפי צני אדם שהשעה נשחקת להם.

שְׁלוֹם עֲלֵיהֶם, כִּי מֵאֵד הִתְרַחֲקוּ
 אִיךְ אֶל-לִבְבִי נִגְעוּ נִגְזַע (16)
 כּוֹחַ וְכֹחַ בַּעֲתוֹ נִפְשֵׁי בְנֵי
 יָמִים וְאֵךְ הִיא מֵאֲנָה לְנִגְזַע (17)
 עוֹלָם מֵאֵד צָר בִּי, עָדִי כִי נִחַשְׁבָּה
 תִּבֵּל כְּצִמִיד וְאֲנִי אֲרוּזַע (18)

וְנִאֲזַת יְדִידוֹת יָבִשׁוּ, כִּי נִעְצְרוּ
 גִּשְׁמֵי אֲמַת, עַד עָרְכוּ גִלְבַּע (13)
 הָאֵ! לְשִׁירִידִים מִיְדֵי גִדְרוּ
 כִּי רַב הַמוֹנֵם שְׁלָמוֹ לְגוֹעַ (14)
 חָם אֶחָלִי חֶסֶד אֲשֶׁר יוֹם צָעֲנוּ
 בֵּין לֵב וְכִבְדַּ נִתְקַעוּ תְּקוּעַ (15)

- (13) ולבי ענה לדברי: המעיינות שהיו נוצעים מהם וני חסד, עתה חרבו, כי כל רציני חסד
 נמנעו, וגם נרעה הטוב ונאות דשא של ידידות המושמחים את הכלב עתה יבשו, זה
 מפני שנעלמו בשמי אמת עד כי כמעט נאות הידידות הם כהר גלבוה, הר חרב ושום,
 והכוונה כי אהביו שכחוהו.
- (14) אצל עליין נשאר לו אהב נאמן, הוא ר"י הלוי, ועליו ימונה לבו ויאמר הם לשכידים
 מידידי שגדדו הלכו, כי רובם כבר נחו, שלמו לגוע, על דרך חינוך לגוע.
- (15) הוא ר"י הלוי הוא אהב החסד, אשר אף אם ילען לא יפול כי הוא תקוע בקרבו של
 נוצ"ע, בין לבו וכדו.
- (16) שלום לו, כי אם הוא רחוק מאד נוצ"ע, הנה קרוב הוא ללבו. איך אל לבני, ההמיה
 היא ללייר עולם קרבתו ללבו:
- (17) המסור נקיים ואומר. כאלה וכאלה הן התלחות המצנעות אותי, אצל נפשי לא חכרע
 תחת משל כרותיה. נאכה לגוע, לקבל חולסה וחולי, עיין ראצ"ע באיוב ו' ח' והפסוק
 צרע נגע. ודע כי צ"י ואף, לא ואך.
- (18) אי צלעך וצדוק גדול, כאלו העולם כלמיד ואני כאזרוע, שהעולם דוחק אותי כנו
 שהלמיד דוחק את הזרוע.

6.

רעיונות יש"ר

על תעורת זרע אברהם ותכלית אמונתיו.

בין האמונות הכלליות אשר צפן החזיק אברהם אבינו ע"ה והסתגד צפן
 לכל נחשנות הכל שנחפסשו צונונו בין כל גויי הארץ, לא היתה לנד האמונה
 צנניאות האל האחד זוכה שנים וארץ (אשר זו יתאחדו כל הכחות הצלתי דומות
 זו לזו, אשר עוני הארץ יחסו אותן לאלילים רבים אין נוספר). אלא גם סגרא
 ניוחדת ונחגרת לכן על תכונת סיי האדם ותכליתן ועל העמידות החוקות
 השמורות לכל נשפחות האדמה; כי הנה היה אללו מונח קיים שאין לרע נמשלת
 מוחלטת ונחגרת על האדם, היינו שהקיים האלה הגוטיים אינם תלויים
 ונושועצדים תחת גזרה קדומה הנחייבת נניאות הרע צהם, צאוסן שיכיו כפי
 נחשבת עוני אזיחס צית כלל, עונק הצכח, ונוקוס לרה ולוקס אשר זו נענשו צני
 חדם לכפר חטאות לא חטאו ולתקן קלקולים לא קלקלו, אצל הרע אינו אלא

דרכן ונלמד להכניג זו בני אדם צדק עוצה ולהרחיקם מן המכשולות אינו אלא
 מוקדם קרה לנו מנסת סבלותנו והיותנו זלתי מכירים דרך האמת, אינו אלא
 חולדה צאה מן המדות המנוונות; אמנם לא תחמיד ונמשלת הרע לעולמים, ובהפוך
 הוא כי יצא יום השבתהו לגונאי, ואז יכיו חיי האדם רק טובים ונלאים זרכת
 ה' כמו שיאות לזכיר יוצרי מעיה. לזאת ציוס אים אדם עלי ארץ צא אליו כנאמר
 האלהי פרו ורצו ומלאו את הארץ (כי התרצות מין האדם על האדמה טובה
 גדולה היא לו ודבר מוקמים הוא עם התכלית האלהי) וכנשוה (שינהג ונמשלה
 גמורה בכל חלקי הטבע כי כלם יעזרוהו להשיג צהם מצוקשו התכליתי) ורדו
 צדגת הים וכו' (ויהיה כמלך על כל העולם ההחמון צעזור כמות הנמוכות זו
 לשנות דבר ודבר ולקדר החלקים כראוי, כי הוא נעשה צדמות אלהים הצורא
 ומקדר הכל); לזאת אין הצל הלו מוקם מאסר לבני האדם ואין חיייו זו לעונש
 ולנשא כד, ואף אם מטאות האדם וסבלותו גרמו מליאות הרע צתצל, הנה
 מעודהו תהיה להשנית הקלקולים הצאים מן המטא ולתקן הכל כצחלה. עוד
 צין האמונות הכלולות צדת אצרהם היא השמות כל בני האדם זה עם זה שווי
 גמור צנעלתם, וזה צעזור כי כולם נולדו מאז אחד והאמה צינתם מוקדם
 צטצע מתחלה (הסך סצרת העמים הקדמונים שיש מעלות ומעלות לבני אדם
 ושהם מחלקים לכמות הרבה ולכל כת מוקר צפני עלמו מראשית צביאתם) וצעזור
 זה כשיצא יום יכירו וידעו כל יושגי הצל זאת האמה אשר ציניכם, אז ישיגו כלם
 אושר כללי ושוה לכל אחד מהם צזה העולם התחמון, אושר נולד מנשיכת מוקי
 דת אצרהם, היינו לעשות דקס ומשפט, וזו כוונת הכחוד וכצרכו צך כל
 מנשמות האדמה. — מעודת משה רצנו ע"ה היחה לעשות מן זרע אצרהם
 (שהיו רק מנשמות ומצטים) עם אחד אשר תכליהו תהיה להוליא מן הכח אל
 הסעל צרכת אצרהם, היינו השוואת כל טובי הצל צהשגת הטובות הטבעיות
 צצכות שמירת דקס ומשפט; ולהשיג תכלית זו הורס לבני הצל יסוד גדול ומכא
 צלתי גודע עד זמנו לשום אדם, והוא כי הצורא ית' אשר גודע לאצרהם רק
 מלד תקפו ויכלתו (צאל שדי) הוא מוקר כל הכויות זהוא לצדו ומחויצ המליאות,
 נותן חיים וקיום לכל מולא (איהם אשר אהיה) והוא לצדו יכול לומר מי אכני
 לעולם, צאשר צו יתאחדו כל הכמות אחדות גמורה, ומליאות כל הכוים תלויה
 צמליאותו יתעלה. לעונת אחדות זו של הקצה העליונה צשונים מנועל הורס
 מרע"ה עוד אחדות אחת צארץ מנחמת והיא אחדות עם ישראל (כאמרו וישכן
 ישראל צעח דד) אשר לא היה המכוון צה להצדיל אותה זו הצדל חנידי עד
 שחשאר חניד צודרת ודבר לא יהיה לה עם שאר בני אדם, הצל הצדל הזה יהיה
 רק אמלעי להשיג על ידו התכלית האמיתי, והוא שיהיה ישראל לאור עמים, לנס
 גוים, לאות ולנופת מוננו יראו יושגי הצל וילמדו האמונות הישכות לעוב להם

כל הימים. לכן הנציחים זיירו לפעמים עם ישראל כמו איש פרטי אחד ויחסו
 לו כל המקרים יאוחו לאיש אחד, האכילה והשתיה, לבישת הבגדים ופשיטתן,
 צריחת הגוף וחליי האזנים, המיתה והקצורה והשתיה, וכדומה, ואמרו עליו כי
 צטערו מות אלהיו יגיע אל מלכ השלום והעושר והכבוד צטיעור נפלא ותכלית
 השלמות בהנחת טרצות העולם הזה, אז יהמכו עליו כל העמים וינכרו אליו מכל
 לך ללמוד ונמנו אופני עצות האל ויודו פה אחד כי מלין חלף תורה; אמנם
 אם יחטא ישראל וילך בדרך לא ישרה ימלאוהו רעות רבות, יהיה איש ומלאויות
 ודוע חולי, כסה לטעם יונל, יוחן את רשעים קצרו, ולמשל ולשנייה יהיה סמי
 ונאות בקרב הגוים, אך לא ללמא יעצבו האל כי ישו צאחרית הימים לחדש
 נעוכיו, יראה זרע יאריך ימים, ירום וגשא וגצה מלך; לפעמים יצתרו הנציחים
 ללייר עם ישראל בהצניח אשה עלונית רוח, ומתאוננת על רקוק צעלה, או אשה
 זונה ומנאפת תחז אישה וחוצקת זרים.

כל היעודים הטונים שהצטיחו הנציחים לישראל ולשאר האומות מלמיתה
 קין ישעיה לכל יושגי תבל, מנוולכות הלבד והכקדת הרשע, מנוולצ ההללחה והשלום
 החמדי, שהם תולדות פרכוס האמונות היסרות בתבל (אחדות הצורא ושהוא
 סבת כל העליאות, הכרת אחות כל בני אדם, שלטון דת וכו'), כלם יצטו אל
 העולם הזה בלבד, ויתאמחו צחיים הגופניים האלה צאחרית הימים; אך מעת
 גלו בני ישראל מעל אדמתם ולמדו ממצל ומפרס אמונותיהם והנחותיהם החלו
 לשנות המכוון בצבואות ההנה, ותחת קיומם בעולם הזה הכניסו בהם רמז לעולם
 הרוחני במלצ הטינות אחר המות. ואז החלה להפשט צינינו אמונת תחית
 הממים, כי אמרו שהעולם הזה יכלה ויאבד ויקום תחתיו עולם אחר יותר שלם,
 אשר זו יתאמחו יעודי הנציחים וצו יקילו שוכני עפר ומשנחם, ונעזרו לזה
 מנליות הנציחים עלמם (כגון הנני פוחח קצרותיכם דיחזקאל, הקילו ורכנו
 שוכני עפר דישעיה וזולתם), באין הבין שהנציחים לא צתרו מנליות כאלה
 רק בעבור היחם אז מורגלות צפי כל העמים אשר כלם יחד היו אז מנאמיים
 בתחית מתיים, וכדי שצני ישראל יצטו צקל את מנחצותיהם הלצטו אותם
 מנליות ביותר בהגות, ומזה קרה ההפך, כי תחת שהנציחים לקחו אמונות שאר
 העמים רק כדי ליפות בהם מנליותיהם, הבאים אחריהם לקחו מנליות האלה
 כמו אמונות חדשות.

כל דצני הנציחים קוצנים ומזקדים על שני מיני מנצים לעולם בכללו
 ולעם ישראל צפרט, במלצ האחד הוא זמן המטרות והקלקולים היסורים
 והעונשים, המצבור והלכות, והמלצ השני הוא זמן מנשלת החכמה ושפע ברכת
 ה' והשלום והאופר. אבל שני המנצים האלה ראוי שיוצנו שניהם רק בהלטרפות
 אל העולם הרוחני הזה לא אל העולם הרוחני אחר המות, וכן הבין הענין הזה

הרנו"ם צה"ל מולכים פי"ב צאנרן אל יעלה על הלב שציונות הנושית יזועל דצר
 מוננהגו של עולם או יהיה שם מרוש צנועשה צראשית אלא עולם מוננהגו הולך
 וכו' אנרן חכמים אין צין העולם הזה ליונת הנושית אלא שעבוד מולכות צלצד
 וכו' וצאתו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה וחרדות שבעוזה
 תהיה מושפעת הרבה וכו' עכ"ל, וכן צפ' חלק כתב: אנרן יונת הנושית הוא
 זמן שתשוב מולכות לישראל וכו' ולא ישמנה צמליאות שום דצר מונה שהוא
 עתה, אלא שהמלכות תחזור לישראל עכ"ל.

7.

Schreiben des Herrn R. Kirshheim in Frankfurt a. M. an Herrn
 Ignaz Blumenfeld in Wien.

שונחתי ארובי בקול הצעורה כי פתחת עוד הסעם אורן נחמד לכל און
 יקרה מוחם נפתח מנשנות חכמי ישראל הקרוצים והרחוקים לרוח הזמן הנרחפת
 היום על פני יושבי תבל, וגם אנכי אציא לפניך נצלי חרש מועשה ירי יולר ס'
 כתב מנרם ומחכם תלמודי אחד צארץ אשכנז אשר קם לנשפט על גדולי ישראל
 להשפיל כל גזרה אשר צלל דליותיו יקוננו כל ארובי דעת. וכאשר הרחתיך
 צונחצרת שניה של אולריך העוב הקירות חכם פילוסופי ספרדי אשר ינק חלב
 הנורה וגדל על צרכיו, כן ארלך היום דרך עקם ועקלקל אשר הלך צכלונה חכם
 אשכנזי אשר ארש לחצרה עם מורדי אור. והם אף אם יראת ה' צלצצם וצחרתו
 הגו, צחקירת עיונית הרו עונל וילדו סקר ומכתמים שוא כתבו על ראשי חכמינו
 ואת שושעים ומורדים מנו החוקרים אשר צללם נחיה צדיעת המורה והחכמה.
 גם מצור הזה אשר אני נותן לפניך הוא אחד ומכתמי פלסתר האלה ומחצרו הוא
 הרצני ר' משה תקו אשר חסונותיו ופירושויו על התלמוד נוכרים לשם ולתהלה
 ומחכמי דורו אצל מן הצאים אחיו נשכח כונת מלצ ומחצוריו לא נשאר כי אם
 זכר מנעט, אצל הנעלצים והנרדפים ומחננתו עוד עוונדים כנס על ההרים וכל
 הנשבע צאלחי מנן יתצרך צמנות רס"ג ורנו"ם ורל"צ. הרצני הזה ר'
 משה תקו נקרא גם צסם ר' משה בן חסדאי והזכירוהו צסם הזה הרנו"ם בן
 צמידותיו על פ"ק דגיטין ״ורחמם ר' משה בר חסדאי מפולגיא סימיה ויאריך
 ימים כתב" וגו', והאור זרוע הקטן (כ"י) צסי"ג קכ"ה ועוד, וצסי" קס"ג
 תשובה על ירודי אחד היושב תחת הסר ותפקו שרולה מוננו ערנות שלא יצרת,
 וצסופה כרסם, ״תשובה זו העתקתי מנחצונה שכוועתקה מנ"י של הר' משה
 תאקו ז"ל"; וכן ר"י מנצרונה הזכיר תשובותיו צסי" קס"ח ותוספותיו לנדריס צסי'
 ר"י ומתב שם ״וכן כתב ר' משה בן חסדאי והוא הר' משה תקו.״ מנחו

ומאבותיו ותולדותיו המקראיים כל כותבי עמים ודורשי טוה, אבל מנחם שהזכירו
 הרמ"ן דע שהיה חי בתחלת אלף השני. מקום קבורתו נרשם בסו"ת ונה"י
 ברוב הכ"ל צ"ל כ"ד וז"ל "וראיתי בתשובות הרב רבינו משה תקן ז"ל שיקד
 כתב תנאים וקבורתו בעיר נילושטע סמוך לוינא". ואיש מנחםספחה
 מקרי, אהבן צ"ר משה תקן, מחום צטער הרשאה הנכתב נילושטע צנתה כ"ג
 (סו"ת ונה"י גינץ ד"ו 77 ל"ע ז'). ומצורו כתב תנאים הזכירו הרמ"א
 בחורת העולה (77 קנ"ז) וז"ל "מנחם דעם השלישית היא דעת המכח הרא"ע
 וכן גזירול ורוא דעת הנביאים ליסם עוד גלגל עשירי שכלי וליסם שכל ראשון
 שלישי קצה ראשונה לאחור גלגל וקראו שני הלכה, וכתב צ"ל כתב תנאים שזכו
 דעת הרמ"ן צ"ל ח"ו. "ובתשובתו (ס"י קכ"ג) כתב הרב ש"ק "רע עלי
 הנושם אשר כתב לי אדוני צ"ס שליכנו הגאון ונה"ל של ששלח לשונו צשיר
 הימוד וגזר צנוקו של לא לאחור על סוף ע"ס שכתב צ"ל אחד ישן נוסן נקרא
 כתב תנאים כי האומר המרוז סוצה את הכל ואח"כ כלל הכי זה נחמק ונגדק".
 ואחרון הזכירו בעל שם הגדולים הקטן (77 ע') "ר' משה תקן יסד כתב תנאים",
 והמכח הנושקם לונץ העיר שם על דברי הרמ"א בהורח העולה.

והנה מצורו כתב תנאים היה נשכח ונעלם עד אשר נמלא המכח כדנולי
 באולרות הספרים צפאריס anc. f. 286 והכ"י הקד צראשו וקופו ולא נרשם לא
 שם הספר ולא שם המחבר, אכן כאשר עבר על כתביו ומלא שם הלוחה המחבר
 על שיר היחוד הכל כאשר כתוב בסו"ת הרמ"א הכ"ל, מיד הפיץ עליו אורו וקרא
 לו שם המיוחס לו "כתב תנאים" וכתב את שמו בגליון הכ"י. ואני אצוה מקרי
 לנולות את דבריו מדברי הרמ"א הכ"ל בהורח העולה אשר נמלא גם כן בחבור
 זה שלפנינו, אבל המחבר מייחס צעעות הכ"י לאיצו לרמ"א ולא לרמ"ן כאשר
 נרשם בסו"ת, וכן כתב המחבר לקוין "עוד נדה זו היתה לכ' משה בן מיימון
 שהיה את הפילוסופין שאינן נאמינין את המורה ופי' צאיוז הן צעצדיו לא יאמינן
 אילו הפילוסופין אילו העובדים אחרו לא האמינן להם להודיע כוד נמליחותו ושמים
 לא זכו צעיניו הפרושים המדצריים אשר התזודדו צונדצרות לא זכו צעיניו לגלות
 להם פללות אלהותו וכוד נחזרו" וכ"ש הרמ"ן צ"ל צפי' הנדפס. ופי' זה נחמגד
 לפי' הרב צמורה (ח"ג סי"ג) שפי' ענדיו על הגלגלים — ועוד מקדים דברים
 מקדים על חוקן החבור הזה. הרב המחבר היה נכתב מנחםספחה את הצורח "ואת
 אשר שני השנים לא יכללוהו, צמדרי מקדים הקגירוחו, ושמו לו דמות ומנוכה,
 הסך ע"ס שאננה מורה הנאננה" והשיגו צוה על דברי הרב צמורה וצ"ל המדע
 צעבור שהרמיק וון הצורח ית' כל דמות וגוסס. וכאשר המחבר היה רק בעל
 הלכה ולא חוקק עיוני כל ראיותיו על גמניות הצורח לקומים מדברי אגדות
 ומנחםספחה היותר זרים צתלמוד ומנחםספחה "והניח דברים של דעת שכתב נחמנח

הראיות צהן וינעור כפיו ונהן ויתלה דצרי יחיד מן הסכמים אשר אינן כפסוּטוֹן" (אגרות הרמ"צ) ונאמריהם צאגדות נעושים צלצרו כמופת שכלי והקט הגיוני והדר הפירכי ומותיב תיבוצח כאלו הם הלכות קלוניות ונוקזולות מפי הכזיאים, וצאונת לא חרד על דבריו להורות צפה ונלא "כי כל דבריהם נאנורו מפה ונלאך או צרה"ק" ונמשפט הנועוקל הזה היה להחלה לרצני אשכנזי אחריו וגם תקעו לפעמים יתדות ההלכה צנוקס רעוע, כנגד מה שאמרו חז"ל צירושלמי אין למידין הלכה מן האגדות וכו', כמו שפסק ר"י צרונא (ס' ע"ג) שאסור לעשות טלית משל מצע אדום או ירוק לכבוד שבת וי"ע ומה דלרשינין צכל עת יהיה צנדיך לצנים אלו לייח ומנה שאמרו ונחעטף הקצ"ה כס"ץ וצלי ספק לא הראה לו אלא צלצוש חיר שג' לצושים כחלג חזור לרמוז על מדת הרמנים. ועל ח'ושי הדעת כאלה המחליטים ושונים דצרי אלהים חיים נאנור ועם שונים אל תתערב. — המצצר לא נשא את שם ס' המורה על שפמיו 1) ורק על ס' המדע ערך ונלחמו וגם ס' האמונות לרס"ג לקח לו לנערה ונשאט נפש קס על דבריו העיוקים צאחדת הנורא ועל שאר סקירותיו הנולאים דעת ומצונס. ורוצ תלוותיו על רס"ג יסבו על מה סהרתיק מהצורא כל תמונה ונאנר כי הצורא הוא יסוד דק רומחי וכולל את הכל. ודע כי כל המאמרים אשר העתיק המצצר נס"ה הוא מן המרגום הניוחד לר' צרכיה הנקדן אשר כפי הסעשרת המכס וואלף הד"ה זל"ל (ראה ליון תר"ח) הוסיף והרחיב דצרי רס"ג ליושי הנלילה ולהצנת הענין, ולכן יצהלו העתקות המצצר נס"ה מן המרגומו של אכן תיבון אשר כפי הכשוע תרגם מלה צולה כמו שצראה מנאנור הנ"ל על תואר עלמות אלהי אשר תרגם ר' צרכיה צזה"ל "הכל הוא על דרך משל, כי אין הצורא גושם ואין לו דבור ולא הלון ולא נענוע ולא נער ולא שנעת והוא חויר דק מכל דק וכל העולם יושב ומורכב צו עד שהוא צתוך הגצעות ואצנים ועלים ובעלי חיים ואינו מתלכלך צנוקס הענופת כעין השנוש וכעין הדעת צאדם" (ויותר מנצור המאנר הזה צפי' רס"ג לס' יזירה ס"ה ה"א אשר העתיק המצצר לקמן). ור"י אכן תבון

1) צכ"י כחובה הגהה הזאת ותחום עליה אל"ס: שנועתי [מאחד] שראה צם' הננייוון סקראו מורה הכוכים שכתב על מקרא שדרשו רבותיו עושה חור כשלמה ונלמד שנחעטף הקצ"ה בעליה לצנה וצרא עולם וכתב אינו יודע מיי שצט דעת אחרו זקן ואזהה אורה מלין כלקחה. וכ"כ על הא דגרסינין צצ"ר הארץ מנה צצראה מנלג. — דצרי ד"ל ור' יהושע אונר וכו' וכתב איני יודע מיי שצט דעת אלו צ' זקנים. וכתב דונה שפילוסופים אונרים שהעולם קדמון אם לא צצציל שנושה כתב צחורה צראשיה צרא וג' וכתב כי לא נזה השם הושכן והקצנות אלא כדי להרחיק מנ"ץ שהיו עושים. כן נע"ז דכתיב העורכים לגד שולמן ולא צצציל דבר אחר. עד כאן. ראה איך קרעו הקבלים דצרי המורה לנחמים וגרעו והקיסו על דבריו להצאים ריחו צעיני הרבנים. וידוע מה שכ' המבקר ר"י עמדען כי הרמ"ב לא כתב ס' המורה כי אם תלמיד עושה.

הרגם המאמר הזה (פ"ג סי' כ"ט): "ואומר כי כל מה שרומזים אליו צענין הזה
 ונעלה ונקרה או חואר לעלם ונקרה לא יכשר ויתנו לא רצ ולא מעט צענין
 העושה כי זה העושה יח' ויתעלה החקיים לו שהוא עושה הכל ולא נשאר עלם
 ולא נקרה ולא מה שחואר בו אלא שצד ככר ונצל וכלל". (ראה ס' נקור חיים
 לרש"ג אשר הו'יא לאור החכם המפורסם מונק סי' י"ד י"ה ס"ג ע"ג). —

והנה אם לא הגדלתי ורוננתי את תפארת הנסתר בתורה זה צמלחתי
 אשר העריך וצחקירוהו המסוכנת בצדק קולים וצדקונים של אגדות, בזה עלינו
 לבצח ולתת לו חודש על אשר הוריד ונועלתן ונקדושתן ספרי החושים כמו שיעור
 קוונה, שם האזנים, ספרי טירה ול"צ דר"ע אשר כפי אשר שונע ומצותיו, הרו
 והגו מלצ דברי מינות אלה חכמי הקדאים לתז שונן ודופי על אנשי שם התנאים
 הראשונים. מנסיגו ומדריכוו בחוקים ונלות. וכבר שאלו לרש"ג על שיעור
 קוונה אם אמת הוא שהוא חזק אחד וכן הקדאים והסיצ כי הוא חזק
 אחד והדרכנים שצאחץ אדום לזולתם גם רש"ג כתב צב' התשובה על הטוען
 כי שיעור קוונה לא נתקבלו עליו דברי כל החכמים מפני שאינו לא צמחה
 ולא בתלמוד (פליכות קדם) והחכם החוקר גרעטץ האיר אור חדש על תשבת
 חזר ש"ק (צעלי העמות של הרב החכם פראנקעל נשנה הזאת נדף ס"ז
 ולהלכה) והיא ראיות ברורות כי שיעור קוונה היה חלק מאותיות דר"ע
 ושם ציחו רק המדפיסים עקרוהו ומקונו, ומדברי ר' מישה תקו בחזר
 זה שכתב "וכן בשיעור קוונה שכתב צדקת א"צ דר"ע" כתלמהו דבריו. —
 גם הביא לנו האיש משה כונה וואנרים ומדרכים ונאפרים אשר לא נמלאו
 צידיו וכו' הראשון ואין שני לו צדני אשכנז אשר נודעו לו ספרי קדאים
 והעתיק ומאמר שלם ונפירות קראי אחד על החוכה אשר בא ונצל לרוקיא
 ומרוקיא הביאו לרגשפורק, ונזכרו שם הקדאים הצפרי ואצועלי, הוא ישת
 הלוי. — הכ"י הזה חקר צדאשיתו ונאספו וגם צאמלע חקר לפעמים שורה
 אמת או יותר ולא נודע לי כ"י אחר לנלאות עוננו החקרן. החזר הזה העתיקו
 לנועי החכם הנודע דוב גאלדצברג והצ"ח ר"א נייצויער ועליהם חזר צדקת
 טוב: —

ועתה ידירי אם טוב צענין את אשר הכינותי אקוף אוחו אל אולרך וחכמי
 עני יודוך אם חוקיק לקצץ השרידים והחולט האקורים ננסיני חולעת ומחמת
 וזקלי עפר, ואתה חגיל צה' חשנת נישועתו.

פראנקפורט על הניין צדש ונחשון חר"ך לש"ק.

ידיך רפאל בן שמעון קירבהיים.

ס' כתב תמים

לבני אדם ולבהמה ולהיה טכזר היה צעולם ונאו עליו ונעשה העולם
 ונקונוס, אבל הקצ"ה הוא היה שם קודם שנא העולם וכנא העולם נעשה הוא
 ונקונו של עולם וקודמו, כי העולם דק וכאין נדו, שנים צזת תכן וכל זשליש
 עפר הארץ, והיינו דקאמר "ורוא נושא את כולם" שהכל תלוי צנאצרו ואין לו צו
 עייפות ויגיעה כחלים (1) ציד גצור. ונה שכתצנו לועלה "רוכז על כרוז ושט
 צעולמות אשר צח" והסתח וכי הוא לריך לרכוז על כרוז ועל כנפי רוח, וכל אלה
 הוא צחאס ונה לריך לכך, וכן הגאון (ר' אליעזר קליר) פייט "אל צרוז עלות
 תכן את הרוח טרס צכרוז טס וידא את הרוח", לא (2) אותו שזיקן רוח טס
 עליו, אלא צאוחו רכוז ונראש בצורתו לכתות ונלאכי השרת הנוחנים לו שצח על
 כל בצורותיו שרויין צנעשיו הנוחלים, דוגנות "דרכת צים סוקיד" (סצקוק ג' ט"ו)
 שהרשח לישראל גדולת אהצחו וגצורת נוראותיו ונכירים כמו וגצורה חמיד בכל
 עת, כזריחת השמש וירח וכוכבים הנראים שטעונדים צקניעת תחת השמים,
 והם ונחגלגלים ונהלך רצ בכל יום ונעת לעת, ויודעים כי נוראס חזק הוא, כך
 העליונים רואים בכל יום גצורותיו ונשלמים צרכינת כרוצים וכנפי רוח וצשאר
 ונעשים הנופלמים שלא נתנו לצטר ודס לידע, וכנוו שיש ונצרכים שנו הגדול
 על שנוחדש בכל יום חמיד ונעשה צראשית, כך לצאות של ונעלה ונשגחים ונצרכים
 את שנו בכל יום על רוב נוראותיו שנוחדשים חמיד. והעולמות שצרא אדון הכל
 לכבודו, ונהן קיינן לעולם ונהן חריצין, כי זה העולם עתיד ליהסך להוהו וצוהו,
 כדכתיב הן שנים כעשן נוולחו והארץ כצגד הצלה, ועל וננת כן נצרא מתהילה
 להיות פרוזדור לפני העולם הצא לנסות צו צני אדם וני לה' וני לזולתו, והדרכים
 ונחוקים צו, דרכי חיים ודרכי מות, ורוצו הוה לשלות רשעים וליסורי הצדיקים,
 כי תחלתו הוכיח על קושו, שהלדיקים הם נרדפים, נרדפים כהצל שברגו קין,
 וסיכן הוא וישע אל הצל? אלא ונאכן גן עדן ועולם הצא; וכן אצות הקדושים
 היו נרדפים וגולים, וכן ישראל צין האונות נרדפים, וצשציל שאוהה מדה לא
 תעמוד לעולם אלא עתידה שתחצטל, גם העולם שהיתה נוסגת אותה נידה עתיד
 להחצטל וליחרצ, אבל עולם הצא הוא עולם אונת ועל ונשפטו ישנו לדיקים
 צטובחן וצשלותן והרשעים צלרתן וצדיקן, וצשציל אותה הנידה שתעמיד לעולם
 עולמים יעמוד לעולם ועד, וצכל עולמות שצרא האדיר והחקיק, צרכה לשנו וכל
 ינוריו, הגציהס ועולה אותס ללין סוף. ונקרא אל רס ונשא, שעולה כסא כבודו
 ונקוס שכינתו לנעלה ונכולס, וכן נאה לו, שכל ינורים ונרואים כל הנוכזר
 וקדוש לנעלה ונחצרו, עליונים ונוכזדים וקדושים לעצודתו יותר לנעלה ונן
 התחוחים, והצורא הנוכזר כל וניי כצוד וקדוש כל וניי קדושה לנעלה
 ונכולס ונולך על כולם, ולכך קראו אצרהס ה' אלהי השונים, ופעונים יורד ונשא
 לסורענות ונעיקיו ופעונים שהוא לנעלה, ולכן היתה צאה האס ונלהטת קצבים
 לכצוד לירוף שנו הגדול, ולכך אסרו לדרוש צפרהקיא ונכוס כצוד אלהים הקטר
 צר, כי השכינה והנלאכים צאים שס לשמוע כמו צרשת ר' יהושע; (חגיגה
 י"ד) וכן אין לדרוש צנעשה צראשית צחלת התורה, שונסס יולאין שנות הקדושים

ויש שם רנוז ופסתי הכריאה ואין כבוד שונים לדרוש ולפרסם בגלוי. ואחר
 האמוראים. נגנזו הלכות ונעשה בראשית, ואין בדורינו לא נעשה ולא צרייתא ונחם
 רק נעשע ננאל בתקומות הדוכס תיבות ואותיות של בראשית. ויש שרולים להיות
 חכמים ונעלמם וזורים דברים ואוונרים שהם נעשה בראשית ונהם שאוונר זה לא
 יאוונר זה, ויפה להם שזיקה. ולפנים נזכיר. וכן אוונרים בנפכת קידושין (ע"ה)
 שאין לננסר שנות הקדושים אלא לננועין. וצ"ר (פ' ז"ח) כששאל יעקב לבניו
 אם יש בל. צם על דבר אחד וענו כולם שנע ישראל וענה יעקב בלחשה ברוך
 שכוונ"ו (אמר לו 1) הקד"ה כבוד אלהים הסתר דבר אוונר לו הנלאך אין מנדות
 סקצ"ה שיהיה נגלה שבחים של מלאכים. וצ"ר אין דורסין (י"ד) אוונר ברותינו כל
 דבור ודבור שילא נמי סקצ"ה נצרא צו ונלאך ש: אוונר דצבר ה' שונים נעשו וצרו
 סיו כל מצאם. וכל צרות כגון שונים וארץ הרים וגבעות צקעות וימים ויערים
 לכולן יש ונלאך שלו כדמוכה צברייתא דנעשה בראשית. וננא כשנצרו הם,
 נצראו ונלאכים שלהם, אע"ג שיש ונחלוקת (צ"ר פ"ג) יש אוונרים ציוס שני
 נצראו ונלאכים ויש אוונרים ציוס המונישי, הנהו גדודים שאין להם סוף ש: נצראו
 לשבח של שמו על גדולת גבורתו הנכירים צו, אצל מלאכי שונים וארץ נצראו
 עומם ולא נתמנסו עד שנצראו כולם. ותדע כי הנא צו דרש נעשה
 בראשית^ב ציוס השני צרא שחקים וצרא סנדלפון הנלאך, אוונר עליו על
 סנדלפון הנלאך שהוא גבוה על כל הנלאכים חננש נארות שנה ורגליו על תהום
 התחנה וראשו צין השרפים והחיות הננשות כסא רם ונשא, וקוסר כחרים
 לקונו ונפלת ישראל וכשאוונר לעשות את הכתר וננציעו צסם הנפורס ועולה
 ויוש: בראשו של הקד"ה וצרותו שעה כל מלאכי נעלה וכל שרפי נעלה אחרים
 לחלם רחת וזיעה עם כל חיות שנצרכה ואוונרים צשכונ"ו, ציוס הרביעי צרא
 צול וצרא גלינור וניום שחרצ צית הנקדש לא דבר סקצ"ה אלא עם גלינור
 הנלאך צלצד ולונה נקרא שמו גלינור, נשני שהוא נגלה טעוני תורה והוא נוכחי
 ואוונר שכה זו חיתים יליתו שעורים יליתו, ועוד ונלאכה אחרת יש לגלינור
 ננצח 2 של צרזל יש לו ונותן עליהם גחלי ריגיון הוא נהר דינור ונעונין
 לקני כל הנלאכים ולפני כל השרים והנדיצים וכל השלטונים כדי שיצדיק ציוס
 ותפול איננה על הצרות. ונדרכות הפקוקים יולא היאך נצרא כל דבר וצרא,
 הפחידים הלדיקים נרשים להכיר גדלו של סקצ"ה ולדרוש צאיוה ענין נצראו, כי
 צשצילם צרא העליונים והתחונים כי גלוי היה לפניו שעתידים לעוצרו צלצד
 שלם ולא כעצדים המשמשים את הרצ על ונת לקבל סרס וצרא עולמו צשצילם
 וצרא להם סכר ותשלונין גדולים וישנחו בהם לעתיד, ולפה צרשעים שעתידים
 לעמוד וצרא גם אותם שלא יהיו קורין חגר ואוונרים אם נצראו היינו לדיקים;
 וכשצראם צרא להם גיהנם לחשלום ונעשיהם. וצרא ונלאכים ונני אדם לעצרותו
 וצראם צללם דמות תצניתו, הנוו הים לערות חורה ונציאים וכהוצים נעשה ותלמוד
 ואגרות. תורה, דכתיב נעשה אדם צללנוו כדמותנו, וכתיב ויצרא אלהים את
 האדם צללנוו צללם אלהים צרא אהו וה' יעקב צר שונסון שפיטם וס'
 אצות כתוב שם: שני שנפרס צללנוו צללם אלהים צרא אהו מייסינן שנוא
 וין הוא, כלוונר וני שנעשה סק אלא צללם, וננס שרולס לונר שאין סקצ"ה

צ"ר
 מרדע

1) הנאוונר הזה לא ידעתי ונקומו.

2) צ"ר מרדע ונפסיקתא ס"כ הג' אודות של צרזל ועליהם גחלי ריגיון וכל מודה.

בלי עריות בששם צ"ר ע"ה

בללס ; והוא הים תלמידו של רבינו שלמה ז"ל ורבו של רבינו יעקב ז"ל . וכן
 תיקן צרכות נתיבות האמוראים : אשר יכר את האדם בללמו בללס דמות תצניתו,
 וכן מאמרות שגברא העולם ורצכות של מלות כלס מפי קדוש המדבר והמנוס כאל
 לבנו . וכן וקנה ה' נלכ עליו, וכן פה אל פה הדבר נו . וצניצאים : ואראה את ה'
 יושב על כסא, וכן ראיתי את ה' יושב וגו' וכל מצא השמים עומדים עליו מניינו
 ומשמאלו . ובכתובים חזה כוית עד די כדקון רניו ועתיק יונין יתיב לבושה
 כתלג חור ושער רישיה כעמר נקא . ובקסא דרין (נו"ז ז') לא תלין נב'חו על
 סעץ, תקן אמר ר' מאיר ושל משלו למה הדבר דומה לשי אחיס תאומים שהיו
 צעיר אחת אחר עיניו לנולך ואחד ילא ללקטיות לום המלך להלותו ומלחוטו כל
 הרוחא אוחו אמר המלך חלוי, ליום המלך והורידוהו . ובנוס' ע"ז (כ"ג) ובנוס'
 ר"ה (כ"ד) כל הפירושות מותרין חוץ מפירוף אדם, אמר רב הונא צריה דרב
 יבושע מפסקיה דאציי שניע ליה לא תעשון אחי לא תעשון אחי . ובנוס' יומא
 (ירושלמי פ"ה ס"ב) שכינה היתה ככנסת לבית קדשי הקדשים עם שמעון הלדיק .
 וצב' אלו ומלחין (ט"ו) דמות דיוקני נחתי צכס ובעונתיכס הפכזום, ובזיקרא
 רצה (פ' ל"ד) גומל נפשו איש חסיד הלל ביה מאלך אמרו לו להיכן אתה הולך
 אמר להם לעשות מורה לרחוץ אמרו לו וזו מורה היא, אמר להם הן, ונה אם
 איקונין של מלכים ניי סכוא ממונה עליכן מורקן ושוטין, אני שגבראתי בללס
 ודמות דכתיב כי בללס אלבים ונשה וגו' . על אחז כמה וכמה, הכי משמע דומיא
 דאיקונין . ובפרק ר' ישמעאל (ע"ז כ"ד) אלא שנטתיסין אותי ומחתיעין אחי .
 וראוהו על בים כצמור נלסס ובסיני כזקן מלא רחמים, ועוד אמרו רבותינו
 כשנגלה הקצ"ס צסיני עם כמה רבואות של מלאכים ושמואל (1) ישראל מכל
 המלאכים שכ' דודי לה ודאום דגל ורצבה דגול ומקומן מכולם ולא כמלך צבר
 ודם שיש בחיל שלו כלים וגזורים כמוהו ויותר מנונו . ועל זה הענין רואין אוחו
 ושמה צמוחת מעשיו שכ' ישוח ה' צמעשו . ובחורבן ציחו ובגלות ציון רואין
 אוחו צוכס ומחאצ' ואמרו רבותינו בצרכות (ה) ועל כל משמר יושב הקצ"ס
 ושובא כארי ואומר אוי שהסרצתי את ציתי . ובקוף נוס' חענית אמר ר' חלבו
 אמר עולא עתיד הקצ"ס לעשות מחול ללדיקים צגן עדן וכו' עומד באמצע וכל
 אחד מראה עליו באמצעו שכ' וביה ציוס סכוא סנה אלבינו זס . וכן בזיקרא רצא
 (פ"א) ובתחומנא (פ' חיי טרה) ותנונת ה' יניע אמר ר' שמעון צן יוחאי שהיה
 רואה את הדמות ; 2) ובמדרש (שומר טוב ק"ג) יחזקאל כשראה דמותו בשמטה
 נספו מנוו סה"ד ואראה ואפול על פני . ובא"ד רכ תניא (?) אם אין אדם סזוק
 כדי לידע ניה דמות לעעלה מוסרין לו ומפתחות ויודע מה דמות למעלה .
 ובפ"א דראש השנה (י"ז) אמר ר' יוחנן מלמד שנחעטף בקצ"ס בשליח ליבור
 והראה לו לנשה סדר תפלה . ובפרק אינתי קורין (ו) אמר ליה ר"נ צר יחזק
 לרב חייא צר אצין הכי תפילין דמרי עלמא מאי כתיב צכו אמר ליה ניי כענין
 ישראל — וכולו כתיב באדרעי . וכן כשבא לצריות העולם נראה דמות ובקומה
 שהרי צדבור צראו . ובגראשית רבה (פ"י) ר' לוי צסס ר' יוקי צר נכוראלי כל
 זמן שירי קו יחס מושמשין צכס צשונים וצארץ היו מותרין וכוללין, כיון שנחו ירי

1) וכהו בילקוט יחור סי' רפ"ז : והוה אלמי שגאן הנאין ומשוחין ואף על סי כן ה' צס
 מקיים ציניסן אמרה כ"י דודי לה ודאום . ובכ"י בגי' וכוניסוהו .
 2) צכ"י סמות .

קוניסס ונחם יתחן להם יתח וינח לעולמו ציוס הסציעי, וכללה רצות. וכן
 עללכיס דמוות קונת צני אדם, צמורה: והנס שלטה אלסס נלציס עליו; וינחו
 שני הנללכיס וג'; וננציאס וירא והנס אס עמד לנגדו ומרצו שלוסס (יסוסע
 ה' י"ג); וכן וירא ונללך ה' אל הלסס (שושטיס י"ג ג'); וכן נגדעון (שס ו' י"ח)
 וינח ונללך ה' ויס: תחת הללה; וכן ויעף אלי אחד מן השרפס (יסעיס ו' ו');
 וכן וישר אל ונללך ויכל צנה ויחח: לו (בוטע י"ז ה'); ונכחונס: וירא והנס
 אס אחד לנצס צדיס (דניאל י' ה'). ונחוסתח דסנכדרין (?). ונפרכי דר"א
 (פכ"ז) תניא כנללכיס שנפלו מנקוס קדושחן נעשו כחן וקונחן כני אדם
 ולצשו גוש ועפר. ואס תלמך צהק"צ סכחונ צו הלל את הכונס ואת הלכך חגי
 מלל כילד הוס ונחרה צלמלום קונת אדם? אל תחנה, דתניא צנכילתין צקוף
 עשרת הדגרות (פ"י) וירד ה' על הר סיני שונע חגי תחחונס וסיו העליונס
 ריקניס, חמרת, ונה אחד מונשנשי שנעיס הכי הול צנקומו וכלל צנקומו קל
 ומנער לני שלמך וכה העולם; וכן צפ' אחד דיני מונות (כ"ט) חנחמו על כל
 צי עשרה שכינתח שריא כנה שכינתח איכח — עד ונה שנעס דחד מן שנשי
 דשנשי קניי דקודשחן כריך הול יתח אכולי עלמל, שכינתח על אחת כנה וכנה.
 וכן צנללכיס חננין צפרק גיד כנס (ל"ז) וגוימו כחרשס וגניירי דחרשס חרי
 אלפי פרקי הוו; ונפסיקתח (צרחשית רנה דף ק"ח) גדולת הנללך הול שלישי
 של עולם. ונללח לאצרהס וליעקב וליחוסע ולגדעון כדמות אס. וכן דרשו
 רצותיו את להע כחצו הנחשפת שונחשפניס לכל ונה שרונים פעניס חשס
 פעניס נגיס פעניס רוחות פעניס ונללכיס, (צרחשית רנח סכ"ח). וחסילו
 שדיס ונחשפין לכל ונה שרונים, דתניא צפרק חין דורשין (ע"ז) וצננות דר'
 כחן (פל"ז) ששה דצריס נלמרו צדיס — וי"א חף הוסכין פניסס ורואיס
 וחינס נרלין, והכל זכר עשה לנפלאותיו. וכן יש צצני אדם שונחשפין, כחג
 מלך עונלך סספך עלמו צכסוף לנחנה. ונפרכ ד' מוחות (ק"ז) ינחי עשה את
 הלסה כשפנית חונור וכצ עליה לסקו. וכן על ידי תולדה ונחשפניס צני אדם
 לנח ולחרכת לפעניס, וזה הלוי צעעת ילרה כנחיתת הנקל צנקוס שונחשפניס. —
 ואע"ג דכתיב ונה דמות חערכו לו, זכו כנגד גדולתו וזכר כבודו כדלמך צכחולץ
 (נ"ט) ונויקרל רנח (פ"ח) ונשה ראה צלסקפלריח הולארה, וכל כנציאס רחן
 צלסקפלריח שחכה ונלירה. ונכוף ספרי (?). תניא שסרלח לו הקצ"ס לנשה
 צעעת ווחו עור זוכר כבודו יותר ונחיש (? חולי צכיר) עד שחמו שרלח צחייו
 היתח כלסקפלריח שחניה ונלירה. עוד כח צוכר כבוד יותר על זה כנה אלפי
 רצנות חסקפלריח הולארה, עד שחין לשוס צריס כח להגיע לל לנללך ולל לשרף
 גם לנללך. וכן חין להגיע לחקור גם קלת ונגדולתו, דכתיב צו מני מוד צעעלו
 יום ושניס צורת חן. וכן צעור קונס 1) סכחונ צנדרש ח"צ דר' עקיבא

(1) כח"ח צע ציקוד וורה ח' ונפרכו על החורה (פ' חשא) ור"י הלוי צכחרי (ד' ג') הזכירו
 לך קדונו ורמו"צ כחצ השונה צלשון ערצי וז"ל בהעקקה (והיא צגליונות רמו"צ)
 כ"י אשר צידי ויש צוח העקקה סיני ונעקקה הרצ החכס גיגך צנעני נעוניס)
 מלל חלייר צסוס חופן סיפיה זה הונלמך להבניס וחליירה וחס סיפיה להס וחלונס הול
 חבור אחד ונה דרש כיס עכח"ך אדום לזולתס וקבל להרשקס זה הכח
 וחליבוד זכרו מלוח רנה וסס חלחיס חחריס לל הזכירו לפי שני סיס לו קונה הול חלחיס
 חחריס צלי ספק. ראה הערות של החכס דוקעם צעלי הקריענע 508 S. 1850
 וצרי החכס זאכס צנחנת ח' של חחיה, ולעיל עלה 57.

"אין לדבר קץ ולא סוף ולא מעור", אם הוא צר סתמא, כיון שלא נמלא בתלמודינו
 ולא בתלמוד ירושלמי ולא במדרשים הגדולים, כי יש ספרים שזייפו
 הוסיפים להטעות את העולם כמו פרק סירה, וכתוב בסופו "כל
 מי שהוזהר בו תמיד זוכה לכך וכך ופלוגי ופלוגי ערבים". וכן היה שכתוב בספר
 שם הספרים. "כף הימין כך שמו ושל שאל כך שמו". ובסוף הדברים:
 "כל מי שידע רז זה אשר ר' ישועאל אבי ועקיבא ערבים דבר שבעלים הזה
 הוא בחיים עובים". ואין להאמין, כי כותבים כך כדי להחזיק דברים. וכבר
 שנונו ונרבותנו כי ענין הוסיף והזכיר היו כותבין דברי מינות ושקר ועוונים
 צקקע ואח"כ היו מוסיפין אותם ואומרים כך מלאו: צפסרים הקדוונים. ע"כ
 כל אדם אם דעהו ונתחלת דבריהם החלונים יניחם צנקומם והסבת שם צרוך
 הוא לא תקור וננו. ויש דמיון נעט להכיר נקלת מה גדלו וזכר כבודו שאין
 להם סוף דכתיב כי ה' אלהיך את אוכלה הוא אל קנא, כדי שלא יסבה שצראש
 הסתילה גדל אורה וגדל כחה הנאכלת ושורפת, אם ישים אותה כאצוקה יוסף
 זוכר אורה וכה הדליקה, ואם ידליק זה הבית עוד יתבהר אורה ואורה עוד יתבהר
 לנגדול ולצורה וכן למדינה וכן לעולם עד אין סוף. וכן גבי אש של שנים אמרו
 צפ"א דיונא רבואה כארי ואוכלת להם כיצנים, ואפילו אם היה נוצח אלף
 אלפים אנה וכלו ונלא עולה כהרף עין היתה נחשטת צבולו ושוב רבואה כארי
 צנקום אחר. וכן נידת הוקף העולם כולו יותר ויותר, כי נצני אדם נעלה ונהם
 וסגורים אם היו צננים אלל הנלככים היו מולאים אותם, וכן הסיות נעלט ונהם
 וסגורים אם היו צנחילת כסא הכבוד היו מולאים אותם וכשנרבים צנחיות
 ומזכירין שנותיו הקדושים עד שיתגבר כחם ונרשים להיות לפים עד קדושת
 כסא הכבוד ואינם מולאים. ונה צרים הם חיות הקודש אמרו חכמים (יש פה
 חסרון צ"ל).

לעונת ארבעין ויחד ה' לראות את העיר ואת הנגדל ויחד ה' על הר סיני
 יכול השמים ונתרוקן ח"ל כסה השמים כדור, יכול האנע היה פנוי ח"ל ותהלתו
 נלאה הארץ; וכן כתוב לנה יאמרו הגוים אים נא אלהיכם ואלהינו בשמים, וכן
 כתוב בשמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, וכתוב קדוש קדוש ונתרגוין
 קדוש בשמי וכוונא וג' ה' לראות מליא כל ארעא זיו יקרים והיינו נה שכתבו
 לנעלה זריחת כבודו על כל, וכתוב אדיר צנורם ה'. וכתבנו (פ' ויקהל)
 הקצ"ם מנעלם שכינתו בין שני הכרונים שג' ורועדתי לך שם, והלא כבר נאמר את
 השמים ואת הארץ אני נלא, אריצ"ל דסכנין צסס ר' לוי נשל לנערה שיהא נחונה
 על שפת הים געש הים נחנאלת הנערה והים לא חסר. ובצרכות ירושלמי (פ"ט
 ה"א) ונייתי אפי סרק דאין דורסין: מן הארץ עד לרקיע מאלך חנש ונאות שנה
 וג' ורגלי חמיות כנגד כולם רגל ישרה מנין ישרה, ראש כנש הוא גבוה מעולמו
 ואדם נכנס לצה"כ ועמוד אחורי העמוד ונתשלל צלמישה והקצ"ה מואזין. הכי
 כל החורה לעדות. וגם תלמוד רבותינו שכתב הקצ"ה את עולמו מואמרו וצנח
 שנת מנעלאתו, רביינו שנת מנעלאתו ונגס' שנת ירושלמי (פס"ו ה"ג) אקור אדם
 לאשתעווי וותר מילי צנחנת ש: שנת לה' שנות כה' נה הוא שנת מנעלאת אף
 אמה שנות מנעלאת. ולאחר שחילס לו מנעלאת צחר לו ונקומו לנעלה הללוהו צרקיע
 עזו; וכן תקנו רבותינו בתפלה של שנת הנחגלה על חיות הקודש והסדר צכוד
 על הנרכבה, ציום השביעי נחעלה ויש על כסא כבודו; קדם אצורון דצנעיל.

הרי נתברר הדבר ונפורקס שהוא היולר הוא הזכא, יחיד שליט בכל קדושת
 שנותיו, הוא שהיה וכוונת תמיד ואין קץ ואין זקנה בשנותיו, וכל זולתו הוא זכא
 וכוף ילכו להיות, ולא השליט לשום ילכה לעשותו אלוה ולקראתו ה' כשמו.
 ונה שכתב ב"ל דר"ע שיש לו לנטטרון שבעים שנות ואחד נהס ה' הקטן, (1)
 אפילו אם אותו הספר צר סוכא שהוא וייקוד רבותיו המושלים
 זיראת השם, הרי הטיל בו שם לואי ונקרא קטן להבדיל שם עזר נהס רבו,
 וס"ק צה בעיד עליו כי שני בקרבו וכן נטטרון בגימטריא שדי כלומרין בנסהדרין
 (ב"ס); ונפ' נגמר הדין (נ"ד): אמרה רוח פסקיית בפני הקצ"ה רב"שע אם יש
 הצרכים ושמה ויעמדו לפניך ונה אחת אומר להם כיצד ריב את רעך וקוד אחר אל
 הגלה, וני אית ליה רשותא כולי האי, אין דאמר ריב"ח שלשה שנות יש לו פסקין
 אטמון סגרון, פסקין שפוסק דברים כלפי נועלה, אטמון שאוטם עונותיהם של
 ישראל; סגרון כיון שסוגר שוב אינו פותח. ויש נכרותינו שמתפרשים שהוא
 גבריאל (2) ויש מפרשים שהוא נטטרון וגדלו הקצ"ה להסד זכותן של ישראל
 והוא נעשה סגרון כיון שסוגר ונוסיים זכות שוב אינו פותח ונפ' אין דורשין
 (ט"ו) קאמר שניתן לו רשות בכל יום ליטב ולכהוז זכיותיהן של ישראל. וב"ל
 דר"ע מונה רוח פסקוגין שבעים שנותיו של נטטרון וכן אטמון פסקון,
 והשלמוד לא מנה אלא שלשה שנותיו היינו אותם שמשמשין על שם זכותן של
 ישראל; הרי דרברי רבותינו לא שונעו שנתן הזכא שום גדולה ויקרא על שמו
 רק נטטרון ששמו כשם רבו כמו שכתבנו לנועלה או צטם לווי. ובנדרש נשלי
 גבי קרא: חזית איש וניכר צנלכחו, צנלכחו של הקצ"ה, שצית הנוקדש צנה
 לשבע שנים וציתו צנה לשלש עשרה; דבר אחר צשעה שצקשו סנהדרין לננות
 שלנה עם ג' נולכים וד' הדיועות עומה שכינה לפני הקצ"ה ואמרה חזית
 איש וניכר צנלכחו הם רולים לננותו עם החשוכים, צלותה טעה יתה צת
 קול ואמרה לפני נולכים יתלבז ואל יתלבז לפני חשוכים, כלומר עם נולכים צשנים
 יהיה ולא עם המנויים יהיה, לגרסת רבותינו ויש לוונר היינו נמי רוח פסקוגיית,
 וקורא אותה צלשון שכינה צלשון רבו; ונינו צפסיקתא גדולה (פ"ו וצריש נדרש
 חזית) אין בגרסא כך, והכי גרסינן בתם: ולפני נולכים יתלבז כל יתלבז לפני
 חשוכים זו כת של רשעים אמר ריב"ל צשעה שוננו וגונו ג' נולכים וד' הדיועות
 אין להם ח"ה צקשו לננות שלנה ענהם יתה צת קול ואמרה אל תגעו
 צנשיחי וג'. ובפרק חלק (ק"ד) אמר ר"י אמר רב צקשו לננות עוד אחד צלותה
 טעה צתה דנות דיוקנו של לציו ונשתמחה לפניהם ולא השגיחו עליה צת אם
 ון שנים וליחכה צקסליהן ולא השגיחו עליהן יתה צת קול ואמרה חזית וגו'.
 ונעשה אין לנו לחוש על גירסא של נדרש נשלי כי תלמודנו עקר. וכן רבותינו
 שהיו צבר לפנינו היו נולנדים: אם רואה אדם צקפריס הסלונאים
 דבר של תנוסון אל יחוש עליו נאמר שלל כתפרס צאגדות
 של תלמודנו שעליהם אינו סוונכין.

ואחרי הדברים והאמנת, דברי תורה ודברי רבותינו תמים ואמוראים, נני
 שיבא להכחיש האמנת והודאי ולחדש נה שאינו כן, צרוז דברים ותחזולותיו

(1) על זה ללבו בצר הקראים (אשכול הכומר ק"י וי"ח).
 (2) ראה תולדות רש"י להחכם צל"ח הלוי בהערותיו ק"י ו"ד.

המצהילים והשוחים, וכי נכון לשמוע לו? והשילו אם העמיד לנו חמה בחלי
 השמים והשילו אם היה צא יכושע צן נון והליהו הכניא וני כשנוע לו? —
 קובלנו על ספר האעונוות, (לר' ס"ג) כי צא בחכמת החילוניות
 והרצה עונות להפליג את הרצים וינראת שמים שלימה והרבה דבררים, עד שאינם
 יודעים על מה עומדים, ומחזיק ידי כוזבי שמים אשר טינא בלגם על תלמוד
 רבותינו שהוא תורה שלימה ולמחזיק בשיחה בטלה שלהם. הנועט לנו קלף ורובו
 דברי הונוין תלמידי ישו אשר עושין מלות התורה משלים וצני עמנו
 הקראים הכולכים בחטך לכפור בתורה שנעל פה על ידי חכמיים הרשעים
 עין ושאול ואצוסרי ומגריים הטוואים, עין הנוין שיהיה אומר "מי
 יתן שהיו כל חכמי ישראל צצטנו והיה נחמד בחרצ וכיו וניהם הם וכו'". —
 הנה הזכירו רבותינו שלא לדרוש גם צמנו הקדוש אע"ג שהוא נדעש לשבח
 ולכבודו; ואמרה תורה זה שני לעולם לעלם כתיב, וצועשה ומכבד יש כבוד
 מלכנו שצדק הכל לשצחו ולעבודתו, וכן צועשה בראשית חוקף גדולתו של ה' ייחוד
 בעולמו, ואקרו רבותינו לפרסם וללמד למי שאינו ראוי ונשום כבוד אלהים הסתר
 דבר. והוא ינוקא כשכל דברשת השמאל אע"ג שכיון אל האמת (מגיגה י"ג),
 וכונה קלין ומעורין לאין סוף ולאין קץ שאין לכן עפה קרומה לעוץ רומח
 צברונו וחרצ פיפיות צלצו לדרוש ולחקור הווייתו של הקב"ה אם יש לו גושם או
 כיול ענינו, והיה לו לעבוד לקור את (הווייתו של הקב"ה) עלמו, כעפה
 קרומה שגור, בליזם ענין שנקלמה ראש ונקדים שאינם של צסת ונקלחן רגלים
 ונקדים של צסת. ונה שגורו אין לו הסג יד וצונה שגורם על כל גבורים סבר
 להיות לו הסג יד! ר' שועון צן יוחי שהוא וצני עלייה היה אומר צנדרש קבלת
 על זרע השמש (צ"ר פ"ו) וצנדרש קבלת נחלקרו הוואנוים צסצרי דסוק) "אין
 לנו יודעים אם צאור הם פורחין או שואים צרקיע, דבר קסה עד ואלוד אי אפשר
 לצרים לעמוד עליהם", והוא סבור לעמוד על הדבר, אין להאנין לו כל וני שאינו
 רולה להיות חקר וחלקו של הקב"ה, אע"ג שהצהיל העולם צחיתוך רוב דצורו, לומר
 עונקי חכמותיו רחצים, וני יכול לדלות ועונקי ונקורו כמשפט, להכחיש גם אניתת
 היכאה אשר היתה צנוכרת אבותינו עד נחת תורה וצאתה תורה והוקיפה ומידשה
 צעדת נאמת: וירד ה' על הר סיני, וידבר אלהים. ואמר העדבר וכתב כן נספרו
 (1) (ואמר צ') "הכל הוא על דרך נוטל, כי אין סבורא גושם (פי'
 גוף) ואין לו דצור ולא הלוך ולא כענוע ולא לער ולא
 שמש והוא אור דק וכל דק וכל העולם יושב ונורכב צו עד
 שהוא צחוך סגצעות ואצנים ועלים וצעלי חיים ואינו נחלכלך
 צנקום הטינוסת כעין השמש וכעין דעת צאדם". ואמר: מה
 שכתוב וכוצע ישועס צראשו, עיני ה' אלהיך, כי צכיתם צאזני ה' ועל פי ה', יאר
 ה' פניו, הנה יד ה' הויה, ויאמר ה' אל לנו, והסתחור להדם רגליו, אלו כנויים
 הם כמו שאמר על דרך נוטל השמים ונספרים כבוד אל וכן אם אומר וכסה את
 עין הארץ, והאזינו ארץ, על פני כל הארץ, ראיה פחותה היא, כי המס ליכא
 למוטעי אבל היכא דאיכא למוטעי אם לא היה כן כמו שמועדין הסקוקים לא היה
 לו לכחצ להכשיל את העולם. וכתב "ואם יעפיל המעפיל [איך יכשר שהיו אלו

הכנויים נפרשים צפירות אחר] והלא החורה פינה 1) שיש לו תורה כלורת צני
 אדם והיא היתה נראית לנציאים והיא היתה מודרכת עונתם, ולא עוד אלא שראו
 אותה יושבת על כסא והחיות נושאים את הכסא והכסא מועל לרקיע מונח עליו
 והם ראו את הבורה היושבת על כסא ומלאכים עומדים על ימיו ועל שמאלו כמו
 שנאמר ראיתי את ה' יושב על כסא וג' השמים וגו', נשיבנו ונאמר לו, דע כי
 זו הבורה נראה היא ומדמה וכן הכסא והרקיע הנושאים אותו כולם נראים
 והבורה נרא אולם מאור מוצהק ונוגה מוצהק לוען שיתזכר אלל הנציא הנשלח
 כי הבורה ית' הוא המדבר עמו והוא המשלחו, כמו שאפרש צמגילה שלישיה,
 אלל זו הבורה מופלאה ומנושאה כדמות המלאכים הנשאים והנפלאים זוכרת
 צמגליה מוצהקת ומנושאה צלור השכינה, ולכן נקראת כבוד ה' ושכינתו". זה
 כתב בספר שקראו ספר האמונות. ומה בספר יונקים רבים ועומים
 ספרים על הענין מוסיפים ופוחמים. ורצונו יהודים כתב גם' שקראו ספר
 הכבוד, 2) כי הבורה אין לו קץ והנציא לא היה יכול לדעת
 את הבורה כיון שאין לו קץ ולא מראה הכי לא יוכל הנציא
 לדעת ולסרגיש מאין צל הדבור ומי ידבר, כי פעמים הסדים
 מדברים, ואין כיכר עמי ידבר הק"צ, ולא ידע הנציא אם ען
 הק"צ או מרוח הטוואה, לכך הולך הכבוד וגם הנציאות
 מפס ומפס דוגמת לכל אדם, וכל הבזורים ניימינו ומשמאלו,
 וכן אמר: יושב על כסא, וכסא לענין דורא לא יתכן, כי
 לגדולתו אין סקר, אלא כדי שידע הנציא שהוא אדון על
 כל המלאכים, הכי כשרוא הנציא מראה מופלאות ומכובדות
 ען כל סביביו יודע הנציא כי הדבור ען הק"צ כי לסדים
 אין כל זה, לכך אמר יושב על כסא כדי שידע הנציא שיש
 מלך נכסיג, וזהו כי את המלך ה' נציאות לאו עיני.

ועל זה הענין ספרים של ר' נשה בר ניינון. כתב (ה' יקוד החורה
 א' ה') "המלוי הזה הוא אלהי העולם הוא מנהיג את הגלגל ככה שאין לו קץ
 ומכלית, ככה שאין לו הספק, שהגלגל קוצצ הנייד ואי אפשר שיסוד צלל ומקצצ
 והוא מוקצצ צלל יד וצלל גוף. — הואיל ואינו גוף לא יארעו לו מוארעות
 הגופות כדי שלא יהא חלק ונפרד, לפיכך אי אפשר שיהיה אלא אחד. הכי
 מפורש בחורה שאין הק"צ גוף וגויה של' כי ה' הוא האלהים צמנים מועל ועל
 הארץ עתה והגוף לא יהיה צמני ומקומות. ונאמר כי לא ראיתם כל תנועה, ואל
 מי מדעיוני ואסוף, ואם היה גוף היה דומה לשאר גופים, א"כ מה שהוא אומר
 ותחת דגליו, כחוצים באלעז אלהים, יד ה', עיני ה' הכל לפי דעתם שאין מוכרין
 אלא הגופות ודברה החורה צל"צא. — וכיון שהצבר שאינו גוף וגויה יתזכר
 שלא יארע לו אחד ען המוארעות של גופות לא תיזכר ולא פירוד — לא שיחה
 ולא דבור כדבור צני אדם — וכל הדברים שנאמרו צהם בחורה ונציאים הכל
 משל ומליה כמו יושב צמנים ישחק". וכתב (שם פ"ב ה"ד) "זה שהנציאים
 ליונים שראו המלאך את ונעל כנפים הכל נמראה הנצואה ודך מדת וכו'. —

1) כ"כ גם בהעמקה כ"י ספר האמונות אשר בידי.
 2) מחר גם' הקידים ק"י קל"ז, תנ"ט, חק"ט.

שינוי שנות המלכים על שם ונעלהם הוא לפיכך נקראו חיות והם למעלה מן הכל וכו'. — כל אלו עשר שנות שנקראו בהם המלכים על שם ' ונעלהם שיש להם ונעלה העליונה אחר נעלה הצורה היא ונעלה האורות שנקראו חיות וב' (עד סוף הפרק). — עוד נודע זו היתה לר' נחמה בר נחמיהו שיהיה את הפילוסופין שאיך נאמנין את התורה ופי' צא יוצא הן בעצדיו לא יאמין, אילו הפילוסופין אילו העובדים אותו לא האמין להם להודיע קוד מלימותו, ושמים לא זכו צעיניו, הפרטים הנודצריים אשר התודדו צמדצרות לא זכו צעיניו לגלות להם פללות אלהותו וקוד נחזרו. עד כאן.

עוד כתב צעל ס' האמונות צק' פירושי היצירה (1) (פ"ד ס"א) וואיך יהיה דעתו מליאת הצורה לקרב העשיל או גוף לא גשם ולא גוף אחר נקשר דעתנו הדבר מן העולם כנגד החיות הנמללות בכל וכל חיות נאמר כי הוא נחמה את כולם לכן נקרא חי העולמים צמאמר דניאל צעד הנולד וישבע צחי העולם (2) כמו שכתב הסיה נמלאת בכל קיעת (3) ובכל חיות מן הוא ינאל בכל דבר ובכל עולם. נעלה מזה הדבר לנכון הדעת נקרא שמו חי העולם דעת העולם. נחפוך צדצד זה שיתקרב לדעתנו כמו החי הנודצר גופו קטן מכל הגופות והוא נכדז מכל הגופות, לכך היה הוא נוס חיותו וחיותו נוס לשכלו כי חיותו מוגדו ושכלו קטן מחיותו. כזה הענין נקשר הדבר, כי האויר אשר הוא פשוט קטן והפשיט צו חפץ הצורה אשר הוא גאוחו נאור הוא ותהיה צו ותנענענו ותוליכנו בחיות לגוף (4) והצורה יתרונים שמו נמלל בכל ונכבג הכל דדעת הנמללות בחיות והנמליגה. ונקרב דעתנו צמאל ונאמר שהוא שכל העולם (5) וכמו שהשכל לא יתפרק בהתפרק הגוף מן לא יתפרק הצורה בהתפרק העולם וכמו הדעת לא ימות צמות הגוף מן הצורה לא ימות צאצוד העולם שני' הנה יאצדו ואתה תעמוד וכמו הדעת צנפס והוא למעלה מנמיה והיא מוסכת מוגדו עלתו, וכמו (הדעת) אשר לא ישאר צגוף [לא] עלם ולא נחם שלא יהיה עלת הדעת צם לפי שהחיות צכולם והדעת בחיות, מן הסק"צה, כי לא ישאר צעולם לא סר ולא ים ולא גובה (6) שאינו נמלל צו לפי שהאויר נמלל צו צכולם. ואם יאמר הנקשה האויר הנמלל צננים הוא גלוי ולולא האויר שצו לא היה דק ואיך ינאל האויר צעלים וצאצנים וצברים, נשיב לו ונאמר צראותינו שהאדם יכול לצצרים ולפרפרם אז ידענו לולא כי האויר שהוא דק צהם לא נתפרסרו ולא נצצרו וצאוחו אויר גיאות ה' ינאל נווהו שם (צכ"ג) נגצרות ה'

- (1) הוא פי' ס' יצירה לרמ"ג ונחורגם צאופן אחר ונעמקה אשר לפני נוכי' אשר צאולל ספרי מייכען.
- (2) מן הגי' צכ"ג: כי איך אעלה ונחשצבותיו מליאת הצורה ע"ד העשיל הקרוב צצמולים לא ע"ד ההגשמה, ואמר, כי אלו כליוורו כלומר נאמין כי הוא מן נמללן ליוור ונאמר ע"ד הנמלל כי הוא חי העולם ולפי' קראו חי העולם כמו שאמר דניאל.
- (3) צכ"ג: וכאשר נראה החיות מלייה בכל מוקלה ונעלי החיים פי' לא כל מן צרוב מן הוא ים' מליי בכל מוקלה מן העולם ומדבר מזה למעלה השכל והמדע ונקראחו מדע העולם נחפוך צזה להצנתו צצנתו ולהשניענו צדך שמועתו. כי כאשר צני החיים כלומר הרוחניים ויותר מכולם החי הנודצר לפי שמוצי גופו יותר קלים ומוגדי שאר הגופות ולפי' נהיה מדור לחיות וחיותו מדור למדעו לפי שחיותו דקה ומגדו ומדעו מחיותו.
- (4) צכ"ג וכפי זאת הכליה נלוד ונאמין כי האויר שהוא פשוט ודק ונחשע צו נלון היולל שהוא גצורו ותנדדו ותנענעו צנענעו החיות לגוף.
- (5) צכ"ג ומדע העולם.
- (6) צכ"ג ולא דבר קשה.

ונליחם (ס). וכנגד הדעת אשר לא יזיק לו צגדים ונלוכלכים ולא טיט שעליו
 כן הקצ"ה לא יזיק לו ונלוכלך העולם וטיטוף האדם. ולא דויתיו לאור שמש לפי
 שלא נמלא בכל אור שבעולם, לא בכל אור סגור ולא בעלים ולא באצנים והאור
 נמלא בכל. וזה המשל והחידות שמשלתי ונחזק לז המאמינים בקשרם בטבלם
 כי זכה הקצ"ה נמלא בכל מקום והעד שאמר אם יקתר אים צונתרים וגו', בכל
 מקום עיני ה' נוטות, כי אין מעשה לאדם שלא יעשה צאור העולם ואפילו יחסור
 מחת הארץ אלק אלפי אונה שם האור, וכן בכל נחשבותם וצמה שבלבם כי שם
 האור כדכתיב כי אני ה' מוקר לך, והכל מודים לדברינו כי הוא נמלא בכל
 צאונת האור הגלוי גם האור הדק הקטן ומנוו"ו וכו', ומכאן מוכיח שגלגלן ילא
 דבר זס. 1) וצמקום אחר כתב: הארון צאונת העם שג' ומחנה הלויים צהוד המהמות, כן
 הולך ומחזין צריותיו שהוא זן אותם והשכינה צהוד צני ישראל שג' כי אני ה' שוכן
 צהוד צני ישראל ולא צהוד צני ישראל לצד כי אס כל הארלות שג' כי אני ה' צקרב הארץ.
 ובקשר דניאל כתב ארצן עזרא ועמיק יונין יתיב הוא מניכאל ולולי
 שרלינו לקרר הצאתי ראיות שהוא שר גדול; ואמר רב סעדיה גאון כי זה יונין
 הוא גושם נצרא לעמו. ואשרי כן אמר כי האומר שהוא הצורא הוא כופר וכן
 האומר שהוא מלאך. עד כאן (2) ובקשר הסמיד: 3) אס כן שהוא בכל מקומות
 כך רואה צהוד ובקשר כנוו בגלוי וגם טיטפת לא תזיק להוויחה ולא תכריחו
 מעוקם לנעוקם והציא אגדה ומשחר טוב: והוא יושב פחת האהל, אמר ר' צרכיה
 צסס ר' לוי יטב כתיב אמר לו הקצ"ה אצרהם כל זמן שצנין נכנסים צצ"כ ולצתי
 ודרשות יהיו יושנין וכצודי עוונד, זה טעם אלהים נכב צעדת אל ר' חגי צסס
 יחק אלהים עמד אין כתיב כאן אלא אלהים נכב. ר' ישמעאל צכ' חנינא כל
 קילוס שישראל ונקלסין לפני הקצ"ה כצודן יושב וס טעם ואתה קדוש יושב
 תהלות ישראל. ולמה כל זה, כיון שכתב אלהים וקרוצ אני וגו' הלל את השמים
 ואת הארץ אני ונלא, ומה לריך לכבוד להיות שם כיון שהצורא בכל מקום, והציא
 ושל לנולך שהיו צני אדם צצני ולויה עליהם המצוים ילכו עונם לצית לרכס
 ונכודים יותר בנעוקם אכילה, וצנעוקם שצאים לנגן עם הנולך יותר ונכודים, כן
 העולם כולו ציד הקצ"ה ונינה מלאכים על כל אדם וצצס"כ ספר תורה והקצ"ה
 ומשאר ונכודו, וכבוד של צס"כ שונתפללים צכונה אינו דוונה לצס"כ אחר. ואשר
 כתב שני ה' צעוטי רע, הכבוד של זעם, וכן נשתעסה השכינה לפני הגצורה
 (מדרש ושלמי), והכבוד שעל כסא הכבוד מופלא מאד, והצורא לא יחלק, והצורא
 מניב את הכבוד כאשר יסופך. את השמים ואת הארץ אני ונלא, מה ראה משה,
 היינו שרופה ורואה עד תהום וקרא אחר ומשם כן: וני כה' אלטינו המגביה
 לשבת הנשמלי לראות צשמים וצארץ. עוד כתב: הכבוד שיש לו קץ סניב לא
 יתכן אלא כנגד האדם כי הצורא אין לו קץ והגביה לא היה יכול לדעת את
 הצורא כיון שאין לו קץ ולא נראה וכו' (סוף המאמר הובא לעיל דף 65). עוד
 כתב: ורב סעדיה סי' כל הכבוד שראו הגביהים הצורא צראו לפי לורך
 השעה, ומכס אחד היה מעמיק צענין אחר. עוד כתב: וכיון שאין קץ לצורא אנה
 היה הכתר של שצמות, אמרו מן החכמים שצרא כבוד כך מופלא צורה וצחפארת

1) ר"ל קצ"ה הוכיח דבריו ונוקלחות המורה ונליחים והמחבר קלר דבריו.

2) כל זה היה בקפרינו.

3) הוא ה' הכבוד אשר זכר לנעלה.

שאין מלאך יוכל לראות, ועל האם הכבוד והעטרה; ויש מן החכמים שאומרים
 ונה שהנציאים רואים כך משים בלב הנציאים שנראה כך ומתוך הנראה שנראו
 להם ידעו דעת העליון. —

הנה ומכמות ספר האמונות יונקים כלם וגורעים ומקפידים ועושים
 ספרים הרבה ודברים וטעמי הנציאות, אבל עד רצ סעדיה לא היה אדם ומחדש
 מונטמעות התורה הנציאים והכתובים ודברי רבותינו הנאמנים ועוודים לעד,
 ומכמי הרפואות והנזלות בזה החכמה ומחזיקים בה, ושואל עליהם דורש במדעם
 שיר השייכים (?) הוי חכמים צענייהם, בני אדם שהכירו דרכי חנה ולבנה ומזלות
 ומה חנה יתירה על הלבנה וחלקו אותה על החדשים והחקיניו הסנים על תקופות
 ההמה, והסנים נוסגות ונאות כמו שהחקיניו, לא חסר ולא יתר, חכמים הם להחקיין
 החקנה, לידע ונעשה אלהים צדקיע, ולא ידעו להכיר את מי שנראה. ואת כל העולם
 עד כאן. אבל חכמי התורה המעשה והתלמוד לבס נכון באמנה שלימה שהצורא הוא
 עליון ועל כל והוא יושב על כסא רם ונשא כאשר מעידים עליו תמיד, ומשם יקרו
 בשמים ושיכינת עוזו בצבאי ונרומים הוא אלהים אין עוד אחר: ויש חכמי אמונת
 פילוסופים היודעים ודת מהלך גלגלי מזלות, וזה בא לעולם ומכמות הדורות
 הראשונים קודם הנוצול שהיו חיים שנים רבים ועוודים ומראה עיניהם על כל
 מזל ועל גלגולו וזודים מואווד הדעת כן הוא גילגולם ויכידות לזה הגלגל ומכונים
 הזמנים. וכן פיל' ר' אברהם הסשיא ואמר: מי עלה שמים וירד, אלה החכמים
 צודאים ונלצם כך השמים עשויים וזה כוכב משמש לזה, ורבותינו הראשונים לא
 היו מוששים על דבריהם אם היו צודים כך נצרא העולם ומי נצרא ומה ענין
 הצורא. וכן ציני רצ סעדיה היו חכמי הודו חכמים ופילוסופים הכולים לידע
 הכל בחקירת חכמתם, ונולך אחד היה באלמות (פתלמיוס?) חכם ואסטרולוגוס
 ועשה כמה ספרים של חכמות, והיו צודים ונלצם כיול העולם עווד, ואמר בשזיל
 מתיכות הגלגלים קרקע עוונדת באמלע באויר דוגנאל אם יתן אדם גרעין של
 חרדל בחוף שפופרת צילה נעונית או בכלי זכוכית ומקצצו נכח עד שיעווד הגרעין
 באמלע הכלי, כך הקרקע עגולה היא ועוונדת באויר נכח ומרולת הגלגל שהוא
 מקצצתו ונלמעלה ונלמטה. וכעין זה כתב צב' האמונות וזהו לטונו (בנאמר שני)
 "וגם כן מלאכו בארבעה המזלאים בעולם, הקל ומחצרו קשה נוכח מצירו וכל הדק
 ומחצירו איילתו קשה ומאילות מצירו, וזה פירושו המים קל מן העפר והוא קשה
 ומפני שהיא מניזה אותו ומנעפת את גליו, והאש קלה מן הכל והיא מזקת מן הכל
 ומפני שדרכה ומחילתה סיככת את הכל וצוזותה המדירה העולם ומחזיקים ועווד
 ובנידתה הארץ עוונדת בחוף הריק ככדור באמלע, ומל לזכוכית סך שנחון לחוכה
 לרור אכן קטן עגול ואחר כך מניחין על פי הפך הכסוי ומניעין את הפך, בלא
 ספק תהיה לרור האכן עוונדת בחוף אמלע הזכוכית ותהיה תלויה באויר הפך,
 כך נידתה של אש ועוונדת את הארץ באוירו של עולם". עד כאן. וקשה לנצרא
 שלהם, כי כל הארץ מיושבת בצריות ובאילנות וצנתים ואם כדציהם כיול אינם
 מרגישים אותה הנידה הגדולה, ולמה לא חטאע את כל היקום מן הקרקע? ועוד
 שעושים מעשיו של הק"נה כנלמכת האדם ולא בצזירה ובנאמנו, והכחוב משצחו
 תולה ארץ על צלימה, משמע בנאמנו ובלווי; ועוד מי שיש לו זאת סנצרא לרין
 לכפור צדכי חוכה וצדכי חכמים שנקחמאל גלגלי המזלות לא היו עד יום רביעי
 שנחלו המאורות, כי הגלגלים לורך המאורות הם, וכ"ה הגלגלים היו בצב מיום

הראשון שהיו מעמידים את הקרקע באויר אבל מאורות וכוזים לא נחלו בהם עד יום רביעי, וכל נוקם לבית הלל צפרק אין דורשין ארץ נצרת תחלה ואח"כ שמים, כילד עומד ארץ אז בלא נידות אש הגבלים לפי דבריהם שאומרים בגבלים הם השמים. ועוד לריך לכפור שמש ויכוסע לא העמידו המאורות בחמי השמים שאם כן לא נתגבלו הגבלים וסיחה הארץ נופלת על ענני שאלו ולא נולדת יותר. — וכמו שזכר הדבר העניקו ושחתו וכל אחד היה לו מד ומתכונת מצירו אשר לא חתרה, כן שחתו צפאך דבריהם ולא ידענו מי קבל עניי. וכבר מי שפירש דברי הימים כח: כי הגאון נר רב סעדיה נאסר בצית המלכים י"ג שנה והעתיק וקפרי הסיצה וחדש הדברים, הנה ומתחנן חכמי האומות היו עם עמו והולך להעניק ולהשיב עד שמתחד דבר בלבו והמזיק צו גם המזיק צבסילת דבריו להכניע את הרבים באורחותיו על ידי משלים וגילגולי הלשונות זה על זה לוור צארבע פנים, ועוד היה יכול לכתוב צמושה קונטרסין מה שכתב צמושה עשר. והוא עלמו כחז שיש מן החכמים שהיו צימיו אומרים כי כל העוסק צוליות העלמות יולא לתרנות רעה, והשיב להם כי זה הדבר נרוחק מעיני חסידי הדעת, נא שינועו על מה שאמר (למעלה דף 66) "כי הצורא דק ונכל דק וכל העולם הוא מורכב צו והוא מלוי בכל צהרים צבצעות צעלים צצעלי חיים, וכל ים איר והטופת לא יטפסו, ולכך חיות מלוי וסוה בכל", חלילה לקדוש כל עיני קדושה להתייחד צמוקס הטופת וצחוך הללמים, וכבר כתב לנו צמורה ויהי מחניך קדוש ולא יראה צך ערות דבר וצב מאחרך, הרי חתרה מעידה שאין הק"צ צמוקמות שאינם מוכגים. דוד אמר שירה, טעשה הק"צ צה דדים צמוקס צינה ולא צמוקס טינות, כדי שלא יסתכל צמוקס הטופת ולא יקנ נשם סל' ואל תשכחי כל גמוליו (טוטר טוצ ק"ג צרכות). הנה תרמי דמתן סהדדי והמודה צה כופר צה. וכן צפרק אין דורשין (י"ג) "סכדלפון עומד אחרי המרכבה וקוטר חתרים לקונו, איני והכתיב צרוך כבוד ה' מוקומו וכלל דמוקומו ליכא דידע ליה, אלא דאמר סם אחגל ואזיל כתר ויטיב דכותיה"; וכן צמושה צראשית וכן צצרכות שחקו רבותינו הקדושים, זה אל זה שואלים איה אל אליה, כבודו מלא עולם, מערתיו שואלים זה לזה איה מוקס כבודו, וכאלה רבות, והשתא ישאלונו לספר האמונות ויאמר להם צפיו; ועוד בלא הוא צורא אורה כל שכן צהווייתו ויהי להם העולם להעויר מאורה שלו! ועוד שאמר שאין צו זיזה וחנעה, והלא חולצים אצנים וחוטפים עליהם ומוליכים למוקס הראשון עומד וכשמעצדין זיזה וחנעה? ואין סברא להצין כי היותו צמוקס הראשון עומד וכשמעצדין אחרו מעוקס למוקס רואין אותם כאילו נחולללת מכל לד ותמיד נכנס צפן הווייתן של צורא, וכן צעלי חיים העוברים מכלן לכלן הווייתו נכנס צפן על כל נידתם וכן ראשונה נשאר צמוקס. יוחל לנו הסי"ת על הולדת דבר זה נפינו. ועוד סנו (?) (1) לנים חיים ולעץ חיים להחיות צו את הצריות נאחר סכווייתו של צורא צחוכס, יחיו תמיד וקל וחומר, וכל נוחים למה נרקצים וכלים, יחיו תמיד מעווייתו שהוא צכל? ועוד הושרם זה לריך הוא לכפור צמה שאננו רבותינו (ע"ז ג') שרוא עם ומתרחש צמונה עשר אלף עולמות צצרא, וכלל כל העולם מורכב ועומד צו ואין צו זיזה וניעה? וכן הוא אמת שודאי כופר צה, שכן כתב

(1) חולי ליל זה לנו וי' *Comme par l'ironie. Hirschel in p. 111*

צפי' ספר ילירה (צסקוונתו) "וויי שאמר י"ח אלף עולמות צרא הק"צ סונוך
 על פסוק זה: סביב שונה עשר אלף (סוף יחזקאל) ולא נועדו כל ישראל על
 זה" עני דעת! על דברי האמורא שהוא דורש צרות הקודש ומקבלה, לאמר לא
 נועדו כל ישראל על זה, ועל שיחה בטלה שלו ווי נועד עליה! גם אותו שטעה
 אחריו אלולא שהוא נודעת הכרם שהחיל לחדש ולא מרות הקודש ווי היה רשאי
 לפטע ולתרהר. וויחו לא רנה לפתע לפי דעתו שהורה שצרא והושיבה על
 הכסף היא טסה צי"ח אלף עולמות שהרי הוא מודה שהורה לא צראת אותם על
 כן כופר באותן עולמות, ויחו החסיד (הוא ר"י החסיד צס' הכבוד הנזכר
 למעלה דף 65) מודה צי"ח אלף עולמות, סך כחצ צספרו: "שע צי"ח אלף
 עולמות להחילם עם לדיקים גמורים צאצאה". ואין הדין עמו, כיון שהוא צצצרת
 האמונות. ועוד אותן עולמות אינם של עולם הצא (ר"ל הם הווים ונפסדים).
 הנה כמה קראי לעדות שהק"צ שצרא עולמו שנו ה' והוא עליון על כל, אל
 ידרשוו אלה (זה) מנועל, ושלמה אמר והתפלל אל הבית הזה ואתה תשמע השמים,
 וכתב כי אלהים צשמים ואתה על הארץ, אזנרה שם אלהים עליון, אשנחה
 ושלמה כך ואזנרה שוך עליון, הרינותי ידי אל ה' אל עליון, כי אתה ה' עליון
 על כל הארץ, השקיסה מנועון קדשך מן השמים, ואתה תשמע השמים וג'; וכן
 בתפלה צחקון אנשי כה"ג צרום עולם מושצין ומושצ יקרו צשמים מנועל ושכינת
 עוזו צצבהי מרומים. ובפרק חליצה (ק"ה) הנתפלל לריך שיתן עיניו למעלה שכ'
 נשא לצננו אל כפים אל אל צשמים, וכן אצינו שצשמים, וכן לעשות רלון אצין
 שצשמים; וצסקוונץ צרא (כ"ע) אמר רצ אשי חזינא לכו לקפרי דווקני דאטרי
 לגגי דחית כלומר חי הוא צרונו של עולם, ואזנר כי האלהים צשמים ואתה על
 הארץ; ובתנחומה פ' ויקרא (?) וכי ווי יאמר שאין צשמים, הכי כל אלו נקראות
 שנקרא הצורא עולמו ה' ואותו ראה יושב על כסף, ועד כאן לא אמרו צרותינו
 אלא על נוטטרון שנקרא על 1) והיינו צסם לווי כמו שכ' צנדרש אלשא ציתא
 דר"ע שנקרא ה' הקטן, אצל לקרות ה' דבר שלא צרא לעולם, חליצה, כי משה
 צציו וכל הנביאים לא הטעו את העולם לקרות ה' ווי שאינו צורא, אלא שאם כן
 גם לנולאכים יקראו ה', כי לדברי החסיד שכתבנו למעלה (דף 69) שיש הרבה
 צצרות זה מוכבד מזה ח"כ צדין זה יהיה מייכאל שר הגדול צצרי אכן עזרא שפי'
 ועתיק ויוני יתיב זה מייכאל שר הגדול, ואכן תנין (חולין ו') שהוטע לשם מייכאל שר
 הגדול הרי זה צצתי נתיים. וצפ' אין דורשין (י"ד) רענין, כתוב אחד אומר לצושיה
 כתלב חיור ושער רישיה כענר נקי וכתוב אחד אומר ראשו כתם פז קולותיו
 תלתיים שחורות, לא קשיא כאן צישיבה כאן צנלחונה דאמר ווי אין לך נאה
 צישיבה אלא זקן אין לך נאה צנלחונה אלא צחור. וצווקרא רבה לצושיה כתלב
 חיור להלצין עונותיהם של ישראל. ובתנחומה (פ' קדושים) דרש נני הקרא
 דענר נקי שהק"צ מנקה את עולמו מאמונות העולם הרי צצרי צרותינו אנו קורין
 צורא עולם הק"צ ואין לנו להניח לשון תורה וצצרי צרותינו ולתסוס חדשים
 נקרוצ צאו, כי הם עושים וכן הנונשות תפל וכן התפל מנושות, כי הם אונתים
 דק שצאו יר זהו הווייתו של הצורא וצרא שונים וארץ וכל נצאם והוא צכולם,
 וקוצרים צצרחם על שם שכתב הלא את השמים ואת הארץ אני נולא, ואינו ראיה

כי שלטנותא בכל זמני מלואי צורחת שכינתו מלמעלה, כמו שכתבנו לעיל
 ולדבריהם קודם שמורכב צו העולם או יותר (?). ולדברי רבותינו אינו כן דתן
 (מגיגה ע"ז) כל הנוסחא ד' דברים רחוי לו שלא צא לעולם, וזה למעלה מה
 למטה וזה לפנים מה לאחור, ואמרינן בגמרא, בשלמא מה למעלה מה למטה וזה
 לאחור לחיי חלא מה לפנים מאי דהוה כוה, ור' יוחנן ור"א דאמרי תרווייהו משל
 לנלך צטר ודס שאמר לעצדיו צנו לי שלטנין גדולים על הארצה וסלכו וצנו לו
 אין רגונו של ונלך שזיכרו לפניו שס ארפה, אלמא צנוקוס עולם קודם שצדא
 העולם לא היה שס תפארתו ומונשלתו ניכרת כמו לאחר שצדא את ונקוס עולם
 וצדא צו עולם. וכן ראינו צפי' ספר היצירה של חכמי כר צו נא "א נס", אמר
 אלף וצדא אויב, אמר נס וצדא נים, אמר סין וצדא אש", אלמא
 אויב זה צדא ולא צדא, והצדא הוא שסיה צדא צנאמרו וצלווייו וצדצרו כלסר
 ונעידים החורס ופירושי רבותיו דאמר סרק א"ד (י"ד) אמר ר' שמואל צר נחמני
 אמר ר"ג כל דיצור ודיצור שיולא נפי סק"צ צדא צו ונלך שג' צדק ס' שנים
 נעשו, ונשמע דיצור ונש, ונאחר ססק"צ צדא נאחר ונעלם ונעין כל חלא שנתראה
 צנחילת ונלכיו כפי וס סיכולים לקצול גדולתו וכן לנציאיו כדאמר צנחונא
 (קדושים) "והו ועתיק יונין יתיב, חלא שסוא יוסב ציניסן כאצ צ"ד ודן את
 האומות", וס לו לצן עס סרוסס לחסב וס סן הווימו. חלא סא דתן צאין
 דורשין, כל שאינו חס על כבוד קונו רחוי לו שלא צא לעולם נאלי סא, ר' אבא
 אמר זס הנוסחא צקשת דחצי כנראה הקשת — נראה דמות ס' חס לאו עיקר
 נראה כצדו חלא שנדעכו סנציא למראה הקשת כפי וס ססיה יכול לקצול,
 סנוגע דלקק ולהסר כצדו על אחת אלף אלפים של רצנות. חלא צנחני של
 יולרו צ"ס אמרו רבותינו למעט, דחציב לך דוניה חסלה למרגליות דלית ליה
 סימי כל וס שאת ונצח לה סמוס (ירושלמי צכות ס"ט), כצדו עלמו לא כל סכן.
 וצדאשית רבס: ורעס גצרותיו וני יחצון אמר ר' יהודס סרעס הזס צנעה
 שסוא יולא אין כל צריס יכולס לידע אונתו ועניו ונח סס סדורו של רעס אין
 חס יכול לעמוד על סדורו של עולם על אחת כוונס וכונס, סס יאמר לך אדס
 יכול חצי לעמוד על סדורו של עולם אמור לו כי וס סאדס סינא אחרי ונעשו
 של ונלך ו"ס סק"צס. וסס היה רואס ר' יהודס שונשדלין לידע סוויחיו של
 סק"צס היה רוקק עליסס. וצנחונא דורס "אנכי ס' חלביך לפי סנראה להס
 סק"צס ציס כצור עוטה ונחמה ונראה צסיני כסופר ונלא 1) תורה צייני דניאל
 כזקן ונלא 1) תורה צייני סלונה צחור, אמר להס סק"צס לא צנציל שחס רואיס
 אחי דמויות סרנז חצי הוא שנים חצי הוא צסיני אמר ר' קייח צר אצא לפי כל
 עסק ועסק וכל דצר ודצר היה נראה להס". אלמא יודעים ונזו כי נראה לצניחיו
 לפי עסק ולפי סיכולת שלסס, אצל ונראות גדול כצדו אין צריס יכולס לקצול
 כיצד ילמס כצדו ואין לנו לדון ולידע גדולתו ונעשים סכוראים. וצנדרס "אמר
 ר' אלעזר צן. פדת צנוקוס שיש אוכלסין יש דוקק אצל צסיני כצדא סק"צס לסיני
 יכרו עמו אלפי אלפים ורצו רצנות אלפי סנאן ונע"סכ סיו אלפי סנאן
 כמו שחס אמר סאן מואב" (ססיקתא פ' כ"א ושמות רבס כ"ט) "אמר ר'

(1) ל"ב ונלך חורס וכ"ס צילקוע וצנחונא לא ונלחי הוואר הזס.

שנאל בר נהנני אמר ר' יוחנן מה קול ה' זכה וכי יש לומר כן והלא אין כל זכיה יכולה לעמוד אפילו בקול הנלמד שכל וקול גוימו כחששים וגו' וקול דצרו כקול המון וק"צ סכתוב צו הלל את השמים ואת הארץ אני מלא עש"ו והוא לריך לדבר זכה, אלא בקול שיהיה משה יכול לקצוב; אלא הוכחנו מדברי רבותינו אותו שיהיה מדבר צקני לישאל ולנשה הוא שג' צו הלל את השמים ואת הארץ אני מלא, ולדברי החזונים אותו שג' צו את השמים וגו' הוא הצורח את הבורה שדברה עם הנביאים ומנשה כל המורה צוה יספור צוה.

ומה שכתב "ובעין הדעת נכנס והוא למעלה מנשה והיא מושכת ומנווה עלמו, וכמו אשר לא ישאר צגוף לא עלם ולא נחם שלל יהיה צהם עלת הדעת לפי שהחיות צבולן והדעת צחיות כן הק"צ, כי לא ישאר צעולם לא הר ולא יש ולא גבוה שאין הק"צ כאלא צו לפי שהאור נעלם צו צבולן, והוא מנענע כל בעלי חיים ומנווה חיים ומנענעים", אין כבודו של מקום הצ"ה לומר כן, כי מנענע אילמלא סגוף כבודו ומנווה צעולם לא היה אפשר לעולם ובעלי חיים להחקיים, אם כן לא היה עושה הק"צ מלוויו כלום אלא נכח גודו ש צבולן ומורכבים ונוראים כל היצורים.

עוד כתב (מאמר צ') "אין מקרה יולא מידי פשוטו אלא צבולן שפשוטו של פסוק דומה דבר שהדעת מועיד עליו כענין שג' כי ה' אלהיך את אוכלת ואי אפשר להעמידה כפשוטה לפי שהיא גוף ומופתי חכמה מועידים שאין הק"צ גוף ועל זה מן הפסוק ומכיסו ומעירו צו ציקרא רצה ובתחומה, 1) ובסוף פ' הווקנא לאשתו ובסוף כתובות דריש "אחרי ה' אלהיכם תלכו וכי אפשר לאדם לילך אחרי הק"צ והלא כתיב כי ה' אלהיך את אוכלת הוא", מנענע ומנענעות פשטיה כן הוא. וכן גבי בריאת אדם שהיו כיתות מלאכים מדיינין ואוונרים מה שנוש כי תזכרנו הושיע אלצנו זייהם ושרפם, וכן סוף פ"א דיונא גבי שם אשות הן וכ' את אוכלת את דשכינה דאמר נר (סנהדרין ל"ח) הושיע אלצנו זייהם ושרפם; ובתחומה פ' תרוונה "משה היה ירא שונא ישרף את של מוצח את עלי שטים אמר לו הק"צ אתה צאת אללי שג' ומשה נגש אל הערפל וגו' ואני את אוכלת את שונא נכרית". ואין להציא לו רמז וקויע מנשה שאמרו בצרכות (ו') הק"צ מנעל כל העולם ומנשה מנעל כל הגוף, דלדבריה מנש כמו כן סחירת דבריו, דנשנה נחונה צו לאחר נתינת הגוף כדאמרו פירק חלק (ל"ח) אם כן גם הק"צ מילא עולמו לאחר שצראו ומילאו צוריתת שכינתו כדכ' על ניי לא יקום אורכיו; ועוד מנענעים החם מה הק"צ יושב צדדרי חדרים מנענע דומיל דנשנה שנתיה צראש וצנחה ומנש ומנעל את כל הגוף כך הק"צ יושב צבוליה מרונים ומנש ומנעל את עולמו. ובסוחר עוב (ק"ג) מניסים מה הכפש טהורה שהיא למעלה מן הגוף כך הק"צ טהור והוא למעלה מעולמו.

ועוד מאי מדונה "לדעת שאינו מנעלך באדם" (למעלה 67) והלא כח הדעת מנש או הכפש או נכח הלצ שנתשב לעשות טובה או רעה וכן דעת צהנה ועוף צל להם נחיות גופם אם אין הגוף אין כאן הדעת, וכי יש לו לדמות שאין אלהות אלא נכח העולם ונח העולם וינרחתו מאין צל, ועל כרחין עולם חדש הוא שיש לו יולד, אלא צל ונולד מליויי האלמים ומנענעו וצרא זה העולם צמקום

זה ועולמות אחרים צמקוונט והלא פירשו רבותינו (?) „בכל ציתי נאמן הוא שמתק לו הק"כא את השם שהיה יכול לצרואת את העולם", והשתחא והלא שם לא היה אלהות שהיה מרכיב עולם עליו, וכי תימא יש אלהות בכל מקום חוץ מזה העולם ויכול להרכיב עולם חדש עליו, קשה מאי שנא שזה עולם מורכב ונצרך ועלמנו ועולם אחר יהיה נצרך בצולאת נאמר שמו והכל על מקום אלהות, אבל תאמר שהעולם הזה נצרך צמאמרו שגור ואמר יהיו שמים וארץ וכל נצאם צמקום פלוני והיו, וכן בהזכרת שמו הקדוש שיגזר בו שיהא העולם חדש והכל בדבור והשתחא יאמנו דברי רבותינו ונאמן צורא בגדולתו ובגדולת שמו שהכל בדבור ובגדולת שמו, שהכל בדבור וצמיוויו והוא עליון ונולך על כל.

ונא שכתב „הטורה הצורא צרא אותה נאמר המוצהק" והשתחא אותו אור נאין צא, אם צתהלה צרא אור ונאאותו אור צרא הטורה חולדה של חולדה נאנאוו השמים חולדה ראשונה והטורה חולדה שניה וכי האי גונא דרשו רבותינו אלל לוימן שהק"כא וצרא לוימן. ואם זו אורה לקח מנאקמת אלהות שלו, אם כן מה אמר „שלא יהא נחלק ונפרד" והכי הספיד לורה נאאלהותו; ועוד הרי אמרו (פסיקתא י"ד) עקב רגלו של אדה"ר נכסה גלגל חמה פניו על אחא כנה וכנה. — עוד כתב צרא הטורה „למען יתצרך אלל הנציאים כי הצורא הוא הוא הנדצר עמו והוא הנשלחו" וכן הספיד ינא מזה וכתב „שהנציא לא היה יכול לדעה את הדבור מי נדצר עמו כי פעמים הטורים נודצרים", תשובה, לא יצרא את הטורה וישלח ונלך וידצר עם הנציא, ועוד צמקום שכתב ויהי דצר ה' אלי לאמר החם לא היה רואה רואיהו והיה יודע שמן הק"כא צא לו הדבור; ועוד והלא יש רוח הקודש על הנציא ויודע שנא לו הדבור מן הק"כא; ועוד והלא אמרו רבותינו (נגילה ג') לא נפקי טדים שם שמים לצטלה, כדפסקין אלל ונלך שנא ליהושע. וכתב „כי הטורה צריאה קדשה היא וכן הכסא", ראה מה כתב צמדקס נשלי כשצא אדם לדין שואלים לו אם עסק צחורה, אומרים למדה תורת כהנים שיש בו קלים וחמורים, לפית צמעה ונרכזה — כסא הכבוד היאך הוא עומד, רגל הראשונה צנה היא ומשתנשת, שניה למה היא ומשתנשת, שלישית למה היא ומשתנשת, חשונל כילד הוא עומד, לכמה פנים הוא ומתהפך צמעה אחת, לאיזה רוח הוא ומשנש, הצרך היאך הוא עומד, כמה פנים של זה נראין צין כתיפיו, לאיזה רוח הוא ומשנש כרוב היאך הוא עומד לאיזה רוח הוא ומשנש גדולה נכולן כסא הכבוד היאך הוא עומד, עגול הוא כמין ונלך, נחוקק הוא, כמה גשרים יש בו, כמה הפסק צין גשר לגשר, וכשאיני עובר צאיזה גשר אני עובר, צאיזה גשר האופנים עוצרים, צאיזה גשר גלגלי המרכזה עוצרים, גדולה נכולן מנאפרי עד קדקד ראשי היאך אני עומד, כמה שיעור פיקת ידי כמה שיעור אלצעות רגלי, גדולה נכולן כסא כבודי היאך הוא עומד, לאיזה רוח הוא ומשנש צאחד צשצת לאיזה רוח ומשנש צשני צשצת לר"נ וכן צג' צד' צה' צו' וזו היא כבודי גדולתי ובצורתי והרי שצני נכירין את כבודי ועליו דוד אומר מה רבו מעשיך ה', נכאן היה ר' ישועאל אומר, אשרי תלמיד חכם שנאמר תלמודו כדי שיהא לו מה להשיב לפני הק"כא ליום הדין. " והשתחא אם הוא הצורא יפה ומשתצת בצבורתו וצמעשיו, אבל אם כולם נצראו מה שצת הוא זה לנצרא אלל לפני שצרא. —

ונא' ה' יכולת, שהוא משניות של נעשה מרכזה, כדברי רבינו יב"א הלוי זל"ל, כהונ צהם „בכל יום כשמוגיע עלות השחר נולך הדור יושב ונצרך לקיות

ואומר להם חיות אני אומר לכם חיות נושאות כסא כבודי בלב שלם וצנפס חפסה
תחברך השעה שצראתי אתכם תחרונם המזל שילרתי אתכם צו, יאיר אוחו יום
שעליהם צונחשנתי, שאחס כלי חונדה שהכנתי ותכללתי אתכם לכבודי ולשכינתי
והקריטו ושונעו לי קול ילורי שצראתי, ואשונע ואזיזן לתפלת בניי". וברי שונעו
ונשם סהוף הצורח אותם ולא שצראו כולם והכופר בזה מודה בזה. —
ונשם שכתב "וכסא לענין צורח לא יתכן כי לגדולתו אין חקר" והשתא חפילו
לפי דעתו שהיא לורה ונקראת כבוד ה' כילד יתכן לה ללמס צין שני צדי ארון,
אלא וצרוז חיצתם, הכי נוני אם השמים וארץ לא יכלכלוהו צהצת צרותיו
והללכים הכינו לו כס מושפן וחפילו צשאר דצרים עושה מועט להחזיק את
המרוצה כדליתא צויקרא רצם (פ"י) וצ"צ (פ"ה), גדולת עלמו לא כל סכן
שעושה כחפנו בכל, כי לא נחשצותיו מנחצותיו ולא דרכיו דרכיו, ונשם לו לצן
טפה קרוקט להכר על עניניו. הנס רליתי מרותצין דצריס ונחצלצלין דצריס
ויש מהם שרולים לקיים סצרתם ולא להודות לדברי חכמים ע"ה, כי ספר האמונות
אומר "זה שאמרו עם צעולמות י"ח אלף להפראות צהם לא נועדו כל ישראל"
וצספר הסמיד אומר "הצורח רואה בכל אשר עשה צפעם אחת, דעתו בכל מה
שעשה, אם כן למה עם ציוס וצלילה צאותן עולמות שחוץ לעולם, שצכל עת
חוטאים העולם והעמוניים ילעקו, ונהלעקתם יהיה נחריצ העולם, ויקום נחמתו
וישוע צאותן עולמות של סכר הלדיקים עד שיעצור צעצרו וכשהוא צאותן עולמות
דעתו אל בזה העולם, סרק העליונים לריכים להמתין עד שונו ושוללים הנשלמים
לצורך העולם שהלכו עד נקום שאינו רואה שילכו יותר עמו, וכתיב עין לא ראתה
אלהים זולתך, הנשלמים שוללים להם איה נקום כבודו צהיה עולמות ואומר לו
אותו שצח הרהיה לו לאותו עולם לצצמו וננידים ונשצמים ואומרים קק"ג'
פעניים, שהוא פרוש ונלצותיו כשהוא ג' טעות צאותן עולמות, ולא יתכן לומר
לייחוד קדוש וננקומו כי על ייחוד יולר הכל אומר את השניים ואת הארץ אני
ונלא ואין נזיק לייחודו טוס ענופת ודבר אחר". עד כאן, עתה עשה כל תפלות
ישראל לצרוח ולא לצורח, נקדש את שנוך צעולם וקדוש וצרוך וננקומו. והספלא
ופלא כילד היה כשאי להוליא דבר זה נשיו. וצריש נדרש שיר הסירים ר' נתן
אומר אף שיר הסירים ונלאכי השרת אונרוהו הנשוררים לפני נ"ה סק"צה ואונרים
קק"ק. ולא ידענו למה הוא ליה לנשכניה נשפין, כי צצציל כעס אין אנו רואים
צטוס נקום שלריך להחנקס צנקום אחר שכבר כתב וירח און ולא יחצונן, ולא
איש שכתב והמלך קס צחנתו ונשחה היין אל גנת הציתן; ועוד הלל הננוניים
ילעקו גם צציתחו; ועוד אם הוא נשכש על הורה שטסה, הלל היא לא צראה
לא אותן עולמות ולא עולם זה, שנוזה הטעם רואה לומר ספר האמונות "לא
נועדו כל ישראל על זה", שקשה לו לומר שהורה טסה צהם והיא לא צראתה
אותם ועוד שכתב "רק העליונים לריכין להמתין עד שונו" אם כן ידעי ליה
כשיצא ופליג על חלמודינו דקאמר מי ידעי ליה (צרכות); ועוד ונשונע
הנשלמים שוללים לנללכים שהלכו עמו ונשאר. צחלי סדך שאינו רואה שילכו
עמו ולכך אומר הנשלמים נשצמים קדוש וצרוך ה' וננקומו שצאותן עולמות
וינחיתו שיחזור ניד, וכן הנשציע את הכתר ינחין עד שיצא ולא ילעךך להשציע
שישרח לאותן עולמות. ועוד עד לשונעיין פסוק שצחות צאותן עולמות לישונעיין
שצחות כשהוא אללן וירודעים איה הוא ויאמרו צנקומו; ועוד שאמר, מה שאומר

קדוש ומוקדו חין זה על הייחוד שהכי הוא תמיד צנוקומו, ולא יזיק לו שום
 טנופת, אם כן לפי דבריו חין שבמות [אלה] לכבדו ולא לצורא וביד בנימיס
 את השיקר והחזים את הטפל ואמרו קדוש וצרוך לצורה שבנראת, וגם השבח
 צנוה שמתרגם קדיש צנוי ומונע עילאי צית שכינתיה; ועוד לחיזה לורה יהיו
 אלה השבחות לפי דעתו שיש לו כבודות הרבה, ובתפלה אמרה להקדיש ליוצרים
 בנחת. — רמנא שכי לן כי מרוב שיחנו דיכרנו עד הסה, אבל ס' הוא יודע כי
 לא לכבודינו אלא לכבוד גדולתו ולכבוד תורתו שלא תיעשה משל ופלקתר. ותורת
 רבותינו אונת, כי כשמשציע את הכתר עולה בגובהו מרונים ואע"ג שנתראה את
 עלמו ציניסם כפי ונה שיכולים הנלמדים לקבלו מוראו וגדולתו, הכתר אינו עולה
 על ראשו באותו מקום, כי לקבלת הכתר של שבח והודאה ונתראה לפי גדולתו
 ואין לשום צריה כח לכחות בגדולת מלכותו של אותו השעה. והאיש ספר האמונות
 היה דמוק להכניע את הרבים באורחותיו והדין היה עמו, כי מוננו תלא זו תורה
 חדשה ונה שלא נשנוע מחדש הראשון עד זואו.

וכן כתב (רס"ג בהקדמה) "אבל אענה כפי כמי וכמו שאמר הנביא: ואני
 לא ונתכונה דלית צי", וזה הלשון שגג, כי דמיאל לא היה נציא כמו שמוכיח
 צנוס' מגילה (ג). וכתב "ואני נשגיב בחכמים וגורמי עליהם שאם ימלאו דופי
 או גנאי או טעות צספר זה שיחקורם כראוי ולא יאמרו כי זה הספר מייב לתקן
 עומו, אבל יאמרו כי זה הספר הוא ספר יחוד ה' וראוי על כל החכמים לחזק
 הייחוד ולאמץ האונת, ועוד כי חין אני ונתגאה בחכמתי ולא נבקש שירות צציתי,
 ועוד ונקיים אני על התלמידים ועל כל דורשי התורה שיכינו את לבם בצקריאתם
 צזה הספר לדרך האונת ויכינו את דעתם לאורח הישרה ויסקלו את דרך הייחוד
 מן הספיקות ויתצרכו להם לפוני השכל ויגיהו למו לפוני הדעות בעזרת המלמד
 דעת, וכן כתוב אני ה' המלמדך להועיל; וכיון שיכינו החכמים צזה הספר ויתעסקו
 צו יפה לנענן כנירת [ידיעת] הייחוד ולא לנענן שרירות לבם, יתאמץ כח צעת
 ההיא המאמינים ותחזקו זכוע הנייחדים ויסיירו הספקות מלב הרגבים ויתרחקו
 העיוותים ונפי הנתגלעים (יהיו) [ולא יהיו] מאמינים צה' צפת יות [אבל]
 מאמינים אותו צציה ובשכל" עוד הרבה זה האיש לכתוב ועושה יוד (?) וחליהם
 ללוודי תורה שבכתב ותורה שבע"פ להאמין צפתיות אלא פתיות הוא לוונר כי
 התורה הוא נשל ויפה שתיקה.

ור' נשה צר וניינון כתב (ה' יקודי התורה פ"א ה') "הננוי הזה
 הוא אלהי העולם הוא הנהיג את הגבל צכת שאין לו קץ ותכלית צכת שאין לו
 הספק שהגבל סוצו ואי אפשר שיסוב צלא מנסצו והוא צ"ה מנסצו צלא יד וצלא
 גוף". נשנוע ונחך דבריו תניד מנסצו וכן מוכח צפירות חיוב שהוא פירש וכן
 כתב "השמים אשר כסא הכבוד נכון עליו הוא גבל השכל והוא עשירי העליון
 והרקיע הכעוי תחתיו הוא גבל הנלמדים ונשם נאללת הכפס החכמה ושמה
 תסוב ללכת צלחה מן הגוף ושחתיו גבל המזלות שצעה הנושרתים של"ס ח: "כל"
 נשנוע שהגבל השכל ומגבל הכל מלנועלה ולנועלה עשאו הוא הנהיג את הגבל
 צכת 1) פי' את הגבל של מזלות, אם כן צמנס כתב באורה ויכל אלהים ציום
 השציעי ומלכתו אשר עשה, כי לפי דבריו עדיין לא כלם, ואם כולה לוונר הוא

1) וכעין זה דברי המורה פ"ע מראשון ספרו לדבריו פ"ד משני, וראה דברי הרב רש"ץ צס'
 מן אבות י"ד ע"ב.

המכסה את הגלגל של שכל יגזור על גלגול של נזלות ויגלגל 1) אלא ודאי על גלגל של שכל קאמר שהוא המכסה את הגלגל חתמו של נזלות ועל זו שטת שלמה שאר הוצרי שנים וכל חכמי האומות אומרים הגלגל העליון הוא זה המגלגל את הכל ואין עזרא כתב בספרו: כנגד עשרת הדברות עשרה רקיעים ועשיכי קודש וכן כתב הכזוד ואמר הכזיא ושוליו מלאים את ההיכל שולי הכסא כי הוא היכל הקודש ומקיף כל הנוקפים ונושא התשעה והוא כנגד חכמי.

ובספר אמונות (נאמר א' דעת הסמינית) מזכיר בתי חכמי האומות שהיו נחמכמים וזודים כילד נכרא העולם ומי נכראו, וכת הביאוס (?) האומר כי הגלגל הגדול הסוצצ את הכל הוא צרא העולם, וחדש הגלמים ויכר המונשים וגם אומר כי הוא קדמוני קודם היות כל ואינו מן הטבעים האלו אש ומים רוח ועפר ולא דומה למינים האלו אבל הוא חמישי מפני שידתו לא כידת המינים צעזר שידתו עגולה צגלגל וכידת האש והאור עולה למעלה וכידת המים והעפר יורדות למטה. ואם נשאל מהם והלא חמימות של שמש לא מגלגל העליון, אלמלא הכל הוא של אש והכל נכרא, והם יאמרו לנו אין חמימות מוגופה מפני שאיננה חמה צעלמה אבל חמימותה נעשית מן האור אשר היא נחגלגלת צתוכו והאור מוציל אלינו נאחמה חמימות, וטעות הוא צידם, כי גם הגלגל נכרא מאין. ומה שאמרו אש כן היחה האש עולה למעלה, אכחשו אומרים כי היא ידת האש העיקרת הסגולה והיא ידה עגולה ומגלגלה. והא נראה שהוא דיבר על גלגל של נזלות שהם היו אומרים אינו אש, אבל הגלגל של שכל שמוקיף ר' משה צר' מיינען אפילו הם לא דיברו, כי מי ייחדו מידות נדצר שאינם רואים, ועמה ראינו אותם חכמי הכל שהיו נוחמים סתך (?) והכוונה טבע) חמישי לגלגל והיו אומרים שהוא אלוה ונשארו נחמו צדצרים צהויות של הצורא עד שיגידו צלצם כך יהא.

וכתב ספר האמונות (נאמר צ') "כל החכמים משתדלים לידע אמתת החדש ונעשה העולם צחכמה מופלחה והוא להם מוחך דקות ופליאות ואמנותו נקצעת להם צונחציאי שכלם, קל וחומר יולר הכל אשר הוא כפלא לאין דמיון וקחור וכל נוסחר ועמוק מכל עמוק וחצי מכל חציון וגזום מעל כל גזום ואין השכל יכול להשוותו לכורה מפני שאין הנדע משיג לו וגם אין מולא לו לא נוקרה לא טיפול ולא חיבור ולא נוסמך, וכל המונשים והגושמים שראינו צבינינו ומלאכום צשכלנו לכולנו מלאנו ראייה שיש להם עושה לעושיהם מוץ מהם ולצר מהם ואין יכשר שיהיה העושה דומה למעשיהו. והאנשים אשר אינם נאמינים שהיולר גושם אבל נאמינים שיש לו ידה ועמידה וכעס ורלון דומה הם למי שאמר אין אני עושן ומלאוץ ק' כסף אבל אני חוצע ומנו עשרת אלף כסף שהוא צודאי ק' כסף; לפיכך כשם שאנו מודים שאינו גושם כך ננוע שיהא עשנה, ואין לו ערך ודמות ולא דופי ולא גנאי ולא נוקרה". עד כאן. נדענו מדצריהם אש דקדקו וחמנו לפי דעתם צצריאה הנראה מן הארץ עד לרקיע, למעלה שהוא מוסצ יקרו מה ידעו מה יש, וכי צצציל כן יאמרו שאין צהווייה מונחות, ולא הזכירו צחכמתם כילד נהכי אש הנשרפים צמים, והכר דיבור, ולמה אותה שש אינה עולה (?) ושנא אינם נאמינים, כאשר ראיתי ונשרפים נהר דיבור זהו גלגל של כוכבים,

אם כן הם חוץ מחלמוד רבותינו, ועוד הלל לא היה למעלה מן השמים, ועוד
 לנו זילזול בכבוד עלמו לומר: הווייתו מלוי בכל אלה שהטופסת לא יזיק לו, ח"כ
 אין כלן הויה ונעמטה הסך קערה על פיה, וגם למה ליה לשמור את התורה ושלל
 לעשות עצרות ולמה בל גן עדן וגיהנם לדיקים ורשעים כיון שאין לו לא ריון
 ולא כעס; ורבותינו אמרו כשברא את עולמו היתה לפניו שמה וכן בהקמת
 המעבן, וכן: עוז ומדור צמקומו, וצפרק הכל מייצין (ה'): צמקתרים תצבה נפשי
 ציתי גואי; וכן: צת קול ונכהמת כיונה אוי לי שהכרצתי את ציתי והגלתי את
 צני (צרכות), ועוד ונה בצורה הזכיר ר' נשה צר מיימון שהוא מגלגל הגלגל
 והלא כמו כן נושא כל העולם עליונים ותחתונים, ועוד נתן כח בגלגל יותר ממה
 שהוא עושה, דצמדרט קהלת אמר ר' אלכסנדרי מ' מללכים יש לו כדי שלא ישרוף
 העולם מיד (ילקוט טס). והיינו בגלגל מנה עוד כתב ר' נשה צר מיימון (ה' יקודי
 התורה פ"ג) "זה שאנצ'אים אומרים שראו המלאך אש ובעל כנפים הכל צמראה
 הכנפיה ודרך חידה לומר שאינו גוף ואינו כנף כגופות הכנפים כמו שב' אש
 אובלה הוא ואינו אש אלא למשל" וצקוף כתב "לוי הכנפים הראשונים שלא
 לרוע דצברים אלו אלא לאים אחד בלצד והוא שהיה חכם ומצין מדעתו ואח"כ
 מוסקין לו ראשי פרקים" וכ' כמו שכתבנו למעלה, השתא וכי נכון לשום מאמין
 התורה לומר דצרה מורה כלסון ז"א ועל עיקר התורה לומר היא מדה ונשל;
 ועוד עשה פעמועים שלו ולא שלו כן, כי הראשון שהתחיל לדקדק בהויות של
 הק"צ ספר האמונות ועל זה עלה וכתב שהוא עושה מנעשה צראשית! חלילה
 לקדושים אשר צארץ ליגע בצצת עינים כי על זה לאמר הוי רב את יולרו; אך
 מנעשה צראשית הם כלשר פירשו לנו רבותינו דרשות של מנעשה אלהינו והשמות
 הקדושים היוגאים מן הפסקוקים שאין להם פיות ראוין להוליאן ולהגות בהן,
 כי הוהירו רבותינו להגות ולהרר צנעשו הנוכחים כגון מ"צ ומ"מ, אבל ליכנס
 צחוק אש אכלה אש מיי ראשי ליכנס גופו וכשנחמו וליגלל. ומה שאמר שהמלאך
 אינו אש, והלא אמרו רבותינו מייכאל הוא שר של אש וגבריאל של שלג ולא זה
 מייזיק זה; וכן המלאכים שנפלו לצדו גוף עשר ומתחלה היו של אש, וכן המלאכים
 שבראו לאברהם ולהגר וליהושע ולנדעון ולננוח ואשתו ראו אותם צעיינים ולא
 בצבחות הלצ; ובפ"א דצרכות (ד') אמר ר' אליעזר צן אצינא גדול מנה שב' צמיכאל
 יותר וגבריאל וכ' תנא מייכאל צאח וגבריאל צשתים ואליהו צארבע, ומנעו
 שכן מנכהם ואינו נשל ומידה, ונראה שלא מושש מנה שהיה מויליא נפיו. ומה
 שאמר: אבל מוסקין לו ראשי פרקים, לא עיין בה, כי לא אמרו על מנעשה
 צראשית אלא אמרו שהא דתן אין דורשין צמרכבה צימיד, תני ר' חייא אבל
 מוסקין לו ראשי דברים (1) וכן כצמים ללצוץ דרש ליה על מנעשה מרכבה;
 ועוד לדידים קשיא, היה לו לקרות דפשתא צורא צראשית ולא מנעשה
 צראשית. וקפריס דוורנשא דורשין מנעשה צראשית צענין אחר ולא ידענו
 איזה ישר אש שניהם כאחד שוין. ומה שכתב (טס פ"א) כי אני ה' לא שניתי
 ואלו פעמים היה כועס ופעמים היה שונח היה מנשתנה (אך פי' לא שניתי לא
 כשתנתי שלא היה לפניו ולא יהיה לאחריו) ולפירושו מה יאמר לא שניתי אינו
 כועס ולא שונח כל שכן שהיה להם לענות לו לנציא אל יקפיד בכל מה שאנו

עושים. וכבר חלק על ס' האמונות בזה שאמר וכל אך אינו אש, שכתב צו
 „וכל הלכות הנוגעות הם זכואים וילוכים ונמאמרו נחמדו והוא זכר
 [זכחת] (זכרות) מהם ויקרה וגדלה ונישאה מן הלכות וכינה שמה זלשון סגול
 טיהא לורתו כדי לגדלה ועוד יש לנו אחרת מנזייה זמקראות והוא שאמר הכתוב
 כי אני ה' אלהיך אש אוכלת הול, ועתה אומר זכרא מלאכי אש" (1) ועוד
 קטיא דידיה אדידיה כי נכחיש את דצריו שכתב זמקראות אחר: אין זמקרא יולא
 מידי פשוטו אלא זמון שפטו של פסוק דוחה דצר שהדעת מעיד צו כעיני שג'
 כי ה' אלהיך אש אוכלת הול ואי אפשר להעמידו כפטו [כי הדעת] מעיד
 שאין הק"צ גוף, והכל כתב לורה הנוגיה זמקראות היא אש אוכלת; אבל
 חלילה למה רבינו להזכיר על הזכרא וגם פחות זכראו. עוד חולקים בזה,
 שר' משה צר מיימון אינו לריך להודות לומר לורות לזעלה מן המלאכים הנקראות
 ה', אלא הם מלאכים שנקראו אישים שמדברים עם הנביאים, וצו הקצרא
 גם אין עזרא שכתב צפי' דניאל ועתיק יומין יתיב הול השך הגדול, ורוא לומר
 הוא זמקראות הק"צ, וכמו שזכרנו דצרי ראשון ידעו דצרי השני נכח דצרי רבותינו
 כמו שכתבנו לזעלה, כשאמר הק"צ אציק האמרי ואנך חתית אמרה רוח פסקיית
 לפני הק"צ רצ"ע אש יבואו הצרחה ושרה וכ', והשמח רוח פסקיית הול השך
 הגדול ולני אומר הק"צ, ומכלל שהוא אינו עתיק יומין אלא הק"צ הן עולמו
 ונדבר לכנישו; וכן לכפר האמונה אין לומר שהשך הגדול אומר ללורה דל"ב ואי
 קא מתימה, מי אית ליה רשותא, אין, לורה הנוגזייה זמקראות אמרה ללורה
 העליונה; ועוד וכי ללורה הנזכרת היה אומר לה רצונו של עולם, אלא
 תראה שהם לא היו מנזינים לרשת רבותינו. וכן מנה שכתב (פ"ד ה"ז) „נקראו
 חיות והם לזעלה מן הכל", ומכלל שאין לורה זכרא לזעלה, ומנה ענה שכתב
 (2) „נגד החיות הנוגזות", ואי ראה יש שהי כך גזרה הזכרא מן החיוניות
 הנוגזות נכראים שקלים ומקיס ומולעים וכן מן זיעת האדם וחיוניותו נכראים
 צו כינים ומולעים, כי זו היא גידוף לומר אילנאל שהזכרא בכל זמקראות לא היה
 יכול לגזור שיהיו שרלים נולדים בכל זמקראות. ונה שכתב „מי העולם דעת
 העולם", וקאמר „ומשל נקשור הדבר כמו שמחותו של אדם קטן ונגופו (חיותו)
 רוח שבו ושכלו דק וקטן ומחותו כי השכמה יותר דקה ומחותו כי האויר הוא
 הפשוט קטן והפשוט [צו] (עוד ודק שכן הוא) חפץ הזכרא אשר הוא גאותו", ולא
 ידענו ואי קאמר והלא הזכרא קודם היה והרכיב קצו פשוט והקרקע לפי
 דצרי; וכן ואי קאמר וכן הדעת לא ימות צמות הגוף והלא ודאי אש מות
 הגוף מתי חכמה ודעת; וכן ואי קאמר „וכמו הדעת זכרם והיא מושכת מננו
 עלתו", וקשה הלא הדעת זכרם ומחשבה זאה נכח הנפש ואין צמחשבה מנמש ומש
 דמיון לזכרא עולם מדר שאין צו מנמש, ולזעלה כתבנו העושה כעושה (3) ותשובה

- (1) ז"ל זמאמר צ' לפי העתקתו אין חנון „וכן יש לו כל הלכות והגדיל אחת מן הזכראות
 זאה לורתו על דרך היחוד והקבולה לא ע"ד ההשגחה ומהם מה שאמר הכתוב כי ה'
 אלהיך אש אוכלת הול ואזכר שכולה בזה שהוא כ"א ש שורף לניו שכבר ובחש.
- (2) יש מה חסרון זכ"י ודצרי הנוגזר הם נגד דצרי רס"ג צפי' לם' ילירה הנוגזאים
 לזעלה מעור 66.
- (3) ר"ל כמו שכתב לקוון שרס"ג אומר שאין צו זיזה וכיעה שאם לא כן יהיה דומה עושה
 למעשה.

עליו, כל שכן שאין לו להיות כמו כזאת ונועשהו, שנועשהו יש להם נידה וניעה
 והילוך והעושה יש לו קצוע צמקום אחד כאלו אין צידו להיזו ולהניע וינטרך
 להיות אפילו צמקום שאינו בגון חלילה לכן אדם להאמין כזה.

עוד כתב (צ"ט) האמונות ונאמר (צ') "והאנשים אשר אינם מאמינים שהוא
 לר גושם אבל מאמינים שיש לו ניעה ועמידה כעס ורלון ומחילה כזר הודו
 והעידו שיש לו גושם שהוא הגלגלים דומים וני שמונר אין אני חוצע
 ונראוין ק' כסף אבל אני חוצע ומנו עשרת אלפים שהוא צודאי ק' כסף", לא
 אמר כלום, כי אין הכדון דומה לראיה וצראייתו הוא קומר דצריי הראשונים,
 בתחלה אינו שואלו ק' כסף ולצדקו שואלו ק' כסף, ואותם אנשים חכמים
 שחולקים עליו מודים הם שהוא אלמים חיים ומלך עולם אבל יש לו נידה והילוך
 ועמידה וכעס ורלון, שהרי קראי וקיימים להם ולא יאמרו משלים הם ומליטה
 הם, ולא ינטרכו לומר צרא לכות וקראם צמוי הנקראים ה', כי רצ סעדיה
 אם ספר האמונות הוא שלו, כי אינו מחוס עליו, היה ציני חכמים הגדולים
 וכול היה קדוון אחר האמוראים, וצדצרים שנתנם למקור ולפרש כדבר שלא
 נשמדלו ראשונים היו חכמי הדור חלוקים עליו כדי שלא לחלוק על החורה ודברי
 רבותינו מדצרים דמניתי צין אנשי, והם לא עשו מזה ספרים ולא כתבו דעתם
 וראיותיהם וספר האמונות מוזכר דצריהם סתם ואינו מוזכר שמותם וגם נעט
 וצנעו דע כיון שהזכירם צספרו שהיו אנשי תורה ואנשי חכמה, אבל ס'
 האמונות היה צעל לשון מדה והיה צל ומחוק לדבר על הדבר שהיה רלונו צו
 ולהכיל צמשלים ומלימות כדי לדחות תשובות של אחרים, ומכמות העשימים
 (?) וקצרות וקצרות שלהם הוא הרבה, וכתב ופסק כמותו ואפילו צדצ
 שמוכנים פילא צקופא דנמעא, כי כל לונדי תורה והתלמוד והאגדות לא יודו
 לדצריי, אם אין צהם נד המשדלים צחכמת המזלות הסולך לפי קצרת הדעת,
 וצציל כן גם קצרתם נוטה לקצרתו, כי כילד יאמרו שאין צצורא לא נידה ולא
 נייעווע ולא כעס ולא רלון והוא מלך עולם צהרים וגצעות וצצעלי חיים צמקום
 ללמים ודצרים שאינם הגונים, והלא יש גיהנם משוקץ, ויש מהם נדונים צשכצת
 זרע רוחם ויש נדונים צלואה רותחת. וא"ת אין צו ומנשות ולא יזיק לו, וכל
 נקום צנחילתם הוא, ועוד אם אין מונס צדצר שצרא העולם, אם כן מנין שיש
 צורא והגענו לדעת (הנאות) [הננוס] שאומר עולם עלמו הוא אלוה ולא צצרא
 וכן לשנים אין סוף ואין חקר. ועוד למה דנו שאין צו זיזה ועמידה, אם
 יהיה צו יהיה דומה עושה למעשהו, והלא רחוק ועמוק ונועשהו שהוא אלמים,
 ומנינא צפסיקתא גדולה לנאה נפשי לאלמים לאל חיי אמר ר' אושעייא
 לאל שכולו חיים ואלו צריאות שלו התחמונים צרא ונעפר והעליונים מלש ומונים,
 ולדצריי שאמר שאין צו ניעה ונידה הכי הוא כנועשהו שהרי הארץ אין לה נידה
 וניעה; ועוד כיון שקדושתו וכבודו להיות מוקולק מנצרותיו ומדצרים המאוסים
 ואינו אז מנש, אם כן אין יכולת ורשות צידו, ועוב שלא צרא העולם והיה צכצודו
 וקדושתו; ועוד צדצר הזה אנו מוגנין ע"ז: ידיהם לא יניסון ורגליהם לא יהלכון
 ולא יגרו צגרוכט.

עתה נחזור לדעת החורה ולדעת רבותינו ונעמיד כבוד הצורא יתצרך שמו
 צפה כל צריות צקדושתו וצגדולתו, ונקיר הנוכסול מדעתנו, כי אלמים חיים אין
 להערך גדולתו ויכולתו ולא ידונה לו שום דמות ואין לנו טעה קדומה כמותו

להכיר בהווייתו וכשרונו להראות ענינו למלאכים ונראה ענינו בקומו זקופה
 כפי יכולת שיכולים לסבול ופעמים נראה להם אור ונראה בלא דמות ויודעים
 ששם שכינתו ויש לו נידה וניעה ק"ו נבריות קרומים, וצדא אור שיהא סיי
 סבריות וצדא צמקומו העולם, ואילמלא שזה העולם בלא מידות אור שנתחדש,
 כל צריה שיהיה נכנסת לשם לא היה לה חיים, וכשרצא את האור החיכו מן
 המות שהיה צו קודם לכן, כי הוא אלהים חיים ורלונו חיים וצדא צאור עולם
 שיולדו צו סבריות כפי מה שגזר לכל מין ומין, וצדא עליונים צריות משונות כדי
 שיכירו ומקלת גדולתו וצדא אדם בתחומים גם הוא ממין של מועלה ומתן לו
 תורה כדי שיכיר ומתוך התורה גדולתו של צדא ויותר היודעים ומעשה מרכבה
 ומעשה צדאשית, אבל בלא חכמת התורה נבער כל אדם מדעת להכיר גדולתו של
 הק"צ; וצדא שני עולמות נבחרת שמו הקדוש של' כי ציה ה' אור עולמים, כמו
 שאמרו רבותינו צננחות (כ"ט), והיינו משל למלך שגנה פלטרין צמקום האשפה
 שאמרו צמגיגה (ע"ז) כך היו ומקום עולמות קודם שצדא הוציא האור לצדאות
 צו העולם. וצדא עוד י"ח אלף עולמות כמו שדרשו רבותינו ומקרא דיצקאל,
 והיה להם קבלה ורבותיו אומרים דרש צדא"ק או אומר להם אליהו או מלאך
 ודברי רבותינו אמת, ואותן עולמות להכיר צו גדולתו שם וכבודו מכל העולם כי
 מה שרוב על כרוב וכי לריך הוא לכרוב והלא הוא צדא ומלאכים שצביקה אמת
 עובדים את העולם והוא לריך לכרוב אלא צדאותו עיקר יש להם רשות לראות
 כרוב ורופנים, ואז הוא יראם ומאויים על כל עליונים ומודעזעים ומתפחדים
 להראות גדולתו ויואלים ענינו צדקים ונשונים וקולות ונשונים. וכן מקול השבח
 שצבל העולם שנכנס צו שמועים הכיות והמלאכים ומצדקים את שמו תמיד על
 כל בגבורותיו, וצדא"ג שהוא הוא עליון על כל עליון ושכינתו זורחת בכל עד תהום
 התחתון ורואה כל צדיותיו ומראמים גבוים עד צילי כנים, כי כך לריך לצריות
 זה כמו זה; ואין מומיה לפניו שהרי צדא וכל הרחוק לפניו קרוב כמו הקרוב
 אליו, על כן צדאית שכינתו מאלף בכל, והכו כבודו מאלף עולם, והכו הלא את
 השמים ואת הארץ שני מאלף, והיינו מלייא כל ארעא זיו יקרים, לצד ומקום
 הציון ללמים ומנוסת אין כבודו זורח שם, וזכר לדבר כשהציא מנשה ללם צדיכל
 נפתלקה השכינה; וכשרולה הק"צ להצד עם נביא יולא קול ומקום שזרחת
 שכינתו כמו לנביא השקר על שולחנו, וכן צת קול ומתוך הארץ כדאיתא צאגדה
 (?), כי כמו שכל הגוף מרגיש ומחיות השמנה המושכת חיותה לכל האצרים והיא
 למעלה צדאש, כך הק"צ צדאית שכינתו מושך חיות בכל העולם, ע"כ הוא הורה
 ומלוי בכל והוא לצדו עליון מכל עליון. וצפ' ערצי סתמים (ק"ח) אומר לנה
 נקרא שמו הלל הגדול אומר ר"י נפשי שיושב הק"צ צרונו של עולם ומחלק עזון
 לכל צדיה, פי' דכתיב נותן לחם לכל צפר הודו לאל השמים, וכן ומילין ללד
 עילאש יונל, וכתיב הלא אלוה גובה שמים.

הנה זכינו ללאת ומצדנת המפרשים שצדא לירות לדבר עם הנביאים
 ואותה הקבלה נשארה צין הקראים והמנינים, כי כן מאלנו צפירות מונס
 שלהם ויש צו כמה דברים נילולים על לינד המסנה והתלמוד, והגידו לנו שאותו
 ספר המעוקל צא מצדל לרוסיא ומרוסיא הציאו לרגיכס פורק,
 וכן כמו צו צספר המינין "ויקרא ה' לנשה ומתוך ההכר כי היה קרוב צהר יומר
 מכל ישראל, ולא יכשר שכתבו כי הכבוד אשר ירד צהר סיני הוא אשר דבר לנשה,

כי ה' צדק קול והוא הקול קרא למשה כי ה' הצורא לא יספר צפור ולא יכיל
 לו נקוס ולא נאמר עליו כי הוא בעולם ולא חוץ לעולם כי זה הדבר צדקוים
 אשר יש להם כוזב גוף ויכיל להם נקוס; וזה שאמר וירד ה' הוא הכבוד הוא
 הצדק אשר הורידו נקוס ראש כהר. ולא נחשב ולאמר כי זה הכבוד שמו ה',
 כי זה השם לא יפול על הצדקוים, (1) גם זה שאמר אנכי ה' אלכך הוא דבר
 צדקו (2) וידענו כי הכבוד ירד וה' צדק קול ודבור ולא הכבוד דיבר, ומעין זה
 שאמר ה' נראה אליכם הוא כבוד ה' צדקו, וכן בכל נקוס שיאמר צדק אליכם,
 וירד ועל, ראיתי את ה' והדומה להם. ואמר כי זה שאמר סן יכרסו אל ה'
 לראות זה מודיע כי שם היה דמות צחוק האש וצחוק הענן, ולכך אמרתי כי
 כבודות ירדו צהר סיני. ואמר אצקרי ה' צדק קול מהרה והלנישו צדקו
 ולא הקול אמר אנכי ה' אלכך אלא הצורא אמר אנכי וכו'. שאל אצדע עלי
 ואמר מה כתוב ה' מסיני צדק וזה משעיר והשיב ואמר כי צ' כבודות ירדו על
 הר סיני אחת ירד צחוק האש ואחת ירד צחוק הענן (3) ועל דמות כמו אדם והודיע
 כי הכבוד היה דמותו דמות אדם. ואמר נוקלת הנולמדים כי נעשה אדם בללנו
 כדמותו ישו צדק אל זה הכבוד אשר היה דומה דמות אדם ואולם לא היה צדק
 ודם אצל גופו אש; ואמר כי זה הכבוד אשר צדק ה' צדקת ימי צדקת, ואין
 כבוד זה בלבד, כי צדק אחד גדול ונורא מזה, אשר לא יראו לא שרפים ולא
 מלאכים וכאשר ראה ה' צדקתו העתיקו מן ישראל צדקת שהשתחוה את מועשיהם
 ונשאו בין הארץ ובין השמים כדכתיב: אלכה ואשובה אל נקוניי. וכמו שיש כבוד
 נכבד ונעולה ונחזירו כן הנלמדים מעולים ונחזריהם. עד כאן דברי המונים.
 הנה נמקרת זה נחבלצלים והולכים צדקת, הם אומרים לא קרא את ה' ה' וצ'
 וצ' האמונות כתב (למעלה) כי ה' שנה ה' צדקת סיגול שיהא לורתו
 כדי לגדלה. ויש חרוז שקורין שיר ה' ה' ונשעתי שר' צדקת אל עשאו וצ'
 האמונות ולא כולו, כי נחזרו הנחמיל שדי הר' שמואל עשאו, וכן כתוב צו:
 "כולם כך ואחת כולם, קוצצ את הכל, ונולא את הכל, צדקות הכל, אחת בכל,
 לפני הכל כל היתה, וצדקות כל את כל ונלאתה", ואם כן מה שכתוב צו "דיין
 יחייב כעתיק ויונין ונצאו על שמואל ויונין" זה רוצה לומר שהוא לורה הנכבדת
 ולפי דעת המורה כל האמונות הרי זה נגד (4). ואין עזרא כתב: כי גוי מין
 שאל לו צדקת נקוס יש יותר מן הצורא ולקח נלחם חס ושם צדקת על יין אדם
 ואמר לנין צדקת לך יש מן היין יותר ושמו הנין והודה לו, ונשענו גם שאר
 חכמי האמונות יש להם זאת הסבדק, וחשובה גותה השיבו, כי צדקת של לחם
 נשענו ולדכריהם אם כן גם עולם צדקת מנושות שונים וארץ (?). ואין
 הדעת טובלת להדין חכמה מלכות שלהם. וכי כילוד אין צו סיכוד והלא אדם

(1) אלא פי' וירד כבוד ה'.

(2) ר"ל הקול שאמר אנכי הוא דבר צדקו, והם כנגד מה שאמר אצקרי לקמן ולא הקול
אמר אנכי אלא הצורא.

(3) וכ"כ באשכול הכופר סי' נ"ח ונולמודי אמרו שני כבודות ירדו הכבוד האחד ירד בעצ
הענן — והכבוד השני באש. ושם סי' נ"ח: אע"פ שהכבוד היה נראה צהר ובקנה לא
הוא היה המדבר כי אם קול אלהיך.

(4) ונשעתי מן החכם ש' זאקס, כי הגאון הרב כ' אליה ווילנא הזכיר ונלאת שיר היחוד
צדקת שלו, לפי שלדעתו היו נחזרו ו"כ"ל צדקת ושמו רשום צדקת שרונים לקוף
יום שלישי.

חולצ אצנים מן הכר ונציא אותם צנוקים אחר, נולא נסרד מנאקורו, וכי תינא
 נמשך לתוכו מן הלרדין ונתחללות, אם כן חסר נעמיה מן הלרדין; ועוד כרי יש
 עם ידה וניעה ששואב מים צנהר או צים מולד זה ושופכים מולד אחר שעכשיו
 נעשו הכל (נעשו) אחד, כאשר בתחלה היו צנורת הים ועתה נשאר צנור
 הים, ואין זיזה וניעה גדולת מו, והשתח על ידי צצר ודס זיזה וניעה הוה צו
 ועל ידי עלמו לא אפשר להיות צו ידה וזיזה? וחכמה זו החילונת אינה אלא
 להכשיל בני אדם להוילאם מדעת אמונת התורה אשר היא תקועה בלב האדם
 כגדולת יראת הצורא והיא אמונה שלימה וניושרת, שהיא נאמין שהכל נצרא
 צלון הצורא והצורא הוא לנעלה וכל גובהי שמים, והוא נעלם מעין כל, כי עין
 צריותו אפילו הגדולים כמו חיות ושרפים לא יוכלו לטבול גדולת הודו ונראת
 תארו, שאם היו רואים ציותר נעמה שיש להם יכולת היו חוזרים לאין, והוא שגור
 גבל המזלות להחגבל בכל יום בקצב השעות והרגעים, ועל תנאי גבלו מתחלה
 ואמר לו לעבוד, וכן לארץ שתהיה תלויה על צלי נה אפילו אין גבל המזלות
 קציבה, ולא כדצרי רוח שלהם שאומרים נכה גבל הגבלים עונדת צאיר, ולא
 כדצרי הוות שלהם שאומרים צשיל שהוא בכל על כן צכחו מתחללים כי הוא
 מתגבל אותם, ודצרים צבורים מתחוס, כי יש לו כח לגבל הגבל ואין לו כח
 לתפס הקרקע צאיר אע"ג שהוא בכל אלא לריכה היא לעמוד צאונע צרו גיגול
 הגבל, והצל הצלים והכל הצל, כי זו היא דעת של חכמי האמונת שלא היה להם
 אמונת התורה ונצדים מלצם מה היה קודם וכילד היה העולם; ויש מהם אומר
 הוא קדמון והוא הצורא ניני צרואים צתוכו והיה כצר, שנים אין סוף ואין חקר,
 עד שאומרים שאין מולא טפח צקרקע שלא היה עם ליר של דלת, אלא כצר הוא
 ואצדו והכל נשכח. ויש שאומרים עולם חדש הוא וצראוי, ונה היה קודם לכן,
 כנין איר זה שהוא מן הארץ עד לשנים, והצורא איפה היה לו להיות אם לא
 צאותו איר וכי תינא הוא כולו אור כולו חיים, אומר שהוא דק מכל דק ואין
 נעמנות ומלונש ומכוסה צאיר העולם, והרי הוא צעולם כמו דעת צאדם שאין
 צו נעמם וכמו שהדעת מנהל ומנהיג את האדם כן הוא מנהל את העולם וצורא
 את העולם והרכיבו צתוכו, ולכך מולא חיות צצרות העולם שקלים ורעשים
 הנצראים מוקרקע ויתושים וצוצים הנצראים נאיר. והנה אינם יודעים כילד
 צרא יש ונעמנות מאין אצל הם יודעים ענין והויה של צורא עד שצריכים לוור
 מה שכתבו קראי כשהק"צ ירד ליתן את התורה וגם כשנתראה ונדצר עם הנציאים
 צרא לורות ונקראים עם שם ה' ושכחו הספוק: וכדודי לאחר לא אחן, תחלתי
 לפסילים, לוור מי שהוא אומר שנותן כבודו לפסילים. וגם זה אומרים כדי
 לקיים צצרים והכוריים שלהם, גוזרים על הצורא כך יש לו להיות, וכמה נשפילים
 ומצדים את עלמם, ומי שהוא שונע דצריהם וחושב אותם נעמם ונצדה דעתו
 כילד מולא צלמנים של עץ ואצן וכסף וזהב, וכצר פערו מן הדין עוצדי צרות
 שיכולים לוור טעצדו הצורא הנמולא בכל, וכילד הוא מולא צנוקים הטופח וצבטן
 צני אדם צהמות ומיות, ונצצרתם החילונית נציאים לכל אלו ההכוריים הנוכערים
 עד שמוילאים את גי (?) צני אדם מתלקו של הק"צ, ואפילו היהודים שיכרת השם
 עליהם וקשים (?) עליהם טועים אחריהם ואומרים, כיון שהם חכמים דצרים
 אחרים ונתקיימו חכמתם ומאונס גם צזה דצצר לאמין להם וטועים רוצ העולם
 וכ"ש צני אדם שאין צם ריח התורה ונתעסקים צחכמות המזלות שנאמנינים

דצרכיהם ועושים אותם עיקר וגורמים לאחרים רעה, ומי יודע שהגאולה תעכבת
 בעבור זה שאינם יודעים מי הוא זה העושה להם נסים, וכן אם פורענות צא
 לרעקים ואינם נענים, שמתצוננים ללעוק למה שאינו עיקר, כי זו הדת החדש
 ומחמתה החדשה נקרו צאו, ואמרו מה שראו הנביאים הם לורות הצרואים.
 ומיום שדבר השם לאדם הראשון וצרא צמאנו עולם המצוקוהו הצורא ולא צראוי
 וכן לנח לאצרהם ליחאק וליעקב וכן על ידי הנביאים צמקום שאלמר ה', המצוקוהו
 הצורא ולא צראוי, וכן מדברי רבותינו תנאים ואמוראים, וצלשונם שקראוהו
 רחמנא, ה"ק צב, שכינה, הכבוד לשון כולם הוא הצורא ולא הצראוי וצמקת
 העניית (כ"ה) ר"א צן פדת דחיקא ליה וגו' יחא לך דאפכיה לעלמא נרישא
 אפטר דמתילך צשעתא דמזוני. וכן אם לורה נדצרת לנביאים וליראי שמים
 אורת שהיא תצרא העולם, וכן האידנא נאי קא עמיד קצ"ה עסוק צפלגש
 (גיטין ו') וכן אלעזר צני וכו' פרה צת שמים (צמ"ר פי"ט) וכן מכולהו
 דצנ אמר ושמיייהו לצד נר' נאיר ששימש את אחר וכו' נאיר צני כך אמר (קגיגה
 ט"ו) וכן גצי אם צהרת קדמה (צ"ג פ"ו) וכן נאגדה שר' אליעזר קליר עשה
 פיוטו "וכן יושב עוטה אורה, וחולץ נפשו תלמוד תורה", וצכולן א:ו נחזין שהוא
 צורא ולא צראוי ועל כרחין מי שנאמין צזה לריך לכפור צזה, ועוד לנו לכפור
 צחדשים וקרוצ צאו מדצברי תורה ודצרי רבותינו שכולם הם דצרי אלהים חיים.
 ואין לנו להרהר כשלא היה העולם ומה היה ענינו של צורא, והויתו של צורא
 אין צריה יודעת לא מלאך ולא שרק, וגם מקומו לא נודע דכתיב צרוך כבוד ה'
 מנקומו כמו שאמרו רבותינו צסרק אין דורשין (י"ג), אבל ידענו שהוא אדון על
 כל ושכינתו צצביה ומקום שאלין רשות ושלטו לא לחיה ולא לשרק. וצשגיל
 שמואלו על כל הגדולה והקדושה ומודעזעים ומפניו כל צא עליונים, שואלים
 ונקלחם לעקלחם איה מקום כבודו, כצנורים ומה שמוזעזעים שהוא צענייהם או
 קרוצ להם או אם הוא צלד מוצח או צנערצ להיות פונים כנגדו ולומר צצמו,
 וכגדס אומרים צרוך כבוד ה' מנקומו, כלומר אל תשאלו מנונו, כי הוא מנקומו
 נעלם מנונו, כי הוא צגוצביה מרונים. וצשומר עוב- שאפילו היות עטונות
 כסא כבוד אין יודעות מנקומו ומה החיות אומרות צכ"הו. וכצנאות עת לצראת
 הסורה צרא אותה תורה צצב"ס ותורה צצכת כמו שהיא כחובה צמומש צין
 צדורות הראשונים צין צנתן תורה, והיה כחוצ צה וירד ה' על הר סיני, ויקרא
 ה' אל משה. וצרא דקדוקיה הנרונים והיה כוגם ונשחשע צה, והיא נגילה
 עצה שג' צה ארוכה נארכ' נדה. וכל אותן השנים כל מה שהיה לנטה מנונו היה
 ללמות, אפילו אם נלאך היה צאותה שעה והיה ציא שם לא היה יכול להחקיים,
 כי עדיין לא גזר הק"צ להיות שם דירת הצריות. וכצצא לצראות העולם א"נ ש
 כמו שכתב צס' ילירה אמר אלף וצצרא אור שהוא כגון לדירת הצריות, וצרת
 אור שכינתו צכל, והיה אור וחלל לצד צלא שמים וארכ', ואנ"ש, והיו שם מים
 ואם ועירצן ועשה נוכן שנים; וצרא ז' קיעים כמו שאמרו רבותינו צסרק אין
 דורשין ונתחתיבן עשה גלגלים של מולות והם עס"ת קא"צ מע"ק גר"ד ונתחתיבן
 ש"ס חכ"ל והכל צכלל גלגל והם ללורך צריות שלמות, מולות ללורך צני אדם
 לצרות ציליתו או צלידתו מה יהיה קופו, וכן לשימוש קור ומוס קיץ ומורק,
 וגזר עליהם עד נתי יעמדו ושוב יתחלקו נפשי עולם הצא הנצרא לשכר הצדיקים
 עולם אחד של חיים ושל קורת רוח, ולכן נתחלת התורה צצ' שצרא צ' עולמות,

וגם שהוא אמת ונלשון צרכה ולא כדצרי הכל של אכן עזרא שאמר צפי' חונם
 (צ'קדמה) אילו דרשות של זקנות כן, אלא דצרי אלהים חיים ונלך עולם הם.
 וצרא שלג להפליך לחוך המים וצרא ארץ כאשר אמרו רבותינו כי לשלג יאמר
 הוא ארץ (יומא כ"ד; פקקי דר"א פ"ג), לדצרי רבותינו שאמרו צמדת קהלת
 וצ"צ (פ"ג) הכל נצרא מן הארץ [אפילו גבל חמה] ש' האומר לחכם ולא
 יזרח, יש לומר לאחר שנצרא ארץ נצרא גבל חמה והארץ חלויה על צלימה
 בגזירות של הק"צ, ואין אדם [יודע] שיש גבל קצב לחמה ולמוזלות אלא נדצרי
 החוקרים שכן גוזרים עליהם דומיא לדופן וגבל שהוא נחגלגל וצא, אצל רבותינו
 לא נשתדלו לגזור על אותן הדצרים לומר כך בן הווייתן, כי לא ראו לכצז על
 מעשיו של הק"צ חמה שלא ידעו, דצ"צ על הילוך המארות והמוזלות (פ"ו)
 אמר כצ"י אין אלו יודעים אם צאיר הם פורחים או שאפים צקיע, דצ קשה
 עד מאוד אי אפשר לצריות לעמוד עליהם, ולא כדצרי ר' נשה צר ניינון ואכן
 עזרא שאמרו עשרה רקיעים שצעה של ש"ס חכ"ל ושניי של כוכבים של י"צ
 מוזלות וחשויי שבהם חיות וכסא הכבוד ועשירי גבל השכל שנתגלגל הכל (מה
 שאמרו רבותינו) ולדצריהם גם גבל של מלאכים וחיות נחגלגל למטה ולמעלה,
 ודצרים נכוערים הם; וגם הם לא הזכירו שצעה רקיעים שאמרו רבותינו צפ'
 אין דורסין ודורסים מן הפסוק, ומעשה המאמין לזה חולק צה.

וצרא הק"צ ארץ רחוקה מצריות של מעלה והיא דירה וכלה ונקרא חלדה
 שנחלדה וצלה וכתיב ואולם הר נופל יצול וכן צריות הדכים עליהם כלים
 והולכים, על כן צרא ילך ותארה ומעשה התשניש ולעיטה, ומזדווגים זה עם
 זה ותמיד העולם צנוי. וצציל שרלה שגם הצריות שלמעלה יכירו גצורתו וגדולתו
 צרא אדם ונפח צו נשמה שהוא כוללך שיהא חכם צמעשו של הק"צ וישצחו
 וינליככו עליו, וגלוי לפניו שעתידים רשעים ההולכים צטריות לצם ולדיקים
 להיות צו, צרא גן עדן וגיהנם, גן עדן צזה העולם להפריש לחוכן הצדיקים מן
 הרשעים כדי שידעו כי גם זה העולם נצרא לקורת רוח של צריות אם היה אנוס
 נחלדה ועד סוף; אך נגזר לזה העולם להיות עומד עד זמן וקצבה, והצדיקים
 שהם מעשה ידיו של הק"צ ראונו בהם להיות קיימים לעולם על כן צרא להם
 עש"צ אשר לעולם ולעולמי עולמים כדי שיהיה להם שמוחה רבה וקורת רוח
 נצובה ממה שיש לו לאדם צזה העולם בכל מיני הנאות שלו. אצל י"ח אלה עולמות
 שלו שצרא אינם לדירת צני אדם אלא להנאות בהם גדולתו וגצורתו למלאכים
 כשעם לשם וחוזר נשם, וכן לעש"צ הצדיקים שיהיו כמלאכים ולפנים מן המלאכים
 יזכו לעתיד ויהיו להם רשות לנאות גדולתו וגצורתו כשיהיה רוכב לאותן עולמות
 וחוזר. אלו דצרים הם יראתו וגדולתו של הק"צ, דצרי תורה ודצרי רבותינו
 הקיימים לעולם ולא כדצרי צני אדם החורשים בצלם ונקיימים צעלום שנים
 אור לחשך וחשך לאור ועושים חכמים חכמה ויש שהצלן מוכרם שלהם. ושנים
 להם חקירי דעת, המינים, לעשות עלום נביאים ומרגילים עלום בהצרכת שנות
 הקדושים ופעניים וכוונים קריאה ונכשמה נחצלה והגוף נוטל ונתייגע ולאליו
 אין נחילה צפני הנשמה ונעשית הנשמה עיקר ורופה למרחוק עד לאחר שעה
 כשנחלק נמונו כח השם שהזכיר חוזר לכמות שהיה צדעת נצובלת, וכן צעלי
 כשפים הנשתנושים בהצצעות שדים ונזכירים על אחד ונחצריהם עונות
 השצעות כדי שיגיד מה עושים צודינה אחרת, והוא נוטל צנקומו ונחלל כולו

גידים כאלו נכנס (?) והרי הוא כנות ולאחר שעה עומד צצהילות ורץ מן הצית
ואילמלא שאוחזין בגדו צפתה הצית היה נצקע ראשו וגופו וכשנתה לעט אומר
להם מה שרה. ואזן עזרא כתב בצפירו מה הוא מראה "אדם מוזכיר שמות
הקדושים או שמות המלאכים כדי להראות לו ראונו או להודיע לו דבר סתם ולא
רוח הקודש נגלה עליו והבשר נומם שהוא רימה וחולעה והוא כמו מלבוש נפעמה
ונרמעת מעוז רוח הקודש ואינו יכולה לקבול ולא עומד אדם כאיש מחעלף ואינו
יודע צאיזה מקום הוא עומד ולא רואה ולא יודע ולא מרגיש מגופו אבל כשמתו
רואה ושומעת וזה נקרא חזון ומראה". ע"כ דבריו. וכאשר שזה הדבר דווקא
לצני אדם שאינם צקיאים בעיקר קריאתו ושימושו או מנקום שהסם יולא או
אינו נקבלה כינר הוא עיקר שמושו, אבל לצני אדם הצקיאים אינו מוזיק לגופם
ואינו נרעד ונופל. ור' יהושע בן חנניה כמה דברים היה עושה ירושלמי סוף
פ' ד' מיתות ובצורות ט', ובמדרש ובס"פ ד' מיתות: רב חיינא ורב אושעיא
הוו עיקרי צק' ילירה ומצרי עיגלא תלמידי התם היו מוזכרין שמות היולדין
ומסקרין של ילירה או היו מנגלגלין תה"ל רכ"א שיערי אלפא ציתא ומזכירין
שמות היולדין והן והיינו דקאמר עוסקי צק' ילירה. ואין לתמה כינר היה
העגל מותר ולמה לא יהיה שרץ הארץ כיון שלא נברא מן הבמה, כי כיון שהוא
מין בהמה טהור ויש לו סימני טהרה הרי הוא כשאר בהמה טהורה, ושאר
עופות הגדילין על האילנות מותרין ואינן שרץ העוף כיון שיש בהם סימני טהרה.
אם הוא אמת מגדילין על אילנות (עיין י"ד פ"ד), וכן צד' מיתות (כ"ט) דנחתי
אטומתא לר"ש בן חלפתא דצ"ד של מעלה ברא צק' ילירה בריאה טהורה ושחטוה ונסלו
מייניה מרי אטומתא; וכן צמר דאדם הראשון שהיו לולין לו מלאכים (סם), והכל הוא
בגזירותיו של הק"צ שהגזר כן על השצעת שמות ועל נעשה שדים, וכן גזר על
עץ החיים שבגן עדן מיי שאוכל מנונו חי לעולם וכן גזר על עץ הדעת טוב ורע
מיי שאוכל מנונו יהיה חכם, ואין ליתן קצרא אחרת, וכן גזר על עננים של עשן
ולא מנושות שיציאו גשמים ושלג והיינו מני מנוצרותיו של הק"צ שהוא לורר
מיי צעזיו ולא נצקע ענן תחתיו. וכתב בצפיר האמונות (מאמר צ') כי השלב
הוא מתיליד מן האויר העולם מן הארץ, א"כ אינו רואה לונו כמו שאמרו רבותינו
במגיגה שיש אולרות שלג ואולרות צרד ומשם מציאים העננים. — יצין המצין
כי לפי דעת הח'ונה וקצרתם שכתבו: לנעלה לריך לכפור מה שדרשו רבותינו
(צ"ר פ"ח) ואיזה אלנו אמון וג' אלפים שנה קודם צריחת העולם ברא הק"צ
את התורה והיה מציט צה והורה צה, ולדבריהם שאין צו זיזה וכיעה ולא דבור
וכי כל דברי תורה ודברי רבותינו משל וחידה, חלילה לכל צעל נפש להכניס
גופו להיות מואמין להם לנעט כבוד יולרנו ולכפור בגדולתו מה שהודיעונו
רבותינו. עוד הם כתבו "כי יושב על כסא רם ונשא מנתחילה היה אשער לו צלל
כסא ועמה יטרך לכסא? ועוד כל מיי שיושב על כסא הכסא עורך קציבו ואין
לונור כן לצורא שכתוב צו הלל את השמים ואת הארץ אני ונלא". אילו דברים של
גידוף הם שאינו לריך לכסא, ושכחו מה שאמר ונלאך אל הים ר' אליעזר
קליר "בראות מושאות והם נשואות עם כסא" וכופר בפתלה שתיקנו אנשי כה"ג:
לאל אשר שצח וכ' ציוס השציעי נתעלה וישב על כסא כבודו והגי' צר"ס פ"ד
ונאל"כ: צמשי מה היו אומרים ה' ונלך גאות לצם, גמר את מעשיו ונתעלה
וישב על כסא ונלכותו צרונו של עולם, הרי שצרא את העולם וישב על כסא

כבודו ולא שצרכ לנרות והשיב על כסאו, כי אותה לורה לא צרכת העולם, ודברים של גידוף הם.

הנה כתב בספר האמונות (מאמר 3) "ולא יכשר שיהא היוצר לריך למוקום מפני שהוא יוצר כל המוקומות ועוד שהוא קודם לכל המוקומות — ועוד כי לריך למוקום הוא גושה המונח את מקומו ונדבק למומו — ואע"פ שאמרו הנביאים שהוא צמנים ונועל אין הדבר כמשמעו אלא על דרך ההדור והעוז והסדור מפני כי אין צמדרגות הסכל לנעלה מן היוצר ואין צמדרגת המראה לנעלה מן השמים". עד כאן. וקשה והלא כתיב עדים סתר לו, וכן סכותה צען לך, אלמלא הוא צמנים ואם כן חולק בהדיא על התורה ונחמס היה [מציא] את דבריהם, אלא היה לו לומר אני אומר יותר צעוז מכולם. והיה העולם מניחין תורה שצכתה מנועלפה (1) ואוחזים דבריו שאמר למעט כבודו ונדעת כרס שלו, כי למה נעויר צני אדם צצחילות דברים, וכי שומים העולם שאינם יודעים שיוצרינו צ"ה אפסר צלל כסא ושום כסא אינו מוקיסו, אלא לכך צראו והוא עלמו כושאו להראות לחיילי מרום גדולתו שיכולים לידע, כי כמו שצרכ גלגלי מאורות ומזלות מתחת השמים להראות לצני אדם האמללים גדולת נוראותיו הסולכים צכילתם תמיד ואינם נושנים, כך צרכ צכיית הכסא מנונה וגדולה להראות גדולתו למשרתיו לנעלה כי אותו הכסא עוד על כל העולם כמו שאמרו רבותינו צמדרגת מנוונת (פ' צראשית) וגר' החס "מלך צצר ורם יושב על ספסל אחרים יושנים מיינינו ומשנאלו והק"צ"ה כמלך יושב על קתידרא וממלא אותה והעולם כווס תחת רגליו שנ' הלא את השמים ואת הארץ אני ממלא, ויושב על כסאו והכל עוונדים לפניו שנ' ראיתי את ה' יושב על כסאו וכל לצח השמים עוונדים וגו' וכן הוא אומר ורבו רבוון קדוהי וגו', וכן שרפים עוונדים וגו', צול וראה מללך שלח ידו מן הרקיע ואחו ליחזקאל צכיינת ראשו שנ' וישלח תצנית יד וגו', ומשעע מן הכתוב הזה שאין מן הארץ עד לרקיע אלא ממלא פיסת ידו של מללך שנ' צאדין מן קדוהי שליח פיסת ידו וכתצח דנא רשום להודיעך שאין קצצה לשמשיו ואם לשמשיו כך הק"צ"ה ע"כ"ו לכך נאמר גדול ה' ומסולל מאלד". עוד דריש החס "אשר עשה האלהים את האדם ישר לא צרכ הק"צ"ה את האדם צללמו אלא להיות לדיק וישר כמוהו" ומשעע צללמו מונש. וצפ' חזקת הצתים (כ"ח) גצי צנאה "כסתכלת צדוות דיוקנו" פי' ציעקצ "צדוות עלמה לא חסתכל" פי' צאדם שצצרא צללם כדוות, הרי לך מדצרי רבותינו מני שצצרא את העולם יושב על כסא; וכן הכסא גדול הוא מכל העולם והכל נושא מני שצצראו ועליו קמניע צצרוע הגצור. עוד צפ' צשלח "וה' הולך לפניכם יונם צמדה שאדם מוודד מוודדין לו אצרכים ליה ומלאכי השרת שנ' ואצרכים הולך עומם לשלחם. וה' הולך וגו' והלא צבר נאמר הלא את השמים ואת הארץ אני ממלא, ומנה ת"ל וה' הולך, להודיע חצת ישראל לפני האמונות", אלמלא צמני שכתב הלא את השמים ואת הארץ אני ממלא יעשה ויודה וסליכה. וצפ' ויקהל "שאל ר"ם צן יחולדק את ר' שמואל צר נחונני אמר ליה אתה צעל אגדה אמור לי היאך צרא הק"צ"ה את עולמו, א"ל כצציקת הק"צ"ה לצרא את עולמו נחעטף צאורה וצרא את העולם שנ' עוטה אור כשלמה ואח"כ נוטה שמים כיריעה, ר"י צר אילעי אמר למה הדבר דומה למלך שצקס לצבות

(1) כ"כ צכ"י עם הקדוות וכ"ל של"ל חנו"עלפה ר"ל תורה צכתה ועל פה.

פלטירין והיה אותו נוקם של חושך הדליק בו את הנרות וצנה, כך היה העולם
 חשך וכתעטע צאור" וחס כדעת המלכה אדרבה קודם לכן היה כולו חיים כולו
 אור, אלא כבודו הוא של הק"צ להצלת נוקם ולצדאת צו עולם כדי שיבא הוא
 ארון על כל ועליון מכל עליון ולא יאטך לומר כאשר אמרו: אין הטנופת מניק לו,
 וחלילה לקדוש בכל מיני קדושות להיות ימורו בכל מיני נקמות שאין ראוי, ואפילו
 זריחת שכינתו אין הם צנוקם שאין ראוי כדגרסינן התם צמחונא (פ' קוטם)
 "וכן הוא לומר הוי המעשיקים ויה' וג' קסה הוואף והגנב שנסלקין את השכינה
 כציכול סהק"צ מהל את העליונים ואת התחתונים שג' הלא את השונים ואת
 הארץ אני מלא וצנוקם שהן צאין לנאוף ולגזול הק"צ כבודו שם שג' מלא כל
 הארץ כבודו והוואף לומר סלק את עלמך ותן לי נוקם לשעה הדבר קסה עד
 מאל כציכול הוא ארך אפים ונותן לו נוקם לשעה כי הוא ידע נתי שוא וירא און
 ולא יתבונן" אלמלא נסלק שכינתו מכל נוקם שיש עצירה. ונפ"א דקידושין אמר
 ר' יחזק כל העוצר עצרה צמח כאלו דוחק רגלי השכינה שג' השונים כסאי
 וגו'. וה"ת והלא גם ונוקם שאין עצירה לריך לסלק שכינתו ונוקם הטנופת
 ונוקם שאדם נייחד עם אשתו? ויש לומר לשם צדין הוא שעל מנת כן צרא
 העולם לסלק כבודו ונשם אזל צנוקם שעושין עצירה לשם יש לו לסלק שכינתו,
 אלמלא נקפיד הק"צ על נוקם המינופת, ונה לנו ללמוד דבר זה מהגדה כי
 הוא נפטר צדיא צקרא שג' ולא יראה צך ערות דבר ושג' מלאחריך וצמדבר
 שהיתה שכינתו בגלוי אפר צמחה גם טנופת של נקצים אזל תשנים שאינו אלא
 צלנעם לא הקפיד לאסור ורלה הק"צ שיהיה פנים ורבים. (פה חקר דף אחד
 צכ"י) בחקיעה רביעית איברים ומהנחי בחקיעה החמישית עורותיהן וחקרנין
 בחק' שישיה נשמות ומהנכות לגופיהן בחקיעה שביעית חיון ועומדין על רגליהן
 שג' יגן ה' לצלות אכלו ושמו וג', גם כאן הגופים לעה"צ ועמידים לאכול (ח"צ
 דר"ע). וצפרכי דר"א (פנ"ד) אמר ר' שנועון כל הגושות נעושות צעפר הארץ
 עד שאינו נשתייר מן הגוף אלא מלא תרווד רקצ וכ' — טל של ת"ה מליזה נוקם
 הוא יורד מראשו של הק"צ שראשו של הק"צ תחייט טל ולעתיד לצא הק"צ
 נוער את שער ראשו ונוריד תחייט הטל וממיה הנתיים ונחדש הכל שג' שראשו
 נמלא טל". עד כאן. וכן הקבלה הטל של ת"ה צראשו של הק"צ מהטל שצפיהם
 של לונדי חורה וכל הטל שמוליאים ונפיהם כשלוונדים חורה פורח ועולה צראשו
 של הק"צ וכן אמרו רבותינו כל שיש בו טל של חורה נחייטו (1) צקוף כחצות
 וכן אמרו אינו דונח הטל שיש בו חשא להטל שאין צו חשא וה"ת
 מלאח שנתחזר הנשמות לגופים ח"כ מה לריך לטל של תחיה כי כשנולד אדם
 יתחם צו נשמה צחוך הגוף והיה? וי"ל צשציל שלא היה שם טל של חיים ע"כ
 אינם קיימים לעולם וקופם ליסדר צשעת ויחה אזל כשיוכד עליהם טל של
 חיים נעשה חערובת טל של קיום ואינם נפסדים לעולם; ותדע שאפילו מונים
 חיים שצגן עדן אם אדם שוחה ונהן הוא חי לעולם. ואין הנשמה יכולה להסדר
 מן הגוף צשציל שום היזק ודרכי ויחה שצאין לו, סינון לדבר נוענדו של
 אלכסנדרוס נוקדן כשצא לנעיין שצגן עדן כדאיחא צמחיר, ויש צנוקם אחר:
 כשהלך נשם שלח שלוחו להציא לו מואתו ונעיין ושלוחו שחה ויהם ולא הביא לו

ויטרו זיקורין ולא נח עד שהשליכו לים ועדיין הוא עם והוסף את הספינות
 כאשר מוכח בצדק המוכר (צ"ג ע"ג) כדמפרשים רבותיו עם. וכ"ש טל של
 תחיים נראשו של הק"צ, שאלו חיים לגוף ונפש המערכים יחד שהם קיימים
 לעד, וסינו דקאמר רב האי גאון על שיש צו אור חיי נפש כי הטל נותן
 אור בנפש ואחר כהם להתחזק ולהחזיק הגוף ולקיימו לעד עם הנפש כי הנפש
 כולה אור ואין נראית לתחתונים להבדיל צין זריחת השכינה שהיא בכל ואין נראית
 לעולם, אבל הלדיקים רגון הנורא להראות כבודו להם, ניד יש להם כח לראות,
 וזכר לדבר ויראו את האלהים ויאכלו וישמו וכתיב וירא כבוד ה' עליהם. וכן נפשו
 של לדיק נאירה, ובכל מקום שהלדיקים הולכים נפשו נאירה ונוגהים לעליונים
 ככוכבים לתחתונים, אבל נפש הרשעים כולה חושך וכשהולכים הרשעים נכרים
 שהם חושך והולכים בחשך ותמיד המזיקים רולים להתגרות בהם וכשבא להם
 מקום סכנה ניד נכשלים, אבל הלדיקים נכריזים עליהם שלא יזיקו להם בשעת
 הסכנה כמו שהכריזו על אביי שלא תזיק לו אגרת בת מחלת (צ"י דפסקים).
 וכן לר' תיגא. ואלוהו שהיה בן זרפית גם טל של ת"ה היה כמו שאמרו
 רבותינו ולכך קיים לעד לנאן דאמר נשיח בן יוסף הוא, אע"פ שיהרגו ארמילוס
 הרשע, יהיה כישן עד שיבא נשיח בן דוד ויקיץ אותו ולכך אין חיה ועוף וכל
 דבר עומא נוגעים בו כי הוא כחי וכתיב ונוראכם ומשכם יהיה על כל חיה הארץ,
 אבל נתי צקעה לא נליו שהיה אותם בטל רק שהחזיר להם נפשות צגוף ולכך
 נזו אחרי כן, וכן רבא דשמייה לר' זירא (ונגילה) וצעי רמני ואחיה לא היה
 עם טל של חיים, וכן טל של חיים אם היה יורד על בני אדם חיים היה עושה
 בהם רושם כמו שאמרו בצדקי רכ"א (?) כשיגא יעקב אבינו לילך לחוץ ירד עליו
 טל של ת"ה ונעשה גבור ונחאצק עם המלאך ונלחו. ובפסיקת גדולה גבי ויתמוך
 יד אביו להסיר אותה אומר לו בני, ידי שתפסה הנולאך אתה סגור להסירה. וראה
 כמו של נולאך כחלונים שלח ירו זה גבריאל שתמן אלצעו תחת הסר שחונטה
 נכרים של קדום היו נחונים עליו והסכן ונלמעלה לנשה". ראה כמו של יעקב
 שנעשה לו נטל של ת"ה. ור"ת למה לא חי לעולם? י"ל שלא ירד עליו הטל
 בשעת נתינת נפש לגוף, ועוד הא איכא נ"ר יעקב אבינו לא נח. וכשבא הלדיקים
 לישער, לדיקים יולאים לקראתו שכשנח ר' אליעזר אומר הכינו כסא לחזקיהו
 וילאים לקראתו שלש כחות של נלאכים (כתובות ק"ג שומר טוב קי"ו) והק"צ
 אומר לו יבא שלום. ובגדרש אומר רבא קל ורומר ונה להרשעים אומר הק"צ
 בעלמו אין שלום, ללדיקים לא כל שכן שאומר יבא שלום. ואמר בגדרש אבכי"ר
 אומר ר"ה אין אדם שנת ציעו יוחר ונשעה חופתו ונתיחן צקצר כפלים ונשעה חופתו
 ש"ה שונחים אלי גיל ישישו כי ינאלו קצר". ואמר רבא נפשו של אדם נחאצלת
 עליו כל שבעה (שנת קי"ג) ותניא התם כל י"ג חודש נשמתו עולה ויורדת לאחר
 י"ג חודש גושו בטל וגשמתו עולה ואינה יורדת. ודוקא נשמה עולה אבל רוח
 הקיים הנשמת נשמה להביאה לכל האנשים נשאר עמו לנשה עד תחית הנתיים
 ושעונים שט לנעלה ושונע העתידות נאחורי הסרגוד ונצטר לגוף כדאיחא
 צונדרש ונחם' צרכות, ואותו רוח נעשה כדמות אדם שהיה בו, צדיוקנו שהיה
 ובעטיפתו, ואותו רוח נחלפה בחלום כדמות אדם שהיה נחלפה, וכנה בני אדם
 לאו נתיים לאחר נתיחן והיינו דג' צפ' ניי שמתו: וניין שהנתיים נאפסרים זה עם

זה; עוד התם שני רוחות שהיו נסתפרות זו עם זו צר"ה וכן צר"ה אחרת, והסתחא חס הם נשמות והלא לאחר י"צ חודש עולה ואינה יורדת, אלא ודאי הם רוחות שנסאלים עם הנה צבד, ואין לריך לוור כמו שנתרלים, הכו רוחות נשמות הן אלא שמתו קודם זמנן ואין להם רשות לעלות עד שיבא זמנן שהיו ראיות ליפטר ואז עולות, ואין לריך לזה אלא רוחות הן. ונניין שיש רוח חיים ונשמה באלם, שכן קצו צבד של נשמות "ורוח נשמות שנספת צנו", ותניא באל"כ (פ"א) גבי אל"כ "צו ציוס ניתנה צו רוח ונשמה" (צספרינו ל"ג רוח) ותניא צפ' אין דוכסין: ערבות שיש צו לך ומשפט — ונשמתן של לדיקים ורוחות ונשמות שעתידין להצרות; וכן אומרים רוח חיים ניתנה באלם כשנצרה אצל נשמת אין הרוח עולה עם הנשמה (אלא קאמר רוחן ונשמתן של לדיקים אלא נשמתן של לדיקים לצד) כי הרוח נשאר אלוו צבד; וניו אע"ג שהנפש אין חוזרת ויורדת להם אלא בתוך י"צ חדש אצל היא יורדת לאחר י"צ חדש לעוצתו ולנחת רוח של לדיק כי אמרו צספיקתא גדולה "צכל ראשי חדשים ושבתות וי"ט הלדיקים עומדים ונקצריהם ומטיילים צגן עדן", א"כ הנשמות נכנסות צכן תמיד, וסינו נני דקאמר צפ' שאל: נשמות של לדיקים גנוזות תחת כ"ה. וצפרקי דר"א (פ"ג) קאמר "ישראל הנתיים צח"ל נשמותיהן הולכות לא"י וגוים הנתיים צח"י נשמותיהן נשכות צח"ל", וי"א של לדיקים עולות למעלה דרך א"י, של צינוים נשאים הם, ושל גוים יורדות לגיהנם דרך ח"ל (האי וי"א ליחא צספרינו). ועל של ת"ה שהוא צערבות שאומרים צאין דוכסין (מ"צ), צשעת ת"ה יעלסו בק"ב על ראשו ונכאשו יורידו על הנתיים להחיותן. ות"ה עתידה להיות כשיבוא נשיח דכתיב ורבים ונישני עפר יקינו, ולכן צקדיש של אחר לידוק הדין מזכיר ת"ה עם צנין צ"ה וצנין ירושלים. וצירושלני (כלאים פ"ט) "ר' ירמיה משקד אלבושני חיורין חפיתא צגרכיי ויהצין ונסכאי צבגלי ומותרא צידי ויהצוני על סעראי אין אחא נשיח וינא נעתד", [פי'] היה נורה צשעת מותרו שילבישוהו צגדים נקיים שהיה גורם צהם תלמוד ויהי אומר כשיבא נשיח אהיה נזומן לעמוד. וכל שזכיותיו ונרנין ונעויותיו עתידין להיות ציני נשיח, וכן צירושלני דקידושין (סוף פ"א) "אצל לעס"צ רצו זכויותיו יורם ג"ע רצו עויותיו יורם גיהנם" וע"כ לימות הנשיח קאמר כמו שאמרו רבותינו (שבת) כל נה שנתנצלו הנביאים לא נתנצלו אלא לימות הנשיח אצל לעס"צ עין לא ראתה וגו'. ונה שאמר רצו עויותיו יורם גיהנם הווא צתחיה שניה לפני העס"צ לאחר יום הדין, ואפילו לשמואל דאמר (סס) אין צין עה"צ לימות הנשיח אלא שיעבוד מלכות, אפטר שנתחילת גאולתינו לא יחדם כלום רק שנלא נשיעבוד מלכות, אך כהים רגילין ולמודין צרה"ק ונפילת אש על הקצנות וצקרו צכניה צעמוד אש ועין כמו שהיה כבר ציליאת ונכרים כדכתיב כיום לאתך נארץ ונכרים אכאנו נשלחות, ולאחר הינוים נחוספת גאולתנו ואורנו צת"ה וצירידת שגאה יחזקאל הנביא וצספקים והיה אור הלצנה כאור החנה ולא (תנתין) תיקשי לשמואל כאשר אמרו הו צתחילת ימות הסנה והו לאחר הן נשום דלשמואל לא פסיקא ליה נתי יהיה דבר זה, ותדע שהרי סינו נשיחא אלפי שהיו עלנא תרי אלפי צתראי שני ימות הנשיח ותניא צפ' חלק לאחר ז' אלפים עתיד הק"ב לחדש את העולם, אלנא יש שם חידש אחר והיא חוספת עונה גדולה לישראל, כי גם צימות הנשיח כל שעה כהים עולים תמיד עד נעלה עליונה כדאיתא צקוף אילו

עוצרין: לע"ג כולי העוז והעטיב, כי תמיד כצרך רק על שמועות טובות, (וסתם
לנ"ד שיחא אלפי הוי עלמא ושציעי חרב). צינני ציחא הנושח הנותים שיחיו וסחיים
שיחיו אז ישרו וירבו ויאכלו צג"ע כל לדיק לפי מעשיו כדאיחא גבי לויחן, ואפטר
כי גם כל אחד לא יראה צג"ע צועלת חצירו (כדלענין חלל וני אחת תקוע צונס'
צ"מ פ"ו. כ"כ בגליון) וכן צפ' המוכר (צ"צ ע"ס): אש צחופה לנח וכו', וכן
צמדרות אחר ר"ל כל לדיק ולדיק יש לו עולם צפני עלמו, ונוכח הסם אס הם
שוים רואים זה את זה ואם אחד חסר וזכריתא אחת אינו יכול לראות פני
חצירו. וצונסכת דנאי (ירושלמי פ"ח) רבי זיקס שיזכה לראות פני פינחס בן
יאיר לעלמא דאחי, כי לכל אחד יהיה לו ירושה צפני עלמו צג"ע כמו ר' אצור
שהראה לו י"ג נהרות אפרסמון צמדכש שוחר טוב (וצתנחונא צראשית) וכן
לר"א בן פדת צונס' תענית. וצקוף חלק ששית (ימותו) החיים שחיו וסכלדו צימות
הנשיח ופרו ורבו ונחעדנו צמעדי ג"ע ויכנסו חיים צאלף שציעי וסק"צה עושה
לסם כנפים ושטים על פני המים העליונים כי בגלגלי המזלות יסתלקו ויהיה
העולם מים צונים והלדיקים יהיו סם תחת המים ונהנים מזיו שכינה וחיים
צלא אכילה וצלא שתייה ויהיה לסם קורת רוח יותר מנה שיהיה צתענוגי ג"ע,
וכשיצא עה"צ השמים החדשים והארץ החדשה, ויהיו סם מעדכים וויני תענוגים
יתירים על של ג"ע כמו שהיו ג"ע יתרים על העה"ז. וצונכילתא קאמר שיאכלו
מן לעה"צ, וי"א שיהיה מעולה על אותו מן שהיה כבר, ואחר מן שהיה כבר היה
בן תקנ"ו טעמים שני ופריו מתוך לחי בגוטריח תקנ"ו (צמדכש ש"ס), ואז
לדיקים צעלי כנפים לא יסונו לקדמותן לאכול ולשחות צמעדי עה"צ כי זה גנאי
וגרעיות לסם מנה שיהיה צאלף שציעי שהיו צלא אכילה ושתייה, אלא עולין יותר
לקרוצ השכינה עד שיחלצם גם גופי הנשמה ויהיו כעין מלאכים וכעין מטרון
למאן דחית ליה צא"צ דר"ע דהוא נחלצם גופו צונלכות נשמה. ונעשה כחילו
אינם מן התחתונים וכן חייך לעד ולע"ע ויושבים ועטרותיהם צראשם ונהנים
מכל אצרים, הנאה שאינה נודעת לנו ולא יוכל אדם להבין ולומר דוגמא לדבר,
ועל אותו שעה אחר מה שעה אחת של קורת רוח צעם"צ וכל חיי עה"ז והיינו
דאמר (פ"צ דצרכות) העה"צ אין צו לא אכילה ולא שתייה וכו' וכן צפ"א דאצות
דר"ג, ואפטר כשישראל שרים על ארץ חדשה (ורואים ונ"ס) משצחין ומקדישין
עומדים גם הם ולחוננים שצח עונם ויותר עתה על אמונת חסדו שקיים לסם.
ומד היה אומר ללדיקים צינני, כי היו רחוקים מציחא ונשיח, כשיחיו צימות
הנשיח ויאכלו צג"ע שצו יכנסו לעה"צ לכות מזיו שכינה צלא אכילת מעדי
עה"צ, והיינו כני דקאמר צפ' לולב וערבה י"ס אלפי (פרסיח) הוי דרא קנני
קצ"ה.

ונכל ונקום הגוף כושך אחר הספס להיות שיהיה קיונים צועלה העליונה
וצהיטך מזה הרשעים שנילאו את עלמן ונחאות הנשגל ותשניש האסור ולא
השגיוו צנלות הצורא ע"כ גם נשמתן ונשכת אחר גופן עד שחעשה כגוף למאד
נוק ודין רע להיות כדיו גיהנם לליבוד עולם. וכן צפכ"צ נסד"רא: הונלכים
שנסלו ומקום קדושתן נעשו כוחן וקוותן כצני אדם ולצשו גוש ועפר. וצחוס'
דקנסדרין (פי"ג) חניא צפורענות הרשעים אשר לא ישאר לסם שורש וענף
שורש מן הנשמה וענף מן הגוף. וזה פי' לנ"ד שיחא אלפי הוי עלמא, אצל יש
חנאים צפ' חלק כי ימות הנושח יהיו ז' אלפים או ספ"ה אלפים לדידהו לא

יסיה אלף חרצ, אלא צקוף ימות המשיח ימותו כל החיים אז עם הנולדים צלותן
 שנים של ימות המשיח ויהיו זלעז המיתה ג' ימים ולא שלימים כדכרש צמדרש
 מגילה נקרא דיחיינו וייונים וג' וכן צ"כ. והלדיקים שיחיו צימות המשיח לא
 ימותו אלא צלותן הימים יהנו וזיו השכינה ע"כ כנפים ושוא לאו דוקא כנפים
 אלא שם המפורש ורוח הקודש שישא אותן והן הן כנפים בעין אליהו, ולאחר
 אותן ג' ימים יכנסו לעה"צ גם הגוף בלבישת נשמה ועל אותם לדיקים גמורים
 אשר המדרש שעתידין להיות לפנים ומחילתן של ואלאכי השרת דכתיב כעת יאמר
 ליעקב ולישראל וזה פעל אל, וכן פייט ר' אליעזר הקליר כי אלה יהיו מצפנים.
 ואותם שלא היו זכויותיהם יותר מן העונש וכן כל הרשעים גמורים וכן אותם
 שחיו ושולדו צימות המשיח ונתו צקוף ימות המשיח שהוא תכלית העה"ז כולם
 יהיו לפני עה"צ לעמוד דין הגדול ולבדל אותם שאמרו כדחתנו לא חיינו ולא
 כידונין. ואותן נתיים שהיו קודם ימות המשיח יש ויהם שירדו לגיהנם ויעלו
 ויאכלו גם הם צעה"צ ויש ויהם שנעשים אשר חמת כפות רגלי הלדיקים ולבדל
 הרשעים גמורים יהיו סגורים בגיהנם לדורי דורות שנים אין קץ וסוף כנגד שלום
 והשקט של אוכלי ונוחלי עה"צ. ונתיים שחיים אז בתחלת עה"צ יקחו נשים ויפרו
 ויבנו כונו שאמרו חכמים: עתידה אשה שתלד בכל יום כונו שעשו לדיקים שחיו
 צימות המשיח שפרו ורבו עד שנכנסו חיים לחיי עולם הצא ליהנות וזיו השכינה,
 ולנועלה כחצו שהיו ונחכמים צעה"צ ונעין עה"ז כגו' צפ' אחרון דזמנים שהיה
 צ"ה בחלקו של צימיון והיו עולים שם צרגלים ומסתמא כדי לאכול זמנים ושלמים
 ולשמות כאשר היו עושים צעם"ז. וכן כינור יהיה בעשרה כימיו וינגנו בו לדיקים
 לויים כאשר היו עושין בשעת כיסוף הים. וזה שהיה ר"א לומר צקוף כחוצות
 נתיים שנח"ל אינם חיים וכן הא לומר קנא (בספרינו ר' חנינאל) דברים צגו
 וכן דרשת נתיים כל ימיו וכן צפ"ק דתענית שאין ח"ה אלא ללדיקים, כל זה הוא
 לימות המשיח בתחיה ראשונה אבל בתחיית עה"צ כולם יהיו כונו שפי'. והלדיקים
 יקחו כל אחד נשים לפי ונעשו כי כל אחד לא ישא את אשתו שהיתה לו צעה"ז
 אם לא שהיו שוים בצדקתם כונו ר"ח צן דוקא ואשתו ואנא חלקיה ואשתו וכן
 כל לדיק ולדקת אבל לדיק גמור ולא לדקת גמורה או לדקת גמורה ולא לדיק
 גמור לא יתחברו יחד לעתיד כי כשנתו נחשדה חזילה, וכשיחיו ישא כל אחד
 לזוג הראוי לפי ונעשיהן כי לעתיד הלדיקים יהיו ונחלקין כל אחד ונחזירו לפי
 ונעשו צנוי וצקונה צעידון ונמטעמים. דתניא צאד"כ שם ונעלות צין לדיק
 ללדיק אשתו נאה ונאל חזירו צנוי נאים ונאל חזירו שנים אוכלים צקערה אחת
 זה טועם לפי ונעשו זה טועם לפי ונעשו וכו'. ויש לפרש גם כל אחד נאה
 ונחזירו אבל זהו בכלל נוי אשתו ונוי צנוי. כי יש לפניהם כנראה חונה וכנראה
 לבנה כנראה רקיע העליון כנראה צדקים כנראה ונורת צ"ה, וכן צקונה ג'
 ונאות אנה ונאחמים אנה ונאה אנה וכן צעידון לזה י"צ נהרות אפרסמון ולזה
 פחות ולזה יומר, וכן צרה"ק לזה חנויד ולזה פעמים צשנוע, וצעין זה כל לדיק
 ולדקת שווים כנראה ונאים צקונה, יפרו וירבו ויחננו, ובכך יתחברו לעולם
 לשנים אין קץ וקלבה, ושוא גם להם יש סוף ותכלית לעלות אל ונעלה העליונה
 צפסיקת עולמות שהרי אמרו ש"י עולמות וזוונים לכל לדיק ולדיק שג' להחיל
 ארביי יש וצא"צ דר"ע (אות י') דרש, שם עולם אחר לו ג' נאות ונ' עולמות
 עתיד הק"צ לנאסר [לכל לדיק ולדיק, ד"א עתיד הק"צ לנאסר] שם המפורש

לכל לדיק ולדיק שיסא צורא עולמות לעלמו. וא"ת מה שכתבנו עירושלמי רבו זכוות יורש ג"ע והלא לדיקים גמורים היו לריכים להיות נעשיהם ומשונים ומעולים שהיו מוצטחים שהיו בני עה"צ צונם' הענית רב צרוקא מזהה הוה קאי צרוקא אחי אליהו אחתיו ליה אמר נני איכא צההוא שוקא דלתי לעלמא דלתי ח"ל לאו דלתי וסכי אחא גברי דהוה קיים נקסאני ולא הוה רנני קוטי ח"ל האי צר עלמא דלתי הוה וכו' וההוא שוקא של יהודים היה כי על הגוים לא היה שואל אם הם בני עה"צ, וכן צפ' חלק ח"ל אליהו לרי"ל צצטיקך (משית) דלתי ואזוך בני עלמא דלתי וכן צכתוצת כל דהוי צאשכצתא דרבי ננומן הוה לחיי עה"צ, ועוד שם אפי' שפחה שצח"י מוצטח לה שהיא צת עה"צ וצונם' שקלים תניא ר"נ אומר כל נני שקצוע צח"י ונדצר צלה"ק יהא מבושר שהוה צן עה"צ, ומסרטי' רבותינו ודאי גם אחריני בני עה"צ אלא הכו שאלערו צתלמוד שהן בני עה"צ כלומר נעכשו הם צעה"צ צלא דין וצלא יסורין ואין דצר נעכצ אצל אחריני אכתי לאו בני עה"צ הן שהם עמידין לקבל ייסורין וליתן את הדין ואז יהיו צכת של נוחלי עה"צ. וצנוכילתא תניא (צפ' המן) ר' אליעזר המודעי אומר "אם תזכו לשמור צכת עמיד הק"צ ליתן לכם שם מדות [מתנות] טובות ח"י ועה"צ ועולם חדש ומלכות צ"ד וכהונה ולויה לכך נאמר אכלוהו היום" נמשע צצציל מלות אכילת מענוגי צכת יזכו לתענוגים אחרים, ומשנע נני עולם חדש הוה עולם העליון לדיקים היוצאים ועטרוהיהם צראשיהן וקרא ליה חדש שאינו כדירת העולם הזה ועה"צ. הרחמן ירחם עלינו ויזכנו לענן שמו הגדול לאותה טובה אמן כיה"ר.

פ' ג' צענין אחר, צענין שפי' רב האי ציאת יוני הגאולה (1) כן הוה צפ' האמונות נאמר ח', ורלה שמשס לקח, וכן כתב שם "אמר צרוקא הקץ אם לא יעשו ישראל תשובה הק"צ נעיר רוח איש משצט (2) יוסף מן הגליל העליון והוה נקרא נשיח צן יוסף, ויעמוד האיש ההוא ויקצץ נעט ניישראל ויצא אל ירושלים (3) ואז תהיה נלכות אדום שולטת על ירושלים ועל ארץ צבי ויש צנשיח צן יוסף צירושלים". וצכאן חקר, כי רב האי כתב "ויברוג מלך הונשיח את שקיד מלך אדום". "ואח"כ יעלה עליהן מלך מנאדום ושמו ארנעילוס וכו' וילכד את ירושלים ויהרג הרב רב וישנה מהם צציה רבה [ועשה עונם ומשטי קמוות ויהרג את נשיח צן יוסף] ותהיה לרה גדולה לישראל אשר לא נהיתה נהיות גוי והקשה שצכל הלכות היא הנחלקות אשר תהיה צין ישראל וצין האומות ויעמדו כל הנלכים ויגרשו את ישראל אל המדצרות וישארו שונה רעצים ולנאים וצכים ונאנאים דלים ולחולים, ומרוצ מההומות והלכות ישעשו אנשים רצים ויכתרו צה' ויעצו תורחו והנשארם הנאמניים צה' יחון ה' אותם ויגלה להם את אליהו הכציל וצעת הדיא תלמיית הגאולה ותצא הישועה וישלח ה' נשיחו ויחדש נלכות לאנו. כך מלאתי ההלכה הזאת נעמקת נפי הסכונים". (הנחצר כתב עוד כל הנאמר צקלור עד "אשרי העם שככה לו").

וכתב (נאמר ט') "ואמרו חכמים כי חיי העה"צ הם חיים ארוכים צרוצ נעיוות וצעדן טוב צאור ה' ננפי כי אין צעה"צ לא מנאכל ולא נשתה לא שמוס

(1) היא תשובה לרב האי על ענין הישועה צע עס זק כ י ס מן הסכם אליעזר אשכנזי דף 59.
 (2) צפ'ה שלפני חקר ונלה שצט ובחצוצה רב האי וכן צעהמקת אצן הצון מצני יוסף.
 (3) צפ'ה אל הנקדש אל ירושלים.

ולא סחורה אלא הלדיקים כהנים וזיו השכינה וכן שנו הע"כ אין צו לא אכילה
 ולא שתייה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן אלא הלדיקים יושבים ועטרותיהם
 בדלשיבתן והנהיגו וזיו השכינה וזו ענין לשון כזה כתב ר' משה בן מיימון בספריו,
 ואין זה הלשון בחלמודנו צ"ל דברכות ולא באבות דר"ל ורוב דברי חכמי העולם
 נק' האמונות ופעמים גם טעמי דבריו אינן על חלמוד רבותינו. וכבר כתב
 (מאמר ה') "הנרחס על צריותיו של הק"כ זה יש לו חלק טוב בזה העולם חפי'
 הוא כופר שג' שלח משלח את האם — והארכת ימים", וצנעילה אמרו רבותינו
 האומר על קן לפר יגיעו רחמיך ונחתיך ונחתיך אחר ופני שמדות של הק"כ זה גזרות
 (ר"ל מוצות) הן". וכתב (מאמר ו') "הודיעונו רבותינו כי מלאך הנוח הנשלח
 מלפני היולר ית' כדי להפחד בין הגוף ובין הכסוה יגלה לאדם כמלאך ויראה לו
 קדמות אש ירוקה מלא עינים באש כעין הסמל וצידו חרצ שלופס כאש אדומה
 ויראה המלאך שהוא לאדם צעת נוחו שהוא נזקק להכותו בחרצ וכיון שיראה
 אותו האדם יחמד ויפחד ותפחד נשמתו ויתפחדו עלמותיו לאלתה" ואינו כן צונק'
 ע"ז (כ'), ועוד נתי קאמר "כעין חסונל" וני יודע מהו חסונל? וכתב (מאמר
 ז') "ואם ישאל השואל אם יאכל אריה אדם ואח"כ יעצב האריה בחוף הים
 ויאכלו דגים ואח"כ ילודו דגים ואכלם איש אחר ואח"כ נשרף האדם שהוא
 ונעשה עפר דק ונהיבן יחיה האלהים האדם הנאכל, וכן החיה או מן הדגים או
 מן האדם האוכל את הדגים או מן האש השורפת אותו או מן העפר"? והשיב
 "כי אין בעולם גולם מוצד גולם ואין כח לנפש להעציר מנוח וגם האש השורפת
 את כל הגולמים אין זה כח כדי להאפס גולם הנשרף אבל היא מפרדת בין נחמי
 הגולם ואיצריו לצד ובזמן שהוא יתערב כל חלק וחלק צמינו הדומה לו עד אשר
 ימוג החום והלח והקר שבגולם בשלשה עיקרי הגולם וישאר החלק היבש הדומה
 לעפר אשר מונח, וכן החיה שאכלה את האדם כבר אינה יכולה לכלוהו ולא
 לקלקו מן העולם אבל היא מפרדת בין איצריו ובין פיתותיו בלד", עכשיו שאל
 קן והשיב, אשכר צונעטיו של הק"כ זה הנוראים להיות זה מן הקצרה ואומר קצרתו
 וידענו לאמרו ון הפס ולא מן הלב, כי בלא זה ישאל, אדם שטבע צמים שנגח
 ונימוק צרוז מים וצרוז גלים הנוצרים וטופים לקלות ימים, איפה יקמו: הק"כ זה
 להסיותו? אלא הוא יודע ולא אהמו קלרי דעת להכדיל אפרו של טיטוס
 הרשע ויודע לאספו מנצעת הימים לפורענותיו, לא כל סקן שאר הזוכים לפניו,
 והכל יעשה בגזירתו. — וכתב "אם ישאל אדם איך יחיו לעה"צ גופות ונשמות
 בלא מאלכות, נאמר לו כאשר היה משה רבינו ק"כ ימים בלא מאלכות ונשמות
 היתה מתקיימת בגופו נאמר המוצקת אף הם יחיו ויתקיימו בלידון זיו השכינה".
 גם ק' האמונות חולק על רנצ"ס שאמר אין גופים לעה"צ והוא כתב שיהיו גוף
 ונשמות אבל לא יאכלו כמאמר רבותינו צ"ל דברכות, ואנו פירשנו לנעלה יש מן
 שאין להם אכילה כלל ויש שיש להם. וכתב (מאמר ט') "ונקרא גמול טוב גן עדן ונמשל
 צ"ע אשר שכן צו האדם ציוס הששי ופני שאין כמוהו בכל העולם יפה ומשובח —
 ונקרא גמול הרע גיהנם ותפחה והוא מקום רע בגאי אשר לפני ירושלים ונקרא גי בן
 הנור על כיעורו וטינופו כדכתיב והיו זמתי מלכי יהודה מקום החופת וקצרו בחופת מאין
 מקום", כמדומה שרולה לומר ונה שאמרו חכמים יורש ג"ע היינו גמול טוב לעה"צ (אבל
 ג"ע שהיה צו אה"כ אין צו משלום ללדיקים) ואינו כדבריו, הג"ע ש:עולם הזה
 הוא יהיה ללדיקים לינות הנשיח כמו שאמרו רבותינו עדן לא ראתה אותו עין

ושם הם נהרות של אפרקמון שהראו לר"א ולר' אביו (תנחומה זראשית) שיהיו
 להם מוחן שכתב [אבל ג"ע שהיה זו אדה"ר אין זו חסלוס ללדיקים]; ועוד הלל
 אמרו רבותי ג"ע וכל מה שנתמצאו הנביאים הכל לימות המשיח, ואם קוצר אג"כ
 עדן ראשון יהיה ללדיקים לימות המשיח, א"כ מה יש לו לכנות גמול טוב של
 עה"צ ג"ע, אלל י"א אג"ע שזכר הוא. התחלת שחרם הטוב לימות המשיח, ולפי
 סדרתו שלל יסנה אדם נענו א"כ יעצור הוא וכל העושה שבו כשיעצור זה העולם,
 וחליה לונר דבר זה שצמחם זראו הקצ"ה. וכתב (סס) "כילד יהיה נקום גמול
 הלדיקים והרשעים, אשוצ ואומר, כיון שאלו הלדיקים גופות ונשמות נחוצים
 א"א שיהיו צלי נקום לפיכך עמיד הק"צ להשנות דוק וחוג שיש זו זינימו
 והנקרא קרא אותם שנים וארץ לנען שיכירם שכלינו וחצין בהם חכמתנו נפני
 שאין לנו נוכרים אלל שנים וארץ בלנד, וכן הוא אומר כי כאשר השנים המדשים,
 וח"ת מה ראה הק"צ לזרוח להם ארץ ושנים חוץ נאלו ולמה לא שם נקום
 זו הארץ, תשובה כי הארץ הזאת נצראה ללרכי הצרות שדות לזרעים וערוגת
 לרשאים ונעיינות להשקות ושפיים לרעות בהם חיות ופראים, והע"כ חלק
 הע"ז ואין זו לא אכילה ולא שתייה ואין לריכין לא לגנות ולא לפרדסים אבל
 לריכין הן למוטב ונכון שיטכנו בהם ועמיד הק"צ להדש אותו לעצדיו ולהשכינם
 צחוכן ואח"כ יכלה זה המוטב דכתיב לפנים הארץ יקדת — ואתה תעמוד, וראייה
 אחרת נלמדת על המדור של עה"צ שאינו דומה לעה"ז, כי הקצ"ה זרא את
 האויר שצין זה הדוק כדי שיהיה מוטב ושואב מוגפות הצרות הלל והרטוב שבהן,
 לכך הולכו לטעינות המאכלות כדי שיתקיים גופינו, אבל לעה"צ אין זו לא אכילה
 ולא שתייה, הילכך לא אפשר שיהיו שרויים צחוך האויר זה". עד כאן. ויש תינא
 מכל נקום לעמיד הע"פ שלל יהיו לריכין לזריעת השדות ולנחלים להשקות למה
 ישכנו שם ונה מוזיק להם שדות ונחלים ושפיים שאינם יכולים לנחל בהם מנוחה;
 וכן הכאייה האחרת שצביל האויר השואב ליחלוחית הצרות, יסיר זה האויר המוזיק
 ויגזור על אויר אחר לנח צין שנים וארץ ולמה לריך לזרא אחרים? ועוד מה
 אומר: לפיכך עמיד הק"צ להשנות דוק וחוג שישנו זינימו, והלל כבר נצרא עה"צ
 כמו שדרשו רבותינו צונחות שג' כי ציה ה' לור עולמים, ולא עוד אלל עה"צ
 נצרא קודם עה"ז שהרי עה"צ נצרא ציו"ד ועה"ז צה', ויו"ד הוא ראשון צטמו
 הקדוש, ע"כ לריך ליתן טעם נחמילה למה זרא הק"צ את הארץ ואדם עליה,
 ואם תטיב כדי שיעצרו לו צני אדם, א"כ יצרא השנים, והנללכים שנוכרים
 גדולתו וסם לנועים ולדיקים וגזורים ועוצדים אותו כפי כוחם צהלולים ותצצחות
 וכל מיני קדושות ונה לו אלל אדם המוטב והנכעיקו, אלל לפה הק"צ צלדיקים
 שעמידים לעצרו צאנות ולעמוד כנגד ילר הרע, ונה שלל יוכלו הנללכים להשנות
 כשיצדו ונפלו מן השנים, ויש ונהם שנומיחים עלננס ליהרג ולישרק עליו, א"כ
 לא היה צורא אותם היה כפוי עוצה; וכיון שהיה לריך לזראות
 אותם זרא להם עה"צ לתשלוס שחרם, ואם לא היה צורא רשעים היה אומרים,
 גם לנו אם נצראנו היינו לדיקים. וצרא זה העולם של נסיון הצרות ושל לער
 כדי שיצחנו לדיקים לעלננס ורשעים לצדם. וצצביל סירד וצרא את האדם מן
 האדמה נחצרכה האדמה והיתה עושה פירות חזקים וצרות האוכלים אותם היו
 גזורים ומיים שנים רבות; וכילד היו גזורים, אמרו רבותינו צצ"ר צשעה
 אחת היה הולך אחד ונהם נקוף העולם ועד קופו וכשהיו נולדים היה להם כח

להלכה עם ויך של שדים וכשראה הק"צ שחין היה העולם יכול להתקיים ופני
 הרשעים שחיים הרבה הציא ונצול ושטף כל אותה הטובה שהיתה מקודם לכן
 ונשאר הקרקע מקוללת עושה פירות ולא היה בהם כח וניד אחר הנצול החמילו
 לקבל שנותיהן, אע"פ שפירות א"י היו ונשונים לא היה בהם כח כאשר נחמלה.
 ואפי' לנ"ד לא ירד ונצול בא"י (צפ' אחרון דזנחים) י"ל נחגבלה עליה הקללה
 משאר הארצות. ואע"ג שצרא ג"ע צום העולם היינו כדי לעשות צו נחת רוח
 קלה ללדיקים והוא מקום שלא שלטו בו עיני רשעים כדי שיהיו הלדיקים יורשין
 צע"ו ונוחלין לעם"ז, ומכל מקום תחלת צריחתו של עם"ז הוא כולו ללדיקים
 וכולו צרכה ולא היתה צדו קללה של כלום וזה שצח אדון הכל לעשות ליריאי
 ולחושצי שמו. יח"ר ונלפניו לזכותינו צרמנו להיות חלקנו צחוכם. —

עוד כתב (מאמר ג') "אם ירסר אדם לומר כי"ד ישכר הדבר גופו של
 אדם קודם שגול אינו תמים ולאחר שגול נקרא תמים? השוזה. ידוע ומצוה
 כי הנושח חין צו לא יתרון ולא חסרון ולור ית' צרא אדם ונוסף בגופו
 אצד עדוף (דהיינו ערלה) ולזה לחתכו כדי לזכותו וכיון שחתכו נסתלקה
 החוספת ונשאר האדם שלם ותמים". וקשה ענה חירץ, עדיין יכול להקשות אנהי
 נחסר וגופו נקרא תמים. והיה יכול לומר, מלינו חסר עתה ונחמילה ונעשה
 מחוקן ושלם צפרק ונווין (צכורות) גזי ונווין כהנים דתנן היתה צו יתרת ותתכה
 אם חין צה עלם כשר, וכן צנווי צהמה כשיש צה יצלת ותתכה. וכ"ת שאני התם
 דחין צכל אדם יתרת אצל ערלה ישנה צכל הנולדים, י"ל גם עיקר חולדותיו צכל
 ערלה שהרי צאד"כ (צ') וצחחומא (צראשית) אמרו אדה"ר נולד מנהול (1) ח"כ
 לא נחקן אדם ולא נגמר עד שתחלק ונונו ערלתו ולא נקרא שלם ותמים ויהיו
 ס' האמונות לא היה נשיצ ונצרת החלמוד (אמר לו דברים) אלא היה נשיצ
 מדעת הכרם להכניס פילא צקופא דנחטא. עוד כתב (מאמר ג') "שנא ירסר
 אדם צנועשה פרה אדוונה וישאל: כי"ד נלטה שחאס ונטמאית הטכורים ונטהרת
 הטמאים? תשובה אפשר צצינת החכמה וצנדע השכל שיהיה ונוש אחר עושה
 שני נעשים ונחלפים צעת יתחצרו ויתדצקו למוש אחר זולתו כמו שאנחנו רואים
 את האש ונקרשת את החלב ונחכת את הצדיל כונים ויהינים (2) אשר ונחלמ
 עלי ארזים (פ' סהס שונים 3) ומלונק עלי חאנים וניצסם, וכן צנאכל ונשיצ
 את הרעצ ומנזיק את השצע וכן הקיינים של רשאות מרפאים את הכואצ
 ומכאנים את הצריא — וכן פרה אדוונה ונטמאה את הטכורים ונטהרת טמאים".
 עתה גילה לנו טעמי פרה ורצותינו דכשו שגם שלמה לא ידע לעמוד על קודה
 ולומר אונתי אחכמה והיא רחוקה. והחסי"ד ינק נשם ואמר גם הוא על
 נעשה פרה דוגנא דעשצ שריפא את הקומא וקיינא את הפיתח, וכחמי טכריה
 הטרפאין את השחין ומלקין את הצריא. וכתב (סס) "קלת מן העם נחערצנו
 צקרצן הנעשה צי"ס לעזאזל וחשנו צלכס שסס עזאזל שס אחד הוא מן הסדים.
 תשובה, עזאזל הוא שס הר גצום ותלול כמו הר ששמו יקחאל סג' וחפס הסלע
 צנלחמה ויקרא שמו יקחאל (נ"צ י"ד ז') והדוונה להם כמו יכנאל וירפאל ויראל

(1) לכן אמרו צכנהדרין ל"ה אדם"ר נשוך צערלתו היה.
 (2) צכ"י וכן הוא.
 (3) כ"כ צכ"י ואיינו דברי ס"ה.

שכולם שמות וקוונות הם, לפיכך היה השעיר האחד הנעשה צעד הכהנים קרב
 צונקדש צצביל שרוב עוונותיהם נעשו צונקדש והשעיר האחד הנעשה צעד העם
 היה קרב חוץ לנקדש צצביל כי רוב מעליהם נעשים חוץ לנקדש, והגורלות שהיו
 מפינים צצביל שהנקרבים היו שנים כהנים וישראלים צעת ההיא הכהנים היו
 ונקריצים השעיר שלהם צעד נפסם צונקדש וישראל היו ונקריצים שעיר שלהם
 צעד נפסם בחוץ צהר הנקרא עזאזל". והוא תמכהו גדול אם ילא דבר זה
 נמי רב קעדיה, כי צפ"א דשצועות לכולי עלמא צעומאח מוקדש וקדשיו ישראל
 ונחפריים צשעיר הנעשה צפנים ולא כהנים וצשעיר הנושתלח איכא פלוגתא
 איכא נ"ד כהנים ונחפריים צו צשאר עצירות ואיכא נ"ד דוקא ישראל ולא
 כהנים, ואין לוונר כי לא לוונר אלף הכהנים שעושיין עצודת הקרבות צונקדש
 חבל בחוץ ישראל עושיין להו, והשתחא ניי לא עסקינן שהכהן הוא נושלח, ועוד הא
 כתוב ושלח אמו לעזאזל הנודרה אלמא ליווי השליח תלוי צכ"ג ולא צישראל, ועוד
 "נעשה צעד הכהנים" קאוונר, וציומא פרק שני שעירי (ס"ז) דרשו רבותינו אל
 ארץ גזרה אפי' ה' גזרתי ולא תלוונר נעשה תהו הן. עוד החם תנא דצי ר"י
 עזאזל צא לכפר על מעשה עוזא ועזאל פי' נעשה עריות, וסגי מלאכי חבלה הם
 מן הכפילים שנתחאו לנשים דכתיב ויראו בני אלהים את צנות האדם וג', ויש
 צונדרש שנעשו ינר הרע הנעמה את הצריות לעצירה; וסנא להסיב לנינים
 נחכין. ולפי מה שכתן טעם, מה טעם יתן צחזיר וצשאר עונאים שאקדם הכחוד?
 ומיחו אצן עזרא כתב טעמים של שבעון גם צצהמות טונאים צספר שלו
 שקראו ס' הסיים* ואת נפטו לא חיה, חיים הוא למי שאינו חושש על דצרו
 כי כולם סקמות כריסן והיה נראה לו כמו שהיה מדבר צרות הקודש; וכן כתב
 (ר"ל ח"ע) "לעולם לא יולד הגזרה צנעי האשה עד שונקריח הזרע צנעיה
 ולאחר שונקריח קולט ריח רע ריח האויר החי וטוכר דמות נודמות, יד ניד רגל
 נרגל, וזוה הטונאים אקורים, שקלים ורונשים ודגים טונאים ועופות וצבהות
 טונאים, כי הטורקים נצראו תהלה נריח טוב שקיבל ריח האויר והנחוק וכל
 הטונאים לא נצראו כי אם ונוקום הנוקרת והנצחא ואוחו אויר הנצחא קיבל
 ונחערב צאויר הסי והנחוק וילאו הטונאים"; והשתחא ר"ל האויר הסי כמו
 שכתב צס' האמונות שהאויר הוא אלוה והרכיב הוא צחוכו כל הנצרה
 והטוכר והוא ננאל צכל, וזה שאמרו הנציאים שהוא לנעלה צננים אינו ופושעים
 יכשלו צדברים אלו, כי יעשה תורה וקבלה חדשה להכחיש תורתינו אונת שכתוב
 צה: וצרוך אל עליון, היוםצי צננים, ודצרי רבותינו הקדושים ונושב יקרו צננים
 וננעל וגו', וכל דצרוי הכל, כי ח"כ קלוט לכ"ט צנעי פרה (חולין ס"ח) למה
 אקור? ועוד וזה שאמר: נולד יד ניד ורגל נרגל, והללו אם הם גידונים ועוורים
 נולידים שלמים כמו שארז"ל (צחולין) וכתב: כי צצביל שהזרע מוקריח לריך (ל"ל
 נטונא) ונקום נפליחו על הצגד, ונשונע ונדצרוי חבל אם הזרע נריח יפה לא היה
 נטונא, והכלים הם, דח"כ זרע של סוסים וחמורים יהיה טונא, ועוד יטונא גם
 צנשא, דנבלת צהמה שנהרגה אין צה סירחון יותר ננמו וננעמא גם צנשא, ועוד
 נים חיים נמי קא ענדי הכי? וכתב אצן עזרא:

"אין ספק כי כבוד השם צכל ונקום וכל העולם ננעלה ולנוטה נלא ונכודו
 "ואין לריך לוונר עולם העליון שהוא נלא ונכודו יותר וננוטה כי הנללכים
 "דבוקים צאוחו הכבוד ולנחות ננעלה ע"כ אור גדול עד מאד ולא כולם צטוה,

וזה הכבוד אור השם נקרא, חפץ השם וכבוד השם ודבור השם, ונקמר ונעני כל
 "מי צעולם השפל ומקום כבודו נקמר מכל ופאי' ומלאכי השרת ושואלים איה
 "נקום ייחוד כבודו. וזה הכבוד שהעולם מלא ועושה כל ומעניע כל, ואינו מדובק
 "בשום דבר לא צעולם העליון ולא באמלעי ולא בשפל לא צעם" ולא צעם" ולא
 "ליום הדין כי אם בחפץ הכורא, ובאורה ינקום שיש גם חפץ הכורא בין צדוק בין
 "בשאינו גוף בין בנשמה בין במלאך בין בארץ בין בימים בין בהרים בין בצבאות
 "בין צדיקים בין באילנות בין בעשבים ויש גם חפץ הכורא, גם הוא מדובק ובאורה
 "לצדוק פעמים נראה אור הכבוד כעין מלאך ופעמים בצבאות הלילה, פעמים
 "נראה אורו האור ע"י קול. וכל גיעול ושינוף ורשע ומיחוס וליכלוך שיעשה
 "צעולם לא יכלכו אורו ולא ידבקו ולא יקלץ ולא יתהוך ולא יסגר כדמות השמש
 "שהוא אחד ומשתתף". (עד כאן 1).

הנה כל זה לקח נוס' האמונות וכילד יבנם בלב שהוא בכל ואינו מדובק
 "ל" ידועו לריח שהוא בלא מנוחות ונכל מקום הריח בא מן המנוחות שנכנס
 באויר ובאוויר נשערו, ואם מולא מנוח אחר, נדבק בו כמו ריח תפוחים על
 הבגדים, וזריחת השמש מה ראה היא, דזריחה היא מאור המנוחה מן השמש
 ואור השפל אין בו מנוח דומיא ללל השפל ומעמוד האין והבית ובאורו לל אין
 בו מנוחה. ושמים הם למזרח אחר כוויות הקדש שאין כל העולם כדאי בנחשבה
 זו וסרובה להליל כפשו יזכר ולא ילך אחר שכירות לבס. אך לנו מאמינים שיש
 ארון העולם והוא יולכו ובמאמרו בהווייתו עומד והוא עליון על כל וקרוב לכל
 ויודע ומשצות הלב והכליות אע"ג שהוא גבוה ונן הגבוהים והיו גדולתו וגבורתו
 וכן נמיה את הכל בגבורתו ובמאמרו בשביל כן אינו לריך להיות בכל מקום לידע
 ענין תולדותיו כי זהו גדולתו שהוא מעל כל ויודע הכל וקרוב לכל.

ראה כי"ד יש לנו לקמוך על דבריהם, כי רצותיו אמרו כי יש שדים צעולם
 בכך דומין לאדם ובכך דומין למלאכי השרת (חגיגה ט"ו אדר"ל ל"ז), ויוסף שידא
 היה לומר דין שידות (פסחים ק"י, עירובין מ"ג, יצונו קכ"ז); ונמס' ברכות
 (י) אמרו רבותינו כי"ד יכול לראות אותם, ואין עזרא כהן בספרו "וראי אין
 מד צעולם אבל כח הרוח שנושם בו האדם כפי העמין נקרא כך, ונהי שתחוב
 יצחו לשדים הטעם שיסורו הדעת מונו כמו עלנים שנועליבים אורו, ונהי שאמרו
 שיה דברים נאמרו בשדים, בני אדם הם היודעים לשנות את החולדות כעין
 אותם היודעים עיקר החלומות ואיך תראה הנפש חזיונות וגם הכשדים יודעים
 מולד האדם וחובצים ומוגים ונה יכול האדם לחלוס באורו לילה" עד כאן. ולפי
 דבריו [לח] נחנם לזה נבוכדנאצר להרוג חכמים וכשדים כי היה יכולים לידע
 מולדו ולידע החלוס שחלם. הנה אכן עזרא עשה בשדים שהיו מלוין אורו חניד,
 ובשר כהן עי"ד היה יכול להגיע ומקורי גבורות וגדולות שגם המלאכים לא היו
 יודעים (?) ואע"פ שדים הראו לו שישנו צעולם, ומנעתי מנני אי ג' לא נס
 ששם מתי ביניהם, כי פעם אחת היה רוכב ציער ונא בין רוצ כלבים שהיו עומדים
 ונעיינים עליו וכלם שחורים ודאי אילו הם השדים, כשילא מציניהם אז נסתכן
 וחלה ונתח מואתו חולי. — הנה כונה גידוק הוא זה בספרים למלא הויות
 קדושתו בדעת קלה וקלרה ועוסקים בזה וספרים בשביל כן להגיע לדיבורו.

(1) ראה הר"ב בע' שם' השם: והנה האחד אין לו תוונת והוא כדרך כלל לכל החמונות כי
 נחמו ילאו, ודברי החכם ש' ואם בכ"ח' דק נ"ח.

וצעני נראה שמתליפין הודעה ושיר הייחוד שעשה ר' צללל ונהכמת ספר
 האמונות, האומרו צחורים הנדברים כילד הוויחו בכל והרי זה נחמק ומגדף, דבר
 שלא ילא נפי חנ"ך ודברי רבותינו, ולא עוד אלא שמתחישין אותם כאשר כתבנו
 למעלה בראיות ברורות ונדברי תורה ודברי רבותינו.

עוד כתב אכן עזרא "כי כסא הכבוד הוא גלגל הגדול וכולם והתשעה
 מתגלגלים ונשתנים כנגד המקומות וזה עומד עדי עד ונושא כל, כי כל התשעה
 גלגלים שחוזקים ומתגלגלים סביבות העולם אין כל המקומות שוות בקדושה, אבל
 זה הגדול העשירי הנושא את כולם עומד בקדושתו עדי עד, ועוד כי הכרפים
 עומדים על עינדס לעדי עד, אבל חיות הקודש ואופנים והכרובים והשמלים
 ומתגלגלים תחת כסא הכבוד". והשתא אם הגלגלים מתקנים את הארץ ועולים
 ויורדים ומלמעלה למטה כאשר למדנו ברבותינו, י"ב וזלות של ע"ט ס"א צ"ו ע"ק
 ג"ד, ח"כ אין חיות ואופנים תמיד למעלה הלא (כ"י אלא) פעמים מתקרבות
 לקרקע, כשהם למעלה עומדים על גלגל וכשהגלגל יורד תחתיהן למטה אז גם
 ראשיהן יהיו למטה ויכולין ליפול למטה ולא ימלא מקום צוללי גלגל העשירי
 שאינו זו וננקומו, וא"כ נני יעלה אותם להיות למעלה על גבי גלגלים כצחלה.
 ואם מתגלגלים ברומם סביב לפון ודקום ח"כ ונאי קאמר שמתגלגלי סביבות כסא
 הכבוד, והלא אדרבה הם צחוק כ"ה שהרי גלגל העשירי שהוא כ"ה עודף עליהם
 ונצמוץ, וזו הקשיא יש להקשות נני אם מתגלגלים ומלמעלה למטה. — וכתב
 "השם שהוא אלהי האלהים נחן כח האלהים קדושים שהוא זכות אמת שאינם
 . . . ולא בגופות וסלק ומכדורו עליהם ונחן להם רשות" (?) זה הדבר נוסף
 לקבלת המינים וצחוקות שלהם כמו שכתבנו למעלה. — וכתב בזה טעו ישראל
 שאמרו עשה לנו אלהים כצדורים כבוד חונה בצורת גויה כמו שחונה בצורת אמת.
 מלא כל הארץ כבודו אין בום מקום צעולם שיהא יולא מנחמתו כי אין אילן ואין
 ועשב שאינו עומד באויר והוא כח אלהים חיים צין מי צין ונח האדם צין נשקף
 צין נעקר האילן אינו יולא נוכח השם הכבוד". כל זה לקח ממ' האמונות, אבל
 אומרים הדברים צחילוף, ונסיף ומגרע, כי כיון שפהח להם הפתח שגור צדעתו
 ותיקן מה יש לו להיות הצורא, כל אחד נמחד לטובו ליישב הדמיון והכצרה,
 ופעמים נסמין ואומר על זה סתמו חכמינו לומר כך, ואין הכידון דומה לראייה,
 כמו שאמר שאין מד צעולם וחכמים דברו ובני אדם חרטומים ואששים, וכמו
 שכתבו "חכמינו אמרו כי מולאים את האור (כ"ל האש) וכן המים (סוף צילה)
 ורבים אין וצנים, וידוע כשאור השמש נגיע אל הארץ נחמה למעלה צעור
 עוצי הארץ ונחמהים האויר כסמוך אל הארץ ואחרו החמימות מתקצץ ועולה
 כתנורת עשן, ואלה העננים הלצנים והאדומים נרוצ חמימות חונה, וכן כשמגיע
 אחרו החמימות על פני המים נחמה למעלה צעור עוצי המים ואחרו האויר
 קר וצני שהוא המים וגם המים עלמם קרים שהם ענים מלקבל חמימות וזהו
 גלגל המים". משמע מדבריו שאור החמה צוקעים ונצעים למטה ונשציל
 שאינן יכולין לצקע הקרקע מפני עזיה עולים למעלה ונעשים עננים אדומים
 של אש וכן צוקעים על המים ואינם יכולים לעזור מפני עוצי המים ועולים
 למעלה ונעשים עננים קרים ונחמהם הם של מים, ומלילה שרבותינו נחמונו
 לילה חמולות בלא טעם ונלא פירוש, ועוד לפי דבריו הרי המים יולאים מן
 האש ע"י חמימות עולים למעלה מן המים ולא האש מן המים. עוד כתב "כלל,

כל מה שעושה הק"צ אינו עושה כי אם ע"י שילוחיו וע"י הכבוד הגדול הנסתר
 ונעין כל והכל שואלים איה מקום כבודו, הכבוד שעל כסא הכבוד, ושם הכל,
 דעת חכמה ותבונה יראה עלה חושים חסד ואמת לדק ומשפט כח וגבורה וכל
 עוז והוא הפתח העוז כולו אבל הפתח שהכל צו הוא רק דעת לצד או תבונה
 לצד או חכמה לצד או יראה לצד, ויש מלאך הנצרא מאור הדעת יש מאור
 התבונה יש מאור החכמה, וכראש שצכל יום מתחדשין מאור אחר שהולכין אותן
 הנצראין, ואין מוסר לכהר דינור, ונצראין אחרים מאור אחד ליום אחד והולכין
 ושנין קן עדי עד, כי נהר דינור לעליונים כארץ לשפלים, ומאותו אור נצראים
 המלאכים שאנרו חכמינו שמונחים על צני אדם, לכל אחד שני מלאכים. ותחת
 הרקיע השמימי שמיני שצו גבל המזלות ומקצלין כח העליון מאותו האור, ויש
 מגידים על הדעת ויש שמוגידים על התבונה ויש על הכח, ותחת השמימי שצעם
 גלגלים שמוקצלין כח האור העליון ע"י מזלות לפי מתכונת חולדותם ונערכותם
 שהם נערכין תחתיהן ותחתיהם השפלים שמוקצלין כח האור העליון ע"י המזלות
 והנשרתים הנערכין עליהן ונעיינן על מקומם של מעשיהם ועל חולדותם.
 והם הם נשמה צדום מאור המלאכים העליון עלי המלאכים, (1) ואם היא חכמה
 חוזרת לחלדותה נאשר לוקח ואם אינה חכמה שוזרת אחר בגוף". עד כאן דבריו
 ופירושו וכן אם רוצה לומר הנורא צרא רקיע עשירית וכן כסא הכבוד וכן צרא
 הכבוד הגדול שנסתר ונעין כל שעליו נאמר כי לא יראני האדם — וס' האמונות
 כתב שהיא לורה ונושאה ומופלאה צדמות ומלאכים ונקראת כבוד ה' ועליה הוא
 אומר רחמי את ה' יושב על כסא — ועל אילו הדברים קאמר כל מה שק"צ
 עושה אינו עושה אלא ע"י שליח שאותה שעל רקיע עשירית עושים שליחות מכל
 מה שנצרא להושיטו לנפשה ונחם; ושם דעת חכמה תבונה וכל מדות עוזות וקרא
 לו הפתח העוז כולו אבל הפתח שהכל צו הוא רק דעת לצד תבונה לצד וכל מיני
 מדה ומדה לצדה ועם כולם נמשש אור דעת אור תבונה אור עלה וכן אור לכוון, וכל
 כך הוא גדול רקיע עשירי שרקיעים שתחתיו נכלין כנקודה כנגד העליון והרי
 יש בעליון כמו חלוות וזוקעים אותם אורות שהם כל אחד לצד על הרקיע
 שתחתיו שהוא שמימי ומאותה אורה של לך כל אחד נצראים המלאכים מזה יקום
 מלאך של תבונה ומזה של חכמה ומזה של דעת וכן נולד זה המאור של שנת וזה
 מאור של שיר וכל מאור ש:ולד מאור המנוצק . . . (מכאן ולהלאה סקר צכ"י).

(1) לנעלה 47 . . . נכחה בגליון הכ"י הגהה צלי ליון ח"ל: חכמה (?) הנה פירושו רצונו
 צונכחא גבי ה' איש ונלחמה יש בצור סקר בן ארבעים אינו דומה לבן ששים אבל מי
 שאמר והיה העולם אינו כן אלא אפי' לא שית, וענה ראה למי נאמין לפי' סקוק זה
 לרצונו הנחלים או לשיחה צעלה שלו ועל פירושו חקנו הק"צ לנלח ולנורא (?) וגם
 לפי דבריו כי אל קנא כי אל רחום אם היה כך כי נשחנה מולא שכפר צעיקר החורה
 ע"כ וכראה כי צה השיג אחד על דברי המחבר לעיל . . . על מה שהשיג שם על
 הרמזים ומה שכח כי אפי' לא שיתיו וגו'.

Schreiben des Herrn Prof. S. D. Luzzatto an Herrn M. J. Landau
in Prag.

כאשר גדלך שנחמי מן היום אשר ראיתי הספרים היואלים מונכנס דפוסך
 לדוני היקר, ואנך את ה' אשר לא הסגית לנו גואל מילדי העצבים, אשר כדצה
 רוחו אוחו לתת לכסף וזולא, למען הדפים ספרים חדשים גם ישנים על נייר
 טוב וצבתינה יפה ותמה, ומוגהים הגסה מדוייקת, וכל זאת לא יכניד כסף
 מחירם על הקונים, גם נשא לנו אוחו ונאהבת חכמה להוליא מנלפומיהם ספרים
 ככדדים, אשר כסחמו אפלה מועד ומועדים, כפירוש דון יחזק על המורה —
 אז אמרתי כלני ימי אלהים בעזרו, ומסך ה' צירו ילל! — ככה דאנה פתאום
 נפשי וילך לי נאד בעת ראיתיך בעמער לם' בערצר רודף אחרי כאשר ירדוף איש
 אחרי אויבו, ולא לאהבת האמת, כאשר עשית באומך כי מלת המחנות (בערצר ז'
 י"ז ול"ז, וי' כ"ה) מתורגמת וּנְסַרְיָתָא צל' יחיד, מפני שהיא כחוצה צלא וי"ו
 נסה — דבר אשר לא יעלה על הדעת שיהיה איש חכם כמוך אומרנו כלב שלם,
 אלא דרך לחוק והחול, או לאהבת השפיטה עלי, לא זולת, צלא ספק — (ולא
 היה הדין אפי על מה שהסגת עלי דצברים של טעם, כגון על מלת באוחות (שם
 ז' ז') ועל ענין צרכת כהנים; חלילה לי מקלוף על איש אשר יוכיח על פני
 שגילותי, אם אראה מדצרו כי מונקור אהבת אמת ילאו! צשמים עדי, וכל יודעי
 ומכירי עדים עלי). אז אמרתי כלני אך חואנה הוא מנקה לנעות ועל הגבוהי
 באובצ גר, למען יהיה החונש אשר הוא מדפים ומשונח ומשאר צעיני העם יותר
 מן החונש הכדפס מוקרב צויען עם קלת הגבוה צחרגום על פי ספרי הכ"ל,
 וכדצר הזה היה ללני לקוץ ומכאיב, ואמרתי ונתי תסור רוח הטומאה מנקרב חופשי
 החורה, הנוסרת לצותם איש ומחיו? ארור כלע כסף, המניא את האיש הזה
 להחגרות צי, ואני אהבהיו ויקר שמו צעיני! אז חשתי ולא החמנהנתי, וכחנתי
 לידיד נפשי ועטרת ראשי החכם הנופלח כנוס"ר שלמה יהודה הכהן ראשאפרט,
 ובקשתי מנחו לסודיעך כי אוהבך אני מתנוול שלשום וכי מוכן אנכי להועיל לך
 בכל אשר תמלא ידי צלא כסף וכלל מחיר; ולמה תחגר צרעה, להוליאני מנהיגת
 אהל הסלום והידידות. ועמה לדוני היקר, מה נאד שונת לני ויגל כבודי, צבוא
 אלי ומכתך הנעים, צו ילאת לקראתי באהבה ושלום, לכרות אתי צרית! ועתה
 מה לי עוד, כי אם לתת שנה ותהלה לשונך, כי לך ושלום צחרת ולהצטייך כלב
 תננים כי צרית שלומך חציבה עלי עד לאחת, וכי צכל הונעט אשר תמלא ידי לא
 אמדל מתמוך ידך לתועלת החכמה והחורה, למען חגדיל תירה ותאדיר.
 והנה גם כי נשא דבר ה' אשר על שכני לפרט לתלמידי מונעט לא יתנני השב רוחי,

הכני מוכן ומזומן לפיות צקלת העמים לענין התרגום ולהשלים את אשר לא עשייתו
 בארבע גר, והוא להגיה הנקדות, לנען ילא תרגומך מוגה מכל אשר היו לפניו,
 ובפרט כי זה מקרוב העומקתי החקירה בדרכי לשון ארמית ובדקדוקה, כי גם
 אותה וגם דקדוק לשון החלמוד הצלי בקשו מנני תלמידי ללמוד, ונעחרתי להם,
 ומלאתי שאלתם ברוב יגיעות ובסקידה ארוכה וקשה. ומלכד זה, הנה עוד אתי
 קלת דברים מענין ספר ארבע גר (אם להוסיף אם לגרוע) נגלו אלי אחר
 הדפסתו, וגם אלה לך יהיו. ואתה אדוני היקר, ידוע מדע כי גם אני אלה ה'
 לידי הסג"ך הגדול (פאליגלאטעא) דפוס אנויכשא, אשר לא צאה לידי צהיות
 צעיר מולדתי; גם יש צידי הסג"ך דפוס צאסקיליאה עם התרגום המוגה על ידי
 החכם יוחנן צוקטארף (שני הדפוסים היקרים האלה מלאחים ציד ידידי, רעי
 כח לי, הנחור החכם והנצון כנ"ר יוסף אלמנלי, האוסף אליו יום יום ספרים
 עתיקים ויקרים, וספרים חדשים טובים ומועילים, לרוב מאד, ומאז התגוררתי
 צעיר הזאת לא חשך מנני ומאומה), ושיהם יהיו לי לעזר ולהועיל במלאכתי.
 רק זאת ידוע מדע כי אין צלצי לעשות מלאכתי על הדרך אשר עשה מלאכתי
 החכם צוקטארף כי הוא הכיף ידו על התרגומים צזרוע נעויה, להשוות לשונם
 ללשון התרגום הקדמון אשר צדניאל ועזרא, על כן השמיט כל כו"ן והיו"דין
 היתרות הנולדות צבל נכסאות התרגומים, גם סגה צמקומות הרבה את הנקוד
 צענינים שהדבר מוזן שאין שם טעות המעתיקים, אלא שלשון ארמית אשר צפי
 צעלי התרגומים היה נחונה צמקלת מלשון ארמית אשר צפי דניאל ועזרא אשר
 קדמו להם דורות הרבה. הלא תראה כי מלת אותם צדניאל תרגומה המון, וצזרא
 המון, רק פעם אחת צדניאל (ג' י"צ) יתהון, ובתרגום תמיד יתהון, וכן מלת די
 צדניאל ועזרא היא תמיד תיבה צפני עלמה, ובתרגומים (וכן תמיד בחלמוד
 ובגלשון סורי) היא על הרוב מהוצרת לתיבה שאחריה (ך), ומה צתרגומים
 ובחלמוד ובסורי מלת בר, שהוא צמקום בדי אשר צדניאל, שענינה כאשר; ואלה
 רבות.

וכן צנקוד, הנה מלת פקדתי התרגומה צדניאל ועזרא תמיד פקדת,
 ובתרגומים תמיד פקדית, וני יאמר כי זה טעות המנקדים? לא כן, אבל הוא
 ש"י שכתבה מנעט הלשון מדור לדור. הלא תראה כי צלשון החלמוד משמיטין
 התי"ו ולאוניים פקדי (אמרי, שמעי), והדבר קרוב מאד אל הדעת, שיהיה לשון
 התרגום מנוול צין דרך הארמי הקדמון אשר צדניאל ועזרא והאחרון אשר
 בחלמוד (כדרך שהוא מנוול ציניהם צענין עירוב הנולדת הנכריות יוניות רומיות
 וצרסיות), באופן כי צמקום שהקדמון היה אומר שמענת צעם צהרם הסגיה

וזת"ו צָקוּף, והאחרון היה לוונר שְׁנַעֲי צַעַם צַהֲרָה הראשונה וזלל תי"ו צָקוּף,
 האלעני היה לוונר שְׁנַעֲי צַעַם צַהֲרָה הראשונה (כדרך האחרון) וזת"ו צָקוּף
 (כדרך הראשון) — אלל שעדיין טעו רוב הונקדים צָקֶלֶת, כי נקדו עי"ן הסעל
 צנלות הללה צָקוּץ (אֲמַרִית שְׁנַעֲיָה), ואין דינה אלל צַפֶּתָה, כמו שהיא דַּסּוּס
 סְיוֹנִיטָה, ואין כלן ונקום לצאר ראייתי — וגם ידעתי כי יש לנדקדק שישיב
 ויאמר: "ואיך תחכן קריאה הונלות הללה אֲמַרִית שְׁנַעֲיָה? ויכן ונללנו תיבה
 שְׁסוּפָה הנועה גדולה צַהֲרָה ונורכצת ויכה עעמה לנעלה"? לזאת אשיב כי אין
 להציא ראייה ונלסון אחת ללסון אחרת (כי כן ונללנו דניאל ועזרא עֲדִינְתָהּ
 עֲבִידָתָהּ בְּזוֹרְתָהּ שְׁלֵמָתָהּ דַּגֶּשׁ אחר טווא שלפניו תנועה גדולה, ונללנו אֲנִיִּין
 לעלמין דְּרוּשׁ, צָקוּץ רחב ואחריו טווא נח, עיין וננחת שי דניאל ו' א'), ולא
 ונלסון אחת צדור אחד לאותה לסון ענמה אחר כוונ דורות: וסוף סוף הקבלה
 תנלה, כי אונם כל ונשפטי הקריאה הלל רק צַקֶּלֶת צלו אלינו, כי הנציאים לא
 נקדו ספריהם; ואחר שקבלת כל ישראל היא לקרוא צַהֲרָה שְׁנַעֲיָה אֲמַרִית
 ודומיים לאלפים ולרצנות צַעַם ונלעיל, וכן צַנְסַחֲוֹת עתיקות סַהֲרָה צַהֲרָה
 ווטעם צַעַמִים, הונלות הללה תמיד צַעַם ונלעיל (וכן גם דַּסּוּס סְיוֹנִיטָה
 הונדוייק וכל הנסחאות), אין ספק כי כן הייתה הקריאה הונקובלת ונדור לדור
 וימי צעלי החרגונים.

וכן צניקוד אל"ף אית"ן צַנְיִין הדגוש, צוקסַטֶרֶף ונדפסיים אחרים הגיהו
 ונקדוה סַטֶף פחת (כגון וְאֲצַרְכֶּנָּה), תחת צַנְסַחֲוֹת הקדומות ודַּסּוּס סְיוֹנִיטָה
 כחצו וְאֲצַרְכֶּיךָ צַל"ף ל"י רי, וצַקֶּלֶת ג"כ יו"ד נחה אחר האל"ף להורות על
 הל"י, ואלנלל היתה אחנו לסון סורית היה ונקום לצעל דין לשצט את הנסחאות
 הקדומות, אונם צראותנו כי גם הסוריים ונקדים תמיד האל"פין צַי"י (עיין
 אוהב גר עמוד 95) ידענו נאונה כי היו"ד הלה לא לחס נכחצו, אלל להורות
 על הונצטל הנכוג צימי צעלי החרגונים, וחזינו לדין כי דרך הנקוד הונקובל
 צַהֲרָה ונן החרגונים) הנה צכללו יש לו על ונה שיסמוך, ונפרט ונה סננלל
 צַפֶּרִים העתיקים, ואין להגיהו ונסצרא, אחר דקדוק לסון דניאל ועזרא, כי לא
 ראי לסון זה כראי לסון זה, אחרי אשר כוונ דורות עצרו ציניין.

וכבר גנו קלת ונחמני העונים את צוקסַטֶרֶף על אשר שלח ידו צניקוד
 החרגונים ועל אשר השניט רוב היו"ד ויו"ד הונללות צַפֶּרִים הראשונים,

וזה לשון החכם Richard Simon זכרונו *Histoire critique du Vieux Testament* עמוד 302.

De-plus, le Caldein des Paraphrases, et sur tout des dernières, n'est pas le même que celui de Daniel et d'Esdras, et par conséquent on ne doit pas régler l'un sur l'autre pour la lecture.

(וכיולא בטעות הזאת עשו המדקקים האחרונים אשר עמדו להגיה סדר התפלות, ורצו להשוות לשונן ללשון המקרא, ולא ראו כי לשון תורה לעלמה, ולשון חכמים לעלמה, כגון אלהיות סָל צמקרא הן מיוחדות לולה שאחריהן כגון סָלְסְלִמָה (חוץ מפעם אחת (קהלת ח' י"ו) צָל אשר יעמוד האדם, שענינו כמו צארמי צדיל, שהוא גם הוא מורכב מן ב, ד, ל, וצלשון חכמים היא חניד תבה צפני עלמה; וכן צנין נחפֶעֶל מלוי נעט צח"ך (ונכפֶר, ונפֶרו, נפֶתה), וכו' מלוי נאל צלשון חכמים, ונמנו נפני היר שנשתלחה; וכן איצרים ציו"ד נחה להורות על ה"רי צל"ף, לא שחיה הולה מנוסקל יֶצֶר, ואף לא שהקריאה אֶצְרִים, אך הני"רי הוא על דרך לשון סורי, כמו צמלת ואיצרכיך וצנרותיה, ודוגמתו צמקרא יֶשו, יֶתיו. וכן כל כנויי הגוף הנמלא הם צמקרא יֶדָה (יֶדָה נקדיֶסָה) וצלשון חכמים הם (לפי קצלת כל ישראל ולפי נקוד הספרים העתיקים) יֶדָה נקדיֶסָה) כמו שאומרים צלשון ארמית וצלשון סורי, וכמו שהיו אומרים גם העבריים הקדמונים, כי אצרים ונני יעקב צעזר הכהן כולדו, והאימרות ארמיות היו, ע"כ לה"ק הקדומה קרובה היתה נאל צרוז דרכיה ללשון ארמית, וזה הוא יקוד היקודות שכל חכמת הדקדוק נכונה עליו, ואין כאן המקום לצאר את זה).

על פי הדברים האלה, הנני, אדוני נשה, מוכן לעשות רלוך, ואם ישנה דרכי צעיך אני אכחז הערות צחכלית הקצור להגהת התרגום ולניאור קלת מקומות נמנו, ואחת מדפיס הערותי לא צחוך המעמר, כי אם צסוף כל חונש וחונש; ואחת חלום את אנשיך המחוקקים שיגיסו התרגום על פי ההערות אשר אשלח אליך (לולא שתמלא ראיה לסחור נשפעי, ואז תעשה כחכמתך רק מדפיס הערותי כלשונן, והערות צידך להוסיף עליהן דברים, לבנות או להרוס, להוסיף ולא לגרוע), ובכל מקום שלא אדבר עליו בהערותי מדפיס כמו שדפס צחונש עם נח"ש ווינן 1818. ונעשה אשנה להחל מלאכתי על ס' צראשית. אך בזאת אלתה לך, אדוני נשה, לעבוד את העבודה הזאת, כי תקבל עליך לקחת וידי

גם הסערות אשר אכתוב לך' צמדצק, להדפיס גם אותן, לבלתי חסיה הנולדה
בלתי שלמה, וגם למען אוכל להלמדק בקלת הנקומות אשר לא נדקת בחפישותיך
עלי, ולהלדיק דינך צנה שלדקת בשפטך. אם עוד צעיניך, חשים האגרת הזאת
צראש הערותי להקדמה. הכה נא לדוני דצמתי אליך ציושר לצני, ואמה ציושר
לצדך תרנה אמרי, ותקמי לך לאוהב ועצד עולם. שנתמי ומה צתשובהך היקרה,
ואמה לדוני שלום וציתך שלום וכל אשר לך שלום, כנפש הכו"ח פה פאדונה
צראשון צשנים עשר לדש, תקל"ד.

אוהבך ונכדך

שר"ל.

דוגמא מן ההערות

בראשית

א

פסוק ז'. הוה כו"ו צקמץ, וכן הנשפט בכל כחי למ"ד, הן צדניאל ועזרא
(מַחַת, עֵנַת, יַעֲרָת, רַבָּת, מְמַת), והן בלשון סורי, (Amira עמוד
259 ועמוד 373), וטעות הוא מה ש:מלא צדניאל ד' י"ט וַמְמַת צפת"ח. —
ותשובה פריס, כרונה לקיים מלת פריס יכתובה צשוא תחת הפ"א, כנשפט
הפעול, שהוא צארמית פעיל. ודע כי אעפ"י שצדניאל שרש פריס צקמץ ענינו
צצירה, הכה צחרגומים ענינו ותיחה ונטייה, כגון שמות כ"ה כ', מ' י"ט, ישעיה
מ' כ"ב.

פסוק ה'. יונא, צדפוס קציוניטה נמקר עליו: ו' צאורייתא, וז"ל ס' יא"ר:
יום דנחרגומין יונא ו' צאורייתא, ופירושו יום נונש בלא לילה, וצוקוס
שנחורגם יום או יומין פי' יום ולילה, וראיה לדבר חרגום ארצעים יום וארצעים
לילה, יומין, וכן כי עקן ה' על המשכן יונם, עמוד העקן יונם, וע"כ מזכיר
בכלם אה"כ לילה; אחד עשר יום, יומין, ואע"פי שנשמעותו יום בלא לילה, וכן
כל דבר שנותו ציום ש:אמר צהם יום, אעפ"י שנשמעותו יום ולא לילה, לא
כולך לחרגמו יונא, לפי שלא היתה צהם הכוונה להורות על העקן, אלא
דנחילא הוא דשמעת מינה, עכ"ל — יום אחד, יום חד (קציוניטה) לא יונא.
פסוק ט'. יחכשון סנו"ן רפה (קציוניטה), וצדניאל ג' ג' וכו"ז יש ח:רף
כפאחות, אך כראה שהנכון בלא דגש, כי מלאנו פעל זה בקל. למכנס (סם ג' ז').
פסוק י"ג. תליתי (קציוניטה) ובה:רף הכתובה בצפריס קודם הי"ד

האחרונה אינה אלא שלל הקרא תליתי, והרובה לקיימה יקיימנה, ובלבד שלל ינקנה.

פסוק י"ו. זעירא, עי"ן לר"י (סציוניטה), וכן דניאל ז' ח'.

פסוק י"ז. זרקיעא, לא זרקיע.

פסוק י"ט. רביעי, או רביעי, כמו למעלה פסוק י"ג.

פסוק כ'. יסרה, צי"ר — על אפי אויר (אזויחסא) ונכון צעיני, ואולי ג"כ

מלת אפי נוספת, כי מלאו מלת פני זלל חרגוס, והנכון על אויר,

כנוסח הירושלמי.

9.

תולדות

הר' יוסף בן אלאשקר מ"ב,

מאת אליקים ברמולי.

איש היה בארץ ספרד הר' שמואל בן אלאשקר שמו, ויהי היום שהוא גדול צעיני כל בני אשציליים, עיר עולדתו. אליו יצאו לשאול כאשר ישאל איש בדבר האלהים כל חולי גוף וכל חולי נפש, כי היה שמואל רופא אומן ובעל מוסר הסכל: ולו יולד בן ויקרא את שמו יהודה. ויגדל הנער ויהי לאיש חכם ונבון דעז צחורה ובחכמה, כדמותו וכללמו.

ויהי כי באו ימי שמואל למות ויקרא לבנו לאמור: הנה אנכי הולך בדרך כל הארץ, והיה ציוס נאספתי אל אבותי, הסתדל להיות איש למלא ונקומי, כי חכם אתה בחוק ומוסר ובמלאכת הרפואה. וינת שמואל ויקצור אותו בנו ויעש כאשר לוח אותו אביו. והיה לרופא מומחה ולמורה מדות הנפש, והיה היום, בחודש סיון הקנ"א לינירה, והנה יהודה בא מדרכו לבקר חולים, והוא עיף ויגע מאד, וילך וישכב על מטתו וירדם. עודנו שוכב והנה מלאך ה' נראה לו בחלום, ויקרא אליו לאמור: קום נא יהודה! מה עמך מן העיר, אל הנקום אשר אומר אליך. כי ישפוך ה' את חונתו על גלות ירושלים אשר בנספרד, וחלל האש מנאשציליים וחטבל קור ישראל בארץ אשפניה!

ויקם יהודה לקול המלאך וילך אל קלה ארץ ספרד לעיר מאלקס אשר על שפת הים. עודנו בדרכו לבוא במה והנה דרך ה' קשוחה באויר על קהלת אשציליים, הליהו באש שעריה והרגו בה עם רב:

על הגברת בת שיביל"י יא תספרו.

תדמי קאת מדבר בכום תתמשלי:

שרה ורבת עם באדמה דמתה

היתה למרמס שיה ולמנת שועלי:

מיום צואו ה' יחודה צן אלשקק לעיר מאלקה, שמה איה לנושצ לו
צכסא הכזנות להיותה קסלה מפורסה. אחרי ימים רבים נאסף הכז יחודה אל
עמו על פני אחיו, והשאר אחריו צן זקונים ונשה שמו, שלם צחורה וצחכונה.
ויאל נשה ללכת צעקצי צחוחיו ויהי גם הוא לכופא חולים ולמורה לך. ויוסף
על מורחו ומחונתו היה הליש נשה משוכר וצעל סיכיס. וצכללס כ"א צחיס צכויס
על אדני הסיר ומקוונים להלכות שחיעה, אשר חנן אליהם אותי צהס. הא לך
הצית הכאשון:

בקיאים שוחמין תמיד לדעתם.

ובלבד המיושבים בדעתם:

והצית האחרון אשר שם הומצכ מחוס צו.

ומשה בן יהודה זה נאמו.

יהיה חי בבא גואל לעמו:

ומשה זקן צל צינים ויגוע וינת צטיצה טוצה ויאסף אל עניו ויקצרו
אוחו יחודה ויוסף צניו צעיר מאלקה. ויהי אחרי מות נשה, וילא חונת הנהלך
פירדננד והמלכה איזנלה על עם ה', לגרס את כל היסודים ונעכר ועד זקן מכל
ערי ומלכותס. גם האחים צני אלשקק צחוך הגולה. וילך יחודה לנכתגא"נים
העיר, ויוסף הורד לעיר חלמסקאן. והעיר חלמסקאן עיר מלשה חכמים וסופרים,
כי שמה נולטו ראשי הנוגורסים ונגירוש קשטיליא ונגירוש גרנאטה. הלל הנה
הכז כ' יחודה כלץ הזקן, הכז ר' יעקב צירצ, הכופא ר' יעקב גבישון, הכז ר'
יעקב קינו, הכז ר' אצרהס זמירו והכז ר' אצרהס גבישון (1). ויתחבר אליהם
ר' יוסף צן אלשקק ויהי כאחד מהם.

בימים הסס הוקם על כבוד יוסף, וילצ לו יד ושם צחלמסקאן. ויהי מורה
ציטיצת חלנידי חכמים. וחחל רוח ה' לפעמו ויכתב ספרים הכזה צמועלות
ודעת. צראשית שם יוסף את פניו לחבר ספריו, היו ספרו רש"י על גפי מרווני
קרת, ואת פירושו ליקוד מוסד לחינוכים. ותהי גם ראשית מלכות צן אלשקק,
צצחור קלת לשונות המורה הגדול, ויקראהו צסס ספר אצרך. צספר לסנת
פענת השאר צכרה אחריו, והוא הומצכ ומחוריו הכזיס. אחר כך שם לז
אל דיני השחיעה והטריפה וההרוג"ם, ויעש ספר עדות ציהוסף, והוא
וספר אצרך הכזכר, חצר שניהם ללורך חלנידיו, ככל אשר כתב צראש ספר עדות
ציהוסף הלזה וללה דצרו ונעם:

"עוד יתבאר הנושא שהתחלתי בו, על שם הנחבר זה הילקוט הקטן, אשר
 הכונה בו, שיהיה לי לעזר ולפס ולדבור, לעשנו עטרות לי, צעת שאפרש הלכות
 של הכ"ס צמ"ז בקצוץ התלמידים ציטיבה. והטעם שהונהג עלי ציטיבת החברים
 באלו הימים שהצרתיו, לקרוא ציום ראשון קלת מפירוש רש"י ז"ל. וציום שני
 דיני השמיטה והעריפה והכ"ס צמ"ז, ושאר הימים גורא ארוכה בכל יום. והנה
 אמרתי על עלמני עזר ודבור ופה ליהוסף הנחבר שמו. והטעם כדי שלא אטעה
 בדברי הרב אשר גדל בארץ ונלרים ושם ילא עננו. והטעם בדברי הרב הם
 קלרים וקשים ומיוסדים על אדני התלמוד. ומי שלא קרא התלמוד א"ל לו להצין
 הדברים על אונתם. וכבר כתב הרא"ש ז"ל בפסקיו בשם חכם אחד [ששמו ר'
 ונליח], שקרא ד' סדרי משנה. שצונה שקרא היה מנין דברי הכ"ס צמ"ז, אמנם
 בשני הסדרים שלא קרא לא היה מנין. ואם זה החכם יאמר זה ונה יעשו לעירי
 הלחן כמנוי שא"ל להם להשיג ולהצין ונלד כמה ענינים, וא"ל לנו להצין דברי
 הרב בלתי הקדמת התלמוד. ע"כ הלני נעמתי, ואזרתי מנתי, וקיתי ציטיבה
 עם חברים ישל"ן! ומכת חולין ברש"י ז"ל וחוספוח. ומורף לזה, אעיין בדברי
 קלת המפרשים האחרים, ובפרט במדושי הרש"ב ז"ל. ובאמנעות זה הזמן, חזרתי
 זה הילקוט, אשר הוא קטן הכמות, כפי אשר הציגה ידי, כפי דוסק הזמן ודוסק
 בני הצית. וע"כ אני מנחלה שני כל רואה וקורא ומעיין בזה החבור הקטן, אם
 הרוב לנאורו מוטב, ואם לאו ידיני לכף זכות, שעד כאן הציגה דעתי. ובאמת
 שזה הספר חכמים ילדוהו ואני גדלתיכו. וע"כ אם נמלא בו דבר טוב, גנוב הוא
 אחי ויוסק לזולתי, ואם נמלא בו דבר בלתי מוחוקן, הוא יעיד על קולך דעתי.
 וע"כ קראתי ערות ציהוסף. ומנחלה ית' אשאל עזר שיסייעני לחבר ספרים
 אחרים, ומורף לספרים אשר חזרתי והם: ספר לפנת פענח; וספר ינרכבת
 המשנה; וספר אצרך, ביאור לרש"י ז"ל; וספר רפואת הנפש; וזה החבור הקטן
 הנקרא ערות ציהוסף, אשר הוא השלמות ה' ספרים, אשר נרמזו בה"א של יוסף
 הנחבר".

הספר ינרכבת המשנה, אשר נמלא גם כן בצית חולך ספרי ר' דוד
 אופנהיים אשר באוקספורד, הוא פירוש ארוך על פרקי אבות. בראש הספר,
 שלשה שירים צענה הספר הזה וספר לפנת פענח, ונהמכס השלם הכ' יהודה בן
 אלחשקר, אחי הנחבר, ונהמנכיל הכ"ר מיינון בן סידון, ונהמנשור הכ' משה
 קנשינו. גם ספר רפואת הנפש, הוא חבור גדול צנוסר השכל. בהקדמת
 הספר הזה, נחלק לל"א פרקים, ומזכיר הנחבר ענין החבור בלשון זה: "עוד
 מנחתי צונה שאני מוחץ אחי מנפא. וזהו חוץ מהטבע. ועל כן קראתי לזה
 הספר ספר רפואת הנפש, ומלקתי אותו לפרקים. וכל פרק ופרק יתחיל
 בצסוק שהזכרה בו רפואה. ומקומות רבות דנינו ולקחנו ראינו לרפואת הנפש

מכפולת הגוף, וזכרנו אושגי התשובה ותנאים כשי נהה שקבלנו מפי סופרים ומפי ספרים. ועל כן אשאל מהש"י שידריכני בדרך ישרה, ולא אומר דבר שיכשלו בו חזירי. והש"י שעזרני להשלים ספר לפנת פענח וקשר אנךך צאור על רש"י ז"ל וקשר מרכנת המשנה, וקשר עדות ציטוקף, יעזרני להשלים זה הספר הנקרא רפולת הכפש עם ספר המסורת אשר צירי אשר קראתיו בשם פורת יוסף. ואני הלעיר יוסף ברב החכם הכופא הכ' נשה אלשאקר, ברב החכם הכופא הכ' יהודה ז"ל הכא מגזירת אשציליים לקנה ארץ פסגד. והיא העיר אשר על שפת הים ומאלקה. ומשם עלטלנו הש"י, אשר שילחנו ועצנו צמינו ומנונינו וצאנו לעיר חלתסאן עם גירוש יהודים אשר בקשטי"יה. ובכאן חזרנו אלו הספרים עם דוחק הזמן, ומורף לנרות אשר הם מכופות עלינו! הש"י יאמר לנרותינו די, ויקויים צנו מקרא שכחוב: אשרי הגבר אשר תיסרכנו יה ונתורתך חלמדנו.

בימים ההם הודיע יוסף את ירו המזקה צמלאכת ממשנתו צאור קלה לשונות מעור אורח חיים להכ"ר יעקב בר אשר, ויקרא אותו בשם דרך עץ חיים. צין ענינים הרבה חדשים וגם ישנים, ונציא המוצר שתי משונות על נוסח כל נדרי, ומחכם המוקר הגדול ר' לוי צן גרשם (רלצ"ג) ומחכם הכולל ר' יאקב בר מרדכי, צלתי נודעים ומקום אשר. עוד מוזכר יוסף את זקנו הגדול, אבי זקינו הכ' יהודה צן אלשאקר, החכם הכופא ר' שמואל צן אלשאקר ז"ל. אשר הדברים האלה אסף יוסף את צאוריו על סקוי הנקרא, את פירושו על מאמרי התלמוד ואת הערותיו על לשונות ספר הזוהר, יחד בקשר, ויקרא שמו ציטראל ספר חסות, חבור כולל, גלה צו מעלמות מני חושך. צמנון שיכיו עיני ראו לי:

הלכה צצצח הכורא י"ח,

מסכת אבות צמרוזים יפים,

צמים מיוקדים על אדני סרקי אבות כוללים סרטי הלוואה,

סירים על הלכות שמיטה,

סירים מיוקדים על שצעים טרפות,

סיר וצנח לה"ר שלמה בר שמועון דוראן, אשר נדפס על שמו צקוף ספר

חקון סופרים.

סיר וצנח לרשעם הנזכר על אורות שני מאמרים תר' זכיה הלוי אשר שלח לו ומורש שום שכל.

צקסה מעולה מורה על מעלות הכורא י"ח, ומעלות עגדיו הכצראים, ומעלות התשובה. צצית הסחרון חחום המוצר את שמו ושם אביו ה"ר משה אלשאקר: סיר וצנח לרשעם הנזכר על אורות שני מאמרים תר' זכיה הלוי אשר שלח לו ומורש שום שכל.

השיד ליוסף בן משה
אשר זמר במבחר מאמרים:

המאמרים ז"ל זרקה כלוי הזכרים הם צלתי ספק אותן המאמרים אשר
נולדו אללי בקוצץ גדול, כהינת יד עזרא הקוסר, צרני שלמה, אשר כהצ ליקר
הנכד דון משה זכ"ר אשרהם חיוון כ"ע, צנתח אשבונאה, שנת ואזר"כס מנרכיך.
והוא אחר זכ"ל היקרים אשר הניא אל צית וזרשי הנוכר ספרים ר' אליעזר
אשכנזי. וכבר העתיק הוא נהודך הקוצץ הלזה, הנאמר הראשון וננו, וגם
ההעמק הוזה הניא אל צית גוני, כולל דרוש יקר, מיוסד על אלני הפלוקופיל
על הסקוק: ראה זה נולדתי אשר עשה האלהים את האדם ישר.
זה ראשית דבריו:

לר' זרחיה הלוי ז"ל

"ראה זה נולדתי אשר עשה האלהים את האדם ישר וכו' כל דבר אשר
צתלח העיון ישיגוהו ונונעים אם היא צעלנה אמת צקודס חשונר יוחר על
מתכונתה. ועתה פה בצליתח ידי הנה כבר יראו ונונעים ראוי לצטלס. והאמת
יורה דרכו אחר ציעולם. ולמען ילדק, כי כל דבר יוצהן ערכו צנחית הסכו, כאשר
יורה הסקיון ונאמרים הכתמים הקדונים, עד אשר קלת ונאמרים עזבו צנולות
ים ההשגות, צאמרים כי היא קצה עלמית, והניאו משל נאיש אשר יתקרר כי צצא
הסקר יבגשו, ואם יתמיד צו לא יתענג צטרו עד שישוב ונצו הראשון. ואלו
טעו כי לקחו מה שצוקרה וקוס ונה שצעלס וכו'."

הנאמר הזה ארוך, כולל ז' עמודים גדולים, נדף ל"ב ע"ב, עד דף ל"ו
ע"א ונקוצץ הכוכר, וצחוך דבריו כתב כזה:

"הנורה הטורה אשר אני פונה אליה הלז זה רבינו הגדול, נלך צתלמוד,
ועוד אני מדבר ונתפלל יאריך ימים על ונולכתו! ונחת האחים הגדולים וננני,
ונשכילי עם יצנו לרצים. ואל חשיוו עלי אשם כי גדול הנלווה ועושה. אחר
נתינת הכרות וצקשת ונחילה, הלכה נא ואשונה לצאר זה הסקוק אשר אנחנו צו
תחלת דבריו לצד זה: ראה זה נולדתי וגו'."

הנאמר השני, על הנראה האלכות לזכרים הנניא, הוא נאמר ארוך נאד,
כולל י"ט עמודים גדולים, נדף קכ"א ע"ב עד דף קס"ד ע"ב, ונחיל צדברים
האלה:

ענין לרבי זרחיה הלוי ז"ל

"נים אתה רואה ואומר ראיתי והנה ונורח זה צכלס
וגו' ושנים זמים עליה וגו' אין ספק שהתנועה צנחית עלמותה תחלק
ראשונה אל ד' חלקים: אם ענעית, ואם נוקרית, ואם הכרחית, ואם רלונית."

גם המאמר הזה הוא מאמר פילוסופי, ומזכיר צו. מפי הרצ ונורי
 נר"ו, דצרי הרע"צ ז"ל ופי' ר"י ז"ל על נורה הנצרכים. גם במאמר
 הראשון הנ"ל, מציא המחבר פירוש המורה נר"י זה, ופירוש 'חצון ז"ל.

והנה מתגבון לשון המאמרים האלה, נראה שבעל מחצרו ר' זרחיה הלוי,
 הוא ר' זרחיה הלוי בעל פירוש המורה אשר נמלא צבית מדרשי כ"י, רשום עליו
 בראש: "זהו פירוש מורה הנצרכים להרצ הגדול רבי זרחיה הלוי זל"ול". וכן
 חתום שמו: זרחיה הלוי הספרדי בכתב ששלח אל ר' הלל אשר צקוף פי'
 המורה הנזכר, ועיקר שמו: ר' זרחיה הרופא בר יחזק חן הספרדי
 כי כן מלחמי ורלחתי בתחלת פירוש המורה, כ"י באור ספרי הקישר בפאריש:
 "באור קלת דברי המורה להחכם ר' זרחיה הרופא בר יחזק חן הספרדי, שחבר
 לר' יהודה בר שלמה מצרללונא." ובראש האגרת אשר זכרתי לנעלה, נמלא שמו
 בכ"י פאריש צקלור: ר' זרחיה הספרדי הלל כה הדברים הרשומים עליה
 בכתב יושר: "מכתב צענין שו"ת ששלח החכם ר' הלל מלונצבדיאה מן החכם
 ר' זרחיה הספרדי מקהל עיר צרלונא (צרלונא), שהיה דר צעיר רוני, על פי
 כתבים. וזהו נוסח הכתב הראשון, ששלח לו נענה תשובה על כל שאלותיו צקלור
 ונעניינים שצקלור המורה, עד שלח לי אחרי כן קונטרס מלא ומאור שאלותיו
 בארכוסה".

ודע קורא הנעים! שצכ"י פאריש נמלאו חיזה נוסחאות אחרות יותר
 שלימות ונכ"י אשר תחת ידי. לדוגמא מתחיל הכתב אל ר' הלל בנוסח זה: "אמר
 זרחיה הרופא בר יחזק חן הספרדי, קבלתי ספריך הנעים וכו'." וכן צענין גיטו
 של הרופא רבי יחזק, כתב צכ"י פאריש הנוסחה: "והנה צא אלני גיטו של הרופא
 רבי יחזק לז"י, רופא האפפירור וכו'... הסכמותי עם החכם רופא
 האפפירור לז"י לכחוצ לך תשובות על כל שאלותיך נענין ספר מורה הנצרכים
 לצדו". גם צענין הקונטרס ששלח לקרובו מצרללונא יש צכ"י ההיא נוסחה אחרת
 וזה לשונה: "ואלו הגיעו לידיך הקונטרס ששלחתי לחכם ר' יהודה בר
 שלמה קרובי מצרללונא יע"א עיר נולדתו וכו'".

בזה השיב אל שני המאמרים, ומלכת ר' זרחיה הלוי, ואומר: כי מלבד
 המאמרים האלה, ומאמר אחר על נראה הסולם, הנה נמלאו צבית גנזי מאמרים
 אחרים ומחבר הגדול הזה, אשר ראויים לאסוף יחד בצקלור ולהוילאם לאור. גם
 תשובותיו וקונטרסיו אל קרובו ר' יהודה מצרללונא, ראויים להציא אותם אל צית
 הדפוס, עד העת והזמן ההיא, אני מציא לפניך פה ההקדמה אשר שלח המחבר
 לפני פירוש, ואלה היא:

הקדמה

מי כחכם יודע עשר דבר — ומי כמזיץ אשר לאנשי כנסת החכמה הגדולה
 התחבר — ומדבריו של אדם נכר — אם עקש הוא, או נכר — ואם אנשי חסד
 נאספים אין מזיץ — צעל המדע יכסוף לדעת, להורות ולהציץ — על כן קמתי
 אני, ושמותי נפשי צכפי, וצאתי לצאר תעלומות — והלכתי בגדולות, ודרשתי
 בגשלות — והנני שואל ונהאל יתנכך לשון — אשר הוא אחד צלי חצות,
 קדמון לכל קדמון, וראשון לכל ראשון. — אחרי שצמינו והודאמינו צמלכותו ואחרותו.
 לאמר כי מה שמצדתי צוה הספר, הכותן אמרי שפר, הוא לשתי כוונות. הכוונה
 הראשונה הוא, להועיל צו לכל מי שהוא חפץ לדעת, ולחור אחר ספר מורה
 הכנזים, וקבל ונעלמו או מאחרים הרבה מענינים, אבל לא השקיף על כל
 העקומות אשר צוה רמזים, ועומק ענינים לציאורים נוספים. ובהשקיפו על מה
 שציאיתי, יהיה טעם ועוז לצב, אם שהוא מלא מה שכבר הציגהו. או מלא מה
 שהיה נעדר צו, או מה שהולאו ונספק, צוה שחשצ ומקוסק קודם זה. והכוונה
 השנית היא, למלא שאלת המחיל, הספץ בחכמה, ועדין לא עלתה צידו כוונת זה
 הספר, ולא הצין קודמותיו, ולא מולאיו ומוצאיו ולא לו צו קבלה מאחרים, רק
 ונעלמו, כי התעוררו צו תאוותיו, ללכת בדרכי האנשים אשר אזנו וחקרו צו
 ובספרים אחרים ולא יחשוב הסופר, צשמעו השמועה, ונראותו את המלאה, כי
 אני צאתי לצאר כל דבר ודבר, ומהקדמה או מענין שהציא הגאון רצינו המוצר
 ז"ל לראיה או לנופת, על דבר ונהדברים, או על ענין ונהענינים, ומספרי הפילוסופים,
 צאותם ה"ו הקדמות הידועות. כי, אם הייתי מוצר כל אותן ההקדמות עם
 מופתיים כמו שהייצ צוהם ספר השנוע הטבעי ושאר ספרי הטבעים, לא הייתי
 מוצר ענייני ספר מורה הכנזים, רק הייתי מוצר ספרים אחרים, והייתי מרחיק
 ממה שכיון צו המוצר הגאון ז"ל. אבל עכ"ז נצאר צאותן ההקדמות, מה שנוכל
 לצאר בדרכ קלרה. אך הפעם ללורך השעה, וכפי העת, כדי למלאת שאלת חפץ
 המחיל, אשר לא הרגיל צו, ולהוליא המקובל והמקוסק מידי ספקס, ולמלאת
 מקרכוס, אם אינם שלמים. ואם ידעתי כי מועטים הם צני עליה, מכל מקום
 פירשנו זה יגלה לך תעלומות חכמה, כי כפלים לחושייה, כמו שכתוב: ויגד לך
 תעלומות חכמה כי כפלים לחושייה ונהנה אחל לצאר צעזרת המלמד לאדם דעת
 ומלחו ונעכה לשון".

הערה

(1) מלכד מה שכתב על החכמים האלה בספר עומר השכחה ראה זה מלאתי
 בספר מנחת יודם, כולל הלכות קידושין וגירושין והלכות שנועות בשייכים שקולים,
 מאת נעים ומירות ישראל החכם השלם ר' יהודה זר אברהם כלץ, כ"י צבית גנזי,
 ענין זה: "ואני ראיתי תשובת אלה שאלה מקהל הוה"ל לשאלו על קלתם דינים
 דשייכי לחולו של מועד, וזמנה היום קרוז למאה וסמשים שנה ומכלל דברי התשובה
 אמרו בעיר תלמסאן יע"ה מהנהגים על פסקי הרמ"ם ז"ל. ורחום על אורה
 התשובה הנזכרת, חכמים גדולים, ובראשם הרב הגדול מה"ר יהודה כלץ זלה"ה
 הבא מגירוש קסטילא והוא זקנו של אדוני החכם השלם מה"ר יהודה כלץ ז"ל.
 ואחריו חתם החכם השלם מה"ר יעקב זיכר ז"ל, רבו של מוריניו מה"ר יוסף
 קאלו ז"ל בעל בית יוסף. ואחריו חתם החכם השלם הרושף מה"ר יעקב גבישון
 ז"ל הבא מגירוש גרנאטה. והוא אביו של אדוני זקני, אבי אבני החכם השלם הרושף
 מה"ר אברהם גבישון ז"ל ואחריו חתם החכם השלם מה"ר אברהם זמירו ז"ל".

10.

Schreiben des Hrn. Prof. S. D. Luzzatto an Hrn. Dr. S. Frensdorf
 in Hannover.

אברך את ה' שהיינו וקיימנו והגיינו אל היום הזה לחדש צרית ידידותנו,
 ונקץ שבע שנים שילאת לקראתי לנלמחתי ונגוה, בעצור כבודו של רו"ה, ואני
 צטרם אדע על מה זה תריצני כתחתי אליך אגרת שלונים ונכתב הושיה, וגם אתה
 עניתני דברי שלום וחכמה ואחרי כן קבלתי ספךך ושנחתי בו, וראיתי כי לדקת
 צטפטך, כי אני הוא שטעיתי וחליתי צרו"ה שגגה אשר לא חלא מלפני אים
 כעשו, וכבר זה שעה חדשים שלחתי ונכתב לשיאור זקם לשרסם צכ"ח ח', בו
 הודעתי שגגתי, ואם אולי לא יודפס אשלה אליך העתקת דברי. והנני עתה להשיב
 אליך על מכתבך הקדוון (אלול תר"ז) ועל האחרון (אדר תרי"ג) יחדיו, בקצרה.
 דע ידידי כי עד עתה לא זכיתי לכרות שום ספר ונקרה כחוב צשני עלנו,
 אבל יש צידי חורה והפטרות ומונש ונגלות ואיוז, נכתב קרוז לשנת ק"ע, גם יש
 צידי נביאים חסדים נכתבו קודם שנת קי"ח, ונשיהם יש ונקרה, ולשעננים
 מנשונה ומאורה שצדפוס.

ס' הזכרונות לר' אליה צמור לא ידענו מה היה לו.

ולענין דברי הצמור שכתב צסקדומו הסרוזית לונקורת הנקורת "אחד
 מהכזונים היה שונו לפנים, צישראל נקרא יעקב, מהי נשנחו לרורה צלרור נקוב"
 ששאלת אם לאמנין שכוונתו לומר שר' יעקב צר היים נ' אדניהו הנייר דחו —
 ודאי כן הוא. והדבר הזה היה קשה שמונעתי מהשיב למכתבך, כי הרבה הייתי

כבוד צענין הזה, כי אמנם ממשעות דצרי ר' אליה הכ"ל היא בלא ספק כי ר' יעקב המיר דחו, ולא הייתי רולה להוליח לעז על חכם כמנהו צטרם אשמוע עד שני. וחולם בשנה שעברה מלא אחד מידידי, המשכיל ר' משה קואזי (Soave) מעיר ויניליאה משניות עם פירוש הר"נ והר"ט דפוס ויניליאה (יוסטיניאן) שנת ש"ו, ובקוף סדר עשרות כתוב כך (וכן ראיתי גם אני צעיני) "ואלה הם דצרי המגיה הראשון שהיה שמו" לפנים צישראל יעקב צר חיים שהגיה סדר עשרות עם פירוש רבינו שמעון ז"ל. ולפי שאמר החכם קבל האמת ממי שאמרו ראינו להדפיס דצרי פה" — היחכן להכויצ גם העדות הזאת, או להוליאה ממשעות דצריה?

ואני קודם לכן ששתי כמולא שלל רב כי קניתי חונש עם תרגום דפוס צווצירג שנת ש"ג וש"ד, ובקפוס ז' דפיס על התרגום, תחלתם "אמר יעקב צן חיים צן יתקן" אדניחו יש"י עונה"ן" ואמרתי הרי מנזאר כי בשנת ש"ג וש"ד היה חי והיה יהודי, ואיך בשנת רל"ח (כשנדפס ס' מוסרת המוסרת) כבר הייתה נשמתו לזכרה? — אבל כשראיתי המשניות הכ"ל, אמרתי ונה אדצר? ובמה אדקיקאו? הלא על פי שנים עדיה יונת הנה, ואז אמרתי: אין ספק כי י' אדניחו כתב ומאמר על התרגום כשהיה יהודי, ואולי כבר נדפס בחייו בחונש אחר שלא בא עדיין לידי, ואולי ג"כ לא נדפס בחייו, אבל כשאר ציד דניאל צווצירג קלח שנים, עד שהדפיס חונש עם תרגום ואז הדפיס המאמר ההוא צקפוס.

ואנחה לאגרתך האחרונה ואומר כי אין בזכרוני היות בתלמוד ובגדרשים לטעות הסהוגים אלא בצעלי המוסרה, זולתי ונלח פסק הנמלח בשמות רבא פרשה 3' והזכרתיה בזיכוחי על הקבלה. וכן נולח וודאית שנמלחח שס פרשה ג', ובזיקרא רבא פרשה א' נמלחתי המאמר ההוא בלא נולח וודאית, שהיה נלשון המוסרה (עיין שצרי לוחות מאמר ט'), גם היא ראיה כי שנות רבא מנזאר לזיקרא רבא, ואמרתי אין בזכרוני, יען שכחה שכיחא, והנה ציום אהמול קבלתי אגרת ונצל תורת אמת, בה הראני משה מוליח וכלצ נכנים צשיח יתקן ד7 מ"ו, והס' בידי הוא וכבר קראתיו זה שנים רבות, ושיטה אחת לנעלה מהסיון ההוא נמלחתי "בר מושבעה עין פעל המוסרה שהאלף בהם נעה" ונמלחתי כי אני צעמני העברתי הקלמוס על מלות עין פעל, וכחצתי ציני שיטי "על פי", גם הראני כי צעל אהל משה (וגם הוא נמלח אחי) כתב (צקיון ע"ו) "וה"ל המוסרה משה מפיך וכלצ נכנים" גם כי לא נמלח זה במוסרה.

אחה עתה צרוך ה', אחה שלום וציתך שלום וכל אשר לך שלום ומנוח"רש מאיר שלום, ומנוחתם צמגו, כנפסכם וכנפס הכו"ח פה פאדוצה היום כ"ז אדר תרי"ד, ידירכם ישד"ל.

Schreiben des Herrn Dr. A. Geiger an Herrn Ignaz Blumenfeld
in Wien.

צ"ה צרקלויח יוה א' כ"ז כסליו תר"ך לפ"ק.

יום צעורה היום אשר צו הודעתי, איש חמודות, כי עוד חשוב חסוק
אל אולך העוז, והיה כל הנכסף לדבר חכמה אולך יבוא וימלא עם די שצבו.
וצערה אצוה גם אני אל צית האולך למען הביא שמה את התרומה אשר הקדשתי
לו, אהשוב לנכון להעביר עוד הפעם תחת שצט הבחינה את אשר הקדשתי נאז,
וכבר נדפסו המאמרים צמחצרת הראשונה והשנית. ועתה דע נא צראבונה כי
הר"ד יעקב רייפמן העיר צכהצו אלי על חולדות כ' יוסף קנחי (א' דף 118)
וה"ל: על הפעולות האלה יש להוסיף עוד פעולה א' והיא: פי' על התפלות,
כי צאצודרהם (קדר שחית של חול ופירושה דף ל"ה ע"ג דפוס פראג והוא
נ"צ ז' ד' אומטירדס) מוצא מננו חקון צ:וסס כהנים עם קדושך, ושם (סדר
תפלת יוה"כ ופי' פ"ח א' ד"ס וק"ה א' ד"ח) מוצא מננו פי' על דברנו דוסי,
והמוצא מננו עם (סדר הגדה ופי' ד"ה ונה ז' פ"ד ז' ד"ח) לא ארע אם הוא
נפי' על התורה או נפי' על התפלות הכוללות לרוב גם סדר הגדה ע"כ. והנה
כצ חודות לחכם הנועיר כי העלה גם את הר"ד אצודרהם צחוך מוספר הצאים
אשר השאירו זכר לרי"קס, גם איננו מן הנמנע כי הרי"קס מצר פי' לסדר תפלה,
אך איננו מוכרח ויותר קרוב אלי כי ננאלו דברים כאלה צחוך שאר קפריו
וצצרט צספרו הזכרון. — עוד העיר כי צכצצ סנו"צם לחכמי לוייל (ז' דף 3)
ל"ל צלסון עצרי צמוקס עצרי, אשר גם אני החייתי עליו חו צקי' הסאלה, גם
הר"כ מנ"ס חקון כן. — עוד חקון הר"כ י"כ צחוך האגרת הזאת לרנו"צם (שם
דף 4 שורה ג' וד') ה"ל: אין מנייתין עצמם צאלה, כי ל"ל צאלה, והוא ל'
סנו"צם צספרו מ"ת חת"ג י"א: אין התורה מתקיימת אלא צמי שנונית עצמו
צאסלי החכמה, וע' רש"י צרכות ס"ג ז' ד"ה זאת התורה, והוא נכון. — גם
על דבר ס' המוסר צשס הענוג נסס אשר ייחס צעל ס"י אל ה"רס קנחי ואני
כחצתי (סם דף 23): נני יודע המקור אשר שאצ מננו הר"כ שצתי הזה, כ'
רי"כ: הר"כ שצתי שאצ מנ"ס סה"ק מ"צ ז' ע"כ, והנה הוא נלקח מנ"ס שצרי
ליון, ויש ליזכר צכצוד הס' הזה אשר מננו כ' יחאק דילעאש ידע היעצ צספרי
צעלי פרוצינאל.

והנה יש מוקם אחי גם אני להוסיף על דברי. על פי' המאמר צשושנים
סוגס (ז' דף 8 ע' רסד"ל דף 181) דע כי צמדרט אשר הביא רסד"ל צשס
לרס"י ננאל הלסון: אדועה כשוטנה צמוקס: טפת דס כחדל, והספך הקטיגור
סטיגור, ועוד ס נהרין ל"ז א': א"ל הוא לדוקי לרצ כסנא אמריחו נדה סרי

לייחודי צהדי גזרח אפסר אש צנעורת ואינה מוכהצנת א"ל החורס העידה עלינו
 קוגה צשוטנים שאפילו צקוגה צשוטנים לא יפרלו צכן פרלות ע"כ, ועוד מדרש
 וי"ר פי"צ (ונכסלו הדצרים מדרש אפסר פי"ה): יתלך צמישרים סוף שאשמו
 אוננת לו כשוטנה אדומה ראיתי ואינו פורש ע"כ. — ועל דבר ר' שמו"ר
 אי קריטי (שס דף 90) ראש עוד דברי רל"ד צקפשו שירי שלמה ממצרת צ'
 דף 4 ורנש"ם צקטלוג לקפרי ליידין דף 211 ועוד דף 397 ועוד. — גם על
 ר' יעקב צן אלעזר (שס דף 159 וכצאים) כתב רל"ד צקפשו הנוכר דף
 89, ועד אחר על היותו צן דורו של רנש"ע מלמדי צקטלוג צודלייחי לרנש"ם
 דף 1806, כתב שס כי קרוב צעיניו כי אצו אצרכים צנצנישתי אשכ הציא רנש"ע
 צחך קפשו הוא ר' יחזק צנצנישתי אשכ הציא רד"ק, והנה ר' יחזק זה הגין על
 מנזכר א' נגד ר' יעקב צן אלעזר א"כ ר' יעקב אשכ היה לכל הפחות צן גילו
 של ר' יחזק היה גם הוא צזונן רנש"ע. — ועל ר' דוד קנתי צעלמו (ע"ס
 דף 164) כ' ר' אצרכס זכות צקפשו היותסין כאשר נדפס שלס ציד ר' לצי
 פיליפוסקי (דף 225) וז"ל ור' דוד צנו היה חכס יותר מלצינו וכו' ועשה פי'
 למורה ולמשלי ואינו [מעולה] כ"כ אצל צפי' הזמירות שלו וכו' ויותר נ"א
 פי' צטוב עד שאמרו עליו אס אין קנתי אין תורה ונקרא צן פורתא על שס
 יוסף אצו ע"כ. — וקעד לדברי כי המדרש צצהציו הפסוק וס מלך יס עס
 צאלהיס על מנינות כוונתו על סוף הפסוק יסכר פי דונכי סקר (שס דף
 227) מלמתי ירושלמי מנילה ד' י' וזה נוסחו: מודים מודים מושקין אוחו א"כ
 שמואל צר רצי יחזק כי יסכר פי דונכי סקר ע"כ.

והנה זה כנעט שתי שנים שלמתי אליך איזה חקירות הנוגעות צעיניס
 נכצדים אשכ יגעתי לצרר צחך ספרי אורשריפט וכו', וצנשך השתי שנים ראיתי
 עוד ונחון אל לצי היסוד הגדול אשכ צניתי עליו את צית החקירה והנה הוא נכון
 וחזק, ואפילו כל הרוחות מצעולם צלץין ונושצין צו אין מציזין אוחו ממוקומו, ואני
 לא על אשכ מלצי הולמתי הדצרים מונכתי את יחדותי עליסס, כ"א לא מנעתי
 מלציא אוחס עוד פעס ופעמיס אל כור הצמינה, וארא והנס מוזוקים, וכל יום
 ויום יצאו עדים כלעמיס ויעידו על דברי, וכל הקורא חגר על מלמתי כי היו
 כס וכה פסוקים, מפני היותס לפי השקפה ראשונה מנחגדים אל הדעת המוסכמת
 לצור ממשול צעיני ספוסרים הראשונים והמנחגמים והמונקדים ואשר ע"כ לא
 מנעו מלשכות מלגרוע ומלכוסף, כל הקורא חגר על היסוד הנכון הזה ומחשבו
 למינות אינו אלא מן הונחמיסין וסוגר עיניו צעלמה. צל וראס כי כדבר הזה
 עשו עוד הדורות האחרונים הגאונים והרצנים, למען לא יניאו את לצב העס
 ויאצדו את תנימות לצס. שנוע כל דברי רב למה גלון כפי אשכ כתב צשמו הכ"ר
 אצרכס זכות צקפשו היותסין (והיודעים הכאסן הכ"ר שמואל טולם כשמיט אה

הדברים, והס"כ לזי פיליסוסקיי הציא לנו דבריו צפסרו היוחסין השלם דף 124)
 וז"ל ולכתוב צכאן מה שפירש ר"צ למת גאון מנעו צניכם מן ההגיון (צרכות כ"ח
 ז') מלסגות צמקראות שהן נוטין למינות, אבל לדיק אתה ה' כי אריב אליך (ירנני'
 י"צ) יוכלו להגות שיש עם תשובה (פסוק ה') כי את רגלים רלחה וכו' ע"כ.
 גם ידועים דברי הרא"צ צע צתחלת מוזמור פ"ע, אמר וז"ל והיה צפסרד חכם גדול
 וחסידי וזה המוזמור היה עליו קשה ולא היה קורא אותו ולא היה יכול לשמועו
 צעצור כי זה המעורר ידבר כנגד השם הנכבד קשות ע"כ, וכנ' החכם הגדול
 והחסידי הזה הוא כ' יהודה הלוי (ע' סוף המוזמור הזה וסוף מוזמור ע"צ).

יהי מנה, וכבר יצאו דברי צקרת אחדים צראש המצרת הזאת,
 וכפי אשר לחשוב גם הם יעידו ויוסיפו אומץ על הדברים אשר הגדתי צפסרד,
 אך צאשר עצרו גם עליהם שתי שנים כמעט, גם עליהם אריף ידי עוד הפעם
 ולשוב אליהם צעין חודרת. ועתה דע כי צאות ז' (למעלה דף 2) העירתי כי
 המתרגמים מנעו מלקרוא את ישראל עם הארץ ויקרא כ' ז' וד', ורק לעם
 נכרי יקראו ככה, אך לא משו אם פרעה יכנה כן את צני ישראל שמות ה' ה'.
 והנני מוסיף כי גם פה היה הכינוי הזה לזר צעיני איזה קדמונים, וע"כ שיהיה
 השמרוני וכתב: רצים עתה נעם הארץ צתוספת מ"ס, וכן תרגמו מתרגמיו
 השמרוני והערבי, ונפרשו פירשו נוסחו (כאשר ראיתי צפי' ערבי כ"י) דרך
 צתעיהם, הכי אתם עתה רצים נעם המנריים כי תוכלו להוליך את אחיכם מנחת
 קצלות מנרים, הלא עם קטן ונצזה אתם צערך אל העם הגדול המושל עליכם.
 ראה עד היכן הניאם הדחק להסיר את הכינוי "עם הארץ" מנני ישראל. עוד
 מנאלו ויקרא ד' כ"ז עם הארץ מוסב על צני ישראל ולא שינו המתרגמים, אך
 שם מדבר צאמת על הסמותים להוליך הכהנים והנשיא, ועל כן הכינוי הזה לא
 לזר יחשב.

וצאות ג' (למעלה דף 3) הראיתי כי גם על מלת אל חשבו מתחצות
 צהסמוכו אל שם העלם, ונראה כי גם שם העלם רעו אל כד צאזני הסופרים
 ויראו מן יהיה למוקט להמון העם, כי הצנת מלת רעואל היא: ריע לאל, וא"כ
 יהיה נוסח השם הזה נדמה לריע ועניית לאל, וזה לא יכון צשפת המתרגמים
 והמנקדים כאשר הראיתי צפסרי דף 293. והנה אין להכיר אחר רעואל צן
 עשו (צראשית ל"ז ד' וי') ורעואל אזי יתרו (שמות ז' י"ח ונמדבר י' צ"ע), כי
 הם ריעים לפסליהם, כמוהם יהיו עושיהם, אך מה יעשה לרעואל אזי אליסף
 נשיא לצני גד (צמדבר ז' י"ד)? הנה רק צמקום הזה השאירוהו הסופרים על
 מתחוכתו (יהיה זה צמקרה או צכונה לנען לא יעקר שמו האמתי מכל וכל), אך
 צמקומות השלטה האחרים (צמדבר א' י"ד וז' וצ"ו כ') שינו את טעמו ויכתבו
 צמקומו רעואל צדל"ח. לא כן השמרוני והסנעיים, הם השוו את דרכם צכל מוקום

רק כל אחד לפי שפתו. הסגנונים אשר שפתם שפה נכריה וצני ארלם לא הצינו כונת כנלה העברית, הגיתו שם רעואל צרי"ם בכל מקום כי לא ילא עמנו מוקם לצני ארלם, והשמרני אשר שפתו כונעט עבריה סינה גם צמדצר צ' י"ד וכתב צוקומו רעואל צדל"ת. וכבר הראיתי צכנה מקומות מוספרי (ע' שם צמראה מקום לכלל הענינים צולת "דצרי היננים" דף 496) כי ס' דצרי היננים לא עבר תחת שצט צקורת הסופרים כמו הספרים האחרים והניחו הרצה מקומות מוננו על מתכונתם אשר שלחו ידם צם צספרים האחרים, על כי העם לא הגה צו הרצה ודצרו לא צלו להחעות את העם, ועל כן תמלא שם (דב"א ע' ח') ג"כ שם רעואל צרי"ם ולא הוסק לרעואל צדל"ת.

וכמקרה שם אַל אשר שינו ניקודו אל אַל או אַלִי אם הוא חלק הראשון של שם העלם המורכב, ככה גם כפי הנראה נקרה שם צדי אשר בסבו אוחו לניקוד צדי כאילו הוא הנסמך מן צדים, ונזה צל השם צדיאור אצי נשיא ראובן (צמדצר א' ה' וצ' י' וז' ל' וי' י"ת) והוא כאשר אקסוצ צוקום צדיאור כלו' צדי הוא הכר הנאיר.

וכבר הוכחתי צספרי דף 262 והצאים כי נינינים הראשונים נזכרו מלהגות השם המפורט צן ד' אותיות ככתבו, וחכמי אלקסנדריא השתמשו הפתיו צסם אלות כאשר אנהנו עושים היום (ע"ס ר' אשא צו יעקב צירושלמי דמשנת חלק), לא כן צני א"י הקדמונים והם קראו צנקומו ה"סם לבורות כי כתב פה שם עלמי של הק"צם אשר לא יתקן צשפה, והפרושים אשר החלנו אה"כ לפגות את השם המפורט לא עלה צידם, ע"ס צאורד. ודע כי צפלות חכמי המשנה והצברית להודיע כי דצריהם על השם המיוחד לא על פיגורו הוקסו לאמר השם המפורט או השם בכתבו או צאותיותיו, וצוקומות קלרו ואמרו צ"סם צאות צי"ת הסגנוט לאמר כי דעתם על הקורא את שם הק"צם "צסם" העלמי והמיוחד לו, והאחרונים וצחוסם גם צעלי הגוגל לא הצינו צזה את כונת הראשונים ויפיו הרצרים צענייהם כדצרי הספר החתום ופירושם היה לעקלקלות. שינו צנשנת סנסדצין ז' ה': סנגדף אינו חייב עד שיפרט השם, וצצרייתא (שם צצלי כ"ו א') תנא עד שיצרך שם צסם, והדבר צרור צעיגי כי תנא דצפיתא ותנא דמשנה דבר אמת אצרו רק צשימי לשון, וגם תנא דצרייתא אצרו כי סנגדף אינו חייב על צרכת השם אם צרכו צרינו כ"א אם צרכו "צסם" כ"ל כ"א צהגות השם המפורט צאותיותיו וגם רעואל העציה שם למקור ההלכה הזאת ס' ונוקצ שם צנקבו שם ז' כי גם הוא הציאו לראיה כי אין הדבר תלוי צכונת סנגדף שאם היתה דעתו על שם הטורא אפי' צרכו צרינו חייב, לא כן כי התורה הקפידה על השם הנחתך צשפתיו, ועל כן הפלה וולת שם ודייקס רק אם הוליא עשפתיו את השם

העלמי המיוחד חייב ואם לא לא. אך מוכיגת התלמוד על מלמד שמואל כ' כי פירשו דברי הצרייתא בפנים אחרים וכן פי' רש"י, והוא כי המגדף אינו חייב עד שיוליף משפתיו כי השם יקלל השם, והוא דבר זר ותמוה.

ודע עוד כי מוצן אחד למליאת נצרך או מוקלל בשם ולמליאת מוקלל צקו סם (או צקסם כג' הירושלמי) אשר עליו אמרה המשנה סנהדרין ט' ו' כי הקנאים סוגעים בו, כי וולת קסם היתה צפי אנשי בית שני כמו הגה את השם באותיותיו, וע"כ תרגם המתרגם השמרוני ויקרא כ"ד י"ו ונקב שם: ונקסם, צנקבו שם: צקסונו, וידענו א"כ כי המוקלל צקוסם הוא המגדף ומפרש את השם. וצפסוק י"א שם תרגם השמרוני וולת ונקב: ואגה והוא צלי ספק כמו הגה צעצרי כדרך האומה הזאת להחליף את אותיות הגרון, והרוחנו א"כ גם פי' הצרייתא הסמומה האומרת על מיימרא דאבא שאלו (סנהדרין י' א') אף ההוגה את השם באותיותיו, שם צצצלי ק"א צ': תכל וצגזולין וצלשון עגה או כפי גירסת הערוך וצלשון אגא, ופירושו לפי דעתי ההוגה את השם המיוחד שלא צנקדש וצפרט צהשמושו צלשון ההונוני והוא הלשון אשר יאמרו לנשל אגא צנקוס הגה צעצרי, וישא את משלו מן המלה צעלמה אשר השתמש בה אבא שאלו ואשר היא היתה צפי אנשי הדור לנפרש השם. והנה הרוחנו בזה פירוש חדש למלמד סתום נאד והוא צרור וכוון לפי דעתי.

נשוב אל וולת צסם, וכבר הראינו כי השתמשה בה המשנה להורות את שם צן ארבע ככתבו, וזה יפיץ אור על הלכה אחרת אשר נזכרו בה הוצארים. יונא ג' ח' אמרה המשנה כי צראשונה מתודה כה"ג ציה"כ צעדו וצעד ציתו ואומר אלא השם חטאתי וכו' אלא השם כפר וכו' והן עונין אחריו צשכנו"לו, ועוד שם ד' צ' שניה מתודה צעד הכהנים ואומר אלא השם חטאתי וכו' אלא השם כפר וכו' והן עונין אחריו צשכנו"לו, ועוד שם ו' צ' שלישיה מתודה צעד ישראל ואומר אלא השם חטאו וכו' אלא צסם כפר וכו' והכהנים והעם העובדים צעזרה כשהיו סומעים שם הנפורש שהוא יולא נפי כ"ג היו כורעים ומשתחווים וכו' פליים על פניהם ואומרים צשכנו"לו ע"כ. וכבר הכגיש ר' חגי צירושלמי צשינוי לשון המשנה השלישית, וכל המפרשים נפלו צנולות המצובה הזאת ויחתרו לעלות אל היצפה ולא יכלו (ע' ח"ט צקולר), וצאונת הדבר תמוה נאד, ונה זה כי הכה"ג רק צפעם השלישית וצחלק האחרון ונתפלתו אומר אלא צסם ומנש פענוים לפניו אומר אלא השם, ונה כונת אות צי"ת השמוש אשר הוא לזכ אחר וולת אלא, ולנה רק צאחרונה כשנעם השם הנפורש כלם נפלו על פניהם, וקודם לזה לא עשו כן וענו רק צשכנו"לו? והנה הסוקים אמרו כי בכל פעם ופעם נפלו על פניהם והוא שלא צדבר המשנה, גם הפייטנים נעו מדרך המשנה והשוו נדחם לאמר כי בכל פעם

ופעם אמר הכה"ג זראשונה אלא השם ובאחרונה אלא זשא והוקיף לאמר זכל ג'
 פעמים ככתוב זדצרי משה עזדך כי זיום הזה יכפר עליכם לטוב אמתם וכל
 מטמאתכם לפני ה' מטירו ואומר השם ככתבו וע"כ נפלו כל העם על פניהם זכל
 ג' פעמים כשמועם את השם. וכל זה אינו אלא דמיון ראובו זחלום לילה מזלי
 הצנת כותה המשנה. ואולם הלעת הדצרים לפי פשט לשון המשנה כך היא. הכה"ג
 אומר זשתי הפעמים הראשונות ר"ל זיודיו הראשון זעדו וזעדו זיתו וזיודיו
 השני זעד הכהנים גם זחחלה גם זקוף אלא ה' מטמתי אלא ה' כפר אך זכיניו
 "השם" ולא ככתבו גם זפעם השלישית זיודיו זעד כל ישראל אומר זחחלה אלא
 ה' מטמו גם הוא זכיניו השם, אך זקוף אומר אלא ה' כפר לא זכיניו כי אם
 "זשם" כלומר אומר אותו זשמו העלמי ככתבו, על כן נפלו רק זפעם האחרונה
 הזאת כל השונעים על פניהם, לא כן זשתיים הראשונות כי אז לא השתמש זשם
 המפורט, כ"א ענו אחריו זשכנ"ו, ורק פעם אחת התיר הכה"ג לענמו לפרט
 את השם והוא זקוף תפלתו זעד כל ישראל ולא יותר.

ועל פי דרכו יובן גם מואמר ר' יהודה זמושנת סוכה ד' ה' כי אמרו
 זשקפת המוצח: א ג ו ה ו הושיעה נא, וכל המפרשים איש לדרכו פנו זביאור
 הדצרים הקחומים האלה ובעלי הסוד זקשו משזונות רבים, ואנחנו זמקלה כלך
 ואלמר כי דעת ר' יהודה להורות כי לא אמרו אלא ה' זשם הויה כי אם כאשר
 עשו זשם ים להזיעו זהמשך אותו אל הוילה הקדומת (ע' ספרי דף 274
 והלאה), כן עשו גם זשתי מלות אלא ה', ועשו אותן משולבות אשה אל אחותה
 לעשותן מלה אחת וקראו אָיִוִּהוּ למוען לא ישמע השם הנכבד זפני ענמו, והאחרונים
 על זלתי ידעם מה הוא שזו והפיריו זין הדצקים וחלקוהו זעעות זב' מלות אג
 ובו וקראו אָיִי וכו ותעו והתעו.

גם על דרך זעלי התרגום זשהחמת ללם אל הים אשר זזרתי עליו
 זאות ד' (למועלה דף 4 והבאים) יש להוקיף, כי שם אמרתי כי אנקלום הניח
 המלות האלה זלי העתקה, ואמת כן הוא זדפוסים שלנו, גם זמקורת התרגום
 אשר רמז עליה הר"ר זד"ל זארהב גר, אך כ' הוא תקון האחרונים זתרגום
 והגיקא השיבה היתה גם זתרגום אנקלום כמו זתרגום ירושלמי הקדום להפריד
 מלת ללם ומלת אלהים. זא נא וראה ע"ס הר"ר יחאק זזרזנאל זחשזוהו השנית
 אל הר"ר זשול הכהן (דף י"ז ע"ז) וז"ל אחת תראה שאנקלום תרגם הללם
 הכזר זכתוב חמיד מוכרת ולא סמוך אליו יחזקך כי תרגם זללם אלהים זרא
 אותו זללנא ארני עזד יתיה וכן תרגם כי זללם אלהים עשה את האדם זללנא
 ארני עזד ית אנטא ולזה רמז הרז ר' זזרבהן ק' עזרא ז"ל כשזכר הדעת הזכר'
 ע"כ. וכזר רמזתי זספרי דף 324, כי גם דס"ג נטה לדרך הזאת זתרגומו

הערצתי, וגם זו מלו ידים, וצפוליגלוטעי הסחיתו דצריו והצילו את הנאלכים
 בחוכם, גם דצריו כאשר הם נכונים דפוס קושטנטינל וכאשר נאלם פוקוקי
 בחוך כ"י מלו לא הצין החכם הזה כראוי, כי הנה ר"ס תרגם ה' א' דמוות אלהים
 עשה אמו כפי נוסח קושטנ' וכ"י: צשזה ומקלעל לנעה, ותרגם פוקוקי: דמוותו
 צה"ל הכינוי צפוסו כ"ל צשזה, והסעתק הנכון: דמוות למושל עשה אותו, וכו' אמר צשזה
 דרכו דרך הקדמונים להפריד דמות מן אלהים ולפסחו צפ"ע דמוות המיוחד
 לאדם, ועוד השכיל לפתח אלהים כמו מושל והוא כינוי לאדם זהותו מושל על
 הארץ. והם הם דצרי כ' עקיבא ומצריו בתוספתא דיצמות פ"ס (וטם נאלים
 הדגרים צסם ר"ע) וצצלי ס"ג צ' סבל השופך דמים וכן מיי שאינו עוסק בצריה
 ורציה מוצל (בגמרא: מנעט) את ה ד נ ו ת .

והנה הוכחתי צרות ה' (למעלה דף ט והצא) כי מנעו המהרגמים והמפרשים
 להניח פי' פסוק כפשוטו אם תלם מנעו: הדעת אפי' דרך אפשר ותנייה, כי
 טסם צ"ה ירשיע לדיק וילדיק רשע, ועשו תחצולות להסב את הכונה אל אופן
 אחר. ומנעה תצין כונת ההלכה והמנעתיקים צפי' פסוק שמוות כ"ג ז': ונקי
 ולדיק אל תהרג כי לא אלדיק רשע, והיה הדבר קשה עליהם וכי יעלה על דעת
 איש כי הק"צ ילדיק רשע ויחום על שופטים הנכים צעול את הלדיק? ע"כ
 פירשוהו צאופן אחר. אמרו צמכילתא: הרי טילם נצ"ד זכאי ומלאו לו חוצה
 שומע אפי' יסא חייב ת"ל ולדיק אל תהרג, כסם טילם מנצית דינק כך ילא מנצית
 דיני ת"ל כי לא אלדיק רשע ע"כ. הנה פירשו לדיק את טילם זכאי נצ"ד וצאונת
 איננו זכאי ואחר שנפסק הדין ראו צ"ד כי סגו צדין, עכ"ז לא יחזרו צדין לחוצה
 כי צבר נפסק הדין לזכות, לדיק הוא צדינק אל תהרגו, אצל לא תחשב על כי
 פטרתי אתה, גם מדיני שונים יהיה פטור, ענשו ונסור ציד צומן לצרות והוא לא
 ילדיק רשע. וזה הוא ומאורם צמננת סנהדרין פ"ד: דיני נפשות אין מנצירין
 לחוצה, ואמרו ע"ז צירושלנוי כדצרי המכילתא: הרי טילם נצ"ד זכאי ומלאו לו
 חוצה שומע אפי' שיחזירוהו ת"ל לדיק אל תהרג, יכול אם נדק צדינק ילדיק צדיני
 ת"ל כי לא אלדיק רשע (וצצלי ל"ג צ' לא הציחו הדרסה שלמה). ואל הדרך
 הזאת נעה גם התרגום המיוחד ליב"ע אם גם פי' סוף הפסוק צאופן אחר:
 ודינפק זכאי מנצירין ושאכחו ליה מנצתא . . . לא תקטול ארום לא הוינל
 מנצירין ליה אין הוא חייב, והסב הכונה ללד אחר והוא: אם מנאלו גם חוצה
 אחרי נפסק דינכם לזכות אל תחזירוהו והוא ישאר צמנימותו, כי צודאי החוצה
 אשר מנאלו אח"כ טעות היא צידכם כי לולי היותו לדיק צאונת לא הנחתי את
 הדיינים להלדיק רשע, כי אלהים צעדת אל צקרב אלהים ישפט ורמו שורה
 עליהם להוליא הדרך לאמרו. גם אלקלות עם התאמנותו להעתיק מלה צמלה

השכיל לתרגם לדיק: ודי נפק דמי מן דינא ורננו צזה כי סוף הפסוק: ארי לא
 אזכי חייצא, טעמו או כפתרון המכילתא, אם רשע הוא וינא זכאי מדינך אני לא
 אזכהו, או כדברי הניוחס ל"צ"ע, אני לא הייתי מוזכרו ולא הנחתי אתכם להלדיקו
 אם היה רשע. ועל פי זה תצין דרך הסופרים הקדמונים אשר על פיהם שינו
 השצעים את העתקתם ושינה השמרוני את נוסח הכחוז צהיות החלק האחרון
 ומנוו צעיניהם לזרא, ותרגמו השצעים כאלו כחוז: כי לא תלדיק (δὲλαίωσεις)
 רשע, והסירו הלדקת הרשע מן השם והסנו אותה אל השופט, ועוד קשרו את
 המאמר עם הצא אחריו: ושחד לא תקח, לא תלדיקו עקב השחד אשר תקח ומנוו
 כחוז (ישעי' ה' כ"ג) מלדיקי רשע עקב שחד. ולחנם טרח הר"ר זכריה פראנקיל
 בספרו השני על השצעים (דף 105) להגיה נוסחם. ובאופן אחר חשב השמרוני
 להליל כונת הכחוז ולהסיר נוחשצות עול מעם הק"צ והינה כדרכו אותיות הגרון
 וכתב: כי לא תלדיק רשע והס"ל הוא ה"ל הידיעה ופירושו כי לא תלדיק
 כרשע ע"כ גם אתה אל תרשיענו על לא דבר, וכן תרגם המתרגם השמרוני:
 הלא לא זכאה עיב. וכו"פ בספרו הכוזר (דף 108 צהערה ודף 239) ייחס לו
 צעוות הכונה לעשות מלת הלדיק לנווי צצנין הפעיל, וחשב צצעתו המדומה כי
 השמרוני לקח את נוסחתו מחוץ העתקת השצעים והעליל עליו דברים צתום ולא
 נתן חלק לשצעים גם לא לשמרוני ולא שם לז אל ההלכה ולא אל התרגומים
 הארמיים.

ומי יתן וגם אתה תלדיקי צדינך והשם הטוב יסכים על ידך והיה זה שכרי.

דורש שלונך וטובתך

הק' אברהם גייגר.

אשאלך היום, ידידי, סודיעני מי הוא זה דניאל אוהב לענונו אל
 הנשורר הנכבד אשר הזכירו צנחצרותיו צנחצרותו האחרונה? והנה כל האנשים
 הנקובים בשם מלח ענונאל צנחצרותיו, כבר גלו המצוקים את נוקרס והראונו
 את כבוד תפלתם, ורק זה דניאל אשר שם את כסאו למעלה מכל השמים אין
 איש דובר אלינו דבר עליו ולא שנוענו את שנועו עד הנה, וענונאל מדי צאו
 אל מעלות העדן בתחלה ראש את הכסא הנורא המוכן לאוהבו יהודה גור אריה
 והוא בן משה בן דניאל מעיר רוני, ויהי כראותו את הכסא הזה ויזכור גם אוהבו
 האחר הוא דניאל ואלה דבריו עליו:

ויהי צשנועי זכרתי ונעלה דניאל אחי, אשר הנחני צדך אמת ויישר את
 ארמי, ואשר קרב אלי צצרהי, לין נזר הקדש אשר על מלתי, חיי צצרי ונשמת
 רוסי, ופרשת גדולתו וכדינותו ונעלתו, ושכלו וצינתו וענוותו ולדקתו, אשר מללסה

אפסי הארץ תהלמו. ואומרה אל האיש התומך ציוניני, צי אדוני, הראני מקום
 דניאל אחי ותמנתו, ואיזה בית אשר תבנו לו ואיזה מקום ונוחמו, ויאמר אלי
 דע אל ככון כי גדלה מאוד מעלתו, ומלאו אפסי הארץ תהלמו, ואף כי מעלתך
 קברה עדיו ונהגי, כי הוא חטא רבים נשא ולפושעים יפגיע, צעזעור כי ידעה
 החכמה העליונה כי הוא צלעדיך לא ישקוט ולא ירגיע, העמידה אלל סוכתך סוכו,
 ואף כי ערכך נך מערכו, צידעה כי יהיה לו צחצחתך שעשוע, והוא יהיה למשה
 ואתה תהיה לו ליהושע, ולמען יאמרו הכל כאשר יאמר (?) יראו כי) נפשותיכם
 יתאחדו, יתלכדו ולא יתפרדו, הילכו שנים יחדו צלתי אם נועדו . . . ואומר
 אל האיש חייך אדוני הראני את הוד כסאו אשר שם ירגיע, כי ידעתי כי יעלה
 לשמים שיאו ורששו לעצ יגיע, ויאמר אלי האיש בוא עמי ואראך את שנתו,
 ואת כבוד ונוחמו, ואלך אחריו נמשך ונסימן, עד אשר הביאני אל אהל אהליאז
 בן אחיסמן, ושם היה צללאל בן אורי בן מור למטה יהודה, וכל הנשיאים בעדה,
 ובני אלים היו נרצים להביא נדי העבודה . . . ושם ראינו קסא טן גדול זהב
 ונזופה, נותן חיים למואלו ולכל בשרו נרפא, ואבני נזר עליו ונתנוסקות, ובגדי
 תכלת וארגמן וחולעת שני עליו פרושות, וכעין נחשת קלל נוללות, נצי הם לכל
 הארנות, ועל ראשי הכסא עטרה נמשקלה ככר זהב ולבן יקרה, לא יותן סגור
 תחתיה ולא ישקל כסף נחירה, וקול אומר קרא, כי ליושבים לפני ה' סמרה,
 ויאמר האיש הדובר צי הרחית העטרה, והכסא הנשא, אשר אחיך דניאל עליו
 כלביא יקום וכארי יתנשא, זאת ונוחמו עדי עד ופה ישב, יען אשר לדבר ה'
 יקשב, ואין כוהו בכל הארץ חכם ומושב . . .

ועתה נני הוא האיש דניאל הזה הנחולל צחצחות, אשר לא אחי ענוואל
 צבצר היה כ"א צרות? גם ליהודה גור אריה קרא אחיו וירונמו עוד צבצר
 נחצרותיו ורמו על ספריו (ראם ונאמר הר"ר יע"ל לונץ צמחצחתי העתית ס"ב
 321 והלאה), ואת האיש דניאל הזה אשר "אין כוהו בכל הארץ חכם ומושב"
 לא נשא את שמו על שפתיו צמקום אחר, ואיש כזה היתכן כי לא חצר ספר,
 וענוואל לא רמו צלצבע על ספר נוספריו, וגם אהמו לא ידענו איש מוצני דוכו
 אשר יאות לו הכבוד הזה איש נחצר מצורים צדצרי חכמה, האין זה הפלא ופלא?
 אך נני יודע, אולי לא היה מוצני ישראל והוא אחד נוקריאלי העדה אנשי שם צין
 הנוכרים? צאנות הדבר הזה איננו רחוק, כי בכל השצח אשר מלא כסיו וננו
 הנשוכר לא אער דבר כי הוא צין ישראל נמנה, לא עדהו עדי שאר על הסעולות
 אשר עשה לאחיו, רק על הכלל ידבר כי הוא חטא רבים נשא ולפושעים יפגיע,
 וכנראה צכונה הנית הנשוכר הדברים קתומים וגלה טפח וכסה טפחים. ועוד
 חגדל החשוקה לדעת נני הוא זה החכם הנוכרי אשר דבקה צו נפש ענוואל וירכב
 את לבו להביאו אל גן העדן ולסום את כסאו מעלה מעלה? לא מלאנו עד הנה

כי צינים האלה איש עצמי כרת צרית אהבה ואחרת עם איש נולרי גדול צעיני העומים, על כן לא נחתך הדין עד כי יצאו עדים לאומים ויעידו צפינו כי נפש עמואל קטורה נפסע איש אשר כזה וגם הוא לא רחק לנצו ממנו.

ועתה שנוע נא את צפורתי וישמח לך גם אתה. איש מחכמי איטליאה וטנו פרופיטור ורקורי והוא חושב רומי התאמץ להוכיח (1) כי המשורר הגדול האיטליאני דנטי לא נמ כזר שנת פ"א כאשר יאמרו צעלי קורות העמים, כי עודנו בחיים לפחות עד שנת פ"ח. יצאו החוקרים וישפטו, ואני אין זה מנובלי. אך בתוך חקירותיו האיש ורקורי מציא ארבעה שירי זוניטו אשר הראשון כזר היה נדפס (לא ידעתי איזה מקום תמנחו), והשלישי האחר' הוא מוליחס מתוך כתב יד. הראשון הוא שיר אשר כתב צוזוני (Bosone מעיר אגוזיו, איש נכבד ציניו ומשורר ומכס בחקי ארלו ואוהב נאמן לדנטי ויהי גם רעהו צומלקת המדינה אשר צינייהם, וגם עליו עברה כוס התרעלה ויגורש מארלו ורק צוקתו שז הציתה) אל מנואלו היהודי (Manoello giudeo) אחרי מות דנטי, השני הוא תשובת מנואלו אל צוזוני, השלישי הוא שיר אשר כתב לינו (Cino מעיר פיסטויא גם הוא חכם ומזכר ספרי מלינה) אל צוזוני אחרי מות דנטי ומנואל היהודי, והרביעי תשובת צוזוני אל לינו. והא לך נענה השירים האלה. נענה השיר הראשון: צוזוני קוין כי כבו שני מאורות, מאור המוסר ומאור היופי, ונלדק יצבה מנואל צמר רוחו כי נמ האיש אשר ירד עד חקר הכמנה וכי גם האשה נמתי יפת המראה אשר לשונו מלאה תהלתה, ובשנה הזאת חזרו תאניה ואניה, התאניה בלב מנואל על השצר אשר השיגו לנצו (צמות אמתו), והאניה על השצר אשר השיג את כל הארץ, ורק זאת נחמת צוזוני כי דנטי ינלא מקום מנוחה ואושר מיוכן לו. — נענה השוונת מנואל: לולי דמעותי אשר שאצתי מקירות לבי, עלמני מנוקד היגון נחרו, אך ים הדמעות יכנה השלכנת הצוערה בקרבי, (2) אולם לא אמות ולא אנועד ונדךך אחרת אצמר. היהודי והנולרי יצבו על שנת יגון ונהי כזאת ונחם יסתר נעניי. — נענה השיר השלישי מאל לינו אל צוזוני: אורבך מנואל החזיק בטעותו ולא רפתה ידו מנחתו, על כן ירד לשאלו תחמית ויהי לו כתגמולו העונש אשר ישיג את העונד צונרדו, וחלקו וננקונו לא קנה צחוך מנספר פחומי העם, כי אם שצחו אלל דנטי. — (3) נענה התשובה: הנה שמת מקום למנואל צבור תחמית אשר שם ינשול השטן המורד נגד צורא עולם, אך מי זה יעיד כי הרוח שם דבר אמת צפיק וכי השליכו האל מנגד וכי גם דנטי הוא למרסות?

(1) שם הספר הקטן הוא זה: Lezione XI. . . nella quale è trattate se Dante veramente fosse morto nel 1321 del Prof. Filippo Mercuri . . . Napoli 1853. 8. וכמוהו כ"ה דפיס, והארבעה השירים אשר נשים עליהם דנטינו הם שם 97 כ"ט והללה.

(2) הנושל הזה הוא שגור צפי משוררי ספרד.

(3) עוד צפני השירים האחרונים האלה איזה צפיי אשר אינם נוגעים לענייננו, והנחמים צאשר הם פחומים ותחומים וגם ורקורי לא הציגם כראוי.

אני לא כן ענדי כי עוד תקותי כי דנטי ונואל ינחו צנקה אשר שם יטהרו
ונולוי נפסם עד כי יצא עזרם וגאלה תהיה להם.

ועתה שמע נא את אשר כתב ה' אלהי ישראל ונאמר על נואלו היהודי וז"ל
מועתק: לא ידענו עד הנה מי היה זה נואלו היהודי ונאין צא? איש אשר
היה ריע לדנטי וצוזני וניודע לנינו וגם הוא חכם, לא יכלר כי היה איש נודע
לחלה ציניו, ונמוך שירו כלה כי גם רוח השיר העברי נוספת על שפתיו, גם
כביר מדבריו כי היה בלב נואלו להמזיק בצרית וצדת החדשה כאשר יעידו דבריו
באמרו כי צדך אחרת יבחר, ואולי רוח נאח ה' חוננה עליו להעבירו אל הצרית
החדשה ההיא, הלא ראינו כי צוזני ידבר עליו כפי שרשי דחו הנולית להוסיפו
את נואל צמדור טהרת הנפשות (אשר אין נקומו כ"א למאמינים). הכי היה
נוקדרי הארץ אם נחכמיה? ההיה נטוסקה או נאשר מדינות איטליאה אם
ננזרח צא נארץ ישראל? היש נאחו ספרים אשר ילאו צדפוס או אשר נשאר
בכתב חוץ מן הזניטו אשר השיב אל צוזני? כל זה נעלם נאחנו, ומי יתן וינלאו
החוקרים את נוקרו צעולם וגייעם. — עד כה דברי האיש אשר כל רוחו וליא,
והוא לא ידע דבר נחכמת חכמי איטליאה העבריים, ועל נקומו הוא עומד נקום
נר ושכלו קלר ידים. וכבר העיר הר"ל שד"ל בנספרו הקטן האיטליאני אפינדיני
(Appendice) כי ענואל הנשורר הידוע הוא היהודי אשר קונן על מות דנטי,
וגם הר"ל נוס"ם רנוז על זה בנספרו הנזכיר (ועל ידי שניהם צא נכתב האיש
נרקורי אל ידי, כי שד"ל שלח את הנכתב אל רנוז"ם והוא צטווה הלוי אוחו
על איזה ירחים), וכל איש צן דעת יודה ויאמר כי הוא זה וישחק על נרקורי
האומר כי סר נואל היהודי נדחו ויחצק חיק נכריה, והלא הוא צעלנו יורנו
ויאמר לנו כי לינו חרף יחרפנו אחרי נוחו על כי ריחו לא נמר וטעמו היה צו
עד נסעו נארץ הנשים הלזו וישליכוו לאצדון כסגר מוצם, ואם צוזני רוח
אחרת אחו והמזיק צצריתו צרית האהבה ולא השליך את אוהצו ננגד גם לא ננע
נאחו חלקו צחיי עד, זה יעיד רק על תכונת האיש צוזני אשר שגבה נפשו
הטבורה ורמז לצצו ורוחו לא הוגשה צנחשמים. ואם ענואל צמר רוחו יאמר
צקינחו על דנטי כי צדך אחרת יבחר, הדברים החתומים האלה צודאי אין להם
ענין לנחשצת שגול להמיר את דחו, ואולי כונחו כי יונע נעתה לשורר סיכי
חשק וכדומה. סוף דבר ענואל הנשורר הנשגב היה ריע נאמן לדנטי, וגם אוהבי
דנטי אהצוהו והמזיקו צצריתו. ולא יכלא זה צעינינו צאום לצ על תכונת ענואל
אשר עם היוחו נאמן לאלכיו ועל היוחו דנק צו וצדחו, כצד גם את חכמי העמים
וגם להם חלק נחחלחו ושם מוטעם צגן עדן. ראה נא את אשר כתב צנחצרתו
נחצרת העדן, טרם דברו על יהודה גור אריה ודניאל וז"ל:

ויכי צהיתנו צרחונות העדן נשוטטים, ונעלח אנשי הפכמה נציטיים,

ראיתי אנשים מלאים כוח וסדר, ולימים שמש וירח קדר, נתנו להם מהלכים, בעולם המלאכים, ולא הכרתי איש מהם, ואשאלה האיש הדובר צי לדעת אודותיהם, ויאמר אלי אלה הם חסידי ארעות העולם, אשר גברו בחכמתם וטבלם וכו'.

ועל איש כזה לא יפלא צעינינו כי גם הוא כרת ברית עם דנטי אשר הלך בעקבותיו צעיריו העצריים וצפרטו צוחצרת הפתח והעדן, ויעל את זכרו על ראשו ויענדהו עטרות לו.

ואחרי כי כן הנני אומר, צרור צעיני כי זה האיש דניאל המהולל צפי עמואל — דנטי הוא ולא אחר, ויטב את שמו לנענן לא יכירוהו הלצועים הסופכים החכמה למינות וקוראים אוי ואזוי על האיש המהולל את ארצו אשר לא מצני עמו, ועל כן כסאו באדרת ויאמר אל לזו: המצין יצין והמשכיל ידום והצער יעצר על דניאל איש תוודות הזה מנבלי שום לב עליו כי לא ידע מן הוא. ואנחנו נתהלל בו כי ראינו ומלאנו כי בכל עת ועת הכצועים כרתו ברית האמה ולא הפרו, אם גם על צרכי אמונות שונות נולדו. —

אשובה נא אל סינוי המנקדים אשר דצרתי עליו עוד הפעם צלות ו' (למעלה דף 7 והצאים) אשר סינוי לצלתי ידח נדח לחשוב על ה' סרה כי יראה איש אמתו יתעלה ראיית עין, וסינוי ניקוד כזה מלאנו גם ירמיי' י"ח י"ז ערך ולא פנים אראם ציוס אידם, וצלי ספק הניקוד הנכון הוא אראם צפתח צל' הפעיל, ופירושו ציוס אידם אראם אמתם ערפי ולא פני כציוס האיש הפונה להם עורף ולא ירנה לשום עליהם פנים לעושה, וכן תרגמו המתרגם הרומי והסורי כלורתו, וגם הסצעים תרגמו אראם צהפעיל, אך גשערו מהשתיק ההגשמה "ערף ולא פנים" והשמיטו הנלות האלה ותרגמו כאלו כתוב אראם את יום אידם (ומלשון התרגום הארמני אין להוכיח דבר), גם צעל השרשים הקדמון עלי צן סוליואן (אשר חי לפני רס"ג) גם הוא קרא אראם (כפי עדות הר"ב שנתה פניסקר צספרו הנכצד לקוטי קדמוניות צהערות דף 142, והספר לא נדפס עודנו צשלמותו והמחצת הראשי צטוצו את קלפו הנדפס כצר). אך צעלי הניקוד יראו מייחס ערך ופנים לצורא ית"ס ונקדו אראם צסגול צקל, וא"כ הכונה כי שסם יראם ערפם ולא פניהם ציוס אידם, וחקו ההגשמה אך כחקו גם מדרך הפשט הסלולה. — גם צאוסן אחר לא נמנעו מניקוד זר, לנענן הסיר ומשול מדרך העם לצלתי יעו אחרי הדעה המשובצת מוגשמות הצורא ומראות אמתו. והנה מולא שלש פעמים צכחוצ (יהושע כ"ד י"ג, ס"א י"ד כ"ד, תהלים ל"ב י') יראו את ה' והוא לוי משרט ירא ומשפטו יראו, אך המלה הזאת צניקודה היא ג"כ עתיד משרט ראם, ויובל השומע להצין כי הם רואים את ה', על כן

שינו ניקודו והחליטוהו צניקוד יראו אם הוא גם כגד חקי הלשון, רק למען לא יהיה למשגה צקרב העם.

ואל יהיה רחוק צעניך מה שכתתי צספרי דף 343 ורומתי עליו גם למעלה אות ח' (דף 11) כי הסבו ראש עגל צכסא שלמה מאחריו אל ראש עגול (מ"א י' י"ט), וכבר העירו מצקרים אחרים כי כצש הזה צכסא לפי נוסח דה"צ ט' י"ח איננו כצש צסי"ן ימנית כ"א כצש צסי"ן שמאלית וצעל ד"ה סדך גם הוא כבר את העגל לכצש, והוא הדבר אשר אמרתי כי היה קשה צענייהם להזכיר העגל אשר עצודתו היתה לנגף לישראל ויסירוהו מצכסא שלמה. וכבר צמדדש היו להם רגלי חיות המרכזה אשר כקף רגל עגל למוקש ואמרו (תנחומא פ' לו וע' ילקוט ישעי' ויחזקאל) על וצשחים יכסה רגליו (ישעי' ו' צ'): כסוי רגלים לפי שהם כקף רגל עגל שלא להזכיר עון העגל את ישראל, גם צכס"א פ"ד אמרו: כדי לשכח עמידת רגל עגל.

נראה נא אל החקירה הכצדדת מכולן, והיא העמוד החוך אשר כל צית מדרש ההלכה וקורותיה נשען עליו, הוא המאמר על ההלכה הקדומה אשר נדחתה צמהלך העמים הלוך ודחה והלדוקים והשמרונים והקראים החזיקו בה ונמלא גם רישומה עוד צהלכות המשוקעות צמכילתא צספרי צתרגום ירושלמי וצגמרא ירושלמית גם צמשניות וצריחות כה וכה. והנה גם על הענין הכצדד הזה הוספתי דברים למעלה אות ט' דף 12 והצאים וצפרע על ענין עו צר יך אנו, והוכחתי שם כי דעת המארגם היוני והשמרונים היא כי עוצר לאו יך אנו והכחיתי כי גם צמכילתא ההלכה הקדומה הזאת מלאה קן לה, ולענין צן סקועה עוד ר' מאיר לא ירפה מונה לאמר כי אין שחיטת אנו מטהרתו. גם המארגם השמרוני הלך צעקבות אצותיו לתרגם אקון (שמות כ"א כ"צ וכ"ג) סורה (וצכראשית צמעשה צנימין ח' אסקל), וכבר חשב קטעללום כי ענינו כמו לורה והוא מנכיים לפי המשעים להפצ את האקון אל הילדים השלמים צלורתם כי אז נקרא אקון והכחא נפש אם גם לא ילאו עוד מלפנים לאויר העולם, כי גם צמעוי אנום טרם הולדם מדי היותם שלמים וראוים לחיות נפש יקרא להם, לא כן כ"ו שאינם שלמים. גם צל' ערצי טורה היא לורה שלימה. וגם הקראים התחזקו צדעה הזאת, וצעל אשכל הכפר סי' ר"ע אות כ' (דף ע' ע"צ) כתצ: ואם אקון יהיה מניפתם צה או צילדיה. — ועוד חשוב ומראה כי הוא מנחלקת צ"ש וצ"ה, כי צ"ש הנוטים יותר אל ההלכה הקדומה גזרו אומר כי עוצר לאו יך אנו, ובהסך צ"ה (אשר מהם מנחלת ההלכה החדשה ונמשכת עד ר' עקיבא הגומר) נאלו צזה, וזה דבר מנחלקתם עדיות ה' א': צילת הכצלה אם יש כיולא צה נוכרת צשוק (וא"כ לורת הצילה שלמה ואינה נחשבת לחלק מן המרגולת הכצלה, ע"כ היא) מותרת ואם לאו אקורה (כי לאצר מאיצרי המרגולת הכצלה החשצ) וצ"ה אוקרין

(אף הצילה השלמה, מאחר שלא יתה עדין לאויר העולם ודקה צגוף התרגולת
 גם היא צבר מאיזריה ולא דבר הנאכל צפ"ע), ורק צבילת ערפה מודין צ"ש
 לאקור, לא נשני שהיא נחשבת לאצר אמו כ"א "נשני שגדלה באיקור", נשני
 שינקת כל כחותיה ומחיתה אקורה. *) והמחלוקת היא בין צ"ש וצ"ה היא גם
 על צילה שגולדה צי"ט (ראש צילה ונשנית עדיות ד' א') שצ"ש אוננים תאכל
 וצ"ה לא תאכל, והוא העשם שצ"ש החזיקו דעה הקדומה כי הצילה אס גם לא
 ינאש עוד לאויר העולם עד י"ט, וכל מקום כבר נולדה צלמותה לפני י"ט צמעי
 אמה ומוכנת היתה, וצ"ה החזיקה לאצר אמה עד לאתה מונעיה ורק אחרי לאתה
 היא גוף צפני עלמו, וא"כ אס נולדה צי"ט נחשבה לגוף נחשדש צי"ט ולא היתה
 מוכנת מערב י"ט. גם צס"ר אליעזר המוזיק צהלכה הקדומה אמרו שהצילה
 תאכל כאשר אמרו צחוקפתא ומוצאם צירושלמי וצבלי וקוגית הנמרא שינחה את
 טעם המחלוקת, והדבר ברור אללי כאשר כתבתי. — גם צערכין א' ד' אמרו:
 האשה שילדה ליכרג אין ממחינין לה עד שתלד, ישבה על המשצר וממחינין לה
 עד שתלד ע"כ, ולא חילקה המשנה בין הוליד העובר את ראשו, אשר רק אז הוא
 כילוד לפי משנת חולין פ"ד א' לעיני צהמה הנקפסה לילד, ובין לא הוליד, ולפי
 ההלכה החדשה אשר פסקה הדין לאמר כי עובר ירך אמו הוא כ"ז שלא ינאש
 לאויר העולם, אין טעם לענות את דין אשה המייבמת מיתה עד שתלד אף צבנתה
 כבר על המשצר, כי אין לחוש לעוברת על כי איננו עוד נפש צפני עלמו ואצר
 הוא מאיזרי אמו, ואע"פ כן הניחו הדין על מתכונת ההלכה הקדומה האומרת
 כי העובר השלם נזורחו אס גם עודנו צמעי אמו כנפש חיה צפ"ע דינין ליה,
 וע"כ צבנת האשה על המשצר ולזה כבר נשלים, יש לחוש לחייו. וההלכה הקדומה
 הזאת הניחה צעינין הזה שהוא ספק נפשות ולא לנו לאצד נפש צידים. וכבר
 העירו צמכת העתי לפראנקיל (שנת 1859 דף 400) כי גם צין היונים היו
 דעות חלוקות על דבר עובר ירך אמו.

והכה סדרוש הזה על דבר ההלכה הקדומה עמוק הוא מאלד ונכבד הוא
 מאלד, לא יערכו אליו כל הדרכות צעינין קורות דת ישראל וסמניו, ועוד יש צידי

*) והוא הדבר שאמרו משנת תמורה סוף פ"ו: כל האסורין לבני מוצא ולדותיהן מותרין ר"א
 אומר ולד ערפה לא יקרב ע"ג מוצא, ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר כשרה שינקת מן
 הערפה שקולה וע"ג המוצא ע"כ, ובגמרא שם ל' צ' וחולין ל"ח א' חשבו לחלות ההלכה
 הזאת במחלוקת דעובר ירך אמו, ואין לו קשר כלל, כי העשם בולד ערפה רק על שינק
 צמעי אמו כל כחותיו מן הערפה, ע"כ אף אחרי לאחו מונעיה נחשב הוא צלמו בעל
 מוס, וע"כ גדולה מזה אחר רחמ"א לפסול גם כשרה שינקת מן הערפה והיא אינה אמה
 וא"כ לא שייך כלל העשם דעובר ירך אמו ואע"פ פסקה למוצא. — גם המחלוקת בין
 חכמים לר"ש על פרה שילדה מין חמור צבכרות פ"א (והקראים החזיקו צידי ר"ט) אינו
 ענין לעובר ירך אמו כי כבר ינאש הולד לאויר העולם.

לחוסיקי כהנה וכהנה, אך כיום ארכה כבר מגלתי וקרצו יומי החכמה, ימים אשר יש לי בהם חסץ ואשר יקראו בקול גדול אל כל בני ישראל: חזקו ואמנו ולבכם אל ירך ומדעו כי צידכם נחנה, והיה אם תלכו בצעמון ובחזקה, צעינים גלויות לבלתי הניע אחר כ"א לפנים ותחזיקו צדת וצטכל משלצים איש אל אחיו, והיה ה' בעזרכם. ואתה שונא ציוני החכמה האלה וקרא נא את ספרי השמונאים בשום לב ותשכיל ותראה נפסך. ועוד חזון למועד להרחיב הדרוש על דבר הסלכה הקדומה ותהלוכותיה ויבואו דברי עליה ואתה תפילם צישראל לתועלת לא מעט כאשר אקום. והיה שלום כעתירת נפש אוהבך.

הק' אברהם גייגר.

12.

אמר מד"ל אצרך את ה' אשר הביא לידי נעמון יקר, לשונת צו לצב כל אוהבי הליטיראטור העברית, והוא כולל שלש אגרות שכתב צל"ה בסתם הכולרי קריסטיאן ז'אז'פיל אוינגר (Unger) מנחת מערי אשכנז, זה מלא וארבעים שנה, ושלשתן נשלחו פה פלדובה, ומשבותיהן בלדן, מהרב והרופא מוה"ר יצחק חיים כהן מהחזנים ז"ל; הוליא אותן ממלסונן תלמידי וידידי היקר מוה"ר יהודה אריה אזינוו ה"ו, ונאמר אותן לידי לונען אפיץ אותן צישראל. קלת מן הדברים האמורים בתשובות הרב הכהן ה"ל כבר נעתקו ציביליאטיקס של וואלשטיום.

I.

Schreiben des Pastor Christian Theophil Unger in Herrenlaur-
schitz, an Dr. Raphaël Rabeni, Secretär der israelitischen Gemeinde
in Padua, 1717.

הערנלאורשיטץ צנדינת שלעזיא י' פרקאות מעיר צרעקלא יום ה' כ"ב
אדר שנת תע"ז לפ"ק.

שלום רבא מאלה רבא לבצרא רבא ה"ם אדוני ואהובי מהר"ר רפאל רביני
שלי"ט רופא מונחה ונאמן לישראל צעיר הנהוללה פדוא יע"א.

נאמר אדוני לא הטיב אפילו שורה אחת לאגרותי הראשונה שכתבתי לנעלת
כבוד תפארתו קודם איזה שנים בלשון לעז, צאתי היום בקולנום מוחשמש (sic)
ובנגוס לשון הקודש, לשנות בקשותי, כדי שאנאל לקץ נרגוע לנפשי בתשובתו
שלימה, כי נודע כבר לכבוד תפארתו שאוהב נאמן אני מכל העינים ומאורעות
השייכים לחכמי ישראל ולקפריהם, כמו נדפסים כן כתיבי יד, על כן אעתי
להפיל חכמתי ג"כ לפני מהר"ר רפאל צאשר צעל הכפואות הוא ובנקל יוכל לרפא
שברי לצי בקלת דברי שלום וחדושים נחמדים שלו, כמו שאמר שהע"ה לוף דב
אמרי נועם נחוק לנפש ונרפא לעלם.

צייני ונהר"ר יודא ויינץ היה חכם ונפורסם צעיר פדוצא שמו ונהר"ר אליהו קפשאלי וקאנדיא, ויש אומרים שהוא היה ציטיצת פדוצא רב לנולדים צחקירה הפילוסופית, הניח אחריו ס' דברי הימים וכן העניינים הנאורעי' בזמנו, לדעתי הוא אינו צננאלא כי אם כתב יד, וזוהי אני נחלה למעלה כבוד תפארתו להודיעני אם אוכל לקנות לי צסם ע"י חסידותו העתק החזור דברי הימים הנ"ל וצאיזה מקו. גם חפני לשמוע¹ ונמנו צאיזה שנה וצאיזה מקום נפטר ונהר"ר אליהו קפשאלי, ואם הוא צעל ספרים אחרים זולת החזור הזה.

דור סמוך לדורו של אליהו קפשאלי היה חכם אחר צעיר פדוצא ויינץ' ורומא, שמו ונהר"ר יעקב מאנטינו, והוא העתיק כמה וכמה ספרים ונלשון הקדש ולשון ערבי ללשון רומא, ונלחתי בצננאלא ג"כ העתק שלו ונפטר מורה נבוכים של רמב"ם, רק לא ידעתי אם העתק שהוא ילא לאור הדפוס. צי אדוני ילמדני שנת פטירתו, כי מקרתי הנה והנה אלל חכמי ישראל צשציל החכם יעקב מאנטינו הנ"ל אצל אין קול ואין עונה, כי אין ידוע להם שמו (של) החכם הנעלה שהוא, קו"ח נעשיו וחזוריו.

נלחתי צס' פחד יחזק דף י' עמוד צ' שנוחת ונהר"ר ליב קראואל יש צפדוצא אלל ונהר"ר יהודה קאלינאילצוויגין ושנלצה על קצרו, לכן אני נצקס עד נאד להעתיק לי ע"י צחור אחד ונלה צנלה ואות צאות ונש שכחוצ על ונלצת ונהר"ר ליב קראואל הנ"ל ועל ונלצות ח"ח צעלי ונחצריה אחרים השוכצים צסם על ונשכס, כי יש לי לקט ונלצות כאלו הרצה נאד, וצחוכן ונלצת ונהר"ר יהודה קאלינאילצוויגין שנפטר צויניל' ונקצר צפדוצא, אצל ונחכמי פדוצא אין לי עדיין ונלצה אפילו אחת. והצחור סיגדיל ענודי חקדו להעתיק לי אלה דברים, אחן לו שכרו כאשר אהבה נפשו, כי אין דעתי שלמעני שום אדם יאצד זמנו חכם. גם חליתי לדעת אם ונהר"ר ליב קראואל הנ"ל חצר איזה ספרים, כי לא ראיתי ונמנו נאלונה חוץ ונקלת הכמות.

צאותו ספר ונהר"ר יחזק חיים ונחזנים ונציא צעלי ונחצרים אחרים שהיו חכמים גדולים צעיר פאדוצא, דרך ונשל

ח' ונהר"ר שמואל ארקוולטי צעל ערוגת הצוסס וחצורים אחרים, היה עורדנו צחיי וצננת סק"צ, ויש אומרים שהוא ג"כ הדפיס ס' ערוך של ר' נתן עם חוקסות שלו צעיר ויינץ' שנת רנ"א צאוסן רביעי (אמר שד"ל הכונה אין קוארטו), וס' דגל אהבה ד' ויינץ' סכ"א, וס' ונעין גנים ד' ויינץ' סכ"ג צאוסן שמיני (iii 8vo). רק לפי עניות דעתי יש לחשוד שהיו שני צעלי ונחצרים שונים, דהיינו ר' שמואל ארקוולטי הראשון ור' שמואל ארקוולטי האחרון, צאשר אין ון האפשר שחכם אחד אשר היה צחיי וצננת רנ"א יוליא ג"כ צעלמו ספרים שלו צננת סק"צ.

צ' ונהר"ר ונחם ליון כהן פורטו צעל של ס' עוצר לבוסר, לא ידעתי אם

הניח אחריו חזקיהו זולת ספר תשצורת הנ"ל, יוכל להיות שהוא צעל מחצר אחד
 עם ונהר"ר אצרהס מנחם כהן פורטו בן ר' יעקב כהן רופא מפורטו צעל של
 ספר מנחם צלולה והוא פירוש על התורה שלא ראיתי מימי, ד' וירונא שנת שכ"ד
 בלפון רביעי (iii 4to.). בלי ספק אדוני יודע בזה היטב מה שצדור ואמת בכל
 הדברים האלה. גם נגזו מעיני זמן פטירת ונהר"ר מנחם ליון כהן פורטו ונהר"ר
 שמואל ארקוואלטי הנ"ל.

באותו ספר הוא נזכיר ג"כ ונהר"ר קלונימוס מנחמים ואחיו ונהר"ר יהודא
 מנחמים, שהם דודיו, ונהר"ר אצרהס קאטלאני וצנו ונהר"ר משה קאטלאני,
 ונהר"ר יעקב היילפרון ונהר"ר שנייה מורפורק ונהר"ר שמואל מסעוד ונהר"ר
 יהודה מפאנו ונהר"ר יוסף מונטריאל ונהר"ר רפאל קורקוס ונהר"ר דוד חיים
 לוריא רופא, ונהר"ר שלמה מארינה ונהר"ר צדק לולאטו ונהר"ר יהודה קלינגין
 ונהר"ר אהרן רומאניני, שהיו כולם מאורות גדולים בפדוצא, רק לא ידעתי שנת
 פטירתם ואם הניחו ספרים בדפוס או בכתיבת יד, וזולתם (באורגינאל יש כאן
 פרשה פתוחה. אבל לפי הענין מלת וזולתם דקרה עם מלת ועוד) עוד שיש לראות
 בם' פחד יחזק דף מ"ג ע"ג, ומי יתן שאוכל לקנות לי ע"י מעלתו העתקת ספר
 זכרון יהוא, בזה שהוא לא נמצא (אולי הכונה אם איננו בדפוס). באותו ספר
 לעבר הדף ז' ע"ג נזכר חכם אחד שמו בלשון רומא ד' ג' רוסאליס ויר אינקיגניס,
 חפלי להצין מועצת כבודו מועצה החכם הנ"ל וארץ מולדתו ואם הוא עודנו
 בחייו, וצפרכו אם הוא כתגייר צעיר ויני' לתורת משה.

בספר עקב רב ונהר"ר יחזק חיים כהן מנחמים נדבר מנחמת האנשים
 שאחם קורין בלעז טאנקאדורי, ולא מנחמת אח המלה טאנקאדורי בשום ספר
 ערוך לשון איטאליא, בצבור זה אני מנחלה להודיעני פירוש המלה ההיא. יש לי
 ג"כ ספר עת קץ של ונהר"ר יחזק חיים הנ"ל, אבל אם הדפים ספרים אחרים
 נעלם עדיין מונני, גם אין לי ידיעת הטעם למה ועל מה הוא מנחמה בלשון הקדש
 כהן מנחמים ובלעז קאנטאריני.

קניתי לי ע"י הגביר יוסמן גצריאל הערץ מוכר ספרים צויני' חזקיהו
 מועצת כבוד מפארתו שכתב בלעז על מלחמת השירים העצריים, ומשקה נפשי
 לדעת אם יש לו ג"כ חזקיהו בלשון הקדש הן בדפוסים הן כ"י בחדרו.

בזה שאמנא חן צעיניו חסותו תגיע לידי בכל צמחון ע"י האדון יוסמן
 גצריאל הערץ הנ"ל שישלח למעלתו כתב דנה, או ע"י אדוני ואהוני השך המהודר
 דעור אנפאניאז ואליקניערי רוסא מונחה ור"מ לנוכרים בפדוצא.

מחוך כך לאדוני הללחה וחיים מנחמה השנים ומנחמי עצדו דורש מלוננו
 בריקטיאן טיפילז' אונגיר פאקטור סקיומאריז בהערנלאוירסיץ ורינין במדינה

שלעזיא, ג' פרקאות נעיר גלוגא רצתי וד' פרקאות נעיר ליסא צפולוניא גדולה
 וי' פרקאות נעיר צרעסקלא, ואופן לכחוז לי על ידי הפאקטא
 Christiano Teofilo Unger Pastor primario in Herrenlaurschitz e
 Ritzten nel Ducato di Wolau in Slesia per Venezia Vienna Praga
 Breslau raccomandata al Signor Giovanni Giorgio Blessing Libraro
 ben rinomato in Breslau Capitale di Slesia.

וזא נהא סכחוז על גב הכחז

ליד החכם מהר"ר רפאל רביני שלי"ט

דופא מונקסא ונאמן לישראל צעיר המהוללה פדוצא יע"א

Per capitare alle mani del dottissimo Signor il Sig. Raffael
 Rabbeni Medico e Scrivano degl' Ebrei nel Ghetto di
 Padova.

II.

Schreiben des Dr. Rabbiner Isaaq V. Cantarini an Pastor Christian
 Theophil Unger, 1717.

באגרת נהדרת הנשלחת על יד החכם הנשא מלמד צראש הונגית צצית
 מדרש המרונוס הזה הארון אנטוניאו ואליסיאריי, החכם הגדול, עוז ומגדול, לכל
 חכמה רעה, ותושיה רזויה, ולו תהלה דומיה, אל החכם דוטור רביני אשר היה
 מתגורר פה, ועתה איננו עומד איתנו היום וילך לונקעיו צדק כל הארץ כי נכשל
 צאצן בגף ויסול ותשבר עלם רגלו ויאסף אל עמיו, חזל על דאצדין, אדוני שאל
 על עצדו לאמר כי ראה את שלשת מצורי, פחד יחזק נדפס באמסטערדא 1685,
 עת קץ גם הוא שנה 1710, עקצ רב צויניליא 1711, ועל כראשון פחד
 יחזק ינפחד פן לא ספרתי הדברים כהוייתם. ידוע ידע כי אין אומר ואין דברים
 צלי כשנע קולם, כלם אמונה אונגן, אין יתרון אין חסרון אין ונלה צלשוני כוזבת,
 או ונלכת נחשבת, על דרך גוזנא והצאי נמתחבת, חזיתי ואספרה, וכל פרטי
 הנקרה ההוא כנעט חלפו עזרו על ידי, הגדתי האמת אשר היא עלם הספור
 הנקרא איסטוריא, ולכן אריסטו קרא חכמה הטבע איסטוריא די נאטורא, וקפד
 הכנס זה שמו אללו איסטוריא די אנושא, וכן צפי רבו אפלטון. ונזרה ההיא
 כאשר חקקתי בקפד קורותיה וכפעם צפעם צחוכחות על עון ובספורים אחרים
 מוסרים ונישרים. ימי שנותי ע"א, אין אחר זולתי סכתז פה או צעיר אחרת
 המאורע הרע ההוא, אין דבר רק, שידבר בו הסורק ושורק, אין חלום, ובריית
 היתה אחר האמת והשלום. דרוש דרש שזכרתי פס פס מוהר"ר ליב סאראול

הנקצר בפאדוזה אלל מוהר"ר יהודה קלנאליצבוגן ומוהר"ר ארקוולטי ואחרים
 יודעי מדע בישראל, ונצקש העתק הכתוב על ליון ומצותיהם, אלוה שילכו לזית
 הקצרות. וזולאי האותיות מאורכך הזמן מוטוטטות ואינן ניכרות, ואם יוכלו
 להקרא, למטה יכתבו.

אמר על מוהר"ר שמואל ארקוולטי שהיה מחותן אל זקני זקני, והוא צעל
 ערוגת הזוטה ומעיין גנים וכו', וקשה צעיניו איך היה עודנו חי צשנת סמ"צ עת
 הדפסת ספרו ערוגת הצשס, והלא הוא היה המגיה ספר ערוך לר' נתן צשנת
 רנ"א צויניליאה. דע האדון שהערוך אשר הוא אללי והגיהו מוהר"ר ארקוולטי
 נדפס צזיליאה הסמ"ט למנינו, וארקוולטי אחד הוא, כי גם צערוגת הזוטה גם
 צערוך הזה נקרא שמואל צר אלחנן. עוד ידע כי הוא היה מגיה צלצד, ולפי מה
 שידעתי אני לא הוסיף מואמה מנשלו כמו שאמרת, ואולם יש צידך (אמר סד"ל
 כך הוא צב"י המצבר, ונ"ל כי אגב ריהטא לא דק, והיתה כוונתו לומר: ואולם יש
 צידי, או: ואולי יש צידך) המוסף ערוך הדפס צאשמטרדאס (sic) ומחצרו
 צאמת היה חכם צקי צלשוונת יוני ורומי. (אמר סד"ל הרצ שמואל ארקוולטי
 הוסיף צספר הערוך הדפס צויניליאה צשנת ישי"ג (לא רצ"א) המורה מקום
 לכל דברי התלמוד המוצאים בו, ואף אם לא היתה מלאכתו צתכלית הדיוק
 והשלמות (כדברי ראשארט), מכל מקום מלאכה גדולה היא, והוא היה נער,
 והמדפיסים היו אלים. והרצ יחכ"ס היה צפאדוזה, והרצ ארקוולטי היה רצ
 צפאדוזה מאה שנה לפניו, ולא ידע יחכ"ס מלאכת הארקוולטי על הערוך, ומש
 כי צשנת סמ"ט הגיה דפוס צזיליאה, והוא היה אז זקן ורצ צפדוזה, ולא מגיה).
 עוד שם צספר ילחק אספתי לאגודה אחת שמות רבנים רבים אשר היו
 צדור אחרון מה פאדוזה, צתוכס מוהר"ר מנחם ליון כהן פורטו, ועיר מולדתו
 לא היה פאדוזה, אלל צא להמבורק ויגוע וינת פה, ואיננו המצבר ס' מנחה
 צלולה, ויהי אים גדול צתכונה וצתצצורת צימי המפורסם ומלמד החכמות הלמודיות
 צמדש פאדוזה אנדריאה ארגולי, וזה מוהר"ר פורטו מלצד עובר לסוחר מיצ
 ספר נקרא פורטו אקטרונוניקו, וצתחלתו אגרת החכם ארגולי הנ"ל, נדפס
 צפאדוזה, וגם ספר קטן אחר, שמו דיפלונאלוגיה (אמר סד"ל ל"ל Dipluranologia)
 על פליחות השמש צימי יחשע ומזקיה, ושנת פטירתו צקירוב שנים מעט קודם
 המאה הזאת למנינו.

האחרים אשר הזכרתי את שמותם לטובה, יש מהם שהדפיסו, (כגון) פירוש
 ישעיה ומוהר"ר נארינה, מקום ישראל ומוהר"ר יהודה מפאנו, מקראי קדם
 והרצ קאניגה.

ספר מקרה המגפה שהיתה גדולה ורעה חולה, דע שהוא מוספר צלצד דברי
 היחודים, לא מאורעי כל העיר.

צקס לדעת מי הוא זה ואיזה הוא דוטור רוזאליס Vir insignis אשר זכרתי בצפרי דף ז'. אשרי שגם אני צאמת לא ראיתי חצורי החכם הזה, אבל ידעתיו בשם מפי קסר נדפס בשנת 1662 ושמו

Monarchae Futuro Ludovico XIV. Galliae etc. Comes de Flisco etc.

ושם זוכר החכם רוזאליס יהודי לוזיטאנו, ומגדיל שמו וקורא לו שם ויר אינסויגניס באסטרונומיאס וכו' בצפרו פֵימו אסטרונומיקו.

שני חצורי אשר הם צידיך, עת קץ ועקב רב, מי יתן ויזכו להסתקצ לכגד עיניך. והקטון עקב רב היה על דבר ויכוח שהיה לי על דברת שבועה, וגם שמונו בקולי. ואשר הוא אללך ודאי אין צו דפים שלי אשר מלשון איטלקי העתקתים לעברי, על העסק ההוא.

איה להצין פתרון מלה אחת אשר בחצור ההוא, טאנסאדורי, שלל מלל אחת בשוט דיליאונאריו איטלקי ורווניי. היא מלה מועט ומשועשת הנהוגה במדינתנו, והלך בקראח אזיל צנימוס, ואמנם בלשון טוסקאנו הנקי ומגיאס, וכן בצפר הקרוסקא, יש לוונר טאטאטורי נגזר מן טאסאליוני, ורולה לוונר ערך בחלוקת נק ועול המוטל על קבל אחד, והטאטאטורי הנצמרים הם מחלקים הקבל והונטא איש איש כפי ערכו וכדי יכלתו, עשיר בשורו ועניי בשיו, לפי ראות עיניהם. ועיין צדיליאונאריו (של שלם לשונות) של אודינו, איטלקי לרשתי ואשכנזי.

חפץ לדעת אם הדפסתי ספרים אחרים. לא הדפסתי, אך אודה על האמת, אונתי בלבי, הריתי בקרבי חצורים אחרים, גם ילדתי אחדים, ילרתיים אף עשיתים, ולא טפסתי ורניתי, ולא צאו לאור עולם, ואני עתה צקוף ע"ד שנים, ואני מיום ימותי צן עשירים עד היום ממטפל וטרוד במלכת הרפואה, ואם הכני קטון עפר ואפר צעיר הזאת, גדולה של חכמים ומשוארה צרופאים. שואל עוד למה שמי כהן ומחזונים, ובלעז קנטריני. כהן נקראתי לפי שמשפחתי מוצרע אהרן הכהן, וכיווי ומחזונים לפי שרבים מוצקני ואבות אבותי הם פלדוזה, ושמש נודע בשערים על קולם הנעים ומצטא שפחותיהם הנקי והצקי, בהתפללם צרבים צצית הכנסת אשכנזים, מן העם נקראו בשם חזנים. ואע"פ שהוראת מלת חזן בעלם ר"ל שמש הקבל, כמו שכתב החכם וואגיניאליאו בצפרו קוטס דף 675, עכ"ז בלשון הכהן והשגור נקרא חזן הנורים ומנעים קולו ומתפלל בצבור, ונקרא קנטורי, וכן נקרא ר' יצחק חזן צית הכנסת עוליתאנא שהיה הראש צייחצרי סלוותה האלפונקיות בשנת 1270, יעיין מילרטי בחצורו הגדול ח' א' p. 83. נכספה נפשו לדעה ויה טיבו של מוהר"ר אליהו מקדיאס. מולל אני בשאלות השונות נדפסות מוהר"ר מליך ומפלדוזה עם שאלות של מוהר"ר יודל

מינץ, שצמינן ע"ח של סו"ת נוהר"ם יש תשובה לשאלת נוהר"ר אליהו קאספאלי.
 עוד ינאל צפילוקופיאה נדפסת של יואן יאנדוני, ויניליאה 1575, צקוף ספר
 הטבע, מקירות הפילוסוף החריף אליהו קריטינסקי מהמניע הראשון, שלוחות
 לנוביל ויניטו דונאטו צצית נדרש פאדוזה. עוד הקירה אחרת המתחלת לפי
 סרטה האדון קונטי יואן מהמירנדולה וכו', ומתם מקירותיו כתבתי בשנת 1480
 למנינס. ועוד הקירה אחרת זוכר שם הגדול פיקו.

וכי יאמר איך לא נמלא זכר זה האיש וגם דיבלנש צכותצי דצרי הימים
 של נדרש הזה, ריקונו עומאזינו. כה דבר אדוני באגרתו שזאת האומה היא
 צלי סן, וכן הוא, אך עם ואף ויקרא ס' כ"ו פ' ו"ד, וכמאמר פידיריקו שלישי
 קיסר, אף כי באופנים אחרים ננואר.

ודצרי הימים שחיבר זה החכם נקדיאה לא ראיתי (אמר עד"ל הרצ
 ימכ"ם חשב כי ר' אליהו נקדיאה הפילוסוף הוא עלמו ר' אליהו קספאלי, ואינו
 כן, וכבר הצדיל צניהם וואלפיוס בחלק א' דק קס"ח), ויעיין צב' תעלומות חכמה,
 והוא לקט דצרי חכם אחר מנשפחחו, והיה זה נאה שנים צקירוב איש רם ונורא
 צכל החכמות, שמו יוסף שלמה דיל מידיגו, וילך לפולוניאה, והוא חיבר ס' אילים,
 וצב' תעלומות הנזכר, נדפס צזיליאה שנת שפ"ט, ונדבר נר' אליה קריטינסקי
 שביה מנשפחחו, ושהיה צר פלוגתיה של הגאון נוהר"ר מינץ צפאדוזה, וששב
 לארצו אי קנדיאה ושם נות, ומספר שלוהו נכצדי ארץ נולדים לקצורה מלוצשים
 צגדי אצלות, ע"ס. וזכור אני ששמו רשום צב' קונסיליא מידיקא לוטיקיי, ואיני
 זוכר עתה הדף.

ועל דבר הפילוסוף אצרהם די צלמס, הוא חיבר נקנה אצרהם, הנעתק
 ללטיין, על הדקדוק, וכתב מונו צעל שלשלת הקבלה שהיה קורא צקטורא צפונוצי
 לתלמידים נולדים צקטודיו פאדוזה, וצהיות שם הלכו כל תלמידיו נולדים אחרי
 מינתו עכ"ל. ועוד שם כתב נר' יומן אלמנאן שחיבר עיני העדה והסך שלמה,
 והיה נולנד פיקו דילה מינדולה עכ"ל. וגם נר' אצרהם זכות חכם גדול כתב
 שלינג החכמות הלמודיות צקטורא שלהם צקרגוזא.

דע אדוני כי היהודים היו נקצרים נותיהם צעירנו נמוץ לקריה, צשדה
 אשר עודנו הוא צידנו, ושם נקצר השך הנפסם הגדול דון ינחק אנרצאנל, אונס
 ציוני נולר מנאסימיליאנו קיסר אשר הגיע עד נוקום השדה שהוא וישב אחור,
 נהכרו הליונים, ואין זכרון לראשונים.

על החכם יעקב מנאטין שהעתיק חזורים רבים של אבן רשד ואבן סינא,
 והיה ציוני קרלו מנישי קיסר, או על חכם אחר ונשה אלמטין נעיר ספוליטי,
 אשר זכור אני שאליו שלח הכופא הגדול צפאדוזה מינקוריאלני שתי עלות, אין
 לי להסויף מנאונה, ואיני יודע שנת ניתחם, גם לא נחו צפאדוזה.

הרצ שמואל ארקולטי נפטר לעולמו שנת תשע"א.
 את כל חלה ידי כתבה למנוח חן צעיני אדוני, ואם כשר אני צעיניו ילוני
 ואת מקויו אשמוור, וגם ציני שיצתי יהיו לי לנשיצ נפש. ולכל יהיה צקצתי עורח
 לאדון החשוב ואליסנייני יוכל לשלוח לויניאיה אל הגביר יוחנן גבריאל הערץ
 מוכר ספרים לנענן ישלח האגרת לפאדוזה אלי.
 פה פאדוזה יום א' א' לחדש אלול תשע"ז.

הלעיר עצדו, הנשתחוו ליקר כודו,
 וכבוד תלמודו, יצחק חיים בהן נהסזנים.

III.

Schreiben des Pastor Ch. Th. Unger an Dr. I. V. Cantarini.

הערנלאוירטיץ יום ה' ט"ז אדר תע"ח לפ"ק.
 תפארת לעמו נחזנים, מוכתר כתר שם טוז וכהנים,
 צעבור חכמתו נשוא פנים, יסי עוד כמה וכמה שנים,
 ה"ה מוהכ"ר יצחק חיים בהן נחזנים שלי"ט.
 מורה נחמנת הרפואה ורופא ננומחה צעיר המהוללה
 פאדוזה יע"א, שלום לו וכא"ל.

ובנה אשלים לנעלת כבוד תפארתו כי שמוע לדברי נלינות השר הנפורסם
 וראש ישיבת פאדוזה אדוני ואכוזי האדון אנטוניו ואליסנייני להשיצ צעיון גדול
 לכל שלוחי חמת מוהכ"ר רפאל רביני באשר הלז עתה איננו וילך כבר דרך כל
 הארץ לנח על נשכצו על כן צאתי עכשיו בקול מורה ושצח להודיע לו שקצלתי
 גלילת ידו היקרה וכל דצרו היו למרגוע לכפשי כי אדוני סאיר עיני עצדו
 בתעלונות חכמתו ובחדושים נחמדים עד נוהל הן מגד הספרים שהוליא צעלנו
 לאור הדפוס הן נוהל צעלי נחצרים אחרים שנפטרו קודם דורנו וציני קדעונינו.
 יש צידי ספר תעלונות חכמה וס' אילים שניהם נולוקטים נדצרי מוהכ"ר
 יוסף שלמה דיל ניידיגו המכונה צראשי תיצות היס"ר אשר היה מופת הדור
 צעמו צכל הסכמות ונפרטו צלינודיות ודצרי קבלה ויתגורר כנעט צכל נדינות
 הנזרח ונערצ ונאחרית ינניו היה רופא ננומחה צעיר פראגא אס ערי נלכות
 צוהייניאה וגם נפטר שם צננת תע"ז לפ"ק צן ששים וחמש שנה ויותר וי"א
 שנעללים היום נקלח כתבי יד שלו אלל חכמי ישראל צנדינת עולדא באשכנו כנו
 ג"כ בקריאת ספר מוהכ"ר דוד אופנהיים אצ"ד פראגא צעיר האנוציר.
 וני יתן שאוכל לקנות לי איזה כרכים נשאר ספרים אשר כונאו צאגרת
 סנודות נכ"ח ד"ג ס' עוצר לקומר וס' פורטו אקטרונומיקו וס' דיפלונאלוגיה

על פליטות השמש ציני יהושע וחזקיה לנהר"ר מנחם ליון פורטו ופירוש ישעיה
 נהר"ר מארינה ונקוה ישראל נהר"ר יהודה נפתחו וס' פילוסופיה של יואן
 יאנדוני ד' ויניליאה בשנת 1575 וצו גדסקו חקירות פילוסוף חריף אליהו
 קריטיכסי ונהניע הראשון שלוחות לכוזיל ויניטו דונטו צנית מדרש פאדווא
 עוד חקירה אחרת הנתחלת לפי שרלה האדון קונטי יואן מניכנדולה וכו' משום
 זה נפיל אני לפניו מחנותי להשנייעני הנונללים בפאדווא ספרים האלה וצאיזה
 נקט כל אחד ואחד. אז אשלח לידיו את המעות ע"י הגביר החשוב יוחנן גבריאל
 הערץ מוכר ספרים צויניליאה כדי שינאחו לידי עם שאר דברים אשר אקבל
 צנורו ואם אדוני יוסף נוס' עקב רב הדפים אשר העתיק מלמון לעז לעצרי גם
 צנאזני לך אתן לו מקום.

שמעתי שצעיר פאדווא ישצ עדיין על כסא הוראה נהר"ר ישעיה צאקאן
 לכן אני נחלה לשאל לו צעדי צאיזה שנה ומדע ויום נפטו צעיר רגיו חניו
 נהר"ר צנינוין כהן ואם רגיו היא ארץ מולדתו ואם שמו ליון עם כחצ על קצרו
 ואם הניח ספרים צדפוס או כתיבי יד חוץ נוס' אלון צכות וס' עת הזמיר כי לא
 ראיתי מאונס שלו זולתם וניי נחצקס להיות שם אצ"ד צמקומו ואם יס צעיר
 רגיו משכצ לחכמי ישראל צעלי נחצרים אחרים עם מלכות על קצריהם עוד אם
 נהר"ר ישעיה צאקאן צעלמו חצר איזה ספר. נודע צשערי כל ישראל שמו של
 הנקוצל נהר"ר חיים ויעאל הנכונה קליפריס צעל עץ חיים מדברי קבלה לפי
 האר"י לריא אצל אעפ"כ עד הנה לא מנלתי צסום ספר שנת פטירתו והוא שלל
 צעיני רק ידעתי שנהר"ר חיים הוא המגורר צאחרית יוניו צעיר דונסק צנדינת
 קוריא כי שם היה עודנו צחייו צשנת שצ"ח לפ"ק נ' שנה ויותר אחר ניתת רבו
 האר"י לריא. צי אדוני והאירה נא עיני צאלה דברים ולמה קורין לו קליפריז.
 צנדינות איטליאה היו חכמים גדולים צדורותם נהר"ר אצרהם פרינול
 צעל נגן אצרהם וכו'.

נהר"ר אצרהם ילחק לניאדו צעל נגן אצרהם ונקודות כסף

נהר"ר עוצדיה ספורנו צעל אוהב משפט וכו'

נהר"ר אצרהם צן דוד משער אריה צעל שלטי הגבורים

נהר"ר עזריה נן אדוונים צעל מאור עינים

נהר"ר אהרן צרכיה צר ונשה צר נחנייה ומודינא צעל מעצב יצוק

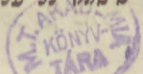
נהר"ר גדליה צן דוד יחייה צעל שלשלת הקבלה

וצעלי נחצרים אחרים דוניים להם ואע"פ חקרתי הנה וסנה לדעת שנת

פטירתם לא היה צאשערי לנולא נונס צכל דברי הימים וספרים הנדפסים שצלו

לידיעתי. אולי בגנזי מועלת כבוד חפירתו יהיה מוטוון פרי נגדים כאלה. על

כל סנים אני צטוח צחקידותו שיטונק לצ עצרו צרשינות כתיבי יד הנונללים

צקריאת ספר שלו ואלל חכמים אחרים ונעמו אשר לע"ע ונתוסצי פאדוצא הן
 בלשון הקודש הן בלעז ובפרט יגלה את אזני אס צחוכס איזה דצרי זכרות
 השייכים למאורעות ישראל ומאמיתס סנה ויותר ותמים גדולה לי למה אינס בנמלל
 עד היום הזה כי אס כתזים ונעוטים שלהם המדצרים על כלל ההוא כי צכתזי
 הנולדים ד"ג היסעוץיכי די שויפז די מוסיי צאגלפיי * וצטאר ספרים מאותו
 ענין יס לפעמים עעיות הרצה ונאר שלא יוכל לתקן צתכלית וכהגון טום אדם
 כמו תלמיד חכם צר ישראל.

וזאת הפעם לא אוקיף לשאול לו כי אס אחת אשר אצקס. יס צידי ונה
 שכחצ על ליון מהר"ר יהודה אריה ומודינא וזה לשונו
 ארצע אמות קרקס בחלר זה
 אגצ קנין סודר ונימות עולם
 הקנו ומעל לי-הודה אריה
 מנו-דינא נקמר על כל נעלם

רק לא ידעתי אס צו איזה דצר ומחוסתס (sic) או אס טעס שתי סורות
 האחרונ' נעלם ומשכלי צעצור זה מעכ"ת יעשה לי חטיצה צהעתיק לי ונלה צולה
 וצאר היעצ הכחוצ ההוא ובלמודני אס צחתיכת המלות לי-הודה ומנו-דינא איזה
 סוד חוץ מן המסקל.

אל נא ימר לו סרצצ לצצי לדצר לו ולהאריך כי חכני צעלנו צהצטחות
 סעוצות טיקבל כל אגרותי צקצר פנים. ומחוך כך אפסה לתסוצתו היקרה שתיגע
 לידי צכל צטחון ע"י האדון הערץ או ג"כ ע"י הסופטעל.
 וצזה לנעלת כבוד תפארתו שלום וצרכס אלף פעמים ככה ונאלכי המערכה
 כ"ד עצדו וד"ס כריסטיאנו טיזעילו אונגיר.

IV.

Schreiben des Dr. I. V. Cantarini an Pastor Ch. Th. Unger.

רם ונשא טלא רוח חכמה רועה נאמן אבן הראשה לב חוקר
 כל תעלומה ועל לוחו חרושה המבטא הקדושה ותורת ה' תמימה

נה יקר חסדך אדוני תחכמוני ונה ידידות ומסכנותיך אולרות חננה הססכל
 וסצינה סגולות המעלה והסכינה אשר היו לך למנה, ואני אמרתי צחפסי נכספה
 וגם כלתס נפטי לעצדו צאומת ואמונה כי צאלה חפלתי וכאלה חפסתי חמיד וככחי
 אז כחי עתס ציוני הזקנה. אדוני טאל לשלום לו ספר פילוסופיאה של יאכדונו
 אשר הגדתי (לו כי צו) זכור לטוב צס אליה קריעיניסי, צקשתיכו גם ונלאתיכו.
 עוד צכתצו טואל מקור ישראל, ואמלאתכו, גם חוספתי אללו חצור אסר, פלגי

*) Histoire des Juifs de Mr. Basnage (S. D. L.).

מים, כי הוא צר פלוגתיה צדון מחלוקת המקור, וינאל צם שנות שלמים וכן
 רבים רבני איטליא ונדינות אחרות צדור הוא. עוד זוכר ס' עוצר לסוחר
 למהרנ"ץ פורטו, והנה הקרה ה' אותו לפני, גם ספרו פורטו אסטרונומיקו, את
 כל אלה הנני שולח לחן כבודו ע"י הגזיר הנפואר הירץ, והאחר והוא פירוש
 למהרנ"ץ על פליאות השמש, יגעתי ולא נאלחתי. וס' תקון עולם פירוש ישעיהו
 הנו אונס מאד מאד חסר וגם לפוסו ונזולצל, את כל אלה צדור השתדלות וצלי
 עלנות צקשמים אסתמים, ואשים צחוכס דפים צלה"ק והעמקה לאיטלקי השייכים
 אל סוף ספרי עקצ רצ. גם עתה צא לידי צדור קל והוא צמסקל על השלישית,
 אשר הדפסתי זה חנשים שנה, אונרתי להשית אותו עמכם ויהיו לפניו, אונל חן
 צעיניו לקצלם צכצכ פנים יפות מן המוקיר ומצכיר את שמו לעוצה וצאהצה
 רצה, והס אשר כדוש דרש צחצוזה הרמזה החצוזה, וכחוצה ט"ז אדר ומגיע
 לידי ה' אייר. אענה עוד. מוהר"ר צנינון כהן מולדתו צאליסאנדריאה דילה
 פאליא, עיר של וינלאניזי, והוא עודנו חי ומושב יקרו צריגייו, ולא הדפים רק
 עת הזמיר ואלון צכות, ואס לו עוד כתצי יד, הס אללו. וחתנו מוהר"ר ישעיה
 צאסן לא חיבב ספר.

הגדול צכצוד שמו מוהר"ר חיים ויעאל לא ידעתי שנת פטירתו, ויהי לו
 אח זקן חסיד מוהר"ר נשה ויעאל אשר צשנת של"צ היה צן ע"ה שנה (אמר
 של"ל כך כתב מנחצר צחלה, ואח"כ הגיה וכתב: צשנת של"צ קריתי שהיה וכו',
 וכוונתו לומר כי הוא צזמן מן הזמנים ראה איזה כתב מנחצ של"צ שהיה כחוצ
 צו שהאיש הנ"ל היה אז צן ע"ה שנה, ואני לא רחיתי להעתיק כפי מה שהגיה,
 לצלתי יתצללו הקוראים ויחשצו שהרצ יח"ס נולד קודם שנת ש"ץ, או יחשצו
 שזה קוחר לנפטר יוני חיו הכוכר צאגרתו הראשונה). וטעם הקראו קלפריז
 שונעתי כי יש ספרים שכתוב צהם קלפריז, והצי"ת נהפכת לפ"א, ושכנויו צאנת
 Calabrese, ושנא היה מנדינת קאלאצריאה אשר צנלכות כאפולי, או זקניו ילאו
 מנשם. וצגלות הזה היודים המטולעלים צנקעם מוקדם ינה ונחיון לפונה זה
 דרך רוב משפחותם להקרא צסם העיר אשר נשם ילאו, כמו צעיר הזאת קוניאן
 טריויס הילפרון לודי פאדוזה ראוינה, וכן הנחצרים המפורסנים צירטורכא
 ריקאנאטי.

צנוס ליון קצר מוהר"ר יהודה אריה ומנדינא הכחוצ צאגרתו צאנת יש
 שוש וטעות, וזאת הברכא הנכונה.

ארבע אמות קרקע צחלר זה

אבז קנין קודר מיינות עולם

הקנו ומעל ליהודה אריה

ומנדינא צזה נקחר נעלם

הנה צרור טעות המצמצם המצומצמות, כמו קרקע ור"ל קרקע, וצפן נגלית
 הכונה, והמוסר קל ההצנה. וצחתיכת לי-הודה עמו-דינא אין סוד, ותסי מלכות
 הסופר אשר פנה אל המעקל לצדו, ונצלי לורך לו להספיריו. ועל דבר זיאור
 המליטה, היא מושאלת מלשון חכמים צמסא ומתן כנראה צנוסח השטרות וקינאל
 אין סהדי וכו' וכן דרך כל הארץ כי יוצל לקצר הגצר הוקס על, מרוב צמים
 מרומים, ומשכנות מצטחים, וגמות לוממים, שדות וצגדי חמודות, נאשר לרוחצ
 לצדו, ד' אמות קרקע למשכנו, וסודר ומכריכין לסוצצו (אמר שד"ל כראה כי
 הרב יחכ"ס חשב כי מלת סודר היא כאן שם דבר, אבל רי"א ממודינא לא לכך
 נכתוון, אך היתה כוונתו לומר **סִדְרָא** מיימות עולם, כלומר צאתו קיין המקורר
 וקצוע מיימות עולם (ואל עפר השוצ) הקנו ליבודה אריה ארצע אמות קרקע
 צמלר זה).

ואגב הדך מוסר"ר יראמ אזכור לטובה מוסר"ר שנחה לולאטו אחד המיוחד
 צרצני ויניליאה אשר הכרתיו ציני צחורות, הגדיל לרומנו צחמות הלמודיות
 השך היס"ר מוקדיאה בהקדמת אילים, ושלל מנאל צכל חסולות הגולה רק שני לו
 3 . . . (אמר שד"ל אולי: צאלקסיכאל). ואני ראיתי שני ספריו, אחד שמו איל
 סוקרטי, והשני איל סטאטו דילי איצראי, צלסון איטלקי. וליון קצרו מאצתי
 לטלחו ולא עלה צידי, כי כתצתי לויניליאה ויענו לי כי המלצה נטענה צחמתית
 הקרקע ולא יכלו לראות מפני שהצניסוהו צעפר.

ולאדוני אמר עוד שלא יתנה על צלי מה לצלתי המנאל צנו כותצ זכרונות
 צצני הימים ומאורעות דור ודור ומכניו דור ודור וקופריו הכללים והספרטים
 והקורות צנדינה ומדינה כחצה ועם ועם כלסונו, הנה עם צני ישראל מפוזר
 ומפוזר צארצע כנסות, גולה ונדח, היום כאן ומחר כצצר ולצי צלי צני וצלתי לצי
 מודח (אמר שד"ל הכונה לומר שהיהודי היום הוא כאן ומחר הוא כאיש וכלצי
 מודח, צלי לרובו (לצי ענין רלון), וצלתי הוד וסדר (לצי ענין יופי), וכללנו צזה
 העניות והדלות והמגור מפיצ, וכונה ספרים נכתצו ולא נדפסו, כי היתה
 הדפסתם מוסוכנת כגון ס' עמוק הנכאל), גם רוב הקצרים צצדות נחשנות חוץ מן
 הערים, ולכן אין להפלא אם צנקלה אצד זכרו, וכמעט נדעך נרו.

קנלי למלין ולא קנלי להלולים אל שמו הנכבד, לעצדו יסוני, וילוני ולא
 יכצד עלי לשרתו ולהיות אמו מלך ומודה נעבד, הלעיר יחכ"ס.

לא אכתד מאלדוני יום פטירת מוסר"ר אצרהס ומעפר אריה אשר הזכיר
 באגרתו, צעל שלטי הגצורים הנודע, ויהי יום כ"ט תמוז שצ"ב, והוא כצן מצעים
 ואמת שנה. עוד הנה אללי זכרון הכחוצ על מלצת גדול דורנו מנאל ורנאל מנשה
 זכותו, הנאסף אל עניו צמנטוצה יום צ' סוכות התנ"ח.

כל זה נפסי כתב הס"ר גרשון נכדי צן אחי, חצר ורופא, ועוד שנית הנני
חותם המוכן לשרתו שלי מרפא יחכ"ם.

(אמר מד"ל אלל האגרת הזאת נולדתי נייר קטן, כתב בו נל"ק הר"מ זכות,
ומתשובת אונגר נודע כי נשלחה לו בכתובת יד גרשון צן אחיו של הרב יחכ"ם,
והנני נעתיק אותה כאן לזכר עולם, וז"ל:)

מלכת קצורת הרב הגדול מצרצרים
המקובל המסיד והקדוש מרגל ורנא
ונסה זכות זל"ק אשר נסע לנוחה
ויעזוב אותנו לאנחה יום שני של סכות החכ"ם
העוזרים עמדו ואל תפרעו

שימו לבצכם אל קצורת גצר
גצר צעוז על כל אשר נודעו
צקוד וצנגלה ונשציר שצר
כל שונעיו ישמעשעו ישצצו
על כן שפחיו דוצנות צקצר
עונד כמו נסה צעת הדחק
לנו זכותו יעמוד צשחק

(עוד נייר נולדתי צין האגרות האלה, וכתוב בו פטירת צעל שליטי הגזורים,
וקודם זכרון פטירתו יש כאן ספור נעשה שאירע לו, והנני נעתיק הכל מלה
צנלה:) אני אונרתי דיוני יוני אלכה צשערי שאל ולא אציט אדם עוד עם יושצי
חלד, צקום עלי אדם רע וונר, אגוסטינו צן רפאל, ספר (אמר מד"ל אולי הקריאה
ספר, כלונר גלב) ערל נכר יונח שמו וזכרו, והוא נחנכר צצגדים עקודים
וטלואים, וקרעת הנשקרה (maschera) פרחס צנלחו כנחחסס, וחרצ שחי
פיות שלופס צידו כגונד ארכס, צשכונת הקו"רא הוא צלד הצו"רגו פס וננוצס,
להרוג אח נפסי חנס, אוננס כי דלו עיני לנונס לא אצה ה' השחיתני, וגם כי
הנני פלעני על ראשי, הרס הנלנסת והסר העטרה, וישלח ידו אחרי גוי פעננים
להציא צכליותי צני ששפחו לא נתנו אלהים להרע עונדי ולא הוליא וננני טיפת
דס, ועס כי צאנלע כחנתי עשה שסה עשר קרעים צחרצו הקסה, לא שלט צצצרי
יד רניס, כי ה' סיה עוזר לי וננולוקותי הוליאני, וזה סיה ציוס ש"ק אחר האכילה
צין כ' לכ"א שעות ציוס כ"ס אדר כ"ס פיצרארו פרסת ויקהל וסקורי והחדש שנת
חונסת אלפים שי"ן לגו"ד וי"ו לפ"ק, ואקוד ושסתחוה אפים ארלה כי ראס ה'
עוותתי שפט ונשפטי וננונו כ"צ יונים אחרי אשר קס עלי צלדיס, ויוונת כי סניחו

ה' צנגף וצנגפסה, ועיני ראו כאשר הוצילוהו לשאול תחתית כספר מוצק, וצקצורת
 חמור נקצר קמז והשלך. ארומוך ה' כי דליחני ולא שומח אויבי לי, ה' העלית
 מן שאול נפשי חייחני מירדי צור, הפכת מספדי למחול לי פתחת שקי ותאזרני
 שומסה, על כן ה' אלהי לעולם אודך, אהללה שמוך כי טוב נגד חסידך.
 נאם אצרהם י"ו צמנה"ר דוד הרופא משער אריה ז"ל.

סלגי מים חרד עיני על כי לקח ה' מנחתו הדיק והחסיד אצי אצי רכז
 ישראל ופרשיו עטרת ראשנו ופאר הדור, כצן טבעים ואחת שנה, הנעלה כנה"ר
 אצרהם קומו משער אריה אציר הרופאים ז"ל, אשר נקרא ציטיצה של מעלה
 ציום ש"ק צין י"ז ל"ח שעות כ"ט תמוז כ"ט לוליו טע"צ לפ"ק פרשת אלה הדברים,
 יהי רלון שמהל נפשו לרובה בלרור החיים את ה' אלהינו עם כל האצות הקדושים
 ושאר החסידים והלדיקים, ויזכה לתמיה ויהנה נזיו השכינה אמן סלה, והגודר
 פרנות צישראל הוא יגדור את הפרנה הזאת מעלינו לחיים ולא נוסף לראצה
 עוד אכי"ר.

V.

Schreiben des Pastor Unger an Dr. Cantarini.

הערכלאוירשין יום ה' כ"צ אייר תע"ט לפ"ק.

נופת דורנו צממותיו אדיר ומשפחה צלצותיו
 יחיד אונתו צמדותיו תהי כל שלרה צמענותיו
 יוסף הצורח על שנותיו צמיים ואורך ימותיו
 ה"ה מהכ"ר ילחק חיים צן יעקב ילחק כהן ונהחזנים
 שלי"ט רופא מומחה ומורה חכמת הרפואה
 צעיר המהוללה פאדוצא יע"א.

שלום לאדוני ולכל אשר לו. שומחתי כשומח צקליר כאשר יגילו צחלקם שלל
 צוול לדי גלילת ירו היקרה יחדיו עם לרור הספרים ע"י אדוני הגציר גצריאל
 הערץ, ווי אכני אשר וועכ"ת הכירני ויגדל עומדי סקדו וצונה אשלם לו כל טובחו
 אשר חנני חדושים נחמדים כאלה כי דצרו היו ונהוקים מדצט למו פי ולמרגוע
 לנפשי. לכן אני ונצקט עד וואד להודיעני עי"ו את ונקח כל הספרים אשר
 שלחתי כי תאותי להציא לידיו את הנועות צעדס צלי עיכוז הזמן.

אך צאשר חסר צם' תיקון עולם על ישעיה הקונטרס האחרון ונפסקו
 שווחו את ירושלים ויגילו זה כל אהציה עד סוף הספר אני ומלה להעתיק לי,
 צהיות שרוא ונן האפשר, ע"י צמור אחד ונלה צמלה ואות צאות את החסרון הנ"ל
 כי למעתיק אתן סכרו צעד הטרור ווי יחן שווע"ה ג"כ יוכל להודיעני סנת

פטיירתו של צעל הונחצר ומהר"ר שלמה מרינא כי עדיין היא נעלמת ויעניי אך גם חקתי הנה והנה. צספר פורטו אסטרונומיקו ראייתי שצעל הונחצר נקרא עמנואל פורטו ולא ידעתי למה קורין לו עמנואל כי שמו האמיתי היה מנחם ליון כהן פורטו על כן תאומי לדעת אם שמו של אביו הוא עמנואל. אמנם באשכנז יש לפעמים המנהג שמקלת אנשי ישראל נודעים יותר בשם אבותם משם עלמם. דרך משל צעל המדפיס אשר עדיין לישראל צעיר דיהרנפארט צמדינחמו ד' פרסאות וועיר צרעקלא הוא נקרא מהר"ר יששכר צער צר נטע מקרוטסין אזל צפי כל אחד צטרט צושא ונתן תחת הנוכרים הוא מוכנה צעריל נתן וצעיר פרכופורטו דועינו יש לי הכרה עם ר' שמועון צר אצרהס וואלף מענץ מוכר ספרים אך הוא איננו נודע כי אם בשם אביו ומכונה ר' אצרהס וואלף מענץ. מאחר מעכ"ת הגדיל עומדי חסדו להגיד לי שנת פטיירת מהר"ר אצרהס משער אריה צעל שלטי בגזורים הנני מפיל עוד פעם תחבוי לפניו להשמיעני ג"כ באיזה שנה ומקום נפטרו שאר החכמים צעלי ומחזרים הנרשמים באגרות האחרונה ונפרט מהר"ר עזריה מן האדוונים צעל מאור עינים ומהר"ר עוזדיה ספורנו צעל ארסז משפט וכו' ומהר"ר דוד ד' פומים צלעז אך צלש' הק' מן התפוחים צעל לוח דוד.

מנאחי צקינה אחת כי צשנת הת"ד ליגירה יום ה' ח' למדש כקלו נפטר לעולמו צעיר ויניליאה החכם הנעלה מהר"ר מנחם ספורנו ושהניח אחריו ספר אחד שערנו לצ נתיצות חכמה. צי אדוני והודיעני כלל הספר ההוא ושנת הדפסתו ואם מהר"ר מנחם ספורנו הנ"ל היה צן מהר"ר שלמה שמועיה ספורנו אשר היה עודנו בחייו צשנת סנ"ג ראייתי איזה דבר שלו על השמיטה אזל כגזז מומי אם יש חבורים אחרים למהר"ר שלמה שמועיה ספורנו הנ"ל ובאיזה אופן אחס מורגלים להוליא צנצטא סם ומשפחת ספורנו אם Sferno או Saferno או Siferno גם חפלי לדעת באיזה שנה ובאיזה מקום ילאו לאור הדפוס סו"ת למהר"ר עזריה אפרים פיגו אצ"ד ויניליאה אשר נפטר צסנ' הקסצ' כי ספר הנ"ל הוצא צקינה על פטיירתו.

יש צידי כתצ יד שערנו: כתצ ההתנללות אשר שלח החכם אנצוניט אצרה לרש"צא על אשר התקף ציושצי ארץ פרוצינלה הונחעסקים צלמוד חכמות חילוניות וכמותו מ"ג דפיין באופן רביעי אך הוא צקוסו חסר והיא שורה האחרונה וזה לשונה: יאר ה' פניו אל אדוננו וישם לו שלום ולאוהצי תורחו יאיר ונלחמה צשלוס יחזק צנעז השלו' ונצרכחו יצרך אח — עד כאן אחרית ונלות של כתצ התנללות הנ"ל צקסתי עד מחד ללמדני אם כ"י ההוא ננלא צלי סום חסרון צידיו או צידי אהוציו צשאדוצאס או נקונות אחרים ובהיות שהן (אמר שד"ל הכונה

לומר ואם יהיה הדבר שתשובת השאלה הזאת **הן**, כלומר שהם' יהוא נולד צידו
 בשלמותו, אז (אזקט) להעתיק לי ע"י צחור אחד מה שמסר צרכי והוא לא יהי
 כי אם דבר קטן ונח' או צ' דפיין ואין יותר. צעל המחצר שמו מהר"ר ידעיה
 הפנימי צעל בחינת עולם וועדני ונלך ושאר חצורים והוא היה מחכמי פרוצניליא
 צמלכות לרפת וכסא כוראה היה צעיר המהוללה מונטפסלייר והוא היה צמנת
 הנ"ס רק לא ידעתי שנת פעירתו ולמה הוא מוכנה אנצוניט אצום היה מהר"ר
 אצרהם צדקסי צעל של ספר חותם חכנית והוא כ"י על הדקדוק ושניהם גם צן
 גם אציו היו אנשי חיל צכל מלאכת המליכות. אם לנע"כ את איזה חדושים על שני
 צעלי מחצרים האלה דהיינו מהר"ר אצרהם צדקסי וצנו מהר"ר ידעיה הפנימי
 המוכנה אנצוניט אצום ועל ספריהם וצפרט על ספר חותם חכנית אני מנפס
 לחעלומות חכמות. יש צלי ספק לנע"כ ידעיה וצריית אהבה עם מהר"ר שלמה
 צאזיליא מונטפסלייר. שונעתי שהוא צקי צכל חכמות וצעל מחצר ומכנה וכמה חצורים
 רק אין לי נודעים שעריהם גם נעלם מעיני אם הוצאו לצית הדפוס. עוד יש
 אומרים שצידיו ג"כ איזה כתיבי יד נחמדים ונלך מחכם אחד שמו מהר"ר צלחניז
 וציה הנני צטוח צגודל חקירותו שיציעני שמה ושאון ע"ד צתשובתו היקרה
 שאקרה אמת עי"ו או צלכור הגציר המרום האדון צבריאל הערץ או מונטה צכת
 מהר"ר יעקב אצובצ נאמן לישראל צעיר המפוארת ויניליאה אשר ישלח לי החכם
 הזה ע"י הסופטא צלי עיכוצ הזמן.

מחוך כך צרכות כגשם ורציציו לכל צית אדוני וקציציו כדע"ד שמת
 הקטן ונקוטן צמלנידי לש' הק' כריקטיאלו עיוצילו אונגיב פאסטור פרינאריז
 פה הערכלאוירשיץ.

גם שלומים רבים לכדו ולקופרו הח"ר גרשון והלולים לו אין קץ צעד
 מנצח קצורת מהר"ר משה זכותו כ"כ ומי יתן שאוכל ליקח ג"כ מנצח אחר' אשר
 לחכמי ישראל צעלי מחצרים צעיר מונטפסלייר וצעיר פיראל וצעיר רונל וצמקומות
 אחרים אמנם אהן צעד הטורח לנעתיק כל האות נפשו.

VI.

Schreiben des Dr. Cantarini an Pastor Unger.

שמו נאה לו והוא נאה לשמו והעם מהללים צהלולים,

טיאופילו אה"צ את הנקו"ם אהב את הצרות ענו

צארות וכאם לשכלים, אצי החושיות דורש הקדמוניות

העצרות והנפתרות לו גלויות המסכים צדצ עצרו

ועלם מהלכו מעלים, יהי שמו מצורך צמקהלים.

הפעם לל אחרו פעמי ומצרותיו צאגרת יקרה הכחוצה כ"צ אייר תע"ט
 תשובה שלמה אל הסלוחה נאחי י"ח אייר תע"ח מיננים ימינה. אדוני סאל תיקון
 תיקון עולם על ישעיה, חסרון יוכל להמלכות. נתתיו לנעתיק, קחנו כי
 הוא זה. ומצד זה התיקון עולם נפטר לעולמו חדש אייר ת"ל (אמר עד"ל הרב
 יחכ"ס היה זקן והיה כהן ולא היה צידו לצדוק את המלכות, אבל בני ארבע גר
 ז"ל צהיחו בן י"ד שנה כמה יגיעות יגע והעתיק בחכמית הדיוק ע"א מלכות
 פה פאדונה (ואחרות נמקומות אחרים) וכשהיה נקופק צקריאה היה קורא לי
 והייתי צודק צעיני וצאלצעותי, עד שהיתה מתצרכת לי קריאת הכתב, והיא
 מלכה קשה מאד צאצנים מעצרו עליהם כמה דורות, ונדור הזה ילאו לאור
 כמה לקוטי מלכות, וצרוך היודע כמה עעיות נפלו צהעתיקה. והנה הרב יחכ"ס
 אומר כי צעל תקון עולם נפטר צחדש אייר, אבל צמלצת קצורתו כמו יום ש"ק
 ער"ח אייר, והמלצה הלא היא כמוצה צס' חג'י לרנ"ג, ולריך להגיה צתחלחה
 ולהוסיף מלת ה"ם קודם מלת יקוננו, והלשון לקוח מפיוט הרב"צ קוראי מגלה
 הס ירננו אל אל. וצמלצת אחיו הכחוצה ג"כ צס' חג'י לריך להגיה כך:

ואחרי כן ילא

אחיו ישים כי ימלא

פה קצר הישים הצון

תם וישר כוהר"ר (וכו')

והנה הסכם וואלצ"יוס צס"ג מהציליאטיקה שלו כתב פטירת צעל תקון
 עולם צחדש אייר, והיה זה מונה סכתוב כאן צאגרת הרב יחכ"ס לאונגר, ואני
 אין צידי החלק הסליטי והרציעי נוס' וואלפיוס, אך ראיתי זה צקאטאלוג הגדול
 של טעינשניידר, ומלכה נפלאה, יזכו ה' להשלימה, ועיני רואות).

ציקס עוד למה מוהר"ר מנחם ליון פורטו נקרא צסס Emanuel, ארצה
 לצטר אונרות, צאיעליא רבים מיהודים שנס צישראל אחד, וצתוך קהל עדת
 העניים אשר שם נפולים מוקור אחר יוקח שנס. הנה צציתי יש ילד קטן שמואל
 צקוראי שמו, וצלעז נקרא Simon, והוא טונעון. וצמדיונת האלה קוראין צלעז
 תחת מנחם Mandolin (אמר עד"ל זה נמשך מוניהג האשכנזים שקוראים למנחם
 מענדעל, ואחד מאלמידי נקרא משה בן מנחם כהן פורטו) (אולי מנשפחת מוהר"מץ
 הנזכר כאן), והוא עתה שני צקדש צק"ק ויניליאה, ואציו נקרא צלעז Mandolin).
 נכסוף נכסף לדעת שנת פטירת מוהר"ר עזריה מן האדוונים ואיה מוקוס
 מנחתו, ולא עלה צידי עד הנה (אמר עד"ל ר' עזריה ננת צשכת של"ח כמו
 שראה צחלומו צשנת של"ה, עיין כרם חנוד חניסי עמוד קס"א). זאת נודע
 שמיצר ספרו אונרי צינה צשכת הסל"ג ככתוב דק קס"ד, וצדק קס"ג ע"צ ש"ם
 ש"ם לזכרון הסיר אשר צעודנו חי הכין לנען יחולצ צלור קצורתו ע"ס.

חשקה נפשו לדעה וזה ינשא אליך על יום פטירת מוהר"ר עובדיה ספורנו,
 אשר באגרתו קרא אותו בעל אהב משפט. לא אחדל מהגיד כי ס' אהב משפט
 הוא פירוש אינו ומחזרו הר"ם בר למה, ואולם גם זה החכם ספורנו חיבר זיכרון
 אחר קצר כדרכו, משפט לדק שמו, והוא נדפס עמו. ולהכריע הזה ספורנו פירושים
 רבים, על חמשה חומשי תורה שיר הטיירים קהלת תלים, ואור עונים כולל חקירות
 פילוסופיות, ובהקדמתו קורא עלמו ומחשבי זולונייא. המורגל אללנו להושיא
 במצטא כנוי המשפחה ספורנו Sferno. מוהר"ר שלמה שמעיה ספורנו נפטר ט'
 חשוון טע"ז. אודיע עוד משפחת מוהר"ר מנחם ספורנו מחגורת עתה צעיר
 דוויגו קרובה אל פלדובה, ושאלתי אם כמוהר"ר שלמה שמעיה היה צנו, וישיבו
 אותי דבר שלא ילא מחליו, ואולי הוא מענק אחר אשרם הנוסעים מצולונייא.
 הספר ל"ב נתיבות לא ידעתי.

ועתה אבז ריהטא אזכור ימות עולם שלמים וכן רבים.

הגאון כמוהר"ר שמואל יודא קנאליצבוגן אז צ"ר צק"ק וינילייא צן הרב הגדול
 כמוהר"ר מאיר מפלדובה נפטר ו' ניסן טכ"ז.

כמוהר"ר יעקב כהן בכ"נר אצרהם צרוך י"ב טצט טכ"ו צוינילייא.

המאור הגדול כמוהר"ר משה פרוינלאלי צמנצובה יום לום גדליה טל"ז.

כמוהר"ר יהודה אריה ממודינא כ"ז אדר ת"ח.

הר"ר עזריה פיגו א' אדר ת"ז.

מוהר"ר שאול מורטירה באמשטרדם אדר ת"ך.

מוהר"ר קלונימוס כהן מכהזנים, רופא, דודי, צפאדובה ר"ח אז טל"א.

מוהר"ר אצרהם קאטלאן צפאדובה י"ב תשרי ת"ב.

הגאון מוהר"ר ליב קאראואל צוינילייא י"ב אייר טע"ז.

הרב הגדול מוהר"ר אהרן ו' חיים בעל קרצן אהרן ולב אהרן שנת טל"ב צירושלים.

הרב הכולל רופא דודי כמוהר"ר יהודה כהן מכהזנים כ"ו ניסן ת"י צפאדובה.

כמוהר"ר יהודה מפאנו י"ז אלול טפ"ט.

מוהר"ר שמעיה די מדינה י"ג סיון ת"ח.

וכעת אין אללי עוד.

חלום לצו להשלים כתב ההתנלות אשר שלח החכם אנוניט וכו', ובאמת
 היה איש רם וכשא נח ומנחמח מאד מאד, ועל דרך מעלה כי צהללחו מחנשא
 לכל לראש per antonomasia זה שמו אללנו **המליין**. והכתב יד אשר אללו
 בעבר ממנו צוקף דבר רק דברים מעטים, ומקורי מחסלא והכי קתני. ומצרכחו
 יצדק את עמו צשלוס עד מלאת הארץ האמת והשלום ככלון הבעיר המחפלל
 צשלוס תורת אדונו ובאורך ימיו ושנותיו צבעימים והתנודת שלומו וצריאוחו

לעולמים ידעיה צר אנרסה דר"ר סי. אין עוד. עוד אודיע שכתב התנלות זה
 כדפס וינאלנו בשאלות ותשובות של הרש"ב ז"ל עד דף ע"ה, גם שם יקרא
 הסתמים ותקנות רבני לרפת על לימוד החכמות, והדפוס הוא יפה, מויניליאה
 שנת ש"ה. ומה לענה ומה אוקיף אחרי ראותך ספר בחינת עולם, הנה מה טוב
 הוא ומה נעים, עם מפרשיו הפראנסים ואחריו החניב החניב (אמר שד"ל הראשון
 שם המספחה והשני שם החאר, כלומר האכוז והנחמד) קניב קניב קניב אורו
 צניאורו, ובהקדמה קרא אותו חכם גדול, ומונה שם שבעה ספרים אשר חיבר
 אחד לאחד למלוא חשבון, ואני לא ראיתים על שלא זאו לדפוס. גם ספר מוחם
 חכמיית ומחזרי אציו, מעודי לא זא לידי (אמר שד"ל הוא נמלא בעיר לידען,
 והוא עמיד ללאת לאור אי"ה בהשדלות ר' גבריאל פולאק איש אונטרעדס, ה'
 וממרום עזרו ישלח, ומפלו צידו יללח). ועל מלת אכזויט, שמא היא שפת ארץ
 מולדתו, ולשון כנוי על הן בלרוף אל אציו (אמר שד"ל עיין לוכץ, לור גבטיבטע,
 עמוד תק"א). ובחמינת עולם כ"י אשר אלגי ככה מחוב זראשיתו, אהל לכחוב
 אגרת בחינת עולם אשר חברה החכם הפילוסוף האלקי ידעיה צר אנרסה ז"ל
 המכונה אכזויט אצרס דר"ר סי. עוד אחת מעט היא, בנראה מקום ס' שאלות
 ותשובות הרש"ב, צדיני תקנות הקבל ז"ל קי' תי"ח כתב התנלות אשר שלח
 החכם אכזויטו אצרס לרש"ב ז"ל וכו' (אמר שד"ל צאו"ת רש"ב זולוניא שנת
 בעז"ר כחוב (בלות התשובות צקוף הספר) אכזויט, אצל צגוף הספר זראש
 סימן תי"ח כחוב אכזויט).

ס"ר שלמה באזולה הנקרא ר' אציעד הוא ידידי, ובתחלוטיו הייתי
 בעוזריו וארפאהו, והוא תלמיד הרב המפורסם כמוה"ר ר' יהודה צריאל נר"ו היושב
 על כסאו ריש מחא בוננטובה, ור' אציעד גדול דעה הוא, לא הדפיס חבור עד
 היום, ואכתוב אליו ויענה לי שחיבר *Apologia per la Pasqua hebr. contro*
quanto scrisse il P. Carlo da Crevalcore. ושאין לו העתק ממנו, ויש לו
 חבורים אחרים כהצי יד. ועל אודות האחים חכמי חרשים המפורסם הנעימים
 והנחשבים פראנסים כתב לי שאינם אללו, ושישאל ויגיד לי.

עוד אוקיף לענות כי מוה"ר ר' סיגו לא חיבר ס' שו"ת כמו שהוגד לאדוני,
 ואני לא ראיתיו, רק חיבר פירוש גדול ורחב ידיים על ס' התרומה, ושמו גדולי
 תרומה, כדפס צויניליאה ש"ג (אמר שד"ל הרב אגז ריהטא כתב ש"ג במקום
 ת"ג), וכולו על עסקי מומן ודיני משא ומתן.
 ועל דבר ההולאה בפקדים השלוחים או על ההעתקה, לא אשאל ולא אהיה
 נושא ונושא משך הפרע, זא יבא צרנה ללוות וירחיב לצי, ואל ידרוש סמוכים אם
 אצקס מוחו יקנה צעדי *Opera medica Bontii, sed ultimae editionis,*
utpote pluribus additionibus locupletata,

וישלחם בנרור ספרים אחרים אשר יצאו אל הגזיר הירץ צוינליאה מן מקומות גירמנייא, כי לא תאזת ביאחם לנדם מרוב ההולאה, ויכתוב לדון הירץ ההולאה, ותקח משלח לו את דוני מקחם (אמר שד"ל הלדיק הזה לא היה רונה לקבל לא כסף ולא שום כסף בעצור הספרים ששלח לאונגר, וצדוהו לזקש ממונו שישלח לו ספרי רפואה של Bont שלא היו מאלים צאיטליאה, זקש ממונו שיודיעו מחרים, ולפיכך הקדים ואמר לו שלא ידרוש פמוכים אם יבקש מואתו שיקנה צעדו ספרי פלוני, והכוונה שלא יאמר כמו שהוא שולח לי בחנם כך אני משלח לו בחנם, ולא יאמר מפני מה נסמכה פרשת ועל דבר ההולאה וכו' ולא אהיה כנוסה וכו' זל יבא זרנה לזרות וכו', לפרשת זקשת ספרי Bont, אם לא ללמדני שאשלח לו בחנם. ונראה כי החכם אונגר לא מלא כזאת ציבורים שהיה נושא ונותן עמהם לקנות ספרים, ולפיכך קרא לית"כס (זראש האגרת הקודמת) ימיד אונתו צמדותיו —).

עוד צדלי נודע ללדוני ס' המשגי, חיברו ר' אליה מלקדק גדול, ובהקדמה לומר שידפיסוהו זל"ק מזה, ומזה בלסון רומי, והנו אללי, ואין מלדו ברומי, שאשלה ממונו מוענה לסון אם ראהו בהעמק ברומי. קני ללמין אשים, אך אין קץ לתשוקתי לעצרו וללכת בנתיב מלוחיו, ושיזכירני תמיד לעוזה, וילו ה' אתו את הצרכה, כי"ר.

פלדונה ג' לחדש מנחם תע"ט.
 נאמן צנכיתו וקיים למאמרו
 יחב"ם.

אמר שד"ל לא מלאחי עוד אגרות משגי הסכמים היקרים האלה, ואמנם הרב יחב"ם חי עוד בארצו שנים, וכבר נהפצו דורשי קדמוניות בנקשת זמן פטירתו, והאמת הוא מה שכתב הרב מנחל ניפי (Nepi) צפסרו זל"ל (עמוד קמ"ג) לפי מה שמואל זקינת הרי"ץ פאליפיקו, כי הנה ידידי המשכיל והנבון נעים ומירות כמ"ר הצרכה שלום קופר הק"ק הזה הגיד לי כי ראה מנחור שקנה הגזיר המהולל ברוב השמצות כמ"ר גזריאל טריאקטי הי"ו מירשני משפחת הרב יחב"ם, ומלא כחובו (עם שאר זכרונות מהגולדים והכפסרים צמשפחה הדיא, ובכללם לידת גרסון הנ"ל, בן שמואל חי אחי יחב"ם, ציוס ז' טבת תמ"ו) כדברים האלה: יום ה' סיון תת"ג נפטר לעולמו החכם הרופא כמ"ר רפאל ילחק חיים כהן מהחזנים זל"ל ונקבר בקר יום ראשון של שנועות תבי מנוחתו כבוד — גם אמר לי הקופר הנ"ל כי שמוע מהזקנים כי מעולם לא הקימו ליון על קברו (אולי כך לזה לפני מותו). והנה גם כאן וגם זקינת רמ"ל (כרס חמד ג' עמוד קט"ו) נמלא זראש שמו חוספת רפאל, ואין ספק שהוקיפו לו השם הזה צימני חליו. והנה בלגרתו הראשונה לאונגר הכתובה באחד באלול תע"ז (לא תע"ח

כמו שהביא שטיינשניידר מחלק ג' של וולטפיוס, אשר איננו צידי) כתב שהיה צדוק ע"ד שנים, א"כ נולד צאלול ת"ג, וכשמת צדוק תש"ג היה קרוב לצדוק שמונים שנה.

בכתבי הרב יתכ"ס אשר ציד ירדי מהכ"ר יהודה אריה ארזינו אשר הזכרתי למעלה נמצאים הרבה מוזמורי תהלים בחרוז (הזכיר ונלמדתו זאת בראש ס' בהכת אברהם), והרבה השגות על ס' ההשני, ואולי אדבר על אלה פעם אחרת.

אחרי כתיב כל זה הלכתי ביתה ירדי ארזינו הנ"ל, וראיתי מעט מהרבה מהכתבים שנמצא צדוק של כתבים שקנה מיורשי משפחת החזנים, ושם למדתי כי היה דרשן גדול, ובשנת מלורע שנת ת"מ (1680) היה בית הכנסת מלא ערלים, והיהודים (ונצלי מקום) עלו לצי"ה של נשים, והיה זה כי בשנת הקודמת צל הדרשן הכולני לשמוע דרשת הרב, ובאחד בשנת דרשה שלו הזכיר את הרב, ואמר כי עוד ישוב לשמוע, ושז ונכרים רבים עמו. ירדי הנ"ל יש לו הרבה מדרשותיו, ועוד רבות יש ציד הגזיר בצריאל הנ"ל. גם יש ממנו הרבה פסקים, גם הרבה תשובות (Consulti) בחכמת הרפואה, וקלמס צלשון רוני. גם ראיתי הדיפלום שלו, ציום שהוכתר בכתר הרפואה, והיה זה ציום 11. Febr. 1664 והנה היה רופא קרוב לששים שנה, ועם כל זה (לפי מה שהצין ירדי מהכ"ר יא"ל מחוך קלמס מהכתבים שצידו) היה עניי צמייר וצמותו.

השגותיו על ס' הכשני נקראות **שיבת תשבי**, כלומר תשובות לתשבי, ובחר צמלת **שיבת** להיות אומיותיה אומיות תשבי, כי בכל כתיבו רדף אחרי לשון נוסל על לשון, וזה גורם שלשונו קשה להצין. הס' הזה איננו מניע אפילו עד סוף אות האל"ף, כי הוא צדך ארוכה, וכולל חרושים רבים דרך דרש צענין הרבה המלות, כי הוא דורש כל אות ואות שצמיצה, ובתחלת הס' יש הקדמה ארוכה, וזה הוא מאריך צצואור שמות האומיות, ולא מאריך צזה, כי לא היה לי פנאי להצין דרכיו ומחשבותיו.

אך מה ששמחתי צו יותר, והיה צעיני דבר גדול ונפלא, הוא כי צמדש אצ תש"צ, עשרה ירחים לפני מותו, כתב קינה כוללת שלשים צחים, כל בית צעל ששה טורים, על מות הרב יהודה צריאל צמנטובה, ועם היותה מלאה כמנהגו לשונות קשים ומליצת חידות, היא מלאה ג"כ בצורת הסיר, והיא ג"כ כוללת דברי חוכמה לק"ק מנטובה, שגראה שגברה צה צינים ההם לרעת המחלוקת.

הוא מתחיל להתרעם על מדש אצ, ומזכיר הרעות שאירעו צו, וזה הוא קיום הבית הראשון:

מתי תשיב. מתי. יד מבצע?

הרה מאף. אל תחר אך הרע.

זוה הוא הצית האחרון:

המָנָת יִבְלַע, לא עוד יִבְלִיעַ.

מִדֵּי קָדוֹשׁ שִׁבַּת, חֲדוֹשׁ יָרֵחַ.

יְחֻבֵם וַיִּשְׁבַּח אֶל כָּל-לֵב שְׂמֵחַ;

גָּלַעַב גָּעַלְב גְּבַלַע לָעַב יִגִיעַ.

חֲחָדֶשׁ יִתְקַדֵּשׁ, לא עוד יִרַע:

יָרַף מֵאָף, אֶל יִתְחַר אַח בָּרַע.

סיים צנחמה כלסון הנניא צלע המות לנלמ, אך כוסיק להוכיח על המחלוקת, ולאמר שציוס מצת ורלש מדש לא יתקוטטו צצית הכנסת, אצל יודו לאל כלז שמח. והוסיק ולאמר כלעז וכו' לעז גיע, על שם מלמלרס הנעלצים ולינס עולצים וכו', כי אמנס זאת מצת הקטטות, שהנעלצים רוליס להיות עולצים. וסיים ולאמר כי מדש אב יתקדש ולא יתחדשו צו עוד לרות, אס זאת יעשו, שכל אח יכף מלף ויעזוב מנה ולא יתחר צלמיו וצרכו.

צלש הקינה יס הקדמה קטנה, וזה קופס: ואני צעצר רלשה עיני עיני עיני, צלחרית ימי וצשחרית דמי, ולא יכלמי עלור צמלין, צפרק אלו הן הלוקין ואלו הן הגולין.

הן הנני יחב"ם עבר שנות יחב"ם

עובר כבר אחב"ם אכן ערן יחב"ם

אם עוד יחי יחב"ם או עוד יחי יחב"ם

זה לפי דעמי פתרון המידה הזאת:

הן הנני יחב"ם (ילחק חיים כהן ומחזניס) שעצר מהללה לע"ח שנה (כחצון יחב"ם). והוא עתה עובר והולך צצנת ע"ט (כמנין אחב"ם), אך עדיין הוא עוסק צלימודי ומשתדל להוסיק חמנה (יחב"ם כנשמעו), ולף אס ימיה עד פ"ח שנה (כחצון יחב"ם) עוד יהיה חמיד הליש הכוא צעלמו המכונה יחב"ם, כלוער מה שהיה הוא שיהיה, אס אלף שנים ימיה, ויהיה חמיד לוהב המכונה כהורלח שמו. ודע כי צכ"י (והוא כחיצת המצצר צעלמו) לא נכתבו שני הקויס על שום אחת מהמלות הללה, ועל יחב"ם הרלשון (הן הנני יחב"ם) כתב מתחלה שני קויס, ולח"כ מלך אוחס; והמינות כלן צכל שלשת הטורים הללה מנוקדות, חון מהלמרונה.

לשריך ילחק חיים כהן, שנתקיים צך עד סוף ימיך כי שפתי כהן ישמרו דעת ומורה יצקטו מפיו כי מללך ה' לצלות הוא, ועד ימי הגצורות שנתה בגזרתך להשמיע חוכמות מוסר גם ללכשי עיר למרת, גם נשארע דעתך ללוה צסוף ימיך ללחק צלסון הנופל על הלסון, ולעשות צמליותיך מטעמיס כלשר אהבה ציני נעוריך. לשריך יחב"ם לשריך. ולשני סזכימי להוליא מלפלה לאור עולם קלת מדצריך, ולכוידע לדור למרון לדקתך וייקדך.

תְּקוּנִים לְמִכְתָּב ט"ו בַּמַּחְבֵּר שְׁנִיָּה מֵהַאֲוֵצַר *

עמוד 126	שורה 14	מלמעלה: ונחיצות עולם שלי, הוא צל"ס עשות הדפוס ול"ל שאלתי.		
"	" 16	שם " ובהוללים לא קנאה, יש להשייט מלה לא מפני שהיא משתתת הכוונה.		
"	" 20	" " " ונועדו לז יחדו לומר: מלה חכמי חסרה ומהראוי חכמי לז.		
"	" 23	" " " בדרת הגיכה, מוערת וכוונה, יש להגיה ובהדרת הבניה, מוערת וכוונה.		
"	" 6	מלמעלה: וכוותיה הכיר, ל"ל לא הכיר.		
"	" "	אחרונה: ושתי שפתי ל"ל ושיחי.		
"	" 127	1 מלמעלה: או חסה לקדרם כנגדי ומהראוי צקדרם.		
"	" 12	" " " הכימות קולך חלי ל"ל עלי.		
"	" 15	" " " הכחוב " הכחובה		
"	" 10	מלמעלה: הכל שארתי ל"ל שארתי.		
"	" 3	" " " ודברי חכמים רוקח מרקחם וערומים יכתירו דעת. כאן החרו מנחר על רגל חסה ואומר דרשני, ע"כ נראה לי להגיה: חכמת חכמים רקיע ורקעת, (** וערומים יכתירו דעת.		
"	" 128	4 מלמעלה: הצל הם עשנים עולים אל מוחם המזוהם (***) חולי ל"ל הצליהם עשנים כלומר אדיהם עולים אל מוחם.		
"	" 7	" " " וכוותו ספרו ל"ל וכוונה.		
"	" 13	" " " ולבאר דעתך אלי אמרת צודאי בזה הלשון צעלמו. דברים חלו אין להם שחר חס לא נקרא בודאי חמורת בודאי.		
"	" 10	מלמעלה: עד מולם — ל"ל עד מולם.		
"	" 129	4 מלמעלה: כימי הכנור יש לתקן כימי הכנור.		
"	" 5	מלמעלה: שרשים ל"ל שרשם.		
"	" 130	12 מלמעלה: הפלות ל"ל הפלות.		
"	" 131	4 מלמעלה: מאל יעקב חולי יש להגיה מחלום יעקב.		

(* בחיקויים האלה כצדדני החכם דובש, צונכצו המיוחד לי, וכאשר החכמה והדעה נחת אלניהם הן להפיקן על כל מרווי קרה, השבתי לושפע לחלקם ציעקב גם צלי נעילת רשות מועזו, ועכנה צי לדקחו כי יבוא גם היום להביק ידו צעלם רוח חכמותו על חס אשר ערכתי בנחצרת הזאת ולהסיר השגיאות והספרות כי רבו, והיה זה שכרי צענדתי אשר עבדתי.

(**) מלשון חרקיב עמו לשחקים.

(***) פי שנים צרות ונלת חבל' שהשזנש זה כותב האגרת היינו הצל מונש כל' הוקרח וגם הצל צל' רז"ל שכונתו חל ונראה שרלה הרז"ה לרמוח על המוכנים צשם, אורכלי שום המזוהמים" כי הצלי השום עולים אל המוח וכן צחתימת מכתבו הוסיק לרמוח על אותן האנשים צאנורו: החמוין כי צעבור המוחות המזוהמות והדעות המזובלבלות נבנו מוגלי החכמה, ויוקדו מנצרי החכמה והמזומה?

עמוד 132 שורה 6	ותלמטה	מונעים הנמלאים	זה שבתם יש להקן	זה שבת שאר
		הנציחים.		
" " " "	10	"	המורה גופם	צמיני החלומות העמוקים והצבדים.
			כ"ל ש"ל:	המורה גופם צמיני החלומות העמוקים
			והצבדים.	
" " 136	4	"	שיהי' זו קמך או שום	חובלת בהכרת יש להגיה תוחלת.
" " "	17	"	ולחעירך ומשנהך	ילעק עמי. ל"ל ע"י
" " 143	11	"	(והמונה)	ל"ל והמונה.
" " "	12	"	ותלמטה:	רעוסיך ל"ל דעוסיך.

14.

הערות וצינונים לאוצר נחמד ח"ב

מאת יהודה ליב דוקעס *

ק"ה לדברי רמ"ש על ר' יוסף גאקון יש להוסיף: פירושו נזכרו כונה פעמים ונצל חורט הקד. עיין בהקדמהו.

" ק"ד רחוק להאמין כי ר' אברהם צעל משרי קערין יהיה צעל הס' חקוני ש צה אשר יזכיר האר"י ומה תמהון יש אם נמלאו בכל דור ודור כונה אנשים אשר שמש ר' אברהם הלוי; הלל תמלא ג"כ ר' אברהם בן זקראע הלוי צעל ס' הזכרון (ראה לעצ"ל של אריענט. דף ק"ח משנת 1848) והוא היה צונן ר' סעדיה ו' דליין. וראיתי גם צכ"י (ציד ר"נ קורנאל) תחום שם אברהם זקראע הלוי צנלרים שי"ע והוא היה צבי ספק נכד או קרוב אל הראשון.

" ק"ק לדברי החכם גייגר על ר' יעקב בן אלעזר יש להוסיף כי מלחמי באולרות אקספרד כ"י פירוש חיוב לר' יחזק בן שלמה בן ישראל וכחצ בהקדמה: ונמצא דברי יעקב בן אלעזר רלפחיו (בלומר הפירוש). ובפירושו הביא לכמה פסוקים ופי ר' יעקב צ"ח כונו: והזיכותי בצור כפי (חיוב ע') ור"י צ"ח כחצ שאם הזיכותי יולל באחר. והוא באחד וניי ישיבנו (שם כ"ז). והחכם ו' גנאל ז"ל כחצ כי הצית יתירה כונו ציה שמו (רקמה ל"ג) וכחצ ר"י בן אלעזר כונה קשה להוליא דעה על לשוינו הקדוש הנאמר צרה"ק שיש בו חסרונות או יחירות והלא אם ידבר לפנינו הדיוע אחד

(* ותלמד הדברים הנאמרים פה עוד נתן החכם הנ"ל צידי הערות שונות על ספרי רז"ה להחזיקי ולקעדני נבד איש ריבי החכם שעינשניידר צונה שחשדני בהאולר צ' 236 כוונע לדובר שקרים ואנכי כאשר לא הסבנתי לחצק פרי עמי ולנהל ילדי צעני בכל עבר ופנה צפרעו דבצרים אשר אין צהם לא חורה ולא חכמה כי אם תועלת ונעט לרשוני קשרים, לכן שלחתי אח כל אלה להחכם מש"ש עם העתקה וולה צנלה וכו' אשר לקחתי דברי להראותו כי לא שגייתי צכתיצה לא צדון ולא צשגבה ולא גרעתי ולא הוספתי דבר וכל השערותי עוד עומדים שריכים וקיימים ועליו להוליא כנוגה לדקתי צזה כנו שחנרו חז"ל הפה שאמר וגו', וכאשר הוא לא כן עשה כי אם להשיג צלצבו, לכן ילחתי צזה להליל אח נפשי מיד ערפו צל יחשדוני הקוראים על דבר שקר. כחל צ"ש ק"ה.

ויוסיף דצדריו דבר שלא ללורך או יגרע מן הלורך נחמה עליו ונסכל דברו, אבל ראוי לנו להורות שמה שנראה לנו שהוא חסר או יחס צמקרא אינו מה שאנו מושגים אבל אכחנו לא כדע טעם לדבר ואם ידעהו הקדמונים נוחי נפשי וחולי שהם לחיות (ראה לעצ"ל מן אריענט 1850 דף קעו; גם ר"י צבור שור צפי' (צראשית ה' ע' כחב: לחות לשון צעברי) ונעלמו מוננו כאשר לא ידענו ענין ואם צים אישה נדרה ו' (עיין ג"כ דברי האפדי צרקמה רמ"ו). — מקספר לעדי אגידנו כמו נביד אקרצנו (שם לא) כחב ר"י צ"א ז"ל יתכן לפ' אגידנו מנזרת נביד. — אף צרי יעריס (שם ז') ור"י צ"א ע"י צרי מן והצויאי הצריה (ש"צ י"ג) לנקיזה צמלס צרי ושצי ונקרא צרי על שם שהוא מוליד ומוליא מוזן לאדם ולבהמה (עיין רלצ"ג).

דף רכ"ב על שיטה ראשונה מפ' ראצ"ע על צראשית חעיר פה כי ראיחי צידי ר' שלמה נעטער מווישן פירוש הראצ"ע על התורה על קלף ישן נוסף ובראשו נמלא ג"כ י"ג דפים משעתו האחרת עד קפ"י י"ח, ובסופו כחב: „ע"כ צא ללרפת ובס' שמות כחב כזה: ס' אלס שמות חבור לצרפהס נשלים שנה החקיג יקר כמו שהס". והשיר אשר הוליא לאור החכס מד"ל נ"י לא נמלא שם (וראה ההקדמה לגבי אקספרד). ויש הפרס גדול צין השעה הנדפסה צא"כ ובין הכ"י הזה, ואעיר לדוגמא על פי' הפוקיס. והיו לאחות, ור"מ צן בלעס אמר כי טעם והיו לאחות על חכמות המולות כמו: ומאותות השמים אל החחו ואחד מן הגאונים אמר כי טעם לאחות על קדרות הלבנה כלל הארץ והשמש צמחשך הלבנה. ור' אצרהס הצבלי אמר כי לאחות כעמידה השמש ישב הלל אחורנית זה גם הוא — או כי למועדים כל מועדי השס המוקדשים; ישרלו המיס. ומהקדמונים שאמרו ש נ ב ר א ו מן ה ר ק ק. ור' ילחק צן שלמה אמר נבראו מהמים ומהאלמה, ויש להשיב עליו א"כ למה לא הזכיר הרוח והאש (?) וידי החכס פיליפוסקי ראיחי קובץ אחד ובחוכו הראצ"ע על ח"ע זה לשון המעתיק. ואני יוסף צר יעקב ממודייל העתקתי ממכתב יד המהצנר גם הוספתי קלה פי' על לשונו כאשר הוא פירש לי בעת חבורו רק צעבור שהוא לשון פירושו סימנתי העורים הנוספים צשתי נקודות צראש העור ובסופו ובכל מקום שימלאו השתי נקודות צין מלה למלה הוא הוספה פירוש מפיו.*

ראוי להעיר פה כי צשיר אחד מתחיל: עננים שאלו נערות חקדיו נמלאו ג"כ העורים חלה.

„אבוי על לנחרות חוקן ישועות זר חיה אור ועצים עוז חרדיו
הלח עוד יחס אל למשגב וקשלארי שריג מדע כיווליו
הלח עוד נשארה לנו פליעה צמכמי לב אר גון עם שרידיו“
ועל מלח השיר הזה נרשס: „לחכס הכולל קרובי מואישער שרפיית מלגורי צעל
האשד עבר ימים ולא ראיחיו וצטרס יבוא ואצרכהו צצרכה שירי והוא גם הוא
ענני השונה רמה דורכה צמוקלול החכמה“

(*) צב' חולדות גדולי ישראל עמוד ל"ט אמר החכס כרמולי כי ר' יוסף די מודייל היה בלונדון ולמד שם לפני הראצ"ע וכ' על שמו דברים רבים ששמע מפיו כאשר כחב צקוף חרי עשר וג'. וכחב שם דברים הנאמרים למעלה ויש צו הוספה צמה שאמר ר' יוסף ששמעתי פי' אלו הפרשיות צלונדריש על פה והמהצנר לא העיר שם על מקורו ופי' הראצ"ע על ח"ע כחב צעיר רודום צשנת חקדיו, כאשר כנר נדפס צקוף הש' וכן הוא צכ"י ה"ל.

ו"ל כי 'זרחה זה הוא זן קלאדין ועל ר' יסאל הקלארי הסיחוי דברים בארבע
1851 עמוד 688.

97 ר"ד החכם ש"ם כתב שם שהשם שלמון הוא שם לעז צמקום שלמה ודוגמתו נולדו מזמן ר"ז והלאה והנה החכם הזה אשר ראש כוהן אלפים שנות מהכמים ובלתי חכמים הנמלאים בצמקום שבה מלכסום אח שם שלמון אשר נולד כבר לפני זרם שם ר' זרחה בעולם, והוא צמק ר' ח. ואחיה הקורא אל חלעג עלי כי באחי לדרוש בשמות, כי משגבה משה חלל מכללה גדולה באחרית הימים ולהדור אשר יולד יהיו דבריו לראיה שנוקחה עתיקה היא ושלמה הוליד אח צעז; ואין כל חדש חתם השמש.

11 ר"ח ק' הנפש מאמר אלכסנדר הפרדקי בנפש העתקה אסחק זן חנין ראיתי באחרים Suppl. heb. Nr. 13 ובקופו כחוב: בשלם מאמר אלכסנדר הפרדקי בנפש ושלמה העתקה ח"ל וסובר בלשון יון מדעתי העתיקו מל' ההוא אל ל' ערבי אסחק זן חנין כמו שאחיה רואה באש המאמר; אח"כ העתקתי אני מל' ערבי ללשון עברי והיא עמוקה להבין. — העתקתי בשנת שלשים ושנותי צעיר מורקיה. בשלמה העתקה בחדש עצה שנת חמשה אלפים ושמונים וארבע ליליה. בשלמה הכתיבה הזאת השנייה בחדש המוז ומשנה שש וארבעים ושנותי. היה זה במגדל מונטייל אימאר כי שם בימי צעה הזאת. המדבר המעתיק המאמר הזה מל' ערבי לל' עברי זה שמו שמואל בר יהודה זל"ה בר משולם בר ילחק זן הנדיב ר' שלמה זן הנדיב ר' יעקב פורפייג בר דוד עשיר גדול היה במורשילא.

11 ר"ח ההשערה רמ"ש מן שם Gajo כ"ל כי רחוקה היא מהאמת הרחק מאד כי Gajo חס הוא שם הוא Gajus או Cajus מורגל אלל הרומיים ובאיעלו Gajo חבל חס הוא שם המואר הוא כמו בלרפתי Gay ובאמת גם בארץ אשכנז נמלחה המלות Freyhlich & luftig שמות משפחה.

15.

ס' שער השמים *

משה קבל תורה מסיני כל אשר דבר ה' אחד, שנים אלפים חמ"ח לעולם ישועה משה צמחנה חלקו, למען לדקו, לכוף לזרות עשירים ואשם, פרח משה נבואה וקדושה, לבער לחנה ולכלות באשה, תורה לוח לנו מורשה, ככל אשר שמע מפי הגבורה, האל הגדול הגבור והנורא לא הוסיף

* ר' יעקב בר' ששם הוא שם בלתי נודע זין שמות חכמי עמינו לפי מה שבא עד הנה לידי מחוקרי קדמוניותינו. ואחי מלאחי זה החבור הנקרא שער השמים כרוך זין ס' הקליין ופי' חיוב לרמזן, והנני ממהר להוליאח לאור כי כ"ל יקר מאד הן מלד חשיבותו, הן מלד זמן המחבר, שהיה צראשית האלף הששי. ומלאחי עוד נזכר ר' יעקב בר' ששם צראש חבור אחד הנולד זין כ"י אשר לי אחר ס' מערכה האלהות, והוא הנקרא בשם כללים וקודות אחרים בעיני הקבלה וכך חמילתו: כהן ר' יעקב בר' ששם מלשון הר"ר יוסף בר' שמואל צרפשה צראשית צרא חלקים, צראשית הצי"ח כהן וראשית חכמה וכו' וכו' ומפרש והולך בקילור קדר מעשה צראשית, ואח"כ העלוקט מוסיק: עוד בא לידנו בעיני קדר מעשה צראשית, ואח"כ לנו כי הוא מלשון הרמזן ז"ל שעשה במחלה וכו'. ואחר בא עיני הקשה, ואחריו קוד של הפלין.

ולא גרע מדעתו, כי ה' אלו, ואם יש תרבותו אומרים, עשה ונדעו דברים שלשה, הוסיף יוסף אחד ושבר את הלחות ופרש מן האשה, ראוים היו לפניו שלשה הענינים להיות מלות המלך בראשם, כי עת לכל חפץ ועל כל המעשה שם, וללאה החלה מפי השכינה בנאמר נערץ, וחזון נערץ, אבל היה זריו וזכר, ובשלשה דברים אדם ניכר, זכה בן עומד בחומו, ויקרא אוחם על שמו, לפי שעשאו מעלמו והי המשרה על שכמו כמשפט פסח קטן על ידי אנשים, ומשפט נחלות על ידי נשים, וענינים אחרים, צינתי בסקרים, דברים נחזרו צבטם נכשלים, כל הנחשלים, נוקב ומקושש עליהם, עבדים המהפדלים, על כן הסכים על ידו והודה לו לזק יקראחו לרגלו, ואינם ממקוח התורה ומלותיה, וכל נחיצותיה, אין לנו בהם לא תוספת ולא נגרעת, חסן ישועות חכמה ודעה, ולא יתרון וחסרון כל ומאומה, ומעשה ומשבון ודעה וחכמה, ואין למדין מהם לא לעונש ולא לשכר, ואדם לא זכר, ואין דמיון אחר ומענינם, לא מהם ולא מהמונם. ועוד עמם אחר מפורש לא בחידות ולא בנמשלים, אמרתי אגלה ולא אעלים, ומקים דבר עבדו ועליו מלאכיו ישלים, גדול בכוחו ובענוה עלומו, וכל האדם אשר על פני האדמה, והעולם כלו נברא בשבילו, דכתיב בראשית ברא אלהים וכתיב וירא ראשית לו, כאמון לכתיב ולשליח, וכל אשר הוא עושה ה' מלליה, ויורנו את משפט אלהינו, כל הכתוב בסקר חורחנו וכל המולא בדברי רבותינו, ויקם עדות ציעקב וחורה שם בישראל אשר לזה את אבותינו. דעו נא וראו כי מוגדל תשוקה ומאהבה חזקה נתן לכם את המורה ללדקה, ויורד לכם ממרום שחקים, חורה ומלות וחקים, ומשפטים לדיקים, והם שם מלות ושלש עשרה מלות ידועות, ומגדול ישועות, אלפים שנה לפני בריאת העולם, התעתדו להכרות את עוצם ואת גדלם, יעה לארץ ונגלם, נלבו לפניו נחמות ונספרות, ערכות בכל ושמורות, חשע מלות ושבעים וארבעה דורות, מלוד אחד נחלבו, ולחורה אחת נחשבו, ורבו כמו רבו, נחשעו כמעט המהפסע ומקורו, ואינן הגדל ומעיקרו, עד שהגיע שפע השכל אל גבולי ספלו, וצא עד קלו, לא במועשה ידים, ולא צפועל כפיס, רק בנאמר המשפיעו, הולך להרגיעו, בלי נשוע קולו ואין עוזר לו. ומלאו שם מלות ושלש עשרה מלות יחד, חורה אחת ומשפט אחד. עליהם נאמר בתורה ויניחם בגן עדן לעבדה ולשמרה, וזה יקר זה הדרש למצינו, נבנו ומפנינו, ויש לו שני דרכים, ונחתי לך מהלכים, שאין דרך לנעות שלא נלעהו אדם הראשון אלא על מלות מועעות, ואם על אוחם המלות אמרוהו, האדם טעו הוא, ואם על כלן כלל הקראוהו, כי רב מאד נחמהו, וכלל מיינו שם אוחו, על כן בזה קוממו, ומאשר הניחו בגן למדנו ענינו, הנה שכרו אחר ופעולתו לפניו, ועתה הניח את השמוע ואם לא השמוע, הכל נאמר על סבות ותחבולות, כי אל דעות ה' ולו נחכנו עלינות, ורנו עשה במלת לעבדה, להכין אותה ולקעדה, ומלות לא תעשה זו אזהרה, רנו במלת לשמרה, לא חשאל ולא חנקה, כל מקום שכת' השמר סן ואל חינו אלא לא תעשה, כנגד בלדס דר"ח אצרים בשק"ה גידים קשורים, על כן ניחנה לו נשמה קשורה הראויה, ויהי האדם לנפש חיה, נפש נמשלה בחושה דברים לקובה, אל האלהים אשר נחנה, נפש סודה רנוח בסקוקים ערבים, והנה בכתובים, זרע ישראל עבדו בני יעקב בחיכיו, הוא ה' אלהינו בכל הארץ ומשפטיו, ויש מאיר בכוכבי נגוהים, וישב העפר על הארץ כשהיה והרות חסוד אל האלהים, וסקוקים אחרים מפורשים ומצורחים נפירים ונראים, בסקרי הכתיבאים, כמו שהמלא במוקרא, והיתה נפש אדוני לרובה, וחכור חמיד את אשר אחרך, חי ה' וחי נפשך אם אעזבך, כללותיך ופרעיתך ודקדוקיך, חוצרות חשה אל אחרתה כנפיהן, כללות בעשרת הדברות, אחרות ה' אחרות עהרות, כנגד עשר ספירות בלינה, וימלא את החכמה, *) וקוד עשרה ומלות בהם יבשר, סמוכים לעד לעולם עשויים בלונה וישר, והנינו נאמר

*) כל הדברים הנראים בזרים לעיני הזרים לשכמות הקבלה יוכל הקורא לנלות מקורם בס'

עינים כפי יכלתי, ומאשר קצנתי, ומאשר יגעתי ופלפלתי, הוספתי והגדלתי, לא אכחד אמרי קדוש
 ומצייניהם, למען ידעו דור אחרון צנים יולדו יקומו ויסקרו לצניהם, ואציל ראייה וחוכמה משה
 ונדברי רבותיו אשר ידעתי, ומעמים אין איש אחי, ולא אסייע לאמתי מאיש שוגה ומפתי, ובכללם
 עינים אחרים כאשר תראו, על שם אחיהם יקראו, ואבאר קלת המלות על עקריהן, ובדרכי אח
 פרליהן, ואפרש קלת עיני האמה המחוקים, והריקותיו אקים, כדי שיהיה פתח דברי מאיר,
 לאשר אשאיר, אפתח דלתיים וצריחים ישברו, ושערים לא יסגרו, בחתי לכל דבור ודבור קלת מן
 העינים הדומים אליו, והחונים עליו, ויהיו הנשאים עליו והם, דרושים לכל מפליהם, הן ולמד
 מן המלא לשאינו נמלא, יפולו ומינותיך חולה, ואשר לא תמלא בדבור אחד הקה משימים שלשה,
 והוליא אח האבן הראשה. מרושות צמאה ושבעים ושמים חיצות, וסימון חדעון, והיה עקב
 השמיעון, ופירוש הדבר אשר לא ידעתה, הוא הקול אשר שמעתה, כלל אלויתיהם עשרים ואחת
 רשויות, אשר נקצו בשמות, פרען שם נאות ועשרים אלויות, אח גלות עליית ואח גלות תחתיות,
 הגדיל תורה וקדושה, וישם כח"ר ונלכות בראשה, ואלה העינים יכללם יעקב בכתבו אח בגפו
 יצא, ה' לעשרה החשונה, לה' תעלנה, ועקב למספר חיצות יקרב, בשמרים עקב רב, ואלויתיהם
 ואיבריו, וגידיו ישבו אחים יחדו עם שם קלותו וללעו המושלים בניינו, ואונן צשרירי צענו, על כן
 צחר צו וגדלו ונשאו, להיות לזרחה תקוקה בכסאו, וזה שמו אשר יקראו, ורצו אחו, רחל אשתו,
 צערה ראשי דברת קרה, להיות לשרה, ולהיות לו לעשרה, אז ראה ויכתרה, דוגמת חתן
 המועטר ציום חתונתו, בכבוד איש צביתו, כי היא היתה עקר הציה ועקר אהבתו, והיא היתה
 קבתו לפעלו ולעבודתו, ואם יכבד מונך הדבר להצין עמו, הנה לך נקרא מלא ונימוקו עמו,
 אחיה וראייה צנות ליון צונך שלמה, צערה שצעה לו אחו, ומאהבתו אוחו קראו אל כדכת'
 ויב שם מצח ויקרא לו אל אלהי ישראל, כך אמרו רבותיו שומרי אמונים, אמר לו הקב"ה אחי
 אלהו בעליונים, ואחת אלהו בתחונים, נתן על שני לחות אצנים, אח לצנים, כחתן הכותב
 כחובה לאשתו, ויתן אל משה ככלותו לדבר אחו, נעדרה עי"ת משה לפי שהיו עתידים להשצר
 צמעה העגל, נכון למועדי רגל, שלא יאמרו פסקה עוצתו, הנה אומרים ישו עלמותיו אצדה
 תקוחו, על כן לא נכתבה, ורצה העוצה ועוד זה עשירה ושבה והיתה צמעה תורה, לעשרת
 לצי וללפירה הפארה, וזה עוב שיכתב עוב צעוב על ידו אליו, אשר ייעיב ה' לו, ובדברת
 ראשונות גדלו אלהים באזניו שמענו, ואחת לא זאת זכינו כי אלהים ראינו. החל צאלך כי אחד
 שרשם, ויעבר מלכס לפניהם וה' בראשם, והיא כנגד הויה פנימית ונקתרת, סוגרת ומקוברת,
 העולה למעלה ומעלה מן החכמה, ואין אחנו יודע עד מה, מתיחדת ואין סוף ותכלה, הגבה
 למעלה, ואחת רצו לנו בפסק ולא אחנו דכתיב ולא וקרין וכו', ובהיכלו לנו. ובקראת רצון כי
 הצורח לא ישמנה בשמותו כל ענין, וצבין להרס ונהרס לצבין, ועושה כרצונו, אינו ישנו וישנו
 אינו, וצשרי אחת, על דרך משל העצב דומה לענין זה, כי הוא ארבעה חלקים ידועים, ולכל
 חלק וחלק ממצריו שני רעים והם דבר והפכו, ויפן כה וכה, חס ולא חס ויבס, אחיה חובס, קר
 ולא קר ויבס גם הם יחד, והיו לצבר אחד, ואין (כחצו בגליון ל"א וכן) הרצון המלא צמקרון
 חמים דרכו, והיה צמלס סבו, וההפכים צרלונו ישרים הם, עד אלהים יצא דבר שניהם, והוא
 לכל שיעור וודה חמלה וראש, צמופל מונך אל תרופת, אל ישיחך ילך לזא חל הוך מחסו, כי
 כצד מונך הדבר לא הוכל עשותו, השמר לך אל העש, כי צרצ חכמה רב כעס, עיניה נקחר אפי'
 ען המלאכים, אל למלאכים למו אל חל למלכים, ומשכיות כל לב עבר, ועל הכל גבר, כבוד אלהים
 נקחר דבר, למלא אלהי ראש ותחלה, פליחה דעת מונני נשגבה לא חובל לה, והרצון נקחר נפש
 צדרי חוזה, אין נפשי אל העש הזה, וכן נקרא הצורח נפש צמקון נפלא, נפשי אלויתך צליה,
 כגדה לנפשו הכח המועטר, כי השחרר עליו גם השחרר, ורצונו עונה עליון על כל העליונים,

אלהי האלהים ואדני האדונים, הוא הסבה הראשונה, הצרכה העליונה, אשר לא חשיבנה מחשבה, לא חשצו מן העושה; ומאני שהוא נסתר וכל רעיונים, ולא יתחם אליו שם מוגבל בשום פנים וכל העניינים והרמזים הנאים עליו במקראות, כאמרים על הנמלכות אשר מקצתו בנות, את הגדולות ואת הנוראות, כי לא יפעל האומן עד יליך תחלה בשכלו, מה הוה לאדם בכל עולמו, וליור הלוכה, לו משפט הצבורה, והם עשירים ושהם חלקים כמקשר ארבע אחריות השם, ורצ מהיות עשר מעלות מושכלים, ומלכי אלהים עולים, ושלשה כחות נפשיים, אשר הוה חיים, ומשעה בגלים ידועים, ומפלות חיים דעים, וארבעה יקודות, באחי להגיד כי חמדות, אלה הם עשירים ושהם חלקים, והדברים עתיקים, והם עיקר ולהם פארות, לא ידעתי פארות, והאדם וההנהגה, כל היקום אשר על פני האדמה, ומורכבים הם לא פשוטים, לקוחים לזוה ומעטים, כל אשר בו הרכבה, לא ילא בצבא, שלא יתכן שיקרא על שם המורכבים, שם ה' לבאות יושב הכרובים, כי הוא ית' אחד מכל לך ומכל ענין, והמורכבים רבים ומלך עמוך ואחדים מלך המנין, והם כללים ופרטים, ומחברים ומחומעטים, והוא צורך הוא, הכלל הוא הפרט, והפרט הוא הכלל, יתעלה ויתהלל, בהחלקה כ"ו חלקים שהם השרשים, נפרדו לשלשה ראשים, תחתיים שניים ושלשים, עניניה' ארבעה והם מושכלים, נפש בגלים, יקודות האנללים, ועל כל אלה החיילים, אלהים ראיתי עולים, ואם גדלו ובגבו ועלמו, הלא אלוה הוא גובה שמים, ורחה ראש כוכבים כי רמו, וכן השם משלש אחריות צנוי לתלפיות והן ארבע בהתחברם יחד, ויהי המושכן אחד, על כן לא נזכר השם הזה בצריחת הקדמונים, שאל נא לימים ראשונים, ואמרו הפלח ופלח, שם מלח על עולם מלח, ודע כי על כל אלה למדנו שלא היה העולם ראוי שיקרא עליו שמו, עד חמו, ואם תחשוב כי על ה' אלהים אמרוהו, הכל ענין אחד ואל על יקראוהו, והיודע עניני השמות יבין זה מהרה, על פי התורה, שכל הנקרא בשם העלם שמו יבזיל אותו, ואת כל צית נכאחה. ומקצת שם רשעים ועלמותם, אצח אל מוקדשי אל אבינה לאחריהם, ואשר מלינו שם העלם לבזרה ית' הוא קוד האל, וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל, ובתחלת כבודו שאל ואמרו לי מה שמו מה אמור אלהים, והשיבו אפי' עמם ואני אהיה עמם, וזה הענין תח' הוא צעני, למען תדע כי לה', עוד הוסיף לפרש, ה' אלהיך דורש; ותספיר האלף והאה ושים יד צראש ובה שניה, וי"י שם היה, לא לתכס רק דבר לחדש, והיה הוא ומעוררו יהיה קדש, ושים זו צין שהין שמים, הנה הוא לך כמות עינים. וקדר האחריות אשנויעך, הנני מודיעך, אלף הא יוד' הא זו הא, ומשבוין תדע כמה, שלשים ושמים נתיבות שליחות חכמה, זהו הקוד המופלח, מיי חכם ויבין אלה, והגדה מנבואה אלה מולח, מאי ועוצני ה' יכלו, זה המניח קשר חורה כשהוא פתוח ויולח, ועוד הגדה אחרת מאי ומשפטי שמו אפי' ששב לעשות מלוה, וכל האומר שאין שם העלם הזה רק להפריש צינו ובין זולתו, דבר ה' בזה ואת מלותו, שהרי אפשר שיקרא אחד בזה השם, ולא ידע ואשם, ולהיות לך-לעד סקוק זה תקם צידך, וידעו כי אלה שמוך ה' לבדך, ועליו ועל כל כיוולא בו כאמר דבצרי חזיוני, לכן הנני מודיעם בפעם הזה אודיעם את ידי ואת בגורתי וידעו כי שמי ה', ומקרא מלח תצח בקודך, וייראו גוים את שם ה' וכל מלכי הארץ את כבודך, ויותר מזה כי לפי דבריו שם התאר יותר יפה ונאה, ובין דבדך והבין במראה, כי חכם יחורר בחכמה ומן הסבלות ויפרישו, ומצטנו יורישו, ושם התאר יפריש העלם שאי אפשר לו בני נוסח ישאנו, אם לשבע אם לחרו אם למקד ימליחנו, אך עיקר שם העלם הזה להעיד על אמיחה עלמו, כענין שנח' וכל אשר יקרא לו האדם לפש חיה הוא שמו, וכפי הראוי לכל עלם ועלם קרא שמו, עלי אדמות, והנאים אחריהם יקראו שמוה להפריש צין אדם לחצרו, צין איש ובין אחיו ובין גרו, תלילה לנו מהיות זאת כונתו, בשם ה' אלהינו, אך הוא מורה על נשלחותו, אשר עשו לו אלבעותיו, שהם גלויים לפני ערם היותם, ומימי קדם עד אין סוף היה נוסח אותם, וישנו תחתם צומחה עד מיתום, וכן יתכן לומר כי הוא קוד מה שנתן רשות להחזונו בו, לבני ישראל עם קרובו, והוא הנכון מכל אשר כתבתי, זה ידעתי,

השומר נֶךְ פֶן תשימונו מפריש צינו לצִין זולתו בלֵבָד, ואכפשו עליך לא יכבד, אשר לא (כ"א למה, כן כחוצ בגליון) יצועל שם שונאיו בשוב העולם ליסודו, ושגב ה' לבדו, וכבר זאת התורה זאת הפרלה לבדור, זה שמי לעולם וזה זכרי לרור דור, וכן יצואו לומר לפי דברים, רעות צמגורס, כי זה

השם חדשו מחדש, ולא צנצואה ולא צנחזה, ואמר ציום ההוא הנה אלהינו זה, ובהגדה קחמו זה הנקב ולא כבר רשומו, ומשך חי זה מקומו, כמו שחמאל צמאמר ככבד, עד שלא כבד העולם היה הקצ"ה הוא ושמו בלבד, ויותר מהמה בני הזהר, פן חלך צמחשכי המגון, וצחשו יליל ישימון, וחכר חמיד את אשר הצינחטיך, צדך חממה הורחיק, ועל ההויה הדקה והנכסרה הזאת הפנימית אמר משיחי וגדלי, יהיו לרלון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' לורי וגוללי, וכן אמר כביא מצעימי, יעלו על רלון ומצחי, בחלוק למד בדת, והגישו לדניו אל האלהים והגישו אל הדלת, וכן עלינו על ועד

כאחד צא, אשר על מדצא, בלא חלוק, ופירשו סמוך * ודומה אליו, והחונים עליו, ומה שאמר הכחוב ונחה עליו, והדומה אליו, כאמרים על חשע ומשער פפירות בלימה, הכל ראייתי בחכמה, ה' שמה, להודיע שהוא יחד שהכל חלוי עליו, מקור חיים שכל צעליו, כי אחד יקוד החשבון והשעה ילדיו, ולבאו ופקודיו, ויראה ה' קראוהו, כי נורא הוא, וקודו שמועו אונים, צדבור לכבי ה' אלהיך אשר הולחטיך מארץ מלרים, ובו יקוד כל מלה שהיא חכלית ממשצת הלצ וקודו, כגון לדעת מליחות הצורח ויסודו, ולאצבה אוחו, וכיראה מועמו, ולהיות חמיד עמו, ולהזהר ממשצתה אקורה, והרהור עברה, כגון מינות ועבודה זרה, והמסכה לרה, ומאמר בראשית צרא כנגדו, אין עוד מלבדו, שם יקוד בגלל השכל לדעת חכמים, נחן השכל צמרומים. נחתי את לבי לדרוש ולתור הויה שניה ומלאכה רשומה, הן יראה ה' היא חכמה, חס כל מושב ידענה, הנה זאת חקרנוה,

והיא הנקראת ר"ח הקד"ש ואמו"נה, היתה לראש פנה ולה שיעור ונדה צממשצה, וראמה וישנה, ושם קוד מאמר ישרים ומנימים, את ה' אלהיך תירא לרצות תלמידי חכמים, ושם ענין מאמר יראי ה', צאמורס שהק"צה ממשכל, ומאי מללי יהי רלון מלפני, כנגדה לנפש כח המשצתה, שנה היא מדברה על לבה, וחו עומק ומשצותיכם, והעולה על רוחכם, ממוכו כח המחאה, כגן רוח, שם שם לו חק ונחן דעת וחצונה, צדבור לא יהיה ולא העשה לך סכל וכל חמונה, ובו יקוד כל מלה שהלצ מרחיב זה מורשיו, כגון לאצנה מוצקשיו ודורשיו, והמחזיקים צצריהו, וידועי סורחו, ושנאת האח בלצו, אין חפץ צו ולאחוב הגרים והרעים, הנה מה עוז ומה נעים, ומאמר שני כנגדו ידוע,

אור זרוע, שם עניני בגלל העליון ומחקריהם, את כל אשר יעשה להם, ונקראת חכמה, אשר לא ישלח ומצורא יח' כל דבר, הוה ועמיד ועבר, ואלו נעלם ממוכו אפי' דבר קטן ויהי מה, לא היתה חכמהו שלמה, וחורחו חמימה, והחכמה לא השיגה דבר שפתי והגיון לשובי, אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממוני, וכל חכם לצ ישמור פיו ולשובו לצל יקרב הלום, צמחג ורסן עדין לצלום, כי שם רוח קדשו, שומר פיו ולשגו שומר מלכות נפשו, ובה ל"צ נחיצות, והיא נושאת אותן ועמהם נחשבה, בית נחיצות נלבה, לא כודעו נחיצותיה לכל צריה, נחיצ לא ידעו עיני ולא שזפחו עין איה, צרוך היודע אותם ודבר לא קסתר ממוני. (את אשר) ישנו פה עמו עומד היום לפני ה' אלהינו, ואת

* אחר שד"ל הכוונה כי אשר על מידצא (צמדבר כ"א ל') על כמו עד, וענינו קרוב וסמוך למידצא, וכן לדעת המחבר יעלו על רלון ענינו עד רלון, והרלון הוא חלמעי צין הצורח והצרוחאים, וזה לקוח מפי מקור חיים, לר' שלמה צן בצירול צעל השירים השקולים, אשר מוקורו שאבו קדמוני המוקובלים, וזה נעלם ממוני זה שלשים שנה ויותר, כשכתבתי ויבחי על הקבלה, והשנה והחלה, להחכם הנפלא, ר' שלמה מונק כ"י, אשר הוליא ס' מקור חיים מאפלה, והודיע לעיני כל גוים כי הפילוסוף המפורסם צקפריהם צשם חצי־קברון אינו חלל ר' שלמה בצירול, איש יהודי.

אשר חיננו, זרבת ה' היא, מי זה אשר וחסו, ומונה יינקו מפלים וגזוהים, זרלשית זרל חלשים.
 מלחתי הויה שלישים וזה ענין נקרא קו תוהו זלשון נקרא, וקו ירוק זלשון גארל, זומלמר ומגולה
 לח נעלם, קו תוהו זה קו ירוק שמוקף את כל העולם * ונקרא כך על שם תחלת זריחהו,
 ורלשית מליחהו, כי תמלכה אוחו, כודע רוח מלל גויות, כ"ז אוחיות, ולהן נפש ודעה הויות,
 להשיג עלמם ולהכיר מווליהם, המוליל זומספר לזלם, והנפש לדעת המיתדים, היא נקודים ועומם
 העעומים, יחדו יהיו תומים, חקור האות והנקוד והטעם, ודעת לנפשך ינעם, נחלקו לשלשה רלשי
 מועות, שלש אמות, ושבע כפולות ושחים עשרה פשוטות, ולצני זוהו נקראים זלשון נביאים,
 ולצנים מופלמות זלשון אימוראים, כאמרם ולצני זוהו אלו לצנים מופלמות שבההום שמהם מים
 יולאים, זומלחל ספק כל אוח ואוח הרי הם שמים, וקדשת אוחם והיו קדש קדשים, ומנלך שמים
 עשרה, הרי שבעים ושחים, ומלחות עינים, והכח המדבר לנפש אדם כנגדן הוא, אז נדברו ירלי
 ה' איש אל רעהו, הן זכמה וחכס זצניה, שאין לעלם, מי שם מה לאדם או מי ישום אלם, ועד
 כאן לא זלזל שפת המורדים, ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים, וזכאן פרץ אוחם פרץ על
 שני פרץ, כי שם זלל ה' שפת כל הארץ, ונחלקו שבעה לשבעים, יושבי נעעים ונשאר האחד על
 הכוחו, עם המלך זמלכותו, והוא יקוד לשון הקדש ויצי, ה' אלהי ישראל זל זו, ומי יצין ומלמר
 נפלל, המללל זדברי רבותיו זענין הפלה, אשר אמרו זגללו, כל השואל לרכיו זלשון ארמיו אין
 מלחכי השרת זוקקין לו, לפי שלל יכירו מלחכי השרת, זלעני שפה וזלשון אחרת כי כאיש נאומו,
 שורר זציתו ומדבר כלשון עומו, ולא תמלל ארמית זכבוזה רק זגולה, או מן הסמוך לה, כי פשעו
 הלשונות ידין זמקומך, וכי יונך אחיך וועה ידו עונך, ועל כן כלעך זתפללה, לחחוך זשפתים
 כל מלה ומלה, כדי לזייר זרות הדובר לורת האות, והיה לרות, להשתחוות למלך ה' לזרות, זזל
 איש זעמוק תוחשבה עד היקוד זה, והצין מועלת האחד שאין חקר לגדלו, וירח כי לח יכול לו,
 והמשיך אל הכח המדבר ומשך חכמה, זלל שפתי מרונה, כענין הכחוז המזייר, כוזהר אור זיהי,
 רחש לצי דבר עוז אומר אי מועשי למלך לשוני עט קופר מהיר, וזהלעיייר כל אוח ואוח זמוללה,
 מללה לזלח, ותמלל קול רוח ודבור זקודך, והיו לאחדים זידך, והכח המדבר אז ילם, ירל
 אלהים ילל את כלם. ולריך לדעת לפני מי הוא עומד ומתפלל, זזלח יתהלל המתהלל, ומדברי
 רבותי אלו למדים, כשחלח ומתפללים דעו לפני מי חלם עומדים, ודוד המלך לוח לזנו גס הוא,
 דע את אלהי אביך ועזרהו, ואם קנת הסקות, נקטר ונעלם מועיני ה' זצנות, וחשכו הרואות
 בזרבות, הוא הילר הוא הזורח, אלהי כל הארץ יקרא, הוא המהשח על הכל ועושה כלם, הוא
 אלהים חיים ומלך עולם, זזלח יקראוהו יודעי קוד השם ועיניו, שמו דודן לזיהו ומושל זכל
 קיניו, עדיו יגש ויזל, איש אשר רוח אלהים זו, ומתכלית ההכמה יכירו זשכלו, וירל רלשית לו,
 ואשר עם השכל כורת זרית, מביד מרלשית אחרית, ועיקר הענין, וחוכן הצנין, עם הזכרת השם
 זכנויו, מה עוזו ומי יפיו, ולבון אוחו זזלחיותיו ונקודו, וימלל כזודו, ואשר הפרעים לח כודעו
 רק ליחידים, והיו רמוים זפסוק הנה כעיני עזדים, וזפסוקים אחרים אשר קלח מהם אגלה,
 ויהיו דברי אלה, ה' למענו ישמרי, שלל אכשל זלשוני, איני אל אלהים אקרא וה' יושעני, אס
 זכמות עיניך סקה, זפסוק שמוע ה' תחנתי ה' תפלתי יקח, והפרש צין ההחנה והתפללה תחזונן,
 זפסוק אליך ה' אקרא ואל ה' אחתנו, ומפסוק אס אלה תשחר אל אל (ואל שדי תתחנן), למדנו
 כי לשון תחנה על הדין נאמר, והיה לנו הלילה משמר, ויש פסוק ישק שפתים, נשח לזנו אל
 פים, ויש כחוז מורה דעה, לכל איש מצין שמועה, לה' הישועה, ותפללות תקנוס חובה כנגד

תמידין, יושבי על מדין, ונתחלח עניני אצרהם העיזה החורה עליו, ויצן שם וזבח לה' הנראה
 אליו, וזכרונה הארץ בזכות הקרבנות צין הצחרים, והנה תור עשן ולמיד אש אשר עזר צין
 הגורים, צין בדבר מן האחרית, ציום ההוא כרת ה' את אצרים צרות, ואלו הלקח אלה לבית
 אציוונך, כתיב ויתפלל אצרהם אל האלהים וכתיב כי עלר עלר ה' צעד כל רחם לבית אציוונך,
 וצילתם כתיב ואל שדי יצרך אוחך וקוף דציו פלגהם, לרשתך את ארץ מגוריד אשר נתן אלהים
 לאצרהם, וציעקצ פקוקים רבים ונוצחים, לא ארצעה ולא חנושה, עד עשרה ועד עשרים, אם
 אלה מן המשכילים עורר שכלך, מן וידר יעקב עד אשר אעשרנו לך, וחדע והשכיל צרוצ דעתך,
 מן ויאמר אליו מלאך האלהים עד ושוב אל ארץ מולדתך, ויש פסוק הרחיב לבציו, לולי אלהי אציו,
 ויש עוד פסוק מאיר ומרחק, ויאמר יעקב אלהי אצרהם ואלהי אציו ילחק, ובהגיע עתו
 להאסף, ויצרך את יוסף, וסתם עניניו, והתחיל לצרך את ציו, ויאמר האלהים אשר התהלכו
 אצותי לפניו, ועשם הדברים, יצרך את הנערים ואת קוד הכצואה בצבו, יצין שדיו לעצד להיות
 כצבו, ובזודרש קהלת מאמר תולא צו כושש, כשהאדם ישן הגוף אומר לנשמה ונשמה לנפש.
 לעדמך חכמה ומשיניים יקרה, אם לבניה הקרא, וצירתי ענין התפלה והתחנה, יחד ופנה,
 צחכמה וצחכמה, והודעתך עשם לחיותך הוללה, מדבר צתפלה. והנה רוח גדולה, שם הודיענו
 דבור לא תענה, לכה אצין הנה, לכל המדברים האותיות צברונם, מרצ פישיות צידם, וצרות הן
 קצוות, והצפת להם מנצעות, צהם יחכמו כל צעלי חנוכה, וידעו חושי רוח צינה, שם עניני
 גלגל הכובצים העליונים, כמים הפנים לפנים, וצדצור זה אזהרה לנודר נדרו, ולנצצע לאפור אפרו,
 לא יחל דצרו, צצוכרת שם אלקים אחרים לא תעו, חדשים ומקרוצ צאו, ומחרק ומגדק ונוקצ
 שמו, ומקלל אציו ואמו, והתרחק מדבר שקר, ולקרות את שונע ערצ וצקר; ומאמר שלישי אליו
 פונה, אל הנוקם אשר הוא חונה, שם תולא נולח יום ראשון של חג הסוכות לענינים נעימים,
 צסכות השבו צצעת ימים, ואם הוא דבור חשיעי, ולכוחו שלישי אשא דעי, אמרתי אולי צום
 יתגבר, משכיל על דבר, שלא נכתבו הדברות על סדר המאמרות, ועשם הדבר לכאורה, אין מוקדם
 ומאוחר צחורה, על כן אסדר אותם צענין הכשר, והדורים אשר.
 צקשתי לנולח דצרי חפץ אם יש פה הויה, דקה זכה ונקיה, ומלאחי כי מן הרומ ילאו מים
 חיים רבים ועלומים, ולעוקה המים קרא ימים, מן המים מולאח צריחה פנימיה, אש שלהצחיה,
 והם נקראים כחרים לאשר למעה מהם, וידי אדם ומחמת כנפיהם, כאדם השורש כמים, אל אל
 צשמים, לא כפי צטר ודם אלא כף זכות וכף חובה, פרושות, ומפליח לעשות, צהכינו אותם לקבל
 מונו אחת הנה ואחת הנה, ויהי ידיו חנוכה, צהם יפעל צגין כלי ווי יצין קודו, וחפץ ה' צידו,
 סודות צמים וצאש נעתקו, עליהם כאמר כי יש לכסף מולח ומקום צ'הצ וצקן, ומולח הסקף המים
 ומקום הזהב השין, והמשכיל יצין, שם אורח עגל מיוניו, ופתי יאווין, על כן אמר צענין עהרת,
 ויקחו אליך פרה, לפי שחעל ישראל צעגל וכצודו צחננית שור המירו, ושכל את צעירה, וצאה
 האם לכפר על מעשה צנה וחעלו ואשמו, צן חסם ישום אצ וצן כסיל חוגת אמו, שם פירש ענין
 כצד את אציו ואת אונך, צאמרו למען יארכיון יוניך, וצו יסוד שלום קנים, לא תקח האם על
 הצנים, ולכחוב ספרים ומזוזות שערים, ופתוח הפתח את ידך צנדבת רעיון, לא תאמן את לבצך
 ולא תקפוץ את ידך ומחריך האציון, ולקחת אשה להוליד צנים וצנות, לכל צינה וצנותיה מנות,
 אצרים לנקבות ונקבות לזכרים, ישבו ישרים, וטהרת עמאים צמים חיים, והייתם נקיים, ועי כיור
 גם הם, ורחלו אהרן וציו מונו את ידיהם ואת רגליהם, וצגדי הן לצנים, שיכנס צהם לפני
 לפנים, ועצילת יום הכפורים, ואונחת רע ועמיה צמקחו ומוכרו, כן יהיה דצרו.
 והמאמר הרביעי כנגדו, כי עוב ה' לעולם חסדו, שם לקו צמים ומרכבות פרעה וחילן, אפי
 לרשע רע כי גוול ידיו יעשה לו, אז שצחו העמוקים מני מעים, ה' על המים, כנגדו כח הכפש

לשחות שואפה, מים קרים על נפש עיפה, ובו כח גבגב לזק ועיניו, והיה לזק אזור מחניו, ואם
 גבגב צטחי לעלות עליו העפיל, השפלה הגצה. והגצה השפיל, ואם הוא דבור חומשי כחצתו
 רביעי לענין כחן, הוא מרומים ישכון. ומן השואל לורה גור אריה, עבד אביך אהיה, שם קוד
 לא תרלח גלה, כי לה' מגיני ארץ מאד נעלה, ובו יקוד מלוח שחיעה וכקוי הדם בעפר ושרפת
 פגולים ונותרים והואח דומים, ומלא חפניו קערת קמים, ובגדי זהב לשמש צהם צחון, דבר המגן
 נחון, וללי אש צפסח ידוע הוא, על מלוח ומורכים יאכלוהו, ואל ובשל, בשצעו כושל, וגחלי אש
 וכסוד היין ועמאת נגעים, ומאכלים רעים, ערפה ונבלה, לגר אשר בשעריך תחננה ואכלה,
 והשפלה ציד כהה וקלילת כפי נשים, אשר החזיקו צמזמי אנשים, ושונא אשהו אשר לו יעדה,
 וכחצ לה ספר כריתות וכתן בידה, ואשת יפת תאר יפה ונעימה, כי הלל למלחמה, ומיתות צית
 דין, ואסור מעביר צנו וצחו צאש וקוסם קסומים, ככל העומים. כנגדו מואמר חומשי לפי מחשבתו,
 לצד השית לדעתי, וכח גבגב מאלים שם אחזה, מן האדום האדום הזה, וכח נפש האוכלת שם
 המלאהו, כל עמל האדם לפיהו, ושם מלוח יום הכפורים לענות נפשותיכם, ומערב עד ערב תשצחו
 שבתכם, ואם הוא דבור ששי, וכחצתו חומשי, שער קגור צקודי, קנתי אני לפתוח לדודי, עוד יש
 ליונין ושואל ענינים, כאשר קבלנום מפי זקנים, אנשים חכמים ונבונים, כי הם נקראים אחרים,
 בעשרת הדברים, ביום דבר ה', לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, וצוקוס אחר נקראו הרים,
 ובעצורם היו עובדים העומים, אה אלהיהם על ההרים הרמים, ושם קוד הלצן והאדום, וקנו לצ
 והציו, אם יהיו מעמיכם כשנים כשגב ילציו, והשחור בכלל האדום ורואיה צרורה ותזקה, האי
 שחור אדום הוא אלה שלקס, וצמדרש שיר השירים בענין המושכן המלאו רואיה צרורה כחמה,
 שהלצעונין תבנית ודובמל, כי לאדם שעוב לפניו נתן חכמה. המים אינן מוכזין את האש, והאש
 אינה לוחכת את המים, ועפתן זה בזה ועשה מהן שמים, הם כקאו וכן כחוצ על יד נביאו, כה
 אמר ה' השמים כסאי, צהם חקוקים שני אלפים לשמוע הפלחי, עליהם אמר הנביא ה' שומעתי
 שומעך יראתי, והו שמונו בקבלה, אזנים כרית לי, אינן האזנים של מעלה כריות אלה לשמוע
 חפלה. שם ראש דברו אמר נקרא בתורתנו, כי שם ה' אקרא הצו גודל לאלהינו, מוכתר בישראל,
 ורבותינו רמזוהו צמאמר בתפילי דמארי עלמא מיה כחיצ צהו, ואת היחה כונה שלמה צאשה
 וחילה, אשת חיל עערת בעלה, וכחצ על יד יקותיאל, מה עוצו אלהיך יעקב ושכנותיך ישראל,
 ואלך אלהיך כאלף אורוע והוא מלשון צהלו' כרו, לא כעל דבר אחד מכל דברו, ושם קוד השבועה
 גלה ולא כהה, באמרו לא חשא, וצדבור זה יקוד ובשמו שצבע, והשפלה צין עיניך ולכלול מנחה
 קרבנות, ושמן המשחה הדרוש, כשמן העוב על הראש, ולא תקראו קרחה צראשכם, ושרע לנפש לא
 חתנו בצערכם, וכחוצה קעקע לא חתנו צכם, ושם מלוח קיום שבועותיכם ונדריכם, והיולל
 מפיכם, ובל חקיך ובל השחית ולא חכיר פנים, והדרת פני זקנים, ועבד נרלע באהבה אדון אשה
 ובנים, ומאמר ששי נלצ לקראתו, ואת יקר הפא'רה גדולתו, ושם צמחן חורה ליהודים היחה חורה,
 ואם הוא דבור שלישי כחצתו ששי לבאר קודו, כי נשגב שמו לצדו, וכח גבגב חמה שם חבקשנו,
 ומלאה כי דרשנו, ועל כן נקרא מוצח, והוא כחתן יולל ומשפחו ישע כגבור לרון ארה, ואמרו
 בצראשית רבא, האבות הן הן המרכבה, כי הדבק צדבר גם הוא אליו ימוצר, הם הגדולה והגב'רה
 והתפא'רה, והיה לכס למשמרת, הם הם חסדו ופחדו ורחמי, המושל ופחד עמו עושה שלום
 צמרומוי, ואל הענין הזה רמזו רבותינו צמאמר המושל זה מייבאל, ופחד זה בצריאל, שלום על ישראל.
 עיני החסד נפלחים, כי מיינו מן המקדש חמה יולאים, עליהם נאמרה נבואה ידועה, ושאתחם
 מים בששון ומעיני הישועה, וקוד פחדו חי זו עין ראהה, וזרוע ה' על מי גבלתה, ואין כל נביא
 וחזה, שיאמר ראה זה, וקוד רחמי הראה לענו, כי מלא חן צעיקו, והראיה והמופת על עיניו,
 כי קרן עור פניו, והוא הנקרא עץ החיים, בללו נחיה צבויים. למעה מהם שני עמודים, צקה אחד
 משוקדים, אחד מיינון ואחד משואל עומדים, הם נל'הו והר'רו, אשר מלא ידו, רבו עינינו וקודו

עמוקים לעמוד היווני, וכלה לעמוד השכי, שם לורח כצט מיונין עומדת, הצבונה היורדת, וצדצור
 לא חגבו כרמז ענינו, כצט הוא ונקריב את קצבו, כחצתיו שביעי ואם הוא שמיני לפתוח ולא
 לקחס, להולכי חוס, וכה גלגל נוגה תמיד צבובו, ונוגה באור תהיה קרכים ויזלו, ישישו ועי
 וישמחו רעיוני, רבלי עמדה צמישור צומקלים אצרך ה', אשרי המדבר ואוזן שומעת, טוב עעם
 ודעה, שם מלות שעענו, וגדילים, וחליה, ולא תגו צכור עוים ורחלים, ועמו מאמר שביעי בלהב
 צבחל אשו, ונפשו קשורה צנפשו, ונשם לקו צכורות ונרכים צפקס צלילה הראשון, ומה יוקיף לך
 לשון, ולא הליה אותם עבודת הלל, כי לא לרלון, וכשה תמים ענה כחם, ויך כל צכור צארלם
 ראשית אונים צאהלי חם, הצן זאת הפעם, אשר הלכו אלזים לפדות לו לעם, ופסקו צתורה כחצו,
 ופסק ה' על הפתח ולא יסן המעשית לצא. ואל השמאל לורח שור נועה, היורדת היא לעטה, שם
 תמלא צבור לא תמנוד וצאורו צאמרו לא תמנוד בית רעך לא תמנוד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו
 וחמורו, וסיוון זה שמור, ומשכחי רגל השור והחמור, שם לוח לור אשר חין צלעדיו, לא תחרוש צשור
 וצחמור יחדו, ולא תעבוד צבכור שורך הזחיר קבלו, צכור שורו הדר לו, ושלש רגלים לצל האחר, הלא
 ידעתי כי צורח, ועבד ואמה הכנענים, ומכל לשונות הגויים, ואם הוא עשירי אני כחצתיו שמיני ולא
 מששתי, חשתי ולא תמנהמתי, ומאמר שמיני הקרב חליך, הוד והדר השנה עליו, שם מלות שמיני
 של חר לשומחה, ונקו יגון ואנחה, ועד כאן לפי דעתי עלתה הנבואה, ומרסוק ה' נראה, וכה גלגל כוכב
 ונשם יולא, וההכמה מאין תמלא, וארכים לעמודים אכן לעמוד אכן לעמוד מיוחדים. מנין
 שני העמודים נמשך נחר, היורד ון החר, כעלם השמים לעהר, עליו נאמר צהצטחה גאולים,
 והניף ידו על החר צעים רוחו והכהו לצבעה נחלים, וצאמרו והדריך צנעלים, רמו לעולי רגלים,
 ודומה לדברים, שצשיר השירים, הוא הנקרא עץ הדעה טוב ורע, אשר צו פרי עץ זרע זרע, ומכין
 פעולותיו לעומת ונחצרה, ויצא הציתה לעשות מלאכה, ונשם ישחנה מנהגו של עולם ונקרה
 יקרנו, אל כל אשר יחסון יענו, ושם צבור לא הנאף, וענינו, לא יגרע מלדיק עינו, ואם הוא צבור
 שביעי כחצתיו השיעי לא להרחיקו רק להקריבו, למען ירוץ קורב צו, ונמנו כח גלגל צבתי ואם
 הוא על כל משרתים קוצצ לא יחה, פרו ונועל ושרשו ונחה, ושם יקוד איקורי ציאה וערוה
 והרבעה, ונלות ציום ידועה, וקדום וערלה להחתיקם, ונלות פריה ורביה אל חיקם, ואכלו את
 פרים, ומילה חצ ועבל קרי ויד וזונון, יחד צומקום נאמן, ועל ראש ונוליא שם רע, והאונק והמפתח
 גחלים אחה חוהה, ונלות כוללה כל עניני היחר ואיקור, לא חסור, כנגדו לפי קבלתנו, נעשה אים
 צללנו כדמותנו, שם ונלאך כוכ צהגדה, להורה ולתעודה, כך אמרו חכמי החושיות, והנה אופן
 צארץ זה קנדלפון שהוא עומד צארץ וראשו מביע אלל החיות, ושם לורח חיל מונומת למורה ידועה,
 צחדש השביעי צאחד לחדש יהיה לכס צצהון צכרון חרועה, והוא קוד האיל שהקריב לפניו אצ
 המונו, ויעלהו לעולה חחת צנו, אז יזכור לנו עקדת ילחק אבינו, כי ונונו קקח לעבוד את ה'
 אליהו, שם קוד פסוק שפר, הללוהו צחקק שופר, יקרה ומפניים מועותה לקבל כל צריות, היא
 מתהלכת צין החיות, אחה היא ונקבלה ונחשע, תפתח ארץ ויפרו ישע, שמורה בכל וערוכה, ומשלם
 כל המלאכה, שם פרש קוד שצח צרשחו, זכור את יום השבת לקדשו, מנונו כח גלגל לצנה, והוא
 עעם ראשי חדשיכם, החדש הזה לכס, שם יקוד שגעין ויוצלות ודין עבד עצרי ואמה העצריה, שם
 היה, ושאר כקות ועונה, ולפסול ון ההכונה אלמנה וגרושה וחללה זונה, ותכונות ונעשרות
 וצבורים תמיד זכרם, כי נעים כי השמור, ואם דצר רביעי כחצתיו עשירי צדך קרובה, ואחלהכה
 צרחה, כנגדו ון הנאמרות לפי דברי, אשר יעבור חחת השצט העשירי, ומה שאומר צצרכה ק"ש
 צבור תמיד ואל חל'שה, ונלכותה ה' אליהו ראו צניך צוקע ים לפני ושה, וצמדש סיר השירים,
 ומאמר כבון וקים, והיה הפוק ומשיצו רמה צים, רמו של עולם אני רואה צים, ואלו לא אמרו אלל
 דצר זה דים, אלה הם שמונת ימי צבתותיכם, אלה תעשו לה' צמועזיכם. אלה הם עשרת הדברות,

ועשר ספירות, ועשרה מאמרות, אלה החקים והמשפטים והחורות, אשרי איש וזבין קודם, זאת חורת האדם, פקח עיני שכלך על דבר אמת, הכר נא לוי החותמות, צרוך שצחר צישראל להנחיל אותם חורה שצבחת ותורה שצבל פה, כי חיים הם לכל מולאיהם ולכל צשרו ונרפא, ולא חיי העולם הזה לצדם כי חיי העולם הבא, לעתים רחוקות הוא נבא, בהפחד הנפש מארץ מגוריה, ושבה אל בית אביה כעשוריה, וצלחה ונואסרה, תעדה עדי יושר פעלים, כחתן יכהן פאר וככלה העדה כליה, והסירה את שולת צלוי העשר מעלים, כאלה נוצלת עלה, והיה צמקוס השחין אשר צלה צשרה ועלמותיה, שוש לדקה ונרפא צכנפיה, ותחת שאת או קפחת או צהרת, עערת הפארת, ותחת עול היגויים ונוקדותיהם, לדיקים יושצים ועערותיהם צראשיהם, ותחת היותם לנושג ולשנינה, נהנין נזיו השכינה, צגשת הרות אל אדוניו, ויקרא לה ותעמוד לפניו, ותחת פחצג תארה אלוולה, סעודה גדולה, ותחת משתה העומל ויין נכאזביו, היין המשומר צענצביו, ותחת סבלות סליים רעים ונורים, יחליפו כה יעלו אצר כנשרים. והנטיים עקלקלותם, להסר צריהם, חלקס צמוחה, צור שאון ועיע היון, יוליכס ה' את פועלי האון, על עזנס חקים וושפעים, נכונו לללים שפעים, שצר על שצר יקרה אוחס, ירצו עלצוחס, כי גורשו ונמשכנותיהם, וגם לדה לא עשו להס. הגוף והנפש יריצון ציניהם (או שניהם), הנה יציעון צפיהם: הגוף ירים לפני לורו קולו, צבה ויתחנן לו: עפר אחי צחיו קל ותומר צמיחתי, ונה שפעי ונה טעמתי, הלך את נפשי בערתיני, הכרעתיני, ישנתי ותעירני, נרדמתי ותקילני, נחצאת צצטני ואמרת אין רואני, שאלני נא און ומרמה, כי אנשי מופת הנה, וני הצין ונעשיהם, וני הקשיצ דצריהם, והאמין להם, ואלו צל הקץ חורי עפר שחתי אהלי, ישנתי אז ינוח לי, ומאקתי שרות ושכים, שכיות הדכים, צצחתי חולעה ורמה, לשבת על האדמה, נעשתי מטות שן וקדינין הנלוויירין, לצל צנקרת הלור וצומחלות הקצרים, ונערת לורים ונחלה, כאשר צחחלה. הנפש שטיצ אנוריס, צרוב דצרים: כל ימי היו נכאזבויס, על שער צח רבים, הייתי צחסך ואפלה, לועה צשומלה, ונה אשיד ונה אדמה, הנחוצר לעווא, טעמי פתיחתי צפהצנך ויין נשחתי, הדחמתי צחענוגיך, הענדתי צחעלותיך, הוגעתי צעונותיך, הרויחתי צחלב צחתי שקריך ופחוחך, האכלחתי שה עולוחיך, ראשך פרעה, ופינד העוית, קווחך הגצחה צקהל אמוני, ואנכי הקחר אסתיר פני, שאלו נא כל צעלי חיים, עברו איי כחיים, מי צהס רחמי, צדרך נחמי, מי גלה ערוד וני נסה, וני פעל ועשה. יגישו עלמותיהם לפני הלור, זה קורא וזה עונה, זה יאמר לה' אחי, וזה יקרא צשס יעקב וצשס ישראל יכנה. יושצ על כסא ונלכותו, ומבין חבל צחכותו, ישיצ גוולס צראשס, קטון וגדול שס, פאשר לו כך ישרעו, כאשר יחנו כן יסעו, זה את זה יחזקו, איש צחסיהו ידובקו, אזי לאשר לא שור דרכיו נחטא, כי יבא אל ציהו לעבוט עצועו, כבולעו כך פולעו, ונה בולעו צגוף ונשמה, ועפר מן האדמה, ועשס אחרי עשס ירפשו כלורף כסף וזהב, הנלב אחר הלהב, ועליו השפר, חנות זוחלי עפר, ורומז לזה צהגדה חנולחנו, כל ונעשה צראשיית לדעתם נבראו, שאס הוויחה הודיעס, נכללו צה הברכה והקללה, הצחוויות לחה לה, ואלו ימות מיחה שביה, ונה שפיה הוא שפיה. ואשר להיות צצר היה, עד שיחלבן ויעפר וישוצ ללורו, והינייס הרשאיכים יפלו כפ עזא חרו, ועל הוויחה הזחה צרך משה צרכות עלמות, יחי ראובן ואל ימות, וחרגמו אכקלוק הללה וויחה אחר חיי עולמות (* יחי ראובן לחיי עלמח ונווחא

(* כחוצ צק* הבהיר: מפני ונה לדיק ועוד לו לדיק ורע לו, מפני שהלדיק היה רשע כצר לשעבר ועתה נענש, וכי ונענישין על ימי הנערות, והא א"ר סימון שאין ונענישין אלא מנן עשרים שנה ונעלה, אלא לאו צחיו אומרי, אלא דאומרי סכבר היה לשעבר, אומרו לו חצרו עד וחי תקחוס דצריך, אומר להם לאו וראו ונלה"ד לחדס שנעט צגנו כרס ויקו לעשות עניבים ויעש צאושיס, ראה שלח הלליח נעעו גדרו ופרלו ונקה הגפנים מן הצאושיס ונעעו עוד שניה, ראה שלח הלליח גדרו נעעו אחר שנקחו ראה שלח הלליח

תניינא לא ינאה, ונאמר ונבחר אשר אין להדיח, לא הרב צית הנקדש עד שנוכל המושיח, וכבר
 עברו אלף קע"ח שנה לגולה, ואנחנו לא נדע קץ הגאולה ומושיח צן דוד לא נראה ולא נגלה,
 וצירומיה נאמר הגדיל חושיה, אם יבופר העון הזה לכם עד חמותון זו ויטה שניה, ונאמר אין צן
 דוד צא עד שיכלו כל הנשמות שהגוף הבינו הבנה גדולה, ודעו כי הפלא, והוא מוקבים עם פסוק
 וצטייה צביחת הגואל, הושע ה' את עונך את שארית ישראל, ועוד נאלצנו נאמר כורא, צענין אז
 ישיר ושה וצני ישראל את השירה, שר לא נאמר אלא ישיר ונכאן רנוו לת חייה הנחיים וכן הנורה.
 ועוד יש צענין החייה הנחיים בגמרא הנאלחו, החייה הנחיים כל יונא ויונא זמניה הוא, ואמר
 שלום צחכמתו הנכונה, והצונתו הנאמנה, ושבה אני את הנחיים שכבר נחה מן החיים אשר המה
 חיים עדנה, ובפסוק אחר הנאלחו, ובכן ראיתי רשעים קצורים וצאו, ויש עוד פסוק ונפלא,
 נסתר ונגלה, אל האמר ומה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה, ועל זה היה משבה פעמים
 המיחה והאנחה, ופעמים החיים והשומחה, ואמרה עשרה נשים, ונחה לאמהך זרע אנשים, וענין
 איוב על עלמו צכאן חזיננהו כלו, בצדיק ורע לו, וענין שלשה רעיו עליו אם ברשע ורע לו העמיד,
 פחות אשר אין לומר, וצדברי אליהו צן ברכאל, יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל, וקודו בקלטה
 אודיע, כל מקום ששנים חולקים ואחד ונכריע הלכה כצדרי הנכריע, השמר לך מאלד ומעגש ושכר
 לא תטה, הן לדיק בצרף ישולם אף כי רשע וחועא, וצנונותינו שמענו שיש אנשים בישראל שורלי
 גר ומחילה, צודים דבר מלכס להשליך אונת ארלה, ויכחו ראשי הצדים החולה, להוליח דבת
 החורה רעה, ולדבר על ה' תועה, לאמר שאין המלות רק מוקלחם לשמור צריחת הגוף, ומוקלחם
 לשמור מווננו, את כל רכושו אשר רכש ונקנה קנינו, ומוקלחם לשמור ישו המדינות והעיירות,
 והכפירה וצרות, ואין לא לעגש ולא לשכר, ויחנו אל יעקב את כל אלהי הנכר, וכהנה רבות
 עד אין חקר, יסכר פי דוברי שקר, חשבו ונחשבות, למלא להם צבות, לנענע עשות את כל החושבות,
 חשו אחרי הכמה היונים, והיו לאחור ולא לפנים, עזבו וקורו גיט חיים, פדקו עול החורה,
 צחולה קשורה, וזאת לא זאת כי מפי ספרים יחמו, חלק לכם עתה יאשמו, וכל אחד ואחד

גדרו ונעשו, עד כונה אל"ל לאלף דור דכתיב דבר ליה לאלף דור וכו', ומוסיף הרב מנשה
 צן ישראל בפרש נשונה חיים: "אולם להחריח הספק הזה אמרו קלה שאין בינה עד אלף
 דור שיתגלגלו עד אלף פעמים אלף שהמדה הזו נוגעת עד סוף העולם וכו' ואחרים
 אמרו שהכליה הגלגולים הוא להוסיף שלמות נפש כדי שהאדם יעשה ויקיים כל מלות
 ה' וישלם צנועלה וצחשיצוה וכו'". ויש ג"כ להוסיף עוד כי עולמות אין מוקשר צרה
 הקצ"ה והארץ אחד ונהקענים וחולי ג"כ אחד ונקעני הערך אם נשים לב שהשמש אינו
 מהבוכבים היותר גדולים הנודעים לנו. והנה אם נשכיל צנועט השלמות שהוכל הנפש
 להשיג צע"הו ולאחזה לשלמות, נוכל ללייר צנקל כי כל העולמות הם לה כוונתה
 להשגת השלמות האמתי שהוכל להשיג צאחרית כל חייה. והנה השכר והעונש יבואו אל
 הנשמה צזה כי חיי כל עולם ועולם יהיו לה יוחר טובים כפי מדרגת שלמות הנודות
 והחכמה אשר קנתה לה בחייה הקודמים. ויהי וזה, אין צידנו על הפרטים האלו רחיות
 צברות הנכרות לעינים, אבל יש לנו גם צזה לחת רצי רצות הודות לתורתנו הקדושה
 שאינה קושרת דעותינו ונשארנו חפשים לשפוט כפי שכלנו על מהות נלחיות הנפש, ולא
 אכחד כי הדעת הזאת של הגלגולים להוסיף שלמות נפש צעולמות יוחר קרובים
 לשלמות כפי השגחה הנקנית לה בחיים שעברו לה, מאחדת צאגודה אחת וצאחזה כל
 צריאות ה' ית' ואיננה נאחרתקת ודעה חז"ל על להנחיל אהצני יש, והיא הקרובה
 יוחר לענ"ד לאומה, ולבצרות ה', ולאחזותו, ולמעט נודרכיו הנודעים לנו.

צבצבהו צוחר, ויהלכו וגוי אל גוי ונמולכה אל עם אחר, נמשכו אחרי חכמי גוי ופרס, דיון וחבל ונשך ותיקס, חליה לכו מן האמונה המגונה, שלש הנה לך חשבונה, ועוד אחת מלאחי און, וארבע לא אמרו הון, צדוש בהשגחה וגמול, ערוך מאלמוול, כמקורה צידו ונאזותיו, אם לא תאמינו כי לא תאמנו, ושפתים נעות-תפלה כאלם המדבר, נועטות מור עובר, וכל מי שיש לו ספק בענין זה, וגואל הוא וכינו כזה, ולא צל לידי כך אלא מחר קברא שקבר, כי לא יעשה ה' אלהים דבר, והמאמינים יהלל, ונלין ללד עלאה יונלל, הרחיב (פה) על המקידים, ולעג על

היהודים מי יחן יחריש ושחק, תאלמנה שפתי שקר הדוברות על לדיק עחק, האומרים שהעולם קדמון, לא נולד ולא נברא, וצאונו שרה, וכדי לרמות את המון כהז ושה צחורה, צראשית צרא, ואין השגחה הצורא ונגבל הירח ולמעה לא להיעיב ולא להרע, כי קלר המלע מהשחרע, ואין שבר לדיקים ולא עונש לרשעים, והיו מאשרי העם הזה מנחעים, ומאשריו מנבלעים, ואין לורד לתפלה רק לעהר המנחשה, וירד הדרה והמונה ושאוה ועלו צה, עוצים מהם צני הנכר, אשר יש להם שבר, המאמינים שהעולם חדש ויש השגחה על כל נברא, ויש שבר לעושי מלה ועונש לעוברי עברה, ואלה הם דבריהם וראיותיהם, ועלמותיהם למוייהם, אם העולם מוכרח להצרא כבר כחשיבה הקדמון, ואם נמנע ולהיות אי אפשר מליאותו, ואם אפשר מי נושא-אפשרותו, יבשו מנחשבותיהם, יפלו מנוועלותיהם, צרב פשעיהם, הלא ידעו שאי אפשר לדעת איך יפעל השועל פעולתו, עד שנדע אותו, ואם כן איך יחשבנו לדעת איך היה הצורא נושא האפשרות הזה, אלא אם כן נראה לו נבואה או צומחה, ודבר מוצאר עוד, שאם כל הליך לזמן הזמן יקדמנו, ולאשר לא עמל צו יתנו, נמלא הזמן מופרד בין הסבות ובין נקוצציהם, חלק להם, אצל המלאים מכה תנועת הגבל מאחרים וקודמים, לאורך ימים, הגלה רעתם צפי' הפקוק מפי עליון לא חלא, כצושה גנב כי ימלא, כי החכם המוכיר השכל בחכמתו, גם השכל יכיר אותו, ואם השכל מנשיח צו ויחירו, ה' לא יעצנו, והגמולם על ההשגחה נלוה, ויכלו צאפס תקוה, והלא הם תמיד מזהירים, הנה הם אומרים, קנו לכם שכל כי הוא השלמות, הוא ינהגו עלמות, וצמות האדם תשאר החכמה, והאמונה תשאר שוונה, ואם כן כבר קנינו חיים לנפשנו, כי כל מלה שהשכל מנשיחה, אלהים צברצה, וכן יאמרו שאין התפלה רק להזכיר תמיד צומחשבתו, והחי יתן אל לבו, כי הוא היקוד הראשון, ואין יחרון לעל הלשון, ויותר באה מקובל לכוני, כי אין מלה בלשוני, וחרוך התפלה צשפתים ככל למו, תעמא פיונו דבר שפתינו, וכל פולה שפתיו נחן תפלה, וכל פה דובר נבלה, תספק לו באומרים, וקול כקיל צרוב דברים, הלא יסכון גבר צבקשחו, להליל לו מרעשו, ועל כן לא הועיל התפלה, אשר עשה לתהלה, עאכ"ו בקשות ותחנונים ולחשים, העניינים והאציונים וצקשים, ולא ישאל החכם לרכיו, רק מפני ההגון הסכל, כי השקע לא יוכל, ומה יחרון לגוזל שינה ונעיניו, ונעפעפיו תמוה, ויבא הקדרה ויבך שונה, יקום צחלות הליכה להפיל חכמה ותפלה, ולהרבות שבה ותהלה, צנולכו ובאלהיו ופנה לנעלה, והיה כי יעצב יחך עשר להשביע נפשו, וללמאז יוריד על לחיו דמועות ונעיניו מלאשו, ישחה וישכח רישו, אם יקראנו לא יענה, אם יעקב אליו לא יענה, ומי שלא ישיגנו רעיון, איך יחארהו הגיון, ואשר אינו גוף ולא כה בגוף, איך נאמר לו עניו, קוונה והפשיענו, ומה הועיל לו באומרי צרוך אחת, מה עשיתי עמה, לא האמינו צברכה אשר דברי רבותינו. מוכרת, פעם אחת נכנסתי לפני ולפנים להקטיר קערת, ויש לנו לדעת צלות מי שהצרכות שלו, לצן אדם פעלו, ואמר לו שיצרכהו, הלא דבר הוא, העירו על זה ומחשבותיכם, כי לא דבר רק הוא מכם, ומאמר וואיר כוכבי שחקים, שהק"צה מנחמה לתפלה; של לדיקים, ואלו לא היה התפלה רק הודאה לצה, מרצים העם להציא מידי העבודה, מונה יחאה לתפלה הלדיקים יותר ומשאר האנשים, כל העדה כלם קדושים, ופקה עייניך על מאמר מוצאר וחמה, כל זמן שישראל חועאין עשה לפני כקדר הזה, ואילו לא נזכרו הצרכות והתפלות

צדרי רבותינו הקדושים, הלל כהנאי לך שלישים, ספרים עשרים וארבעה, ונלמדה הלך דעה, כמו שזלנו פסוק וצואר לא השאל איפה ואיה, ויתפלל בעדך ויהי, וני יחוב כל האמרים והמקראות אשר על התפלה ויעידים, אשר נתן הוולך ליהודים, אזי לאוכל את צפרו, ועובר את שארו, עקשי לבנה, עזאי ומשבות, כלווי ועגלות, יושבי אפלות, במשכמים נסתרים ה' ומקך בקרצם רוח תועה, אזי לכפסם כי גמלו להם דעה, צומשבותם שגו וצדכרם תעו, גם הכלים לת ידעו, צידי חכמי הגויים יחזיקו, וצילי ככרים ישפיקו, ואשר אחריהם נמשכו, לת ידעו ולא יצינו צחשכה יתהלכו, עזבו דרכי התורה הסגולות, ולכו ארחות עקלקלות, והלל צענין נדרים שהם חמורים אם לת היו פיו ולבו שוים בעל הכדר, כל שכן ענינים אחרים, דברים שכלב אינם דברים, ובאמרים עבודה שכלב להחמיר ולא להקל אמרו, את ומשמרת ה' שגרו, והאמת תפתח שפתיה, ועולמה קפלה שיה, ולא היתה תפלה רק הסכמה ומקובלת לצעליה, לקחתי ואקרב אליה, הלל התכונה, מתן כח לכל אומה ואומה, ולחין אונים עלמה, וכל הפורש מתקנה ומקובלת צעמו, ומשח אשר יקרתו אמו, ידעה שכלו צחשי ידים, כי עשה יעשה לו כנפים, ע"א כ"ו תפלה תקונה על פי התכונה, לתת לפתאים ערומה לנער דעה ומזמה, ומקובלת צהתכונה, מלמד מלטה ידועה צפסוק נצט, לתת הסוד מן הדבר, והאבות הראשונים קצעו להם זמנים, לצקש תפלה וחסנונים, ציום שחריט ומנחה, הנקראות ענידה ושיחה, וצבילה ערבית ידועה, הנקראת פגיעה, וכל הפורש מתקנה התפלה, בקדושו לת יאמין וצמלכיו ישים תהלה, ויאצד מקרב עמו, ולא יכירו עוד ויקומו, וכבהמות דמו כל עניניו, וצמה יתלה זה אל אדניו, ועונש המאצד שכלו כלמוד מן ההורג את עלמו, וסופך את דמו, שהדין נוהן כן, אם על התפל טייב, על העיקר לת כל שכן, ואם יעשו צפסוק רלון ירחיו יעשה, ומקפתחם פשה תפשה, תשובתם צלם אודיעם, ואת שועתם ישמע ויושיעם. ואת לת זאת כי על תפלת רשות ונדבה, לת צהכרת ולא צחובה, נאמר זה וכל כיוולת צו, ומת כל איש אשר ידבנו לצו, ואם יצולו לפעור את עלמם צהתעקס צחכמה, יעשו חרפה וכלימה, שאין דברים הללו אמורים, לתל צמי שחורחו אונותו, היא כסוחו לצדה היא שולחו, והמעמיד עלמו שלל יבקש מלפניו, יראה ה' ורע צעיניו, והשצ ישיצ לאיש גמולו, לת יאחר לשוכחו אל פניו ישלם לו, והפוער את עלמו ומתלת חובה, צהדצקו צשכלו צומשצבה, גם זה תפל ורעה דבה, אזי למושכים אחריהם ולצדריהם יפנה, יען היוחס ומשענת קנה, ועתה לת עמנו ריבם, רק עם משה רבנו וכל נציח וחה, אשר מוחזה שדי יחה, כוחצי חורה נציחים וכחוצים, כאחד טובים, ועם רבנו הקדוש אשר כתב המשנה, עדות ה' נאמנה, ועם רציניח ורב אשי כוחצי הגמרא, ונלות ה' צרה, ויתר רבותינו כוחצי ספרי אגדה, כל כלי חמדה, שלום להם שלום למשנתם, יצח שלום יכוחו על ומשצבותם, אלה הם עזי ונאמני, אשר להם הריב לפני ה', ומצותת אני צהם כי ה' יריב ריבם וקצע את קובעייהם, והפועל שהכל פעלו, הוא יריב לו, והשם צרתמיו ישיצ לת דרך ישרה כל תועה, ולא היתה עדת ה' כלחן אשר אין להם רועה, וישפוך עליהם לעוצה את רוח, ישיב הולך את נדחו, לת יעוש ה' את עמו, צעבור שמו, ויפתח לנו שערי חכמה, כי אכחו צבונים את החוונה, ויעזור ויקמוך אוחנו ללכת אחריו ולשמור מלותיו, את עדותיו ואת הקותיו.

שלם ספר שער השמים שחצר החכם הגדול ר' יעקב צר' ששת אל גירונדי ז"ל

אמן ואמן סלה.

וגם שם חקיד אחר נחמני עוננו חליץ מן השכחה, אשר לא נחסי זכרו צרשינות
הפייטנים, והוא כ' ילחק צרבי יוסף, אשר נחלתי מוננו התחנה הזאת צפי' תפלות ופיוטים כ"י
שזידי, לדבר עליו ח"ה בלוח כ"י אשר לי.

אודה על חטאתי, בעוד בי נשמתי, ויראתי וחרדתי, מפני פחד ה'.
גבחות אדם שפל, אם יקחזו אופל, ואיככה יתעפל, מפני האדון ה'.
דרכי אני ספרתי, ואת חטאי זכרתי, ועל ירך ספקתי, כי חטאתי לה'.
הה נפשי על יצרך, ואויה לי על שכרך, העת יפקדך יוצרך, מה אשיב לה'.
ועד אן הלכי קרי, ולבושת תנורי, שובי נא והוסרי, פן יחרה אף ה'.
זורי מתאותך, והרחיבי קרחתך, כי קרובה פקודתך, כי יום בא לה'.
חולי נא וגוחי, גם תהמי ותשתוחחי, ועל בצעך האנחי, אולי יחנן ה'.
טורם תפרדי, מגויך תנודי, טוב טעם תלמודי, ליראה את ה'.
יצרך אם יתמרמר, כבודך לקלון יומר, ורעי כי רע ומר, עובך את ה'.
כמים לבך שפכי, פני בוראיכי, ועל טוב ועל רע ברכי, את ה'.
לדברי הקשיבי, ומעשיך תטיבי, ודמך וחלבך תקריבי, עולה לה'.
מלאו נקלה כסלי, מרוע מעללי, לבי דוח עלי, כי קרוב יום ה'.
נבזים וחדלי אישים, מספרים לטמון מוקשים, על מה אנחנו מחשים, לכו וגשובה
אל ה'.

סורו נא והוסרו, ועל יצרכם תִּשְׁרוּ, אולי תסרתו, ביום אף ה'.
עיניכם אל תרימו, ורגזו ואל תחטאו, ותבושו ותכלמו, כי חטאתם לה'.
פתי איך יתגאה, וחוא פתאום ישאה, רואיו יאמרו אי נִשְׂאוּ ה'.
צעדיו שאול יתמוכו, בחשכה יתחלכו, בלתי את אשר דרכו, בדרכי ה'.
קרובים סחדיו ועדיו, להעיד על מַעֲבָדָיו, ועל מכעיסיו ובוגדיו, תנופת יד ה'.
רום ובשר בארכם, עטפו חמם בקרבם, ואל יאמרו בלבנם, נירא את ה'.
שתו עצות לחטוא, ואמרו אין משפטו, להרשיע איש בחשפטו, חלילה לה'.
תַּמִּים פִּעֵל עת יבא, במשפט עם קרובו, לעות אדם בריבו, לא ראה ה'.
ישיב גוף לנשמה, אם עשיתי מאומה, לסלוח לי אשמה, לא יאבה ה'.
צוית סביבי צרי, לחחטיאי באברי, את היית בעוכרי, לחטא לה'.
חמסי על יחודתי, כי מאוס אשר עשיתי, בקברי אשר כריתי, יודע ה'.
קרב נא אקראך, אני שוכבת חיקך, חפצתי צדקך, לפני ה'.
בכור שאון הַשְׁכַּבְתָּ, ושם דומה שְׁכַבְתָּ, שנת עולם ישנת תרדמת ה'.
רמה היא אכלתך, בקברך ברוב תאותך, שם אמך חבלתך, כי בזית דברי ה'.
ברוב שכלך הִכְבַּדְתָּ, מלין ושווד הרבית, ואיככה אמרת, נקו אני מה'.
יום ממך נפרדתי, בצדקתי החוקתי, כי אל מקומי שבת, לשרת לפני ה'.
יקרא אל שמים, מורד בשעלו מים, ואל ארץ אפסים, ונודעה יד ה'.

והצור פעלו תמים, יחברם כמו מִיָּמִים, ואם ימצאו אשמים, אז יעשן אף ה'.
 סעפים לא ימלטו, אך בשאול יחתו, לא לאדם ישפטו, כי אם לה'.
 פתאים עדת אבירים, בעוד אתם גבורים, קחו עמכם דברים, ושובו אל ה'.
 חנם תחנו אותם, המעבטים אורחותם, ולישרים בלכותם, היטיבה ה'.
 זכרו והתאוששו, והתקוששו וקושו, ושובו ואל תתבוששו, כי אל רחום ה'.
 קדוש ישמע לקוראיו, להחיות לב נדכאיו, וסביב ליראיו, ויחלצם ה'.

והסי' ומהצרות אחרות הקם מידי אשר ונלחמי כחצות בלצבע הסכס הגדול כ' שונשו כהן
 וזוהו, העתיק הראשונה צעיר פינחלי ומוזינח צבית מדרשו של הנעלה כ' שמואל פורווגייני
 ציוס ח' יסן הסעג, והיא כחוצה אחר ונפחה שעשה רשכ"ס הנ"ל לס' קול יהודה, והשנית בראש ס'
 Las Excelencias y calunias de los Hebreos להסכס כ' ילחק קרדוסו.

קיינה על פעירה גלון הדור הס"ר יוסף קלרו ז"ל צעיר לפת הצרה הסכס השלם ופלוסוף חלקי
 הס"ר יהודה ומוקלשו כ"ו:

הוֹרֵד גֵּאוֹן יַעֲקֹב וְאֶדְרֵי הַיָּקָר	שְׁדֵר, וְאֵיךְ לֹא אֶסְפְּדָה אֵילִילָה
חַח אַעֲשֶׂה מִסְפֵּד וּכְבֻדוֹת יַעֲנֶה	אֲבַל בְּקוֹל מַר עַד מֵאֵד אֲגִדִּילָה
כִּי קוֹל נְהִי נְשִׁמַּע קָצִין עִם נְאֻסָּה	יוֹסֵף צָבִי עֲדִיז אָבוֹי אֲחִילָה
אֵימָה גְדוֹלָה וְחֻשְׁכָּה נִפְלָה	עַל כָּל־פְּנֵי מִזְרָח וְכֵן הִבְהִילָה
כָּל־שׂוֹכְנֵי תְּבֵל לַעֲת בּוֹ שְׁלָחָה	יָד שְׁסָעָה אוֹתוֹ וְלֹא הִבְדִּילָה
כִּי בִלְעָה אֶת־כָּל־נְאוֹת יַעֲקֹב, וְעַד	עָפַר פָּאָר עֲמוֹז אֵוִי הַשְּׁפִילָה הוֹרֵד וְכוּ'
תּוֹרַת אֱלֹקִים חַי לְחַכְמֵי עִיר צֶפֶת	נִפְשׁוּ בְטוֹב תְּלִין הֵלֵא הַנְּחִילָה
שָׁמָּה לְאוֹר מַחֲשֶׁבֶת וְחֵק מִשְׁפֵּט קָהֵל	עֲדָה בְּיִשְׂרָאֵל כְּבֵר הַגְּבִילָה
הָיָה לְרֹאשׁ מִשְׁבִּיר לְכָל־עֲמוֹז, וְמִי	מִינּוֹ בַחֲזֵרַת אֵל אֲמַת נִשְׁכִּילָה
הוּא תַעֲרִיף שְׁלִחֵן לְבֵית יוֹסֵף, וְשֵׁם	רַמְבַּ"ם לְאוֹר, בּוֹ נִשְׁמַחָה נְגִילָה
חֵן סְעֵרַת חֵימָה לְעַם־אֵל יִצְחָק	בּוֹ עֵץ פְּרִי עוֹשֶׂה פְרִי הַפִּילָה הוֹרֵד וְכוּ'
אֵיךְ יַעֲלֶה כּוֹרֵת עָלַי מִבְּחַר אֲנֹשׁ	לֹא שִׁגְבָה חֲכָמָה וְלֹא הִצִּילָה
עַל־וַח אֲנִי בּוֹכָה בְּמִסְפַּד מַר וּמִי	עֵינֵי מְקוֹר דְּמָעָה בְּצַר אוֹיְלָה
לֹא אֲחַנְּה פּוֹגַת לְאַנְחָתִי, וְאִם	זֹאת תִּתְּנֶה לְרִי"ק וְלֹא אוֹעִילָה
אֲקַרָּא בְּקוֹל גְּדוֹל לְעוֹרֵר יִלְלָה	רוּעִים וְתַמִּיד אֲחֻזֹּר חִלִּילָה
אֵיךְ אֵל־שְׂאוֹל הוֹרֵד כְּרוֹב מִמְּשֹׁת אָבוֹי	אוֹי מַח־נְדָבֶר־בּוֹ וּמַח־נוֹחִילָה הוֹרֵד וְכוּ'

והסי' כקכא חיש אחד ומצני השכים, ספר ונעלות העצרים, הנצחים לשכים, על כל הענוים
 הסורים, אף כי הנה צבית הסורים, וסחירה הנוונים הזכים, אשר נכלו להם הלכים, מצבו בלשון
 ספרדי, חיש יהודי, כולל ומוסיף בחיבורים, ה"ה הנשא הכופא הפלוסוף הדך דורו, יצחק קרדוסו
 כ"ו, לפקוח עיני הענוים, ולאחזן לבנת נשכנים, ויחא כי דבריו מצבוח לזכרים, ומחבלים חבלים
 וליכרים, נוסקה צו רוח השכרים, וידבר חלה הדברים:

2.

יִשָּׁר מְסוּכָה אֶת אֱלֹהֵי כְרַמְנוּ
מִכְּאֵיב בְּקוֹץ עַל-שׁוֹנָאִים דְּרַכָּת
בְּדַרְבָּרָה הַנוֹפְלִים סְמַכָת
וַיִּפְּלוּ הַדּוֹרְשִׁים מוֹמִינוּ

4.

אֵד עֲנָה וּפְאָרָה יְרוֹמוּ
כִּי בַסֵּנָה תְהוּהַ מִנַּת חֲבֵלָה
כִּי לְהַבִּי אֵשׁ אֶצְלָה וְצוּמוּ א
יְהוּדָה בְּרִיאֵל.

1.

יִצְחָק בְּסִפּוֹר מְעֻזֹת עֲמִנוּ
עַל-חֹג שְׁמֵי מִדְּע הֵלֵא הַלְכָתָּ
וּמְאֹזר תְּלוּנֹזת הוֹלְלִים הַחֲשֻׁכָתָּ
וּבְרוֹב גְּאֻזָּנָה תִּהְרֹזם קָמִינוּ

3.

אֲרָאָה לְקוֹל הַמִּית גְּאֻזֹן מְלִיָּה
כִּי נִגְדָה מִתְקוּמָמִים יְקוּמוּ
לְשִׁפּוֹף כְּמוֹ אֵשׁ נַעֲמָם עֲלֶיךָ

ויען ר' יצחק קדושו האגדה הזאת מויכונה כל' איעלקי מעורב קלה מל' ססדי לרצנו
Sempre fu singular contento de studiosi quando loro fadigue : יהודה זריאל :
sono lodate da i Sabij et approvate da Letterati premiando cosi alla
Virtù, ò al desiderio de haverla. Io ringratio V. S. Eccma il favor che
mi fà en la sua exaltando nostra opera con la sua benignità accrescendo
splendor all' assunto et honor all' autor. La intentione è bona in disfar
le calunnie et recitar l'eccellenze d'un popolo sempre perseguitato e
sempre costante, e lascio loco à mos culta pena.

Dr. Isach Cardoso.

Verona 8. Ottobre 1679.

16.

Schreiben des Herrn Dr. J. Levy in Breslau an Herrn Ignaz
Blumenfeld in Wien.

בענין ברעסלוי יום ד' דחגכה תרי"ב לס"ק.

זה כשלתה ירחים חלפו לנו מעט צאי מול יקרת כבודך, כלא זכרתי
כראשונה, אשר כתחתי אליך אחרי עזר יום הזכורים זמן מתן חורבנו, זו הופיע
האלהים מהר פארך, אמה נרצבות קדם ויאמר יהי אור, ויהי אור אש דת יפעת
עולם להפיץ כל עז וכל ענק, אשר ישכון על צית יעקב, ולהאיר ממשכי חבל זקנתי
הודה, והיום צאתי אליך ציני שומה ואורה, יני סנכת הנקדם, זכרון
לחשועת ישראל צעת לרחם, זכנות האלהים שנית ירו ציני המשמונאים, אשר
גצרו על אויביהם היונים, ויגרסום והקפחם זנחלת ה', ומהעשות את עדת ימרון
זכצלי העמים וזשקוליהם. ואל מול פני המנורה יאירו היום שצעת הכרות עיני

ח) אמר גדל' כונת האשור לומר כי להבי אש לא יוכלו לו ולא ישרשוהו, כמו שהספיק
איכנו חבל, והנה להבי האש יזומו אלנו והיו צהענית וכלא אכילה.

ה' הנה ונשועות צהלוכות חבל וצבל מקריה עד אפסי ארץ. — ומהי זאת לעדה, כי לכל בני ישראל יהיה תמיד אור צמוסנותם ונר לרגלם דברי אל קיי. — והנה זאת תפארת תורתנו לעיני העמים, כי אף אם יתפשו צה חפס וחפס, אם איש להיענין או להשמאיל, בכל זאת מוסדותיה לא תמוטינה, ועמודיה לא יתפלגון. כי מורשת קבלת יעקב לדור דור, עץ חיים היא, פרי יסוה לו, צעדן נטע האלהים. ומימיו מן המקדש יולאים, נהר פלגיו ישמחו קדוש ונשכני עליון, והיה פרו למאכל ועליכו לתרופה, כל אוכליו לא יאשמו, רעה כל תבא אליהם, כי מלאכי אלהים קציב ימנו, לשמור את דרך עץ החיים, וכל ההולכים צה לא יכשלו, וכל אובדיו שומר ה', כל אשר יערב לכו לגשת אל הקדש פנימה, להחננו על ה' ולאכול נחלת יעקב, ואכל וחי לעולם. — ונכחו ישגא אף יפריח עץ הדעת טוב ורע, נחמד לנראה וטוב למאכל, לא יבול עליה ולא יתם פרו למדשים יצבר. כי צערות חמד מנטעו, ועל מים רבים הוא שחול, וני הצונות, בל שפרו נצוני ארץ כרה חכמי עם ועם. — והיה כל איש חכם לב, אשר ישרה נפשו צו, את דרך החיים לא יעזב, רק תורת אלהיו היא מעוזו לא ימוש וננה, ויראת ה' היא אונרו, וכשאו שוקקה לאכול גם נשרי עץ הדעת לדעת צינה לעמים, הוא יאכל ככל אית נפשו, ויתענג על רצ טוב, אשר חלק לו ה' צינה צמועלות ודעת, אך לכל שוגה ופתי ונעקש דרכיו, אשר יעזב מקור מים חיים ונקוה ישראל, אור האלהים, לא תאכלו נשרי עץ הדעת, פן תפקנה עיניכם, והייתם חכמים להרע ולהטיב לא תדעו. — "הנה כמו אור צידי עור עינים, לא יאיר לו אצל ונציב תלהטו: כן רוגה צצונות רעה לו כפלים, אם לא ככון לבו כי ישחיתו מעגלכו". —

אונס ידידי הקורא, אונס ידעתי כי הוגעתך עד הנה צאנכים אין צה פס, ותלדק צדצך אחי קסות, תזכה צשפטך: "הלנשול משל צאת היום, אם שר צשירים אחי? משלך לא ערב לי, וסיך לא לרלון!" — והנה אף אני אשיב אנרי לך, לא לשום צדה הנליטה צאחי ולא צאלה דרכי, אצל ארשת שפתי להגיד כי השורה והצונה, הורת אל הי וצינה ארם, אמות תואנות הנה, וננקור השכנה צה שנים ילאו. צרוך הגבר אשר יאחו צזה וגם נזה כל תרפינה ידיו, ושומר הורה ולוכד דעת אשכיהו, לכן כל נפש ישר תחסוך צאלה, אשר יעמלו צעונק צינחם, ייגעו ולא ייעפו לעלות רום שמים אל שיא כררי קדש ולחפור את מורשת

נחלת אבותינו, אף אם לפעמים יכשלו בכליכתם, ויטה לצם להסיג גזול עולם, אשר גזלו ראשונים, ולאחר אחרי עשתנותיהם, ואחר נדע שכלם לצם הולך, שצין לילה היה וצין לילה אחד — כי וני יאמר זכיתי לצי, ובכל יגיעי לא יונלחו לי עון? —

ואולם צתעות לצב חכם אחד, אשר אונת הפץ צטוחות, והוא לנחלה עיני שכלו יששוע, וצא רעהו וחקרו, ויאמר: לא כן דצרת, סורה וני אורח אשר אלת צרגליך, הטם וני דרך אשר חצצת לנשפט, כי לא טובה היא צעיני רצים וכן שלמים! — הנה אם כה ילחמו חכמים צשער, אשר עיניהם לנוכח יצטו, האונת ונגמת נפסם והאמונה אזור חלליהם — או אז חכמה צחוץ תרן ועל פני כל העם תצד, כי איש יחד פני רעהו, ויש שר לפעלתם מלת הוכן לצות ה'. — אך אלה צני אדם יושצי חשך וללמות, לא ידעו ולא יצו, לא דעת תורה ולא צינת אדם להם, צחשכה יתהלכו, והיה צוחשך ונעשיהם ילעגו על דצר ה' ומחשחעים צצציאיו, ומחקדשים ומטהרים לעיני העם, דצצר תועה על כל חכם לצ ונצון דצר לאמר: „ארחותיהם עקשים וכלוזים ונעגלותם, כי כל האיש, אשר לו חלק צצניה, לא גאונה את אל רוחו!“ — הן המה היו צנורדי אור החכמה, וזוגה החזונה לא יאיר להם, הם החושצים להשכיח את עם ישראל תורת אל חי, הוי רועי האליל העורי עינים ירעו את האלף? לכן כל פעלם ונאפע וכאין נחשנו צעיני כל ישרי דרך, החפלים צטלום עונם ומצקשים טוצחם כל הינים. — אך חללה לשוני להכציר צנלים כאלה, והיום הזה טרם אהל לדצר דצרי אשר חנן אלהים אותי, הנה צטורה צפי מולאת, כי זה כחונטה ירחים ילא ומחח ומכצש הדפוס קפר אחד יקר ונאד, צו דצרים רנים טוצים ונכוחים לנצין, חצרו איש גצר חכם צעז הרצ החכם הכולל הנפואר נו"ה אצרהם גייגר נר"ו*) והנה לא צאתי היום לשום עין צקורת על הקפר הזה כלו, גם לא על קתו — ואולי אעשה זאת צרות האל צינים הצאים — אצל יש את נפשו להעיר על זה הקפר ומחצרו יגלה צו לפעמים רצים עומק צינתו הן צכחצי הקדש, הן צחלמודים ומדרכים, ורוצם ונלאים הין ויופי, מיוקדים על הדגי השכל ומוקדות החקירה הישרה, ורק איזה לקוטים ומתיחת הקפר אשיינה כה נגד עיני הקורא.

צפתח דצרו ידצר החכם הנחצב נר"ו צלחות לשונו על קורות הסרגונים, אשר נחצרו צינים הקדמונים צלשוונת טונות צארניית יונית ורומית, וגם על

*) Urschrift und Uebersetzung der Bibel in ihrer Abhängigkeit von der innern Entwicklung des Judenthums. VIII. u. 500. S. Breslau, 1857. Verlag v. Julius Hainauer.

חכמי הנסורה ידבר צטוב טעם ודעה, חכמי העמים מנצח השנית לנספרם
 והלאה נחרו להם התרגום המיוחס לשנעים הזקנים, לדרוש אותו ולעבוד בו,
 ולהעתיקו מלשון יוגית אל לשון רומית הכדורת כעת, ואל נקור כחצי הקדש
 צשפה העברית פנו עורף, כי ידיעת לשון הקדש אצדה מנחתם, ולכן נסתכרו
 צשגילות אין נוספר. אבל חכמי ישראל, הם העמיקו לשמור את כחצי הקדש וכל
 שגיאה וזון, ולדרוש כל אות ואות וכל נקודה ונקודה, לבל תשתכח הסורה ולבל
 יעבר זה עט סופרים זרים לחללה. — אך הדבר הזה נראה זר צעיני המנצח
 הנ"ל — ואשר כבר חקרו עליו רבים צישראל וצאדם — כי תרגום של השנעים
 ונוסח השומרונים (הכותים) אינם וכוונים כידוע אל נוסח כחצי הקדש, כאשר
 העתיקו אותם חכמי הנסורה, ואף תרגומי עקילס יוגי ואונקלוס ויונתן וסורי,
 גם הם עזבו לפעמים צדברים מנעטים את נוסח הספרים אשר צידינו! והנה על
 הדבר הזה יסב המנצח נרו קוטצ צדרי: אף אם תעלו חוקרי העמים הקדמונים,
 צצרכם הועה על חכמי הנסורה והתלמודים, צאמנם כי הם קלקלו יסודי
 הספרים — ולהסך נדע צצירור כי חז"ל הצינו הלשון על עומקו — צכל זאת
 גם אתנו לכודות, כי פָּנו גם אלה חכמי זמננו, אשר יאמרו, כי מייסדי התרגום
 של השנעים, אשר הוא ישן נושן לא ידעו צטיב לשון העברית, או היה להם נקור
 מנחת אשר מננו העתיקו. הנוכל לדמות, כי אלה הזקנים אשר מני יהודה ילאו
 ואשר נצחרו לנלכת ההעמקה מלשון אל לשון, לא יצינו צדברים דאפילו צר צי
 צד דחד יונא ידע לכו? —

לכן יצח נר' דרך אחרת, ר"ל "צמחלה נלעך לחפש אחרי
 קורות הדעות והנימוקים אשר היו כהוגים צינים הקדמונים צקצ אחינו, ואך
 מזה יוכל לטפוט על קורות כחצי הקדש וההעמקות צלשוונות שונות".

טרשם של הלדוקים ופרושים יחשוב החכם המנצח, נמלא כבר צכחצי הקדש.
 הכהנים החשובים, אשר נצחרו כבר ציני דוד והמלכים הצאים אחריו, הם מנני
 לדוק, אשר היה צעוזרי דוד, אולם אציתר נדחה מננו, וכן הוא אומר (יחזקאל
 נ"ד ע"ו) והכהנים הלויים מנני לדוק וגו', וזרעו של לדוק הם השחנשו צכהונה
 גדולה, ואחרי אשר שצו בני ישראל מנצל ציני עזרא וסיעתו היו הכהנים הגדולים
 ראשי העם, כי אחרי זכובצל ונחמיה הפחה לא נמלא זכרון מנשות אחרת, אך
 הכהן הגדול הוא היה כראש, ושם הצדיק אשר נתיחס צו שנועון הכהן הגדול
 כנודע, מננו נתיחס שם ונשפחה וכו'. והכהנים ההם וסיעתם לקחו גדולה לעמנם,
 והם היו גדולי הנושפחה מושלים וראשים על העם (Aristokratie). — אולם
 נקור הפרושים הם אשר נצדלו מנוונת עם הארץ וטרשם כבר נמלא ציני עזרא
 ונחמיה. וכן יטרש החכם המנצח נר' מננו אחד (תהלים קי"ג), דל ואניין

הנזכרים שם הם כרוים לאלה הכהנים אשר נשאו לשבת אלל הכדזים ר"ל מלכי
 עמים, אשר הם כדזי עמו ר"ל המושלים על עם ישראל וכו' ע"ש. (לד. 27.)
 והנה גם חכמי העיר הענה חלקי צזה. בתחלה אומר כי לדעתי נדקן דברי
 חז"ל, אך כי לא נמלאו רק בצרייתא טילונית (אבות דרבי נתן פרק ז') כי כת
 הלדוקים נוסדה צימי אנטעיגנוס איש סוכו, אונס בתחלת ימי הבית השני, אחרי
 מות זרובבל ונחמיה הפחה עד שמעון הלדיק והוא בכלל, היו הכהנים הגדולים
 גם ראשי העם ושומרי התורה, אך אחרי אשר נאסף הכהן הגדול הזה אל עמיו,
 והביח אחריו זן עודנו לעיר צימים ושמו חוניו השני (Onias) אז מלא את מקומו
 בכהונה גדולה אליעזר, אשר צימיו היה אנטעיגנוס איש סוכו. ואז נחלקו הממשלות
 בישראל, אליעזר היה הכהן הגדול, ואנטעיגנוס היה ראש הזקנים הם הסנהדרין.
 ומתלמידיו של זה השני היה זרעו של שמעון הלדיק, אך אינם דומים בלדק
 וציושר אל אניהם והם הלדוקים. (וע' מה שכתנתי באגרת הקדומה על אודות
 השם צדוקים, כי לדעתי נגזר מן זבא צפורית שהוראמו הראשונה גבר,
 נצח, וכן הוא גם ציונית ורונית *ἀρετή*, *virtus* פירושה הראשי גבורה, וימכן
 ג"כ שמה המקור נההם הכנוי לשמעון הצדיק, שבודע מעשה תקשו וגזרתו
 אשר עשה לבצר מומת העיר ירושלים וליפוחה, גם מיוחס לו מעשה האסיפה
 לכחצי הקדם וע' זן סירא פ"א וכו') וכן דעת חז"ל נוטה, כי מיימות שמעון
 הלדיק ואילך כמעט כל הכהנים הגדולים היו מהלדוקים, אשר הם ז"ל הזכירום
 לגנאי, (ע' יונא דף ט' ע"א שכולם לא כולאו שנתם, ומונה ג' מנאות, וזכירושלמי
 שם מונה פ' פ"א וכו' וע' גם בחוס' שם ד"ה ולא שימשו). וכבודע נעשה אח"ז
 חוניו זן שמעון הלדיק לכס"ג, אחרי מות אליעזר והבא אחריו מנשה. והוא חוניו
 ידענו מה היה לו, כי היה איש כילי וכליו רעים, ויאסף הון רב מהמסים אשר
 גבה מהעם, צפקודת מלך מלכים הלמי השלישי (Ptolemäus Evergetes), ולא
 נחנם אל אורח המלך. וכמעט קט הביא רעה על עם ישראל ומחרון אף המלך
 עליהם, על אשר לא צאו המסים אל אולרו, לולא חלה פניו איש אחד שהוב לעמו
 ושמו יוסף, וכנזכר כל זה בארכובה צקדמונית (Jos. Ant. XII. 4). — וממקור
 הפסידה הזאת נמחו גם הזוגות, אשר ראשוניהם כודע היו שני יוסף, האחד היה
 הנשיא והוא הראש אשר היה ידו עם הכהנים הגדולים, כי נבחר מצייניהם, והשני
 אז בית דין והוא היה נבחר מוזקני העם, אך אחרי מלחמת החשמונאים אלה
 האחים צני ונחתיבו הכהן הכיחו שני אלה הכתרים על ראשיהם, והיה אחד מהם
 נשיא כמו מלך צעם וראשם והשני כה"ג. — ולדעתי הושר צימים האלה המזמור
 (תהלים קל"ג) מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד וגו', ר"ל כמה טובה גדולה
 לעם ומה ינעם להם, אם אלה שני הממשלות צידי האחים האלה, האחד כמו מלך
 משיח צעמיו, והשני כהן גדול משהו צמון המשפה, והם צלום וצערות, וצדק

ונלימה יכנה המסורכ את האחד בשם ראש (וסיכורו גם ראש העם) והשני והוא הכה"ג יכנה בדרך סירי הזקן זקן אהרן, ואונר נה עוב ונה נעים, אם האחד ישפיע על חניו ומגדולחו, והוא בדרך דמיון כמו אם יריק נשמן משחתו עליו ואם ימנע השמן ונכסיה העם, אם ינעל כתר נשילוחו ועל ראשו אז יעד גם כתר כהונה ומחירו, ונכל זאת שניהם, כ"ל הראש והזקן הם צגוף אחד כי אז אחד הולידם.

ולפי דברינו אלה יתבאר גם המזמור שזכרנו לעיל (תה"ל קי"ג) אחרי אשר נקדים עוד הקדמה אחת, והיא הכרחית מאד לעניינינו. הנה במזמור שלאחריו (שם קי"ד) מזכיר המסורכ ילידת מלכים, "באלה ישראל ומלכים בית יעקב נעם לועז היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו וגו', ולידת מלכים האמור כאן דומק מאד לפרש שמוסב על הגולה ונחתה יד פרעה צימני משה, כמו שחשבו המפרשים, הא' מה ענין יהודה שזכר כאן, הלא ציננים האלה לא נחלקה האומה הישראלית, גם לא היה אז לשבט יהודה יתר שאת כדי לכנות כלל ישראל בשם יהודה, הב' מה ענין לקדשו, ממשלותיו? הלא לא נצו תיכף ומיד אל המנוחה ואל הנחלה, ובית הבחירה לא נבנה עד ימי שלמה. ואף כי צמירת הים (שמות ט"ו י"ז) נאמר ג"כ כנעט צמגון הזה "בסר נחלהך", "עקדש", זה נאמר בדרך גבוהה כי מווננים הם לבא אל ארץ ישראל ולבנות הבית הנקדש מה שאין כן כאן, ועוד יש דיוקים רבים ומאכזב הקלור א"ל להזכירם פה, — לכן נראה לענ"ד צרור כי המסורכ הנ"ל מוסב דבורו על גאולת מלכים השנית אשר היתה צימני תלמי הרביעי מלך מלכים (Ptolemäus Philopator). והוא היה מלך אכזרי למאד, והרג הרבה אלפים וצני ישראל, אשר היו כנוסים חחת ידו, וחשב להעבירם על דת, ואלה אשר נאלו להקשיב לדבריו אלו עניה צענוים רבים, ומכרם לעבדים ולשפחות (1) כאשר נדבר ונה עוד להלן, ואך אחרי מותו אשר הניח יורש עכר (Pt. Epiphanes) והוא עודנו רק צענים אז עלה אנטיוכס הגדול מלך הסורים על ארץ ישראל והביא אותה חחת ממשלתו. והמלך הסורי הזה הטיב מאד עם היהודים, גם נתן מאלו נדבות להקריב צצה"נק, וקרא חרות גם לאלה אשר כבר נמכרו ונקודם לעבדים ולשפחות. (2) ונזה נגאלו צני ישראל שנית ונחתה סבלות מלכים. ועל פי דברינו אלה יתבאר היטב דברי המסורכ, אשר לדעתי חי צימני החשמונאים עשרים וננה שנים אחרי החרות ועצודת מלכים אשר אולי ראה גם צעיניו "באלה ישראל ומלכים" (גם שנית וממשלת האכזרים האלה, אשר קשתה ידם עליהם) "בית יעקב נעם לועז" (בזה השם יכנו חמיד חז"ל לשון יוני, ע' מנגלה דף י"ח ע"א. וע' גם ישעי' ל"ג י"ע) כי לשון יוניית היה להם ציננים הסם יחד

1) III. Maccab. Cap. 3. f. weiter.

2) Jos. Ant. XII, 3, 3.

רעה, "היתה יהודה" (כ"ל שצטע יהודה יושני ארץ כנען) "לקדשו" עצורת ה' (נגד פסילי היונים אשר הכריחו אותם לעצדם) "ישראל מנושלוהיו" (או שהכניו מוקצ על ראשי ישראל, אשר היה להם כעת מנושלה על עמם צפקודת המלך הסורי, או על מלכי הסורים עלמם הנוטיצים לעם ישראל) — ואע"פ שאמר אח"ז מה לך הים וגו', הוא צדק. שירי כמו "ההרים תרקדו כאלים וגו', ודומה לזה (ישעיה נ', ד'). כל גיא ינשא וגו', וכמו שאמר כאן הכופכי הלור אגם מים, כן נמלא הרצה צדרי הנציאים (ישע' ל"ה ו', ז'). כי נצקצו צמדצ מים וגו', ומ"נ אף לפי דצרינו אין להסתפק כלל, שצגאולה הזאת השנית של מלכים יעלה המסורכ צזכרנו גם הנסים צגאולה הראשונה קריעת ים סוף וצקיעת הלור ע"י משה והצרת הירדן ע"י יהושע ולוקח מלילתו מהם — וצמוצור שלאחריו "לא לנו וגו' לשמד" (המוחלל צעמים) חן כצוד, למה יאמרו צעמים היה נא אלהים [פי' האלהים אשר לא נראה לצני אדם הסך הפסילים] ואח"כ ילעג על אלה האלילים עינים להם ולא יראו וגו'. ומדצרי "כמוהם יהיו עושים כל אשר צוטח צהם" נראה צפירוש, כי לא היו אז צני ישראל עוד כצושים תחת מלכי העמים, ולולא כן נני זה יעיז לדצד כזה צמוצור שצורכו צפומפי, ולא ירא סן יודע הדצד למושלים, אלא ודאי צניני הסרות של השמונאים נוסדו אלו המצומרים, ואח"כ כופל ומשלט דצרי לקרא לצטחון וגם לצרכה, הא' "ישראל" או "צית ישראל" והוא העם צכללו, הצ' "צית אהרן" הם ההננים הנשיאים וראשי העם, הצ' "יראי ה'" כי הם עזרו להשמונאים צני מתיבו, כעצור כל זה צארכה צספר דה"י להשמונאים והם אשר נקראים עם צשם חסידים וכאן גם צשם "יראי ה'", וצכללם גם צקני העם וקופריהם (1) וכן צמוצור שלאחריו אומר, יקר צעיני ה' המותה לאחידיו כידוע ששם נסרו נפסם אז ציני השמד והמלחמה על קדוש השם, ורצים מהם נפלנו חללים צידי האוינים.

ונצא עתה לצאר הפסוקים שזכרנו לעיל (תהלים קי"ג) "להוטיני עם נדיצים עם נדיצי עמו וגו' "נדיבים, הם נדיצי העמים אשר צחלה משלו גם על ישראל. נדיבי עמו הם ראשי ישראל, הכה"ג וראש הזקנים, ומלת עם השני נראה מיותר ונא ע"י המשכת הקריאה צהצרה האחרונה של מלת נדיבים (2 im

1) συναγωγή γραμματέων . . . και πρώτοι οἱ Ἀσιδάιοι . . . I. Maccab. 7, 12. 13.

(2) ואם יוחאן איש צזה ויצטר לוור כי עם השני נפל צעועה ע"י עם הראשון שלפני מלת נדיבים או ע"י קבה אחרת הרשעה צידו, ומ"נ השערתו שזכרתי צפנים נראים יותר, שהרי מלינו גם צמוקוות אחרים ששווי ההצרה נהוו הרבה פעמים אחריות או מלות אחרות כמו מריב בעל (דה"י ח' ע' ו') הוא צעלמו השם מרי-בעל המזכר שם. גם משווי המונח האחריות נהוו לפעמים אחריות אחרות וע"י זה מלות אחרות. ורק אחת חליג ההם לדוגמה (רות ד' ה') "ויאמר צועז ציום קבוהך השדה מיד נעוני ומאה רות המואביה

ואח"כ בא צטעות צכתצ וצדפוס ור"ל כדביים כדבי עמו, ויהיה כדבי עמו הפעול
 למלת להושיבי, ופירושו הקצ"ה הרים הדל והאזינו שזכר צחילה, הם ראשי
 עם ישראל, אשר כאן היו נחשבים ונחונת מלכי העמים אשר היו מליקים לישראל
 ומלכו עליהם צחזקה, אבל עתה אחרי הצועה ישנו אלל המלכים האלה, כמעט
 שוים אליהם צגדולה, ואת מי הושיצ? כדבי עיוו, כלו' אותם שנכחו עתה לכדבי
 ישראל. וזה הפירוש ונפתר יותר, שהרי לא מלינו צינן הכצד הנוסף, כ"ל
 הכפעיל של הסורש ישב צלי יחס הפעול, ונפקוק שלאחריו ידבר המשורר עוד
 צכצוד המקדש וכהניס, ואמר הבית הוא צית המקדש, אשר היה עד עתה עקרת
 (הוא מוכרת כמו שוולינו ג"כ עטרה ועטרת) הוא מושיצ צעת הצועה צצנים
 ר"ל הכהנים, ונעשה עתה אם הבנים ישמחה וכונו שוולינו גם צנוקוס אשר
 שמונה את העיר (ירושלים) לעקרה, שכולה וגלמודה (ישעים כ"ד א' וכו') כן
 ידמה ג"כ הצ"ת המרצ לעקרה, מפני שצנוק האויצים אין עבודה ואין כהן. ויהיה
 עקרת הצ"ת צל"א דאט הויז, דאט קינדערנאָמע = דאט קינדערנאָמע הויז.
 ונהי נארה עתה מלילת המשורר צשנותו מלה אמת וצינן אחד ר"ל מלוח להושיבי,
 מושיבי לכוונות שונות, הראשון הוא הושבה על הכסא כסאות למשפט כסאות
 לצ"ת דוד, והשני הוא הושבה צצנים ר"ל צכהנים כמו "וערים נשמות יושיצו"
 וכן "מושיצ יחידים ציתה" (תהל' ק"ח ז'). אך לתרגם מושיצי כמו "נשים" לא
 יתכן כלל. — והנה לפי דברינו יארת להמונורים אלו השם שנמלא צכונה מקוונות
 צש"ס הלל המצרי. —

וכאן ראיתי להעיר על דבר אחד וגדול הוא אלי: לדעתי נראה צכור כי
 על גאולת מלכים שהסתצנו צה הדצור ואשר כדצד ומנו
 עוד צסנוך נחצרה מגלת אסתח. וידעתי כי צהסקפה הראשונה
 יבאל לצ הקורא עליו, ואולי ישתה לעג כמים וישפוך צו עליו, לדבר קשות או

אשת הנה קיח להקים שם הנה על נחלה" ע"כ, והנה כל המפרשים והחרגומים, והמיוחס
 לשבעים בכללם שגו צראה לעכ"ד, כי כלם כמעט פה אחד מפרשים שקינן השדה יהי'
 ומעני ונורח, ועי"ז יקנה את אשת הנה. והנה פה כאן יכנה אותה צשם הפרטי, ומיד
 אח"ז יכנה אותה צשם אשת הנה, גם צהחלה אמר "קנה מיד" ואח"כ "קנה משה" והוא
 זר, ומצד שולח מעני מועמדה צעם אחנה המפריד את הפסוק לשנים, וכמה עוד מן
 הזרות יש צפירוש זה. לכן כ"ל צכור שולח ומאת צאולע הפסוק נההו מן צ' מלוח
 ר"ל גם את, ונפל המוקלוע התחחון מן האות הגימל ונחצצרו אלו הצ' מלוח יחד.
 וכדעתי כן דעה גם וקדר העעמים, אשר אולי היה לפניו כ"י כהן, ויהי פירוש קינן
 השדה יהי' מיד מעני ובגלל זה יקנה גם את אשת הנה לו לאשה. ואם יסתפק עוד
 איש צזה אצ"ח לו עד כאן המוכרחו על דברי (ע' שם פ' ט', י') ויאמר צועו לוקמים
 וכל העם עדים אמת היום כי קיחתי וגו' מיד מעני: וגם את רוח המואציה אשת
 מחלון קיחתי וגו', הרי לך צפירוש כדברי לעיל.

לכחז עליו מרורות, אשר יאמר ראש זה דבר זר ומוזר, חדשות נקרוצו צאו, לא
 שערס עד הנה חכמים גדולים ועוצים ונזק, החוקרים ונזקרים צמתי הקדש
 מורשת אצותינו. עד נתי אתה נקפח עלינו את הכחוצים לדורשן דצדקרים
 ומתייהים ונציהלים אזני הקורא, ופירוש זה לא נופל הוא מאשר אמרו על דבינו
 הקדוש (שה"ש רב פ' הכך יפה) רבי היה יושב ודורש ונתנמנס הלבוז בקש
 לעוררן אמר ילדה אשה אחת צנלרים ששים רבוא צכרס אחד ע"כ. אך כתר לי
 זעיר ואמוך דעתי אף אני, ותהי זאת נסמתי כי לא כדתי אמרי קדוש. — זה
 הספר הסמוס ותמוס צלון ונזין, מיום עמדי על דעתי וניכותי צעין צקורת
 צספרים אמרתי תמיד צלצי: מאן דנמרגס לי להדא ומגלמא אליצא דהלכתא
 (אורחא דקושטא) מוצלמא לנאני' צתרי' לצי ונקותא. והנה אשימה כה דצרי
 נגד אחינו אלו צעלי ונקרא, והס יצחונו אותם צכור הצמינה, ואם לא ישרו צעיני
 הצמנים והחוקרים, וישימו מענה צפיהם על דרך האמת, אז יהיו לאל דצרי
 צעלים ומנוטלים, אולם אם ייטצו צעיניהם וינענעו לי ראשם, או אז ישמח לצי
 גם אני וזה חמלי: הקושיות והדיוקים צספר הזה נודעים כי רבו עד אין נקספר,
 וכבר עמדו עליהם גדולי המפרשים והחכמים צישראל וצעמים מיינים הקדמונים
 עד היום הזה, ואין לורך כלל להאריך צזה, ואך קלמס ואיזה חדשות נקספות
 נאמתי אזכיר פה:

א נני הוא אשורוש? לפי דעת חז"ל (אסתר רב פ"א) הוא אשורוש
 הוא ארתחשטא, וכן אמרו ג"כ על כורש (ראש השנה דף ג' ע"ג) הוא כורש
 הוא דריוש הוא ארתחשטא וכן ג"כ דעת התרגום המיוחס לצעמים ויוסף הכהן
 צקדמוניות (Artaxerxes), אולם צספר עזרא (ד' פס' ו'. ו'. ז'). מונה צספר הזה
 כורש, דריוש, אשורוש, ארתחשטא — כל ימי כורש מלך פרס ועד מלכות דריוש
 . . . ומלכות אשורוש . . . וציני ארתחשטא וגו'. וישה עשו שם הצעמים לתרגם
 מלות ומלכות אשורוש צזה הלסון: *Kai év βασιλ. Ἀρταξέρου* (צ"ג) כונו
 צזה שלא לצחור דצרי עלום כאן וגם צמגלה) ומצלי להקצ שמו ליונית רק הניחו
 כונשנעות השם צלסון עברית. ואף שאין מתרגומם צזה ראיה כלל, סהרי תרגומו
 שם כנו כן גם מלת ארתחשטא *Ἀρταξέρης* עכ"פ כראה צפי' מהסקוקים
 שזכרו (עזרא שם) שאשורוש אינו ארתחשטא אלא Xerxes, גם אין דמיון
 לאלו שני השמות כלל. —

ב מדוע לא יכנה כותב הספר בכל המגלה הזאת אשורוש מלך פרס ומדי,
 ואדרבא מונה שאומר צתמלת הספר "הוא אשורוש המולך מכווד ועד כוש" כראה
 כאלו ידבר אל קוראי דצרי, אשר אולי יעלה ספק צלצם על זה, ולכן נאמנה
 דצרי ומליין את המלך שידובר צו, ואמר הוא אשורוש המולך וגו'. נוסף על זה
 כי זכר כאן שם צ' מדינות הודו וכוש לקמן בגולות מלכותו, וידוע שחלקו צו

רבותינו (נגלה דף ט' ע"ח) דז ושמואל חד אמר כדו דקוף העולם וכוס דקוף
 העולם ות"א הודו וכוס סמוכים זה לזה ע"כ, ולכאורה נסתבר טעמא דלידך
 מ"ד הודו וכוס סמוכים זה לזה. כי זכונה נקוונות מתרגם הסורי מלת כוש
 במלת הודו, ראה דרך גשל (ישעי' י"ח י"ח) מאשור וממלכים ומכוס מתרגם
 ממלכ' ומהודו, וכן (סס י"ח ח') מעבר לכהרי כוש "דמעיצר לכהרי הודו, וכן
 (ירמי' י"ג כ"ג) היהפוך כושי עורו, התרגום האיפשר דישני הודאה משכ'י.
 אולם בתרגום של הסצעים נמלא חמיד ונלות *Aithiopia, Aithiopes* ולא יהיו
 הודו וכוס שניהם בחלק אפריקא הכפונית גבולות מלכים. אבל לאידך מ"ד דהודו
 דקוף העולם פי' הוא מה שאנו קורין גם היום India וכוס Aethiopia יקשה
 עם זה הגבול שנגזיל זו את מלכות פרס, כלל הודו בחלק הדכוני לפרס דאסיא
 וכוס בחלק הדכוני לאפריקא מנגז לארץ מלכים, והיה לו לכוח הספר לליין
 הגבול מפרס שהוא החלק הכפוני עד כוש, אבל בגבולות שהליצ לפנינו אינו כולל
 אף חלי מלכות פרס כמו שהיתה ציוי קסערקסעם.

ג גם אם נאמר כנאמרים ז"ל שאחשורוש מלך טפס היה, איך באיפשרות
 שיחן נשות ליהודים גרי ארלו להרוג התושבים. אף אם אכזרי ואיש צליעל
 יתפוצץ באדן בני ישראל, אשר באו ונקרבו לחקות תחת כנפיו ויחן דת על זה
 כזכר בספר, איך נוכל לדמות שיחהסך לצדו ויתרלה להרוג הסרכיים שהם בני
 עמו ותושבי מדינתו בשביל הגריה? — נוסף לזה אף אם נתן נשות לעם
 ישראל להרוג ולאצד את שונאיהם צנה היו יכולים להם. וכי מפני שנשתנה
 הדת נשתנו גם כן הכוחות כ"כ, עד שהיו יכולים בני ישראל להרוג בשונאיהם
 ציוס אחד קרוב לששה ושצעים אלה איש? ואלה הנועותדים לנוות הניחו את
 אויביהם לעשות בהם ככל אות נפש ולא עמדו על נפשם, וקלת מזה העיר כזר
 הסחם אייכהאלן צנפתח שלו.

ד הלא עינינו רואות כמה ערמות ערמו ויגעו אף התנאים המאחרים
 צונן לקצוע זאת הנוגלה צין הכחוצים ונשא"כ צאחר הספרים אף שנפלה גם
 בהם המחלוקת כמו שה"ס קהלת ודכותי'. וכונה ראיות רעועות הביאו הם ז"ל
 בעלמם על הדבר הזה, ע' ונגלה דף ז' ע"א שמונה שם ה"ס ד' תנאים, רבי
 אליעזר, רבי עקיבא רבי מאיר רבי יוסי בן דורנאקית כולם מציאים אסתמחא
 על זה וכונעט לא עלתה צידם, וכאשר יאמר גשל הקדמוני ניי שולמד זכות על
 עלמו יותר מדי ונלמד חובה על עלמו, ועוד שמואל האמורא אמר שם אי הוסי
 הסחם הוה אמנא מלחא דעדיסא מכלהו וכו', ורצא מוקיים צה לכלהו אית להו
 פירכא לבר מדשמואל. וגם ונלחא דשמואל עלמו יודה כל מנין שאינה חזקה כ"כ,
 אף דאמר רצא עליו היינו דאמרי אינשי טצא חדא פלפלתא חריפתא וכו', ומה
 מאד היה קשה להם הדבר הזה גם הכתיבה והאסיפה צין כחצי הקדש, גם

הקציעה לדורות ל"ע ולקריאה, והם צעלנום ספרו זה צלחות לשונם שלמה להם
 אקתח לחכמים קצעוני לדורות והדר שלמה כתצוני וכו' ע"ס.
 ה הם נדונה ספר ונגלת אקתח אל התרגום הויוחס לשצעים, אז נראה
 כי שנויים רבים נמצאו ציניהם וכמעט אין להם דמיון ומש"כ צשאר ספרי הקדש,
 גם זה דבר ידוע כי יש ויש תוספות רבות ציונית בתחלת הנגלה וצאמלע צכמה
 נקוונות וכן צסוף. — והנה זה נראה לי לדבר ראשי וסצח הונחלות צין העצרי
 ליוני, כי הונחצר העצרי משים את אקתח הונלכה כמעט ככל הונקוונות לשצן
 הראשה, אבל היוני ימים את ונרדכי לראש הונדצרים, למשל היוני ונתחיל את
 הספר צחלוס ונרדכי, אשר היה תמיד אחד ונראשי הונלך, והוא על עגו הגיד
 לונלך על צגתחא ותחש אשר צקשו לשלוט יד צונלך ועל כן נשאו הונלך, ויכתוב
 הדצרים האלה דצצרי הימים ונרדכי גם הוא כתצם צספר, אבל צעצרית (אקתח
 צ' כ"ח כ"צ) ונקלר צזה, גם לא ונרדכי צעלמו הגיד את הדצר לונלך, אלא אקתח
 חמרה צשמו. צספוק שלפני זה (שס צ' כ') צעצרית אין אקתח ונגדת ונולדתה
 ואת עונה כאשר לוח עליה ונרדכי ואת ונאמר ונרדכי אקתח עושה וגו'. היוני
 ונתרגם כאשר לוח עליה „לירוא את האלהים ולשמור וננחיו" כאשר היתה צאוננה
 אחר וזה עולה יפה, וכן צונקוונות הדצח ונזכיר היוני שס ה' צנגלה הזאת.
 לדוגמא (שס ד' ח') ונסיף להתחנן לפני ה' (שס ו' ח') נדר שסם שנת הונלך
 ורבות כאלה. אבל הונקדר העצרי צנוסח השני, כאשר נדצר וזה צסמוך אשר
 היה לו צ"ס טעם כווס ונמוקו עמו — וגם זה יתצאר ונדצרינו להלך — צלי
 להזכיר את שסם הקדוש צכל הספר, היה מוכרח להשוניע אלו הונקוונות והדוונה
 להם כווס חפלות ונרדכי ואקתח והם ציונית אשר א"ח לכתצם צלי הזכרת שסם,
 וא"כ הדצר שרי ל' ונארח להחכם הראצ"ע אשר ונטעם זה וחולי עוד ונטעמים
 אחרים גזר חומר צהקדוונתו שהונגלה הזאת נעתקה ונלשון אחרת אל לשון הקדש.
 — והנה צנגלה עלונה נאמר (שס ט' כ') ויכתוב ונרדכי ושס ספ' כ"ט וכתוב
 אקתח הונלכה ונרדכי וגו' עד הסורים הזאת השנית, גם חז"ל הרגישו קלת וזה
 לונם נשמו אלו הדצרים ותיכולם דחוק י"ט לא קצול עלייהו (ע' ווס' ונגלה דף
 ה' ע"צ ושס דף ז' ע"ח). לכן נראה לענ"ד צזה כי בתחלה צנוסח הראשון היחה
 הונגלה כתובה צארוכה יותר וונה שלפנינו ואנו רואין צפי' שקלרו צה דצרים,
 כווס צספוקים שזכרנו קלת ונהם. פרשה י' אין לה אלא ג' ספוקים וגם שיונת
 הונס אין כאן ונקוונה ולתרגום השצעים יש לו גם צזה נוסח אחר, גם ונתרגם
 (שס צ' ז') לקחה לו לנת ציונית לקחה לו לאשה ונסיכים לדרשת חז"ל (ווס'
 ונגלה דף י"ג ע"ח) אל תיקרי לנת אלא לנית. וראש הונדצרים צנוסח הראשון
 היה ונרדכי, וזה לא היה נראה צעיני החכמים אנשי כנה"ג ונטעם הידוע להם
 ואשר יתצאר עוד ונדצרינו להלך צהערה, גם הטעם לונה כותצ הספר כוסל

ונשלט הכנוי למדכי היהודי, גם הש"ס עלמו קדריש על מרדכי (ווס' מגלה 77 י"ו ע"ג) רגוי לרוב אחיו ולא לכל אחיו מכאן שפירשו מוננו ונקלת סנהדרין ע"כ. לכן שנו לפעמים דצברים ונעטים מנוקס הראשון, והשניו גם הלום מרדכי ותפלתו וכיולא זו, ודייקו הם ז"ל שפיר שלחה אסתר לחכמים וכו' ע"ש (77 ז' ע"ה) כלומר נוסח השני, והוא עלמו מה שנזכר במגלה אגרת הסורים הזאת השנית. ודו"ק.

ועתה נחזור על הראשונות הנה נודע ונספרי קורות היהודים יוסף הכהן בקדמוניות שלו בזמנה מקומות וקוסרי העמים כי אלכסנדר מוקדון ואחריו תלמי הא' (Ptolemäus Lagi) הגלו את היהודים למצרים והיו יושבים שם בססקט ובצפתה ברוב ימי שלשת המלכים הראשונים של מצרים. אך ציני המלך הרצעי (Ptolem. Philopator 221—204 ante) נלחמו מחד ומנכרו לעצדים ולשפחות. ואחרי כל המאורעות הקשות אשר עזרו על ראשם ציני המלך האכזרי הלזה נגזר עליהם להשמיד זכרם מן הארץ, ר"ל אלה אשר ימארו לעבוד ע"ז, והנה אגזר אומר כי כמעט כל הדצרים הראשיים אשר נאמרו במגלת אסתר נמלחו גם בספרי קורות היהודים ציני זה המלך, ובפרט אס כדונה כל מה שספר לנו חכם אחד מהיונים הקדמונים ושמו פאליציוס (Polybius) וגם דצרי הספר השלישי לחשמונאים אשר נמלא רק בספרים החינוכים, נראה צפירוש כי על הדצרים האלה אמורים דצרי מגלת אסתר ונרמזים עליהם, גם יש דמיון רב לשמות הפרטים הכוכרים במגלה אל אלו שנאמרו שם, ורק מנקתם נדבר פה וקלחם יבואו עוד במקור:

פרם ומדי ידענו כי ארץ מצרים היתה כבושה ימיש רבים תחת מונשלט מלכי פרס מימי קמניזוק בן כורש וכל ימי אסרוורס (Xerxes) וארתחשסתא (Artaxerxes 1) — ומנצר המגלה אשר רלה להעלים דצריו ונעעם כמור דלכתי ענדי אסרוורס הוו כלו' ענדי תלמי והנאים אחריו, היה יכול לככות ארץ מצרים עלמה צסם פרס ומדי, כי ע"י השתלשלות מלכות פרס ומדי למלכות יון ציני אלכסנדר מוקדון ואחריו ע"י אר לבאו תלמי למלכות מצרים, נעשה זאת הארץ למלכות צפני עלמה, ולכן אחר המולך מהודו ועד כוש והכל בארץ מצרים כאשר זכרנו לעיל. — Philopator פירושו אהב אציו יש לו דמיון קלת למלת אהשוורוש, אה פירושו הראשי אהב כמו כי אנשים אחים אנתנו, (ראה מדרש מלים להחכם געזעניות), גם מלת ישרש הוא כמו אצ. ואולי מנעם הזה ר"ל אשר כפעם צפעם נראה לעין קורץ צעיניו כאיש חסץ לגלות מנסתיו, כתצ (סס ט' א') המלך אהישרש צלי ויו. — המן שם הכנוי שלו בחרגוס של כשנעים

1) v. Polyaen. I. VII. c. 9. — Guthrie und Gray, Beltgesch. Th. I. S. 259. ff.

Maxéδωv פי' איש יוני מוקדן, וידוע שתלמי הרביעי הוא אשר נתן ליונים
 המוקדנים יתר שאת ומשאל"כ צמלכי פרס, וגם משם הפרטי הזה נדבר עוד להלן.
 — שושן, העיר הגדולה צמחזו העליון של ונלרים ושמה Ptolemais נקראה גם
 היא בספר הג' לחשמונאים ואלל קופרים אחרים, מקום מלא שושנים פי'
 ורדים 1) ע' צמחזן אשר הוכחנו צרור, כי גם צמחי הקדש נקרא מקום אחד
 צארץ ונלרים צפירוש שושן. — ומה אומר אם אבא להשוות המאורעות שאירעו
 צימים האלה מערכה מול מערכה, ר"ל אלו שנאמרו צמגלת אסתר ואלו אשר
 נמלאו בקפרים שזכרנו וצמחזן קפרי הקורות. ורק הדברים הראשיים מהם אשים
 כה נגד עיני הקורא, למען יוכל לצחון דברי. ומ"ו לא עלתה על דעתי לומר כי
 לכוח צמגלת אסתר היה לו מקור משחת, ושאל דבריו ונדברי הספרים האלה,
 אלא כוח צמגלה האלה הקופרים מקור אחד היה להם ר"ל גוף המעשה, ואינם
 מוחזבים צמגלון אחד, ואולם יש יחרון רצ לקפר אשר נתקבל צין כחצי הקדש
 לקפרי החול, אשר צאו צם גם הרבה דברים צדוים ומצבילים אזני הסומעיים
 וצפרע ספר הג' לחשמונאים, כי הוא אורב נקיס וזרות למאד כבודע. ונכל זאת
 אי אפשר לומר כלל שספורו צדוי כלו. —

א המלך אחשורוש עשה צמנה הסלישית למלכו ומשחה גדול ימים רבים,
 וחפץ להראות את כבוד עשרו ויין מלכות רצ וגו' ועל אשר לא עשחה ושתי
 המלכה כרלנו חרה אפו, וינו אשר לא תנא עוד לפניו וגו'.

תלמי הרביעי (Ptolemäus Philopator) קופרי דברי היונים כלם פה
 אחד יעידו עליו, כי היה אורב ומשחאות תמיד, וזנות ויין ומירוש יקחו לצו כל
 היונים 2) ואחרו אשר היתה לו לאשה (כאשר היה כהוג צין היונים) ולה איזה
 שמות 3) נחרקה מונו ע"י מלשינות שר אחד אורב למלכו (Sosibius) צפקודת
 המלך, ואח"כ הוונתה צכלי השרים, וגם יד המלך היתה עומם צזה. ונראה לפי
 שאחשורוש הטיב צדחו הסנית עם היהודים לכן לא גלו קלונו וכתצו קתם אשר
 לא תנא וגו'.

ב איש יהודי ושמו מרדכי אשר הגלה עם הגולה ציני יכיה אשר הגלה
 נצוכלנר מלך צבל הגיד למלך על צמתנא וחרס, אשר צקשו לשלוח ידם צו
 וינשאהו המלך על הדבר הזה.

1) . . . εἰς Πτολεμαῖδα τῆς ὀνόμας . . . βοδοφόρον. efr Grimm. a.
 l. f. w.

2) Noctes in stupris, dies in conviviis consumit (scl. Ptol. IV.)
 Justin. 1. 8.

3) Arsinoe (Polyb. XV. 25, 2.) Cleopatra (Liv. 37, 4.) Eurydice
 (Just. l. c.)

כותב הספר יקמן את נורככי צקימן אחר סימן שהיה יהודי, (וזה הכנוי
 הוא נותן לו למרצה ונחזק דצרינו יתבאר הטעם לזה) ונצני הגולה, והיא היתה
 צינתי יכניה מלך יהודה, ונצוכדלנר מלך צבל הגלה אותה הוספה על הוספה וכנאמרים
 ז"ל כל המוסף גורע ר"ל כאן צעדות על האים ועל זמנו ועל האנשים אשר חיו
 צינתי כל' אם נפרש כפשוטו. והנה ידוע כי גולה אשר גולה גלתה יהודה גם
 צומן הצית השני, אלכסנדר מוקדון הוסיף רצים והם צעיר אשר צנה צחלק
 הלפניו לאפריקא, והעיר נקראת על שמו אלכסנדיא, גם לקח ונקליהם לאנשי
 מלחמתו, ועל דבר אשר מאלו לסייע צצנין הסיכל לאליל צבל, קלף עליהם
 ויגרשו. 1) — וצבל זאת נוכל לומר כי היהודי' היו שלויס ושקטים תחת
 ממשלתו אשר לא ארכה. אך אחרי מותו נלחמו שני שרי הצבא שלו הגדולים,
 אים על רעהו, הוא תלמי הראשון אשר מלך על מלכים וגם זעליקוס אשר
 מלך על ארצות הסוריא (דכיאל י"א). ושני אלה המלכים הניחו לצני ישראל,
 כאשר נלח האחד על הצירו כאריה וכתחנת זה יניחם וזה יקחם. פעם
 גלה עם רב מייחודה לסוריא ופעם למלכים, וכן היה הדבר גם צמלכים אשר
 מלכו אחרי שני אלה. ואך ימים מעטים היו להם לישראל צאין מלחמה
 וצאין מבור מחרצות האויצים. וזה האחרון הכציד הוא תלמי הרציעי, אשר
 כצב דצרו ומנו למרצה. וצינתי נח חוניו הכהן הגדול (כנוי ליכניה) ומנחם
 אחריו צכהונה גדולה שמועון צנו הנקרא צרוצ הספרים שמועון הלדיק (שנת ר"י
 קודם תחלת מוספרם) ולענ"ד כנה הכותב מנגלת אסתר אלכסנדר מוקדון צסם
 נצוכדלנר מלך צבל, כי הוא אלכסנדר צכצשו ארצות הקדם חקע אהלו ימים רצים
 צצבל. וכן יכנה גם המלכים הצאים אחריו, אשר אחד מהם היה תלמי צסם
 אלכסנדר, כי הוא היה מייסד מלכות יון צארץ הקדם. וצעל כרחנו לריכין אנו
 להודות כי עירוצ שמות יש כאן גם צתלמודים גם צמדרשים. לדוגמא כמעשה
 המוספר צצצלי (סוכה דף נ"א ע"ג) וכולהו קטלינהו אלכסנדר מוקדון פי'
 צאלכסנדיא של מלכים הוא עלמו המוספר, אך צשנוי לשון קלת. צירושלמי
 ר"פ החליל ומשולט צמדרש רצה (איכה פסוק על אלה ופ' קלים ופתיחה למגלה).
 ועל כרחק אי אפסר צשום פנים לפרש זאת האגדה על אלכסנדר מוקדון, כי
 דרצב הוא העיב לישראל, אלא על אכור אחר, וצאמת גם צירושלמי גם צמדרשים
 לא כוכר צמקום הזה אלכסנדר אלא ערביינים או טרכיינים. והנה לפי עדות
 המוספר הקדמון פאליביאוס ופסר הג' לחשמונאים צקט אחד מעצדי המלך לשלוח
 יד צתלמי הרציעי, ומשצ להמית אותו צחדר ומשכצו. אך איש יהודי אחד הגיד
 את הדבר למלך ויילכו. 2) —

1) Josephus Ant. Apionem lib. 1. Nag. 456.

2) Polyb. l. c. 3. Maccab. 1. 3. . . . Δωσιθεος ὁ Δριμόλου λεγόμενος, το γένος 'Ιουδαίος, ὕστερον δὲ μεταβαλὼν τὰ νόμιμα κτλ.

ג. אחרות הנוליך את אסתר תחת ושתי ועל ידה נשא גם את מרדכי, כי היא היתה בת דודו. וכדומה לזה יספר לנו גם הסופר פאליציוס במקום שזכרנו כי אחרי אשר הוכרה ארזינאע אשתו של תלמי מגזירה לקח לו הנוליך אשה אחרת מנלח העם ולא היתה ראוי' למלוכה, והיא ר"ל אשתו הסגית ואסיה (Agathoclea, Agathocles) הם נשלו על הנוליך ונתנו דתות כמות לפשט. והיו שנואים גם ליונים גם לנוכריים שוכני הארץ הזאת (ואין להפליא אם היחודים היו נכזים ושפלים צעירי אויזיהם).

ד. הנוליך אחרות נתן דת לאחד את כל היחודים אשר בכל מדינות מלכותו ואח"כ שנה את דתו לעוצה להם בשלטה ועשרים למדע סיון, והוא העיקר ואין פנה אשר עליהם יקב כותב הספר קוטב דבריו והנה גוף המעשה גם איוה פרטיות מקבילות אשה אל אחותה למאורעות אשר יספר כותב הספר השלישי להשמונאים וזה שאירע ליחודים ציוני תלמי הנזכר. ונעתיק כאן גוף זה הספר ומה שנוגע לענינינו, וההכרח מציא להאריך קלת צוה:

”הנוליך תלמי צטובו מירושלי' קף על היחודים גרי ארצו ויאמר להשחיתם, וכן עשו גם שריו ואוהביו, ויתן דת כי היחודים אשר צעיר מלכותו אלכסנדריא הנואכים לצד אל היכלו ולעבוד האלילים, ימכרו לעצדים ולשפחות, וכמה מאות מורע ישראל עזרו על דתם, אך רובם יראו את ה' ושערו מנותיו כמקדם” (III. Maccab. 2, 24—33.) ”ויהי כאשר נודע הדבר לנוליך, וינו להרוג ולאחד היחודים אשר בכל מדינות מלכותו, כי יציאום אל אלכסנדריא להמיתם ציום אחד, והיחודים מיראתם את ה' ונהדקם צמנותיו קבלו על עצמם לנלתי התערב צאלה אשר עזרו על דת אבותיהם ולנלתי החגאל צמאלס וצממיהם. וצודע הדבר הזה לאויזיהם מנלח עליה ויוסיפו לשנא אותם צממר עם כזה אשר דתיהם שונות מכל עם לא יעשו גם את דתי המליך.” (ibid. 3, 1.—10.) ”ובכל מקום אשר הגיע דת הנוליך הזאת היה שונתה ונשתה לאויזים ואצל גדול ליחודים לוס וצכי ונקסד, כי האויזים גרשו אותם מעריהם להציאם צמפיות אל מקום הסרג, וזה היה רצב ידים ממוך לעיר מלכותו וגדלות לו מקצבי, ויתקבל להציא עם גם חיות מורפות פילים להרוג צהם, וגם על היחודים אשר צעירו חרה אמו, צממעו כי הם ילכו אל אחיהם לנוד להם ולהשתאצל עמהם, ולכן לוס כי גם צהם ישלחו פקידים הנוליך את ידם ולכתוב כל אלה המעשתיים למות, וצל ימנלו על אים, נער וזקן טף וכשים יסרגו ציום אחד, ואשר יעבור על דתו זאת תנתן נפשו כנפש אחד ויהם.” (ibid. Cap. IV.)

הנוליך לוס שר אחד ושמו הרמן (Ερμων) והוא היה פקיד על הפילים החיות הטורפות הנזכרות לשכר אותן צלצונה וכל משקה המשכר ולהציא אותן ציום אחד צמעה אשר יסקוד עול הנוליך, אל מקום אשר היחודים אסורים עם,

למען יערפן צום ויטכלן אותם. אח"כ קרא אל כעשתה כל ער וכל פקיד אשר ידע כי איז הוה ליהודים. ואלה לעקו עם צבית הקוסר אל ה' אלסיסה להפך את העלה היעולה עליהם, וזה אשר הרמון עשה כאשר לוח עליו הונך לשכר הפילים. אך צלילה הכוה הפיל ה' תרדמה על המלך ושנתו מתקה עליו. ויצא הרמון לעורר את הונך משנתו כי כצר עזרה עם הלהים, ויקם וישצ לאכול ולשמות עם שריו ועזדיו. ויחר לונך על אשר עוד לא נעשה דתו להמית את היהודים. וכאשר ענו כי לא יוכלו לעשות מאומה עד צא דצרו, אז אמר שנתי המתוקה הילם היום ונחר ימותו כלם, ויהי מונחת השני וכל העם לחספם לראות צאצדן היהודים, צא הרמון אל הונך ויאמר כי כצר הכין הכל, ויענהו הונך צחרון אפו "האם אץ הדצר למאד?" — כי מונחת ה' על עמו שכת כל אשר לוח הוא צעמנו — ויוסף לאמר לו אצותיך וצניך הנה אז נחתי את נפשמ לשלל חמת היהודים אשר לא פעלו עולה, ולולא גדלה אהבתי אליך מנעורי אז נחתי חיתך למומיתים. ויצהל הרמון על הונעה, והוא וכל אוהבי המלך עזבו את היכלו זועפים, היהודים כשנעם את אשר נעשה צהיכל הונך שנעמו למאד ויהללו את הלהים, ויוסף הונך לעשות משהם לכל שריו ועזדיו, ויקלף על הרמון על אשר לא עשה כאשר לוח להרוג את היהודים, ויתמחו כל השכים לאמר עד נתי תתעלל צנו פעם אחר פעם, אז סנה הונך את דצרו, ויקלף וישצע לאצד כל היהודים הנחשפים וללכת אח"ז אל ארץ יהודה להכריצה ולשרוף גם את צית הונקדש צאש. ויהי ציום השלישי צהיות הצקר ויתחסף העם וההונך צראשם ויציאו גם את החיות המשכלות, וישנע ה' את נחקה עמו. ויצאו הפילים ויכרו צאויצי היהודים גם הונך הים צחרת מות, ומנחתו על היהודים כספכה למנולה, ויקלף מחד על שריו הקרוצים אליו לאמר: אתם צקשתם לשפוך דם כפשות אציונים נקיים, מי הוא זה ואיזה הוא אשר מלאו לבו לעשות בן? וכנעט קט גם אנכי הייתי צרעה, וישלח את היהודים חפשים, ויעש להם משהם צנקום אשר חסצו היהודים להרוג אותם. (וזה הדצר הים צשציעי למדש עפיצי של מנרים—סיון 1) — (ibid. Cap. V. VI.)

ה הונך אמשורוש נתן ליהודים רשות להרוג כל הלהים אותם ושלל לצו, ואחרי אשר כרו צאויציהם עשו משהם ושנחה וי"ט וי"ד וי"ו אדך, וקיימו עליהם ועל זרעם לקיים את ימי הפורים הלה צמוניהם. — תלנוי נתן ליהודים כתב דת ויצקשו מננו לתח להם גם רשות להרוג צאלה היהודים אשר עזרו על דת הלהים, צאמרם כי כל אשר יעוז דת אלהיו גם מנחת הונך לא ישמור, ויעש קו, ויהללו את ה' צהודות והלל, ובכל הונקום אשר פגעו צאלה הפושעים הניחו מהם עם רצ צמיתות אכזריות וציום הזה כרו מנחם רצ מנשלש מנחות איש, וקצלו

1) Anfang des egypt. Monats Epiphi=25. Juni. (Grimm a. l.)

עליהם לעשות י"ט על החשועה אשר עשה להם אלהים, ויעזבו את עיר המלוכה
 שומחים וטובי לבב ועוֹטְרִים צְשׁוֹטְכִים ויצואו אל עיר פטאלמאִים,
 היא העיר, אשר נקראו שוֹטְכִים הגדלים זה מקום שושן שמה, וגם הם קצלו
 עליהם לעשות י"ט על הכלהם, ונאזו והלאה שכונו לזנות כי פחדו העמים (מה'
 או מהמלך) (ibid. Cap. VII.) כוגעתך עד הנה ידידי הקורא, עד אשר לא
 נשאר כך כח להשיב את כל ונוכחת, לכן אשיב עתה אכני אמרים לי: אמנם
 ידעתי גם אכני שאולי איזה השערות שהלגתי פה עוד לא קרבו אל האמת, ואף
 זה ידעתי שקדר הזמנים למאורעות שצאו צמגלת אסתח אינו מכוון לקדר הזמני'
 שצאו צפפרים שזכרתי, ומצלעדי זאת נראה לעין גם מהלקוטים שזכרתי הנה,
 כי הקפר הזה של חשמונאים מלא מנעמי נסים ונפלאות גדויות אשר אין להם
 שחר, בכל זאת צפפטים לריך אתה להודות, הא' אם אמנם גדל הכותב הזה
 האוכב דצרים ומצהילים הרבה מלצו ליפות דצריו, מכל מקום אין לערער כי גוף
 הקפור הוא אמתי, ויש לו על מה שימנוך, ולולא זאת לא היה נקובל צפפרים,
 אשר גם להם יש לך קדושה. ה'צ' גם אם נניח שהדצרים שנאמרו צמגלת אסתח
 אינם אלו שנאמרו צפפר חשמונאים, ואם כן מנעמה של חשמונאים ונסים שנעשו
 צינני מרדכי ואסתח קדמו לו הרבה איזה מנאות שנה, והמנצב שהיה צ"ס יהודי
 כנראה מכל דצריו שרולה להגדיל מנעלת היהודים, והוא היה סי צינני חלמי
 הרביעי או הרבה שנים אחר מותו, כבר ידע מנעמה דמגלת אסתח וינני הפורים
 וא"כ הדצב תמה על עלמך, צפפר הזה נאמרה גם תפלת איש אחד ושמו אליעזר
 הכהן והוא היה מנעלל לפני ה' להליל את עמו לאמר: הושיע ה' את זרע אברהם
 ויעקב, אשר הושעת כבר צמלרים צינני פרעה וצינני קנחריב מלך אשור, אתה
 הללת את שלשת האנשים (חנניה מישאל ועזריה) מנחך כנשן האש ואת דניאל
 צגוצ האריות צצבל, גם את יונה מנעמי הדגה והואל נא והלילנו גם עתה וגו'.
 (ibid. Cap. 6. V. 1.—9.) היחך שלא יזכיר כללת היהודים ע"י מרדכי
 ואסתח (אם הייתה נודעת צינניו). המנלא דמיון יותר מנאשר יש צין אלה שמי
 הגזרות ר"ל של חשמונאים ושל חלמי (לפי הכחתינו)? וזו לענ"ד קושיא שאין
 עליה תשובה. — אלא ודאי שעכ"פ צינני הכותב הזה לא היה נודע לא ינני
 השמחה של פורים ולא דצרי המגלה, וא"כ חות עוד חד דרגא ואינא דהיא היא,
 הוא חשמונאים הוא חלמי הרביעי, הוא מדי ופרס היא מלכות מלרים וכו'. (1)

1) II. Maccab. XI. 36. wird das Purimfest *Μαρδοχαιική ἡμέρα* ge-
 nannt *מרדכי* יום ניקנור (Taait 18 b. Meg. taait
 Cap. 12.), zur nähern Bestimmung des ihm, um einen Tag voran-
 gehenden Nisanortages, was aber in der parallen Stelle (I. Maccab.
 VII. 50.) ausgelassen ist. — Daß hier der Monat Adar schlechtweg

ועוד כזר הערנו לעיל שננגלת אסתר שלפנינו קלרו זה דברים ואיזה
 חוקמות נמלאו בחרגום המיוחס לשנעים, לא לזר בגוף הספר אלא גם חוקמות
 בפני עלמם, ואעתיק לך הנה פרשה אחת כלה משם מלה במלה: "בשנה הרביעית
 לתלמי המלך ולקלעא־פטר־א (כיצא דוסתאי 1) (אשר אמר כי הוא כסן מנני לוי)
 ותלמי בנו את האגרת הפורים הזאת ויאמר כי זאת (היא הנגלה) וליזימאכוס
 בן תלמי אשר זיכרשלים חרגם אותה ע"כ 2) — ואקוה כי גם בפרשה הזאת
 תמלא אחר מעט עיון קלח סיוע לדברי.

ואם לחשוך אדם לומר היכן מלינו במאורעות שאירעו צינים אחרונים
 שיתנו להם שמות עתיקים כשמות הראשונים, גם לאנשים גם למדינה ולעירות,
 ומי זה אשר ילצים ספורו במחולת עז ועקן עד לא יצקע אורו? — לזאת אשיב
 הלא ספר יודית (Judith) אשר אמנם הכו בספרים החילונים, ועד ימינו
 אלה לא נסתפק בו שום אדם, כי המעשיות שנאמרו בו עתיקות הנה מימי מלכי
 אשור, ובכל זאת הוכיח צמישור חכם אחד גדול מנחמי העמים של זמננו
 (Volkmar) והראה ברור כשנש, כי זה הספר יספר רק המעשים אשר נעשו
 צימי טריאנוס והוא יום טיריון הנזכר בש"ס ונג"ת. כל קורא דבריו ואורז
 האמת ישמח על המליחה היקרה הזאת כמולא שלל רז. 3)

ואם בכל זאת יטעון עלי בעווען, אם בספרים החילונים הדין כן, מפני
 שלא נאמרו ברוס"ק, מניין לך לומר שגם בכתבי הקדש נוכל לומר כן? ולא זו
 בלבד שאתה אומר, כי כותב הנגלה התחפש להקדים את המאוחר בזמן, ולכך נחר
 לו שמות מלאכים ומדינות וערים, אשר היו צינים הקדמונים יותר מנ' מלות
 שנה לפני זמנו, אלא שאף דברך קותרים גם זה לדברי יוסף בן מתתיהו הכסא,
 שהוא אומר כי צימי ארמחסתא מלך פרס נסתם בחזון וזמן האוסף לכל כתבי

vorkommt, während dort (II. Maccab. 1. c.) Ἄδαρ λέγεται τῇ
 Συριακῇ φωνῇ, ist nur dadurch erklärlich, daß 1. Maccab. ursprüng-
 lich hebr., während das andere griechisch abgefaßt, und von den
 Griechen (Alexandrinern) bekanntlich auch die hebr. Spr. συριακή
 genannt wurde.

1) Δοσιδεος cfr. III. Maccab. 1. 3. (?)

2) Addit. Esther Cap. V. Septuag. ed. Lips. Esther Cap. X. ad finem.

3) Theolog. Jahrb. v. Dr. Dr. Bauer und Zeller, Jahrg. 1857.

4) Hft. — Volkmar, die Composition des Buches Judith. S. 461. ff. —
 Gelegentlich sei hier die Bemerkung gestattet: Wenn Dr. B. das-
 sagt: „Ob dagegen der Versuch, den R. Gamaliel II., den Nassi
 Jfr. in jener Erhebung (unter Trajan) der darin von den (geräum-
 ten) Tempelstufen aus die Gingschaltung u. s. w. proklamirte, zu
 dem ältern Gam. zu machen, wirklich stichhaltig sei (S. 368.

הקדש 1) ועצמו ונימוקו עמו, שהרי מגלת אסתר נכתבה ציננים האלה, וכדבריו
 בן משמע קלת גם נש"ס צנמי דוכתי — לזאת אענך אף אני: ראה גם ראה
 אנשי השם מחכמי זמננו בישראל וצעמים מציאים ראיות חזקות אשר אין להם
 מנחה, כי הרבה מזמורים שנתהלים שנחשבו עד כה לחזרי דוד המלך ע"ה,
 ע"כ לא נחשבו עד ימי המשמונאים על נחונם, וכעין זה גם פראות רבות
 מישיעי' נכתבו בזמן גלות צבל או אחריו, גם על איזה ספרים שלמים ונכתבי
 הקדש ישימו עין בקורת, וכמעט כלם פה אחד על ספר דניאל שנכתב בזמן
 מאוחר מאד, כי נאמרו בו מלחמות שרי נצחות אלכסנדר מוקדון, אשר מלכו
 אחריו ועשית שלום בין מלך הספון שהוא מלך סורי Seleucus עם מלך הכנז
 שהוא מלך מצרים Ptolemäus, ונת מלך הכנז (Berenice) נתת למלך הספון
 וגו'. גם נזכרו בו הסושעים ועוזי צרית קדש אשר היו ציני המשמונאים
 וכדומה (ע' דניאל י"ח). — ודניאל הזה אשר אמרו עליו ז"ל צפירוש דלאו נביא

[Friedmann u. Gräß], bedarf nach dem Obigen hier keine Er-
 örterung" — so glaubt Ref. in der dort (Synhed. 11. b.) vor-
 kommenden Bezeichnung des Schreibers jener Proclamation יורחן
 hinlänglichen Aufschluß zu finden, um die Zeit jenes
 R. Gamal. bestimmen zu können; was von den gedachten Gelehrten,
 wie von R. S. Chajot (ש"ס משר"ץ אחרי בינה סימן י"ז) unbeachtet
 geblieben. — Was bedeutet das fremdartige Epitheton הלו (Tosiphta
 ed. Preßb. ad l. hat dafür לפני הלו, was aber weiter nichts als
 irrthümliche Correkt. ist.) Vgl. wir jedoch eine parallele St. אמר
 רבי יוסי נעשה בחצא חלפתא שהלך חלל רצן במליאל צריבי לעצריא ומלאו שהיה
 עשצ על שולחנו של יוחנן המוקדון ובידו ספר איוב טרגום וסוף קורח צו, אמר לו
 זכור חכי ברצן במליאל חכי חזיק שהיה עומד ע"ג המעלה בהר הבית וכו'
 (Sabbath 115. b.) Es führt also zunächst jener Schreiber Sochanan
 den Beinamen הלו, um aber diesen Schimpfnamen nicht zu er-
 wähnen, heißt er dort bloß andeutungsweise הלו. — Nun aber
 war Chalafta, wie auch hier ersichtlich, ein Zeitgenosse der beiden
 R. Gamaliel I. und II., denn sein Sohn R. Jose lebte bekanntlich
 um die trajanische Zeit; es kann also der auf den Stufen des
 Tempels stehende R. Gam. אמר רבי יוסי נעשה עומד ע"ג המעלה בהר הבית
 fein anderer als der ältere fein. Vgl. auch Raschi ad loc. —

Berschwiegen darf jedoch nicht bleiben, daß die parallele St. im
 jerusalem. Talmud für R. Gamaliel II. spricht (Sabb. Anf. Cap. 16.)
 נעשה ברצן במליאל שהיה עומד על הבנין בהר הבית והביאו לו וכו' ואמר לבנאי
 hierdurch wäre auch die Frage im babyl. Talm. יבאו חסה הכדוך וכו'.
 (Sabb. l. c.) erledigt. וכו' עיי בהר הבית מוכן?

1) Jos. Ant. XI. c. b. § 1. ff. cfr. (Sichhorn Einleit. ins N. T. §. 41.)

הוא (ומס' מנגלה דף ג' ע"ה) איננו (חגי זכרי' ומלכתי) עדיפי מיני' (דניאל) דאיננו כזאי ואינו לאו כזיא ע"כ, הוא נוספר לנו כל הקורות, אשר נהיו כז' מלות שנה אחר בנין כזית השני, ומן הפלא שגם הוא דניאל ראה כל המזון הזה והוא בשושן הבירה אשר צעילם המדינה (דניאל ח' ז') אשר במקום הזה היו ג"כ הסקים ע"י מרדכי ואסתר, וגם הוא אומר צפירוט שחי ציני כורש מלך פרס ודרינח המדי (שם י' ח' וי"ח ח') הלא דבר הוא, — אך ראה כי כותב זה מספר ר"ל דניאל מנגלה נסתרו גם הוא צביאור גמור באיזה ארץ נמלא העיר הזאת ר"ל שושן הכירה (ע' שם י"ב ה') אחד הנה לשפת היאור וגו'. וידוע שרק כשר גילום נקרא יאור, וא"כ גם מזה נתחזקו הדברים שזכרנו לעיל, כי גם בצלף מלכים יש מקום ושמו ישושן, או יכנו אותו כן להעלים דבריהם.

ומצדדי זאת אומר כי לדעתי לא נעלמו אף נעיני רז"ל קורות זה הספר של מנגלת אסתר, ואעידה לי גם מהם עדים נאמנים הא' שייחסו כתיבת זאת המנגלה לאנשי כה"ג ולא למרדכי, אע"פ שנאמר צפירוט ויכתוב מרדכי וגו' (ע' צבא צהרא דף ט"ו ע"ה) אנשי כה"ג כתבו יחזקאל וחרי עשר דניאל ומנגלת אסתר ע"כ, ומה נאמר השכילו דבריהם הממוכמים לא בלבד שחזרו שני אלו הספרים יחד ר"ל דניאל ואסתר, כי כמעט שניהם נענין אחד, אלא שייחסו זאת המנגלה לאנשי כה"ג, וכבר הוכחנו ברור במקום אחר 1) כי זמנם של אלו הכתובים נמשך זמן רב כל ימי הזוגות והם הנוקדים שיירי כה"ג ע"ש. ה' כז' כבר הצאנו לעיל נאמרים (ומס' מנגלה דף ז' ע"ה) והראינו כי לא היה נקל צעייניהם גם לקצוע ימי הפורים לדורות, גם לקבל זאת המנגלה צין שאר כתבי הקדש נשא"כ בכל הספרים, ואף בזמנים המאוחרים בקשו טעם לזה ע"ש, ולפי דברינו יתבאר לנו זה המאמר וז"ל שלחה להם אסתר לחכמים קצעוני לדורות, שלחו להם קנאה את ועוררת עלינו צין האומות, שלחה להם כבר כחוצה אני על דברי הימים לנלכי נדי ופרס ע"כ. ובלא דברינו יקשה מה זו קנאה הלא בזמן אנשי כה"ג מלכות פרס כבר חזרה לה ונשתקעה צין האומות, גם טעונה של אסתר אינו עולה יפה, דומלל מקום חגדל הקנאה ציורת אם יתפרסם הדבר ע"י עשיית הפורים וכתיבת הדברים עוד הפעם, אונס לפי דברינו ניחא כי מלאת כתיבת המנגלה וקבלתה צין הכתובים לא היה זמן רב אחר הלחם של ישראל וסנקום מאויביהם, ולפ"ז מכל לומר שפי' הגמ' כך הוא, הרי כחוצה אני על דה"י לנלכי נדי ופרס, כלומר הנועשה כמון ונעלם, ולא נזכר כלל בקשר שהנס היה בזמנות מלכים, אלא בזמנות נדי ופרס והענינים לא יצינו מה שנאמר במנגלה דרך רמז כה"ל.

1) Vgl. meinen Aufsatz in Frankels Monatschr. Jahrg. 1855. Zulihfest ff. „Die Präsidatur im Synhedrium.“ S. 268. ff.

ועוד זאת נראה לי לראיה ומה שדרש בצרייתא (מס' מגילה דף י"א ע"א) וז"ל צונתיתא תנא לא נחמתי ציני כשדים שהעמדתי להם דניאל חמוע"ז, ולא בעלמתי ציני יונים שהעמדתי להם שמועון הלדיק והשמונאי וצניו ומחתי' כהן גדול (1) ללכותם ציני המון שהעמדתי להם מרדכי ואסתר, להפך צייתי אחס ציני ארמית (רומים) שהעמדתי להם של צית רצי וחמני דוכות ע"כ. והנה מוזאת הצרייתא נראה בפירושו כי סדר דורות והזמנים קאחשיב ודלל כשמואל סם. ואס"ה מוזכר הנסים שהיו ע"י שמועון הלדיק קודם הנסים שהיו ע"י מרדכי ואסתר, אבל לפי דצרינו ניחא, שלדעת חז"ל חי שמועון הלדיק ציני אלכסנדר עוקדון (ע' יונא דף ק"ט ע"א) גם לא אמר סם תנא דצרייתא לבלותם בימי פרסיים וכו' כמו שאמר באינך ציני כשדים, יונים אלל קחס ציני המון. — ואל חשיבני הלל גם לפי דצריך היה נס פורים כחמשים שנה לפני נס חנוכה, ואס"ה חשיב חשמונאי צרישא קודם מרדכי ואסתר, זה אינו לדידי דחשיב שמועון הלדיק שהיה כה"ג ונעשו נסים על ידו ציני היונים (הראשונים של אלכסנדר) חשיב נמי הצאים אחריו בכחונה גדולה והם החשמונאים ציני הסורים שנקראו גם הם יונים צס"ק, ואס"כ דריש הנסים שנעשו ע"י מרדכי ואסתר והם צונלרים כדאמרו לעיל. (2)

תמו דצרי האגרת על אגרת הפורים, ולולי צצאים אשית עליהם

נוקפות. —

דורש שלומך ומצדך אני כערכך רב

יעקב הלוי

- (1) מה שאמר סם חשמונאי וצניו ומחתי' כה"ג נעדר הצנה כי הוא חשמונאי הוא ומחתי' הוא. לכן כ"ל שבגמ' היטה הגירסא רק חשמונאי וצניו ולא יוסף, וכתב אחד בגליון הש"ס שלו צלז מלה וצניו כדי לפרש מלה חשמונאי מתתיהו כה"ג, ואס"כ באו גם אלן הדברים צדפוס ע"י טעות המדפיס, ובל"ז עעה זה הכותב על הגליון צמלה כה"ג כי ומחתי' לא היה מעולם כהן גדול אלל אציו יוחנן וצניו של ומחתי', גם יחנן לוור שהיה כחוב צקירות ר"ל ומחתי' כה"ג חשמונאי וצניו וצא צדפוס בעטות כאשר הוא לפיכו.
- (2) ולפי הדברים אשר כתבתי צפנים יתבאר לנו ג"כ היעב לנוה פתחו לה איזה חכמים להאי פרשתא ר"ל מגלת אסתר ומגלות מלכים (עי' ריש מדרש רבה אסתר) וז"ל סם והשיבך ה' מלכים באכיות צעניות ומעשים עובים, ולוהה למלכים שכיפור רע יש לעבד כשהוא חזר לרבו ראשון. ועוד סם א"ר שמועון צן יוחאי צג' מוקמות מזהיר הקצ"ה לישראל שלל יחזרו למלכים, הראשון וכו'. בשלשתן כפרו ובשלשתן לקו, הראשונה ציני קנתי' וכו', שנית ציני יוחנן צן קרח וכו', והשלישית ציני ערכי' וכו' ע"כ. והנה זו השלישית צודאי היה ציני חלני המלך כאשר הוכחו לעיל, ושפיר פתח צה להמעשים שחאמרו צמגלת אסתר, מה נראה להוכחה קלה לדברי. —

תוכן המחברת

עמוד

	מכתב	א	דברי בקורת אחדים, א' מעשה הורודוס, ב' עם הארץ, ג' אל, ד' כלם אלהים, ה' הסופט כל הארץ, ו' ראה את פני ה', ז' כי לא יראני האדם ומי, ח' עגל, ט' ההלכה
1	"	ב	הקדומה והתרגום הירוסלמי מנחת אברהם גיגור . . . 1 הקדמה לפירושו על קהלת. עם אגרת אל
15	"	ג	המוליד לאור מנחת שד"ל . . . 15 על דבר ס' יליכה. אגרת אל הכ"ה סינואל חי
25	"	ד	דילס וולטא מנחת יש"ר . . . 25 פירוש חדש על מטתה חגיגה ב' ב' ועל כת האיקסיתים ועל זקני דרוס. אגרת אל הנ"ל
27	"	ה	מנחת יעקב הלוי . . . 27 סירים לר' יהודה הלוי ולר' משה בן עזרא
41	"	ו	מנחת יש"ל . . . 41 מפורטים על ידי רעיונות על תעודת זרע אברהם ותכלית
51	"	ז	מנחת יש"ר . . . 51 אמונתיו ס' כתב תמיים לר' משה תקו עם הערות
54	"	ח	מנחת רפאל קירבהיים . . . 54 הקדמה ואגרת אל הנ"ל על דבר ניקוד התרגום. אגרת אל הכ"ר משה
100	"	ט	מנחת שד"ל . . . 100 קנ"ל לנדא תולדות הכר יוסף בן אלחשקר
105	"	י	מנחת אליקים ברמולי . . . 105 על דבר ר' יעקב בן חיים, אגרת אל הכ"ר
112	"		מנחת שד"ל . . . 112 זמנן פירענסדאק

תוכן המחברת

עמוד

מכתב י"א הוספות על מאמריו במחברת ראשונה ושניה
וגם במחברת הזאת (מאמר א') ועל דבר דניאל
אוסב לעמנואל, שתי אגרות אל הס"ל

114 . . . מלת אברהם גיגר

יב שלש אגרות לחכם הכולרי קריקטיאן
עילוי־עיל אונקֶער ותשובות הס"ר ינחק
חיים כהן מהסזנים מפאלוצה עם הערות

128 . . . מלת שד"ל

יג תקונים למכתב ט"ו במחברת שניה מהאולר

150 . . . מלת מ"ד

יד הערות וזיונים לאולר נחמד ס"ג

151 . . . מלת יהודה ליב דוקעס

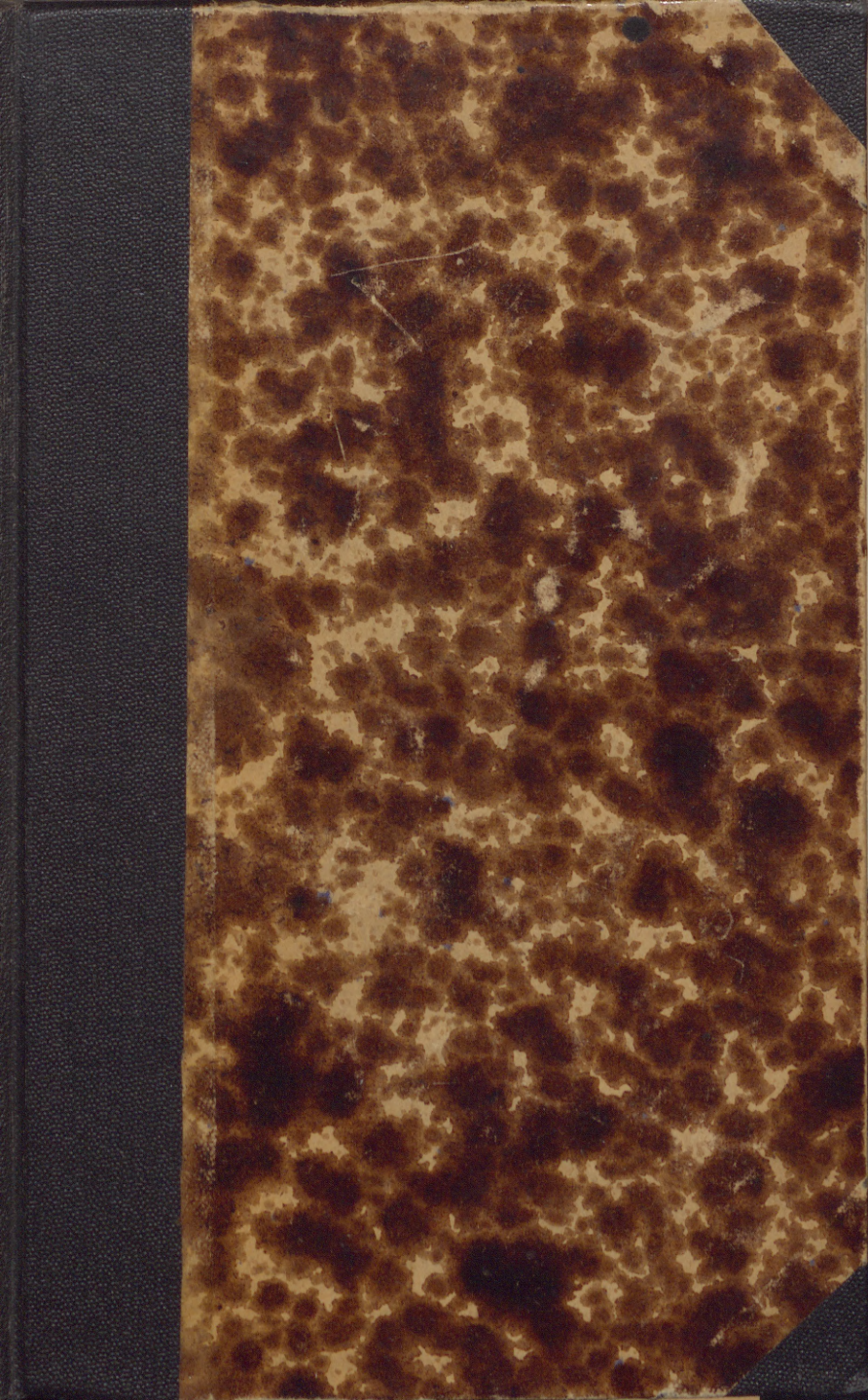
טו ספר סער השמים לר' יעקב זכ' ששת ותחנה
מל' ינחק זכ' יוסף, וקינה מנח"ר יהודה מוסקאטו
עם הערות

153 . . . מלת מרדכי מרשאה

טז בקורת על ספר "אורטרי־ט אונד אויבער"
זעטלונג דער ביבען" עטל. להכ"ר גיגר
ומאמר על נגלת אסתר אגרת אל המוניא לאור

168 . . . מלת יעקב הלוי

B/40-7.

11